ERDÉLYI

PROTESTÁNS LAP.

AZ ERDÉLYI EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

1899.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

MOLNÁR ALBERT

TH. TANÁR.

II-IK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,

NYOMATOTT GOMBOS F. LYCEUM-KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1899.

TARTALOM.

Lapszám.

Ady Sámuel
A marosi egyházmegyéből 454.
Antal Gábor
Ima Szász Domokos püspök koporsója felett 9.
Beszéd dr. Bartók György erd. ev. ref. püspök felavatása alkalmával 173.
Dr. Bartók György (püspök)
Beszéd, püspökké választatás alkalmából a közgyűléshez.. ..... 125.
Püspöki jelentés. .. 176, 181, 189.
Főpásztori levél az evang. szerint reformált erd. egyházker. összes híveinek .. .. 385.
Krisztus és az ő vallása, mint új életviszony Istennel és mint erkölcsi életeszmény 427, 435.
Barla Jenő
A fülei ev. ref. egyház története. (Könyvismertetés.) 163.
Bartha Lajos
A szomszédból 283.
Ima . . .. 336.
Nyilt levél nt. Nagy Károly urnak 380.
Bartha Miklós
Az élet 394.
Boér Károly
Ima, a theol. ifj. által tartott Szász Domokos gyászünnepélyen 45.
Biró Sándor
Egy szükséges könyv 87.
Bodor Géza
Egyházkerületünk közgyülése .... 199, 207, 214, 223, 240.
Bodor János
Néhány szó a népiskolai vallástanitás tananyagáról és annak beosztásáról ..... 332, 343, 352.
Ima 1899. október 6-án.. 341.
Cogitator
Az iskola, mint otthon 324, 331, 351.
Csekme Ferencz
Nyilt levél a Szerkesztőhez..... 113
Nehány adat a polgári házasság folytán szükségessé vált kurapásztorális-szerü intézkedésekről.... .... 259.
Képek a parokhiáról 345, 455, 456.
Cseresznyés Ödön
Egy levelező-lap 113.
Csia Kálmán
Jogszerzés, — jogvesztés 286.
Csűrös József
Theologiai tudomány és evangelium szerint reformált egyház 288.
Falusi pap
Magy. Prot. Irod. Társaság. 430.
Farkas Sándor
Feltámadás. (Vers.) 110.
Jézus. (Vers.). 448.
Fejes István
Nyilt felhivás Énekes könyvünk megújításának erdélyi barátjaihoz 192.
Légy csendes szívvel. 197.
Ferenci Endre
A szilágy-szolnoki egyházmegyéből 275.
Gaál Ferenc
Ima október 31-én 397.
G. Diószeghy Mór
Együtt. (Vers.) ..... 109.
Biztatja az embert. (Vers.). 357.
Tiéd vagyok. (Vers.) 413.
Gergely György
Szász Domokos emlékezete 46.

Lapszám.

Dr. Gidófalvy István
Nyilt levél nt. Kenessey Béla th. igazg. úrhoz 247.
Hegedüs Sándor
Megnyitó beszéd a M. P. I. T. 1899. évi közgyűlésén 319.
Horváth István
Az erdélyi püspök 159.
Ignác László
Az orbai ref. egyházmegyéből... 445, 453.
Ince Lajos
Ki választható kerületi közjegyzővé? 168.
Van-e balzsam Gileádban 271.
Jakab Albert
Nyilt, hálás köszönet 368.
Jancsó Sándor
Helyzetünk és teendőink.. 401.
A Bethlen-szobor 419.
Józsa Gyula
A reformáció emlékezete. (Vers.) 398.
Juhász Sándor
Husvéti ének. (Vers.) 110.
Pünkösti ének. (Vers.).. 162.
Dr. Kádár János
Egyházi adórendszer Magyarországon .... 151, 161, 167, 248, 258, 265, 272.
Előterjesztés a Szeretetházról 376.
Karácsony Béla
Adatok az erdővidéki ev. ref. egyházmegye történelméhez. 116. 224, 235.
Kenessey Béla
Gyászbeszéd Szász Domokos püspök felett 11.
Husvét .. .. 99.
Vegyetek Szent-Lelket! . .. . 157.
Emlékbeszéd szemerjai Szász Domokos erd. ev. ref. püspök felett 183.
Értesítés.. .. 225.
A Szeretetház 239.
A hit és az akarat 303.
Karácsón 443.
Kincs Gyula
A Szeretetház ügyéhez 378.
Kis Lajos
A Szeretetház ügye 255.
Kiss Sándor
A széki egyházmegye rendkivüli közgyülése 311.
Kovács Albert
Vigasztalóimhoz 109.
Kovács Gábor
Prot. egyházunk sebei.. 92.
Dr. Kováts Áron
Egyháztársadalmunk köréből 349.
Dr. grót Kuun Géza
A katharosok hitfelekezete. 43, 51, 59.
Lajos János
Levél a Szerkesztőhez. .. 199.
A szeretet meg nem szégyenülhet 263.
Az udvarhelyi egyházmegyéből 367.
Papi értekezlet és Szeretetház 444.
Legista
Az erdélyi egyházkerület — affiliatioja.... 67.
Nehány szó Kánonistához 119.
Lénárt József
Elnöki megnyitó 84.
Lőrinc Gyula
Az erdővidéki egyházmegyéből 266.
Málik József, — Révay Pál
A sepsi-szent-györgyi ev. ref. egyházközség kebli tanácsának üdvözlő levele az új püspökhez. 141.
Metargem
A revideált Károli. 3.

Lapszám.

Molnár Albert (szerkesztő)
Újévben .. .. 1.
Védekezzünk. (Folytatás.) .. .... 2, 19, 27, 34, 44.
Szász Domokos püspök koporsója felett. (A sírnál.) .. .. 13.
Hegedüs Sándor, a magyar kormány tagja Kolozsvártt .... 100.
Dr. Bartók György erdélyi ev. ref, püspök 126.
Megjegyzés a dr Sárkány Lajos cikkére.. 150.
Ima, dr. Bartók György püspök felavatása alkalmával. .. 178.
„A népért a néppel“ 321.
Október 31. napján 373.
A Szeretetházról .. . . 375.
Válasz a »Prot. Egyház és Isk. Lap“-nak 388.

Nagy Károly
Bevezetés a Schleiermacher „Über die Religion“ cimü müve olvastatásához. (Folytatás.) 4, 21, 29, 37, 54, 61, 76.
A törvény . 158.
Közgyülés előtt... ... 165.
Szeretetházunk sorsa .. . ... 221, 229.
A Magy. Prot. Irod. Társ. közgyülése Debrecenben . ..... 323, 334.
A „Szeretetház“ ügyéhez .. . . .. 361.
Theologiai fakultásunk önképzőkörének feladata. 451.

Nemes Ferenc
Figyelemre méltó dolgok. 22.
Biztató jel .... 198.
A széki egyházmegyéből 242, 249.

Németh Sándor
Szemelvények Luther Márton 95 tételéből 396.

Pál Károlyné, Sándor Ilona
Fölhivás az összes ref. papnékhoz 27.

Péchy Árpád
Az elmuló és maradandó a keresztyén egyházban 55, 63.
A concordatum és a patens ..... 133.
Jelentés a brassói ev. ref. egyház 1898. évi állapotáról. 289, 296.

Ifj. Péter Károly
A hegyi beszéd tárgyalása a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban..... 134, 143, 150, 160, 166, 182.

Pokoly József
Az erdélyi ev. ref. püspök megerősitéséről 52.
Pro Irenico . . . . . 117.
Ki választható egyházker. közjegyzővé.... 142.
Válasz dr. Sárkány Lajos cikkére. 149.
„Erdélyi püspök“ . .. . 190.
Bizottsági javaslat a Szeretetház ügyében 230.

r. s
Igazgató-tanácsunk üléséből. 5, 18, 24, 31, 71. 78. 94, 108, 112, 135, 161, 193, 215, 251, 276, 226, 333, 369, 431, 446,

Ravasz Árpád
Népkönyvtárak s egyesületek. 69.
Nyilt levél a Szerkesztőhöz ..... 344.
Hazafias kérelem a lelkipásztorokhoz és tanítokhoz. 245.

Sámuel Aladár
A selyei ev. ref. egyház története. (Második közlemény).. .... 38, 87.
Adalékok Kovács József n.-enyedi tanár életrajzához 121.
Két inditvány 291.

Dr. Sárkány Lajos
Az államsegélyes gimnáziumok felekezeti jellege ... . 75.
Ki választható egyházker. közjegyzővé.... 149.

Szabó Jenő
A társadalom jellege 305.

Lapszám

Szádeczky Béla
Péter apostol élete és tanai .. .. 277. 298, 307, 405, 413- 422.

Szalóky Dániel
Az ev. ref. egyház és tanitói.. 30.

Özv. Szász Domokosné
Nyilt levél dr. Gidófalvy István urnak.... 255.

s.
Tanári állás és iskolai kormányzat a tiszántuli ev. ref. egyházkerületben... 397, 392.

Tárkányi György
Könyvismertetés..... 32, 40.
Vallásos nevelés a középiskolákban 83. 101.

Tóth Gyula
Husvéti hálaadás. (Vers.). 110.
A szentlélek. (Vers) 162.
Október 31 (Vers.) 448.
Karácsony. (Vers.) 382.

Tövisháti
Szász Domokos.. 17.

Dr. Török Istán
Kovács József nagyenyedi tanár 95.

Tunyogi Béla
A deési egyházmegyéből 273.

Ujváry István
A körlelkészi szervezet revisiója 306, 315, 327.
A nagy-enyedi egyházmegye közgyülése.. 353.
Papi értekezlet Maros-Ujvártt .... 152.

Vajda Ferenc
A katholikus autonomia..... 20, 28. 36.
Vallástanitásunk reformja 91, 102. 110, 120, 127.
Beszéd ... . 337.
A kolozs-kalotai egyházmegyéből..... 344, 353.
Vallástani kézikönyvek 406, 414, 424, 432, 439.

Váró Ferenc
Világosságot 109.
Az orbai inditványok ... 363.
Zsoltárok. Dicséretek 428, 437.

Vén Mihály
A sepsi ev. ref. egyházmegyéből ..... 62, 72, 79, 84.

Viski Gyula
Ki választható egyházkerületi közjegyzővé 169.

Ypszilon
Könyvismertetés 447.

Szász Domokos püspök életrajza . ... 13.
Adakozás a Szász Domokos mellszobor-alapra és a szeretetház javára.... ... 40, 49, 56. 72, 89, 145 179, 348, 372, 418,
Értesités és felhivás, *(N. S.)* 49.
A Nazarénusok. *(M. P.)*..... 50.
Egyházmegyei közgyülés. *(Sz. N.)*..... 6.
A theol. ifjuság köréből. *(C. Z. B. K.)* .. 70.
Felhivás az ev. ref. énekeskönyv megujitása ügyében ..... 89.
Püspökválasztási mozgalmak .... 104.
A lelkészi könyvtárak szervezése 107.
Tudósítás a konventről .... 128.
A görgényi egyházmegye dalárdája *(V.)* .. 153.
Igazgató-tanácsi jelentés 177, 205, 213, 222, 233.
A görgényi egyházmegyéből. *(r. I.)* 194.
Papi értekezlet *(o. r)* 209.
Tanügy . 225.
Gyászrovat. . . . . 227.
Az orbai egyházmegye közgyülése. *(Notarius)* . ... 260.
A görgényi egyházmegye közgyülése..... 260.
Dr. Bartok György püspöki körutja, *(Tudósítás.)* . . . ... 284, 291, 313.
A marosi egyházmegyéből. *(O.)*..... 324.
A küküllői egyházmegyéből. *(Egy ott volt veterán.)* .. ... 335.
A görgényi egyházmegyéből .. .. 355.
Az orbai ev. ref. egyházmegyéből... 356.

Lapszám

Ráth Mór népies kiadásai. . . . 360, 372.
A vajdahunyadi egyházmegyéből. (*Egy jelen volt.*) .... 366.
A kézdi egyházmegyéből. (*J. L K. S.*) ... 381, 391, 403.
Rendkivüli egyházkerületi gyülés (*Tudósító.*) 389, 403.
Igazgató-tanácsi előterjesztés az egyházi adózásra vonatkozólag . . 409
Az első ref. templom Csikvármegyében 410, 420.
Templomszentelés Völcsökön. . .. 412, 421.
Báró Eötvös József összes müveinek uj kiadása . . .. 439.
Egy becses levél. (*T. T.*) 89.
Templomszentelés (*s s*) 453.
Irodalom.. ... . 32, 40, 72, 105, 136, 154, 163, 201, 218, 226 26, 279, 328, 406. 414, 424, 432, 439, 447.
Szerkesztői üzenet .... 42, 98. 155, 227, 237, 245, 254, 262, 269, 280, 330, 384.
Kiadóhivatal üzenete . . . .. 7, 42, 65, 195, 204, 212, 219, 227, 236. 245, 280, 360, 408, 425.
Nyereményjegyzék az erd. ev. ref egyházker. Szeretetház-sorsjátékának II-ik huzásáról. (Folytatás.) 7, 42, 58, 66, 74, 98.
Különfélék: .. . .. . 6, 18, 25, 33, 41, 49, 56, 64, 73, 80, 89 96, 105, 114, 123, 131, 137, 145, 154, 164, 171, 179, 187, 194, 201, 210, 218, 226, 235, 244, 253, 261, 268, 279, 289, 300, 300, 316, 328, 338, 346. 357, 870, 383, 399, 407, 416. 424, 433, 441. 448.
Hivatalos rész: 8. 26, 34, 42, 50, 58. 64, 74, 82, 90, 98. 108, 115, 124, 132, 138, 116, 155, 172, 180, 188, 195, 204, 212, 219, 227, 237, 245, 254. 622, 269, 281, 290, 302, 310, 318, 330, 340, 348, 360, 372, 384 400, 408, 418, 425, 434, 441, 450.

KIMUTATÁS

az 1899 év folyamán megjelent, álltalános érdekü, ig.-tanácsi és püspöki rendeletekről.

A Prot. Lap hányadik számában	Mely ig.-tanácsi szám alatt	Hányadik lapon	Mi a tárgya?
j e l e n t m g			
4.	70 - 1899.	34.	Tájékozásaz »illeték-egyenérték kirovása ellen beadandó felebbezések tárgyában.
7.	189 – 1899.	58.	A középiskolai érettségi bizonyítványok fordításának kiállítása körüli eljárás.
8.	474 - 1899.	66.	Miniszteri rendelet a házi feladatok korlátozása tárgyában.
11.	818—1899.	90.	Útasítás a tüdővész terjedésének meggátlása érdekében.
16.	1211—1899.	132.	A hadapród iskolákba pályázó tanulókkal szemben követendő eljárás szabályozása.
17.	988—1877.	139.	A budapesti rajztanár vizsgáló bizottság által kiadott oklevelek képesítési körére vonatkozó miniszteri rendelet.
17.	1369 – 1877.	139.	Az állatorvosi főiskola új szervezete.
23.	1993 - 1899.	188.	Miniszteri rendelet, a katonai realiskolákból a hazai középiskolákba való átlépés tárgyában.
47.	4286—1899.	418.	
30.	2311—1899.	245.	Rendelet az iskolai helyiségek tűzmentessé tétele tárgyában
32.	689—1899. püsp.	262.	Az anyakönyvi utólagos bejegyzésekre vonatkozó útasitás.
34.	2921 – 1899.	281.	Utasítás a zsin. törv. 212 §-ának (papválasztási kiküldöttek) mikénti alkalmazásáról.
44.	3937 – 1899.	384.	Kötelező korona számítás életbeléptetése.
45.	— —	385—87.	Dr. Bartók György püspök főpásztori körlevele.

II. évfolyam 1. szám. Kolozsvártt, 1899. Január 5.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Ujévben.

Olvasóink, midőn lapunk ez évi első száma hozzájuk jut, átélték már az ó-év utolsó napját és az újév első napját. Az ó év utolsó napját, ezt a melancholikus napot, az újév első napját, ezt a sangvinikus napot. Mert az évfordulónak ilyen kettős temperamentuma van. Olvasóink eddig már megtartották komoly szemléjöket népük valláserkölcsi állapota, egyházuk fejlődése, avagy hanyatlása fölött, számba vették a közélet, sőt magánéletük adatait és bizonyos ethikai-mathematikai mivelettel megállapítván a mulasztásokat és a hű munkát s ezek eredményeit, megállapitván a veszteséget és a nyereséget, átgondolt tervvel, szilárd elhatározással, lelkiismeretesen és lelkesen s mindenek előtt Isten iránti hálával és Istenben való bizalommal immár bizonynyal hozzá is kezdtek a munkához, melyet a nagy elhivatás ez újévben is megvár.

Maga az évforduló tulajdonképen csak naptári mozzanat, de ethikai mozzanattá, sőt valláserkölcsi mozzanattá válhat, a kivűlről adott momentum bensővé lesz, ha magunkba szállit, ha Istenhez emel Halljuk, hogy az idő: orvos, hogy az idő: tanítómester, hogy az idő: megvesztegethetlen bíró. És mindez igaz. Töltsünk az időbe értékes tartalmat. Ekkor az idő már nem csak szemléleti forma, mint a philosophus mondja, ekkor az idő nem csak pénz, mint az élelmes ember mondja, nem; mert ekkor az idő: élet. A múlt év fölött hosszú kritikát tartani nem akarunk. Olyan volt a mult év, a milyen az ember volt. Mert az emberek rá nyomják bélyegüket az időre. Minket, megvalljuk, az időnek nem egy jele bánt. Szét nézünk a téreken. Kevés, kevés a valódi babér és kevés a pálma; sok, sok a terméketlen fügefa, a lángnélküli csipkebokor és.. a cyprus Állami életünkben reactionarius és demagóg irányzat, egyházi életünkben sok bizonytalanság. Hol a vezető, intelligens osztály, az intelligentia, mely nem finomabb kabátban, de fennköltebb szellemben nyilvánul? A hamis kultura népünket is már-már megfosztotta nemcsak idylljétől, de természetes józanságától is s az eltűnő naivság helyén nem látjuk kialakulni az erkölcsi karaktert. Veszendőben a hit. Majd meglátjátok, mi lesz hit nélkül az igazsággal is, a szeretett I is! Nagy bűntények rázták meg az emberiség szivét E nagy bűntények félelmetességében kétségkivűl van valami, a mi az emberiséget ébreszti, tisztitja. És itt az apró, mindennapi gonosztevők légioja nem kevésbé alacsony érzülettel, nem kisebb önzéssel s nem kisebb hiúsággal. Az imádságos szájon is ott a rágalom, a lázítás. A nemes hősök már-már csak mythosba s legendákba valók, intrikus, persze, könnyen terem minden bokorban. Hegyeinken már csak ritkán látjuk a megdicsőülés jeleneteit Magunkba mélyedni sem tudunk, magunk fölébe emelkedni sem tudunk. Egységbe kellene olvadnia az egyénnek és közügynek, mert különben az eszme nem ölt alakot és az egyéniség nem nyer tartalmat. A közügy nélkül való ember: üres ember. Nincs önmegtagadás bennünk, pedig az önmegtagadással kezdödik a magasabb élet itt a földön. Nem tudunk áldozatot hozni s főként magunkat nem tudjuk áldozatul hozni, pedig ez volna az igazi áldozat. Ha vannak is eszményeink, azok csak álmok maradnak, mert nincs elég önzetlen tetterőnk azokat megvalósítani.

De hagyjuk e sötétebb vonásokat. Mi minden sötét kép daczára hiszünk, bizunk a világosságban, a tökéletesedésben. Ismerjük a javulás csalhatatlan isteni törvényét. Hazánk, anyaszentegyházunk boldogabb állapotát nem ajándékozhatja ide senki bőkezüsége s nem vonhatja meg tőlünk senki szűkmarkusága. De Isten örökre megszabta az emberiség boldogulásának útját. Ez út egy belülről kiinduló út. Valóban. A külső objectív élet a benső subjectiv élet tüköre. Előbb a nemes egyéniség, azután a nemes társadalom. Előbb a tiszta szív, azután a tiszta közélet. Csak a hívő lelkekből nőhet ki erőteljes egyházi élet.

Egyházi életünk erősítése végett az újabb és legújabb időben nevezetes intézmények születtek. Ott az országos közalap, az országos gyámintézet, a congruatörvény és ott a már munkás törekvés, melynek célja az egyházi adózás rendezése, stb. Mindezt örömmel üdvözöljük. Senki sem kicsinyelheti e dolgokat, mert itt e földön az erkölcsi világnak is megvannak anyagi föltételei. Ennélfogva köszönet mindazoknak, kik az egyház anyagi föltételeinek biztosításában munkálkodtak és fognak munkálkodni. Mindazonáltal az anyagi

javulás még nem elég. A világtörténelem legfényesebb korszakai nem az anyagi kérdések korszakai voltak, de a hitnek, lelkiismereti szabadságnak, szóval a *léleknek* hős epokhai. Nagy, dicsőséges, boldog időket a lélek hoz elő.

Ugyancsak egyházi életünk érdekében -- s itt főként a mi erdélyi egyházkerületünkre gondolunk — történtek már olyan lépések s talán még ezután is történni fognak olyan lépések, melyeknek rendeltetése egyházszervetünkben újítást eszközölni. Itt egy régi paragraphus vár törlésre, amott egy új paragraphus a megszületésre. Jól van; legyen, a menynyi éppen szükséges. Mert nem lehet elzárkózni a jövőtől, de a multtal sem lehet könynyelmüen szakítani. A reform: életelv, — de a conservativismus is: életelv. Illetőleg conservativismus és reform tulajdonképpen két oldala az egy életelvnek. Ennélfogva egyiket sem szabad elhanyagolni és egyiket sem szabad túlhajtani, de szükség e kettőt egységbe hozni. Aztán minden áron bizonyos egyházszervezeti uniformitásra törekedni elvégre is nem lehet elsőrendü föladat. Ismét mondjuk: a lélek a fődolog. Anyagi eszközökre szükségünk van, egyházi szervezetünk egyik-másik paragraphusa helyébe talán más paragraphusok kellenek, de hangsúlyoznunk kell: döntőleg mégsem ezektől függ egyházunk fölvirágzása. Az anyagi eszközöktől sem, de az egyházi törvényhozástól sem. Egyházi fölvirágzásunk a lélek kitöltetésétől függ. Ennélfogva mi egyházi életünkben legtöbbet a — *lelkipásztoroktól* várunk. Mert bármily nagyfontosságú is az egyházigazgatás, a jó egyházkormányzat, mindazonáltal az, a mire anyaszentegyházunknak legnagyobb szüksége van: a buzgó egyházszolgálat. Népünk valláserkölcsi élete egyházunk fejlődése, istenországa építése csak kisebb mértéküleg van a konvent kezében, avagy az igazgató-tanács kezében, de igenis ott van főleg a lelkipásztorok kezeiben. Szükség, hogy minden lelkipásztor tudja az ő nagy rendeltetését, mely erőit is emeli, de felelősségét is fokozza. Ah, ha növekednénk mi elhivatásunk mértéke szerint!

Egyházi életünk fölvirágoztatásában, népünk valláserkölcsi fejlődésében, istenországa építésében a legáldásosabb munkát tehát lelkipásztorainktól várjuk. És ha a lelkipásztor elébe tüzetett a legmagasabb czél, ismerjük el, hogy a lelkipásztor kezeibe adattak a leghatásosabb eszközök is. Oda vagyunk helyezve, nem a nép fölé, de a nép közé. Igy csak annál inkább a szivekhez férhetünk. Nekünk jogunk és kötelességünk a lelkiismereteket ébreszteni s az igazság és szeretet szavával, az élő Isten szavával megkérni a sziveket és foglyul vinni a Krisztusnak. Mi ajkainkon az istenígével lépünk népünk elébe. Mi hirdetjük a népnek Isten nagyságát, szeretetét, a váltságot, mi ápoljuk a lelkekben Jézus vallásának gyökerét: a fiuságot. Mikor az embert mindenki elhagyja, mikor az emberen senki sem tud segiteni: mi mellette vagyunk s nyujtjuk neki a vallás erejét, vigaszát. Népünk utánunk mondja imáját, úrvacsoráját tőlünk veszi, örömét velünk áldatja meg, fájdalmát a mi vigaszunk enyhíti. »Isten emberének« nevez minket a nép. Már palástunkra is tisztelettel tekint. A nép szemei rajtunk csüngenek. Figyel szavainkra, s kiséri lépteinket. Mi vesszük kezeinkbe a gyermekek seregét s a gyermeki szivek első szeretetét a szülők után mi nyerjük meg. Sőt a gyermekek útat nyitnak nekük a szülők szivéhez is. A mi kezünkben van a cura pastoralis személyes intim, kimerithetetlen termékenységü mezeje. Segítségünkre ott az iskolaszék, a presbyteríum, az egész gyülekezet. Mi magunk is szervezhetünk még intézményeket, melyek munkásságunknak csak nagyobb súlyt biztosítanak. Oh, bizony a nagy föladathoz méltó sok eszköz áll rendelkezésünkre. Használjuk föl ez eszközöket az új évben jobban, mind jobban. E dolgok lapunkban mindig fölszínen lesznek.

Igen, szóljunk valamit lapunkról is. Mult évi programmunkon nincs mit változtatnunk. Igyekszünk, hogy a lapunkban tárgyalt anyag változatos legyen, föltéve természetesen mindig a valláserkölcsi és egyházi élettel való összefüggést. De lapunk hangja lesz változatlan. Higgadt és mindig az irodalmi tisztesség szinvonalán álló. Lapunk a mult évben sem veszítette el higgadtságát. Az az egyházpolitika, melynek motivuma egyik-másik pártnak az egyházban exclusiv uralkodásra törekvése, szóval: a pártpolitika lapunkból ki lesz zárva. Mi lapunkban is a legnagyobb súlyt az egyházszolgálatra fektetjük. A párttusa csak test és vér, az egyetértés a — lélek. Az egymásratörés csak önérdek, a vállvetett munkásság: közérdek Azon reményben vagyunk, hogy lelkésztársaink s egyházunk világi tagjai lapunkat minden önzetlen és közhasznú törekvéseiben támogatni fogják.

Szerkesztő.

Védekezzünk.

(Folytatás.)

(Legközelebbi tennivalónk.)

Leírjuk itt a gyermekistentiszteleteknek Németországon egyik szokásos formáját. A mi ez istentiszteleti formának sajátságos jelleget ad, az: az úgynevezett csoportrendszer és a laikus segédkezők. Az istentisztelet vezetője már előzőleg megbeszéli a segédekkel a gyermekistentiszteleten tárgyalandó anyagot.

A tárgyalásra leginkább bibliatörténeti anyag választatik, de szokás anyagot választani az egyháztörténetből, a missio területéről is. Kezdődik az istentisztelet énekkel, az énekre az ott szokásos liturgia jő s erre ima. Ekkor az istentisztelet vezetője az összes gyermekeknek elbeszéli a kiválasztot történetet. Most lépnek elő a segédek s a gyermekek csoportokra oszlanak a segédek körül, kik a vezető által már elbeszélt történetet 15—20 percen át tanítgatják be. Ekkor a körülbelül 10—15 gyermekből álló csoportok fölbomlanak s az összes gyermeksereg ismét egyesül. Az istentisztelet vezetője megvizsgálja, hogy a gyermekek mennyire értették meg e tárgyat s a feleleteket kijavítja. Azután jő a gyakorlati alkalmazás. Imával s énnekkel végződik a körülbelül $^3/_4$ órát tartó gyermekistentisztelet. Érdekesnek tartjuk ide jegyezni még a »Kindergottesdienst« cimű folyóirat legutóbbi füzetéből a gyermekistentiszteletnek azt a menetét, mely a jelen évben Boroszlóban volt szokásban. A gyermekistentisztelet Boroszló legnagyobb templomában tartatik. Az

istentiszteleten úgy 350 gyermek vesz részt egyszerre. Tíz-húsz gyermek képez egy csoportot s e csoportok a padokban úgy vannak elosztva, hogy egymást ne háborgassák. E célra a templom hatalmas hoszú hajója nagyon is alkalmas. Húsz segéd áll a pap rendelkezésére. A pap e laikus segédeket csütörtökönként esti 6 órakor szokta előkésziteni a következő istentiszteleten tárgyalandó anyagra. Maga az istentisztelet vasárnap 12 órakor tartatik. A kezdet közös énekből áll, erre jő a rendes vasárnapi liturgia s a gyermekek éneklik a gyülekezet szokásos responsoriumait, az ott dívó felelgető éneket. Ez eljárás alkalmas arra, hogy előkészitse a gyermekeket a felnőttek istentiszteletében való majdani részvételre. A liturgiális rész után a csoportokra oszlott gyermekekkel a segédek foglalkoznak. A tárgy megbeszélése tart úgy 20 perczet. Ekkor fölemelkednek helyeikről az egyes csoportok s egy közös ének rázendítése s eléneklése mellett vonulnak az oltár körébe, hol a pap a gyermekekkel a már földolgozott anyag fölött katekhizál, vagy az isteni igéből köt valamit szivökre. Erre közösen elmondják a miatyánkot, melyre áldás következik s végül ének. Különösen az oltárhoz való fölvonulásban, melyet a gyermekek énekelve végeznek, látnak sokan symbolikus istentiszteleti karaktert s elragadtatással beszélnek a gyermekek ez éneklő felvonulásának hatásáról. Hatás lehet is abban, csakhogy ez aktus igen processiószerű. Mi pedig nagyok és kicsinyek istentiszteletében egyaránt protestáns jelleget keresünk és semmmiféle oly aktussal nem rokonszenvezünk, a mely a protestáns individualitas és öntudatosság megfejtésére alkalmasnak mutatkozik. A laikus segédek igénybevételével sem vagyunk megelégedve és pedig nemcsak e szokáshoz fűződő methodista reminiscentiák okából, de főleg azért, mert e segédek föladata vallástanítás és a vallástanításhoz mi sokkal komolyabb és magasabb igényeket kötünk, semhogy az igényeknek kellő tudás, kedély, gyakorlat nélkül szükölködő egyének megfelelhetnének. E segédek munkáját kénytelenek vagyunk kontárkodásnak nevezni, ha mindjárt elismeréssel is vagyunk buzgóságuk iránt. Tapasztalat szerint ez istentiszteleti segédkezésre nők vállalkoznak szívesebben. Ismételjük, hogy e laikus segédek fogyatékos képzettsége a gyermekistentiszteletben a csoportok helyes tanításának föladatát nem valami sikeresen oldhatja meg. Egyéb aggodalmaink is vannak, melyeket itt nem részletezünk. A laikusokat szívesebben látjuk mi a pap mellett, az inkább lelkipásztorkodási mezőkön, mert a laikus tevékenység az igehirdetés és tanítás terén igen könnyen beláthatólag, eltévelyedésekkel jár. Csak szükségből, mely tudvalevőleg törvényt ront, csak rendkivüli körülmények kényszere folytán igazolható itt-ott e laikus segédek igénybevétele A mi egyházközségeinkben ily segédekre már gyülekezeteink kicsinysége, az istentiszteletben résztvevő gyermekek kevesebb száma miatt sincs szükség s ha valahol mégis valamely oknál fogva szükség volna, akkor is legfönnebb csak az iskolatanítókra gondolhatnánk. Valamiképpen a laikus evangelisták, azonképpen e gyermekistentiszteleti segédek is viszszavonhatlanul idézik emlékezetünkbe Jakab apostol szavait (3, 1.): »Atyámfiai! ne legyetek sokan tanítók.

(Folyt. köv.) *Szerkesztő.*

A revideált Károli.

Egyházunk nagy közönségének régi óhaja teljesült, mikor az ó-testamentom Károli-féle forditása, hosszu ideig tartó munka után, végre megjelent revideált kiadásban. Az egyházi sajtó általában elismerte, s a ki a revideált kiadást figyelemmel olvasgatja, annak is el kell ismernie, hogy az a hosszú idő, mely a revisio mánkájának megindításától annak befejeztéig eltelt, nem telt el hiában. A munka tényleg az lett, a mi lenni akart, t. i. revisio. A forditás, a felfogás tisztára Károlié maradt. csak Károli hibáinak s esetleg a mai korban már visszatetsző ódonságainak elhagyásával.

A ki a theologiai tudományok iránt érdeklődik, az tudja, hogy mily nagy szükségünk volna nekünk valami teljesen modern önálló magyar bibliaforditásra. De a ki viszont egyházi életünket tekinti, annak el kell ismernie, hogy mindenek felett erre a revídiált kiadásra volt égetö szükségünk. Ha pénzünk és közönségünk volna rá, e mellett ránk férne még nehány önálló fordítás is; de erre még akkor is szükségünk volna.

Mert az igaz, hogy a régi Károli — bárha megmegújuló kiadások nem tartották meg eredeti szépségében — nagyon szép! És még azt is el kell ismernünk, hogy nem is olyan nagyon rossz, mint a milyennek általában hiszik, mert ha itt-ott az eredetitől merőben eltérő és néha érthetetlen fordítást ad is, azzal is csak azt cselekszi, a mit más egyéb túdós fordítók és magyarázók is megcselekedtek a biblia homályos, sokszor összetörve ránk maradt helyeivel. De az is bizonyos aztán, hogy a régi Károli minden jelessége mellett is a mai korban már nem felelt meg a kivánalmaknak. A tősgyökeres és irodalomtörténeti müveltséggel biró magyar fül élvezni tudta minden temérdek »valá«-ival együtt is; de hol van ma ilyen fül? Ritka, mint a fehér holló. A budapesti újságok új magyar nyelve által megdolgozott fülek pedig már nagyon különösnek találták a régi Károlit. Tudjuk, hogy vannak benne olyan versek, a miket a templomban még csak elhallgatott a mai nemzedék de a templomon kivül bizony mosolygott rajtok)

Másfelől azonban az is igaz, hogy képzelhetünk valami egészen jó modern fordítást; de olyat, a mi templomi használatra volna fogható, nem képzelhetünk. A templomi használatra szánt magyar biblia ez idő szerint nem lehet más, mint a Károli-forditás. Ezt tudja mindenki, a ki viszonyainkat ismeri. Ezért mondtam hogy mindenki előtt és felett erre a revideált kiadásra volt szükségünk.

Nagyon helyes volt tehát a munkás vezetőknek és végzőknek feltett czélja. s e czélt, mint az előttünk levő kiadásból látjuk, teljesen el is érték. A dicséret ezért a munkásokat, de kivált a vezetőket, Szilády Áront és főként Szász Károlyt illeti, a kik közül az első a régi magyar nyelv kincses házának egész gazdagságát hozta segitségül, az utóbbi pedig a főszerkesztő királyi hatalmával és plajbászával irtott ki mindent, a mi a bibliai nyelv egyszerű kenetességéből kirítt.

Mutatványokat nem közlünk, csak annyit mon-

javulás még nem elég. A világtörténelem legfényesebb korszakai nem az anyagi kérdések korszakai voltak, de a hitnek, lelkiismereti szabadságnak, szóval a *léleknek* hős epokhai. Nagy, dicsőséges, boldog időket a lélek hoz elő.

Ugyancsak egyházi életünk érdekében -- s itt főként a mi erdélyi egyházkerületünkre gondolunk — történtek már olyan lépések s talán még ezután is történni fognak olyan lépések, melyeknek rendeltetése egyházszervetünkben újítást eszközölni. Itt egy régi paragraphus vár törlésre, amott egy új paragraphus a megszületésre. Jól van; legyen, a menynyi éppen szükséges. Mert nem lehet elzárkózni a jövőtől, de a multtal sem lehet könnyelmüen szakítani. A reform: életelv, — de a conservativismus is: életelv. Illetőleg conservativismus és reform tulajdonképpen két oldala az egy életelvnek. Ennélfogva egyiket sem szabad elhanyagolni és egyiket sem szabad túlhajtani, de szükség e kettőt egységbe hozni. Aztán minden áron bizonyos egyházszervezeti uniformitásra törekedni elvégre is nem lehet elsőrendü föladat. Ismét mondjuk: a lélek a fődolog. Anyagi eszközökre szükségünk van, egyházi szervezetünk egyik-másik paragraphusa helyébe talán más paragraphusok kellenek, de hangsúlyoznunk kell: döntőleg mégsem ezektől függ egyházunk fölvirágzása. Az anyagi eszközöktől sem, de az egyházi törvényhozástól sem. Egyházi fölvirágzásunk a lélek kitöltetésétől függ. Ennélfogva mi egyházi életünkben legtöbbet a — *lelkipásztoroktól* várunk. Mert bármily nagyfontosságú is az egyházigazgatás, a jó egyházkormányzat, mindazonáltal az, a mire anyaszentegyházunknak legnagyobb szüksége van: a buzgó egyházszolgálat. Népünk valláserkölcsi élete egyházunk fejlődése, istenországa építése csak kisebb mértéküleg van a konvent kezében, avagy az igazgató-tanács kezében, de igenis ott van főleg a lelkipásztorok kezeiben. Szükség, hogy minden lelkipásztor tudja az ő nagy rendeltetését, mely erőit is emeli, de felelősségét is fokozza. Ah, ha növekednénk mi elhivatásunk mértéke szerint!

Egyházi életünk fölvirágoztatásában, népünk valláserkölcsi fejlődésében, istenországa építésében a legáldásosabb munkát tehát lelkipásztorainktól várjuk. És ha a lelkipásztor elébe tüzetett a legmagasabb czél, ismerjük el, hogy a lelkipásztor kezeibe adattak a leghatásosabb eszközök is. Oda vagyunk helyezve, nem a nép fölé, de a nép közé. Igy csak annál inkább a szivekhez férhetünk. Nekünk jogunk és kötelességünk a lelkiismereteket ébreszteni s az igazság és szeretet szavával, az élő Isten szavával megkérni a sziveket és foglyul vinni a Krisztusnak. Mi ajkainkon az istenígével lépünk népünk elébe. Mi hirdetjük a népnek Isten nagyságát, szeretetét, a váltságot, mi ápoljuk a lelkekben Jézus vallásának gyökerét: a fiuságot. Mikor az embert mindenki elhagyja, mikor az emberen senki sem tud segiteni: mi mellette vagyunk s nyujtjuk neki a vallás erejét, vigaszát. Népünk utánunk mondja imáját, úrvacsoráját tőlünk veszi, örömét velünk áldatja meg, fájdalmát a mi vigaszunk enyhíti. »Isten emberének« nevez minket a nép. Már palástunkra is tisztelettel tekint. A nép szemei rajtunk csüngenek. Figyel szavainkra, s kiséri lépteinket. Mi vesszük kezeinkbe a gyermekek seregét s a gyermeki szivek első szeretetét a szülők után mi nyerjük meg. Sőt a gyermekek útat nyitnak nekük a szülők szivéhez is. A mi kezünkben van a cura pastoralis személyes intim, kimerithetetlen termékenységü mezeje. Segítségünkre ott az iskolaszék, a presbyteríum, az egész gyülekezet. Mi magunk is szervezhetünk még intézményeket, melyek munkásságunknak csak nagyobb súlyt biztosítanak. Oh, bizony a nagy föladathoz méltó sok eszköz áll rendelkezésünkre. Használjuk föl ez eszközöket az új évben jobban, mind jobban. E dolgok lapunkban mindig fölszínen lesznek.

Igen, szóljunk valamit lapunkról is. Mult évi programmunkon nincs mit változtatnunk. Igyekszünk, hogy a lapunkban tárgyalt anyag változatos legyen, föltéve természetesen mindig a valláserkölcsi és egyházi élettel való összefüggést. De lapunk hangja lesz változatlan. Higgadt és mindig az irodalmi tisztesség szinvonalán álló. Lapunk a mult évben sem veszítette el higgadtságát. Az az egyházpolitika, melynek motivuma egyik-másik pártnak az egyházban exclusiv uralkodásra törekvése, szóval: a pártpolítika lapunkból ki lesz zárva. Mi lapunkban is a legnagyobb súlyt az egyházszolgálatra fektetjük. A párttusa csak test és vér, az egyetértés a — lélek. Az egymásratörés csak önérdek, a vállvetett munkásság: közérdek Azon reményben vagyunk, hogy lelkésztársaink s egyházunk világi tagjai lapunkat minden önzetlen és közhasznú törekvéseiben támogatni fogják.

Szerkesztő.

Védekezzünk.

(Folytatás.)

(Legközelebbi tennivalónk.)

Leírjuk itt a gyermekistentiszteleteknek Németországon egyik szokásos formáját. A mi ez istentiszteleti formának sajátságos jelleget ad, az: az úgynevezett csoportrendszer és a laikus segédkezők. Az istentisztelet vezetője már előzőleg megbeszéli a segédekkel a gyermekistentiszteleten tárgyalandó anyagot.

A tárgyalásra leginkább bibliatörténeti anyag választatik, de szokás anyagot választani az egyháztörténetből, a missio területéről is. Kezdődik az istentisztelet énekkel, az énekre az ott szokásos liturgia jő s erre ima. Ekkor az istentisztelet vezetője az összes gyermekeknek elbeszéli a kiválasztot történetet. Most lépnek elő a segédek s a gyermekek csoportokra oszlanak a segédek körül, kik a vezető által már elbeszélt történetet 15—20 percen át tanítgatják be. Ekkor a körülbelül 10—15 gyermekből álló csoportok fölbomlanak s az összes gyermeksereg ismét egyesül. Az istentisztelet vezetője megvizsgálja, hogy a gyermekek mennyire értették meg e tárgyat s a feleleteket kijavítja. Azután jő a gyakorlati alkalmazás. Imával s énnekkel végződik a körülbelül $^3/_4$ órát tartó gyermekistentisztelet. Érdekesnek tartjuk ide jegyezni még a »Kindergottesdienst« című folyóirat legutóbbi füzetéből a gyermekistentiszteletnek azt a menetét, mely a jelen évben Boroszlóban volt szokásban. A gyermekistentisztelet Boroszló legnagyobb templomában tartatik. Az

istentiszteleten úgy 350 gyermek vesz részt egyszerre. Tíz-húsz gyermek képez egy csoportot s e csoportok a padokban úgy vannak elosztva, hogy egymást ne háborgassák. E célra a templom hatalmas hoszú hajója nagyon is alkalmas. Húsz segéd áll a pap rendelkezésére. A pap e laikus segédeket csütörtökönként esti 6 órakor szokta előkésziteni a következő istentiszteleten tárgyalandó anyagra. Maga az istentisztelet vasárnap 12 órakor tartatik. A kezdet közös énekből áll, erre jő a rendes vasárnapi liturgia s a gyermekek éneklik a gyülekezet szokásos responsoriumait, az ott dívó felelgető éneket. Ez eljárás alkalmas arra, hogy előkészitse a gyermekeket a felnőttek istentiszteletében való majdani részvételre. A liturgiális rész után a csoportokra oszlott gyermekekkel a segédek foglalkoznak. A tárgy megbeszélése tart úgy 20 perczet. Ekkor fölemelkednek helyeikről az egyes csoportok s egy közös ének rázendítése s eléneklése mellett vonulnak az oltár körébe, hol a pap a gyermekekkel a már földolgozott anyag fölött katekhizál, vagy az isteni igéből köt valamit szivökre. Erre közösen elmondják a miatyánkot, melyre áldás következik s végül ének. Különösen az oltárhoz való fölvonulásban, melyet a gyermekek énekelve végeznek, látnak sokan symbolikus istentiszteleti karaktert s elragadtatással beszélnek a gyermekek ez éneklő felvonulásának hatásáról. Hatás lehet is abban, csakhogy ez aktus igen processiószerű. Mi pedig nagyok és kicsinyek istentiszteletében egyaránt protestáns jelleget keresünk és semmmiféle oly aktussal nem rokonszenvezünk, a mely a protestáns individualitas és öntudatosság megfejtésére alkalmasnak mutatkozik. A laikus segédek igénybevételével sem vagyunk megelégedve és pedig nemcsak e szokáshoz fűződő methodista reminiscentiák okából, de főleg azért, mert e segédek föladata vallástanítás és a vallástanításhoz mi sokkal komolyabb és magasabb igényeket kötünk, semhogy az igényeknek kellő tudás, kedély, gyakorlat nélkül szükölködő egyének megfelelhetnének. E segédek munkáját kénytelenek vagyunk kontárkodásnak nevezni, ha mindjárt elismeréssel is vagyunk buzgóságuk iránt. Tapasztalat szerint ez istentiszteleti segédkezésre nők vállalkoznak szivesebben. Ismételjük, hogy e laikus segédek fogyatékos képzettsége a gyermekistentiszteletben a csoportok helyes tanításának föladatát nem valami sikeresen oldhatja meg. Egyéb aggodalmaink is vannak, melyeket itt nem részletezünk. A laikusokat szivesebben látjuk mi a pap mellett, az inkább lelkipásztorkodási mezőkön, mert a laikus tevékenység az igehirdetés és tanítás terén igen könnyen beláthatólag, eltévelyedésekkel jár. Csak szükségből, mely tudvalevőleg törvényt ront, csak rendkivüli körülmények kényszere folytán igazolható itt-ott e laikus segédek igénybevétele A mi egyházközségeinkben ily segédekre már gyülekezeteink kicsinysége, az istentiszteletben résztvevő gyermekek kevesebb száma miatt sincs szükség s ha valahol mégis valamely oknál fogva szükség volna, akkor is legfönnebb csak az iskolatanítókra gondolhatnánk. Valamiképpen a laikus evangelisták, azonképpen e gyermekistentiszteleti segédek is viszszavonhatlanul idézik emlékezetünkbe Jakab apostol szavait (3, 1.): »Atyámfiai! ne legyetek sokan tanítók.

(Folyt. köv.) *Szerkesztő.*

A revideált Károli.

Egyházunk nagy közönségének régi óhaja teljesült, mikor az ó-testamentom Károli-féle fordítása, hosszu ideig tartó munka után, végre megjelent revideált kiadásban. Az egyházi sajtó általában elismerte, s a ki a revideált kiadást figyelemmel olvasgatja, annak is el kell ismernie, hogy az a hosszú idő, mely a revisio mánkájának megindításától annak befejeztéig eltelt, nem telt el hiában. A munka tényleg az lett, a mi lenni akart, t. i. revisio. A fordítás, a felfogás tisztára Károlié maradt. csak Károli hibáinak s esetleg a mai korban már visszatetsző ódonságainak elhagyásával.

A ki a theologiai tudományok iránt érdeklődik, az tudja, hogy mily nagy szükségünk volna nekünk valami teljesen modern önálló magyar bibliafordításra. De a ki viszont egyházi életünket tekinti, annak el kell ismernie, hogy mindenek felett erre a revídiált kiadásra volt égetö szükségünk. Ha pénzünk és közönségünk volna rá, e mellett ránk férne még nehány önálló fordítás is; de erre még akkor is szükségünk volna.

Mert az igaz, hogy a régi Károli — bárha megmegújuló kiadások nem tartották meg eredeti szépségében — nagyon szép! És még azt is el kell ismernünk, hogy nem is olyan nagyon rossz, mint a milyennek általában hiszik, mert ha itt-ott az eredetitől merőben eltérő és néha érthetetlen fordítást ad is, azzal is csak azt cselekszi, a mit más egyéb túdós fordítók és magyarázók is megcselekedtek a biblia homályos, sokszor összetörve ránk maradt helyeivel. De az is bizonyos aztán, hogy a régi Károli minden jelessége mellett is a mai korban már nem felelt meg a kivánalmaknak. A tősgyökeres és irodalomtörténeti müveltséggel biró magyar fül élvezni tudta minden temérdek »valá«-ival együtt is; de hol van ma ilyen fül? Ritka, mint a fehér holló. A budapesti újságok új magyar nyelve által megdolgozott fülek pedig már nagyon különösnek találták a régi Károlit. Tudjuk, hogy vannak benne olyan versek, a miket a templomban még csak elhallgatott a mai nemzedék de a templomon kivül bizony mosolygott rajtok)

Másfelől azonban az is igaz, hogy képzelhetünk valami egészen jó modern fordítást; de olyat, a mi templomi használatra volna fogható, nem képzelhetünk. A templomi használatra szánt magyar biblia ez idő szerint nem lehet más, mint a Károli-fordítás. Ezt tudja mindenki, a ki viszonyainkat ismeri. Ezért mondtam hogy mindenki előtt és felett erre a revideált kiadásra volt szükségünk.

Nagyon helyes volt tehát a munkás vezetőknek és végzőknek feltett czélja. s e czélt, mint az előttünk levő kiadásból látjuk, teljesen el is érték. A dicséret ezért a munkásokat, de kivált a vezetőket, Szilády Áront és főként Szász Károlyt illeti, a kik közül az első a régi magyar nyelv kincses házának egész gazdagságát hozta segitségül, az utóbbi pedig a főszerkesztő királyi hatalmával és plajbászával irtott ki mindent, a mi a bibliai nyelv egyszerű kenetességéből kirítt.

Mutatványokat nem közlünk, csak annyit mon-

dunk, tegye meg ki-ki maga az összehasonlitást, és látni fogja, hogy tényleg azt kaptuk, a mit vártunk: a Károli fordítást megifjítva, megtisztítva, olyan formában, a milyenben templomi, egyházi épitő czélra még igen sokáig használhatjuk. És azt hiszem, világi közönségünkkel is igen megkedveltethetjük A minek, hogy egyházunkra mily jó hatása lenne, azt nem kell magyaráznom.

Mind ez azonban nem azt teszi, hogy e munka hibátlan. Hiszen emberi munka Meglátszik r jta, hogy a revideáló-bizottság tagjai külön külön dolgoztak Az egyöntetűség ezért nem teljes A sok synonyma, kivált a vallási, erkölcsi, jogi fogalmak kifejezésére, továbbá az egyes szavak jelentésének a nyelv fejlődési folyamán való változásai, mind oly nehézségeket gördítenek a fordító munkája elé, melyek kivánatossá tették volna, ha a költség futotta volna, a gyakori összejövetelt, megbeszélést, s k*zös megállapodást.

Ezen kivül apróbb – leginkább sajtó-hibák is ötlöttek szemünkbe. Igy pl. Zsolt LVIII, 8 *rézivet* mond *kéziv* helyett Ez. XXIX, 16. pedig birodalmat bizodalom helyett. Minden conservativ törekvés mellett is csúsztak be olyan változtatások is, melyek feleslegesek, mert a régi szöveg jobb. Igy pl. a Zsolt CXL, 12. a régi jó »veszedelem« helyett »balsors« ot mond, a mi nem is olyan jó szó, mint az előbbi, meg babonára is adhat okot. No, de ezt csak úgy mellesleg említjük fel. A bibliamagyarázók közt is vita tárgyát képező nehéz, homályos, sokszor talányos helyek fordításának ismertetésére nem terjeszkedhetünk ki.

Röviden mindent összefoglalva, örömmel üdvözöljük a revideált kiadást, s kérjük lelkésztársainkat, iparkodjanak azt intelligens hiveik körében minél jobban elterjeszteni

Metargem.

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Folytatás.)

De mi a vallás? — erre felel a második beszéd, melynek felirata: »A vallás lényegéről«. A vallás sem nem tudás, sem nem cselekvés; nem metafizika és nem is morál, de még a kettő vegyüléke sem, bár ezek rendszerint ott vannak minden positiv, történeti vallásban. Nem tudás, bár vannak benne a tudáshoz és ismerethez tartozó elemek, csakhogy ez másnemü, mint a tudományé. Czélja nem az, hogy a véges dolgok egymáshoz való viszonyára adjon feleletet, sem az, hogy kikutassa a legvégső ok lényegét önmagában és a véges okokhoz való viszonyában. A vallás szemlélni akar; szemlélni az universumot, ellesni és kihallgatni az universum cselekvéseit és nyilvánulásait, azt akarja, hogy közvetlen befolyásával betöltse az embert. A vallás közvetlen tudat arról, hogy minden végesnek a végetlenben, minden időinek az örökkévalóban van általános léte és alapja. A végetlennek ezt a lételét keresni és találni meg mindenben, a mi él és mozog, minden alakulásban és változásban, minden cselekvésben és szenvedésben s magát az életet is úgy érezni és ismerni e közvetlen érzelemben, mint e végetlen létet: ez a vallás.

A vallás a mint nem metafizika, nem is morál. A kegyesnek, hogy erkölcsösen cselekedjék nincs szüksége az erkölcstanra. A vallás nem cselekvés, mert hisz ez a szabadság tudatában és országában érvényesül, mig a kegyességnek passiv oldala van: önátadás, a egész által való mozgatottság, a mely egyformán szabadság és szükségesség. De, bár a vallás sem nem tudás, sem nem cselekvés, mégis összefügg mind a kettővel, sőt ezek tökéletességéhez nélkülözhetetlen: »speculácziót és életgyakorlatot akarni vallás nélkül — merész elbizakodottság.«

A vallás lényegének megismerésére szükséges, hogy keletkezésének mozzanatát lessük el keblünkben. A vallás akkor fogamzik, a midőn minden meghatározott tudatot megelőzőleg a cselekvő universum érintkezésbe jön velünk, a midőn az érzék és a tárgy még mintegy összeesnek, egymásba folynak; akkor a mikor a tárgy még nincsen elszakitva az érzéktől, hogy *szemléletté* legyen és az érzék nincs elkülönitve a tárgytól, hogy *érzéssé* legyen. Ez a futó pillanat az első találkozása az általános életnek a különössel, időt nem tölt be és meg nem fogható; az universumnak közvetlen, minden tévedésen és félreértésen felül álló szent házassága ez a testté lett ésszel: egy teremtő szent ölelkezésben. Ilyen természetű az első fogamzása minden élettelj es és eredeti mozzanatnak az életben, bármely mezőhöz tartozzék is az s ebből nő ki a vallásosság is. Mihelyt a szemlélet és érzés külön válnak az eredeti egységnek csak emlékezete marad fenn. »Érzéseitek, a mennyiben az a ti és a mindenség közös lételének és életének kifejezése, a mennyiben annak egyes mozzanatait úgy érzitek magatokban, mint az Isten hatását bennetek, közvetítve a világnak rátok gyakorlott hatása által: ez a kegyesség bennetek; a ti érzéseitek és a környezetetekben lévő minden élőnek és mozgónak azokkal az érzésekkel összefüggő és azokat meghatározó hatásai tireátok : kizárólag ezek a vallás elemei, de mindazok bele is tartoznak abba.« Nincs érzés, mely kegyes érzés ne lenne, hacsak nem az élet beteges állapotából foly. Hogy minő szerepe van az érzésnek és szemléletnek a vallásban — a vallás lényege kérdésének e kardinális pontjára, Schleiermacher a »beszédek« különböző kiadásaiban eltérő árnyalatu feleleteket ad. Míg az első kiadás azt mondja: »A szemlélet érzés nélkül semmi és nem képezheti a vallásnak sem igazi eredetét sem valódi erejét; de az érzés is semmi a szemlélet nélkül; mindkettő csak akkor és azért valami, ha és a mivel mindketten eredetileg egyek és elválaszthatatlanok«; míg korábban így nyilatkozik: »A szemléletből kell kiindulnia mindenek« addig a harmadik kiadásban a fősuly az érzésre van fektetve, a melyhez a szemlélet csak úgy kivűlről járul hozzá. Míg korábban arra szólitja fel olvasóit, hogy barátkozzanak meg e fogalommal: »az universum szemlélete«, mert beszédeinek ez a sarkpontja, ez a vallásnak legáltalánosabb és legmagosabb formulája, a melyből lényegét és határait megállapitani lehet: addig a későbbiekben csaknem minden — az érzelem.

(Folytatása következik.)

Igazgató-tanácsunk üléséből

Kolozsvár, 1898. decz 30.

Elnökölt főt. Szász Domokos püspök aa., később: Simó Lajos, egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Zeyk Dániel, ehker főgondnok, Dr. Vályi Gábor elnökhelyettes, Dr. Bartók György ehker. főjegyző, Bartha Lajos, közügyigazgató, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Herczeg Lajos, Br. Bánffy Ernő, Kenessey Béla, Becsek Lajos igazgató tanácsosok, Maksay János számvevő, Deák József, pénztárnok és Kádár János h. titkár.

Elnöklő püspök aa. az ülést megnyitván, első sorban a hetes bizottság beadványának s az arra vonatkozó számvevői észrevételeknek felolvasását rendelte el.

A hetes bizottság ugyanis, a vagyonügyi konszolidácziora vonatkozó javaslatainak elkészithetése czéljából, már korábban adatokat kért és kapott volt ig.-tanácsunktól, melyeknek alapján javaslatot tett az egyházkerület tulajdonában levő s keveset jövedelmező értékpapirok eladására, nemkülönben a m.-n.-zsombori birtoknak és az 5% kamatot be nem hajtó kolozsvári házaknak értékesitésére nézve; a közlött adatok kiegészitéséül pedig újabb felvilágositásokat és pénztári kimutatásokat kért, további munkálatainál leendő fölhasználásra.

A számvevői észrevételekben meg voltak adva a kivánt fölvilágositások s kért újabb pénztári adatok és elvileg leendő elfogadásra volt ajánlva a hetes bizottság ama javaslata, mely a keveset jövedelmező ingatlanok és papirok értékesitésére czéloz, de föl volt fejtve egyuttal az eladások gyors véghezvitelével előállható károsodás, miért is annak alkalmas időre leendő elhalasztása látszik czélszerünek.

A tárgy körül megindult hosszas és beható vitatkozásban részt vett a tanácsnak csaknem mindenik tagja; a hetes bizottság javaslatait részletesebben Zeyk Dániel főgondnok aa. indokolta, a számvevői javaslat határozattá emelése mellett pedig főt. Püspök aa. szollott kimeritőbben

Zeyk D. főgondnok aa. a papirok eladásával fölmerülhető tőkevesztességet csak látszólagos számtani eredménynek tekinti, — mint hogy tényleg a kisebb tőkeérték után befolyó magasabb jövedelem ellensulyozza a veszteséget. — A hetes bizottság intencziója — fejtegetései szerint — oda irányul, hogy a kellő jövedelmet amugy sem hozó papirok, vagy ingatlanok tőkeértékének apadása árán is, a biztos jövedelmek fokoztassanak, hogy ez alapon teljesen reális normál — budget legyen a kerület részére felállitható. A határozati javaslat amaz állitásával szemben, hogy az ig.-tanács nem jogosult a jelzett ingók és ingatlanok eladását végleg elhatározni, — megjegyzi, hogy bár ő annak idején, ellenezte volt az egyhker. közgyülésen a pénzügyi müveletek alapjául szolgáló meghatalmazás kiadását, mindazonáltal a többség által akkor megdott fölhatalmazást ma is érvényben állónak tekinti s ennek alapján a bizottság által javaslatba hozott eladások effuktuálását kéri.

Szász Domokos, püspök aa. reflektálva, Zeyk főgondnok szavaira — megjegyzi, hogy az emlitett meghatalmazás nélkül az erdélyi egyházkerület sok vérző sebe volna ma is nyitva, számos egyházunk szükölködnék ma is templom, iskola és paplak nélkül, sok virágzó missiói állomásunk állana ma is üressen, elhagyatottan s szolgálna biztos zsákmányul a fenyegető mértékben megindult felekezeti áramlatnak, s végül nem állana fenn kolozsvári theol. fakultásunk sem, mely intézetünk hézagpótló voltát s üdvös müködését ma már ellenségeink is elismerik. Pártolja és elfogadásra ajánlja az előterjesztett számvevői javaslatot, mert a papirok rögtönös eladásával előálló tőkeveszteséget, a politikai és közgazdasági viszonyok javulásának bevárása mellett, tetemesen csökkenteni lehet. Az ig.-tanácsot különben sem véli jogositottnak az előadások végrehajtására, mert a közgyülés a pénzmüveletek folytatását megszüntette. Hosszasan fejtegette a kerület által eddig követett tőke-befektetési módozatok előnyeit s ezzel szemben a hetes bizottság tervét, mely a könnyen mobilizálható értékpapirok eladását czélozza, czélszerünek nem tartja. A vita berekesztése után, a tanács többsége, a számvevői javaslat értelmében állapitotta meg a határozatot.

E tárgy befejezése után főt. püspök aa. emelt szót s szivélyesen üdvözölte az ig.-tanács tagjait az év utolsó ülése alkalmából, melegen megköszönve önzetlen munkálkodásukat, melylyel őt nehéz tisztében, az elmult év folyamán s általában az utóbbi idők nehéz megpróbáltatásai alatt is, részesitették. Kérte a kegyelem atyját, hogy virassza fel mindnyájukat boldogan az új év hajnalára, hogy kötelességeiket mint hazafiak és buzgó egyháztagok még hosszu időn át gyakorolhassák.

Bejelentette ezután, hogy betegsége miatt, mely már hetek óta gyötri, kénytelen az egyházkérület közkormányzati ügyeinek vezetése alól leendő fölmentését kérni, és pedig meghatározatlan időre, mert az orvosi vélemények szerint, felgyógyulásához hosszú idő szükséges s igy nem tudja teendőit úgy végezni, amint azt ügyszeretetéből és kötelességérzetéből kifolyólag óhajtaná Különben sem óhajtana — mondá — a nézeteivel ellenkező irányban megindult vagyonügyi szervezkedés útjában állani. Rövid visszapillantást vetett, ezután. püspöki müködésére, fölemlítve ama banális támadásokat is, melyek legjobb törekvéseinek félramagyarázása mellett, őt nemtelen módon meghurczolták. Elismeri, hogy ennek lehetőségét a kerület szervezete is okozta, mely a püspököt igen exponált állásra helyezi státuskurátori minőségében. Ajánlotta ennélfogva a tanács tagjainak figyelmébe az e tekintetben szükségesnek látszó módositásnak alkalomadtán leendő pártolását. Erre Simó Lajos, egyházker. főgondnok aa. viszonozta szivélyesen főt. Püspök aa. üdvözletét, ki az elnöki tisztet át is vette, miután főt. Püspök aa., betegsége miatt távozni volt kénytelen.

Ig.-tanácsunk, őszinte mély fájdalommal vette tudásul Püspök aa. betegségét s a kért dispenzácziót, maga részéről, megadva, fölkérni határozta br. Bánffy Dezső, legidősebb főgondnok aát, hogy a közkormányzati ügyek közvetlen vezetésére valamelyik státuskurátort helyettesiteni kegyeskedjék.

A külközép-utcai bérházak alapos renoválására, illetve kiépitésére vonatkozó gondnoki előterjesztést

nem fogadta el ig.-tanácsunk, mert az illető bérházak eladása a korábbi határozattal már kimondatott.

Nem találta teljesíthetőnek tanácsunk a m.-n-zsombori gazdatiszt fizetésfelemelési kérését sem, miután e birtok eladása, illetőleg bérlet útján leendő értékesítése szintén elhatározott dolog, miért is a gazdatiszt szolgálata, ápril. hó 1 jére fölmondatott.

Még nehány apróbb közigazgatási és gazdasági kérdés eldöntése után, Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa, jelentéséből örvendetes tudomásul vette ig.-tanácsunk, hogy a közokt. miniszterium végleg megerősítette a kolozsvári kollégium államsegélyi szerződését, végűl a deési egyházközség fiú- és leány-iskoláinak államosítása iránti kérés olvastatott fel, a vonatkozó részletes feltételekkel együtt, de e kérdést tüzetesebb megvitatás után sem találta ig.-tanácsunk kellőleg megvilágítottnak, miért is viszszaküldte azt az egyházközséghez, bővebb megfontolás és az elhatározásra befolyó indokok részletesebb fölfejtése végett.

Ezek után, az idő előhaladottsága miatt, az ülés bezáratott. *r. s.*

Egyházi élet.

Egyházmegyei közgyűlés.

A sepsi ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyűlését annak idején előre közölt tárgysorozattal december 15-én tartotta meg Sepsi-Szent-Györgyön a Székely-Mikó-kollégium dísztermében a tagok élénk érdeklődése mellett.

Megjelent a gyűlésen Ujvárosy József kir. tanácsos, egyházmegyei főgondnok, kinek a közügyek terén tanusított buzgó tevékenységét mindig őszinte elismeréssel tapasztaljuk Megjelent a lelkészi kar majdnem teljes számban, a világi képviselők szép számban, továbbá a kollegiumi és polg. leányiskola tanárai közűl többen.

A gyülés kezdetét vette *Böjthe* Géza, Szemerja városrészi ref. lelkész emelkedett szárnyalású és bibliai szellemü szép imájával A szívhez szóló buzgó ima kellemes benyomása alatt következett a tárgysorozat rendjén *Vén* Mihály esperes remekül megírt beható és magvas beszámoló és megnyitó beszéde. A kitünő esperes egyházmegyéjének vezetésében napról-napra újabb meg újabb tanujeleit adja fényes talentumának és fáradhatatlan szorgalmának. Ez a megnyitó beszéd is, melyet a közgyülés élénk elismeréssel fogadott, kíváló gonddal megrajzolt képe a derék egyházi férfiu nagyértékü munkásságának. (Lapunkban e derék beszédet közölni fogjuk. A szerk.)

Eunek befejezése után olvasta fel az esperes az egyházközségek vizsgálata eredményéről felvett részletes terjedelmes jelentését az oly nagy körültekintéssel, lankadatlan szorgalommal s a legapróbb részletekig menő vizsgálatának eredménye volt az a szakjelentés, mely tiszta és hű képét tárta fel az egyes egyházak beléletének, anyagi és vallás-erkölcsi állapotainak. E jelentésében a körülmények szerint az egyházközségek ügyeit jól végzett egyéneknek kiszolgáltatván elismeréseit, a hiányokra őszintén rámutatva, atyailag, sok tapintatra való bölcs tanácsokat hallottunk.

Sietett is a gyűlés minden tagja az esperesnek lelkiismeretes igaz eljárása felett őszintén érzett elismerését és hozzá való ragaszkodását lelkes éljenzésben kifejezni.

Ezután *Józsa* Sándor főjegyző számolt be az egyházmenyei tanácsnak egy évi áldásos működéséről. Jelentésében feltárta a jegyzői teendőknek igen fontos, lényeges hivatását. Az önzetlen munkálkodásáért az egyházmegyei tanácsnak elismerés fejeztetett ki.

Tárgysorozat rendjén *Kolumbán* Ferencz sepsiszentkirályi lelkésznek az országos papi nyugdij pénztár kezelőjének a pénztár állapotáról és az egyházmegyei pénztárnak felülvizsgálásáról szóló jelentése, *Kovács* Antal kilyéni lelkésznek a közalap kezelőjének a közalap állapotáról hátralékot fel nem tüntető számadása örvendetes tudomásul vétettek

Miután pedig a jövő évi költségelőirányzat megállapíttatott, az esperesnek Isten segedelmét a továbbiakra is kérő fohászával a gyűlés véget ért.

(Sz. N.)

Különfélék rovata.

Tisztelt olvasóinknak boldog új évet kivánunk.

Főt. Szász Domokos püspök úrnál az ó-év utolsó napján eddig szokásos testületi tisztelgések s üdvözlések a közelebbi alkalommal, püspök urunk gyöngélkedése miatt elmaradtak s egyházi életünk képviselői így csak magán úton üdvözölhették azt a férfiut, ki egyházkerületünknek nem csak egyik legelső dignitariusa, de egyik legelső munkása is.

Lapunk eddigi színes, azonban fölösleges borítékja, melyet különben is csak a nyomdatulajdonos önkéntes vállalkozása folytán vettünk volt igénybe, a jelen évben megszünik.

Radáesi Györgyöt, sárospataki tanárt, a revideált ótestamentom megjelenése alkalmából, melyben a tudós theologusnak kiváló része van, tanítványai aranytollal tisztelték meg. E tény igen szépen jellemzi a sárospataki nemes ifjuságot is. Egyébiránt Radácsi kezében eddig is minden toll aranytollá változott.

Kevés a pap. Francziaországban és Hollandiában nagy gondot ad a református lelkészségek betöltése, mert daczára annak, hogy a theologiát végzettek azonnal rendes lelkészekké választatnak, Francziaországban 33, Hollandiában pedig 305 lelkészi állás van üresedésben. (P. E. I. L.)

A protestantizmus terjedése. Minden tagadás és minden erőszakoskodás daczára erőteljes lépésekkel halad előre a protestantizmus a pápás országokban. A franczia római katholikus papok áttéréséről már több izben adtunk hirt s mint ujabban olvassuk, a mozgalom mind erőteljesebbé válik. Corneloup, a ki az áttérő franczia r. kath. papok részére egy menedékházat nyitott Párisban, azt irja, hogy két hét lefolyása alatt 81 áttért róm. katholikus pap jelentkezett nála, s azt mondja, hogy nem nagyit, ha azt ál-

lítja, hogy Francziaország 70 ezer róm. kath. papja közül 20 ezer már régen szakított lelkében a pápasággal. Hasonló mozgalom tapasztalható, a mint az El Christiano czimü evangelikus lap irja, Spanyolországban is, a hol az áttéréseket csak az akadályozza, hogy a spanyol prot. egyház nincs abban a helyzetben, hogy az áttérteket anyagilag támogassa s megvédje a pápistaság boycottálásától. Ha az áttért papoknak existentiát tudnának biztosítani, a spanyol klérus tekintélyes része azonnal szakítana Rómával. (P. E. I. L.)

A magyar décsei ev. ref. egyház különösebb öröm és hála érzelmei közt ünnepelte a Karácsonyt. A rég elmult idők s időben élt kegyes lelkek, köztük Gróf Bethlen Ferenczné—Báró Bánffy Zsuzsánna, áldozatkész vallásos buzgóságát egy századon keresztül hirdető, de már az idők nyomait is magukon viselő úrasztali terítők helyett, e nagy ünnepen lettek legelőször bemutatva s rendeltetésöknek átadva azon értékes új terítők, melyek a nagy-sajói ev. ref. egyházmegye főgondnoka, orsz. gyül. képviselő, Nagyságos *Fejérváry* Károly úr által a nevezett egyház részére ez évben tett 100 azaz egyszáz frt. kegyes adományból szereztettek bé. Két szép fehér abrosz, a nagyobbik selyemmel körül hímezve s az adományozó nevével is megjelölve, egy valódi arany rojttal szegélyezett vörös bársony úrasztali terítő, egy ugyancsak valódi arany rojtos vörös bársony szószék takaró s ezeken kivül egy szép művü új keresztelő edény és tálcza hirdetik s bizonnyal évek hosszú során keresztül fogják hirdetni, a buzgó adományozó nevét s áldott működésének emlékét, összhangzásban az örvendező egyháztagok ama szív teljességéből fölszárnyaló hálaszózatával: Áldja meg az Isten a jólelkű adományozót!

A tanitók és tanitónők fegyelmi ügyei. A kultuszminiszteriumban már régen arra a tapasztalatra jutottak, hogy a tanitók és tanitónők fegyelmi vizsgálatainál. különősen, ha sulyosabb természetü a dolog, többféle mulasztások történnek. A miniszter most felhívta az összes közigazgatási bizottságokat, hogy minden fegyelmi ügynél a vizsgálati iratokat a fegyelmi itélet meghozatala előtt az állami alkalmazottaknál a királyi ügyésznek, a községieknél a tiszti ügyésznek mindenkor adják ki. Természetesen ez a rendelet csak az állami és községi tanitók és tanitónők fegyelmi ügyeire vonatkozik.

A »Pesti Napló« karácsonyi ajándéka. Páratlan kedvezményt nyújt előfizetőinek a »Pesti Napló«, Magyarország legrégibb napilapja, mely a jövő évben megalapításának félszázados jubileumát éri meg. Mindazon előfizetői, kik a jövő évi január hó 1-jétől kezdődőleg, habár negyedévi részletekben, de legalább félévre rendelik meg a »Pesti Napló«-t: *teljesen ingyen* kapják meg az *Arany-Zichy-Albumot*, Arany János balladáinak Zichy Mihály rajzaival illusztrált fényes díszkiadását, mely 12 frt értéket képvisel. E pazar fénynyel kiállított díszmű, melyhez fogható még alig jelent meg a magyar könyvpiacon, külső és belső értékénél fogva egyaránt a legbecsesebb ajándék, a mivel magyar lap valaha kedveskedett olvasóinak. A »Pesti Napló« előfizetési ára: egész évre 14 frt, félévre 7 frt, negyedévre 3 frt 50 kr, egy hóra 1 frt 20 kr. A »Pesti Napló«kiadóhivatala: Budapest, VI., Teréz-körút 23. szám.

1000 katholikus egylet. Az a jegyzék, melyet a második alsó-ausztriai katholikus nagygyülés most tett közzé a katholikus egyesületekről, nem kevesebb, mint 1000 katholikus egyesületről ad számot magában Alsó-Ausztriában.

Difteria bacillusok a szenteltvízben. Erdekes bakteriologiai vizsgálatott eszközölt *Vincenzi* professzor *Sassari* városában. Az egyik templom szenteltvíztartó medencéjét vizsgálta meg, kutatva, hogy az a sok ember, a kí kezeit a szenteltvízbe mártja, s a kik között mindig akad egynéhány beteg is, mennyiben fertőzheti a szenteltvizet A vizsgálatot egy vasárnap este végezte. Vasárnap különben is legtöbben látogatják a templomot s azon a napon többféle egyházi szertartás is volt. A szenteltviztartóban a víz 24 óráig állott. Ezt a vizet bakteriologiai vizsgálatnak vetette alá Vincenzi s arra az érdekes eredményre jutott, hogy a szenteltvizben sok egyéb, — betegséget nem okozó bakteriumokon kivül orbánczot okozó kokkuszok és difteria-bacillusok is voltak. — A szenteltvizből kitenyésztett difteria-bacillusokat tengeri malacokba ojtotta és ezek difteriában elpusztultak, vagyis e difteria-bacillusok fertőzőképessége kétségtelennek bizonyult. (Ugyanakkor Sassariban négy difteria esetről tudott a hatóság.) Ez a tapasztalat pedig már csak azért sem kicsinylendő, mert ismeretes, hogy sokan, amikor a szenteltvizbe mártott ujjukkal keresztet vetnek, szájukat is megérintik (kis kereszt) s igy a szenteltvizbe esetleg jelenlevő fertőző baktériumokkal fertőződhetnek.

Gyászlap: Alólirottak szivünk mély bánatával jelentjük, hogy özv. Baczó Gáborné szül. Szécsi Seres Katalin munkás életének 70-ik, özvegységének 8-ik évében, folyó hó 23-án d. u. 4 órakor jobblétre szenderült. Könnyezve állunk a jó anya, testvér és nagyanya koporsójánál, ki egész életét övéinek szentelte szép lelkének minden gondolata, nemes szivének minden dobbanása csak ezekért volt! A boldogultnak porrészei folyó hó 25 én d. u. 3 órakor fognak Ördögkúton nyugalomra tétetni, az ev. ref egyház szertartása szerint. Legyen síri álma csendes, virasszon felette a hü emlékezet! Ordögkut, 1898 deczember hó 24-én. Özv Sárkány Ferenczné és gyermekei. Barabás Ferenczné, mint testvérek. Baczó Ilona gyermeke és férje, Kerekes András gymn. tanár s Kerekes Bandika unokája.

Kiadóhivatal üzenete.

Tisztelt előfizetőinket kérjük, hogy hátralékaikat, valamint a folyó évre szóló előfizetéseiket be küldeni sziveskedjenek, nehogy a lapküldésben fennakadás álljon be.

A tanitói és a leggyengébb papi állomások pályázat hirdetési dija 2 frt; de ama papi állomások után, melyeknek jövedelme a 600 forintot meghaladja, 3 forint beküldését kérjük.

Kérjük tisztelettel, ne sürgessenek tőlünk külön nyugtákat, hiszen ott a postai föladó vevény.

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten **1898. november hó 15-én** megtartott **II. huzásán** kihúzott számokról.

(Harmadik közlemény.)

100 nyeremény á **25** korona értékben: 3748 3901 6510 29690 33315 40260 44347 48722 51866 53982 56753 59889 63990 74894 79031 81853 95795 99447 113552 113559 132902 146209 146210 161406 163143 163375 173813 174237 179158 179936 187270 187919 189128 198501 205981 205982 213982 214849 216250 217711 227705 229686 234791 241597 248935 253462 257513 261618 267627 270157 270573 270574 290475 293477 294390 311632 315475 317529 326458 327001 330584 332034 332589 333877 348003 362123 363740 363945 366957 367468 375928 382218 382708 382709 383447 383951 408255 416060 416999 419797 423059 429916 435109 436941 436967 439517

443877 450947 451308 451920 454279 455742 457042 458503 459741 469650 47749[illegible] 484777 489265 489825.

200 nyeremény à **20** korona értékben: 6484 6526 [illegible]1373 12508 17419 22645 24966 30218 30343 31711 34170 34982 36050 36141 37880 7953 39645 45544 50976 57783 63773 66221 66676 71637 75017 37103 77700 78480 78436 79545 80718 83971 89268 92118 92490 94388 94431 95441 96008 96718 96780 103923 104908 106257 107605 108823 110453 111157 114715 117397 119685 121056 121214 121510 121655 127905 1[illegible]1804 134086 134349 137998 142302 143969 148155 152737 153078 154596 156828 156958 159383 170095 170736 172862 178139 178497 181572 182111 183750 184576 1 7544 189243 193504 195121 197625 201533 203067 211002 211875 214297 223361 223947 224604 22456[illegible] 229330 231124 235502 238281 245688 248633 255037 255051 259163 26195[illegible] 26585[illegible] 2 6004 266486 269841 273755 276117 279129 279353 284616 284664 285234 285473 286554 2869[illegible]1 292421 293042 294759 2951 9 298618 299139 299269 298703 303715 301926 306492 306683 307659 3 7660 30766[illegible] 309659 311204 317702 318798 319969 323817 325648 325649 329315 329549 335317 337925 340650 3432943 3295 344700 350002 352570 353123 353951 354024 354829 355490 355491 [illegible]655[illegible]9 370369 373793 375885 379314 37963[illegible] 379980 84513 396437 396576 399971 400.93 405874 410575 413318 414510 417184 419137 420013 421473 423057 424596 426476 426526 430837 430838 437406 438819 442978 44969[illegible] 452150 454199 454538 46458[illegible] 464968 465886 467163 469146 475325 477806 483848 484924 [illegible]85027 486901 491136.

Hivatalos rész.

935—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben, a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett *krakkói* III. osztályu *papi* állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. 10 h, 982 □ öl szántó évi jövedelme 156 kor.; 2. 2 h. 664 □ öl szőlő évi jövedelme: 28 kor; 3. Készpénz (dézma kárpótlásból) 982 kor.; 4. Báró Kemény László úrtól a) 25 véka tiszta búza, értéke 50 kor., b) 25 véka elegy búza, értéke 40 kor. 5. Gróf Teleki László, Miksa utódaitól 24 kor. készpénz; 6 Az erdélyi ev. ref. püspök krakkói birtoka után 15 kor. készpénz; 7. Tisztességes lakás melléképületekkel, kerttel. A javadalom összes értéke: *1295 korona*.

Ezen fizetésért köteles a lelkész Krakkóban az összes papi teendőket végezni. Alsó-Gáldon is a sátoros ünnepek első napján isteni tiszteletet tartani, urvacsorát osztani, köteles továbbá alsó-Gáldon és Tiborban is előforduló esetekben a keresztelést, esketést, temetést s más lelkészi teendőket teljesiteni.

Pályázati határidő: 1899. január 26. Folyamodványok nt. Elekes Viktor esperes aához küldendők Gyulafehérvárra.

Kolozsvár, 1898. Deczember hó.

Szász Domokos,
erd. ev. ref. püspök.

980—1898. PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyszebeni egyházmegyébe kebelezett *harii* anya és *magyarforrói* leányegyházközségek lelkészi állomására pályázat nyittatik;

Az állomás javadalma:

a) Hariban: lakás, kerttel; 80 hold fekvő birtok, melynek tiszta jövedelme 170 frt 85 kr.; 454 □ öl szőlő-terület, 2 frt 95 kr tiszta jövedelemmel; fajárandóság az egyházközség erdőjéből 12 frt értékben; 45 kepefizetőtől 15½ kalangya szalmás gabona, 377 és ½ liter buza, 1913½ liter törökbuza, 90 liter must.

b) Magyar-Forróban: 2. kepefizetőtől: kalangya szalmás gabona; 162½ liter tőrökbuza, 20 liter must.

Mind a két egyházban a természetben adott fizetések összes értéke: 117 frt 44 kr. Stóla járandóság és anyakönyvi kivonatokból 6 frt évi jövedelem. Az egész javadalom értéke 309 frt 24 kr. és igy ezen állomás IV-ed osztályu.

Kötelességek: Hárriban, mindenféle lelkészi teendők végzésén kivül az iskolában hetenként 2 órai vallástanitás; Magyar-Forróban, fölhivásra a betegek meglátogatása, házaspárok megáldása, keresztelés, temetés.

Lelkészi minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelt pályázati kérvények 1899 január hó 22-ig nt. Nagy József esperes afiához Nagy-Szebenbe küldendők

Kolozsvár, 1898. deczember hó 23-án,

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1000—1898. PÁLYÁZAT.

Romániai egyházmegyénkbe kebelezett *bukaresti* egyház segédlelkész-tanítói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma évi 650 frt készpénz fizetés, egy butorozott szobából álló lakás és a végzett szolgálatokért a megfelelő stóla.

Kötelessége az ottani népiskolában heti 20—25 órán tanitani s a lelkészt akadályoztatása esetén helyettesiteni.

Megjegyzendő, hogy ha segédlelkész pályázó nem akadna, az állomás okleveles tanítóval fog ideiglenesen, (f. é. junius hó végéig) betöltetni

Kellően felszerelt pályázatok alólirt püspöki hivatalhoz f. *január hó 25-éig* küldendők,

Kolozsvár, 1899. január hó 1-én

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

994—1898 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *szotyori* egyházközség kántor tanitói állomására másodszor is pályázat hirdettetik.

Javadalom tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, kepében kanonika porczio élvezetében összesen 407 frt 93 kr, melyből 173 frt rendszeresitett államsegély.

Kötelessége a rendes énekvezéri és tanítói kötelességek teljesítése.

Megjegyeztetik, hogy az iskola államositása most van folyamatban, mely esetben a megválasztandó tanítónak is kilátása lehet arra, hogy az iskola jellegének megváltoztatásával állami iskolai tanító lesz.

Pályázati határnap 1899. január hó 26-a. Folyamodványok nt. *Vén Mihály* esperes aához küldendők Bikfalvára.

Kolozsvárt, 1899. január hó 1.

Szász *Domokos*,
erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 2. szám. Kolozsvárt, 1899. Január 12.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szász Domokos püspök.

(† 1899. január 8. napján.)

Egy koszorús név, mely most gyászkeretben jelenik meg. Lapunk eddig mindig az ő eszményi törekvéseiről, magas célu, elfáradhatlan, és izzó munkásságáról írhatott, most pedig azt kell írnunk róla, hogy elpihent. Eltűnt szemeink elől s belépett egészen szivünkbe. Többé nem halandó, immár csakis halhatatlan. Olvasóink ne várjanak tőlünk most Szász Domokos püspökről egy teljes, egész, egységes képet; mi most csak részleteket adhatunk. Lapunk mai száma róla beszél, de csak szaggatottan, mint a minő a zokogás beszéde.

Közöljük itt Antal Gábor dunántúli püspök klassikus imáját, Kenessey Béla, theol. igazgató szárnyaló beszédét a ravatal fölött és a sírnál tartott beszédet. Közöljük a megdicsőültnek életrajzi adatait. Közöljük az általános gyásznak egy-egy részletét. Csak egy-egy könycseppet szedünk föl a koporsóról. Lapunk szűk medrében minden köny úgy sem férne el.

Legyen e nagy léleknek. e nagy szívnek emlékezete ne csak örökké élő de örökké áldott!

Antal Gábor püspök imája.

Tanácsaidban megfoghatatlan, útaidban végére mehetetlen nagy Isten, a ki magad örök és változhatatlan, minket pedig, földi gyermekeidet, a mulandóság hatalma alá vetettél, lélekben megrendülve a bennünket ért nagy csapástól, gyászos érzelmekkel gyültünk össze e helyre, hogy megadjuk a végtisztességet annak, a kit életében közös szeretettel és tisztelettel vettünk körül, hogy tehetetlenségünket és gyarlóságunkat beismerve, te benned keressünk erősséget, kétségeink között a te jóságodban találjunk reménységet, fájdalmaink között a te szent fiad tudományából meritsünk biztatást, megnyugtatást és vigasztalást.

Oh, mert félelem és kétség szállja meg szivünket, a midőn látjuk, hogy a te mindenható kezed egy intésére ledőlnek azon erős oszlopok, a melyeket anyaszentegyházad épületében fentartókul azért állitottál, hogy szilárd alapon állva hordozzák terhét azon épületnek, a melyen a te választott népedet szent fiad tudománya által összegyüjtötted, hogy lakozzék abban biztosságban és munkálhassa a te dicsőségedet, saját lelki üdvösségét s erkölcsi tökéletesedését.

Megrettenünk Atyánk, az enyészet képétől, a midőn látjuk, hogy nem csak a természeti öntudatlan valóságokat rekesztetted a mulandóság hatalma alá, hanem a föld legnemesebb teremtményét, az öntudattal biró embert is, és még a te szolgáidnak sem adtál változhatatlan erősséget.

Atyánk, Istenünk, bár sokképen megmutatod hozzánk való jóvoltodat, a midőn gondoskodol számunkra vezetőkről, a kik mutassák előttünk isteni igéd világitó fáklyájával a tökéletesedés utját, mégis be kell látnunk, hogy még erkölcsi haladásunk eszközei is csak a te ingyen való jó kedvednek ajándékai. Hogy saját érdemünkben el ne bizakodjunk, hogy benned vetett hitünk erejéről bizonyságot tegyünk, jónak látod, te Uram sokszor nehéz megpróbáltatások tüzébe vinni a te népedet, a midőn elveszed Jeruzsálemből és Judából a támaszt, a hatalmast, a hadakozót. a birót, a prófétát, a jövendő dolgok meglátóját.

Most is ily nagy fájdalmat bocsátál Uram a te népedre, a midőn közhasznu életének munkabiró szakában a halál által magadhoz szólítád az erőset, a hatalmast, ezen erdélyi református kerületnek őrállóját, egyetemes magyar reformált egyházunk érdemekben gazdag oszlop férfiát, a kit a te anyaszentegyházad ügyei iránt kora ifjuságától fogva kebelében táplált lángoló lelkesedése, fáradhatatlan buzgósága méltóvá, a te kegyelmedből nyert fényes lelki tehetségei és erős hite pedig alkalmassá és hivatottá tettek arra, hogy a te akaratodból és kegyelmedből, a közbizalom megnyilatkozása által mint hű sáfárfővé tétessék a te szolgáid között.

E szomoru és gyászos órában is, midőn szivünk vérzik a te hű szolgád elvesztése fölötti fájdalomtól, elismerjük Uram és hálával köszönjük meg a te atyai jóságodat, a melyet irántunk azzal mutattál meg, hogy most elköltözött szolgádat ezelött 13 évvel a te néped elé vezérül állitottad, számos gyülekezeteid fölött önállóvá tetted és adtál neki testi, lelki tehetséget, hogy

a rábizottakat híven, buzgósággal, lelkesedéssel s kiváló sikerrel elvégezhesse, közjavára és hasznára vált az ő buzgó működése úgy saját egyházkerületének, mint egyetemes magyar ev. ref. egyházunknak, ezekkel együtt drága hazánknak. Mert tüzoszlop volt az ő bölcsessége a te néped előtt, a melynek világánál több irányban megtalálta az útat reformált anyaszentegyházunk jövendő fejlődésének, ügyei felvirágoztatásának biztosításához.

Az ő előre látásából, törhetetlen hitéből, lángoló ügybuzgalmából merítettek sokszor anyaszentegyházunk legjobbjai biztatást, reménységet, ügyszeretetet, sok fontos és messze jövőbe kiható, közhasznu intézmények létesítéséhez.

A bölcsességhez adtál Atyánk az ő ajakaira ékes szólásnak beszédét, a melylyel míg egyrészről a te igéd és parancsolataid iránt sokszor közönyös elméket és hiveket foglyul vitte a Krisztushoz, másrészről a tunyaságra hajló érdeklődés nélküli lelkeket magasztos közczélok buzgó munkásaivá tette. Mennyi nagy és nemes czélért küzdött ő szóval, tettel, tollal, szivének-lelkének egész melegével, hogy az egyház és haza ügyeit előbbre vigye. Az ő szive mélyéből fakadó őszinte szó varázshatalmával, mint egykor Mózes a pusztában, sokszor áldozatkészség éltető vizét fakasztá ő fel a közönyösség sziklájából, a melynek életadó csöppjei táplálói lettek az ő magasan szárnyaló messze előrelátó lánglelkében megszületett, a sivár talaj miatt lassan fejlődő, de végre mégis áldásosan gyümölcsöző nagy eszméknek.

Uram! a te hű szolgádnak munkában, tevékenységben soha ki nem fáradott, nagy alkotásokban gyönyörűséget találó lelke immár te előtted áll, hogy minden tettére, minden szándékára, minden alkotására te tőled hallja meg az itéletet. Egész életfolyása és abban minden akadályokat legyőzni kész akaratereje és buzgósága azt mutatja előttünk, hogy ő nagy alázatossággal, de teljes fiui bizodalommal számított, Atyánk, a te igazságos és könyörületes itéletedre; a nagy apostol példáját követvén, a ki azt mondá: «Nem az emberektől itéltetem meg, nem is én magam itélem meg magamat, hanem az Ur az, a ki engemet megitél.«

Hisszük Atyánk, hogy a te itéleted kedvező és kegyelmes leend reá nézve. Hiszen egész életét két legszentebb czélnak: az evangeliumi anyaszentegyház fölvirágoztatásának és a magyar haza érdekei előmozdításának szentelé. Kezdettől fogva hű munkatárs volt azok között, a kik a magyar honi ev. ref. egyháztól az idők viharai folytán elszakadt ezen erdélyi ref. egyházkerületet az alkotmányos szervezet, még inkább a testvéri szeretet kötelékével, a közös anyával újra összefűzték, nemes lelke egész gondosságával törekedett arra, hogy a testvéri szeretet áldó melege, a gyöngéket segítő áldozatkészsége fölhasználása által új életet fakaszszon az egyház elgyöngült, sorvadni kezdő tagjaiba s ezáltal messze jövőre nagy téren biztosítsa a tiszta evangeliumi hit és a magyar nemzetiség megmentését, szilárdítsa a magyar állam életének alapjait.

Oh, az ő fáradhatlan munkássága egyház- és hazaszeretetének nyomán templomok, iskolák, közmüvelődési intézetek állottak elő, a melyekben az evangeliumi hít, a tiszta erkölcs, az igaz hazaszeretet nyernek áposlást. Ezt az egyház- és hazaszeretetet kivánta ő, magas műveltséggel párositva, az Isten igéje hirdetésére hivatott ifjúság szivébe mélyen beoltani s ez által a haza és egyház ügyei haladásának minél hatékonyabb tényezőjévé tenni. Az ő szeretetteljes gondoskodása, az ő emberbaráti részvéttel teljes szive, hány inséggel küzdő család aggodalmait oszlatá el segítő kezével, hány özvegy és árva könyűit szárasztá fel az általa kezdeményezett közjótékonysági intézetekkel.

Atyánk, Istenünk, a ki megmondottad szent fiad által: valamit cselekesztek egygyel az én kicsinyeim közűl, mintha én velem cselekedtétek volna, — kérünk legyen kegyelmes a te itéleted elköltözött hű szolgád iránt is, a ki oly sok jót cselekedett sokakkal, egész jövendő nemzedékekkel. És ha már a te végére mehetetlen határozatodból elébb meg kellett válnia az általad részére kijelölt munkatérről, minthogy munkáját teljesen bevégezhette, minden alkotásának gyümölcsözését láthatta volna, részesitsd, Atyánk, elköltözött fáradhatatlan szolgádat a mennyei boldogság mellett azon igaz örömben is, hogy lankadatlan fáradozásának gyümölcsét élvezhessék a késő unokák teljes mértékben.

Ezen reménynyel nyugtass és vigasztalj meg, Atyánk, minket is, a midőn anyaszentegyházad hű munkásának elvesztése fölött kesergünk, a midőn aggodalom szállja meg szivünket a miatt, hogy az erős kézből kiesvén a kormány, mikép juttatjuk biztos révpartra anyaszentegyházunk sok erős vihartól hányatott hajóját

Hisszük, Atyánk, hogy te nem hagyod árván a te anyaszentegyházadat.

Támaszszon számunkra jövőben is kegyes istenfélő, bölcs férfiakat, kik teljesek hittel és szent lélekkel, a kik a megdicsőült elődök példáját, nemes igyekezetét, odaadó buzgóságát maguknak tükörül vevén, szivvel-lélekkel törekszenek a te nyájadnak megőrizésére, anyaszentegyházadnak a Krisztus testének építésére. Evang. anyaszentegyházad határainak a haza ezen részében a lelkiismeret szabadság ősi földjén, minél messzebb való kiterjesztésére. Kérünk is Atyánk, mutasd meg ebben hozzánk való jókedvedet; állíts a már elköltözött hű szolgád helyébe méltó és alkalmas utódot, a ki gondot viseljen a nyájról és tudományról s a kinek lelkét áthassa a nagy apostol ama mondása: semmivel nem gondolok, az én életem is nekem nem drága, csakhogy elvégezhessem az én futásomat és a szolgálatot, melyet vettem az Urtól.

Tekints, kérünk Atyánk, kegyelemmel azokra is, a kiket a te végzésedből bekövetkezett nagy csapás legközvetlenebbül sujtott és a kiknek veszteségét e földön nem pótolhatja semmi: a fájdalomtól most mélyen levert gyászoló családra

Enyhisd a fájdalom nyilaitól szive mélyéig megsebzett gyászoló özvegy mérhetetlen bánatát a vallás vigasztalásával, hogy te az özvegyeknek pártfogója, az erőteleneknek gyámolítója, a szükségben hozzád fordulóknak segítője vagy és a te védelmező karjaid nem rövidülnek meg soha. Állj mellette a szomoruság, az aggodalom, a kétség óráiban biztatásoddal, hogy a szerető férj nem vált meg tőle örökre, itt maradt szivének szeretete, mert a szeretet erősebb, mint a halál; itt maradt gyöngédségének, igaz vonzalmának emlékezete, a mely őt kisérni fogja földi élete végéig; itt

maradt a te édes atyai jóságod és szereteted, a melylyel kézen fogva vezetéd mindaddig, mig ama jobb hazába elköltözött kedvesét ujra látni, ujra ölelni fogja végtelen boldogságban.

Jelenjél meg vigasztalásoddal, Atyánk a boldogultnak fiánál, kit a jó atya elvesztése folytán érzékeny bánattal látogattál meg. Nyugtasd meg a nehéz megpróbáltatások között, hogy te jó atya vagy, mindeneket bölcs czélból cselekszel és nem kisértesz feljebb, mint elszenvedhetjük. A jó édes atya, ki szeretetét az övéire, míg élt, nemes szivéből oly bő mértékben árasztá, elköltözött, de itt hagyja áldását, itt hagyja köztiszteletben és szeretetben állott emlékét, mint legdrágább örökséget, a melyet megbecsülni, szeretettel ápolni a legszentebb fiui kötelesség. Oh, Atyánk, adj erre a szerető fiunak erőt, ezzel oszlassad az ő szivfájdalmát s azzal mutasd meg, hogy a kik téged szeretnek, azoknak mindenek egyformán javukra vannak.

Vigasztald meg, Atyánk, a szerető testvéreket, jó rokonokat, kiknek szive egy hosszu életen úgy összeforrott az igaz szeretet által, hogy erősen vérzik és soká is vérezni fog szivükön a seb, a melyet az elszakadás okozott.

Tanitsd őket megnyugodni a te megváltoztathatatlan végzéseden, láttasd be velük, hogy te mily jó voltál hozzájuk, a midőn ritka példaképpen hithűségükért közülök választád ugyanazon időben anyaszentegyházad két őrállóját és a midőn őket oly szeretetteljes, békés, boldogitó családi körbe helyezéd és ha a jót elvették a te kezedből, a rosszat nem hordoznák-e el? Annyival is inkább, mert a te atyai gondviselésed őrködik tovább is felettük és egykor letéteti velük a szenvedők gyászruháját és az ők siralmuk örömre fordul te nálad.

Oh, Atyánk vigasztalj meg mindnyájunkat, a kik szivünkben megkeseredtünk, hogy leesett a mi fejünk koronája és e gyászpélda által tanits meg mindnyájunkat, hogy bölcsen számláljuk a mi napjainkat.

Kötelességét hiven teljesített testvérünk testének adj csöndes nyugodalmat a földben, lelkiismeretes fáradozásainak adj bő gyümölcsözést az egyház és haza közügyeiben, elköltözött nemes lelkét pedig fogadd magadnál az égben ama biztató helybenhagyásoddal: jól vagyon, jó és hű szolgám, kevesen voltál hiv, többre bizlak ezután, menj be a te uradnak örömébe Amen.

Gyászbeszéd Szász Domokos püspök felett.

II. Kor. XI. 28 »Ide járúl még, mellőzve az ezeken kivűl lévőket, az én mindennapi zaklatásom, minden egyház gondja.«

Nemes szív tört meg itt s dicső ész bomla össze itten! Hatalmas kézből esett ki a vezéri pálca; erőteljes vállakról hullott alá a prófétai palást; hang, mint sok vizek zúgásának hangja, némult el ez ajkakon és nagyot s kícsinyt egyaránt áttekintő szemek zárultak le örökre. Egyházkerületünknek vas-oszlopa és ércbástyája dőlt le, megrázó bizonyságúl, hogy az Ur még az ő szolgáinak sem adott változhatatlan erősséget.

Bizony, csak egy lépés a köze az életnek és a halálnak és igaza van a Példabeszédek bölcsének: »Ne dicsekedjél a holnapi napról, mert nem tudod, mit hoz a nap te reád!« (Példab. 27, 1.)

Ki hitte, ki gondolta volna, hogy az, a ki még a mult, hanyatló év utolsó napjaiban, mint püspök és mint főgondnok intézte kerületünk ügyeit, a mikor küzdelmeinek és diadalmainak színterén az igazgató-tanácstól búcsut vett, nemcsak az ó-esztendőtől búcsuzott, hanem tényleg utolszor emelte fel szavát ügyeink intézésében. Láttuk, aggódó és fájó érzésekkel szemléltük, hogy a kór megtörte erejét s szinte könnyek között néztünk utána, a mint ingadozó, roskatag lépésekkel távozott körünkből; de reméltünk, de bíztunk, hogy még üdülve térend vissza.

Ime neki *ez* lett a gyógyulás!

Egy régi, mély értelmü héber rege szerint a hirtelen halálnál az Ur csókja érinti az illetőt s az a lélek, mely Istennel rokon, a csókra abban a pillanatban beolvad az Isten lelkébe, hisz' hozzá, utána vágyott a porhüvelyben mindenkor.

Kivánatos vég, szép halál Isten csókjától halni meg és vigasztaló is Istennel lenni, vele élni és nem látni több halált, se gyarló érdekhajszát, meddő küzdelmet, keserves könnyhullatást, »a hivatalnak paczkázásait s mind a rugást, melylyel méltatlanok bántalmazzák a türő érdemet«; hanem csak látni az Istennek és a mi Urunk a Jézus Krisztusnak dicsőségét látni nem tükör és homályos beszéd által, hanem szemtől szembe, rajtunk az Istennek pecsétje, ajkunkon pedig a zsolozsma: »Nagyok és csodálatosak a te dolgaid, óh Uram, mindenható Isten; igazságosak és tökéletesek a te utaid, oh szenteknek királya! (Jel. 15, 3.)

Porból vett és porba térendő embernek adathatott volna e szebb halál és tárulhatna-e fel előttünk felségesebb távlat, mint a melyet mutatnak a mi mennyei Atyánk hajlékai?

Azért nem is zugolódunk, nem panaszlunk, hanem még a halállal szemben is diadalommal dicsekedünk annak nevében, a ki a halált és e világot megyőzte.

»Bízom az itéletet arra, a ki igazán itél« — mondá b. e. püspökünk ama beszéde végén, a melylyel megválasztatását az egyházkerületi közgyülés szine előtt megköszönte és végzé: »Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?«

Immár annak színe előtt van, a ki igazán itél. De nekünk mégis kötelességünk egy bizonyságot tenni felőle, mint az egyenlők között az elsőről, hogy tényleg első volt a munkában, a fáradozás által és hogy, mint Pál apostol mondja, mellőzve minden egyebeket, *az ő mindennapi zaklatása: minden egyház gondja volt.*

Átható, éles szeme hivatalba lépésekor rögtön meglátta, hogy »a mi egyházkerületünk népének, fájdalom, felette nagy számmal vannak elalélt tagjai, sőt elzüllöttjei is. Az egyes egyházmegyék nagy részében hosszu sora van oly egyházközségeknek, melyeknek élettörténete alig egyéb, mint szomoru tengődés és szünet nélkül való vivódás a létért. (Első püspöki jelentése 1886. jun. közgys..) Mikor szerte járt, hogy személyesen keresse fel a pásztorságára bizott nyájat, útja »hajdan

virágzó egyházközségek düledékei között« vezetett el és »templomok és iskolák romjai« vetettek rá bús árnyékot.« E létért vivódó s pusztuló egyházak segélykiálltásai bele nyilalottak nagy szivébe s a mire ez előtt 13 évvel csak mint munka tervére mutatott rá, még bizonyos tartózkodással, mert maga is csak »*úgy vélte*«, hogy szolgálattételeiben helyes úton jár, a mikor ezek közűl annyit, a mennyit ideje és ereje megenged, elesett helyzetéből felemel, nemes törekvésekben gyámolit és létüket úgy egyházi, mint nemzetiségi szempontból biztosítja: ma már, mint az ő munkásságának érecnél maradandóbb emlékei állanak előttünk azokban az ég felé emelkedő tornyokban, gyermek seregtől zajos iskolákban és csendes parochiákban, a melyek védbástyái egyházunknak és nemzeti életünknek. Bölcsessége tudta a történelem nagy tanulságát, hogy »a magyar protestáns egyháznak s első sorban épen a mi egyházkerületünknek adott helyzeténél fogva kiváló mértékben hazafias missiót kell betöltenie s e végett mindnyájunk legjobb erejét egyesíteni szent kötelességünk s e tekintetben ezer szónál többet ér a legparányibb *tett*« (1885. kgys. jzkv.) »Egyesítsük erőnket« — hívta fel kiáltó szóval az egyházkerületet, — »s bármily gyöngék vagyunk egyen-egyen, nagy dolgokat végezhetünk: romokból templomokat s iskolákat építhetünk s szolgálván az egyháznak, ez által nemzetünknek értelmi és erkölcsi erejét gyarapíthatjuk,«

Egyebeket mellőzve, csakugyan az ő mindennapi zaklatása: minden egyház gondja volt. Épiteni a templomokat, iskolákat, szervezni a körlelkészségeket, összegyűjteni a szétszórtságban levő híveket, lábra állítani a romániai missiót, gondoskodni a leendő lelkipásztorok minél alaposabb és szélesebb körü képzéséről és mind ezek mellett előteremteni »a szükös anyagi erő gyarapításához »az új forrásokat« — mindezt pedig egyszerre, egy időben megalkotni: vajjon nem kellett-e ehez mindennapi zaklatás és emésztő gond? Veszélyt látott a késedelemben és sietett. Jelszavához az *excelsiorhoz* hiven ment szinte lázas tevékenységgel előre. Sem maga nem pihent, sem másokat körülötte pihenni nem engedett. Egy pillanatra meg nem állott, hogy számon vette volna az elvégezteket, visszapillantott volna a ziháló mellel és dobogó szivvel megfutot meredélyekre, csak mindig az előtte lebegő czélt látta, többről-többre, feljebb-feljebb! ki tudná megmondani, hogy nem az az eltitkolt és soha nem mondott előérzet hajtotta-e, hogy hosszu még az út, messze a czél, az ő napjai pedig megszámlálvák; azért kell sietnie és 13 év alatt megcsinálni azt, a mi elég lett volna egy félszázadra!

Tervet-tervre sző. Egyik pillanatban az épitendő templomok tervrajzaival foglalkozik, azok költségvetéseit vizsgálja; a másban már ezeknek a fedezeti alapjait számitgatja, hogy a mialatt az egyes tételeket adja össze, ismét ujabb alkotások projectumait vázolja elméjében. Még fel sem szentelte az egyik templomot, már más három-négynek rakja le alapkövét, még az utolsó zsindely rajta sincs a theologia épületén, már a szeretetház építési terveit dolgoztatja s hirdetteti a munkálatokra a pályázatot. Alig csinálja meg szegény egyházak és lelkészek részére az állandóbb természetü tőkesegélyezések ügyét az egyetemes konventen, már a lelkészek özvegyei és árvái számára létesitendő egyetemes gyámintézetre készíti el a számitásokat és sürgeti az intézet életbeléptetését.

Ellentmondásra ha talál, a bátortalan kifogásokat számba sem veszi, ő a czélt látja csak. Akadájok, ha gördittetnek eléje, azoktól ereje tudatában, nem retten vissza, vagy átlép rajtuk, vagy megkerüli őket, avagy pedig lerontja azokat s törmelékeiken megy tovább. Hite, bizalma az egykor megkezdett s általa fontosnak felismert ügy sikerében akkora, hogy optimismusát meg nem győzheti semmiféle ellenvetés, vagy gáncs. És tett- és akarat-ereje oly nagy, hogy a kivitelt munkatársainak szinte ellenállhatatlanul suggerálja s ha tőle távol valaki aggságoskodik is, kétkedik, vagy fél jelenlétében, ezt a nagy optimistát, ezt a hatalmas egyéniséget érezve maga mellett, az aggályok oszlanak, a kétség bizalomra változik s a félelem nekibátorodik. Álmokat álmodónak mondá egyszer önmagát; de nem nyugodott, mig egy-egy álma valóra nem vált. Képzelhetni, mennyi álma lehetett annak, a minden első benyomásra oly fogékony léleknek és mennyi álmatlan éjszakája ama harczok miatt, a melyeket vivnia kellett egy-egy álma megvalósithatásáért, mikor fegyverzett Minervaként kipattanó tervei létet követeltek, küzdve a szónyílaival, a bizonyítékok dárdáival az erő mejjvasában és a meggyőződés törhetetlen sisakjában. Az csak természetes, ha a küzdelemben sebet osztott és kapott; de az utolsóig megállott őrálló helyén s hordozta egymaga a felelősséget, hogy ne mondjam még a kockázatot is, mert még mindig abban a tudatban volt, hogy nem hogy immár a czélt elérte volna, hanem csak fut utánna és futott, a mikor már kimélnie kellett volna önmagát és égette lelkét, a mikor már meg kellett volna nyugodnia. Talán érezte, hogy jobb viharban kioltatnia, mint lassanként hamvába halni el! Sajátságos jelenség, hogy egy különben igen jó, sokszor a gyengeségig jó és untalan a könnyekig elérzékenyülő ember, mégis a tusában találja elemét; nagy erejének talán kicsiny dolog lett volna forgatni csendes vizekkel a hajó kormány-kerekét, azért szerette, ha nagy hullámok tornyosulnak hajója körül. De mit neki tomboló vihar, ő azon keresztül is világitótoronyként a »minden egyház gondját« látja, erre kell neki mennie.

Most már pihenhetsz, nagy halottunk, mindennapi zaklatásaidtól s rábízhatod az itéletet arra, a ki igazán itél.

Elbocsátunk örök nyughelyedre e legnagyobb alkotásod falai közűl, a melyet mauzoleummá tettek temeid. S a midőn egyházkerületünk és annak igazgató-tanácsa nevében búcsut veszünk tőled, az utolsó Isten hozzádot rebegjük utánnad, nagy alakodat kegyelettel helyezzük be egyházunk negyedfélszázados történetének pantheonjába, magad írván fel arra soha el nem muló betükkel nevedet.

Nekünk s ti néktek pedig, kik szivéhez legközelebb állottatok, küldje el az Ur a vigasztalásnak Szent Lelkét, mely tegyen bizonyosokká afelől, hogyha e mi földi házunknak hajléka elbomol, épületünk lészen Istentől, nem kézzel csinált házunk, hanem örökkévaló mennyben! (II. Kor. 5: 1.) Ámen.

Kenessey Béla
theol. igazgató.

Szász Domokos püspök koporsója fölött.

(A sírnál.)

Mi tudjuk, hogy te élsz. Mi végbucsút itt, a sír szélén csak porrészeidnek, csak hamvaidnak mondunk. De a búcsu így is fájdalmas föladat. Ebben a világban, mely érzéki, testi világ is, szükség, hogy közöttünk, nekünk az íge testet öltsön. Szükség, hogy a láthatatlan eszmék látható egyénekben jelenjenek meg. Szükség, hogy lássuk az igazságot az *ember* homlokán világítani, hogy halljuk az igazságot az *ember* szavában megcsendülni. Szükség, lássuk a szeretetet a szemsugárban, talán, a könyben. Igen, itt a földön szükség, hogy a láthatatlan eszmék látható egyénekben jelenjenek meg. Az istenfiúság a Jézus Krisztusban, a protestántizmus a reformátorokban, az önfeláldozás a vértanukban. Nekünk itt e földön szükségünk van élő emberek, egyének szavára, példájára, verejtékére, könyére, ah, talán szivének kiömlő vérére. Ennélfogva a testi eltűnés is fájdalmasan érint minket. Majd, majd, ha a mi lelkünk is kibontakozik földi korlátai közül, majd akkor lesz teljes örvendezéssé a mi síralmunk! Akkor! És most? Most még sírunk is. Most még érezzük a veszteséget . . .

. . . Igaz, igaz, a lélek, már itt a földi világban, itt is érezteti velünk égi erejét. Még csak földi korlátoltságban, de mégis érezteti. Azért sírunk is, de van vígaszunk is. A gyász felhőjéből s az örökkévalóság hitének napsúgarából szövődik lelkünk fölött egy — szivárvány. Azért, megdicsőült férfiú, a mi halottunk is vagy és mi a halhatatlanunk is vagy

. . . Gondolok egyéniségedre. Szász Domokos püspök egy őserő vala. Egy őserő, mely azonban a modern és nemesebb kulturában érvényesült. Szász Domokos egy uralkodó szellem volt. Egy uralkodó szellem, mely azonban — szolgált. Az erdélyi egyházkerületnek Bethesdáját az ő lehellete mozgatta. Az antik kor is hősei közé sorozta volna őt. De ő egy keresztyén hős, egy evangéliumi protestáns hős vala. Erejének fensége csaknem félelmetes lett volna, de a fenséges erőt megenyhíté, szelidíté a szeretet. Oh, a te gyanútalan, jóhiszemü, bízalmas, ragaszkodó, szerető szived! Ebben a lánglelkü reformátorban, ebben a tetterős hősben egy — gyermekszív vert. Nem hiában állítják a psychologusok, hogy a legnagyobb geniusokban van valami a gyermeki kedélyből . . . Jézusnak szive is ilyen volt . .

. Gondolok családi életedre, mely a szeretet nardus olaját önté anynyiszor gondterhes fejedre. Ott gyermeked és ott azok, kiket gyermekeidnek tekintettél. Ott nőd. A fenkölt lelkű, nemes szívü hitves. Most itt áll gyászban megtörve, koporsód mellett. De ott állt veled boldogan az élet verőfényében és ott állt veled bátor, erős lélekkel az élet zivataraiban. Nem csak részt vett dicsőségedből, de részt adott dicsőségedhez. Mindig úgy tapasztaltam, hogy azok vívják meg elfáradás nélkül a közélet harcait, kik otthon családjok körében béke, szeretet által boldogok.

Jőjjön a történész s írja föl életed termékenységét a történelem lapjaira. Jőjjön a költő s forja körül súgárral e hősi alakot. Én az isteníge szolgája vagyok s szólok az apostollal (Róm. 14, 7. 9.): »Mert ha élünk is, az Urnak élünk, ha meghalunk is, az Urnak halunk meg. Akár éljünk azért, akár meghaljunk, az Urél vagyunk.« Igen, a te életed, az Urnak szentelt élet vala. Mert az Urnak szentelt élet az, mely a legmagasabb céloknak, a legszentebb érdekeknek, mely istenországa építésének van oda szentelve. Szász Domokos püspök nem volt a magáé. Tiéd volt ő, oh Isten. Életét nem tartotta meg magának, de neked adta azt, Jézus Krisztus! . . . Uram! a te ígéd volt az, melyet ihletett ajkai hirdettek. Emlékezem, püspöki beszédében a te Igádat, Uram, mondta gyönyörüségesnek s fölvevé azt. Kathedrai beszédeiben nem egyszer csendül meg a hit, abizonyosság, hogy Te hívtad el őt, Uram, pályájára, hogy Te sugallad eszméit, eszményeit és Te adod neki az erőt a munkához és az áldást a munkára. Élete, munkája bizonyság arra, a mit az íge mond: »A Krisztusnak szerelme szorongat engem.« Bizony, az Uré volt ő életében. Intézeteket alkotott a világosságnak, a szeretetnek, látható szerveket itt e földön istenországának. Lelkével, szivével, verejtékével, sok áldozataival szolgált nemzetének, egyházának, az emberiségnek. Nem az Urnak szentelt élet vala-é ez az élet? Neki az anyagi vagyon is csak arra való volt, mint Jeruzsálem elragadtatott népének kezében a virág, a pálma: oda hinteni a Krisztus diadalútjára.

És halálodban is az Uré vagy. Az Uré lenni a halálban anynyit tesz, mint élni a halálban is. És te meghalván is élsz. Érezzük, látjuk, tapasztaljuk életedet. Itt vagy közöttünk, velünk, előttünk Ott amaz intézet, melyet ő a jövendő lelkipásztorok képzésére alkotott Fölnézünk ez intézetre. Ez: Ő! Amott az új templom, melyben zsoltár hangzik, melyből ima száll az égre. Ez új templom, ez: Ő! Mellette az árvaház, melynek rendeltetése, hogy az ott hontalan árvák benne otthont találjanak. Ah, ez a szent ház! Ez: O! Szerte megyünk ez országban. Ott a völgyekben, ott hegyeink között egy fényes alak megy előttünk. Ez: Ő! Félszáz új templom tornya mutat ég felé. Ez: O, ez: Ő, ez mind: O! . . .

. . . Lelkünk előtt megnyílik az ég. Ott az Atyának jobbján a Jézus Krisztus. Ott Isten trónja körül az apostolok, a reformátorok, ott a megdicsőültek fényes serege. Ott e seregben egy most oda fölszállt alak. Egy glóriás alak. Ez: Ő! . . . Amen.

Molnár Albert,
th. tanár.

Szász Domokos Nagy-Enyeden 1838. május 25-én születetett. Atyja, néhai id. *Szász Károly*, a nagy tudományu iró és tanár, a politikai téren, mint az unionális törekvések nagy nevű harczosa, a tud. akadémia r. tagja, 1848—49-ben kultuszminiszteri államtitkár, anyja *Münstermann Francziska* volt.

Szász Domokos nagy tudományu atyja vezetése alatt tanult 1851 ig, a midőn a marosvásárhelyi főgymnázium hetedik osztályába lépett s már 15 éves korában letette az érettségi vizsgát. Fölötte fiatal kora miatt felsőbb tanulmányait nem folytathatva, pár évig testvérbátyjánál, *Szász Károly* kézdivásárhelyi papnál, a mostani dunamelléki ev. ref. püspöknél időzött

s magán szorgalomból gyarapította ismereteit. 1855-ben a kolozsvári papnöveldébe lépett, a hol 1859-ben tette le a papi szigorlatot s még ez évben *Nagy Péter* kolozsvári lelkész mellé került segédlelkészül. 1860 tavaszán a kolozsvári egyházközség rendes papjává választotta. Beköszöntő beszédét megtartván, egyházközsége engedélyével külföldre útazott, s egy évig a heidelbergi egyetemen több hirneves tanár theologiai és bölcsészeti előadásait hallgatta, azután Franciaországban, Svájczban és Németországban körutat tett, s meglátogatta a nagyobb hirü egyetemeket.

Hazájába 1861-ben tért vissza, s megkezdte rendes papi hivatalát. Szabad idejének nagy részét az ó és újabb kor nagyobb szónokainak tanulmányozására fordította, s gyüjtögette az anyagot az erdélyi egyházi szónoklat történetének megírására. A hatvanas években a költészet terén is ismeretessé tette nevét, költeményei, melyek részint eredetiek, részint fordítások voltak Beranger, Heine, Lamartine s mások műveiből, a »Vasárnapi Ujság«-ban, a »Hölgyfutár«-ban s a »Korunk«-ban jelentek meg. 1868-ban, mint a kolozsvári ref. collegiumnál a vallástan tanára, közrebocsátotta »A vallásos eszmék története« című két kötetes kézi könyvét, melyet a ref. vallásu VII. és VIII. osztályosok egész Erdélyben tankönyvül használnak.

1870-ben *Kovács Albert* „Reform-Egylet« alakitását indítványozván, a mozgalomban, mely országszerte nagy mérveket öltött, élénk részt vett. Az egylet első közgyülésének nagy többsége a *Szász Domokos* által előterjesztett javaslat alapjára helyezkedett, »Magyarországi protestáns egylet« név alatt szervezvén magát, céljául a prot. irodalom fejlesztését s humanisztikus czélok ápolását tüzte ki.

Élénk részt vett ama mozgalmakban, melyek a 60-as évek végén az erd. ev. ref. egyházkerület alkotmányos szervezetének megújítását tűzték ki czélul.

Az új alkotmány értelmében szervezett egyházkerületi közgyülés aztán az egyházkerület legfőbb kormányzó testületének, az állandó igazgató tanácsnak tagjává választotta s 1878-ban generális notáriussá választatott.

Ugyanebben az időben (1876-ban) az egyházkerület fölhatalmazta *Szász Domokost*, egy Kolozsvárt fölállítandó papnövelde s tanárképző fölállítása czéljából adományok gyűjtésére.

1881-ben a debreczeni zsinat tagjává s végül 1885. május 25-én az elhalt *Nagy Péter* helyébe az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspökévé választatott s e tisztséget azóta 14 éven keresztül egészen haláláig viselte, fokozott tevékenységgel és buzgósággal szolgálva egyháza ügyeit, e mellett a politikai, kulturális, a társadalmi életben mindenkor kiváló vezető szerepet foglalva el.

El sem lehet sorolni mindama egyesületeket és testületeket, melyeknek elnöke, alelnöke, gondnoka, vagy választmányi tagja volt. 1896. febr. 25-én a főrendiház tagja lett. Munkálkodásának sulypontja azonban természetesen főleg püspöki hivatalára esett. Alkotó ereje, s találékony szelleme pihenést nem ismerő szakadatlan tevékenységgel hozta létre az újabb és újabb alkotásokat, melyek között talán egyik legfontosabb a kolozsvári ref. theologiai akadémia, a melyet hosszas és szakadatlan fáradozás és küzdelem után, 1895. őszén nyitott meg. Fontosabb alkotásai még az egyházkerületi lelkész-árvák elhelyezésére szolgáló szeretetház létesítése, s a legújabban Kolozsvárt emelt harmadik református templom is főleg az ő érdeme.

Papi müködése mellett sokoldalu irói munkásságot is fejtett ki. Az Erdélyi Protestáns Közlönynek 1871—76 ig főmunkatársa, 1877—84-ig szerkesztője s azzal együtt megjelent Prédikátori tárnak *Szász Gerő*vel együtt szintén szerkesztője volt. Számos egyházi lapba dolgozott. Önállóan közzétett munkái közül megemlítjük a következőket: A romániai missio története, tekintettel Czelder Márton müködésére. (Kolozsvár 1870.) A confessiók kérdése (Pest 1872.) A vallásos eszmék története (1870—73). Egy falat kenyér története (Kolozsvár, 1868). Az északamerikai egyesült államok története (ford. Bpest, 1873). stb. stb.

*

Szász Domokos 1896. febr. 25-ike óta tagja volt a főrendiháznak is; de munkálkodásának sulypontja természetesen püspöki hivatalára esett.

Alkotó ereje s találékony szelleme pihenést nem ismerő szakadatlan tevékenységgel igyekezett az erdélyi egyházterületet anyagilag és szellemileg virágzásra emelni.

Tiz évi püspöki munkálkodásának eredményét hiven tünteti föl az a dombormüvü térkép, mely a millennáris évben a közoktatásügyi pavillonban volt kiállítva, s mely jelenleg az erdélyrészi ev. ref. theol. fakultás kistermében van elhelyezve.

De müködésének koronáját a kolozsvári theologiai akadémiának, ugyszólva, a megteremtése képezi. 21 évének minden áldozatra kész, melléktekinteteket félretevő küzdelmes munkássága után, 1895, őszén nyitotta meg ez intézetet, nagyszerü helyiségben, mintaszerü berendezéssel, megajándékozván azt, úgy a maga értékes, mint *Pap Gábor* dunántúli püspök hátrahagyott s általa 5000 frton megvásárolt gazdag könyvtárával.

Ha ezt az alkotását müködése koronájának neveztük, úgy az általa tervezett és nagy gonddal föl is épített és berendezett papi szeretetházat méltán nevezhetjük alkotásai *szivének*.

Nagy szeretettel csüngött ezen a nagy alkotásán, a mely, hogy még életében meg nem nyílhatott, nem rajta mult. Mint sok más alkotásának, úgy ennek is apró kicsinyeskedés állotta útját.

Pedig, hogy milyen szeretettel volt e nemes intézmény iránt, legvilágosabban mutatja végrendelete, melyben ez alkotásáról oly bőkezüleg gondoskodott.

A kolozsvári egyház harmadik díszes temploma, az erdélyi részek egyházainak fölvirágzása, sok díszes templom, iskola, papi lak, a melyek az egyházkerületnek nemcsak szellemi, de anyagi erősségei is, — továbbá az egyházkerület anyagi erejének fokozása: mind a Szász Domokos püspök nagy alkotó erejéről, nemes ambiciójáról és nemes jó szivéről tesznek tanubizonyságot.

Az ő nevéhez fűződik a kolozsvári állami polgári leányiskola életbeléptetése is, a mely intézettel nem csak egyházának, hanem a város kulturájának is nagy szolgálat van téve.

Munkálkodásának áldásos eredményei még e mellett egyházkerülete határain túl is terjednek.

Az összes magyar ref. lelkészek özvegyei és árvái részére 1896-ban alkotott egyetemes gyámintézet alapszabályait hosszas előmunkálatok után ő készíté el, s az u. n. tőkesegélyezés, mely annyi sűlyedő egyházat állított lábra, szintén az ő tervei szerint hajtatott végre.

És most ez a nagy ember nincs többé! Nagy szelleme elköltözött tőlünk, fájdalommal töltve el szeretteit, áldott jó nejét, ki egész életében angyali szeretettel vette körűl, részt vett fájdalmaiban és bátorította küzdelmeiben; és fájdalommal töltött el minden igaz embert, a ki a jó, az igaz és nemes ügyért lelkesedni tud; a ki a nemes munkát szereti, becsűli; és fájdalommal sujtotta egyházát, egyházkerületét, az egész magyar protestántizmust, a mely benne kitartó munkását, hű és igazi nagy fiát vesztette el!

Legyen emléke áldott s viraszszon felette időtlen időkig a kegyeletteljes hála és szeretet!

*

Szász Domokos, a ki a nyarat ez évben is *borszéki* villájában töltötte családjával, már a nyár folyamán gyöngélkedett, betegsége azonban csak az őszszel fordult rosszabbra. November közepén a püspök egyházkerületének ügyeiben hosszasabban tartózkodott Budapesten, a honnan november 20-án érkezett vissza betegen. Orvosai: *Purjesz Zsigmond* dr. és *Scheitz Vilmos* dr. megvizsgálva a baj tüneteit, kezdődő máj-vizkort konstatáltak. A betegség azonban legalább egyelőre, nem adott aggodalomra okot. Ugy a beteg, a ki pillanatra sem vesztette el jó kedélyét és munkakedvét, mint környezete mindvégig biztak abban, hogy a baj nem fog elmérgesedni és rendes lefolyásu lesz. — Valóban a betegség egész tartama alatt semmi sem igazolta a minden előkészités nélkül, leljesen váratlanul bekövetkezett katasztrófát, mely tegnap déli 1 órakor mind az erdélyi ref. egyházkerületnek, mind a távolabb álló nagy közönségnek fájdalmas megdöbbenésére befejezte a derék, kiváló főpap munkás életét.

Halála előtt egy nappal, szombaton még fogadta a beteg az ujonnan megválasztott dicsőszent-mártoni körlelkészt, a kinek részletes utasításokat adott a részben nemzetiségi vidéken kifejtendő működésére vonatkozólag. Délután kedélyes beszélgetést folytatott családjának tagjaival s különösen rokonával: *Bedőházi Jánossal* (a ki a maros-vásárhelyi ellenzéki párt vezére) évődött szokásos élénk, ötletes modorában a politikai kérdések fölött. Este karosszékében ülve, neje és fia: *Szász Károly* volt országgyűlési képviselő előtt nyári terveiről beszélgetett. Fölgyógyulása után, melyben rendkivűl bízott, a Rivierára és Olaszországba készűlt s nagy kedvvel tervezgette utazását.

Nyolcz óra után elbúcsuzott családjától s a mellette levő két ápolónő segitségével fölállott karosszékéből és az ágy felé közeledett. Alig tett azonban két lépést, egyszerre összerázkódott, aztán arczczal előre bukott a padlóra. A családtagok rémülten siettek a beteg segítségére, a ki az esés következtében arczcsontját sulyosan megsértette. Nemsokára megjelent a püspöki palotában *Scheitz Vimos* dr., a püspök kezelő orvosa, a kit telefonon értesítettek az aggodalmas esetről s a ki konstatálta, hogy a beteget *baloldali agy-szélhüdés* érte.

Szász Domokos az agyszélhüdés után sem vesztette el eszméletét. Bár alig tudott beszélni, erősítette, hogy jobban érzi magát és vigasztalni igyekezett levert, megijedt környezetét.

Éjfél után fokonként elhagyta öntudata és egy óra tájban bekövetkezett az agónia.

Szívós testi ereje az egész éjjel s másnap (vasárnap) egész délelőtt küzdött a halállal.

Reggel *Purjesz* doktor is megvizsgálta a beteget s a családot előkészítette a legvégsőre. Pár órával később 1 óra 40 perczkor a haldokló ütérverése megszünt. *Scheitz* dr. a ki az agónia alatt is folytonosan a betegágy mellett tartózkodott, most lehajolt a haldokló elcsöndesedett szivéhez, aztán megilletődve, halkan jelentette a körülállóknak:

— Meghalt

*

A haláleset hire, mindenütt mély megdöbbenést és részvétet keltve, gyorsan terjedt szét a városban.

A városházán a hir vétele után azonnal kitűzték a gyászlobogót, kevéssel később fekete lobogó lengett az uri kaszinó, a nemzeti kaszinó, az ev. ref. theologia, a ref. gimnázium, az Emke-palota s az összes templomok homlokzatán.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsa *Vályi Gábor* egy. tanár elnöklése alatt még tegnap délután összeült s kimondta, hogy az elhunyt püspököt egyházának érdekében kifejtett hatalmas munkássága és érdemei alapján az egyház halottjának tekintis eltemetéséről — a család engedélyét kikérve — maga fog gondoskodni. Az igazgató-tanács ezután fölkérte a városi hatóságot, hogy Szász Domokos porló részei számára disz-sírhelyet adományozzon, a ravatal mellé díszőrséget rendeljen s a temetés ideje alatt az utczai lámpákat a gyászmenet útvonalán fekete fátyollal vonja be.

A ravatalt az igazgató-tanács a ref. theologia dísztermében állíttatja föl, abban az intézzetben, amely egészen a nagy halott műve. A ravatalt kedden reggelre készítik el s a terem egész nap nyitva lesz a közönség előtt.

A temetés szerdán délelőtt 10 órára van kitüzve. A gyászszertartáson az alkalmi imádságot *Antal Gábor,* dunántuli ref. püspök fogja mondani; a gyászbeszédet *Kenessey Béla*, a theol. fakultás igazgatója tartja, végül *Molnár Albert* theol. tanár imát mond a koporsó fölött.

A temetésen az összes egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek espereseik, illettve küldöttségeik utján képviselve vannak. Jelen vannak azonkivül az egyházmegye főgondnokai: Kemény Kálmán báró v. b. t. t., Simó Lajos orsz. képviselő, Zeyk Dániel főispán és Bánffy György gróf főajtónállómester. (Bánffy Dezső báró miniszterelnök, a ki szintén főgondnoka az egyháznak, a politikai viszonyok miatt nem vehet részt személyesen a temetésen.)

A család rokoni közül f. hó 8-án este Kolozsvárra érkezett: Szász Róbert nyug. min. tanácsos családjával Maros-Vásárhelyről. Folyó hó 9-én este érkeznek: Szász Károly budapesti ref. püspök, ifj. Szász Béla biró, Nagy Miklós, a Vasárnapi Ujság szerkesztője, (az

elhunyt sógora), özv. Szász Béláné és Gyarmathy Dezső dr. székelyudvarhelyi polgármester.

*

A gyászoló családnál a délelőtt folyamán rendkivül számosan fejezték ki részvétüket.

Az elsők között kondoleált Bánffy Dezső br. miniszterelnök, a ki a következő táviratot intézte az elhunyt özvegyéhez:

»Fogadja Méltóságod legőszintébb, igaz részvétem kifejezését érdemekben gazdag férje, derék püspökünk szomoru halála alkalmából.«

Táviratot küldött továbbá Wlassics Gyula miniszter az elhunyt fiához: Szász Károly volt országgy. képviselőhöz intézve-

»Fogadja Nagyságod édesatyja elhunyta alkalmából igaz részvétem kifejezését az egyházat és hazát ért sulyos veszteség fölött.«

Táviratilag fejezték ki részvétüket: Hegedüs Sándor és neje, Zeyk Dániel és Bornemisza Károly br. fő ispánok, Esterházy Kálmán gróf, Kabos Ferencz, Kammerer Ernő, Simó Lajos orsz. képviselők; Kun Bertalan ref. püspök, Leövey Sándor közig. biró, Kemény Domokos báró, Gyarmathy Zsigmond kir. tanácsos. Zeyk Domokosné báróné, Thuróczy Adolf fővámigazgató stb. stb.

Özv. Bánffy Dánielné báróné, a ki ez idő szerint gyöngélkedik, a következő levelet intézte az özvegyhez.

»Édes Ilka! Fogadja őszinte, szivből jövő részvétemet jó »Páterem« elhunyta fölött.«

Levélben kondoleáltak azonkivül Béldi Gergelyné grófné, Korniss Berta és Korniss Vilma grófnők, a budapesti ev. ref. főgymnasium tanári kar stb. stb.

*

Kolozsvár város tanácsa hétfőn délelőtt Szvacsina Géza polgármester elnöklete alatt rendkivüli tanácsülést tartott, a Szász Domokos püspök elhunyta alkalmából teendő intézkedések megtételére. A tanács kegyeletes megilletődéssel örökítette meg a kiváló egyházfő, a tevékeny és áldozatkész törvényhatósági bizottsági tag emlékét, s kimondotta, hogy ravatalára koszorut tesz, melyet kedden délben 12 órakor küldöttség helyezett el. A város nevében a polgármester tolmácsolta a mélyen érzett részvétet.

Ezenkivül a nagy halott számára dísz-sírhelyet jelölt ki, ravatalához őrséget állíttatott, a temetés idején a légszeszlámpákat gyászfátyollal bevontan fölgyújtatta, s a temetésen a törvényhatósági bizottság testületileg vett részt.

*

Kedden délelőtt tisztelegtek a ravatal előtt az egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek küldöttségei, valamint a különböző hatóságok és testületek megbizottai. A kolozsvári ev. ref. egyházközség presbyteriumának tagjai, előzetes határozat folytán, kedden délben 12 órakor a ref. kollegium helyiségéből testületileg vonultak a ref theologián fölállított ravatalhoz.

*

A halálesetről a család a következő szomorujelentést adta ki:

»Alolirottak magok és rokonaik nevében megrendült szivvel jelentik, hogy *szemerjai Szász Domokos* az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöke, a magyar főrendiház tagja, az erdélyi muzeum-egylet alelnöke, kolozsvári lelkész sat. sat. folyó hó 8-adik napján déli 1 órakor rövid szenvedés után megszünt élni. Szerető és melegen szeretet családja köréből, egyháza és a magyar nemzet magasztos czéljainak megvalósítására törekvő áldásos és hiv munkálkodása földi mezejéről, élete 61-ik, boldog házasságának 37 ik évében szólitotta el az Ur, a kinek nevében élt és munkált e földön. Földi maradványai e hó 11-én d. e 10 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása szerint az ev. ref. theol. fakultás dísztermeből a helybeli köztemetőbe örök nyugalomra helyeztetni. Kolozsvárt, 1899. jan. 9. Özv. Szász Domokosné Nagy Ilka, neje. Dr. Szász Károly, fia. Dr. Szász Károlyné, Schuster Louise menye. Szász Mária, Nagy Pálma, ifj Nagy Miklós, nevelt gyermekei. Özv. Horváth Sámuelné, Szász Juliánna és családja, Id. Szász Károly püspök, neje Bibó Antónia és családja, Szász Róbert, neje Ferencz Zsuzsa és családja, mint testvérei. Dr. Szász Béla özvegye: Mentovich Julia és családja, mint sógornő. Id. Nagy Miklós és családja, mini sógor.

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsa a következőképpen tudatja a halálesetet:

»Az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház igazgatótanácsa, az egyházkerület s összes hatóságai és hivatalosai nevében, mély megilletődéssel és a váratlanul bekövetkezett nagy veszteség által lesújtva jelenti, hogy Főtiszteletű és Méltóságos *szemerjai Szász Domokos* atyánkfia, erdélyi ev. ref. püspök, az egyházkerület főgondnoka, a magyar országgyülés főrendiházának tagja, a kolozsvári ev. ref. egyház egyik lelkipásztora, az erdélyi muzeumegylet alelnöke, az ev. ref. orsz. közalap végrehajtó bizottságának s a br. Baldácsy-alapítvány kezelő bizottságának tagja, az erdélyi evang. református egyházi konvent közigazgatási bizottságának elnöke, az iskolaügyi és missioügyi bizottságok tagja stb. — életének 61. papságának 40. és püspökségének 14-ik évében, rövid szenvedés után, anyaszentegyházunknak kipótolhatatlan veszteségére, folyó hó 8-án déli 1 órakor, az Urban elhunyt. Az anyaszentegyház lélekben megrendülve sereglik össze az elköltözött Nagynak ravatala köré, kiben nemcsak az erdélyi részek bölcsességben, szellemben, erőben és hűségben kitűnő főpásztorát siratja, hanem kit büszkén látott soraiból kimagaslani és a magyarországi reformált anyaszentegyház első vezérférfiai között tündökölni. »A kik sokakat az igazságra vezérelnek, fénylenek, mint a nap, és mint a csillagok örökkön örökké!« A tettek, az alkotások hatalmas emberének karja lehanyatlott, a tervet-tervre, a gondolatot-gondolatra termelő szellem amaz örök hazába szállt, hol többé nem tükör és homályos beszéd által látunk, hanem szemtől-szembe, és az a nagy szív, melynek minden dobbanása egyházáé volt, megszünt dobogni. Nagy erejétől még a gyöngék is erőt nyertek s bátorságot a kétségeskedők. Bizony »leesett a mi fejünknek koronája!« Legyen neki az ő hite szerint s az, a ki nagygyá, erőssé akarta tenni egyházkerületünket, lássa ezt az örök hazából majd nagynak és diadalmasnak! E nagyságban és diadalomban lesz az ő emléke is áldott! A megboldogultnak porrészei folyó hó 11-én d. e. 10 óra-

kor kisértetnek ki a külmagyar-utczai ref. theol. fakultás disztermében a köztemetőbe. Legyen áldott emlékezete! Kolozsvárt, 1899. január 8-án.

Szász Domokos

Most, hogy nincs többé: elnémulnak az ajkak és ha megnyilnak: dicséretre nyilnak csupán. Negyven éven át szolgálta a kolozsvári ev. ref. egyházközséget, mint egyik papja és tizennégy éven át az erdélyi ev. ref. egyházkerületet, mint püspöke. Nagy idő annak életéből, ki a zsoltár-iró által megjelölt emberi kor határán jóval innen maradt: mintha az ég szeretete ragadta volna ki az élők sorából, hogy vivódással teljes élete jutalmául homloka körül fonja immár a megváltottak soha el nem hervadó koszoruját. Elült a harczi zaj, hogy örök álmát ne zavarja semmi. Béke a halott arczán, béke az élők szivében, melynek zavartalan óhaja: Áldott emléke! . Elzarándokolunk hozzá; meggyujtjuk ravatalánál a hála és kegyelet fáklyáját; annak ravatalánál, ki ragyogó betűket vetett nemzete és vallása történetének lapjaira. Magyar fajának megtartása, jövedőjének biztosítása és vallásának erősítése volt életének igazi, el nem vitatható czélja.

E kettős czél munkálkodásában egygyé olvadt, melynek keretében első helyen a kolozsvári theol. fakultás áll, mely a lelkészképzés reformja szükséges voltában rejlett mozgalomnak megtestesülése. A theol. fakultás növendékei egyszersmind egy theol. internátus növendékei és igy, a mi még külföldön is mondhatni csak ábránd: Kolozsvárt megvalósult. A szervezés olyan, hogy éppen a papi jellem, a papi kötelesség, a papi hivatás fölébresztése, öntudatra keltése, kifejtése és megszilárdítása az ideálizmus benne. A jó képzésnek biztosítékai az alkalmazott tanerők és az a kapcsolat, mely a theol. fakultás és tudomány-egyetem közt oly módon létesíttetett, hogy a theol. ifjak heti 10 óra hallgatása melleit a rendes hallgatókat megillető jogokban és kedvezményekben részesülhetnek és a négy éves tanfolyam elvégzése után kölcsészettudori szigorlatot tehetnek. Az említett reform. szükséges voltán kivül azonban egy másik fontos érdek is előtérbe nyomult: segíteni a hovatovább nagyobb mértékben mutatkozó középiskolai tanárhiányon. És a theol. fakultás alkotója nem hunyt szemet ez érdek előtt sem, mert az intézetben vagy ingyen, vagy csekély dij mellett otthont nyerhetnek tanári pályára készülő ifjak is, egy családot képezvén azokkal, kik tehetségeiket egyházi téren óhajtják érvényre juttatni, a mi a vallási szempontból sem kicsinylendő.

Sokszor volt alkalmam ajkairól hallani, hogy a népiskolákat illetőleg az államnak Erdélyben kettős feladata van: segítő jobbot nyujtani iskoláiban ama vallásfelekezet felé, mely a hazafias kultura előmozdításában mindig hűséges támasza és segítője volt és a szorosabb értelemben vett állami iskolák szaporítása. És valóban, e kettős feladat követelményei szerint járt el a felekezeti iskolák számának növelésében, erősítésében, midőn a tanítók számára mindinkább fokozódó mértékben eszközölte ki az államsegélyt és az uj iskolákat lehetőleg úgy helyeztette el, illetőleg a viszonyok helyes ismeretében oly pontokban állittatta fel, hol egyuttal a nemzeti szellemnek gyúpontjai, terjesztői lehessenek, készséggel bocsátván mindenkor az állam rendelkezésére, hogy az 1868-ban hozott népiskolai országos törvény czélját érhesse.

E készségből magyarázható meg, hogy az erdélyi ev. ref. egyházkerület népiskoláinak felénél több — természetesen a felekezeti szempont figyelembetartásával — ma már állami, vagy legalább állami jellegü.

Éles elmével látta be, hogy az állam az egyes egyházakat és azok intézményeit csak akkor becsülheti, ha hű őrei és biztosítói a gondjaira bízott lelkek vallás-erkölcsi érdekeinek és ha lépést tartanak az állami életnek művelődési, nemzeti irányu fejlődésével. E meggyőződés alapján szervezte az u. n. körlelkészségeket, hogy igy egyházkerületének a történelmi kialakulás határain belül nehéz küzdelemmel kivívott helyét az állami élet szervezetében továbbra is megtartsa, sőt vallás-erkölcsi, művelődési és nemzeti jelentőségü súlyát még fokozza az által, hogy a diasporikusan élő, vagy idegen fajok közé ékelt magyarságot oly formán tömörítse, hogy vallási és faji jellegének megóvása, fejlesztése mellett azoknak hatása a környezeten is érzékelhető legyen. Ily helyeken egy-egy központtal templomokat, papi lakásokat stb. épittetett, honnan, mint főből az idegek, kormányzó szálak hálozzák be a vidékeket és e szálakon valláserkölcsiség, faji vér ömlik a már-már erőtlenné vált tagokba. Petrozsény, Maros-Ilye, Pata, Ördögkút, Szinnye, Pulyon, Noszoly, Szász-Bréte, Óláh-Toplicza, Dicső-Szt.-Márton, Besztercze, Medgyes, Balázsfalva, Segesvár, Brassó stb. mind az ő bölcseségének bizonyságai, a nemzetnek és egyházkerületnek erős várai. Ime, életének röviden vázolt, de igazi, el nem vitatható czélja! Ezt tüzte maga elé akkor, midön püspökké választatott, midőn a kerületi közgyülés előtt igy szólott: »Nekem is, mint mindenkinek tanitómesterem a mult s az erdélyi ref. egyházkerület eddigi történetében keresek okulást és bátoritást... Mélyen meg vagyok győződve arról, hogy az a prot. püspök, a ki magát a világi elemmel ellentétbe helyezi, saját erejét bénitja meg s különben legjobb akaratú munkásságát hatástalanná teszi. Egyesitsük erőnket s bármily gyöngék vagyunk egyen-egyen, nagy dolgokat végezhetünk: romokból templomokat s iskolákat épithetünk s szolgálván az egyháznak, az által nemzetünknek értelmi és erkölcsi erejét gyarapithatjuk. A magyar prot. egyháznak s első sorban éppen a mi egyházkerületünknek adott helyzeténél fogva kiváló mértékben hazafias missiót kell betöltenie s e végett mindnyájunk legjobb erejét egyesíteni szent kötelességünk s e tekintetben ezer szónál többet ér a legparányibb tett. Nagyhangu igéretekkel nem állok elő. Legyen szabad hivatkoznom arra, hogy hazámat s egyházamat eddig is szerettem s érettük munkálni, fáradni s szolgálatom közben gyülölködéseket is elszenvedni mindig kész valék.. Bizom az itéletet arra, a ki igazán itél s kérem továbbra is Isten Oszentfelségének segedelmét s anyaszentegyházam szíves rokonszenvét, bizodalmát. Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?«

És valóban Istenben vetett bizalommal, törhetetlen bátorsággal haladt a kitüzött czél felé. Tusakodásában sokszor sebeket adott, de sebeket kapott is. Világolt homlokán az értelem fénye; ömlött ajkairól az

igének gyönyörüséges beszéde és ragyogott szemeiben a jóságnak harmatcseppje. És mindig tovább: ezer veszélylyel küzdve; és mindig fennebb: gyakran jajongó szivvel a tökéletesedés meredek utjain a diadalomig és ha kell a — bukásig. Életét a kálvinista embert oly igazán jellemző isteni elrendelésben való hittel — mondhatni — egy koczkára tette. Életének hajóját a haragos hullámok közé dobta és tépett vitorlákkal bár, de töretlen árboczczal került ki mindig a küzdelem csatájából. Pihenést nem ismert: agya forrongott, lelke újabb és újabb vivódás után vágyott, mintha eleme amaz örökharcz lett volna, melyről egy beszédében oly ékesen szól: »Ugyanazon hitnek cselédei, ugyanazon nemzetnek fiai: testvérek állanak egymással szemben és azok harczát, habár föléje néha felhő borul, mégis a szeretet napja ragyogja be, mely mindeneket elfedez, mindeneket hisz, mindeneket remél, mindeneket eltür és soha el nem fogy«.

*

Béke a halott arczán, béke az élők szivében, melynek zavartalan óhaja: Áldott emléke! És tekintetünk ott a hideg koporsó mellett meleg részvéttel pihen meg a gyászos alakon, azon az egyszerü aszszonyon, ki hű osztályosa vala örömének, bánatának egyaránt. Akkor is mellette volt, térdein pihentette az elválónak fejét, midőn annak homlokára az ő csókja mellett a halál is oda lopta végzetes csókját. Jósággal borult föléje, miként a tiszta ég. És midőn kialudt a szenvedő az öntudat világa és sötét lőn neki a fény; midőn a gyorsan szövődő fátyol alatt még egyszer visszalobbant szemeiből az alkonyi fény: érezte, hogy az örökkévalóságot tartja karjai között és mégis lehet-é ennél nagyobb fájdalom?

Tövisháti.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. jan. 8.

Elnökölt: Dr. Vályi Gábor, elnök-helyettes aa. Jelen voltak: Parádi Kálmán, Szász Dénes, Herczeg Lajos, Kenessey Béla, Becsek Lajos, ig.-tanácsosok, Deák József, pénztárnok és Dr. Kádár János, h. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, meghatottan jelenti be, hogy főtiszt. és mélt. Szász Domokos, püspök aa. ma délután 1 órakor, váratlanul elhunyt, minélfogva kéri az igazgató-tanácsot, hogy a temetésre vonatkozólag szükségesnek látszó intézkedéseket tegye meg.

Igazgató-tanácsunk a legmélyebb megilletődéssel vette tudomásul az egyházkerületet ért megmérhetetlen veszteséget s a gyászszertartásra vonatkozólag a következőket határozta el:

1. B. e. főt. és mélt. Szász Domokos püspök aát. az erdélyi ev. ref. egyházkerület nagy halottjának tekinti és az egyházkerület költségén temetteti el.

2. A temetési szertartáson való közreműködésre, a család kívánságához képest, főt. és mélt. Antal Gábor, dunántúli ref. püspök urat, nagyt. Kenessey Béla, theol. igazgató és Molnár Albert, heol. tanár aait. kéri fel.

3. Dísz-sírhely kijelölése, az utcai légszesz lámpák felgyújtása és gyász-kondukt kirendelése iránt a városi tanácsnál lépéseket tesz s e végből a polgármesterrel való értekezésre Dr. Vályi Gábor és Herczeg Lajos aait. kéri fel.

4. A nagy halott ravatalát az ev. ref. theol. fakultás dísztermében állíttatja föl és nt. Kenessey Béla, igazgató aát. fölkéri, hogy az ifjusági dalkar közreműködésére nézve intézkedjék.

5. Az egyházkerület nevében gyászjelentést ad ki, ravatalra élővirág koszorut helyez »az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsa — nagyérdemü elnökének« felírattal; az özvegy püspökné őméltósága előtt testületileg fejezi ki részvétét s a gyászszertartáson is testületileg részt vesz.

6. Az összes főgondnokokat, espereseket, kollégiumokat és püspöki egyházakat táviratilag értesíti a gyászesetről.

7. A gyász jeléül folyó évi julius 1-éig fekete pecsétet használ.

A határozatok végrehajtásával az elnökség bizatik meg.

Több tárgy nem levén, elnök aa. az ülést bezárja.

r. s.

Különfélék rovata.

Br. Bánffy Jánosné †. Az erdélyi arisztokrácziа nagy részét mély gyászba boritotta losonczi br. Bánffy Jánosné szül. hadadi báró Wesselényi Jozefa halála. Az elhunyt br. Bánffy Jánosnak, a 48—49-iki szabadságharcz alatt Bem alatt szolgáló vitéz ezredesnek volt özvegye s igazi példányképe a régi, valódi nemes magyar nőknek. Az általánosan tisztelt, fenkölt lelkü matrónának a mily szép volt élete, ép olyan volt halála. Csöndesen elaludt s minden fájdalom nélkül, alvás közben ragadta el a halál f. hó 6-án reggel, 86 éves korában.

A halandóság az országban. A központi statisztika hivatal november hónapi kimutatása szerint az élve szülöttek száma a lefolyt nóvember hónapban 48.448 volt, a halva szülötteké 141. Hét évnél fiatalabb korban 16.998-an, hét évnél idősebb korban 17.140 en haltak el, ugy hogy a halálozások összes száma 34.138. A népesség termeszetes szaporodása 14310.

Népesedésünk az idei novemberben tehát valamivel kedvezőbb, mint a tavalyi évnek ugyanebben a hónapjában. A születések száma 4200-al, a halálozásoké ellenben 4500 al csökkent, ugy hogy a szaporodás 300-al mulja felül a tavalyi november szaporodását.

Aránylag legtöbb születés az ország legmagyarabb részére, a Duna-Tisza közére esett. Legkevesebb Erdélyre. Az egyes megyék közül Lipót. mutatja a legmagasabb arányszámot, a legalacsonyabbat pedig Szilágy. Városi törvényhatóságaink között a születések gyakorisága tekintetében Debrecen állott első helyen, az utolsón Selmecbánya.

A halandóság legerősebb volt a Tiszántúl, legkísebb a Dunántúl. A megyék közül a legmagasabb halálozási aránynyal Ugocsa szerepel, vele szemben a legkedvezőbb számot Ábauj-Torna vármegye mutatja. A városi törvényhatóságok közül halandóság tekintetében Székesfehérvár állott legjobban, Pancsova legroszszabbul.

A szaporodás aránylag legerősebb volt a Duna jobbpartján, leggyengébb a Tisza-Maros szögén. Az egyes vármegyék közül legjobban szaporodott Máramaros; Szolnok-Doboka-, Kolozs- és Szilágymegyékben ellenben a halálozások száma felülmulta a születésekét.

Novemberben közel 170 olyan község volt, melyben a halálozások száma több mint öttel multa felül a születésekét. Sok olyan községet találunk, a hol egy születés sem volt, a halálozások száma meg hat—tizenegy között váltakozott.

II. évfolyam 3. szám. Kolozsvártt, 1899. Január 19.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Védekezzünk.

(Folytatás.)

(Legközelebbi tennivalónk.)

A gyermekistentiszteletekben laikus segédeket venni igénybe s rájuk bízni a tulajdonképi tanítást, mint multkori cikkünkben említettük, már csak a laikus segédek fogyatékos arravalósága miatt sem normalis eljárás. Ne tartsuk oly csekély igényünek a vallásos tanítást. Különben is a nyilvános istentisztelet vezetése papi föladat s gyermekeinknek is e tudatban kell felnőniök. A nyilvános istentisztelet liturgialis és homiletikai vagy akárcsak katekhetikai vezetése ismét nem oly csekélység, melynek akármely, bár jóakaratu működvelés megfelelhetne. Az istentisztelet vezetése oly föladat, mely eredeti és szerzett arravalóságot, benső, külső elhivatást, életföladattá lett odaadást kiván. E komoly igények az egyházi növendéksereg istentiszteletére vonatkozólag is teljes érvényben maradnak. Maga a csoport-rendszer pedig, melynek multkori cikkünkben képét adtuk, a csoportokba oszlás, majd ismét összeverődés processusa folytán a figyelmet másfelé szóró zajjal szokott járni s így az ünnepélyesség és áhitat nem lehet zavartalan, vagy éppen emelkedő. Pedig éppen az együttes áhítat és ünnepélyesség hatása alá kell helyeznünk itt a gyermeksereget. Mi itt magával az istentisztelettel akarunk hatni. Abban a gyermekistentiszteletben pedig, melynek mi képét adtuk, katekhetáival, csoportrendszerével több van az iskolai tanórából, mint az istentiszteleti karakterből. Mi az istentiszteletben — és pedig sem a nagyok, sem a növendékek istentiszteletében — nem csupán iskolát látunk. Az istentiszteletben a növendékseregnek is nem anynyira a vallástani óra, mint inkább a vallásos élet, a vallásos életnyilatkozat hatása alatt kell állania. Az istentisztelet: a vallásos benső megnyilatkozása, objectivizálása; az istentisztelet: vallásos bizonyságtevés. És a gyermekistentiszteletnek is meg kell tartania azt a karaktert, mely a vallásos gyakorlatban, a vallásos életnyilatkozatban áll. Lényeges hát a liturgialis oldal, az ének, az ima, a paränetikus, az inkább homiletikai, mint katekhetikai momentum Még az iskolai vallásórák a'att is, az ed diginél több súlyt kell fektetnünk a vallásos érzület ébresztésére, ápolására, a nélkül természetesen, hogy a vallásos ismeret nyújtását elhanyagolnók. Mert az iskolában mégis csak a didactikus szempont vezet, habár nem is absorbeal mindent s főként az iskolai vallásórák föladata a vallásos ismeretek nyújtása és megszerzése. Nekünk az istentiszteletben is kell ugyan számolnunk a vallásos ismeretekkel, de ez a számolás már a gyermekistentiszteletekben sem a katekhizálás, a vallásos kérdezés és felelgetés formájában, de a vallásos *átélés* formájában történik. Meg kell különböztetnünk, minden rokonság mellett is meg kell különböztetnünk a templomot és iskolát. Nem tartjuk helyesnek, ha a gyermekistentiszteletben az erotematikus katekhisatio, a vallástani kérdezés és felelgetés absorbealja azt az elemet, melyet itt is homiletikai elemnek nevezhetünk. A sokratika nem az istentiszteletbe való, de az iskolába s az iskolában sem kizárólagos methodus. Mi a gyermekistentiszteletben, mint mondtuk is már, magával az istentisztelettel akarunk hatni. Azok a mintakatekhisatiok, melyeket Németország egy nagy része termelt, a vallástanítási órákon célszerübben használhatók föl, mint az istentiszteletekben Azt elismerjük, hogy kérdezés és feleltetés a gyermekek figyelmét ébreszti. Mi magunk tettünk kisérletet a katekhetikai és homiletikai momentumok egybeolvasztására. Például közös ének és közös ima után fölolvassuk a bibliából azt a történetet, melyet tárgyalásra választottunk ki s a lehető életteljes, a gyermeki figyelemmel számoló, konkret, individualizáló tárgyalás folyamán, alkalmas, találó helyen egyik-másik gyermekkel el-el mondatjuk az alapul szolgáló bibliai történetet, avagy azt a röviden s világosan formulázott vallástételt és fogadástételt, mely tárgyalásunknak résuméje, hogy így a gyermeki figyelmet ébreszszük, a fogékonyságot élénkebbé tegyük s istentiszteleti beszédünknek kiindulási alapjához, avagy pedig céljához a gyermeki figyelmet és fogékonyságot minél jobban oda kössük. Ez eljárás nagyon mérsékelt katekhizálás s 6 8 éves gyermekek istentiszteletén használható. A francia Decoppet gyermekpredicatioi egészen homiletikai beszédek s Németországban is kitűnő ilyen termékeket találunk,

habár itt, mint említettük, a gyermekistentiszteleti katekhizálásnak nagy pártja van. E katekhizálásnál jobban rokonszenvezünk azzal a Hollandiában előforduló gyermekistentisztelettel, hol a lelkész homiletikai beszédet tart ugyan, de beszéde közben, alkalmas helyen egy-egy éneket énekeltet a gyermekekkel

A mi álláspontunk az eddig mondottakból is fölismerhető. Szerintünk legjobb, ha gyermekistentiszteleteink alakját illetőleg mi a gyülekezeti istentiszteletet veszszük mintául. A gyermekek éneke, imája, aztán a bibliai ige, a beszéd, az ima, az ének, épen, mint a gyülekezeti istentiszteletben. Ima, beszéd természetesen a gyermeki lélek, a gyermeki szív, a gyermeki élethez fűződik. A gyermekek érdeklődők és fogékonyak, mikor mi a gyermeki életet vallásos néző pont alá helyezzük.

Beszédünk alapjául legcélszerübben bibliai történetet választunk. A bibliai történet nem csak studium, de éppen élmény. A gyermekeknek van is már bibliatörténeti ismeretük az iskolából s így ők e történeteket az istentiszteletben csak annál termékenyebben élik át. A bibliának a gyermeki fogékonyság köréhez mérten választott didaktikus helyei, mint tárgyalásunknak s alkalmazásainknak klassikus formába összefoglalása, hasonlóképpen jól értékesíthetők.

Megjegyeznünk kell, hogy a mi gyermekistentiszteleteink népe, melyet itt szem előtt tartunk, még nem konfirmált iskolás gyermekeink serege. Tudjuk, hogy e seregben, csak a falusi iskola hat osztályát tekintve is, különböző fejlettségü gyermekek vannak. Mindazonáltal összes, még nem konfirmált iskolás gyermekeinket itt egyetlenegy seregbe vonjuk össze, a nélkül, hogy őket fejlettségökre tekintettel több-kevesebb kategoriába osztanók be s mindenik kategoriának külön istentiszteletet tartanánk. A sortirozás mellett lehetne ugyan argumentalni, főként, ha az istentiszteletet didaktikus szempontból tekintenők. Mi nem akarjuk e kérdést komplikalttá tenni. De számolván iskolai vallástanításunk feladatával, az istentisztelet lényegével és számolván viszonyainkkal, rendelkezésre álló erőinkkel és időnkkel, ismételjük, hogy összes, még nem konfirmált gyermekeinket egy seregbe vonhatjuk összse istentiszteletre. Hiszen a felnőtt egyháztagok istentiszteleti gyülekezetében is az értelmi képzettség többféle fokozata van jelen s az istentisztelet mégis mindenkire építő. Nem kell tehát itt túlhajtanunk a didaktikus tekintetet. Még ha kevesebbet *tanul* is egyik-másik gyermek a legkisebbek közűl gyermekpredikációnkból, de hatása alatt áll az istentiszteleti ünnepélyességnek, a közös áhitatnak, az istentiszteleti szemléltetésnek. A gyermeki lélek benyomásokat nyer; a gyermek lát, hal, tapasztal, az istentisztelet keretében maga is cselekszik. Az istentiszteletben a gyermek benne él s a gyermeki szív öntudatlanul is mind inkább megtelik vallásegyházi tartalommal s öntudatlanul is folyton szövődik a gyermek és templomunk s egyházunk között a benső viszony, mely később is feloldhatatlan marad. A gyermekistentisztelet így is, — nem mint vallásos studium, de mint vallásos gyakorlat, vallásos életviszony — megmérhetlen nagy jélentőségü a vallásos karakter fejlesztésére, a vallás-egyházi szokások meggyökereztetésére. A gyermekeknek ez az összesereglése, ez az együttes istentisztelet a vallásos és egyházi összetartozást is szemlélteti, tapasztaltatja s az egyházi együvétartozást már a gyermekben fölkelti s mind jobban erősíti, míg majd e föladatot is átveszi a felnőttek gyülekezeti istentisztelete. A gyermekistentiszteletek emez itt kifejezett nagyjelentőségü horderején kivül nem fog kimaradni, sőt hovatovább mind jobban fog érvényesülni az a hatás is, melynek folytán a vallásos ismeretek is mind inkább megvilágosodnak, tisztulnak s mind inkább meggyökereznek. Természetesen az iskolai vallástanítás sem szünetelhet.

Talán igen is körülményesen beszélünk, pedig lapunkban még ezután is lesz szó a gyermekistentiszteletek ügyéről. Első rendü ügy ez népünk valláserkölcsiségének, protestáns öntudatának, egyháziasságának fejlesztése tekintetében. Ismételten kérjük lelkésztársainkat: adjunk gyermekeinknek haladék nélkül istentiszteleti életet. Így nő fel egyházunk számára egy valódi református gyülekezet.

(Folytatása következik.)

Szerkesztő.

A katholikus autonomia.

Egy régen felvetett kérdés az, mely a megvalósulás stádiumába lépett. A katholikus autonomiáról van szó. Ha jól emlékszűnk még a hetvenes években megindult a mozgalom az iránt, hogy a római katholikusoknak is autonómiájuk legyen Azóta, hol napi rendre került, hol letünt ismét a napi rendről. A kérdés most ujólag aktuális. A napi lapok irják ugyanis, hogy autonomiai kongressus által kiküldött előkészitő kis bizottság elkészitette munkálatát, nemcsak, sőt közölték is a tervezetet: igy tehát, alkalmat veszünk magunknak, hogy ahoz hozzászóljunk és elmondjuk róla nézetünket.

Eljárásunkban három szempontot veszünk irányadóul, melyek szerint a tervezetet mérlegelni fogjuk És pedig, vizsgáljuk első sorban, magának az *autonomiának szempontjából*, hogy abból mennyit foglal magában; azután a *magyar államhoz való viszonyában*, hogy a katholikus egyházat és az államot érintő, közös kérdéseket miként akarja megoldani; s végül *az egyházi élet szempontjából*, hogy előrelátható, minő hatása igérkezik a katholikus egyházi életre. Nézetünk szerint, ezekben a kérdésekben kell megoldódni a katholikus autonomiának, s ha ezekben nem tud kellő megoldást nyerni, nehezen fog jogerőre emelkedni, mert ne feledjük, hogy még csak egy tervezettel, és nem bevégzett, szentesített munkával van dolgunk.

Mindenekelőtt az autonomia fogalmával és lényegével kell tisztába jőnünk, hogy a kath. autonomiát megérthessük. Az emberi természetben rejlik a szabadságra törekvés, mert ugy van az ember Istententől teremtve, hogy egyéniségét, benső énjét szereti mindenütt kifejezve látni, diadalra juttatni; eszméjét, gondolatát, akaratát igyekszik érvényesíteni úgy a saját dolgaiban, mint a társadalmi életben, sőt még a tudományban, müvészetben és az állami életben is. Ez a szabadságra törekvés, s az életnek önszabta törvé-

nyek szerint való berendezése: az egyéni élet autonomiája.

És a mint autonomikus szabadságra törekszik az egyén a testi és a lelki élet terén: úgy törekszik erre a vallásos élet terén is, mert a vallás is a lelki életnek egyik nyilvánulása. Vallásos szempontból tehát az autonomia: lelkiismeret függetlensége, a vallásos életnek saját maga alkotta törvények által való, szabad és önálló kormányzása. *Ezt az autonomiát a reformáczió teremtette meg*; a protestantismusban szabadult fel az emberi lélek ama korlátok és nyügök alól, melyekkel a katholikus egyház fogva tartotta, az egyéni meggyőződést, függetlenséget lebilincselte; a protestántizmusnak köszönhető, hogy az egyén a vallásos élet terén önalkotta törvényeit követheti, és lelkének üdvösségét, minden földi közbenjáró nélkül, Istentől maga kérheti.

Sőt többet is mondhatnánk, nevezetesen szólhatnánk arról is, hogy a vallásos autonomiának minő hatása volt az állami életre, tudományra, művészetre: de ez nem tartozván feladatunk körébe, legyen elég hát, ha az egyéni autonomia mellett, röviden az egyházi autonomiáról is megemlékezünk

A ki után sovárgott az egyén, és a mit meg is adott neki a reformáczió a lelki élet terén: ugyan azt adta meg és hozta létre az egyházi élet terén is, t i. *az egyházi önkormányzatot*, Ez egyenes folyománya amannak. Mert, a mint az egyén hitét, meggyőződését önalkotta törvényektől tette függővé és nem idegen befolyástól: úgy az ezen hitet vallók társasága, mint felekezetet, szintén azzá törekedet, hogy ugyan ezt érje el az egyházi élet terén is, vagy is, hogy egyházát is önmaga kormányozza, maga szabja meg a szorosabb értelemben vett egyházi kormányzás alapelveit. az egyházi közigazgatás módozatait és végül, maga gyakorolja az egyház igazságszolgáltatását azokkal szemben, kik ezen érintett, önalkotta törvényeket meg nem tartják

Ez röviden a protestáns autonomia hitelvi és egyházkormányzati vonatkozásában.

Vizsgálhatjuk már ezek után, hogy ezen előfelté telekből mit foglal magában a kath. autonomiai bizottság tervezete, mily mértékben ölt testet abban az autonomía fogalma ?

Bizony, nagyon édes kevés van a tervezetben az autonomia alapfeltételeiből, alig több a semminél. Világosan kimondja a javaslat, hogy »az autonomia nem foglalkozhatik hitelvi, hittani, liturgiai, egyházkormányzati és egyházfegyelemi ügyekkel.« Tehát, megmarad továbbra is a papság azon kiváltságos jogaiban, melyeket — az egyház tanitása szerint — egyenesen a Jézus Krisztus helytartójától, Péter apostoltól nyert; uralkodik ezután is elevenek és holtak felett; kezében tartja a menyország kulcsát; bünöket bocsát, bünösöket kárhoztat; kiközösit. Kormányozza az egyházat; törvényt hoz az egyházi fegyelemre: megállapitja a dogmákat, a lithurgiát. Szóval, ki nem adja kezéből a lelki élet autonomiáját, melyet pápás felfogás szerint, Istentől nyert.

És ezen nincs mit csudálkozni, mert ez önként foly a katholikus egyház-fogalomból. Mit tanit ugyanis, a katholiczizmus az egyházról ? Azt, hogy: »az egyház egy és egyedüli, egyetemes, apostoli, szent, csalhatatlan, egyedül üdvezitő, látható feje a pápa. Ezen meghatározásban az foglaltatik benne, hogy a katholikus egyházan kivül más egyház nem létezik, mert a protestáns felekezetek, szerinte. nem létezők, mert azok eretnekek; igy tehát, a kath. egyház, a hit dolgában, a tökéletes isteni igazság birtokában van, és ezen isteni igazságot, a maga valóságában, minden embe r tévedés nélkül hirdeti. No hát, ha egy, ha csalhatatlan, ha egyedül idvezitő, ha az isteni igazságok letéteményese, szóval, ha tökéletes: akkor nincs szüksége tökéletlen emberi törvényekre és éppen nincs szüksége a laikusok hozzá járulására sem a belső egyház kormányzásában (adminisztratio stricte ecclesiastica) sem az egyház közigazgatásban (adminisztratio ecclesiastico politica) sem pedig az egyházi igazságszolgáltatásban (jurisdictio).

Miben áll tehát, mégis a kath. autonomia ? A javaslat igy szól: »a magyarországi katholikusok világi vonatkozásu ügyei intézéseire autonomiai szervezet létesittetik. melynek hatásköre kiterjed a világi vonatkozásu egyházi, iskolai és vagyoni ügyekre.« Ime ide zsugorodik össze a kath autonomia. Ám legyen, mert ez által is egy lépés van téve a protestáns autonomia felé; igaz ugyan, hogy ez a kis szabadság is szörnyü békóba van verve; mert azt mondja tovább a tervezet, hogy: »ez autonomia hatásköre nem érinti a megyés püspököknek, a káptalanjaik által gondozott egyházi, templomi, iskolai, magán és *egyéb* alapitványokra vonatkozó kánon jogon és királyi rendeleteken nyugvó, rendelkezési jogát. Épségben tartatnak a püspökök képére a katholikus elemi, közép, fő- és szakiskolákban, valamint a tanitó-, tanítónő- és kisded óvónő (óvó)- képzőkben a vallás oktatás és a katholikus tanintézetek minden fokozatában az oktatás és nevelés intézése, valamint annak ellenőrzése, úgy a vallás, mint a hitélet szempontjából.«

Lámcsak, a papság még a kevésből is fentartott magának bizonyos jogokat, némely alapok felett, és fentartotta különösen a tanügyre való befolyását, a kath. hitélet szempontjából. Erről azonban alább kivánván részletesen szólani: most tekintsük meg az *autonomia szervezetét*, mint azt a javaslat kontemplálja.

Általában megjegyezhetjük, és pedig a javaslat dicséretére jegyezhetjük meg, hogy az ekként összeszoritott autonomiában is sok *hasonló*, ha nem is éppen egyező vonás van a mi autonomiánkkal. Az egész szervezet a *képviseleti alapra* van fektetve.

(Folyt. köv.)

Vajda Ferenc.

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ cimü műve olvastatásához.

(Folytatás.)

De bármily nézetet valljon is az érzelem és szemlélet viszonyára nézve a vallás lényege kérdésében, tulajdonképpeni tárgya mindkettőnek — *az universum* De hol szemlélhetjük ezt az universumot ? Közvetle-

nül sehol, közvetve mindenütt — a természet és ember életében A természetben a törvények azok, a melyekben a világ isteni egysége és változhatatlansága jelentkezik, a melyben még a látszólagos anomáliák is csak magasabb egységre és összefüggésre mutatnak, a melynek végczélja mindenütt egyéniségek alakitása és létrehozása A mint a külső világ csak a belső által lesz érthető, a belső is csak akkor, ha magát mint egy tükörben, az egész emberiségben vizsgálja. Mig az erkölcsi vizsgálat az egyént izolálja és az ideál mértékével mérve elitéli: addig a vallás itt is a sajátlagos életet és az egésznek csudateljes hármoniáját látja mindenütt. Az emberiség tükréből magába pillantva vissza, a kegyes vallásos ember itt is megfogja találni a legmagasabbnak is és a legalacsonyabbnak is alapvonásait: az emberiségnek kompendiumát. És a hová a szemlélet nem hatolhat, a természeten és az emberiségen túl, az universumnak távolabbi alakulásaiba is behatol — a sejtelem. Ezekkel a szemléletekkel járnak együtt a megalázkodás, szeretet, hálarészvét, könyörület és bünbánat vallásos érzelmei, a melyek mi dannyian nem az erkölcsiség, hanem a kegyesség körébe tartoznak, mert nem valami cselekvésre irányulnak, hanem mint a legbensőbb és legmagasabb élet funkczióinak önmagukban van értékük és czéljuk. Mint a kincsek birtokosa, a vallás nem szolgája az erkölcsiségnek, hanem nélkülözhetetlen társa és közbenjárója az emberiségnél

A harmadik beszéd a vallásos jellem képzéséről szól. Nem a vallástalanok közül való prozelita csinálást érti ez alatt, hanem az ember vallásossá nevelését. Tanok s káték helyett, a melyek mások vallásosságának köntösei, a melyeket kivülről ráadhatunk ugyan az emberekre, de belsőleg sajátjukká nem tehetjük, a vallásos érzéknek, az általános végtelen szemléletének fejtését és képzését sürgeti A kik mindig csak egyes ismeretekkel tömik tele az embert a polyától kezdve, azok vétkeznek az ember legmagasabb, — vallásos karaktere ellen. A kedélyvilág képzése és nevelése, a végtelen érzetének felébresztése, mélyitése és nemesitése; a tekintet az egységes egészre s a részek belső kapcsolatára természetben és emberiségben ez a fő a vallásos nevelésben, a mely akár az egészről szállhat le az egyesre, akár az egyesről emelkedhetik fel az egységes egészre.

A negyegyedik beszéd czime: »A társaságos a vallásban: egyház és papság.« A társaságos, a közösség általában hozzátartozik az ember természetéhez: kikerűlhetetlenül vallásos természetéhez. A beszélőt és a hallgatót ugyanazon szükségérzet teremti meg: közölni és közöltetni akar. E közlésre való törekvés sajátlagos tárgya az, a mihez az ember eredetileg passive viszonylik: az ember észrevételei és érzelmei, a melyeket azonban tovább plántálni is igyekszik. E közlések eszköze első sorban a személyes vallásos élethatások és nem a holt betük. Sőt igen gyakran a szótlan beszéd az, a mi által a vallásos természetek egymásra hatnak. De hol van akkor a különbség a laikus és pap között ?! Sehol; »mindenki pap azon a téren, a melyben ő mester, s a melyben képes másokat magához vonzani s őket a magasabb regiókba emelni; mindenki laikus, a ki mások utmutatását és vezetését követi azon a téren, a hol ő nem érzi othonosan magát. A vallás mezején nincs zsarnoki arisztokráczia, csak »királyi papság«, tökéletes köztársaság, a hol mindenki felváltva hol kormányzó, hol nép, azon vallásos hatás által, melyet vezet, vagy a melyet követ. — Ámde, mondhatjátok, az egyház nem annyira kész vallásos emberek társasága, mint vallást keresőké Igen is, úgy van jelenleg, a hol az emberek a vallást tanban helyezik: meg akarnak tanulni valamit. A valóságban azonban a vallásos közösség ép' úgy birtokunk, mint törekvésünk tárgya; birtokunk saját vallásosságunkban és türekvésünk tárgya: a kölcsönös kicserélésében. E kölcsönös kicserélésnek közvetítője a papság, a melynek esetleges elfajulását a vallásos személyiségek élő közössége fogja megakadályozni. Az egyház tehát nem csinálmány, hanem magától szükségszerüen alakul az ember vallásos minőségéből. Az egyház, hogy a vallás munkás megjelenésévé lehessen, szabadon organizálja magát: ujszülötteket vesz fel, tanitványokat nevel, sőt szükebb társulásokat is engedélyez, ha azok a nagy egészbe organikuson belehelyezkednek. Egyedül az állam és egyház összekeverésétől kell őrizkedni, akár államegyház, akár egyháziállam formájában kisértsen. A vallást mindkettő elvonja saját mezejétől s igy megrontja. Igazi egyház a vallásos egyének szellemi közössége, minden más csak ennek szolgálatában bír értékkel.

(Folytatjuk.)

Figyelemre méltó dolgok

Az 1894 ik évi 31, 32 és 33-ik törvényczikkek, illetőleg a polgári házasság, állami anyakönyvvezetés és a gyermekek vallására vonatkozó törvények minden vallás-felekezet életében fordulópontot, korszakot képeznek.

Ezen, a róm. katholikusoknak a felekezetek közötti békességet folytonosan zavaró tulkapásai következtében heves küzdelem után létre jött, de egyszersmind a 19-ik század vallási tekintetben is szabad gondolkozását jellemző törvények 1895. év okt. 5-én léptek életbe.

Három éve tehát, nem sok idő, de mégis elég arra, hogy eredményei felett vizsgálódva, a jövő eshetőségeit biztosabban mérlegelhessük, hogy a történtek után megállapithassuk, vajjon a nyereség vagy a veszteség számlán van-e több, s ez annyival inkább kötelességünk, mert köztudomás szerint mi protestánsok s nevezetesen reformátusok voltunk azoknak, anyagi veszteségeink daczára, első sorban támogatói, remélve azoktól egyfelől a magyar nemzeti állam erősödését, másfelől a folytonos elkeresztelésekből származó sérelmeink teljes orvoslását.

Nem akarunk vádolni senkit, nem vezető embereinket sem, midőn a lefolyt három év egyházunkat érintő eseményeit tekintve, tartózkodás nélkül kimondjuk, hogy azoknak létre jöttén inkább bánkodni, mint örülni van okunk.

Elismerjük, hogy jót akartak, állami, magyar nemzeti szempontból azok érdekéből mitsem vonunk le, s ez némileg vigasztal, mert, hiszen mi mindig legdrágább kincseinket vittük a haza oltárára, de egyházi

téren elért eredményeinket tekintve azok létre jöttét igazán sajnálnunk kell.

A felekezetnélküliség behozatala, a házasulandó pároknak a születendő gyermekek vallására vonatkozó egybekelés előtti megegyezhetése oly két eret vágott a prot. egyházak testén, hogy ha azok orvoslásán kellő erővel nem munkálunk, csak pár évtived alatt is számban rohamosan megfogyunk, s idővel talán el is vérzünk.

De hogy a mondottak iránt senkinek kétsége ne legyen, beszéljen a magyar királyi központi statisztikai hivatal igazgatója, Jekelfalusi József által összeállított s a Magyar Tudományos Akadémia második osztálya 6-ikán tartott ülésében felolvasott s még csak nem is három év eredményét minden irányban feltüntető statisztika:

Az egyes felekezeteknek nyereség- és veszteségszámlája, ez egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta, a nyereséget (+)-sal, a veszteséget (—)-sal jelölve a következő:

a rom katholikusoknál	(+)	2.323
a görög	(+)	4
a görök keletieknél	(—)	207
az ágostaiaknál	(—)	782
a reformátusoknál	( )	1.098
az unitáriusoknál	(—)	34
az izraelitáknál	(—)	207
az egyébb vallásoknál	(+)	2
az ismeretlen vallásoknál	(—)	1

Ezen kimutatásból látható, hogy a vegyes házasságoknál a gyermekek vallására vonatkozó megegyezésekből nyeresége mondhatni csak a róm. katholikus egyháznak volt, mig legnagyobb, szinte az összes felekezetekével felérő vesztesége a református egyháznak.

Az áttérések mérlege következőleg alakult:

a róm. katholikusoknál	(+)	1.565
a görök katholikusoknál	(+)	2.230
a görög keletieknél	(—)	2.658
az ágostaiaknál	(—)	733
a reformátusoknál	(—)	444
az unitáriusoknál	(+)	338
az izraelitáknál	(—)	275
az egyébb vallásuaknál	(—)	23

A veszteség rovatán a prot. felekezetek között az első hely az ágostaiaké, de már a második a reformátusoké, kik ezen két éven együtt másfél ezeret meghaladó lelket veszítettek. Nem tekintve a gör. katholikusokat, kik a görög keletiek közül a nyelv és szinte a vallás azonossága miatt is évről-évre nevelik számukat, itt is a legtöbbet a róm. katholikus egyház nyert, melynek egyik ultramontán lapja, a »Magyar Állam« ezen biztosra vett eredményt következőleg veszi tudomásul. »Megmondottuk előre, hogy a katholikus egyház a maga szigoru és konzekvens magatartásával, melyet a dogmák szabnak meg, a lélekhez szóló és szabad hitmagyárázatot meg nem engedő tanaival nem fog oly veszteségeket szenvedni, mint a hit vallásában oly engedékeny, a lelket ki nem elégitő Kalvinizmus «

Nem szólunk ez alkalommal a két vallás közötti külömbségről, arról sem, hogy ezek egyike, vagy másika a lelkeket mennyiben elégiti ki, azt azonban készséggel elismerjük, sőt állitjuk, hogy nyereségeinek tulnyomó részét szigoru és konzekvens magatartásának, nevezetesen a vegyes házasságoknál a törvénytelen reversálisok állhatatos követelésének tulajdoníthatja

Nem tudunk esetet arra, hogy vegyes házasság róm. kath. lelkész által megáldatott volna, ha a születendő gyermekek vallására vonatkozó megegyezés törvényesen, vagy titokba vett reverszális utján nem javára történt.

E tekintetben nem válogatósok az eszközök alkalmazásában, s innen van, hogy merev maguktartásán a vallási tekintetben is szabadabban gondolkozó református fél ellentállása a higgadtabb fél javára legtöbbször nem csak megtörik, de sőt nem egy maga is átáll.

Általánosan szólva magára a vallásra az egyházpolitikai törvények nem hatottak károsan, amennyiben úgy az egyforma, mint vegyes vallásnak egybekelése, csekély kivétellel, egyházilag is megáldatik s az elválások száma alig fele a polgári házasság behozatala előttinek.

Megragadta figyelmünket annak konstatálása, hogy a köztudat szerint teljesen magyar református egyházban több tiszta német (Bács Bodrogvármegyében 4, Tolnamegyében 3, Temesmegyében 1) és Ungmegyében 1 kath. egyház is működik, melyeknél a magyarnyelv még mellékesen sincs behozva.

A vallás szabad gyakorlatáról szóló törvénynek az az intézkedése, mely a felekezeten kivüli állást megengedi, ha nem is nagy, de mégis nem csekély mértékben terjesztette a vallási közönbösséget. 1896-ban 3990-en, 1897-ben 4935-en, összesen tehát 8925-en tértek ki felekezetükből. Legtöbben a reformátusok és görök keletiek, kisebb mértékben a róm. kath. és ágostaiak közül. Keresztyén-zsidó házasság 1157 történt. Zsidók közül keresztyénekké s inkább róm. katholikusokká 481-en lettek.

Mellőzzük az emlitett statisztika részletesebb ismertetését s visszatérünk azon állításunkra, hogy a felekezetnélküliség behozatala és a házasulandó pároknak a születendő gyermekek vallására vonatkozó egybekelés előtti megegyezhetése, melyet a róm. kath. plébánusok az egybekelés különbeni megtagadása által rendesen maguk részére kaparintanak, reformált anyaszentegyházunknak évről-évre érzékeny veszteséget okoz.

Igy állván a dolog, önkénytelenül azon kérdés tolul ajkainkra: hogyan védekezzünk ellene, minő fegyverekkel akadályozzuk meg reformált anyaszentegyházunk lassu sorvadását?!

A kálvinista ember revizióra nem gondol; az tudja, hogy az emberi szellemet visszafejleszteni nem lehet Egy út áll előttünk, s ez — a hitélet a prot, öntudat felélesztése, intensivebbé tétele, s egyszersmind gyermekeinknek erős protestáns szellemben való nevelése. Minden más út hiában való, itt kell tehát erőinket kipróbálnunk, tehetségeinket érvényesítenünk. De hogyan és mi módon ?

Régi kérdés, az a felelet is; de, mint a szomoru való mutatja, sehogysem akarjuk teljes erőnkből követni.

Konzervátiv nép vagyunk, annyi bizonyos, még a jónak felismert útat is nehezen vagyunk hajlandók követni. Jobbjaink ajkairól is nehezen hat hozzánk az

ébresztő szó, s ha elhat az élet mindennapi zajában, a megélhetésért folytatott nehéz küzdelemben elsuhan a kor intő szavát megérteni nehezen akaró elménk táblájáu

Nem akarjuk belátni, hogy anyaszentegyházunk élet-érdeke parancsolja az álomból felébrednünk, kezeinket a munkára vetnünk, az evangélium magasztos igéivel az emberi sziveket bevilágitanunk, hogy kiüzve onnan a közönyösségnek, a butaságnak, a hitre tartozó dolgokkal nem gondolásnak ördögét, s felépitsük ott prot. anyaszentegyházunk erősségeit, melyeken a pokol kapui sem vesznek diadalmat.

Pedig ehhez csak egy kevés jóakarat, a hivatás, a kötelesség tiszta átérzése és követése kell, s ha ez megvan, röktön rájövünk, hogy a hitélet, a prot. öntudat felélesztésére, erősítésére, az ígének szóbeli hirdetésén kivül, a vallásos iratok terjesztésében találjuk meg azt a fegyvert, melylyel gátat vethetünk anyaszentegyházunk romlásának.

De éppen ezt a készséget nem látom én s nem látják velem együtt sokan. Avagy a Magyar Prot. Irodalmi Társaság népies kiadványa a »Koszoru«, melynek pedig mindenike e téren megbecsülhetetlen szolgálatot tesz, hány lelkes bajnok által karoltatott fel, mondjuk erdélyi egyházkerületünkben? Az eladásnál esik minden lelkészre csak egy példány is? Aligha!!

Pedig terjesztésének hány és mennyi-féle módja lenne, kivált ott, hol a lélek-szám megengedi egyesületek, körök alakítását.

Ne mondja senki, hogy népünk az ilyesmik iránt nem fogékony, hogy sajnálja a 4 krt. azon füzetekért, melyeknek mindegyike anyaszentegyházunk egy-egy erőssége, mert a lelket megtermékenyiti, s a vallásos buzgóság szárnyain ég felé emeli. Azon füzetek szinte mindenike egy-egy hatalmas prédikátió, s hatása még nagyobb, elolvasva, otthon, csendességben, a munka utáni pihenés édes óráiban.

Ez év őszén Hornyánszkytól 40 füzet jött kezeimhez, kérés nélkül, hiszen azt is gondoltam, minek az, ki venné meg itt, a szegény nem képes, a módosabb inkább egyébre adja a pénzét, de csak megtarttottam, gondolva legalább elolvasom, a hosszu téli estéken kerül rájok idő, aztán majd visszaküldöm.

Mikor azonban elolvastam, s bizony hamarább, mint gondoltam, elhatároztam, hogy megtartom, s ha másként nem, mikor a gyermekek kántálni, öntözni járnak, vagy a vizsgán a jobb tanulóknak jutalom fejében elosztogatom.

De biz abból semmi sem lett, kellemesen csalódtam, még csak a karácsony sem jött el, s a füzetek szerény lakomat egytől-egyig ide hagyták, az 1 frt 60 kr. pedig más könyvek árával elküldésre vár. Ide irom a nem várt sikerre vezető eljárást, próbálja meg más is:

Az ismétlő iskolába járók közűl egynek ezen szavakkal adtam át a jobbak közűl egy füzetet »Nesze fiam, olvasd el te is, apád is, az Anna nénéd, meg a Gyula bátyád is, ha elolvastátok hozd vissza, hogy adjuk oda másnak, s ha megkedveltétek, lesz más is, annak azonban 4 kr. az ára, a hogy nekem, úgy adom.«

A következő vallásóra még nem jött el, a fiu a füzetet visszahozta, vele 4 krt is, hogy adnék mást, mert aludni sem tudtak, mig ezt el nem olvasták, de hogy éppen olyan jó lenne a másik is.

Minek folytassam tovább: két hét alatt azon családhoz 10 füzet vándorolt, hasonló eljárással egy hó nap alatt 40 füzet kelt el, s az utolsót egy templom kerülő hivem ezen szavakkal vette el: »Tiszteletes ur, a boltba indultam ezzel a 4 krral egy paklí dohány után, de szivesen itt hagynám a tiszteletes urnál egy olyan kicsi könyvért, milyet a sógorom fia mutatott, ha még volna.«

Ilyen és ezekhez hasonló elljárással száz ezreket lehetne elárusitani egy kevés jó akarat mellett, s biztón merem állítani, hogy az elvetett mag jó földbe esnék, a fáradság nem menne kárba, a hitélet, a prot. öntudat rövid idő alatt hatalmas nevekedést venne annyira, hogy azon nem csak a róm. kath. plebánusok fondorlatai, vagy az egyházi adózás alól való menekülhetés vágya, de a pokol kapui sem vehetnének diadalt. A ki nem hiszi, próbálja meg, jó munkát fog végezni.

Nemes Ferencz
alsó-ilosvai ev. ref. lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. jan. 7.

Elnökölt: Vályi Gábor dr. elnökhelyettes aa. Jelen voltak; Bartha Lajos, gen. direktor, Bartók György dr. gen. notárius, Parádi Kálmán, Kenessey Béla, Becsek Lajos ig. tanácsosok, Deák Albert dr. ügyvéd, Deák József pénztárnok, Kádár János dr. h. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, jelzi, hogy a mult hó 30-án tartott ülésről elmaradt tárgyak elintézése czéljából volt szükséges a jelen ülés összehivása. Ezután fölhivta a tanügyi előadó és h. titkár aait, hogy az előkészitett ügydarabokat terjeszszék elé.

Tanügyi előadó aa. első sorban a sepsiszentgyörgyi kollégiumi előljáróság ama határozatát ismertette, melyben az illető kollégium az ig.-tanács fölhivása folytán, a tanári fizetési fokozatokra és korpótlékokra vonatkozó megállapodásait közli. E határozatban nem követi nevezett kollegiumunk a kerületi közgyűlés, illetve ig. tanácsunk által megállapitott elvi alapokat, hanem a tanári seniorátust minden ideiglenes és helyettes szolgálat beszámitásával kivánja megállapittatni, sőt e tekintetben az intézkedés jogát annyira sajátjának véli, hogy az általa megállapitott rangsorozat szerint a törzsfizetéseket és korpótlékokat már folyosította is. Ig. tanácsunk azonban nem fogadta el a kollégium megállapitásait, figyelmeztette az előljáróságot, hogy eljárása törvénytelen és anakhronisztikus, minélfogva a tanárok seniorátusi sorendje, annak alapján a fizetési fokozatokba való beosztása s az ötödéves korpótlékokra való jogosultsága; az ig. tanács 3572—98. számu elvi határozata értelmében, ujból megállapitandó s jóváhagyásra fölterjesztendő.

Zilahi kollégiumunk előljárósága, bár az előbbinél jóval kisebb részben, de szintén az elvi határokon tulmenően kivánta a seniorátus és korpótlékok ügyét rendezni saját kollégiumánál. Ig. tanácsunk azonban e megállapodásokat sem fogadhatta el, hanem útalt elvi hatá-

rozatára, mely szerint a szolgálati idő, csakis a közgyülés választásával, vagy a miniszteri kinevezéssel veheti kezdetét, a szolgálati idősbség megállapitása tekintetében; a korpótlékra való igényjogosultság szempontjából pedig az okleveles rendes, vagy helyettes szolgálat számit, s minden ettől eltérő kedvezményt csak a kerületi közgyülés van jogositva engedélyezni. Ily módon leendő átdolgozásra adatott vissza tehát a zilahi kollégium megállapodása is.

Marosvásárhelyi kollegiumunk a seniorátus kérdését szabályszerüen oldotta meg, minélfogva idevonatkozó határozata jóváhagyást nyert, de a korpótlékok folyósitásánál itt is különféle kedvezmények megadása óhajtatik. E különös kedvezmények iránti kérés a közgyülés elé utasittatott. E tárgygyal kapcsolatosan felhivta tanácsunk az m.-vásárhelyi kollégium előljáróságának figyelmét a vallástanári tanszék szervezésére és betöltésére is.

Tanügyi előadó aa., hivatkozva az egyetemes tanügyi bizottság által megindított ama munkálatra, mely a népiskolai hitoktatás nyilvántartására és ellenőrzésére czéloz, nehány konkrét esetet sorolt föl, az idegen felekezetü középiskolákba járó ref. növendékek hitoktatásánál elkövetett törvénytelenségek és visszaélések tanusitására, ezek alapján javaslatot tett e kérdés egyetemes úton leendő rendezése iránt. Ig. tanácsunk a rendezés szükségességét maga is belátván, a kérdés tanulmányozására, adatgyüjtésre s a teendők iránti javaslat elkészítésére, Kenessey Béla, ig.-tanácsos Dr. Bartók György főjegyző és Parádi Kálmán, ig. tan. tan. előadó aa. személyében bizottságot küldött ki.

A zilahi egyházközség azon határozatát, mely szerint a vallástanitás teendők végzésére, évi 600 frt, fizetés és szállás élvezetével egybekötött hitoktatói állomást szervezett, s azt egy népiskolai tanitóságra képesitett egyénnel betöltötte, ig. tanácsunk nem találta jóváhagyhatónak, hanem utasitotta az egyházközséget, hogy már a jövő 1899-900, tanév elejétől kezdve gondoskodjék arról, hogy a hitoktatás nagy fontosságu teendőit, lelkészi képesitéssel biró szakképzett egyén teljesitse, fenntartván addig ideiglenesen a jelenlegi állapotot

(Vége következik.)

r s.

Különfélék rovata.

Szasz Domokos püspököt utolsó utján belátbatatlan ember áradat kisérte. Egyházkerületünk papságának és tanárainak közel felerésze jelen volt és ez minden szónál ékesebben igazolja, hogy az ethunytban sokat, nagyon sokat vesztettünk. Jelen volt a főgondnoki kar is a ministerelnök kivételével, a kit országos gondjai tartottak távol és jelen volt közéletünknek nemzeti és vallásfelekezeti különbség nélkül annyi és annyi jelese. A kolozsvári iskolák (a róm: kath. gymnásium kivételével) ifjusága tanáraik vezetése alatt csak impozánsabbá tette a menetet. Antal Gábor dunántuli püspökön kivül, a ki tudvalevőleg az alkalmi imát tártotta, ott láttuk a tiszántuliból az agg Kiss Áron püspököt, Balogh Ferencz és Erdős József tanárokat, a tiszáninneniből Fejes Istvánt és Radácsi györgyöt, a budapesti theologia képviseletében Szőts Farkas igazgatót. stb. A nagy és általános részvét, mely ei immár csak volt püspökünk elhunyta ébresztett a szivekben, még nyilvánvalóbb lesz, ha megemlitjük, hogy a családhoz az ország minden részéből maig is érkeznek a részvétiratok és sürgönyök, melyeknek száma eddigelő jóval felülhaladja a négyszázat. Aztán az a sok — mintegy százhatvan — szebbnél szebb koszorú, egyesek és testületek kegyeletének jelei megható bizonyitványai valának a mindnyájunkat ért nagy csapásnak. — Sirja — melyet a város elismerése adott — a nagytemető főbejáratával szemben jobbról a Nagy Péteré mellett van. Abban pihen ő az erős. Vajha az Ur szeretete más erőst rendelne a mi gyámolitásunkra és vezetésünkre.

Egyházkerületünk püspökhelyettese a választásig Bartók György dr. szászvárosi lelkész, gener. notarius lesz. Az Igazgató tanácsban az elnök teendőit továbbra is Vályi Gábor dr. egyetemi tanár látja el

Szász Domokos püspök temetése után közvetlenül egyházkerületünk papsága Bartók György dr. gener. notárius vezetése alatt részvétlátogatást tett a néhai özvegyénél, kit nagyon mélyen érintett a szeretetnek eme nyilvánulása. Innet pedig a New York szállóba vonult, hogy Kiss Áron és Antal Gábor püspököknél tisztelegjenek. A dunántuli püspök gyönyörü beszédet intézett a papsághoz, melyben hangsulyozta, hogy Erdélyben a papoknak nemcsak a hitélet ápolása, hanem a hazafias érzület fentartása is magasztos feladatul jutott.

»Koszoru megváltás« czimen a kolozsvári papok, a volt püspöki titkárok, a kolozsvári úri nők és az egyházközségnek számos tagja a »Szeretetház« javára már eddigelő is tekintélyes összeget adtak össze, a mely napról-napra nő és előreláthatólag az egyház kerületet közelebb juttatja egy lépéssel a czél megvalósításához.

Szász Domokos püspök halála előtt kevéssel kelt végrendeletében — mint halljuk — a »Szeretetház« létesitésére szép summa összeget hagyományozott. Ime, életének még utolsó napjaiban is nem a maga, hanem anyaszentegyháza bajaival foglalkozott

Szilágyi Sándor halálát följegyezni lapunk is szomoru kötelességének tartja. A kiváló historikus Kolozsvár szülötte volt, majd a nemzet egyik büszkesége lett s most az egész ország halottja. Theologiai fakultásunk iránta éppen különös hálával is tartozik.

A szentpétervári franczia ev. ref. gyülekezet a mult év utolsó napján avatta fel ujra restaurált templomát. A restauráczió költségeihez a czár 10,000 rubellel járult.

A budapesti ev. ref. egyházközségben az elmult 1898. évben 974 fiu, 948 leány, összesen 1812 gyermek született. Meghalt finemen 466, nőnemen 395, összesen 861. Megkereszteltetett 30 izraelita. Vegyesházasság 434 volt, melyből 150 pár kötött egyességet egyházunk javára. Kitért 73, áttért 49. A természetes szaporodás 957. A *debreczeni egyházközségben* a mult évben született összesen 1733 gyermek. Meghalt finemen 681, nőnemen 696, összesen 1377. Vegyesházasság 53 volt. Kitért 25, áttért 18. Természetes szaporodás 349. Az egyházközség népessége jelenben 44756

lélek. — A *kolozsvári egyházközségben* — mint halljuk — szintén a mi hátrányunkra ütött ki a mult évi népmozgalmi statisztika s ez a jelenség pár év alatt valóságos betegséggé lett s ha valami gyógyszert ki nem találunk és nemsokára csak a romokat látjuk, hiába zokogunk akkor, mert könnyeink egy makulányival sem lesznek tisztábbak a Marius könnyeinél.

Szász Domokos halálával megüresedett az a szék is, melyet az elhunyt a főrendiházban elfoglalt. A főrendiház tanácskozásaiban tudvalevőleg a protestáns püspökök közül mindig a három legidősebb vesz részt. Ezek vettek eddig: Kun Bertalan, Szász Károly és Szász Domokos. Az utóbbinak halálával, mint kor szerint a legidősebbet, Kiss Áron debreczeni püspököt illeti meg a főrendiházi tagság.

Iskolamulasztó gyermekek. Nagy megdöbbenést okozott s a közvéleményt erősen foglalkoztatja a londoni iskolai tanácsnak legutólsó ülése. Kiderült, hogy a londoni 725.000, hétszázhuszonötezer tankötelés gyermek közül 20 százalék, vagyis 145.000 nem jár elemi iskolába. Ezek közül negyvenötezer olyan, aki különböző okokból maradoz el, 100.000 azonban sohasem látja a tanterem padját. A társadalom nyomorultjainak gyermekei ezek, akikre sem a törvény szigora, sem a jótékonyság enyhe keze nem bir hatni, olyanokéi, a kiket a minden másod- harmadnapi kenyér megszerzésének keserves gondja minden egyéb iránt eltásit.

A ref. theologiai fakultás püspökünk elhunyta alkalmából a következő gyászjelentést bocsátotta ki: Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologíai fakultásának előljárósága és tanárkara a nagy veszteség által mélyen lesujtva tudatja, hogy nagyérdemü elnöke: szemerjai Szász Domokos, az erdélyi evang. reform. egyházkerület püspöke, főrendiházi tag stb. stb. folyó hó 8 án jobblétre szenderült. Az Isten megadta érnie, hogy életének legmerészebb álma megvalósult. Minek eszméjét évtizedeken keresztül ápolgatá, minek létrehozását életczélj nak tekinté, miért mint hős, adott s kapott sebekkel harczol vala: intézetünknek látta megépülni falait s termeit benépesedni élő kövekkel, — a jövendő reményeivel. A küzdelemben hős, az alkotásban fáradhatatlan, a tanácsban bölcs, felettünk atyai gondoskodással ébren őrködő férfiu nincs többé. »Leesett a mi fejünknek koronája!« Nagy alakja a történelemé, lelke a halhatatlanságé. Miénk a fájdalom, hogy nincs többé közöttünk, a dicsekedés, hogy egész lelkével a miénknek mondhatók, a hit vigasztalása, hogy nem halt meg egészen. Miénk a kegyelet, a mely emlékét őrzi s örökségül nemzedékről nemzedéknek adja át. Nyugalma legyen csöndes, emlékezete áldott! Kolozsvárt, 1899. január 9-én.

A Gyulafehérvári egyházmegye elfogadta s gyakorlatba vette a főjegyzője, Ferenczi István által készitett Agendát, mely havonkénti sorrendben irja elö a különbőző lelkészi teendőket. Amint értesülünk nevezett főjegyző aa. ezt az Agendát az új esztendőre egyházkerületünk mindenik lelkészi hivatalának megküldötte, (ha talán valamelyik nem kapta volna meg a neki szánt példányt, tessék ez iránt nevezett főjegyző aa.-hoz fordulni, ki szivesen pótolja a hiányt) a mi által valóban jó dolgot cselekedett, mert azt az Agendát nemcsak azon egyházmegye, amelynek számára készült, de a többi egyházmegyék lelkészei is egy-egy kevés esetleges változtatással — üdvösen használhatják s hasznos figyelmeztetőül szolgálhat mindeniknek. A gyulafehérvári egyházmegye derék főjegyzőjének igazi szakértelemmel s nagy gonddal készitett munkája nagy dicséretet érdemel.

Hivatalos rész.

31—1899 KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

Tudomásul és nyilvántartás végett tudatjuk, hogy a kultuszminiszter úr 84.580/98. XII. 24 számon kelt leirattal tudatja, hogy Hell Rezső részére a Fekete József-féle nyilvános főgymnasiumban 78. szám alatt 1897. jun. 29-ik napján a hetedik, és 87 szám alatt 1897. szeptember 4-én a nyolczadik osztályról kiállitott bizonyitványokat, minthogy oly vizsgálatokon alapulnak, melyek szabálytalan módon tartattak meg, megsemmisitette és érvényteleneknek nyilvánitotta.

Kolozsvár, 1899. január hó 11-én

Dr Vályi Gábor. elnökhelyettes. *Parádi Kálmán,* tanügyi előadó.

PÁLYÁZAT.

A dévaványai ev. ref. állandó kápláni állásra.

Fizetés 600 frt készpénz, 100 frt lakbér negyedévi előleges részletekben az egyház pénztárából.

Kötelessége: a rendes lelkész jogkörének és javadalmának fentartása mellett a borzi és nagyködmönösi, esetleg más a dévaványai határhoz tartozó pusztákon az iskolai vallásos oktatás, az ott lakó ref. egyháztagok lelkipásztori gondozása; e végből két hétben vagy legalább egy hónapban egyszer az ott megjelenés, Isten igéje hirdetésével egybekötött isteni tisztelet tartása s a cura pastorális körébe tartozó teendők végzése, továbbá az iparos iskolában a vallástanitás, a három nagy ünnepen a legatusi prédikálás, végre mind annak teljesitése, mit a rendes lelkész akadályoztatása esetén reá biz.

A fuvarozás költségeit az egyház viseli.

Kötelessége lesz — mig az egyház 96 éves nyugalmazott tanítója él, az első elemi parallel fiiskola (első osztály 50—60 növendékkel) tanitása 1899. szeptember havától kezdve.

A pályázati kérvény — melyben kötelező nyilatkozat teendő az állás elfoglalásának idejét illetőleg — az ev. ref. egyház presbiteriumához czimzetten adandó be. A kérvényhez lelkészi hivatal által hitelesitett másolatban melléklendők lesznek: szolgálati — első, esetleg második lelkészképességi — esetleg tanitóképességi bizonyitványok.

Dévaványa, 1899. jan. 16.

Szügyi Dániel.
ev. ref. lelkész.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 4. szám. Kolozsvárt, 1899. Január 26.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Fölhivás

az összes ref. papnékhoz.

Kedves testvéreim!

A fájdalmas, megrázó valóságot, hogy Szász Domokos ref. püspök nincs többé, mindnyájan tudjátok. Bizonyára azt is tudjátok, hogy mi volt Ő nekünk. Tekintsetek a közel multba, s még látni fogjátok az Ő megdicsőült alakját, midőn egy magasztos, egy fenséges gondolat, a nyomorra jutott özvegy p pnék és árván maradt gyermekek ezreit gyüjti köréje. Az inségnek enynyi élő képe könnyet fakaszt szemébe s e könny lett forrása a papi özvegyek és árvák enyhületének. A mit háromszáz éves multunk küzdelme, s igen sok jóakaró törekvése megközeliteni sem tudott, azt meg teremtette Szász Domokos, a mi házunk és családunk igaz barátja, szerető pártfogója és erős támasza. Megalkotta számunkra az országos gyámintézetet, a legnagyobbat, mit a jelen körülmények között még csak remélni is alig lehetett. Fölépitette az árva gyermekek számára a Szeretetházat, de mielőtt ezt megnyithatta volna, az örökkévalóság kapui nyiltak meg előtte. Ő nincs többé a földön, de itt van, a mi szivünkben van, és él az Ő áldott emléke, és itt van megkezdett nemes munkája, itt van a Szeretetház, mely a mi házi tűzhelyünknek szent oltára.

Kedves testvéreim, — sőt kérem e helyen az összes tanárnék és gondnoknékat — jertek és jőjjenek mindnyájan, gyújtsunk lángot a szent oltáron és áldozzunk az igaz ember dicső emlékének. Mi papnék, tanárnék és gondnoknék csináltassuk meg mell-szobrát, s állítsuk föl azt a Szeretetházban, és mi anyák segítsük diadalra a Szeretetház ügyét. Hát bukott-é el valaha szent ügy, melyet a szeretet szült és a szeretet ápolt? A Szeretetház ügyének sem lehet, nem szabad elbuknia. Jertek, tegyük meg az első, a kezdő lépést és én hiszem, hogy ezren meg ezren fognak követni s ha a Mindenható törekvéseinket megsegítendi és célunkat elérjük, ez lesz az Ő áldott munkásságának legszebb emléke.

Alólírott ezennel küldök 10 frtot, 5 frtot a mellszoborra, 5 frtot a Szeretetház javára.

A nt. Szerkesztő urat kérem e fölhívást közrebocsátani, s a gyüjtés vezetését kezébe venni; a magyarországi egyházi lapokat kérem e fölhívás átvételére.

Toplica, 1899. január 19-én.

Hálás kegyelettel:

Páll Károlyné, Sándor Ilona.

* * *

Lehetetlen megindulás és föllelkesedés nélkül olvasni egy nő, egy református papné itt közölt sorait, melyeket a megdicsőült püspök alkotásaiban azok a mozzanatok inspiráltak, melyekben a munkás szeretet öltött testet. Az országos gyámintézet, a kolozsvári szeretetház. — A református papnék örök időkre szóló cselekedete lesz most már az, ha az itt fölvetett terv megvalósul. Minket ünnepélyesen ihlet a gondolat, hogy a református papnék mai nemzedéke be írja nevét anyaszentegyházunk történelmébe. A református papnék *adakozása* és *gyűjtése* nagy anyagi és erkölcsi eredményeket fog elérni. A kitüzött szép cél, nem is kell külön mondanunk, számit a református tanárnékra is, sőt minden református nőre. — Majd, ha a gyüjtés eredményeket mutat föl, akkor lesz még ez ügyben nehány szavunk. Addig is a begyülendő pénzt mi szivesen gondozzuk s a most kapott 10 forintot is takarékpénztárba helyeztük. Üdvözöljük a toplicai papnét a szép gondolatért; de a kivitelnél, a szép *tettnél* már sokan ott leszünk. Egyuttal nyugtázunk itt egy másik adományt is:

Molnár Albertné (theol. tanárné) adott: 15 frtot, felerészben a mellszoborra, felerészben a Szeretetháznak.

Szerkesztő.

Védekezzünk.

(Folytatás.)

(Legközelebbi tennivalónk.)

Ha már a gyermekeket istentiszteleti életre vezetjük, ha az új generatiok abban a tudatban nőnek fel, hogy az istentisztelet a vasárnaphoz tartozik s ís ten-tisztelet nélkül nincs igazán vasárnap, akkor a felnövekvő nemzedékek ily nevelése által megoldatik a vasárnap általános megszentelésének kérdése is és

pedig sokkal biztosabban oldatik meg, mint bármely törvényhozás által a legjobb szándéku törvénycikk sem teremt nekünk vasárnapot megszentelő népet; de ha nevelés által a lelkekben kifejtjük s ápoljuk és pedig természetesen a gyermekkortól kezdve az istentiszteleti szükségérzetet, akkor még törvény nélkül is lesz vasárnapi munkaszünet és vasárnap-megszentelés. Nem azt mondjuk, hogy a vasárnapi munkaszünet s a vasárnap megszentelése ügyében az állami törvényhozás közönyös, vagy éppen ellentétes álláspontot elfoglaló legyen; nem, mert az államnak intézkednie kell, hogy a vasárnapot megszentelni vágyó nép egyesek űzleti önzése által ne akadályoztassék, sem pedig minduntalan kisértetbe ne hozassék. Sőt állami önzés által sem. Maga az állam is szentelje meg a vasárnapot. Azonban kétségtelen, hogy az a segítség, melyet nekünk ez ügyben az állami törvényhozás nyújthat, csak külső, csak formai segítség s a fődolog mégis csak az, hogy népünknek legyen istentiszteleti szükségérzete. Ez istentiszteleti szükségérzet nélkűl üdvösebb a munkanap, mint a munkaszünet, bár nem kicsinyeljük csak magának a pihenésnek és ártatlan szorakozásnak értékét sem. De istentisztelet nélkül nincs vasárnap. A mai vasárnapok pedig igen sok helyütt kevésbé vannak valóban az Urnak szentelve, mint a munkanapok. Fejtenünk, ápolnunk kell a gyermekkortól kezdve az istentiszteleti szükségérzetet. Mert a léleknek ez a már megelőzőleg meglevő szüksége viszi az embert a templomba. Ennélfogva csak félig igaz, hogy talán predicatioink üressége miatt üresek templomaink. Kétségtelen, hogy magával az istentisztelettel is mind jobban kell kielégítenünk a szomjuhozó lelkeket. De ennek a szomjnak már megelőzőleg ott kell lennie a lelkekben. E szomj nélkűl nem óhajtozik népünk templomba s nincs, a mi őt istentiszteleti megnyilatkozásra késztesse. Ugy kell növelnünk a nemzedékeket, bogy érezzék szükségét az istentiszteletnek, a vasárnap megszentelésének. Templomaink üresség ében éppen nem csak a templom hibás, de nagyban hibás ma még az iskola. Illetőleg: gyermekeink nevelése.

Szervezzük tehát a gyermekistentiszteleteket. A gyermekek örömmel készek. Nem szükség semmi materialistikus csalogató eszköz. Azonban a gyermekistentiszteletnek egyházi intézménynek kell lennie. Szellemben is, formában is. Ez istentiszteleteket nem csak néhány önkéntesen ajánlkozó, vagy valamely fogással megnyert gyermekek számára rendezzük, de az egész egyházi növendéksereg számára. Még a szülőkben is az egyházi tudatot erősítő organum legyen ez intézmény. A gyermekistentiszteletek számára készítse el a lelkész a talajt gyülekezetének közérzületében. Intézmények prosperálására rendkivűl fontos, hogy a gyülekezet ez intézményeket a maga ügyének tartsa. Ám, legyen a lelkészé a gondolat, a terv, de tegye az űgyet gyülekezetének ügyévé. A gyermekistentiszteletekben se lásson a nép csak valami papi ötletet, avagy papi rendelkezést. Ennélfogva segítségűl veszszük a cura pastoralist. Meglátogatjuk a szülőket, gyülekezetünk tagjait, s beszélgetésünkben fölmerűlni engedjük a gyermekistentiszteletek gondolatát, nagy jelentőségét. Majd a presbyterium, melynek tagjai velük való magán érintkezésünk folytán már megelőzőleg egyenként is magukévá tették ez ügyet, mint üdvös egyházi intézményhez fog a maga egészében is hozzá járulni. A gyermekistentiszteletek intézménye így a családok lelki pásztori látogatására is egy igen kívánatos alkalmat nyit.

(Folyt. követk.) ***Szerkesztő.***

A katholikus autonomia.

(Folytatás)

Az *egyházközséget* képviseli: az egyházközségi *gyűlés* és az *egyházközségi tanács* Mindkettőnek elnöke a plébános, és egy-egy választott világi tag, mint másod elnök; amannak tagja minden római kath. férfi, ki 24-ik életévét betöltötte és három év óta az egyházközség területén lakik (nállunk csak hat hét kell az illetékesség megszerzésére, a mi egy kissé tág kaput nyit az ávertálásokra), ennek tagjait (5—16-ig) pedi az egyházközségi gyűlés választja hat évre. A tanács világi tagjai közűl gondnokot (curator) választ, kit az egyházmegyei tanács meghallgatásával, a megyés püspök erősit meg; ugyancsak a tanács választja az egyházmegyei tanács világi tagjait is

Hatásköre, a választásokon kivűl, mindkettőnek kevés, de fontos: a vagyonügy kezelése, költségvetés számadások ellátása, a papi és tanitói fizetések behajtása és pontos kiszolgáltatása.

Az egyházmegyéket az autonomia hatásköréhez tartozó ügyekben képviseli a megyés püspökök elnöklete alatt alakitandó *egyházmegyei tanács*. Ennek 12 egyházi és 12 világi tagja van, az elnökön és helyettesen kivül. Az egyházi tagok közűl kettőt a káptalanok, négyet az áldozó papok választanak; a világi tagokat az egyházközségi tanácsok választják. Ez összeállitást egészen helyesnek tartjuk, mert egyházi és világi elem egyenlő számban van képviselve

Hatásköre ennek sem sok, s a mi van, az első sorban a megfellebbezett ügyek ellátására vonatkozik. Egyebekben feladata a népiskolai ügyekre és a tanitók fegyelmi ügyeire terjed ki. E téren derekas munkát is végezhet!

A szervezet e részénél egészen el van hagyva a mi egyházmegyei gyűlésünkkel parallel organum, az egyházmegyei közgyűlés, de erre ilyen hatáskör mellett nincs is szükség

A tervezet szerint, az autonomiának legfelsőbb foruma: *az országos katholikus gyűlés*, melynek tagjai szintén választás útján nyernek mandátumot és az *igazgató tanács*, melynek kebelébe, a választtatakon kivűl, még Ő Fels ége is nevez ki három tagot. Az igazgató tanács, *hatáskörében*, az országos kath. gyűlésnek éppen úgy kormányzó testülete, mint nálunk az áll. igazgató tanács, az egyházkerületi közgyűlésnek. Azonban a közgyűlés, mint teljes címe is mutatja, már *országos*, s mint ilyen »legfőbb autonomiai hatóság, mely a magyarországi katholikus egyházat, világi vonatkozású ügyekben, az állam és más vallásfelekezetek irányában, képviseli.

Hatáskörében tehát, az országos katholikus gyülés, a mi conventünknek felelne meg. Elnöke a herczegprímás és egy választott, világi társelnök; itt is mindenütt a kettős elnökség van, s így a paritás elve érvényesül, mint a magyarországi ref. testvéreinknél. Meg

van tartva a választás útján való képviseleti elv a legalsó forumtól fel a legfelsőig, s az egészen átvonul a paritás: világiak és egyháziak, egyenlő arányban, együtt intézik a meghatározott körben felmerülő teendőket.

Ám azért, nem protestáns autonomia, s így nem is lengi át az a szabad szellem, mely protestáns egyházi intézményeinken átvonul: de mégis van egy parányi a kovászból, s talán el fog jőni az idő, midőn a kicsiny kovász megposhasztja az egész tésztát!

És most térjünk át az autonomiai tervezetnek az állammal szemben való viszonyára. Nem lehetett teljesen szabad ez az antonomia már csak azért sem, mert akkor századok óta fennálló, régi jogviszonyokat kellett volna megbolygatnia. Nevezetesen, tisztáznia kellett volna előbb a nagyobb egyházi javadalmak, közalapitványok (vallás és tanulmányi alap) jogi természetének kérdését; szabályozni kellett volna a legfőbb kegyúri jogot, s a fegfőbb felügyeleti jogot, melyek mind országos törvényben (vagy a szokásjogban) gyökereznek. És, meg kellett volna változtatni az 1848. évi III. törvényczikket, mely e Felség-jogokat (főpapok kinevezése stb.) miniszteri ellenjegyzéssel, mondhatnók felelősséggel gyakorolja

Ezen törvények, és ebben foglalt kiváltságok a kath. egyháznak, hazánkban, még mindig oly nagy előnyt biztosítanak, minővel a többi felekezetek nem rendelkeznek, s oly szoros kapcsolatot képeznek az állam és a kath. egyház között, hogy azt egykönnyen szét nem szakithatja sem a kath. egyház, sem az állam. Nagyobb mozgalom kell ide, mint a kath autonomia. De, meg a kath. egyház sem akarja valami nagyon, mert akkor elveszitené végetlen fölényét a többi felekezetek felett, illetőleg azokkal egyenlővé válnék. Mert ugyanis, hiába van meg az 1848 évi XX. t.-cz. *vallások egyenjoguságáról és viszonosságáról*, s hiába áll fenn az 1868. évi LIII. t.-cz., mely az egyenjoguságot és a viszonosságot *a gyakorlati életben szabályozza*, sőt még az újabb egyházpolitikai törvények neve alatt ismeretes jogrend is hiába van: mert a kath. vallás ma is állam vallás számba megy, s az államnak is kath. szinezetet ád, legalább ezt bizonyitja az a tény, hogy az uralkodónak mindig katholikusnak kell lenni, s a koronázásnál is a herczegprimásnak és a veszprémi püspöknek kell czelebrálni; és e mellett szól az is, hogy Magyarország kultuszminisztere mindig katholikus, mig nekünk be kell érnünk egy protestáns osztálytanácsossal, nem is említve azt, hegy egyetlen nemzeti aktusnál sem szerepel hivatalosan a protestantizmus.

Jól tudja ezt a kath. egyház is, s mégis valahányszor mozgalmat indit, vagy saját kebelében, mint most az az autonomiai mozgalom, vagy társadalmi, politikai téren: minden törekvése oda irányul, hogy az állam befolyásától magát teljesen függetlenitse, a nélkül azonban, hogy jogokat adna fel, sőt inkább, hogy ujjaknak jusson birtokába. Ez a szempont domborul ki a kezünk alatt levő autonomiai tervezetből is. Nincs az ugyan világosan kimondva sehol, annál sokkal ügyesebbek a pápisták, hanem az praktikusan van beleszőve, hogy első tekintetre azt hisszük, hogy a dolog egészen rendben van.

(Folyt. köv.) *Vajda Ferenc.*

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Folytatás.)

A vallás mint »rendszer« az ötödik beszéd tárgya, melynek czime: »Vallás és vallások.« Rendszer a vallás annyiban, a mennyiben a vallásos érzelmek is benső összefüggésben vannak egymással s az érzelmek egész csoportjának is sajátlagos karaktere van, annyira, hogy a keresztyén vallásos érzelmek összesége karakterben különbözik a zsidótól vagy a mohamedántól. Közös alapkaraktert egy bizonyos vallásnak nem valamely meghatározott és kifejezett alaptétel ad, hanem az érzület karaktere, a melynek különféleségét a vallásban legjobban lehet szemléltetni a zenében uralkodó különféle stylekkel. A vallásban minden közvetlen lévén, minden igaz is, — következteti Schleiermacher; mert ha nem, hogyan állhatott volna elő? Igaz azért és annyiban, mert és amennyiben tiszta érzelemből fakadt és még nem ment át értelmi reflekszión. Az »igaz« és »hamis« megkülönböztetés azért nem illik a vallásra. Minden igaz, a maga módján; de egyszersmind mindenütt meg kell gondolni, hogy a vallás mezejn végetlen és a legkülönbözőbb alakulásokra képes. Az igazi vallásosság azért soha és sehol sem türelmetlen; a türelmetlenség csak a vallásrendszerek természete. A vallás soha sem keresi és szereti az uniformist; a rendszer ellenben ebben látja uralmának biztositékát. A vallásos viták, harczok és üldözések a holt betük hiveinek munkája, a kik az örökkévalót szemlélik, azok csendes, nyugodt természetek, a kik vagy csak magukkal vagy a végetlen szemléletével vannak elfoglalva. A vallás maga eredeti és esküdt ellensége minden kishitüségnek és egyoldaluságnak. Fanatikus cselekedetekért már csak azért sem lehet a vallást tenni felelőssé, mert az cselekvésre nem ösztönöz. A cselekvés nem a vallásból fakad: »nem valásból kell cselekedni, de vallással mindent!« A vallásos érzelemnek, mint valami szelid zenének kell követnie az életben minden cselekvést. Még a vallásos cselekvések is csak arra valók, hogy eszközül szolgáljanak vallásos érzület létrehozására.

De ha a vallás sem nem tanrendszer, sem nem cselekvésrendszer: honnan van, hogy tapasztalatilag minden vallás bizonyos dogma — és kulturrendszerrel van kapcsolatban? — Ezek — mondja — az érzelmek feletti vizsgálódás, az összehasonlító reflekszió eredményei; eszközei a vallásos érzés kifejezésének és felköltésének Önmagukban nem tartoznak a valláshoz, csak a reflekszió folytán járulnak ahhoz. És így áll a dolog a tanrendszer minden fogalmával: a *csuda inspiráczió és kijelentés* fogalmával. Ezen fogalmak nélkül is lehet vallásosság, de a ki reflektál a maga vallásossága felett, arra nézve e fogalmak kikerülhetetlenek.

Mint a vallásos állapot feletti reflekszió eredményei, feltétlenül hozzá tartoznak a valláshoz, de összeütközésbe sem a metafizikával, sem a morállal nem jöhetnek, mivel semmi vonatkozásukban, sem a dol-

gok oki összefüggéséről nyilatkoznak, hanem csak a kegyes ember subjectiv kedélyállapotának jelzései, kifejezései.

A »csuda« egyszerüen az események vallásos neve s csak annyit jelent, hogy bizonyos dolgot az illető vallásos szempontból, Istenhez való vonatkozásában szemlél. Az életteljes vallásos kegyesség mindenben csudát lát, mig az a világnézlet, mely sehol sem talál csudát, — vallástalan. A csuda tehát első sorban a szemlélő nézpontjától függ. Mihelyt valami dolog alkalmas arra, hogy túlnyomóan vallásos szempontból tekintessék, csuda az, ha legközönségesebb és legszokottabb is. — »Kijelentés« az universumnak minden közvetlen és eredeti közlése, az universum belső életének felismerése. Kijelentés minden eredeti szem lélet- és érzületmód, habár — miután keletkezésében a leggyakrabban tudatunk körén kivül esik — nem is mutathatunk rá mindig. A »jövendölés«, profécia, bizonyos vallásos esemény második felének sejtelmes előrelátása, az első fele alapján. »A ki csudákat maga nem lát, a kinek keblében nem támadnak kijelentések, midőn lelke vágyva vágyik arra, hogy a világ szépségét magába szivja és annak szelleme áthassa; a ki, legalább jelentőségteljes pillanatokban nem érzi magát az Isten lelke által indíttatva, a ki ilyenkor nem érzi, hogy isteni tudtuladás folytán beszél és cselekszik; a ki, legalább érzelmeiben nem érzi az universum közvetlen ráhatását, a melyben mégis valami olyan személyes van, mit utáncsinálni nem lehet s a minek eredete tisztaságáról keble kezeskedik: annak nincs vallása.« Csak az ilyen az egyedüli, igaz hit; ellenben, a mit közönségesen annak neveznek, a mások gondolatainak és érzelmeinek utángondolása és érzése: ezen felül kell emelkednie annak, ki a vallás mélyébe hatolt A személyes vallásosság mások általi felköltése és vezetése, itt csak átmeneti jelenség lehet. Ki más sokra, akár személyekre, akár holt betükre esküszik, az megérdemli, hogy lenézzék. Mert a *szentirás* beszélő emléke ugyan a vallás hőskorának, de a szolgai imádás mauzoleummá teszi, melyből a szellem elköltözött. Nem annak van vallása, a ki egy szentírásban hisz, hanem csak annak, a ki azt közvetlenül érti és életteljesen magába felveszi s a minélfogva magára nézve igen könnyen tudná nélkülözni is.«

Végül annak kimutatására tér, hogy a mit a vallásos fogalmakról állított: áll az *Isten*-, és *halhatatlanság* fogalmairól is; azaz, hogy nem feltételei, hanem folyományai a vallásnak, a kegyesség feletti elmélkedésnek következményei. Ily értelemben — mondja — eddig is Istenről volt szó, mert a mi vallásosságunkat felébresztő, a mi lelkünket betöltő: ez az Istennek közvetlen bennünk való lakozása. Hogy az istenfogalom személyes-e, vagy személytelen: ez, szerinte, alárendelt jelentőségü. Mindkettővel egyforma mély vallásos kegyesség lehet összekötve. Különben is, nem oly nagy a külömbség a kettő között, a mint rendesen gondolják, »csakhogy a személytelent nem kell holtnak gondolni, a személyestől pedig minden véges korlátot el kell gondolni.

(Folytatás következik.)

Az ev. ref. egyház és — tanitói.

Lelkem teljességéből s szivem mélyéből szeretem egyházamat, vallásomat! Szeretem hitczikkeiért, egyszerüségében is elmét világositó, szivet nemesitő s üdvösségre vezető tudományáért! Mint magyar ember, szeretem s nagyra becsülöm benne a »magyar vallás«-t, mely a régi, nehéz időkben a magyar alkotmánynak, szabadságnak, önállóságnak nehéz bástyája s biztos menedéke vala! Ennek fennmaradása és felvirágoztatása tehát nemzeti szempontból is — életszükség E szent czél érdekében közremüködni minden egyháztagnak kötelessége, még inkább nekünk — tanitóknak! Különösen napjainkban, midőn egyházunk oly nagy megpróbáltatásoknak van kitétetve! Olyan őrállók, mint a »veteményes kert« vallás-tanitói, az istentisztelet ájtatosságán munkáló léviták, az egyház közigazgatási, sőt cura-pastoralisi teendőiben részes praeoransok, a népiskolai tanügy hivatásos szakemberei, a lelkésznek sok helyen egyetlenegy intelligens munkatársa — az ev. ref. néptanitók — nem mellőzhetők kár nélkül a hivek egyháziasságán, hitbuzgóságán stb. munkálkodó lelkészek részéről! Egy vallásos lelkületü tanító megbecsülhetetlen munkatársa lehet lelkipásztorának! Csak így — karöltve és egyetértve — alkothatnak sikeresen s áldásthozólag a hivek körében és csak így terjeszthetik köztük az — Istenországát!

E szempontból tekintve a dolgot, nagyon kivánatos, hogy a lelkész és tanító között mindég és mindenütt a legszivélyesebb viszony álljon fenn s a felekezeti tanító szeretettel és ragaszkodással csüngjön egyházán és vallásán! Személyi vagy tárgyi ellentétek, véleménykülönbségek, rövid ideig tartó félreértésekre vezethetnek, de az egyház java és a hivek üdvössége parancsolólag követelik, hogy »a nap le ne menjen a ti haragotokon!« A lelkész és tanitó idegenkedése, haragtartása vagy gyülöködése: konkolyhintés a hivek között a bizalom, tisztelet és szeretet virágjainak elfojtására; ajtónyitás konventionalis izetlenségekre, templomtól, egyháztól, vallástól elidegenedésekre és kitérésekre.

A lelkész és tanitó köztí jó viszony fejlesztésén s a felekezeti tanító egyháziasságának élesztésén, erősitésén közremüködni ennél fogva: közügyeink szempontjából is nagy fontossággal biró cselekmény. Ezt munkálta a »Tanítók Lapja« eddig is; e czélból ragadtam tollat ezuttal én is.

E fontos czél elérésének feltételei s a szükséges kivánalmak közül — megszivlelés végett — felemlítek itt nehányat.

Szivesen köszöntjük e czikkben megnyilatkozó törekvést. Nem csak iskoláink, de tanitóink is az egyházéi. Tanitóinknak át kell hatva lenniök a tudattól, hogy nekik is az *egyház által* kell szolgálniok a kulturát, a nemzetet és a papoknak az ily tanitókban munkatársat; kell látniok. Papok részéről is, tanitók részéről is történt e tekintetben nem egy áldatlan botlás s fog is történni, ha mindenik csak saját magát nézi és saját magát képzeli — megbocsáthatlanul — ügynek. Ha azonban pap és tanitó az egyházzal olvad össze, akkor ott harmoniába jő e két nemes munkatárs. A debreczeni »Tanítók Lapjának« ez itt közölt czikkében ily magasabb és igaz fölfogás nyilatkozik meg s mi e czikket megszivlelésre ajánljuk papjainknak és tanitóinknak egyaránt.

Szerk.

A *lelkész* a tanítót, mint a tanügy vezetésére, kezelésére képesített intelligens szakembert tekintse; iskolaügyekben nyilvánítandó véleményét, javaslatait kellő méltatásban részesítse; hivatali müködésében számára elegendő jogkört s önállóságot biztosítson; a tanítás sikerét előmozdító eszközök előteremtésében segítségére legyen; a szülőkkel szemben felmerülő ügyes-bajos dolgaiban s az iskolalátogatások alatt a tanítói tekintélyt oltalmazó, tapintatos és igazságos eljárást tanusítson; a tanító erkölcsi s anyagi helyzetének javításán kész szívvel közremüködjék.

A *tanitó* kellő tiszteletben részetitse lelki pásztorát Ha eljárása vagy bánásmódja miatt kifogásai volnának: bizalmalmasan, testvériesen tudassa *vele* észrevételeit, de gondosan kerülje a gyülekezeti tagok előtti gáncsolódást, kritizálást, kárhoztatást. Egyházi felsőbbsége s törvényes rendeletei iránt is tiszteletteljes engedelmességgel viseltessék a tanitó. Lelkészének vagy felsőbbségének az egyház felvirágoztatása, a hivek vallásos buzgósága s a hitélet erősitése szempontjából teendő kezdeményezéseit, terveit a legjobb ereje és tehetsége szerint segitsen diadalra juttatni. Rajta legyen, hogy iskolai szoktatása, vallás-erkölcsi nevelése és tanitása által értelmes, erkölcsös, hitbuzgó és áldozatkész egyháztagokat neveljen. Egyháztörténetünk, egyházalkotmányunk megismertetése mellett iparkodjék azon, hogy növendékei: vallásukat szerető. ahhoz öntudatosan ragaszkodó, érette élni-halni tudó fiak és leányok (a kegyesség élő oszlopai) legyenek. A nép értelmi fejlődését, erkölcsi nemesedését, vallásos és anyagi helyzetének javítását czélzó egyesületek megalakításában, felkarolásában, hasznos és czélszerű müködtetésben mindent kövessen el a tanító. (Ifjusági egyesület, olvasókör, népnevelési egylet, egyházi takarékmagtár, önsegélyző szövetkezet, dalárda alakítása stb.)

Ily áldásos müködés mellett nemcsak lelkészének s gyülekezetének becsülését nyeri meg, hanem egyházi felsőbbsége méltánylatát is. — *A magyar ev. ref. egyház* be fogja látni, (kell is hogy belássa), hogy a felekezeti tanitó igen fontos tényező az egyházi élet mezején; ennek felvirágoztatására megfelelő intelligentiája, szakképzettsége és ügyszeretete is van. S mint ilyen, megérdemli, hogy:

iskolájával együtt szorosan az egyház testéhez forrasztassék;

az egyház javaiban, jótéteményeiben, oltalmában, pártfogásában, jogaiban szakképzettségéhez s jól betöltött missiojához képest kellő arányban részesittessék, az elöregedett, megnyomorodott, nagy csalódás, kárvallott tanitók a domestikából stb. is segélyeztessenek; az egyh megyei, kerületi és egyetemes tanügyi bizottmányban a tanitók megfelelő számú képviseltetést nyerjenek; az egyházkerületi közgyüléseken minden egyh.-megyéből 1—1 tanitó-képviselő, — a konventen kerületenként 1—1, a zsinaton 1—2 tanitó megjelenhessen s mint rendes tag érvényesithesse szakképzettségét népiskolaügyünk javára; a sérelmes nyugdij-törvény revisiója és az ötödéves korpótlék folyósitása iránt az egyetemes egyház erélyes fellépése tiszteletet parancsoló és lekötelező formában eszközöltessék; a felekezeti tanügyünk és tanitóink érdekét hiven szolgáló »Tanitók Lapja« a lelkész-testvérek és egyházak részéről is pártoltassék és felkaroltassék stb.

Ily mérvü részesitése tanitóinknak az egyház jogaiban, javaiban; ily alakban nyilvánuló testvériesülése a lelkészi karnak tanitóinkkal: szorosabban csatolná felekezeti tanitóinkat az egyház testéhez; melegebben érdeklődnének ennek közügyei iránt; nagyobb készséggel szentelnék erejöket, idejöket ennek javára!

Nem kétlem, hogy az együtt müködésre felajánlt ezen szives készségünket nem fogja figyelmen kivül hagyni sem lelkészi karunk, sem ev. ref. egyházunk!

Ügy legyen!

Csokonya. ***Szalóky Dániel,***
ev. ref. tanító.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. jan. 7.

(Folyt. és vége.)

Sóváradi egyházközségünk ismét kérést intézett ig. tanácsunkhoz az iránt, hogy ide vonatkozó határozatunk megváltoztatásával, nyerjen engedélyt arra; hogy a szolgálatra képtelen öreg kántortanitóját, a tanitói fizetés terhére, kegydijazza. Tanácsunk azonban kénytelen volt a kérést ismét elutasítani, mert a tanitói fizetés megcsonkitása meg nem engedhető.

Örvendetes tudomásul szolgált a földmüvelésügyi m. kir. Miniszter úr őnagyméltóságának ama leirata, melyben a nagy-sármási telepes község egyházi szervezésére vonatkozó javaslataink elfogadásáról értesített s annak alapján a kincstári birtokból 60 holdat bocsátott a pap és egyház rendelkezésére, diszes új papiházat épittetett s a templom felépítését is kilátásba helyezte, egészen államköltségen. Az egyházi szervezkedés befejezésére s a 800 frttal dotálandó papi állás betőltésének előkészitésére az illetékes széki esperes felhivatott.

Néhai Márkus János titkár özvegyének és árváinak kiutalta ig. tanácsunk az egy évi fizetésnek megfelelő 1500 frt végkielégitési összeget és 225 frt temetési költséget, melyhez hátramaradottjainak, a nyugdijszabályzat alapján, joguk volt.

A pénztári hivatal jelentéséből sajnálattal vette tudomásul ig. tanácsunk Veres Lajos, segédkönyvelő távozását s jóváhagyta az elnökség amaz intézkedését, hogy helyére, ideiglenes gyakornokul, Müller Béla végzett keresk. akademiai ifjut alkalmazta, havi 30 ft. segélydij mellett.

A parajdi egyházközség indokolt kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy használhatlan papi házának ujraépítésére, központi kezelés alatt álló 1100 frt. regáletőkéjét, év 50 frttal leendő visszahelyezés feltétele mellett, fölhasználhassa.

Jáni Gábor és társai, brailai lakósoknak, Nagy Sándor ottani missionárius elleni s közvetlenül a közokt. miniszteriumhoz beadott panasza, az előleges közig. vizsgálat rendjén, alaptalannak bizonyulván, — elutasittatott s erről, a tényállás részletes fölfejtése mellett, a közokt. miniszterium is értesíttetett.

Sz.-Kereszturi egyházközségünk engedélyt nyert arra, hogy 643 frtnyi iskolai tőkéjét a közszükségletek

fedezésére rendelt alapjaihoz csatolhassa, minthogy az iskola államosítása folytán ezen összegnek külön rendeltetése nem volt.

Megengedte ig.-tanácsunk a kovásznai egyházközségnek is, hogy 23 holdnyi erdejének termését, papiház és templom-renoválás céljaira, egyszerre értékesítse.

A kolozsvári theol. fakultás alapja javára tett alapítványokból és évjáradékokból. ismételt felszólítások dacára is, tetemes hátrálék állván fenn: kimondatott, hogy az összes adósok még egyszer felszólítandók s annak eredménytelensége esetén egyházi közigazgatási, vagy rendes birói úton hajtandók fel a követelések.

Végül, h.-titkár aa. indokolt előterjesztésére, az e célból kiküldött bizottság javaslata alapján, kimondotta ig.-tanácsunk, hogy az irodai kezelés egyszerüsitése céljából, az ülésen kivül elintézett ügyek jegyzékének vezetesét megszünteti, de egyuttal utasitja a h.-titkárt, hogy a föltétlenül ülés elé hozandó s viszont az elnökileg elintézett ügyek pontos megállapíthatása végett, az eddigi gyakorlatot kitüntető kimutatást mielőb terjeszsze elő.

Még nehány apróbb kérdés eldöntése után a tárgy sorozat kimeríttetvén, elnök aa. az ülést bezárta.

r s.

Irodalom.

Könyvismertetés.

I. Szivemet hozzád emelem. Elmélkedések és imádságok nők számára. Irta: *Boros György.* Kolozsvárt. Gámán János örökösei könyvnyomdája. 1898. (Ára?) 2. *Egyházi beszédek* közönséges és ünneplő alkalmakra. Irta Lic. *Rácz Kálmán* balsai ev. ref. lelkipásztor. I. K. Ára 3 korona 30 fillér. Szerző tulajdona.

Valami felettébb gazdagnak épen nem mondható ujabb magyar protestáns egyházi irodalmunk szaporodott a mult év folyamán fenti czimek alatt megjelent két művel. Az egyiknek írója unitárius ember, a másiké a »mienk,« annak neve régtől ismeretes különösen az unitárius irodalom terén, ez új ember, de máris figyelemre méltó tehetségnek bizonyult a Protestáns Szemlében megjelent egy pár jeles értekezése után Boros György munkájával kezdem ismertetésemet.

A mint a mű mutatja, tartalma: elmélkedések és imádságok. Tizennégy elmélkedés vezeti be az imádságokat s ez elmélkedéseknek czélja, — miként a szerző mondja, — »hogy előkészítsék a hangulatot, megzendítsék az érzelmeket, hogy a mindennapi foglalkozás, az élet viszonyok, a szomorú vagy ünnepi alkalmak szerint egy-egy imában nyilatkozzanak meg. A módszer tehát, melyet a szerző követ ugyanaz, a mi protestáns irodalmunkban — az elmélkedések utolérhetetlen mesterénél Zschokkénál és a mi édes szavu költő papunknál Tompánál; azzal a különbséggel, hogy még embereknél az ima közvetlenül az elmélkedés után áll, úgyszólva abból fakad, annyira, hogy az elmélkedés után már nem is olvassuk, hanem imádkozzuk; addig Boros György könyvében külön vannak az elmélkedések, külön az imák

Lássuk most ezeket az elmélkedéseket. Előre bocsátom, hogy épen nem tartom könnyünek és egyszerü eszközökkel elérhetőnek, jó elmélkedéseket irni. Érző sziv, erős hit, gondolkozó, a dolgok mélyére ható elme a Biblia könyveiben és szellemében alapos tájékozottság, ismerete az életnek a — nők számára készült elmélkedéseknél — a nő érzelem világának, gondolkodásmódjának — mint azt Tompánál látjuk — és még sok-sok más egyéb, a mik között nem utolsó helyen áll a kidolgozásbeli műgond: ime ezek a megkivántató kellékek az írónál s ha hiányoznak benne, elmélkedései nem egyebek, mint száraz, üres okoskodások, a melyek érzéketlenül hagyják a lelket s nem »zendül meg« utánuk »az érzelem,« sem »imában meg nem nyilatkozik,« hanem megnyilatkozik a csalódás, az elégületlenség: verba et voces praetereaque nihil.«

Boros György elmélkedései igen-igen rövidek. Elmélkedni valamely tárgy felett — de úgy, hogy csak megközelitőleg is kimerítve azt — 15—20 ritka sorban — szerintem képtelenség és Boros György elmélkedései nem terjedelmesebbek ennél. Alig kezd bele az ember, alig mond el az iró tárgyáról valamit, már vége van.

Nyilvános istentiszteletnél nem kell sok a hangulat felkeltésére; felkelti az ünnepélyes alkalom, a hely komolysága, szentsége, az ájtatos gyülekezet látása, a buzgó ének. Magános istentiszteletnél, vagy fel van a lélek hangolva vagy nincs. Ha fel van hangolva, akkor nincs szükség elmélkedésre, mert azonnal imában nyilatkozik meg, ha nincs oda hangolva, akkor az elmélkedés feladata felébreszteni azt. És a hangulat ilyen módon való előidézése már nem olyan gyors, nem egy pár percz műve, mint a nyilvános istentiszteletnél. Hogy egy hasonlattal éljek: a miképen egy vár sánczai nem hullanak le egy pár ágyulövésre, úgy az élet gondjainak, bajainak, a testiségnek s érzékiségnek a szív körül rakódott sánczait sem lehet ledönteni egy pár odavetett gondolattal, egy egy szép frázissal; hanem a miképen amott a legtöbbször hosszas, tervszerűen vezetett, gondosan keresztül vitt ostrommal lehet elérni csak eredményt, úgy itt is igen sokszor jól meg kell ostromolni a lelket, míg megnyílnak kapui az áhitat befogadására.

Aztán hiánya az elmélkedések egyikének-másikának, hogy nincs bennök egység s a gondolatok is lazán függenek össze bennök. Olykor egy-egy gondolatsorozatból kiugrik kettőt-hármat, majd visszatér, minden átmenet nélkül, egy már elhagyotthoz. (Csak a »Van vigasztalás« czimüt emlitem meg.)

Van az elmélkedések között egy pár, a melyet voltakép nem is lehet ilyennek minősiteni. A bevezető pár sort kivéve szószerinti idézete Luk. VII. r. 36. és köv. verseinek. A Husvétkor és Az árva czimüek — nem mondom, minden megkapó részletet nélkülöző — egyszerü, a mindennapi életből vett elbeszélések.

Legjobbaknak találtam az Egyedül és A nő lelki ereje czimüeket.

Rátérek most már az imákra.

Ha jó elmélkedések irójához rátermettség szükséges, arra, hogy valaki jó imát irjon — akárcsak jó verset — épen születni kell. Ám, ha e tekintetben egyeznek is ima és vers, de megbirálni őket s szabályokat állitani fel számukra, már nem egyforma könynyü. E mellett bizonyit már csak az a körülmény is, hogy míg verstan és költészettan egy egész sereg van csak a mi magyar irodalmunkban is, addig imádságtan tudtommal — az egész világirodalomban csak egy van s az is magyar.

Bánális — érzem — de talál ide némi változással az a mondás, a mivel egyik hires szakácskönyvünk egyik-másik ételének a reczipéjét végzi: jó annak, a ki szereti. Kielégiti az ima a lélek szükségeit: jó; üresen hagyja a lelket: rosz.

Nem bonczolgatom euchetikai szempontból Boros György imáit, csak arról a benyomásról akarok számot adni, a mit reám gyakoroltak.

Elolvastam elejétől végig. És azután ujra olvasgattam belőlük. Sok helyen megcsendül bennök az igaz érzés hangja, hangulatot is keltenek, felemelik a lelket — azután, mintha az iró belefáradt volna, jönnek a hideg okoskodások.

Szólok most valamit a mű stylusáról. Látszik, hogy a szerző gyakorlott iró; de az is látszik, hogy sokszor felettébb törekszik választékos stylusra, a mi nem egyszer a jó izlés rovására történik. Csak egy pár példát. Egyik ima igy kezdődik: »Óh ég mi bántja lelkemet? Szivem szól ellenem, idegeim, egész testem, minden üldözőbe vett.«

Egy másik (Kedves halott emléke) pedig így: Szomoru füz lombja, lengedez a hanton, ő a drága halott ott pihen alatta.

Vagy ismét: »Oh mennyi vért és életet nyelt el e hazának minden göröngye« Ujra: »Én is mindig várom és sovárgom azokat (t. i. az ünnep napokat), mert oly jól esik lelkemnek, ha fölvehetem ünneplő ruhámat (!), ha megtisztíthatom testemet és úgy állok elődbe.«

Hanem ez még hagyján! De az már igazán bántó, a mikor szerző beleunva a prózába, átcsap a prózában való verselésre. Minden esetre fontos kelléke a szép prózának a beszéd-arány s nem utolsó dolog a nyilvános istentiszteletre szánt imáknál, a hol a fülre is hatni kell, a rithmus; de a prózai verselés imában, az — bocsánat – valóságos merénylet.

Ime egy pár példa belőlük: 138 l. „Nem, az nem lehet, hogy az ártatlan mindig csak szenvedjen. Az nem lehet, hogy szivem búban megrepedjen és több jót ne lásson Jönni kell, jönni fog, egy jobb kor, mely után buzgó sohaj száll fel a bús nő ajakán. Ime látok, látok, megnyilt a jövendő. Életem, míg élek, még nem elveszendő. Napsugár a csirát végül fakasztja égi fény, szent ihlet sebem meggyógyítja". 153 l. »Lám szavára, sohajára megindul a szivem árja, ébredés az érzelem, ujra éled s ujra éltet az anyai szeretet. Szeretem őt, a kis angyalt, ő most is a gyermekem. Nem is halt meg, csak hozzád ment, imádkozni szüntelen. Oh hallgasd meg esdő szavát s áld meg a bánkodó anyát« és így tovább. 119 l. Ime már is érzem, hogy könnyebbül szivem, ime már is látom csillagom az égen, tündökölni szépen. Ébredez reményem, erősbül a hitem.

De elég ebből ennyi. Általában véve az egész mű rám azt a benyomást tette, hogy a szerző elsiette a dolgot, a kinyomatással.

Nem vonom kétségbe, hogy ez imakönyv így is számot tesz és vallásos irodalmunknak értékes terméke, de szerző ismeretes tehetsége, mely az elsietett munkában is több helyütt megcsillan, gondosabb munka mellett csaknem mintaszerüleg érvényesülhetett volna.

(Folytatása következik.)

Tárkányi György,
vallástanár.

Különfélék rovata.

Főtiszt. és mélt. Szász Domokos, ev. ref. egyházkerületi püspöknek hirtelen történt elhalálozása fájdalmasan és megdöbbentőleg érintette a vizaknai ev. ref. egyházat is.

A sziveknek mély fájdalma kiült az emberi arcokra, onnan volt leolvasható a bánatnak igaz érzete, mely zokogva hirdette: »Elesett a mi fejünknek koronája.«

A kit életében oly igazán szerettünk és tiszteltünk, ennek elvesztésén méltán kesergünk.

A vizaknai ev. ref. egyház a nemes kegyeletnek adta kifejezését akkor, a mikor a végtiszteleten magát papja által képviseltette, a ki is az özvegy püspökné ő méltóságának és a szomorodott családnak az egyház fájdalmas részvétét kifejezte.

A nagy püspöknek elhunytát jelezték a toronyból a fekete zászlóknak lengésök és a harangoknak bús szólásuk.

Az egyháztanács a felejthetetlen és szeretett nagy Püspöknek áldásos munkálkodásait, alkotásait és érdemeit jegyzőkönyvileg megörökítette, fájdalmas részvétét az özvegy püspökné ő méltóságával irásban kozölte s maga a vizaknai ev. ref. egyház egy akarattal, szívvel és lélekkel, — nem hivatalos rendeletre — de szive nemesebb sugallatára, a templomban 1899. január 15-én gyásztiszteletet ünnepelt.

A nagy Püspök felett a beszédet tiszt. Borbáth Pál, vizaknai ev ref. pap tartotta, alapigének választotta Pál apostolnak Timotheushoz irott II. levele 2-ik részének 3-ik versét, mely így szólt: »Te azért a munkának terhét hordozzad, mint a Jézus Krisztus jó vitéze.«

Szónokló lelkész szivet-lelket elragadó s valóban megható szavakban sorolta fel az áldott emlékü nagy Püspöknek áldásos alkotásait, nemes harcait, s oly szépen tüntette ki hazájához és egyházához való törhetlen szeretetét, hogy azokból megértettük azt, hogy a nagy halott életében mily híven, igazán és szeretettel munkálta hazájának, egyházának és a legnagyobb családnak, az emberiségnek javát. Ezekután rámutatott életének ama főbb mozzanataira, melyekben a küzdelmek között, mint a nádszál a viharban, ha meg is repedezett – de soha el nem törött, a harcból mindég diadallal kikerült. A szép szavak, az igazságok a szív tisztaságából eredtek, a szivekbe hatottak s a hallgatók figyelmét mind végig lekötötték. Innen magyarázható meg az a meghatottság, hogy a szemek a részvétnek drága könnyeit hullatták. Nem is csodálkoztunk mi ezen, mert tudtuk, hogy a szónokló lelkészből az elhunytnak igaz barátja is nyilatkozik s megható kifejezései nem csak az érző, hanem még a közönyös és hideg sziveket is meghatották.

Legmeghatóbb volt a beszédnek azon kiemelkedett része, melyben az elhunyt munkásságainak koronáira: a kolozsvári theologiai akadémia és a Szeretetház alkotásaira rámutatott, a ki életében akkor gyakorolta a legszebb istentiszteletet, a mikor az elhagyatottak ügyét s az özvegyek és árvák ügyét szivére fel ölelte. Demosthenesnél szebben beszélnek nemes tettei, mert ezek vonzanak, amazok elhangzanak Az égnek magasló tornyok, a templomok, iskolák és paplakok hirdetik a nagy püspöknek áldásos alkotásait, melyekben a hálás kezek összekulcsolódnak s a szivek Istenhez emelkednek s áldják a munkás kezeket, a jót tevő nemes szolgáját Istennek.

Nagy volt a nagy Püspök életében, nagy volt alkotásaiban, nagy marad munkálkodásaiban és emlékünkben, kiről a veszteségben is örömmel vallhatjuk:

Munkás, áldásos volt élete,
Áldott legyen azért emléke.
Ám minden erénynek jó barátja,
Könyét ejti, mert elhunytát látja,
Óh! nevét a jók emlegetik,
S nyomdokit azok követék,
Kiknek szépen fénylett példája —
S előbb mint sem éjszaka lett
Ő magára, örökös fényt vett.

A hálás kegyeletnek, tiszteletnek ilyen szép nyilvánulása után az Istennek házából szétoszlottunk. Megnyugodtunk a közös sorsban, Istenben megvigasztalódtunk sziveinknek azon kivánságaival, hogy a kinek közöttünk áldott volt élete, maradjon meg áldott emléke is.

A vizaknai ref. egyház nevében: ***Ő. I.***

Nt. Tókos Sándor, a gyulafehérvári egyházmegye nyugalmazott esperese egy értékes könyvet küldött kezeinkhez. A könyv címe: »Temető kert«. Irta: Sélyei Balogh István. A 17. század közepéről való könyvet a nt. úrnak igen köszönjük, s a theol. fakultásnak fogjuk átadni.

Neokatholicizmus czim alatt »A hét« kronikása legujabban azt irja: Az uj karácsony, uj evangeliumát a József-városban irják, a jezsuita templomon túl, a külvárosi kávéházakban, korcsmákban. Irják pedig az elemek, kiknél a krisztusi megyváltásból

csak az istálószag maradt meg. A három királyok, az Asbóth Jánosok és Eszterházy Móriczok befogják orrukat s ijedten menekülnek az uj bethlehemi csillag elől. *A klerikális arisztokrácziának vigyorogva kerekedik tölébe az ultramontán demagogia.* A klerikálisok beszéde a szoczializmusnak a tekintélyek tisztelete által való orvoslásáról: — nevetséges mesebeszéd. Az igazság az, hogy a most kiforró, »neokatholicizmus«. ez a szenteltvizes anarchia ép' úgy felrobbantja a régi rendet, mint a petroleumos. Bátran kiáltja már oda a főpapoknak, főnemeseknek, az aranygyapjunak: veletek ha lehet, ellenetek ha kell! Hjah, a szellemeket könnyebb felidézni, mint szolgálatban tartani! Az Eszterháziak és Hornigog nem hiába tanitották embervadászatra a hecczkáplánokat. A harapó ebfogakat már érzik saját selyemharisnyás bokáik is. A mig üszitották őket: »magyar leventék« voltak; most, mikor leakarnák fujni a hecczet· »udvari kegyekben sütkérezőknek« nevezgetik. Esztergom már le is nyelte a néppártot admoneáló Eszterházi Móriczot. A néppártot ne tanitgassák! Az ultramontán demagogia tudja mit csinál. Tudja, hogy a katholiczizmus, melyért ő harczol, alapjában *a világuralom,* mely mint hajdan kibékült a királysággal, nemrég a köztársasággal, megbékül a socializmussal is. A mai forradalmak közt a legmesszébb néző, mely a többit eszközül használja a parlamentben is és azon kivül: — a neokatholicizmus. A pápaság ujjászületéséhez vetik már az ágyat: az ultramontán jezsuitizmus, a hecczkáplánok és a klerikális arisztokrácziа. És a papság megifjodva fog ujraszületni, mert hatalma a »kősziklára« épittetett: — *az emberek gyengeségére.* —

A Debreczenben felállítandó tanitóképezde ügye a megvalósulás stádiumához jutott. Közelebbről ugyanis a vegyes bizottság, mely az egyházkerület, az egyházközség és a város képviselőiből alakult, Kiss Áron püspök és Dégenfeld József gróf főgondnok elnöklete alatt értekezletet tartott, melyen az egyházkerület egy tanszék ellátására évenként 1500, az épitési költségekhez pedig több évre felosztva 19,000 frtot ajánlott meg. Az egyházközség a tanári fizetések fedezéséhez évenként 1000 és az épitési költségekhez 20,000 frttal járul, míg a város 15,000 frt értékű épitési anyaggal és 5000 frtnyi összeggel segiti az egyházkerületet és az egyházközséget Hisszük, hogy az értekezlet eredményét az illető fenntartó testületek is magukévá teszik. Kivánatos volna, hogy az összes kerületek anyagi erejüktől telhetőleg támogassák tiszántuli hitfeleinket.

Bécsben — mint olvassuk — nagyban hódit az a lélek, mely a protestántismus lelke. Ujabban 300-nál többen lettek pápistákból protestánsokká.

Az ujszövetség átdolgozása. A Brit és külföldi Biblia Társaság mint az ószövetséget, úgy az újszövetséget is hajlandó átdolgoztatni, miről Szász Károly püspököt már értesitette is.

Hivatalos rész.

16—1899. KORLEVÉL

az egyházmegyék nt. Espereseihez és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészeihez.

Egyházkerületünk mlgs. Állandó Igazgató-tanácsának folyó évi január 10-én tartott üléséből, az »Utasítás« 138. §-a értelmében, mint helyettes püspök, egyházkerületünk szellemi ügyeinek intézésével bizatván meg: a nt. Esperes urakat és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. Lelkészeit fölkérem, hogy a püspöki hivatalnak szóló fölterjesztéseiket jövőre is *Kolozsvárra, az egyházkerület igazgató-tanácsi irodába*, sziveskedjenek küldeni

Kolozsvár, 1899. jan. 17

Dr. Bartók György,
egyházker. közjegyző,
mint helyettes püspök.

993—1893. KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi lelkészéhez

A m. kir. központi statisztikai hivatal az 1893. évre vonatkozó s a hitéletre világosságot vető adatokat beleegyezésemmel közvetlenül az egyes lelkészi hivataloktól gyüjti össze.

Felhivom ennélfogva valamennyi Tiszteletes lelkész afiát, hogy a nevezett hivatal által megküldendő kérdőiveket pontosan kitöltve, a szintén kézhez veendő boriték felhasználásával a m. kir központi statisztikai hivatalhoz a kellő határidőre visszajuttatni sziveskedjenek

Kolozsvártt, 1899. január hó 14-én.

Dr. Bartók György
erdélyi ev. ref egyházkerületi főjegyző,
h. püspök.

27—1899 PALYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *györgytalvi* III-ad osztályu egyházközség *papi* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás gazdasági épületekkel; 630 frt készpénz fizetés és 9 hold 959 négyszög öl can. portio haszonélvezete. A készpénz fizetés fele részben május, fele részben október havában történik a hivek által.

Pályázati kérvények minősitvénynyel és szolgálati bizonyitványnyal felszerelten f. é. Február hó 18-áig n. t. Deési Gyula esperes afiához Gyaluba küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Január hó 25 én.

Dr. Bartók György,
egyházkerületi főjegyző,
h. püspök.

70—1899 KÖRRENDELET.

az erd. ev. ref. egyházkerület összes egyházközségeihez.

Felmerült eset folytán figyelmeztetjük az érdekelt egyházközségeket, hogy a kiszabott illetékegyenérték ellen, azon alapon, hogy az egyházközség összjövedelme 400 frtot meg nem halad, csak azon esetben éljenek felebbezéssel, ha az illeték-egyenérték tárgyát képező javaknak nemcsak tulajdonosai, hanem egyuttal azok jövedelmének tényleges élvezői, tehát birlalói is

Ezen körülmény azonban minden esetben hitelesen igazolandó.

Ellenesetben, ha az egyházközség csak mint tulajdonosa, de egyuttal nem haszonélvezője is a szóban forgó javaknak, felebbezéssel élni fölösleges.

Kolozsvártt, 1899. január hó 13 án.

Dr. Vályi Gábor. elnökhelyettes. *Dr. Kádár János,* számvevő h.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 5. szám. Kolozsvártt, 1899. Február 2.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Védekezzünk.

(Folytatás.)

(Legközelebbi tennivalónk.)

Mielőtt cikkünket befejeznők, rámutatunk még egy intézményre, melyet már felnőtt híveink számára kell életbe léptetnünk. Ez intézmény népünk protestáns öntudatának és egyházias szellemének nagy szolgálatokat fog tenni. Önként kínálkozik itt nekünk a téli időszak, mikor a falusi embert sem veszi erősen igénybe a mezei munka, mikor a léleknek több alkalma van magát összeszednie s városi ember is inkább érzi szükségét a társadalmi és kulturalis életnek. A téli időszaknak társadalmi s kulturális jelentőségét nem lehet tagadnunk. A téli időszakot fölhasználja, sőt kihasználja a társadalmi szorakozás. De fölhasználja a jótékonyság leleményessége is. Fölhasználja a művészet az ő tárlataival, concertjeivel, színházaival, fölhasználja a tudomány az ő különféle fölolvasásaival. Nem azt mondjuk, hogy annak az intézménynek, melyről itt szólani akarunk, csakis a télre kell szorítkoznia; de a téli időszak, ez a mondhatni közmivelődési saison, éppen provokálja ez intézményt. A télnek megvan az ő termése, de e termésből eddig éppen egyházunk szedett legkevesebbet. Gondoskodnunk kell oly intézményről, mely által népünket a templomon kivűl is ideális élethatások közé állíthatjuk. És itt mi nem konventikulumokra gondolunk, de gondolunk a protestáns kulturára. Nem templomon kivüli istentiszteleteket kívánunk, de protestáns mivelődési összejöveteleket. Az itt szemünk előtt lebegő intézmény nem templom, de inkább iskola. Azonban: egyházi iskola. Ez intézmény légköre földi légkör, de mégis tisztultabb légkör, hangulata emelkedett, de mégsem az áhitat. Ez összejöveteleinket, ha éppen este tartatnak, *református estéknek* nevezhetjük. A »*vallásos összejövetel*«, a »vallásos estély« pedig nem lehet más, mint istentisztelet. Mi nem akarunk semmi extra-istentiszteletet, mely a mi normális egyházi viszonyaink között csak ártalmára lenne az egésséges vallásosságnak és az egyházi öntudatnak. Mindennapi életünkben vallásos viszonyunk és világhoz való viszonyaink nem különváltan, de együtt, egymásban, egy harmonikus életegységbe olvadva élnek. Ez éppen az egésséges egyensúly. Az istentiszteletben azonban vallásos viszonyunk az egyensúlyból kilép, önálló létezésre emelkedik s minden egyéb viszonyaink lehetőleg háttérbe lépnek. Az istentiszteletben vallásos érzésünk tulajdonképpen nem beolvad többi érzéseinkbe, de éppen ezek fölébe emelkedik. A vallásos viszonynak, a vallásos érzésnek egy győzedelme ez. Lelki életünkben egy szent túlsuly. Oh, nagy, nagy szükség van vallásos viszonyunknak más viszonyaink fölötti eme győzelmes kiemelkedésére, vallásos érzésünknek emez istentiszteleti uralkodására már csak a későbbi egyensúly, mindennapi életünk harmoniája végett is. Mert vallásos érzésünk, vallásos viszonyunk ez önálló létezésre, e túlsúlyra jutás által nyer újra és újra megerősödést, hogy így megújult erőteljességgel annál életteljesebben olvadhasson be azután más érzelmeinkbe, világhoz való viszonyainkba. A vallásos érzés emez istentiszteleti megerősödés nélkül folyton gyöngülne, elhalványodna, mind inkább elhalna. Erről minden lélektan nélkül is, fájdalom, naponként meggyőződhetünk. Mindennapi életünkben a világnak érvényesülésre törekvő erőit folyton érezzük, világi viszonyainknak folyton hatása alatt állunk s a vallásos érzés, a vallásos viszony gyöngülésével lelki életünkben most már egy más egyensulybomlás, egy más túlsúly keletkezik, egy más túlsuly, melynek neve: »világ.« Semmi kétség, hogy lelkünknek, életünknek egyensúlya végett is szükséges vallásos viszonyunknak időnkénti előtérbe lépése, a vallásos érzésnek az istentiszteletben meg-meg ismételt túlsulyra jutása. De ez istentiszteleti szent túlsuly sem lehet örökös, avagy csak túlhajtott sem. Mert a lelki élet egészsége mégis csak egyensúlyt, harmoniát kiván. Egy élet, mely örökös ima, örökös istentisztelet — és pedig az itt tárgyalt értelemben — volna: Istennek nem akaratja. Isten éppen úgy parancsolja a világi munkát, mint a szombat megszentelését, azaz: Isten éppen úgy parancsolja világhoz való viszonyainkkal a számolást, mint vallásos viszonyunk ápolását. Az istentisztelet tartama és gyakorisága tekintetében is lélektani törvények alatt állunk. Lelki életünk törvényei: Istennek törvényei s lelki életünk törvényeinek enge-

delmeskedni annyi, mint Istennek engedelmeskedni. A túlhajtott kegyeskedések, a par force istentiszteletek itt rajongásra, amott gépiességre, harmadik helyütt képmutatásra vezetnek és beviszik az istentiszteletbe, a melynek pedig lélekben kell történnie, beviszik az érzékiséget.

(Vége következik.)

Szerkesztő.

A katholikus autonomia.

(Vége.)

Ott van mindjárt a főpapok kinevezése, mely a fennebb jelzett törvény értelmében, a m. kir. vall és közokt. miniszter előterjesztése, ajánlata, felelőssége mellett történik jelenleg S mit mond az antonomiai tervezet ebben a kérdésben? »Érseki püspöki szék üresedése esetén, az illetékes érsekek és püspökök három oly méltó egyházi férfiut neveznek, kiket az illető szék betöltésére érdemeseknek tartanak. Az ország herczegprimása mindkét esetben a püspökök véleményét az igazgató-tanácsnak bemutatatja, *mely azt a saját véleményével, ő Felsége a legtőbb kegyur á ltal leendő kinevezés végett*, a vallás és közoktatási miniszterhez felterjeszti.«

Ezen tételnek, igénytelen nézetem szerint, világos és félre nem magyarázható értelme az, hogy a felelős kormány *köteles* azt ajánlani és terjeszteni fel kinevezésre, a kit az országos kath. gyülés ajánlott. De, ekkor mire való a miniszteri felelősség, ha az autonomia által megvan kötve, s ha annak leple alatt a kath. befolyás érvényesül az állami életben? Ezt megengedni nem szabad; s hisszük, hogy nem is lesz felelős kormány, mely így megerősitse. Hanem, eddig is meg volt az, hogy ily ügyekben a kultus miniszter kérdést intézett a püspöki karhoz, s véleményt kért tőle: de ez csak is *vélemény* volt és nem korlát, nem jog. Ezután sem érvényesülhet, annál kevésbé emelkedhetik jogerőre ama felfogás, hogy ő felsége csak azt nevezheti ki, kit az országos gyülés ajánl, hanem azt, kiben a magy. kormány gárancziát lát, hogy az illető nem folytat államellenes mozgalmakat. Megtörténhetik, hogy ez a legtöbbször egy és ugyanazon személy lesz, de másként alakulnak a viszonyok, mihelyt a felelős parlament e jogát elveszti.

Ehhez hasonló befolyást, jogot akarna nyerni »a kath. vallás és tanulmányi alap, valamint egyéb egyházi és kath. iskolai célokra tett alapítványok törzsvagyonának« kezelésénél is, midőn kimondja, hogy nemcsak ezen alapok költségvetését tárgyalja, számadásait megvizsgálja, ellenőrzi, hanem oda is törekszik, hogy »ezeknek felhasználásával a kath. egyetem létesítését foganatosítsa«.

Ugy tudjuk, hogy a kérdéses alapítványok feletti rendelkezés egészen a m. kir. vallás- és közoktatási miniszterium jog- és hatáskörébe tartozik. Nehezen vagyunk tehát hajlandók elhinni és egyenesen tiltakozunk is az ellen, hogy a magyar kormány ezt a jogát megoszsza az országos kath. bizottsággal, hisz akkor menten megszűnnék annak állami jellege, s ha ma az ellenőrzési jogot adnók meg a kath. egyháznak, holnap — egy klerikális kormány alatt — már rátenné kezét az egészre és szabadon rendelkeznék felette. A kath. autonomiának ide irányuló törekvését ketté kell vágni; maradjon az csupán azon jog és hatáskörben, mely kizárólag a *helyi* egyházi és iskolai ügyekre vonatkozik. És még akkor is maradjon fenn, mint a többi felekezeteknél, az állami souverainitásból folyó, legfőbb tetszvény jog (jus placeti).

Ismeretes ugyanis a katholiczismus világuralomra törekvése; ismeretes az is, hogy e törekvésből kifolyólag, hányszor jött a kath. egyház, csak hazánkban is, ellentétbe az állammal. Tekintsünk csak közelebbről az egyházpolitikai küzdelmekre, s mindjárt tisztán áll előttünk a helyzet, hogy a kath. egyház menynyiben rendeli alá saját érdekeit az állami élet magasabb érdekeinek; emlékezzünk csak egyik kath. főúr azon mondására, hogy »előbb születtünk katholikusoknak, mint magyaroknak«: s tisztában lehetünk a felől is, hogy az autonomia leple alatt rejlő hatalmi törekvéseknek hely adható-e vagy nem. Teljességgel nem, mert az állam érdeke azt kivánja, hogy minden polgára egyenlő jogokat élvezzen; s minden felekezettel szemben, a törvényileg kimondott, de még meg nem valósult viszonosság és egyenlőség érvényre jusson.

Azonban láthatjuk, hogy ez milyen nehezen megy; láthatjuk, hogy lelkészi kongruánk rendezése is csak egy kis alamizsnához juttatta a prot. papságot, míg egyházaink a lét és nem lét kérdésével küzködnek: éppen azért résen kell lennünk, nehogy az autonomiában lappangó kath. hatalmi érdekek diadalra jussanak, mert akkor az ők szabadságuknak mi iszszuk meg a levét!

És most lássuk azt, hogy az autonomia-tervezet menynyiben irányul az egyházi élet előbbvitelére a kath. egyház kebelében. Tagadhatatlan, hogy minden mozgalomnak megvan a maga hatása, a mely hatás lehet jó, de lehet rosz is. Nem képzeljük, hogy a jelen esetben roszat eredményezne a kath. autonomia. Mert, ha elgondoljuk, hogy van egy nagy és hatalmas egyház, de az ezzel járó erő és hatalom eddig kizárólag a papság kezében állott, míg a nagy tömeg semmi jogot nem élvezett, csak kötelességét teljesítette: önként érthető, hogy most, csupán a szabadság hírének hallására is, föleszmél, s meleg érdeklődéssel fogja felkarolni egyháza ügyeit. Hogy aztán mikor tudomására jut annak, hogy az a szabadság, mely után sovárgott, tényleg bilincsekbe van verve: nem indít-e egy nemes akciót valódi szabadságának kivívására, — arról nem felelünk. A dolog természete legalább is azt hozná magával, hogy ha már megérintette lelkét a szabadság éltető szellője: addig ne nyugodjék meg, míg annak teljes birtokába nem jut, míg tökéletes autonomiát nem teremt a lelki élet terén is. Bizonyosak lehetünk azonban a felől, hogy még sok idő telik el, míg a bilincs egészen lehull, s az evang. szabadság áldást ontó napja felsüt a kath. egyház egén is!

Annyi azonban tény, hogy kath. szempontból az autonomia-tervezet úgy van elkészitve, hogy az a hitélet és hitbuzgóság felkeltésére és megerősítésére nagy mértékben befoly. Jól jegyezzük meg, hogy kath. szempontból biráljuk a kérdést. Mert protestáns szempontból kérdés merülne fel, vajjon oly eszközöket lehetne-e

használni a hitélet erősítésére, minőket a kath. autonomia-tervezet javasol. Azt mondja ugyanis, hogy »*az egyházközségnek nem lehet tagja az, a ki, ha házas, házasságát egyházilag meg nem kötötte és ki az egyház által kárhoztatott valamely társulat tagja.*«

Nálunk egy ilyen intézkedés egészen megbontaná az egyházat; ott pedig, merjük állítani, megerősíti. Ezen következtetés, önként foly a két egyház közötti hitelvi álláspont különbségéből. Mi a Jézus Krisztus nevében, bünbocsánatot hirdetünk; ők a római pápával excommunikálnak. Mi az evangeliumot hirdetjük, s a *szeretet által akarjuk* hiveinket az egyház kebelében megtartani: ők pedig az egyház egyedül idvezitő voltát hirdetik, és a *kirekesztés félelme által tartják meg* híveiket

A mi álláspontunk méltósága, tisztasága nyilvánvaló, mindazonáltal megfontolandó kérdés, hogy az egyházfegyelemre nem kellene-e nekünk is nagyobb súlyt fektetnünk. Nem volna felesleges dolog erről dissertálni, de nem tartozván feladatunk körébe, haladunk tovább, a magunk útján.

Azt mondja egy pontban az autonomiai javaslat, hogy az egyházmegyei tanácsnak teendője: »Felügyel arra, hogy az egyházmegye területén levő katholikus fő-, közép-, szakiskolákban, néptanitó-, néptanitónő- és kisdedóvónő képzőkben a kath. jelleg fentartassék. Ezen iskolákhoz e czélból vizsgáló biztost küld ki. És felügyel arra, hogy a világi kegyurak kegyuri kötelességeiket pontosan teljesitsék « Nagyon aktuális és megfigyelendő intézkedés ez is. Ugy tudjuk, hogy eddig is kiváló gond volt forditva a kath. tanintézetek kath. jellegének megóvására, most, hogy még intenzivebb felügyelet rendeltetik, nyilvánvaló, hogy ez a hitélet erősítésére irányul. Eredménye bizonyára nem marad el, annyival kevésbbé, mert a kegyurak is, kötelességeik pontos teljesitésére vannak serkentve.

Az egyházvédelmi munkában, ma első helyet kell elfoglalni, bármely felekezetről legyen szó, az egyházi, jobban mondva, felekezeti jelleg fentartásának. Ez pedig csak a *vallás-tanítás által érhető el.* A kath. egyház tehát a helyes úton jár, midőn autonomiájával ezen a bajon akar segíteni, s e törekvést az iskolázás egész vonalán érvényre is akarja juttatni.

A vallásos élet hanyatló napjaiban a kegyurak kötelességeinek pontos teljesitése sem kicsinylendő dolog. Lehet, hogy ott is vannak lágy-meleg pátronusok, éppen mint nálunk, kik szeretik a czimeket hangoztatni, de aztán, mikor tenni kell, félre állanak, vagy egy kis rábeszélésre ávertálnak, avagy egy kis érdekért reversálist adnak. Azért e téren sem ártana nekünk is az egyházépités nagy munkáját sikeresebben elkezdeni. A ki jogokat gyakorol, legyen az patronus, képviselő, tanácsbiró, vagy épen gondnok: mozduljon is meg, adja jelét, hogy ő nemcsak czimleg, de *tényleg* is erős református.

Fejtegetéseinknek ezzel végére is jutottunk. Kitetszik az elmondottakból, hogy a kath. autonomiai tervezet, kath. szempontból, elég ügyesen van megcsinálva. Megvalósulás esetén, hogy eredménye, és pedig jótékony eredménye lesz, az bizonyos. Ha majd idővel, a prot. autonomia mintájára egészen átalakulva, azt még nagyobb örömmel üdvözőlnök, mert az jele lenne annak, hogy a pápai egyházban is győzedelmeskedett a Jézus Krisztus evangeliuma. Addig azonban, nem szabad megengednünk, hogy a sorok között rejlő, hatalmi áspirációk érvényre jussanak, és annak árán a többi felekezetek rövidséget szenvedjenek.

Vajda Ferenc.

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Folytatás.)

A hallhatatlanságról való közönséges képzet sem felel meg a vallás tiszta lényegének. Közönséges felfogás szerint a vallás egész jelentősége a jövő halhatatlanságon nyugszik; a saját korlátolt személyiségünk fenntartásáért aggodalmaskodik, ezt akarja egy új életre magával vinni, legfennebb tökéletesitett tagokkal és szervezettel; az időleges létet akarja örökkévalóvá tenni: képtelenséget akar. Holott a vallás tiszta lényegének megfelelő halhatatlanság más. Nem jövendő, hanem folyton jelenvaló folyton élvezett, a véges személyiségnek a végetlen egésznek átadásában. A ki halhatatlanságot, örök életet keres, az kisértse meg a saját véges személyiségét szeretetből átadni az Istennek, hogy éljen az Istenben, ez egyetlenben és mindenben. »A végesség közt eggyé lenni a végetlennel és örökkévalónak lenni minden pillanatban: ez a hallhatatlanság, mit a vallás ad.«

A vallásnak rendszer jelleget az érzelmek sajátos karakteréből folyó ezen eszmék kiképzése ad. Ez eszmék önmagukban nem ehhez vagy ahhoz a valláshoz tartoznak, hanem magához *a* valláshoz, a mennyiben a vallásos érzelem a reflekszió tárgyává tétetik. Azért is tárgyalja ezeket a második beszéd végén. De valódi karaktert a positiv, történeti vallásban nyernek A vallás szelleme és ereje ugyanis, csak a pozitiv, történetileg kiképződött formában nyilvánul és érvényesül, és nem az ugynevezett »természeti-vallás-«ban. A természeti vallás csak színtelen, halvány metafizikai-erkölcsi körvonalokat ad, a melyből éppen az egyediséggel járó életteljesség hiányzik. Innen, hogy a legtöbben vallásos individualitásuk kielégittetését csak az ily életteljes pozitiv vallásban találják meg. Mert a vallásos ember első sorban historiai s így a történeti kijelentéseket és alakulásaikat szeretetteljes pietással tekinti s tévednek, kik azt hiszik, hogy a pozitiv vallás a maga kifejezett és meghatározott vallásos nézeteivel és fogalmaival az egyén szabadságát saját személyes vallásának kiképzésében akadályozza. Sőt ellenkezőleg! A természeti vallás soha sem képes arra az individualizálásra, mint a pozitiv vallás. És a mi több, a vallás igazi szellemét csak az képes felfogni és megérteni, a ki maga is valamely történeti valláshoz tartozik, s teljes mértékben csak annak, a melyhez maga is tartozik, a melyet él. Eltekintve a többiektől, a szerző maga, csak a már kihalt zsidóságra és a keresztyénségre vet egy pillantást. A zsidóságot önmagában s nem mint a keresztyénség előkészítőjét tekinti. E val-

lásban a szép, naiv gyermekes karakter az, a mi vonz. S ha tisztán vallásos vonatkozásában tekintjük, mi a tartalma? Alapkaraktere a *megfizetés*; a végetlen reakciója minden végessel szemben. Ez határozza meg Istenfogalmát is, a melyben a büntető és jutalmazó vonások az uralkodók. A keresztyénségnek abban van a maga megkülönböztető karaktere, hogy mindenütt feltételezi azt, hogy a lények nem isteniek és ez álláspontnak megfelelően bűnön és halálon keresztül vezeti az életre, váltság által az üdvösségre és végetlen tökéletességre. És egy közvetitőt állít oda, a kiben az üdvösség és tökéletesség megvalósult és a kiben az istenismeret és az Istenben való élet páratlan eredetiséggel nyilvánult, a mi közvetitő tudatának is alapját képezi. A vallások vallása azonban nem akar sem kizárólagos, sem uniformisos lenni. „Ha semmi sem vallástalanabb dolog, mint egyformaságot követelni az emberiségben: úgy semmi sem keresztyén-ellenesebb, mint egyformaságot követelni a vallásban. Az igazi szent a profán szemek előtt elrejtett, titkos mindenikben. Hagyjátok őket, hogy rágodjanak a külső héjon, a mint nekik tetszik, de engedjétek, hogy mi imádjuk azt az Istent, a ki bennetek leszen!

Még csak egy szava van. Az »Utószó«-ban a keresztyénség két eltérő felfogásáról: *a katholicizmusról* és *protestántizmusról* emlékezik meg. Mióta csak a keresztyénség fennáll, majd mindig meg volt benne két, egymással éles ellentétben álló felfogás. A folyamat mindig az volt, hogy a midőn az ellentét a legmagasabb fokát elérte, lassanként ismét kiegyenlítődött, hogy egy másik keletkezésének engedjen tért. Most ez ellentét a katholicizmus és protestantizmus ellentéte, a keresztyénség lényegének felfogásában. Minő állást foglaljunk el vele szemben? Ki-ki igyekezzék megismerni mind a kéttőt s vessen számot magával hogy az ő felfogása melyikhez tartozik s melyikben folytathat igazi vallásos, keresztyéni épitő életet s meggyőződését követve, nem fog eltévelyedni. Kik a protestantismusból *meggyőződés szerint* térnek át a katholikusokhoz, nem is voltak azok soha igazi protestánsok. »Vannak betegek, kik a szabad hegyi lé helyett az állati kigőzölgéseket keresik« Nem vallást keresnek ezek a katholicizmusban, hanem pápistaságot, bálványt, babonát, papságot, szakramentumot, kézzel fogható üdvösséget, okleveleles bűnbocsánatot hiú banvalóságot. — Sokan jóakarattal tanácsolják: térjünk vissza az egy, oszthatatlan eredeti egyházra Esztelen tanács! Ez ellentétnek belső szükségesség folytán kell fennállania, megszüntetése külső paktumok alapján, a keresztyénség romlása lenne. Az idő még nem jött el! S a kik ennek daczára megkisérlik, megszégyenülnek. De meg lesz! Létrehozza a vallásnak, a keresztyénségnek belső ereje; és boldogok, a kik által ez megtörténik, a kik nem látnak és mégis hisznek!

Ime, nagy vonásokban a »Beszédek« írójának gondolatai, a mely felséges apologia a vallás védelmére. Igéretünkhöz képest most már csak egy feladat áll előttünk: reámutatni arra, hogy micsoda hatása, fontossága és jelentősége volt a »Beszédek«nek korára és van-e s ha igen micsoda jelentősége van a vallástudományra általában s korunkra különösen. Ezt kisértjük meg kimutatni a harmadik részben.

(Folyt. követk.)

TÁRCA.

A selyei ev. ref egyház története.

(Második közlemény.)

Első felolvasásomban megemlékeztem egyházunk megalakulásáról; felmutattam lehetőleg részletesen azokat a nehéz küzdelmeket, melyeket elődeink egyházunknak anyaegyházzá létéléért vívtak. Most áttérek az első rendes pap, *Incze* János alatt történt emlékezetes dolgok ismertetésére.

Incze János származására nézve nemes ember volt. Hol született, mikor és hol végezte tanulmányait, nem tudjuk. A selyei papi állomást 1651-ben foglalta el. Ezen évről kiállított díjlevele, mely csekély változtatással érvényben van ma is, így hangzik:

»1. Minden ember ad 3. kalangya búzát, 2. kalangya zabot. A kinek nincsen búzája kalangyával, ad 3. vékát s 2. véka zabot.

2. Fizetnek egy boglya szénát.

3. Fát annyit, a mennyivel megéri.

4. Kereszteléstől egy tyúk s kenyér.

5. Esketéstől egy szekér fa, vagy 12. dénár.

6. Halott temetéskor a házi gazdának és gazdasszonynak csak ingyen prédikál, vagy azért, a mit adnak; cselédektől, a mint alkhatik.

7. Minden fordulóra szántás, vetés, boronálás, nyolcz véka búza, nyolcz véka zab.

E díjlevélhez járult később az özvegyasszonyok béradása is, melyet az 1665. február 2-án tartott közgyülés szabályozott.

Ha meggondoljuk, hogy ezen időben a kepefizető gazdák száma 65-re ment, könnyen átláthatjuk, hogy elődeink papjuk számára tisztességes megélhetést biztosítottak. Az igaz, hogy ez a kepefizetés súlyos teherként nehezedett vállaikra, de békével hordozták, mint hordozzák ma az utódok is.

A mily szép és dicséretre méltó az egyháztagok áldozatkészsége és buzgósága a pap fenntartása körül, épen olyan kárhoztatandó az egyházi életnek az a ferde kinövése, a mely főként abban nyilvánult, hogy némelyek azt a kommunistikus elvet követve: »a mi a megyéé, az a miénk is«, az egyház javait bitang jószágnak tekintették. Igy például Kovács Jakab az egyház birtokában levő Kápolna rétjét több ízben lekaszáltatta s a termést saját hasznára fordította. Az egyházközség a további jogbitorlást megakarván akadályozni, 1653-ban három vidéki nemes embert kért fel ezen ügy eligazitására. Ezek ugyanazon év junius 10-én feljöttek Selyébe a szóban forgó rétre s az ott teljes számban megjelent egyháztagok contradicaltatának s protestáltatának egyfelől általuk, másfelől Kacsó István nemes és Varga Tamás darabont egyházfiak által. E contradictió, melyben a közbirák gyanánt szereplő egyének eljárásuk eredménytelenségéről tesznek jelentést az egyháznak, így szól:

»Szolgállatunkat ajályuk Uram kglmetekk, Istenl kglmeteket éltesse, kivánnyuk.

Akarók Uram, kglmetekk értésére adni, kére minket az Maros Széki Selyei Kálvenista Megye, hogy el mennénk in Anno praesenti 1653. die 10. Junii, az Maros Széki Selyei alsó határra az Fóris István és Mezző Boldizsár örökségek, más felől az Balog Máté s Balog Balás szöllejek vagy cseresnyés helye; a végre hogy az Maros Széki Selyei Kováts Jakab Uramat ellenzenők, hogy eö kglme ne használhassa, mi azért elmentünk a meg nevezett hellyre és rétre a fenn említett egész Megyével edgyütt, Kováts Jakabb Uramot ott találók, hogy kaszáltattya vala, mi azért az előnkbe adatott szó szerint ellenzők, hogy eö kglme ne kaszáltassa, mellyre monda Kováts Jakab Uram, hogy ezt én bizony meg, mü velünk azért az fellyebb meg irt Megye Contradicáltata és Protestáltata, hogy bizony ide hátrébb vagy magok, vagy maradékjok nem hadgyák, hanem bizony meg keresik; ugyan ezen Széki Katso István nemes ember és Varga Tamás drabbant személly mint hites szent egyház fiai Contradicálának és Protestálának újabban, hogy bizony nem hadgya a Megye, vagy magunk vagy maradékunk, de bizony megkeressük; Melly dolog mi előttünk igy menvén véghez, miis igy irtuk és irattuk meg Uram kglmeteknek ami igaz hitünk szerint és petsetünkkel megis erősitettük.

Nagyságtokk s Kglmeteknek köteles szolgái Maros Széki Remetei Gál Balás . . ., ugyan Maros Széki Kendei Kovács János és Kendei mindhárman Nemes Emberek.

Datum Anno Die locoque ut Supra notatis.

Correcta per nos personis nobilibus.«

(P. H.) (P. H.) (P. H.)

Hogy aztán e perlekedésnek mi lett vége, eldönteni nem lehet. Annyi tény, hogy az 1753 január 26-án készitett összeírásban az egyház »öss örökös Szánto földei es széna füvei« közt a Kápolna rétjét feljegyezve nem találjuk.

Nevezetes, hogy az Ince nevéhez fűződik az egyház papi telkének megnagyobbítása. Ugyanis az egyházközség a szűk és felette alkalmatlan papitelekhez, melyet 1643-ban vásárolt a László fiak és leányuk örökségéből, 1667. február 20-án ugyanazon örökségből, Tóth Balázstól és nejétől, László Márthától, még egy darabocskát vett 15 frtért. E vásárlásnál Ince pap és magyarósi Szőke Antal szerepeltek közbírák gyanánt, az egyházat pedig Kacsó István, Kacsó Gergely és Balogh Mátyás nemes emberek s Balogh Mihály és Pálfi András veres darabontok képviselték. Az ekként megbővitett papiteleknek, mely mindössze 30 frtba kerűlt, »egy felől való vícinusa vala a Megye haza, végűl az Ország útja, harmadik felől Balog Mihaly zallagos öröksege negyedik felől ugyan maga Tot Balas öröksege.« E birtokvásárról a következő szerződés maradt fenn:

»Mü Ince János, ki mostan Marosszekben Selyeben lako orthodoxus Praedikator, es ezen Marosszekben Magyaroson lako Szőke Antal mind ketten Nemes Emberek, kik az ide alabb megh irt dologba kez fogott köz birák vagyunk. Adgyuk tuttara mindenekk az kikk illik ez mü jelen valo levelünkk rendiben. Quod in hoc Anno psenti 1667 die 20 Febr. Jövenek mü előnke szemelyek szerent egy felől fellyebb megh irt Selyeben lako Tot Balas Veres Drabant es Felesege Laszlo Martha mas felől Laszlo Istvan ki mostan Marasszekben Gegesen lako Nms Ember mas felől ugyan azon Marosszekben Selyeben lako also Megyebeli Emberseges Emberek Megye Kepeben, tudni illik Katso Istvan, Katso Gergely, Balogh Matyas Nemes emberek, es Balog Mihaly Palffy Andras Veres drabontok, illyen okon, hogy adanak felyűl megh irt Tot Balas Fesegevel Laszlo Marthaval az több Atjafiak engedelmeből ugyan felyül megh irt also Megyenek ugy mint az orthodoxa Religion levő Ecclesiak egy bén valo örökségenek egy darabjat, kit megh nevezet Laszlo Istvan örök aron el adott volt idegen kezből megh hozvan Tot Balas Ur Felesegevel Laszlo Marthaval ugyan ezen megh nevezet öröksegenek egy darabjat adák Tot Balas Felesegevel Laszlo Marthaval, fenn megh irt also Megyenek örök aron pro. Flor. 15. mely öröksegnek egy felől valo vicinusa a Megye haza, végül az Ország utja, harmadik felől Balog Mihaly zallagos öröksege negyedik felől ugyan maga Tot Balas öröksege; adák pedig megh hihatatlanul a több Atjafiak es Verek engedelmeből fiurol fiura maradvanyrol maradvanyra in perpetuum evictiot is vőnek magokra fenn megh irt Tot Balas es Felesege Laszlo Martha es Laszlo Istvan mint Vő, hogy minden igaz törveny szerent valo háborgatok ellen mind m gok s mind pedig Atjokfiai s maradvannyok ellen megh irt s megh vett öröksegben, ha pedig valamelyik Vő vagy maga Tot Balas vagy Felesege Laszlo Martha az előttünk lett alkalmot fel bontaná vagy valamelyik reszeben violalná; tehat 10 forinton convincaltassék, e szerent az Megye is — az alkalom pedig az megh irt öröksegen leve megh mely öröksegből annak előtte is szakasztottak volt ki az also Megyenek felyül megh irt Laszlo Fiak s Leanyok, mely öröksegen most is a Praedikator haza vagyon udvarostol együtt 15 forintért — a mely örökseg in summa vagyon örök aron 30 forintba — ellenben pedig felyül megh irt Atjafiak kivanak fenn megh irt Megyetől hogy ha valaha el találnák adni, mind ket reszben forgo örökseget, tehat őket megh kinalyak helyet megh irt 10 forint kötes alatt, az negyedik viszontagh kivana töllők, tudni illik Tot Balastol es Felesegetől Laszlo Marthatol, hogyha annak utanna fennebb megh irt örökseg ki Tot Balas es Felesege birodalmaban vagyon mégh s el akarnak adni fennebb megh irt 10 forint psena alatt tartozzek az Megyet megh kinalni, hogy az Megye hire nelkül senkinek el ne adhassak vagy benne el ne szakaszthassanak az pelyek megh irt sokszor 10 forint viuculum alatt, mely ellen semmi igaz törvenybeli Remedium ne hasznalhasson hanem az megh allo fel az megh nem allo felen igazat vehessen az fenn megh irt 10 forintigh.... Vice Kiraly Biro petsetje jelen lévén az Birakat vagy azok mellett az kiket akar az megh allo fel rea hihassa es igazat vehessen melyk ket resze az Birake harmada megh allo fel rea hihassa es igazat vehessen melyk ket resze az Birake harmada megh allo fele legyen, melyet miis irtunk meg fide nostra midiante petsetünkel megh erősitven.

Datum in aed. parochialis orthodoxar. Anno die et loco supra notatis

Correcta per eosdem
Idem Jádices qui supra.

Johannes Ince Antonius Szőke«

(L. S.) (L. S.)

Ennyiből áll mindaz, a mit az Ince 20 évi paposkodásáról tudunk. Valószinüleg itt halt meg Selyében, 1671. elején. Utódai közül egy Ince István nevü egyén, ki 1750. körül említtetik, talán épen unokája volt,

Sámuel Aladár,
ev. ref. lelkész.

Irodalom.

Könyvismertetés.

(Folytatás)

I. Szivemet hozzád emelem. Elmélkedések és imádságok nők számára. Irta: *Boros György*. Kolozsvárt. Gámán János örökösei könyvnyomdája. 1898. (Ára?) 2. *Egyházi beszédek* közönséges és ünneplő alkalmakra. Irta Lic. *Rácz Kálmán* balsai ev. ref. lelkipásztor. I. K. Ára 3 korona 30 fillér. Szerző tulajdona.

Rácz Kálmán beszédeiről sok, nagyon sok jót és dicséretest mondhtatok. Minden sorából kitetszik e beszédeknek, hogy szerzőjük képzett theologus, gondolkozó fő és szónoki tehetséggel megáldott ember.

Theologiai álláspontját tekintve annak az iránynak a hive, mely, a mikor tudja azt és megvan győződve arról, hogy az emberi lét nagy kérdései csakis a keresztyén élet- és világnézet fényénél oldhatók meg, hogy csak ennek a keresztyén világ- és élet-nézetnek a szívekbe és elmékbe való beplántálása által lehet meggyógyitani a jelen világ annyi és annyi sebét: ugyan akkor nem felejti azt sem, hogy ennek a világnézetnek nem ellentétben, de összhangzásban kell állani a modern szellemi élet vívmányaival, hogy az evangelium drága borát új tömlőbe kell önteni, hogy új időkben új nyelveken kell beszélnünk, ha magunkat megértetni és tanainknak méltánylást szerezni akarunk. Röviden szólva: szerző a szabadelvü iránynak, vagy mondjuk a modern iránynak a hive s ezt ki is nyilvánítja több helyen. Az egyik helyen igy szól: »Nincs a kutató észnek a természetben olyan felfedezése; nem állapíthat meg a társadalomban vizsgálódó olyan rideg igazságot, a mely csak kérdésessé is tenné értelmünk előtt a Jézus vallását és a melyet a legszebb összhangba ne lehetne hozni az ő magasztos elveivel. Csak józan értelem és körültekintő vizsgálódás legyen folytonosan a vezérelvünk, Jézus vallása mindenkor kibékíti elménket.« Más helyen ezeket mondja: »A ki a mi vallásunk igazi védője, igazi prédikátora akar lenni, annak nem elég csak a bibliát ismerni, az jártas legyen egyébb tudományok világában is, annak a kételyek által kipróbált mélységes és törhetlen hittel kell birnia. Igen, egyik lábunkat a biblia hatalmas bérczére, másikat a tudományos müveltség sziklájára kell megvetnünk s igy prédikálni saját korunknak.“

De nemcsak vallja magát a szabadelvü irány hivének, hanem könyvében következetesen annak is bizonyítja. Beszédeiben hiába keressük az üres szőrszálhasogató dogmatizálást, a színtelen, élettelen moralizálást; nem is szegődik sehol azoknak a táborába, a kik szüntelen az emberek bűnösségén jajveszékelnek, s a mennyiben itt-ott megenged magának egy egy tetszetős frázist, egy-egy bombasztikus kitörést, hát ezt inkább fiatalos hevének irhatni fel hibájául, — ha ugyan hibának lehet nevezni, — melyet majd leszokik idővel.

Rácz Kálmán, — ha szabad magamat igy kifejezni, — az életet prédikálja, a milyen valójában és a milyennek kellenne lenni az evangeliumtól áthatva. És teszi ezt nem a szobatudós tartalomnélküli, üres bölcselkedésével, hanem az olyan ember meleg szeretetével, a ki ismeri az életet, részt vesz annak küzdelmeiben, bajaiban, szenvedéseiben maga is Figyelemmel kiséri a társadalmi élet jelentősebb mozzanatait (socialismus, néppárti mozgalmak) s igyekszik azokat hívei előtt kellő világításba helyezni. Azután, — a mit különös gyönyörűséggel jegyeztem meg magamnak — sehol egy pillanatra sem feledkezik meg arról, — a mit beköszöntő beszédében mond, — hogy a magyar református lelki pásztor ösöktől öröklött fenséges hivatása: szerte e hazában a hazaszeretet ápolása.«

A könyvben foglalt 30 beszéd csaknem mindenike megüti a mértéket homiletikai tekintetben is. Biblicus, textusaiban változatos, felosztásai is, egyet-kettőt kivéve, sikerültek. Igaz, hogy némelykor küzd a homiletikai szabályokkal s nem egyszer e szabályok rovására üt ki a küzdelem; azonban nem azért tehetség a szerző, hogy meg ne bocsáthatnók ezt neki, annyival is inkább, mert ritkán fordul elő az az eset s nagy előnyei elfeledtetik hibáit is.

Rácz Kálmán szónoki képessége különösen a kidolgozásbeli készségben és gondosságban nyilvánul. Tudja, hogy mikor kell az értelemhez szólni és hogyan; aztán mikor a szívhez; majd aztán, hogy mikor kell az akaratot elhatározásra bírni. Fejtegetései észszerüek érvelése meggyőző. Nem terjengős, nem bőbeszédű, hanem egy folyam áramhoz lehet hasonlítani minden beszédét, a mely áram jóllehet kies partvidékek mellett vezeti el a vele utazókat, mégis gyorsan és biztosan a czélhoz viszi

Hasonló elismeréssel kell szólanom a beszédek nyelvezetéről. Szabatos, világos, erőteljes. Vannak ugyan ilyen kifejezései: »elsanyart lélek«, »úgy tetsző rossz« (e helyett látszólagos rossz) »nekem engem kiegészitő társra van szükségem«, »feleljünk meg megdöbbent szivünk megnyugtatására arra a kérdésre« stb. Azonban ezeken könnyű lesz javitani.

Csak még azt akarom megemlíteni, hogy a Rácz Kálmán könyve is, úgyszintén a Boros Györgyé is csak úgy hemzseg a sok központozási és sajtóhibától. Jó lesz ezeken segíteni.

Különben pedig a legmelegebben ajánlom a Rácz könyvét paptársaimnak. Abban a reményben, hogy lesznek a kik megrendelik, megírom az utolsó postáját is Bolsának. Szabolcs.

Tárkányi György.

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra ujabban adakoztak:

Csekme Ferenczné, ev. ref. lelkész neje (Gernyeszeg)	2 frt — kr.
Kenessey Béláné (theol. igazgató neje Kolozsvár)	15 frt — kr.
Dr. Kádár Jánosné (ig. tan. h. titkár neje, Kolozsvár)	2 frt 50 kr.
Ujabb összeg	19 frt 50 kr.
Mult számunkban kimutatott összeg	25 frt — kr.
Összes adakozás:	*44 frt 50 kr.*

Ez összeg a kolozsvári népbank, mint szövetkezet 73. számu gyüjtőkönyvén helyeztetett el, mely intézet a nemes czél iránti tekintetből e betéteket 6%-kal gyümölcsözteti.

Különfélék rovata.

Vegyesházassági statisztika. Az 1898. év október havában Magyarországon 1453 pár kötött vegyesházasságot. Azon 221 vegyesházasságból, hol a vőlegény róm. kath., a menyasszony ev. ref., 61 esetben létesült megegyezés, és pedig 42 esetben az apa, 19 esetben az anya vallásának javára. Veszteségünk — 23 — Azon 255 vegyesházasságból, hol a vőlegény ev ref., a menyasszony róm. kath, 77 esetben volt megegyezés, és pedig 22 esetben az apa, 55 esetben az anya vallásának javára. Veszteségünk — 33. Ugyancsak az 1898. év november havában pedig 2276 vegyesházasság köttetett. Azon 331 vegyesházasságból, hol a vőlegény róm. kath., a menyasszony ev ref., 96 esetben létesült megegyezés, és pedig 68 esetben az apa, 28 esetben az anya vallásának javára. Veszteségünk — 40. Azon 380 vegyezházasságból, hol a vőlegény ev. ref, a menyasszony róm. kath., 166 esetben létesült megegyezés, és pedig 52 esetben az apa, 114 esetben az anya vallásának javára. Veszteségünk — 62. Ezek szerint az 1898 év okt.—nov havában a róm, katb. egyházzal szemben összes veszteségünk — 158.

A protestantismus hóditása külföldön. Az új házassági törvény nálunk vígasztalan állapotokat teremtett: a magyar faj rohamosan halad ismét a lelki sötétség útjain, de Ausztriában és Franciaországban, sőt Olaszországban is terjed a lelki világosság. Franciaországban p. o. a róm. kath. papok tömegesen lesznek protestánsokká és a művelt körök vegyesházasságaiban épen nem ritka a gyermekeknek protestáns vallásban nevelése. Igy Taine, Henri Martin történészek, Jules Favre, Floquet, Ferry, Ribot, Ricard, Berthelot államférfiak daczára róm. kath. voltuknak, gyermekeiket a protestáns vallásban neveltették. De erősödik a protestantismus a franczia hittéritők buzgalma folytán is a távol keleten, a Tahiti szigetcsoporton és főleg Khinában Ez utóbbi helyen Hudson Taylor 1865 óta 320 missziói állomást szervezett, melyeken 800 misszionárius és 600 benszülött evangelista müködik. Az eredmény 114 iskola, 1600 tanuló és 8000 konfirmált, 40 menhely az ópium kiküszöbélésére. 20 menház és árvaház s önkéntes adományképpen 1,141,464 frank. Megmozdult Amerika is Kuba, Portorikó és a Filippinák evangelizációja érdekében. Egyetlen értekezleten, mely e czélból hivatott össze, 112,500 dollár (255,000 frt) adakoztak a munka megkezdésére. Mi azonban nem tudunk lelkesülni, sokszor hideg közönnyel dugjuk össze kezeinket, mint a fatum által leigázott mohamedán és jó, ha egymást békében hagyjuk.

Huss János szobra Prágában. Itt a városi képviselőtestület közelebbről — habár csak 4 szótöbbséggel is — elfogadta a tanács azon inditványát, hogy Huss Jánosnak a város költségén emeljenek szobrot. Tehát még a csekély számu cseh protestantismus is tud mutatni fel eredményt.

Az esztergomi egyházmegye és a magyarság. A hercegprimás egyházmegyéjének 1899. évi kimutatása szerint 478 plebániából csak 163 van olyan, hol a predikáció nyelve magyar, míg a többiből vagy teljesen ki van szorítva, vagy pedig harmad-, negyedrangu szerepre kárhoztatva.

A protestáns missió eredménye, dacára a róm. kath. missió minden erőfeszítésének, — nagyon kielégitő. A fokföldi telepeken 530,000 protestáns bennszülött van és csak 3000 róm. kath. A 8 millió felszabadult amerikai szerecsen közül pedig 7 millió protestáns és csak200,000 róm. kath.

Az alamóri ev. ref. egyház részére beszerzett templomi hármonium költségeihez a következők járultak hozzá; Özvegy gróf Teleki Lászlóné 50 frt, Jakab Károly ref. lelkész 7 frt 90 kr. Gocsman József 2 frt 50 kr. Szakács Gyula 2 frt 50. kr. Szalánczi Jenő 2 frt. Koré Ferencz 2 frt. Albert Dénesné 2 frt. Takáts István 1 frt 50 kr. Nagy József esperes 1 frt. Borbáth Pál ev ref. lelkész 1 frt. Pávai József 1 frt Id. Szőts Sándor 1 frt. Gajzágó Tivadar 1 frt. Barra Mózes 1 frt. Reittoffer Alajos 1 frt. Duma János 1 frt. Dr. Ambrus Pál 1 frt. Kelemen Károly 1 frt. Magy. kir. csendőrség Vizakna 80 kr. Linczeg Árpád 50kr. Koncza Lajos 50 kr. Pásku György 50 kr. F. Sándor Miklósné 50 kr. Molnár László 50 kr. Farkas István 30 kr. Összesen 84 frt Alamor 1899. január hó 18-án. *Szilágyi* József, állami tanító.

A szamosujvári ev. ref. egyház toronyalapja javára az ottani polgárság f. év január 22-én fényes tánczmulatságot rendezett, melyen úgy az intelligens, mint az iparos elem szokatlan számban volt képviselve. A bálanyai tisztet Azbej Rácz Jakabné uraszszony töltötte be. Bálelnök Gajzágó Ferencz táblabiró volt. Filep János egyh. gondnok vallásos buzgóságának és társadalmi ügyességének köszönhetni a fényes sikert, ki a külömböző elemeket oly ügyesen tudja összehozni, hogy a szamosujvári jótékonyczélu polgári mulatságok elite-számba mennek. Az erkölcsi fényes eredmény mellett az anyagi siker is tiszteltté teszi a derék gondnok nevét, a mennyiben a mulatság az említett czélra 195 frt 35 kr. tiszta jövedelmet hozott be, miből a felültizetések kerek 80 frtot tesznek ki. Felülfizettek: Azbej Rácz Jakabné 30 frt. Gajzágó Ferencz 10 frt. Özv. Hegyi Mihályné, Debreczen, 3 frt Dr. Molnár Antal, Budapest, 5 frt, Özv. Hollos Béláné 1 frt 60 kr. Özv. Kassa Sándorné 1 frt. Fráter Loránd 80 kr. Sziber József 2 frt. Tamás Lajos 1 frt. Máthé Sándor 1 frt. Nagy Lajos 1 frt. Szász Lajos 1 frt. Bulbuk Dániel 1 frt. Florián Jakab 1 frt. B. J. Kolozsvár 70 kr. Tömösvári János 70 kr. Fehér Samu 70 kr. Kincses Jenő 70 kr Leichter Károly 70 kr. Bojthor György 50 kr. Buzbán Gergely 50 kr. Szász Péter 50 kr. Kék János, Deésakna 50 kr. Özv. Szőts Istvánné 50 kr. Urmántzi Gábor 50 kr. Marosán Mihály 50 kr. Gebhárdt Károly 50 kr. Horváth Károly 50 kr. Dobos Joáchim 40 kr Szongott Vilmos 40 kr. Lengyel Miklós 40 kr. Fogolyán Tivadar 40 kr. Galambos Márton 4 frt. Gyenge Károly 40 kr. Bereczki Mihály 40 kr. Bunya Gergely 40 kr. ifj. Perint Lukács 20 kr Orlovski Árpád 20 kr. Kántor Zsigmond 20 kr. Násztur Gerő 20 kr. Sipos Géza 20 kr. Tartsa Antal 20 kr. Papp Anna 20 kr. Papp Gerő 20 kr. Zászlófi József 20 kr. Duha Kristóf 20 kr. ifj. Papp Antal 20 kr Belcsug Gerő 20 kr. Nuridsán Manó 20 kr. Placsintár Domokos 20 kr. Voith Gerő 20 kr. Molnár Sándor 20 kr. Klein Hermán 20 kr. Piskolti Zoltán 20 kr. Szabó J. 20 kr. Dr. Ramonczai László 20 kr. Voith M 20 kr. Lengyel Ödön 20 kr. Stromf Lajos 20 kr. Vertheim Károly 20 kr. Viczián Bertalan 20 kr. Ditrói N. 20 kr. Tarisznyás János 20 kr. Cseresnyés Zoltán 20 kr. Kovács Károly 20 kr. Összesen 80 frt.

Folyó hó 22-én báró Kemény Gyula főpátronus ur védnöksége alatt a p-kamarási ev. ref. iskolában tánczvigalom rendeztetett az ev ref egyház orgonaalapja javára; a melynek sikeres voltát a felülfizetők s a belépő dijból begyült összeg fényesen igazolják. Felülfizettek a következők: Báró Kemény Gyula főpátronus ur 10 frtot, Báró Kemény Gyuláné 5 frtot, Krausz Sándor 4 frtot, Szász Ferencz 3 frtot, Darkó Lajosné 2 frtot; Kovács Béla, Brunner Aladár, Szőts János, Barcsay Boldizsár, Filipsky Húgó, Ferenczy Géza, Albisy Albert, Barabási Béla, Csendes Mariska, Mayr Károly, Bedőházy József, Péter Lajos és ifj. Rohonczy Zsigmond 1—1 frtot. Csomos Gábor, Veress Kálmán, Nagy Gyula, Kovrig Antal, Dési Mihály, Gaál Simon, Kóry Venczel és Péterfi Károly 50—50 krt Eperjessy József 40 krt. — A felülfizetések összege 41 frt 40 kr. A belépti dijak megváltásából begyült 64 frt 50 kr. Báró Kemény Anna ő méltósága által kisorsolás végett felajánlott Szász Károly kissebb mü-

forditásainak három diszkötetéből a sorsolás alkalmával begyült 35 frt 20 kr. Összes bevétel *141 frt 10 kr*, a melyből levonva mint kiadást 65 frt 14 krt, marad tiszta bevétel gyanánt 75 frt 96 kr. Az elmult év február 20 án lett az orgona alap kezdete egy akkor történt bál alkalmával, ugyan azon év julius 16-án növekedett az alap s ma már — tehát még nem is egy esztendő lefolyása alatt — a három tánczmulatság alkalmával begyült összeg s az előzők kamatai 254 frt 69 kr tekintélyes összegre gyarapodtak. Ime mily szép alapot képes teremteni a nemes szivek áldozatkészsége! Mindazok, a kik czélunkat filléreikkel elősegitették, fogadják e téren is köszönetemet egyházam nevében. Puszta-Kamarás, 1899. január 25-én. *Péterfi Károly*, ev. ref. lelk. pénztárnok

Köszönetnyilvánitás. Erdődy Ferenczné Rendi Biri ő nagysága völcsöki ref. egyházközségünknek közelebbről egy igen szépen himzett, díszes és értékes uraszali kenyértakarót ajándékozott; Erdődy Ferencz helybeli állami tanító úr pedig szintén az úr asztalára való csinosan emalirozott üvegpoharat. És megigérte, hogy templomépitési alapunkhoz 10 éven át évi 4—4 frttal járul. A mult évben meg is kezdte a hozzájárulást 5 frttal. Férj és nő nem hirdeti a világ előtt nagy hangon az ő egyházias, vallásos érzelmeit, hanem csendesen, zajtalanul tesz, áldoz önként, szívesen. És mert ilyeneknek ismerjük tetteiket, éppen azért becsüljük mi azokat nagyon s épen azért mondunk a jószivű adakozóknak e helyen is köszönetet. Völcsök, 1899. január hó 28. Barabási Lajos ref. lelkész.«

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten **1898. november hó 15-én** megtartott **II. huzásán** kihúzott számokról.

(Negyedik közlemény.)

500 nyeremény à 18 korona értékben: 313 819 1362 3934 4398 **4449** 5099 5140 5590 5804 5812 6419 8637 9652 10180 10709 11680 13135 14014 16349 16434 17916 19112 19281 19487 19625 22457 22693 24428 24735 25852 27158 27777 28133 28685 29241 29310 30419 30426 30790 30922 31800 31890 32265 33073 34288 37690 38538 39070 39295 39619 42275 44834 45165 45724 46125 47349 47466 48096 48547 49769 49770 49772 50258 51434 54217 57150 58978 59208 61266 61381 63207 63208 64470 67683 69918 70330 72176 72755 72852 73043 74419 75037 75070 75386 76900 78342 78744 79145 79171 81025 81588 82018 82633 85644 85646 86598 87557 87758 87774 88221 89580 89671 93552 93660 94372 94609 96203 96909 97082 97083 97173 97380 98064 99255 100203 100729 101085 105108 105134 108627 109317 110639 110933 111553 112184 112313 112420 113403 114616 115945 116363 120920 122726 124661 125310 129586 131744 132872 133417 134879 135098 135792 135824 135983 137271 138961 139765 141297 142837 144679 145178 145634 148119 149942 151099 153944 154234 156561 157172 157470 157854 159173 159913 161445 161614 161677 161794 161895 162020 162954 163570 163911 164514 166500 167276 168368 168540 170266 171007 171721 173147 173840 174458 174921 177381 177991 182327 182338 183733 184203 184246 184841 185978 186975 188937 191639 192204 192370 193469 195872 195888 200193 200817 201139 202374 202834 203163 203175 203671 207066 207067 207354 208606 209088 211658 212979 213443 13905 214747 215059 216375 217783 219124 219760 219959 220629 221689 222046 294291 227026 227940 231409 231934 232471 233846 234075 234725 236791 238159 239250 240248 241303 243092 243130 243643 244127 244968 247297 250237. (Folytatjuk.)

Szerkesztői üzenet.

Tisztelt munkatársainktól türelmet kérünk. Dolgozataik jőni fognak.

A kiadóhivatal izenete.

Mindazoknak, kik lapunk előfizetési árát az egyházkerületi közpénztár által fizették ki, nyugtákat fogunk küldeni.

Hivatalos rész.

969—1899. KORLEVEL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi n. t. és tiszt. lelkészéhez

Mosonvármegye alispánjának megkeresése folytán felkérem valamennyi n. t. és tiszt. lelkész atiát, hogy anyakönyveikben az 1830. év körül született *Falk Éva* születési bejegyzését nyomozni s esetleges feltalálása esetén erről alólírt püspöki hivatalt egy hivatalból bélyegmentesen kiállított anyakönyvi kivonat kapcsán értesiteni szíveskedjenek.

Kolozsvártt, 1899. Január hó 16 án.

Dr. Bartók György,
egyházkerületi főjegyző,
h. püspök.

218—1899. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. egyházmegyei esperesnek és valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék lelkészelnökének.

A f. é. január 14-én, 2891. kultuszminiszteri számon kelt rendelete következtében felhivjuk és utasitjuk czimeket, hogy haladéktalanul intézkedjenek az iránt, hogy azok a kérvények, melyek ref. felekezeti iskoláink tanitói részére 1898. évre esedékes fizetési korpótlék fejében szükséges államsegély engedélyezését czélozzák, legkésőbb *t. é. február hó 15-ig* közvetetlenül az illetékes megyei közigazgatási bizottság elé kerüljenek, nehogy ezen határidő elmulasztása az iskolafentartókra anyagi terhet hárítson.

A mulasztás következménye, az idézett miniszteri rendelet szerint az lesz, hogy a mult évi hónapokra járó korpótlék összeget az egyes iskola fentartók lesznek kénytelen tanitóik részére kiszolgáltatni.

Kolozsvártt, 1899. január hó 25-én.

Dr. Vályi Gábor. elnökhelyettes. *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó.

ÉRTESITÉS.

Tisztelettel tudatom, hogy a széki egyházmegye papsága egyházi nyomtatványokat Lőrincz János bálványos váraljai lelkész afiánál — magtári számadáshoz szükséges nyomtatott rovatos iveket pedig — ivenként 3 krért — Todorán Endre szamosujvári papirkereskedőnél kaphat.

Kovács Ákos,
sz.-ujvári ref. körlelkész.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 6. szám. Kolozsvárt, 1899. Február 9.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A katharosok hitfelekezete.

Irta: ***dr. grót Kuun Géza.***

A XIII. évszáz legjelentékenyebb eretnekei, az egyház leghatalmasabb ellenségei a *katharos*-ok voltak. Felekezetök tanai szorosan függnek össze a manicheismussal, (Manes vallásfelekezetével), de nincsenek oly történeti adataink, melyek azoknak ebből való kiágazását kellőkép megvilágítanák Mazdeizmus, manicheismus, gnosticismus elegyedtek össze e tanok alkotására. Sabatier Pál szerint a buddhismus némely eleme füződött volna hozzájok, a mit a katharos eschatologia bizonyítani látszik.[1] De hol és mikor történt a tanoknak azon összeelegyedése, a mely a katharosok vallás felekezetét eredményezte? A καθαρὸς név görög s tisztát jelent. A jó és rossz alapelvének antagonismusán, mintegy sarkon fordúl meg hitágazatjuk. Ezen alapelvek elseje a lelkeket teremté, kik a nemzedékek rendjén egyik testből a másikba költöznek, míg végre megtisztultan üdvözülnek; a másik az anyagot teremté, mely minden rosznak oka és fészke, vele minden érintkezés tisztátalanít A »tökéletes« katharosok, kikről alább lesz szó, lemondtak a házasságról s a vagyonról s az öngyilkosságot mint valamely üdvös s követésre méltó cselekményt ajánlák.[2] Az útat és módot arra, hogy a lélek, hogy bontakozzék ki az anyag kötelékeiből, Krisztus mutatta meg, a ki csak *látszólag* öltött magára testet. Valentinus szerint is Krisztus testét az égből hozta le magával, ez a test tehát nem földi s más volt, mint az emberi test. A jó alapelvét a katharosok a szent háromságnak tartották s szerintök ez a jóságos isten csakis a mennyei s láthatlan világot teremtette; a látható anyagi világot a sátán teremtette, az ellenség, καήγως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν[3], ugy szintén az első embert is, de lelket belé a jóságos isten adott. A megváltó emberi teste, mint fennebb látók, a katharos tan szerint csak is látszat volt, melyet a mennybe szállva magától elhagyott a levegő égben, s a sátánt ekkor lánczra vetette. A «Jelenésekről» való könyvben irva van: *És az ördög, a ki eltsalja vala őket, vetteték a' tüznek és kénkőnek tavába: hol vagyon ama fenevad, ama' hamis Próféta, és kinoztatnak éjjel és nappal mind örökkön örökké.*[1] A katharosok kosmogoniája felettébb bonyolódott, a mit az asynkretismus eléggé kimagyaráz, mely tévtanaikat eredményezte.

Az elvokok dualismusa nem tartozik az iráni vagy eráni népek ősvallásának lényegéhez, s az *Awestâ* is nem oly régi mű, mint a hogy azt eleve gondolták, hanem egészben s nagyában a *szâszânida* uralkodóház korszakának valláskönyve, a melyre a semitizmus, illet. az ó szövetségi könyvek nagy befolyással voltak[2]. Nemcsak, hogy az árja népek közös korszakában, tehát azon időben, mikor még a hinduk és êràniak együtt voltak (Geiger Vilmos szerint *Pamir* fensikján, de ez nem nagyon valószínünek látszik), hanem az *achaemenidá*-k uralkodása alatt sem volt megalkotva a jó és rossz ellentétes elvokairól valló vallásos észlelés, felfogás, a mely *perceptió* kimesterkélt parallelismusával egyáltalában be nem illik az ősrégi természet-vallás keretébe. Az achaemenidák feliratiban a hazugság (*drauga*) személyesítve fordul elő, de nem mint egy külön főhatalom, mely *Auramazdâ* főisten ellen úgy merne támadni, mint az Awestâ-ban *Angra Manju*, a kártékony gonosz szellemek feje. Nem gondolom, hogy a rosz elvoka valamely népies hitmondából eredt volna, ez a papok hitbölcselkedő elmélkedéseinek látszik eredménye lenni, kik a merev dualismust bizonyára egy oly tartományban gondolták ki, melyben a physikai geopraphia ellentétes hatásai egy ilyen felfogásnak kiválólag kedveztek. Az awestâi tanoknak utóbb nagy befolyások volt a sémi népeknek későbbi hitéletére, mint a hogy ezt a *talmûd* nem egy helyével lehetne bizonyítani.

Alexandriában s Syriának és Mesopotamiának több, részben legalább görögök által lakott városában, igy az ősrégi *Kharân*-ban, a görög neoplatonismus érintkezett az awestâi tan áramlatával. A syrek közül *Bardesanes* Mesopotamiában egyike volt azoknak,

[1] Vie de S. François d'Assise (Paris, 1898), a 42-ik lapon.
[2] L. Sabatier az id. h.
Jelenésekről XII. r. 10 v.
XX. r. 10 v.
[2] Spiegel, Die alten Religionen in Erân (ZDMG. LII. k. II. f.)

kik a dualismusról szóló tant a gnosticismussal egyesítették. A gnosticismus hivei a hitet (πίστις) az ismeret (γνῶσις) fokára kivánták emelni s ezen törekvésökben oly zátonyra jutottak, honnan szabadulniok nem lehetett. A monotheismus tanaikban polytheismussá homályosodott, nem ugyan úgy, mint az eredeti ősmonotheismus az elmélkedés kezdetén a külvilág benyomásainak következtében, hanem agyafúrt ál-okoskodások rendjén s végeredményképpen. Az első polytheismus tele van az emberiség zsenge korának költészetével, a második merő próza. *Valentinus* a II. évszáz hirneves eretneke, püspökjelölt Aegyptomban, a ki Platón bölcsészetét nem az eredeti tiszta forrásból, de a csorgónak más vizekkel való későbbi elegyedéséből merítette, harmincz istent állított lenni, tizenöt férfi istent, tizenöt istennöt, a kiket αἰὼν oknak nevezett, illetve korszakoknak. Az emanatiokról s a ἔκπτωσις ról való tan szintén az ál okoskodások eredménye.

A budhismus északkelet felé való terjeszkedése közt érintkezhetett a manicheismussal.

A Katharos hitfelekezet keletről terjedt kezdetben észrevétlenül nyugat felé s a Balkán félsziget szláv és nem szláv fajú népeinél termékeny talajra talált, így Bulgariában, a szerbek közt s Boszniában, hol hiveit *bogomil*-oknak nevezték; a bosniai bán *Kulin*, neje, több főrangú szintén a bogomil felekezetekhez tartoztak. Bosniából aztán a bogomílismus egy felől Dalmácziába, Spalató, Traù és Zara lakosai közé, másfelől nyugat-Európa különböző tartományaiba terjedt, igy Lombardiába, déli Francziaországba. Bosnia völgyeiben s hegyein minden felé felesszámu s különböző alakú sirkövet lát az utas: a kövek legtöbbje minden felírás s disz nélkül szűkölködik, némelyik sarkophag alakú s egy kőlapon nyugszik, mások a puszta földre helyeztettek; díszitésök állatalakokat, vadászjeleneteket mutat fel, a symbolikus ábrák közt előfordúl a félhold is, de korántsem a török félhold, mint Asbóth János helyesen jegyezte meg, hanem a holdkultus egy régi jelképe, milyennel másutt is találkozunk. A nagyszerű méretek, s a müvészi kivitel által leginkább feltűnő sírok a Kakanj Doboj s Sutika közt elterülő *Gyaurske Polje* mezőn találtatnak (campus infidelium, »a hitetlenek mezeje«).[1] A rogoticai kerületben, a Rogaticára vezető uton, e város körül, Vlagjevina temetőjében szintén számos bogomil sirra talál az utas; ezek részben nagy kocka-kövek, részben más alakuak, többnyire felirás nélkül s csak ritkán felírással. Ezen kövek egyikén, még pedig keleti mód szerint jobbról balra írva, következő érdekes tartalmú felírás olvasható:

Va ime otca i sina i sv. duha. Ovdi lezi Vlatko Vladjevic koji neimase otca, ni mater, ni siana, ni brata niti i jednog covjeka, osim greha (?) Obildje mnoge zemlje o kod kucje pogibe. I na njega usijece kamen njegov vojvoda Miotos i druzina s Bozijom pomucu i knezu Pavla míloscu, koji pohrani Vlatka, spomenuv Boga. Fordításban: »Atyának, Fiunak és Szent Léleknek nevében. Itt nyugszik Vlatkó Vladjevic. Se atyja, se anyja, se fia, se testvérei nem valának, sem más valakije az egy bűne kivételével. Sok országot utazott meg s meghala hazájában. Ezt a követ vojvodája Miotos s társai készítették Isten segítségével s Pál fejedelem kegyelméből, ki Isten nevét felhíva Vlatkot eltemetteté. Renner Henrik megjegyzi, hogy e felíratban az a kifejezés, hogy más hozzá tartozója nincs, mint *büne*, a bogomil felfogás szerint azt jelenti, hogy csak felesége volt.[1]

A gnostikusok szerint a feltámadás nem általános, igy tanitja ezt Valentinus; Bardesanes még tovább ment, s á feltámadást általánosan kétségbe vonta. A zsidók közűl a feltámadást nem hitték a sadduczeusok, mint a hogy erről Lukács evangeliuma 20-ik részében következőleg szól: *kik tagadják lenni a feltámadást.*[2] A katharosok csak is a lelki feltámadásban hittek, mely szerint a »tökéletesek«, s azok, kik halálnk órájában a tökéletesek közé felvétettek,[3] a menyországba jutnak, a hitetlenek pedig s azok, kik Jézus előtt éltek, pokolra vettetnek. A purgatoriumban nem hittek, mert hiszen szerintök a földi élet a megtisztulás ideje, s a föld annak helye, — a test szerint való feltámadást sem hitték, mert a lélek örök élete az anyagtól való megszabadulásban rejlik.

(Folytatása következik.)

Védekezzünk.

(Vége.)

(Legközelebbi tennivalónk.)

Templomban tartott rendszeres istentiszteleteinken kivül még más vallásos összejöveteleket, gyülekezeti extra istentiszteleteket mi nem óhajtunk. Meghitt otthonunkban a magán imádkozás, avagy az áhitatnak intim családi körben megnyilatkozása szükséges és kívánatos; de *gyülekezeti* istentisztelet csak *egyházi* istentisztelet lehet Nem tagadjuk azonban, hogy az életnek abnormitásai, avagy mondjuk csak: a rendkivűli viszonyok sok helyütt igazolttá tehetik az istentiszteleti abnormitásokat is. Normális és nem normális viszonyok között különbséget kell tennünk. Nem elegendők csak a schemak, de a konkrét állapotokkal éppen számolnunk kell. Előttünk a mi normális viszonyaink lebegnek. E viszonyok között pedig vallásos összejövetel csak egyházi istentisztelet lehet. És a mi egyházi istentiszteletünk helyiségeivel, idejével, organumaival, egész rendjével együtt szervezve van. Templomainktól s általában istentiszteletünk rendjétől mi el nem pártolhatunk. Csakhogy törvényes és hagyományos istentiszteleteinkben hiveink találják is meg azt, a mire lelkük óhajtozik. Mennyiségileg is, milyenségileg is Krisztusnak egyháza nem lehet csak üres forma. Az emberekben végtelenül nagyobb a vallásos szükségérzet, mint rendesen gondoljuk. Ennélfogva nekünk, lelkipásztoroknak vasárnapi predikációinkban, vasárnap

[1]) L. Bosnien und die Herzegovina Reisebilder und Studien von Johann von Asbóth (Bécs, 1888), a 95. l.

[1] Durch Bosnien und die Herzegovina kreuz und quer (Berlin, 1897.), a 269—270 ll.

[2] A 27. v.-ben.

[3] Ezt a szertartást a nyugati tartományokban *la convenensa*-nak nevezték.

délutáni bibliamagyarázatainkban, hétköznap reggeli s délutáni istentiszteletek tartásában — alkalmas időben beszőve itt is a liturgialis elemek közé a bibliamagyarázatot — meglankadnunk nem szabad. És mindennek templomunkban s istentiszteleti rendünk szerint kell történnie. Minden elterés egyházunk istentiszteleti rendjétől népünk egyházi tudatát zavarná meg. Népünk az ő egyházának istentiszteleti rendjében érzi magát leginkább reformátusnak, református egyháztagnak s itt érzi magát leginkább megkülönböztetve pápistától és szektáktól egyaránt. Népünk liturgiai tudata mérhetlenül életteljesebb, mint, például, dogmatikai tudata. Az egyház istentiszteleti rendje, népünkre nézve, az igazi reális symbolika. Istentiszteleti egyéniségünket fönn kell tartanunk. Perhorreszkálunk minden hidat Róma felé is, a szekták felé is.

Amaz intézmény, melynek életbe léptetését itt sürgetjük, mely által népünket ideális élethatások közé állítjuk a templomon kivül is, amaz intézmény nem szorosabb értelemben vett istentisztelet. Református estéink nem cultus, de inkább iskolák lesznek. A hangulat, mint mondtuk, itt is emelkedett, de mégsem áhitat. Vallásos viszonyunk itt is érezteti erejét, azonban mégsem önállólag jelentkezik, de beolvadva világi viszonyainkba s ezeket áthatva Itt a földi világgal foglalkozunk, de mindenesetre az eszmények által, a keresztyénség által, a protestántizmus által megdicsőített világgal. Azok a dolgok, melyekről református estéinken beszélünk, többé-kevésbé predikációinkban is előfordulhatnak, csakhogy tárgyalásunk által itt, mint momentumok fordulnak elő, amott pedig magát a karaktert adják meg. Ez összejövetelekben a didacticus elem dominál. Szőnyegre kerül itt a természeti világ, a család, a haza, az egyház és nemzeti történelmünk, költészetünk. Hazai és egyházi történelmünk nagy alakjai, a példaadó férfi és női egyéniségek jellemrajza, élete iránt kiválóképpen fogékony a nép. Az igazságok és erények, mint élettörténet ömlenek legkönnyebben át a nép lelkébe Fölszínre jőnek itt a jelen kérdései, problemái, fölszínre jöhet itt mindaz, mi ethikai egyéniségünknek, a nemesebb kulturának tényezője lehet. Nagy gondot fordítunk itt arra, hogy minden tájékozással, fölvilágosítással népünkben a református és egyházi öntudatot erősítsük. Mert ez összejöveteleink iskola ugyan, de szükség, hogy *egyházi* legyen. Egyházi iskola, hol az istentiszteleti szükségérzetet nem kielégítjük, de éppen ébresztjük. Fölhasználjuk ez összejöveteleinkben a szemléltetési eszközöket s tért engedünk a zenének is s más művészeteknek is. Egy református és ideális társadalmi érintkezés által való képzés lesz ez. Legyen itt is a lelkész a központ. Kérjük lelkésztársainkat gyüjtsék magok köré híveiket oly találkozásra, a mint azt itt röviden fejtegettük.

Ez intézmény életbe léptetésére is azt az eljárást ajánljuk, melyet a gyermekistentiszteletek életbeléptetésére ajánlottunk. Elő kell készítenünk a talajt, híveinkkel való megbeszélgetés által s aztán a presbyteriumban. Mintegy a gyülekezetből nő így ki ez intézmény is.

Nem folytatjuk tovább. Hoszszura nyúlt cikkünkben az elmondottakat rekapitulálni sem akarjuk. Csak még egyszer szivükre kötjük lelkésztársainknak a gyermekistentiszteletek s a református összejövetelek tartását. Gyermekeinknek van iskolájuk, de nincs templomuk. Adjunk templomot nekik Ez lesz a gyermekistentisztelet.* Felnőtt híveinknek van templomuk, de nincs iskolájuk. Adjunk iskolát nekik. E református összejövetelek, melyekről itt szó van, lesznek az iskola És pedig, hogy még egyszer ismételjük, egyházi iskola. Ez intézménynek minden körülmények között nagy értéke van. Mi gyermekeink egyházi iskoláját sem óhajtjuk kiadni kezeinkből. De ha az történik, hogy gyermekiskoláink egyházunk kezeiből kihullanak, akkor éppen kétszeres kötelesség, hogy a nélkülözhetlen egyházi iskolát viszsza szerezzük - felnőtt híveink számára.

Szerkesztő.

---

* Kolozsvári egyházközségünkben már az adventet megelőző vasárnap óta folynak ez évben is a gyermekistentiszteletek. Ez intézmény azonban nem lehet csak téli saison-cikk s a gyermekistentiszteleteknek télen-nyáron rendszeresen kell tartatniok. Nagy kiterjedésü gyülekezetekben a tanév folyamán jól összegyüjti s jól összetartja a gyermekeket az istentiszteletek számára is az iskola; de falusi s kisebb gyülekezeteinkben a szünidei s nyári gyermekistentiszteleteknek tekhnikai akadálya sincs E tekhnikai akadályok nagyobb gyülekezetekben is megszüntetendők kellő lelkipásztori erőkkel és katekhetákkal megerősített parochialis rendszer által A gyermekistentiszteletek helye tulajdonképpen a templom; de téli időben, számolván az egésségügyi követelményekkel, az iskola is fölhasználható. Igy tartjuk mi jelenleg a gyermekistentiszteleteket egyes iskola-helyiségekben és a theol. fakultás dísztermében. Itt főként nem egyházi iskoláinkban tanuló növendékek gyülnek összse vasárnaponként istentiszteletre. Ez istentiszteletek felügyelője mi vagyunk s reméljük, senki sem kételkedik abban, hogy növendékeink itt református vallásos és egyházias levegőt lélekzelnek be. Gyermekistentiszteleti beszédek tartásában szivesen osztoznak velünk tanártársaink is. Sőt néha egy-egy theologus ifjút is fölhívunk beszédtartásra. Gyermekistentiszteleti beszédek a homil. seminariumban már régebben szőnyegre kerültek. Más iskolai helyiségekben is tartatnak gyermekistentiszteletek, melyet theol. ifjaink közül azok végeznek, kik heti két órai vallástanítással is meg vannak bízva.

Szerkesztő.

TÁRCA.

Néhai Szász Domokos püspök emléke

és a theol. fakultás internátusának ifjusága.

A ref. theol. fakultás internátusának »Önképző köre« f. hó 5-én a fakultás disztermében a teljes tanári kar jelenlétében az intézet elhunyt nagy alapitójának, Szász Domokos ev. ref. püspöknek emlékére diszközgyülést, ünnepélyt tartott, melyen Boér Károly IV. é. theologus, elnök, szép imát mondott, Gergely György tanárjelölt pedig magas szárnyalásu emlékbeszédében méltatta az elhunyt érdemeit. Az elnök indítványára az önképző kör határozatilag kimondotta, hogy minden évben kegyeletes emlékünnepélylyel fog adózni az elhunyt nagy püspök emlékének.

Ima.

Mennyei szent felség! örökkévaló Istenünk! a te bölcsességed megfoghatatlan, útjaid végéremehetetlenek. Öröktől fogva voltál, vagy és leszel mindörökké.

Felettünk pedig a változás törvénye uralkodik kérlelhetetlen szigorral, életünk napjai gyorsan tünnek tova, éveink az idők végtelenségében enyésznek el, mint kiáltó szó a pusztában, mint sohaj a zugó viharban.

Urunk és Istenünk! Bölcseséged hozta létre a világot, gondviselésed őrködik a felett; bölcseséged hivott elő minket is a »nemlét« sötétjéből, gondviselésed őrködik felettünk életünk minden idejében; de ugyancsak bölcseséged helyezé a sirt földi vándorlásunk végére s gondviselésed megrázó szava szól mihozzánk ígédben: Legyetek porrá, kik porból lettetek!

Gondviselésed parancsszava szólította el alig pár hete a magyar evang. anyaszentegyház egyik legkimagaslóbb alakját, egyházkerületünknek hatalmas védőoszlopát, őrállóját, pásztorát.

A jónak, a nemesnek vala ő zászlóvivője, jó Atyánk.

Mint üstökös jelent meg pályáján s fényének jótékony sugarai bevilágitottak a közélet minden terére.

Teremtő szelleme hatalmas tettereje pihenést nem ismerő tevékenységgel párosult. Megingathatatlan vallásos hittel, törhetetlen meggyőződéssel, éles, a jövőbe pillantó elméjének, mélyen érző szivének egész odadásával kormányozta szeretett egyházunkat, vezette gyakran vészes szirtek között s igyekezett azt biztos kikötőbe juttatni, szellemileg és anyagilag megerősíteni. Mint tűzoszlop járt elől, mutatva az irányt, példát adva az egyházunk, nemzetünk iránti nemes, önfeláldozó tevékenységre, hazarészünknek e nemzetiségi és felekezeti tekintetben egyaránt ostromlott, süppedékes talaján.

Ő már nincs többé, ő már nálad lakozik, Uram. Tisztelőinek dicsőitő szózata immár elhangzott, mint visszhangnak kiáltott szó, mely a kiáltás pillanatában még ismétli ugyan a szavakat, de aztán örökre elnémul.

Oh! de mi feledni nem tudjuk. Még sajog szivünk, még fel sem száradtak a fájdalom könnyei, melyeket a halálával ért veszteség fakasztott szemeinkből.

Hogyan feledhetnők, hisz bár nagy, bár kiválló vala Ő mindenkinek, nekünk a legtöbb, nekünk a legnagyobb volt. Hiszen nemes, nagy eszméi, összes törekvései ez intézetben jegeczesedtek ki, melynek mi — a te kegyelmedből jó Atyánk — mindnyájan tagjai vagyunk. Bár gazdag, bár áldásos működésének fényes bizonysága a Neked szentelt hajlékok hosszu sora, melyekből hiveidnek Téged magasztaló, Neked hálát adó, Tőled kérő imája száll trónod zsámolyához; bár szivének nagy szeretetéről beszél a »szeretetház«, mégis összes alkotásainak ez intézet képezi koronáját, és jó Atyánk Istenünk! ki a szivek és vesék vizsgálója vagy, te légy tanuja annak, hogy ez intézet ifjusága a nagy férfiú emlékét mindenha áldva fogja emlegetni.

Jó Atyánk, Istenünk! amaz eszményi tűz, melyet szent lelkednek egy szikrája gyújtott fel az immár megdicsőült férfiú lelkében, mely ellenállhatatlanúl ragadta czélja felé, melyet elébe kitüzél, — a tűz kialudt, akaratodnak nemes eszköze immár az anyaföldben porladoz, oh de hisszük és hinni jogunk van, hogy ama mennyei szikra, szivének lángoló szeretete, melylyel mint atya csüngött szeretett egyházán, intézetünkön, nem semmisült meg, nem, hisz a szeretet örökkévaló, a Te lelkednek a része, jó atyánk!

Ez a szeretet őrködni, munkálni, áldani fog.

Hisszük és reméljük Atyánk, hogy Te, ki annyira szerettél bennünket, hogy őt, oly gazdag lélekkel megáldva, nekünk adád, nem hagyod jó pásztor nélkül a Te igaz nyájadat, nem hagyod a Te benned megdicsőülthöz méltó őrálló, méltó atya nélkül szeretett intézetünket.

Oh add! oh add! jó Istenünk, hogy hitünkben meg ne csalatkozzunk!

Őrködjék intézetünk felett minden időben áldó gonviselésed, tarsd meg szeretett tanárainkat, hogy munkálkodásuk, nemes küzdelmük egyházunk felvirágzásában teremje meg méltó gyümölcseit — őrködjék gondviselésed a mi kicsiny körünkön is, áld meg, szenteld meg törekvését, munkálkodását, szent fiad, a Jézus Krisztus által, Ámen.

Boér Károly.
II é. th.

Szász Domokos emlékezete.

Imádságunk szárnyain felemelkedtünk a lelkek birodalmába, és most imé, ott állunk mi is szemtőlszembe ő vele, a mi legnagyobb jóltevőnkkel, és látjuk őt azok között, a kik az Urnak jobb keze felől állanak.

Ha voltak hibái, — mint voltak és vannak mindenkinek, a ki porból, sárból vétetett; — voltak erényei is, olyanok, minőkkel milliók közül aligha dicsekedhetik egy is.

Nem a hitét értem, nem a szorgalmát, nem az áldozatkészségét, nem a jótékonyságát; mindezt itt-ott, ha együt esen nem is, de külön-külön, jó emberek között feltalálhatjuk. De a *szeretetnek* azt a fokát, mely az ő tetteinek, működésének rugója, egyedüli igaz magyarázója volt: milliók közül egy is aligha birná el, mert sulyos teher az, miként a kereszt, belső tűz az, mely éget. Szerette egyházát, hazáját, s érettük föláldozta nyugalmát, föláldozta azt, a mi neki legszentebbnek látszott. Ő, a ki mindenkit csak szeretett, képes volt viselni, eltűrni sokaknak ádáz gyűlöletét.

Ha kevésbbé szereti vala a gondjaira bizottakat, talán őt mindenki szerette volna.

Nem nehéz a közjóért fáradni, ha nyomában közbecsülés, elismerés fakad: de emésztő gyötrelem, ha a kenyérosztogatót kőzápor fogadja!

* * *

Magas hegy ormán állt egy hatalmas tölgy s évek hosszú során át ádáz vihar dult körülte. De gyökerei, melyből erejét szivta, oly mélyen voltak lebocsátva a biztos talajba, hogy a vihar nem fogott rajta.

Erdélyi magyar református egyházunk háromszáz éves multjának legmagasabb csúcsán állott Szász Domokos, körülötte dúlt a visszavonás, a gyanusítás, a kárhoztatás vihara; de egyházát, nemzetét oly mélyen szerette, meggyőződése, fatalismusig menő hite az ő hivatottságának tudata oly erős volt benne, hogy a vihar nem fogott rajta.

De ime jött egy hatalmas kaszás, és mint a gyönge füvet, egy suhintással levágta a hatalmas tölgyet is

Hiába minden erőnél erősebb erő: evvel a hatalmas kaszással nem tud megbirkózni senki, semmi!!

Az enyészet törvénye következetes és kérlelhetetlen.

Mindenütt látjuk a természetben. Meg is szoktuk talán Ha lehullott falevelet, letört rózsabimbót, kiszáradt fát látunk: egykedvüen vesszük tudomásul ezt a *természetes* dolgot.

Ha élő embert látunk meghalni, bár jól tudjuk, hogy ez az elmulás époly természetes: érzésünk mégis fellázad. Csodálkozunk. Megdöbbenünk. Keressük a közelebbi, a lényegtelenebb okokat. Zúgolodni kezdünk a *sors* ellen. Perbe szállunk a természettel.

Keblünket pedig *mély fájdalom tölti el.*

Majd vigaszt keresve szemeinket az istentől ihletett látnokok kezeivel festett túlvilágra függesztjük, a hol az életnek örökkétartó folytatása van. A hol a büntetlenül maradt bűnt eléri a bűntetés, a jutalmazatlanul maradt jócselekedet elnyeri jutalmát; a honnét az elköltözöttek megláthatják azokat az eredményeket, melyek az ő félben maradt munkájuk nyomán fakadtak.

És így élünk elődeinkkel szoros kapcsolatban. Úgyszólván csak folytatjuk azt, a mit ők elkezdtek. S nem kezdünk alapjában újból semmit sem. És a míg a multakból mi fejtjük ki a jelent; dolgozunk azok számára is, a kik a jövőben a mi munkánk gyümölcseit szedendik.

A tökéletesedés eme nagy processusában mentől eredményesebben munkálni, *mentől több embernek jövő boldogságát előkésziteni: ez a legnagyobb erény!*

Hiszszük, hogy a mi nagy halottunk, a boldog lelkek országából láthatja majd mindazt a szépet és jót valóra váltan, miket lázasan keresztül álmodott, s a minek megtestesüléséhez itt is ott is, az első követ letette. Megfogja látni a gazdag, életerős magyar reformatus egyházat, melynek nincsenek gondozatlan nyomorultjai, ellenben vannak tekintélyes, értelmes, képzett buzgó vezetői, papjai, tanárai, s tulvilági gyönyörködését hívja ki majd a jól gondozott nyáj, csendes megelégedése!

Valóban százezreknek jövő boldogságát készítette elő!

* *

Gyászünnepet ülni jöttünk össze itt, de nem siránkozni!

A veszteség első perczeiben kisirtuk könnyeinket. S a fájdalom felzajló tengerében a mi gyönge hangunk, csöndes zokogásunk csaknem egészen elenyészett.

Ám azért mi büszkék vagyunk arra, hogy talán leginkább a mienk vala ő. Részt kértünk hát mi is a gyász hordozásából.

A változhatlan sorsba belenyugodtunk már, most okúlni akarunk.

Leltározni akarjuk azt a nagy örökséget, a mit ő reánk hagyott.

* * *

Nem azért volt ő nagy, mert magas állása volt. De nagy volt ő, mint ember, a maga hatalmas önálló egyéniségével.

Nem az állás adott neki fényt, de ő emelte az állását olyan magasra, minőre elődei, társai gondolni is alig mertek.

Az egyszerűség classikus typusát a puritán kalvinista egyház papját, — sajnos — igen sokan nézik le fölényes kicsinyléssel azok közül, kiknek a sors nagy vagyont, híres ősöket, magas világi méltóságokat juttatott: de a Szász Domokos fellépése minden különösebb parádé nélkül egyszerre legyőzte a hetvenkedőket; s előtte meghajlott nemcsak a kicsiny, de a nagy is, nemcsak a gyönge, de az erős is, nemcsak a szegény, de a gazdag is, nemcsak a parvenu, de az ősnemes is, nemcsak a munkás, hanem a legnagyobb méltóságú államférfiú is.

És mivel püspök volt ő mindig, minden szavában, minden tettében: a személyével szerzett tekintély tovább származott egyéniségéről állására, s általa az egész magyar református papságra.

Bizony csak köszönettel tartoznak neki azok, a kik szemére vetették, hogy a világiakkal oly szoros összeköttetésben állt, s a legtöbb tervénél ezeket használta fel a végrehajtásban segítőtársakúl.

Hiszen ép ezek által érte el nagy eredményeit. Ez az elem volt a kálvinismus fentartója a viharos időkben mindenütt; különösen nálunk, a hol már a puszta létért is harczolni kellett, a mult századokban s különösen itt Erdélyben, a hol még ma is harczban állunk, testünkkel födözve a magyarság ügyét.

Az ujkor elején magyarország a nyugati keresztyénség védőbástyája volt a mozlim ellen, ma Erdélyban a reformatus vallás a magyarság védőbástyája a nyugtalanúl terjeszkedni, uralkodni akaró nemzetiségek ellen.

Szász Domokos hangsulyozta ezt a legerősebben.

Fel se lehet mérni, mily óriási tartalék erőt teremtett, a midőn a romániai magyar reformatus missziót fejlesztette, a mikor a nemzetiségek közt szétszórtan beékelt híveink, s honfitársaink összetartására, a viszonyok alapos megismerése után nagy körültekintéssel és szinte strategiai genialitással állította fel a körlelkészségeket.

Hatalmas szavára megindultak a kérges szivűek, hogy feltámadt érzelmeik maradandó jeléül kincseket adjanak a magyarságnak, a művelődésnek iskolájára és az Ur dicsőítésének hajlékára.

Anyaghoz kötött gyarló emberek vagyunk mi. Ilyen bástyák nélkül szétszórtan, elhagyottan állunk szemben a sodró áradattal s nem tudnánk azzal megküzdeni.

De ha egyesülünk, ha kicsiny csolnakokba bujunk össze, s csolnakainkat a nagy gályához oda erősítjük, a biztonság érzete kél bennünk és egyen-egyen is erősebbnek érezzük magunkat.

De bástyákat, avagy csolnakokat anyag nélkül készíteni nem lehet.

A leggyönyörűbb igehirdetés nem ád akkora erőt, mint egy kicsiny, állandó hajlékban naponként felhangzó egyszerű ima!

A sok kicsi hajlék építésére pedig mégis nagy anyagi alapok szükségesek!

A realismus eme követelményével tudott számolni Szász Domokos.

Ezért mondták sokan realistának, sőt materialistának azt, kinél tisztább, valódibb *idealistát* alig mutathat fel e mai prózai kor története.

Avvagy az idealismus üdítő forrásvize nélkül lett volna-e bátorsága nekivágni óriás utaknak, melyek a közöny sivatagán vezettek át?

Avvagy az idealismusnak lehet-é szebb alkotása, mint a szegény lelkészek, özvegyek, s az apátlan-anyátlan árvák felsegélyezése?

Sokan vannak, a kik hirdetik a jótékony szeretet nemességét; sokan azért, hogy a saját lelkiismeretük sarkalta kötelességeket mások által végeztessék el, sokan azért, hogy az emberek előtt jóknak, igazaknak láttassanak: Csak az idealista teszí azt, a mít hirdet, önzetlenül, önként, saját gyönyörűségére.

Szász Domokos a mikor a szeretetházat sürgette, saját házát már rég szeretet házzá avatta. Rokonokat, árvákat vett maga mellé s gyermekeiként bánt velük.

Szerető szivének legbecsesebb rejtekeit előttük tárta fel jóságának szinte naiv őszinteségével: mert tudta, hogy itt nem magyarázzák félre minden gondolatát, tudta, hogy nem szegűlnek ellene, tudta, hogy szivének minden dobbanása a család meghitt körében visszhangra talál.

* *

Meg volt Szász Domokosban a fenségesnek minden eleme: nemcsak a nagyság, a félelmetes, a titokzatos erő, hanem íme a jóság és a kellem is

Emlékezem. Először akkor láttam, a mikor a jó öreg Révész Bálint püspök tetemei felett imádkozott a kálvinisták debreczeni nagy templomában.

Félig gyermek voltam még akkor. A hogy megjelent ő a szószéken, s a hogy kiszabadult ajkán a fájdalomtól megcsuklott hatalmas öblös hang: félelemmel rezzentem össze. Az emberi, testi nagyságnak, erő nek ily megrázóan félelmes megtestesülését addig elképzelni se tudtam.

* *

Második izben Brassóban láttam, hallottam őt.

A szász és oláh néptengerben a magyarság kicsi szigetén, a mint éppen az utolsó követ tette fel a gátra, a melyet a hollandusok merészségével, kitartásával emelt a tenger pusztító hullámtorlaszai ellen.

Gyönyörü ünnep volt. *Brassóban* a magyarság ünnepe! Az újtemplom minden talpalattnyi helye betöltve.

És a szószéken megjelenik ő. — Arczán sugárzik az öröm.

Homlokát glóriával övezi körül a keskeny ablakon beszürődő napsugár Hatalmas szóval mond áldást az egek urának, a kinek kegyelméből hét rövid esztendő alatt immár a harminczadik templomban mondja el a felavató imát, idegen népek közt, a magyarok Istenének dicsőségére És könybe lábbadtak szemei a boldogság igaz érzetétől és vele könnyezett az egész gyülekezet s vele könnyeztem én is.

Ime ott láttam őt, a magyarságnak korunkban legnagyobb apostolát, szemében a Péter apostól tüzes lelkesedésével, ajkán a János apostol ékesszólásával, beszédének gondolataiban a Pál apostol bölcseségével, cselekedeteiben is a Pál fáradhatatlan kitartásával.

* * *

Harmadszor akkor láttam őt, a mikor az egész ország figyelme reá volt irányozva; a mikor dicsőségének legmagassabb csucsán, diadala napját megérte.

Itt e szent falak között hangzott el gyögyörü hálaadó imája, magasztos fohásza.

Életének leghőbb vágyát, legnagyobszabásu tervét megvalósitva látta Az akadályokon, a régi düledező falak omladékain átvezette lelkes seregét, mely a csaták hevében — csodálatos — megfogyatkozás helyett megszaporodott, megerősödött. — És velük együtt hozzáfogott a palota építéséhez, s a mit ő megkezdett, azt a míg élete engedte be is fejezte.

Végül a folyósókat, a termeket benépesitette zajgó, pezsgő vérü, tudni vágyó ifjak seregével, s messzeföldön hires vezetőket, tudós oktatókat keresett számukra, emberismeretének bizonyságául, dicsőségeül.

Bizony, nagy igazságot ismert fel ő, a mikor a szegénysorsú, de tehetségüknél fogva tudományos pályára való ifjaknak gondtalan kényelmet teremtett.

Hazánknak, egyházunknak sokkal több értelmes, művelt férfira van szüksége, mint a mennyi a jól situált családokból kikerülhet! Többeket kell bevonni a felsőbb, szellemi regiók körébe, ha a kultur-népekkel együtt haladni akarunk

Az esetleg kifejlődő verseny nem káros semmiképp. Eredménye legfeljebb az, hogy a ki az élet próbájában nem tud megállani az egyik téren, másikra szorúl le. A ki mire való, jusson arra a pályára. Verseny nélkül a legjobb erők parlagon maradnak, s csak a nyomorék jobb kezével dolgozik az is, a kinek balkeze ép és erős.

A régibb felfogás azt tartja, hogy annál jobb, mentől előbb kezdődik ama küzdelmes verseny. Azokból lesznek derék emberek, a kik a szegénységből önerejükön küzdik fel magukat.

De felednek két dolgot. Először azt, hogy azok az u. n. önerejükből kitanult férfiak jobbára a régi collegiumok, alma materek emlőjén nőttek fel, és igy mégis csak nyertek külső segélyt. Másodszor, hogy ha vannak mégis számosan olyanok, a kik igazán a maguk munkájából keresték meg diákos életük táplálékait — de hányan, hányszorta többen vannak olyanok, a kik a tusában letörtek, s a kiknek kihasználatlanul maradt tehetségeiket most hiába szomjuhozza a társadalom?!

A fejlődés sem egyforma. És épen a legdiszesebb, a legbecsesebb, a legfinomabb növényt kell legtovább óvni, gondozni, ápolni!

A ki a küzdelemben, a mint mondják, edződött, igen gyakran csak a csontjait tette erősebbé, de az izmok rugékonyságát elpazarolta, felemésztette.

Az az edzett erő, emelkedésre, szárnyalásra önzetlenségre, idealismusra nem igen lesz képes, s igen gyakran nagyon hamar letörik

A szerető apa, a mig birja, kiméli a kettős tehertől gyermekeit.

Ilyen szeretettel vette gondjai alá a nagy püspök az ő fiait az erdélyi magyar reformátusok jövendő oktatóit, vezéreit a leendő papi és tanári nemzedéket.

Valóban a mi gondos, szerető atyánk volt ő!

Szeretetének melegét sokszor érezhettük, a mikor nemes törekvéseinktől soha sem vonta meg támogatását, a mikor többszörösen árasztotta reánk jótékonyságának, bőkezüségének ajándékait.

Valóban, mi nekünk kell őt a legmélyebben gyászolni!

Emlékét hiven megfogjuk őrizni, támadásokkal szemben megfogjuk védelmezni.

Megkezdett munkáját folytatni akarjuk.

Pihenés nélküli izzó tevékenységében, bátorságában, önzetlenségében, ideáljaihoz való szent bizodalmában, mindenekfölött pedig Istenben vetett rendületlenül erős hitében — *legyen a mi mintaképünk.* Ugy legyen!

Gergely György, tanárjelölt.

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra újabban adakoztak:

Borsos Sándorné, ev. ref. lelkészné (Kolozs)	10 frt — kr.
Özv Fábián Ferencné, m.-felei volt ref lelkész özvegye	5 frt — kr.
Kakasi Mártonné, ref. lelkészné (N.-Teremi)	2 frt — kr
Magyarosi Istvánné, ev. ref. lelkészné (Zilah), főként a szeretetházra	10 frt — kr.
Kolozsvári népbank, mint szövetkezet, hol az adományok elhelyezve vannak	5 frt — kr.
Özv. Zayzon Ferencné, (volt székelyudvarhelyi ref. papné, Zayzon János erzsébetvárosi ref lelkész anyja)	5 frt — kr.
Fülöp Gyuláné, ref. lelkészné (Ó-Brettye)	2 frt — kr.
Újabb összeg	39 frt — kr.
Mult számunkban kimutatott összeg	44 frt 50 kr.
Összes adakozás:	***83 frt 50 kr.***

Különfélék rovata.

Budapesten az ev. ref. theol. nagytermében jan. 3-án egy előértekezlet evangeliumi konferenciák tartásának szükségességét mondotta ki, hogy a székesfőváros különböző prot. körei egymással személyesen érintkezhessenek, közös szükségeikről és feladataikról bizalmasan és barátságosan tanácskozhassanak, hogy a szivekben élő keresztyén közösség érzetét ápolhassák és testvériesen és közös munkában is kifejezésre juttathassák. Szép czélok ezek és annyi lelkes ember munkájában bizonyára meg is valósulnak.

Szaboleska Mihály, ev. ref lelkész, a jeles költő, a legelőkelőbb irodalmi társaságnak, a Kisfaludy-társaságnak tagjává választatott.

Struczmadár-politika. E czimen a debreczeni Prot. Lap 6. száma tanügyi rovatában »f« tollából egy czikket hoz. És e kifejezést: struczmadár-politika, a kálvinista Róma január 26 iki közgyülésén Wolafka Nándor dr. használta a patres-conscripti azon eljárására, hogy az ev. ref. felsőbb leányiskolának tanítónőképezdévé leendő kibővitésére épitési anyagban és készpénzben 20,000 frt megszavazását javasolta, holott a jelen tanév megnyitásától kezdve ő egy árva fillér kérése nélkül már boldogítja Debreczent valami nőiképezde-félével. És feljajdul a czikk irója: »Hogy micsoda sérelem történik még meg ezután rajtunk Debreczenben, szinte elképzelhetetlen. *Mi van még itt meg a kálvinista Rómából*, mikor ennek a tanácskozó házában megszégyenitő névvel illeti egy kath. plébános a közgyülést, a miért a ref. tanintézet létrejöveteléhez nyujt támogatást!? Nem álmodtuk soha (és ugyan miért nem?), hogy Debreczen érintetlenül megmarad Kálvinistának, de nem hittük, hogy ide jut. — Valóban, mi is azt hisszük, hogy csak álmodunk, midőn »f«-től halljuk, hogy a város a piarista gymn. kibővitésére 100 000 frtot adott, de a ref. egyetemre javaslatba hozott 2,000,000 frt. ügyét ad acta tette és a ref. főgymn. párhuzamos osztályának szervezési költségeit csak egy évre szavazta meg; hogy a kath. templom renoválására — ha kell — tízezerek állanak a város pénztárában, míg a ref. ispotálytemplom csaknem összedőlt már; hogy a város a kath. tanítók lakbérét vita nélkül emelte fel, mig a ref. tanítókkal szemben ezt a kötelességet nem érezte stb. És honnan mindez? Mert »ellenfelünk serény, fáradhatatlan; mi pedig mozdulatlanok vagyunk.« — mondja az iró. — Bizony szomoru állapotok ezek! Hát csakugyan nincs ember Debreczenben, a ki annak a makáriai választott püspöknek egy alapos gáncsot vessen?

A budapesti ev. ref. egyházban már rég óta szokásban vannak az estéli istentiszteletek főleg olyanok számára, kik egész napon át el vannak foglalva. Eddigelé a skót misszió imaházában, hold-utcai iskolájában és egy a Rózsa-utcában e célra bérelt házban tartottak estéli istentiszteleteket s ez évben már a Kálvintéri templomban is. Belátjuk, hogy a viszonyok kivánják ezt igy.

Kolozsvári Lapok. *Kovács Dezső* református főgimnáziumi tanár szerkesztésében január elsején új szépirodalmi lap indult meg Kolozsvárt, az egyetlen szépirodalmi lap, a mely a fővároson kivül jelenik meg. Az eddig megjelent hat szám meggyőzött bennünket arról, hogy a minden tekintetben magas színvonalon álló lap méltó minden magyar ember pártfogására. Szakítva a manapság annyira divatos kozmopolitizmussal, a *Kolozsvári Lapok* öntudatos, erős *nemzeties* irányt követ. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Megjelenik minden szombaton. Előfizetési ára egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

Innsbruck. Ez a gyönyörü város az Alpok ölében a jezsuiták egyik főfészke, pedig ha protestáns ember csak egyszer látta is, nagyon csodálkozhatott azon, hogy a szabad eszmék gyökeret ott még nem verhettek. Az ember lelke akaratlanul is ég felé száll e paradicsomi helyről, tulszárnyalva a hófedte ormokat. És ime mi történt közelebbről? Hetvenen tértek át a protestáns vallásra, mintha ama pünkösdi lélek hatotta volna át a szivüket Általában Ausztriában a róm. katholicizmusra jelenben rossz idők járnak: politikája felnyitja a szemeket és az egyént saját magának ébreszti tudatára, a mi egy e szó értelmével: — protestáns

---

Értesítés és felhívás.

*A református vallás rövid foglalatja** című füzetemnek első kiadása elfogyott, a mi a használhatósága mellett bizonyít.

Azonban több lelkész- és tanító kartárs részéről azon panasz merült fel, hogy 10 krajcáron igen drága, 5 krajcár is elég darabjáért. A panasz elől nem is

* A füzet, melyről itt szó van, használható. Egyházunk hittani s erkölcstani igazságai vannak itt gyermekversekbe foglalva. Természetesen e versek nem önállólag tanitandók be, de a megfelelő bibliatörténet, avagy kátekhismusi részlet megtanulása után, mint résumé. Igy e versikék a memoria kezére dolgoznak. A vallástanítás körül elismerésre méltólag buzgolkodó szerző számol a rímek fülbemászó természetével, a gyermekek rythmusérzékével, versek iránti előszeretetével. Be akarja vezetni hittani s erkölcstani igazságainkat a gyermekek lelkébe oly úton, melyen a gyermekek örömest járnak: a rythmus, a rím, a vers útján. Egy bizonyos szemléltetés — a hallás útján. Szóval: érzékeltetés. Nem akarunk mélyebb bírálatba bocsátkozni itt, de szerző célját helyeseljük s füzetét a tanítók figyelmébe ajánljuk. *Szerk.*

térek ki. Épen azért készséggel rendezem második kiadás alá, az említett árleszállítással, azon esetre, ha meglesz a kellő számu megrendelés.

Azért hát teljes tisztelettel kérem fel a tisztelt lelkész- és tanító kartársakat, hogy sziveskedjenek mentől előbb megrendelést tenni, hogy a második kiadás megtörténhessék. Megrendelés ideje 1899. február 15-ig. Megrendelés levelező lapon eszközölhető, a példányok számának feltüntetésével. Húsz példánynál kevesebb nem rendelhető Az elküldés, kellő számu megrendelés esetén, utánvéttel történik.

Cím Kolozsvárt, Trencséntér 13. szám.

Németh Sándor.
evang. reform. segéd-lelkész.

A nazarénusok.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratilag értesítette a székesfőváros közönségét, hogy a Krisztusban hivők, vagy ugynevezett nazarénusok magyarországi gyülekezeteinek küldöttei és képviselői kétrendbeli kérvényt nyujtottak be hozzá Kérik egyrészt, hogy az 1895. LXIII. t.-cz. 7. §-ának határozott rendelkezéseivel szemben részükre nem biztositott ama jogok gyakorolhatásának — esetleg törvényhozási uton leendő engedményét kérik, a mely jogokat az említett törvényczikk 9. §-a törvényesen elismert nyilvános vallási testület számára biztosít. Kérik egyuttal, hogy:

1 az eskü helyett fogadalom letehetésére nyerjenek engedélyt,

2. a katonai szolgálat tekintetében az egész haderőnél a vallási szertartásokon való kötelező részvételnek és imához, illetőleg térdelve imához vezénylésnek szokása eltöröltessék, s végül

3. hogy a hadköteles hitsorsosaiknak akár az egészségügyi csapatoknál, akár egyéb bármily terhes katonai szolgálatra — de öldöklő fegyver, használata, hordása és gyakorlása nélkül a hadügyminiszteri 1898. évi körrendelet szellemében leendő állandó beosztása kieszközöltessék.

A másik kérvénnyel az 1895. XLIII. t.-cz. 7. §-a értelmében kiállitandó iratot és egyházi szabályzatot terjesztették föl a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

A szóban levő szabályzat bemutatásának — ugymond a miniszter — nem lehet más czélja, mint ez a beadványból is kitünik, mint, hogy a nazarénus vallás törvényesen elismertessék.

A miniszter, a midőn a beadványokat a fővá ros hatóságához leküldi, a következőket jegyzi meg:

A beadvány első pontjában foglalt kérelem nem teljesithető, illetőleg a kérdésben rendeletileg intézkedni nem szükséges és a törvénytől eltérően nem is lehet, mert azokat az eseteket, a melyekben eskü helyett fogadalmat lehet tenni, törvények állapítják meg. Annak elbirálása pedig, hogy eskü helyett — a törvényben megengedett esetben — fogadalom letétele engedtessék meg, annak a hatóságnak a hatáskörébe tartozik, a mely előtt az eskü vagy fogadalom leteendő.

A katonai szolgálatot érintő kedvezmények és kérdések pedig, mindaddig, a míg a nevezett felekezet nyilvános vallási testületül törvényesen elismerve nincs, megfontolás tárgyává sem tehető

Minthogy végül a folyamodók, a másik kérvényükkel benyujtott vallási és egyházszabályzatok megszerkesztésével sem az 1895. XLIII. t.-cz. 7. §-ának 1 pontjában foglalt rendelkezéseknek eleget nem tettek, sem pedig a bemutatott szabályzatok, sem az egyházi szabályzat függelékében foglaltak az 1895. XLIII. t.-cz. 8. §-a rendelkezéseinek meg nem felelnek, sőt kifejezetten azokba ütköznek, a bemutatott szabályzat jóváhagyása és illetőlg a nazarénus vallás elismerése helyt nem foglalhat s ezzel a folyamodók másik kérelme sem volt teljesithető. *(M. P.)*

Hivatalos rész.

55—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett monói IV-ed osztályu egyház lelkészi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: természetbeni lakás melléképületekkel és kerttel. A hivektől beszolgáltatandó buza, zab s mustpénz kepe értéke a »jelentő iv adatai szerint 296 frt 38 kr; 14 hold 814 □ öl szántóföld, 3 hold 261 □ öl kaszáló, ezeknek kataszteri tiszta jövedelme: 53 frt 08 kr. Szabályszerű stóla

Pályázati határidő 1899. márcziu; 4.

Folyamodványok nt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra (Szilágymegye.)

Kolozsvártt, 1899. február hó 7 én.

Dr. Bartók György,
egyházkerületi főjegyző, h. püspök.

PÁLYÁZAT

A debreczeni ev. ref. theologiai akademián egyik rendes tanszékre, melyhez főtárgyul a *dogmatika* előadása van kapcsolva, pályázat nyittatik.

A megválasztandó tanárnak ezek lesznek a tan tárgyai:

A) *Az egyik esztendőben.*

1. Dogmatika egész éven át heti 6 órán.
2. Vallásbölcsészet, egész éven át heti 3 órán.

B) *A másik esztendőben.*

1 Symbolika egész éven át heti 3 órán,
2. Vallásbölcsészet egész éven át heti 3 órán.
3. Theol. tudományok encyclopaediája, egy fél éven át heti 3 órán

4. Apologetika egy féléven át heti 3 órán. A megválasztott tanár az utóbb említett két tantárgy helyett esetleg más tárgyak előadására is kötelezhető s heti óráinak száma szükség esetén legfeljebb 12-ig szaporitható.

A megválasztandó tanár jogos és kötelezett tagja lesz a főiskolai tanári nyugdij- és gyámintézetnek, mely a theol. akad. tanárok részére az országos nyugdíjtörvényben megszabott mértékű ellátást biztosítja. Eddigi tanár vagy lelkészi szolgálata az alapszabályok értelmében be fog számittatni.

Tanári fizetés: alapfizetés 1700 frt, lakbér 400 frt, 100 frtos ötödéves korpótlék, öt ízben Korpótlék jogosultság szempontjából, a közvetlen megelőző *rendes tanári szolgálat* évei is beszámíttatnak (1897. májusi 201. egyh. ker. jkvi. szám.) A tanári javadalom további emelkedését a tiszántuli ev. ref egyházkerület 1897 májusi közgyülésének 183. jkvi száma elvileg kimondotta.

Hivatalát 1899. szeptember hó 1. napján szakkörébe vágó tanári székfoglaló értekezéssel foglalja el

Pályázók minősítését illetőleg, legujabb egyházi törvényeink 488. §-a mérvadó.

Pályázók okmányaikkal kellőleg felszerelt kérvényöket a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához Debreczenbe folyó évi márczius hó 20-ig nyujtsák be.

Debreczen, 1899. január hó.

Kiss Áron, püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 7. szám. Kolozsvártt, 1899. Február 16.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt, félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A katharosok hitfelekezete.

Irta: ***dr. gróf Kuun Géza.***

(Folytatás.)

Nincsen olyan tévhit, mely oly nagy távolban terjedt volna el s oly nagy területen, mint a katharos vallásfelekezet. Bölcsője messze keleten ringott valamely eráni népsziget táján, hol a manicheismus, illetve az az awestâi tan ezen fejleménye, vagyis *Manes* értelmében való magyarázata a kelet-éjszaki irányban terjedő buddhismussal érintkezett, innen aztán a *tagazgaz* vagy *tokuz* vigurok tartományába terjedt Tibettől éjszakra Khorâsân és a sinai birodalom közt, a hol a manicheismus erős gyökeret vert, mint a hogy ezt Maszudî *Kitâb morûdz* stb. czimű nagy műve XV. fejezetében olvassuk. Maszudî szerint a tagazgaz nép boldog egyszerüségben élt mindaddig, mig a dualisztikus tan sátánjainak egyike őket a veszélyes tévhit elfogadására csábitotta, a mely tévhit szerint két ellenkező elvok uralja a világot, úgy mint az élet és halál, — egészség s betegség, — gazdagság s szegénység, világosság és sötétség, egység s különítés, — egyesülés s elválás, — kelet és nyugat, — létel és megsemmisülés, — nappal és éjjel. Nagy súlyt fektetett a névtelen térítő arra, hogy isten a rosszért, mi a teremtett lényeket éri semmiképpen nem lehet felelős, mert munkái mindig csak a jóra irányulnak s csak jót eredményezhetnek. Ez a tan mint fennebb mondók, teljesen ellenkezik az ó-perzsa vallással, mely a dualizmusról mit sem tud még, nagyban különbözik az árják ősrégi közös vallásától, mely természet vallás volt, s melynek némely nyoma még megvan az *awestâ* legrégibb részeiben, *gâthâ*-kban s a *rig-veda* hymnusaiban; az *avestâval* sem egyezik teljesen, a melyben a tűz kultusa különös nagy fontossággal bir, a mely jót és rosszat *egyaránt* mivel. A tüzet különben már az ó-perzsák is imádták, mint a hogy ezt *Herodot* vallásokról említést téve nyilván mondja [1] s ez a közös árja korszakban is így volt. Az ó-perzsa legfőbb isten *Aura-mazdâ* minden teremtett lény *teremtője* s *ura*, éppen úgy mint az ó-testamentomi könyvekben Isten, a ki magáról Ésaias prophéta könyvében ezeket mondja *Ki a világosságot formáltam és a sötétséget teremtettem, békességet szerzek, és gonoszt teremtek: Én vagyok az Ur, ki mindezeket cselekszem.*[1]

A katharos felekezetnek nyugat felé terjedő útjáról különböző elnevezései tesznek tanubizonyságot. Perzsiából Orményországban, Syriában s Kis-Ázsiába, Örményországból délnyugat felé Thraciába s északfelé a Kazarbirodalomba terjedt, s ott azon népnél termékeny talajra talált, a melynél a vallástürelem oly nagy mértékben volt meg. Néhány jel oda mutat, hogy a kazarok közt lakó zsidók közül többen áttértek a katharos tanra s ezek aztán felekezetök buzgó hittéritőivé lettek. Innen van, hogy a katharos felekezet egyik neve Olaszországban *gazzari*, a mely név nem a *cathari*-ból romlott, mint a hogy Sabatier Pál véli,[2] hanem a genuai *Gazaria* »Khazaria« geogr. elnevezéssel s *Gazaro* személynévvel egyezik,[3] tehát a *Kazar*-ral egyazon. Ugyanezen felekezet egymásik elnevezése: *Khwalissi* szintén kazart jelent, mert az oroszok így hitták a Kazarokat, s a Kaspi-tengert a Khwalissok tengerének, a Volgát a Khwalissok folyamának, l. ö. h. v. *Kwalinsk* város nevét a Volga partján. *Kinnamos* XII. évszázbeli byzánti történetirótól a Dunán Sirmiumban (a mai Mitrovicz helyén), Pannonia régi fővárosában, *Khalis*-okat említ, kikről azt írja, hogy a zsidó vallást követik, *de nem a tiszta mosaismust.*[4] A hazai okmányokban a *calit* név szintén előfordúl, így egy 1111. évről való okmányban.[5]

A szóban forgó felekezet a Kazarbirodalomból s Örményországból átterjedvén a byzánti birodalomba a görögök kőzt a καθαρὸς »tiszta« nevet vette fel hasonlóan az ángol *puritan*, *puritanism*, franczia *puritain*, *puritanisme* elnevezéshez, mely az áng. *pure*, fr. *pur* (lat. *purus* „tiszta") szóból képeztetett. A

[1] I. K.

[1] XLV, r., 7. v.
[2] L. id. mű 48 l.
[3] Kaffa egyik consula.
[4] Ἐπιτομὴ stb. cz. tört. műve III. s IV. f.-ben Cod. dipl. VII, az 58. l.

byzánti birodalomból s Ármeniából a vallásfelekezet átterjedt a bolgárokhoz, kik akkor még keresztyén hitökben eléggé meg nem erösedtek, a keleti s nyugati egyház közt ingadoztak, s ezért fogékonyabbak voltak a Katharos tan iránt, mint máskor s másként lettek volna. Ez a felekezet Bulgáriában igen kedvező talajra talált, s itt kapta meg igen hosszú időre további terjedéseinek kiinduló pontját; ezért neveztettek hivei *bolgárok*-nak is, illetve a nyugati tartományokban *boulgres* nek.[1] Bosniában, mint fennebb látók, a *bogomil* név alatt voltak ismeretesek egy a X. évszáz közepén élt *Bogomil* nevű papról, a kit *Jeremias*-nak is neveztek. A szerbek közt is nagy elterjedésnek örvendett a Katharos tan Ezen hitfelekezetnek egytk nyugateurópai elnevezése *patarenus* Mailándba vezet, hol a hitfelekezetbéliek a *contrada dei Patari*-t „a zsibárusok utczájá"-t lakták; ilyen nevű útcza több olasz városban volt s a Provence-ban a zsibárusok *patari*! kiáltással árulgatták portékáikat, mint a hogy ezt Sabatier id. művében olvassuk. A franczia *albigenses* ek *Albi* városáról így nevezve déli-Francziaországban (a toulousei grófságban), a kik hitökért annyi üldözést szenvedtek, szintén hozzájok tartoztak.

A görög καθαρὸς, *catharus* szóból, illet. elnevezésből lett a német *Ketzer*, cseh *kacir* »eretnek,» s ugyanezen elnevezés a magyarban *kaczér*-ra változott, mint a hogy nagy emlékü tudósunk Hunfalvy Pál elmésen és helyesen jegyezte meg.[2] A magyar *Corpus Juris*-ban I. Lajos decretuma után egy esküforma áll, a mely egész terjedelmében így hangzik:

Isten teged ugy segellyen, Szűz Maria melletted te veg napodon szent fiának előtte ugy támadgyon. Istennek mind szenti, te erted vgy imadgyanak, Isten teste te vég napodon meltan neked vgy meltoztatassêc, szörnyü halállal ugy ne vesz el, föld tetemedet ugy fogadgya halva, harmad napon ugy ki ne vesse, Isten szeniet te vég napon ugy lathassad, öröc pokolban ugy ne temetessél, és magul magod ugy ne szakadgyon, hogy Vrunknac Laios királnac es szent Koronaínac valo hiuseg tartasodra, minden orvot, tolvait, gyilkost, kaczert, ember ételöket, buöseket, baiosokat, ház égetőket, szentegyház törőket, fél hiten valot, es ki Orszag veszedelmére, poganoknac segetseggel avagy tanachal volt, ál level költőket, al pechet likaztokat, és kic ezekcel élnenec, es mindeneket azokat, kik urunc Laios kiralnac es Orszaganac, es szent Koronaianac ellene es veszedelmére törekedőc volnanac, igazan meg mondod, meg nevezed, es ki adod es meg nem tagadod és irigységben avagy gyülölségben senkit el nem vesztesz, es igazat nem hamisitasz, es hamissat nem igazitasz. Ezeket meg nem hagyod sem kedvért, sem adamanért, sem gyülölségért, sem félelemért, sem baratsagért, semmiertis. Es á mi beszed közöttetec lenne, ezt titkon tartod, es oknelkül senkinek meg nem ielented, meg sem mondod. Isten teged ugy segéchen, es ez szent kereszt.[1]

Hunfalvy P az itt közölt szöveghez következő megjegyzést fűz: »Ebben a *kaczér* szó a katharus eretneket illeti, valamint a *félhiten való* a schismaticust, vagy a keleti egyházhoz tartozót« (az id. h.) Felhozhatta volna a cseh *kacir* névalako. is, mely a m. *kaczér*-hoz hasonlólag romlott az eredeti *kathar(os)*-ból. Utóbb a *kaczér* a »lascivus« jelenté, p. o. *kakas igen kaczér*, l Apáczay Cseri János »Magyar Encyclopaedia«-jában. Végül a *kaczér* a negédest, tetszetőt kezdé jelenteni; Ballagi Mór e szónak három értelmét hozza fel »Magyar-Német Szótár«-ában u m. 1) gefallsüchtig. coquet 2) buhlerisch 3) geckhaft.

A »tökéletes« katharosok, kik magokat keresztyéneknek vagy jó keresztyéneknek (*christiani*, *boni christiani*) dél-Francziaországban *bons hommes*-eknek »jó emberek« nek (*boni homines*) nevezték,[2] elvileg nemcsak a családot, de az államot s intézményeit is gyülölték.

(Folytatjuk.)

Az erdélyi ref. püspök megerősitéséről.

Köztudomásu dolog, hogy az erdélyi ev ref egyházkerület püspökének hivatalába való beállitását az Ő felsége által való megerősités és a hűségi eskünek letétele előzi meg. Az egyházi törvény 178. § a s az erdélyi kerületi Utasitás 160 §-a egyaránt szól ezen megerősitésről és a hódolati esküről: Azonban, mig az Utasitása csak ennyit mond: »föntartatván O felségének királyi joga a püspök megerősitésére és a hűség esküjének bevételére nézve:« addig az egyházi törvény jog történeti magyarázattal e képen szól: »fentartván Ő felségének az erdélyi fejedelmektől örökölt azon joga, hogy az erdélyi egyházkerület püspöke, megválasztatása után, ezen állásban Ő felsége által erősittetik meg és a hűség-eskűt letenni tartozik.«

Ily megerősitésre csakis az erdélyi egyházkerület püspöke szorul s a hűségi eskü letételére is csak ő köteleztetik. Sokan hajlandók a megerősités és a homagium következményei gyanánt bizonyos előnyöket vonni ki az erdélyi püspökre nézve, azonban e törekvés önmagában ellentmondó. A többi négy kerület püspökei, a 2-ik Carolina Resólutio szerint (1734.) megválasztatásuk után Ő felségének egyszerűen csak bejelentendők; tehát velök, illetőleg ezen kerületekkel szemben a megerősités joga O felségét nem illeti meg. Ha e különbség pusztán csak formalitás volna, t. i. hogy az erdélyi püspök megválasztatásának tudomásul vétele ünnepélyesebb formában történik: akkor még volna valami ételme ama felfogásnak, de itt a diploma formális megerősités, melynek nyomában jár a homagium letételének kötelezettsége. Különben is, ha a megerősités tényének van valami tartalma, ez semmi esetre sem a választás érvényének, illetőleg joghatályának az emelésére foly be, hanem ellenkezőleg azt csorbitja, mivel azt fejezi ki, hogy püspöki állás betöltése a választás tényével még nem perfect, hanem kiegészitésre szorul.

Valójában ez a mai helyzet. Ennek felelt meg az

[1] Schmiedt, Histoire des Cathares (Paris, 1849), l. Sabatiernél idézve.

[2] Magyarország Ethnographiája (Budapest, 1876), a 366. l. egyik jegyzetében.

L. a *Corpus juris* 1584-beli kiadását (Tirnaviae MDLXXXIIII.) Mossóczi Zakariás nyitrai püspök, a kiadó, ezen esküformáról megjegyzi: »Forma ivramenti tempore huius Ludovici Regis facti et praestiti in lingva vngarica.» L. R M Ny, E. ll. k.. a 336-dik lapon.

[2] A felső fokon levők (»tökéletesek») magokat Bosniában *krstjani* v. *dobri bosnjani*-knak mondották.

1885-iki egyh. ker. rendes közgyűlésnek az eljárása is, midőn a főjegyzői állás betöltését egy következő (rendkivüli) közgyűlésre halasztotta, mivel ez állás megüresedését még nem tekintette teljesen befejezett dolognak, habár a főjegyzőt választotta is meg az egyházkerület püspökévé.

Egy sajátságos történeti fejlődéssel állunk szemben ennél a kérdésnél, hol a tények nem fedik teljesen a jogalapot, a mi a jelen esetben azt AC. I. rész. I. czim. 9. szakaszában van letéve. Nem lehet semmi esetre sem czélom, hogy a correctió keresztül vitelét sürgetve, e végből szóljak a czímben jelzett tárgyról, hanem alkalmilag akarok egyet- s mást elmondani e megerősítés s hűségi eskütörténetéből.

Az AC hivatott intézkedése előtt semminemű törvényes rendelkezést nem találunk arra nézve, hogy a fejedelem a különböző felekezetek püspökeit erősítse meg. Azonban a fejedelmi megerősités mégis szokásban volt Már 1557-ből maradt fenn egy, különben nem épen feltétlenül hiteles megerősítő irat, melyet Izabella a szász superintendens számára adott. Azután nagy számmal vannak az oláh püspökök számára adott megerősitések. Van tudomásunk a XVII. századból két unitárius püspök megerősítésről, fennmaradt egy szász ág. h. evang. superintendens, két tiszántuli ev. ref. superintendens megerősítő diplomája, nem különben nehány olyan diploma is, melylyel róm. kath, vicariusok erősíttettek meg hivatalukban. Azonban felettébb jellemző, hogy nem bírunk egyetlen egy, a fejedelmi korszakban kiállított diplomával sem, a melylyel erdélyi ref. püspök erősíttetett volna meg. Ennek oka pedig nem az, hogy talán az illető diplomák elvesztek volna, hanem az, hogy ilyenek nem is állíttatták ki; mert ha állíttattak volna, az erdélyi ref. püspökök a fejedelmektől hivatalukban külön erősittettek volna meg, akkor a fejedelmi »Liber Regius« okban ezeknek szövege fennmaradt volna. A nagy számmal, és pedig Báthory Gábortól Apaffy Mihály haláláig csaknem teljesen fennmaradt, ezen Liber Regiusokban, a leggondosabb keresés után sem tudtam csak egyetlen egy ily megerősítő oklevélre sem találni, holott más püspökökre vonatkozót tekintélyes számmal láttam. Ezeknél fogva, a magam részéről teljesen beigazoltnak látom azt, a mit Bod Péter Polycarpusában mond, hogy Borosnyai Lukács János volt a reformátusoknál Erdélyben az első diplomatikus superindendens, vagy püspök. (203 lap.), a kinek megerősittetését Mária Terézia kormánya követelte 1752-ben. Ezt megelőzőleg református püspök Erdélyben nem kapott sohasem diplomát.

Ha már most azt nézzük, hogy a többi püspökök, illetőleg vicarius részére kiállított diploma minő természetü; az egyházi választásnak helybenhagyására, a ius supremae inspectionis gyakorlásának kifejezésére, vagy más egyébre vonatkozik-e: úgy találjuk, hogy az egészen más természetü és pedig a ius advocatiae-ból folyik. A fejedelmi megerősítés, illetőleg az ezt magában foglaló diploma tulajdonképpeni célja és rendeltetése az volt, hogy a szabályszerűen megválasztott püspök a hivatali kötelességeinek teljesítésében akadálytalanul működhessék, e végből a politikai hatóságok támogatását igénybe vehesse s ezek kötelesek legyenek. ha kell, a szükséges brachiumot is mellé adni. Tulajdonképpen az egyháznak, az egyházi hivatalnoknak a támogatására ment a fejedelem a díplomával s mintegy annak adott vele kifejezést, hogy az illető egyház kánonai szerint eljáró püspököt, — vagy mondhatjuk — az egyházat minden jogaiban bármiféle támadás vagy ellenszegülés ellen megvédi, illetőleg megvédelmezteti. Ennek megfelelőleg a református esperesek részére is adattak ki diplomák, rendszerint az illető megválasztatásakor, hogy őt hivatalos működésében, főleg pedig az egyházlátogatásban a világi hatóságok kellőleg támogassák.

A püspökök részére kiadott diploma ezek szerint nem a megerősítés, hanem a védelem s támogatás jellegével bírt inkább s ezért mondtam, hogy nem annyira a ius supremae inspectionisból, mint a ius advocatiaeból folyt s főleg olyanoknak adatott, a kiknek erre legnagyobb szükségük volt, a mi már az orthodoxus fejedelmek vallásán levő püspökökre nézve nem fordult elő. Ugyanezen felfogást tükrözi viszsza az AC I. rész I. cím IX. articulus is mely midőn elrendezi az egyházak előljáróit, így folytatja: »mindazonáltal az eleitől fogván observáltatott usus szerént, a kik a püspökségre vagy vicáriusságra választatnak az ő közönséges egyházi gyülekezeteknek tetszésekből és végezésekből, azok a fejedelmektől confirmáltassanak (non obstantibus tamen regni legibus ac usu roboratis consuetudinibus), mely szerint mind a püspökök, mind esperestek a visitátiók állapotjában procedáljanak, kiki a maga inspectiója alá bizattatott és ez ideig observáltatott usus szerént.« Tehát a törvénynek ide vonatkozó szakasza már első felében is olyannak tünteti fel a megerősítést, mint a mely egyenesen az egyház érdekében történik és nincs benne a legkisebb vonatkozás sem arra, hogy ez a fejedelmi felügyeleti jogból származnék, sőt az egyház véduri kötelezettségnek folyományául tekinthető. A törvény mintegy az egyháznak és nem a fejedelemnek adott jogról szól. — A püspökválasztás szabad. A megválasztott egyén a fejedelem által, a régi szokás szerint erősíttessék meg. — Ezt aztán kiegészíti a törvény vége, mintegy indokolást szolgáltatva, t. i. azért, hogy e szerint járjanak el az egyház látogatásában. Ezért a fejedelem mindig azon világi tisztviselőkhöz intézi a diplomát, a kiknek politikai fenhatósága alatt álló területen gyakorolja a püspök, illetőleg esperes a maga kánonszabta jogait, illetőleg végzi kötelességeit.

A fejedelmi diploma ilyen formán protectionális levél volt s mint ilyen ment át a gyakorlatba akkor is, midőn Erdély a Habsburg-ház uralma alá került, a mikor az uralkodó nevében a gubernium adta a protectionálist. Ilyen irat több maradt reánk különböző időkből. Maradt Borosnyai Lukács János idejéből is, 1750-ből, tehát az előttről, mikor a királyi kormány még nem követelte, hogy az egyház ezen püspök megerősítését a királynőtől kérelmezze.

A fentebbiekből láthatni, hogy az egyházi törvény jogtörténeti magyarázata nem egészen helyes, midőn azt mondja az erdélyi püspök megerősítéséről, hogy ez O felségének az erdélyi fejedelmektől örökölt joga. De még kevésbbé helyes az, midőn a hűségeskü bevevéséről is ugyan ezt mondja. Mert ha vitatható volna is, hogy a confirmatio a ius supremae inspectionisból származik és hogy ezen jognak a fejedelmek által való nem gyakorlása nem változtatja meg a törvény érvényét: az már bizonyos, hogy homagiumról a törvényben egy betüvel sincsen szó. Sőt történelmi bizonyságaink vannak arra nézve, hogy a lelkészek az új fejedelmeknek, a fejedelmi korszak alatt egészen Barcsayig nem is tettek külön hüségi esküt, mint az országrendek tenni szoktak volt. És midőn ezt Barcsay tőlük, azon okon, mivel a papság tulnyomó részében II. Rákóczy György mellett foglalt állást, megkövetette volt csak nagy nehezen, protestatio és feltételek mellett tették azt le, mivel ilyen homagium letételét eddig tőlük a nemes ország sohasem kivánta meg. Apaffy alatt sem tett a papság, nem a superintendens sem, hüségi esküt, de már a Habsburg-uralom idején erre is reászoríttattak

Az a jezsuita törvénymagyarázat, mely a Királyhágon túl kiforgatta értelméből a békekötések világos rendelkezéseit, hasonlóképen járt el Erdélyben az AC. és CC., nemkülönben a Leopoldinum diploma rendelkezéseivel is. Igy jött aztán létre Mária Terézia korában az uralkodók azon joga, hogy a püspökeinket megerősítették és tőlük hüségeskütt vettek be. Nem a

ref. püspök tekintélyét akarták ezzel emelni, hanem ellenkezőleg, az egész egyházat nagyobb függésbe kivánták hozni az állami hatalomtól A rebellis gyanuban álló kálvinistáktól nem győzték szedni a hűségi esküt, majd később a különféle hűségi nyilatkozatokat.

Mintha jó előre látták volna őseink, hogy az általuk olyan féltékenyen őrzött AC. és CC egyes intézkedéseit is egyházuk vesztére fordítja majd a róm. kath. reactió, azért állapították meg Marosvásárhelyi István püspöksége idejében 1726-ban »a nehéz időkre nézve« a successiót. Nem a hűségi eskü kikerülése volt a czél, mert erre már ekkor az összes lelkészek is reákényszeríttettek, hanem hogy a püspök-választásnál mindenféle esetleges zavarok, huzamosabb üresedés s ez által a kormánynak az egyház-ügyekbe, különösen a püspök választásba való beleszólásának eleje vétessék.

Természetesen ez nem maradt titokban a bécsi udvar előtt, melynek a jó katholikusok e változást bemondták. Mellékczélokat láttak ezen intézkedésben és midőn Rákóczy József proclamatiója alkalmával, több fő úrral együtt Szigethy Gyula István püspök is börtönre vettetett s midőn a romanisaló absolut politika mind jobban túltette magát a jogon és törvényeken, végre elkövetkezett az is, hogy Borosnyai Lukács Jánost megerősítése végett az erdélyi reformatum consistoriumnak a felséges udvart meg kellett keresnie, mert a püskök »másképen rendesen hivataljában nem szolgálhat.

Nem az AC.-ban gyökerező jogról van tehát itten szó, hanem egy oly másikról, a melyet épen úgy a protestáns ellenes kor teremtett meg, mint a Királyhágón túli püspökök bejelentési kötelezettségét, csakhogy kissé keményebb és erőszakosabb formában, mivel csavaró magyarázattal törvényes látszatot is lehetett neki adni Azonban ma már szokásjog alapján is megszilárdult O felségének ez a joga s a mi egykor erőszak lehetett, ma jognak tekintendő.

Pokoly József.

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Folytatás.)

A »Beszédek“ az 1799-ik év deczemberében jelent meg — *névtelenül*. Hatásáról a pártok szerint külön kell beszámolni. Mindeniknek más-más kifogása volt ellene. Csak egyben voltak egyek — az elitélésben. Az anathéma csak úgy hullott minden oldalról az ismeretlen eretnekre. Anynyi bizonyosnak látszott, hogy a »Zsidó szalon«-ból került ki a spinozista munka. Az orthodox körök itélete minden vonalon egybe hangzott abban, hogy ez a vallás védelmére irott könyv »felforgatása és semmivé tétele minden vallásnak«. Hiszen ez nemcsak az ő theologiájuk nagyjelentőségü tételeit támadja meg a természetfeletti kijelentésről, az inspiráczióról, a biblia absolut tekintélyéről, hanem a mit eddig a legradikálisabb rácionálizmus sem mert tenni, a deisztikus istenfogalmat, a személyes halhatatlanságot sem tartja az igazi kegyesség lényegéhez tartozónak. S a mit helyette ad, az a végetlennek csupán subjectiv szemlélete és érzése a végesben s az egyén önátadása az universumnak, önmegsemmisülés. De a szabadelvüek is csupa helytelenítésre valót találtak benne. Az öreg udvari pap, Sack is — a mint Ranwenhoff írja — a ki pedig különben nagy jóindulattal viseltett Schleiermacher iránt, s kit a szerzőség titkába beavattak, bár életében minden eretnekítést elítélt, megbotránkozását fejezte ki »az új iskola revolucionárius iránya« felett s a vallás dolgában megtagadott az íróval minden közösséget. És ez is igen természetes. Mi köze lehetett a rácionálistáknak azzal a Schleiermacherrel, ki előtt a vallás sem nem tudás, sem nem cselekvés. Mi marad a vallásból, ha a rácionálizmus szentháromsága is meging? S aztán nem állott-e velük szemben az író a negyedik beszédben az orthodoxia pártjára a pozitiv vallás értékelésében a természeti vallással szemben?! Nem a pozitiv vallást mondta-e élőnek és életkeltőnek, míg a természeti vallást üres és élettelen abstraktumnak nevezi?! Hogy rokonszenvezhettek ők a »Beszédek« írójával, mikor nekik főtörekvésük éppen a természeti vallás helyreállítása volt!?

Ne csodálkozzunk ezen a minden oldalról jövő pálczatörésen! A »beszédek« misztikus érzelemtheoriájával az utolsó évtizedek theologiájának semmi érintkezési pontja. Orthodoxia és rácionalizmus hogyan itélhessen másként arról a felfogásról, a mely szerint a vallás sem nem tudás, sem nem cselekvés?! S pedig e felfogás igazsága első sorban éppen e negátiókban van. Negatiójában annak a felfuvalkodott, öntelt rácionalizmusnak, a mely azt hitte, hogy egy pár vallásos fogalom megtartásával a közönséges konverszáczió számára eleget tett a vallásnak, hogy aztán teljesen a vallást megvető müveltségnek adhassa át magát És negatiójában annak az orthodoxiának, mely abban a hitben áltatta magát, hogy a vallásban az értelmi reflekszió minden, s a vallás igazságait megtalálják a syllogysmusok.

De nem hiányoztak, sőt napról-napra nőtt számuk azoknak, kik előtt e beszédek egy új világot nyitottak meg. Álljon itt ezek közül, két nagytekintélyü thologus nyilatkozata, a *Marheinekeé* és *Harmsé*.

Az első így ir Schleiermacherhez: »Mióta a »Beszédek«-et olvastam mélyreható s — azt hiszem — egyszersmind jótékony változás ment végbe bennem. Csaknem azt hiszem, hogy életemben akkor voltam először teljes tudatossággal vallásos és kegyes »midőn Önt a vallásról beszélni hallottam.« A második meg önéletrajzában azt mondja, hogy diákkorában került kezébe először e könyv, melyet egy barátja kölcsönzött oda neki. »Szombaton délután volt. Mindjárt hozzá kezdtem az olvasáshoz« és nemsokára kiadva a rendeletet háziasszonyomnak, hogy bárki jöjjön, be ne bocsássa, olvastam késő-késő éjszakáig és egyfolytában olvastam végig. Nem tudtam letenni, mig végére nem jutottam. Sőt alig hogy egy pár órát aludtam, vasárnap reggel ujra előlről kezdtem az olvasást, mignem úgy éreztem magamat, mintha fejemet csavarok közé szoritották volna. Akkor letéve a könyvet magányos, csendes sétára indultam és ez úton mintha egyszerre felismertem volna, hogy az üdv munkájában minden ráczionalizmus, minden aesthetika, minden magamtól való tudás és cselekvés semmis és haszontalan és mintha egyszerre csak villámgyorsan czikázott volna át lelkemen az a szükségérzet, hogy üdvünknek máshonnan kell származni. Ha valakinek ez misszteriozus és misztikus s ez elbeszélés mithusnak és fantazmanak tetszik — nem tehetek róla; világosabban szá-

mot adni róla nem tudok, de azt állitom hogy az én magasabb életem születés órája volt ez; helyesebben, halálórája ó-emberem ismeretének az istení dolgokban. Az volt rám nézve, mint a Herder hatása Stillingre örök mozgásra kaptam lökést e könyvtől«. S bizonyára, e férfiak sok száz és ezer ember helyett szólnak. Annyi bizonyos, hogy az a nagy átalakulás, a melyre a »Beszédek« harmadik kiadásának előszavában e passus vonatkozik: »az idők oly feltünően megváltoztak, hogy olyan személyek, kikhez e beszédek eredetileg intézve voltak, mintha többé nem is volnának, úgy hogy az ember most a müveltek közt széttekint, inkább arra érezné magát indittatva, hogy kegyeskedőkhöz, szeretet nélküli kárhoztatókhoz, baboná sokhoz és tulbúzgókhoz irjon beszédeket«, ha első sorban a napoleoni nagy nemzeti katasztrófák által hozatott is létre, de nem csekély mértékben hatott közre e munka is.

Korára gyakorlott hatását azonban kétségtelenül nemcsak negátiói által érte el. hanem azon pozitio tartalom által is, melyben a vallás benső lényegét határozza meg. S később kimutatandó hiányaitól, melynek a további korekciójára méltán rászorultak eltekintve ebben áll művének fontossága a későbbi és a mai theologiára nézve is.

(Folyt. követk.)

TÁRCA.

Az elmuló és maradandó a keresztyén egyházban.

(Felolvastatott a brassói ev. ref. egyházi estélyen)

Az ég és föld elmúlnak, de az én beszédem megmarad mindörökké; e kijelentésben világos bizonyítékát látjuk annak, hogy Jézus a keresztyén vallásban az Istennek örök éltü megnyilatkozását tette az emberiség közkincsévé. Ennek daczára sokan a legkisebb változástól is megijednek, mely a vallásos élet mezején előtünik. Remegnek, nehogy általa a keresztyénség végleg megsemmisüljön Szünetnélkül halljuk tehát a vészkiáltást a keresztyénség veszedelemben van. A leglényegtelenebb ellentmondást a fennálló theologiai rendszerekkel, a fennálló egyházi szervezettel szemben, sokan ugy tekintik, mint a hit megtámadását, a keresztyénség megrontását!

Másfelől az ellentét kedvéért, vannak olyanók is, a kik azt hirdetik, hogy a keresztyénségnek ideje letelt. Ez utóbbiak arról akarják meggyőzni a világot, hogy ezután a kegyesség, egy uj alakot kell magára öltsön, hogy a vallás szárnyai túl a keresztyénség határain, az égig kell emeljenek, mint a hogy a szárnyaira kelt sasfi örökre elhagyja, az anyai fészket, melyben felnevekedettl

Szenteljünk egy kevés időt az ellentétek okának megvizsgálására és lássuk »mi az elmuló és mi a maradandó a keresztyénségben.

Jézus azt mondotta, az ő beszéde soha el nem mulik és mégis már az első tekintetnél rájövünk, hogy nincs semmi mulandóbb, mint a beszéd. A beszéd nem hagy maga után külső nyomot, a mint megrezegteti a levegőt, eltünik. Ennek daczára Jézus reá bizta az igazságot, melyet hirdetett, a világ megváltoztatására. Nem szentelt arra időt, hogy gondolatait megörökítse, kinyilatkoztatta azokat ott, a hól véletlenül hallgatóságra talált: a tenger partján, egy fa árnyékában, egy kunyhóban, templomban, vagy valamely zsinagógában, a mint az alkalom magával hozta. Nem állit tekintélyes papi rendet, nem létesit iskolákat, hogy ezek beszédét megőrizzék, egyszerüen barátait kéri, hogy az igazságot, a melyet tölle hallának, hirdessék. Beszédeit nem irja könyvekbe, hanem erős hitén nyugvó nemes bizalommal, szorja a világba a jó magot és azokat reá bizza életképességükre. Hite azt sugta neki, hogy a mi Istentől van, az nem veszhet el, ő gondot visel.

A jó magot, tehát elvetette a szivek talajába, a harmat és a nap az ég e küldöttei majd azt ott, csirába szöktetik. Érezte, hogy szavai az örökkévalóság kincsei, igy nyugodtan bocsátotta azokat szabadon, e mulandóság földén. Bizalma meg sem is csalta, 19 századon át az elemek megkiméltek, ugy a mint ő azt remélte. Az ő beszédei ma már minden emberi nyelvre le vannak forditva, hogy viszhangra keljenek a föld kerekén, minden népnek ajakán.

Bele vegyül ma már Jézus kijelentése a népes városok zajába, mint a távól tengerek néma morajába. Vasárnap templomtól templomig hangzik szava, mig keresztül zengi a világot. Az ő beszéde a jók lélekzetvétele, az özvegyek reménye, a hivök öröme lett, zengése csodákat mivel.

Az ő szava épiti templomainkat, teszi széppé hajlékainkat, emeli gondolatainkat, tisztitja eszmeinket, megszenteli imáinkat. Az ő szava által minden a mienk, Krisztus testvérünk, az idő szolgánk, a halál a mi díadalunk. Kijelenti nekünk Istennek jelenlétét, a tavasz első virágában, a pillangó szárnyalásában, a nemzetek bukásában, a világ örömében, gyászában.

Ha a keresztyénség hangja elnémulna, a világ néma lenne, mint a sir; elhalgatna a szent dal, mely a királyt és népeit illettel tölti bé; mely a szegény özvegyet magányos munkájában megörvendezteteti. Ha a hang elnémulna, vége lenne a mi szép világunknak. Igy él és uralkodik Jézus szava a világon!

Azóta hatalmas emberek szavát, kiknek nevét egész földrészek rettegték, bár papok és alattvalók egész raja érczbe, kőbe vésve kivánta megörökiteni azokat, megsemmisültek urokkal eggyütt és nem beszél rólok többé a világ. Azóta, a hajdankornak jeles müvei, városok, tornyok, várak, birodalmak aláhanyatlottak és a földön alig van nyomuk, mely jelezné, hogy valamikor hol állottak.

A bölcsek bölcsessége, a művészek művészete, a költők dala, a papok szertartásai, az elmúlás zsákmányai lettek, eltemetve feküsznek a mulandóság ágyában, csak árnyaik lebegnek még néhól földünk szinén. Mindezen árnyak felett, teljes ragyogással, mint fényes csillag emelkedik ki a Názáreti Jézus dicső alakja; a nélkül, hogy személyisége tér és idő által, bármi változáson, ment volna keresztül. Jézus szava egy új világot teremtett, minőt a hajdankor pogány bölcsei még álmaikban sem láttak.

Az ő beszéde átszárnyalta az enyésző időt, mint a sebesszárnyu sas a viharok légkörét, és alábocsátkozik a hivő és megtérés után epedő szivekbe, mint az atyának lelke egykor a fiura alászállott. A régi ég és föld, hogy elmultak, de az ige megmaradt, misem bizonyitja jobban, mint ez, hogy mulandó az, mit az ember nagynak nevez, állandó pedig az, a mit az Isten igáznak jelőlt.

De, ha a keresztyénséget, mint Jézus vallásának történelmi megnyilatkozását szemléljük, arra a tapasztalatra jutunk, hogy mi sem volt több változásnak alávetve mint a keresztyénség.

Míg Jézus vallása minden időben, minden országban, minden emberben az igaz hivőknél ugyanaz volt, az egyházak és népek keresztyénsége tanban és életben, két században, vagy országban, nevén kívül sehol nem volt ugyanaz. Az egyes keresztyén felekezetek

között az idők rendjén felmerült különbségek mélyebbek és lényegesebbek voltak, mint a minő eltérés van Krisztus és Plátó között.

Igaz, a hetedik század keresztyénsége már eltünt, ma már azon dolgok közé tartozik, a melyek voltak, de már többé nem lehetnek, mert sem az Isten, sem a világ visszafelé nem mehetnek, tehát ha itt-ott fel is üti fejét e mult idők réme, ijeszgetése meg nem rémit, kecsegtetése nem csábit, mi örvendünk, hogy elmult.

De, szomoruan kell beismerjük, hogy sok olyant árulnak még ma is, a vallás czégére alatt, a mi elmuló dolog. Vannak hagyományok, szertartások és tanok, melyekre érdemök feletti sulyt fektetnek, míg az istenes élet és emberszeretet, kies mezeit parlagon hagyják. Bár a szertartás és tan a lényeg megnyilatkozásának formái, de csak akkor és addig hasznosak, míg a lélek szükségleteinek megfelelnek. Tehát a formaságok, e szerint a keresztyénségnek csak tartozékait, nem pedig lényegét képezik, ezek csak a ruha, nem a test, mely más ruhát ölthet magára, mely neki épen olyan jól állott és épen olyan jó szolgálatot tehet, mint ez. Az elmondottakban leli magyarázatát, hogy egy és felekezetnek lehet sok, a másiknak kevés külsősége, mégis mindakettő egyaránt keresztyéni lehet,

A mi felekezetünknek, kik Istent lélekben és igazságban kivánjuk imádni, s kik azt valjuk, hogy a vallás nem tan, nem szertartás, hanem lélek és élet, kevés külsőségünk van, istentiszteletünkben. E keveset is a jövő kor megtarthatja, vagy elveheti, régi szertartásokat életre hivhat, vagy újakat alkalmazhat, de azért utódaink lehetnek éppen olyan jó keresztyének, mint mi vagyunk, vagy atyáink valának.

Ha a multba tekintünk, vagy a különböző országok egyházait nézzük a jelenben, látjuk hogy külsőségek és szokások a keresztyénségben éppen olyan sokfélék, mint a pogányoké volt, kiktől a keresztyén egyház, nem egészen helytelenül egynehányat által vett.

A ki a keresztyénség történetét vizsgálja, látni fogja, hogy egyik korszaktól a másikig az egyházban nem csak a szertartások rendje, hanem a tan is, mily sok hullámzásnak van alávetve. A mi az egyik országban hazugság, a másikban igazság számba megy. Egyik korszak eretnekiti az orthodoxiát, a másik ahoz alkalmazkodik. Most Árius, majd Athanasius kerülnek felül. Mindketten végül kiközösittetnek, mivel egyik azt állította, a mit a másik tagadott. Emberek hurczoltattak máglyára, mivel a megnyilatkozó közös felfogással, ellenkező tant hisznek igaznak és e szerint élnek.

A középkori egyház theologiai tantételei, ugy tetszik mintha közelebb állottak volna a zsidó és pogány felfogáshoz, a philosophiai elméletekhez, mint a keresztyénség alapelveihez. A szentháromság tana a dogmák ez Akhillesi sarka, e korban nem annyira a hittani, mint inkább philosophiai alapon nyugodot. Mindezekből az tűnik ki, hogy a mikor a régi vallások elavultak és kihaltak, mint örökséget hagyták az ujnak formaságaikat és tanaikat, azaz ugy tettek, mint a mesebeli óriás, ki legyőzőjének hagyta mérgezett ingét, mely ezt megrontotta.

Valóban sok hittétel foglal még ma is helyet némely keresztyén theologiában, mely inkább emlékeztet a pogány templomokra, mint arra, melynek szegletkövét Krisztus vetette meg! Jó részben, fa, pozdorja és széna az, a mivel az emberek azt a szegelet követ tovább épitették, a melyet Jézus megfektetett. Csoda-e azután, ha az épület mindjárt nagy veszedelemben van, ha egy kis tüz által megtámadtatik?

A keresztyénségnek folyama, minden talajnak, melyen áthömpölygött, színét, alját, magába vette, ugy hogy ma már az nem minden részében az életnek ama kristálytiszta vize, mely zamatos itallal kinálja az epedő ajkakat

Valjon, ha Jézus vagy Pál apostol ma a nevökben keletkezett legtöbb theologiai tanrendszert elolvasnák magukénak ismernék e azokat? A dologba egyedül az a szerencse, hogy a theologiai rendszerek elavúlnak, mint a fák levelei. Az emberek által Krisztus nevében létrehozott tanok mulandó voltát az élet igazolja legjobban.

(Vége következik.)

Péchy Árpád.

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra újabban adakoztak:

Nemes Ferencné, ref. lelkészné (Alsó-Ilosva)	3 frt — kr.
Biró Andrásné, ref. lelkészné (Daróc)	2 frt — kr.
Hatházy Ferencné, ref. körlelkészné (Kide)	2 frt — kr.
Ujabb adakozás	7 frt — kr.
Mult számunkban kimutatott összeg	83 frt 50 kr.
Összes adakozás:	*90 frt 50 kr.*

Különfélék rovata.

Folyó hó 15-én 5 órán kezdve a theol. fakultás előljárósága gyűlést tartott. Elnökölt dr Bartók György, egyházkerületi főjegyző, h. püspök, ki tartalmas megnyitó beszéde közben kegyeletesen emlékezett meg néhai püspök Szász Domokosról. Ez előljárósági gyűlés egyéb tárgyairól, mivel szerdán este lapunk már kiszedve szokott lenni, ezúttal bővebben nem referálhatunk.

Gyászlap. *Nagy Albert*, beresztelki nyugalmazott ref lelkész folyó hó 7 én elhalálozott. — *Kolozsvári Károlyné*, szül. Oroszlán Lidia folyó hó 12-én elhunyt. Áldás emlékükön!

A tanulók vasárnapja. A tanulók tulterheltségének sokat vitatot kérdéséhez hozzá szól ma Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter is egy az összes főigazgatókhoz intézett rendelettel, melyben kimondja, hogy vasárnapra a tanulóifjuságnak házi feladatot vagy leczkét adni nem szabad. A miniszter intézkedése remélhetőleg üdvös hatással lesz a tanulóifjuság fejlődésére, melyet tulbúzgó tanárok eddigelé bizony egészen tekinteten kivül hagytak. A rendelet szószerinti szövege ez:

Mint már több izben hangsúlyoztam, a túlterhelés nem csupán a tanterveknek, hanem a módszernek a kérdése is. A közoktatási kormányt e meggyőződésében megerősitik a tanulmányi felügyelettel megbizott közegek jelentései, melyekből kiderül, hogy ott, a hol a középiskolai tanításunknak alapjául szolgáló s az utasitásokban kifejezett módszeres alapelvek valóban lelkes méltatással találkoznak, a túlterhelés bajai is enyhébb alakban jelentkeznek. Az utasításoknak egyik kiemelkedőbb elve az, hogy az ismeretek puszta közlése nem biztosíthatja az igazi eredményt. Az ugynevezett leczkefeladás helyét, mely egymagában tanításnak nem is nevezhető, az intenziv tanítói eljárásnak kell elfoglalnia, mely abban keresi érdemét, hogy a tanár az osztály összes tanulóival közösen és együttes munkában dolgozza fel e tantervben kiszabott anyagot. Az ily eljárás mellett a tananyagot lényegében az iskolában hallottak és tanultak megszilárditására s szükség szerint irásbeli alkalmazására kellene szoritkozniok.

Sajnosan tapasztalható ezzel szemben, hogy még sok helyütt túlságos mennyiségü házi leczkékkel és feladatokkal vannak a tanulók megterhelve, aminek egyik oka — elismerem — az osztályoknak általában tulságos népességében s ennek folytán a helyes tanítói el-

járás alkalmazásának csekélyebb lehetőségében, de ezenfelül a fent érintett, ma már széltében elismert módszeres követelmények mellőzésében is kereshető. Arról értesültem, hogy egyes középiskolák tanárai még a vasárnapra is oly sok megtanulni való anyagot, házi irásbeli feladatokat, rajzokat stb. adnak fel, hogy a tanulóknak még ezen a napon sincsen módjukban a családdal való bensőbb érintkezés, vagy a fáradt elmének nemesen szorakoztató foglalkozással, vagy üdüléssel való megpihentetése.

Amennyiben tehát a hétköznapokon külömböző külső akadályok kedvezőtlen hatása alatt nem volna lehetséges az utasitások ajánlotta módszeres elveknek teljesen következetes alkalmazásával a házi foglalkozás mértékét jelentékenyen leszállitani, a szorgalmi időnek lelkiismeretes felhasználása révén, legalább arra törekedjenek a tanári karok, s erre nézve a királyi főigazgatóság közbelépésére számitok, — hogy a vasárnapon, mint külömben is egyedüli heti teljes szünnapon. lehetőleg egészen mentek maradjanak a tanulók a házi feladatoktól és leckék tanulásától A hétköznapi szorgalmi időnek lelkiismeretes felhasználásával részemről lehetőnek tartom e cél elérését s hiszem, hogy a vasárnapi pihenőnek áldásos következményei a jövő év iskolai munkásságának nagyobb élénkségében s a tanulók behatóbb érdeklődésében is jelentkezni fognak.

Vettük a Debreceni ev. ref főiskolának az 1898—99. tanév második felére szóló akadémiai tanrendjét, melyet az akadémiai igazgató az előadások gazdagságát áttekinthetőleg szerkesztett meg s adott ki.

A katholikus kongrua. A Samassa József egri érsek elnöklete alatt müködő központi kongrua bizottság azon óhajának adott kifejezést, hogy a plebániai jövedelmek összeirására vonatkozó utasitások a nem katholikus lelkészek jövedelmeinek kiegészitése tárgyában időközben alkotott 1898 XIV. t.-czikkel hozassanak összhangba és hogy a bizottságnak lehetővé tétessék, hogy fellebbezéssel meg nem támadott. bevallásokat is szükség esetén vizsgálat alá vegye. Minderre egy legfelsőbb királyi elhatározás kieszközlése vált szükségessé, minthogy az ezen összeirásokra vonatkozó utasitásokat is ő Felsége hagyta annak idején jóvá.

Wlassics Gyula vallás és közoktatásügyi miniszter a bizottság kivánalmainak teljes jógosultságáról meggyőződve, részletesen és behatóan indokolt felterjesztést intézett ez ügyben ő Felségéhez, mely előterjesztésnek alapján ő Felsége megengedte, hogy mindkét szertartásu katholikus lelkészek és segédlelkészek jövedelmei összeirásának a központi kongrua bizottság által foganatba veendő felülvizsgálata alkalmával a következő kiigazitások eszközöltessenek:

1. Az esketési stóla dijakból befolyó jövedelem az összes jövedelmi összeirásokban törlendő;

2. Hasonlóképpen törlendő az anyakönyvi kivonatokból befolyó jövedelem, valamint ezzel kapcsolatban az anyakönyvi jövedelmeknek az anyakönyvvezetési költség czimén felszámitott 10 százaléka.

3. A lótartási átalány maximuma 125 forintról 200 forintra emelendő és ehhez képest egy lótartásra 63 frt helyett 100 frt számitandó.

4. Káplántartás czimén 200 frt helyett 250 frt hozandó levonásba.

Ugyszintén megengedte, hogy a központi kongruabizottság az összes lelkészi és segédlelkészi jövedelmi összeirásokat felülvizsgálhassa és az 1895. évi április 16-án legfelsőbb helyen jóváhagyott szabályzat ellenére megállapitott jövedelmi és kiadási tételeket kigazithassa, illetőleg törölhesse.

Továbbá a latin és görög szertartásu katholikus érsekség és püspökségek, valamint a királyi adományozás alá tartozó apátságok és prépostságok jövedelmi összeirása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter által 1897. julius 12-én kibocsátott „Irányelveket« jóváhagyta és azok alapján eszközölt eljárást tudomásul vette. *(A)*

Poroszország felsőbb leányiskoláiban az 1894. évi (május 31.) miniszteri határozat értelmében úgy nevezett szabadválasztásu tanfolyamok léptek életbe, melyeknek tantervében eddig csaknem kizárólag történelmi, aesthetikai és természettudományi tantárgyak szerepeltek. Jelenleg azonban tekintélyes mozgalom indult meg abból a célból, hogy e tanfolyamok tantervébe a *vallástanitás* is fölvétessék

A porosz alsóbb népiskolai ügy köréből közöljük a következő statisztikai adatokat: Az 1896. évben Poroszországnak 36138 népiskolája volt 92001 osztálylyal, 79431 tanerővel és 5.236,826 növendékkel. A tanitói jövedelem, középszámitással: 1523 márka, a tanitónői jövedelem pedig 1279 márka. A népiskolai ügyre forditott összeg 186 millió márka. A katholikus népiskolaügygyel szemben az evangelikus fölényben van; de el kell ismernünk, hogy a katholicismus az ő iskolaügyében ott is, valamiképpen nálunk is, nagy munkát és pedig nagyobb munkásságot fejt ki, mint a protestántismus A föntebb említett 5.236,826 népiskolás gyermek közül 250 ezer jár közös iskolába. Ilyen iskola van 680.

Klerikális részről a hesseni kormányhoz a következő interpellatió intéztetett: »Van-e értesülve a kormány, hogy a hesseni gymnasiumok ifjúsági könyvtárai mily módon vannak összeállítva? Az ifjúsági könyvtárakban levő könyvek micsoda elvek szerint válogattatnak ki beszerzés s kiosztás végett? Van-e tudomása a kormánynak, hogy e könyvtárakból (pld. Offenbachban) a növendékek oly könyvekhez jutnak, melyek a *katholikus egyház* iránt ellenségesek s az ifju lelkekre károsak? Mit szándékozik a kormány tenni, hogy a katholikusok sérelme megszűnjék?« Ime, az ultramontanismus mindenütt ott van, hogy saját érdekeit érvényesitse s a gyermekkönyvtárakat sem mulasztja el végig olvasni. Mi még a tankönyvek tekintetében sem vagyunk scrupulosusok.

Kedves kötelességemnek tartom azon nemes szivü adakozók neveit megemlíteni, a kik a h.-marosi ev. ref. egyháznak a következő összeget adakozták: Tekintetes Éltető József úr egy 25 forintos értékü urasztali ezüst poharat. T. Éltető Józsefné, nagyságos Jenei Lenke urasszony egy 70 frt értékü urasztali abroszt, 2 darab 10 frt értékü urasztali kendőt. Az urasztali igen szép és értékes teritőket saját kezeivel himezte és semmi munkát, fáradságot nem kimélve egy olyan urasztali készlettel látta el az urasztalát, melyet csak látni is gyönyörüség és boldogság. A szép teritékeken e szavak olvashatok: »A kik az urat keresik, semmi jó nélkül nem szükölködnek.« A nemes szivü nő ezzel még nem elégedett meg, hanem az ő jószivének jó kincséből előhozott még egy újabb jót. Az iskola számára 32 frt 70 krért vásárolt egy iskolai csengetyüt, melyet át is adott az iskola használatába ezen szavakkal: erős hitem van, hogy mint ősapáim, ugy én is még sok jót tehetek az Isten dicsőségére és az anyaszentegyháznak javára Fogadják a nemes szivü adakozók egyházam háláját, forró köszönetét. Száljon Isten áldása becses éltökre és élvezzék sokáig a legszebb jutalmat, melyet a tiszta öntudat ad. Holtmaros, 1899. febr. 2-án. *Bóka György* holtmarosi ev. ref. pap.

Bodolán 1899. év január hó 1-én tartott egyházközségi gyülésben: helybeli lelkész Szabó Ferencz afia nagyon meglepte egyházközgyülésünk tagjait azon kegyeletes cselekedetével: midőn elhunyt, egyetlenegy elfelejthetetlen leánya Szabó Anna nevére 150 frtos emlékalapitványt tett Közalap tőkéjéül — egyházközségünknek. Azon megnevezéssel, hogy ennek kamatjaiból az egyház hiveire nehezült s évenként beszedni szokott közalapjárulék, időtlen időkig, mind az időknek végéig fedeztessék. Fogadja nevezett lelkész úr

itt e helyen is egyházközségünk tagjainak szivélyes, meleg köszönetét. Bodolán, 1899. jan. 30. Egy egyháztag.

A Brassai-emlék ügye szépen halad előre. Az intéző bizottság február 5-én ülést tartott a Nemzeti Casinóban és a gyűjtés eddigi eredményét számba vette. Az összes középiskolák igazgatóinak fölhivást és gyűjtőivet küldött a bizottság. A fölhívásokból egyszerű hátirattal visszaküldetett 27. A visszaküldöttek között van egy pár olyan elsőrendü tanintézet, a melynek rideg eljárása meglepte a bizottságot Másfelől azonban örömmel tapasztalja a bizottság, hogy számos tanintézet azonnal magáévá tette az emléküguet és lelkes áldozatkészséggel adakozott. Minthogy a fölhivások csak a mult hónapban küldettek szét, az eredmény egészen biztatónak mondható. Ujabban adakoztak: Dr. Tóth György igazgató, Kecskemét, 1 frt Tanárképző főgymnasium Budapest, 5 frt Kádár József tanár Deés, 2 frt. Doby Antal Homonna, 2 frt. Dr. Bartha Béla igazgató Debreczen, 3 frt. Allami főreáliskola Körmöczbánya, 5 frt. Gyalog István Bonyhád, 8 frt. 05 kr. Gazd tanintézet Kassa 11 frt Gazd. akadémia Magyar-Óvár 10 frt. Kir főreáliskola Lőcse 10 frt. VII. ker. főgymnasium Budapest, 5 frt. Gymn. Zombor 2 frt. 50 kr. Áll. polg. iskola Késmárk, 1 frt. Kir. főreáliskola Sopron 3 frt. 95 kr. Kovalszky Uj-Verbász. 3 frt. Ávéd Jakó igazgató Gyulafehérvár 2 frt. Ádám Domokos Bözöd 5 frt. Áll. polg. fiuiskola Kassa, 6 frt. 50 kr. Borbélv Sándor Budapest, 2 frt. 70 kr. Góbi Imre igazg. Budapest, 11 frt. Csanády Gusztáv ig. Keszthely, 5 frt Futó Mihály ig Hódmező-Vásárhely. 3 frt 25 kr. Szentes János ig. Gyönk, 2 frt. 50 kr. Kir. főgymn Fiume, 22 frt frt. 50 kr. Kerekes Dezső igazg. a tanulóktól Rimaszombat, 12 frt. 05 kr. Takács József ig. Veszprém, 3 frt. Gál Endre ig. a tanulóktól Halas, 27 frt. 40 kr. Pivar Ignácz igazg. Budapest, 5 frt. 50 kr. Szűcs Lajos igazg. Zenta, 1 frt 50 kr. Csepreghy Endre Kis-Kún-Félegyháza, 1 frt 20 kr. Ev. ref. főgymn. Pápa. 3 frt Kir. József műegyetem Budapest, 39 frt Szögyény Ferencz ig. Gyöngyös, 4 frt Pótsa József főispán Sepsi-Szt.-György, 8 frt Áll. fgymn, Nagy-Szeben, 5 frt Áll. felsőbb leányiskola Szeged, 3 frt 45 kr. Dr. Kárpáti Károly ig. Szeged, 4 frt. 63 kr. Ferencz József tud. egyetem tanárai Kolozsvár, 55 frt. Elek Gyula. ig. Kolozsvár, 10 frt. 30 kr. Ev. ref tőtanoda Debreczen 3 frt. Jelen közlemény főösszege: 337 frt. 98. kr., a megelőző közleménynyel együtt 1047 frt. 28 kr. A gyüjtések folyamatban vannak és a bizottság erősen hiszi. hogy a Brassai-emléket rövid idő alatt föl fogja állitani a hálás kegyelet. Vajha úgy lenne!

Közelebbről a megyei és városi törvényhatóságokhoz fog fölhivást intézni a bizottság.

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten **1898. november hó 15-én** megtartott **II. huzásán** kihúzott számokról.

(Ötödik közlemény.)

500 nyeremény à **18** korona értékben: (Folytatás.)

251515	251526	252146	254015	254217	260491	241497	263898
264025	264408	264760	266141	268514	271254	271267	271503
271504	273369	273555	274022	274482	274499	274509	276104
276753	277790	278067	278107	278322	278855	278130	281095
281703	284225	286669	289436	290123	291202	292529	292530
293108	294391	295441	295870	295808	297653	298287	298451
298985	299042	305546	307725	308743	309940	312248	312589
312779	312890	313643	313821	314867	315610	316434	316590
318976	320584	322757	323144	323905	324031	324704	325450
326044	326405	326622	326864	328102	330182	330609	331894
337211	333464	341980	342194	342232	342299	343047	343085
343187	343513	344240	344581	345403	346526	347091	348596
348960	350798	350860	351751	352447	353370	353843	354003
354511	355558	360397	362293	362787	363444	364064	364625
365458	366433	366588	367374	368216	368617	369089	370072
373585	374212	375223	376418	377697	378166	381107	382597
384403	384410	386607	387452	387587	388727	390596	393144
393833	393945	394039	394677	396378	398629	398694	399501
401225	401661	402957	402971	403750	403906	404169	404306
404801	406372	406985	408433	408978	409236	409368	409995
410801	411348	411577	413071	413214	413470	413685	414876
415422	416900	417182	417287	417944	418134	418135	418136
418137	418677	418729	419637	420494	420907	422181	422366
423372	423464	423625	424527	426341	427143	429184	431306
432666	432830	435319	435764	436754	440184	441240	441768
445545	443557	444212	444501	446409	450567	455522	455694
457364	458770	459313	460825	462363	462660	463059	463733
463779	464325	464761	466299	466415	469695	470304	470314
470896	471036	471943	475010	479410	480500	481269	482236
484004	484281	484346	485220	486498	486697	486857	489509
490413	491025	491163	494348	494847	497175	497565	498204
498220	498995.						

Hivatalos rész.

189 – 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t Előljáróságának.

A kultuszminiszter úr mult évi 79.497 számon a középiskolai érettségi bizonyitványok forditásának kiállítása tárgyában körrendeletet bocsátott ki, mely a Hivatalos Közlöny 1899. évi 3-ik számában olvasható.

Felkérjük a m. t Előljáróságot, hogy a hatósága alatt álló középiskola igazgatóját e körrendeletre figyelmeztetni s őt annak pontos megtartására utasitani szíveskedjék.

Kolozsvártt, 1899. február hó 8 án.

Dr. Vályi Gábor. elnökhelyettes. *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó.

64—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *felfalusi* II. osztályu *lelkészi* állomásra pályázat nyittatik.

Az állomás javadalma:

a) kepe,- korcsma regale- és közmunka váltság, dézma kárpótlás és conversio többlet czimen készpénz, összesen: 795 frt 34 kr.

b) 24 h. 1590 □ öl szántó, 2 h. 413 □ öl rét, 1296 □ öl parlagi kaszáló haszon élvezete, melynek dijlevélben megállapitott tiszta jövedelme (kataszt.) 50 frt 40 kr.

c) 1507 □ öl belsőség, ujabb időben épült jó lakás- és melléképületekkel.

Kötelességek: a felfalusi anyaegyházban az egyházi törvényekben körülírt lelkészi teendők végzése, s az alsó-idecsi diasporában ritkán előforduló esketés, keresztelés és temetés.

Pályázati határidő 1899. márczius 10. A kellően felszerelt folyamodványok *Tavaszy József*, esperes aához, M.-Péterlakára (u. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvár, 1899. febr. 13.

Dr. Bartók György,
egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 8. szám. Kolozsvártt, 1899. Február 23.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A katharosok hitfelekezete.

Irta: ***dr. gróf Kuun Géza.***

(Vége)

Felekezetök hívei két kategoriára oszoltak, u. m. a tökéletesekre, kik magokat választottaknak (*electi*) s mint fentebb látók, keresztyéneknek, jó keresztyéneknek, tökéleteseknek (*perfecti*). jó embereknek nevezték és a második, illetve alanti fokon levő proselytákéra, kiket hivőknek (*credens*) neveztek; az utóbbiak, mint látni fogjuk, sokkal kevesebbre kötéleztettek, mint az előbbiek. A tökéletesek a kezek feltétele által avattattak fel, a mely szertartás a vigasztaló léleknek reájok való kiömlését volt hivatva eszközölni, a mely okon ezt a szertartást a nyugat európai tartományokban, jelesen Olaszországban *consolamentum*-nak szokták nevezni. Ezek közt voltak annyira vakbuzgók, hogy az illető szertartás teljesülte után magokat *endura*-ba helyezték, illetőleg életöket éhhelhalással fogyasztották el, s tették ezt azért, hogy a *consolamentum*-ot elnyervén, az anyaggal való tisztátlanító érintkezéstől idejekorán szabaduljanak.[1] A vízzel való keresztelést nem ismerték, mert hiszen a víz is anyag, s mint ilyen nem tisztithat, hanem a felekezetökbe lépők fejére János évangyeliomát tették, s a görög katharosok ezt szertartást, mindazonáltal átvitt értelemben, βαπτισμα-nak nevezték.[2] Pauler Gyula »A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt« című nagybecsű műve II. kötetében a felekezet két kategoriájáról igen jellemzőleg ezeket írja: »A tökéletes keresztyén tehát — mint magokat kiválóan nevezték — férfi vagy nő, földi zarándoklását csak arra fordította, hogy a világ minden kicsi, nagy örömét, baját, intézményét megvesse. Szemében a házasság, a család, az emberi társadalom ez alapja, csak testi kárhozatos egyesülés volt, mely ismét testet hoz létre, s azt ép úgy megvetette, gyűlölte, mint a társadalmi lét legkomplikáltabb organismusát, az államot és intézményeit. Testét folytonos bőjttel sanyargatta. Jártában-keltében is nagyon sokat, majdnem mindig imádkozott, csak fekete ruhát viselt; más vallásuakkal szóba sem állott, kivévén, ha meg akarta téríten Ilyenekből kerültek ki az egyházak fejei, az apostolok: de számuk — a dolog természete szerint — csekély volt, alig esett egy egy, ezer- kétezer más közönséges hívőre (illetve a második kategoriához tartozó hívőkre). E közönséges hívőknek meg lehetett, meg kellett alkudni a rossz világgal, bár hitükben, elméletben. ők is megvetettek mindent, a mi más keresztyéneknek kedves, sőt szent is vala, ámbár azt külsőleg mégis tisztelhették, hozzá alkalmazkodhattak, csakhogy el lehet képzelni, mennyire feleltek meg, mennyire tettek eleget azoknak a kötelességeknek, melyeket a keresztyén vallás, az országok törvényei oly cselekményekre nézve szabtak rájuk, melyek az ő szemükben csak a »rossz«-nak, az ördögnek művei voltak, s így házasságuk — hogy példát említsek — csak olyan ideiglenes szerződés-féle volt, melyet a férj megtartott, míg az asszony jó volt, de ha tetszett, mi-n denkor fölbonthatott. Igy élt a közönséges bogomil valóságos szellemi dualismusban, melyben megcselekedhette, úgy a hogy, mind azt, a mit belsőleg ördögi rossznak tartott, és csak halála perczében kellett magába szállania, konvertálnia, »tökéletes« keresztyénné lennie, ha nem akart a pokol martalékává lenni.[1] Tanok a különböző tartományokban módosult. mert a feltűnést lehetőleg kerülték s igyekeztek látszólag s látszatból a nagy többséghez alkalmazkodni. A katharosok békeszeretők voltak, halkan beszéltek, soha sem kiabáltak, sem nem kacagtak; arcok színe halovány volt a sok bőjtnek miatta, a mi a keletire ős régi időktől fogva mindig nagy hatással volt szentségnek, elég gyakran szenteskedésnek, bizonyos kifejezését öltette rájok. Templomaik csak kevés számmal és kivételesen voltak, papjaik nem voltak; a harangot az ördög harsonájának tartották; imádkoztak lakásaikban, künn a szabadban bárhol, magános helyeken, erdőkben, hegytetőkön, barlangokban, jártokban-keltökben, de oly községben, a hol kevés számmal voltak, a többiekkel ők is templomba mentek, s látszatból úgy tettek, mint azok.[2]

[1] L. Sabatier id. müve 47—48. ll
Jirecek »Geschichte der Bulgaren«, a IX. fejezetben.

L. a 20—21. ll.

[2] Jirecek id. h

A katharosok, mint fennebb látók, magokat közönségesen keresztyéneknek nevezték; a görögök őket vagy Βογομίλοι-oknak, vagy Εὐχίται-oknak (az εὐχή »imádság«. »fogadás« szóról,) vagy Μασσαλιανοι-oknak (a franczia Marseille régibb névalakjáról, mely *Massalía*-nak, lat. *Massilia* hangzott), a szlávok pedig *babuni*-knak (talán a *Babuna* nevü hegységről nyugat Macedoniában), vagy *manicheji*-knek[1], Bosniában *patareni*-knek nevezték, *Publicani*-knak is neveztettek, a mely név *paulikiani* ból romlott, illet. azon örmény manicheus hitfelekezet nevéből, mely Ármenia külömböző helyein, így a többi közt *Tefrika*-ban erős gyökeret vert. Ez a tan oda Kis-Ázsiából jött s lényegileg egy volt a samosataí[2]) *Konstantin* által a VII. évszázban megujított előázsiai gnosticismussal, vagyis inkább manicheismussal A byzánti császárok közül többen üldözték ugyan a paulikianusokat mindazonáltal a felekezet nem hogy elapadt volna, sőt inkább megszaporoda s huzamos időn át terjedőben vala.[3] *Petrus Siculus*, a ki 868-ban mint byzánti követ az örmény Tefrika városba érkezett, ott hírét vette annak, hogy a paulikianusok hittéritőket szándékoznak Bolgárországba küldeni. Péter késedelem nélkül egy még mai nap is létező íratában figyelmeztetett veszélyes voltokra, s *József* bolgár érseknek benyujtotta iratát. Emlitettük, hogy a byzánti császárok közül többen üldözték a paulikianusokat, de nem valamennyien, így *Konstantinos Kopronymos* még a VIII. évszázadban több ezer syr- és örmény paulikianust telepitett Thraciába, a legtöbbet Philippopolis vidékére. Nikephoros 810-ben Konstantinápolyban a polgári joggal ajándékozta meg őket.[4]) Thraciából terjedtek be aztán úgy a dunai-Bolgariába, mint Macedoniába. A X. évszázban Bolgáriában hat templomjuk volt, melyek, mint Jireceknél olvassuk, a Pál leveleiben előforduló hat város után neveztettek el. Tanitóik Pál apostol tanitványainak neveit vették fel, s ezen nincs mit csodálkoznunk, mert hiszen felekezetök neve: *paulikianus* szintén Pál nevével függ össze (syrül *Faulos*.)

Péter bolgár fejedelem uralkodása alatt egy *Bogomil* nevü pap lett hiressé, kit *Jeremiás*-nak is neveztek, ez a paulikianus tant ujította meg, illet. a paulik. dualismust a keresztyén tanakhoz közelebb hozni törekedett, s a felekezetet erős kézzel szervezte.[5] Helyesen jegyezte meg róla Jirecek id. művében, hogy új vallást nem alapított s nem is az »orthodox" egyház közösségéből vált ki, s hogy tanainak gyökszálai kivül esnek a keresztyénségen; tana a syr, perzsa és görög nézeteknek a keleti keresztyénséggel való összeelegyedésének egy újabb fejlődési fokát jelzi s jelez közeledést a keresztyénséghez. Nem volt nehéz Bogomilnak, irja Jirecek többször id. művében, egy a pogányságtól csak nem rég felszabadult oly népnél honosítani meg a paulikianus tant, a mely az ősrégi szláv mythologia *Bozi* és *Bêsi* nevü egymással szünetlenül versenyző isteneiben hitt, illet. a jó és rossz istenitésében. Két fő templomok egyike a *bolgár* volt, másika a *dragovici*, melyeket felekezetök bölcsőjének tartottak.[1] — Egyike azoknak, kik tévedéseiket a leghevesebben támadták, Bolgáriában *Kosmas* presbyter volt, a ki a bogomilokat, mint Jireceknél olvassuk, a siket és vak bálványoknál is rosszabbaknak mondott, sőt még a *Bêsi*-knél is. Az állam, intézményei, rendje, hatósága s a gazdagok ellen közveszélyes izgatóknak mondja őket.

A bogomilok irodalmáról igen érdekesen értekezik úgy Asbóth János Bosnien und die Herzegowina« czimű nagy művében, mint Jirecek Konstantin id. könyvében. Kosmas idejében csak az ujtestamentumot tartották, az ó-testamentomról hallani sem akartak; a bibliai magyarázat nálok nagy szabadsággal történt, s az egyéni felfogásnak itt tág tere nyilt. Sok régi, az ó-szlávra a görögből forditott apokryph-munka olvastatott általok s fordúl meg közkézen. Maga Bogomil több apokryph munkát gyűjtött össze, s ezeket részint saját műveibe dolgozta fel, így Esaiás látományát stb. s ezek aztán, valamint a görögből eszközölt ó-szláv forditások ujólag oroszra is lefordittattak, melyeket aztán az »orthodox egyház indexére helyezett s Bogomil egyik munkája czimében nevét az »igazhivő« indexíró *Bogu ne mil*-re változtatta, a mi »Istennek nem kedvest« jelent. Az orosz orthodox egyház ezen apokryph iratokat *loznja knigi*-knek, »hazug könyveknek« nevezte.[2]

Magyar Pál mester (*Magister Paulus Ungarus*) a ki Magyarországon az új Domonkos szerzetnek első házát alapitotta Győrben, Bosniában a patarenusokat teljes igyekezettel téritgette.[3] Az első 32 Domonkos-rendből való térítőt a rajongók a folyókba fullasztották.[4] III. Incze pápa szomoruan látta a téritési kevés eredményét, s a magyar királyok is Bosniában minden igyekezetük daczára a Katharosokat a nyugati egyházhoz vissza nem csatolhatták, sőt a *Kotroman* dynastiából való utolsó király II. *Twrtko* nak halála után egy bogomil hitfelekezetű lépett a trónra. Egy régi horvát krónika megjegyzi, hogy a bosniákok akkortájt inkább hódoltak meg a töröknek, mint a magyarnak, csak azért, nehogy Zsigmond magyar király vallásukért tovább is háborítsa. Mátyás király is szigoruan intézkedett a bosniai eretnekek ellen, s mindazonáltal sem akkor, sem később a török uralom alatt nem szünt meg a bogolismus Bosniában, sőt mint Asbóth János irja, még a jelen évszáz közepe körül is voltak oly bogomil családok (s talán hitközségek is), melyek titokban atyáról fiura reájok átörökölt tanaikhoz s szókásaikhoz híven ragaszkodtak.

Olaszországban, mint P. Sabatier helyesen jegyezte meg, assisi Ferencz és szerzete a példának és tanításnak ereje által az ott is szétterjedő katharos felekezet téritgetéseinek gátot vetett s híveit megnyerte magának, a szeretet cselekvőségének, a jóságos Istenben helyezett feltétlen bizalomnak.

[1] *Manes* tanainak követitői.

Felső-Syria (ἡ ἄνω Συρία) egyik városa az Euphrat melletr (syr. Šamiāt, mai nap *Samsat*, vagy arabosan *Someisât*).

[3] Const. Joseph Jirecek »Geschichte der Bulgaren« (Prag, 1856), a 174—175. ll.

[4] L. mind ezekről Jirecek id. művében.

[5] L. Jireceknél.

[1] L. Jireceknél a 176. lapon.

[2] L. Asbóth János id műve 30—31 ll

[3] L. Hunfalvy Pál id. művében.

[4] L. Ormós Zsigmond »Árpádkori művelődésünk története« (Budapest, 1883) cz. k. 210. l.

[5] L. id. műve 93-dik lapján.

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Folytatás.)

A »Beszédek« e positiv tartalma *a vallás lényegéről való felfogása*, hogy rámutatott arra és átültette a köztudatba azt, hogy a vallás sem nem a tudósok által kieszelt rendszer, sem nem kivülről belénk plántált isteni tudtuladás, hanem szabadon és természetesen fejlődik ki az ember bensejében és igy az embernek elidegenithetetlen tulajdona, embervoltával összefüggő szellemi kincse. A vallás az emberi lélek belső ténye Az eddigi iskolai rendszerek mindenikének az volt a közös alapgondolata, hogy a vallásos hit bizonyos objectiv istenikijelentések ismerete. A vitakérdés csak az volt, hogy e külsőleg adottat hogyan sajátithatja el az ember és mi az az ismertetőjegy, a mellyel a kijelentésben az igazat a hamistól megkülönböztetni lehet. A supranaturalismus és rácziónálizmus teljesen egy volt abban, hogy a vallás értelmi-működés, bizonyos igazságok rendszere a világ előállásáról és folyamáról, az ember teremtetéséről, sorsáról és rendeltetéséről, az Isten lényegéről és akaratáról és a jövő életről; a vita csak arról folyt, hogy mi úton-módon jutott az ember ez ismeretek birtokába s mi alapon itélhető meg objectiv igazságuk. A Schleiermacher álláspontján e kérdések vitatásának alapja esik el, midőn kimondja, hogy a vallás a lélek belső kedélyi élete, belső bizonyosság a végesnek a végtelennel való közösségéről *A vallásos hit forrása nem valamely külső kijelentés, hanem egyedül és kizárólag a belső kegyes élet.* A mi a vallásos embert kényszeríti, a mi uralja, az nem valami külső törvény, szabály, hanem egyedül Isten szava az egyénnek saját megszentelődött lelkében. A hivő csak magának, azaz a benne nyilatkozó Istennek engedelmeskedik, És ebben van az ő legmagasabb — mert közvetlen, — bizonyossága, a melyben nem kételkedhetik a nélkül, hogy saját magában ne kételkedjék. És viszont, e vallásos bizonyosság kifejezés-formái felett, a melyek a különböző korok világnézlete és bölcsészeti fogalma által meghatározott reflekszió eredményei, kételkedhetik. sőt azokat el is vetheti és ujakkal cserélheti fel a vallásos hit minden kára nélkül. Igy a végetlenről való fogalmunk is ölthet bármily alakot, de a benne való hitünk mindig állani fog, mig annak hatását saját lelkiéletünkben magunk tapasztaljuk.

És ennek a felfogásnak micsoda fontos gyakorlati következményei voltak! A vallás megszabadíttatván a külső békókból, ujra elfoglalhatta helyét, mint az egyéni és társadalmi élet összes formáinak megelevenítő központja. Azok a műveltek, kiket éppen az ideális, szellemi javak utáni sóvárgás idegenitett el a velőtlen csontokon rágódó egyháztól, most belátták, hogy csak az egyháztól s nem a vallástól fordultak el, most érezték, hogy a vallás örök javuk, drága kincsük maradt akkor is, midőn maguk is elvesztettnek hitték és sejtelmes vágyakozásuk, magasabb aspirációk a vallásból fakadtak és a vallást keresték akkor is, midőn azt hitték, hogy megvetették. Mily más lett az alapon az embernek Istenhez való viszonya is! Az eddigi theologia e tekintetben tiszta pelagiánizmuson épült fel, egy szerződés volt az, melynek egyik fele az embert kötelezte bizonyos kötelességek teljesitésére, a másik fele Istent a megfizetésre. Az egész ráczionális theologában alig volt más szerepe az Istennek, mint biráskodni, a jót jutalmazni, a gonoszat büntetni És lényegében nem állt másképpen a dolog az orthodox rendszerekben sem. Mert bármennyit beszéltek is az isteni kegyelem fontosságáról és szerepéről, a vége még is csak az volt, hogy a kegyelmet annak ajándékozza Isten, ki arra magát érdemesiti. Az Augustinus mondása »nem a tieidet, hanem tégedet keresünk Istenünk«, ép' ugy feledésbe ment volt, mint a negyedik evangélium Krisztusának legmagasabb vallásos bizonyossága és hitvallása: »Te énbennem és én tebenned.« Schlaiermacher hozta tudatába ujra az embereknek, hogy a vallástalanság igazában abban áll, hogy az ember Istennel szemben akar valamit, mig az igazi vallásosság: önátadás, végesnek a végetlen által való betöltetése.

Igaz, nem l het tagadni, hogy e nagy jelentőségü érdeket egy másik, nem kevesebb fontosságú rovására érvényesitette: áldozatul adta a *személyiség* érdekét úgy az istenfogalomban, mint a halhatatlanságban az emberre nézve

E pontnál eljutottunk a »Beszédek« hiányainak felmutatásához. Ezek közt mindjárt legelől kell említenünk, hogy a vallás psychologiai lényegének meghatározásában egyoldalu. A kérdésre, hogy mi a vallás lényege? — felelete majd ez: az universum szemlélete, a végetlen érzete; majd csak az érzelem. De a szemlélet és érzelem kettős dolog s a kérdés éppen az, hogyan alkotnak ezek mégis egységet? S ha erre azt feleli, hogy ez egység az öntudat refleksziója előtti, még mindég kérdés marad, hogy mi biztosítja vagy kapcsolja együvé a kettőt az öntudatos vallásosságban? És a midőn az *universum* szemléletéről beszél, megfejthetetlen, hogy a szemléletnek hogyan lehet végetlen, tehát éppen nem szemlélhető tárgya? De ime az universumnak, a vallásos szemlélet tárgyának közelebbi meghatározásánál azt mondja, hogy ez a természeti és emberi élet törvényei, az egésznek rendje, mely az egyedeket egységgé fűzi össze. Ámde a törvény nem a közvetlen szemléletnek, hanem a gondolkozásnak tárgya. Ugy, hogy itt arra jövünk reá, hogy a Schleiermacher »universum szemléleté«-ben nem éppen korrekt formában a Spinoza »Isten gondolkozva való megismerése« fogalma ujul fel, az értelmi mozzanat háttérbe szorításával. — Még szembetűnőbb e háttérbe szorítás ott, a hol pusztán az *érzelemre* fekteti a súlyt. Mert a mily igaz, hogy a vallásos tudatban lényeges mozzanat az érzelem, annyira nem áll az, hogy a vallás puszta érzelem. Ennek nemcsak a psychologia mond ellene, a mely az egységes emberi szellemben ilyen abstrakt megosztást nem ismer, hanem maga a vallás összes tapasztalati jelentkezése is, a melyben a vallásos képzetek ép' úgy nem esetlegesek, mint az erkölcsi felfogások és eljárások, hanem mindkettő egységes egész. Sőt kétségtelen tény, hogy a vallásos tudat minden mozzanatában az érzelem meghatározott karaktert csak bizonyos meghatározott képze-

tek által nyer, a mi azt bizonyítja, hogy a vallásos aktushoz az értelmi mozzanat szétszakíthatatlanul oda tartozik már eleitől kezdve s nem csak a reflekszió során járul hozzá utólag, hanem egy és ugyanazon mozzanatba esik össze. De ez az eset az akarati mozzanatra nézve is, vagy a vallás- és erkölcsiség viszonyára nézve is. Ha a vallás csak puszta érzelem, akkor a merő passivitás s akkor a cselekvő élettel a szenvedőleges vallásosság nem állhatna kölcsönhatásban De a tapasztalat itt is azt mutatja, hogy az *egészséges* vallásosság a beteges myszticizmus quietizmusától éppen abban különbözik, hogy rugója az erkölcsi élet munkásságának. Ugy hogy el kell ismernünk, hogy az újabbkori vallásbölcsészet a tapasztalati igazságnak teljesen megfelelőleg járt el, midőn a Schleiermacher fogalmát a vallás pschychologiai lényegéről oda módosította, hogy az az emberi szellem egységes nyilatkozata, értelmi, érzelmi és akarati mozzanatainak szétválaszthatatlan egységében.

(Folytatjuk.)

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből.*

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1898. deczember 15-én tartott egyházmegyei közgyülésen. —

Mélyen tisztelt egyházmegyei közgyülés!

Engedje meg a t. közgyülés, hogy munkásságomat feltüntetni akaró beszédem kitűzött tárgyainak felsorolása előtt elbagyjam a lázas tevékenységtől üzött élők birodalmát és alászálljak a nyugalmat adó halálnak völgyébe, hol lelki szemeim előtt feltünik ama nagy, népei, különösen magyar nemzetünk szeretetében megdicsőült asszony, Erzsébet királyné ő felsége dícső alakja. Mély megdöbbenéssel értesült minden nemesen és igazán érző, hogy amaz ideális czélért lelkesülő, népei boldogítását munkáló és e mellett a szenvedések hosszu kínjait átszenvedő szivet egy fanatikus őrültnek durva tőre járta át. Ha a bűn, a gonoszság megdöbben, menynyivel nagyobb fájdalmunk, ha ennek ártatlan, milliók sorsát intéző, boldogságát munkáló esik áldozatúl! És ő felsége nagy, angyali jóságú vala, kinek nyomain boldogság fakadt, míg ő azt elveszité. Emlékét ragyogó betükkel vési fel a történelem lapjaira és a magyar nemzet szivében épit számára oszlopot. Nagyságának rajzolását, dicső tettekben ragyogó életének leirását nem kisérli meg arra méltatlan és erőtlen tollam, csak óhajtom, hogy maradandó emlékét minden igaz honfi őrizze meg szivében!

A gyászos hír vétele után egyházközségeinkben harangok zugása jelzé a szomoru valót, gyász istentiszteletekben hő ima szállt fel sorsunk intézőjéhez, a királyok királyához: istenhez, vigasztalásért, emlékbeszédek hirdették nagyságát és tették maradandóvá emlékezetét. E végből rendkivülileg összehivott egyházmegyei tanácsülésünk jegyzőkönyvileg adott kifejezést megdöbbenésének és fájdalmának.

Nem időzöm tovább a halál országában, int vissza az élet és szól: az élők feladata megőrizni a hallottak jó emlékét, de nem feledni e mellett a munkát, tevékenységet, a haladást a rögös pályán a czél felé És azt hiszem, hogy a midőn beszámolok egy évi munkásságomról, a midőn megtesszük különböző jelentéseinket végzett dolgainkról, a t. közgyülés nem fogja ellenünk felemelni kárhoztató szavát, hogy kötelességeink hiv teljesítéséről elfeledkeztünk volna.

Ezen tudatban szivélyesen üdvözlöm közgyülésünk t. tagjait. Lelki örömmel látom együtt egyházközségeink képviselőit, kiket évenként bizonyosan az egyházmegye ügyei iránt érzett érdeklődés és azon elhatározás gyüjt össze, hogy az egyházmegyei élet feltárása által megismerjék, hol kell hatni, tenni és alkotni, az igazságos birálat által új erőt, ösztönt nyujtanak a vezető, kormányzó egyéneknek és testületnek a tovább haladásra, a fáradhatatlan tevékenységre. És az együttes működésre, a fokozott tevékenységre igen nagy szükség van. A régi bajok még léteznek, nincsenek szünőben, erősebben ostromolják hitünk várát, anyaszent egyházunk alkotmányát. Külellenségeink megengedett és meg nem engedett eszközökkel rontásunkra törnek. A reverzálisok csillaga emelkedőben A diszes és kevésbé diszes misemondó ruhák felöltése a reverzálisokhoz köttetik és ezek szerint osztogattatik az áldás a sekrestyében, vagy az oltárnál, A gyenge hit meging, enged az erőszaknak és hiveink száma fogy

Hangoztatjuk, hogy szabad vallásgyakorlat van, nincs kényszer, egyforma jogokban részesülünk és nem vesszük észre, hogy még mind a türt állásponton állunk. Katonáinkat vallásos meggyőződésükkel ellenkező cselekvények végrehajtására kényszeritik. Tanulóinkat reá erőszakolják országos ünnepélyeken a róm. kath istentiszteleteken való megjelenésre, a nélkül, hogy a viszonosság elvét alkalmaznák. A hivatalnoki karnak kegyesen megengedtetik, hogy a hivatali főnököt misére kisérje és azt végig hallgassa, de a mi imáink, beszédeink unalmasak, nem érdemesek a meghallgatásra, hiányzik belőlük és mellőlük a tömjénfüst, mert a fődolog az ily ünnepélyeknél, a lélekszám és nem az, hogy minő érzelmekkel vesz részt valaki az ily istentiszteleteken. Bizony az ily sablonos, csak a külsőségekre tekintő, de nem a szív vágyait kielégiteni akaró vallási cselekményeknek se értelme, se becse, de a megszokás második természetté válik és az emberben azon hitet ébreszti fel, hogy a puszta megjelenéssel eleget tett nemcsak a közfelfogásnak, hanem önmagával és istennel szemben fennálló kötelezettségeinek is. Ez hozza létre a közönyt a vallás és annak organuma, az egyház iránt. És ezek mellett ott vannak belellenségeink; nincs elegendő hithűség, a nyomasztó anyagi viszonyok sokat elvisznek oda, hol kevesebb a teher. Fordulnak elő, igaz hogy még csak szórványos esetek, hogy a házas felek nem veszik igénybe az egyházi áldást, de a dinom dánom, a mulatság, lagzi el nem maradhat és ez a fő. Szomoru tünetek, a melyek hathatósan felhivnak arra, hogy éberek legyünk és vessük kezünket a munkára

És e munkában t. közgyülés! a lelkészi karnak szüksége van a segitségre. Kötelességeinket erőnkhöz és tehetségünkhez mérten teljesiteni törekszünk, de igyekezetünk megtörik, ha egyházközségeinkben a vezető egyének maguk mutatnak példát arra, mikép kell az egyházat háttérbe szorítani és annak dolgait semmibe venni. A vezető egyének tette és cselekedete mindig hatással volt és van arra a népre, mely egyéb hiányában csak arra tekint, mit tesz azon egyén, kinek vezetésére reábizta magát. Ezért örvendek, mikor közgyüléseinken üdvözölhetem egyházközségeink világi képviselőit, mert hiszem, hogy itt feltárva sebeinket, azokat otthon egész erővel és egész igyekezettel orvosolni törekesznek. Az idő és viszonyok az egyházias életnek nem kedvezők, az uj egyházpolitikai törvények nagy megrázkódtatásnak tették ki anyaszentegyházunkat, de ha a vezető egyénekben meg van azon hitbuzgóság, törhetlen akaraterő és áldozatkészség, a mely elődeink nevét a történelem lapjaira irta fel

* Ez esperesi beszédet szivesen közöljük. Kérjük a nt. esperes urakat, hogy egyh.-megy. közgyülési beszédeiket lapunkhoz beküldeni sziveskedjenek. Az ily beszédek az ő aktualis föladatukat többnyire megoldják ugyan az elmondással s a nyomukban keletkező intézkedésekkel, de az ily beszédeknek, mint az itt közölteknek is, meg van egyház történeti értékök is, sőt távolabbi helyeken egy és más dologban impulsust adhatnak. Még egyszer kérjük a megnyitó beszédek szives beküldését. Szerk.

bizton tudom, hogy diadalmasan fogunk kijutni a harczból és nem rendülünk meg. Egyes biztató jeleket látok, melyek aggodalmaimat eloszlatják Tevékenység van egyházközségeinkben, kevés azok száma, hol a buzgóság a fagyponthoz van közel. Én minden erővel, a mely csak hatalmamban áll, arra törekszem, hogy a hitbuzgóságot, a tevékenységet felébreszszem, erősítsem a reám bizott egyházközségekben, de mert egyedül, korlátok közé szorított erőkkel sokat tenni nem lehet, egyházközségeink vezető egyéneit itt e helyen is felkérem a segitségre, a munkára, csak így tehetünk hasznos szolgálatot azon intézménynek. a mely szabad eszmék hirdetése által a felvilágosodást, a szeretet törvényeinek ápolásával a humanizmust terjeszti, a jó és igaz elveinek terjesztésével az erkölcsi derékségre nevel. (Folyt. követk.)

TÁRCA.

Az elmuló és a maradandó a keresztyén egyházban.

(Felolvastatott a brassói ev. ref egyházi estélyen)

(Vége.)

Volt idő midőn többen életökkel lakoltak, mivel szorgos kutatással, olyan természettudományi tételeket állapítottak meg, melyek bár ellentmondást nem tűrő bizonyítékokon nyugodtak, de az ó testamentum némely kinyilatkozásainak ellent mondottak. Volt idő, midőn az ó-testamentumnak minden betűjét. isteni kijelentésnek tartották, s mint ilyenről azt állították, hogy a keresztyén vallás sorsa is annak bizonyosságától függ, azaz ezzel áll, vagy esik.

Igy az irott szó tekintélyéért, az embernek elkellett hinnie képtelen legendákat, ellentmondó állításokat, költeményeket; egy álmot csodálatos isteni kijelentésnek, egy keleti képes beszédet való történetnek, egy csomó szerelmi idilt. mint Krísztus szeretetének képét a keresztyén egyházhoz, egy festményt, melyet egy keleti ember élénk phantasiája hozott létre, bizonyítéknak arra, hogy a végtelen hatalmi Isten emberi szóval beszélt, egy csipkebokorban, vagy mint ember megjelent, hogy evett és ivott, azután felhők szárnyain magasba szállott, hogy az Isten ma egy, holnap más tanácsot ád, hogy saját törvényét eltörli, hogy haragját egy halandó csillapította le, hogy egész nemzetet, egy milliónyi embert, a kik az ő gondviselésében pillanatra kételkedtek, el ne pusztítson.

Bölcsészeti, sőt keresztyén vallásos kérdések, az ó-szövetségből vett bizonyítékokkal döntettek el. A régi zsidók történetének alakulása, a keresztyénség történetében, ennek eszményéül tekintetett. A kegyes zsidók évszázadok előtti látományait pedig úgy tekintették, mint valót, mert azok szerintök színről-színre látták az Istent.

A mi eleinte, egy bizonyos zsidós rajongás volt, később hittétellé lett, ennélfogva az olyan keresztyéneket, kik mindent hinni nem akartak, megégették. Évszázadokon keresztül, ilyen volt hite a keresztyén egyháznak; anélkül, hogy a vallásos igazságok egyedüli forrásának a bibliát tekintették volna.

Bár az idő foga, sok balhitet megörölt, sajnos, ma sincs még egészen másképpen. Ma is sokan hitetlenek, sőt több átheistának tartják azt, a ki nem hiszi el, ama keleti elbeszélés alapján, melyről azt sem tudják ki és mily czélból írta, hogy Isten kivánta Ábrahámtól, hogy fiát feláldozza.

Hasonlóan megoszlanak a vélemények az új szövetségre nézve is. Kezdettől legtöbben úgy tekintették az új-szövetségi iratok összességét, mint csalatkozhatatlant, melyben a tan és történetek leírásában semmi tévedés be nem csúszhatott. De, valjon az ember szemeit behúnyhatja e a nyilvánvaló különbségek láttára, melyek p. o. Lukács és János evang. között vannak, vagy a lényeges eltérés láttára, mely Pál és Péter apostolok irányát jellemzi. Lehet-e hinni olyan érvelésekben, a melyek a józan okossággal ellenkeznek; olyan történetekben, melyek Pálnak tulajdoníttatnak, de ezekről az apostol leveleiben mit sem szól. Mégis ki lett mondva, hogy mindezen dolgok a keresztyénségnek elidegeníthetlen tartozékai, mert az életnek lelkét nem lehet a holt betűk nélkűl megnyerni.

A történeti elbeszéléseknél, nem tekinthetjük sem az ó, sem az uj-szövetségi irók iratait magasabb inspiratioból származottaknak. Ép oly merész dolog e tudósításokat úgy tekinteni, mint a keresztyénség létfeltételeit, mint a hogy izetlenség bizonyítékokat kivánni, azok historiai valódiságát illetőleg. Nem tudom, ezen elbeszélések jó része, miként függene össze Jézus személyes hitelreméltóságával. Jézus volt az íge megtestesülése, ki által a végetlen kegyelmű Isten szólott, tehát Isten jelentette ki magát Jézusban, vagyis Jézus közölte velünk az élet igazságait. És, ha a keresztyénség igazság, akkor felesleges más tekintély után nézni, a mint felesleges Isten tekintélyét védelmezni. Mert még akkor is, ha historiai bizonyossággal bebizonyítva lenne, a mint be nem bizonyítható, hogy az evangelium emberi csinálmány, hogy a Názareti Jézus soha sem élt, a keresztyénség akkor is megállana, mert az evangelium örök igazság, s mint ilyen, értékét önmagában hordozza. Mi, azonban, ha igy állana a dolog, elvesztenök a Krisztusi példányképet, kihez hasonlót emberi agy kigondolni nem tudott volna soha; a mint felséges életét 19 évszázad alatt egészen senki sem tudta felfogni. Ha, a keresztyénység igaz, akkor azt igaznak kell tartsuk, nem azért, hogy csalatkozhatatlan tollak irták meg történetét, nem mert Jézus tanait hivatvák megvalósitani, hanem mivel azok Isten által lettek, az ember keblébe helyezve és megvizsgálhatók. Ha, a keresztyénség csak Jézus nevének tekintélyén nyugodna, akkor nem lehetne igazságában feltétlenül bizni, ha még oly kicsiny dologban is történne tévedés, mint a hogy némely keresztyének azt hiszik, hogy történt azon jövendölésében, melyben visszajövetelét megigérte.

A szentírás, mégis mindazon akadályok daczára, melyeket a gyarló-ember eléje gördített, azon forrás maradt, melyből a ki hittel iszik, soha meg nem szomjazik. Áldásait a visszaélések nem vehették el töllünk, az vezérlő fáklyánk maradt, az első pünkösttől napjainkig Mint a hogy egy folyam előtör a homoksivatagból, melynek forrása távol ismeretlen vidéken van, és az ár tovább hömpölyög, megnő és mindenütt a a hol áthalad, zöld erdőket, termékeny völgyeket teremt, melyeken falvak, városok létesülnek, olyan volt a biblia folyamának pályafutása is a mi kietlen földünkön.

Az ó-szövetség első könyve azt mondja, hogy az ember isten képére teremtetett, az uj szövetség könyve pedig »Legyetek tökéletesek, mint a ti atyátok a menyben.« Fenköltebb szavak soha ki nem jelentettek. Nincsen a világon fájdalom, mely vigasztalást, bün, mely jóbbulást ne merithetne az örök élet könyvéből.

E könyv segedelmével és Isten akaratából elfog jönni az idő, midőn az emberek Kristust megfogják ismerni, a maga valódi nagyságában. Ki, ha ma jönne közénk, méltán elmondhatná »Olyan hosszasan voltam köztetek és ti engemet nem ismertetek«. Nem ismertük, mert bálványt csináltunk belőlle, térdet hajtva mondottuk »légy üdvözölve zsidóknak királya", őtet „Uram, Uram« nak neveztük, de nem azt cselekedtük a mire tanitott.

A keresztyénség története, e pár sorban összefoglalható »És ők keresztre feszíték«, mert nem volt időszak, melyben az emberiség Istennek fiát, ujból,

meg ujból meg ne feszitette volna. Azonban, legyünk nyugodtak tévedések még egy darabig uralkodhatnak a világon,' azután győzedelmeskednie kell az igazságnak és mi meglátjuk Istennek fiát. Akkor az emberek megértik Istennek beszédét és azután nem Krisztust alakitják át a maguk képére, hanem az ember lesz Istennek képmássa. Jézus, a ki átváltoztatta tanitványainak lelkületét, hivatva van, hogy kormányozza az egész világot, mert a legbölcsebb ember is őt utól nem érheti; tanai behatnak az ember lelke mélyéig, a jó embert megszentelik, a vallásos embert Istenhez emelik Az ő tana szemrehányás az előző időknek, itélet a jelennek.

Mióta köztünk volt Krisztus, voltak jó és bölcs emberek a világon, de a Názáreti Jézus évezredekkel megelőzte mindnyáját, — mert benne Istennek lelke vala. Benne összeölelkezett az isteni- és az emberi, és vele megszületett az istenes élet.

Mérjük Jézussal össze, a világ legnagyobb alakjait, látni fogjuk, hogy azok lélekben mily szegények voltak mellette, úgy, hogy a nagy különbség át nem hidalható De, mégis!? Nem volt ő a mi testvérünk? Ember fia, mint a minők mi vagyunk? Istennek fia, mint nekünk lenni hivatásunk? Erénye, nem volt e emberi erény? Bölcsesége, szeretete, kegyessége, bármily dicsők voltak, nem megközelithetők e általunk is? Benne, mint kristály tükörben megláthatjuk Istennek képét és dicsőségről-dicsőségre térve, a szent lélek vezetése mellett, ki az alázatosokat megvilágitja, hasonlóan képmásokká leheiünk. Mily magasztos Jézus élete, ha ilyen szempontból vizsgáljuk. Az ég általa alászáll a földre és a föld Istennek országa lesz Jézus élete, dicső kijelentése annak, a mi az emberiségnek lehetséges, ha nem is most, de legalább egykoron.

A megróbáltatások napján Jézus mindig az égre tekintett, ajkát nem hagyta el zugolódó szó, tekintetében és egész lényén megnyilatkozott az égi béke. »Legyen meg Uram a te akaratod! »Lelke e tisztaságáért, betöltötte Isten fénnyel egész valóját, és megteljesitette erővel, minő csak testben megjelenhet. Az ő példájából látjuk, hogy az embernek is ugy kell élnie, hogy mi se álljon közte és Isten között, hogy teljes engedelmességgel hajolhasson meg az Ur előtt, gondolatban, érzésben, egész életében, mert senki sem lehet előbb igaz keresztyén, míg mint Jézus, Istent csinált vagy képzelt közvetitők nélkül nem imádja.

Hasonlitsuk csak össze a keresztyénséget, a mint azt a hegyi beszédben Jézus feltünteti, azzal a mit eddig e név alatt hittek. és tanitottak, látni fogjuk a nagy különbséget. Az az Istentől, ez az emberektől van.

De, bár a keresztyénségben, mint történeti megnyilatkozásában Jézus vallásának, mint látjuk, sok hiba van, mégis örvendenünk kell azon, hogy a Krisztus hirdettetik bármily formában is. Az időbeli keresztyénség olyan, mint az egynapos lepke, tova röpül és el lessz felejtve Más forma lép helyébe, mely a jövő időknek megfog felelni. Mindenik képvisel valamit az igazságból, ha nem is az egész igazságot.

Az igazság jó ideig emberi kéz által csinált gyönge bárkára bizatott, s habár sokszor hajótörést szenvedett a bárka, mégis mindig kikötőbe jutott. A vallás tiszta eszménye, melyet Jézus a hegyen hirdetett és az életben megvalósitott, el nem enyészhet.

Az emberiség mégannyira haladhat a müveltségben: az ismeretek szárnyain még olyan magasra emelkedhetik, de az igazság és a keresztyénség légkörén tul reá nézve nincs boldogság.

A mit az ember csinál, az elmulik, de Istennek lelke Jézus kijelentéseit megujitja, mert megigértetett, hogy mindenek beteljesednek, hogy az evangelium szava az embert megtanítja arra, kik vagyunk, mi rendeltetésünk, és azután átalakít Istenfiakká, hogy éljünk egy szép életet, hogy bételjen az ó-szövetség jövendölése, hogy Istennek lelke ifjakra és leányokra öregekre és gyermekekre kitöltetik, hogy látván lássák a vigasztalót, a ki mindent kijelent üdvösségü k javára.

Hogy pedig a mi protestáns egyházunk, a maga »mindeneket megvizsgáljatok« elvével lessz az a hatalom, mely egykor meggyőzi a világot, e mellett bizonyságot teszen az emberi lélek szükséglete. Jöhetnek, másként gondolkozó emberöltők, de másként érzők sohasem lesznek, mert az emberi természet és az emberi szív. mindég ugyanaz marad. Mert. mint a hajdan multban volt, ugy ma is minden ember bünös, bár ma vasutak és villany korában élünk. Találhat a jövő egy alkalmasnak tetsző módot a bün elnyomására, de ez sohasem fogja az aggodalmak és a bánat napjaiban, azt az élő hitet pótolni, melyet a mi egyházunk a lelkek megnyugtatására, ama örvendetes izenet által nyujt, hogy a Jézusban, azaz az élő hit által mindenek kiengeszteltetnek Azért egyházunk áldása, mindaddig predikáltatik a földön, mig a bünös ember, béke után fog áhitozni. Embernek fia, sajog e szived, a büntudat terhe alatt, térj az élőhit utjára, mely egyházadban predikáltatik és ha a hitet magadévá tetted, meglásd protestáns őseink öntudata, a te egyéni életed alapja lesz; légy azért hű, hogy e drága kincset örökségképpen hagyhasd utódaidra is

Péchy Árpád.

B. e. Szász Domokos püspökünk igen jól talált arcképe (photographia) kapható egy forint beküldése mellett az igazgató-tanács irodájában, Kilyén Sándor igtató-kiadónál.

Különfélék rovata.

Theologiai fakultásunk közelebbi előljárósági gyüléséről mult számunkban csak röviden emlékezhettünk meg. Kiegészitésül adjuk most a következőket:

Az elnöki széket dr. Bartók György h. püspök, közjegyző töltötte be. Elnöki megnyitójában kegyeletes szavakban emlékezett meg az intézet nagy alapitójáról, Szász Domokos néhai püspökről. A család után — mondá — a legközvetlenebb, a legnagyobb vesztés kétségkivül az intézetet érte, melyért több mint két évtizeden keresztül lelke ideáljába vetett rendületlen hittel küzdött s melynek midőn felépülve látta, egész szivét, teljes szeretetét ajándékozta oda. Bölcsessége, világító értelme nem dolgozhatik immár többé ez intézet javának munkálásán, alkotó keze aláhanyatlott, mielőtt összes alkotásait olyan biztos alapokra helyezhette volna, a milyeneken szerette volna látni. E feladatot emlékezete örököseire, a magyar reformált Sionra, erdélyi egyházkerületünkre s ez intézetre nézve első sorban ennek előljáróságára hagyta. Nekünk — Méltóságos Előljáróság! — kik ez örökséget is kötelességszerüen kész szivvel vállaljuk magunkra, tisztában kell lennünk azzal, hogy a mint az eszme — a mint természetes is — csak harcok és küzdelmek között nyerhetett testet, úgy másfelől csak a békességes, egyetértő, vállvetett munkásság által tartható fenn, emelhető magasabbra, fejleszthető mind tovább és tovább. E békés munkában közös zászlónk az ő megnyugodott szelleme, földi gőzkörtől megtisztult emlékezete kell, hogy legyen! Azért indítványozom, hogy az intézet nagy alapitójának, Szász Domokos püspök úr ő méltóságának emlékezete jegyzőkönyvünkben megörökittessék s az Előljáróság részvétének tolmácsolásául gyászos özvegyéhez részvétiratot intézzünk. Kérve ez indítványom kegyes elfogadását, az ülést megnyitom.« Mindkét indítvány egyhangulag elfogadtatott s a részvétirat elküldésével az elnökség bizatott meg.

E kegyeletes megemlékezés után letárgyaltattak

a folyó ügyek: A fakultás igazgatója jelentése az első félévi kollokviumok egészben kielégítő eredményéről — tudomásul vétetett. Az 1898 99. iskolai évre szóló költségvetése tekintetében intézkedések történtek. Ingyenes ellátásból álló állami ösztöndíjra felajánltattak: Fejér Gábor, Fodor János, Mockovcsák János és Müller Ede tanárnövendékek; a Bethlen-kollégiumtól kiszolgáltatandó stipendiumokra pedig: Veress Sándor IV. é., Bálint Ferenc, Bedő Ödön, Darócy Ferenc, Máthé Gyula, Osváth Lajos, Szabó István, Szabó Sándor és Tóth Gyula I. é. theologusok. (E fölajánlottak nevei *itt* csak betüsorban vannak fölsorolva.)

Áttérések. Lapunkban is volt már szó arról az üdvös mozgalomról, mely újabban Ausztriában került felszínre s melynek célja a katholicismus elhagyása s a protestáns egyházakba való áttérés. Most közöljük itt azt a rendeletet, melyet Bécsben a lutheránus és református hitvallású *cs. k* főegyháztanács mult hó 19-én bocsátott ki: »A napi lapok legújabb közleményeiből kétségtelennek látszik, hogy azok a törekvések, melyek a katholikus egyházból való tömeges kitéréseket célozzák, nem vallásos meggyőződésből folynak. Minthogy azonban a szóban forgó mozgalom az evangéliumi egyházba való eshetőleges belépésekkel is sokképpen összeköttetésbe hozatott, ennélfogva a főegyháztanács kötelességszerüleg elvárja, hogy a lutheránus és református egyház papjai egyházunk alapelveinek, valamint az egyházi útasításoknak megfelelőleg s tekintettel egyházunk féltett tekintélyére s jól felfogott érdekeire, mint eddig, úgy most is minden áttérési jelentkezést lelkiismeretesen megvizsgálni fognak és azokat az áttérni szándékozókat, kiket e lépésre nem a vallásos meggyőződés vezet, viszszaútasítják. Az illetékes egyházi testületek által egyhangulag hozott s az ágostai s illetőleg a helvéthitvallásu egyházba áttérni szándékozók fölvételét szabályozó törvény, melynek értelmében az illetékes lutheránus avagy református papnak meggyőződést kell szereznie arról, hogy az áttérni szándékozó annak az evangéliumi egyháznak, melybe fölvétetni akar, hitcikkeit elegendőleg ismeri, az a törvény, melynek értelmében az evangeliumi egyház papjának a hozzá átlépni szándékozótól nyilatkozatot kell bevennie, hogy az áttérő az ő leendő új egyházának cikkeit vallásos meggyőződésből fogadja el, az a törvéuy — irja a főegyháztanács — minden körülmény között pontosan betartandó.« Hát elvileg ez mind igaz. Azonban Bécsnek, e ponton legalább, bizonynyal legjámborabb hatósága fölött, a »K K. Oberkichenrat A. C. und H. C.« fölött aligha nem mosolyog a római propaganda.

Gyászlap. *Id. Mátyás Mihály* aranyospolyáni nyug. ev. ref. kántortanító 66 évi egyházi szolgálat után, életének 89 évében f. hó 16-án jobb létre szenderült. Áldás emlékén.

Adományok a Szeretetház javára. »Koszoru megváltás« czimen néhai püspökünk volt titkárai, nevezetesen Bodor Géza alcsernátoni, Incze Lajos kaczkói, Molnár Lőrincz kolozsvári, Tóthfalusi József marosvásárhelyi, Vajda Ferencz szász-lónai, Vásárhelyi Boldizsár deési és Zayzon János erzsébetvárosi lelkészek összesen 60 frtot adtak össze a Szeretetház javára, mely összeget Molnár Lőrincz lelkész megbizás folytán a kollegái és a maga nevében a központi pénztárba be is szolgáltatta. Ugyancsak a Szeretetház javára *uzoni egyházközségünk* gondnoka *Dankó* János afia Molnár Lőrincz lelkész czimére a közgyülés határozatából küldött 10 frtot. Ez összeg szintén a központi pénztárba fizettetett be. — Lelkesitő dolgok ezek! Igy valósul meg egy nemes czél; habár lassan is, de a szivekben élő kegyelet mégis megvalósitja.

A berni nagy tanácsban a budget tárgyaláskor conservativ oldalról az ókatholikus fakultás beszüntetése czéljából ismét javaslat tétetett. A javaslat azzal indokoltatott, hogy a kanton pénzügyi viszonyai nem engednek meg oly luxust, minő egy ókatholikus fakultás fenntartása, főleg, ha a fakultásnak csak hat hallgatója van s ezek sem berniek. A római katholicismús Bernben is erősödik, hatalmasodik; a róm. katholikus pompás bazilikában, mely mellett elhomályosul az ókatholikus templom, jelennek meg a hatóságok a hivatalos requiemekre. A berni nagy tanács azonban az ókatholikus fakultást továbbra is fentartani határozta Lapunkban mi már ezelőtt is mondtuk, hogy e fakultás beszüntetése nagy hiba volna. Az ókatholicismus egy nem kicsinylendő bástya az ultramontanismus ellen. Az ókatholicismus jövendőjét éppen nem látjuk oly setétnek, mint sokan s fakultásának fönmaradását örömmel regisztráljuk.

A jezsuitarend jellemzésére — e rend megdöbbentő terjeszkedése alkalmából — nap-nap után jelennek meg ujabb adalékok. Nem utolsó ezek közt a würzburgi egyetem katholikus theologiai professorának a már is üldözőbe vett *dr. Schell*-nek »A katholiczizmus és a haladás elve« cz. munkája végső fejezetében foglalt következő passus:

„Azt mondják, hogy átléptem az igazságozság határát a jezsuita renddel szemben, mert nem minden jezsuíta volt részes a Vaughan szédelgésben. Sőt legbuzgóbb támadói ennek éppen jezsuiták voltak: pater Gruber és p. Portulié — De hisz' itt nem csupán erről van szó, hanem arról az egész akcióról, melyet a szabadkőmivesek ellen Taxil Leó indított meg és vezetett, és arról a mithologiai borzalmasságról, a melyet ez akcióhoz eszközül használt — a satanizmusról. S a Taxil Leó ismeretes leleplezéseit ugyan ki fordította le a német publikumnak? — A jezsuita p. Gruber. — Taxil művét, »A hárompontos testvérek«-et, a melyben a sátánkultusz-vád már benne foglaltatik, ki dolgozta át? — A jezsuita p. Guber — Ki irta a »Veronai zsidó vagy a római köztársaság« cz. hasonló tendenciáju regényt? — A jezsuita p. Bresciani. — Ki kisérlette meg a sátánizmus vádjának tudományos fundamentumot vetni? — A jezsuita érsek Maurin. — A satanizmus neve tséges leleplezéseit, ki kisérlette meg hitelreméltóknak tüntetni fel? — A jezsuita p. Francos a »Civitta cattolica«-ban a jezsuitarend e főfő organumában megjelent czikksorozatában. És kiknek a theologiája teszi egyáltalán lehetővé, hogy a klérus és a nép egyrésze az eféle bosszantó babonát és mithologiai szédelgést komoly tárgyalásra méltasson? S midőn végre p Grubernek skrupulusai támadtak és a Taxil szédelgéseitől óvott, ki támadt ellene? Nem a jezsuita »Civitta catolica«? Azért mikor *a jezsuita iskola szellemétől s annak eredményeiről van szó, a mely jólfegyelmezett tanitványaiban és általuk a világi klerusban lehetségessé teszi és terjeszti az egész Táxil-jéle világnézetet s ez alapon a tudományt megvető babonát*, — jó lesz egy kicsit szerényebbnek lenni,“

Alkalomszerünek tartottuk reprodukálni e kat. theol. tanár nyilatkozatát a jezsuitizmus szelleméről most, a midőn egyik gimnáziumban a mathezis és fizika professora zengi már a »*csudatevő s könnyező Mária-kép*« dicshimnuszát —Kolozsvártt a helybeli napilapok külön tudositójának hívő (?) részvételével.

Kiadóhivatal üzenete.

Mindazoknak, kik lapunk egyik másik számát nem kapták meg s erről minket értesítettek, az illető lappéldányt másodszor is megküldtük. Némelyik számmal azonban már mi sem rendelkezünk. Ilyen a folyó évi 2 szám, melyet még akkor mindjárt több helyre kellett másodszor is megküldenünk s igy e számmal sajnálátunkra, többé nem szolgálhatunk.

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten **1898. november hó 15-én** megtartott **II. huzásán** kihúzott számokról.

(Hatodik közlemény.)

875 nyeremény **à 10** korona értékben: 103 2807 3642 3708 3805 3908 4297 4457 4670 5623 5744 6662 6719 6792 7026 7201 7762 8175 8604 8770 9642 11973 12574 12847 13023 14066 14088 14169 14768 15959 16016 16087 18060 18271 19399 19772 19906 20211 21201 21204 21282 21551 21664 22473 24376 25172 26947 27595 28016 28237 29211 29455 29483 29763 31050 31640 32048 33135 33765 33862 33893 34218 34454 34687 34843 34989 36485 37132 37639 38122 38670 38969 39236 39574 41469 41638 42359 42859 42994 43485 45825 46273 46330 47145 49151 49622 50560 51214 53529 54596 55097 55809 56249 57792 58201 58767 58774 59031 59430 59596 59863 60133 60231 61105 62396 62693 63400 63781 64317 64478 64577 65491 65655 66012 67011 67388 68108 69055 69404 70244 71815 71816 71908 71976 72448 72450 72459 72609 72880 73559 74200 75163 78303 79514 79893 80724 81104 81217 81260 81716 82005 82696 83770 83802 84101 84436 84670 84671 85133 85295 85429 85529 85857 86771 87937 88415 89083 89107 89537 90138 90662 90768 91553 91923 91992 92178 92842 92981 93802 94077 95358 95640 96002 96135 96330 96785 97394 98389 98718 99168 99864 101345 101689 101955 102000 102157 102185 102595 103156 103225 103347 103873 104783 104978 105418 106565 106700 107396 107612 110142 110340 111109 111609 111983 112403 112862 113195 113706 114473 114730 114922 115390 115922 116181 117271 117729 118313 119763 120875 121846 123400 123892 124405 124658 125009 125483 125809 126584 128418 129847 129959 132123 134261 135576 135656 135728 136179 136187 136188 136189 136373 136815 137500 137858 139366 139615 139730 139821 139826 140657 142546 144088 144367 144937 145252 145666 145730 146391 147221 149074 149150 149954 151456 152045 153378 153535 153689 154074 155122 155302 155959 155982 156191 156261 156316 156524 156723 156767 157379 158431 159019 159231 160557 162082 163912 164550 167743 168627 169544 169923 170311 170628 171273 171359 171615 172501 173077 174714 174891 176928 176689 177266 177901 178746 179412 179724 179878 182063 182274 182465 183424 183519 185452 185794 187890.

(Folytatjuk.)

Hivatalos rész.

474 – 1899. KÖRLEVÉL.

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

A kultuszminiszter 1513—899 számu rendelete nyomán indíttatva érezzük magunkat a házi feladatok korlátozása végett magát a rendeletet egész terjedelmében közölni a m. t. Előljáróságokkal és tanárokkal megismerés s ahhoz való alkalmazkodás végett.

»Mint már több izben hangsulyoztam, a tulterhelés nem csupán a tanterveknek, hanem a módszernek a kérdése is. A közoktatási kormányt e meggyőződésben megerősítik a tanulmányi felügyelettel megbizott közegek jelentései, melyekből kiderül, hogy ott,a hol a közép iskolai tanításunknak alapjául szolgáló s az utasitásokban kifejezett módszeres alapelvek valóban lelkes méltatással találkoznak, a túlterhelés bajai is enyhébb alakban jelentkeznek Az utasitásoknak egyik legkiemelkedőbb elve az, hogy az ismeretek puszta közlése nem biztosíthatja az igazi eredményt. Az ugynevezett leczkefeladás helyét, mely egymagában tanításnak nem is nevezhető, az intensiv tanitói eljárásnak kell elfogadnia, mely abban keresi érdemét, hogy a tanár az osztály összes tanulóival közösen és együttes munkában dolgozza fel a tantervben kiszabott anyagot. Az ily eljárás mellett a tananyagot lényegében az iskolában kellene a tanulóknak elsajátítaniok, s a házi munkásságnak legföljebb az iskolában hallottak és tanultak megszilárditására s szükség szerint irásbeli alkalmazására kellene szoritkozniok.

Sajnosan tapasztalható ezzel szemben, hogy még sok helyütt túlságos mennyiségü h zi leczkékkel és feladatokkal vannak a tanulók megterhelve, aminek egyik oka — elismerem — az osztályoknak általában túlságos népességében s ennek folytán a helyes tanitói eljárás alkalmazásának csekélyebb lehetőségében, de ezen felül a fent érintett, ma már széltiben elismert módszeres követelmények mellőzésében is kereshető. Arról értesültem, hogy egyes középiskolák tanárai még a hétnek egyetlen szünnapjára, a vasárnapra is oly sok megtanulni való anyagot, házi irásbeli feladatokat, rajzokat stb. adnak fel, hogy a tanulóknak még ezen a napon sincsen módjukban a családdal való bensőbb érintkezés, vagy a fáradt elmének nemesen szorakoztató foglalkozással, vagy üdüléssel való meg pihentetése.

Amennyiben tehát a hétköznapokon különböző külső akadályok kedvezőtlen hatása alatt nem volna lehetséges az utasitások ajánlotta módszeres elveknek teljesen következetes alkalmazásával a házi foglalkozás mértékét jelentékenyen leszállítani, a szorgalmi időnek lelkiismeretes felhasználása révén legalább arra törekedjenek a tanári karok s erre nézve a királyi főigazgatóság közbelépésére számítok, — hogy a vasárnapon, mint különben is egyedüli heti teljes szünnapon lehetőleg egészen mentek maradjanak a tanulók a házi feladatoktól és leszkék tanulásától. A hétköznapi szorgalmi időnek lelkiismeretes felhasználásával részemről lehetőnek tartom ezen czél elérését s hiszem, hogy a vasárnapi pihenőnek áldásos következményei a jövő hét iskolai munkásságának nagyobb élénkségében s a tanulók behatóbb érdeklődésében is jelentkezni fognak «

Az ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának,

Kolozsvárt, 1899. február hó 16-án tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor. elnökhelyettes. *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó.

KÉRELEM.

Hivatkozással a mélt. állandó igazgató tanácsnak 3394—1898 szám alatt hozzám intézett rendeletére, — mindazon t. lelkész atyámfiait, kik a szeretetház, illetőleg theol. fakultás tápintézete javára kezdeményezett szelvénygyűjtés alkalmából, hozzájuk, az 1895. év folyamán kiküldött szelvény könyvecskék elárusitásáról engem még nem értesitettek, felkérem, hogy gyűjtésük eredményét velem f. é. márczius hó 10-ig okvetlen tudassák, illetőleg az eladott szelvények árát, vagy az el nem adott könyvecskéket hozzám elküldeni szíveskedjenek. Marosvásárhely, 1899. február hó.

Tóthfalusi József,
ref. lelkész.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 9. szám. Kolozsvártt, 1899. Március 2.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Az erdélyi egyházkerület — affiliatioja.

Egyházkerületünknek egy titkos jóakarója, kinek önzetlenségét eléggé bizonyítja az, hogy »Kánonista« szerény név alatt adja nekünk, minden neki jónak tetsző alkalommal, a tanácsokat és útbaigazításokat, legközelebb az ő szokott organumában, a »Debreceni Prot. Lapban«. ismét egy cikket közöl a következő címen: »Ki választja a püspököt Erdélyben«?

A cikk azért fontos. mert belőle láthatjuk, hogy a mi viszonyainkkal, anynyira a menynyire, ismerős Kánonista is milyen felületesen ítéli meg kerületünk közjogi helyzetét. De nem csak fontos e cikk, hanem érdekes is, mert szépen kisüti, hogy a mi egyházkerületi gyűlésünk nem jogosult a püspök választásra s ezért testvéri szeretetből kifolyólag kiadja a jelszót »Erdélyt reformálnunk kell!« »Tudtára kell adnunk erdélyi testvéreinknek, hogy a presbyteriumok nélkűl püspököt nem választhatnak. Nem az unio sérelme nélkül, nem a 8 ik §. és a közjogi helyzet megsértése, nem a saját kára nélkűl«. Mi persze ezen vésztjósló hang hallatára megrémülünk és önkénytelenül kérdjük, hogy mit cselekedjünk hát atyámfiai, férfiak! A felelet rövid és egyszerü: »a mellőzött presbyteriumokat kell szavazásra előszólítani«.. Hát ha ezt nem tudjuk, vagy nem akarjuk tenni, akkor mitevők legyünk? Semmit; mert akkor a királyhágón túl élő testvérek megvárják az egyetemes egyháztól, hogy atyai hatalmát, bölcsességét fenyíték által is éreztetni fogja, sok-sok jótéteményével már-már elkényeztetett gyermekével«.... Vae, vae care pater De ne aggódjunk; van még egy főtanácsa Kánonistának részünkre: Miután mi meggyőződtünk, hogy alkotmányunkat sem a közjog, sem az autonomia kívánalmaihoz a magunk erején idomítani képesek nem vagyunk, tehát saját érdekünkben helyesen cselekednénk, ha magunk kérelmeznők és kieszközölnők, hogy »a püspök-választás idejéig, illetve mostani alkotmányunk kijavításáig és az autonomia mértékeihez idomításának idejéig — tehát ideiglenesen — a tiszántúli kerülethez affiliáltassunk«.

Oh Doctor Mirabile! Mily szellemes dolog volna a mi küriachikus vagy — Kánonista szerint — feudalis egyházalkotmányunkhoz egy pár csepp Sinai-féle hierarchikus tincturát keverni, hogy létre jőjjön az aurea mediocritas. Bizton hiszszük, hogy Sinaira és a Sinai-hagyományokra gondolt a jó Kánonista, midőn a Tiszántúlt egy kis filiával óhajtja boldogítani, avagy bennünket egy oly hatalmas mater superintendentiának a segélyével kikurálni. Elismerjük: a gondolat nincs épen minden szellem nélkűl.

Azonban, ha csak ez a szellemesnek nevezhető ötlet volna Kánonista említett cikkének a summája, talán elég volna, ha felette jót mosolyognánk. Csakhogy ezzel nem elégszik meg, hanem szépen bebizonyitja nékünk schwarz auf weiss, hogy mi mindent sértünk mi meg, ha a mi alkotmányos szabályaink szerint választjuk püspökünket. Ezért a jelszó, hogy »Erdélyt reformálnunk kell!«... Engedje meg a szíves olvasó, hogy a modern Luthert cikke gondolatmenetében ismertessem meg, hogy lássuk a mi várva várt reformátorunkat..

A politikáról és jogéletről általánosságban mondott elmefuttatás után oda concludál, hogy az u. n. egyházpolitikai törvények által megcsonkított egyházi élet-sphärát erődítenünk kell, »És mi lehetne a mi erősségünk?« kérdi ő. »Az általános szeretet elvének megfelelő egységes alkotmány, semmi más« — adja meg rögtön a feleletet. Tehát a baptisták nem fognak templomot építeni Békésen, sem nem fognak szaporodni Kolozsvártt, ha Erdélyben paritás lesz, sőt Wolafka »strucc-politikája« és »a zöld püspök« rózsafűzér-missiója is megszégyenül, mihelyst a presbyteriumok szavazataikkal választják az erdélyi ref. püspököt Igazán bámulatos panacëa. Az egységes alkotmányt kell életbe léptetnünk és akkor az 1895-ik esztendőbeli nagy partszakadás káros következményei elenyésznek Talán a »partszakadást« is a »disunio« idézte elő!?

Ma az unio csak látszat.. füzi tovább. Ez kitűnik akkor, ha kérdjük, hogy »kik választhatják a püspököt? Már t. i. Erdélyben.« A többi négy kerületre az Egyh. törv. 27. §. 11. p. s a 176. §. az irányadó, míg Erdélyben az »Utasítás« 61. §. *f)* pontja, illetőleg a 159. §. rendelkezik, még pedig eltérő módon. Ime,

particularismus az unioban. Nem ellentét ez, mert az egyik oldalon és pedig a *magánjogi*, tehát az erdélyi oldalon hiányzik az elfogadható jogalap; már pedig »az ellentétek vagy eltérő jogintézmények mindkét részről szilárd jogi alapon fordulhatnak elő«... Nem kívánjuk Kánonistát ezen subtilitásokba követni; csak azt említjük fel, hogy még az Egyházi törvénytől eltérő alkotmányjogi szabályzatunk is *közjog*, mert hát »ius privatum est, quod ad singulorum utilitatem pertinet.« De hát ez »lex« és nem »canon«, tehát Kánonistára nem tartozik.

Nincsen particularismusunknak elfogadható jogalapja — mondja ő — mert »az utasítás« fent idézett §§-ai az Egyh. törv. 8-ik §-ával szemben, sőt ellentétben *hatálylyal* nem birhatnak.« És miért nem? Mert »a 8-ik §. általánosságban is kimondja, hogy az erdélyi alkotmány tovább fejlesztését csakis a *képviseleti rendszer elveivel* összhangzóan engedi meg, de másfelől részletesen is kifejezi, hogy az erdélyi ref. egyházkerület a közjogi határvonalaktól eltérő intézkedéseket csakis *belügyi*, autonom ügyei ellátása körül tehet, már pedig a püspök választás ily kebli, illetve belügyet nem képezhet s ilyennek a zsinat sem tekintette.«

Elég hosszu idézetet vettünk, hogy a szíves olvasó lássa Kánonista okoskodásának tekervényes útjait. És most kérdezzük Kánonistától, hogy hol van abban a 8-ik §-ban, hogy a zsinat »csakis« azt »engedi« a mit ő mond. Nem tudja Kánonista, hogy a debreczeni zsinat bölcs atyái, csakhogy egy testté legyünk, fehér lapot adtak az erdélyi kerületeknek, a melyre ez alkotmányos szervezetének fentartását írta? Nem tudja, hogy az az alkotmányos szervezet 1881-ben is az volt a mi 1895-ben, vagy ma? Hogy az Utasítás 1895-ben nyomattatott, azt Kánonista láthatja a cimlapról, de nem ártana, ha tudná, hogy a benne foglalt és támadott alkotmány, abban a formában már 1871-ben, a debreczeni zsinat előtt tíz évvel megvolt, tehát az erdélyi kerület ezen az alkotmányon a közjogi határvonalakat sértő intézkedésekkel nem változtatott. De mert azt is látjuk, hogy Kánonista nem érti kellőleg az Egyh. törv. 8. §. második bekezdését, tehát megmondjuk neki, hogy azt mi ma is úgy fogjuk fel, a mint alkottatott t. i., hogy a mi alkotmányos szervezetünkön változtatásokat *csak is* mi magunk vagyunk jogositva eszközölni. Ez hagyatott érintetlenül és tartatott fenn részünkre, azaz a változtatást sem Kánonista, sem a Tiszántul, sem maga a zsinat reánk nem oktrojálhatja. És ez a változtatás nem csak a képviseleti rendszer elveivel összhangzó lehet, hanem lehet tisztán zsinat-presbyteri alapokon is. Mert a kettő között mi itt Erdélyben különbséget tudunk és szoktunk tenni. Ennélfogva a 8-ik §. alapján még arra is felvagyunk hatalmazva, hogy a képviseleti rendszer elveit tovább fejlesszük alkotmányunkban. Hogy ez mit jelent, most nem fejtegetem tovább, csak még arra mutatok reá, hogy mind ez pusztán belügyeink terén lehetséges.

A zsinati képviselők választása nem belügy és mert helytelenül értelmezték a kérdést 1885-ben, azért keletkezett az egyh. törv. 8-ik §-ában a b. pont toldaléka. Az Utasítás 61. §. f. pontjába ujolag csak lapsus calamiból került bele, a mit az 1896. évi közgyülés 58 jegyzőkönyvi pontja kellőleg igazol. De egészen más dolog már a püspökválasztás, a mely igy volt szabályozva 1871-ben és marad is, míg *a kerület maga* jónak nem látja megváltoztatni. Ha ez nem belügy, akkor semmi sem az. Hiába mondhatjuk az erdélyi püspököt is az egyetemes egyház püspökének azért ő mégis kiváltképen erdélyi püspök. Választására nem tartozik az 176 §. mivel ennek is, meg sok másnak a 8 §. elejét vette. Az egyházközség, egyházmegyék, egyházkerület szervezete s a megfelelő foku egyházi hivatalokra vonatkozó szabályok együtt alkotják azt az alkotmányos szervezetet, a mit zsinati 8 §. érintetlenül hagyott. Hagyott! — mondjuk, mert már úgy találta. Épen azért nem egészen lojális bizonyítási eljárás, mikor kánonista azt mondja: »ha tehát az erdélyi kerület a püspökválasztást mégis az egyházkerületre ruházta az »Utasítás« hivatott §-aiban: nyilvánvaló, hogy az eljárásban úgy az Egyh. törv. 8. §-ában kijelölt korlátokat, mint az Egyh. törv. 176 §.-át átlépte, minél fogva erőszakos jogszerzési, illetőleg a presbyteriumi jog megrövidítésére irányozott jogalkotásai *érvénytelenek*, mert a hol a magánjog a *közjoggal* ellentétbe jő: bizony csak az *utóbbi* az érvényben álló és eldöntő jelentőségű.

Figyelmen kivül hagyva a szerencsétlen »magán jog«, »közjog« kifejezéseket és szembe állitásokat Kánonistának jogtörténeti tudására kell appellálnunk, a mikor befogja látni, hogy az »Utasítás« semmit sem ruházott át, a mi már korábban meg nem lett volna és a mit az Egyh. törv. 8. §-a, illetőleg régebben a 9. §-a ne acceptált volna, vagy approbált volna. Az az okoskodása pedig, hogy a 176. § az egyházi törvényből reánk is kötelező, mert ha nem lenne, épenugy meg volna az eltérő rendelkezés, mint a 178. § ban: felette humoros dolog. Hiszen a 178. §-ban — ezt megsughatjuk Kánonistának, — nem mi reánk, hanem egy régi keletü felség jogra tekintettel emtíttetik fel külön az erdélyi kerület. Hogy sem itt, sem sehol az egész alkotmányi részben, — már t. i. szigorúan alkotmányi — nincs szó az erdélyi egyházkerület külön alkotmányos szervezetéről, azt ne úgy tekintse Kánonista, mintha tehát azok a szakaszok az erdélyi kerületre is kötelezők volnának, hanem úgy, hogy a 8. §. után felesleges volt kimondani. Persze akkor nem Kánonista szelleme lebegett a törvényhozás vizei felett s az atyák megelégedtek egy kategorikus anticipált intézkedéssel.

Felettébb elhibázott következtetése Kánonistának, hogy az egyh. törv. 176. §-áról azt mondja, hogy ha a zsinat a püspök választást egy kerületre nézve belügynek tekintette volna: a kötelezettség és osztó igazság szerint belügynek tekinti vala a többi kerületekre nézve is Mintha bizony már elfeledte volna a 8. §-t, mely csak is az erdélyi kerületről szól! Mintha bizony ez az okoskodás az egyházi törvény megannyi §§-aira nem állana. Hiszen Kánonista szerint még az egyházközségi gondnok választás sem belügy és semmi sem lehet belügy, mert esetleg mindenik léphet külső vonatkozásokba is p. o. a gondnok által aláírt segélykérvény visszautasítandó volna, mert a gondnok nem a zsinati törvények szerint választatott és így tovább.

Nem szólunk semmit az »Utasítás« védelmére

mert az mostani alakjában, egy kellő gond nélkül kinyomatott munka. Nem szólunk semmit a feudalis rendszernek a Kánonisták korához illő gondolatához; sem egyéb szellemes ötletekhez, mint a központi jogkezelés, elvihatározat, fenforgó szükség stb. Tudnánk pedig mi is példát hozni fel, hogy az Unió és a Tiszántuli kerület miképen barátkoztak meg egymással, s hogy az Uniót Debreczenben sem tekintik uniformisnak stb. Hanem igenis biztosíthatjuk Kánonistát arról, hogy az Uniót komolyan vesszük és adott viszonyaink között, a melyeknek tanulmányozását Kánonista szives figyelmébe ajánljuk, mert hát az erdélyi kerület és az Utasítás nem épen egy — a körülmények számbavételével, mindnyájan készek vagyunk az egyházi törvényekhez való közeledésre. És mindenek felett biztosíthatjuk őt arról, hogy a S. §. adta jogunkat, hogy mind ezt magunk tegyük s magunkra ne más által erőszakoltassuk, mindenesetre megőrizzük, mivel az ily mélyre ható változásokhoz a helyzet ismerete és mindenek felett a legmelegebb ügyszeretet szükséges.

Legista.

Népkönyvtárak s egyesületek.

Sokszor halljuk manapság, hogy társadalmi, egyházi téren a közügyek iránti érdeklődés hanyatlóban van, a régi nemes lelkek, a kik odaadó önzetlenséggel állottak be a közjó szolgálatába s páratlan becsületességgel küzdötték végig a nemes harczot, fehér holló számba mennek Nagyrésze azoknak, kik ezt hagoztatják, lépten nyomon az összetartás, a helyes közérzület hiányát tüntetik föl e bajok egyik főokául. Nem akarok én is beállani a panaszosok sorába, sőt határozottan vallom, hogy a nagy eszmék és nagy alkotások ideje még nem járt le, még él a lelkesedés úgy társadalmi, mint egyházi téren s mély hittel várok egy a multnál és jelennél fényesebb jövendőt. De egyre akarok rámutatni azon orvoslások közül, melyekkel évezredek óta él az ember s mely főkép az összetartás és helyes közérzület hiányának javítására s eltüntetésére irányúl.

Első dolog az, hogy a nép, a nemzet zöme, anyagilag és szellemileg megerősödjék. Az utóbbi kivánalom az előbbinek condítio sine qua nonja. A hol nincs kellő műveltség, ott a biztos anyagi előrehaladás nagyon ingatag. A szellemi kiképezés az iskola feladata, de az iskola a társadalomé lévén, tulajdokép a társadalomnak magának érdekében áll, hogy minden embernek meglegyen egy bizonyos műveltsége. Elszigetelt faluhelyeken, a hol néha nemzetiségi áramlatok is fenyegetnek, feltétlenül szükség van arra, hogy a társadalom, s különösen a helybeli közvetlenül érdekelt társadalom, felfogja az iskola félig-meddig elvégzett munkáját és segitségül hiva a családot, honnan a nevelés kiindult, minden lehető eszközzel közre működjék arra, hogy az iskolában nyert kincs értékessé válljék, a tanultak megérlelődjenek, s a nép minden gyermeke szellemileg egészségesen kiizmosodjék.

E czélra legalkalmasabbnak és feltétlenül hasznonal járó munkának tartom az ifjusági egyesületek s olvasókörök alapítását. Helyes és tapintatos vezetés mellett bámulatos módon megnyílik az értelem, megnemesedik a szív, kifejlődik az egymás iránti szeretet, az ifjakban megindul a munkás verseny, az iskolában tanultak vérré válnak, tudatossá lesz az értelmi fejlettség rendkivüli előnye az életben, mint egy köd eloszlása után, kitisztúl minden, fejlődik az erkölcsi tisztaság, megeszményűl a család szentélye, világossá lesz a haza fogalma, ismerőssé lesznek a honpolgári jogok s az ebből kifolyó szép kötelességek. Hogy a vallásos érzelemnek s a protestáns összetartásnak milyen erős bástyái lehetnének ezek az intézmények, talán mondani is felesleges. De hadd beszéljen a sok közül, egy élő példa.

Nyárád-Szeredában van egy egyesület »Közmivelődési Dalegylet« czímen. Körülbelől 20 éves multja van s már a község egész fiatal generácziójának intelligenciáján meglátszik áldásos hatása. Rendesen szervezett egyesület, megállapított és kinyomatott alapszabályokkal. Kezemben az alapszabályokkal igyekszem az egész szervezetet megismertetni. *Czél*: »A művelődés, a társadalmi közérzület, az *erkölcsiség fejlesztésének* minél szélesebb körben való terjesztése, melynek elérésére az önképzés különböző nemeit használja eszközűl; dalárdát alakít, felolvasásokat rendez, népkönyvtárt alapít s az egylet javára hangversenyeket vagy tánczestélyeket rendez.« *Rendes tagok* vallás és nemzetkülönbség nélkűl a községben lakó, 15 ik életévüket már betöltött egyének lehetnek élethossziglan, 20 kr. tagságdij egyszersmindenkori lefizetése mellett. Azonban, ha valamely ifjú 18 éves koráig az egyletbe be nem állana: 50 kr. dijt fizet le beállásakor; 24 éven felüliek 1 frt. tagsági dijjal vétetnek fel. A 18 éven felüliek választmányi gyülésen, titkos szavazat útján vétetnek fel az egyletbe. A 15 éven alóli egyének, mint tanulók, 20 kr. tagsági díj lefizetése mellett felvehetők az egyletbe, de szavazati joggal nem bírnak. *Pártoló tag* 5 frtot fizet egyszersmindenkorra. A községben, vagy megyében érdemeket szerzett s az egylet iránt jótékonyságot gyakorolt férfiak 15 tag kérésére, a közgyűlésen közfelkiáltás vagy titkos szavazás utján *tiszteletbeli* tagokká választhatók.

Megszűnik a tagság: halál, lemondás, a községből való eltázozás utján; erkölcsi hiba, a testület méltóságát sértő, vagy az alapszabályokkal ellenkező viselkedés miatt bármelyik tag az egyesületből kirekeszthető. Az egyesület évenként 2 rendes gyűlést tart. Tisztviselők: elnök, alelnök, jegyző, pénztárnok, könyvtárnok, 6 választmányi tag. Az egyesület *könyvtárában* a tagok évi 20 kr. díj mellett olvashatnak. Az összeg a könyvtár gyarapítására fordíttatik Nem tagok 40 kr. dijt fizetnek a könyvtár használatáért. Idegen községbeli tag, helybeli tag jótállása mellett, mindig előre fizetendő 50 kr. évi díj mellett kaphat olvasókönyvet — Az egylet vagyona örök időkre felosztathatatlan, de ha az egylet valaha megszűnnék, a vagyon az iskolára vagy a reform. egyházra marad.

Hogy az egyesület milyen sikerrel működik, a legnagyobb örömmel felelhetem azt, hogy szép sikerrel. Van már 2000 frt. alaptőkéje, van úgy 600 forint értékű

csinos népkönyvtára, heti ismeretterjesztő lapokat, gazdasági folyóíratokat, sőt egy napilapot járat és van olvasóközönsége. Igyekszik minden ember tagja lenni, mert szégyennek tartaná, ha az nem lehetne. A rendes vasárnap délutáni tánczmulatságokat, a mik falú helyeken széltében elterjedtek, s a mik összezördülésekre, erkölcstelenségek mívelésére, esetleg rögtönzött verekedésekre igen alkalmasok, ott nem gyakorolják, hanem egy évben 4-szer, 5-ször rendes meghivókkal ellátott székely bált rendeznek, a hol tisztességesen, szépen mulatnak reggelig, de nem tivornyáznak, sőt ha észreveszik, hogy egy atyafi elázott, azt csendesen eltávolítják, hogy szégyent ne hozzon az egyletre. E mellett szép anyagi haszonnal jár, a mi növeli az egylet vagyonát. A mulatság elején programm is van; vagy az egész dalkör énekel, vagy jól betanult quartettel gyönyörködtetik a közönséget. Mindezekről személyesen volt alkalmam meggyőződni. S volt alkalmam meggyőződni arról is, hogy az a nép nem »tudatlan tudákos« hanem derék, illedelmes, értelmes s a társadalom külső formaságaihoz is alkalmazkodni tudó; olyan, mint a ki önképzés utján szerezte meg azt a rutint, s azt a vallásos hitet, a mit sokan az iskolában sem szereznek meg. Az egész egyesület fejlődésében különben már csak ezt is megemlítem — a munka s érdem oroszlánrésze Szabó Lajos kántortanítót illeti meg.

Milyen alkalom és tér a szabadszellemű kálvinista egyházak lelkészeinek és tanítóinak egy ily jól szervezett egyesület arra, hogy Krisztus példáját kövessék s az igazi népnevelés lélekemelő, fenséges munkáját végezzék! Itt megnyilvánulhat minden izében a igazi protestáns szellem, mint az igaznak, a szépnek a békének s a szeretetnek szelleme. Hogy mi mindenféle jónak lehet melegágya egy ily népegylet és könyvtár, azt bővebben fejtegetni felesleges. Hogy a könyvtárakat a lehető leggondosabban megválasztott, jó könyvekkel kell ellátni s általában a nép olvasmányait a legbölcsebben szükséges megválasztani, hogy ez egyesületben az ifjakkal tartott oktatások, protestáns szellemben, s az ember lelkének általános művelődése szempontjából mily hatalmas eszközt adnak a bölcs vezető kezébe a nép irányítására, mindezeket lelkészeink s tanítóink legbölcsebben tudják az adott körülmény és helyzethez mérve alkalmazzák.

Annyi bizonyos, hogy már az a tudat, hogy valaki egy testület tagja, nagy erkölcsi erőt adnak igyekszik annak a testületnek, egyletnek szellemében, méltóságához mérten viselkedni. Ugyan melyik jó érzésű falusi ember viselné el a szégyent, hogy erkölcsi botlásaiért az egylet tekintélyével össze nem férő viselkedéséért kirekesztessék onnan. S az ilyen erkölcsi erő nagy hatalom, többet ér mindennél. Aztán, ha ez egyszer megvan, a vezetők dolga, hogy mire aknázzák ki dolgozzák fel. Az így nevelkedett falusi ember gyermeke többé nem szív mérget magába a család körében, ha tanulni akar, az iskola bátran építhet a családban kapott első nevelésre.

Ime a közművelődési egyesületek népkönyvtárak, mint az általános műveltségnek, a jólétnek, a békének, szóval a protestántizmus református vallásunk legszentebb eszményei megtestesülésének egyik erős eszköze. Talán semmi sem új, a mit mondtam, de nem árt az ilyet többször elmondogatni, mint a miatyánkot. Önkénytelenül eszembe jut, hogy ha pusztulunk is, ha veszünk is, el nem veszünk, mert miénk a béke, miénk a szeretett s »Erős várunk nekünk az Isten.«

Ravasz Árpád.

A theol. ifjuság köréből.

Kivonat a kolozsvári ev ref theol. fakultás hallgatóinak 1899 febr. 26-án a theologus diákkongresszus megalakitásának érdekében tartott értekezletének jegyzőkönyvéből.

Az értekezletet Boér Károly IV. éves theologus, mint összehivó elnök, megnyitván, ismerteti a »Theol. Közlöny«-nek egy theol. diákkongresszus alakítására a hazai összes prot. theologiákhoz intézett felhivását. Szavaiban elismeréssel adózik debreczeni theologus testvéreinknek, kik e szép eszmét felkarolták, mely egyedüli alap arra nézve, hogy hazánk egyházkerületeiben egy egységes prot. szellem jöjjön létre, egy szent szövetség, melynek czélja, hogy tagjaiban meggyökereztesse az együvétartozásnak, az egymás szellemi támogatásának érzetét, hogy az uj papi nemzedék vigyen a megváltozott társadalmi viszonyoknak megfelelő megujító életet abba a körbe, a melybe nemes és szép hivatása szólítja, hozzon létre a maga körében egy oly közösséget, a melynek tagjai itt egy szent fogadást tegyenek arra, hogy azt a helyet, a hová az isteni gondviselés őrállókul állítja, legjobb meggyőződésükkel, odaadó buzgóságukkal, vallás-erkölcsi életük legszebb példaadásával fogják betölteni. Szóló ebben látná igazi czélját az alakulandó kongresszusnak. Feladata lenne tehát ennek amaz eszközökről értekezni, melyek ide vezetnek. Legelső sorban az egymás erősítése, épitése — mert hiszen hit csak hitből, erős meggyőződés csak szilárd meggyőződésből, igazi törhetetlen munka csak a munkásoknak benső egyesüléséből származhatik. »Egyesüljünk — ugymond — mert a porszemeket, ha azok külön állanak, elfujja egy kis szellő, egy lehellet is, de ha összeolvadnak, egygyé forrnak, ha azokból szikla alakul, a fergeteg sem ingathatja meg!«

Az értekezlet egyhangú lelkesedéssel fogadván az eszme pártolását, a felvetett kérdésnek minden oldalról való megbeszélése után, örömmel csatlakozik debreczeni testvéreink mellé munkatársul és ama nézetének ad kifejezést, hogy bár igen fontosnak é. életbevágó horderejünek ismeri el az olynemü kérdéseknek a közelebbi megvitatását is, a melyeket a Theol. Közlöny a kongresszus tárgyaitul exemplative felsorol, mégis különösebben egyfelől abban látná a teljes siker elérhetésének legfőbb biztositékát, ha az alakítandó theol. diákkongresszus főczéljának a fennjelzett vallás-erkölcsi motivumok kidomborí ása mellett a benső, testvéries és az életbe is kiható egyesülést, a közös munkában való közös támogatást, az egyházépítésre való szövetkezést tekintené és másfelől, ha a kongresszus ugy alakíttatnék meg, hogy azon a hazai összes ev. ref. theologiák hallgatói teljes számban részt vennének.

Értekezletünk az Istennek megsegítő és megáldó kegyelmét kéri a testvérek nemes törekvéseire, hogy az alap, melyet evang. ref. egyházunk felvirágoztatására ifjui lelkesedéssel, együttesen lerakunk, legyen szikla-szilárd, megrendíthetetlenül daczoló az idők legnagyobb viharaival is!

Kolozsvárt, 1899. febr. 26 án.

Czirmay Zoltán, az értekezlet jegyzője. *Boér Károly,* az értekezlet elnöke.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 febr. 16.

Elnökölt: Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes aa. Jelen voltak: Dr. Bartók György, egyházkerületi főjegyző, Bartha Lajos, egyhker. közügyigazgató, Bihari Sándor, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Herczeg Lajos, Deésy Gyula, Kenessey Béla, Becsek Lajos, ig. tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, dr. Deák Albert, ügyvéd és dr Kádár János, h. titkár.

Elnök aa. ülést megnyitván, üdvözli a szép számban megjelent tagokat s bejelenti, hogy mélt. Zeyk Dániel, főgondnok aa. táviratban tudatta, hogy betegsége miatt, az ülésen részt nem vehet. Sajnálattal tudomásul vétetett.

Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. a tárgysoron levő tanügyi darabok közül, első helyen a mélt. br. Bánffy Ernő, kolleg. főgondnok aa. elnöklete alatt működő kollegiumi vizsgáló bizottság két rendbeli jelentését ismertette, melyekben a bizottság a sepsi-szentgyörgyi és székelyudvarhelyi kollegiumok megvizsgálása alkalmából tapasztaltakról tesz részletes jelentést. Ig.-tanácsunk a lelkiismeretes pontossággal végrehajtott vizsgálatokról szóló eme jelentésekből megelégedéssel és örömmel konstatálta mindkét intézetünk alig remélt gyors előhaladását s a tapasztalt szép rend és pontos adminisztrácziót elérésében és biztositásában munkás kollegiumi officiálisoknak elismerést, a vizsgáló bizottságnak pedig őszinte köszönetet szavazott.

A mult évi egyetemes konvent 44. jkvi sz. határozatával kivánt jelentéshez szükséges adatok a kollegiumoktól beérkezvén: azok alapján bejelenteni határozta Ig.-tanácsunk, hogy: 1. a nagyenyedi kollégiumnál a vallástanári állás, a konvent kivánalmainak megfelelően, szervezve van még ez év folyamán be is töltetik. 2. A kolozsvári, sz.-udvarhelyi, zilahi és szt.-györgyi kollégiumokná az államkormánynyal kötött ujabb szerződésekkel, szintén biztositva és rendszeresítve van egy-egy rendes vallástanári tanszék, melyek az államsegélyi összegek folyósitása után legott betöltetni fognak. Zilahon máris rendszeres tanerő tölti be a vallástanári széket. 3. A marosvásárhelyi kollégiumnál ugyan, még ez idők szerint, a mult gyakorlata alapján az egyház lelkészei végzik a hitoktatást, de itt is egy, a konventi követelményeknek megfelelő állás fog szervezteni és betöltetni, amint az intézet államsegély-ügye rendezésre kerül. 4. Végül a szászvárosi kollegiumnál a marosvásárhelyihez hasonló helyzet áll fenn, de az uj államsegélyi szerződés rendjén, mely már az elfogadás stádiumában áll, gondoskodva van egy külön rendes tanszékről a hitoktatás és intézeti istentisztelet ellátására.

A székelyudvarhelyi kollegium új internátusi és konviktusi szabályzata, mely a konviktus életbeléptetése óta tapasztalt szükségleteknek megfelelően van újra átdolgozva, jóváhagyást nyert.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ama határozata, mely szerint Horváth József igazgató aának, e tisztviselésétől, orvosi rendeletre történt visszalépését tudomásul vette s a rendes választásig még hátralevő félévi időre, az igazgatói teendők vitelével Bedőházi János, tanár aát bizta meg, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Bethlen-kollégiumunk ismételten benyujtott kérését, melyszerint a vallás-tanári tanszékre kiirandó pályázati hirdetésbe fölvétetni óhajtja ama kivánalmát, hogy e pályázatnál a középiskolai tanári képesitéssel birók előnyben részesülnek, — ig.-tanácsunk ez alkalommal sem találta teljesithetőnek, mert nem látta át szükségét a konvent által megállapitott kvalifikácziónál többet követelni akkor, midőn az előljáróságnak ugyis módjában áll, részint pedig a választásnál is, érvényesiteni fennti kivánalmát.

Szászvárosi kollégiumunknak, a miniszterrel folytatott jegyzék-váltás alapján korrigált, államsegélyi szerződés megfelelőnek találtatván, végleges elfogadás végett, a közokt. kormányhoz fölterjesztetett.

Az illetékes közig. bizottság fölhivása folytán ig.-tanácsunk, a szebenvármegyei népnevelési bizottságba leendő kinevezésre, nt. Nagy József, n.-szebeni lelkész és esperes aát hozta javaslatba.

Ezek után tudomásul vette ig. tanácsunk a közokt. miniszter úr őnagyméltóságának amaz intézkedését, melylyel Szentesi Áron, deési tanitó aát, saját kérésére, nyugdijazta, melylyel, továbbá, ajánlatunk folytán, több folyamodó leány-növendéknek megengedte hogy nagyenyedi képzedénknél osztályvizsgálatokat tehessenek s azok sikeres kiállása után, annak idején, valamelyik nőtanitó-képző intézetnél leteendő tanképesitő vizsgára állhassanak, s végül azt. melyet a házi feladatok korlátozása és a vasárnapi szünnapok megtartása érdekében tett a saját főhatósága alatt álló tanintézetekre vonatkozólag, ez utóbbi rendeletet, ig.-tanácsunk magáévá tévén: az összes kollegiumokkal közölni határozta, ahhoz alkalmazkodás végett.

Számvevői előterjesztés alapján a következő ügyek nyertek elintézést.

Dr. Kádár János, h. titkár aá-nak, a néhai titkár által gondozott külmagyar-utczai 5. sz. bérház kezelése alól leendő fölmentetése iránti kérése, tekintettel nevezett aa. sokoldalú elfoglaltságára, teljesittetett nevezett bérházunk gondozásával Horváth Pál, könyvelő ellenőr aa. bizatott meg.

A theol. fakultás diszterme számára készült olajfestmények árába a néh. főt. Püspök aa. 220 frtot játjából fizetvén ki: ezen összeg, az özvegy kérésér kiútaltatott.

Cindric János, közös hadseregbeli őrnagy úr ama kérését, hogy áhala bérben birt egyik lakás évi 750 frtnyi bérösszegéből 50 frt. leengedtessék, ig.-tanácsunk nem találta tejesithetőnek, minthogy e lakás épen azért adatott ki részére, mert az előbbi bérlő által fizetett 700 frtnál 50 frttal többet igért volt.

(Vége következik.)

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből*

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1893. deczember 15-én tartott egyházmegyei közgyülésen. —

(Folytatás.)

Egyházi életünkre nézve igen nevezetes esemény az, hogy a f. évben törvényerőre emelkedett a papi fizetéseknek államsegélylyel 600, illetőleg 800 frtra leendő kiegészitése. Az idetartozó előzetes munkálatok megtétettek, amenynyiben a papi fizetések mindenütt ott, hol a 800 frtot el nem érik, ujból összeírattak. Egyházmegyénkben 32 ilyen egyházközség van Csak 4 egyházközség papi fizetése van a 800 frton felül, úgy azonban, hogy az 1000 frtot csak a brassói körlelkészség papi fizetése mulja felül. E négy egyházközség: Brassó, Hidvég, Árapatak és Nagy Borosnyó. A »kimutatások« 3—3 példányban leendő kikészitését az egyöntetüség szempontjából egyedül vállaltam el. Rendkivüli módon vette igénybe ez és a vizsgálat időmet, munkaerőmet, különösen, ha arra hivatkozom, hogy igyekeztem a lehető legnagyobb pontossággal kikészíteni e kimutatásokat. Ezekbe egyetlen adatot sem vettem fel, a mely ne lett volna igazolva, vagy a presbiterium, vagy a községi előljáróság által kiállított bizonyítványnyal. A hol az 1894. évben felvett fizetés és a mostani közt külömbség volt, ott magam vettem fel a különbséget igazoló jegyzőkönyvet. Az adatokhoz hozzáirtam mindenik lelkész életrajzi adatait és mindenik egyformán szerkesztett példányba beirtam saját megjegyzéseimet. Szept. 6-án kezdtem meg a vizsgálatot, ezzel kapcsolatosan a kimutatások és az egyházközségekben a hivek egyházi adózásairól szóló jelentőivek kikészitését, október 11-én bevégeztem, okt. 19-én az Árapatak fuvardíjt kérő egy kimutatásával együtt 97 példányban kiállitott „kimutatásokat» felterjesztettem a méltóságos állandó igazgató tanácshoz. Hogy a kitüzött időre; okt. 15-re fel nem küldhettem, annak oka némely lelkésztársam hanyag adminisztrációjában rejlik, a mennyiben az aláirás vagy kiigazitás végett hátrahagyott adatokat ismételt sürgetésre küldötte be, akkor is későn. A felvett 32 egyházközségben a felszámitandó jövedelem tett összesen 12437 frt 47 $^1/_2$ krt. Ebből a levonandó kiadás: 976 frt 04 kr. Kiegészitendő jövedelem 11461 frt 43$^1/_2$ kr. Miután a 32 egyházközségben a papi fizetés 600 frtjával = 19200 frt, 800 frtjával = 25600 frt, az államsegélyből évenként 600 frtig = 7738 frt 56$^1/_2$ kr, 800 frtig = 14138 frt 56$^1/_2$ kr szükségeltetik. Azon esetben pedig, ha alapul nem az 1894· évi jelentőivet vesszük fel, hanem a mai tényleges állapotokat, melyeket bizonyitványok és hivatalos jegyzőkönyvek igazolnak, a kiegészitendő jövedelem csak 10158 frt 55$^1/_3$ kr lesz és ez esetben évenként 600 frtig = 9041 frt 44$^1/_2$ kr, 800 frtig 15441 frt 44$^1/_2$ kr államsegély kell. Fuvardij czimen külön kéretett = 650 frt.

Természetesen az államsegély a különböző lelkészi állások közt annyiférekép oszlik meg, a hány állás, mert kettő nincs, melynek fizetése ugyanaz volna. A fizetések összeírásánál gondot fordítottam arra, hogy Kálnokon, Árkoson, Eresztevényen az $^1/_3$-ad képét megtartsuk az énekvezérnek, mert itt lelkészek a $^3/_3$-ad képét kapják. Ha más egyházközségekben az igazságos alap a $^2/_3$-ad kepe, miért ne volna ezen egyházközségekben is ugyanez az igazságos alap. Én magam nem vontam le, de az ide tartozó részét magam megszerkesztettem, a presbiteriummal kiállittattam és a nagyméltóságú egyetemes konventtől ezen alap felvételét kértem.

A 600 frtig terjedő kiegészitést csak Bikfalva, Uzon nem veszik igénybe, Hétfalu és Gidófalva sorsát a kérvények meg vagy meg nem adása dönti el, de a más 28 egyházközségben egy sem éri fel a 600 frtot; Árkos, Besenyő, Eresztevény, Kilyén, Komolló, Martonos, Fotos a 250 frtot, Szacsva a 200 frtot sem üti. Tessék ennyi fiizetésért végezni a gimnáziumi tanfolyamot, érettségi vizsgát letenni és a 4 éví theol. tanfolyamot végezve az előhaladást nagyobb mennyiségü segéd és rendes lelkészí szolgálati évekhez kötni, húzní az igát minden körülmény közt azon tudattal, hogy ha elfáradtúnk, az évek sulya alatt megroskadtunk. pihennünk nem lehet, nyugtot nekünk csak a koposó ad. Nem nehéz kenyér ez, tisztelt közgyűlés?! Oh bizony kétségbeesve kellene elhagyni pályánkat, ha nem túdnók, hogy a mi igát hordozunk, mely Krisztus által gyönyörűséges, hogy Isten országának vagyunk hirdetői, épitői és minden földi kincsnél drágább azon meggyőződés, hogy ily csekély eszközzel íly terhes viszonyok között tenni, hatni, épitni a jót, a fenségest, szolgálni az örök igazat, munkálni a reánk bizottak előhaladását. boldogságát nagyobb érdem, mintha minden szükséges eszköz rendelkezésünkre áll és van-e valami boldogitóbb, mint jól végzett munkánk után nyugodt öntudat? Es bár az államsegély ezen nyomoruságon akar valamit segítni, mert a legnagyobb nyomoruságot: a keperendszert nem szünteti meg, mégis bizonyos aggodalommal nyujtom ki kezemet e segély után. Ha ez csak helyzetünk javitása végett adatik minden hátsó gondolat nélkül — legyen, de ha autonomiánk és ősi intézményeink feladását kivánja tőlünk, ha csak azért adatik, hogy a reakciónak szolgálatot tegyünk és esetleg az ultramontanizmus, vagy a hatalom szekerét toljuk, bár közvetve: akkor jobb nekünk a szegénység földi javakban; csak hitünk anyaszentegyházunk, alkotmányunk megőrzésében legyünk erősek, mert ezek már kiállották a tűzpróbát és hitünk, alkotmányunk hazamentőnek is bizonyult.

(Vége következik.)

Irodalom.

Tompa hátrahagyott papi dologozatai megjelennek. Örömmel halljuk és tudatjuk, hogy a nagy költő pap reliquiáiból az első kötet, mely ünnepi egyházi beszédeket tartalmaz, husvétra megjelen. A kiadó *Ferenczi B. Miskolczon* a magy. prot közönség párt fogásában bízva, bocsájtja ki s hisszük is, hogy a hosszas vajudás után elvégre megjelent nagybecsü írói hagyaték szerzőjéhez méltó figyelemre és támogatásra talál. A legszivesebben ajánljuk. Előfizetéseket még a mű megjelenéseig elfogad a kiadó egy kötetre 1 frt 50 kr. kettőre 3 frtjával.

Néhai püspökünk Szász Domokos temetése alkalmából tartott ima és beszédek külön füzetben is megjelentek. Megjegyezzük, hogy a sírnál tartott *beszéd* a füzetben *imának* van elnevezve. Ez nyomdai tévedés.

Balázs Ignácz köpeczi ref lelkész emlékbeszéde, melyet szerző nagy-boroszlói *Bartha Sándor* főgondnok ravatala fölöttt tartott külön füzetben is megjelent. E füzetben egy tartalmas lélekkel teljes beszédet olvashatunk.

Megjelent a dunamelléki ev. ref. egyházkerület Budapesten 1893 okt. 17-én tartott „Egyházi Értekezletének" Emlékkönyve, melyet Szőts Farkas, theol. igazgató és értekezleti titkár szerkesztett. A magvas értekezések, valamint a tanácskozásokról szóló világos naplók és jegyzőkönyvek e füzetet valóban értékessé teszik. Bővebb ismertetést is szándékozunk adni.

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra újabban adakoztak:

Csákány Miklósné, ev. ref. lelkészné (M.Köblös):

1. Szeretetházra	2 frt — kr.
2. Mellszoborra	1 frt — kr.

Ujabb adakozás	3 frt — kr.
Mult (7.) számunkban kimutatott összeg	90 frt 50 kr.
Összes adakozás:	*93 frt 50 kr.*

Különfélék rovata.

Báró Bánffy Dezsőt urunk, királyunk a Szent-Istvánrend nagy keresztjével tüntette ki. Ugy érezzük, hogy a nemzet is nagy elismeréssel tartozik egyik legnemesebb fiának: báró Bánffy Dezsőnek.

Hegedüs Sándor, ki egyházkerületi közgyűlésünknek is tagja, kereskedelemügyi miniszterré nevezteteti ki. Nagy megelégedéssel hallotta e hírt a magyar protestántizmus is, mert e fényes tehetségű férfiút ugyan az egész magyar nemzet, de református anyaszentegyházunk is magáénak vallja.

Svéd tisztek Stokkholmba hivtak egy porosz generálist, hogy ez nekik vallásos előadásokat tartson. Tartott is előbb a katonai casinoban. De következő alkalommal már a templomba voltak meghiva a katonaság képviselői, pár ezer katona. Ezek előtt aztán a porosz generális »prédikált« e thémáról: »Jézus a mi legjobb barátunk harczban és békében.« A záró imát egy őrnagy tartotta... Azonban az ágostai hitvallás szerint is: senkinek sincs megengedve a templomokban nyilvánosan tanítania, prédikálnia, avagy sacramentumokat szolgáltatnia ki, csak a kinek mindez törvényes hivatása (rite vocatus).

Dániában — ismét »rothad!« A katholicismus az utóbbi 10--15 év alatt az északi tartományokban váratlan hódításokat tett. Igy Dániában is. A hatvanas években Dániában a katholikusok száma 1000-nél többre alig rugott, de a hatvanas években meghaladta a 2000 lelket. Jelenleg már több, mint 7500 lelket mondhat magának a katholicismus a kis Dániában is. Nehány év óta a távoli Islandban is van katholikus egyház. És a dániai katholicismus nem bevándorlások, de áttérések által szaporodik A jelenlegi katholikus vikarius (egy fölszentelt püspök) csak Fridericziában mintegy 400 protestánst vett át a katholikus egyházba. Dániai protestáns lelkészek lettek pápistává. A papismus e hódítása a személyes vallás erkölcsi energiának magának a valódi keresztyénségnek hanyatlását mutatja. Dániában jezsuita-telepek is vannak, hova a német nemesség is elküldi »nevelőbe« fiait. Lapunkban mind e szomoru dolgot, természetesen nem megnyugtatásul, közöljük. Ellenkezőleg. Hirünk éppen tüzjelzés akar lenni.

Az anglikan egyháznak válságos állapota nem tagadható. A puseyismus s ennek nyomában a ritualista lelkészek, védve, támogatva és vezetve a Halifax lord vezérlete alatt álló »angol egyházunió« nevü pártszervezet által, úgy látszik az anglikan egyházat minden áron Romába vinni akarják. A püspökök magatartása ingadozónak mondható. A canterburyi érsek mult évi beszédének úrvacsorai elméletét lapunk is kifogásolta volt, bár a ritualismust érintő szavai sok tekintetben helyesnek mondhatók. Az érsek beszéde sem a »protestansokat«, sem pedig a ritualistákat ki nem elégítette. Ujabban az anglikan püspökök egyértelmü eljárással tiltják meg a tömjén használatát, az urvacsora-ünnepet, ha nincsenek úrvacsoravevők, az úrvacsorajegyek megőrzés alá vételét, a halottakért való istentiszteletet, a szentlélek segítségül hivását, a szentek ünneplését (kivéve nehány oly ünnepet, mint gyümölcsoltó boldogasszony, gyertyaszentelő boldog asszony ünnepe, stb.) Megtiltják a fülbegyónást, mert a ritualista papok ezt is mindenütt gyakorlatba vették. De túlfelől egyremásra megrendszabályozzák a protestáns irányu lelkészeket is ugyancsak a liturgia (különben is katholikus izű liturgia) nevében.

Az anglikan egyházban nagy pusztitást végző s katholizálni akaró ritualismus ellen az Albert-csarnokban nagy tiltakozó gyülés tartatott. Kinnaird lord elnökölt. A jelenlevőket főként a ritualisták misemondása és gyóntatószéke tartotta izgatottságban. A gyülés a misének s gyóntatószéknek az anglikán egyházból kiküszöbölését s általában a protestantismus épségben fönntartását mondta ki. Ily szellemü törvnyhozási intézkedés érdekében a gyülés a királynőnél is lépést tett.

Három év óta a quäkerek Angliában feltűnően szaporodnak. Pedig nem igen proselyta-csinálók. A mult év végén a földön összesen 113,877 quäker élt. Legtöbb esik az egyesült államokra. Száma azoknak, kik elismerten az »ige szolgái«, mintegy 1648 E számba férfiak és nők egyaránt föl vannak véve.

Species facti. Komárom vármegyében, *Bokodon* Eszterházy Miklós Móric grófnak van egy uradalma s annak az erdejéből a bokodi *két prot egyház tagjai pénzért sem kapnak fát.* Ez aztán az ultramontán felebaráti szeretet. (Sárospataki L.)

Ultramontán dolgok. A napilapokból olvastuk, hogy az 50-es évek végén alapitott »Szent-László társulat«, mely a bukovinai és moldovai ugynevezett székely-csángó telepek magyarságának segélyezésére alakult s mint ilyet a magyarság *felekezeti különbség nélkül* támogatott alapitványokkal és tagdijakkal, az utóbbi években Zichy Nándor úr és társai vezetése alá került. A változás mindenekelőtt abban nyilvánult, hogy a 60 ezer forint tőkével és megfelelő tagdíjakkal rendelkező társulat a segélyezendők kéréseit «fedezet hiányában« kénytelen (!) volt rendesen visszautasitani. Legujabban pedig egy gyéren látogatott közgyűlésen, keresztülvittek egy oly alap szabály reviziót, mely az évi jövedelemből 4000 frt »péterfillért« rendel adni a »szegénységben sinylődő fogoly pápának«. Bizonyosan hálából a beküldött jezsuitákért! — Kiváncsiak vagyunk, hogy az új belügyminiszter mit szól az új alapszabály revizióhoz?! Melyiket tartja többre: a pápa szegénységét-e vagy az »Isten segits«-beliek magyarságát ?! Ezt jó lesz számontartani.

A jezsuiták egy új nagyszabású akcióját ajánlja a »Magyar Hirlap« a kormány figyelmébe. Kiterjedt gyűjtést inditottak meg az ausztráliai „bélpoklosok" javára, melyet nemcsak Májláth püspök ajánl körlevélben hívei figyelmébe, hanem a melynek céljaira Budapesten *a községi iskolák növendékei* közt is gyűjtenek. Felveti a kérdést, hogy vajjon nem volna e helyesebb saját hazánk pellagrásai számára gyűjteni, mint az ausztráliaiaknak, kikről mégis csak gondoskodik az angol?! De meg aztán adott-e valaki engedélyt s kivált az iskolákban való gyűjtésre?! s ki fogja ellenőrizni a beszedett összegek felhasználását, hova forditását? A jezsuita gyűjtéseknek különös természetük van!

A »Magyar állam« a leikiismereti szabadságról. A lelkiismereti szabadságot — irja — ép' ugy nem tudom összeegyeztetni a józan gondolkodással (Logika) mint a szabagelvüséget és többi pereputyaikat. Mi a lelkiismereti szabadság? Előbb tudnunk kell, hogy mi a lelkiismeret? A lelkiismeret nem egyéb mint *bűntudat.* Midőn a lélek beismeri bűnös voltát s bűnétől megtisztul: előáll a nyugodt lelkiismeret A kiben azonban a bűntudat nem is jelentkezik, az a lelkiismeretlen, lelketlen ember, ki minden gonoszra kész: ez a lelkiismereti szabadság, a mi ennélfogva nem egyébb mint *a bűn szabadsága.* Hogy e szerint mire való a törvényhozás, a börtön, a bolondokháza: azt fejtsék meg a szabadelvű protestáns és még szabadelvűbb zsidó tollforgatók.« — E hanghoz valóban jól illik a »Magyar állam« e sorokban jelentkező tudományos niveu-ja. S az ilyen ember beszél józan logikáról?! De van egy kérdésünk ez alkalomból a »M. Á.«-hoz. O naponként követeli, hogy az anyaszentegyház (!?) szakramentumainak s különösen a »fülbegyónásnak« támadói a vallás elleni támadás czimén megbűntetendők. Ugyan kérdjük, melyik nagyobb bűntetendő cselekvény: a babonaság irtása-e vagy a becsületsértő rágalmazás?

Az »Alkotmány« a római katholikusok liberálizmusáról. Komlóssy és Roszival kanonok képviselő urak, pártonkivüli állásukból kilépve, beléptek a szabadelvű pártba. Az idézett lap ez alkalomból IX. Pius pápa egy pár nyilatkozatát közli a róm. kath hívek liberalizmusáról. Ime· 1873 márc. 6-án így ír: »Vannak, kik egyességet akarnak létesiteni a világosság és sötétség, az igazság és a gonoszság között; — ezek a liberális katholikusok. Ezek veszedelmesebbek és jobban pusztitanak, mint a nyilt ellenség, mert félrevezetik a becsületes népet, mely a nyilt és leplezetlen tévelyt uralomra jutni nem engedné. 1873 junius 28-án pedig így ir: »Midőn a liberális elvek követői ellen oly gyakran kikeltünk, nem a nyilt ellenségeket, hanem azokat tartottuk szem előtt, kik katholikus voltuk daczára a liberalismus titkos mérgét rejtegetik magukban.« Mit szólanak ehhez a mi liberális politikusaink, kik egyben jó katholikusoknak állítják magukat!? Mert az bizonyos, hogy az »Alkotmány« hiven reprodukált. Lám Bécsben felvetették már a kérdést, s a felelet ? ! — »Los von Rom!« S valóban itt nincs más felelet! Az »Alkotmány« pedig jó szolgálatot tesz, mikor az alternátivát teljes szigorusággal állítja fel.

Nyilvános számadás köszönet A Sz.-udvarhelyi ev. ref egyházközség templomának padjain 26 drb uj énekes könyv lett elhelyezve, melynek beszerzésére adakoztak: Székely Dénes 2 drb. könyv, Gönczi Lajos, Kádár Dénes, Jánó Béla, Nagy László Szabó Domokos 2–2 kor. Félegyházi Antal, Kovács Dániel, Fejes Aron, Ravasz Árpád, Szabó Árpád, Kállaz Ferencz és Kolumbán István 1—1 kor. A nemes szivü adakozók fogadják ugy a magunk, mint szeretett egyházunk nevében hálás köszönetünket. Székely Udvarhely, 1899. február 19 én Bedő Ferencz, rendes, — Kovács István, segédlelkész

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten **1898. november hó 15-én** megtartott **II. huzásán** kihúzott számokról.

(Hetedik közlemény.)

875 nyeremény à **10** korona értékben: (Folytatás) 188430
188651 190509 190686 190894 191092 191201 191725 193297
193306 193309 193529 193792 195369 195422 195623 195822
198261 199404 199557 202501 202664 203442 203486 206765
206788 207216 207720 207978 208002 208955 209444 210518
211037 213195 214911 215203 215211 216023 216498 216884
217762 217880 219610 219705 219907 220552 220328 221649
221951 222616 223727 224982 225404 226185 226328 227192
229043 230426 230498 230972 231563 231962 232198 232418
232677 233035 233046 233116 233649 233723 233834 233917
235031 235040 235318 136469 238658 239061 239999 240602
241062 241676 241754 243477 243526 245184 246123 246140
246212 247091 248072 248905 249237 249487 250004 251570
252073 252331 253306 253555 254225 254620 256235 256626
256639 256663 256817 257090 257489 257854 258243 258975
259282 260155 261834 262427 263681 263827 263847 263853
265237 265667 265750 264413 266413 266460 267318 267459
268831 268920 269790 269973 270276 271156 271821 272624
272647 273134 275018 276343 277136 277481 277827 278240
278377 279119 279386 279424 279776 281242 281452 281557
281830 282259 283758 283842 284018 284139 284182 284863
285470 285824 285956 286796 286878 287356 288607 289168
289570 290302 290617 291124 291310 291426 291880 291253
292254 292514 292866 293261 293446 293906 294304 294678
294745 294788 295073 296127 296376 296646 296740 297721
298404 298571 299558 300115 300694 300880 301147 302196
304055 304448 305498 305503 395792 308213 308579 309297
310350 312490 312939 313613 315202 316758 316760 317133
318417 318600 318637 320420 320560 321341 322244 322864
323167 324488 324641 325011 325127 325458 325743 326889
327591 329147 329589 329594 329729 329760 330600 330804
331612 331762 334449 335915 336727 337881 339175 339221
339687 340188 340307 340379 341063 341483 343188 343417
343528 343593 343786 344671 344913 345257 345292 345812
346063 346507 346802 346945 347973 349503 350922 351027
351238 351519 352085 352141 352627 353290 353326.

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

87 –1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *komlód-orosztái* III. osztályu lelkészi állomásra pályázat nyittatik.

Az állomás javadalma:

a) pénz 442 frt 94 kr, b) 35 h. 155 □ öl szántó és 2½ hold kaszáló haszonélvezete, melynek dijlevélben megállapitott értéke 186 frt, c) 10 kalangya és 3 80 hetliter buza, egy öl fa terménykepe 40 frt értékben, d) munkatét értéke 8 frt. Összes javadalom 676 frt 94 kr s ezen kivül *komlódon* tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel.

Kötelességek: Május 1-sőtől szeptember 1-sőig 3 vasárnap mind Komlódon, mind Oroszfáján délelőtt istentisztelettartás, délután Komlódon; szept. 1-sőtől május 1 sőig délelőtt és délután felváltva egyszer Komlódon, egyszer Oroszfáján. Egész évben minden 4-ik vasárnap Mező Erkeden templomozás. Urvacsorát osztani mind Komlódon, mind Oroszfáján az ünnepek első napján és a rendes urvacsora osztási vasárnapokon délelőtt; ünnep másodnapokon s a rendes más vasárnapok után következő vasárnapokon Mező-Erkeden kell. Ezeken kivül a törvényeinkben megállapitott teendők végzése és az oroszfai és mező-erkedi állami iskolákban vallás tanitás, a miért azonban 90 frt tiszteletdij van kiutalva. Az esketési stola 50 kr, a temetési 40 kr és a keresztelési 20 kr

Pályázati határidő 1899. márczius 25. A kellően felszerelt folyamodások, *Tavaszi* József, esperes aához. M Péterlakára (u. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvár, 1899. márcz. 1

Dr. Bartók György,
egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

80 – 1899 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *sóváradi* egyházközség kántortanitói (orgonista) állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kivül, 11 hold 204 □ öl szántó és kaszáló haszonélvezete, melynek kat. tiszta jövedelme 19 frt 72 kr (Ennek évi haszonbére 70 frt.) A hivektől 80 kal. buza és malomvám, 80 véka buza, értéke: 128 frt; 276 véka törökbuza; értéke: 193 frt 20 kr; 8 öl hasogatott bükkfa tüzelésre: 32 frt; legeltetési jog 4 marhára 4 frt; közmunka (szántás, vetés, termény hordás) értéke: 30 frt; tandij czimen kepepótlás: 5 frt 25 kr; orsósoktól 4 frt; torváltság pénz: 10 frt. Összesen 426 frt 17 kr.

Kötelességek: a vasárnapi, ünnepi és hétköznapi, szolgálatokon kivül, temetés (nem konfirmált gyermekeknél könyörgéssel és énekkel) és a lelkész hivatalos távollétében ennek helyettesitése és egy vagy két osztály tanitása. Az iskola államositása esetében külön dijlevél mellett alkalmaztatik orgonista-kántornak.

Pályázati határidő 1899. márcz. 31.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárád-Szeredába (Maros-Tordamegye, posta helyben.)

Kolozsvárt 1899. febr. 26-án.

Dr. Bartók György,
egyházkerületi főjegyző, h. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 10. szám. Kolozsvárt, 1899. Március 9.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Az államsegélyes gymnasiumok felekezeti jellege.

Hosszas vita folyt, és Sárospatak környékén még foly, a felett, hogy felekezeti gymnasiumaink állami segélyezése előnyös-e a felekezetre, vagy hátrányos? Erdélyben már rég napirendre tértünk a kérdésben, s örömmel fogadjuk az állam segítségét közművelődési, nemzeti és felekezeti nemes célzataink megvalósításához. Erdélyi gymnasiumaink többsége századok óta szolgálja a felekezetet, s mindenik jól megfelelt feladatának. Sokan úgy vélik, hogy kozmopolita irányt ad gymnasiumainknak az állam beavatkozása. Vessünk számot először azzal, hogy az állami beavatkozás az országos törvényekben biztosított felügyeleti jog gyakorlásával már megvan, s valljuk be, hogy az autonomiánkat védő felekezeti »Utasítás«-ok korlátai között nem is szükségfeletti. E tekintetben alig más a helyzet a segélyezett és nem segélyezett gymnasiumoknál. Az állami tanterv, mely folytonosan fejlődik, kötelező, de jobban is szolgálja az oktatás érdekeit, mint a felekezeti, melynek fejlesztésére nincsenek megfelelő organumaink; legalább a tény azt mutatja, hogy 15 év alatt nem tudtunk segítni tantervünk igen érezhető hiányain, pedig a hangos panaszok nem hiányoztak. De az állami tanterv keretében érvényesülhet konventi tantervünknek szorosan vett felekezeti irányzata. Kidomboríthatók a felekezeti szempontok a történelem és az irodalom tanításánál. Kezünkben marad a vallástanítás, s az énektanitás, mint felekezeti nevelő eszköz.

A vallástanítás terve minél sürgősebben reviziót igényel. A hit- és erkölcstannak kifejezetten jelentékeny szerepet kell biztosítani az alsóbb osztályok vallástanítása körében, az egyetemes egyháztörténet tanítása idejét alkalmazni kell a történelem tantervéhez, a symbolicát a gymnasium köréből teljesen mellőzni, vagy legalább annyira korlátozni, hogy teljesen a gymnasiumi egyházi nevelés igényeihez alkalmazkodjék. Fő dolog pedig, hogy a gymnasiumi vallástanításhoz jó tankönyvek álljanak rendelkezésre, a miben meglehetős hiányosság van. Ilyeneket pedig csak olyan theologusok készíthetnek, a kik már éveket töltöttek a gymnasiumi vallástanítással.

Az énektanításnál vezérlő elvünk legyen, hogy isteni tiszteleteink lényeges alkotó része az éneklés; válogatott egyházi énekeink kiválóan alkalmasok a vallásos buzgóság fejlesztésére; s a tanuló ifjúság gazdag hanganyaga, fogékonysága, a templomi ének vezetésében fontos szerepre van hivatva.

A templomozás maga igen fontos nevelő eszköz az iskola kezében, különösen az iskolai istentiszteletek. A tanulókat el kell vezetni a templomba az év kedvező szakaiban, hogy szokjanak az egyházközségi hitélethez, növekedjenek az egyházhoz tartozandóság tudatában; de télen, egyfelől egészségi szempontból, másfelől a tulajdonképeni vallásos nevelés érdekében iskolai istentiszteleteket kell tartani. Itt teljesen a tanuló ifjúság gondolatvilágához alkalmazkodva, következetességgel, a vallásos életre nevelhetjük őket. Bizonyára nem marad eredménytelen törekvésnek a tanárok buzgósága, ha a tanári testület mindig együtt jelenik meg az istentiszteleteken az ifjúsággal.

Bizonyos, hogy gymnasiaink felekezeti missiója helyes betöltésének biztositékául kiválóképen a tanárok egyénisége szolgál. Ha a tanárokban szilárdúl megvan a felekezetünkhöz tartozás érzete, ha a vallás nem csak köpenyeg, melyet véletlenül, talán czéltalanúl viselünk, hanem annak a tudatában élünk, hogy az a tanintézet, melyben a nemzeti közművelődést szolgáljuk, református; hogy a századok alatt letett alapítványok, melyek tanintézeteink eddigi virágzását lehetővé tették, kivétel nélkül mind felekezetünkhöz kötött alapítványok, s a hitbuzgóság gyümölcsei: az ujabb tanári nemzedék bizonyára nem lesz rosszabb felekezeti tekintetben a réginél. Gymnasiumaink eddig szerencsések voltak, mert egy-egy intézetnél csak 5—10 rendes tanár szolgált, átlag 3—4 évenként kellett új tanárt választani, az erős felekezeti öntudattal rendelkező tanári karok nevelték a succrescenciát; kipróbált, ismert embek nyerték meg a tanári széket. A legritkább esetek közé tartozott, hogy az egyházkerületi közgyűlés olyan tanárt választott volna, a kit a legközelebbről érdekelt előljáróság nem óhajtott. Most a közoktatási törvény követelményeinek, s a kor kivánal-

mainak megfelelőleg, az állami segély útján nyert erőgyarapodással rövid idő alatt tekintélyesen szaporítni kell a tanári székek számát; a tanárválasztásnak régi, körültekintő módja, úgy látszik, legalább egyelőre, nem alkalmazható. Egyik gymnasiumunk a közelebbi évek valamelyikében egyszerre öt tanári székét töltötte be választás útján A megválasztottak között teljesen ismeretlen emberek is voltak; bizony nagy szerencsénk, de egyszersmind szerencsés vélet ennek mondható, hogy a megválasztottak öntudatos kálvinista tanárok. Nem bizhatjuk magunkat a véletlenre sem a választásoknál, sem az állami kinevezéssel alkalmazandó tanároknál. Az államsegélyezési szerződések biztositják az előljáróság ajánlási jogát, s az ajánlást mindig figyelembe vette a vallás és közoktatásügyi Miniszterium. Megvan tehát a lehetőség arra, hogy sem kinevezés, sem választás útján, ismert, kipróbált kálvinista tanárok helyett, kozmopoliták ne kerüljenek a tanári székeinke.

Nem csekély szerepet kell szánnunk az öntudatos református tanári nemzedék nevelésében az erdélyi ev. ref. tanárok értekezletének. Az értekezletek hivatásának egy része megszünt, minthogy nincs többé közös özvegy-árvai gyámintézetünk, s minthogy az állami antervnek csaknem általános életbeléptetésével a didaktikai tanácsadó szerepe is a minimumra szállott; e tekintetben a tanári karok gyorsabban s eredményesebben juttathatják nézeteiket illetékes forumok elé az országos középiskolai tanáregyesület tanárikörei útján; tanári értekezleteink minden erejöket a felekezeti érdekek fejlesztésére fordíthatják.

Nem lehet az, hogy iskoláink felekezeti jellege csak üres szó legyen, melynek tartalma nincs. Eltekintve hagyományainktól, attól a nevezetes szereptől, mely felekezeti intézeteinknek századokon át jutott a haza alkotmányának, a nemzeti aspiratióknak a védelmezésében, a megóvásában, eltekintve attól, hogy gymnasiumaink alapjai felekezeti alapitványok, s ezek összehasonlíthatatlanul többet tesznek az állami hozzájárulásnál, de szorosan a felekezethez kötnek minket erdélyi református gymnásiumokat azok a páratlan kiváltságok, azaz autonomia, melyhez hasonló Erdélyen kivül nincs a hazában. Ennek tulajdoníthatjuk sikereinket, intézeteink dicsőséges multját, szép jövővel kecsegtető jelenét De hogy a collegiumok beléletét az előljáróság intézi, az a testület, melyben a tanárok teszik a tulnyomó többséget, redelkezik a vagyoni s szellemi előhaladás tekintetében; önérzetet ad a tanárnak, munkásságra ösztönzi, s teszi azt, hogy az erdélyi kálvinista tanár nem szolgálatot teszen kenyérkeresetből, hanem hivatásának él, lelkesül állásáért, kötelességeiért.

S ezt a mi féltett alkotmányunkat, mely iskoláink emelkelkedését, szabad fejlődését biztosította, veszély fenyegeti az egyházi unio cimén A most letünt egyházkerületi korszaknak, néhai püspökünknek, bizonyára legfényesebb érdemei közé tartozik, hogy mindig biztosítni tudta az unioban is az Erdély külön állásából eredett egyházi jogokat De a jogainkért való védelmi harcz nincs befejezve, kilátásunk van a folytatásra, sőt nehezebb küzdelem áll előttünk, mint valaha; nem csak azért, mert az utóbbi időkben külön alkotmányunknak némi hátrányait tapasztaltuk, hanem azért is, mert most már egyházkerületünk kebelében is vannak hivei a teljes unionak. Persze olyanok, a kik nem születtek, nem élték magukat bele a képviseleti alapon fejlődött, legalkotmányosabb egyházi szevezetbe; nem élvezték áldásait, talán már csak hátrányait veszik észre. A kérdésben körűlbelől dönt a küszöbön álló püspökválasztás. Mindenesetre csak olyanra adhatjuk szavazatunkat megnyugvással, a ki az unióban egyházkerületünk képviseleti alapon fejlődött alkotmányának is védelmezője. Ha a mostani szervezetnek hiányosságait tapasztaltuk, nem azt teszi, hogy eldobjuk magunk alól a biztos alapot, hanem azt, hogy szervezetünk hiányain magunk segiteni igyekezzünk. Ha pedig a tanárok, különösen az ifjabb tanári nemzedék birtokában akar maradni azoknak a megbecsülhetetlen jogoknak a collegium kormányzatának, az egyházkerület törvényhozó testületében, szerezzen reá érdemeket igaz vallásossággal, mint az ifjuság vezetője, buzgósággal, az egyház ügyei iránti érdeklődéssel, mint presbyter és mint egyházkerületi közgyűlési tag.

Dr. Sárkány Lajos.

Bevezetés

a Schleiermacher „Über die Religion“ című műve olvastatásához.

(Vége)

Hogy a vallás lényegét kizárólag a subjectiv érzelembe helyezte, egy másik egyoldalu, sőt hamis állitásra vezette. Arra, hogy a vallásnál nem lehet az »igaz« és »hamis«-ról beszélni, miután abban minden egyformán igaz, a mennyiben még csak érzelem, a hamis pedig csak az értelmi reflekszió eredménye. Helyesen jegyzi meg e tételre Pfleiderer, hogy az ilyen felfogást csak a romantikus iskola előitélete magyarázza meg. A valóságban nem igy áll a dolog. Nem a gondolkozás viszi bele az önmagában helyes és igaz vallásos tudatba a hamisat, a mint hogy az akaratba is nem a törvény viszi bele a bünt, mintha az akarat addig önmagában jó lett volna. Hanem, a mint a törvény csak a természeti akaratban eredetileg benne rejlő bünösséget csak napvilágra hozza, ugy a gondolkozó értelem is csak a természeti vallásos tudatban eredetileg benne rejlő fonákságokat és helytelenségeket hozza tudatunkra az által, hogy a naiv képzeteket fogalmakká alakítva, az értelmi birálat tárgyává teszi. Ámde ez által nemhogy megtisztátalanítaná a vallást, hanem folytonos tisztításán s igy emelkedésén munkál közre, a midőn a mindenkori subjectiv tudat tartalmát objectiv kriteriumokból méri. — És meg kell gondolni azt is, hogy ha az érzelmet, mint olyant önmagában igazságnak deklaráljuk, hol kapunk akkor kriteriumot, a melylyel a különböző érzelmeket mérjük? Valyon ki lehet-e kerülni azt a végzetes következtetést, a mely a midőn nem tud eleget tenni annak a kivánalomnak, hogy az egymásnak ellentmondó érzelmeket egyformán igaznak tartsa, — hát egyformán mindeniket illuzóriusnak mondja? Az a theoria, a mely minden vallásos érzelmet egyformán igaznak állít szinte kikerűlhetetlenül vezet erre a skepticiz-

musra, mely ez álláspontonn a vallásnak halála. Hátha még minden érzelmet vallásnak is állitunk?!

A mi az istenfogalmat illeti, ismeretes, hogy e tekintetben Schleiermachert nemcsak kora, hanem még a mai theologia is spinozizmussal vádolja, a mi felett nem fogunk nagyon csodálkozni, ha olvassuk egyfelől azt a nagy elragadtatást, a mivel róla szól, másfelől azokat a kifejezéseket melyeket az istenfogalom jelzésére használ. »Universum« a leggyakrabban használt kifejezése, de gyakran azonos jelentéssel használja a »végetlen«, a »világlélek«, »isten« szavakat is. De, a hol különbséget tesz az »universum« és «isten« fogalmak közt, ott az »isten« kifejezést szükebbkörünek veszi az elsőnél. »Isten a vallásban nem minden, hanem csak egy és az universum többet jelent.« Nyiltan vallja, hogy a közönséges felfogás Istenről, mint személyes, gondolkozó és akaró lényről, Istent az ellentétek s így a végesség világába vonja le. Istent elkülönített tárgyi valóságnak nézni: lehet sokakra nézve előnyös, sőt nélkülözhetetlen, de mindig nehézségekkel teljes. De mint világ előtti és a világon kivüli ismeret tárgy, a kiről a vallás által tudományt alkothatunk: nem egyéb puszta mythologiánál. Istent és a világot nem szabad realiter elkülöníteni, hanem csak fogalmilag megkülönböztetni és pedig úgy, hogy »Isten a létnek egysége, a világ annak sokfélesége«, a miből következik, hogy »sem az Isten világ nélkül, sem a világ Isten nélkül nem gondolható.« Egyenes kifolyása e gondolatnak az, hogy az isteni mindenhatóság quantitative teljesen fedi a természeterők vagy véges okok összeségét és attól csak qualitative — mint egység a sokságban különbözik, a mi által minden »csuda« — azaz Istennek minden a maga rendszeres működése összeségén kivüli működése — absurdummá válik. Isten ismeretének útja tehát az ő működésének és nyilvánulásainak ismerete, míg valamely más trancendens ismerete — lehetetlen. Ha Schleiermacher ezen »agnosticizmus«-át sokan a Kantéval azonosítják, azoknak helyes figyelmeztetést ad Zeller abban a megjegyzésben, hogy a Kant agnosticizmusa ismeretelméleti alapokon nyugszik, mig a Schleiermacheré az Isten lényegének hittani felfogásán, a mely sokkal inkább Spinozának, mint Kantnak a hatása. — Azonban Schleiermacher nem alaptalanul tiltakozott az ellen, hogy őt csak rövidesen, egyszerü spinozistának tartsák. Nemcsak, hogy a Spinoza natura naturans istenfogalmát nem használja, hanem az istenfogalom absolut egységének felfogásában a Schelling-féle azonossági-bölcsészet (Identitäts philosophie) alapján áll és úgy fogja fel, mint a gondolkodás és lét, idealis és realis ellentétének transcendentalis alapját. Azonkivül a mindent átfogó és meghatározó Isten fogalma mellett is az egyéniségnek olyan jelentőséget tud tulajdonítani, a minő a Spinoza pantheizmusával meg nem fér; s determinizmusában nem a Spinoza-féle céltalan természeti szükségesség a karakterisztikus, hanem a Lessing-Hegel féle, mely a világfolyamát vezető szellemi oknak céltszabó és orgánizáló működésén alapszik. Spinozával különösen az a törekvés hozza közelebbi vonatkozásba, hogy mint ez, ugy ő is távol akar tartani minden olyan képzetet, mely őt a végetlent a végesség korlátai közé vonná le, s miután a személyiséget — az emberi személyiség analogiáján — csak végesnek tudta gondolni, következetesen a személyiséget is megtagadta Istentől. De, hogy istenfogalma azért nem valami »deus otiosus«, arról elég bizonyságot tesz »Hittana.« — Ugyanezen szempont vezeti a személyes halhatatlanság megitélésénél is.

Végezetre csak még arra a megjegyzésre akarunk reflektálni, melyet Lücke igy fejez ki »E védbeszédek sokkal inkább a vallás mellett általában, mint különösen a keresztyénség mellett vannak tartva, mintegy a pogányok előcsarnokában, annyira, nogy Schleiermacher a Dogmatikája után nem irhatta volna meg, vagy egészen másként kellett volna irnia. v. Franck pedig ugy nyilatkozott, hogy nem lehet tagadni, hogy e beszédeket vallásos ihlet hatja át és alkalmasok arra, hogy vallásos életet ébresszenek, de bennük a lépés a keresztyén hitre, a mely csak a bünbánaton vezet keresztül, még nincs megtéve. A bűnről a beszédekben kevés szó van.« — E megjegyzések, a menynyiben kifogások, részint Sahleiermacher sajátos álláspontjából folyók, részint később korrigáltattak is.

Az ugyanis a dolog természetéből következik, hogy a mikor valakinek czélja »a vallásról« irni, nem írhat annak egyik vagy másik történeti alakulásáról. A menynyiben pedig a történeti alakulások közül valamelyik a vallás eszméjének megtestesülését megközelíti s így jogot tarthat arra, hogy benne magát »a vallást« ismerjék fel, annyiban Schleiermacher foglalkozik is a keresztyénséggel, sőt ennek történeti alapjával, a zsidósággal is az ötödik beszédben. Természetesen nem annyira ezek történeti alakulásaival, mint alapeszméjével és karakterével. A keresztyénség alapeszméjét abban találja fel, hogy az Istentől való eltávolódásban megromlott végest, kibékítse és egységre hozza a végetlennel Istenben«. »Romlottság (bün) és váltság ellenségeskedés és kibékülés, a kereszténységben ez a két egymással szétszakíthatatlanul összefüggő alapvonatkozás, a mi szerint és a mi által alakul a keresztyénségben minden vallásos anyag.“ A bünről és büntudatról itt más formában nem szólhatott, mint a hogy tette és támadta: a végetlentől üres és attól elfordult végesség formájában. A specialis keresztyéniről a keresztyén hittannak feladata bővebben szólani.

A mi a keresztyénség felfogásában a »Beszédek«-ben még hiányos az a Krisztus személyéről, illetőleg jelentőségéről s a keresztyénség tökéletességéről való hiányos képzet. »Krisztus — mondja — soha sem állította, hogy ő az egyedüli közvetitő, az egyedüli, a kiben az eszme megvalósult, hanem azt, hogy mindnyájan, a kik hozzá ragaszkodnak és az ő egyházát képezik.« Továbbá: A keresztyénség örök időkig fog tartani abban az értelemben, hogy nem lesz idő, a melyben az embereknek nem lenne szükségök többé közvetitőkre; de maga nem akar egyetlen és egyeduralkodó alakja maradni a vallásnak, sőt örvendene, ha más, ifjabb s ha lehet erőteljesebb és szebb alakja képződnék ki mellette a vallásnak. — Ez az, a mit a vallás fejlődése és tökéletesedhetése, alapjában helyes elvének érvényesítésében, túlhajtott. Mindkét túlhajtást kellő módon kiigazította később hittanában, a hol Krisztust az egyedüli közvetitőnek ismeri el s a vallás fejlődhetését csak a keresztyénség körén belül állítja.

A »Beszédek« e hiányai, melyeket részben későbbi müveiben maga szerzőjük korrigált, részben a későbbi theologiai fejlődés pótolt, oly kevés jelentőségüek, hogy a munka azért jelentőségét, mint az ujabbkori theologia és vallásos felfogás fordulópontja, mindig meg fogja tartani. Jelentősége felujul és aktualissá válik minden korban, a hol a vallásosságot akár a materiálisztikus félmüveltség, akár az orthodox supranaturalizmus mekhanizmusa gyökerében támadja meg. Ez igazolja választásunkat most is, midőn e korunkban és környezetünkben ujra jelentkező veszélyekkel szemben Schleiermacherhez fordulunk, megismerni a vallás lényegét, értékét s megtanulni annak helyes védelmét. A »Beszédek« megjelenésének 100 éves fordulópontján szerzőjüknek a legszebb jubileumi ajándék az a lelkesedés, a melyet a vallás hivatott védői és ápolói lelkében müve ma is kelt. Vajha megjőne a kedvező idő, midőn Schleiermacher édes magyar nyelvünkön szólhatna e müvében a mi magyar közönségünk »vallást megvető műveltjeihez,« kiknek száma bizony nem csekély! Építő irodalmunk ennél derekabb munkával alig kezdhette volna sorozatát — kiegészítve talán egy hiányait potló tanulmánynyal — hanem. a mi késik, talán nem mulik !?*

Nagy Károly.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 febr. 16.

(Folyatás és vége.)

A boros-bocsárdi püspöki birtok mikénti kezelése kérdésessé válván: az özvegy püspökné tájékoztatott, hogy folyó évi április hó 24-éig az említett birtok jövedelmei őt illetik s így annak terheit is neki kell, az írt időig hordoznia; azután pedig ig.-tanácsunk fogja a kezelést végeztetni. Addig is azonban a philoxera által elpusztított szőlőrészletnek rekonstruálása elrendeltetett s az erre szükséges költségeknek a püspöki fizetés-alap terhére leendő folyósításához az engedély megadatott.

Ezzel kapcsolatosan, Dr. Vályi Gábor, Kenessey Béla és Maksay János aai. személyében, bizottságot küldött ki ig.-tanácsunk a leszámolásnak az özvegy püspöknével leendő megejtésére s eljárásuk eredményéről való jelentéstételre.

Ezek után bemutatta számvevő aa. ama jegyzőkönyvet, mely a b. e. Püspök aa. halála után megtartott pénztárvizsgálatról vétetett föl s melynek rendjén a teljesen rendben talált pénztár ellenőrzése Vályi Gábor dr. elnökhelyettes aának adatott volt át. Ig.-tanácsunk az átadást, illetve átvételt tudomásul vette s a pénztárban talált rend és pontosság fölött megelégedését fejezte ki.

Szalay Ferencz, n.-szebeni építész részére a szeretetház tervrajzának készítéséért 175 frt kiutaltatott.

A m.-n.-zsombori gazdaságba egy havi 10 frttal javadalmazott, magtárkezelő fölvétele engedélyeztetett, tekintettel különösen arra a körülményre, hogy e birtok bérbeadása folytán a gazdatiszt szerződése fölmondatott s így nevezettnek, álláskeresés czéljából, többször kell hazulról távoznia. Ezzel kapcsolatosan megbizta ig.-tanácsunk a számvevő aát azzal, hogy f. évi április 27-éig, amig t. i. a bérlő a birtokot átveszi: megfelelő módon gondoskodjék a sertés-állomány értékesítéséről!

A nagyenyedi és zilahi kollegium, valamint a fogarasi egyházközség 1899. évi költségvetéseit, számvevő javaslata alapján megtett apróbb megjegyzésekkel, ig.-tanácsunk jóváhagyta, ugyszintén a m. vásárhelyi kollegium költségvetése is, de ez utóbbi azzal a módositással, hogy a rendkivüli szükségletekre előirányzott 867 frt 80 krból. 467 frt 80 kr. törőltetett, illetve fölöslegként iratott elé.

A magyar-kályáni ref. egyházközség indokolt kérésére kiútalt ig.-tanácsunk 400 frtott, a nevezett egyház központi kezelés alatt álló tőkéjéből, a parochiális épületek renoválási czéljaira.

Ujvári István, m.-ludasi körlelkész aa. részére, az egyház kérése és nt. Sándor János, esperes aa ajánlata folytán. 50 frt honorárium folyosíttatott a m.gezsei tanitói fizetési alap interkáláris jövedelméből, a tanítói állás üresen állta alatt lelkiismeretes pontossággal végzett beszolgálásáért.

Az alamori egyházközség hiteltérdemlően igazolván, hogy az iskola államosítása alkalmával magára válla.t évi 120 frt hozzájárulás terhét el nem birja, kérést szerkesztett a közokt. Miniszter úr ő nagyméltóságához, a fenti összegnek évi 50 frtra leendő alászállitása iránt, mely kérését ig tanácsunk, a fölhozott indokok igazolása mellett, ajánlattal terjesztette illetékes helyére.

Somodi egyházközségünk hivei, elismerésre méltó buzgalommal gyüjtögetett kepeváltási alapjukból, a papi és kántori terménykepének még megváltatlan részletét is megváltani s az így is 800 frton alul maradt papi fizetést 800 frtra kiegészíteni határozván: a szabályszerü módon hozott s kellő fedezetet kimutató határozatuk, szokott fenntartással, megerősítést nyert.

Jóváhagyó tudomásul vette továbbá ig.-tanácsunk a Bethlen-kollegium előljáróságának amaz eljárását, mely szerint a br. Naláczy-féle stipendiumot Biró Sándor utrechti egyet. hallgatónak itélte oda, de nem látta szükségesnek intézkedést tenni a kollegium azon kérése ügyében, mely e stipendium odaitélésére vonatkozó közgyülési végzés megváltoztatására czéloz.

Szász Károly, fehérnyikóvölgyi körlelkész aa. betegeskedését sajnálattal vette ig.-tanácsunk tudomásul s a bemutatott orvosi bizonyítvány alapján megadta neki a kért 3 haví szabadságot.

Jóváhagyást nyert az ózdi egyházközség ama határozata, mely szerint eddigi 800 frtos kepeváltó alapját közszükségleteket fedező alappá változtatta át, miután a kepeváltást a néh. Radák Adám báró kegyes hagyománya biztosította; megerősíttetett a n.-enyedi Bethlen kollegiumnak Maksa Vazul f.-arbói lakossal

* Theologiai fakultásunkon az idén megkezdett special kollegiumok egyeike Schleiermacher beszédeinek fordítása és magyarázata A fennti tanulmány bevezetésül szolgáló előadás volt. Nem tartottuk érdektelennek közlését, már csak abból a szempontból sem, hogy az intézetünk iránt érdeklődő olvasó közönségünk is tájékozást szerezhessen arról a szellemről és irányról, a maeqáyen az ifjuság nevelésén közremunkálunk. Szerk.

egy árverésen megvett birtok eladása fölött kötött szerződése; és örvendetes tudomásul vétetett a rá toni egyházközség bejelentése, hogy Kilyén Sándor, ig.-tanácsi hivatal ok aától 650 frt készpénz-alapítványt kapott.

Megengedte ig tanácsunk a kerületi közgyülés jóváhagyásának fenntartásával, hogy a jódi és dédai leányegyházközségek, a topliczai körlelkészség keretéből kiválva, a disznajói, illetve magyarói anyaegyházhoz csatlakozzanak, honnan helyrajzi fekvésüknél és köz igazgatási beosztásuknál fogva, könnyebben admi nisztrálhatók.

A deésfalvi fiók-egyházközség indokolt felebbezése folytán. megváltoztattatott az udvarhelyi egyházmegyei tanács ama határozata, melylyel nevezett fiókegyház tankötelesei az agyagfalvi községi iskolába való járásra köteleztettek, — minthogy az egyházmegyei határozat meghozatalánál nem ismert külhatósági intézkedés folytán, az agyagfalvi iskola igénybevétele a deésfalvi fiókegyházra elviselhetetlen terheket róna.

Végül, Dr Vályi Gábor, elnökhelyettes aa. inditványára, Zeyk Dániel, egyhker. főgondnok aa. elnöklete alatt bizottság küldetett ki, a néhai főt. Püspök aa. hamvai fölé emelendő sir-emlék ügyében szükséges teendők előkészitésére és a gyüjtési módozatok iránti javaslattételre, mely bizottság tagjaiul Bartók György dr. h. püspök aa., dr Vályi Gábor, elnökhelyettes, Kenessey Béla, Bartha Lajos, Bihari Sándor és Becsek Lajos, ig. tanácsos aai kérettek föl.

Legvégül közigazgatási birósággá alakult át ig. tanácsunk és az úzoni egyházközség gondnokválasztása folytán felmerült vitás ügyben, feloldotta a sepsi egyházmegyei bíróság itéletét, uj választást rendelvén el; míg a nagyborosnyói papi beszolgálási honorárium felosztása tárgyában kelt első birói itéletet, indokainál jóváhagyta.

Ekkor, az idő előhaladottsága miatt. az ülés bezáratott.

r. s.

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből*

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1898 deczember 15-én tartott egyházmegyei közgyülésen. —

(Vége).

Ha ügyeinket végleg rendezni óhajtjuk, hogy teljesen hivatásunknak éljünk, feladatunk odahatni, hogy a keperendszer végleg eltörőltessék és mással pótoltassék és a lelkészi nyugdíjintézet létrejöjön. Mert mi is emberek vagyunk, elfáradunk az élet hévségének elhordozásában, a mi napunk is aláhanyatlik, mint anyiaké, családi, társadalmi kötelezettségeink teljesitése nem ad utat és módot, hogy fiatalkori munkáink gyümölcsét élvezhessük öregségünkben és nem habozom kimondani, sok elfáradt erő utjában áll az egyházközségek előhaladásának, de ha az emberre szükség volt, mig dolgozni képes vala, az aláhanyatlott erő korában eldobni, a koldus kenyéren való tengődésre kárhoztatni szívtelenség. A fél fizetés élvezeténél mindig többre becsülöm a halált. Mert az csak keserüséget okoz, annak kenyere átkos, ez legalább megnyugtat. Ezt tudva, az államsegélyt csak olyanak tekintem, mely pillanatnyi segélyt nyújt, de nyomoruságunkat gyökeresen nem orvosolja. Ne is várjuk mástól az orvoslást, nekünk kell megtenni mindent, hogy helyzetünk javuljon és helyzetünk javitása mellett a reánk bizott nép is felszabaduljon az igazságtalan teher alól, melyet igazságtalanná nem mi tettünk és teszünk, hanem az idő és kor, mely intézményeink megváltoztatásával ezen ős, a mostani korba be nem illő rendszert figyelmen kivül hagyta és elavultságában is fentartotta.

A midőn ezek után áttérek egy évi müködésem részletesebb felsorolására, előre jelzem, hogy csak a főbb dolgokat említem meg, különben jelentésem rend kivül hosszúra nyulna. E mellett egyes intézkedéseimet felsorolom a vizsgálatról szóló jelentésemben, úgy, hogy a kettő együtt teszen egy egészet és tünteti fel azt, hogy mennyiben igyekeztem megfelelni hivatásomból folyó kötelezettségemnek és a közbizalomnak

I. Személyi ügyek. Sorainkból örökre távozott tiszt. Pünkösti Ferencz uzoni lelkész aa. Ez év január 5-én végezte be földi munkásságát. Hivatali kötelességei teljesitésében pontosság, szorgalom, egyházközsége iránt érzett forró szeretet családi körben ővéi boldogitására irányzott törekvés, baráti körben elmeél jellemezék. Egyházközségének sokrendbeli alapítványai, tőkéi munkásságát dicsérik. Temetésén személyesen, akkor támadott betegségem miatt, nem vehettem részt, de azt elrendezhettem és tudomásom szerint temetése az elhunyt érdemeihez méltó vala. A ki hív volt mind a halálig a reá bizottakban, emlékezete legyen áldott körünkben! Helyét a kegy év lejártáig fia Pünkösti István foglalta el, mint az egyházközség ajánlatára kinevezett segédlelkész, ki odaadó búzgósággal teljesiti papi kötelességeit.

Állást cserélt szotyori énekvezér-tanító Demes Elek. ki a sepsi-szent györgyi árvaházhoz ment át. Helyét alkalmas jelölt hiányában betölteni nem sikerült, most van folyamatban az iskola államositása és ezzel kapcsolatban a betöltés eszközlése.

Lelkészi karunk a f. évben kettővel szaporodott. Kis Borosnyó lelkészi állását Demes Péter, Szacsváét Fazakas Sándor aa. foglalta el. Mindkét állás meghivás utján töltetett be. Első lelkész pályája kezdetén, másik az élet hanyatló korában. De mindkettőtől az egyházközség fáradhatlan munkát és tevékenységet követel. Istentől segedelmet kérek pályájuk hív befuthatására. És a midőn körünkben üdvözlőm, a t. közgyülésnek beiktatásra ajánlom.

Semerjai énekvezér állását október hó 27-én töltöttük be, a mikor egyhangulag megválasztatott Fábián József. Állomását még nem foglalta el.

Az adminisztráczióban annyi változás történt még, hogy Nagy-Borosnyó adminisztrálása Czeglédi János rétyi lelkész lemondásával, Demes Péter kisborosnyói lelkészt, Eresztevény adminisztrálására Barabás Miklós besenyői lelkész lemondásával Czeglédi János rétyi lelkészt kértem fel, kik ezt is elvállalták.

Nem hagyhatom itt említetlenül, hogy a f. évben tartott papi értekezleten Szabó Jenő aa. inditványozta, hogy tiszt. Gáspár Albert aldobolyi lelkész aa. 50 éves szolgálati jubileumát papságunk ünnepelje meg. Az inditványt egyhangulag elfogadtuk és a módozatok megállapitására kiküldettünk én, Szabó Jenő és Kolumbán Ferencz. Azt hiszem t. közgyülés, hogy e jubileum nemcsak a papi kart érdekli, érdekelheti ez a t. közgyülést, mint egyházmegyénk ügyeinek legfőbb intézőjét. Felkérem azért a t. kögyülést, járuljon hozzá, hogy ez ünnepélyen egyházmegyei közgyülésünk legalább küldöttségileg képviseltesse magát. 50 éves szolgálat meg érdemli, hogy legalább ennyiben fejezzük ki elismerésünket, ha a jubilánst más kitüntetésben részesiteni nem tudjuk. A jubileumi ünnepély csak a jövő év február havában tartható meg, mert akkor telik be az 50 év. Az ünnepélyt úgy óhatjuk rendezni, hogy lelkész aának semminenü megterheltetésébe ne kerüljön.

II. Az egyházközségek beléletét illetőleg jelezhe-

tem, hogy általában béke és egyetértés uralkodik egyházainkban, kivéve Étfalvát, hol a kedélyek még nincsenek lecsilapodva és a Hadnagyalap évtizedek óta kisértő kigyója még ma is elég erővel rendelkezik a béke feldulására és a békétlenség felszinen tartására. Annyira haladott már ezen ügy, hogy csak fel kell említeni, már említése is elegendő a kedélyek forrongásba hozzatalára. Igazán sajnálom, hogy ezen ügyet az egyházközségben levő ellenállás miatt dülőre juttatni nem lehetett. Egyházm. tanácsunk javaslatomra külön választotta az 1000 frt tőkének $^2/_3$-át és ezt iskolai czélokra rendelte, a más $^1/_3$-ot egyházi szükségletek fedezésére, mert az ezer frt $^2/_3$-a jövedelmez iskolai czélra az eddigi gyakorlat szerint, de ez is ellenzésre talált a hivek nagy részénél és az ez ellen felszólaló iratot lelkész aa. irta. Vizsgálatom alkalmával a presbyterium előtt jeleztem álláspontomat, nem talál ugyan lelkész követett eljárásával és álláspontjával, de itt kimondom, hogy vagy békesség lesz az egyházközségben azon alapon, mit egyházm. tanácsunk elfogadott és a mely az alapító levéllel leginkább talál és a melynek alkalmazásába az iskolaszék is belenyugodott, vagy a presbyterium megkérdezése nélkül végrehajtom a mélt. állandó igazgató-tanács azon rendeletét, hogy a jelzálogilag biztositott követelések felhajtassanak és központi kezelés alá felküldessenek. Szeszélyekért nem hagyhatom, hogy ez ügy tovább is forrongásba tartsa a kedélyeket és összejárjon ismét minden illetékes és illetéktelen forumot. Káros hatása már is érezhető, mert megbénítja az egyházközség előhaladását.

Ellentétekre adott alkalmat a sz. gondnok választás Zalán, Aldoboly, Uzon és Komolló egyházközségekben. Elsőt magam intéztem el. Aldobolyét közig. bíróságunk, Uzoné, most van a 2-od foku közig. bíróság itélete alatt. Komollóé még nem dőlt el, mert az idetartozó okmányok még nem küldettek be. Mindezek azonban érezhető káros hatású ellentétet nem idéztek elő és hiszem, hogy nem is fognak előidézni.

Különfélék rovata.

Jézsuiták Kolozsvárt. Az egykor jobb időkben innen kitiltott jézsuitákat a gyulafehérvári katholikus püspök e napokban újra behozta az erdélyi részekbe. »Szent életü embereknek« nevezte őket bemutató beszédében Gusztáv püspök, kitől bizonyos rábeszélő tehetséget, bizonyos kereskedői ékesszólást nem tagadhatunk meg. Szombat óta naponként háromszor prédikálnak itt e jézsuiták. Prédikálnak. Protestáns eszköz katholikus célból. A szónok tulajdonképpen az igazság és szabadság hőse, de a sátán is hivatkozhatik szónoki sikerekre. Ennélfogva jó lesz a jézsuita szónoklatokat nem csak a rethorika, de az országos törvények álláspontjáról is nézni. Helyi napi lapjainknak is, mint a közvélemény organumainak komoly föladata volna, hogy e jézsuita vendégszerepléseknek ne csak plakátjaiul szolgáljanak, de a fölvilágosodás, a morál, a felekezeti béke szempontjából birálói legyenek. A jézsuiták par force prédikálásai természetesen par force gyóntatásokkal vannak összekötve. Mert a katholikus egyház hatalma nem az ígehirdetés, de a gyóntatás. Erőssége nem a kathedra, de a gyóntató szék. A gyóntató szék, hol, mint egyik jézsuita prédikálta szombaton, »megbocsáttatnak a bűnök«. Mert a jézsuíta, úgy lehet, prédikálásával fölébreszti a lelkiismeretet, de ezt a lelkiismeretet aztán a gyóntató széken a maga számára incassálja.

De hát mit csinálunk mi, reformátusok? Ujévi cikkünkben hangsulyoztuk, hogy nekünk buzgó *egyházszolgálatra* van szükségünk. Szükségünk van derék egyházgondnokokra, történelmi érzékü kodifikatorokra, de égető szükségünk van buzgó lelkipásztorokra. Lapunkban már több hét előtt fölhivtuk a figyelmet pár legközelebbi tennivalónkra. Szóltunk városaink megerősítésének szükségességéről, ajánltuk a gyermekistentiszteleteket, a vasárnapi és köznapi istentiszteletek lelkes tartását, ajánltuk a református összejöveteleket, református estéket, stb. Hallgatott valaki ránk? Itt van például Kolozsvár. Menynyi jó értelemben vett propaganda-erő van itt elrejtve. Szálljunk ki a nép közé. Ott a hidelvi két iskola helyiségei, ott a külmagyar-utcai iskola, ott az új templom melletti árvaház, ott a monostori körben is találnunk kell helyiséget, itt a theol. fakultás terme: szálljunk ki e helyekre s tartsunk egyszerre öt-hat helyen is református estéket s felolvasásainkkal, szabad előadásainkkal erősítsük népünk református tudatát. Vegyük föl a programmba itt a földmivesek dalkarát, amott az iskolás gyermekek énekét tanitóik vezetése alatt. Induljon meg a pap, induljon meg a presbyterium. Szervezzünk hölgybizottságokat s legyenek e bizottságok a református jótékonyságnak is, a református estéknek is, a református templombajárásnak is kultiválói, sőt agitátorai. Jön már az enyhe időjárás. Templomainkban hallanunk kell iskolás leányaink énekét. Gondoskodjunk, hogy templomban való éneklésre előkészittessenek. Csak hirtelenében irjuk ezeket, mert még egyéb eszközeink is vannak. Szóval lelkesednünk és tennünk kell s éppen nem elég csak vállunkat és szájunkat vonogatni. A katholicismus egyházi egoismusával szemben minket nem vígasztal némely protestáns egyéni egoismusa és a fanatismussal szemben minket nem vígasztal semmiféle cynismus. Ha a mi egyházunk nem tölti be feladatát, legyünk meggyőződve, hogy Isten az ő országa számára más organumokról fog gondoskodni.

A M. Prot Irodalmi Társaság február 25-én előbb pénzügyi bizottsági, majd választmányi ülést tartott. A pénzügyi bizottság az 1898. évi számadást és vagyonkimutatást vizsgálta meg és az 1899. évi költségvetést állapittotta meg. Az ülésen Hegedüs Sándor elnökölt és György Endre, Perlaky Elek, Petri Elek, Szilassy Aladár, Szőts Farkas bizottsági tagok és Bendl Henrik számadó pénztárnok voltak jelen. A pénzkezelés rendes, a számadás minden tekintetben kifogástalan, a miért a pénztárnoknak egyhangulag javasolta a felmentést a bizottság. Annál kedvezőtlenebb a Társaság pénzügyi helyzete. A tagok egy része rendkivül rossz fizető. A hátralék immár 7936 frt 75 krra szaporodott. E tömérdek hátralék már is pénzzavarba juttatta a Társaságot. Mult évi kötelezettségeiből, a nyomdaköltségekből 192 frtot a folyó év terhére volt kénytelen áthozni. A Társaság tényleges jövedelme 4633 frt 19 krra szaporodott, költsége 4388 frt 52 kr. volt, látszólagos pénztármaradványa 244 frt 67 kr., a mi a tartozással összevetve 647 frt 33 kr., deficzitet mutat A Társaság tőkevagyona három alapitvány által 1200 frttal szaporodott, de »Károli-alap« cz forgó tőkéje a »Koszoru« füzetekre és a »Házi Kincstár«-ra tett 1733 fr. 76 kr. uj befektetéssel 1499 frt 20 krra apadt. A helyzet javítása érdekében erélyes rendszabályokat javasolt a, pénzügyi bizottság. A hátralékok erélyesen behajtandók, mi végből az esperesi kar támogatását fogja kérni a Társaság; az új tagok gyüjtése tovább folytatandó és ebből a célból a közönséget meg fogja keresni az elnökség; kisérlet teendő a nyomtatványok jutányosabb

előállítására, mivel szintén az elnökség bizatott meg. Ezeket a javaslatokat egyhangulag magáévá tette a választmányi ülés is, mely szintén Hegedüs Sándor elnöklete alatt tartatott. Ezen az ülésen a fentnevezetteken kivül jelen voltak még id. Kiss Áron, Bachát Dániel, dr. Hegedüs István, dr. Kiss Áron, dr Masznyik Endre, Stromp László, Dr Szabó Aladár, Zsilinszky Mihály választmányi tagok és Raffay Sándor társulati tag, mint vendég. Napirend előtt Szőts Farkas titkár meleg szavakkal üdvözölte a Társaság nagy tevékenységü elnökét abból az alkalomból, hogy kereskedelmi miniszterré neveztetett ki, egyszersmind kérte további jóindulatát a Társaság iránt. Hegedüs elnök ur megköszönve a figyelmet, a választmány nagy örömére általános helyeslés kiséretében kijelentette, hogy minisztersége semmit sem változtat a Társasághoz való viszonyán. Két dolog, a mitől legeslegutoljára válnék meg: a budapesti egyház főkurátorsága és M. P. I. T. elnöksége. A napirend során tudomásul vette a választmány, hogy a mult évben a társaság határozata értelmében kiadott »Prot Szemle« X-ik évfolyama, a monografiák X-dik kötete, a „Koszorú" 41—50 dik füzete, mely utóbbi vállalatot Hegedüs S. elnök ur 447 frttal támogatott. Néhai Szász Domokos 1000 frtos befizetett alapítványáról az alapító levél beterjesztetett, s ennek értelmében az alapitványból 500 frt a Kálvin Institutiója magyar forditásának kiadására, illetve a kiadás elősegítésére fordittatik. A Biblia Lexicon számára dr. Szabó Aladár személyes közbenjárása a Calver Verlagsverein 232 illusztráció chlichéjét 267 frt kedvezményes árban hajlandó használatra átengedni, mig a szükséges térképek végett a Briti- és külföldi bibliatársasághoz fordul a Társaság. A Lexikon előállítási költségeinek egy részét aláirások gyüjtésével szándékozik fedezni a választmány, mi végből a folyó évi konvent idején értekezletet hiv össze az elnökség. A folyó évi kiadványok során a Prot. Szemle mellett 10 új Koszoru-füzet kerül kiadásra, melyeknek irói és szerkesztői tiszteletdiját újból Hegedüs Sándor elnök ur volt szives megajánlani: a monografia kiadvány sorsa a Bibl. Lex.-al való esetleges kombinázió miatt a legközelebbi választmányi ülésig függőben hagyatott. A Herczegszőllősi Kánonok hasonmásos és történeti jegyzetekkel ellátott kiadása ügyében titkár bemutatta a hasonmásos szöveg kefelevonatát és bejelentette, hogy Mokos Gyula tanár, ki egészségi okok miatt a kiadást halogatni volt kénytelen, a történeti jegyzetekkel is nemsokára elkészül s az egész munkát a f. évi közgyülésre teljesen elkészíteni igérte. A folyó évi közgyülést, a mennyiben április elejéig valamely más helyre meghivást nem kap, felolvasó nagygyüléssel összekapcsolva, Budapesten fogja megtartani a Társaság. *(F.)*

A Lorántffy Zsuzsánna egyesület évkönyve 1898-ból. Az egyesület folyó évi febr 2-án tartotta meg V-ik közgyűlését Budapesten Szilassy Aladárné elnöklete alatt, kinek megnyitó beszéde az egyesület szellemi és anyagi gyarapodását tömören tárja fel. Dessewffy Emma egyesületi titkár az egyesület 1898 évi működését tünteti fel, Szabó Aladár pedig a budai fiókegyesület tevékenységéről számol be. Szőts Farkasné pénztárnok jelentéséből kitűnik, hogy az 1898. évi bevétel 17713 frt. 50 kr. volt, ezzel szemben a kiadás 3317 frt. 30 kr. tehát maradvány 14396 frt. 28 kr., mely összeg az előző évi tőkével és a tőkésitett kamatokkal az egyesület alapitványi vagyonát 16913 frt. 32 krra emeli. Az egyesületnek, — melynek célja a keresztyén könyörülő szeretet gyakorlása és a keresztyén erkölcsi élet felvirágoztatása, különösen a nők között — jelenben (a budai fiókegyesülettel együtt) közel 360 tagja van és elvitázhatatlanul nagy és üdvös tevékenységet fejt ki azzal a gyöngédséggel, jósággal és szeretettel, mely a női lelkeknek sajátja; szegény gyermekeket ruháznak fel, családokat segélyeznek; felkeresik a fertőzött helyeket és az elesetteket visszaadják a társadalomnak; tanítanak, oktatnak, varrnak, egész éven át futnak és fáradnak és ime az Isten megdicsőiti az erejét az erőtlenekben.

A multak emléke. Márczius 5-én 225 éve volt annak, hogy Szelepcsényi György esztergomi érsek a bécsi udvar engedelmével a pozsonyi kiküldött törvényszék elé másodízben 735 protestáns papot és tanítót idéztetett meg, de csak mintegy 336-on jelentek meg. A leirhatatlan bánásmód következtében sokan eltántorodtak, de hetvenen sem a csábitás, sem a durvaság győzelmet nem arathatott. Ezek közül hosszas gyötrés után hatvankét papot és tanítót két szállitmányban katonai fedezet alatt Nápolyba hajtottak és ott harminczat a spanyoloknak gályarabok gyanánt eladtak, a többit pedig penészes börtönökbe zárták. A gályarabok közűl csak huszonhaton maradtak életben (18 református, 8 ág. hitv. evang.) kiket tudvalevőleg Ruyter hollandi tergernagy szabadított meg az irtóztató rabságtól. Ez esemény emlékére március 5 én Molnár Lőrincz paptársunk nagyszámú hívek előtt a kolozsvári új templomban alkalmi beszédet mondott.

A debreczeni főiskola énekkara kegyeletes emlékünnepet ült f. hó 5-én a Kántus teremben több nagy nevü alapító emlékezetére, kik fejedelmi tőkét hagyományoztak az énekkarnak, hogy annak kamataiból részint a társulat fedezze kiadásait, részint pedig hogy egyes szorgalmas öregebb énekkari tag megjutalmaztassék. A programm kiemelkedő pontja a dr. *Erdős* József theol. tanár megnyitó beszéde volt, ki erős, színes vonásokkal emlékezett meg az alapítókról s őket mai nap is követendő példák gyanánt állitotta föl, végül pedig az ifjuság előtt fejtegetve a dal, az ének nemes voltát, lelkes szavakkal figyelmeztette őket, hogy »Fiaim, csak énekeljetek!« Az énekkar több darabot adott elő kiváló preczizitással és színdus összhanggal, miben legnagyobb érdeme bizonyára a vezető tanárnak: *Mácsay* Sándornak van, ki már több évtized óta hinti az ifjuság szivébe a dalnak magvait. A műsor többi részét egy felolvasás és két szavalat töltötte ki, mindegyik az ifjuságnak lelkes munkásságáról tévén bizonyságot. *(z)*

A debreczeni hittanhallgatók legközelebb elhatározták, hogy a nyár elején sárospataki kollegáikat meglátogatják A látogatásnak czélja csupán az ismerkedés, de különös érdekot az kölcsönöz neki, hogy az összes ifjuság és tanári kar élén maga a püspök: *Kiss* Áron is velük fog tartani. S így ez a látogatás valószínüleg püspökök találkozása is lesz. *(z)*

Franeziaországban. Lilleben nagy vihart támasztott az ottani szerzetesek ellen egy még mindeddig egészen nem tisztázott büntett, melynek egy 11 éves fiu az áldozata. A kolostoriskola egyik szobájában az erőszaktétel nyomaival s megfojtva találták meg a gyermeket A nyomban meginditott vizsgálatnál a szerzetesek feltünő viselkedése s elejtett nyilatkozatai fonalán egy Flamidien nevű szerzetes jött gyanuban, ki el is fogatott. Még más négy szerzetes is fölvigyázat alatt áll. A nép dühe teljes a katholikus intézetek, kolostoriskolák és kolostorok ellen.

Chiniquy Károly az egykori róm. kath. pap és 40 éven buzgó ev ref. pap Montrealban (Amerika) meghalt. A jézsuiták mindent elkövettek, hogy utolsó napjaiban visszacsábitsák a pápás egyházba, de Chiniquy mindvégig ellenállt. Az ő müködése, beszédei és iratai nagyon sok embernek nyitották fel szemeit, minek következtében a protestáns egyháznak hasznos és el nem muló szolgálatokat tett. Most már pihen a jó pásztor.

Köszönet. Gegesi Kiss Ernő m kir. erdész aa. a gegesi ev. ref. egyházközségben általa alapított „urasztali kehely alap« gyarapítására -- az 1898. évi járandóság fejében, kamattal együtt — ajándékozott: 4 frt 24 krt, az az négy forint és huszonnégy krajczárt.

Ez áldozatért fogadja, egyházközségem nevében nyilvánitott, hálás köszönetemet. Geges, 1899. február 22. *Kiss Ferencz*, gegesi ev. ref. pap.

Sajtóhiba. Mult számunk 73. lapján az első hasábnak alulról számított 10. sorában a »szent lélek segitségül hivását« helyett így olvasandó: *a szentek* segitségül hivását.

Hivatalos rész.

439—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegyénk Ni. Esperesének.

Atyafiságos tisztelettel tudatjuk nt. esperes aaival hogy a lelkészminősítési táblázatok összeállításához szükséges nyomtatványi ürlapok árát, melyeket még a mult hó 7-én megfelelő számu példányban, szétkül döttünk, darabonként 2 krban állapitottuk meg.

Értesitjük ennélfogva a Nt. esperes aait, hogy a v.-hunyadi, gy. fehérvári, n.-sajói, szebeni, erdővídéki, órbai és kézdiegyházmegyék számláját 50 50 krral s a n. enyedi, k.-kalotai, sz.-szolnoki, deési, széki, görgényi, marosi, küküllői, udvarhelyi és sepsi egyházmegyék számláját 80—80 krral, valamint a romániai egyházmegye számláját 14 krral megterheltük, mely összegek kebli pénztári hivatalunkba mielőbb befizetendők

Kolozsvártt, 1899. márczius hó 3-án.

Dr. Vályi Gábor. elnökhelyettes. *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó.

396—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi t. lelkész és tanitó aának

Az a csapás a mely a phylloxera megjelenésével földmivelésünk egyik legfontosabb és számos vidékén legjövedelmezőbb ágát — a szőlőmivelést érte, az egész országot, de különösen a borvídékek kisebb birtokosait sujtó káros következményeiben csak azzal enyhithető és enyésztethető el, ha az elpusztult szőlők a változott viszonyoknak megfelelő módon és feltételek mellett ujra helyre állittatnak.

Erre megadja ugyan részben az eszközöket a phylloxera által elpusztitott szőlők felújításának előmozdításáról szóló 1896. V. t-cz. de azok, akik ez eszközöket használják, csak akkor fognak sikert elérni ha az említett eszközök alkalmazásánál czélszerüen és szakszerüleg helyesen járnak el.

Ez a mai szőlőmivelés terén szükséges szakismeretek terjesztését tételezi fel.

Abból a czélból, hogy ezeknek a szakismeretek rendszeres foglalata bárki által olvasás útján elsajátitható legyen, továbbá, hogy azoknak a kik szőlő felújítási kölcsönben részesültek, vezérfonal legyen a kezükben a kölcsön feltételei szerint őket kötelező mivelési terv végrehajtására, a földmivelésügyi m. kir. Miniszter Úr Ö nagyméltósága illetékes szakközegei által egy utmutatást szerkesztettek a szőlőmivelőknek, hogy oly kézikönyv birtokába juthassanak, a melyből a legközönségesebb tudnivalókról felvilágositást szerezhetnek.

Ez az utmutatás kilencz részből és egy függelékből áll és 143 magyarázó ábrát tartalmaz.

Az útmutatás nyelvezete egyszerü és könnyen érthető, mindamellett a tárgy természeténél fogva s mert az egész anyagot ki kellett meriteni mégsem lehetett az útmutatást annyira népies modorban szövegezni, hogy azt az értelem alsó fokán álló legkisebb gazdák is első olvasásra vagy hallásra azonnal megértsék.

Hogy ennek az útmutatásnak a tanai a nép legalsó rétegeibe is behatoljanak s életbe menjenek át, nem elégséges. ha csak olvasás útján terjednek, hanem szükséges, hogy az élő és magyarázó szó közvetlenségével is csepegtettessenek be a nép gyermekeinek elméjébe.

Senki nem tehet ezen a téren jobb és hasznosabb szolgálatot népünknek, mint a lelkészek és tanitók.

Nem kétli a Miniszter úr, hogy ezt örömmel fogják tenni s hogy tehessék, minden lelkésznek és minden tanitónak, a ki ez iránt akár csak levelezőlapon a vezetése *alatt álló miniszterium szőlészeti* osztályához fordul, a szóban levő útmutatást (a melynek árát egyébként nagyon mérsékelten egy koronában állapította meg) ingyen fogja megküldetni

Midőn erről t. lelkész és tanító aáit ezennel értesitjük, egyszersmind fölhivjuk a bortermő vidéken lakókat, hogy e könyvmegküldését mielőbb kérelmezzék s annak tanulmányozása után a népnek rendszeres oktatást adni, őket a szőlőmüvelés minden kérdésében tájékozni s így a szőlőmüvelés fellendítéséhez hozzájárulni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1899. márczius hó 3-án

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János.* h. titkár.

142—1899. KÖRLEVÉL.

A sepsi ref. egyházmegye és a hozzátartozó püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes lelkészeit felhivom, hogy — miután a világi egyházmegyei képviselők megbizatási ideje a mult évvel lejárt — az egyházmegyei közgyülésre küldendő világi képviselőknek az »Utasitás« 5 §. e. pontjának és a 16. §-nak szem előtt tartásával megválasztatni és a választási jegyzőkönyvet a f. év márczius 31-ig hozzám beküldeni sziveskedjenek.

Ugyanekkor felhivom azon lelkészeket, kik a minősitési táblázathoz bizonyitványaikat maig sem küldötték be, hogy azokat »Erd. Prot. Lap.« 52. számában közzétett 3046—1898 sz. fölhivás értelmében hozzám haladéktalanul küldjék be.

Bikfalván, 1899. márczius 1-én.

Vén Mihály.
sepsi ref. egyházm. esperes.

292—1899 MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének f. év márcz. hó 23-án d. e. 10 órakor B.-Hunyadon tartandó tisztujító közgyülésére ezen közgyülésnek illetékes tagjait tisztelettel meghivom.

A közgyülés tárgyai: 1. Az egyhm. egész tisztikar megujitása. 2. Esetleges felsőbb hatósági leiratok felolvasása és tárgyalása.

Ugyanezen napon reggel 9 órakor mélts. Gyarmathy Zsigmond főgondnok ur meghivására előértekezlet tartatik.

Gyalu, 1899. márcz. 2. *Dézsi Gyula,* ev. ref esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 11. szám. Kolozsvártt, 1899. Március 16.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Vallásos nevelés a középiskolákban.

(Felolvastatott az »Országos Középiskolai Tanáregyesület« kolozsvári körének 1899. febr 11-én tartott V. rendes felolvasó gyűlésén.)

Midőn mindenek előtt kifejezem mély köszönetemet a t. Kör intézőségének, hogy alkalmat nyujtott nekem elmondhatni itt, a nevelés és oktatás terén szakférfiak, sőt épen szaktekintélyek előtt egyet és mást tárgyamról és felhívni a figyelmet e fontos és mégis sokképen elhanyagolt kérdés iránt, engedje meg a t. Kör hogy — bevezetésül — nehány szóban elmondjam felolvasásom előzményeit

Ezelőtt három évvel történt, hogy a Kör akkori titkára, dr. *Cziegler Ignácz* egy alkalommal bizalmasan azt a kérdést intézte hozzám, hogy nem volnék-e hajlandó a Körben egy felolvasást tartani tárgyamról? Meglepetve a váratlanul jött kérdés által, tájékozatlan az egyesület irányával, működési körével, de meg magam is alig két évi gyakorlattal bírván, s különösen az untalan hangoztatott nézetek és vélemények hatása alatt, hogy a vallásos nevelés tisztán az egyházak dolga: megmosolyogtam a kérdést és hogy zavaromban mit feleltem, nem tudom, de körűlbelől az lehetett az értelme: talán, hogy eszébe jusson valakinek megkérdezni: »mit keres Saul a próféták között?«

Azonban ezen időtől kezdve gondolatban nem egyszer foglalkoztam, — mert volt eset reá, hogy kényszerítve voltam foglalkozni — a kérdéssel s minél többet foglalkoztam, annál inkább megérlelődött bennem a meggyőződés, hogy — bár első sorban és mindenek felett az egyes egyházak feladata saját érdekükben go doskodni a vallásos nevelésről — mégis nem lehet közömbös dolog az a tan- és nevelésügy embereire sem. Hiszen azt követeli a méltányosság, a hála is az egyházakkal szemben, a melyek annyi időn keresztűl voltak a műveltség ápolói, terjesztői, a melyek annyit tettek a nevelés és oktatásügy fejlesztésére kezdve az alapitótól, a ki »nagy méltósággal tanít vala és nem úgy, mint az írástudók«, folytatva a katechumenatuson és az egyháznak apogányok megtérítésére és nevelésére irányuló törekvésein el egészen a reformáció által megindított újabb paedagogiai mozgalmakig. Most pedig, midőn az állam javarészben levette az egyházak vállairól a műveltség terjesztésének és ápolásának — ha olykor tévedésekkel is, de nagy dicsőséggel — végzett munkáját, s ezzel egyszersmind átvette az egyházaktól az oktatás és nevelésügyre egyedül irányító befolyásukat, illő, hogy megemlékezzék az egyházaknak a múltban teljesített nagy szolgálatairól és illő lenne, hogy érdekeik támogatására — ha egyebet nem is, — de legalább a külső eszközöket ne vonja meg, és végűl illő, hogy azok, a kik az egyházak által nagy áldozatkészséggel a nemzet és az emberiség haladása iránti buzgó lelkesültséggel, fárasztó, nehéz munkával megalapított és megépített s az újabb kor által nagy kényelemmel berendezett épületben munkálnak tovább, megemlékezzenek, mely ezeket az épületeket létrehozta és most segítő jobbot nyújtsanak, midőn ez a szellem veszendőbe készül menni.

De hagyjuk ezt. Vannak ennél közelebb fekvő, kézzel foghatóbb indokok is, a melyeknél fogva helyén való itt e Körben a vallásos nevelés kérdésével foglalkozni.

Ezek közűl mindjárt az első helyen, hadd említem meg azt a körűlményt, hogy a vallástan ott van a rendes tárgyak között, ennélfogva részét képezi a tananyagnak. Ha már most hiányos, vagy épen rossz a vallástanítás, azt nem csak a vallásos érzület, nem csak az egyház sínli meg, de megsínli az egész nevelés és oktatásügy, mint a hogy megsínli csak egy tagnak is a betegségét az egész test, vagy — hogy egy más hasonlatot használjak — ha csak egy csavar nem teljesíti is rendeltetését, megérzi az egész gépezet.

Már csak ez az egy körűlmény magában is indokolttá teszi a vallástanítás kérdésével való foglalkozás szükséges voltát a paedagogiában. Hiszen azok, a kik a tantervet megalkották, bizonyosan nem az egyházak iránt akartak udvariasak lenni s nem is csak az egyházaktól való féltükben tették és ismerték el rendes tárgynak a vallástant, hanem bizonyosan számot vetettek annak az értelmi, erkölcsi, sőt a testi nevelés tekintetében is nagy befolyásával. Nem szólok arról, hogy a vallásos nevelésnek még a testi nevelésre is mily nagy befolyása van, mikor vágyaink és szenvedélyeink féken tartását követeli és tanítja, hogy az ember törekedjék testét, mint a szentlélek templomát, tisztán

tartani; arról sem beszélek, hogy az értelmi nevelésnek — bár annyian tagadják is — minő szolgálatokat tehet, a mikor keresi az okot, a hol okozatot lát, keresi a törvényadót, a hol törvényt lát és a mikor egy bölcs és gondviselő kéz munkáját láttatja a természeti és emberi világban, csak arról a befolyásról akarok megemlékezni, a melyet az erkölcsi nevelés fejlesztésére tehet a vallástanítás.

Nem akarok itt erkölcstani vitatkozásokba bocsátkozni. Hajlamom, nevelésem, tanulmányaimnál fogva a keresztyén morál álláspontján állok, a mely a keresztyén valláson alapul, a melynek lényege az, hogy az erkölcsi életet a keresztyén hit szempontjából fogja fel és ítéli meg, a mely legfőbb erényül a szeretetben munkás hitet mutatja fel és legfőbb célúl az Istennel való egyesülést, Isten országának terjesztését ismeri el.

Egyáltalán nem ringatom magam abban a reményben, hogy a t. Kör tagjai mindnyájan ugyanezen álláspontón állanak; de annyit látok, hogy még a philosophiai morál hívei is kénytelenek elismerni, hogy »*a vallásos érzület az erkölcsi nevelés egyik legerősebb támasza*« s ennélfogva a vallásos érzület fejlesztése és ápolása, egy szóval »*a vallásos nevelés az erkölcsi nevelés tényezőinek egyik leghatásosabbika.*«*

Másik ok, a melynek alapján helyén való paedagogiai társaságban a vallásos nevelés kérdésével foglalkozni, a következő. Az egész vonalon jelszó most a paedagogiában, hogy annak hazafiasnak kell lenni. Szeretném most, ha felvilágosítana valaki, hogy miképen egyeztethető ez a hazafiság a socialismussal, a mely tápanyagát még a mai paedagogia által is annyira dédelgetett materialisticus felfogásból nyeri és a mely tulajdonkép nem egyéb, mint a materialisticus elveknek a gyakorlati életben megvalósítására irányuló törekvés. Mert, tudni való, hogy ezt a minden meglevő társadalmi intézményt fenekestől felforgatni törekvő irányt az a tudomány szülte és kényezteti még most is, a mely tudomány letaszította a vallást arról a piedestálról, melyen addig állott és a mely a müvelteket utánozni és a müveltséget negélyezni szerető tömeg előtt gúny és nevetség tárgyává tette a vallást. Jó lesz tehát nem felejteni el a hazafias nevelésért buzgolkodóknak, hogy a mikor a socialismus túléltnek, elavultnak hirdeti a vallást és egyházat, ugyanakkor elavultnak hirdeti a haza fogalmát is. És ha most még csak az egyház érzi a socialismus rombolását, jó lesz meghallani azoknak, a kik a haza sorsa miatt aggódnak: Iam proximus ardet!

Különben is a vallásos nevelés mindig hathatós támogatója volt a hazafias nevelésnek; legalább a református iskolákat e tekintetben semmi vád nem érheti; mert mindig hangoztatta és hangoztatnia kellett, hogy a keresztyénség céljait itt e földön a család és haza intézményei által valósíthatja meg, s épen ezért mindkét intézmény szent és tiszteletben tartandó. És hazai történelmünk lapjai is avagy nem arról tanuskodnak-é, hogy azok voltak legdicsőbb harcaink, a melyekben a haza szeretete mellett a vallási buzgóság és lelkesültség is vezette a fegyvereket?

* Balogh Péter: Erkölcsi nevelés az iskolában, Magyar Paedagogia. 1897. 4. sz.

Legvégül hagytam a legnyomósabb argumentumot, a mely indokolttá teszi e Körben a vallásos nevelés ügyével való foglalkozást és ez az, hogy a nevelés és oktatás-ügy irodalmát cultiválók közül nem egy alkalmat vesz magának megemlékezni a vallástanításról is, és — a mint meggyőződtem — ezek a megemlékezések bizony javarészben agressiv természetüek s a teremtésben egyedül az egyházakat teszik felelősökké az e téren tapasztalható hiányokért s így helyén való alkalmat adni arra, hogy: audiatur et altera pars.

(Folytatása következik.)

Tárkányi György.
főgymnasiumi vallás-tanár.

Egyházi élet.

A sepsi ev. ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde az 1895. deczember 15-én tartott egyházmegyei közgyülésen. —

(Befejező közlemény.)

III. Épitkezések: E téren örvendetes intézkedéseket sorolhatok fel. Teljesen uj csürt és istálót épitett egy fedél alá szilárd anyagból Szemerja és Bodola. Templomát kijavittatta Zalán, Szentkirály és Bodola. Uj papi lakot épittett és már fedél alá is huzatta Magyarós. Ez épitkezéseket, a szemerjait kivéve, magam ellenőriztem. Zalánban és Bodolán én adtam meg a szükséges javításokra az utasitást, megjelentem a magyarósi papiház helyének megjelölésénél. Ezeket munkaközben megszemléltem és befejezésök után átvettem. Átvettem a nyéni papilak és gazdasági épületeket, miután a vállalkozó az első felülvizsgálatkor kifogásolt javitásokat megtette, a hiányokat kipótolta. Megjelentem Zoltánban a templom és torony javitása végett, a szükséges utasitásokat megadtam és összeirtam mindazt, melyek javitásra várnak. Kiszállottam Szacsvára a papi lak javitása végett, mert itt ösztökélés nélkül nem lesz soha semmi sem. Bodola 750 frt. költséggel uj orgonát készittetett. Ezért bennjártam Brassóban, bővitése végett személyesen tartottam egyházközségi közgyülést, munkaközben megnéztem és ma az uj orgona hangja mellett zeng a gyülekezet éneket az egek Urának. Ezen alkalommal Nyén egyházközséget felhivtam, hogy uj orgonáját, mely csaknem használhatatlanná vált, takaríttassa ki és hangoltassa ujra. Nagy József orgonamüvésszel szerződött, ki a munkát végrehajtotta és az orgona használhatóságáról személyesen szereztem meggyőződést. Általában nem kiméltem időt és fáradságot, csakhogy az egyházi telkek minél czélszerübben legyenek berendezve, a megejtett javitások állandó jellegüek legyenek. Ez évben bővitette ki a papi lakot egy irodahelyiséggel és azzal kapcsolatosan egy diszes gyüléstermet épittetett Brassó 4055 frt 30 kr értékben.

IV. Az iskolákról tanügyi előadó úr teszi meg jelentését. Itt csak azt kivánom jelezni, hogy a kőröspataki ismert állapot fennáll, az állomást alkalmas lakás hiányában, csekély fizetés mellett betölteni nem lehet. Bizony sajnos, hogy gyermekeink iskolázatlan maradnak, de a szegénység, a viszonyok nem kedveznek és ezeken minden igyekezetünk megtörik. Szotyor folyamodott iskolája államositásáért. A kérés az engedélyért most van felterjesztve. Ez évben terjesztettem fel illetékes helyére Angyalos, Bikfalva, Uzon felekezeti iskoláinak kérését államsegélyért, melyek közül kért Angyalos, Bikfalva 100—100 frtot, Uzon a nő-tanitói állás szervezésére 300 frtot. Korpótlékot kért Angyalos, Besenyő, Bikfalva. Államsegélyt kapott Bikfalva 100, Uzon 300 frtot. Korpótlékot eddig Angyalos 50 frt.

Nem hagyhatom itt említés nélkül, hogy Bikfalva teljesen új, 2 tanteremmel, egy tanítói lakással ellátott iskolaépületet építtetett az ezerév emlékére. Egy díszes, bármely nagyobb községbe is beillő, jól épitett épület. Az áldozatot meghozta a község, midőn a telekre 1300 frtot, az iskola épületre 8865 frt 35 krt, a gazdasági épületekre 900 frtot adott. Berendezte az iskolát az egyházközség, miután az iskola felekezeti jellegü. A lakosok közmunkában nemzetiségi, felekezeti külömbség nélkül elismerésre méltó szolgálatot teljesitettek. Lelki örömmel adtuk át az épületet a közhasználatnak. Álljon és tegyen hasznos szolgálatot a népnevelésnek sokáig, hosszu időn át!

V. Az általános érdekü ügyek közül megemlítem, hogy ez évben választattak meg az egyházkerületi képviselők. Egyházmegyei tanácsunk megadta véleményét a felállíttatni szándékolt egyházházkerületi hitelbank alapitása ügyében, mely azonban a folyó évi egyházkerületi közgyülésen levétetett a napirendről. A Mélt. Állandó Igazgató Tanácstól döntvényt kértem arra nézve, hogy a lelkész halálától a kegyév beálltáig ki hordozza az adminisztrácziö költségeit. A döntvény meg is jelent és úgy, a mint én véleményt koczkáztattam, de döntvény hiányában nem alkalmazhattam, hogy e költségek a hagyatékot terhelik. A rendkivüli államsegélyhez két izben terjesztettem fel a lelkészek segélykérvényeit. Első izben nyert 20 lelkész 2310 frtot. A másodizben felterjesztett kérvények sorsát a jövő konventi ülés fogja eldönteni. Felajánlottuk közalapsegélyre Komolló, Erősd, Eresztevény, Kőrös, Árapatak, Zalán, Árkos, Bodola, Bodok, Szotyor, Kilyén, Martonos-Fotos, Kőröspatak, Mogyorós, Besenyő, Hétfalu egyházközségeket, melyek mindenikében a segélyre igen nagy szükség van.

További részletekre nem terjeszkedem ki t. közgyülés! Ugy vélem az elősoroltakból is véleményt alkothat magának a t. közgyülés arról, hogy mennyiben igyekeztem megfelelni a belém helyezett bizalomnak és mennyiben teljesitem nemcsak szorosan vet kötelességemet, hanem azonkivül is mindazt, mit tennem kell a reám bizott egyházközségek előhaladása érdekében. Ha felsorolom, hogy az esztendőnek csaknem egy harmadát a külömböző egyházközségekben töltöm el a vizsgálattal, épitkezések, egyházi ügyek ellenőrzésével, vezetésével, ha felemlítem, hogy igtatókönyvemben már a 886. számnál vagyok, legalább 500 levelet szétküldök, nem számítva a személyes találkozásokat és intézkedéseket és mindezt egyedül végzem, fogalmat szerezhetni az esperesi hivatal terhes voltáról, munkaköréről, mely a sok munka mellett pontosságot is követel. De örömmel teszek meg mindent, csak hogy lássam az előhaladást egyházközségeimben és míg erő s idő engedik futásomat hiven, közmegelégedésre elvégezhessem. Legnagyobb boldogságom, ha láthatom a hitbuzgóságot, a lelkiekben való gyarapodás mellett a csinos templomokat, czélszerüen berendezett egyházi telkeket és az előhaladást, az erősödést az anyagiakban! Csak egyet kérek lelkésztársaimtól: Gondolják meg, hogy nemcsak az esperesi hivatal nehezedik reám, hanem egy egyházközségnek is papja vagyok, tehát az esperesi hivatal mellett azon munkát is el kell végeznem, melyet papi hivatalom ró reám. Ha én képes vagyok arra, hogy mind a két terhet elhordozzam, miért ne tehetné meg valaki a lehető legnagyobb pontossággal azt, a mit egy kevesebb munkát igénylő hivatal szab elébe. Bizony, ha mindenki a lehető pontossággal teljesítené tisztét, felada tom könnyitve volna.

És egyet kérek a t. közgyülés minden tagjától. Ne tagadja meg a segédkart tőlem a kitüzött czél elérésében és munkálásában. A czél magasztos: Isten országa épitése a szivekben és külső intézményekben, melyek azt szolgálják. Az eszközök melyeket használunk, nemesek. A jutalom boldogitó!

Köszönöm a t. közgyülés szives figyelmét. Jelentésemet bevégzem, a gyűlést megnyitottnak nyilvánitom!

Papi értekezletek köréből.

Elnöki megnyitó.

(Felfaluban, 1898. decz. 2-án.)

Tiszteletes Papi értekezlet! Kedves atyafiak!

Egy éve mult, hogy egyházmegyénk papi értekezletei szünetelnek, és ez a számunkra kinálkozó bizalmas, barátságos alkalom hiányzott, hol minden bunk, örömünk, aggodalmunk és reményünk egy közös mederbe összefolyván, szivünkön és agyunkon átszürődve közös értelemmé, akaratté, vagy az általunk vezetett egyházi élet javát előmozditó határozattá érlelődik.

Most tehát, midőn az egyesült és új szervezetü * értekezleti közgyűlést először látom, mint annak elnöke összeűlve; szivemből üdvözlöm annak tagjait, vendégeit s azt kivánom, hogy vezérelje működéseinket, mint egy czél, egy eszme, egy oltár szolgáiét, valódi őszinte, közös érzés, egy akarat, testvéri indulat, — amaz ügyre nézve pedig, melynek szolgálatában állunk, siker, haszon, áldás!

Mi is a *mi értekezleteinknek a czélja?*

Mielőtt e kérdésre felelnék, egy hasonlatot koczkáztatok és azt merem állitani, hogy a minő szerepe van az embernek, mint individuumnak morális életében, vallásosságában, jellemében a *lelkiesmeretnek*, mely a cselekvés előtt ösztönöz, biztat, vagy tiltó szót hangoztat, — a tett elkövetése után vádol vagy megnyugtat és jutalmaz; ép olyan hivatását látom, érzem, tudom a papi értekezleteknek a mi reformatus egyházi életünk két kidomborodó nagy szerves *élet alakulásában* az *egyházmegyei* és *egykázkerületi* testületekben.

Valamint az egyén lelki életében hiányosság, pangás, sőt kóros állapot van, ha szunnyadik, vagy épen mélyen alszik a benső funkcziók ama hévmérője, előleges birálója, utólagos itélője, a lelkiesmeret; — míg ha éber, ha vigyázó, a morális és lelki élet is korrekt, virágzó: úgy egy éber, munkás, éltető szellemü, élénken, de igazán hiven biráló, jogosan és igazsággal itélkező értekezleti működés új életet önt, közszellemet teremt, — a köz javára munkásságra indít, önbirálatra tanít, biztat és mérsékel, itéletet mond és ellentéteket kibékit az egyházi élet *hivatalos testületeiben*

Éber figyelemmel kisérni az egyházi élet minden mozzanatát, s miután a pap első sorban az, a kin meg kell fordulnia minden életműködésnek, — mint a vérkeringés központjában a szivben, — tehát első sorban saját működésünk irányait, mikéntjét, módját, idejét, alkalmát venni igazságos, elfogulatlan és nem szemforgatással kifelé néző, hanem egymásra és önmagunkra irányzott egyenes és tiszta látással fürkésző vizsgálat alá.

Néha az anyagi megélhetés kérdése is lehet —

Eddig fiók-körökre osztva müködött és egyöntetü közös megállapodások nehezen voltak eszközölhetők; most a körök megszüntével egy testületté alakult.

sőt kell, hogy tárgya legyen elmélkedéseinknek; de nem szabad felednünk, *hogy a lélek az, a mi megelevenit.*

Mérlegelni azon hatást, sikert, melyet hivatásunk betöltésében végzett s a Krisztus lelkétől áthatott működésünk a reánk bizott gyülekezetek életében fölmutat; és ha itt vagy ott akadályok merülnek föl, siker helyett hanyatlás, az erkölcsi vagy hitéletben kóros jelenségek mutatkoznak; azok legyőzésének eszközléséről közös igyekezettel nem csak tanácskozni, hanem tenni, hatni, segíteni. Ha pedig a bajok oka, a hiányosság bennünk vagy működésünkben található fel, azt magunk s ténykedéseink őszinte bírálata után helyrehozni, s a közjó érdekében javítani.

Folyton vigyázni ama külső világ légáramlatára, melyben reform. sionunknak élnie kell. A társadalmi és politikai élet forrongásai, átalakulásai, az általános nemzeti morál, az állami jogélet, az u. n. korszellem hatásai minden időben, ma is nagyon megérzenek egyházi, vallás-erkölcsi életünkön Ezeket tanulmányozni, a hol támadó, romboló behatásaikat észrevesszük, ott a védelemről, a hol a hitélet előmozditására fölhasználhatjuk a rohamosan fejlődő kultur-haladást, ott az áramot értékesiteni.

Elősegíteni az egyházi közigazgatást és törvénykezést azzal, hogy hatását, faktorait, intézkedéseit, közvetlen tapasztalatból ismervén, itt e gyüléseken előnyeit, jó munkáit hangoztatjuk, kiemeljük; hiányos, káros, lanyha vagy túlerős intézkedéseit őszintén, bátran kitűntetvén, helyes irányba terelni igyekezzünk.

Protestáns egyházi életünk egyik fő faktorát, iskoláinkat s azokban a népnevelésnek törvényszabta kellékei mellett a vallásos, a hitfelekezeti buzgóságra való nevelést fejleszteni; a lelkészek és tanítók együtt működésének áldásos voltát feltüntetni, — szóval iskoláinkat igazán templomaink előcsarnokává tenni.

Megvizsgálni egyházainknak beléletét, a gyülekezetek életképességét, a hivek és lelkipásztorok közötti viszonyt, a felekezeti és nemzetiségi külbehatásokat, kutatni az okokat — ha jelei mutatkoznának — melyek itt-ott az egyháziatlanságnak, a közterhek hordozása iránti békétlenségnek, a templom kerülésnek tüneteit előhozzák, s nemcsak gondolkozni az ellenszerekről, a gyógyitásról, de vándor-gyüléseink által magával a közszellemmel megujhodást, a föllendülést bevezetni az elernyedt tagokba.

Bepillantani népünk családi életének belsejébe, úgy a szalonnal ékeskedő házakban, mint az egy szobás kunyhókba és ott, minden társaságos életnek fundamentumában, keresni, ápolni örök forrását a Krisztusi szeretetnek, kutatni azt, hogy mivel ápolhatjuk bennük és általuk a hithűség mellett a tiszta erkölcsöket ezen paizsát és fegyverét anyaszentegyházunknak, melyen — ha minden család, mely őrizetünk körébe esik, egy védelmi bástyánk lesz — nem fog diadalmoskodni sem a divatos világi hiábanvalóság és minden áldozattól vonakodó közömbösség, sem az egyházpolitikai új intézmények keritései mögött leselkedő lélek-halászat és a felekezet nélküliséggel és szektáskodással üzérkedő vallási anarchizmus.

Es végül e megszámithatatlan ágazatú és irányú jó akaratú munkáink és küzdelmeink között, ha önmagunkban vagy sorainkban csüggedést és anyagi eszközök szükös volta, a félreértések és közönyösség miatt elkedvetlenedést tapasztalnánk; egyesületi életünkből — mint Anteus a földtől — erőt, bizalmas eszmecseréinkből, testvéri egyetértésünkből bíztatást, reményt meríteni, egymásba kitartást, lelkesedést, Krisztusért harczolván égi tüzet önteni:

Ez, ez az a mi papi értekezleteinknek lelkiszemeink előtt lebegő igazi czélja.

És ha itt gondolatokkal, eszmékkel, lelkesedéssel és tűzzel megteljesedve szétmegyünk az élet mezejére, az Úr szöllőjébe, nyájaink közé, mínő fegyverek, eszközök állanak rendelkezésünkre? — A mi egyetlen vezérünk a Krisztus, és ő akkor, midőn 12 egyszerű szegény apostollal az egész tudatlan, pogány és ellenséges világot megkellett hóditani, nyerni, kettőt adott kezükbe: *hirdessétek az igét alkalmas és alkalmatlan időkben és viseljetek gondot a nyájról, melyben őrizőkké tettelek!* Tehát *predikáczió és kura pásztorális.*

Hát most, midőn csak a meglevőt kell megtartanunk, megőriznünk százakra, ezerekre menő pásztorok seregének: nem volnának-e elegendők ezek?

Hogy a meglévőnek megtartása, megőrzése csaknem oly nehéz föladat, mint az ujnak meghódítása, megnyerése, azt bizonyítja egyházaink, papjaink mai küzdelme a modern és gőzerővel haladó világ áramlatában, ostromában s különösen református magyar, sionunknak ez idő szerinti helyzetében.

És talán semmiben sem oly gazdag a mai egyház irodalom szótára, mint az általunk, papok által, ezekkel szemben használandó fegyverek és eszközök ajánló fel sorolásában. Ezek közül csak két sorozatot emelek ki:

Az egyik, mely az *egyházi fegyelmezés föllujitását, szigorítását hirdeti*, különböző alakokban.

Oh én nem az egyházi fegyelem szigorubb alkalmazásában látom a vallás-erkölcsi élet, a buzgóság és egyháziasság fölébresztésének oly igen keresett eszközét, varázsszerét, hanem épen mint a Krisztus hódító s a keresztyénség hős korában: az *Igének* alkalmas és alkalmatlan időkben több bensőséggel, a szentirás és élet igazi összekapcsolásával, valódi odaadással és külsőképen is és ezt hangsúlyozom hivatásunk nagyságát, fontosságát kitüntető *reverenczíával* való hirdetésében; és a Krisztusi léleknek a nem hivatalos keresztyén élettel és munkás szeretettel való átültetésében; más szavakkal a hivek előtt példányúl szolgáló buzgóságban és életmódban,

Ez ama fegyver, mely épen közvetlenségével melegségével és termékenyítő erejével, a Krisztusi elveknek, eszméknek az emberi életbe való átvitelével nekünk protestáns papoknak előnyt ad, égi erőt kölcsönöz a csak külsőségekben, emberi furfangban mozgó, élő és munkáló pápista klérus fölött.

A *másik sorozat* az, mely a *belmissio* százféle módozatait hangoztatja nap-nap után. — Avagy *megosztatott-e a Krisztus?* — Oh ne szakgassátok szét darabokra amaz egy országot, az ő *egyházát*, és az ő lelkének lakozó helyét, a *templomot*!

Nem, nem legény és mértékletességi, szegény gyámolitó és szűzességi, Lorántffy és fehérkereszt, imádsággal varrató, evangelizáczióval fonató, mindkét

nemü ifjuságot az est óráiban nemesítő, a felnőtteknek különféle czímek alatt felolvasó *egyletekben* kell keresnünk a mi korunk küzdő és védő fegyverét; (úgy véljük, hogy a hév szerzőt itt igen elragadta. Azok az itt fölsorolt dolgok bizonyos distinctiót kivánnak. És distinctiót, a lényeget és formát illetőleg is. Kétségkivül van azokban a dolgokban sok víz, de gyermek is van a vízben. Hát *csakis* a vizet kell kiönteni a teknőből. Szerk) hanem *legeltessétek a nyájat a maga egészében*, gyakoroljátok az egységes, a meg nem osztott egyház kebelében a Krisztustól vett megbizatással és *hatalommal* azt a *kura-pástorálist*, a melyre Pál apostol tanított.

Hogy mi legyen ez, megmondom úgy, a mint közelebbről olvastam:

»Pásztora lenni a nyájnak és tagjainak a nélkül, hogy uralkodója légy; mindég velük légy, a nélkül, hogy terhükre lennél; írts, törj, gyomlálj, plántálj és épits a nélklül, hogy hatalmaskodnál; barátja légy mindenkinek, a nélkül, hogy pajtáskodnál; mindenkin uralkodj a szeretet hatalmával, mikor mindenkinek mindenben szolgálsz!«

Ime a *czélok* szentek, jók, magasztosok, melyeket lerajzoltam; ime a *fegyverek* ma is ugyanazok, mint valának az apostoli korszakban, azokat is maga a Krisztus tűzte ki, ezeket is ő bizta ránk, ő adta kezünkbe. Azokért, ezekkel ajkainkon szivünkben és kezünkben előre hát! Munkánkban segitsen a jó Isten!

Ezzel a gyűlést megnyitom.

Lénárt József

TÁRCA.

Egy szükséges könyv

Itt minden oly komoly. Fáradtnak érzem magamat. Pihenőül egy kis gondolat játék. Mi adhatott volna nekem édesebb nyugalmat, mint elgondolni csendben, zavartalanul, miként kerül a kis székely gyerek, a tiszteletes úr és a tanító úr nem kis érdemére, a »kolégyomba.« Aztán jönnek mennek az évek solyom szárnyakon. Gyermek évek. Könnyen repülnek. Már a boltban vettek neki ruhát. »Ur lett. A faluban beszélik: ebből pap lesz. És a bámulatos önfeláldozó szülő titkon, félve gondolja: Istenem, ha pap lehetne, az első, a legboldogabb ember! A remény izmosodik. Egy szép barátságos szeptemberi napon vidámabban hintegeti a jó öreg a drága piros magot keskenyke földjébe Boldog szive halk, elhaló hármoniában száll fel a magasba. Valódi accordjai az ég zenéjének. Minden oly egyszerű, oly tiszta, oly fenséges. Tiszta forrásból, tiszta légen száll az öröm, a hála. Az ő fija, az izmos ifju elment »papnak tanulni. Már a negyedik esztendő is bucsut integet. Az előkészítő idő véget ért. Az ifju megszerezte a szükséges kellékeket. Megismerte a munkatért, meg az eszközöket. Egy végetlen tárház nyilott meg előtte. Föltalálhatni benne a szellemi élet számtalan hatalmasabbnál hatalmasabb fegyvereit. Azt is tudja, hogyan kell forgatni, hogy aczéljuk, mely világosság, igazság, szeretet, annál ellentálhatlanabb legyen. Telve nemes lelkesedéssel, szent elhatározással. Erőtől duzzad. Az isteni végetlen kegyelmet érzi megdicsőülni önmagában Ő, az egyszerü, igénytelen ember az Urnak elhivott szolgája. *Embereknek* lesz pásztora, vezére. Szíveknek, lelkeknek őrizője, táplálója, orvosa. Apostola mindennek, a mi örök isteni, a mi örök emberi. Élni egy világosságban fénylő, igazságban erős, szeretetben munkás, jó tettekben gazdag életet. Élő, ható, megelevenítő példánykép lenni. Sziveket teremteni, lelkeket ujjá szülni, embereket nemesíteni. Mint egy béke-angyal a szeretet szemeit kölcsönözni a egyeseknek. Tekintetöket magasabb, örökkévaló czél felé irányítani, melyet szolgálni egy egész, igaz élettel kell. Érezletni velük méltóságukat, mely kiemeli a föld porából s az *ember* név jogát s kötelességét adja nekik. Hadd ismerje e földet mindenki hazájának, házának. Haza: millió sziveknek összedobbanása, tiszta érzésre, szent törekvésre. Ház: a szeretet kristály-forrása, élet. E két szó megőriz minden tévedéstől, s vezérel minden jóra. Megtalálni, megteremteni a földön a mennyet. Ki megy fel a magasba, hogy lehozza? Közel van hozzánk. A hol fénylik a világosság, szabadon lüktet az élet, áld, boldogít, megbocsát a szeretet; a hol a szív könnyeket tud hullatni a romlottság felett és van ereje, hite, reménye megtérni és megtérésre segíteni; a hol tudnak az emberek egymásért kűzdeni, áldozni, lemondani, csupán a lelkiismeret jutalmáért; ott Isten országa a szivekben lakozik összes áldásaival. Oh bizony áldott az Ur, ki ily nagygyá tette az embert, ily fenséges rendeltetést adván neki! És áldott, ezerszer áldott az Ur, ki embereket hi el nagy tervei megvalósítására! Érezni, tudni, hogy istennek vagyunk elhivott szolgái, az emberiség örök czéljainak munkásai; soha el nem fogyó erő, gazdag jutalom, boldogság. Ilyen érzelmektől duzzadó kebellel alig várja, hogy a czélhoz jusson. Alig várja a perczet, melyben egy fenséges hivatás küszöbét átlépi, a hol egy ujabb czél tünik fel előtte, fényes, biztató, mely felé egész erővel futni fog. Már-már a sóvárgott küszöb előtt áll. Megnyerte a kibocsátást. Az egész ember egy érzés. Csalódások szárnyát nem szeghetik, félreértések meg nem törhetik soha. A nehézségek sem ismeretlenek. Mindent legyőző lelkesedés, akadályt nem ismerő nemes ambitió vezérli. Mi állhatna utjába? ... (Itt kedves ifju barátunk nehány szép, de pessimistikus sor után a papi pálya gyakorlati követelményeire tekint s igen helyesen mutat rá egy oly szükségre, a mely főként a kezdő ifju papokat érinti legérzékenyebben. Ugyanis a 1866, évben Vadas Jozsef és Nagy Péter szerkesztésében megjelent Agendás könyvünk az utolsó példányig elfogyott s egy ujabb kiadás halaszthatatlan szükséggé lett. Szerk.) Nincs Ágendád. Valóban lázasan keresi a könyvárusokat, de ők egykedvüen felelik: nincs, elfogyott. Lehetséges-e? Ne féljetek, ne csüggedjetek ifju barátaim. A kik oly féltő gonddal neveltek, erősítettek, a kik hivatásunk iránt a lelkesedés minden igaz lángját keblünkbe oltották, kik szivükkel csüngnek egyházunkon, elháritják a legkisebb akadályt is, hogy mi nyugodtan teljes buzgalommal lépjünk be az Ur szöllőjébe. — Lesz Agenda Talán még tökéletesebb a réginél. Az ifju boldogan veszi fel a gyönyörüséges igát A »jó öreg« hangosabban énekli: »Az oly ember nagy boldog bizonynyal.« És én örvendező szívvel közeledem majd a legszebb, a legdrágább föld felé

Utrecht, 1893. decz. 2. ***Biró Sándor.***
végz. theologus.

A selyei ev. ref. egyház története.

(Felolvastatott; a nov. -5-én egyházi jellegü összejövetelen.)

Ince pap helyét még azon év, 1671. végén *Etédi* Márton foglalta el. Etédi nemesi rangból valónak irja magát, de, hogy hol született és hol végezte tanulmányait, nem tudjuk.

Azon időben, melyben hivatalába lépett, az egyház kebelében a visszavonás ütötte fel fejét. Ugyanis

az eddigi szép rend és egyetértés, mely az egyház tagjait jellemezte s az Ince paposkodását a kezdet nehézségei mellett is könnyüvé és gyönyörüségessé tette, teljesen felbomlott Az egyház tagjai a régi jó rendtartásokat, az egyház törvényes végzéseit semmibe sem vették, „mely miá sok Konoksag Vakmerasegh Enghedetlensegh találtatot kösztök, mind Praedikatorra valo ghond viseles felől s mind pedigh Megye közünseghez dolghanak vegben vitele felől.« Az egyház munkájában való részvételt megtagadták, a pap fizetését nem szolgáltatták be rendesen és földjeit vonakodva művelték meg. Lábra kapott a tiszteletlenség is, melyből kijutott a része nemcsak a papnak, hanem a papnénak is.

Majdnem két esztendeig tartott ez a szerencsétlen állapot. Végre átlátták az egyház tagjai, hogy ilyen körülmények között »semmikép az do oghban elő nem mehetnek.« És mintha az Isten ujja érintette volna meg őket, egy szép és nemes gondolat fogant meg lelkükben. Az 1672. október 2-án tartott megyegyülésen, Etédi pap és Kisebbik Balogh Gergely veres darabont közbirák előtt, »ujabban uno Consensu« kézbeadással fogadták, hogy a korábbi jó rendtársakat híven megtartják s e gyülésen hozandó végzéseknek alávetik magukat. Ezen emlékezetes gyülésen hozott végzés, mely hü képet nyujt az akkori viszonyokról, igy hangzik:

»Megye Törvenyes Veghezeseről Valo level

Mü kik az ide alab megh irt dologhban foghott köz birak vagyunk, ugymint Maros Szekben Selyeben a Ktus ighaz keves szamu Ecclesiajanak l: pasztora Etedi Marton Nemesi rendből valo es ugyan a megh irt Szekben s faluban lakó Küssebbik Balogh Gergely Darabanti rend. Adgyuk p: Testimonio mindenekk akikk illik az mü levelünknek rendiben mind mostaniaknak s mind pedig az utan következendőknek. Quod in hoc Ao. 1672. Die 2. octb. Mikoron volnanak az fen megh irt Szekben s faluban ugyan az megye hazanal. Jöve mü előnkbe az Eghesz megye es münköt megh biralvan az Eghesz megye kiki szemellye szerent kezeket is be adak, Illyen dologh felől. Mivel az előtti Megyebeli Megye között valo jo rendtartasok veghezesek törvenyek le tenettenek volt mely miá sok Kanoksag, Vakmerősegh, Enghedetlensegh talaltatot kösztök mind Praedikatorra valo ghond viseles felől s mind pedigh megye közönseghez dolghanak veghben vitele felől. Azert ghondolkodvan arrol, hogy ugy semmikepp: az dologhban elő nem mehetnek Mi előttünk fen megh irt Birak előtt ujjobban uno Consensu tőnek illyen veghezest egymas között eghesz Megyeül hogy az előtti jo mod es rendtartas szerent aki tsenghetest halvan uttsinalasra el nem megyen. mely tsenghetesre valo nem menetelnek ha jo okat nem adhattya, megye birsaghan maradgyo. 2. Ha pedigh valaki valamire szeres s a sz: egyhazfia megh mongya neki s el nem jar benne jo okat nem adhattya azis azon Megye birsaghon maradgyo. 3 Ha pedigh valaki a pap berit akarmi nevvel nevezendő legyen az ok nelkül vakmerőkepp: haloghattya azis azonkepp: megye birsaghon maradgyon, a bert is megh adgya. A megye birsaghi ezek a ki a pap berit megh nem adgya birsagha d: 6. Aki a papnak szantani nem megyen birsagha d: 24. Aki egy szoval valami megye szüksegere megye hazahoz valo dologhra a sz: egyhazfia megh mongya s el nem megyen el nem jar benne azis megye birsaghan maradgyon. Ez a dologh igy menven veghben mi előttünk fen megh irt birak előtt melyhez valaki maghat a megye közűl nem akarná tartani s nem kezdene ennek allani hanem az ellen Contradicalna, Mü birak vetettünk 3. flo kötelet melynek megvetelere az megh allo fel ugy mint a megye Esperest petsetit veven ezen petsetnek erejevel a megye az megh nem allo felre rea mehessen s az fen megh irt 3. forinthig ighazat vehessen az megye az megh nem allo felen. Esztis pedigh igy hadgyuk hogy elsőben az megye tsak egy Embert küldven az ighaz vetelre s ha az az egy Ember eleghtelen volna rea, Eghesz megye mennyen s az ighazat nem hagyvan ket annyit vehessen, melynek ket resze az birake harmad resze a megh allo fele legyen. Ezt müirtuk fide nostra Mediante. Mellyet erösseghnek okáert petsetünkel megh is Confirmaltunk.

Datum Ao. Die et Loco quod supra notatis. Idem qui supra mpa.

Correcta p: nos.

Esztis a megye véghezte fen m: irtak előtt. Hoc addito. a ki a p: dikatort vagy a papnet megh szidalmazza bötsteleniti ok nelkül illetlen szokal illeti ollyakat amellyek megye eleibe vihetők birsagha d: 12 ha pedig olyal szidalmazza valaki a p: dikatort vagy feleseghet a mely esperest eleiben valo ökglme igazíttsa el.«

(L. S.) (L S.)

Fájdalom, ezen végzés nem hozta meg az óhajtott eredményt. Elődeink felbuzdulása szalmatűz volt. Ismét visszatértek a megszokott roszhoz s ez által oly végzetes állapotba sodorták egyházunkat. a milyenben nem volt soha. Elvégre Etédi megelégelvén a »pusztában kiáltónak« háládatlan szerepét játszani, 1686-ban eltávozott Selyéből, maga után hagyva egy pusztulásnak indult gyülekezetet

Ilyen nyomasztó állapotok közt lépett az Etédi helyébe *Lakatos Márton*, a harmadik pap. Lakatos Siklódon született, hol atyja, Lakatos Mátyás, mint földmivelő élt. 1686-ban selyei pappá választatván, itt élt és munkálkodott egészen haláláig, 1727-ig. Két fia, József és Márton, állandóan Selyében telepedett meg. József a László Mihály, Márton, ki 1776. február 18-án temettetett el 89 éves korában, a Balogh Máthé leányára szállott. Ez utóbbitól származik a ma szépen virágzó selyei Lakatos család.

Lakatosnak 41 évi paposkodásáról édes kevés maradt fenn. A mi fenmaradt, részben örvendetes, részben elszomorító. Tevékenységét megbénította kezdetben az egyháznak akkori (1686—1703) zilált helyzete. Ugyanis az a fejetlenség, mely ellen Etédi pap oly dícséretre méltósággal küzdött, nem hogy megszűnt volna, sőt inkább oly nagy mérvet öltött, hogy az egyház fennállása alapjában meg volt rendítve. A szétzüllni indulásnak legkiáltóbb jele az volt. hogy gyakran egyházfit sem tehettek az egyház anyagi ügyeinek vezetésére, mert ha az egyház törvénye szerint hibájá ért valamelyiket megbüntették, »az mindjart a papisták köze tsapta magat.«

Lakatos e reménytelen helyzet közepette a Marosszéki szent partialis segitségéhez fordult. Épen jókor. Mert, ha a vizitáció a kóros állapot orvoslására erélyessn fel nem lép vala, akkor ma csak emlékezetben élne, hogy Selyében egykor református egyház is volt.

A vizitáczió 1703 január 21-én szállott ki az egyházközségbe és egy, egykoru feljegyzés szerint, »nagy rendetlenseget es szellyel imide amoda valo tsapongast.« talált. A vizitáció felhivására két egyháztag — nevüket nem tudjuk — az egyházfiuságot elvállalta s egyszersmind az egyház tagjai kötelezték magukat arra, hogy az egyház javát tehetségük szerint előmozditják és törvényeit megtartják. Ha pedig valamelyik hibázás esetén a büntetésbe nem nyugszik bele, ujabban 12 frtra büntettessék.

A vizitáció erélyes eljárása által jobbra fordultak az egyház dolgai. Az egyház iránt újra feléledet a buzgó szeretetnek és áldozatkészségnek kialudni készülő tüze. Most már vállvetve igyekeztek épiteni azt, a minek előbb lerontására törtek. Kacsó Márton, ki 1690-ben is selyei új szöllőjének tiz évi dézmáját utalta az egyház javára, 1712-ben Magyaróson épitett szöllőjének rendeli tíz évi dézmáját az egyház gyámolítására. Ugyanezen év február 9-én Kacsó Antal is egy szántó földet ad a pap számára.

Igy állott helyre egyházunkban a rend és szállt vissza a szivekbe az egy célra törekvő munkásság eleven érzése, melyeket azóta nem igen zavart meg semmi féle kedvetlen körülmény A rendezett viszonyok megteremtéséért a legnagyobb elismeréssel kell adóznunk Lakatos papnak, nem csak, hanem méltán nevezhetjük őt egyházunk ujjáalkotójának

Ilyen körülmények közt az egyházközség tervbe vehette már, hogy romlásnak indult, 1570-ben épített kápolnája helyett, egy új templomot emeljen. Az egyház tagjainak áldozatkészsége e szent célra is szép jelekben nyilvánult. Kuron András az első adakozó, 1712. február 9-én selyei malmának szombati vámját adja az egyháznak templomépítésre, addig, mig a malom fenn áll. De, ha meggondoljuk, hogy egy 220 -220 lelket számláló gyülekezetnek mekkora erőfeszítésébe kerül a templom-építés, nem csodálkozhatunk azon, ha az előkészületek évtizedek munkáját vették igénybe s ezalatt Lakatos is megemésztvén az ő esztendeit a munka végrahajtását hivatali utódjára, Zalányi Istvánra hagyta.

Lakatos alatt történt az egyház előljáróságának a főkonzistorium által kiadott instrukció értelmében való berendezése is. Ezt az instrukciót Musnai Miklós esperes, Galambodi Mihály assessor, Gidófalvi Péter director és Gergelyffi György Marosszék hites assessora, mint vizitátorok, 1722. január 25 én hirdették ki Selyében. Ezen instrukció 4-ik pontja értelmében választotta az egyházközség még azon évben az első gondnokot — »Capax Curatort» — »a Megye pénze s bonomi Conservatiojára s erogoojára«, s állította fel »a Valasztot embereket is«, kik akkor a mai presbiterek helyét töltötték be. Az első gondnok s választott emberek nevét bús feledékenység takarja.

Sámuel Aladár.
ev. ref pap.

Felhivás az ev. ref. énekeskönyv megujitása ügyében.

Énekeskönyvünk megujitásának előmunkálatait folytatni kivánom, a minélfogva fölkérem mindazokat, a kik az 1890-ik évben kibocsátott Programm alapján időközben dolgoztak: méltóztassanak munkáikat hozzám beküldeni, hogy a birálatra elfogadható darabokból a füzetek kiadását folytathassam.

Ha valakinek Programmra volna szüksége, értesités folytán szivesen küldök; valamint az ujabban kibocsátandó füzeteket is megküldöm minden jelentkezőnek, mert annyi számu példányt fogok nyomtatni, a mennyit az érdeklődő közönség kiván.

Fölkérem különösen is ev. ref. vallásu költőinket, hogy ajándékozzák meg egyházunkat, habár csak egy két szép és becses vallásos énekkel is, mert azok a dalok, melyeket ezer és ezer templom boltozata fog visszhangozni, nem fognak kárbaveszni.

A munkák küldését czimemre kérem.

Sátoralja-Ujhely, márcz. 7. 1899.

Fejes István
az ev. ref. egyetemes énekügyi bizottság elnöke.

Egy becses levél.

A helybeli földészek énekkara Szász Domokos püspök magas személyében egyik nagy pártfogóját veszitette el. Sietett is az illető testület az elhunyt iránt érzett tiszteletének és hálájának külsőleg is kifejezést adni. A végtisztességtételen közel száz taggal jelent meg, gyászlobogók alatt, melyek közül a díszzászló egészen gyászfátyollal volt bevonva. Ezt a zászlót a nemes keblü özvegy, mint az egylet védasszonya készitette volt évekkel ezelőtt. Ezek alatt hangzottak el a b. e. sírja felett a »Mért oly borus, és szól a sírnak angyala« kezdetü gyászdalok. Ugyanez alkalommal küldött a dalkar szivéből fakabó részvétiratot a gyászoló özvegynek. És most a püspökné ő méltósága Tóth Tamás karvezér kezeihez saját kezével irt egy igen meleghangu köszönő levelet az egyesületnek, melyben egyszersmind kéri, hogy b. e férje emlékéi tartsák meg s alkotásainak épületeire tekintve, szeressék az intézetet, mely hivatva van a mi anyaszentegyházunk részére buzgó, müvelt lelkészeket nevelni, és tartsák kegyeletben azt az új templomot, mely tiszta vallásunk híveit a külváros hidelvei részében hívja összse a mindenható tiszteletére. És jó akaratuk, buzgóságuk teljes erejével segitsék fenntartani azt a *szeretet házat*, mely szegény árván maradt papok családjából hátramaradt gyermekeket van hivatva nevelni és gondozni. Ezek képezik — szól végül a becses levél — férjem életének utolsó munkáit, gondjait, s ha s jó Isten még éveket rendelt volna számára, bizonyára sok jó munkát teljesített volna hazája s egyháza fölvirágoztatására. Ime, milyen mély és magasztos egy női nemes szív megnyilatkozása a gyász napjaiban is.

E becses levelet az énekkar igen szivesen fogadta, s elhatározta annak egész foglalatját jegyzökönyvében is — úgy a mint irva van — megörökíteni. *T. T.*

Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra újabban adakoztak:

Simon Zsigmondné ref. lelkészné (Málom) a szeretetházra	1 frt — kr.
Mult (9.) számunkban kimutatott összeg	93 frt 50 kr.
Összes adakozás:	*94 frt 50 kr*

Különfélék rovata.

A püspökválasztó kerületi közgyülés összehivására nézve Br. Bánffy Dezső ő nagyméltósága megtette előterjesztését a kerület Igazgató-tanácsához, melyet az igazgató-tanács mai ülésében vesz tárgyalás alá. E szerint *április 18-án rendkivüli kerületi közgyülés tartatik*, melynek *egyetlen* tárgya a megüresedett püspöki szék betöltése. Az évi *rendes közgyülés* idejéül *május 25-ike* van tervbe véve, a melynek tárgysorozatában szerepelne az uj püspök hivatalba iktatása és a néhai püspök b. e. Szász Domokos emlékünnepélye is. E hírt — bizonyosra vesszük — egyházi köreinkben mindenütt teljes megnyugvással fogják venni s felismerik benne gondnoki karunk ama bölcsességét, mely belátta, hogy egyházterületünk nem lehet sokáig »pásztor nélküli nyáj.« Az idők gonoszak s egy őrálló-helyünknek sem szabad üresen állani.

Az egyetemes ref. egyház konventjét az elnökség április hó 10-ik és következő napjaira hivta össze Budapestre. Ugyanott tartja április 4-én kezdődőleg előkészítő üléseit a tanügyi bizottság Antal Gábor püspök elnöklete alatt.

Márcz. 15-ikét, a szabadság hajnalhasadásának e felséges ünnepét általános lelkesedéssel ülték meg az idén is mindenfelé. Zajosan, lelkesen ünnepelt különös az ifjuság. Iskoláinkban, intézeteinkben, most is, mint évek óta mindég, felhangzik a dal, a Hymnus s megdobogtja a szivéket a »Talpra magyar« — *Theologiai fakultásunk ifjusága* gyászában csak csendesen, csak házilag ünnepelt. A Hymnusz és Szózat két közének közét Czirmai Zoltán III. é. th. szárnyaló imája, Uray Sándor III. é. th. lendületes, hatásos alkalmi beszéde, Székely János és Fehér Gábor tanárjelöltek hatásos szavalatai töltötték be. — *Kolozsvári kollegiumunk ifjusága* élén derék tanárkarával nagy számu érdek-

lődő közönség részvételével ünnepelt ez alkalomra izlésesen feldiszitett nagytermében. A programm minden pontja nagyszerüen sikerült. A közönség a tanároknak, a tanárok Kovács Dezső ifj. önképzőköri tanárelnöknek és Seprődi János karnagynak gratuláltak a szép sikerhez. A szereplők egyenként és összesen aratták a viharos tapsokat.

A »Sárospataki Lapok« szemrehányást tesz az erdélyi kerületnek, hogy jelentőivei nem felelvén meg a valóságnak, ebből méltánytalanság származott ugy a domesztikai és rendkivüli államsegély kiosztásnál, mint az országos gyámintézeti járulékoknál. Ez állitása igazolására hivatkozik a *sepsii* egyh.-megyére, melynek esperese jelentésében kimutatja, hogy a 32 egyház részére az 1894. évi jelentő ivek alapján 11461 frt 43½ kr. kiegészités-szükséglet mutattatott ki, mig a kongruaivek szerint 10158 frt. 55½ kr — Értjük, hogy az államsegély kiosztását eszközlő koventi ülések előtt, hová céloz a közlemény. Addig is, mig illetékes esperes atyánkfiát ez ügyben érdembeli felvilágositások adására felkérjük, a magunk részéről csak azt jegyezzük meg, hogy a jelentőivek pontatlansága — s ebben meg fog minket tartani a »Sárospataki Lapok« — közös a többi kerületekkel s nem róható egyedül Erdély számlájára. Továbbá arra a megjegyzésre, hogy nem a valóságnak megfelelően argumentáltak az erdélyiek, midőn azt állitották, hogy itt a földek haszonbéri értéke csaknem összeesik a kataszteri értékkel, azt kell figyelmébe ajánlanunk, hogy a kataszteri és bérjövedelem közötti eltérés éppen a háromszék-megyei, sepsi,- kézdi- és orbai egyházmegyék területén a legnagyobb, Magyarország e legsűrübb népességü területén, a közmondásos székely szorgalom hazájában. Már ez is indokolja, ha tisztelt laptársunkat arra kérjük, hogy egy esetből általánositani ne méltóztassék, mert az erre épitett következtetés nem lesz helyes.

Ostromolják falainkat. Tíz napi szakadatlan munka után a kathedrán és a gyóntatószékben véget ért az első jezsuita missió Kolozsvárt. Igy tudatják a lapok. Mi tudjuk, hogy csak most kezdődik igazán. Majláth püspök a missio emlékére egy keresztet állittatott fel a templomban, pápai áldást osztott s misét tartott a mult évben Kolozsvárt elhalt *összes* emberek lelkiüdvéért. Milyen kegyes a püspök úr! Neki nem elég az élők, hanem ezek után »Szálla alá poklokra.

Egy másik ostrom Gróf Károlyi Sándor és neje 100 ezer forintos épületet ajándékoztak egy római katholikus leány nevelő zárda céljaira — *Hódmezővásárhelyt.* Köszönőiratot érdemel — a gyóntatóatyjuk.

Dr. Schell würzburgi kath. theol. tanár munkáit az index-congregatió az »Index«-be iktatta s igy tiltott könyvekké tette. Schell ugyan fogadkozott tanitványai előtt, hogy egyedül az igazságot szolgálja és meg nem hajlik s e nyilatkozatáért nemcsak a hallgatói tüntettek mellette, hanem a fakultás tanárai is mellette foglaltak állást, kérve, hogy a dekánságot továbbra is tartsa meg. Az ujabb tudósitások szerint azonban »laudabiliter« (szégyenletesen) alávetette magát az itéletnek.

Az osztrák katholikusoknak a pròt. egyházakba való áttérési mozgalmáról referált Braunlich lelkész a németországi »Evang. Bund« közelebbi ülésén. Hogy e jelenségnek a politikai okok mellett mélyreható vallási okai vannak, általánosan elismertetett. Eddig 18 német protestáns papjelölt ajánlta fel szolgálatait az áttérők lelki gondozására. Ebben nem is volna hiány, de pénz, pénz és pénz az a mi hiányzik. Bizony, bizony nehéz iga a szegénység! Most gyüjtést inditottak e czélra.

A Nagypénteki Ref. Társaság választmányának tagjai folyó hó 8-án tisztelegtek a társaság védnöknőjénél, Hegedüs Sándornénál, hogy férjének miniszterré történt kinevezése alkalmából üdvözöljék. A férfiválasztmány részéről dr. Kiss Áron üdvözölte Hegedüsnét s méltatta érdemeit, — a női választmány részéről pedig dr Csiky Kálmánné mondott beszédet. Hegedüsné megköszönte az üdvözletet s biztositotta az egyesületet, hogy annak ügyeit továbbra is szivén fogja hordozni.

A M. Prot. Irodalmi Társaság hátralékos tagjaihoz nyilvános figyelmeztetést és kérést intéztek. A legutóbbi választmányi ülés elszomorodva vette tudomásul azt a valóban megdöbbentő tényt, hogy a tagdijak hátraléka 7936 frt 75 krra szaporodott. Ez a tömérdek hátralék már is deficitbe sodorta, s ha gyökeres változás nem áll be, kiadványai valamelyikének megszüntetésére kényszeriti a társulatot. Igy szenved a rosz fizető tagok miatt ez a nagyhivatásu és áldásos tevékenységü irodalmi intézményünk. Pedig a Társaságra nézve életkérdés, hogy jogos követelése hiány nélkül befolyon. Már az is érzékeny veszteség rá nézve, hogy jogos pénzét csak évek mulva, költséges figyelmeztetés után és jelentékeny kamatveszteséggel kapja meg. Ezért a Társaság legutóbbi választmányi ülése erélyes rendszabályok alkalmazására szánta el magát. Hatósági és törvényes hatalomhoz fordul segélyért. Mielőtt azonban ezt a végső lépést megtenné, sürgősen és nagyon szépen figyelmezteti és kéreti az összes hátralékos tagokat, hogy az 1898. évi »Protestáns Szemle« 6-ik füzetében részletesen kimutatott hátralékokat a Társaság pénztárnokánál (Bendl Henrik pénztárnok, Budapest, Deáktér 4 sz.) saját érdekökben minél előbb befizetni sziveskedjenek. A tagokra nézve becsületbeli dolog, mert önként vállalt kötelesség kifolyása, a társulatra nézve életkérdés, mert szegényes anyagi viszonyai megkövetelik, hogy a hátralékok pénztárunkba befolyanak. Budapest, 1899. március 6-án Szőts Farkas, a M. P. I. T. titkára

Módi Mihály, a szilágyszentkirályi ev. ref. Egyháznak egy diszes és értékes urasztali teritőt adott. Ezen adományáért, a presbyterium nevében, a nyilvánosság terén is, köszönetünket nyilvánitjuk. Szilágy-Szentkirály, 1899. febr. 26 iki üléséből. Ferenczi Endre lelkész, mint elnök.

Hivatalos rész.

818 –1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes urnak és a püsp. vizsg. alatt álló egyházak tt. Tanácsához.

A hazánk lakossága között megdöbbentő mértékben pusztitó tüdővész terjedésének lehető megelőzése czéljából tájékoztató útasitást készittetett a m. kir. belügyminiszter úr ő nagyméltósága s azt kellő számu példányban hatóságunkhoz is megküldötte, iskoláink között leendő szétosztás végett.

Intézkedtünk az iránt, hogy e füzeteket nt. Esperes aai és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak lelkészei több példányban kézhez kapják, minélfogva kérjük is őket, hogy a belátásuk szerint legalkalmasabbnak mutatkozó módon azoknak terjesztését és megismertetését s az abban ismertetett óvatossági szabályok szigoru megtartását, eszközölni és ellenőrizni sziveskedjenek, s hogy különösen t. Tanító aáit intsék és kötelezzék arra, hogy e hasznos útasitásokat a tanulókkal és szüleikkel megismertessék, hogy ezáltal e borzasztó betegség óriási terjedését meggátolni s igy áldozatainak számát csökkenteni lehessen.

Kolozsvárt, 1899. márczius hó 7-én.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János.* h. titkár.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 12. szám. Kolozsvártt, 1899. Március 24.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztoség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Vallástanitásunk reformja.

A budapesti ev. ref. egyház kebli tanácsának vallásügyi bizottsága, a mult év nyarán azzal bízta meg három tagját, dr. *Hegedüs* Istvánt, *Haypál* Benőt és *Marton* Lajost, hogy a vallástanításnak sokszor hangoztatott hiányairól készítsen egy memorandumot és abban fejtse fel, hogy a hiányokon minő úton módon lehetne segíteni és a vallásos életnek föllendülését előmozdítani. A kiküldött bizottság munkálatát elkészítette, s még azon évben be is adta az egyháztanácsnak. (Megjelent a Prot. Egyh. és Isk. Lap 1898. 48—50. sz.-ban.) Alapos, derék egy munka minden tekintetben. Nyiltan, őszintén rámutat a bajra és megmondja azt is, hogyan lehetne elenyésztetni. Vizsgálat alá veszi a vallástanítást és az erre a célra szolgáló tankönyveket az egész vonalon, elkezdve a népiskola első osztályától, a gymnasium utolsó osztályáig, és szól a polgári, kereskedelmi iskolák, fiú- és leányképezdék, felsőleányiskolák vallástanításáról. Egy szóval, felöleli az egész kérdést.

Ezen munkálatban felvetett életre való eszmék, gondolatok indítottak engem is arra, hogy a kérdéssel, talán erőmön felül is, foglalkozzam és ennek tanulmányozása folytán szerzett véleményemet, nyilvánosan is elmondjam, s kapcsolatosan ezen munkálatra is észrevételeimet megtegyem. Hogy a baj nálunk is meg van, azt nem kell bizonyítgatni, mert mindenki látja, érezi. Hiszen az egyházpolitikai törvények egy egészen új helyzetet teremtettek, melyben a pap és hívei más viszonyban állanak egymással szemben, mint eddig állottak; ez a viszony pedig, láttuk, hogy a vallásosság és az egyházi kötelékek meglazulását eredményezte. Népiskoláink rohamos államosításával, középiskoláink államsegélyével, s az országos tanári nyugdíjintézettel az állam igen nagy befolyást nyert intézeteinkre és így közvetve, híveinkre is, a mi ismét, ha éber figyelemmel nem leszünk, a felekezeti érdekek meglazulásának lehet okozója. S míg ezek történtek, jó részt észre sem vettük, hogy a tanügy mekkorát haladott, a paedagogia terén minő vívmányokkal állunk szemben: csupán egy az, a mi nem változott, hanem úgy áll, mint ez előtt 20—25 évvel, és ez: a mi *vallástanításunk*.

Igaza van tehát a pesti memorandumnak, midőn élénken hangsúlyozza, hogy »a vallástanítás kérdése ma a legelső és legfőbb dolgok egyike«, és abban sem kételkedhetik senki, hogy a megváltozott viszonyok következtében vallástanításunk egész rendszere, összes tankönyveink sürgős revisióra vár.

Igy tehát kerületünkben is, és éppen e lap hasábjain a kérdést újból felvetni nemcsak szükség, de kötelesség is. Ez által az eszmék tisztázódnak, és a megoldás, a kivitel hamarább létre jön. Annyival is inkább, mert ezen kérdés iránt az érdeklődés mindig meg volt, úgy hogy a megszűnt *Protestáns Közlöny*ben egy egész kis irodalma van a vallástanításnak. Az itt felmerült nézeteket és véleményeket sem hagyhatjuk figyelmen kivül, mert mindenikben van valami megfigyelni való, némelyik meg éppen irányt mutat. Tekintettel kell lennünk továbbá azon rendeletekre és útasításokra, melyeket részint az Igazgató-Tanács, részint az egyetemes konvent adott ki, mert ezeknek mindenike tapasztalt egyének alkotása, s végül a specialis felekezeti érdeket sem szabad figyelmen kivül hagynunk. Csak ezeket egybevetve, lehet vallástanításunkról egy egységes képet alkotni, csak így lehet a hiányt megállapítani és a *szükséges reformot* keresztül vinni.

Ezeknek előrebocsátása után szólani fogunk első sorban ama reformokról, változtatásokról, melyek az *elemi népiskolában* volnának szükségesek, s azután majd rátérünk a *középiskolák* vallástanításának tárgyalására is.

I. Az elemi népiskolában.

A népiskolai vallástanításnak mindenek előtt számot kell vetni a viszonyokkal és körülményekkel, melyben a nép él és oda kell irányítani a tanítást, hogy annak lelki szükségeit kielégítse, illetve a szükségek kielégítésére az alapot lerakja. Tehát, se többet, se kevesebbet ne adjunk, mint a *mennyi szükséges;* ha többet adunk, nem tudja megemészteni; ha kevesebbet adunk, saját maga fogja megkeresni lelki táplálékát, s így útat nyitunk a szektáknak. És a mi fő, a mit adunk, úgy adjuk, hogy az ne csak mától holnapig tartson, hanem jól megemésztetvén, legyen az

egyházi életet tápláló és fentartó eledel. Szükséges pedig az általános vallásos érzés felébresztése, a keresztyén vallás alapigazságainak megismertetése, s a felekezeti önérzet megerősítése. De, hogy ezen czélt elérjük és megvalósítsuk, már nem szükséges pl az ó-testamentumnak oly terjedelemben való tanítása, mint ez az Igazgató Tanács által 1878 ban kiadott »Utasítás« is előírja és megkívánja; és nem szükséges a hit és erkölcsi elveket és igazságokat külön választva, mint *rendszeres* hit- és erkölcstant tanítani, mert a puszta elmélet úgy sem fog megmaradni.

Tankönyveink pedig általában mind ezen hibában szenvednek. Egyfelől nagyon terjedelmesek, másfelől ridegen, szárazon adják elő ez ó- és új szövetségi történeteket, a nélkül, hogy valami tanulságot, vagy valamely erkölcsi hitigazságot csatolnának hozzá, hanem ezeket majd keresse meg a tanuló egy más könyvben. Itt van tehát egy pont, a hol tankönyveink, s ennek folytán tanítási módszerünk reformálásra várnak. Némely tankönyv helyett pedig egészen újnak írása válik szükségessé. A reformoknál pedig nem szabad figyelmen kívül hagynunk a tanügy terén elért eredményeket, és éppen vallástanításunkba is be kell hoznunk a *szemléltetést*, melyről igen helyesen jegyzi meg a pesti memorándum, hogy az »a modern paedagogia leghatalmasabb eszköze.« A szemléltetés pedig oly módon történnék, hogy midőn elmondunk egy bibliai történetet, pl. a világ teremtését, rögtön adhatunk mellé egy kis hittant *Istenről*, ki nemcsak teremtője, de állandóan fenntartója, gondviselője a világnak ma is. És ha nem is képletezzük itt Istennek tulajdonságait, de minden esetre úgy kell megismertetnünk, a mint ker. hittudatunkban él, tehát mint *mennyei Atyát*. Vagy midőn tanítják *Jézus templomba vitelét*, igen szépen megmagyarázhatjuk a szülők és gyermekek közt való legszebb erkölcsi kötelességeket, s ezeknek kapcsán rámutathatunk az Isten iránt való kötelességekre is. És így tovább. Igy tervezi ezt a pesti munkálat is.

A magam részéről ezt a methodust nem tudom eléggé ajánlani, mert tapasztalásból mondhatom, hogy czélra is vezet.

Ennyit általánosságban. A mi az *egyes osztályok tananyagát* illeti, erre nézve tankönyveinkben alig találunk határvonalat; még a legújabb tankönyvek is csupán egymásután tárgyalják a bibliai történeteket eleitől végig, de abszolute nem szólanak arról, hogy az egyes osztályokban melyik történet válnék be inkább, melyik jobban megfelelő a gyermekek felfogásához és fejlettségéhez. Nincs semmi beosztásuk, a legtöbbnek címlapján is ez áll: »népiskolák számára«. De hogy a népiskola melyik osztálya számára való: arról a szerzők nem szólanak. És éppen ez a baj, mert e miatt a nehezebb darabok sokszor az alsóbb osztályok tárgyába esnek, míg a könnyebb menetüek a felsőbb osztályban taníttatnak; vagy éppen olyan darabok is fel vannak véve, melyek legkevésbé sem erősítik a vallásos életet. Ez a viszszásság onnan van, hogy a tankönyvírók szigoruan megtartották a bibliai könyvek sorrendjét, s azon hitben, hogy azt a gyermeknek is mind tudni kell, ők is felölelték az egészet. Már pedig az emberi lélek fokozatos fejlődésére tekintettel és az eredmény szempontjából is, ennek nincs semmi értelme. Sokkal célszerübb, ha a tényleges viszonyokhoz alkalmazkodunk és ezek szerint válogatjuk meg a bibliai történeteket, és még célszerübb, ha kijelöljük az egyes osztályok tananyagát is. Igy van ez más tárgyak kézi könyveivel is; miért képezne csak a vallás kivételt?

Az ig.-tanácsi útasításban már meg van jelölve az egyes osztályok tananyaga, de oly terjedelemben és beosztással, hogy az célra nem vezet. Nem pedig azért, mert először igen sok, mit eltanítani nem igen lehet. De ha még elhagynánk belőle, akkor sem érnénk célt, mert, másodszor, sok olyan tárgyat tartalmaz, a mi a vallásos élet fejlődésére, a gyermeki kedélyre nem egészen alkalmas Igy pl. az I. II. osztály tantárgya egészen az ó-szövetségből telik ki; holott az életből, de főleg az újtestamentumból kapnánk azoknál építőbb, alkalmasabb darabokat. És harmadszor, nem tartom célravezetőnek azért sem, mert beosztása nem képez egy kerekded egészet. Hogy ezen állításom igazoljam rámutatok az V osztály tananyagára, melyet *Saul* megtérésével, vagyis Pál apostollal kezd meg, tehát a keresztyén vallás terjedését tárgyalná: mégis itt kíván előadatni néhány parabolát, többek közt éppen az oly könnyen megérthető »elveszett juh« történetét is. No már, ez a beosztás megakadályozza a tulajdonképpeni tárgy rendszeres előadását és gátolja még a megtarthatást is.

(Folytatása következik.)

Prot. egyházunk sebei.

Általános a hazai prot. sajtóban a panasz, hogy az egyházpolitikai törvények életbe lépte óta, hanyatlás állott be a két prot. felekezetben; hogy veszteségünk különösen a gyermekek vallásáról szóló törvény miatt, szembetünő, sőt igen nagy; hogy pusztulunk, veszünk; hogy ily módon lassankint el fogunk vérezni. A prot sajtóban közelebbről megjelent czikkek a bajt konstatálva, annak okait kutatják, s orvosszereket ajánlanak. Halljuk, hogy a baj kútforrása egyházunkban az evangeliomi erők aláhanyatlása; hogy a lelkészek az igehirdetést robot gyanánt elvégezve, a vallásos oktatás-nevelés terén feladataikat lanyhán, vagy sehogy sem végzik; hogy a konfirmált növendékek, s a lelkész között az érintkezés megszünik, a vallásosság, egyházunk iránti ragaszkodás, ezen növendékeink szivéből kihal, mert a konfirmatio után teljesen kiesnek a lelki gondozás köréből. Résen kell lennünk, s minden irányban hiven teljesitsük kötelességeinket.

Hát bizony, kemény beszédek, sulyos vádak ezek, s annyival nehezebbek, mert része van bennük az igazságnak. Mert el kell ismernünk, ezelőtt 10—15 évvel százakra ment az oly lelkészek száma, kik a felekezeti iskolákban a hitoktatást a tanitókra bizták; hogy ma is volnának ilyenek, nem merem állítni. El kell ismernünk, hogy a lelkészi kar csekély javadalmazása mellett, melynek nagy részét gazdasági úton kellett s kell előteremtenie, a szélesebb értelemben vett cura pastoralisra, különösen a konfirmaltak gondozására nem sok időt fordított.

De úgy hiszem, nyilt szivvel mondhatom, hogy ismervén jelen anyagi helyzetünket, melynek javulására a közel jövőben biztos reményünk van; s da-

czára annak, hogy helyzetünk javulása után is, a falusi lelkésznek minden idejére szüksége lesz, mert jövedelmének nagy részére kétszeresen kell továbbra is, először mint lelkész, azután mint gazda, rászolgálnia; daczára annak, hogy a lelkészek *vallásos nevelése*, (és képzése) eddig sok kivánni valót hagyott fenn: mind az által nincs, nem lehet közöttünk egy sem, a ki ha szereti hitét, faját, hazáját, ha becsüli állása méltóságát, ha érzi az evangeliomnak, Isten kegyelmének mindenek felett való erejét, ha látja, tudja a roppant felelősségnek súlyát hogy lelkek megtartása bizatott reá, — mondom, nem lehet közöttünk olyan, ki, igaz szivvel, valódi evangeliomi buzgósággal ne igyekeznék mindent megtenni egyházunk sebeinek orvoslására.

Ámde hazai prot. egyházunk jelen sebei, melyek csak most pattantak fel, nem ujak, eredetük a multba vezethető vissza.

Vizsgáljuk csak közelebbről a bajt. Önként támad lelkünkben a kérdés: hogy lehet az, ha már a reformatio megtalálta a mezőben elrejtett drágakövet, hazánk népe nem siet föláldozni mindenét, hogy annak birtokába jusson; vagy kép nélkül: mikép lehet az, hogy míg a reformatió nagyszerü vivmányai a nyugati nagy nemzeteket a virágzás magas fokára emelték, nemcsak számban, vagyonban, de erkölcsi erőben, az Isten kegyelmében is valóban nagygyá és gazdaggá tették; addig itt, e szép hazában mi három és fél századon át a lét és nem lét harczát megviván, ma végromlásnak nézünk elébe?

A dolog igen egyszerü. Ha a Jákob létrájának egyik vége a menybe is magaslott, másik vége bizony csak a földön állott. A szellem élete, virágzása, az anyagiakon épül fel. Legyen bármily fönséges az elv, vagy eszme, míg e földön élünk, anyagi eszközök, intézmények útján valósúlhat csupán. Isten is fölvette üdvtervébe az intézményeket; Isten országának tökéletlen, halovány, folyton fejlődő képe, a látható, a földön harczoló anyaszentegyház. A reformatio elterjedése után hazánkban, nekünk is eszközök, intézmények kellettek volna, sokkal több és jobb, mint a mennyit, s milyet létre tudtunk hozni; körül kellett volna sánczolni a prot. egyházakat ezekkel, hogy rajtok a pokol kapui se vehessenek diadalt. Fölismerte intézményeink fogyatékos voltát, jövőbe látó sasszemekkel, áldott emlékü, imént elhunyt püspökünk, titáni erővel igyekezett teremteni, alkotni. Ha itt Erdélyben nagy nemzeti fejedelmeink, nagy fundatoraink három száz éven át még egyszer ujra élhettek, alkothattak volna. De mi egy század, sőt több idő óta, két kéz helyett, csak félkézzel dolgoztunk Nem vehettük fel a harczot az intézmények létrehozásában a katholicismus roppant vagyonával.

Mert kérdem: mit tett a hazai protestantismus a nőnevelés terén? Semmit, vagy igen keveset. S nézzük mit tett az ellenfél a nőnevelésért? Mindent, vagy legalább igen sokat. Nem volt elég az, hogy a katholicismus, sem felsőbb, sem alsóbb iskoláiban a nevelés-oktatást papjai kezéből mind maig ki nem adta, — ott teszem a mathesis tanára ma is, mielőtt egyenletekkel és haladványokkal traktálná tanítványait, templomba megy, s jó reggel misét mond nekik, — mind ez nem volt elég. Hanem rendkivül ravasz számitással, valódi jezsuita furfanggal bevitte fényes cultusába — az asszonyt. Még itt sem állott meg. Két kézzel dolgozott: intézményeket teremtett neki. Az ecclesia militansba bevonta a nőt; női szerzeteseket vitt a küzdelembe. Valóban bámulatra méltó előrelátás, jól kiszámított terv, melyet hosszu időkön át rendkivüli ügyességgel, lépésről-lépésre vittek keresztül, s melynek szolgálatában állott, s áll ma is félelmetes vagyonuk.

Isten nevét először az anyától hallja a gyermek. A nő, az anya az érző idege, lelke a családnak; itt honol a fény és meleg, mely az egész életre kiárad. Jól tudták ezt az ellentáborban, s a nő életében látták az archimedesi pontot, honnan a világot szándékoztak sarkaiból kímozdítni. — Hát a mi prot. nőnevelésünk? Azt hiszem, hogy e tekintetben igen későn ébredtünk fel; vagy talán vagyoni erőnk hiányosságának tudjuk be e téren való mulasztásainkat? vagy talán mindkét körülménynek? A dolog meritumára nézve ez mindegy. Most a puszta tény, a rideg valóság szemrehányólag néz szemünkbe.

De hát hiszen nekünk is volt és van prot. nőnevelésünk! — mondhatná valaki. Volt és van. Mert voltak és vannak leányiskoláink és ott a konfirmatio. Úgy, hát akkor vajjon honnan jön ki veszteségünk nagy része, melyet a statisztika oly megdöbbentően tár elibénk? Hát bizony nem a mi pásztorlásunk alatt levő, egyszerű falusi nép soraiból, mely azt sem tudja lehet-é vegyes házasságok esetén, a születendő gyermekek vallására nézve megegyezni vagy sem; hanem igenis kikerül e veszteség nagy részben a magyar prot. középosztály (kisebb földbirtokosok, honoratiorok stb.) leányaiból, kik nem kaptak erős prot. felekezeti irányú nevelést, kik közül sokakat a konfirmatio után, nevelésük »befejezése« céljából zárdába vittek szülőik, Magam is ismerek ilyeneket. Ezek aztán, ha kikerültek a »magasabb nevelésből, s ha az élet a vegyes házasság kérdése elé állítja őket, a plebános úr nagybecsü közremüködésére, szépen lemondanak születendő gyermekeik ref. vallásáról. Ha ezek csak ők maguk vesznének el egyházunkra nézve, még nem volna oly nagy a veszteség. Pedig a statisztika adatai csak ő róluk beszélnek; ámde ezeknek száma két-három generation át hatványozott mértékben emelkedik, — gyermekeikben.

Őszinte, meleg lelkesedéssel üdvözöljük azért az első magyar ev. ref. tanítónőképző létesítésének eszméjét a debreczeni egyház kebelében. Ime az irány, mely felé haladnunk kell. Ha már az állam a lelkészi fizetések kiegészítésével, az orsz. ref. közalapot a szegényebb lelkészek segélyezésének terhe alól fölszabadítja; ha a lelkészi fizetések rendezésével más források is fölszabadulnak, fölnyilnak: teljes tisztelettel kérjük egyetemes egyházunk kormányzó hatóságát, bölcs vezérférfiait, vegyék kezükbe ez ügyet; egyházunk összes felszabadult anyagi erőit fordítsák nőnevelésünk megteremtésére. Intézményeket a mi nőinknek, prot. leány internatusokat, prot.. tanítónőképzőket egyházunknak, lelkészi képzettséggel és jelleggel biró tanárokkal; minél többet, minél előbb, annál jobb. Periculum est in mora.

Kovács Gábor.
szt.-margitai lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 márcz. 16—17.

Elnökölt: Simó Lajos, egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: Br. Bánffy Ernő, Dr. Vályi Gábor, Bartha Lajos, Dr. Bartók György, Szász Dénes, Deési Gyula, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő. Dr Deák Albert. ügyvéd és Kádár János dr. h. titkár

Elnöklő főgondnok aa. szivélyesen üdvözölvén a szép számban megjelent tagokat: fölhivta az előadókat a tárgysoron levő ügyek előterjesztésére.

Erre első sorban a deési püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség ama határozata vétetett tárgyalás alá, mely szerint elemi fiú- és leányiskolájának államosítását mondotta ki, és pedig az államkormány közegei részéről megindított tárgyalások alapján, de az egyház érdekeinek kellő megóvása mellett. Az ig.-tanács már többször és szokott körültekintéssel foglalkozott e kérdéssel, mert az iskoláknak, mint az egyház egyik leghathatósabb művelődési eszközének, feladását csak végső szükség esetében tartja megengedhetőnek, de miután a beszerzett hivatalos adatokból minden oldalról meggyőződött affelől, hogy a tankötelesek rendkivül nagy számának és a közoktatási kormány által támasztott törvényes követelményeknek megfelelően az egyház iskoláját fönn nem tarthatja, illetve nem fejlesztheti: czélszerűnek látta maga részéről is hozzájárulni a szerződés tervezetéhez, melyben ev. ref. egyházunknak a nevelés irányára, a felekezeti érdekek kellő megóvására kellő befolyás van biztosítva s a mellett a jelenlegi tanerők átvétele is a szerzett jogok épségében tartása mellett van megállapítva.

Sándor János, esperes aa. fölterjesztése folytán tudomásul vette ig.-tanácsunk a maros-gezsei iskola államositása iránt folyó tárgyalások eddigi eredményét s beleegyezését adta abba, hogy a főhatósági jóváhagyás alá fölterjesztendő szerződés, az egyházközség határozata értelmében, megköttessék.

A magyar-igeni iskolai szerződés némely pontjai az állami iskola közegei részéről kellőleg meg nem tartatván: az egyház, ez alapon, maga is megtagadta a szerződésszerű járulékok kiszolgáltatását, sőt kérést intézett volt a minisztériumhoz a szerződés felbontása iránt. Minthogy azonban a közoktatásügyi Miniszter úr őnagyméltósága erélyesen intézkedett a szerződés pontozatainak saját közegei által leendő pontos megtartására nézve: ig.- tanácsunk is utasította az iskolaszéket a megvont járulékok haladéktalan kiszolgáltatására.

A nagyenyedi Bethlen-kollégium bejelentése, mely szerint a néh. Lázár Imre aa. halálával megürült tornatanári állás teendőinek ideiglenes vitelére Lázár István, Székely Ödön gimn. tanár és Bihari István, gyak. iskolai tanító aait helyettesítette, tudomásul szolgált.

A pánczélcsehi és topliczai ev. ref. egyházközségek indokolt kérésére, 10—10 drb. énekeskönyvnek és 15—15 drb. konfirmácziói kátának megküldését ig.-tanácsunk elhatározta.

Ezek után a hetes bizotttág előterjesztése tárgyaltatott, melyben ismét fölhatalmazás kivántatik arra nézve, hogy az egyházkerület tulajdonában levő értékpapirok, alkalom adtán, az evégre kiküldendő bizottság által eladhatók legyenek, továbbá javaslatok foglaltatnak az iránt, hogy a Fonciére és az Első Magyar Szállitási vállalat közeledő közgyűlésein az egyházkerület érdekeinek kellő megvédése czéljából intézkedés tétessék Az előterjesztés beható megvitatása után ig.-tanácsunk, szavazat többséggel, akként határozott, hogy a papirok eladhatása iránti meghatalmazást, az egyházkerületi közgyűlés nemsokára kikérhető intézkedéseig, meg nem adja, minthogy a pénzügyi müveletek folytatását megszüntető közgyülési végzés folytán erre magát jogosítottnak nem tartja, de a Szállitási Vállalat közgyűlésén való részvételre s ott érdekeink hathatós támogatására készséggel ad meghatalmazást a Hegedűs Sándor aa. őexcelenciája elnöklete alatt, Dr. Vályi Gábor és Maksay János aaiból álló bizottságnak; a Fonciernél megüresedett s egyházkerületünk részére fönntartott igazgatósági tagság elfogadására pedig mélt. Simó Lajos, főgondnok aát kéri föl.

Kolozsvári kollegiumunk indokolt kérésére, megengedte ig.-tanácsunk, hogy a Rucska János alapitványát képező óvártéri ház renoválására a kollégium alapjaiból fölhasznált 30,000 frt. visszatérítésére, az osztrák-magyar banktól hasonló összegü törlesztő-kölcsön vétessék föl, hogy ez által az alapitványi vagyon rendeltetési czéljára mielőbb fölhasználható legyen.

Az egyházkerületi közalap tulajdonába árverésen jutott Rákóczi-úti villának. Pap Mihály, kolozsvári lakós részére való eladása, 12000 frt. vételár mellett engedélyeztetett, minthogy ezen összeg által a közalap mindennemü követelése fedezve van, sőt 1500 frtnyi felesleg is mutatkozik.

Az özvegy püspökné őméltóságával való leszámolásra és a hagyatékot képező javadalomnak, valamint a kegyévi járandóságnak megállapítására kiküldött bizottság jelentése alapján a hagyatéki javadalom 2525 frtban s a bocsárdi birtok 425 frtnyi félévi bér összegben, a kegyévi járandóság pedig 5000 frtban megállapított s ezen összegek folyósítására az elnökség meghatalmazást nyert. Ezzel kapcsolatosan kimondotta ig.-tanácsunk a boros-bocsárdi birtok ingó fölszereléseinek leltárszerü számbavételét s a házi kezelés alatt álló birtokrészlet és szölők munkáltatásának megkezdését, nehogy ezek elmulasztása miatt a püspöki javadalom a vákánczia alatt kárasodásnak legyen kitéve.

Hozzájárult ezek után, ig.-tanácsunk br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. őnagyméltóságának amaz előterjesztéséhez, mely szerint a püspökválasztási közgyülés már ápril hó 18-án megtartassék, hogy egyházkerületünk e legfontosabb állása, a kormányzat és adminisztráczió akadálytalan menete érdekében, mielőbb betöltessék.

A magyar-nagy-zsombori birtok bérbevétele iránt ujabb ajánlatok érkezvén be: azoknak tárgyalására s a legelőnyösebb, de egyszersmind kellő biztosítékot nyujtó ajánlattevővel a szerződés megkötésére az e czélból kiküldött bizottság kéretett föl.

Tudomásul vette és a számadásvizsgáló bizottsághoz áttenni határozta továbbá ig.-tanácsunk a szeretetház javára rendezett sorsjáték végleges leszámolását, mely szerint a még künnlevő követelésektől el-

tekintve is, de az összes költségek és jutalékok kifizetése után, a sorsjáték tisztán 8000 frtot jövedelmezett a kitüzött czélra. Minthogy azonban ezen összeg a sorsjátékhoz kötött várakozásnak meszsze alatta maradt s a szeretetház felépítésére előlegezett összegek megtérítésére nem elégséges: számvevő aa. útasíttatott, hogy a közelebbi ülés elé tegyen javaslatot arra nézve, hogy a szeretetház függő számlája miként volna rendezhető.

r. s.

(Folytatása következik.)

TÁRCA.

Kovács József nagyenyedi tanár.

(1767—1795.)

Kimeritő életrajzot nem tudok irni Kovács Józsefről; de a mi szemem elé került, összeállítom, hogy megkönnyítsem a szerencsésebb kutató munkáját. A vezérfonalat Bodola János halotti beszéde adja, melyet Kovács József utódja, unokaöcscse, Kovács József tanár adott ki 1797 ben.

Kovács József Zabolán született 1732-ben. Nemes székely szülők gyermeke volt. Tanulmányait a marosvásárhelyi ref. collegiumban végezte. Az iskolai törvényeknek 1747. jan. 31-én irt alá.[1] A deáki évek eltelte után a rhetorika osztály tanítója, majd juratus és egyuttal a mathesisből a diákok paesese (előkészítője), később a Teleki László gr. nevelője volt. 1759-ben Teleki Sándor gr., ki 1754 a marosvásarhelyi collegium főgondnoka volt, Kovács Józsefet választotta kisérőül fia, Sámuel mellé. Együtt utaztak külföldre Teleki József és Ádám grófokkal előbb Báselbe, hol másfél évet töltöttek s Kovács József Iselius, Bernulliak és Beck tanároktól mathematikai, fizikai és filosofiai előadásokat hallgatott. 1761. őszén az utrechti, 1762-ben a párisi egyetemre mentek. Kovács mindenütt a szakjához tartozó előadásokra járt. Az erdélyi ev. ref. főconsistorium 1764 elején udvarhelyi professzorá választotta Kovács Józsefet, a meghivót Párisba küldötte neki, honnan 1763. nyarán tért vissza. Tanitványaitól Bécsben vált el. Jegyzeteiben hálásán emlékezik meg Teleki Sámuel grófról, neki köszönvén külföldi utazását, a nagy tudósok hallgatását, könyveinek legnagyobb számát, egy szóval világi boldogulását[2].

Tanári állását 1763. szeptemberében foglalta el. Mint rector a collegium alapitóinak hagyományairól pontos jegyzéket készitett »Tabella regestrum« cz. a. a pénztár kezelésére vonatkozó szabályzatot s a könyvtárról uj jegyzéket állitott össze.

Még Udvarhelyt volt Kovács J., midőn Szathmáry P. Pál, sárospataki tanár meghalt s helyébe őt hivták meg a filosofiai tanszékre 1767-ben[3]; de nem fogadhatta el, mert az erdélyi ev. ref. főconsistorium a n.-enyedi collegiumhoz kivánta alkalmazni s meg is választotta 1767-ben a filosofiai tanszékre.

Nagy-Enyeden 1767. szeptemberben kezdte meg tanári működését. Itt hamar nyilt alkalma értékesitni széles körü ismereteit, mert a főconsistorium épen ekkor gyüjtötte az adatokat az erdélyi közép és felső iskolák uj tantervéhez. A filosofia és fisika tanítására a véleményt ő adja Enyedről s a Pataki Sámuel dr. kolozsvári tanár véleményével egyeztetve a tantervbe ezt vették be.

Tanári széke elfoglalása után két évvel, 1769 ben már rectorrá választották s miután Ajtai Abód Mihály a paedagogiarchatust (tanvezetőséget) letette, a gondnoki kar és főconsistorium e tisztet is reáruházta. A rectorságot hat évig folytatván, 1775-ben aug. 27-én lemondott. Ekkor adta elé, hogy ő a tanvezetőséget nem akarta elvállalni, mert az a latin irodalom professorát illeti s mert a két hivatalnak nem felelhet meg jól egy ember. A főconsistorium erre azt válaszolta, hogy nem kivánja őt állandólag terhelni e hivatallal, erre támaszkodva minden évben lemondott, de mindkét hivatal mégis rajta maradt, mert öregebb collegái nem akarták ujból elválalni. Saját vallomása szerint szivesen teljesitette kötelességét az első három évven, mig egészséges volt, de a második három év már nehéz volt betegeskedése miatt. Szolgálatai érdeméről nem szól, de az az egy igaz, hogy ezalatt a collegium sok ügyes-bajos dolgaiban sem külső, sem belső állapotjára nézve semmi romlás vagy csonkulás nem esett. Beteges állapotára való tekintetből hathatósan kéri fölmentését; egyébként kiemeli, hogy Isten kegyelméből vannak oly collegái, kik a collegium dolgainak hasznosan folyását inkább szivükön hordozzák, semhogy az ő gyengeségéből származó hiányokat elszenvedhetnék.

A gondnoki kar fölterjesztette ugyan Kovács J. kérését a főconsistoriumhoz, de kérte, hogy még egy évig erősitse meg a rectorságban a mostani ügyvezetésnek orvoslására s az életbe lépett új urbarium régen óhajtott jobbitására, mivel ebben már gyakorlott ember s a collegium érdekeinek szolgálatára leghathatósabban tud működni.

A főconsistorium elfogadván a gondnoki kar javaslatát még egy évig Kovács Józsefre ruházta a rectorságot, egyuttal azt is megengedte, hogy a tanszervezetőséget Körösi József lector professor vegye át.[1]

E szerint 1775/6-ban is igazgató volt Kovács J. Hogy az év letelte után lemondott-e, nem tudom; de 1781-ben ujból igazgató. Ez évben II József a három felekezet hiveiből vegyes bizottságot alkottatott az erdélyi tanügy felügyeletére. A bizottságba egy reformatus collegiumi igazgatót is kellett kinevezni s a főconsistorium választása Kovács József n.-enyedi tanárra és igazgatóra esett 1781. jun. 24-én[2]; a kinevezést előléptetésnek nevezte a főconsistorium, professori jellegét, fizetését meghagyta, sőt a másik két collegiumtól 100 német frtot rendelt neki, hogy új állá-

[1] Sámuel Aladár. Részlet Kovács József életrajzából. Protestáns Közlöny. 1894. 310. l. Ez adatot, valamint a K. J. collegiumi alkalmazására, továbbá a meglátogatott egyetemek és hallgatott tanárok nevére vonatkozó adatokat a Sámuel A. czikkéből veszem, ki nem jelezte, hogy hol vannak, honnan kapta. Ezek egy része megvan Bodola beszédében.

[2] Bodola beszéde. 58. l. jegyz.

[3] Sámuel Aladár u. o. részletesen előadja a meghivás körülményeit, de nem mondja meg, honnan veszi az adatokat.

[1] 73—1775. főcons. lt. sz.

[2] 69—1781. főcons. lt. sz

sához képest tisztességesebben élhessen Szebenben. Itt ismét Teleki Sámuel gr. oldala mellé került, ki a kormányszék részéről volt a bizottság tagja.

Kovács Józsefnek másnemű közszerepléséről nem tudok. Tanári működését 1795. tavaszáig folytatta. Meghalt 1795. május 17-én.[1] 32 évig szolgálta a tanítás ügyét előljáróinak megelégedésére. Nőtlen életet élt, takarékos volt; vagyonának felét a nagyenyedi collegiumnak hagyományozta jutalom-könyvek vásárlására. Testvére fiának, Kovács Józsefnek tanittatásáról ő gondoskodott, külföldi akadémiákra is ő küldte ki s benne utódját nevelte föl. De másokat is segített. Bodola János őt nevezi legnagyobb jóltevőjének, nevelő atyjának, hű tanítójának.

Irodalmi munkásságát itthon kezdte meg. Legalább maig nem tudunk arról, hogy külföldön értekezést írt és kinyomatott volna.

Nyomtatásban megjelent munkái:

1 Elementa philosophiae naturalis a D. *Jo. Gottlob Krügero* In usum tironum modo facili delineata ex Germanico in Latinum versa, Scholiis mathematicis illustrata et capite ultimo aucta a Josepho Kováts philosophiae et matheseos professore p. o. in Collegio Alba N. Enyedensi. Claudiapoli, Typis colleg. ref. Ao 1774. 8 r. 386 l

2. Emlékezet köve, melyre egy győzedelmes vitéznek néhai l. báró Vargyasi Dániel István urfi ő Nagyságának életét és virtusait felírta Kováts Josef Kolozsvár, 1775. 4. r. 4 t. 116 l.

Ez ifju 1758-tól, hét éves korától fogva br. Wesselényi Istvánné, Dániel Polyxena br.-nő vezetése alatt nevekedett Wesselényi Miklós brval; együtt léptek a kolozsvári ref. collegiumba.[2] 1768-ban Dániel Istvánt Enyedre vitette atyja s Kováts József tanár keze alá adta, nevelését reá bizta, ki harmadfél esztendeig vezette az ifjut Az emlékbeszédet ezért írta ő.

Szathmáry K. idézett munkája 308. lapján azt állítja, hogy Justinust és Phaedrust iskolai használatra Kovács J. adta ki, de ilyen nyomtatványt nem ismerünk. Ugyanő egyházi beszédeiről is szól, de egyet sem említ meg

Ismeretes egy halotti oratio Nemes Ádám gr. fölött Kovács Józseftől, melyet a hidvégi udvarháznál 1765. böjtmás havának 17. napján tartott, de nincs a név után oda téve, hogy ez a Kovács J nagy-enyedi professor. A nyomtatvány 1766-ban Kolozsvárt 4 rét ben jelent meg.

Egy másik Kovács József a hadadi templomban Oratio funebris cz. a. latin beszédet mondott Wesselényi Ferencz br. fölött 1770. aug. 5-én, de ez sem jelezte állását. A beszéd megjelent Kolozsv 1771-ben 4. rétben.

E beszédeket nem lehet egészen biztosan az enyedi Kovács Józsefének tartani. A hidvégi és hadadi lelkészek utána járhatnának, hogy 1765. és 1770-ben voltak-e ott Kovács József nevű papok; mert inkább ezek tarthatták e beszédeket.

Sőt egy harmadik Kovács József is van, ki Bethlen Imre gr. fölött tartott halotti oratiot Alsó-Rákoson 1775. junius 16 án. Ez szebenben jelent meg 1767-ben 4 r. — Erről a Kovács J. ről az alsó-rákosi lelkész adhatna felvilágositást. Én kérem is egész tisztelettel a lelkész urakat, sziveskedjenek értesíteni a nt. szerkesztő urat ezekről a Kovács Józsefekről, hogy tisztázhassuk a három halotti beszéd szerzőségének kérdését. ***Dr. Török István.***

[1] Szathmáry K. A Bethlen főtanoda története 308. lapján jun. 5-re teszi halálát. Bodola és Herepei halotti prédikációikban máj. 17-ét irják. Ez a hiteles adat.

[2] Lásd Emlékezet köve 87. 88. l.

Irodalom

Szent János Evangeliumának magyarázata. Irta: *Dods Márk* edinburghi theol tanár, magyarnyelvre áttette *Lukácsy Imre* ref. vallástanár. Megjelent Hornyánszky Viktornál Budapesten, nagy 8-o; 280 lap, ára 2 frt. Előszóval ellátta Szőts Farkas

Nincs szándékunk Dods munkáját birálni, inkább ismertetni akarjuk nehány szóval. Dods, hogy úgy mondjuk, bibliai alapon álló exegeta. Előtte mind az komoly igazság, a mit az evangelium elébünk tár. Ő tehát, mint magyarázó, azt tekinti feladatának, hogy ezeket az igazságokat minden oldalról megvilágítsa, s a mai nemzedék szivébe jól bevésve, ott gyümölcsözőkké tegye E czélból mélyen bele nyul az akkori politikai és társadalmi viszonyokba, a szereplő egyének jellemébe, s e tekintetben oly tanult és oly ügyes, hogy az olvasó előtt a szó szoros értelmében sikerül neki a multat megjeleníteni. E közben folyton szem előtt tartja a jelent Mindent a jelennek s a jelenre nézve mond, úgy hogy mikor kifejezetten nem alkalmazva is a fejtegetett igazságot a jelenre: ez az alkalmazás akkor is megtörtént már tulajdonképen magában a tárgyalásban. Ebből is látszik, hogy Dods kiváltképen gyakorlati exegeta. Kiválóan alkalmas volna munkája gyakorlati bibliamagyarázatul való felhasználásra. Ugy a mint van, nem mindenik szakaszát lehetne elmondani terjedelmessége miatt, de arra mindenik szakasza alkalmas, hogy megröviditve, a mi viszonyainknak megfelelő formában előadjuk. Nagyon alkalmas e munka arra, hogy általa bibliaolvasásunkat termékenyebbé tegyük. A gyakorlati lelkész a mélyebbnél mélyebb vallásos gondolatoknak egész kincses bányáját találja fel benne.

Dods ugyan tudományos exegeta, de e müvében nem a tudomány módszerét és fegyverzetét adja, hanem annak eredményét A szöveg-kritikáról sem feledkezik meg, de nála e tekintetben is a gyakorlati szempont az irányadó. A Ján. VII. 53.—VIII 11-ig terjedő részről, mely a parázna nő történetét foglalja magában, pl azt mondja, hogy nem hiteles, de mint alkalmas evangeliumi anyagot mégis felveszi és tárgyalja. És pedig meg kell vallani, hogy csodálatos mélységgel tárgyalja. E kényes kérdés fejtegetése alkalmat ad neki arra, hogy korunk társadalmi és erkölcsi mozgalmaiba egy mély pillantást vetve, rámutasson röviden azokra az óriási feladatokra, melyek e tekintetben a vallásra várnak.

Lukácsy e mü magyar nyelvre való áttételével valóban dicséretes munkát végzett. És dicséretesen végezte Ő maga átdolgozásnak nevezi, de valóban oly sima, folyékony, könnyed, magyaros, hogy senki meg nem mondaná, hogy e könyv alapja idegen nyelvű mű volt. Ez az első kötet a Ján. I—XI. részét foglalja magában. Hogy a czimen ott van, hogy »első kötet,« ebből azt sejtjük, hogy, ha ez kellő pártolásra talál, nem sokára jön a második is. Hát jöjjön is. *Mtargem.*

Különfélék rovata.

A pesti ref. egyház presbyteriuma Hegedüs Sándornak, az egyház főgondnokának miniszterré történt kineveztetése alkalmából szép óvációt rendezett. Szász Károly püspök beszédére az ünnepelt gyönyörü beszéddel válaszolt. Ime egy pár passus:

»Egyházam iránti kötelességeim teljesítése nekem valódi lelki szükség, lelki szükség a szó legnemesebb értelmében, mert vallásosságomnak, erőmnek egyik forrását mindig itt találtam és itt kerestem fel ebben a körben, a hol annyi önzetlen buzgalmat, annyi odaadó szorgalmat és tevékenységet tapasztaltam.« »A lelki erőnek legfőbb forrása mégis csak a hit. Anyagi dolgokkal foglalkoztam, a nemzetgazdasági fejlődéssel egész életemben, de azért mégis minden percben és minden órában, talán inkább, mint azok, a kik ilyen dolgokkal nem foglalkoztak, éreztem a vallás üdítő, erősítő forrásának elkerülhetetlen szükségét Mindenkinek, de különösen a fiatal nemzedéknek nem mondhatok egyebet, mint 32 éves közpályám tapasztalatainak azt a rezultátumát, hogy hit nélkül cselekedet, nemcsak jó cselekedet, de erélyes cselekedet sincs« Vagy: »A mi hitünkben vannak eltérő nézetek más vallásokéitól és én az általános keresztyén tanok közül Kálvin egyik tanát, bár a legmerevebb, a predesztináció tanát teljesen magaménak vallom. Tapasztalatból mondom, hogy mikor tetterőmet habozás, a kétely, vagy talán a fájdalom vagy aggály emészteni indult, agyamból mindig kivetettem, szivemből kizártam azokat, mert azt mondottam: Isten így akarta, így határozta, így legyen.

Valóban, Hegedüs Sándor egy minta ember, mert valósággal »istenes« ember. Bárcsak ebben is követésre találna hitsorsosai közt. Nagyon, de nagyon reánk férne!

Püspökválasztó közgyűlésünk április hó 18. napjára tüzetett ki. A pártok, úgy látjuk, három egyén körül csoportosulnak. *Bartha Lajos* főleg az egyházi administratio terén, dr. *Bartók György* főleg a theol. tudományosságban magaslik ki. A harmadik egyén: *Szász Gerő*, e hires szónok s a magyar poézis berkeinek ez öreg fülemiléje. A választási mozgalmak komolyak, nemesek, ünnepélyesek. Mi lapunkat a pártok rendelkezésére nem bocsátottuk s megvagyunk győződve, hogy a választási ügy ily higgadt, méltóságos fejlődésének ez által is csak szolgálatot tettünk. Mert a betű mindennél robbanóbb szer. Jövő számunkban a választási mozgalom objectiv adataira már kiterjeszkedhetünk.

Válasz A Sárospataki Lapok« közelebbi száma egy à priori megalkotott téves hitből kiindulva egyházkerületünk szemére lobbantja, hogy az erdélyi jelentőivek nem felelnek meg a valóságnak és »igy különösen az országos gyámintézettel szemben a legnagyobb foku igazságtalanság van tiz esztendőre érvényre emelve«, a domesztikai és államsegélyek kiosztásánál a mérték nem volt sem méltányos, sem igazságos. Ennek bizonyitása végett hivatkozik az »Erd. Prot. Lap« több számában megjelent beszámoló beszédemre és ebben a lelkészi fizetések kimutatásáról és összeirásáról szóló jeletésemre. Beszédem összefüggését és menetét figyelmen kivül hagyva, saját előitéletében elfogulva, kiragad egy pár adatot és ezt elégnek tartja, hogy egy egész egyházkerületre reásüsse — mondjuk ki tisztán a hazugság és csalási szándék bélyegét. Pedig ha figyelemmel olvasta volna beszédem e részét. ha tudta volna, hogy a kongrua ivek kiállitásánál határozottan ki volt adva az utasitás, hogy alapul az 1894. évi jelentőivek veendők fel, minden más változás okmányokkal igazolandó és a változások kiigazitása a Főtiszteletű és méltóságos egyetemes Konventnek tartatik fenn: tartozkodott volna az ily súlyos itélettől. Ha én a mostani állapotot vettem volna fel, akkor a jelentőívekről emlitést sem teszek, a kongrua ivekben felvett adatok végeredményét tüntetem fel. Csakhogy én figyelmen kivül hagytam az összeirásnál a mostani állapotot és a kongruaivekbe az adatokat teljesen az 1894. évi jelentőívek alapján irtam be. Megadtam azonban az útat és módot, hogy az egyes egyházközségek folyamodjanak a Főtiszteletü és méltóságos egyetemes Konventhez az adatok kiigazitásáért, a mi, azt hiszem, megengedett dolog és senkin ezáltal sérelem nem esik, mert az ügyet a Nagymélt. egyetemes Konvent fogja eldönteni és nem én, ki erre felhatalmazva nem voltam. Ezen folyamodások helybehagyása esetén jön ki a kevesebb kiegészitendő összeg.

Egyben igaza van czikkirónak, hogy a jelentő ivek nem felelnek meg a valóságnak, nem úgy azonban, a hogy ő érti, hanem úgy, hogy a papi fizetések túlvoltak becsülve 1894-ben, mert a 32 egyházközségben a lelkészek a kimutatott 1302 frt 55 krral kevesebet kapnak, mint az 1894-ben kitüntetve volt és a mostani keperendszer mellett a további fizetés csökkenésre biztos kilátás van. Én tehát az igazságtalanságot a hatóságom alatti álló lelkészekkel szemben követtem el, mikor nem a mostani fizetést vettem alapul, hanem az 1894. évi jelentőiv adatait. És mégis én szolgáltatom az adatokat czikkirónak az itéletre?! Azon sincs miért keseregni, hogy a gyámintézettel szemben a legnagyobb foku igazságtalanság követtetett el, mert a $10^0/_0$ belépési járulékot és $2^1/_2{}^0/_0$ tagsági dijat egyházmegyém lelkészeire az 1894. évi jelentőivek adatai alapján irtam össze és róttam ki a lefolyt években és a f. évben is és nem a gyámintézeten, de rajtunk történik azon méltánytalanság, hogy több jövedelem után fizetünk járulékot, mint a mennyi a tényleges papi fizetés és fizetjük zugolódás, panasz nélkül.

Az általam feltüntetett adatokból tehát ép az ellenkező tünik ki, mint a mit czikkiró nekünk tulajdonit és ez az, hogy a jelentő ivekben a fizetés a ténylegesnél magasabbra becsültetett és mi mégis minden terhet a jelentőivek adatai alapján hordozunk, így a mi nagy szegénységünk és eléggé ki nem beszélhető nyomoruságos helyzetünk nem irigylésre méltó, hanem arra, hogy az erősebb jöjjön segitségére a gyengébbnek.

(Itt engedje meg nt. esperes aa, hogy nagy tárgyilagossággal adott válaszát félbe szakitsuk s a »Sárospataki Lapok« tévedését éppen az esperesi jelentésben foglalt számadatokkal bizonyitsuk be. Ugyanis a »Sárospataki L.« szerint a jelentőivekben kimutatott jövedelem kisebb a tényleges jövedelemnél. Éppen ellenkezőleg áll a dolog. Mert a jelentőivek szerint a kiegészitendő jövedelem 11461 frt $43^1/_2$ kr. A tényleges jövedelem pedig 10158 frt $55^1/_2$ kr. Hát e két összeg közül melyik nagyobb? Hát így a jelentőivek jövedelmet titkolnak-é el, avagy pedig éppen nagyitják a jövedelmet? S ennélfogva a gyámintézeti tartozások törlesztésében nem éppen túlfizetés történik-e? A jelentőivek alapján a 800 forintos kiegészités végett csak 14138 frt $53^1/_2$ kr szükséges, de a tényleges állapotnak megfelelő jövedelem ily kiegészitéséhez már 15441 frt $44^1/_2$ kr államsegély kell. Hát e számok nem azt bizonyitják-e ismét, hogy a jelentőivek a jövedelmet éppen nagyítják, nemhogy eltitkolnák? E kis félbeszakitás után hadd jöjjenek itt az esperesi válasz befejező sorai. Szerk.)

Egyre azonban kérem, hogy az ily sulyos itéletet igaz alapokra fektesse, különben az visszaszáll a minden igaz alap nélkül vádaskodóra. Válaszom ezek után azzal végzem, mivel czikkiró: ugy tetszik nekem, hogy az igazságtalan itélet és méltánytalan eljárás testvérek között nincsen helyén! (Reméljük, hogy a »S. Lapok« testvéries indulata kifogástalanabb, mint a mathematikája. Szerk.) *Vén Mihály* sepsi ref. egyházm. esperes.

A dogmatikai tanszék Debreczenben betöltésre vár. Mint olvassuk, a tavaszi közgyűlésen fogják betölteni. Szép számmal futnak fiatal kitünő pályázók: Nagy Gyula vallástanár, Soltész Elemér volt senior, dr. Baltazár Dezső, budapesti vallástanár, dr. Bartók Jenő, nyiregyházai pap. Biztos kilátásu jelölt azonban — mint jó forrásból értesülünk — *Erőss Lajos*, püspökladányi lelkész, ez a nagy talentumu, sok tudásu, erős hitü, hamisítatlan kálvinista kegyességű és karakterü ember. Valóban, Debrecen nem választhatna szerencsésebben, mint ha Erőss Lajost választja meg. Ki a hitet élni, hirdetni, plántálni megtanulta, az való dogmatika professornak igazán — s Erőss Lajos ilyen!

Pápista türelmetlenség. A budapesti orsz. vakok-intézete, ez az állami intézet nemrégiben uj igazgatót kapott *Pivár Ignácz* piárista pap személyében s most a szobákba szentelt vizes medenczéket rendezett be s a prot. növendékeket is kényszeriti keresztvetésre. Üdvözlégy mondásra s hol szépszerivel, hol kényszerrel hat a gyermekekre, hogy a kath. egyházba térjenek Maga misét szolgáltat s oda kényszeríti a prot. növendékeket, predikácziókat tart s a reformátorokat gonosztevőknek mondja, hogy prot. növendékei hitbeli épülést nyerjenek. Van-e ezekről tudomása a főhatóságnak s ha van, mért nem tesznek lépéseket a szigoru megtorlásra?!

A M. Prot. Irodalmi Társaság »Koszorú« cimű vallás-erkölcsi népiratkáiból, melyekből immár 50 füzet van forgalomban, az igazgató választmány határozata folytán az idén is tíz új füzet kerül kiadásra A füzeteket, melyeknek az a rendeltetésök, hogy a vallási és erkölcsi életet evangeliumi keresztyén szellemben erősítsék és nemesítsék, az idén is. dr. Kecskeméthy István kolozsvári theologiai tanár szerkeszti. E hitszilárdító és erkölcsnemesítő iratok műfajilag lehetnek történetek, elbeszélések, rajzok, életképek vagy dialogusok 1—1½ kis 8 adrétű ív terjedelemben, versben vagy prózában, erőteljes népies nyelven irva. Fődolog az evangeliumi keresztyén szellem és a jó népies irály, hogy lelki épüléssel és örömmel olvashassa e traktátusokat a nép és a serdülő ifjúság A dolgozatokat Hegedüs Sándor társulati masodelnök úr adományából kis ivenkét legalább 24 forinttal dijazva és legkevesebb öt ezer példányban adja ki a társulat. Népies vallásos íróinkat tisztelettel fölkérem e nyilt pályázatban való részvételre. A kéziratok legkésőbb junius hó végeig dr. Kecskeméthy István theologiai tanárhoz, a »Koszorú« szerkesztőjéhez Kolozsvárra küldendők. Budapest, 1899. márczius 14. Szőts Farkas, a M. Prot. Irod. Társaság titkára.

A lelkészi könyvtárakra vonatkozó Fejes-féle tervezetet jövő számunkban ismertetni fogjuk.

Szerkesztői üzenet.

V. J. Szeretnénk már egyszer valami közölhetőt is kapni onnan. Ugy hisszük, hogy telnék abból a tollból

Kalotaszegi. Jönni fog, csak türelmet kérünk.

Kisujszállás. Közölni fogjuk, de sort kell tartanunk.

Nyereményjegyzék

az erdélyi ev. ref. egyházkerület által a kolozsvári protestáns Szeretetház javára rendezett jótékonycélu sorsjátéknak Budapesten **1898. november hó 15-én** megtartott **II. huzásán** kihúzott számokról.

(Utolsó közlemény.)

875 nyeremény à **10** korona értékben: (Folytatás és vége)

353628	354476	354970	355180	355382	355974	356240	356285
356662	357347	357374	357946	358131	359012	360440	361980
362621	363168	363256	364100	364707	365073	365075	365086
366347	366796	367131	367427	368096	368592	369542	370008
370278	370960	371039	371511	371876	371927	372259	372274
372729	373372	373484	373575	374180	375780	376372	376566
376946	377699	378790	378911	379722	380028	380230	380455
380739	381079	381834	382047	382223	382734	382770	383168
384491	384703	384720	385022	385282	385351	385444	385687
386279	386606	386919	386975	387430	387741	387743	388470
388684	390799	391569	392138	392781	392910	394023	394948
395198	395203	396059	397174	398126	398331	398432	398948
400441	400692	401158	401466	401626	401873	401972	403897
404092	404403	404894	404954	405207	406563	406646	406906
407654	407939	408029	408390	408485	408531	408597	408712
409841	410199	410507	410745	410788	411147	411343	411781
412065	412638	413419	414375	414678	415328	416427	417423
417477	417488	418447	418609	419929	420594	420432	420486
420627	421395	422095	422106	423296	423852	423937	424103
424208	425494	425675	425807	425808	426333	427527	427710
428046	428475	429343	430504	431529	431600	431776	431844
431904	432139	432284	432285	432331	432934	433070	433174
433184	433684	433906	434303	435080	435432	435610	435856
436366	436492	437028	437687	438770	439103	439220	439289
439531	439995	440175	440375	440527	440907	442518	442535
443630	444410	444422	444838	446463	447138	447732	448478
448626	449884	450311	450786	451312	452371	452796	454354
454652	455417	455463	457444	458462	459048	461216	461298
462465	462530	462835	463375	464789	465134	465708	465901
466010	467342	467357	467709	468893	470465	470575	470855
472171	474704	476260	477167	477288	477592	478035	478135
480118	481250	481851	483165	483338	484527	484783	484958
485589	486466	486724	487350	487553	489293	489662	490449
490621	493370	493488	495835	498981	496310	496451	496813
496840	497176	498041	498093	498587	498865	499330	499805.

A nyeremények 1898 december 1-től a nyerő sorsjegy bemutatása ellenében a rendező bizottság által Kolozsvártt kiadatnak.

Kolozsvártt, 1898 november hó 15-én.

A prot. szeretetház sorsjáték rendező bizottsága.

Hivatalos rész.

KÖRLEVÉL,

az egyházkerület valamennyi t. lelkészéhez és a kollegiumok t. tanáraihoz.

Egy tudományos irányu munka irója ki akarja deríteni, hogy:

harasztkereki (alias: szentsimoni) *Ferenczy Eleknek ki volt az anyja? kik voltak a nagyszülői? Hol és mikor született?*

Tájékoztatásul megjegyzendő, hogy Ferenczy Eleknek az atyja Ferenczy Dániel volt, ki 1798-ban jul. 24-én Ördöngös-Fűzesen nősült meg, s 1817-ben halt meg. — A Ferenczy Dániel atyja Ferenczy János lehetett, ki Ördöngös-Fűzesen volt pap s mint a széki e. megye esperese 1802-ben halt meg.

A kik akár hivatalos, akár magán feljegyzések, vagy levelek alapján e kérdésekre felvilágositást adhatnak: kutatásaikat sziveskedjenek e lapok hasábjain közölni.

Szászváros, 1899. márcz. 20,

Dr. Bartók György,
egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

MEGHIVÓ.

Az egyházkerületi hetes bizottság tagjait tisztelettel értesitem, hogy f. é. márc. 26-án vasárnap d. e. 10 órakor az igazgatótanácsi iroda tanácstermében gyülést tartunk. A bizottságnak minden tagját kérem, hogy ezen a gyülésen, melyen a bizottság eddigi müködése számbavételével az egyházkerületi közgyülés elé terjesztendő jelentésünket fogjuk tárgyalni, megjelenni sziveskedjenek.

Kolozsvártt, 1899. márczius 16 án.

Simó Lajos s. k,
egyházkerületi főgondnok,
bizottsági elnök.

154—1899. MEGHIVÓ.

Többek kérésére a Rikán belőli ev. ref. papi, tanitói özvegy-árva gyámintézet tavaszi rendes közgyülését f. évi ápril. 5-ik napjára, d. e. 9 órára, Sepsi-Szentgyörgyre, az Orosz-féle vendéglő helyiségébe összehivom, kérvén a gyámintézet t. tagjait, hogy a gyülésen minél számosabban megjelenni sziveskedjenek.

Tárgyak: 1. Az alapszabályok 9 §-sában előirt teendők elintézése. 2. Tisztviselők választása a főpénztárnok kivételével. 3. Lehető inditványok.

A kitüzött tárgyak elintézése után a gyülés értekezletté alakul, melynek tárgya lesz a közel levő püspökválasztáskor követendő egyöntetü eljárás megbeszélése, ha lehet, megállapítása.

Felkérem illető tiszt. lelkésztársaimat, hogy az értekezletre a ker. közgyülés m. tt. világi tagjait meghivni szíveskedjenek.

Lécfalván, 1899. márc. 18 án.

Zoltáni Elek, esperes, elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 13. szám. Kolozsvárt, 1899. Március 30.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Husvét.

Békesség ti néktek mindnyájan, kik a Krisztus Jézusban vagytok!

A hétnek első napja volt. Kora reggel; még nem is pitymallott. Az éj sötét fátyola borult még az Arimathiai József sirboltjára, a melybe hármadnappal előbb temettetett el az a drága lény, a ki az Atyának dicsőségét jelentette ki és a kinél annyi beteg lélek talált gyógyulást, annyi üdvösség után sovárgó szív békességet és boldogságot. Lelkében a vigasztalhatatlan bánat nehéz borújával megy elvesziett mestere, üdvözitője sirjához Mária Magdolna, hogy ott sirja el könnyeit, zokogja el fájdalmát a vesztés felett és rója le a kegyelet és ragaszkodás utolsó munkáját az iránt, a ki őt feltámasztotta a bünnek haláláből és teremtett benne üj szivet és új lelket. És ime látá, hogy a kő elvétetett volna a koporsóról. A sir üres. Belőle fény árad ki. Szózat hallszik. Gyöngéd, szeretetteljes, meleg hang: „Mit sirsz?“

A vigasztalásnak micsoda kibeszélhetetlen gazdagsága van ebben a két szóban!

Mint az anyai csók, úgy üdit és csókol le minden keserü könnyet.

„Mit sirsz?“ Ez rezeg át a tél fagyától felszabadult természet rügyfakasztó tavaszra vált világában, zöld virányokon, virágok illatárjában, napsugaras fényözönben, pacsirta dalban és patak morajlásban. Könnyeiden át tekints arra a szelid égi kertészre, a ki láthatatlanul ülteti el a föld ékességeit s a ki mennyei virágokat hint lelkedbe is. A mulandóság halhatatlanságba öltözik, új élet kél az elmult helyén.

„Mit sirsz?“ E kérdés emel fel, ha talán kétség bánt, hogy a sivár, rideg világ elvette volna a te Üdvözitődet. Tekints reá, melletted áll, a sir éjjeléből feltámadott s ha hallod biztató szavát, felismered te is, hogy zár és pecsét daczára él és nem a holtak közt kell keresned őt!

Ha sirsz büneid felett s mint sirbolt köve súlyosodik lelkedre a teher, szólitsd meg, miként Mária Magdaléna azt a kertészt és hallod a szót: „Mit sirsz?“ s a zajgó lelkiismeret megnyugvást talál, a teher elvétetik, mert ő az a ki meghalt a mi büneinkért és feltámadott a mi megigazulásunkért.

Bánat felhője ha ül lelkeden, nézd miként ragyog a husvéti reggel hajnalpirja, a nagypéntek elsötétült napja után. Azért te is „türj és remélj, elmélkedjél, imádkozz, hadd térjen a beteg lélek magához.“ Az ég jó válasza derült von életed fölé.

„Mit sirsz“ még ha koporsó mellett állasz is, melybe azt temeted, a kit a te lelked szeret, hiszen „csak por, mit a halál porrá lenni késztet, csak az alak, mit széttörött.“ Keresd azt, a mi halhatatlan, a lélek felszáll Istenhez, a ki adta volt azt és az Ur hatalma megtörte a halálnak zárait.

És „mit sirsz?“ ha fáradt tested sirba rogy s körülvesznek a halál árnyékai, nézd azt a fényözönt, a mely a feltámadott Ur sírboltjából sugárzik és nézd őt abban a dicsőségben, a melylyel az Atya megdicsőitette. Elment, hogy megkészitse neked is, alázatos hivő lélek, a helyet a mennyei Atya hajlékában, ott, a hol a megdicsőültek serege zengi: „Áldás, dicséret, bölcseség, hálaadás, tisztesség, hatalom és erő a mi Istenünknek mind örökkön örökké!“

A husvéti örömnek és diadalnak hirdetésére bocsátottuk ki theologiai fakultásunk hallgatóját,—— atyánkfiát, hogy tegyen bizonyságot a mi Urunkról, a ki megtart minket és hív szent hivatallal, nem a mi cselekedeteink szerint, hanem az ő végezése és kegyelme szerint, mely adatott nékünk a Krisztus Jézusban, a ki a halált eltörlötte és az életet és a halhatatlanságot világosságra hozta az evangélium által. Ige hirdetését kisérje áldás!

Boldog ünnepeket kiván a hiveknek

Kolozsvár, 1899. április havában.

a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás tanári kara
s annak nevében

Kenessey Béla.
igazgató.

Hegedüs Sándor,

a magyar kormány tagja Kolozsvártt.

Hegedüs Sándor, kereskedelemügyi miniszter folyó hó 26 napját Kolozsvártt töltötte. Ünnepeltük őt. De csak mi ünnepeltünk. Ő maga e napon is dolgozott, magas közérdekü ügyekben fáradott. A tisztelgő küldöttségek sorában ott volt egyházunk is. Találkozás volt ez a nagy emberré lett fiú és az anya között. Igen, a fiú és az anya: az *Alma Mater* között. S itt az Alma Mater alatt, természetesen, nem csak a ref. collegiumot értjük, de magát a református anyaszent egyházat. Mert a kollégiumnak is az anyaszentegyház az Alma Mater-je. Hegedüs Sándort kolozsvári egyházközségünk főgondnoka, dr. Gidófalvy István a következő beszéddel üdvözölte:

»Kegyelmes Ur!

Mi is eljöttünk, a kolozsvári ev. ref. egyházközség és a kolozsvári ev. ref. Collégium, hogy üdvözöljük a vérünkből való vért, a húsunkból való húst, igaz szeretettel. Hogy részt kérjünk abból az örömből, melyben ma egész Kolozsvár úszik, hogy nagy fiát itt, itthon szeretettel ölelheti keblére.

Üdvözöljük a Minisztert is; de még melegebben az egyházi férfit, a főgondnokot, az egyházkerület képviselőtestületének örökös tagját, a ki ezen egyházi méltóságokba nem burkolózik a felekezetiség rideg köpenyébe, hanem mint igazi protestáns ember az egyházi téren is az igaz szabadelvüségnek híve, barátja, vezére.

Én és velem együtt még sokan úgy képzeljük itt, az erdélyi részekben az Istent, a vallást, a felekezeteket, hogy mindenek felett egyetlen egy igaz Isten van; mindenkinek — tartozzék felekezethez, vagy legyen felekezeten kivüli — megvan a vallása, melyet tisztelnünk kell. A felekezetek azon nem túlmagas kerítések, melyeket az emberek emeltek és a melyek a magasra törő egyházpolitikus előtt könnyen áttekinthetők és így — mert ezek csak emberi alkotások — mindenki vallását önzetlenül szolgálhatja, tisztelheti, becsülheti.

Nagyméltóságodban egy ilyen széles látkörü, igaz egyházi embert tisztelünk, a ki nagyrészt épen vallásosságával már megnyerte az összes jobbak becsülését és szeretetét, és a kihez épen azért — a mint ma is történt — minden felekezet hódolattal, tisztelettel fog még számtalanszor fordulni.

Adja a Mindenható, hogy nagy terveit itt és ott is úgy keresztül vihesse, a mint azok agyában megfogamzottak.

Háromféle nagy embert ösmerek. Egyik csak eszével él, dolgozik, rendesen rideg, nagyot teremt. Ennél jobb az az ember, a ki a szivében fogamzott érzelmeket az eszén át szüri meg és úgy dolgozza fel. A jobbak legtöbbje ilyen.

A legjobbak közé a harmadikat számítom, a kik az eszükben megfogamzott dolgot a szivükön át tudják az emberekkel érthetővé tenni. Ezekhez mindenki, minden fenntartás nélkül, igaz lélekkel közeledni mer és ezek azok, a kikben soha senki sem csalódott.

E férfiak egyike a Kegyelmes Ur! Éljen úgy, mint eddig, dolgozzék és imádkozzék, mint eddig és hisszük, hogy munkáját siker, imáját áldás fogja koronázni.

Ne nézzen se jobbra, se balra. Menjen a megkezdett igaz úton. Követni fogják mindazok, a kik hasonlóan gondolkoznak, vagy legalább hasonlóan akarnak gondolkozni.

Mi, kis tehetséggel megáldott, apró emberek gyakorolni fogjuk magunkat azokban az erényekben, melyeket Kegyelmességedben tündökölni látunk és ha egyebet nem is adhatunk, fogadja önzetlen, igaz tiszteletünk és szeretetünk nyilvánítását és bizzék bennünk, kik igaz munkáját igaz lélekkel támogatni akarjuk.

Hegedüs Sándor, miniszter válaszának hiteles szövege nincs kezeink között s hibának tartanók csakis egyszeri hallásunk után közölni azt. De a beszéd általános benyomásáról számot adni akarunk. E válasz, mint Hegedüs Sándor minden beszéde, világos és meleg. Mindabból, a mit mondott, sőt abból is, a mit elhallgatott, szivünk kiérezte, hogy egy öntudatos és életteljes református egyéniség előtt állunk Ez nem csoda; mert Hegedüs Sándor a református szellem erkölcsi erőinek hatása alatt növekedett s e szellem hatása alatt fejlődött ki az ő magas értelmiségü és nemes egyénisége. Hegedüs Sándor öntudatos és életteljes református egyénisége, mint mondtuk, nem csoda, de fájdalom, mégsem mindennapi dolog. Mert közöttünk még mindig sokan vannak abban a végzetes tévedésben, hogy a protestántismus a vallási és egyházi sphärában bizonyos lazaságot követel. És ez a latitude aztán éppen a mi saját vallásos viszonyainkban, a mi saját egyháziasságunkban, szóval: *saját* vallásunkkal és *saját* egyházunkkal szemben érvényesül mindenekelőtt. Itt a végzetes baj. De ez nem protestantismus Éppen a reformatio tette a vallást ismét az *egyéni lelkiismeret* ügyévé. A lelkiismeret pedig nem tűr latitüdöt. És az egyéniség sem. A latitude a vallásos egyéniség, sőt az egész egyéniség fölbomlási processusának tünete volna. A valóban nagy egyének vallásosságát soha sem a latitude jellemzi; de éppen komoly, szigoru lelkiismeretesség. A más vallásuak iránti tűrelem, respectus, szeretet sem a latitüddel, de éppen a szigoruan vett egyéni lelkiismeretességgel jár együtt, valamint az üldözés az egyéni lelkiismeretlenséggel. Csak a ki saját maga iránt szigoruan lelkiismeretes, csak az lehet mások iránt igazán nagyszivü. Röviden szólva: a protestantismus a latitüdöt éppen subjectiv vonatkozásában nem megköveteli, de éppen megtiltja és kizárja. Öntudatos, életteljes református egyéniségekre van szüksége anyaszentegyházunknak, nemcsak, de magának az emberiségnek. Nekünk kimondhatatlan vigaszunk és örömünk, hogy Hegedüs Sándor, a magyar kormány tagja ily egyéniség s a jelen idő anynyi vigasztalan, sőt félelmetes áramlatában a mi lelkünk reménységgel nyugoszik meg e nagy férfiún, mint református egyházunk egyik legerősebb oszlopán.

Szerk.

Vallásos nevelés a közpiskolákban.

(Felolvastatott az »Országos Középiskolai Tanáregyesület« kolozsvári körének 1890. febr. 11-én tartott V. rendes felolvasó gyűlésén.)

(Folytatás és vége.)

Számot vetve az említett körülményekkel, vállalkoztam e felolvasásra és abban a reményben, hogyha sokat nem is, de valamit mégis használhatok ezzel a vallásos-nevelés ügyének

Távol legyen tőlem, hogy a vallástanítás ellen felhozni szokott vádakat egyről-egyig alaptalanoknak állítsam. Palástolgatni sem czélom a hiányokat, fogyatkozásokat, hiszen a bajok orvoslása, jól tudom, csak úgy remélhető, ha nyiltan és őszintén bevalljuk azokat. Aláirom és a magam tapasztalatával is megerősitem a budapesti ref. egyházközség által mult évben a vallás-tanítás reformálására Dr. Hegedüs István elnöklete alatt javaslattétel végett kiküldött bizottság memorandumának azon szavait, hogy »míg a tanítás minden ágában új és czélszerü módszert teremtett és érvényesített a modern paedagogia a lényegükben is megújult tudományok számára, addig vallástanításunk ma is a régi nyomokon halad, helytelen módszerrel, nem a lelki fejlődésnek megfelelő tankönyvekkel dolgozik s a paedagogia legszebb vívmányaitól nemcsak elmaradt, hanem azokkal ellentétbe jutott.«

És tökéletesen igaza van Balogh Péternek is, hogy a mai állapotot tovább türni épen magának a vallásnak az érdekében nem szabad. Egyben azonban nincs igaza sem neki, sem másnak, a ki azt hiszi, hogy csupán csak azzal ha szidjuk, ostorozzuk a mai állapotot — a nélkül, hogy segítségére sietnék — rendbe jön a dolog.

Szólottam az eddigiekben általánosságban a hiányokról, a tisztelt kör engedelmével most kissé részletesebben is kiterjeszkedem reájuk.

Legáltalánosabb és legszembetünőbb hiánya volt eleddig a vallásos nevelésnek az, hogy abba a hibába estünk, a miben sinlődött a legújabb időkig egész nevelési rendszerünk T. i. mi is inkább tanítani igyekeztünk, mint nevelni; azt hittük, hogy akkor töltjük be igazán feladatunkat, ha minél több ismeret anyaggal tömjük tele a gyermek fejét. Ám, ha ez eljárás megboszulta magát a nevelés más terein, sokkal inkább megtermette keserü gyümölcseit a vallásos nevelésnél. Hiszen a vallás — bár felöleli a szellem mindhárom irányu működését — mégis első sorban és mindenek felett érzés, a szív ügye és a szív mélyén szunnyadó vallásos érzések felébresztése, érvényre juttatása, ápolása kell hogy legfőbb feladatát képezze a vallásos nevelésnek. S nincs is szerencsétlenebb eljárás, mintha a helyett hogy a szeretetet törekednénk a gyermeki lélekbe oltani minden iránt, a mi szent: a vallásos igazságoknak rendszerbe foglalt dogmatikai tételeivel gyötörjük a gyermek amúgy is elgyötört agyát. A mennyiben pedig ismereteket közlünk a növendékekkel — mert hiszen e nélkül ismét nincs vallásos nevelés — az ismeret anyaghoz is a keresztyénség megelevenitő lelkét kell bele lehelnünk.

A módszerről nem is szólva, minthogy az alig állott egyébből, mint az utasításokban kiszabott tananyag lélek nélküli beemlékeltetéséből, — a tévedések, botlások egész sorazatát találjuk a tananyag megválasztásában és beosztásában, nem lévén elég körültekintés sem a lélek fejlődési törvényeire, sem a többi tárgyakkal való kapcsolatra. A gymnasiumok aránylag még elég szerencsés helyzetben vannak, bár a beosztás itt is hagyna fenn még némi kivánni valót pld. a mi ref. iskoláinkban a felsőbb osztályokban, a hol már fejlettebb gondolkozású ifjaknál sikerrel lehetne tanítani, hiányzik a hit- és erkölcstan rendszeres tanítása. Annál nagyobb azonban a rendszertelenség, a kapkodás a más középiskolákban, pld. a polgári fiu- és leányiskolákban, felsőbb leányiskolákban, kereskedelmi iskolákban, továbbá a képezdékben Ezeknél az intézeteknél megneheziti a tananyag helyes beosztását az a körülmény, hogy a növendékek más különböző intézetekből jönnek, a hol már részesültek ugyan vallástanításban, de más meg más beosztással s így megtörténik, hogy vagy olyan tárgyat kapnak az új iskolában, a mivel megelőzőleg tüzetesen foglalkoztak s akkor hiányzik iránta az érdeklődés s úgy lehet, unalmas lesz, vagy pedig épen az a része marad el a tananyagnak, a mi leglényegesebb. Mert úgy van az, hogy a tárgy és a tankönyv megválasztása is egészen ötletszerű, a hitoktató tetszésére bizott s nem ritka az olyan eset, a mi egyik ilyen iskolában előfordult, hogy a gymn. VIII. osztálya számára irott tankönyv kerül a fejletlenebb leánygyermekek kezébe tankönyvül. És mit szóljak arról, hogy némely iskolában — vagy a tanítók csekély számára, vagy a tanító könnyebbségére tekintettel, olykor az órák számának reducálása czéljából két, három s több osztály is tanulja a vallástant együtt!

Másik, jeleztem hiány, hogy nincsenek megfelelő jó tankönyveink. Kevés van, úgy hogy válogatni sem lehet igen bennök s a meglevőknek nagy része ósdi, elavult beosztás, tárgyalás, módszer tekintetében és a mennyiben az utóbbi időkben újak készültek, azoknak is a nagyrésze a régi csapáson halad. Legjobban illusztrálja az e téren uralkodó szegénységet, hogy bár régóta hangoztatják a szükségét, még mindig nincs egy gyermekek kezébe adható bibliánk. Ennek a hiánynak esnek áldozatául aztán a biblia-történetek, a vallás-erkölcsi és művelődés történeti tanulságok eme dúsgazdag forrásai, mert, a ki tanított vallástant, tudja, hogy a biblia olvastatás« építés helyett épen az ellenkezőt eredményezheti — az említett memorandum szavait idézem — mint a mit várhatunk tőle. Minden ki előtt érthető ez, a ki a bibliát ismeri, mely a természeti dolgokat, a szülés-nemzés tényeit és kifejezéseit az őskor felfogásának és műveltségének megfelelően oly nyiltan és oly sokszor emlegeti és tárgyalja, hogy az ember alig képes eléggé óvakodni, hogy a serdülő fiú és leány gyermekek előtt olyas valamit ne olvastasson, a miben nem több, csak egy-egy ilyen kifejezés előfordul.« Szükség lenne tehát egy olyan szemelvényre, a milyent a magyarnyelv tanításához szoktak készíteni egyes költők műveiből. És nem kisebb szükség lenne, az újabbkori paedagogia kivánalmainak megfelelően készült tankönyvekre, hogy a vallástan már csak tankönyvei miatt is ne ríjon ki a többi tárgyak közül.

De hát — itt jön a nagy kérdés — kitől várjuk ezeket? És itt — úgy vélem t. Kör, — eljutottam az összes hiányok, fogyatkozások kútforrásához. Mert nézzük csak: kik foglalkoznak a középiskolákban a vallástanítással? Előbb azonban még egyet. Sokszor hangoztatják a paedagogiában, hogy a tanítás sikere javarészben a tanító egyéniségétől függ. No, ha ez áll a többi tárgyakra — s pedig ez elvitathatlan — kétszeresen, sőt többszörösön áll a vallástanításra. Mondhatni a vallástanítás sikere legfőképen a tanító egyéniségében rejlik. Hiszen már maga az alapító mester is az ő egyéniségének varázsával hatott hallgatóira. A más tárgyak tanításánál az egyén mondhatni háttérbe szorul s a tudományos képzettség, a tudományos bizonyiték úgyszólva minden; a vallástanításnál a tanítás alakja — miként Jézusnál — ez: »Én pedig azt mondom nektek« És gyakorolhat-é hatást, képes é a tárgyat megszerettetni, vallásosságot, lelkesültséget önteni növendékeibe, ha hiányzik a vallástanítóban az egyéni arravalóság? Térjünk most vissza a kérdésre: kik foglalkoznak a középiskolákban a vallástanítással? A gyülekezetek lelkészei vagy segédlelkészek, káplánok. A gyülekezetek rendes lelkészeit aztán elfoglalja a felnőttek lelki életének gondozása, az egyház ügyeinek vezetése, különböző functiók, úgy hogy még ha akarnák sem szentelhetik magukat egész lélekkel az iskolai vallástanítás ügyének, örök igazság lévén az Idvezitő eme mondása: »senki sem szolgálhat két urnak.« Marad ilyen formán a vallásoktatás a frissen végzett segédlelkészek, káplánok kezében, a kikben ha meg is van a szükséges képzettség, az ifjuság iránti szeretet, helyes tapintat, jóakarat, de hiányzik a gyakorlati ügyesség és igy működésük kisérletezés, tapogatózás s mikorra már megjönne a gyakorlati ügyesség, egy pár év után elmennek rendes állomásba s jő helyettök más és kezdődik előlről a kisérletezgetés. Hogy pedig ez a folytonos tanító-változás mennyire hátrányos a gyermekekre s tárgyra nézve: azt hiszem paedagogiai társaságban nem szükség bizonyítgatnom.

Ezen a helyzeten segítendő, láttak hozzá azok, a kiknek a vallásos nevelés ügye szivükön feküdt, hogy hittanári, vallástanári, hitoktatói — a név mellékes — állások szerveztessenek és ez intézményektől várják az említett hiányok megszűnését. És ez bizonyára nem is fog kimaradni, de csak akkor, ha ezeket az állásokat a fentartó testületek, állam és egyház vagy község, — olyanokká teszik, a milyeneknek lenni kell. Ha olyan helyzetbe juttatják a vallástanítókat, hogy ők is, mint a többi tárgyak tanítói végzettségüknek, képzettségüknek megfelelően dijaztassanak s tisztességesen, erejöket és idejöket hivatásoknak szentelve élhessenek. Addig azonban, a míg a vallástanárnak küzdenie kell az anyagi gondokkal, addig ne várjunk nagy eredményeket. A szegény, rosszúl díjazott tanár magát kellőkép nem művelheti, a haladás eszközeit kellőkép megszerezni nem képes s kivánni nem lehet, hogy hivatásában kedvvel, buzgósággal forgolódjék az, a kinek minden perczben a létfentartással kell küzdenie — mondják azok, a kik a tanárok helyzetének javítása érdekében czikkeznek. Hát vajjon nem áll-é ez a vallástanárra nézve is? Aztán nem úgy van-é, hogy a mai társadalomban nem az ember szerez tisztességet állásának, hanem az állás, a melyet betölt, adja meg a tisztességet neki az emberek előtt. És ha már a vallástanárok javadalmazás tekintetében hátra tétetnek a többi tanároknak, nem bénitják-é meg a nbicziójat, munkakedvét, buzgóságát s nem esik-e rovására a tárgynak magának is ez a hátratétel?

Bizony sok mulasztás terheli a multat a rendszeres vallásoktatás elhanyagolása miatt, mert ennek a következménye az, a mi miatt egyik jeles kath. hittanár olyan meghatóan panaszkodik, hogy t i. »a szülők és gyermekek, tanárok és tanítványok megszokták a hittant valami közönyös, valami mellékes, sok helyütt — fájdalom — fölösleges dolognak tekinteni és sem tanítására nem fordítnak kellő gondot vagy legalább nem annyit, amennyit ennek fontossága megérdemel, sem tanulása nem részesül a tanulók részéről azon meleg szeretetben, a mely kivánatos, hogy e fontos tárgy tanulásának soha ki nem maradható gyümölcseit igazán és valóban élvezhessék.« Azonban, ha a jelen helyrehozandó a mult tévedéseit és mulasztásait, meg is tesz mindent a vallástanári állások rendszeresítésére, az eredmény még igy is kétséges marad, ha a vallástanár nem támaszkodhatik a többi tárgyak tanárainak a segítségére, jóindulatú támogatására, ha a többi tanárok közönynyel, hidegséggel vagy pláné kicsinyléssel viseltetnek nemcsak a vallástan, de általában a vallás iránt, ha nem mennek maguk jó példával tanítványaik előtt a vallásos, egyházi intézmények tiszteletben tartásában, ápolásában.

És itt vegye bár a t. kör. hizelgésnek — különös gyönyörüséggel és büszkeséggel emlékezem meg és mutatom meg követendő példaképen azt a tanári kart, a melynek sorában szerencsés és boldog vagyok munkálkodhatni öt év óta, a mely minden vasárnap csaknem teljes számban megjelenve az istentiszteleten és pedig nem kényszerítésből, hanem saját jó tetszéséből, és abban teljes buzgósággal részt véve, megkönnyíti az én munkámat és elmondhatom, hogy kies helyre esett az én részem s az én igám könnyű és az én terhem gyűnyörüséges.

*

Ezzel t. kör, — bár érzem, hogy sokat nem mondottam el — be is fejeztem mondandóimat. Javaslatot, pontozatokat — a tárgy természeténél fogva — nem terjesztek a t. kör elé elfogadásra. Inkább kérés alakjában fejezem ki óhajtásaimat és ez a kérés az, hogy a t. kör ne ejtse el hiányai miatt a vallástanítás, vallásos nevelés ügyét, hanem hatáskörében tegyen meg mindent arra nézve, hogy ez a szivet és lelket nemesítő és képző tárgy kellő méltánylásban részesüljön a többi tárgyak mellett.

Tárkányi György,
gymn. vallástanár.

Vallástanitásunk reformja.

(Folytatás).

És itt meg kell emlékeznem azon hirlapi felszólalásokról és véleménynyilvánításokról, melyek e tárgyban történtek és éppen ez általam jelzett bajon igyekeztek segíteni. Különösen két cikkre mutatok rá.

Egyik a *Csekme* Ferenczé: »Elemi iskolai vallástaní tásunk« (Prot. Közl. 10. sz.); másik az *Incze* Lajosé: »A népiskolai vallástanítás« (Prot. Közlöny 1897. 42. sz.). Nem azért emelem ki e két czikket, mintha talán ezeknek nem volnának fogyatkozásai, hanem azért, mert ezek az egyes osztályok tantárgyaival és az egész kérdéssel részletesen foglalkoznak.

A *Csekme* felfogását és beosztását egészen helyesnek tartom, mert az egy kerek egészet képez, rendszeresen van átvive, beosztva a tananyag az egyes osztályokban. Tervének az is előnye, hogy az ó testamentomból, úgy szólva, csak kóstolóul ad egy keveset, annyit, a mennyi átjött a hittudatba és a fősúlyt az újtestamentomra fekteti. *Incze* pedig nagyjában a kiadott útasítást követi, a melyről fennebb elmondottuk véleményünket, de ezzel szemben előnyére írható, hogy az *egyházias jellegre* nagy súlyt fektet, már csak az által is, hogy minden vallásóra egy kis gyermekistentisztelet. Nem értek egyet azonban vele abban, hogy az V—VI. osztályban *kátét* (hit- és erk.-tan) tanítsunk; mert ezen két osztály tantárgya önként folyaz előző két osztályéból, s így nem lehet más, mint *egyháztörténelem*. Az ismétlőknek már ismét felesleges külön *hit- és erkölcstani* kézi könyvet adni kezökbe a káté mellett, mint ezt Csekme tervezi, mert a hit- és erkölcstani igazságokat, az én felfogásom szerint, már eléadtuk a bibliai történetekkel.

Az általam jelzett elvek mellett, az egyes osztályok tananyaga a következő beosztást nyerne. Megjegyzem azonban, hogy csupán általános körvonalakat állítok fel, melyek alá be lehet sorozni tetszés szerint a legjobb és legalkalmasabb darabokat, nem akarván e tekintetben senkinek a kezét megkötni.

Első, második osztály A vallás és erkölcsiség alapfogalmainak megismertetése, szemléltetés alapján, A szemléltetés az eddig is alkalmazott rövid és megkapó elbeszéléssel történik. Ilyeneket lehet választani a mindennapi életből, a magyar történetből és a bibliából. Az eredményre nézve a fődolog a módszer melynek helyessége abban áll, hogy míndig az ismertről menjünk az ismeretlenre. A fokozat ez: *család, embertársaink, Isten*. Ezen körben kell mozogni az első és második osztály vallástanításának. Ügyesen összeállítva egy kis erkölcstan, de benne van annak édes testvére, a hittan is. Természetes, hogy a megfelelő imák és énekek el nem maradhatnak.

Még csak azt jegyzem meg, hogy feltétlenül szükségesnek tartom, hogy ezen két osztály tantárgya is egy vezérkönyvbe foglaltassék összse. Sok haszna van ennek mind a tanítóra, mind a gyermekre nézve. A tanítónak nem kell ide-oda kapkodnia, hogy mit tanítson; a gyermek pedig mihelyt annyira fejlődik, magára is megtanul belőle egy-egy kis imát vagy elbeszélést.

Harmadik és negyedik osztály Ezen két osztályban a fősúlyt egészen az új-szövetségre kell fektetni, hogy a ker. vallás alapigazságaival ismerkedjenek meg a gyermekek, és pedig a *Jézus élettörténetét* és *tanításait* véve fel alapul, mint két központot. Igaz, hogy az Ig.-tanácsi útasítás is ezt írja elő, de nem mint egy kerekded egészet, hanem rendszertelenűl, mint ezt fennebb kimutattam. *Csekme* említett cikkében egészen helyesen szabja meg e két körvonal alá eső anyagot, de annak előadása is csak úgy vezetne eredményre, ha a történetek nem csupán száraz elbeszélések lennének, hanem, mint a pestiek is vélik, szemléltetés útján, azokból vonódnék le a ker. hit- és erkölcstan. Igaz, hogy ez utóbbi minden rendszer nélkül adatnék elő, de hát nem is szükség és nem is akarunk az elemi népiskolában rendszeres hit- és erkölcstant tanítani.

Ezen két osztály tananyagának is szerves kiegészítő része lenne az egyházi ének és imádságok tanítása. E két dolog pedig úgy vezetne sikerre ismét, ha az egyes szakaszok végén következnének a megfelelő imák vagy énekek két-két verse. Az énekek felvétele azért szükséges, mert nem minden népiskolai növendéknek áll módjában, hogy külön énekes könyvet vegyen.

Ötödik, hatodik osztály. E két osztály tananyagát a ker. egyház rövid története kell, hogy képezze, mert ez egyenesen következik az előbbi két év tananyagából. Nem értünk tehát egyet az ig.-tanácsi útasítással, mely az V osztályban még új-szövetségi történeteket proponál és a VI-ikban a kátét (Lóczai-féle) taníttatja. Ugyanis, az újszövetségi történetekből a mennyi szükséges, szerintünk eltanítható az előző két osztályban, mert némely darabok már az első és második osztályban tárgyaltatnak; a kátét pedig, hogy a ker. egyház rövid történetének kellő hely adassék, egészen az ismétlő-iskolára és a konfirmációra hagyjuk fel. Azért helyesebb ez így, mert az ismétlőbe, tapasztalat szerint, egy időszakban sem járnak fel pontosan a növendékek: így tehát egyháztörténetet csak egy néhány tanulna, míg a konfirmációra mégis csak elő áll mindeník, és elég ideje lesz a kátéból is alapos ismeretet szerezni.

Idevonatkozólag több tankönyvünk van, de vagy a beosztás, vagy a tananyag terjedelme miatt, mindenik átdolgozásra vár. Leghelyesebb beosztás szerint e két osztály tárgya kezdődnék a pünkösti eseményen, vagyis az első ker. egyház megalakulásán és tartana a Pál apostol haláláig. De nem csupán száraz történet lenne, hanem kiemelné a kultuszt, az egyház ős-szervezetét, az erkölcsi élet tisztaságát, stb. úgy hogy minden mozzanatból az ősök egyház iránti áldozatkész szeretete súgároznék ki. Innen kezdve aztán a reformációig csupán összekötő kapocs gyanánt kellene rámutatni a kimagaslóbb eseményekre, s főleg azokra, melyek létre hozták a reformációt. A külföldi reformációt követné a hazai, ezt a helyi (minden vallástanító saját előadása alapján) s befejezné az egészet egyházi alkotmányunk s törvénykezésünk rövid ismertetése, a megfelelő énekekkel.

A *Csekme* által nyújtott tervezet is eddig ezen körben mozog, de már az ismétlő iskolában hit- és erkölcstant javasol. Én azonban az *ismétlő iskolai tanfolyamot* egészen a konfirmáció előkészítésére hagynám fenn. Mert e fontos cselekményre való előkészület nálunk amugy is nagyon rövid szokott lenni, de így aztán alaposan elő lehet készíteni a növendékeket. A *Nagy* Péter-féle kisebb káté nagyon alkalmas kézi könyv ma is arra, hogy annak nyomán a rendes iskolai oktatás mind a hat osztálynak tananyagát felújítsuk és a legfőbb hit- és erkölcsi igazságokat külön-

külön is kiemeljük. De ez a felújítás csak a fenti beosztás, és tárgyalási mód mellett lehetséges. Ekkor aztán a konfirmáció valóban koronája lenne a vallástanításnak, s a növendékek tényleg, mint *hitben erősek* lépnének ki az életbe!

Továbbá a tanítás is így egy egységes, kerekded egészet képezne.

De, a siker érdekében, szükségesnek tartom azt is, hogy a vallástanítást mindenütt a lelkész végezze. Erre u tal különben iskoláink államosítása is, mert az állami tanító, még ha hitsorsosunk is. nem kötelezhető vallástanításra, ha erre külön szerződés nincs. Meg aztán az állam is honorálja fáradozásainkat, úgy, hogy kibúvót most alig találhatunk.

Ennyit elemi népiskolai vallástanításunkról

(Folytatása következik.)

Püspökválasztási mozgalmak.

A püspökválasztó közgyülés idejének (ápr. 18.) közeledtével a pártok mind inkább kezdenek kibontakozni és tömörülni *Bartha Lajos* püspökké választása érdekében egy második fölhivást is vettünk, melyből a következő sorokat közöljük:

»Alulirottaknak van szerencséjök az egyházkerületi közgyülés minden tagját fölkérni, hogy *Bartha Lajos* esperes és közügyigazgató püspökké választatása érdekében sziveskedjék szavazatát s erkölcsi befolyását érvényesiteni.

Nyiltan őt valljuk e nagy elhivatásu állásra a legméltóbbnak a sok méltó között. Huszonnégy éves egyházi közpályája, — az egyházkerület szellemi és közkormányzati ügyeiben szerzett dús tapasztalatai, — az a benső baráti és munkatársi viszony, mely őt b. e. püspökünkkel elvekben, érzületben és irányzatokban rendíthetetlenül összefüzte: erős biztositékokul szolgálnak nekünk arra, hogy egyházkerületünk benne megtalálja egyfelől összes érdekeinek, dicső emlékezetü elődje alkotásainak hiv őrét, istápolóját, másfelől az egész embert, ki anyaszentegyházunk fölvirágoztatásán lankadatlan szorgalommal munkálkodni fog.

Ismételve fölkérjük tehát, hogy tiszteletreméltó szándokunkban bennünket hathatósan támogatni kegyeskedjék.

Az irányok és elvek kontinuitása tömöritsen bennünket Isten segedelmével, anyaszentegyházunk javára!

1899. márczius hava.

Br. Kemény Kálmán egyházkerületi főgondnok, id. br. Zeyk József Bethlen-kollegiumi főgondnok, br. Kemény Béla egyházmegyei főgondnok, Gyárfás Endre kollegiumi gondnok, Szász Dénes ig. tanácsos, br. Kemény Domokos kollegiumi főgondnok, Sebesi Ákos kollegiumi főgondnok, Timár Károly egyházmegyei főgondnok, Nemes Árpád esperes, Pogány György egyházmegyei főgondnok, Sárói Szabó Péter Kun-kollegiumi gondnok, László Ignácz egyházmegyei gondnok, Jánó Albert egyházmegyei főjegyző, Simó Lajos, br. Kemény Simon Bethlen-kollegiumi gondnok, gr. Wass Béla egyházmegyei főgondnok, gr. Bethlen Balás egyházkerületi képviselő, gr. Tholdalaghy László kollegiumi főgondnok, Musnai Károly esperes, id. Éltető Albert egyházmegyei gondnok, Mara László egyházkerületi képviselő, Barcsay Béla egyházmegyei főgondnok, Balogh József Kun-kollegiumi gondnok, Réthy Lajos egyházker. képviselő, Menyhárd Elek egyházmegyei főjegyző, br. Kemény Ödön egyházker. képviselő, Bedőházi János m.-vásárhelyi tanár, Váró Ferencz Bethlen-kollegiumi tanár, dr. Farnos Dezső Bethlen kollegiumi tanár, Horváth József m vásárhelyi tanár, Csiky Lajos m.-vásárhelyi tanár, Simon Ferencz Kun kollegiumi tanár, Dósa Dénes Kun-kollegiumi tanár, Parádi Kálmán kolozsvári tanár, Kiss Mózes egyházker. képviselő, Székely Ödön Bethlen-kollegiumi tanár, Molnár Károly Bethlen-kollegiumi tanár, Lakatos Sámuel m.-vásárhelyi tanár, Pál Károly m.-vásárhelyi tanár, Deák Gerő Kun kollegiumi tanár, Sándor János Kun-kollegiumi tanár «

Dr. Bartók György pártjának fölhivásából közöljük a következő sorokat:

»De rokonszenvünkkel olyanhoz fordulunk, a kit nem nagyravágyás visz a püspöki szék felé; a kinek jelszava az, mit nagy mesterünk mondott, hogy: „a ki köztetek első akar lenni, legyen a többinek szolgája;« a ki nem vágyakozik a püspöki méltóság tekintélyére, fényére, sőt aggódva gondol az avval járó nagy és nehéz kötelességekre, de ha a közbizalom feléje irányul, önmegtagadással felveszi e sulyos keresztet, hogy haladjon a megváltó nyomdokain.

Mindenesetre szükségesnek tartjuk a mellett a megfelelő képességet és erőt, a munkabirást és munkaszeretetet, a tudományos képzettséget, szónoki tehetséget, irányadó befolyást gyakorolhatni a lelkésznövendékekre; a galambszelidséggel párosult kigyói okosságot, vagyis eszélyt és tapintatot a tanácskozások vezetésében, szeretettel párosult komolyságot a társadalmi érintkezésben. Ezek a tulajdonságok s nem az állás tekintélye teszik a püspököt elsővé a kartársak között

Ilyen férfiunak ismerjük és tudjuk dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző afiát. Ismerjük szilárd jellemét, tiszta, világos elméjét, erős logikáját, a bölcsészeti és hittudományokban kiváló jártasságát, melyet irodalmi téren is bemutatott. Tudjuk, minő megbizható, kedvelt titkára volt Nagy Péter püspökünknek; tudjuk, hogy mint lelkész, mint sok ideig helyettes theologiai akadémiai tanár közelismerést és tiszteletet érdemelt ki, minek ékesen szóló bizonyitéka az, hogy a mult évben bár nem kereste — szótöbbséggel megnyerte a főjegyzői díszes állást.

Most is fülünkbe cseng az általános lelkes éljenzés, melylyel e választás fogadtatott.

Mint helyettes püspök egész odaadással, fáradhatatlan munkakedvvel és kitartással, okosan és bölcsen végzi ezen hivatásával járó sok és nehéz kötelességeket: nem rekriminál, nem kicsinyíti elődе érdemeit, annak félben maradt művét — önzés és kicsinyes hiuság nélkül — igyekszik előbbre vinni, higgadt tárgyilagossággal csak az ügyet, egyházunk javát nézi, s józan konzervativ szellemben egyengeti a tovább haladás utját.

Nagy-Enyeden, 1899. márczius hó 13-án

Gróf Bethlen Bálint egyházmegyei gondnok, gróf

Teleky László egyházmegyei gondnok, Szalántzy Lőrincz egyházmegyei gondnok, Gáspár János a nagyenyedi püsp. vizsg. a. egyház főgondnoka, gróf Bethlen Sándor egyházkerületi képviselő, Kovács Gyula egyházkerületi képviselő, báró Bánffy Kázmér egyházkerületi képviselő, Szalántzy Jenő egyházkerületi képviselő, Sándor János ev. ref. esperes, Jancsó Lajos egyházmegyei főjegyző, Barabás József egyházkerületi képviselő, Szilágyi Farkas egyházkerületi képviselő, Cseresznyés Ödön egyházmegyei főjegyző, Szécsi Ferencz egyházkerületi képviselő, Bodrogi János főiskolai tanár, Csató János főiskolai főgondnok, Nagy Lajos főiskolai igazgató-tanár, Fogarasi Albert főiskolai tanár, Barta Zsigmond főiskolai tanár, Lázár István főiskolai tanár, Fogarasi Béla tanvezető tanár, Bátori Gyula főiskolai tanár, Halmágyi Antal főiskolai tanár.«

Irenikus név alatt megjelent röpirat szintén dr. *Bartók Györgyöt* ajánlja. E röpirat dr. Bartók Gy. programmját a következő szavakban foglalja: tisztelet a multnak, fejlesztés a meglevő alapokon, békességes, vállvetett munka az anyagiakban is, de *mindenek felett az anyaszentegyház vallás-erkölcsi életének ápolásában*, egészséges közszellem teremtése, atyafiságos szeretet ápolása.

A betüsor szerinti harmadik jelölt: *Szász Gerő*. Pártja részéről fölhivást még nem vettünk, de tudomásunk van arról, hogy f. hó 28-n Kolozsvárt báró Wesselényi Miklós palotájában egyházkerületünk több előkelő tagja gyülést tartott s a püspöki székre *Szász Gerőt* jelölte, értesülésünk szerint mintegy hetven, levélileg jelentkezett párttag nevében.

Értesülésünk szerint a görgényi egyházmegye dr. *Bartók György* mellé sorakozott a maga egészében, a Zilahon tartott szilágymegyei értekezlet pedig *Szász Gerőt* jelölte egyhangulag. Más egyházmegyékben megoszlás konstatálható. Ha tévedünk ebben, kérünk egyenes és hiteles értesítéseket. Hallunk a Bartha Lajos és Szász Gerő pártjának eshetőleges fusiójáról is; de mi csak tényeket akarunk registrálni. Jelenleg ennyit, nem lépvén le a magunk elébe tüzött objectiv álláspontról. Lapunkat saját véleményünk hangoztatására sem használjuk föl. Ez objectiv álláspont nem saját meggyőződésünk megtagadása, csak önmegtagadás.

Irodalom.

A nő. Két beszéd Monod Adolftól. Forditotta Szilassy Aladárné. Budapest, 1898. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája. 8 r. 91 lap. A »Lorántffy Zsuzsánna nőegylet« javára ára 1 frt.

Két érdekes és épületes beszéd. Az egyiknek czíme: *A nő hivatása*, a másiknak: *A nő élete*. De a kettő szorosan összefügg egymással. Irójuk nem a nők egyenjogúsága mellett küzd az ékesszólás fegyvereivel. Arra a kérdésre, hogy a nők tehetségei egyenlők-e a férfiakével? azt feleli, hogy sem egyenlők, sem egyenlőtlenek, egyszerűen különbözők egymástól, a végtelen bölcseség által különböző czélokra szánva. A férfi feladataira kevesebb az asszonyok képessége, vagyis inkább azokra alkalmatlanok. Rendszerint hiányzik bennök a tudományos és politikai téren az a széles látókör, mely a világot magában felöleli, ama bölcseleti gondolkozás és a legmagasabban járó költőiség merész röptü szárnyalása, mely nem ismer határt és a gondolatok és képzelgések mérhetetlen üreiben kalandozik.

Az Irásban keresi: mi az asszony hivatása? S arra az eredményre jut, hogy az asszony eredeti hivatása a szeretet Rendeltetése férjét szeretni és szeretettel teljes megadással állani oldalán. Helyzete keresztyéni jó cselekedetek által különösen tiszteletreméltóvá válik. A szeretet kiváltságává teszi, hogy magát kétszeres odaadással nemcsak a szenvedők vigasztalására, de még a bűnös emberiség megmentésére is szentelje, a mennyiben ennek tekintetét az Ur Jézus Krisztusra irányítja. A férfinak segítőtársa. Szerény dicsvágya legyen: csendes elvonultságában magát övéinek szentelni, kedves otthona, a családi tűzhely felett őrködni és háztartást vezetni! Az asszony mindenben felületesebb, mint a férfi, csak a szeretetben mélyebb. A férfi szeretete nem oly közvetlen, sem nem oly önzetlen. Megkapó a nő tűrö bátorsága. Mert a férfi többet tud végezni, az asszony többet elvisel. Nagy a *rejtett* vértanuságban. Élénkebb érzései, nyiltabb szive, gyöngédebb lelkiismerete és kevébbé okoskodó szelleme, érzékenyebb és szelidebb természete a vallásosságra hajlandóbbá teszi a férfinél s kevésbbé elvont, kevésbbé igénybe vevő elfoglaltságai több időt engednek az Isten szolgálatára. A keresztyén aszony aztán nemcsak a legjobb, de egyuttal a legtisztább és legnőiesebb is.

E látszólagos alárendeltségében lelkesedéssel rajzolja meg ama tujajdonságokat, melyek a nő lelkében kifejlenek a maga szük házi körében. Az igazi asszony nem akarhat tökéletlen férfi lenni, mikor tökéletes nő lehet.

A második beszédben melegséggel festi a szeretettel és alázatos szívvel megáldott nőt, mint ifjú leányt, hitestársat, anyát s annak mélyreható, kiszámithatatlan hatását. De szól a férjetlen nők áldásos emberszereteti munkájáról s a különböző társadalmi állásokról, vigasztaló szavával felemelvén, bátoritván a szerény cse édleányokat s a bűnbánatban megtisztult bukott nőt is.

Mindez egyszerű, de szivreható ékesszólással, a stil igéző biblikus zamatával elmodva Szép, gördülékeny fordításban. Vajha mentől többen olvasnók e lapokat, egy tisztán gondolkozó fő, melegen szerető szív beszédeit!

Monod gyönyörű gondolatait méltólag tolmácsolja Szilassy Aladárné, ki az ő társadalmi állásánál fogva is előkelő nevét nemes irodalmi működés s nemes társadalmi munkásság által csak annál fénysebbé tette s folyton teszi.

* * *

Ujabban megjelent könyvek: A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület *Évkönyve* az 1898—1899-dik évre. Szerkesztette S. Szabó József. E gondos tervszerűséggel szerkesztett füzetből a tiszántuli református tanáregyesület értékes életnyilatkozatai szólnak hozzánk. Szólnak, fölhivnak, sürgetnek. — *A tiszáninneni ev ref. egyházkerület Népkönyve* az 1899 évre. Szerkesztette dr. Tüdős István, ki e füzetben az egyházkerület összes terveinek, egész berendezettségének világos képét adja. — *Theologiai Ismeretek Tárának* XII. füzete. *Zoványi Jenő* tudós és fáradhatlan szerkesztésében. — *Szőts Sándor* dévai jeles lelkipásztor műve: »*A dévai ref. templom és régiségei*.« E füzet külön lenyomat a »Hunyadm. Tört. és Régészeti Társaság« IX. Évkönyvéből, *„A Protestáns Pap" Lagler Sándor és Kálmán Dezső* gyakorlott szerkesztésében a már kivivott elismerés mellett folytatja tovább ez évben is pályáját.

Különfélék rovata.

Az erdélyi püspökválasztás előkészületeinek alkalmából a Budapesten megjelenő »Protestans Egyházi és Iskolai Lap« 12. száma egyházkerületünket

s ennek egész lelkészi karát igaztalan vádakkal illeti. Nevezett lap ugyanis, lokalpatriotismust, exclusivitást, érdemelnemismerést, irigységet, kapzsiságot vet egyházkerületünk szemére, előhozakodván a közalapi segélyekkel is. Mi e vádakat, mint illetéktelen s főleg indokolatlan merészkedéseket egyszerüen visszautasítjuk. Lehetséges azonban, hogy nevezett lap maga sem tartja igaznak szóban forgó vádaskodását s a „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap" ismét csak — alakoskodik.

Gyászlap. Szász Gerő, kolozsvári első pap nejének, a mintaszerű hitvesnek, anyának és papnénak édes anyja: volt miniszteri osztálytanácsos néhai *Gyújtó Lajos özvegye*, szül. *Vajna Anna* fekszik ravatalon. A derék nő 79 éves korában, özvegységének 12. évében halt meg. Mint a gyászlap mondja szépen, igazán: »Övéinek hálás emlékezete, könnyei lesznek sírja felett a legszebb virágok.«

Egyik t. laptársunk arra hiv föl, hogy az erdélyi püspökválasztás »*miként tjét*« tegyük megbeszélés tárgyává. Ez a »miként« azonban szabatosan, sőt törvényesen formulázva van. Világos dolgokat pedig mi nem szoktunk vitatárgyul állítni oda.

A szabadelvü párt értekezletén *Tisza Kálmán* azt a kérést intézte *Wlassics* miniszterhez, hogy a nem katholikus lelkészek fizetése még ez évben 600 frtra egészitessék ki. A miniszter e tekintetben nem is zárkozik mereven el, mindazonáltal szükségesnek tartja, hogy a végleges állásfoglalás előtt a beérkezendő összeirásokat áttekintse s igy a szükséglet fölött tájékozódjék.

Az ev. ref. theol fakultás ifjusága márcz 20 án kegyeletes ünnepélyt tartott nagy hazánkfia, Kossuth Lajos halála évfordulóján. Közreműködtek: Molnár Imre III. th. imával, Boér Károly IV. th. emlékbeszéddel és Máthé Gyula I. th. alkalmi szavalattal.

Tisztujitó egyh. megyei gyülés. A kolozskalotai ref. egyházmegye folyó hó 23-án tartotta Bánffy Hunyadon tisztujitó rendkivüli közgyülését. A gyülést Deési Gyula esperes nagyszabásu beszéddel nyitotta meg, melyben kegyeletes szavakkal emlékezett meg az egyh.-kerület néhai püspökéről Szász Domokosról, jellemezvén az ő életét, törekvéseit s munkálkodásának fontosságát az egyh.-kerületre nézve. Inditványára a közgyülés elhatározta, hogy Szász Domokos néhai püspök emlékét jegyzőkönyvében megőrökíti s özvegyéhez részvétiratot intéz. Azután az esperes maga és tisztt ársai nevében a törvény szerint bejelentette állásukról való lemondásukat s a közgyülés korelnökség alatt folytatta tanácskozását. Barcsay Domokos főgondnok ajánlatára a közgyülés a lelépett tisztviselők eddigi müködésének elismeréseül az egész tisztikart egyhangu lelkesedéssel az új 10 éves cziklusra ujra megválasztotta És pedig esperesnek Deésy Gyulát, főjegyzőnek Biró Andrást, aljegyzőnek Régeni Ferenczet, közügyigazgatónak Kolozsvári Ántalt.

A tiszántúli egyházkerület tanügyi bizottsága ülést tartott Debrecenben folyó hó 22-én. Több fölmerült tárgy között ott látjuk a h.-nánási és karcagi gymnasiumok nyilvánossági joga miniszteri elismerésének tudomásul vételét, valamint azt a javaslatot, hogy az egyháztörténeti tankönyv megírásával a tudós tanár, *Balog Ferenc* bizassék meg, a mű revideálására pedig S. Szabó József, főgymn tanár kéressék föl.

Adatok Ferency Elekre vonatkozólag (l. Erdélyi Prot. Lap) esetleges tájékozásul szolgálhat kackói egyházközségem anyakönyvéből a következő adat: »*1790. 3-ik Jan. Ferency Józsefnek: Dánielt*« (t. i keresztteltek); hogy kikeresztelte s ki volt az anya, nincs feljegyezve. Az apa Ferency József, kackói pap volt 1779-től 1800-ig. Lehet, hogy innen Ö.-Füzesre ment és széki esperes lett. Lehet, hogy ő és nem F. János Elek nagyatyja, — de Dániel, szül. ideje (1790) és nősülési adata (1798) egymásnak ellenmondanak. Kackó, 1899. márc. 24. *Ince Lajos*, lelkész

Kovács Józsefre vonatkozó adat. Nagytiszteletü Tanár Úr! Becses »Lap«-ja 12-ik számában dr. Török István tanár úr felszólítása folytán, kötelességemnek ismerem becses tudomására hozni a következőket: Alsó-Rákoson 1739 től kezdve a papok névsora s az anyakönyvi bejegyzések szerint nem volt Kovács József nevü pap. A Bethlen Imre gróf elhalálozása idejében középajtai Benkő Sámuel volt a pap. (1772. nov. 1778. janár 8-ig.) Benkő után kisbaczoni Benedek János lett a pap, Benedeket már 1778 őszén Köpeczi Bodos Sámuel követte, a kit Bethlen János helyezett át Bonyháról Alsó-Rákosra. Hogy Bethlen Imre gróf Alsó-Rákoson is lakott, azt igen sok adat igazolja, de hogy i t halt és temetletett volna el: az nem tünik ki az anyakönyvi feljegyzésekből, holott azok 1739, április 8-tól kezdődőleg pontosan vannak vezetve, erre enged következtetni azon leirás, a mely némelyiknél az elhalálozás körülményet is feltünteti. Szerény véleményem szerint e tárgyban helyes lenne megtalálni a bonyhai, berkenyesi, tuni papokat, mivel a Bethlenek azon egyházakban is patronusok voltak, s ezen okon szerepelhetett Bethlen Imre gróf felett esetleg az emlitett egyháznak papja, hátha ezek közé tartozott Kovács József. *Benkő Ferenc* ref. pap.

A protestánsok Angliában tudvalevőleg két nagy csoportra oszlanak: a conformisták államegyházára (anglikán, angol magas egyház) és a nonconformisták vagy szabadegyházakra. Számbeli viszonyuk a legujabb adatok szerint a következő: az első, az episcopalisok 3¼ millió lelket számlálnak, mig a szabadegyház tagjai 21 millión vannak.

Nagyméltóságu széki gróf Teleki Sámuel, v. b. t t ur ő excellenciája a mult évben Sárdi uradalmában megfordulván, sajnálattal látta, sárdi egyházközségünk épületeinek romladozó állapotát, melyen segíteni az egyházközség önerején, — szegénysége s hiveinek csekély száma miatt — képtelen. A körülmények ilyen sajnos állásában, ő nagyméltósága méltányolva missiót teljesitő egyházunk helyzetét — alólirttól az épületek helyrehozása szempontjából költségelőirányzatot kért, mi is rövid időn beszolgáltatván, kegyes volt az előirányzott összeget 952 kilenczszáz ötvenkét forintban, őseitől öröklött s vallásos buzgóságból kifolyó nemes áldozatkészséggel fedezni És igy most isten dicsőségére templomunk, tornyunk. iskolánk, papi, kántortanitói lakunk, és mellék épületeink jó karba hozattak. Mit midőn van szerencsém a nyilvánosság terén felemliteni, nem tehetem, hogy ez úton is ő nagyméltóságának a magam és egyházközségem nevében is, a legmélyebb köszönetet ne nyilvánitsak ezen fejedelmi bőkezüséggel nyujtott ajándékért, lelkem azon mélyen átérzett buzgó óhajával, vajha — a nemes példa vonzván — minél több szegény egyházunknak akadna egy-egy ilyen valódi jóltevője! Kelt Sárdon. 1899. márcz. 2-án. Weress Sándor, sárdi ref. lelkész

Tisztelettel és szeretetettel kérem mindazon nt. lelkész urakat. kik a kutasi ev. ref. templom épitési »Kérő szózatát« kapták, legyenek szivesek egyházukból néhány fillért küldeni, hogy a kevés lélekből álló, nagy egyházi adót fizető kutasi ev. ref. egyház szegény tagjainak testvéri kezet nyujtsanak arra nézve, hogy a falun kivül, rossz állapotban levő templomuk helyett a faluban ujat épithessenek. Teljes tisztelettel Kutason Somogy, 1899. márcz. 20. *Mezey Pál* ev. ref. lelkész.

Kérelem. A széki ev. ref. egyházmegyében lévő lelkész aához, kinél a még folyó év január 31-én 21. szám. alatt »A református vallás rövid foglalatja versekben« czimű művecske előfizetése érdekében kelt felhivásom, illetőleg körlevelem fennakadt

Folytatás a ½ iv mellékleten,

A jelzett, — Németh Sándor-féle művecskéből, biztos értesülésem szerint több lelkész társam tekintélyes számu példányt rendelt meg, s nehányan az előirt példányok után járó összeget hozzám el is küldötték. A körlevél azonban, sajnálatomra, maig sem érkezett vissza kezeimhez

Tisztelettel kérem azért azon lelkész társamat, kinél körlevelem feledékenységből fennakadt, hogy azt haladéktalanul már most egyenest hozzám — visszaküldeni sziveskedjék, hogy a várakozásnak minden irányban megfelelhessek, s nehogy azon lelkész társaim, kik az előirt példányokat ez úton várják, azokat a kellő időben meg ne kaphassák.

Alsó-Ilosva, 1899. márc. 14. *Nemes Ferencz,*
széki egyhm. tanügyi előadója.

A lelkészi könyvtárak szervezése*

Tiszáninneni ev. ref egyházkerületünk múlt 1898 évi szept. havában Jánosiban tartott közgyülésében a sárospataki főiskola igazgató-tanácsának indítványára elhatározta a lelkészi könyvtárak felállítását. Ugyanakkor, ajánlatomra, a főiskola igazgató-tanácsát bízta meg azzal, hogy a kivitel módozatairól véleményt és szabályzatot készítsen. Igy készítettük el a következő szabályrendeletet saját egyházkerületünk számára.

Szabályrendelet a lelkészi könytárakról.

1. A lelkészi könyvtárak létesitése minden egyháznak kötelességévé tétetik; ennélfogva a lelkészlakon vagy megfelelő helyen az egyházak viszonyaihoz képest egy kissebb vagy nagyobb, de a czélnak mindenesetre megfelelő könyvszekrény állítandó be ezen felirással:

i ev. ref. egyház lelkészi könyvtára.«

2. A lelkészi könyvtárak feladata az, hogy a vallás- és egyháztudomány körébe eső s a lelkészek önmüveléséhez szükséges, maradandó értékű könyvek minden lelkész részére biztosíttassanak; ebből folyólag ezen könyvtárakba csak oly művek vehetők fel, a melyeknek fölvételét az egyházkerület megrendelte, vagy az illetékes lelkész és egyház kérelmére megengedte.

3. A lelkészi könyvtárak felállításáról az egyházak tartozván gondoskodni, e végből bizonyos, csekélyebb összeget, legalább 5 frtot minden évi költségelőlrányzatukba kötelesek fölvenni és hogyha ezen összeg abban az évbén fel nem használtatnék is, az mint könyvtári alap a kitűzött célra tovább kezelendő. A lelkészi könytárak részére a költségelőirányzatba fölvett összeg csak az egyházak rendes jövedelmének terhére irható elő; fedezhető az közadakozásból, vagy egyesek ajánlatából is, csupán e czélra külön kirótt egyházközségi adóból nem.

4. Miután a lelkészi könyvtárak felállítását közegyházi érdek teszi szükségessé, abban az esetben, ha az egyes egyházak sem rendes jövedelmekből, sem a 3. §-ban említett más módokon nem volnának képesek a könyvtári szükségletet fedezni, az e végből szükséges összegért indokolt folyamodást nyujthatnak be az egyházmegyéhez, a mely a kért összeget az e czélra felhasznalható segély alapjaiból megadni köteles; ha azonban erre az egyházmegye sem volna képes, ugyanaz a segélyzés meg nem adatását indokolva, az illető kérvényeket az egyházkerülethez terjeszti fel, a midőn a kerület fog gondoskodni a hiánylatoknak közsegély útján leendő fedezéséről. Az egyházmegyei vagy egyházkerületi segély csak az egyházkerület által megszereztetni rendelt könyvek megvételére vehető igénybe.

5. A lelkészi könyvtárak állagáról egy, az egyház kerület által minden egyház részére kiadott törzskönyv vezettetik, a melybe a megszabott rovatok szerint minden megszerzett és bekötött könyv pontosan bejegyzendő. Ezen törzskönyv a könyvtárban helyeztetik el és az egyházlátogatóság által minden évben megvizsgáltatik és aláiratik. Minden könyv cimlapján feljegyzendő » i egyház lelkészi könyvtára« — s a lelkészi hivatal pecsété ráütendő.

6. A lelkészi könyvtárak gondozása és megőrzése, a lelkészeknek szigoru kötelessége, megjegyeztetvén, hogy ezekből, mint nem közkönyvtárakból, idegeneknek használat végett könyvek ki nem adhatók s azoknak esetleges használata a lelkész felelőssége mellett csupán a lelkészlakon engedhető meg.

7. Lelkész-változás esetén a könyvtárnak meg vizsgálása és az új lelkésznek átadása az egyházmegyei hatóság kötelessége; az átadás és átvétel a törzs könyvben az illetők aláirásával hiteleistendő, a midőn az esetleges hiányokról az előbbi lelkész, vagy a lelkész halála esetén az ellenőrzés elmulasztók szavatolni s a hiányt pótolni kötelesek.

8. A lelkészi könyvtárak megalapítása és szervezése a következőképpen rendeltetik el:

a) Minden egyház presbitériuma azonnal gondoskodik egy alkalmas könyszekrény készittetéséről és ennek költségét legfeljebb 2 év terhére előirányozza. Ezen első költség, mint oly nagyfontosságú alapítás kezdete, a hívek buzgóságára s egyházi nagy érdekeinkre való hivatkozással, igen hihetőleg még a legkissebb egyházakban is a szerényebb igényekhez képest be lesz szerezhető; ha azonban valamely egyházban akár részben, akár egészben nem volna előállítható ezen első, szükséges fedezeti összeg sem, úgy az ilyen egyház a 7. §-ban említett módon a segélyezésért fog folyamodni, a minélfogva a könyvszekrények 2 év lefolyása alatt mindenesetre föl fognak állíttatni.

b) 2 év mulva a könyvszekrények felállítása után a következő könyvek lesznek első sorban a lelkészi könyvtárak részére megszerzendők:

— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — —

Ezen könyvek első alapját fogják képezni a lelkészi könyvtáraknak és a következő 3 év folyama alatt minden lelkészi könyvtár számára megszerzendők lesznek. Ezeknek megszerzésénél igénybe vehető az egyes vagyonosabb és lelkesebb egyháztagok ajándékozása is, a mely eset az ajándékozott könyvekben feljegyzendő; azonban, ha mégis volnának egyházak, a melyek önerejökből és saját körükben nem volnának

* Szivesen közöljük e mindenesetre nagy horderejü tervezetet. Ez ügyben nekünk is egyházkerületi Szabályrendeletre van szükségünk. Mert ma még úgy állunk, hogy csak hivatalos organizatio kezeskedhetik legbiztosabban a sikerről. E tervezetet Fejes István igen alaposan, meg is indokolta. Ez indokolásra még visszatérünk. Szerk.

képesek az emlitett könyveket 3 év alatt megszerezni, ezeknek viszont a 7 §-ban jelzett módon fog megadatni a közsegély.

c) A könyvtári törzskönyv az egyházkerület által ingyen adatik minden egyháznak.

Ezen törzskönyvbe a szabályrendelet is beigtatandó.

9. Az alapitás és szervezés 5 évének eltelte után az egyházkerület időnként fogja megállapitani a megszerzendő könyveket oly módon, hogy egy-egy év terhére 5 frtnál nagyobb összeg ne essék, ha valamely munkának magasabb ára volna, annak megszerzési ára több év terhére osztassék fel, annál is inkább, mert minden évben úgy sem fognak megjelenni oly maradandó értékü könyvek, melyek a lelkészi könyvtárakban helyet foglalhassanak.

10. A lelkészi könyvtárakba fölveendő, avagy fölvehető könyvek felett a püspök elnöklete alatt kiküldött szakbizottság javaslata alapján az egyházkerületi közgyűlés határoz.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. márcz. 17.

(Folytatás.)

Ezek után dr. Kádár János h. titkár aa. előadása folytán tárgyalás alá vétetett küküllői egyházmegyénk közgyűlésének ama javaslata, melyben az esperesi fizetéseknek évi 200 frt, s a főjegyzői fizetéseknek évi 100 frttal leendő további felemelését kéri a felszabaduló rendszeres államsegélyből, minek eredményében tekintettel arra, hogy az évi 15691 frt 58 kr. rendszeres államsegélyből, a központi közigazgatás költségeire gyak. iskolai tanító részére, kolozsvári th. ologiára, esperesek, főjegyzők honoráriumára 8600 frt; egyházi segélyekre 2503 frt. meg nem szüntethető lévitai, tanitói, nyug. papi s vallástanitási segélyekre 1748 frt; s igy összesen 12851 frt. már rendszeresen lekötve van, s a fennmaradó csekély évi 2840 frtra, az időnként fölmerülő rendkivüli szükségek némi fedezhetése czéljából, feltétlen nagy szükség van, — igazgatótanácsunk az ehmegyei közgyűlés eme kérését, a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjeszthetőnek nem találta.

A t. Balogh Sándor, m.-bodoni ref lelkész aa. ellen folyamatba tett közigazgatási vizsgálatról szóló jelentést Igazg.-tanácsunk tárgyalás alá vevén; miután abból kitűnt, hogy nevezett lelkész aa. a zsin. törv. 301. §. 3. 4. és 6. pontjaiban minősülő fegyelmi vétségeket is elkövette, az összes iratok kiadattak marosi egyházmegyénk esperesének, mint a nevezett lelkész aa. ellen folyamatban levő fegyelmi ügyben delegált bíróság elnökének.

A főt. Szász Domokos, néhai kedves püspökünk hamvai fölé helyezendő emléklapra való gyűjtés ügye napirendről levétetett s e kérdés a közel jövőben megejtendő püspökválasztás után fog tárgyalás alá vétetni, célszerünek látván Igazg.-tanácsunk igy intézkedni, hogy az új püspök e kérdés intézésébe kellő módon befolyhasson.

Jogügyi bizottságunk véleményes jelentése alapján jóváhagyó tudomásul vétetett a szászvárosi kollégium elöljáróságának ama határozata, mely szerint ottani egyházunk t. lelkész aainak 400 frt vallástanári honorárium kiutalása iránti kérését teljesithetőnek nem találta.

A mező bodoni egyházközség felebbezése folytán tárgyalás alá vette Igazg.-tanácsunk a küküllői egyházmegye tanácsának 64. jkvi számu határozatát s azt indokainál fogva azon módositással hagyta jóvá, hogy a magtár alapból a híveknek kiadott 105 frt előleg 2 év alatt téritessék meg. A felebbezés ama kérése, hogy a megtérités alól a hívek mentessenek fel, nem volt teljesithető.

Özv. Karácson Mózesné, tiszteletes asszony elhalálozása folytán, a terhén fennállott 26 frt theol. adomány hátrálék töröltetett, úgyszintén a Henter Pál nevén fennálló 10 frt theol. hátrálék is, mint felhajthatlan törlésbe hozatott.

A nagyenyedi egyházmegye tanácsának felterjesztése folytán, most másodszori tárgyalás után, a harasztosi egyházközség kepemegváltási határozata, az egyházmegyei tanács által is proponált feltételekhez kötötten, jóváhagyó tudomásul vétetett, útasíttatván az egyház megfelelő kepemegváltási szabályzat kiállítására.

Özv. tiszt. Domján Jánosné, volt kajántói papné kérésére, tekintettel tűzokozta káraira, a Baldácsy alapból 25 frt segélyösszeg kiutaltatott.

Harasztosi egyházunknak özv. Zeyk Dánielné ő mlgval egy darab ingatlan megvásárlása felett kötött szerződése, némi feltételhez kötve, megerősittetett.

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

98—1899. PALYÁZAT.

A sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett köröspataki ev. ref. leányegyházközség levita-tanítói állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: az egyházközségből terményben és pénzértékben: 130 frt, államsegély: 225 frt, összesen: 355 frt. A tanítói fizetésnek államsegélyből 400 frtra leendő kiegészítésére vonatkozó eljárás folyamatban van. Lakás iskolahelyiséggel egy fedél alatt.

Kötelessége a tanításon kivül az énekvezéri, és azon vasárnapokon, melyeken a beszolgáló lelkész meg nem jelenik az egyházközségben, a levitai kötelességek teljesitése. Pályázati határidő 1899. április 16 napja. Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Csikfalvára.

Kolozsvárt, 1899. márcz. 18-án.

Dr. Bartók György.
egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

463—1899. FELHIVÁS.

Felhivom tiszt. paptársaimat, sziveskedjenek utasitani egyházközségükben lakó azon papi és tanitói özvegyeket, árvákat, kik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy élet-

ben létük és özvegységi bizonyítványaikat ez évi ápr. 15-ig adják be tiszt. Bedő András gyámintézeti pénztáros aához Bikafalvára (u. p. Sz.-Udvarhely.) Az elkésve érkező folyamodványok nem vétetnek figyelembe.

Kecsetben, 1899. márcz. 17.

Menyhárt András,
ref. esperes.

TÁRCA.

Együtt.

Tizenöt év szállt el felettünk,
Mióta egymáséi lettünk:
Most van a fordulója éppen.
— Álljunk meg csak e határdombnál
Együtt, én drága feleségem.

Hisz útunk mindig együtt haladt,
S mit befutottunk, már jó darab;
Ki tudja, mennyi van előre,
Vajjon nem lesz é az még jobban
Fájó tövisekkel benőve.

Azon, a hol jöttünk idáig,
Nem csak tövis, — virág is látszik:
Nézzed ezt a hét szép gyermeket!
Adhatott volna-é az Isten
Ezeknél már drágább kincseket?

Ha megcsalt sok, a mire vágytunk,
Hitben mindig erősen álltunk,
Földi kincsben vagyunk szegények:
Gondban megtörni nem hagyának
A szivünkben élő remények.

Hiszen sokra mi ne is várjunk;
Ha bételnék vagy egy-két álmunk,
Óh nagyon elég volna nekünk,
Hogyha szépen fölnevelhetjük
Igy, mi ketten, minden gyermekünk.

Istenben bizva hát előre,
Mig kiérünk a temetőre.
— Mennyí dolgunk van még odáig!
— Mikor mind szépen bevégeztük,
Olyan édes nyugalom vár itt.

G. Diószeghy Mór.

Vigasztalóimhoz

(Kis fiam halála alkalmából.)

Ne vigasztaljatok... Vannak a szívnek oly végtelenül sötét bánatai, melyekhez a derüs sugarak nem vihetnek egyetlen mosolyt; vannak oly iszonyatos sebei, malyeket a gyógyir csak százszorta jobban éget. Az a bánat csak addig szent és felséges, míg sötétebb a megmérhetetlen éjszakánál; azok a sebek csak addig édesek, míg rettenetes fájdalmaikat érezzük.

Nagy az én bánatom s mikor annak áttörhetetlen mély sötétségét eloszlatná valaki, megsemmisitené az én életemet. Szivemnek szörnyü sebei vannak s mikor azokat beheggesztené valaki, az én szivemet ölné meg. Hagyjátok, hogy lebegjen fájó lelkem fölött az a szentséges borulat; hagyjátok, hogy sajogjon, égjen, vérezzen az a szörnyü seb. Hagyjátok, hogy sírjak. A hány könycsepp hull szemeimből, annyi áldással mosolyog le rám elszállott kis fiam visszatérő lelke; a hány fájó sóhaj lebben el szivem mélységéből, annyiszor imádkozik boldogságomért oda fenn; annyiszor dobban föl az a csendes, piczike sziv, oda lenn.

Ah, milyen szörnyü édessége is van egy szentséges bánatnak, egy felséges fájdalomnak. Nem adnám oda a világ minden kincséért, ha már az enyém, ha már elfoglalta szivemet, ha már lelkemhez oda forrott. Minden pillanatban érzem, hogy elvesztettem egy egész világot, a melyben egyedül én éltem, a melyet nekem teremtett az Isten, hogy rendezzem be abba szivemnek minden érzéseit, lelkemnek minden gondolatait; hogy adjam át abban magamat a jövendőnek, a végtelenségnek; hogy plántáljam bele szerelmemet, vágyaimat, álmaimat, imádságomat. Nem adnám oda ezt az elveszett világot a királyok birodalmáért. Nagyobb nekem az a kicsi sir, melyre a tavaszi napsugár hint forró csókokat, mint az egész végtelenség. Pedig milyen kicsi az. Átölelhetném, palástommal betakarhatnám, felcsókolhatnám. Ha jő a rügybontó, édes tavasz: nehány kis virág befödi, a pillangó egy nehány szárnylobbanással átröpüli, olyan kicsi s még sem lesz nekem soha akkora birodalmam. Ah, milyen óriási nagy is egy sir, melybe egy egész világot temettünk.

Egy szivet. És az a sziv többé nem dobban, nem szeret, nem fáj... Elporladt. És az én lelkem mégis oda jár, ott keresi az Istent, a ki hatalmas kezeivel összemorzsolta azt a kis szivet. S ott megtalálom. Ez a szent tudat emeli egy megmérhetetlen világgá azt a a szűk, néma tért, — az a szent tudat, hogy ott van a hatalmas Isten s erős kezeivel folyton morzsolja átomaira bontja azt a kis szivet, mely a miénk volt s végre bele olvasztja Önmagába. Ezért olyan megmérhetetlenül nagy az a nehány arasznyi kis gödör; azért oly óriás magas, mint a felleggekkel csókolódó Mont-Blanc, az a piczike halom ott a temetőben, melyen egy szöcske átröppen.

Ne vigasztaljatok. Hagyjátok hogy kéjelengjek a felséges bánatban, mely az enyém, a melyhez épen annyi jogom van, mint az örök szeretet Istenének ahhoz, hogy azt az én szivemre, lelkemre öntse. Azután, imádkozzatok, hogy lehessek erős elviselni e kimondhatlan czapást; legyek elég erős arra, hogy vigasztalhassam lelkemnek felét, kinek épen a szive közepéből szakitotta ki az ő lényéből fakadt bimbót az az Isteni kéz. Ez az én kinos, nehéz hivatásom ezután:

»Oh mert erős a női sziv, ha
Viharok tépik szent világát,
De megszakad egy köny sulyától
Ha leszakítják egy virágát «

Az a láthatatlan hatalom, mely nem ügyelve a mi zokogásunkra, csak egy elszállt sóhajt vagdalt el a piczi, lázas ajkakról, itt hagyva a mi boldogtalan árva sziveinket, föltárja majd előttünk is ama virulóbb tájakat, hol szebb a tavasz, édesebb a dal: hol megtaláljuk a vigasztalásnak Gileád balzsamát.

A viszontlátásig édes fiam.
A viszontlátásig.

Kovács Albert.

Husvéti ének.

Szép husvéti hajnal
Hasadj ki felettünk,
Égő szeretettel
Telidd meg a lelkünk.

Szelid öleléssel
Borulj a szivekre,
Hogy ne csüggedezzen
Földi ember lelke.

Szívét melegítsd föl,
Aki bizva szólit,
Vigasztald az útlan
Útak bujdosóit.

Harmatozd balzsamát,
Kicsi, drága sírnak.
Hallgass az imára,
Ahol téged hívnak.

Husvéti igazság
A sebet kötözd be,
A kik harcban állnak,
Ölelkeztesd össze.

Csituljon a harag,
Némuljon a bánat,
A ki szivek mélyén
Sok hirtelen támad.

Szép husvéti hajnal
Hasadj ki felettünk,
Égő szeretettel
Telidd meg a lelkünk!...

Juhász Sándor.

Húsvéti hálaadás.

Mindenható! létünk örök Adója,
Ki szólsz, s szavadra lét, élet fakad,
Kinek gondos kezed éltünket ójja,
S megsemmisíthet egy parancsszavad:
Tőlünk dicsőség térjen nagy nevedre,
Rebegjen gyarló ajkunk éneket,
Szálljon fohászunk megnyilott egedre.
Végtelen Jóság, örök Szeretet!
Nagyobb kegyelmet nem tehettél velünk:
Engedted, hogy veled örökre éljünk.

A nagy titokról, melyet bölcseségből
Halandó szemünk elől elfedél, —
Ha sirba szállunk, végtelen kegyedből
Lehull az átláthatlan szemfedél
S míg száll a hallhatatlanságba lelkünk,
Karoddal átölelve tartod azt;
Még akkor is, midőn a sírba tértünk,
Csak életet, csak üdvöt osztogatsz.
Mily édes érzés, üdvözülni Benned,
S lelkünk vágyó szemével látni Téged!

Örökre élni boldogan Te véled,
Mindenhető, megtartó Istenünk! —
És szellem-ajkon zengni bölcseséged, —
Óh, adhatál-e szebb gyönyört nekünk?
Mily vágyva nézünk fel a Golgothára,
Leborúlva a szentelt sír előtt!
S míg szellemünk a föld porát lerázza,
Magunkhoz hívjuk, esdve, kérve, — Ot:
Jövel, én édes Megváltóm, Szerelmem,
Vidd fel a halhatatlanságba lelkem!

Tóth Gyula.
ref. theologus.

Feltámadás.

A kik halálra hurczolának,
Édes Megváltom, Jézusom,
S ocsmány szitkot szórva utánad,
Kisértek végső utadon;
A kik keresztre feszítettek,
Kiáltozva: Szállj le, ha tudsz, —
Söpredéki az embereknek,
Nektek a gazok sorsa jut!

Mert dicsőséggel égi fényben
Feltámad az Isten fia
És csodálják, meghatva mélyen,
Kikért meg kelle hallnia,
S míg szavára új élet támad,
S hisznek, *mert látnak* a vakok, —
A ti sorsotok csak gyalázat,
Kik reá halált mondtatok!

Oh, nagy világnak Messiása,
Tán ott valál a legnagyobb,
A Golgothán, halálra válva,
Mig a tömeg szidalmazott!
Ott nagy szived nyert győzedelmet,
Melynek hite szent és csodás,
S vallásod, mely világra terjed,
Ez az — *örök feltámadás*!

Feltámadás! Hiszek tebenned!
Oda borulsz lelkem fölé,
Mint fa, mely vihartól nem senyved,
Mert Krisztus vére öntözé
Hiszem: igazság diadalmát,
Szeretet örök életét,
Hiszem hogy ott fenn számon tartják,
Ki mások rontására vét!

Nézzetek a Golgothára,
Kiknek sorsotok szolgaság,
Feltámadás jön a halálra,
Megváltozik a nagy világ!
S nektek, kiket ezernyi átok
Kisér, a merre visz az út,
Jézus ellenségi valátok, —
Nektek a gazok sorsa jut!

Farkas Sándor.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 14. szám. Kolozsvártt, 1899. Április 6.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Világosságot!

(Levél a szerkesztőhez.)

»Mi lapunkat a pártok rendelkezésére nem bocsátottuk, s meg vagyunk győződve, hogy a választási ügy ily higgadt, méltóságos fejlődésének ez által is csak szolgálatot tettünk« írád a minap, püspökválasztó mozgalmainkról szólván. Ezt az elismerésre méltó, helyes álláspontot nem gyengítni, sőt támogatni akarom azzal, hogy a mozgalomnak egy elvi momentumára irányzom, egészen pártatlanul, a figyelmet.

Irenikus névvel egy röpirat jelent meg. ily cimü: »Ki legyen az erdélyi református püspök?« Gondolom, hogy akár így is kérdezhetné: Mi a programmja annak, a kit püspöknek választunk? vagy talán még helyesebben: Ki, milyen programmot vár attól, a kit püspöknek akar választani? Maga Irenikus is voltaképen azt teszi, hogy elmondja, hogy ő milyen programmot kíván, vár és remél jelöltjétől, a kit meg is nevez, a kit őszinte lelkesedéssel jellemez, s a ki iránt (hisz megvalhatom, noha szavazatot nem igérhetek) én is teljes tisztelettel, érdemeinek, tehetségeinek őszinte elismerésével, s harminc év óta változatlan személyes rokonszenvvel viseltetem.

Irénikus a választandó püspök feladatait »a jelen helyzet statisztikájából« akarja kihozni. A jelen helyzetet pedig a következő négy pontban domborítja ki:

»1. Tény az, hogy bizonyos külső körök, bajainkért egyházkerületünk jelenlegi szervezetét okolják, s ez és más okon szervezetünket kivűlről támadják

»2. Tény az, hogy anyagi ügyeink kezelésében a tulhajtott központosítás rendszere — legalább mostani formájában — bejelentette csődjét és átalakításra vár.

»3. Míg egyházunk külső kinézésében megújultnak látszik, belső tartalma, a hitélet ereje és buzgósága nem nyilvánul abban a fokban, mely egyházunk jövője sorsára nézve az aggodalmakat alaptalanokká tehetné.

»4. Egyházi életünkből hiányzik az egészséges közszellem s az együvé tartozás élénk érzete minden vonalon ellanyhult.«

E négy pontnak értelmén és értelmének igazságán fordulnak meg tehát váradalmaink.

A megvilágítást az utolsó ponton kezdem, s úgy megyek visszafelé

(*4.) »Közszellemünk nem egészséges«. »Együvé tartozásunk érzete lanyhult.« Hisz ez — nem szivesen vitatkozom ily elvont fogalmak tartalma felett — igaz lehet ma, igaz volt századok óta sokszor. s ismétlődni fog százszor. Ez a történelem fizikája. Egészséges közszellemet nagy, hatalmas közszükségek teremtenek. Az összetartozás érzetét külső nyomás fokozza. Ime, a testek hőtartalma emelkedik, s halmazállapotuk nem oldódik. De gyengül, szűnik a nyomás; kielégíttetnek az erős közszükségek: hűl a massza; a feszítő erő fölszabadul, s nyomást csinál, hogy ellennyomásra találjon. Bomlott a közszellem. — Válság szül összetartást, összetartás erőt, erő bíztonlétet, bíztonlét elbízakodást, elbízakodás széthúzást, széthuzás válságot és így tovább, új csavarmenetben fölfelé a tökéletesedés útján. A közszellem kicsinyben és nagyban, rövid évek és hosszú századok forgásán, majdnem bíztosra várható, ismétlődő lengéseket végez. A közszellemet nem mi teremtjük, csak szolgáljuk. Praedestinálva vagyunk rá. És — »minden kor szelleme megtalálja a maga emberét«: ezt mondotta, úgy emlékszem, b. e. Szász Domokos, püspökké választása órájában. E mély kérdés felett, azt hiszem, hagyhatjuk a meddő vitát. Programmot a közszellem változásainak szolgálatára nézve bölcs Isten mutat az ő kormánypálcájával, a sors által, — az elhivatottaknak.

(*3.) »A hitélet ereje és buzgósága nem nyilvánul« kellő fokban. Hát, ha ez igaz, csak azért igaz, mert a hitélet ereje és buzgósága is a »közszellem« hőmérője, feszültség-, légsúly-, sűrüség-mérője kedélyünkben. Ezt, új theologiai fakultásunk ép úgy (vagy talán jobban) tudja és látja, mint a volt theol. akamia; és ép úgy fog tehetni róla, növendékei által, a jövőben (mert az övé még csak a jövő), mint a hogy tenni igyekszik róla a jelenleg működő lelkész-nemzedék. Tesz róla, a mennyiben rajta áll. Rajta nem múlik. Szász Domokos püspökön sem mult, mint előbb Nagy Péteren sem. Nem fog mulni utódjukon sem. E részben a programmok közt nem lehet eltérés.

(*2.) »Anyagi ügyeink kezelésében a túlhajtott központosítás rendszere bejelentette csődjét és átalaki-

tásra vár.« Jegyezzük meg, hogy a központosítás rendszerét b. e. Szász Domokos is készen örökölte. Akarta ugyan többre terjeszteni az egyházkerületi takarékpénztár eszméjével s abba, a »periferiákból«, új nemütőkék bevonásával; de ez ténynyé nem lett. Minden más előbbi intézkedés, a mi tényleg történt, nem volt egyéb, mint az alkalmas és kínálkozó eszközök bátor, s többnyire szerencsés fölhasználása és alkalmazása az örökölt kész rendszer korlátain belül, a központi kötelességek teljesítésére és — új alkotások lehetővé tételére. Hogy maga a kezelés rendszere »csődöt mondott« volna, arról nem tudok. Hanem tudom azt az eredményét, hogy az egyházkerület vagyona, mondjuk, egy félmillióval meglepően meggyarapodott és, mondjuk, egy negyedmillióval vissza apadott, tehát végeredményében mégis (tisztán a tényleges értéket véve) bámulatosan gyarapodott. Ha azonban van szó olyasmiről, a mit Ireníkus csődnek nevez, az bizonnyal nem egyéb, mint az, hogy az uj alkotások szükségleteinek az egyházkerületi vagyon tényleges gyarapodásában nincs elég tőkevagyon alapjuk. Honnan teremtsük elő a fedezetet, vagy pedig mit tegyünk az alkotásokkal? E részben bármelyik püspök-jelölttől, a közgyűlés minden tagja, sováran hallana programmot. De, ha nem csalódom, egyik sem ad, s nem adhat más programmot, mint azt, hogy e kérdésben maga az egyházkerület egyeteme, s annak alkotmányi megtestesülése, a közgyűlés (vagy talán a majdan szabadabb mozgást nyerendő perifériák egyeteme?) lesz hivatva bölcsen, egyetértőleg és lelkesedéssel — a nagy szükséghez mért nagy elhatározásra jutni. Hiszen ezt az életbe vágó programmkérdést Irenikus maga is, ilyen utógondolattal látszik megérinteni.

(*1) ***Egy*** programmpont marad jelentős tartalmunak, reális jelentőségünek: »Vissza (?) adni a perifériáknak szabad mozgásukat... hogy öntudatos életszervei legyenek az organismusnak«; mert »bizonyos külső körök (belsők tehát — nem?) bajainkért ***egyházkerületünk jelenlegi szervezetét*** okolják, s ez és más okon szervezetünket kivűlről (!) támadják.«

— Itt — itt — itt világ! (mondom Bánkbánnal). Mintha rég ismerném e kívánatot.

Ez amaz irány, mely az 1872-iki enyedi utolsó generalis synoduskor, egyházkerületünk jelenlegi szervezetének megalkotásakor, a »paritás« jelszavát írta volt zászlójára. Ez az a szózat, mely a debrceni egyetemes zsinaton Erdélyt, az unió mellé, az alkotmányi uniformitással kínálta, a mi elől azonban a legjobbaknak esze és belátása, a zsinati törvény akkori 9. mostani 8. §-ának megalkotásával bölcsen kitérni segített. Ez a jelszó, a melyet 1889-iki közgyűlésünkön egy 75 főre menő tekintélyes párt — s a melyet 1890-ben, a milliós kölcsön ügyében, nagy tekintélyü tényezőktől kibocsátott »Felhívás« rövid úton megvalósítani remélt. Ez az a csatakiáltás, melylyel az 1891-iki budapesti egyetemes zsinaton — ott már »külső körök« — fogadták az erdélyi kerület zsinati képviselőit, kiket, mivel nem a presbyteriumok választották, igazolni sem akartak, s a kiknek a 9 §. védelmezésében szavazatot sem akartak engedni. Ez az a követelés, mely a négy testvéregyházkerület sajtójában, több-kevesebb energiával, gyakorta felhangzik.

Igen, ez a törekvés nem egyéb, mint képviseleti egyházalkotmányunknak az uniformis presbyteri egyházalkotmánnyal való kicserélése

Igaz, Irenikus ovatosan kiköti, hogy »a reformnak nem szabad kivűlről ránk erőszakolt és szabad mozgásunkat és fejlődésünket akadályozó uniformizáló kényszerzubbonynak lenni«, s hogy »az elmélet aspirációival szemben" érvényesíteni kell »a józan, a bár lassubb, de egészségesebb fejlődést biztosító konservativismust«. Csakhogy mostani fellegvárunk megbontásakor, a megindítandó sziklát, gördülésében, nem fogja ám föntartani az Irénikus kötése És a bontás megkezdése után oktalanság lesz, bárkinek is, elébe állania

Miért?

A presbyteri szervezet, úgy a hogy én azt pl. a Tiszán-inneni egyházkerületben megvalósítva ismerem, egyházi belélet szempontjából, kivált papi szemmel nézve, oly egybevágó, oly vonzó, oly irigylésre méltó, hogy magam is azt mondom: ha egyszer az elvet elfogadjuk: egészben, csonkítatlanul adjátok a megvalósítását!

Részben megtartani képviseleti egyházalkotmányunk ***jelmezét***, de belőle egyes kopottaknak ítélt darabokat szemétre hányni, s helyettük a presbyteri egyházszervezet ***uniformisából*** venni egy-két darab pótlást;

> Humano capiti cervicem — — — equinam
> Jungere — — — et varias inducere plumas
> Undique collatis membris —

meglátják, a kik megérik és felpróbálják, meglátják az élet tükrében, hogy milyen nyomoruságos képet mutat az, és mulhatatlanul kérni, sürgetni fogják az egész uniformist. A ki A-t mond, B t is kell mondania

Mert lám, ha pl. a püspöknek, főgondnoknak, s többi kardinális tisztviselőinknek, konventi küldötteinknek, mint a zsinatiaknak választását mi is átruházzuk a presbyteriumokra — pedig a legelső követelmény ez lesz —: akkor mire fog még kelleni nekünk az a mostani teljes érdekképviseleten alapuló 350 tagból álló költséges és nehézkes egyházkerületi közgyűlés? Az egyházmegyei gondnokokat választani fogják az egyházmegyebeli presbyteriumok. A tanárok kandidálását rábízzuk mi is a tanárkarokra; választásukat aztán megejtheti a zsinati törvénynek megfelelően nálunk is 80—90 tagra redukálandó közgyűlés. S ha ezt redukáljuk: minek akkor az állandó Igazgató-Tanács, mely különben is a »túlhajtott központosítás« szerve? hisz a körlelkészségeket egyszerűbben fogják kormányozni az esperesek, a kollégiumokat pedig. az elűljáróságok mellőzésével, az egyházi és világi tényezők paritásával szervezendő helyi Igazgató Tanácsok. És a többi . . A perifériák így a kívánt erőre kapnak.

Nos hát, si optimates consentiunt, quis contradicat?

Őszintén mondom, hogy én a presbyteri alkotmányt magában véve tökéletesebbnek tartom a mi örökölt erdélyi egyházalkotmányunknál. És —

— ha nem volna ez az alkotmány, lényegében, az erdélyi orthodoxus fejedelmek korának öröksége;

— ha nem volna a mienkkel párvonalas fejlődésü az unitáriusoknak és az erdélyi katholikus státusnak autonom egyházalkotmánya;

ha a mienknek megmásitásával ezek is egyszerüen megváltoznának:

akkor én is, még ma, »a periferiák szabad mozgásának« nem *vissza* (ez tévedés!), hanem *meg*adására szavaznék; rászavaznék minden következményeinek elfogadásával. —

Sín optimates consentiunt — mert hisz máért ők felelősek a történelem előtt, — fennebbi feltételeim elejtésével is rászavazok, még ma.

Azért csak azt tudakozom: itt van-e már az ideje, hogy egyházkerületünk alkotmányos többsége a mai erdélyi ref egyházszervezetnek átalakítása iránti akaratát személyesítse meg a választandó püspökben? Ez-e az erős közszükség, a melynek kielégítése lesz „képes megteremteni egyházkerületünk elsatnyult, elkorcsosult közszellemét“?

Világosságot!

Annyit mondhatok, hogy végetlenül könnyű dolog lesz az egy-két év mulva egybeülendő egyetemes ref. zsinaton az Egyházi Törvény 8. § át egyetlen tollvonással eltöröltetni, s mandatumot hozni haza fellegvárunk elbontására, s a periferiák erősítésére:

Váró Ferenc.

* *

Egyházkerületünk alkotmányrevisiójának kérdését lapunkban ezennel fölszínre hozzuk. Őszintén valljuk, hogy mi egy nagyobb organismusnak: a magyar ref. egyház egyetemének része vagyunk. Alkotmányunk megbeszélése elől már e tekintetből sem zárkozhatunk el. Azonban, anélkül, hogy kicsinylenők az alkotmány kérdését, mégsem tartjuk ezt midenek fölött való kérdésnek. Nem a formák elevenítnek meg. A királyhágóntúli ref. egyházkerületekkel való együvétartozásunknak is sokkal lényegesebb és bensőbb kriteriumai vannak, mint volna az alkotmányi uniformitás. Aztán nem feledjük, hogy itt a földön az eszme is, a forma is történelmi dolog. Fejlemény. Egyházalkotmányunk történelmi karakterével okvetlen számolnunk kell. A mi erdélyi egyházalkotmányunk be van itt olvadva a reformatus népélet organismusába. A multtal és jelennel kiméletlen szakítás nem rázkodással, benső meghasonlásokkal járna-e? A protestantismus jelenleg váltságos időket él. Mi itt kétszeresen is. Alkotmányjogi pártoskodás nem veszélyeztetné-e azokat a sürgősebb és magasabb feladatokat, melyek egyetértő erőnk munkáját várják? Igen, ez conservativ hang, de nem rosz értelemben. Méltatása ez a történelemnek, a tényeknek, de túlfelől nem zárkozunk el az elvek követelményei, az idők jelei elől sem. Belátjuk, hogy egyházalkotmányunk a *képviseleti* rendszer szempontjából is több tekintetben reformot kiván. Azt akarjuk, hogy az ó és az új ne kizárja egymást, de harmoniába jöjjön egymással. Ez tulajdonképpen a szerves fejlődés. Az eszmecserének, az érleleti processusnak lapunk szívesen tért nyit. *Szerk.*

Vallástanitásunk reformja.

(Folytatás).

II. A közép-iskolában.

A gymnásiumi vallástanitás céljáról hosszasan beszélni felesleges. Többször képezte már ez megvitatás tárgyát, s így mindnyájunk előtt tisztán áll. A vélemények legfennebb a meghatározásban különböznek egymástól, de mind megegyeznek abban, hogy az nem lehet más, mint az, hogy egy oly mivelt nemzedéket neveljünk, melynek gondolkozása, tudása nem áll ellentétben vallásos érzületével, s ez érzület ismét ne legyen más, mint az evangeliumon nyugvó tiszta protestáns érzület. Vagyis, legyenek vallásosak, de legyenek az evang. reform. egyháznak rendületlen hivei az életben is. Természetes, hogy e magasztos czél szolgálatában kell állania az egész intézetnek, mert egy ember, egy tanszék erre nem elégséges.

Hogy e czél közelebbről miképpen érhető el, arra nézve már eltérők a vélemények. Nemcsak kerületenkint más a rendszer, más a beosztás, de talán még a konventi tanterv keretében sincs teljes egyöntetüség, legalább az értesítők erre engednek következtetni. Megkisértjük az alábbiakban a véleményeket egyeztetni, hogy így az egész gymn. vallástanulásról egységes képet alkothassunk. Szükség azonban, ezt megelőzőleg elmodanunk azt, hogy a régi bajok és nehézségek közül, már sok el van enyésztetve, a mi eddig az egységes vallástanításnak útját állotta. E bajoknak legnagyobbika volt a vallástanári állások kérdése, a mitől volt feltételezve, első sorban, az egységes oktatás.

Ugyanis, középiskoláinkban mindezideig nem voltak rendes vallástanári kathedrák szervezve. A közszükségnek és óhajnak engedve, e bajon már segitett az egyetemes konvent, mert még 1896-ban kimondta, kogy a középiskolákban a vallástanárok és a többi rendes tanárok között, sem a fizetés, sem a jogok tekintetében, különbség nem tehető, miért is az egyházkerületeket felhivja, hogy ezen rendeletet a kebelökben levő, felekezeti középiskoláknál végre hajtsák, egyuttal a konvent államsegélyekre semmi esetben sem fog jövőben ajánlani oly középiskolákat, melyek ennek már eleget nem tettek.« (62 jkv. sz.) Az iskolafentartók azonban, e rendelet végrehajtásában, egy vagy más okból, késedelmezvén, e kérdést 1898-ban újólag tárgyalás alá vette az egyetemes konvent, és felszólitja az illető hatóságokat, hogy fenti »elvi határozatainak haladéktalanul tegyenek eleget« (44. jkv. sz.)

Egyházkerületünkről szólva, úgy tudjuk, hogy az ig.-tanács már intézett is felhivást mindenik kollegium előljáróságához, hogy annak értelmében, a tavaszon összeülendő konventnek jelentést tehessen. Igy tehát, a gymn. vallástanári állások betöltésének a küszöbén állunk.

Ezzel kapcsolatosan meg kell említenem a *minősités* kérdését is, melyet hasonlóképpen többször felvetettek. Konventünk a vallástanári qualificatióhoz nem kiván semmi külön vizsgálatot, mint ezt némelyek véleményezték, megelégszik a papi képesitéssel, mert, tényleg ez adja meg a vallástudományban való képességet. Az egyszerüségében is bölcs konventi végzés igy hangzik: »rendes gymnásiumi vallás-tanárok csak azok a theol. akadémiát végzett egyének lehessenek, a kik mindkét lelkészi vizsgálatot, *jeles* osztályzattal teszik le, vagy theol. magántanári oklevelet tudnak felmutatni. (1897. conv. jkv. 33 sz.)

Ennélfogva, nagyon aktuálisnak tartom ujból felvetni a gymn.vallás tanítás kérdését is, hogy midőn a

tanitás sikeresebbé tételére a szükséges előfeltételek már megvannak: a tantárgyra, tankönyvekre, s mindkettőnél a módszerre nézve is, valamelyes egyöntetű megállapodásra jussunk, illetve itt is, az egész vonalon a szükséges reformokat keresztülvigyük. Hogy e kérdésben reformokra van szükségünk, azt mindazok elismerték, kik a »Prot. Közl.«-ben felszólaltak, nevezetesen: *Rákosi* György, *Bod* Károly, *Kerekes* Endre, kik valamennyien a konventi tanterv keretében tárgyalták a kérdést; és *Nagy* Károly, a ki attól eltérőleg, egészen új tervet adott (A gymn. vallás tanitás kérdéséhez. Prot. közl. 1891. 31—36. sz.), s végül elismeri a reform szükségét a fent jelzett pesti memorándum is

Kiindulásúl mi is a konventi tantervet vesszük (lásd 1884. évi con. jkv.) és annak alapján tesszük meg észrevételeinket az egyes javaslatokra, megállapítván végül a kinálkozó leghelyesebb beosztást.

Az *első, második* osztály tantárgya a biblia ó és új-szövetségi részének ismertetése, a legszükségesebb régiségtani és földrajzi ismeretekkel. Ha csak egy kissé utánna gondolunk annak, hogy mi is hát tulajdonképpen ez a tananyag: könnyen meggyőződhetünk, hogy nemcsak sok, de meg nem emészthető, mert az első gymn. osztályos gyermek fejlettségével, ismeret körével nem áll arányban, hanem azt messze felülmulja. Különben sem látom indokoltnak, hogy a gyermeki kedélyre minő befolyással van, ha ismeri az összes bibliai könyvek keletkezésének történetét, érti a régiségek jelentőségét: de nem érti a tartalmát, nem foghatja fel a lényegét Mert az lehetetlen, hogy e két osztályban a könyvek történetét, szerzőit és a tartalmát is mind megtanítsuk, és még hozzá bibliai földrajzot és régiséget is adjunk. Éppen ezért ki kell hagyni mindazt, a mi szorosan véve nem tartozik a valláshoz, a mi sem nem épít, sem nem nevel. Hadd maradjon meg pusztán a tiszta vallásos elem!

A pesti memorandum is mélyen érzi ezt a nehézséget; meg is próbálkozik, hogy segítsen rajta, de, nézetem szerint, belereked. Miért ? Azért, mert ismeretlent ismeretlennel akar megmagyarázni Ugyanis azt javasolja, hogy ne a régi módon — mondjuk a Bocsor K. könyve szerint tanítsuk a bibliai ismertetést, hanem bevezetésül adjuk a következő alapfogalmakat: biblia, testamentum, kánon, kanonikus, apokryphus iratok; a könyvek és az irás legrégibb alakja és módja stb. ismertetését, továbbá mindkét rész előállásának, nyelvének felosztásának, könyveinek számát. No, kérem, már magában véve ez egy kis pensum, pedig ez csak a bevezetését képezi. Ezután jőne a tulajdonképpeni tárgy: »mindkét részben a történetek elbeszélése. Ezeket a bibliai könyvek tartalma szerint, három csoportba lehetne előadni, u. m. a *történeti tanítói* és *prófétai* könyvek csoportja szerint. Mindenik csoportot azonban, egy általános irodalmi bevezetés nyitana meg az odatartozó könyvek természetéről, s aztán, a mily sorrendben és mértékben merítjük egymásután belőlük az elbeszéléseket, a szerint és azon mértékben ismertetnők meg őket íróik, keletkezési koruk, s általános tartalmuk szerint.« A szöveg közé beosztatnának a földrajzi és régiségtani ismertetések, ezek is akkor, mikor az alkalom kinálkozik.

(Vége következik.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 márcz. 17.

(Folytatás és vége.)

Szászvárosi egyházközségünk szervezeti tanácskozási s ügyviteli szabályzatát igazgatótanácsunk mindenekben megfelelőnek találván, jóváhagyta.

A nt. Pokoly József theol. tanár aa. által összeállított »Betüsoros tárgymutató az erd ev. ref. egyházkerület 1872—1897 évi közgyüléseinek jegyzőkönyveihez. Függelékül az »egyhker. közgyülés, igazgatótanács és egyetemes konvent elvi jelentőségü határozatai« czimű munka összeállítatván, az annak megvizsgálására kiküldött bizottság által, a kitüzött feladatnak teljesen megfelelőnek találtatott; minek folytán a kiváló gonddal és sok fáradsággal készített munkálatért ig. tanácsunk, őszinte mély köszönetének kifejezése mellett, 400 frt tiszteletdíjat szavazott meg nevezett theol. tanár aa. részére s mielőbbi kinyomatását elhatározta.

Küküllői egyházmegyénkben, az egyházi adózás állami alapon való rendezése iránti javaslata, a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztése szükségesnek nem találtatott, minthogy az egyetemes konvent az egyházi adó rendezését kezébe vette s a szükséges előmunkálatok már folyamatba is vannak.

Örvendetes tudomásul vette ig. tanácsunk a székely-udvarhelyi kollegium ama jelentését, mely szerint Kelemen János, a kollegium egykori növendéke által, szegény tanulók részére tett 500 frtos alapítványi összeget alapítványtevő örökösei befizették:

Ugyancsak székelyudvarhelyi kollegiumunk indokolt felterjesztése folytán engedély adatott arra, hogy a komollói elszegényedett egyházunkkal szemben fennálló 46 frt alapítványi tőke s járulékai iránti követelését, számadásából törölje.

Maros-ugrai és sövényfalvi egyházközségeink indokolt kérése folytán, kérdés intéztetett a főt. egyetemes konventhez, a tőke segélyek folyósítása iránt.

Főt. Szász Domokos egyházkerületünk püspökének elhalálozása folytán, az országos közalap végrehajtó bizottságban egyházkerületünk egyik képviselői állása megüresedvén, addig is, mig a egyházkerületi közgyülés által ez állás véglegesen betöltetik, nt. Kenessey Béla theol. igazgató aa. felkéretett a helyettesítésre.

Naszódi egyházunk kérésére, papi szállása bérének fedezésére kivételesen 125 frt. államsegély engedélyeztetett.

T. Fehér István detrehemi körlelkész aa., orvosi bizonyítvánnyal igazolván jelenlegi állomás helyének egészségére való ártalmas voltát, az üresen levő szinyei körlelkészi állomásra áthelyeztetett.

Kádár István sóváradi kántortanító panaszából értesülvén igazgatótanácsunk, hogy sóváradi egyházunk, öreg kántortanítója részére még a 100 frt kegydij folyósítására sem bir elég anyagi erővel, az állomás megüresedettnek nem tekinthető s a pályázat kihirdetése megtagadtatott, köteleztetvén az egyház öreg tanítóját az állomásban élethossziglan megtartani.

Végül a nagysármási egyház szervezkedésére vonatkozó költségvetés részletes tárgyalása is befejeztetvén, elnök aa. az ülést bezárta. *r. s.*

TÁRCA.

Nyiltlevél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletü Szerkesztő Úr!

Kissé furcsán vagyunk mi az új hivatalos lappal. Azt sem tudjuk, mit írjunk, vagy mit ne írjunk belé, mert egyáltalán tájékozatlanok vagyunk, ez új lap oeconomiája felől. A régi lapról tudtuk azt, hogy, két részből áll: *testből és lélekből.* A test volt a hivatalos rész, a többi a lélek; s Szász Gerő azt mondotta volt: »a testet megölhetik, de a lelket meg nem ölhetik; a hivatalos rész az anyaszentegyházé, de a lap az enyém. És mi nyugodtan pusztitottuk a papi rost, mert tudtuk, hogy a Szász Gerő lapjába irunk, s nem törödtünk a hivatalos résszel, hanem, ha lestünk egy-egy zsiros hirdetést, hogy — megpályázzuk.

De most bajba vagyunk. Az egész lap hivatalos lévén, nem tudjuk, hogy hogyan is kell hát egészen *hivatalosan irni?* Úgy mint mikor az ember hivatalos ebédre van meghiva és szalonruhába öltözve, valami szent komolysággal érkezik, űl és étkezik, tányérjában hagyja a legjobb porcziót, mely csontos lévén, a tiz körmével nem juthat hozzá, késsel-villával pedig nem boldogodik?

Nehéz dolog Szerkesztő Úr a mi helyzetünk. Jót tenne azért reánk nézve egy olyan szerkesztői kijelentés, hogy csupán a szorosabb értelemben vett *hivatalos rész* az, hová keztyűsen kell közelitsünk; a többi *független egyházi lap*, hová bárki, bármikor és bármiféle komoly egyházi vagy egyháztársadalmi ügyben, a szokott hivatalos félsz nélkül közeledhetik; és hogy a szerkesztő, nem egy hivatalos uniformisba öltözött mogorva kapus, ki csak azokat ereszti be az »Erdélyi prot. lap« csarnokába, kiknek »belépő jegyök« van, hanem szivesen lát mint *házigazda* minden, a pennát irodalmi tisztességgel forgatni tudó egyént, ha esetleg, — mondjuk — *ellenzéki is valaki.*

Mert, ha az egész lap hivatalos akkor az ember le kell mondjon, a legszerényebb ellenzékieskedésről is, nekünk pedig még egy egyszerü presbiteri gyülés sem esik jól, ha nincsenek ott a Baksai »Minekái« vagy a »Kiköllhuzniok«. S presbitereinktől megtanultuk a kákán is bogot keresést. Nekünk pl nem is esperes, ha nem »zsarnok«, nem is tanár, ha nem »büszke«, nem is igazgatótanács, ha nem »kegyetlen«, nem is közgyülés, a hol »mindenek ékesen és szép rendben folyának.«

Igen! Nekünk voltak, vannak és lesznek panaszaink, sérelmeink, *nem* hivatalos elveink és meggyőződéseink; már most mit csináljunk azokkal?

Arra kérjük azért a Nagytiszteletü Szerkesztő urat, nyissa meg a zsilipeket ezen tengerszemekben meggyült vizek számára is, hadd indulhasson folyásnak, s hajtsa a malomkerekeket, vigye a tutajokat és a hajókat, mert ha nem, meggyülve sziklát repeszt és akkor baj lehet belőle.

Hiszen, hogy más ügyebaját ne is emlitsem (végtére is végezze mindenki a maga dolgát) hogy adhassak én a néhai jó Protestáns Közlönyből ismeretes paróchiálisképeimnek — hivatalos alakot?

Talán lesz szives Szerkesztő Úr, úgy eligazitani e függő kérdést, hogy a kecske is jóllakjék s a káposzta is megmaradjon. A hivatalos jellegből azonban, mi is fenntartandónak véleményezzük azt, hogy legvérmesebb czikkeinket is »egyházi ügyben, *hivatalból* — portomentesen« (? Szerk.) küldhessük.

Atyafiságos tisztelettel

Csekme Ferencz.

* *

Lapunk nem pártlap. Szerkesztőségünk megbecsül minden jó gondolatot, minden okos szót, bárhonnan jöjjön is ez. Az csak fictió, hogy a mi hivatalos lapunk a komolyan vett véleményszabadságot elfojtani akarná. Közöltük hát és pedig nagy lelkiismereti nyugalommal közöltük ezt a fönnebbi, már régibb keletű, de mégsem elavult, külön ben szellemes és kedélyes »malicziát« s számitunk szerzőnek további munkásságára.

Szerk.

Egy levelező lap.

Olykor-olykor érke zik a postán egy-egy nyomtatott czímzéssel ellátott hivatalos levél hozzánk, melynek tartalmát szinte előre tudjuk; s felbontván, a benne talált segélytkérő ívet bosszankodva tesszük vissza borítékába, s többé ügyet sem vetünk reá; mert hát nálunk is elférne a segély, de mi nem kérünk, hát más se kérjen. Igy az egyik kérő ív a másikat éri, s év végén bevándorol — összecsomagolva — az egyházi levéltárba.

Ilyen hivatalos levélboriték alatt jött egy segélyt kérő ív, még a múlt év szeptember havában, hozzám s azt hiszem a többi paptársaimhoz is. Ebben kér a *balázsfalvi* ref. egyház segélyt temploma felépítésére. Persze én is, s azt hiszem más is félre dobtuk. De különös Isten csodája volt, hogy e segélyt kérő levelet akár merre tettem az iróasztalon, az mindegyre szemem elébe került.

E körülmény mentette meg, hogy a mult évi levelekkel nem csomagoltam be a levéltárba, hanem kinn hagytam. A legközelebbi presbyteri gyűlésen megszavaztattam erre a czélra 1 frtot.

Mikor ezt a forintot elküldtem, az aláirási iven csak a ref. egyház neve állott egyedül. Miért ne lehetne ezen még más név is gondoltam — és az ívet visszatartva felküldöttem az udvari tiszthez; s lám, ő is aláírt egy forintot. Ekkor magamhoz hivattam a kurátort és azt mondottam; menjen el a jobb módu tisztességesebb emberekhez, s mondja meg, hogy a balázsfalvi református magyarok kérnek segélyt templom épitésre, ennél szentebb czélra még senki sem adakozott ez idő szerint, mert itt a magyarokat kell megsegíteni az oláh néptenger elborítása ellen. A kurátor elment s nemsokára több aláirással s nehány forinttal tért vissza. Most már elküldtem az ívet s a gyüjtött segélyt a Balázsfalviaknak.

Az aláírási ív mellé azt írtam: »ha mindenki azzal a gondolattal fogja fel e gyűjtést, a minővel egy igaz magyar reformátusnak kell felfogni, akkor nemsokára Balázsfalván lesz a legszebb református tem-

plom felépítve. Erre másnap kapók egy *levelező lapot* ilyen tartalommal:

»Kedves barátom!

Míg a nyilvánnosság valamelyik organumában tehetném, kedves kötelességemnek ismerem ez uton mondani köszönetet azért a jó indulatért, melyet két rendbeli küldeményeddel egyházam iránt megbizonyítottál. *Erdélyben te a negyedik vagy kinek eszedbe jutottunk*!

hálás barátod

Cseresznyés Ödön
ref. körlelkész.

Istenem! hát mi lehet ez?! *Negyedik!* Hát az idegen felekezetek, ellenséges indulatú nemzetiségek között sülyedő, vergődő ref. magyarság segélykiáltását nem hallja a hit rokon, a magyar testvér és a hazafi! *Negyedik*! Hát hol a sziv, hol a lélek, a melyik meg nem indul ama kiáltó szóra: »Segéljetek, mert elveszünk«; hát az az ötszáz ref. egyház Erdélyben, mely csak 1—1 frtjával is szép összeget nyujthatna e czélra?! *Negyedik*! Azt hiszem az első, második és harmadikok a nagyvárosi egyházak valának, a hol az evangelium szellemében segély-gyüjtő bizottságok működnek s nem marad a kérő szó meghallgatatlanul. Mi talán siettünk, de a többi egyházak alaposabban éstöbbet fognak gyüjteni, s majd nehány hét mulva Balázsfalváról ilyen tartalmu levelező lapok mennek szét a postán:

Kedves barátom!

A tömegesen érkező segélypénznek számbavétele annyira elfoglalt, hogy még csak most — egy hét mulva — köszönhetem meg küldeményedet, mely az erdélyi ref. egyházkerületből ez a *négyszázadik*, s még folyton özönlik a segély.

Jó barátod
Cs. Ö.

Ugy legyen. *s.*

Különfélék rovata.

Püspökválasztási mozgalmak.

Szász Gerő pártja fölhivást bocsátott ki, melyből közöljük a következő sorokat:

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöki széke betöltése elsőrangu s főfontosságu kérdése nemcsak anyaszentegyházunk, de a nemzeti ügynek is Erdélyben.

Olyan férfiura van szükségünk, a ki hitben erős, vallásos meggyőződésben rendithetetlen, tapasztalatokban gazdag, szolgálatokban tapintatos, kormányzásban járatos, vezetésben bölcs, tudományban alapos, hirnévben tündöklő s a kerület képviseletében tekintélyt parancsoló. Mindezek a tulajdonságok harmonikus összhangban feltalálhatók n. t. *Szász Gerő* volt esperes és kolozsvári első papunk személyében!

Az ő félszázados, harczban és békében dicsőséges, érdemekben gazdag multja, munkában edzett hosszú élettapasztalatai, fenkölt lelkülete, munkabiró ereje, nemes hivatásában ifjúi lelkesedése mind oly fényes tulajdonságok, melyek őt anyaszentegyházunk vezetésére legméltóbbnak ajánlják.

Br. Wesselényi Miklós főgondnok, Szacsvay Sándor főgondnok, Barcsay Domokos főgondnok, br. Bánffy Ernő főgondnok, Kebelei Nagy Sámuel főgondnok, Szilvássy Sándor főgondnok, Lőrinczy György főgondnok, Kassay Ignácz főgondnok, Zathureczky József főgondnok, Zathureczky Gyula főgondnok, Zarándi Knöfler Elek főgondnok, dr. Szádeczky Lajos theol. algondnok, dr Keizler György algondnok, Kiss Lajos algondnok, Balássy Miklós algondnok, Antos József algondnok, Bedő József algondnok, Borosnyai L. Béla algondnok, Bakcsy Gáspár algondnok, Rettegi Sándor algondnok, Becsek Lajos algondnok, Deési Gyula es peres, Nagy József esperes, Kövér András esperes, Pap István esperes, Lőrincz Gyula főjegyző, Tunyogi Csapó Béla főjegyző, Borbáth Pál főjegyző, Vas Tamás lelkész, Kolozsvári Antal director, Bihari Sándor tanár, Koncz József tanár, Gyulai Kálmán tanár, Geréb Márton tanár, Szathmáry Ákos tanár, dr. Borcsa Mihály tanár, Kobori János tanár, Berényi János igazg. tanár, Somogyi Jenő tanár, dr. Benkő Gábor tanár, dr. Németh Gyula tanár, Kerekes Ernő tanár, Bod Károly tanár, Félegyházi Antal tanár, Olasz Gyula tanár, Kovács Dániel tanár, Szabó András tanár, Szabó Árpád tanár, Both István tanár. Kincs Gyula tanár, dr. Kolozsvári Sándor képviselő, Csiszár Gyula képviselő, Biró Ferencz képviselő, Magyarossy István képviselő, dr. Petry Mór képviselő, Rosnyai István képviselő, Deák József egyházker. pénztárnok, Deák Lajos kir. tanácsos, képv., Biró Albert képviselő, Márton János képviselő, Kónya Miklós képviselő. Dali János képviselő. Herczeg Lajos igazgató-tanácsos, Koós Ferencz, kir. tan. képviselő

Dr. Bartók György pártja aláirásokkal ellátott fölhivást újabban nem fog kibocsátani. Azonban a pártvezetőség részéről úgy értesülünk, hogy százan fölül megy azoknak száma, kik e párthoz való csatlakozásra igéretet tettek.

Bartha Lajosnak munkás és eredményes papi és esperesi működéséről az „Ellenzék“ április 4-én megjelent számában oly feltétlen hitelességű férfiú, mint *Réthi Lajos* nyújt elismeréssel teljes adatokat. A cikk befejező szavai előtt e sorok állanak: »Tényeket soroltam föl és nem korteskedem. Bartókot igen szeretem becsülöm, büszke vagyok rá, mint egyházam papjára. Bartha megett hosszú szolgálat tiszteletre méltó érdemei állanak, habár még teljes férfi erőben levő ember.«

Gyászlap. Özv. Jónás Elekné, szült. Kiss Anna, ev. ref. lelkészné, életének 79. évében elhunyt. Áldás emlékén.

Gyászlap Kolozsvár néhai lelkészének: Herepei Gergelynek leánya s egyik jelenlegi lelkészünknek Herepei Gergelynek testvére: *özv. Pataki Gyuláné*, szül. Herepei Ottilia március hó 31-én temettetett el Kolozsvárt. Áldás emlékén.

A legnagyobb könyv. Müller Miksa, a hires oxfordi tanár, nem rég részletes leirást közölt a »Kuth Daw« nevü szent könyvről, mely a legnagyobb könyv a világon, Mandalay mellett Birmában találták; 729 tartalmas, felíratos, fehér márványlapból áll s minden lap külön kis, téglából épült templomban van. Az encyclopaedikus jellegü, óriási mű három csoportból áll, melyeket egyenként pisaka-nak (kosár) neveznek s igy az egész neve három kosár (tripisa-ka,) Tartalma nagyobb, mint a bibliáé és koráné együtt véve, a buddhista papok 275,250 versszakot s 8.808,000 szótagot számoltak meg benne. Az egész palmi irással van. Feltünő, hogy ez a szent könyv új eredetü. 1857-ben készitették Mindomin birmai király parancsára.

Az ausztriai áttérési mozgalomról, a melyet a r. kath. papok eleinte csak nevettek, most már a r. kath. lapok is közölnek adatokat, még pedig a valósághoz közel álló adatokat, már t. i, statisztikai szempontból. A »Politischen-Fragmente« czimü bécsi klerikális lap ugyanis legközelebb a következőket irta: »A 19-ik század századvégi reformácziója észak Csehországban épen olyan módon halad előre, mint a Luther idejében s csaknem mindennap olvashatni a különféle la-

pokból újabb meg újabb áttérésekről, jobban mondva egész csoportók áttéréséről. Igy Egerben legközelebb több mint 1100 ember tért ki; Dux mellett egy egész falu protestánssá lett s ref. módra keresztelkednek . Egész észak Csehországban alig van egyetlen német város, a hol több-kevesebb proselita ne volna. — Ugyanaz a lap még a következő tudósitást is adja:»Az északcsehországi vallásos mozgalom folyton növekvőben van, hasonlít a lavinához s ha állam és egyház közbe nem lépnek — reméljük, hogy még nem késő — bizony igen rövid idő alatt Észak-csehország Egertől Reichenbergig protestánssá lesz. Pár példát hozunk fel igazolásul: Pirkentemmerben, Karlsbad mellett, az egész lakosság elhatározta, hogy prot. lesz s már templomot is akar épiteni egy üzleti csomópont helyén. S ha Karlsbad körüli falvak, Aix Tiahorn, s a többiek épen ezen az uton vannak s talán már át is tértek a prot. vallásra. Magában Karlsbadban nem kevesebb, mint ezer ember jelentkezett egyszerre a plébánosnál S ez igy megy in infinitum. Észak-Csehország minden német városában s helyiségében .(S. L.)

Ujfalussy Béla választatott meg a tiszántúli ref. egyházkerület világi főjegyzőjévé.

A közoktatásügyi tanács reformtervei. A közoktatásügyi tanács a legközelebbi napokban terjeszti fel Wlassics Gyula vallás és közoktatásügyi miniszterhez legujabb reformterveit, melyekben különösen preparandiai tanárok képzéséről és képesitéséről gondoskodik. a preparandiai tanárok képzésének nem az egyetemen kell történnie. A tanitók oktatói magának a tanitóságnak soraiból kerüljenek ki. Csak kitünő és jeles oklevelü tanitókat vegyenek fel a három évi polgári iskolai kurzusokra, s a kik ezeket kiváló eredménynyel végzik el, azok maradjanak vissza azokban a kollégiumokban, másrészt az Erzsébet-nőiskolában szerveznek a preparandiai tanárjelöltek számára. A szervezet három részből áll. A képesitésről 8 paragrafus intézkedik, míg a felálitandó kollegiumok ügyét 12 pont tárgyalja. A tanitóképző intézeti tanárok képesitésére állami vizsgáló bizottság felállitását sürgeti a tervezet. A tanárjelőltek a tantárgyak következő csoportositása szerint bocsáttatnak képesitő vizsgálatra: a) Filozófia és pedagogia; b) Magyar történelem, földrajz; c) Magyar, német; d) Történelem, földrajz, német; e) Menynyiségtan, természettan; f) Biológia, vegytan és ásványtannal, természettan.

Krisztus koronájának töviseiről. Sely francia tudós, aki nagy hirnevet szerzett »Krisztus kinzóeszközei«ről irt értekezésével, a minap érdekes tanulmányt mutatott be az akadémiában a szent korona töviseinek szétosztásáról. E század elején — mondja — csak 27 tövis létezéséről volt szó, de most felfedezett egy okmányt, amelyben 590 tövisről történik emlités. Ezuttal csak azokról a tövisekről emlékezett meg, amelyek Balduin herceg koronájából származtak. Ezt a koronát a herceg 1239-ben vette Franciaországban s Szent Lajos az e célra épittetett kápolnában őriztette ezután. A tudós szerint lehetetlen a szent korona töviseinek számát meghatározni; Saint Vicent Ferrier, a Domokos-rend főnöke szerint hetvenkettő volt a tövisek száma. Valamennyi tövist francia királyok ajándékozták hercegeknek és apátságoknak. Szent Lajos huszonhármat ajándékozott el. Stuart Máriának is volt egy Krisztus koronájából származó tövise, melyet kivégzése előtt Northumberland grófnak ajándékozott. Ezt az ereklyét most Genfben őrzik. (P. N.)

Az irón jubileuma. Talán nem is hiszik el, hogy az irón feltalálásának most van ötvenéves jubileuma. Szibéria ajándékozta meg a világot az elterjedt irószerszámmal; ott vannak a legnagyobb grafittelepek, melyekre 1842-ben bukkant Alider finn kereskedő. Rögtön felfogta a nevezetes ásvány nagy jelentőséget s mindjárt meg is kezdte kizsákmányolását. A negyvenes évek végén jött arra a gondolatra, hogy faburkolattal vonja körül a grafitrudacskákat s 1854-ben megalapitotta a Martinsky Mine névvel ismert gyártelepet. Azóta 33,000 mázsa grafitot bányásztak ki a kiapadhatatlan telepből s az egész világot elárasztották faburkolatba bujtatott grafitrudacskával: írónnal. (P. N.)

Nyilvános köszönet. A kalota-szentkirály-zentelki ev. ref. társegyház mult évben épitett papi lakására adományoztak: Báró Jósika Samu őnagyméltósága 10 frtot, Gróf Bánffy György őnagyméltósága 50 frt értékü, Barcsay Domokos őméltósága 30 frt értékü, a kalota-szentkirályi közönség 100 frt értékü faanyagot, a bélesi gőzfürész igazgatósága 118 frt értékü deszkát és léczet, Szilágyi László helybeli ref. lelkész úr 100 frtot. A nemes lelkü adakozóknak úgy a magunk, mint egyházunk nevében azon óhajtásunk kiséretében mondunk itt a nyilvánosság előtt is hálás köszönetet, hogy találják meg a legszebb jutalmat azon boldogító öntudatban, melyet a szeretet munkájának teljesítése ad. Kalota-Szentkirály, 1899. márczius 10. *Kis* János és *Varga* Ferencz sz. gondnokok.

Hivatalos rész.

1077—1899. KÖRLEVÉL

A nt. Esperesek és összes iskolaszékek figyelmébe.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr őnagyméltósága, f. évi 19291 sz. a. körrendeletet intézett a megyei közigazgatási bizottságokhoz, az 1893 évi XXVI. t.-cz alapján megállapitott tanitói fizetéspótlások és korpótlékok folytatólagos kiutalványozása tárgyában.

E körrendeletet, megismerés és ahhoz alkalmazkodás végett az alábbiakban közöljük az összes érdekeltekkel:

Az 1893 évi XXVI. t.-cz. alapján községi és felekezeti elemi iskolai fizetés kiegészités és korpótlék czimén engedélyezett államsegélyek az eddig követett gyakorlat szerint, bizonyos meghatározott időtartamra utalványoztatván ki, a folyó évi augusztus hó végével letelőben levő ciklus szükségessé teszi a folytatólagos kiszolgáltatást célzó intézkedést.

Nehogy tehát az államsegélyek felvételénél az utalvány rendeletek késedelmes kibocsátása akadályul szolgáljon, a megfelelő adatoknak kellő időben rendelkezésemre állaniok kell. Ép azért fő figyelemmel az érdekelt tanitók anyagi helyzetére — elvárom, hogy a közigazgatási bizottság és a kir. tanfelügyelő, úgy az adatok megbizhatósága, mint azok beszolgáltatásának pontossága által jelzett törekvésemben támogatásomra lesznek.

A felesleges munkának elkerülése inditott ama elhatározásra, hogy egyfelől a már államsegélyben részesülő iskola fentartóktól a folytatólagos kiutalványozás czéljából külön kérvény benyujtását ne kivánjon és másrészt, hogy a fizetés kiegészitési államsegélyeket az eddigi gyakorlattól eltérőleg ne bizonyos számú évekre szoritkozólag, hanem további intézkedésig, azaz a mig akár az iskola, akár a tanitó tekintetéből beálló valamely változás a módositást szükségelni fogja — tegyen folyóvá.

Tekintve ugyanis, hogy sem az 1893 évi XXVI. t.-cz. sem az annak végrehajtása tárgyában kiadott utasitás az államsegélynek csupán bizonyos számu évekre szólólag történő engedélyezését és utalványozását elő nem irja, a már egyszer engedélyezett és

kiutalványozott államsegély, a mig csak iskola fentartó és tanitó tekintetéből annak élvezetéhez kötött feltételek fenforognak, évről évre ugyis kiszolgáltatandó.

Indokolatlannak tartom tehát, hogy midőn a végrehajtási utasitás a változás bejelentésének kötelezettsége tekintetéből úgy a közigazgatási bizottságot, mint a kir. tanfelügyelőket, főleg pedig az iskolaszékeket illetőleg világosan rendelkezik, a midőn tehát ezen bejelentések alapján az utalvány rendelet módositása esetről-esetre eszközölhető, bizonyos számu évek eltelté vel az összes utalvány rendeletek — akár állott be változás folytán annak szüksége, akár nem — mégis megújittassanak.

A községi és felekezeti elemi iskolai tanitók korpótléka takintetéből pedig önként kinálkozik azon eljárási mód, hogy az e czimen engedélyezett államsegély a tanitók következő korpétlékának esedékességeig utaltassék ki, a mikor az újból megnyilt igény alapján az ügy úgy is tárgyalás alá kerül.

Szükségesnek tartom azonban, hogy a közigazgatási bizottságot és a közig.-bizottság útján a kir. tanfelügyelőt és az iskolaszékeket hangsulyozottan figyelmeztessem arra, hogy minden az államilag segélyezett iskola tanitójának személyében, az iskola viszonyaiban, vagy az iskola fentartó anyagi helyzetében beálló olyan változást, mely az államsegélyt érinthető, a mulasztót terhelő közeg személyes és anyagi felelőssége mellett, haladéktalanul bejelentsenek.

Az egyházi főhatóságokat egyidejüleg felkértem, hogy a felekezeti iskolaszékek ezen kötelezettségének pontos teljesitése érdekében szintén hassanak közre.

Ezek után felhivom a közigazgatási bizottságot, hogy a folytatólagos utalványozásnak hivatalból leendő eszközölhetése végett az ide mellékelt ívek felhasználásával és az azokon feltüntetett rovatok pontos kitöltésével olykép készitsen kimutatást, hogy:

1. a fizetés kiegészitési államsegélyt élvező iskolák az e czélra szolgáló íveken és pedig jellegök szerint külön-külön íveken, csoportosittassanak és

2. hogy a korpótlékok kimutatása szintén az arra szolgáló íveken, ugyancsak az iskolák jellege szerint külön-külön íveken, csoportosítva készittessék el.

Ezen kimutatások f. évi április végéig hozzám és pedig külön jelentés kiséretében az összes fizetés kiegészitési, és külön jelentéssel az összes korpótléki kimutatások mulhatatlanul felterjesztendők.

Figyelmeztetem azonban a közig. bizottságot, illetve a közig. bizottság útján a kir. tanfelügyelőt, hogy a fizetés kiegészitésére vonatkozó kimutatás szerkesztésénél azon iskolák, melyek részére az államsegély csupán elvileg engedélyeztetett, de még ki nem utalványoztatott — figyelmen kivűl hagyandók.

Tudatni kivánom a közig. bizottsággal ezuttal azt is, hogy mindazon kérvények alapján, melyek f. évi január 14-én 2891 sz. a. körredeletem hatása alatt f. évi március hó 5-ig a vezetésem alatt álló ministeriumhoz felérkeztek, a korpótléknak még az 1898 évre eső részletét is kifogom államsegélyként utalványozni.

Mivel azonban mint azt már emlitett körrendeletemben is hangsulyoztam, f. évi április 1-től kezdve a m. évi költségvetési hitelt többé igénybe nem vehetem, viszont a március 5-ikét követőleg beérkezett kérvények a nagy munkatömeg mellett olykép, hogy az utalványozás még március hóban megtörténjék — el nem intézhetők a szükséges államsegélyt még ha a korpótlék igény 1898-ban nyilt is meg, már csak 1899. január 1-től kezdődőleg tehetem folyóvá

Ezen esetben tehát a mint azt hivatkozott körrendeletemben szintén kijelentettem, a korpótlék összegnek 1898-ra esedékes részletét az iskola fentartó lesz kénytelen kiszolgáltatni.

Nehogy tehát egyes iskolaszékek az ily elbánás alá vett kérvények kapcsán a ki nem utalt részlet pótlólagos engedélyezését tájékozatlanság miatt ujból kérelmezzék és ez által teljesen felesleges munka okoztassék, meghagyom a közig. bizottságnak, hogy az államsegélynek ily módon történő megállapitása eseteiben az érdekelt iskolaszéket kellőkép világositsa fel arról, hogy az 1898-iki részlet kizárólag fedezeti nehézség miatt nem utaltatott ki s mert annak pótlólagos engedélyezése is teljességgel lehetetlen, a kérelmezés is — mint meddő — felesleges.

Kolozsvárt, 1899. március hó 27 én.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. — *Parádi Kálmán*. h. titkár.

1035—1899 KŐRLEVÉL

valamennyi erd ev. ref. kollegium m. t Előljáróságának.

Erdélyrészi ev ref. egyházkerületünk kötelékében álló főgymnasiumoknál az idei érettségi vizsgálatok szóbeli része az alábbirt időben és elnökök mellet fog megtartatni.

1. Nagyenyeden f. é. junius hó 26- és 27. napjain Zeyk Dániel főispán és kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetére Csató János kir. tanácsos és kollegiumi főgondnok elnöklése mellett.

2. Kolozsvár f. é. junius 26. 27 s 28 napjain gr. Bethlen Ödön koll. főgondnok akadályoztatása esetére Szacsvay Sándor koll. gondnok elnöklése mellett.

3. Maros-Vásárhelyt f. é. junius 23, 24 és 25 napjain gr. Tholdalagi László gondnok, akadályoztatása esetére Deézsy Zoltán gondnok elnöklése mellett

4. Székely-Udvarhelytt f. é. junius 19 és 20 napjain Dr. Mezei Ödön főgondnok, akadályoztatása esetére Ugron János gondnok elnöklése mellett.

5. Szászvároson f. é. junius hó 13-ik napján gr. Kuun Géza főgondnok, akadélyoztatása esetére Balog József gondnok elnöklése mellett.

6. Zilahon f. é. junius hó 22 és 23 napjain Balássy Miklós kollegiumi gondnok elnöklése mellett.

7. Sepsi-Szt.-Györgyön f. é. junius 27 és 28 napjain Dr. Bodor Tivadar főgondnok, akadályoztatása esetére Ujvárosy József főgondnok elnöklése mellett.

A miről a m t. Előljáróságokat és az érdekelt ifjakat miheztartás és további eljárás végett értesítjük.

Kolozsvártt, 1899. márczius hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. — *Parádi Kálmán*, tanügyi előadó.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 15. szám. Kolozsvárt, 1899. Április 13.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Pro Irenico

A mult hetekben megjelent »Ki legyen az erdélyi református püspök?« című röpirat alkalmat szolgáltatott Váró Ferenc úrnak, hogy e becses lapok szerkesztőjéhez intézett nyilt levelében ama röpirat által négy pontban egybeállított helyzet-képet taglalja s különösen az egyházkerületünk szervezetét érintő első pontot commentálja. A szerkesztő, e kezdeményezésre, megnyitotta lapja hasábjait az »egyházkerületünk alkotmány-revíziója« kérdésével foglalkozó eszmecserék előtt. Élek tehát az alkalommal, hogy e kérdéshez hozzá szóljak. De ezt, ez idő szerint, még nem tehetem másképpen, mint a helyzet signaturájának a méltatásával, a mire kettős okom van, t. i. Váró úr is ezen keretben kapta meg s indította meg az ügyet és mivel a helyzet ismerete nélkül egy lépést sem tehetünk előre.

Pro Irenico beszélek az alábbiakban, mivel a helyzet megítélésében közelebb állok hozzá, mint Váró úrhoz s mert álláspontom ez: kénytelen leszek követni Váró úr gondolatait is. Azonban mielőtt tárgyamhoz hozzá kezdenék, már előre is két dolgot kell megemlítenem, a melyek Irenicus röpiratára is vonatkoznak. 1. Váró úrral egyetértve, én is azt tartom, hogy Irenicus a maga nevében beszél és »elmondja, hogy ő milyen programmot kíván, vár és remél jelöltjétől«, azaz, hogy a röpirat subjectiv értékü. De röktön hozzá kell tennem azt is, hogy oly subjectiv nézpont jut benne kifejezésre, — ha nem is valamely programmra nézve, de a helyzet megítélésében, — a mely egyházkerületünk jelentékeny nagy részének gondolkozásával és érzületével találkozik, abban visszhangra talált, illetőleg már előzetesen is élt. 2. Az a programmpont, a melyet Váró úr »jelentős tartalmunak, reális jelentőségünek« nevez, — ilyen pedig szerinte csak egyetlen egy van, t. i. a mely a szervezeti, az alkotmányi kérdéseket érinti — teljesen egy és ugyanazon kategoriába esik az anyagi ügyek központosítási rendszerének a megítélésével, azaz e tekintetben is, a püspök-jelöltek közül — bár szivesen várnók tőlük — »egyik sem ad, de nem is adhat más programmot, mint azt, hogy e kérdésben maga az egyházkerület egyeteme s annak alkotmányi megtestesülése lesz hivatva bölcsen, egyetértőleg és lelkesedéssel — a nagy szükséghez mért elhatározásra jutni.«

Következésképen, a mint az egészséges közszellem megteremtése, a hitélet belsőbbé tétele, az egyházi vagyonkezelés rendszere tekintetében — Váró úr nézete szerint is — nem kívánhatja és nem is kívánja az egyházkerület alkotmányos többsége a maga akaratát, bizonyos előzetesen fixirozott programm mellett, megszemélyesíteni a választandó püspökben: éppen úgy áll a dolog az egyházi szervezet kérdésével is; azaz ennek változtatása, vagy változatlan fentartása nem képezheti egyetlen püspök-jelölt pártjának sem valamely jelentős tartalmu, reális jelentőségü programmját. E tekintetben is a szükség, — a nagy szükség szokott parancsolni, melyhez fogja bizonyára mérni az egyházkerület egyeteme is, annak idejében, a maga bölcs, egyetértő és lelkesedéssel hozandó határozatát. Tehát ne adjunk Irenicus egy kifejezésének a pótlására olyan commentárt függelékül, melynek alkalmazhatóságát, egy teljesen analog másik pontnál, magyarázatunk által előre is kizártuk.

Irenicus helyzetet, vagy mint ő mondja, tényeket constatál, hogy a viszonyokra való figyelmessé tétel által az illetékeseket a püspökválasztásnál követendő maguktartásának felelősségteljes következményeire reá-utalja. Az a helyzet pedig, — feltéve, hogy a valóságnak megfelel — semmi esetre sem fordul meg egyetlen ember erején vagy akaratán; de minden viszonyok jövő alakulására a vezérhelyen álló egyéniségek irányításának, szellemi energiájuk mértéke és irányának nagy befolyása van, azt tagadhatatlanul igazolja előttünk a mindennapi élet s közelebbről kerületünk újabb története. Ezért lehetetlenség, hogy a helyzet mérlegelése döntő befolyást ne gyakoroljon az egyháza javán csüggő minden református lelkére, midőn »a kor szelleme« keresi (hogy meg is találja) »a maga emberét«. Nem lehetetlen ugyan, hogy a »korszellem« a helyzet mérlegelése nélkül is neki indul, »a maga embere« megkeresésének, hamar is megtalálja, de eljárásából hiányzik a kellő komolyság s maga is, mint embere, csak korcs, bármennyire dicsőítse vagy bálványozza is ezt. Ha az az ember csak »érdemes« ember, de nem egyszersmind »megfelelő« ember is: a jobbaknak épen nem

lehet örülniök a korszellemnek ama megnyilatkozásában, mely a munkateret a meddő érdem jutalmazására, saját kárával, nyugdij-pótléknak áldozza fel.

Pro Irenico beszélek, de egyuttal egyházunk egész életéről s ebben a szervezet kérdéséről, mint egyik, de lényeges alkatrészéről is.

Általános történelmi tünemény, hogy valamely institutionak minden részletei, mint az organismus alkatrészei, a legbensőbb egybefüggésben vannak egymással. Az egyháznak egészséges közszelleméből önként folyik a hitélet bensősége, a fináuciák egyensúlya és a szervezet zavartalan müködése. Ne gondolja senki, hogy szabadelvü szellemi irányzat centralis bureauból kormányozható tetszés szerint, vagy p. o. hogy a vallásos élet elfonynyadt virágai gazdag anyagi gyümölcsöket fognak teremni. A ki anyagi fellendülést, az alkotmány pezsgő életmüködését kívánja látni, annak akarnia kell a lelket is, a mely ezeket élteti.

Irenicus azt állítja, hogy közszellemünk nem egészséges, együvé tartozandóságunk érzete lanyhult; a hitélet ereje és buzgósága nem nyilvánul kellő fokban. Csak következetes és pedig historiailag és psychologiailag következetes, midőn a megfelelőket állítja a materialekról is. Váró úr, ki Irenicus helyzet képeit programmpontokul, vagy ezek kiindulása támadó helyeül tekinti, magával a helyzettel mit sem törődve, constatálja, hogy azok nem alkalmasok egyéni programm gyanánt, mert a közszellem változásaira nézve programmot a bölcs Isten mutat az általa elválasztottaknak, a hitélet pedig mint járulék, vagy mutató csatlakozik a közszellemhez s a programmok között e részben sem lehet eltérés.

Sajnálom, hogy Irenicus itt is félreértetett, habár bizonyos elvi differentiák is forognak fenn. Az elvi differentia az, hogy Irenicus szerint — a mint szavaiból kiveszem — a közszellem nem valamely mechanikus periodusokba szorított valami, a mely egyszer csak feltámad a messze óceánokon és bejárja a nagy világot tenyészetet hordva, hogy aztán a sarki tájakon elüljön vagy pedig a boreassal a polusoknál felzúdulva, világkörüli körútjában ismét elfagyaszt mindent: hanem az isteni gondviselésnek emberekben, emberek által ható, s az egyeseknek szabad tevékenységében folytatott munkássága útján teremtetik meg. Tehát ha a közszellemnek és az ezzel egyházi téren összefüggő hitéletnek az egyes ember nem ad is programmot, de munkás benne. S így nem az a kérdés, hogy ki milyen programmot ad, hanem mily biztosítékot nyujt egyéniségével a munkára. Mert ha a vezérhelyen álló egyéniség az anyagi ügyek kezelésének rendszere és az egyházi szervezet tekintetében kevésbbé érvényesülhet is, de a közszellem ápolásánál, a hitélet fokozásánál, a hol a példa ereje a lehető legvonzóbb tényezők egyike, döntő befolyásu. Ha valahol, itt bizonyára áll úgy jó, mint rossz értelemben a »de capite foetet...« közmondás érvénye. A ki egyénileg nem képes, mert nem is tud a maga szükebb körében közszellemet teremteni, hitéletet ébreszteni, az nem fog soha a vezérhelyen sem, mert hiányzik belőle az erre szükséges erő.

Hogy mit tehet a megválasztandó püspök az anyagi ügyek és a szervezet kérdésében, azt bajos megmondani, mert itt nem az ő egyedi terrenumán áll, hanem törvények és szabályok által disponáltatik. Egy azonban bizonyos: semmit nem tehet, a mi az egyházkerület alkotmányos többségének, az ezen kérdésekben elfoglalt és kifejtett akaratával ellenkezik. Ezen akarat pedig — mint említettük is — annak idejében, a szükséghez mérten, esetről-esetre, nem pedig anticipálva és mellékkérdésekben fog megnyilatkozni. Hogy azután a közgyűlés akaratának megfelelő tevékenységet a püspök tud-e végezni, az ismét az ő egyéni képességeitől függ.

Nem csinálunk belőle titkot, hogy az a két párt, a mely a maga jelöltjéhez positiv váradalmakat köt és tiszta képpel bir a jelen helyzet követelményeiről, a continuitás és a consolidatio jelszavaival akarja kifejezni a maga irányeszméit. Ugy vélem, hogy egyházkerületünkre nézve veszedelmet jelentene, ha a két irányzat egymást kizárná és nem egy volna. Meg vagyok róla győződve, hogy nem a lényegben, hanem a sorrendben van az eltérés. A két elv okvetlenül kizárná egymást, ha egyik oldalon a continuitás alatt a közelmult tradiciók, elvek és irányzatok, különösebben pedig az a jogi és történeti absurdum folytatása értetnék, hogy minden vagyon, minden jog az egyházkerületi közgyűlés feltétlen souverain rendelkezése alatt áll s ezt a közgyűlést vezeti, helyettesítheti, háttérbe tolhatja annak a régi kovásznak alkotmányos formába öltözött alakja, melynek elföldelésén 1871. és 1872-ben oly buzgón munkált minden kéz, minden agy és minden szív; kizárná egymást, ha a másik oldalon a consolidatio, mint egyetemleges és kizárólagos cél, tabula rasat is kész volna csinálni a közelmult eredményeiből és eseményeiből. De mert nem az a felfogás egyik oldalon sem, azért azt hiszem, hogy a két elv összhangja, az egyházkerület anyagi és szervezeti ügyeinek az intézésében előállván, azokat sikeresen fogja elrendezni.

Az anyagi ügyek rendezésének programmját a hetes bizottságtól várjuk, valamint a vagyoni kérdések mibenlétének tiszta képét is. Azért sem Váró úr, sem én nem beszélhetünk positiv számokról, hanem egyszerüen azt kell constatálnunk, hogy vagyon-kezelésünknek vannak achilles-sarkai, melyek a visszaapadást lehetővé tették, a melyek tehát eliminálandók. Hogy és miképen: erről a közgyűlés fog határozni, a hetes bizottság programmjának a beérkezése után.

Irenicus felfogását nem valamely elméleti fakó színbe való beleszeretés indokolja, midőn a szervezet kérdésével és az anyagi ügyek kezelési módjával ily szoros egybefüggésben foglalkozik, hanem az a meggyőződés, a melyet bizonyára Váró úr is oszt, hogy az anyagi viszonyok bizonyos mértékig összefüggnek a szervezeti kérdésekkel is. Mert — fogadjuk el a Váró úr által említett számot — a negyedmillió activ nyereség kevesbletnek hozadékát képező 12—15,000 frt hiány, ha a megalapozott, de be nem fejezett intézmények mindenesetre biztosítandók, csakis jövedelemfokozás, vagy kiadás-csökkentés útján fedezhető. A harmadik út, az Igazgató-tanács által a hetes bizottságnak javasolt kamatláb leszállítása ki van zárva nemcsak azért, mert az egyházkerület kötelezettsége, brevi manu, fel nem bontható, hanem azért is, mivel általa csak azon kevés egyházak és egyházi hivatalok sulytatnának, melyeknek központban kezelt pénzök van s a melyek

eddig egyedül szolgáltatták az anyagot az egyházkerületi vagyon-gyűjtéshez és az új intézmények megalkotásához. Őket a kamatláb leszállításával ujólag sújtani már nem csak jogtalanság, hanem egyenesen barbárság volna.

A hiány elenyésztetésére a jövedelemfokozás nyújt ugyan, de nem teljesen megfelelő kilátásokat. P. o. a magyar-nagy-zsombori birtok, mely eddig tényleges jövedelmet nem nyujtott, most 4000 frtért bérbe adatott De ez kevés és egyéb helyeken nem remélhetünk még annyi összeget. A legbíztosabb és okvetlen felhasználandó másik út tehát a megtakarítások útja, mely hogy hova fog vezetni, azt ma egyikünk sem tudja. De azt igenis tudja mindenki, hogy a megtakarítást józanul csak oly tereken lehet foganatosítani, hol a kiadás nem feltétlenül szükséges és megszorítása veszélylyel nem jár, mert az általa fentartott intézmény pótolható másképen.

Azt hiszem, hogy Váró úr előtt is teljesen tisztában áll már Irenikusnak az egyházi szervezetre nézve tett egyik vagy másik megjegyzése. Láthatja, hogy nem csak ugy a levegőből, vagy a formai szépség kedvéért előkapott eszme áll ottan, hanem az anyagi ügyek consolidatiójának szüksége által megteremtett kényszerhelyzet fogja igényelni, hogy úgy a vagyonkezelésben, mint a szervezetben némi módosítások tétessenek. Váró úr ismeri a többi egyházkerületek decentralisált kormányrendszerét és azt is jól tudja, hogy az az ügyek menetére nem kedvezőtlenebb, mint a miénk, sőt bizonyára az sem titok előtte, hogy olcsóbb is. Ha a szegény erdélyi egyházkerület évi 16,000 frtos központi közigazgatási apparátust tart fenn, míg a hatalmas tiszántúli egyházkerület ugyanazon teendőket évi 3700 frt költséggel végezheti: nyilvánvaló dolog, hogy a viszonyokhoz mért megszorításokat, illetőleg megtakarításokat mi is megtehetjük administratiónk kára nélkül, de ezzel természetesen az Igazgató-Tanácsnak revisiója is kell, hogy karöltve járjon. Nem eltörlésről, hanem a munka elosztás revisiója szükségéről van szó.

Ne tessék tehát senkinek Irenikusnál oly dolgokat keresni, a mik ott fel nem találhatók. Nem akarja ő a jelen püspök-választás kérdését a szervezet változtatásának programmjával összekötni, hanem egyszerűen utal a ma már meglehetősen ismert anyagi helyzetre, ennek kérlelhetetlen logikai következményeire és igyekszik felhívni a figyelmet arra, hogy a püspök-jelöltek pártolásánál ezen körülményt se hagyják ki a számításból, hanem a »megfelelőség« jellemvonásainak megalkotásánál erre is legyenek tekintettel azok, kiknek kezében van letéve az egyházkerület sorsa. Bizonyára alig képzelhető fonákabb helyzet, mint mikor a viszonyok parancsolta változások megtétele előtt, a melyikről mindnyájunknak jó előre tudomásunk van, a püspökválasztásnál oly lépés követtetnék el, mely a feltétlen szükséges átalakításoknak útját vágja s a kerületet zsákutcába viszi.

Ez a helyzet Irenikus szerint s ezt a képet helyesnek, megfelelőnek vallom én is.

Pokoly József.

Nehány szó Kanonistához.

A kánonisták és legisták nem tudták egymást soha sem megérteni. Úgy látszik, hogy ez a vonás epigonjaikra is átszármazott Legalább arra mutat az is, hogy midőn e lap 9. számában kifejtettem, hogy az erdélyi ref. kerületnek közgyülése a zsinati törvények által adott jog alapján választja a kerület püspökét és midőn reá mutattam arra, hogy ennek a kerületnek jogot adott az egyetemes zsinat szervezete megtartására, a képviseleti rendszer elveivel összhangzó fejlesztésére, midőn kimutattam azt, hogy az így teremtett helyzet az erdélyi egyházkerület megegyezésével és nem kivülről, talán esetleg az egyetemes zsinattól jövő parancsszóra változtatható meg: mostan Kánonista, a Debreczeni Prot. Lap 15. számában, mindenféle összevisszaságokat von ki az én tételeimből, azt mondván, hogy objectiv czáfolatok és ellenargumentumok helyett csupán nagy lelkü engedményeket adok, bizonyos dolgoknak elhivésére.

Téved Kánonista. Jóhiszemüleg jártam el vele szemben, mert feltételeztem róla, hogy az unió kérdését részleteiben és történetében is ismeri csak úgy, vagy még jobban, mint én; feltételeztem róla, hogy jogszabályok értelmezésénél a ratio legis, illetve iuris vezeti ott, hol az értelmezés szüksége fenforogni látszik. Elismerem, hogy hibáztam, midőn az egyházi törvények valódi értelmét eléje állítottam és nem tettem rögtön oda a históriai és jogi bizonyítékot. De ez csak azért történt, mert Kánonista iránt egyes régibb czikkei miatt, p. o. a kolozsvári papválasztás kérdésénél stb. elismeréssel viseltetvén, sértésnek tekintettem volna, hogy köztudomású és kéznél levő tényeket lapszámos idézetekkel és utasításokkal igazoljak előtte. Most reá kényszerített, tehát megteszem.

Erdélynek az unióban kijelölt jogi helyzetéről ezeket mondottam: »a mi alkotmányos szervezetünkön változtatásokat *csakis* mi magunk vagyunk jogosítva eszközölni. Ez hagyatott érintetlenül és tartatott fenn részünkre, az az a változtatást sem kánonista, sem a tiszántul, sem maga a zsinat reánk nem oktrojálhatja.« Mondottam azt is, hogy az erdélyi kerület az unió létrehozása alkalmával kapott fehér lapra alkotmányos szervezetének fentartását írta. Ezen mondásaim nem badarságok, hanem történeti tények, a melyekkel szemben Kánonista bármit összevissza hordhat, de valóságukat meg nem támadhatja. Igazolással tartozván az elmondottakra nézve, azt megteszem a következőkben

Előre bocsátom azt, hogy a debreczeni zsinat előmunkálataiban, az alkotmányos szervezet megállapítása úgy czéloztatott, hogy minden egyes pontnál az erdélyi egyházkerület netalán eltérő viszonyai külön említtessenek meg. Igy van ez a Tóth Sámuel által kiadott alkotmány-tervezetben (Debreczen 1880. o.) Azonban a zsinaton a terzezet 7. §-a helyére Szász Domokos indítványára az 1852 iki törvénykönyv 9. §.-ának szövege tétetvén, Ballagi Mór felszólalása folytán »a további részletekben azon fentartások, melyek ott egyenként felhozatnak«, kihagyattak. (Tóth Sámuel. Zsinati tudósító 124 lap.)

Most kérem Kánonistát, hogy olvassa el a tervezet szövegének 7. § át. Ime: »Az egyházi törvényhozás jogát az országos egyházi törvényes zsinat gyakorolja; s a zsinat által alkotott törvényeket csak törvényes zsinat magyarázhatja, módosíthatja vagy törölheti el. Az erdélyi egyházkerület részére jelen törvényben foglalt fentartások azonban később is, csak az erdélyi egyházkerületi közgyülés beleegyezésével változtathatók meg. Azonban az erdélyi egyházkerületi közgyülésnek jogában áll, az egyház-szervezetben számára fentartott ezen határozatokat, időközben is, a jelen törvényekben megállapított képviseleti egyházszervezet szerint részben vagy egészben módosítani, ezen módosításait időközben az egyetemes konventnek s azon túl a legközelebbi zsinatnak bejelentvén.« Ha Kánonistának még ezek után szükséges bizonyítani, hogy fennti állításaim a tényeknek megfelelnek; hogy a debreczeni zsinat 9. §-a a budapesti zsinat 8. §-ának értelme az, a melyet én kifejtettem, nem lehetek többé abban a helyzetben, hogy érvelésével komolyan foglalkozzam. Ne higyjen nekem semmit, de tegye azt, hogy olvassa meg az 1881. és 1891. évi zsinatoknak ide vonatkozó actáit, a törvényt, a jegyzőkönyveket, naplókat, tudósításokat és akkor meg fogja látni, hogy mire köteleztetett az egyházkerület.

Második állításom ez volt: »ha a püspök-választás nem belügy, akkor semmi sem az; az erdélyi püspökválasztásra nem tartozik a 176. §., mivel, ennek is, meg sok másnak, a 8. §. elejét vette. Kánonista ezt sem hiszi nekem. Jól teszi. Majd fog hinni saját szemeinek.

Ha tudni kivánja, hogy a debreczeni zsinat atyái minő módon gondolkoztak az erdélyi kerület belügyeire nézve, utalom a már hivatolt tervezetre Az egyházközségtől az egyházkerületig nyomozhatja a belügyek fogalmát. Az erdélyi püspök megválasztása, hivatalába beigtatása »az ott érvényben álló törvények és gyakorlat szerint fog eszközöltetni; kötelességei szintén azok alapján határoztatnak meg a 7 §. értelmében,« — mondja a tervezet 170 §-a, melyet kiegészit az 56. §, mely az a) pontban megmondja, hogy kiket választ az erdélyi egyházkerületi közgyülés. És ez az 56. §. is a 7. §.-ra hivatkozással rendelkezik.

Nem hiszem, hogy ezek után Kánonista fentartaná azt, a mit a debreczeni zsinat 135, és a budapesti zsinat 176. §-áról, minden utánjárás és alap nélkül állított. Tudom, hogy a jó Kánonistát a 176. §. ezen bevezető sorai confundálták: ***minden*** egyházkerületben. Csakhogy ha ennek a kifejezésnek volna olyan értelme, mint a minőt Kánonista neki imputál, talán nyoma is volna az egyházi törvényhozásban Oszintén megvallom, hogy e nyomokat nem találtam, de talán Kánonista szerencsésebb volt mint én. Remélem, hogy a nagy közönséget s engem is meg fog örvendeztetni annak kimutatásával, hogy a két zsinatnak megfelelő, tehát 135. illetőleg 176. §-ai valami oly dolgot tartalmaznak, melyről eddig tudomásunk sem volt. Ha a debreczeni zsinatnak nincsen is olyan pompás naplója, mint a budapestinek, azért csak mind a két törvényalkotás intentióinak megértéséhez elegendő segédforrás. A közügy megérdemli, hogy Kánonista ne csak elmefuttatásait, hanem az »objectiv czáfolatokat és ellen argumentumokat is hozza napfényre, ha már mástól megkivánja ezeket.

Több ténybelí állításom Kánonistával szemben nem volt, az ő replikája sem vonatkozik többre; az ezeken kivül felhordott dolgok mind két részről csak a sallang szerepét játszák. Igy Kánonista ellen való önvédelmemet ez idő szerint befejezvén, nyugodtan várom, hogy hisz-e már a »nagylelkü engedményekben.«

De engedje meg Kánonista, hogy egy pár dolgot még becses figyelmébe ajánljak.

Az erdélyi egyházkerület szervezetének fogyatékosságait, melyeknek ostorozása Kánonista élethivatása, Legista és vele együtt többen, itt a közvetlen közelben az aljától a tetejéig, jól ismerik. Változtatásán, javításán, az unio szellemében, eddig is munkások voltak, habár nincs is láttatja, és ezután is ott lesznek a legszorgalmasabb napszámosok között azzal a reménynyel, hogy munkájok nem lesz hiábavaló, mert az idő majd egykor meg fogja hozni a sikert is. De Legista azt véli, hogy ezen kérdésben való munkásséghoz a viszonyok ismerete is nagyobb mértékben szükséges, mint Kánonista és hivei gondolják, hogy a multtal való szakítás üteny vezénylet mellett nem történhetik. Vagyis Kánonistától egy kis türelmet kérünk, figyelmeztetvén is egyszersmind, hogy az ő kalapácsolása nem jelenti a vas melegségét.

Van még egy fontosabb dolog is, melyre Kánonista figyelmét és másokét, kik ezen ügyek iránt érdeklődnek, ezennel felhivom, t. i. hogy Legista, valamint az erdélyi egyházkerület minden tagja teljes tudatában van annak, hogy a kerület alkotmányos szervezetét csakis maga az egyházkerület változtathatja meg; egyedül őt illeti meg ez a jog, mely alkalomadtán kötelesség. Ne fenyegessenek tehát bennünket konventtel, zsinattal, atyai vesszőkkel ott, mert azt a jogot, melyről jelen czikkem elején szólottam, kezünkből kivenni nem szabad. Kánonista kivenné; de vannak bölcsebb legislatorok is. Hanem ha akarnak bennünket komolyan segíteni, az igazságos és objectiv kritikával legtöbbre mehetnek. Hagyjunk most békében bizonyos multakat és ne feszegessük azokat, melyek megszünteknek látszanak.

Még egy dolgot! Kánonista éles szeme észrevette az »Oh Doctor Mirabile!« kifejezés helytelenségét, de talán nem gondolt arra, hogy ez a fületlen valami az ő diágnosisa és receptje viszonyát symbolisálta. Higye el, bizonyiték nélkül is ez egyszer Legistának, hogyha nem Kánonistára, hanem Baco Rogerra gondoltam volna, grammatikai argumentátióit nem lehetett volna elővennie. Pax nobiscum!

Legista.

Vallástanitásunk reformja.

II. A közép-iskolában.

(Folytatás).

Tagadhatatlan, hogy ezen a módon és beosztás mellett, a régi állapottal szemben, mutatkoznék némi haladás, de az is bizonyos, hogy a kérdés nem lenne egészen megoldva Már csak azért sem, mert egy ilyen tankönyvet előbb meg kellene irni, a mi igen komplikált és nehéz dolog: de főleg azért nem, mert

a tananyag még mindig a régi maradt, csupán a módszer változott meg. Ezt a nehézséget érzi a javaslat is, midőn így szól: »A tanítói és prófétai könyveknél kevesebb alkalom kinálkozik elbeszélések kivételére, mint a történelmi iratoknál, de itt aztán *nem is kell erőltetni a dolgot.*« Tovább ismét így itél magáról: valami bőséges és nehéz irodalom-történeti magyarázatot adni ezen a fokon, a mikor a növendékek magyar nyelvi oktatása még a gramatika területén mozog: czélját tévesztett dolog lenne.«

Ha, a különben derék memorandum is így itél magáról: akkor én, nem habozom kimondani, hogy a biblia-ismertetés nemcsak az első, második .osztályban, de sőt az egész vonalon felesleges és czéltévesztett dolog. Ez nézetem szerint a theologiára tartozik és nem a középiskolába. A mennyi e tárgyból a biblia megértéséhez szükséges, azt igen könnyen elmondhatjuk bármelyik osztályban, mert nem lenne több, mint az, hogy: mi a biblia, hány része van, miféle nyelven iratott, s miről tanítanak az egyes részek. De semmi esetre sem több, mint egy kis alapvető *tájékoztatás* a megértéshez.

Mi lenne tehát az első, második osztály tantárgya? Hogy e kérdésre alaposabb feleletet adhassunk, szükséges egy kissé megállapodni és számot vetni nemcsak e két osztály, hanem általában a gymnásiumi *négy alsóbb osztály élethivatásával.* Tudjuk ugyanis, hogy e négy osztály elvégzése után, igen sokan félbe hagyják a tanulást; mások pedig alsóbb hivatali pályákon folytatják tovább. Ugy kell berendezni tehát a vallástanítást, hogy a négy alsóbb osztályból kilépők is egy kereded egészet nyerjenek a vallástanból, vagy is ismerjék meg röviden, felfogásukhoz képest, az egész keresztyén vallást, éppen úgy, mint a népiskola hat osztályában.

És e ponton találkozom *Nagy* Károlylyal, a ki fent említett terjedelmes czikkében, éppen ezt a körülményt veszi alapul, és e szerint nyujt egy tervezetet, úgy az alsóbb osztályok, mint a négy felsőbb osztály számára. Felfogása, legalább előttem, egészen új, de oly természetes, hogy önként kinálkozik az elfogadásra megfelelő módosítások után. Nagy Károly igen helyesen abból indul ki, hogy a vallástanítást, a keresztyén vallás tanításával kell kezdeni; az ó-szövetség csak annyiban jön tekintetbe, a mennyiben előkészítése a keresztyénségnek. Egészen helyes álláspont, mert csupán innen kiindulva lehet oly erős fundamentumot rakni, melyre aztán bátran fel lehet építeni a vallástanítás egész tervezetét. »A keresztyén vallás pedig éppen úgy eltanítandó a négy alsóbb, mint a négy felsőbb osztályban, egyedül a nézpont, s ennek folytán a tárgyalás módja különböző. E szerint a négy alsóbb osztályban taníttatnék a *Jézus személye*, a négy felsőben a *Jézus vallása* Hogy a kettő egy, csak a tárgyalásra és módszerre nézve képez különbséget: az alaposan ki van fejtve.

Azonban, bár a kiindulási pont helyes, nézetem szerint, mégis némi módosításra szórul, mert az általa nyujtott tervezet nem felel meg egészen ama kívánalmaknak, melyeket a négy alsóbb osztálylyal szemben úgy ő, mint én felállítottunk. Ez a kívánalom pedig az, hogy a negyedik osztályból kilépők is nyerjenek a vallásból egy bevégzett egészet. Ugyanis *Nagy* Károly, a ker. *hittant*, a ker. egyház történelemben, a ker. *erkölcstant* a Jézus személyében, s embertársaihoz való viszonyában kívánja adni. A felfogás helyes, különösen a tárgyalási módra, mert akkor az előadás nem lesz száraz és élet nélküli; így ajánlom ezt én is a népiskolában, és ott be is válik: csakhogy gymnasíumban ennyivel nem elégedhetünk meg, mert a gymn. tanulótól valamivel többet kell várnunk, mint a népiskolai tanulótól. Már most sem az egyik, sem a másik tárgy nem tanítható az alsóbb osztályokban oly terjedelmesen, hogy ez által a hit és erkölcstanból eleget adhatnánk. Továbbá Nagy K. számításon kivül hagyja a *konfirmácziót*, melynek a IV. g. osztályban kell megtörténnie; az ő beosztása mellett pedig erre nem jut idő, legalább is nem elegendő. Már pedig a négy alsóbb osztály vallástanításának a koronája: a *konfirmáczió*. Éppen ezért szükség, hogy a konventi tanterv szerint tanítsuk ezen osztályban a *hit- és erkölcstant.* Ezáltal a Nagy K. terve csupán annyi módosulást szenvedne, hogy a ker. egyháztörténet összébb szorul s két osztály helyett (III. IV g. o.), egyben adatik elő, a harmadikban.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Adalékok

Kovács József nagyenyedi tanár életrajzához.

Mivel dr. Török István »Kovács József nagyenyedi tanár« c. cikkelyében megjegyzi, hogy én „Részlet Kovács József életrajzából" c. dolgozatomban nem jeleztem forrásaimat: legyen szabad azokat, bár utólagosan, szóról szóra közölnöm s nehány adalékot is ide iktatnom.

I. »Ego Josephus Kováts subscribo legibus Ill. Colleg. M. Vásárhely. Anno 1747. 31. januarii.«[1]

[1] A 10213. sz. a. anyakönyv. 477. l. A marosvásárhelyi ref. főiskola levéltárában.

»Joseph Kováts 1747. Mathes. praeses. Rhetor. praec. ephor. Illustr. Com. Lad. Teleki. Adsess. *Academ. ivit. ao. 1759. dieb. X-bris Helvet. Basel. Redux professor Areopol. post N. Enyedensis.*«[1]

A dőlt betükkel nyomtatott szavak később jegyeztettek be.

II. A sárospataki főiskola levéltárában van egy latin okmány, a Báyban 1766. nov. 5-én tartott „Conferentia" jegyzőkönyve, melyben a többek közt felsoroltatnak azok nevei, a kik a bölcsészeti tanszékre innen-onnan ajánltattak. Ezek közt első helyen van emlitve »*Clar. Dn. Jos. Kováts, Gymnasii Udvarhelyiensis Rector*« A többi ajánlottak nevei ezek: »N. Kovásznai, Sámuel Miklós, Joseph. Kövér, Andreas Kármány, Joannes Szentesi, Michael Pap Szathmáry,

[1] A 10214. sz a. anyakönyv 103. l. id. h. Konc József marosvásárhelyi tanár közlése 1894. aug. 22-ről.

Steph. Farkas, Rector Scholae Kecskemetiensis etc.« Az eloquentia tanszéke is betöltendő lévén, a két tanszék jelöltjeiről így szól a jegyzőkönyv: »His igitur in circumstantiis suc duo subjecto, unum scilicet pro Philosophia, aliud vero pro Eloquetia desiderarentur. Pro Philosophiae Professoratu Clarissimos Dnus Josephus Kováts Rector Gymnasii Udvarhelyiensis; pro Eloquentiae Professoratu vero Clarissimus Dominus Joannes Szentesi V. D. M. Aranyosiensis communi omnium suffragio electi sunt... Quia vero memoratus Dnus Kováts in remotionibus Transsilvaniae partibus residerat, ac tum de indultu Patronatus Transilvanici, tum de proprio ejusdem resolutione merito dubitari posset, pro vocando, persvadendo, ac educando eodem Domini Ladislaus Mariassy et Josephus Patay deputati sunt.« Miután ezen okmánynak a küldöttek közűl alá van írva Mariassy, úgy tetszik, mintha ez az okmány megbízó levél is lett volna.

III. Ugyancsak a sárospataki főiskola levéltárában van egy, a Báyban tartott conferetiáról szóló feljegyzés, valami püspöki jelentés-féle, a melyben az 5-o pont alatt ez olvasható:

»5-o. A Báy Conferentia alkalmatosságával rendeltetvén az, hogy Néhai b. e. Szathmáry P Pál Úr ő klme helyett Phicae Professorsága a mindenünnen öszvegyüllött s per extensum elolvastatott Correspondentiák tenorához képest akkori Udvarhelyi Professor Tiszteletes Kováts József Uramnak ő Klmének Pataki Professorságra adatódnék hivatal s a hivatal adásra el is rendeltetvén az Urak Márjásy László és Patay Urak ő Klmek, de a hivatal adásnak siettetését késleltetvén Mélgs Gróff Teleky József Urk ő nagyságának Bétsből Erdélybe akkoron lett szándéka után való várakozás s a várakozás alatt pedig Marjássy László Uramnak ő klmének Gyermekei betegeskedése és halálozása miatt történt szomorusága s a miatt azon útnak a két Urak által lett deprecatiója, midőn már sem a további várakozásban a Publicumnak nagy sérelme miatt nem lett volna mód s Mélgs Gróff Teleky József Úr ő Nga is világosan megirta volna, hogy Erdélyben leendő menetele szándékát egészlen letette volna: arra való nézve az Urak, Marjásy László és Patay József Uraimék ő Klmek helyett más subjectumokról kéntelenittetvén gondolkozni, requiraltam (t. i. Csáji Márton püspök) az Úr Oberslajdinánt Ragályi István és Óvári László Uramékat ő Klmeket, kik is azon hivatalt magokra vállalván, minthogy azt ő Klemektűl praetendálni nem lehetett, hogy mind az utazásbeli terhet, mind az költséget magokéból tegyék, arra való nézve a költségbeli concursusra requirálván mind a Báy Conferentián való urakat, mind a Nemes Zemplény és Abauj Vármegyében levő, nem különben Nemes Borsód Vármegyei némelly Eklesiákat és Privatusokat is, az emlitett Uraktúl és Eklésiáktúl, a mint ex Registris sub. A. B. Nro 1-o. et C. kitetszik — fl. 369. 19. D. mellyből az emlitett Deputatus Urak Deákjokkal s tselédekkel eggyütt el költvén 140 forintot 81 pénzt, gyütt vissza 228. d. 38.«

IV. Szintén a sárospataki főiskola levéltárában meg van Kovácsnak az a levele, melyben kijelenti, hogy a meghivást nem fogadja el. Ez a levél így szól:

»Tekintetes Fő Curator Úr,
nékem különösen méltóztatott Jó
Patronus Uram![1]

Miskóltzról hozzám küldeni méltóztatott Levelét â Tekintetes Curator Urnak, még 5-a Januarii vettem nagy alázatossággal és különös tisztelettel. Valamint ezen Levelében előre nékem jelenteni méltóztatott â Tekintetes Curator Úr; úgy szintén Februariusnak 17-dik és más következendő két Napjain à Pataki virágzó Nemes Collegium Fő curator és minden Jóltévő s Előljáro Patronus Urainak nevével nékem azon nemes Collegiumba való Philosophica Chatedrába hivatalt adának Tekintts V. Colonellus Ragályi István és Óvári László Urak. Melly, méltatlan személyemhez való kegyességét à Tekintetes Curatoratusnak, azon nemes Collegiumnak, halhatatlan háládatossággal köszönöm. Előmbe tettenek gyakorizben à Tekintetes Deputatus Urak minden felgondolható erősségeket és okokat. Megvallom, hogy én magam is elég inditó okot találtam mind à Tekintetes Curator uraknak és azon Nemes Collegium minden rendbéli patronus Urainak, Előljáróinak méltatlan személlyemhez, mit mutatni méltóztatott Kegyességekben, Hivatal adásokban, az Isten ditsőségére és a Közönséges Jóra tzélozó nagy buzgóságokban; mind azon Nemes Collegiumb: tanuló számos virágzó Ifjuságban; mind pedig gyenge erőmnek olly tudományban való gyakorlásában, a mellyet szerettem, 's a mellyben magamat némi némü képpen midőn alkalmatosságom volt gyakoroltam: de à kiknek Kegyes rendelésekből vagyok ezen mostani állapotb: és à kiknek Kegyességek által vettem azt, à mi kevéssel valamit tehetek, azoknak parancsoljatok és engedelmek nélkűl magamat egyfelé is mindjárt meg nem határozhattam. Kérdést tévén à Mlgos Supremum Consistorium előtt, azt felelték ő Excellentiájok, ő Nagyságok és más Jóltévő Patronus uraim, hogy semmi képpen el nem bocsáttanak; mivel itt is rég gondolkodtanak arról, hogy épen azon Chatedrába forditsanak. Méltóztassanak böltsen megitélni à Tekintetes Curator Urak, ha illyen parantsolat utánn bátorságos volna e nékem valamit tselekedni? annyival is inkább hogy mind Jóltévő Uraimhez tartozó háládatosságomat, mind azon Philosophica Chatedrát tészik itt is ő Exljok, ő Ngok előmbe. Én azért újjra à Tekintts Curator Urakk és à Nemes Collegium minden Patronus Urainak, Előjáróinak ugy a Nemes Collegiumk is méltatlan személlyemk adni méltoztatott Hivatalát örökös háládatossággal köszönöm; mellyet valósággal is, a míg élek, telljes szivvel meg bizonyítani kivánok. 'A Jó isten végye kedvesen a Tekintts Uraknak az ő Felsége Ditsőségére és à Közönséges Jóra tzélozó nagy buzgóságokat, fáradozásokat, és rendeljen olly embert, a kiben ez a jó szándék érje el egészen a maga végét. El is hiszem, hogy az Isteni bölts Gondviselés olly embert rendel à Tekintts Urakk, a kiben mind à Tekintts Urakk, mind azon Nemes Collegiumb: virágzó számos, Ifjuságnak tellyes öröme lészen. Én pedig továbbra is magamat à Tekintetes Fő Curator Úr Ke-

[1] Szathmári Király György.

gyességébe nagy alázatosan ajánlom és vagyok állhatatosan

à Tekintetes Fő Curator Úrnak
Udvarhellyt
1-o. Martii
1767. alázatos hiv szolgája
Kováts József.«

V, Végűl, szintén a sárospataki főiskola levéltárában meg van gr. Lázár Jánosnak, a főegyháztanács elnökének, az a levele, a melyet Csáji püspökhöz és Szathmári főgondnokhoz irt, tudatván velök, hogy Kovácsot a főegyháztanács nem bocsáthatja el Ez a levél így hangzik:

»Reverendissime dne Superintendens et
Spectabilis Domine Curator!
Domini mihi Observandissimi!

Valami némü ditsőségnek tartom vala á Nemes S. Pataki Kollégyium Tiszteletes Professora halálával esett tsorbáját, szegény Erdélyi Hazátskánkbeli Atyafival ki pótolni: nem kevésbé sajnállom, hogy ez uttal azon Nemes Társaság szükségét nem tsak lelki, hanem lelkes Alamisnával is fel nem segithettyök. Nem holt ugyan meg az Enyedi Philosophiae Professorunk Tiszt. Tőke Uram; de öregségire és gyengélkedő egészségire nézve a Tanításról lemondván, üress hellyett hagyott. Erre intéztetett Tiszt. Kováts József uram á mostani Udvarhelyi Professor. Megengedi azért Tiszteletes Püspök Uram és az Ur Kurator Uram, ezen hibánkat, hogy érdemes Uri Követtyeit Ragályi István és Óvári László Urakat ez alkalmatossággal talán kedvetlenül bocsáttyuk vissza; mert ha oly bőségében volnának tudós embereink a minémü szükségekben vagynak, vagy bárcsak nékünk is hasonló végre ne kivántatnék á Philosophiára készült ember, akár Kováts Uramat, akár mást örömmel engednők. Quod superest singulari affectione maneo

Reverendissimae et Spblis
Duaonum Vestrarum
1. Máj.
Obligatissimus servus
A 1767.
Joann. Com. Lázár.«[1]

VI. Kovácsnak Székelyudvarhelyi tanárságára vonatkozik a következő adalék is: »Behozta az intézetbe a Volf Filosofiáját és Mathesisét, Kruger Fisikáját. Innen Sárospatakra lett meghiva. Mielőtt e meghivást elfogadta volna, N.-Enyedre is meghivaték és ezen utóbbi meghivást fogadta el.

A sz.-udvarhelyi kollegiumnál érdemes munkát végezett: a kollegium fundatorainak hagyományairól ő készítette az első Tabella registrumot; a pénztár kezeléséről szabályzatot és a könyvtáról is a réginél helyesebb Catalogust.«[2]

VII Az erdélyi tanügy felügyeletére 1781-ben kinevezett bizottság tagjai ezek voltak: »Elölülő gr. Teleki Ádám ő Exja. Tagjai: Zeyk Dániel, br. Kemény Sámuel, gr. Teleki László, gr. Bethlen Gergely, Fekete Ferencz urak, N.-Enyedi Prof. Kovács József, M.-Vásárhelyi Prof. Csernátoni Sámuel, Kolozsvári Professorok Szathmári Pap Mihály és Méhes György.«[1]

VIII. Közszereplésre óhajtott tért nyitni számára az 1783. szept. 28. s köv. napokon Sárdon tartott közzsinat, melyen Eperjesi Zsigmond püspökségre lépésével a közfőjegyzői hivatal betöltendő vala. Ugyanis a főegyháztanács Kovácsot, Kiss Gergely Székelyudvarhelyí, Basa István m.-vásárhelyi tanárokat, Ince István hunyadi, Keresztes Máté kézdii espereseket s Benkő József erdővidéki jegyzőt jelölte ki a közfőjegyzőségre. A szavazatok többsége Kovácsra esett, a kinek a közzsinatra beigtatás céljából való meghívására Kónya Ferecz és Fosztó Benjámin küldettek ki. Azonban Kovács, hivatkozva agg korára s betegeskedésére, a közfőjegyzőséget nem fogadta el. Erre a közzsinat addig, a mig rendes közfőjegyzőt választhat, Simon János görgényi esperest helyettes közfőjegyzővé nevezte ki.[2]

IX. Hogy Justinust és Phaedrust iskolai használatra kiadta volna, tévedésen alapszik. A nagyenyedi tanárok közül Hegedüs Sámuel volt az első, a ki latin auctorokat iskolai használatra kibocsátott.[3]

Azt hiszem, hogy ezek az adalékok némi világosságot vetnek a Kovács életére s elegendő bizonyságot nyujtanak arra vonatkozólag, hogy honnan vettem adataimat.

Sámuel Aladár.
ev. ref. lelkész.

[1] Radácsi György sárospataki theol. tanár közlése, 1894. aug. 8-ról.

[2] Szigethi Gy. Mihály naplója után Solymossy. Gönci Lajos székelyudvarhelyi tanár közlése 1894. aug. 18-ról.

[1] Erdélyi Prédikátori Tár. Kolozsvár. 1835. XI. l.

[2] Az erdélyi ref. anyaszentegyház névkönyve. Kolozsvár. 1861. 2. 3. l.

[3] Protestáns Közlöny. 1894. 72. l.

Különfélék rovata.

A magyarországi evang. reform. egyházkerületek konventje e hó 10-én kezdte meg tanácskozásait Budapesten. Előbb a különféle bizottságok üléseztek: a tanügyi, közalapi, özvegy árvai, missioi stb. Kerületünkből a plenaris ülésre felutaztak: Dr. *Bartók György* helyettes-püspök. *Molnár Albert* lapunk szerkesztője, *Deésy Gyula*, *Lénárt József*, *Vályi Gábor* dr. és *Kenessey Béla* közalapi előadó. Isten áldása legyen a tanácskozásokon!

Uj egyházközségi szervezetet dolgoztatott ki a *kolozsvári* egyház presbiteriuma. A 41 oldalra terjedő javaslat most vár tárgyalásra, hogy elfogadtatván uj korszakot nyisson az egyházközség életében s az utóbbi idők gazdálkodása által megingatott pénzügyi egyensulyt helyreállítsa s az ósdi egyházközségi szervezet mellett kifejlődött állapotok miatt elhanyatlott vallás-erkölcsi életet és egyházias buzgóságot ujra fellendítse. Ismertetésére még visszatérünk; most csak annyit jegyzünk meg, hogy a javaslat a lelkészek részéről a személyes felelősség biztosítása czéljából a parokhiális rendszer behozatalát ajánlja, ebben keresvén orvoslást azon szomoru tények ellen, hogy a mult 1898-ik évben is majdnem félszázan hagyták el itt egyházunkat s a vegyes házasságok 29 esetében történt megegyezés a gyermekek vallására nézve 27 esetben a róm. kath. fél javára esett.

Gyászlapot vettünk, mely *Bartalus Sámuel* maros-szent-benedi paptársunk élete 79-ik évében április hó 5-én történt elhunytát tudatja. 48 éven keresztül volt egyházának buzgó lelkipásztora, 28 éven át közügyigazgatója a küküllői egyházmegyének. sok időn keresztül egyh.-kerületi képviselő, egyh megyei tanácsos, fegyelmi-birósági tag, lelkész értekezleti elnök. Munkában hű, kötelesség teljesítésben pontos, érint-

kezéseiben nyájas, szokásaiban patriárchális, egyike azoknak, kiknek halálát őszintén fájlalja minden ismerőse. Özvegye mellett három leánya és két fia gyászolja, köztük *Bartalus János* bukaresti lelkész és romániai esperes. Nyugodjék csendesen, emléke áldott az igaznak.

Székely-udvarhelyi kollegiumunk szép mű sorral ünnepelte intézete dísztermében április 11-én az 1848-ik évi törvények megalkotását. Imát tartott az intézet felszentelt lelkész, rendes tanára *Fejes Áron;* alkalmibeszédet *Gönczi Lajos* igazgató mondott. Bizony szép dolog ha érezzük, hogy a történelem folyását isten-kéz vezérli s leborulunk hálaadással az előtt, ki támaszt tavaszt, fakaszt rügyeket, s ad áldást a népek életében is!

Előfizetési felhivást bocsátott ki a kolozsvári Ferencz-József tudomány egyetem »Egyetemi kör«-e, a kör negyedszázados fennállása alkalmából kiadandó munkára, melyet *Gergely György* és *Bodor Antal* szerkesztenek. Tartalma lesz a »Kör« 25 éves története, kapcsolatban a többi ifjusági egyletek, körök, diákszövetség, diákkongresszus, mensa-academica, diákotthon stb. történetével és törekvéseinek ismertetésével és a kolozsvári ifjusági élet legkimagaslóbb alakjainak arczképével. Ára fűzve 2 frt, kötve 2 frt 50 kr., mely összeg április hó 30-ig küldendő be Kolozsvárra az »Egyetemi kör«-be (Jókai-utcza 4 sz.) A derék vállalkozást az ifjuság törekvései iránt érdeklődök figyelmébe szivesen ajánljuk.

»Paedagogiai Kalauz« czimen egy kis módszertani könyvecskére hirdet előfizetést *Soós Antal* áll. tan. képezdei tanár, kit az ultramontán körök nemrégiben üldözőbe vettek volt. Különösen az osztatlan népiskolát tartja szem előtt s arra kiván gyakorlati utmutatást adni, hogy melyik osztályt mivel foglalják el ugy hogy ezen foglalkozás megfeleljen egyfelől a tanulók képzettségi fokának, másfelől a tárgy fokozatos fejlesztésének. Egy évi tananyag van feldolgozva benne félórás tanmenetben példákkal, tájékoztató kérdésekkel és magyarázatokkal és óratervvel. Ára 40 kr, a mi »*Vesszősi József könyvkereskedése Kun-Félegyházán*« czímre küldendő május végéig. Tanítóinknak szives támogatásába ajánljuk!

Dr. Szabó Mihály nagy-enyedi kir. tanfelügyelő »Tanítók (tanítónők) jogai és kötelességei« cz. műve 3-ik teljesen átdolgozott kiadására az előfizetés határidejét április 15-ig hosszabbítja meg. Ára 2 frt, a mi részletekben is fizethető. Gyakorlati fontossága és használhatósága mellett kezeskedik az, hogy már 3-ik kiadást ért.

Hivatalos rész.

113—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *óczfalvi* IV ed osztályu egyházközség *papi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott kényelmes lakáson kivül 347 frt 68 kr értékü kepe és canonica portio haszonélvezete.

Pályázati határnap 1899. Május hó 5-e. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához küldendők Kecsetbe (u. p. Sz. Udvarhely).

Kolozsvártt, 1899 ápr. hó 9-én.

Dr. Bartók György,
ev. ref. egyházker. főjegyző,
h. püspök.

111—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *jákótelki* egyházközség *énekvezér-tanítói* állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom Jó lakás az ujonnan épült iskolaépületben. Az egyházközségtől hivatalos felszámítás szerint stolán kivül 96 frt 25 kr. értékü fizetés, 3 hold szántó és kaszáló haszonélvezete. Államsegélyből évi 290 frt

Pályázati határidő 1899. Május hó 5-e. Folyamodványok nt. Deésy Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvár, 1899. Április 11 én

Dr. Bartók György,
ev. ref. egyházker. főjegyző,
h. püspök.

110—1899. PALYÁZAT.

A marosvásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló ev. ref. egyházközség egyik énekvezéri, illetőleg énekvezértanítói állására ezennel pályázatot hirdet.

Javadalom: 1. Evi 600 frt. törzsfizetés, az egyházi pénztárból, havi előleges részletekben fizetve.

2. Lakáspénz gyanánt évi 140 frt, mely negyedévenként előre fizettetik; de fentartja az egyházközség magának azt a jogot, hogy lakáspénz helyett, esetleg természetbeni lakást adhasson.

3. Az egyházközségben eltöltött szolgálati évek után kiérdemelt s az 1893. évi XXVI. t.-cz. által is biztosított ötödéves korpótlék.

4. A kántori kanonika-porció haszonélvezete, (körülbelől 40 frt. érték) és

5. Temetési stóla (körülbelől 120—150 frt. értékben.

Az 1. szám alatti törzsfizetésből 500 frt, a 2. és 3-ik számok alá befoglaltak pedig egészen a tanítói fizetés részei s az országos tanitói nyugdij-intézetnek is ezen tanítói javadalom alapján leend tagja a megválasztandó. Az 1. szám alatt fölvett törzsfizetésből fennmaradó 100 frt. s továbbá a 4. és 5-ik számok alatt kitüntetettek: az énekvezéri javadalmat képezik.

A megválasztandó énekvezér, illetőleg énekvezértanító ezzel szemben köteleztetik egyházközségünkben az énekvezéri teendők pontos, lelkiismeretes elvégzésére. Mint tanító egyébiránt csak 14 lehetőleg vallás és egyházi énekóra tartásával lesz megbizva.

Az állás elnyeréséért csak oklevéles énekvezértanítók folyamodhatnak. Az a pályázó, a ki műének tanításra oklevélileg van képesítve és arra, esetleg egyházi dalárda vezetésére magát pályázati kérvényében ajánlja: előnnyel fog birni. A pályázók eddigi szolgálataikat, s katonai kötelezettségük állapotát is igazolni tartoznak.

Pályázati határnap: 1899 év május 5.

Folyamodványok, a fenti határidőn belül: az erdélyi ev. ref egyházkerület püspöki hivatalához küldendők be.

Kolozsvár, 1899. április hó 10.

Dr. Bartók György,
ev. ref. egyházker. főjegyző,
helyettes püspök.

211—1899. MEGHIVÓ

A széki egyházmegyének f. évi Május 4-én d. e. 9 órakor Szamosujvártt rendes közgyülése lesz, melyre van szerencsém a t. tag urakat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a tanács működéséről; tanügyi előadó, számvevő, közalap kezelő előterjesztései; pénztárnok jelentése és gondnokok, esetleg algondnokok kijelölése.

E gyülés alkalmával isteni tiszteletet tart t. Csürös Ferencz füzesi lelkész afia.

A közgyülést megelőző napon d. e. 9 órától kezdve tanácsülés és ugyanaz nap d. u. 4 órakor papi értekezlet lesz.

Felkérem paptársaimat, hogy a meghivót a képviselő urakkal közölni szíveskedjenek.

Szék, 1899. április hó 6-án.

Somkereki Miklós.
esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II évfolyam 16. szám. Kolozsvárt, 1899. Április 20.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Dr. Bartók György ref. püspök beszéde,

melyet püspökké választatása alkalmából közgyűlésünk színe előtt tartott.

Főtiszteletü Egyházkerületi Közgyűlés!

Nagyméltóságu Elnök Úr!

Hálás érzelmekkel veszem Nagyméltóságú Elnök úrnak hozzám intézett szivélyes üdvözlő szavait és köszönetet mondok a Főtiszt. egyházkerületi közgyűlésnek e reám nézve legmagasabb kitüntetésért, a melylyel engemet e pillanatban kegyesen megtisztelni méltóztatott, ha elgondolom, hogy nehány hónap leforgása alatt most immár másodizben fordul felém a Főtiszt. egyházkerületi közgyűlésnek kitüntető bízalma, melylyel az erőtelent anynyi kiváló munkása között az elsők sorába állította. Aggodalommal, félelemmel kérdezem magamtól: vajjon e kitüntető bízalommal és e bízalom által reám ruházott feladatok nagyságával erőim és tehetségeim arányban állanak-e? Vajjon a munkát, a melyet reám bízott, a várakozásnak megfelelően képes leszek-e teljesíteni? Aggodalmam még inkább fokozódik, ha reá tekintek a püspöki székre, a melyből anynyi kiváló s fényes tálentumokkal gazdagon megáldott apostoli férfiú vezette egyházkerületünk ügyét sokszor vész és vihar között, de mindig apostoli buzgósággal magát megtagadó odaadással, és a melyből csak imént távozott el a legnagyobbaknak egyike, kit a Gondviselés, mint hajdan a prófétát Izraelben, »vas-oszlopnak« rendelt vala, közöttünk hatalmassá tevén őt beszédben és cselekedetekben egyaránt.

Egyházkerületünk néhai püspöke, Szász Domokos, ki szellemének izzó munkájával örök emléket emelt magának egyházkerületünkben, midőn nagy célokat tűzött elénkbe, nehéz feladatokat hagyott reánk; *alkotásokat*, *intézményeket*, a melyeket én, mint az ő hivatali utóda, kegyeletes megemlékezéssel, mint drága örökséget veszek át, hogy a nekem adatott erők és tehetségek mértéke szerint azok fentartásáról, megőrzéséről, tovább fejlesztéséről gondoskodjam. Érzem a feladat sulyát és nagyságát és nyiiván hirdetem, hogy csak vállvetett, egyetértő munkával érhetjük el a nagy célokat, melyeket az ő magasra törekvő szelleme elénkbe tűzött. Azért az anyagi erők gyüjtése, akár a benső hitélet fejlesztése terén nagy feladatok várnak reánk, a melyeknek részletezésébe ez alkalommal nem bocsátkozom. Ebben az ünnepélyes pillanatban inkább kérő és esdő szómat intézem egyházker. minden egyes tagjához és legelső sorban épen azokhoz, a kikre egyházkerületünk főleg anyagi ügyeinek gondviselése bizatott. Az ugynevezett világi elem támogatása és segítő keze nélkül a mi munkánk a lelki pásztorok legbuzgóbb tevékenysége is csak hiába való küzködés, kárba veszett fáradság, olyan, mint az út porába hullott mag, mely gyümölcsöt nem terem. Erdélyi egyházkerületünk 3 évszázados történetében egész fényes sora vonul végig azoknak a világi nagyoknak, a kiknek nevével egyházközségeink népiskolái, templomai nagy részének és főiskolái mindenikének története szorosan és elválhatatlanul össze szőve van. Hiszem, sőt tudom. hogy Nagyméltóságotok és a világi elem ezt a munkát tovább akarja és fogja folytatni. Ebben a munkában óhajtok én is részt venni és megvagyok győződve a felől, hogy a midőn Nagyméltóságtoknak erre támogatását

kérem, a segítő kezet nem fogják megtagadni tőlem, hiszen a mi egyházkerületünk története az erdélyrészi magyarság története, s hogy ez a történet a jövőben miképen alakul, az iránt közömbös közöttünk senki sem lehet. Ezen segítő kezet kérem bizalommal úgy a tanári, mint a lelkészi kartól. A protenstantismus egy örökké való princzipium: szellemi életelv, a mely nem türi meg, hogy *hit és tudás* egymásnak ellenségei legyenek; a protestáns papnak tudománynyal, a protestáns tanárnak hittel kell magát felékesítnie, egyik sem felejtvén, hogy mi választott nemzetség, királyi papság, szent nép vagyunk, s bár különbözők a kegyelem lelki ajándékai és megosztva a munkakör, de egy a szellem, a mely bennünk munkálkodik és egy a czél, a melyért küzdenünk kell, hogy eképen mint élő kövek épittessünk fel lelki házzá, szent papsággá és vigyünk mindnyájan áldozatokat, a melyek kedvesek Istennek a Jézus Krisztus által. Ezt a munkát folytassuk mindnyájan tovább buzgalommal, egyetértő szeretettel, egyik a tanácslásban és vezérlésben, másik az anyagi erők gyűjtésében, egyik a tud. kincseinek gyüjtésében és közlésében, másik a Krisztus evangeliumának predikálásában emelje magasra a lobogót! Vessük kezünket mindnyájan az eke szarvára és ne tekintsünk azokra, melyek mögöttük vannak, ne resteljük, sőt tartsuk dicsőségesnek a munkát a mely reánk bizatott ápolni az emberi nem örökké való erkölcsi ideáljait, a szivekben oltárt emelni a nemzeti eszmények számára, és híven megőrizni atyáink hitét, a mely ezen idealok és eszmények ős forrásához, Istenhez vezet, hogy tőle nemes küzdelmeinkben erőt, bátorságot és bizalmat vegyünk.

Erre a munkára szentelem föl magam; agyamat és szivemet, testemet és lelkemet, egész életemet, hogy úgy a főtiszt. egyházker. közgyűlésnek, valamint a legfőbb bírónak ítélete reám nézve valamiképpen kárhoztató ne legyen.

Dr. Bartók György, erd. ev. ref. püspök.

Kolozsvár, 1899. ápr. 18.

Dr. Bartók György a mai naptól kezdve az erdélyi ref. egyházkerület püspöke. E szavakban egyházkerületünk öröme és reménysége van kifejezve. Dr. Bartók György nagy és solid tudása, legnemesebb tanulmányok és élettapasztalatok által fejlődött jelleme, magas lelkesedése, erős munkabirása nem maradhatott elrejtve. Dr. Bartók Györgynek vezérhelyre kellett állíttatnia, hogy teljesen érvényesüljön. Az erdélyi részekben nincs jelentősebb hely, mint a református püspöki szék s e székre nincs minden tekintetben méltóbb ember, mint dr. Bartók György. Isten azért ruházza választottait föl kiváló erőkkel, hogy az erők istenországa javára érvényesüljenek. Ennélfogva mi hiszszük, valljuk, hogy dr. Bartók Györgyöt a díszes állásra nem csak egy többségben levő párt, de minden párt fölött Isten hivta el. És dr. Bartók György nem csak valamely pártnak, de Istennek fog szolgálni és az Istennek szolgálat által szolgál a rábízott ügynek, az anyaszentegyháznak s mondjuk: az embereknek

Szász Domokos reformatori munkássága után az inkább konservativ munkának kell következnie, az extensiv hódítások után az intensivitásnak. Lapunk elején olvasható az a remek beszéd, melylyel püspöki hivatásának körvonalait rajzolta elénk. Nincs aggodalom, melyet e beszéd el ne oszlatott volna és nincs reménység, melyet e beszéd föl nem ébresztett volna. E beszéd nem részletez, de minden szóban itt egy-egy irányelv nyilatkozik meg. E beszédnek csodálatos vonzó ereje van, mely képes egyszerre maga köré csoportosítani egyházkerületünk minden tényezőjét, az egyházi és világi elemet egyaránt. Lelkünk nagy megnyugvással tekintett e férfiura, ki nagy hivatásának szeretetével és tudatával állott előttünk ott. Irányadó igazság van azokban a szavakban, melyeket főgondnokainkhoz s ezek révén a világi elemhez intéz tt. Érzék és kegyelet nyilatkozik itt egyházunk történelmi fejlődése iránt. Csak ily álláspontón érthetők meg a jelen föladatai. Uj püspökünk szemei előtt a »királyi'papság, szent nemzet, tulajdonná tett nép« képe lebeg. Ez valódi evangeliumi és protestáns elv, mely alkotmány-jogilag is termékeny. Ez elv csak a hierarchianak préjudikal, de soha egy valóban evangeliumi lelkészi karnak. Tudománynak és hitnek nem szabad ellentétnek lennie, mondja püspökünk. Ez a kijelentés megjelöli a papképzés irányát. Nem csak. Mert ez a mély igazság megköveteli, hogy összes alsó és felsőbb iskoláink ne csak egyházunk testéhez, de *szelleméhez* is hozzátartozók legyenek. Az egész beszéden emelkedett akkordban hangzik végig a hitélet mindenek fölött való jelentősége. Immár tudjuk, hogy a papi hivatás tekintetében püspökünk eszménye, melynek összes papjaink eszményévé kell lennie, a lelkipásztor

Valóban. Püspökünk beszéde egy szép és nagy *tett* vala. Megemlékezünk itt végre a programmbeszéd ama részletéről, hol az új püspök az ő nagy elődjének püspöksége alatt létrejött alkotások tovább ápolását tüzte ki feladatul. — Mikor a nagy, a hős Zwingli elesett, nagy volt az aggodalom: ki lép a helyére? A pártszenvedély vészesen hullámzott s nem volt kímélve Zwingli megdicsőült alakja sem. Zwingli utódja az akkori bremgarteni pap: a tudós és erős Bullinger lett, ki bölcsességgel, szilárdsággal vette át a felelősség-teljes hivatalt. A hatás mindjárt érezhető volt. A reformatio ügye megszilárdult. Nem csak. Abban a beszédben, melyet Bullinger a »prófétai hivatalról« tartott, Zwingli egyéniségének, nevének is fényes igazság szolgáltatott. Mi nem kívánhatunk nagyobb dicsőséget és áldást, mint azt, hogy legyen az új püspök a néhai püspöknek nem negatioja, de — kiegészítője. Kimagasló lelkek, még ha

ellenfelek is, még akkor is rokonok Mindnyájunkra nagy, felemelő hatásu volt minden pillanat, melyben új püspökünk a néhairól kegyelettel emlékezett meg, s a közelmult alkotások fenntartásáról, tovább építéséről szólott. Ilyenkor úgy tetszett nekünk, hogy dr. Bartók György szent munkára hevülő lelke és Szász Domokos megdicsőült szelleme ebben az ihletteljes pillanatban egymással — kezet szorított.

Molnár Albert,
szerkesztő.

Vallástanitásunk reformja.

II. A közép-iskolában

(Vége.)

Lenne tehát, a négy alsóbb osztály tantárgyainak beosztása a következő.

Első gymn. osztály. Bevezetésül az Izraelben kifejlődött messiási eszme. Jézus élete, működése, tanítása, halála, feltámadása s az első pünkösti esemény.

Második gymn. osztály. Az apostoli korszak. Pál apostol térítő útjai, bezárólag a ker. kath. egyház megalakulásáig, tekintettel mindenütt az első keresztyének szokásaira, hitére, erkölcseire, s az egyház első szervezetére.

Harmadik gymn. osztály. A keresztyén egyház rövid története.

Negydik gymn. osztály. Keresztyén hit és erkölcstan.

Úgy vélem, hogy ezen módosított tervben benne foglaltatik mind az, mire egy négy gymn. osztályt végzett tanulónak szüksége van; de nincs is benne semmi felesleges, mi az öszhangot zavarná, vagy a sikert nehezítené. Fel lehet azonban hozni ellene azt, hogy e beosztás és tananyag nem más, mint a mit egyszer már tanult a gyermek az elemi iskola 3-iktól 6-ik osztályáig és az ismétlőben. Igaz, nem is akart más lenni. De, mégis mássá válik röktön, mihelyt a dolgot úgy fogjuk fel, hogy itt nemcsak ismétel, hanem az ott tanultakat *ki is bővíti* minden tárgyból, s ezáltal még jobban *megerősödik* a vallásos ismeretekben. A különbözetet pedig a jó tankönyvnek kell megadni! Ekkor aztán, határozottan többet adunk, az egymásból foly, egy szerves egészet képez, és a mi fő dolog, a gyermekek fejlettségéhez van szabva. Igaz, hogy a harmadik osztályból kiesett a konventi tanterv szerint, s a pesti javaslat szerint is, a *hit és erkölcstan* (káté), de ott van helyette az egyháztörténet, mely éppen *felekezeti* oldaláról tekintve a kérdést, elmaradhatatlan.

Megfelelek még arra az eshetőleges ellenvetésre is, hogy ezen beosztás mellett, az ószövetségből, úgyszólva, semmit sem kaptak a növendékek, az tehát merőben ismeretlen lesz előttük. Hát kaptak valamit a messiási váradalomnál és kapnak a VI. g. osztályban, midőn kátét tanulnak, mert abban (pl. Nagy P.-féle) éppen a lelke, a magva van meg az ótestamentumnak, és annyi van meg, mennyi éppen a vallás-erkölcsi élet szempontjából szükséges.

A négy felsőbb osztály tananyagát az elmondottak után nem lesz nehéz kiválasztani. Szükség azonban itt is számot vetni az előttünk álló javaslatokkal.

Az *ötödik* osztályban a konventi tanterv ker. egyháztörténetet, a *hatodikban* symbolykát, s főleg a ref. egyház symbolumainak és hitrendszerének ismertetését ajánlja. Ez utóbbi osztály tárgyát a pesti javaslat igen alaposan megbirálja és kimutatja, hogy »mint önálló tantárgy, a középiskolákban nem foglalhat helyet. Kellő theol. előképzettség hiányában növendékeink, a folytonos magyarázgatás mellett is, a mi fontos és hasznos elem van a symbolikában ezen a fokon, az benne van az egyháztörténetben, s ha eddig talán nem lett volna benne, bele kell vinni most.«

Ezt a nézetet egészen osztom magam is; egy jól megirott egyháztörténet mellett nincs szükség külön symbolikára. Csak az a kérdés, hogy azt a jól megirott egyháztörténetet melyik osztályban tanítsuk? A pesti javaslat az *ötödik*, hatodik osztályban kívánja tanítani, mert ez *pótolná a hit- és erkölcstant is*, szerinte ugyanis, nem adatván ez külön tárgyként elő a felsőbb osztályokban. Ám, legyen; nem mondom, hogy ezúton is több eredményt nem érnénk el, mint a régi alapon, de a hit és erkölcstannak én mégis egy kis helyet óhajtanék adni a felsőbb osztályokban is. Ugyanis, ha már egészen elhagyjuk a symbolikát, mégis csak meg kell ismertetnünk a ref. egyház hitrendszerét, egy kissé bővebben is, mint az egyháztörténet keretében teszszük, mert éppen ez által kezd kidomborulni *vallástanításunknak felekezeti oldala*. És nem árt bemutatni a ker. hit és erkölcstant is, rendszerbe foglalva, hisz ez már lehetséges a gymnásiumban. E kettős studiumok helye, márcsak a fejlődés menete szerint is, a VII. gymnasiális osztály, a hol régebben némely gymnasiumban nem is tanítottak semmiféle vallás tudományt.

Ugyde, ezáltal kiszorulna innen *az összehasonlító-vallástan*. Nem baj, mert nem is ott annak a helye, hanem az *ötödik osztályban*. Mikor a négy alsó osztályban eltanítottak rövidbe foglalva, az egész ker. vallást, és még csak is *ezt*, — önkint kínálkozik, hogy szóljunk most, a *többi vallásokról* és kiemeljük, hogy miért tanultuk eddig csak a ker. vallást, micsoda fölénye van ennek a többi vallások felelt? Itt a helye annak is, hogy tüzetesebben megemlékezzünk a zsidó-vallásról, kimutatva a keresztyén vallásnak azzal való viszonyát. Igy kontemplálja ezt *Nagy* K. is. De, már ő a *hatodik* osztályban a ker. *vallásos eszmék* történetét kivánja tárgyaltatni. Ez, ha nem csalódom, egy kis dogma történet lenne, de ezt, még akkor sem tartom helyesnek, ha »az egyház külső történetének lesz kiegészítője«, mert nem illik bele a keretbe; mélyebben jár, mintsem a gymnásiumban lehetne tárgyalni. Hanem, itt, adandó elő a ker. egyháztörténet, mert ez önként foly az ötödik osztály tananyagából. Ugyanis, ha a tanuló megismerte a ker. vallás fölényét az összehasonlító vallástanból: ismerje meg most annak a vallásnak, jobban mondva annak az egyháznak történetét is, most már bővebben, oknyomozólag, mint a harmadik osztályban. Egy alkalmas kézi könyv azt is magában foglalhatná, mit N. K. gondol, s így az ő javaslatán csorba nem esnék.

Eszerint, a négy felsőbb osztály tantárgya a következő lenne:

Ötödik osztály Összehasonlító vallástan. Mondjuk pl. a Szász Domokos kézi könyve alapján, mely az esetben átdolgozásra várna. Tényleg Székely-Udvarhelytt 1876—1882-ig az V VI. osztályban *ezt* a tárgyat, ezen kézi könyv szerint tanították. Most, rö viditve, csupán az ötödik osztályban lenne tanítandó.

Hatodik osztály. Keresztyén egyháztörténet, azon elvek szem előtt tartásával, melyeket fennebb elmondottunk.

Hetedik osztály Hit és erkölcstan; s ennek keretében a ref. egyház hitrendszerének is ismertetése.

Nyolczadik osztály. Hazai prot. egyház-történet, a mint hogy ezt minden felszólaló ide is helyezi. De legyen meg ezen studiumban egyházjogunk s alkotmányunk rövid ismertetése is.

Úgy vélem, hogy a négy felső osztály tananyaga is, így előadva, egymásból folyó, kerek egészet képezne. Hangsúlyozni kivánom e mellett azt is, hogy az egész vonalon, az egyházi ének tanítás sehol sem mellőzendő. A módszerről és kidolgozásról külön, részletesen nem szólunk, mert tárgyalásunk rendén mindenütt érintve volt, s így álláspontunk abból kivehető.

Szólanunk kellene azonban a *más iskolákba* járó ref. növendékek vallástanításáról is, de már is hosszura nyult fejtegetéseink miatt nem tesszük. Annyit azonban kimondunk, hogy az elemi iskola és a gymn. egyes osztályainak megfelelő osztályokban ugyan ez a pensum tanítható, mert akkor az összekötő-kapocs és a kellő fokozat mindig meg lesz.

Végezetre pedig, megjegyzem, hogy ezeknek a dolgoknak az elmondásával nem akartam felforgatni a régi rendet, s eltörölni azt, a mi jó; sőt ellenkezőleg, egy porszemecskével kivántam hozzá járulni a reform. egyház erős fundamentumának megvetéséhez. Tekintse és birálja tehát mindenki e felszólalásomat ily szem pontból; elveimhez mereven nem ragaszkodom, sőt örvendeni fogok, ha jobbak által győzetem meg. Nézetem azonban, ez egész kérdésben az, hogy egyházkerületünk kormányzó testületének kell egy bizottságot kiküldenie, hogy az, a kérdést alaposan megvitassa és a szükséges reformokat megjelölje, mert most már *csak egy a szükséges dolog*: *hiveink megtartása és egyházunk megerősitése!*

Vajda Ferencz.

Tudósitás a konventről.

Az ev. ref. egyetemes konvent tárgyalásai ápril. hó 10-én kezdődtek meg és ápril. 13. napján végződtek be. Kun Bertalan tiszáninneni püspök imája volt a nyitány és ugyancsak Kun Bertalan püspök imádkozó szavai képezték a végakkordot. Mindjárt a tárgysorozat kezdetén a konvent jegyőkönyvbe igtatni határozta azt a hódoló részvétfelíratot, melyet az elnökség Erzsébet királyné halála alkalmából Ő felségéhez intézett. Majd jöttek azok a kegyeletes szavak, melyek néhai püspökünk elhunytához füződtek. Szász Domokos püspök emléke az egyetemes konvent ülésein többször fölelevenedett, bizonyságául annak, hogy a megdicsőült férfiu nemcsak az erdélyi egyházkerületnek, de a magyar református egyház egyetemének is egyik legkimagaslóbb alakja volt. Szász Domokos emlékének szép, igaz szavakat szentelt első sorban Kun Bertalan püspök, majd a közalapi végrehajtó bizottság jelentésében Kenessey Béla és a gyámintézeti végrehajtó bizottság jelentésében Petri Elek. A konventi jegyzőkönyvben pedig el hunyt nagy püspökünk emlékét Sass Béla, konventi jegyző kiváló tolla örökiti meg — A konveti testületben előfordult személyváltozások konstatálása s a megjelent tagok igazolása és az egyes bizottságok kiegészítése után Sass Béla referál azokról a kultuszminiszteri leíratokról, melyek a közalap javára százezer forintot és továbbá hetvenötezer forint rendkívüli államsegélyt útalványoznak ki. Tudásul vétetett azután az elnöki jelentés, mely az olasz evang. egyh íz 24. egyetemes gyűlésére vonatkozó meghívásunkról szól. Most jött a tárgysorozat 10. pontja: a közalapi végrehajtó bizottság évi jelentése. Referens: Kenessey Béla. A jelentés mindenek előtt kegyelettel emlékezett meg Szász Domokosról, kinek nevéhez van füzve az állandóbb jellegü tőkekamat és tőkeképző segélyek tervezete, valamint az egyetemes lelkészi özvegy- árva-gyámintézet megalapítása is.

Azután szól a közalap-kezelők 1897 évi számadásairól. Ezek szerint 1897-ben az öt egyházkerületben megajánlottak összesen 79,210 frt 75 krt. Ebből 1897-ben befizettek 70,872 frt 14 krt. Hátrálékban maradt 8338 frt 61 kr. A megajánlott összeg és a régebbi között határozott csökkenés van és ez Erdélyben $6^1/_2$%, Tiszántúl $^3/_4$%, Duna mellékén 2% a Tiszán innen és Dunán túl jelentéktelen.

A magyar földhitelintézet 1898. évi számadása szerint az összes bevétele volt a közalapnak 327,980 frt 49 kr. Ezzel szemben a kiadás 154,782 frt 44 kr, pénztármaradék tehát 173,198 frt 5 kr.

A közalap összes vagyona a Jordán-alapítványon kívül 1898. dec. 31-én 859,100 frt, a Jordán alapítványnyal együtt: egymillió nyolczezerötvenöt frt 8 krajcár.

Az 1899-dik évi költségvetés szerint a bevétel 125,788 frt 33 kr, a kiadás hasonlóképen ugyanebben az összegben van előirányozva.

Ezzel kapcsolatban tárgyalás alá került a theologiai akadémiák tanári karának nyugdíjintézete, a melyre vonatkozólag a konvent a következő határozati javaslatot fogadta el:

A theologiai akadémiák tanárai nyugdíjügyének a lehető legteljesebb mértékben leendő rendezését oly egyetemes egyházi érdekü feladatnak tekinti a konvent, a melynek megoldásához a kerületek és az érdekelt tanárok hozzájárulásán kivül az országos közalap tá mogatása is igénybe vehető, de miután tényleg oly egybeállított számítások az igényeket és a szükségletet illetőleg még nem állanak a konvent rendelkezésére, hogy most már megjelölhetné a nyujtandó összegek nagyságát:

felhivja a kerületeket, illetőleg a theologiai akadémiák tanárait, hogy készítsenek lehetőleg egy egységes nyugdijintézeti javaslatot, ha pedig ez nem volna kivihető, akkor külön-külön minden intézet tegyen számításokat, hogy azok alapján megközelíthető legyen az az összeg, melylyel a konvent ehez a nyugdijintézethez járuljon.

Az államsegély kiutalásánál felmerült az az eset, hogy az illető lelkész elhalt és az örökösök követelték a kiutalt összeget. Ebben a kérdésben a konvent kimondja, hogy a *megszavazott* segély az örökösöket is megilleti, mikor az illető pap a megszavazás idejében még életben volt, habár a segély *expediálása* előtt meg is halt.

Igen gondos, mélyre ható és tanulságos volt a közalapi végrehajtó bizottságnak jelentése, mely az egyházi adózás ügyében tett munkálatokról szólt. Kenessey Béla referált. Közöljük a következő érdekes adatokat:

Az öt egyházkerületben az egyháztagok összes száma 2,030,979. Az egyházi adót fizetők száma 633,469. Ezeknek összes állami adójuk: 7.186,476 frt 95 kr. A 10 frtnál kevesebb állami adót fizetők adója: 1.005,798 frt 60 kr. és ezt fizetik 297.006-an. Egyházi és iskolai fentartásra költségvetésileg fordítottak összesen: három millió 514,152 frt 61 krt. Az egyetemes egyház tagjainak egyházi adója az állami egyenes adóhoz viszonyított átlagos számítása szerint: 47·30%, tehát csaknem fele, de ebben nincsenek beszámítva azok a terhek, miket építkezések alkalmával viselniök kell. Kerületenként az állami egyenes és az egyházi adó relációja a dunamelléki kerületben: 41 12% a dunántuliban: 44·98%, a tiszáninneniben: 61 04%, a tiszántuliban 54 39%, az erdélyiben: 34·95% De nő e százalék, ha lejebb megyünk az egyházmegyékhez, a gyülekezetekhez s külön-külön leszállunk az egyes tagokhoz, kivált a legkisebbekhez. a 13 frt állami adónál kevesebbet, vagy épen semmi állami adót nem fizető tagokhoz, például egy házatlan zsellér fizet 13 frt 38 kr. egyházi adót, vagy egy napszámos fizet 11 frt 42 kr. egyházi adót, de már házas zsellér 15 frt 22 krt Micsoda elenyésző ehez képest a $^1/_8$-ad telkes gazdának 25 frt 47 krajcáros egyházi adója. Ilyen adatokkal részletesen ismerteti a jelentés az adózási viszonyokat és kimutatja, hogy a különböző adózási rendszerek szerint az, a ki 0—2 frt állami adót fizet, annak egyházi adója 2—5 frt, 2—5 frt állami adóra 3 frt 83 kr, 5—10 frt állami adóra 6 frt 79 kr. egyházi adó esik.

Ez ügyben a konvent bizottságot küld ki, mely egyházi adózási viszonyainkat tanulmányozza, az eddigi munkálatokat is felhasználja, ezeket az illetékes fórumokkal való érintkezés útján kiegészítse s mindezek alapján egy adózási reformtervet dolgozzék ki, tekintetbe vévén azokat a terveket, adatokat is, melyek a pénzügyminiszteriumban az állami egyenes adókra vonatkozólag megtalálhatók. A bizottság így elkészített egyházi adóreformterve aztán megküldetik az egyházkerületeknek s ezek által az egyházmegyéknek, hogy így autonomikus úton előkészítve kerüljön egyházi adózásunk reformjának terve végeldöntés végett a legközelebbi zsinat elébe. A konvent azonban az adóterhen való segítséget már a zsinati rendezés előtt megkezdeni óhajtja, s az egyházkerületeket útasítja is, hogy az adózási viszonyokkal foglalkozzanak, s a jövő évi konventre, sőt lehetőleg a jelen évi rendkivüli konventre (juniusban) oly munkálatokat nyujtsanak be, a melyek alapján a segélyezés eszközölhető legyen. A konvent a túlterhelt adófizetőkön addig is segítni akar, mig az adózási reform zsinatilag megállapítva lesz. A segélynyerés feltételévé tétetik azonban az is, hogy az illető egyházközség az egyházi adó arányos felosztását megvalósítsa. E tárgy után az ülés 10 percre felfüggesztetett, mely idő alatt báró Bánffy Dezső és Cike Lajos konventi bírókká választattak.

Aprilis 11-én a konvent testületileg vett részt a Kálvintéri templomban az 1848. évi törvények szentesítése emlékének szentelt ünnepen. Itt Szász Károly, dunamelléki püspök mondott hatásos imát. Istentisztelet után a konvent folytatta tanácskozásait.

Kenessey Béla közalapi előadó az egyes gyülekezetek és lelkészek segélyezéseire vonatkozó javaslatát terjesztette elő a közalapi bizottságnak. E szerint a rendkivüli államsegélyből kapott a dunamelléki egyházkerületből 47 lelkész 4320 frintot, a dunántúli egyházkerületből 73 lelkész 8780 forintot, a tiszáninneni kerületből 152 lelkész 16,075 forintot, a tiszántúli kerületből 181 lelkész 19,600 forintot, az erdélyi egyházkerületből 244 lelkész 25,625 forintot.

A közalapi egyszersmindenkori segélyből kapott a dunamelléki kerületből 9 egyház 690 forintot, 3 lelkész pedig 210 frtot; a dunántúli egyházkerületből 33 egyház 1695 frtot, 10 lelkész 370 frtot; a tiszáninneni kerületből 42 egyház 1950 frtot, 5 lelkész 170 frtot; a tiszántúli kerületből 85 egyház 2780 frtot, 23 lelkész 815 frtot; az erdélyi kerületből 96 egyház 3530 frtot, 4 lelkész 115 forintot.

A segélyek kiosztása után következett a kongrua ügye

Kenessey Béla előadó ismerteti ezt az ügyet s felolvassa a közalapi bizottságnak ide vonatkozó jelentését E szerint a bizottság elrendelte a jelentő ívek kitöltését, de a mint azok alapján a bizottság az ügyet tárgyalni kezdette, kitűnt, hogy egységes s minden felületességet kizáró munkálatot azokból nem lehet készíteni. Elrendelte tehát az adatok újabb beszerzését. Ezek csak ezelőtt pár héttel érkeztek a bizottsághoz és előre lehetett látni, hogy erre a konventre a nagy anyagot nem lehet feldolgozni. Azt inditványozza tehát a bizottság, hogy ennek az ügynek a tárgyalására rendkivűli ülések tartását határozza el a konvent. A konvent rendkivűli gyűlése junius hóra ki is tüzetett. A kongrua ügy tárgyalásával kapcsolatosan megemlékezvén Tisza Kálmánnak az egyházi téren is elavulhatlan érdemeiről és megemlékezvén azokról a durva támadásokról, melynek Tisza Kálmán az utóbbi napokban is a parlamentben, a kultuszminiszteri budget tárgyalásakor éppen egyházunk érdekében történt felszólalása közben kitéve volt, a konvent Tisza Kálmán iránt elismerését, hálás köszönetét fejezte ki.

Petri Elek a gyámintézeti végrehajtóbizottság jelentését olvassa. E szerint az 1898 évi járulék 91,661 forint. Ebből befizettek 69,438 frtot, hátrálék 22,223 forint, ehhez jön még az 1897. évről 3690 frt. Ez a tetemes hátrálék onnan származik, hogy egyfelől a mult évben sok elemi csapás érte az országot és a legtöbb helyen nem volt kielégítő a termés, másfelől pedig az is igaz, hogy igen sok egyházmegye nem fordított kellő gondot a járulékok behajtására. Erdélyben vannak egyházmegyék, hol a mult évről egyetlen krajcárt se fizettek. Indítványozza a bizottság:

1. hogy az esperesek utolsó esetben végrehajtás

és fegyelmi vizsgálat elrendelése által hassanak oda, hogy a hátrálékok megszűnjenek.

2. hogy a segélyekből mindenkor vonják le a gyámintézeti tartozásokat.

3. az esperesek tegyenek jelentést eljárásukról, mit a hátrálék ügyében foganatosítottak.

4. minthogy a földhitelintézet 1900-tól kezdve korona-értékben fog számolni, rendelje el a konvent a korona-értékekben való kiszámítást.

A gyámintézet jelenlegi vagyona: 423,192 frt 62 kr. Árvák s özvegyek segélyezésére 1898-ban fordított: 11,297 forintot és pedig segélyezett 49 özvegyet, 88 árvát, jelenleg segélyezni kell 76 özvegyet, 105 árvát, melyre 20,382 frt 86 kr. fedezet kell.

A költségvetést 121,455 forint bevétellel és 21,872 forint kiadással, 99,582 frt 37 kr. évi maradékkal kéri előirányoztatni. Továbbá tekintettel arra, hogy az özvegyek és árvák száma minden évben nő és így elkövetkezik és pedig 5—10 év alatt, az az idő, mikor a gyámintézet jövedelme nem lesz képes fedezni a szükségletet: kér a bizottság 100,000 frt segélyt 25,000 forintos évi részletekben.

A gyámintézeti bizottság indítványa s különösen az indítványnak az a része, mely a konventtől a gyámintézet részére újabben is négy évi részletben fizetendő 100 ezer forint segélyt kér, vita után ugyan, de elvégre mégis nagy többséggel fogadtatott el.

A papi nyugdijintézetre vonatkozó kérvények tárgyalása ez alkalommal levétetett a napirendről.

Ide szőjük be a konventi bíróság tárgyalásairól szóló tudósításunkat is s megjegyezzük, hogy a bíróság többeket s ezek között papokat is ítélt hivatal vesztésre.

A konvent harmadik napján szőnyegre került tárgyak közül itt mindjárt kiemeljük a *tőkesegélyosztó* bizottságnak jelentéseit. Referens: György Endre. A nyujtható segélylyel szemben a kérelmezők száma aránytalanúl nagy. A bizottság müködése óta 277 egyháznak 25 ezer forint utalványoztatott ki. Jelenleg 104 egyház kér 44 ezer forintnyi segélyt. Nehogy a fölöttébb felszaporodott segélykérvények megakasszák a bizottság müködését, a konvent kimondja, hogy az 1902 évig segélykérvények ne terjesztessenek a konvent elé. Most a következő segélyek utaltattak ki:

Az erdélyi egyházkerületben Lozsád 100 frt, Ugra 200 frt, Nagy-Teremi 100 frt, Oláh-Ujfalu 50 frt, Ilosva 75 frt, Szász-Brese 100 frt, Jákó-Telke 40 frt, Mikefalva 100 frt, Soványfalu 100 frt kamatnak megfelelő tőkesegélyt.

A dunamelléki egyházkerületben; Alcsuth 150 frt, Szabadka 350 frt, Nyém 25 frt. Ercsi 50 frt, N.-Hartyán 100 frt, Felcsuth 80 frt kamatnak megfelelő tőkesegélyt kapott.

A dunántuli egyházkerületben: Berhida 50 frt, Nélcz 50 frt, Felső-Gyarmat 100 frt, Alsó-Fegyvernek 40 frt, B.-Kis-Szöllős 50 frt, B.-Kövesd 30 frt, Kis-Mánya 40 frt, Réthel (Pozsonym.) 100 frt, Csicsó 50 frt, Veszprém, Nórap 50 frt, Kaposmérő, Galambos 40 frt. G.-Vezekény 40 frt kamatnak megfelelő tőkesegélyt kapott.

A tiszáninneni egyházkerületben: Vadna 75 frt, F.-Barczika 125 frt, Komlós 15 frt, Kér 25 frt, F.-Csáj 70 frt, B.-Ujfalu 12 frt, Andornok 25 frt, Komjáti 50 frt, Jenke 200 frt, Aranyos 75 frt, Vásárhely 75 frt, Vassa 60 frt, Balog 92 frt kamatnak megfelelő tőkesegélyt kap.

A tiszántuli egyházkerületben: Resicza 180 frt, Nyir Acsád 40 frt, Badaló 80 frt, Bökény 80 frt. Kis-Peleske 100 frt, Nagy-Gécz 80 frt, Dara 25 frt, Gálos-Petri 100 frt, Anarcs 50 frt, Feketető 50 frt, Pankota 65 frt, Péterszeg 150 frt, Tamásváralja 150 frt, Abód 500 frt, Megyeres 500 frt kamatnak megfelelő tőkesegélyt kap

Misszió.

A tőkesegélyosztó bizottság jelentése után Szabó János esperes a misszió-bizottság jelentését olvasta fel. A jelentésből kitünt, hogy missziói czélokra a duna melléki egyházkerületnek 4250 forintot, a dunántuli kerületnek 3850 forintot, a tiszáninneni kerületnek 3200 forintot, a tiszántuli kerületnek 6180 forintot, az erdélyi és romániai kerületnek 6400 forintot, összesen 23880 forintnyi segélyt utalványoztak ki. Ebből 1350 forint az uj segély. Említésre méltó még, hogy a Horváth és szlavonországi református egyházakban is elfogadták a magyar reformált egyházak törvényeit.

Annak a kérdésnek eldöntése, hogy a kántortanítói fizetésnek minő hányada vétessék kántori fizetésnek és minő hányada tanítói fizetésnek az egyházkerületekre bizatott. E tekintetben minden esetre leghelyesebb irányelv az, melyet Tisza Kálmán fejezett ki, hogy t. i. a kántortanítói fizetéseknek lehető legnagyobb része vétessék kántori fizetésnek, mert kántorokra mindig lesz szüksége az egyháznak a tanítói fizetés kiegészítése pedig állami föladat s igy az egyház az iskola államosítása esetében sem lesz anyagilag érzékenyebben érintve.

A tanárok hivatalos eskütételét kivánatosnak tartja a konvent. A vallástanárok jogainak és fizetésének ügyében a konvent a ref. gymnasiumokat a vallástanárok érdekeinek megóvására szólitja föl.

A tanügyi bizottság jelentéseihez a konvent hozzájárult.

Közöljük itt a gymnasiumok részére kiutalványozott államsegélyek összegeit:

Nagykőrös	11,000 frtot
Mezőtur	7,000
Kisujszállás	6,000
Miskolcz	12,000
Kolozsvár	13,000
Csurgó	6,000 » (az 1898-ra az állandóan kiutalványozott államsegélyen kivül még 4000 frtot kapott.)
Békés	4,000 frtot
Sepsi-Szt.-György államsegélyen felül 1898 évre	2,000
Székelyudvarhely	8,000
Marosvásárhely	2,000
Kecskemét	5,000
Zilah (államsegélyen felül az 1898. évre)	3,000
Budapest	12,000
Máramarossziget (az államsegélyen felül 1898-ra)	3,000

Gyönk 1,000 forint fentartási segélyt kapott.

Tudomásul vette a konvent továbbá, hogy a közoktatásügyi kormány a székelyudvarhelyi gimnázium mal tizenhatezer forintos, a kecskemétivel tizenkétezer forintos és a máramarosszigetivel tizenhatezer forintos szerződést kötött.

A konvent utolsó napján letárgyaltattak a *közjogi* és *közigazgatási* bizottságok jelentései is. Megemlitjük itt a dunamelléki egyházkerület fölterjesztését, hogy az evangelikus testvérek kisebb egyházi adó kilátásba helyezése által próbálják áttériteni a reformatusokat. E tekintetben intézkedés fog történni

Végül sajnálkozásunkat fejezzük ki afölött, hogy a vasárnapi munkaszünetnek kiterjesztése a mezőgazdasági munkásokra is ezuttal levétetett a napirendről, holott fölmerült az inditvány, hogy ez ügyben törvényhozási intézkedés kéressék. E kérdés mindenekelőtt valláserkölcsi kérdés s ezen a réven aztán természetesen az egyéni és társadalmi élet minden viszonyára kiterjedő kérdés. Úgy véljük, hogy a konvent, mint konvent, mint oly testület, mely a valláserkölcsi élettel minden más testületnél szervesebb viszonyban áll, mint egyházi testület e kérdésben nem sokáig fog a mostani, elvégre is negativ álláspontra helyezkedni

Különfélék rovata.

Egyházkerületünk rendkivüli közgyűlése ápril. hó 18-án, a tagok nagy érdeklődése mellett, tartatott meg. Az elnöki széket elfoglaló *báró Bánffy Dezsőt* lelkes éljenzés és taps fogadta. A sokaság viharos ékesszólása volt ez, mely főgondnokunk iránti ragaszkodásunkat tolmácsolta. Lelkes éljenzés fogadta belépésekor dr Bartók Györgyöt is, még akkor csak püspökjelöltet. Dr. Bartók György emelkedett szellemü imája után br. Bánffy Dezső a gyűlést megnyitja. Magvas beszédében kegyelettel mutat rá Szász Domokos néhai püspökünk fölidézett alakjára s jelzi a mai rendkívűli gyűlés főtárgyát: a püspökválasztást. A megjelent tagok igazolása s Kiss József egyházmegyei jegyző fölesketése után megtörténnek a szavazásra tartozó előkészületek s megkezdődik a szavazás. A szavazás eredménye következő volt: *Bartha Lajos* kapott 52 szavazatot, dr. *Bartók György* 122 szavazatot, *Szász Gerő* 87 szavazatot. Absolut többség hiányában másodszori szavazás rendeltetik el dr. Bartók György és Szász Gerő között. Most dr. *Bartók György* 145 szavazatot nyert, *Szász Gerő* pedig 110 szavazatot. Elnöklő főgondnokunk dr. *Bartók Györgyöt* az erdélyi ref. egyházkerület püspökének jelenti ki. E kijelentést a közgyűlés tagjai fölállva s nagy lelkesedéssel veszik tudásul. Báró Bánffy Dezső rövid és magvas üdvözlő beszédére az új püspök azt a nagy hatásu, bölcs és gyönyörü beszédet mondta el, mely lapunk elején olvasható.

Szász Gerő és **Bartha Lajos** a püspökválasztásnál kisebbségben maradtak. Ez a körülmény azonban semmit sem von le az ő érdemükből. Bartha Lajos és koszorus öregünk: Szász Gerő papi testületünk nagyra becsült, tisztelettel környezett alakjai maradnak továbbra is.

Dr. Ballagi Gézának az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottságban előadott és a közoktatási miniszternek az álllamvizsgálatra vonatkozó törvénytervezetét megvilágító igen értékes jelentése ki fog nyomatni. E jelentés és a ministeri törvényjavaslattervezet alapján a ref. jogakadémiák egy hó alatt megkészitik és beterjesztik véleméný-javaslataikat, melyek figyelembevételével dr. Ballagi, mint szakelőadó, ujabb munkálatot készit, melyet a tanügyi bizottság egy rendkivüli gyülésen fog tárgyalni s aztán a miniszterhez fölterjeszteni.

Főiskolai muzeumaink, könyvtáraink a ref. egyetemes tanügyi bizottság javaslata s az egyetemes konvent kozzájárulása értelmében, az állam által javasolt szövetségbe béléphetnek, fönntartatván mindig az illető felekezeti főhatóság hozzájárulása s kiköttetvén, hogy könyvtáraink s muzeumaink e szövetségbe lépés révén sem vonhatók el eredeti rendeltetésöktől, sem pedig ujabb költségekkel meg nem terhelhetők és a szövetség bármikor felbonthatónak marad.

Az egyetemes tanügyi bizottságban a gymnasiumi ügyeket *Váró Ferenc* referalta az ő nagy tudásával és mindig mélyre ereszkedő fejtegetésével. Memorandumában konstatálta, hogy az állami tantervben közeledés van a mi tantervünkhöz. *Váró* sürgeti továbbá, hogy a bölcsészeti előtanok 2 éven át tanittassanak heti 2 órán. Nem hallgathatjuk el azt a meggyőződésünket, hogy főgymnasiumainknak az eddiginél több philosophiai képzést kell nyujtaniok. Mert e tekintetben hanyatlás konstatálható Nem szabad, hogy a református mivelt osztály a katholikus mellett éppen e ponton háttérbe szoruljon. Igen értékes munka volt az az iskolai vagyonstatisztika is, melyet Váró készitett.

A debreczeni ref. theologia dogmatikai tanszékére a választás a májusi egyházkerületi gyűlés alkalmával történik meg a főiskolai tanári kar és igazgató-tanács ajánlatai alapján.

Jövő számunkban közölni fogjuk azon egyházak és lelkészek névsorát, a melyek és a kik a rendkivüli államsegélyben, vagy pedig a közalapi segélyben részesittettek. A tőkekamatsegélyben része sülőkről jelen számunk konventi tudósitása szól.

Örömmel konstatáljuk, hogy az egyházi énekes könyv ügyében, melynek Fejes István a mozgató lelke, ujabb lendület várható. Mi pedig lelkészek, tanitók gondoskodjunk, hogy aztán legyen is, a ki énekeljen.

Solymosi István bögözi nyugalmazott lelkész e hó 12-én 81-ik évében, négy évi szenvedés után meghalt. Temetése 14-én délután ment végbe általános részvét mellett, a háznál Bedő Ferencz sz.-udvarhelyi lelkész által mondott ima után. Néhai a régi gárda jellegzetes tagja volt. Mint a 48-as idők egyik rabján, az ott nyert benyomások hatása sokszor meglátszott egyházi munkálkodásában is. Népe egyszerű, leereszkedő. barátságos modoráért becsülte. Egyházmegyéje éles esze, munkabirásáért háromszor választotta meg esperesnek, a nagy papi ellenzék daczára. A kerületben is annak idején tekintélynek örvendett. Mikor vissza kellett vonulnia, lelépése okát, a beavatottak is inkább magánkörülményeiből magyarázták ki. Nyugodjék csendesen!

Hivatalos rész.

126—1899. KÖRLEVÉL

valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegye Nagytiszteletü Espereséhez és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes t. Tanácsához.

Fölkérem valamennyi egyházmegye Nagytiszteletü Esperesét, valamint a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek Tiszteletes t. Tanácsait, hogy a püspöki jelentés adatait az elmult 1898 évről a mult évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvében található minta szerint összeállítva, püspöki hivatalomhoz legkésőbb f. é. Május hó 7. napjáig mulhatlanul beküldeni szíveskedjenek.

Kolozsvártt, 1899. Ápril hó 20-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi evang. református püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

Az államilag segélyezett *székelyudvarhelyi ev. ref. főgymnáziumnál* az egyházkerületi közgyülés által rendszeresitendő *magyar és latin nyelvi uj rendes tanári szék* a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen választás utján be fog töltetni.

E tanszék évi javadalma 1200 frt. alapfizetés, mely a szerződés értelmében 1600 frtig emelkedhetik; továbbá öt izben járó 100—100 frt. ötödéves korpótlék, melyre nézve a tanintézeteknél töltött rendes tanári évek 10 év keretén belül beleszámittatnak, ezen kivül 200 frt. szálláspénz

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesitettségüket, védkötelezettségüket, esetleg eddigi szolgálatukat igazoló okmányaikkal felszerelt s az erd. ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsához czimzett folyamodványukat a székelyudvarhelyi ev. ref. főgymnázium előljáróságához 1899. máj. 16-ikáig nyujtsák be.

A megválasztandó tanár, a kinek ev. ref. vallásunak kell lennie, az 1894. XXVII. t.-cz. alapján lételsitett nyugdíjintézet jogos és köteles tagja.

A tanszék folyó évi szeptember hó 1-én foglalandó el.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától.

Kolozsvárt, 1899. évi április hó 10-én.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Parádi Kálmán,* h. titkár.

PÁLYÁZAT R. TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó kollegium főgymnásiumánál a f. évi egyházkerületi közgyűlésen választás utján a következő r. tanári állások kerülnek betöltés alá:

a. *Magyar-latin nyelvi tanszék.*

b. *Vallástanári tanszék.*

Évi javadalom mindkettőnél 1200 frt fizetés, — mely fokozatosan 1600 frtig emelkedik — 5 izben 100 frt ötödéves szolgálati korpótlék 250 frt. és 200 frt. szálláspénz tanári idősbség szerint, — esetleg természetben való lakás.

Mindkét tanárnál a heti óraszám 20-ig emelkedhetik. E mellett a vallástanár teendője lesz a főgymnásiumi ev. ref. vallásu tanulókkal a vasárnapi istentisztelet tartása és a legatusi minőségben kiküldendő növendékek kellő előkészitése.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitettségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt s az erd. ev ref. egyházkerület Igazgatótanácsához czimzett folyamodványukat a sepsi-szentgyörgyi ev ref. Székely Mikó kollegium előljáróságához 1899. május 16-ig nyujtsák be.

Csak ev. ref. vallásu pályázók folyamodványai vétetnek figyelembe.

A megválasztott tanárok kötelezett tagjai lesznek az 1894. évi XXVII t.-cz. értelmében létesitett orsz. nyugdijintézetnek s állásukat 1899. szept. hó 1-én tartoznak elfoglalni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától.

Kolozsvárt, 1899. évi ápr. 10-én.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Parádi Kálmán,* tanügyi előadó.

1211—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

A kultuszminiszter úrtól f. é. 841—III. 18. eln. számon kelt felhivás következtében tudatjuk czímekkel, hogy a kultuszminiszter kapcsolatban mult évi április hó 27-én, 1574. eln sz. a. kelt rendeletével egyszersmindenkorra megengedi, hogy azon tanulók, kik a m. kir. honvéd és cs és kir. közös hadseregbeli hadapród iskolákba való felvételeért pályáznak, pályázati kérvényeik sorsának eldöltéig, vagyis, évenként szeptember hó 20 ig, felvételi díj fizetése nélkül, de a fegyelmi szabályok pontos megtartása mellett látogathassák az illető középiskolákban a leczkéket.

Kolozsvárt, 1899 április hó 10-én.

Becsek Lajos, elnökhelyettes. *Parádi Kálmán,* tanügyi előadó.

FELHIVÁS.

a segédlelkész és a theol. académiát végzendő lelkészjelöltekhez.

A Dunántuli ev. ref. Egyházkerület *belső-somogyi Egyházmegyéjében*, több segéd és helyettes lelkészre lévén szükség: az Egyházmegyébe belépni akaró segédlelkészeket és végzendő theologus urakat, azon értesitéssel hivom fel — az alólirtnál leendő jelentkezésre, hogy a számukra fentálló állásokat, bármely időben elfoglalhatják.

Tájékozásul szolgáljon, hogy a belső-somogyi Egyházmegyében 64 anyaszentegyházunk van, melyből — ez idő szerint — három rendes lelkészi állás üresedésben áll. A segédlelkészek száma — a missiói helyettes lelkészeket nem számitva, — három: tehát a leendő segédlelkészek jövőjére a helyzet feltétlenül kedvező.

Homokszentgyörgy (Somogymegye) 1899. április. 10.

Barakonyi Kristóf, esperes.

ÉRTESITÉS.

A nagyenyedi ev. ref. tanitóképzőben az *irásbeli képesitő* vizsgálatok f. é. május 15-én kezdődőleg-, a *szóbeliek* junius 26—27. napjain fognak megtartatni. Folyamodni kivánók okmányokkal fölszerelt kérvényeiket május hó 10-ig terjesszék be az igazgatósághoz.

Nagyenyed, 1899. ápr. 11.

Nagy Lajos, képezd. ig.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 17. szám. Kolozsvártt, 1899. Április 27

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A concordatum és a patens.

Századunk uralkodó eszméi a római papság theokratikus világnézletével és hierarkikus törekvéseivel nem megegyeztethetők. Maguk a katholikus államok, melyek a műveltségben előre haladtak, intézményeiket liberális alapon fejtették ki. A pápák minden tiltakozása dacára, a névleg katholikus népek is a gondolat és lelkiismereti szabadság elvén felépült protestáns világnézetnek hívei. Igy számban bár aránylag keveset csökkent a katholikusok száma, de annál többet vesztettek az egyház elvei hatásukból a hívekre, míg bár számra a protestáns egyház nem is nyert túlsokat, de elvei nagy néprétegeket hatottak át.

Századunk első felében a nagy nemzeti áramlatok még a katholikus papság javarészét is magával ragadták, úgy hogy Róma cosmopolitikus törekvései — legalább a szülőfölddel szemben — reájok nézve lehetetlenség lett. Ez időkörben minden országban nyomaira találtunk azon lelkes odaadásnak, melylyel a kath. papság is szolgálta hazája szent ügyét. Mi, a magyarok tehetünk bizonyságot arról, hogy az 1848-as eszmék védelmében a kath. papság helyt állott és a következményeket, épp mint a protestáns papság, hazafias lelkülettel viselte. E korban a klérus nem sietett untalan Rómába tanácsért, mert saját lelkében útmutatást talált arra, hogy az adott viszonyok között mit kell cselekedni és mit nem.

Róma érdekében, a haza érdeke ellen, e nemzedékkel, melyet a nagy küzdelmek napjai a nemzet testével egybeolvasztottak, valamit megkisérleni, az a legnagyobb balgaság lett volna, mert a kezdeményező szembe találta volna magával nem csak a protestantismust, hanem ezzel egy csatasorban a kath. papságot is. E korban már kezdettek gondolkozni a felett, hogy a hit lelkiismereti dolog, tehát abba senkinek beleszólása nincs; de a hazafias- és közügyekben többé nincs ok a nemzet testét felekezetek szerint szét tagolni. Hazafias örömmel szemlélték a polgárok, mint kezdenek társadalmi téren a kath. és protestáns papok együtt működni.

Ilyen állapotok és ilyen közszellem tették elviselhetővé a nemzetre és az egyházra nézve a 48-as napok után a bekövetkezett szomoru időket. Ilyen egészséges közszellem mellett sikerült a Bach-féle concordatumot és később a patenst ártalmatlanná tenni.

A concordatumnak az volt a célja, hogy Róma érvényesítse vallási hatalmát a reactio és az absolutismus megerősítésére. Az előmunkálatokat tehát már 1852-ben megkezdették, úgy hogy a következő évben a püspöki konferencia is összehivatott Bécsbe, melynek feladata volt a concordatum részleteinek megbeszélése.

Az elkészült concordatumot a bécsi hivatalos lap 1855. nov 13-án közölte latin és német szöveggel, ennek értelmében az állam minden fegyverét lerakja az egyházzal szemben, azt a tényt pedig, hogy Ausztria a placetum jogot Rómának feladta, most szerződésileg is kitüntette. A concordatum alapján a pápa szabadon érintkezhetnék a monarchia papságával, egyuttal a magyar kir. patronatusi jog is megszüntettetnek jelentetett ki, még a vallási és tanulmányi alapokra nézve is.

A concordatum minden tételében a pápa, egy szóval az egyház hatalmának rendelte alá az állam hatalmát és ezáltal a Bach rendszere részére biztosítani akarta a klérus támogatását, ezt azonban csak Ausztriában érhette el, de nem egyszersmind Magyarországon is.

A magyar klérus eleitől fogva ellenszenvvel viseltetett a concordatum iránt. Ennek oka abban rejlett, hogy észrevette, miszerint a vallási és egyházi centralisatiot a politikai centralisatio mintájára keresztül akarják vinni.

Thun és Bach tényleg a kath. egyháznak a monarchiában egységes szervezetet akartak adni és a kath magyar egyházat a bécsi érsekségnek kivánták alá rendelni. Ilyen körülmények között a kath. egyház nem igen lelkesedhetett a politikai reakció mellett, mely az ő ősi szervezetét is felakarta bontani. Ennélfogva érdekeltek a magyar klérustól nem sokat remélhettek, és semmi esetre sem remélhették azt, hogy a klérus a reakciónak épp olyan erős bástyája lesz, mint Ausztriában.

Ausztriában el lehetett hitetni, hogy a monarchia mult századvégi hanyatlása a josephinismus tévedésének gyümölcse; de Magyarországot ilyen badar be-

széddel nem lehetett felültetni. A katholikus papság csendes resistentiája ellensúlyozására behozták a jezsuitákat. Bach ezzel kettős célt remélt elérhetni, egyfelől pótolhatni vélte a klérus hidegségét a jezsuiták túlbuzgósága által; másfelől remélte, hogy megtöri a protestantismust, mely a reaktio ellen nyiltan lépett fel. Azokat a katholikus püspököket tehát, kik a jezsuitákat egyházmegyéjükbe nem akarták befogadni, a kormány üldözte, sőt a purifikatio idején kolostorba záratta.

Egyidejüleg a protestantismus eltiprását a kormány szintén tervbe vette. A közös nyomás hatása alatt a kath. és protestáns papság között bizonyos benső szövetség jött létre. A katholikus papság ugyanis igen jól tudta, hogy ha a protestánsok vallásszabadsága elkoboztatnék, a magyar kath egyházra is rákerűlne a sor.

Magyarországon az egyház ősidőktől fogva bele tartozott a magyar állam közjogi organismusába, ezért midőn valamely hatalom az egyház szervezetét támadta meg, szembe találta magával az egész magyar nemzetet felekezeti különbség nélkül. Igy volt ez akkor is, midőn a kath. egyház támadást intézett Thun terve ellen, mert a mikor Thun az esztergomi primási széket Bécsbe akarta központosítani, tulajdonképpen Magyarország állami egységét és önállóságát támadta meg.

Ha a fentírtak állanak a katholikus egyházzal szembe, akkor annál inkább áll az, hogy a protestantismus összeforrt a nemzeti érdekkel és ennek culturalis haladásával. A bécsi és linci békekötés eredményei egyszersmind a nemzeti ügy sikerét is jelentették. A politikai reactio ép azért a katholicismust akarta felhasználni a protestantismus leverésére, de valamint előbb a protestánsok a katholikus egyház ellen intézett támadás alkalmával kivonultak, így most a katholikusok is védelmére szálltak a protestáns autonomiának.

Igy Bach csakhamar belátta, hogy nem elég a katholikus reactio a protestantismus ellen, mert a protestantismus Magyarországon hatalom és az abszolutismus született oppositiója. Elhatározta tehát, hogy a protestantismus ellen határozottan fellép, ezért a protestánsok üldözését meg is kezdette a concordatum megkötése után.

A patens 1859. szept. 1-én lett kiadva, melyben a császár elrendeli, hogy a két protestáns egyház a kormánytól függő hierarchiai szervezetté alakuljon. Thun, hogy a protestáns autonomia ne látszassék megsértettnek, hypocrita módon úgy vezette be patensét, mintha az a protestáns egyházak 1791. évi végzéseiből következnék.

A patens tényleg viszszaállította a régi presbyteri és synodusi alkotmányt, a helyi senioritasi és superintendensi conventekkel együtt. Tudniillik ezek képezték volna a törvényhozói hatalmat, míg a közgyűlés lett volna a hierarchia végrehajtó hatalma. A felügyelet gyakorlására a kultusministerium volt kiszemelve, melynek egy osztálya protestáns alkalmazottakkal vezette volna az ügyeket

A patens a prot. iskolák felekezeti jellegét meghagyta ugyan, de velük szembe a kormánynak oly nagy felügyeleti jogot biztosított, hogy az megsemmisítette volna tanügyi autonomiánkat. Ezen, a protestantismus ellen intézett államcsiny ha sikerül, az egyház egész külső szervezetét megsemmisítette volna.

Azt azonban el kell ismerjük, hogy Thun patense tulajdonképen nem volt absolut rossz, vagy feltétlenül inliberalis A patens több üdvös intézkedést tartalmazott az egyház-kormányzatra, törvényhozásra vonatkozólag, ezen kivűl a szegény egyházak segélyezésére államsegélyt helyezett kilátásba és az iskola ügyeire vonatkozólag is sok megszívlelendő tervet foglalt magában, de mindezekért a protestáns egyházak legféltettebb kincsét, szabadságát, iskolái felett a rendelkezési jogot kivánta cserébe, a mennyiben az uralkodó által kinevezendő főegyházi tanács gyakorolta volna a kormányzói és birói hatóságot.

Lehet hogy a németországi protestánsok, hasonló alkotmánynak, akkor örültek volna; de mivel nálunk, Magyarországon úgy az egyházi, mint a politikai alkotmányban az volt mindig a vezérelv, hogy az alkotmány legyen saját nemzeti vagy felekezeti akaratunk megnyilatkozása, így midőn mi magyarok és protestánsok történelmi alapon álló egyházaink védelmére keltünk, egyszersmind védtük Magyarország politikai alkotmányát is.

Látva az ellentállást, a reactio az erőszaktól sem riadt vissza. Maday-t, a tiszai egyházkerület későbbi evang. püspökét és a főgondnokot. Zsedényit bíróság elé állította; kivűlök többet, mintegy 100 embert fogtak még perbe, de ezek mind azt mondották, ninesen miért magukat védelmezzék, egyházukért készek bármely szenvedés elviselésére is.

Thun most már még a kerületi gyűlések tartását is betiltotta, hogy a késmárki eset utánzásra ne találjon. De azért az 1860. évi debreceni januáriusi vásár örökre emlékezetes marad arról, hogy a vásár ürügye alatt a tiszántúli egyház képviselői Debrecenbe mentek és a nagy templomban gyűlést tartottak. A megyefőnök tudomást vévén az esetről, biztossát a templomba küldötte, hogy mint magát kifejezte, az ott tartott törvénytelen gyűlést feloszlassa

(Vége következik.)

A hegyi beszéd tárgyalása

a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban.

Németh Sándor kartársam e b. lap mult évi 45. számában a hegyi beszédre hivja fel a vallástanitók figyelmét, s egy rövid mutatványt közöl arra nézve, hogy a hegyi prédikációt miként lehet és kell a középiskolák alsó- és a népiskolák megfelelő osztályaiban módszeresen feldolgozni s a növendékekkel megismertetni. Érdeklődéssel olvastam át a jelzett közleményt, mert magam is előszeretettel foglalkozom ezzel a tárgygyal, s teljesen egyetértek Németh Sándor barátommal abban, hogy a hegyi beszédre úgy a közép-, mint a népiskolai vallástanításnál nagy sulyt kell fektetnünk, hogy az ifju nemzedéket, még a konfirmáció előtt, okvetetlenül el kell vezetnünk ahhoz a forráshoz, a honnan istenországa evangéliumának élő vize a legnagyobb erővel és üdeséggel buzog fel.

Azt a magyarázati módot azonban, a melyet Németh S. a hegyi beszéd tárgyalásánál követ: nem tartom egészen helyesnek és célravezetőnek. Az általa közölt mutatvány azt a benyomást teszi az olvasóra, mintha szerző nem ismerné azt a nagy ellentétet, mely a hegyi beszédben kifejezett vallásos életelvek és a megcsontosodott mózeizmus között van; mintha nem tudná, hogy a kettő olyan viszonyban van egymással, mint az új posztóból való folt és ócska nadrág, az új bor és régi tömlő. Németh S. a Jézus által kimondott igazságokat csak körűl írja, a helyett, hogy az élet eseményei közé állítva, lélektani alapon szemeink elé rajzolná. Szinte nem tudjuk érteni, hogyan lehet a hegyi beszédet akár a szószéken, akár az iskolában magyarázni, ha nem tártuk fel a történeti hátteret s annak a kornak valláserkölcsi viszonyait, a melyben ezek az igazságok a világtörténetbe beléptek. Az igazságnak is meg van a maga élete, az abstrakt eszméknek is meg van a maga teste. Ezt az életet, ezt a testet kell az iskolában a növendékek elé tárni, s e tekintetben a katekhétának semmit sem szabad mellőznie, a mi által az ifju nemzedék lelkét előkészítheti, fogékonnyá teheti a Krisztus evangéliumának örömmel való befogadására, megtartására és gyümölcsözővé tételére.

Nem akarok most e kérdés bővebb elméleti fejtegetésébe bocsátkozni, sem pedig a Németh S. magyarázataira részletes birálatot mondani; e helyett legyen szabad nekem is a hegyi beszéd egyik részét (Kehr »Die christliche Religions unterricht in der Oberklasse, der Volksschule« cz. müve nyomán) magyarázat tárgyává tenni s a fennebb hangoztatott elveket példával illusztrálni.

Bevezetés

A hegyi beszéd elemzését, vagyis a voltaképpeni tárgyalást egy rövid tájékoztató bevezetés előzi meg, a melynek tartalma, főbb vonásaiban a következő:

Az evangéliumok Jézusnak számos beszédét őrizték meg az utókor számára. Ezek között legnevezetesebb a hegyi prédikáció (Mt. V—VII. r. Luk VI. 20—49) mely Jézus tudományának a magvát, alapeszméit foglalja magában, s éppen azért kiváló figyelmet érdemel.

A hegyi beszédet Jézus nem »kézzel csinált« templomban, hanem a természet nagy templomában, tanitványai és az összegyült sokaság előtt tartotta; szószékűl egy kicsiny (ismeretlen nevü) hegy szolgált, — innen az elnevezés: hegyi beszéd.

A nagy mester ebben a beszédben a keresztyén vallásos és erkölcsi élet (istenországa) örökkévaló alap törvényeit mutatja fel, olyformán, hogy a saját vallását a zsidó vallással, tanítványait a farizeusokkal és irástudókkal, önmagát pedig Mózessel és a prófétákkal állítja szembe. Mily nagy a különbség a két vallásalapító között? Mózes félelmet hirdet, Jézus szeretetet, Mózes büntetést, Jézus kegyelmet; amaz törvényt hozott, mely szeretetet követel, emez evangeliumot, mely szeretetre indít; Mózes külső törvényességet, Jézus benső tisztaságot kiván; Mózes átkot, Jézus áldást, Mózes kárhozatot, Jézus üdvösséget prédikál. Valóban alig gondolható nagyobb ellentét, mint a minő a Sinai és a boldogságok hegye, a tiz parancs és a hegyi beszéd között van

Hogy Jézus a hegyi beszédet, mint egységes egészet mondotta-e, vagy pedig a Máthé-evangelium írója szerkesztette össze a különböző időben és helyen tartott beszédekből? — e kérdés eldöntése nem a katekhéta feladata. A hegyi beszéd iskolai tárgyalásánál, a szerkezetre vonatkozólag, elég csak annyit megemlíteni, hogy az egész beszéd egy alapgondolaton épűl fel, mely a Jézus tanításainak központja, vezéreszméje. Ez az alapgondolat, ez a vezéreszme: istenországa.

Istenországa (mint tudjuk) Jézus szerint »nem e világból való, nem külső politikai hatalom; nem olyan földi birodalom, a milyent a zsidók vártak és reméltek, és a melyben a választott nép fog uralkodni a föld többi népein. Istenországa, vagy a mennyeknek országa, nem egyébb, mint isten akaratának uralma az emberi szivben, midőn az ember nem a saját bünös vágyait és hajlamait követi, hanem isten akarata szerint érez, gondolkozik, akar és cselekszik Az ilyen emberek Istennek fiai, egymásnak testvéreí s együtt e földön istenországát alkotják.»*)

Ennek az országnak alaptörvényeivel fogunk a hegyi beszéd tárgyalása rendjén megismerkedni.

A hegyi beszéd felosztása.

A hegyi beszédet tartalmi szempontból *három* részre oszthatjuk.

Az I. vagy bevezető részben (Mát. V. 1—16.) Jézus istenországa tagjainak boldogságát és a tanítványok hivatását mutatja fel;

a II. részben (Mt. V. 17 -VI. 34.) megmondja, hogy ő maga miért jött, működésének mi a czélja? s ezzel kapcsolatban rajzolja azt a tökéletesebb kegyességet, a melyet istenországa polgáraitól kiván;

a III. részben (Mát. VII. 1 -23.) pedig utasításokat ad arra, hogy embertársainkkal szemben miként viseljük magunkat?

Végül egy megragadó hasonlattal figyelmezteti a hallgatókat, hogy a kik az ő beszédét meghallgatják és cselekszik, az olyanok kősziklára építenek, de a kik nem cselekszik, fövényre építenek. (V. 24—27.)

(Folytatása következik.)

Ifj. Péter Károly.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. április 16.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Br Kemény Kálmán, Simó Lajos, Zeyk Dániel, gróf Bánffy György, egyházkerületi főgondnokok; Dr. Bartók György, főjegyző, Bartha Lajos, közügyigazgató, Bihari Sándor, Szász Dénes, Dr. Vályi Gábor, Herczeg Lajos, Kenessey Béla, Br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, ig. tanácsosok és a hivatalnokok

Elnöklő főgondnok aa. üdvözölvén az ig tanácsnak, Gyarmathy Zsigmond aa. kivételével, teljes számban megjelent tagjait: az ülést megnyította s utasította h. titkár aát a rendkivüli közgyűlés tárgyainak és

* Dr. Bartók: »Bibliaismertetés« 79. lap

azután a napirenden levő folyó ügyeknek előterjesztésére.

A közgyűlés tárgysorozatának megállapításán és az alakulásra vonatkozó előterjesztéseken kivül, tudvalevőleg csak egyetlen tárgyra nézve, t. i. a püspöki özvegyek, illetve árvák lakás-illetményének meghatározása iránt kellett a közgyűléshez külön javaslatot terjeszteni, hogy e kérdés, melynek szabályozása a püspöki özvegyek ellátásáról szóló 1885 évi közgyűlési 12. jkvi sz. határozatban mellőztetett, szintén megoldást nyerjen. Ig. tanácsunk javaslata akként állapíttatott meg, hogy az özvegy-árvai kegyjavadalom igénynyel biró püspöki özvegyek, illetve árvák a püspök halálát követő polgári évnegyed első napjától számítandó három hóig legyenek jogosultak a püspöki szállást használni, eltérően a zsin. tör végrehajtására vonatkozó Utasítás 200. §-sától, melynek értelmében e szállás $^1/_2$, sőt $^3/_4$ évig is lekötve van, nem kis akadályát képezve a püspöki szék betölthetésének, anélkül, hogy ez akárcsak a kegyelet szempontjából is szükséges volna, mert hisz a püspöknek, mint rendes lelkésznek, szintén természetben kiszolgáltatott lakás áll egyházközsége részéről is rendelkezésére, melyet a kegyeleti év alatt özvegye, illetve árvái használhatnak.

A folyó ügyek között első helyen Parádi Kálmán, ig. tanácsos, t. előadó aa kérése mutattatott be, melyben nevezett aa., betegeskedésére tekintettel, öt hónapi szabadságot kér. Ig. tanácsunk őszinte sajnálattal vette tudomásul tan. előadó aa. gyöngélkedését s az egészsége helyreállitása czéljából kért szabadságot megadta, fölhatalmazván az elnökséget a helyettesítés iránti intézkedés megtételével.

Ugyancsak sajnálattal vette tudásul ig. tanácsunk t. Szász Károly, alsó-siménfalvi körlelkész aa. betegeskedését is, és részére, szept. 1-éig, szintén szabadságidőt engedélyezett, az egyházaiba való beszolgálás kellő ellátása mellett, hogy egészsége helyreállítása végett magát gyógykezeltethesse.

A görgényi egyházmegyei tanács föllebbezése vétetett, ezek után, tárgyalás alá, melyben az egyetemes konventhez folyamodik az iránt, hogy a kongrua-ívekben fölszámított lótartási átalányok, illetve fuvadíjak, tekintet nélkül az egyházkerületi superrevissio rendjén netán eszközölt reductiókra, teljes összegekben folyósittassanak. Ig. tanácsunk a föllebbezést ajánlattal terjesztette a konvent elé, megjegyezve, hogy az egyházkerületi hatóság, mint e kérdésben pusztán véleményező testület, szigoruan a kiadott útasitás értelmében járt el, de azért a föllebbezésben vázolt és jogosult fölfogás méltánylását s érvényre juttatását nagy örömmel venné.

Kajántói egyházközségünk indokolt kérésére megengedtetett, hogy iskolájának államositása iránt a tárgyalásokat megkezdhesse.

Mező-paniti egyházközségünk határozata, mellyel öreg lelkészét, t. Muzsnay Pál aát, orvosilag igazolt szolgálatképtelentsége miatt, tisztességes nyugalomba bocsátotta, jóváhagyó tudomásul vétetett.

A mező-sámsondi egyház összes termény-kepéinek a kepeváltási alap terhére történt megváltása, a kepeváltság biztosságát czélzó nehány föltétel kikötésével, jóváhagyást nyert s az ennek folytán módosult papi díjlevél, 1044 frt. összegben, a szokásos fentartással, megerősíttetett

Végül, — nehány apróbb gazdasági kérdés elintézese után. — Pátkay János, sövényfalvi lelkész aa. folyamodását vette ig. tanácsunk tárgyalás alá, melyben az illető lelkész aa. orvoslást kér a felfalusi papi pályázatok megvizsgálására kirendelt bizottság amaz eljárása ellen, mely szerint ő a pályázásból, a zsin. törv. 227. §-a alapján kizáratott. Ig.-tanácsunk azonban úgy találta,, hogy e kérdés eldöntése a közig. bíróság hatákörébe tartozik, miért is sem az érdemi elintézésbe, sem a véleménv-nyilvánításba be nem bocsátkozott.

Ekkor elnöklő főgondnok aa. őexcellenciája az ülést bezárván, fölkérte a tagokat, hogy 19-én d. e. 11 órakor újabb ülésre összegyűlni szíveskedjenek.

r. s.

Irodalom.

Ekkehard: Walterdal. Fordította Kőrös Endre dr. (ref. főgymn. tanár) Budapest 1898. Singer és Wolfner bizománya, 8 r. 64 lap. Ára 1 korona.

Fordítnak nálunk tücsköt-bogarat. Ám ha világirodalom remekeit akarjuk olvasni zengő nyelvünkön, minden lépten nyomon megakadunk. Ez sincs meg, az sincs meg, vagy másodkézből vett megbizhatatlan, költőiség nélkül való színtelenségekre találunk. Mindig örülnünk kell, ha igazán becses dolog mesterére akad. Ez a könyv valóban ilyen. A *Walterdal* a németeknek hires, sokat emlegetett, sokat tárgyalt ősrégi költeménye A tizedik évszázban irta Ekkehard szent-galleni szerzetes, valószínüleg néphagyományok alapján. Az akkori szokás szerint latin nyelven készült, de igazi német szellem lengi át, mint a hogy a mi középkori latin krónikáinkban is több nemzeti szellem van, mint az összes magyar nyelvű legendákban. Nemcsak azért becses, mert mint régiségnek történeti értéke van, hanem mert hősmondáknak poétikus, jól szerkesztett, vonzó feldolgozása. Nem kell belénk magyarázni szépségeit, önként érezzük egyszerű. üde báját. Minket azért is érdekel, mert egyik szereplője Attila s Attilát úgy rajzolja, a mint a mi emlékeinkben, a mi szivünkben él: nagynak, nemesnek, hősnek, kegyesnek. Meséje egyszerű, egységesen, tömören alkotott, tizenkét *kalandban* elmodva. Attila, hadat vezetve nyugotra. Gibich frank király meghódol s tuszul adja fejedelmi rokonát, Hágent. A burgund Herrich király szintén, tuszul adván egyetlen leánykáját, a bájos Hildgundot. Aquitánia királya, Alphert, fiát, az ifju Waltert. Attila és neje, Oszpirin, szeretettel, gyöngédséggel bántak velök, mint édes gyermekeikkel. A két ifju kiváló hőssé, Hildgund gyönyörű nagy lánynyá fejlődött. Hágen haza szökött. Annál gondosabban ügyeltek a más kettőre. Ám Walter dicsőséges csata után, összebeszélve Hildgunddal, ki gyermekkorától fogva neki volt szánva, egy lakoma alkalmával lerészegíti a húnokat s maga menekűl kedvesével. A rajnáig értek. De Gunter frank király, hogy elvegye tőle a kincseket, tizenegyed magával megtámadja. A költemény legnagyobb részét (IV—XII.) azok a párharczok teszik, melyeket Walter egy sziklaszorosban egyenként ví velök. Utoljára Gunter és Hágen marad, Walter régi barátja, ki kedve ellen, Gunter kényszerítésére száll csatára. A többi mind elesett. Csellel a síkra csalják. Nagy viadalban Walter a királynak lábaszárát vágja le, Hágennek kiüti félszemét és hat fogát, de maga is elveszti a jobb karját. Hildgund beköti a sebeket, a bajnokok tréfás beszéd közben béke áldomást isznak. A hős hazájába tér, a hol ujjongva fogadják. Megtartja nászát kedvesével s

hogy apja elhalt, úr lőn az Aquitánokon és harmincz éven által uralgott boldogan, győzve sok csatán.

Kőrös, az eredeti latin szöveg folytonos szemmel tartásával, Scheffel német fordítását követi s a hexaméter helyett is niebelungi sorokat használ. Mindenütt szépen, zengzetesen, magyarosan, igazi költői lélekkel és tehetséggel fordít, le nem törűlvén, illetetlen hagyván az eredetinek csillogó himporát. Bevezetésűl pedig rövid, de magas ismertetést ír tájékozásképen a műről és szerzőjéről.

Bizonyára nem állapodik itt meg. Tovább dolgozik e téren, nyilvánuló kedvével és hivatottságával.

Különfélék rovata.

Dr. Bartók György püspök életrajzából a következőt közöljük:

Bartók György dr. Málnáson — Háromszéken — 1845. április 23-án született. Székely szülői korán kezdték taníttatni Málnáson, majd Sepsi-Szent-Györgyön, később Nagy-Enyeden a hires Bethlen-főiskolában, hol 1867 ben tette le az érettségi vizsgálatot. Ugyanitt végezte a jogi és theologiai folyamokat s 1871-ben kitüntetéssel tette le a papi vizsgálatot. 1872. év őszén Tübingába ment egyetemi tanulmányai fejlesztésére, hol doktor phil. czímet nyert és mikor 1874-ben visszatért hazájába, néhai Nagy Péter ev. ref. püspök maga mellé választatta titkárul, egyuttal a kolozsvári ev ref. gimnáziumban segédtanár, a Ferencz József tudományegyetemen pedig magántanár lett. 1876. április 23-án a nagyenyedi ev. ref. egyházközség ritka lelkesedéssel papjává választotta, hol mint lelkész és mint iró fényes szónoklataival és tollával szolgálta vallása, egyháza és nemzete nagy érdekeit. Védte a Bethlen-kollégium theologiáját, fejlesztette városa közoktatását, részt vett minden nemes társadalmi mozgalomban, a hol a közjónak szolgálni lehetett. 1892. február 4-én a szászvárosi ev. ref. egyházközség választotta papjául, de midőn Kovács Ödön elhaltával, mondhatni, árvaságra jutott a Bethlen-főiskola theologiája, kész volt egy évig elhagyni kényelmes papi állását, csakhogy az ifju lelkészek nevelése s oktatása nehéz gondját magára vállalhassa. Az ifju papság és mindazok, kik nemes ügybuzgalmát méltányolni tudták, nem hagyták csöndes visszavonultságában, hanem 1898-ban generális nótáriussá — egyházkerületi főjegyzővé választották s ezzel a püspök utáni első egyházi állásba jutott. Bartók György irodalmilag is tevékeny munkás. Érdekesebb művei: »Lessing, mint theologus«, 1872. »Bodola püspök életrajza«, 1877 »Az erkölcsi élet legfőbb kérdései«, 1879. »Népiskoláink és a vallásos nevelés«, 1885. »Biblia-ismertetés«, mely már második kiadást ért, 1895. »Bibliai elbeszélések«, 1897. »25 év a Bethlen-főiskola theol akadémiájának történetéből« Azonkivül 1876 ban megindította az »Egyházi és iskolai szemle« czímű lapot, melyben több nagyobb dolgozata jelent meg.

A »Magyar Pestalozzi«, a gyakorlati nevelés kitünő közlönye az erd. ref. püspökválasztás alkalmából így ír:

Iskolai igazgatóból püspök. Valóságos népiskolai igazgató volt még ezelőtt hét évvel N.-Enyeden Bartók György dr. A város választotta meg rendes évi fizetés mellett elemi leányiskolájához tudós és népszerü ev. ref. papját. És Bartók komoly hivatásszeretettel és alapos módszertani jártassággal vezette és fejlesztette virágzásra a gondjára bizott népiskolát. De egyáltalában szivvel, lélekkel, szakszerü képzettséggel és gyakorlati nevelési érzékkel munkálta az iskola ügyét papi, akadémiai tanári minőségében; mint községi, iskolaszéki és állami polg. leányisk. gondnoksági tag, mint tanügyi iró és iskolai szaklap szerkesztője. Ezt a kitünő férfiut emelte az erdélyrészi egyházkerület f. hó 18-án tartott közgyülésében, a hivek nagyjainak közszeretete a főpásztor díszes helyére A gyülésen Bánffy Dezső báró nagytekintélyü főgondnok elnökölt és a szavazást Váró Ferencz n.-enyedi főiskolai tanár, Sándor József Emke főtitkár, orsz képv. és Rettegi Ferencz birtokosból álló bizottság ellenőrizte. Tomboló lelkesedéssel fogadták a választás eredményét. Tisztelettel üdvözöljük az uj püspököt, kit a szeretet, a tudomány, a bölcseség fog vezérelni elüljáró léptei ben. Legyen Istentől áldott minden nemes törekvése és egész hitbuzgó, hazafias működése!

Folyó évi rendes közgyűlésünk május hó 25-én kezdődik. E napon tartatik meg néhai püspökünk *Szász Domokos* emlékünnepe. Az emlékünnepen dr *Bartók György* püspök tart imát, emlékbeszédet pedig *Kenessey Béla*, theolog. igazgató Május 26-án lesz az új püspök beigtatása, melyre *Antal Gábor* dunántúli ref. püspök fog eljőni. Május 28-án lelkész-avatás.

Nt. Tavaszi Józsefné gyűjtését a Szász Domokos mellszobor-alapra és szeretetházra jövő számunkban részletesen számoljuk el. Most csak jelezzük, hogy a gyűjtött összeget tiszt. Molnár Lőrinc aa. utján mai nap kézhez vettük s takarékpénztárba helyeztük.

A budapesti nagypénteki ref. társaság maga is egy *élő* társaság s így csak természetes, hogy e társaságból folyton árad az élet Közelebbről a társaság választmánya ülést tartott *Hegedűs Sándorné* védnöknő elnöklete alatt. A társaság nemes céljaira a folyó évi nagypénteken 554 frt. 99 kr. gyűjtetett A társaság anyagi ügyeinek fejlődését megvilágitja a gondnoki jelentés amaz adata, mely szerint csak e folyó évben már 10 ezer forinton fölül áll a bevétel, míg a kiadások összege 224 frt. 93 kr. A Kamara erdőbeli telken »Gyermekotthon« épitése vétetett tervbe. E czélra 37 ezer forint már készletben van; azonban az alapnak még nagy fejlődésre van szüksége, mert csak 50 gyermek évi ellátása már évi 5000 forintnyi jövedelmet tesz szükségessé. Ez a valóban élő, munkás egylet, is merjük el, mind nagyobb és nagyobb dolgokat cselekszik.

A tanügyi bizottságnak a konvent elé terjesztett jelentéséből álljon itt nehány adat, mely a tanítói állásokra és iskolagyünkre vet nem egy tekintetben tanulságos világosságot: *Üres tanitói állás* volt 1897-ben a dunamelléki kerületben: 22. a dunántuliban 64, az erdélyi kerületben: 83, a tiszáninneniben: 58, tiszántuliban: 68, összesen 295. — *Az 1868. év óta megszünt* tanítói állomások száma: a dunamelléki kerületben 15, dunántuliban: 13, erdélyiben 269, tiszáninneniben: 18. tiszántuliban: 98, összesen 413. — *Lelkésztanitóság* van a dunamelléki kerületben: 6, dunántuliban: 8, erdélyi kerületben 5, tiszáninneniben 19, tiszántuliban 5, összesen: 44. — *Községi iskola* helyettesiti a megszünt egyházi iskolát: a dunamelléki kerületben 9, dunántuliban 1, erdélyi kerületben 63, tiszáninneniben 6, tiszántuliban 33, összesen 112. Elég tekintélyes szám, de még több ref. iskola lett államivá. Csak az erdélyi kerületben 206 oly állami iskola van, melyek felekezeti iskoláink helyébe jöttek. Az öt ref. egyházkerületben az országos törvény értelmében még 379 tanítói állomás volna szervezendő, de fedezet csak 54 állomásra mutatható ki.

Gyászlap. *Tóth Sámuel* debreceni theol. tanár, a tiszántuli ref. egyházkerület főjegyzője, ez a tudományban és életben kimagasló ember f. hó 18-án elhunyt. A magyar egyetemes ref. egyház történelmének egy nevezetes része marad e férfiú az ő mindig hű, lankadatlan munkássága által. Tóth Sámuel az 1872. év óta jegyzője volt a tiszántuli kerületnek, 1877 év óta az egyetemes konventnek, 1879. év óta az egyetemes tanügyi bizottságnak, és a debreceniés budapesti zsinatoknak is. Mikor Tóth Sámuel az egyházkerületi jegyzőségtől vissza vonult, egyházkerüle őt tiszteletbeli főjegyzőnek

választotta s nevére alapitványt tett. Legyen áldott e nagyérdemű s puritán jellemű férfiú emléke!

Gyászlap. *Ifj. Ambrus Károly*, theol. fakultásunk szép reményű növendéke f. hó 20-án szülővárosában: Marosvásárhelyt elhunyt. Mindnyájunkat fájón érint egy szép jövendőnek emez elsötétülése. Legyen áldás emlékén.

Megpáleázott gyermek. Nehány nap óta Berlin polgárságát egy igen érzékenyen vett ügy foglalkoztatja, mely a berlini városi képviselőtestület ülésén is szóba kerűlt. A potsdami katholikus Józsefintézetben ötven árvagyermeket neveltet Berlin város tanácsa s a gyermekeket apácák gondozzák. A mult esztendő őszén Carola nővér ötven botütéssel kegyetlenül megvert egy tizesztendős fiucskát. A dolgot följelentették és Bergmann orvostanár a törvényszék előtt annak a véleménynek adott kifejezést. hogy a verés mit sem ártott a gyereknek, kinek egész valója különben is arra mutat, hogy gonosztevő lesz belőle. Carola nővért fölmentették, de az ügyész fellebbezett. A berlini árvaszék elhatározta, hogy az ötven árvát kiveszi az intézetből. Ezzel mintha befejeződött volna az ügy, de Singer szociáldemokrata képviselő váratlanul szóvá tette ezt az ügyet s azt mondta, hogy az árvaszék határozatát Mirbach főudvarmester, de különösen a császárnénak egy levele következtében visszavonta. Az ötven árvagyerek a potsdami nevelőben maradt, csak éppen Carola nővért bocsátották el. Az ülés többsége kimondta, hogy tovább folytatja ez ügyben a vizsgálatot. A berlini városi képviselőtestület és az udvar közt már több differencia merűlt fel és lehet, hogy ez az eset a helyzetet még jobban ki fogja élesiteni.

Nyilvános köszönet. Ev ref. egyházunk urasztalára özv. Csés Andrásné: szül: Csipkés Krisztina unitárius vallásu urnő egy igen szép, körülbelül 20 frtot érő urasztali terítőt ajándékozott. A m.-járai unitárius vallásu Csécs-család jóindulatát mely az anyagiakban szegény egyházunk iránt a többek között abban nyilvánult, hogy urasztalunkat régebb óta újbuza, zsengei ujvacsora osztáskor és konfirmatiókor, — ujabban a három sátoros ünnep alkalmával urvacsorai kenyérrel látta és látja el — egyházunk iránt ismételten bebizonyította. Kegyes ajándékáért, szivjóságának, lelke nemességének, jó cselekedetben nyilvánuló hitének emez ujabbi jeléért fogadja nyilvánosan is a magam és egyházam hálás köszönetét. Maros Jára, 1899. ápril. 14-én. Sükösd Mihály, ev. ref. lelkész.

434—899. sz. **Felhivás adakozásra.**

Az egész országban alig lehet hasonló sorsa multja magyar egyháznak, mint a milyen a marosugrai reform. egyháznak van. Keletkezése a 16-ik század végére tehető A gróf hallerkői Haller-család által alapíttatott, s e családnak köszönheti minden fekvő javait. Alig erősödhetett meg, a kezdetben kicsiny s számra nézve is erőtlen egyház, elvesztették legerősebb támaszukat, a gróf Haller-családot. A hires Pázmány-féle ellen-reformáció idejében, visszatért az egész család a róm. kath. vallásra, kissebb szivességeket azonban, a magára maradt, alig 21 családot számláló gyülekezetnek, a gróf Haller-család, egész napjainkig mindig tett.

Ah, de minő csapások érték kicsiny gyülekezetünket, melynek száma az idők során közel 600-ra szaporodott. 1770 körűl elégtek temploma, fatornya harangjaival, papi, tanitói lakja s összes gazdasági épületei. A felekezeti, nemzeti türelmesség és áldozatkészségnek ritka példája volt az, melylyel romjaiból az egyház, egy tized alatt felépülhetett. Ujabb csapások érték; 1848-ban jelentékeny károkat szenvedtek, ezt is sikerült elhordozniok. 1876-ba azonban a tüzvész pusztította el templomát, fatornyát, harangjait, papilakja és összes gazdasági épületeit Ezt a csapást nem birta soha kiépűlni a szegény közpolgárokból álló gyülekezet. Épitett ugyan templomot, de csak pillanatnyi szükségre, mert felét sem képes befogadni a hiveknek. Falai széthasadva, fedele az 1896-iki jégvihar által összetörve. Harangja csak egy volt 1898-ig, társadalmi úton sikerült még egyet szerezni. Papilakás s más gazdasági énületek is, sok kivánni valót hagynak fenn.

Első azonban az Isten háza, ezt akarjuk felépiteni és a tornyot Érdemekben gazdag b. e. püspökünk Szász Domokosnak, egyházunkért hangzott el utolsó alól szószerint olvasható meleg ajánlata, adakozásra buzdító szava. A nagyméltóságu magy. kir. belügyminister úr, f. évi márczius hó 7-ikéről kelt 25701. számu magas leiratával tekintetbe véve szorongatott helyzetünket, templom és torony épitési czélokra az egész ország területén. egyházunknak gyűjtést engedélyezett.

Hozzátok fordulunk azért, hazánk buzgó fiai és leányai, hallgassátok meg esdő szavunk és a kik szeretitek az Istent, felekezeti és nemzeti különbség nélkűl nyujtsátok felénk segitő jobbjaitokat. Nekünk is jól esik az „Ur“ házában való lakozás. Szegények vagyunk mind, papot, kántor-tanitót is, csak más egyházzal társulva tarthatunk, egyházunknak nincsen semmi hasznot hozó vagyona, s ha elmarad könyörülő jóságtok becses adománya, mint az oldott kéve széthullunk.

Filléreitek, forintjaitokat küldjétek Nt. Nemes Árpád ref. pap, esperes úr kezéhez Maros-Ugrára, a hol van posta állomás és a ki az utolsó filléről is, nyilvánosan el fog számolni.

Maros-Ugra, 1899. március hó végén.

Gróf Bethlen Balázs, orsz. gyül. képviselő, egyházközségi főgondnok. — *Nemes Árpád*, ref. pap, esperes.

Trombitás József (ujházi) számadó gondnok.

Székely K. János, presbyter. — *Székely György*, presbyter.

Zilahi Ödön mint patronus ellenőr.

991—1898 sz.

A maros-ugrai ev. ref. egyháznak jelen esdő szózatát, magam is, ismerve nevezett gyülekezetünknek szorongatott állapotát és sulyos anyagi viszonyait, a legmelegebben ajánlom Jézus Krisztus anyaszentegyháza minden rendü tagjainak pártfogásába és adakozó jóindulatába.

Kolozsvárt, 1899. január hó 1-én.

(p. h.) *Szász Domokos*, ev. ref. püspök.

Hivatalos rész.

1459—1899 ÉRTESITÉS.

Erdélyi egyházkerületünk összes hatóságaihoz, testületeihez, az összes egyházi hivatalos személyekhez s összes hiveinkhez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsa, kedves kötelességéből kifolyólag, hivatalosan tudatja az összes érdekeltekkel, hogy a folyó évi április hó 18-án tartott egyházkerületi rendkivüli közgyülésünk a néhai Szász Domokos volt püspök aa. elhunytával megüresedett püspöki széket betöltötte, egyházkerületünk érdemes főjegyzőjét: *Dr. Bartók György* szászvárosi lelkész aát hiván el anyaszentegyházunk e díszes bizalmi állására.

A választásnak legfelsőbb helyen leendő megerősítése és a hűségeskünek ***Ő felsége*** kezébe leendő letétele iránt az intézkedések megtétettek, annak megtörténtéig is azonban a megválasztott főtiszteletü Püspök aa. az összes püspöki, illetve főgondnoki jogok és kötelességek gyakorlásába lépett.

Kolozsvártt, 1899. április hó 20-án.

Dr Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János,* h. titkár.

988—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ret kollegium m. t. Előljáróságának

A vallás- és közoktatásügyi m kir. Miniszter 10236 1899. sz. rendelete alapján tudatjuk, hogy a nevezett Miniszter Úr a budapesti középiskolai rajztanár-vizsgáló bizottság által kiadott középiskolai rajztanári okleveleknek az ábrázoló geometriai tanitására való képesítése tárgyában a középiskolákhoz körrendeletet intézett, mely a hivatalos közlönyben fog közzététetni

Kolozsvártt, 1899 április hó 20 án.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János,* h. tanügyi előadó.

1369—1899. KÖRLEVÉL

Valamennyi erd. ev. ref. collegium m. t. Előljáróságának

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium 22,012—1899. sz. rendeletét az ifjuság előtt való kihirdetés végett az alábbiak szerint közöljük

A budapesti m. kir. állatorvósi főiskola új szervezeti szabályzata szerint a főiskolába való felvétel csak a gymnasiumi, vagy reáliskolai bizonyítvány alapján fog történhetni, az átmeneti intézkedések közé felvett 80 §. értelmében azonban a jövő 1899—1900 tanévben még a hatodik gymnasiumi, vagy reáliskolai, az 1900—1901 tanévben pedig még a hetedik gymnásiumi vagy reáliskolai osztály bevégzését igazoló bizonyítvány alapján is vétetnek fel hallgatók a főiskolára. Megjegyzendő, hogy a főiskolán a szorgalmas és szegény sorsu hallgatók tandijmentességben részesülnek és hogy a jó érettségi bizonyitvány alapján beiratkozó hallgatók számára évi 300 frtos, kevesebb előképzettséggel biró szorgalmas hallgatók részére pedig évi 150 frtos ösztöndijak vannak rendszeresítve.

Kolozsvártt, 1899. április hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János,* h. tanügyi előadó.

69—1899. PÁLYÁZAT.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium gymnasiumánál *két helyettes tanári állásra* pályázat nyittatik, melyek egyikével a *mértanirajz-mennyiségtan*, másikával a *latin-magyarnyelv* tanítása van egybekötve.

Mindkét állás javadalmazása:

a) évi 800 frt fizetés,

b) a kollegiumban igénybevétel esetén lakás, fütés, világitás, mely azonban pénzzel meg nem váltható.

Ez állásért járó kötelezettségek: a törvényben megszabott óraszám, a tanári állásból folyó minden kötelességek, s a lakás igénybe vétele esetén a bennlakásban gyakorlandó felügyelet.

Pályázhatnak végzett tanárjelöltek, a kik legalább alapvizsgálatukat letették.

A kollegium előljárósága e pályázatot a helyettes tanári állásokra az »erdélyi ev. ref. egyházkerület törvényeinek 257 §-a utolsó kikezdése szem előtt tartásával teszi közzé.

Pályázati határidő folyó év május 31-edike, mely idő alatt kéretnek pályázók folyamodványaikat az ev. ref. kollegium igazgatóságához beadni.

A marosvasárhelyi ev. ref. kollegium előljáróságának, 1899. márczius hó 6 án tartott gyüléséből.

Dézsy Zoltán, gondnok. *Kóbori János,* jegyző.

1499—1899. ÉRTESITÉS

A rendkivüli államsegélyből és egyszersmindenkori közalapi segélyből részesült lelkészekhez és egyházakhoz.

A folyó évi egyetemes Konvent által megszavazott rendkivüli államsegélyi és közalapi egyszersmindenkori segélyek kiosztása céljából felhívjuk mindazon lelkész aait. és egyházainkat, kik és melyek az alábbi kimutatás szerint segélyt nyertek, hogy a rendkivüli államsegélyi alapból nyert segélyeikről szabályszerüen bélyegelt, az országos közalapi segélyeikről pedig bélyegtelen nyugtáikat azonnal kiállítani s illetékes espereseikhez haladéktalanul felküldeni szíveskedjenek, honnan is azok egyszerre, kimutatásba foglalva és esperesi aláírással láttamozva küldendők be pénztárunkba kifizetés végett.

Tévedések kikerülése céljából értesítjük a segélyezetteket, hogy a rendkivüli államsegély az 1898. évre vonatkozik és szorosan személyhez kötött segély, tehát a megszavazott összegek fölvételére jogosultak azok is, kik időközben esetleg más papi állomásra távoztak, ha a mult év végéig azon az állomáson szolgáltak, melyről segélyért folyamodtak s mely után segélyt nyertek; de az ily helyzetben levő lelkész aai. annak az esperesi hivatalnak kötelesek nyugtáikat beküldeni, melynek hatósága alatt áll előbbi egyházuk, mely után t. i. segélyben részesültek. Az időközben elhalt lelkészek segélyei fel nem vehetők s az ily esetekről nt. Esperes aai. azonnal tegyenek jelentést Igazg.-tanácsunkhoz.

Kolozsvártt, 1899. április 25-én

Dr. Kádár János, h. titkár. *Dr. Vályi Gábor,* elnök-helyettes.

KIMUTATÁS.

A rendkivüli államsegélyből nyert összegekről.

I. Vajdahunyadi egyhm. Csiszér Pál harrói l. 80 frt. Gál Sámuel v.-hunyadi l. 90 frt. Fülöp Gyula ó.-b.-kitédi l. 50 frt. Péter Albert u.-rápolti l. 100 frt. Thamó Gyula alpestesi l. 80 frt. Botha Sándor bácsi-i l. 60 frt. Albert Imre klopotivai l. 80 frt. Vásárhelyi Lőrincz őralja-b.-falvi l. 50 frt. Összesen 590 frt.

II. Gyulafehérvári egyhm. Tankó József borbereki l. 25 frt. Veress Sándor sárdi l. 100 frt, Jakab Károly benedeki l. 120 frt. Ferenczi István zalathnai l. 100 frt. Gruzda Domokos tövisi l. 100 frt. Összesen 445 frt.

III. Enyedi egyházmegye. Fehér István detrehemi l. 100 frt. Pap István székely-kocsárdi l. 120 frt. Pap Dávid nagylaki l. 120 frt. Solymosi Károly m.-gombási l. 50 frt. Asztalos György toroczkó szt.-györgyi l. 30 frt. ifj. Moóré Károly lőrinczrévei l. 50 frt. Vinczi Domokos csekelakai l. 100 frt. Miklósi József szt.-mihályfalvi l. 150 frt. Id. Moóré Károly m.-bükkösi l. 50 frt. Péter Antal mező-n.-csányi l. 200 frt. Benedek Ferencz torda-túri l. 70 frt. Bertalan József ar.-polyáni l. 50 frt. Tunyogi János istvánházai l. 100 frt. Csiki József m.-záhi l. 30 frt. Demeter Zsigmond sz.-földvári l. 100 frt. Simon Antal bágyoni l. 80 frt. Összesen 1400 frt.

IV. Kolozskalotai egyhm. Barabás Arpád magy.-kereki l. 250 frt. Sófalvi Miklós damos-jákotelki 200 frt. Demeter Gyula nyárszói l. 200 frt. Vályi Elek ketesdi l. 60 frt. Sebestyén Ferencz m.-fenesi l. 50 frt. Ágoston György gy.-vásárhelyi l. 50 frt. Régeni Ferencz m.-bikali l. 200 frt. Fazekas Lajos m.-petri-i l. 180 frt. Kiss Péter patai l. 70 frt. Dósa Sámuel kajántói l. 80 frt. Székely Sándor szucsági l. 80 frt. Viski Sándor kis-petrii l. 60 frt. id. Szakács János m.-létai l. 200 frt. Miháltz Ákos m.-valkói l. 100 frt. Összesen 1780 frt.

V. Szilágy-szolnoki egyhm. Pocsik János ardói l. 150 frt. Kecskeméthy Kálmán deésházi 50 frt. Löfi Pál egrespataki l. 60 frt. Técsy József szilágy-paniti l. 50 frt. Bod László szeéri l. 50 frt. Versényi Miklós görcsöni l. 50 frt. Barabási Lajos völcsöki l. 200 frt. Patai Lajos m.-goroszlói l. 50 frt. Borbély Sándor ilosvai l. 100 frt. Béczi Miklós havad nádasdi 150 frt. Ferenczi Endre n.-májáni l. 100 frt. Fejér Ferencz lompérti l. 80 frt. Török Ferencz érmindszenti l. 100 frt. Ferenczi Gyula szilágyszegi l. 80 frt. Vass Lajos rátoni l. 250 frt. Szilágyi János becsméri l. 100 frt. Székely Árpád sz. borzási l. 50 frt. Diószeghy Mór érkávási l. 130 frt. Kováts Ferencz tasnád-szántói l. 130 frt. Szász Ferencz kusalyi l. 50 frt. Kiss Pál sületnedczikói l. 50 frt. Mátéka József bürgezdi l. 150 frt. Molnár Gyula somlyó-ujlaki 80 frt. Összesen 2360 frt.

VI. Deési egyházmegye. Tunyogi Béla bádoki lelkész 80 frt. Veress Károly deésaknai l. 50 frt. Nagy Lajos dobokai l. 100 frt. Kovács Gyula domokosi l. 100 frt. Almási Sámuel felső-tőki l. 150 frt. Soós Károly h.-láposi l. 150 frt. Nagy Imre kendi-lónai l. 80 frt. Nagy József kérői l. 150 frt. Hatházi Ferencz kidei l. 100 frt. id. Szabó Lajos koltó-katalini l. 150 frt. Csákány Miklós m. köblösi l. 200 frt. Rigó György m.-macskási l. 50 frt. Demeter Kálmán m.-n.-zsombori l. 50 frt. Szakács István pánczélcsehi l. 100 frt. Vadas Albert válaszuti l. 130 frt. Solymossy Miklós kozárvári l. 80 frt. Összesen 1720 frt

VII. Széki egyházmegye. Gáspár Sámuel a.-szováthi l. 250 frt. Csejdi Ernő árpástói l. 50 frt. Baló Bálint baczai l. 60 frt. Fekete Gerő szász-nyiresi l. 50 frt. Kovács Gábor sz.-margitai l. 50 frt. Nagy Ede ny.-késkesi l. 70 frt. Máthé György szépkenyerü-szt.-mártoni 100 frt. Pataki Dénes buzai l. 50 frt. Lőrinczi Gábor m.-kályáni l. 100 frt. Jakabházi Dániel n.-devecseri l. 200 frt. Sipos Gyula m.-borzási l. 80 frt. Pergő Márton v.-kamarási l. 100 frt. Albert Sándor m.-palatkai l. 100 frt. Szabó József keszüi l. 60 frt. Nagy Albert mócsi l. 50 frt. Bedeházi János noszolyi l. 60 frt. Benedek Lajos melegföldvári l. 100 frt. Bartók Béla bonczhidai l. 50 frt. Péter Antal apanagyfalui l. 100 frt. Szatmári Sándor kudui l. 80 frt. Nemes Ferencz a.-ilosvai l. 50 frt. Veres Márton felőri l. 50 frt. Simon Zsigmond málomi l. 70 frt. Összesen 1930 frt.

VIII. Nagysajói egyhm. Tőkés József nagysajói l. 100 frt. Szentkirályi Lajos naszód-balázsf. 200 frt. Menyhárd Elek sz.-brétei l. 100 frt. Beregszászi Albert tacsi l. 80 frt Muzsnai Károly szegői l 100 frt. Polgári Károly sajó-szt-andrási l. 70 frt. Keresztesi Gyula sófalvi l. 40 frt. Összesen 690 frt

IX. Görgényi egyhm. Kövendi Kálmán m.-fülpösi l. 80 frt. Lőrinczi Miklós mező-ujlaki l. 200 frt. Dénes József m.-bölkényi l. 40 frt. Gergely Lajos radnótfájai l. 50 frt. Szalma Lajos nagy-ölyvesi l. 100 frt. Keresztesi Gyula nagy-ercsei l. 100 frt. Teleki József pókai l. 50 frt. Horváth Ödön köbölkuti l. 40 frt. Ifj. Kiss Lajos abafájai l. 40 frt. Sükösdi Mihály mar.-járai l 100 frt. Jánosi Béla beresztelki l. 70 frt Összesen 870 frt.

X. Marosi egyhm. Standner Mátyás tompai l. 260 frt. Simon Elek vadasdi l. 240 frt. Veress József galambodi l. 250 frt Muzsnai József m.-kereszturi l 200 frt. Szőcs Ákos jeddi l. 200 frt Orbán József bede szt.-háromsági l. 50 frt. Barthos Gábor m.-bergenyei l. 170 frt. Albert Miklós csókai l. 170 frt. Magyari Dániel kakasdi l 100 frt. Vizi János csejd-sófalvi l. 80 frt. Gönczi János fintaházai l. 100 frt Ady Sámuel abádi l. 100 frt. Lőrinczi Lajos csikfalvi l. 100 frt. Tóth László ny.-karácsony-folyfalvi 90 frt. Id. Bitai Mihály udvarfalvi l. 100 frt Derzsi Dénes m.-kölpényi l. 80 frt. Dali János k.-sz.-miklósi l. 50 frt. Simon Imre havad-adorjáni l. 50 frt. Molnár Lajos harasztkereki l. 50 frt. Id. Rákosi Lajos lukafalvi l. 100 frt. Erdélyi Béla ny.-sz.-imre.-seprődi l 70 frt. Székely Sándor m. sz.-királyi l. 100 frt. Adorján János kebele sz.-iváni l. 200 frt. Nagy Mózes sz.-gericzei l. 200 frt. Gönczi Sámuel kelementelki l 70 frt. Péterfi Lajos torboszlói l. 180 frt. Fábián Miklós lőrinczfalvi l. 160 frt. Kiss Ferencz gegesi l. 130 frt. Soltész Sámuel cserefalvi l. 150 frt. Kovács Sándor márkodi l. 60 frt. Sámuel Aladár selyei l. 40 frt. Nemes Sándor gyalakuti l. 50 frt. Sipos György májai l. 150 frt. Rákosi György ny. sz.-annai l. 120 frt. Madarasi János szövérdi l. 70 frt. Összesen 4290 frt.

(Vége következik.)

FELHIVÁS,

a segédlelkész és a theol. académiát végzendő lelkészjelöltekhez.

A dunántuli ev. ref. Egyházkerület *belső-somogyi egyházmegyéjében*, több segéd- és helyettes lelkészre lévén szükség: az egyházmegyébe belépni akaró segéd lelkészeket és végzendő theologus urakat, azon értesitéssel hivom fel — az alólirottnál leendő jelentkezésre, hogy a számukra fentálló állásokat, bármely időben elfoglalhatják.

Tájékozásul szolgáljon, hogy a belső somogyi egyházmegyében 64 anyaegyházunk van, melyből — ez idő szerint — három rendes lelkészi állás üresedésben áll. A segédlelkészek száma — a missiói helyettes lelkészeket nem számitva, — három: tehát a leendő segédlelkészek jövőjére a helyzet feltétlenül kedvező.

Homokszentgyörgy (Somogymegye) 1899. ápr. 16

Barakonyi Kristóf, esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNVYNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam | 18. szám. | Kolozsvártt, 1899. Május 4.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt, félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

108—1899.

Főtiszteletü Püspök Ur!

Sepsi-szent-györgyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségünk kebli tanácsa — az egyházkerületi hivatalos lap útján vévén Főtiszteletednek 126—1899. számu és püspökké választatása után kibocsátott *első* körlevelét — örömmel ragadja meg az alkalmat szeretettel üdvözölni Főtiszteletedet a püspöki székben addig is, míg ugyanezt Főtiszteletednek egyházközségünk kebelében is a közel jövőben reménylt megtisztelő megjelenése alkalmával tehetné.

E pillanatban elmerengünk Főtiszteletednek utóbbi 40 éves pályafutása fölött, melyet városunkból kiindulva kezdett; midőn haló poraikban is áldott emlékü szülei — Isten lelkétől ihletetten! — Főtiszteletedet a tanulói pályára szánták és azon, talán anyagi erejöket túlhaladott önfeláldozó szeretet és áldozatkészséggel támogatták. Lelki szemeink előtt áll az egyszerű székely földmives Atya és Anya, a mint kézenfogva vezetik jó reményü kis fiúkat, a *ma* virágzó »Székely-Mikó« kollégium 40 év előtt megnyitott *első* osztályának tanítója elé — kérve őt, hogy »*vegye föl gondját*« e kis gyereknek, kiből ők: »*az Ur oltára körül forgolódó szolgát*« akarnak nevelni! Lelki szemeink előtt áll az az eleven, okos, engedelmes és szorgalmas kis székely fiú, kivel együtt növekedett a Rikán belőli protestáns papság buzgólkodása és a székely nép áldozatkészségével megnyitott alsófoku középiskola négy osztályuvá, melynek a málnási kis székely fiú ma — 40 év alatt kibocsátott összes növendékei közül — Főtiszteleted személyében legnagyobb dicsekedése lett. Lelki szemeink tovább kísérik a málnási szegény sorsu tanulót és látjuk, a mint belép a nagy-enyedi Bethlen-főtanoda kapuján; látjuk ott a szegény szolga-gyermeket tisztán önerejére útalva küzdeni; nélkülözések között tanulni; de kitartó lelkesedés, vasszorgalom és akaraterővel, évről-évre növekedő sikerrel végezni be tanulmányait; mely idő alatt fényes tehetségeivel tanulótársainak példányképe, vezére; tanárainak büszkesége; az Alma-Maternek dicsekedésévé növekedett! Látjuk, a mint külföldi egyetemeket látogató útjáról koszorúzott fővel tér haza, s egyik nagy elődének oldala mellett, folytonos önképzéssel: az ismeretek forrásainak életadó vizével telített poharát ürítgeti! Látjuk a papi pályára lépését, ezen és ezzel egyidejüleg a tanári széken való munkásságát, mint olyan munkásét: »*ki a munkát nem szégyenli*«; ki a próféta szavai szerint: »*az ő dolgaiban szorgalmatos és nem marad az alávalók között*«; hanem fölemelkedett és: »*kezd a királyok előtt állani*«; ki Pál apostol szerint: »*foglyul vitte szíveinket*« és »*az Ur házának ez élő kövein*«: a legmagasabb polcra, az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház püspöki székébe emelkedett! »*Oh bizony, boldogok az emlők, melyeket Ő szoptál!*«

Főtiszteletü Püspök Ur! Nagy lelki örömmel várjuk az ünnepélyes pillanatot, melyben Főtiszteleted, nemcsak mint megyénk szülötte; mint hivatalánál fogva egyházközségünk *első* papja; erdélyi ev. ref. anyaszentegyházunk fölszentelt püspöke; de mint a Rikán belőli székely nép és protestáns felekezet szemefénye, örök dicsősége: a »Székely-Mikó« kollégium főgondnoka is megjelenik közöttünk. Hiszen ez intézetnek az egész országban páratlanul álló születése; rohamos — mondhatni: mesés fejlődése és a mai kor színvonalára való emelkedésében: ugyan azt a typikus, szívós székely lelki erőt látjuk *élni, hatni* és áldásosan munkálni, mely Főtiszteleted lelkében is munkált, mely nem csak Főtiszteletedet, de ezen intézetet is: »*nagy dolgok cselekvésére*« hivta el.

Fogadja Főtiszteleted szivünk őszinte bízalma és szeretetéből hozzá intézett tiszteletteljes fölíratunkat, iránt uk való jóakaratja és atyai szeretetével és tartson meg minket azokban! Mi pedig lelkünk szárnyain buzgó imában emelkedünk föl ahhoz: »*a kitől száll alá minden áldás, minden jó adomány és tökéletes ajándék*«, kérve Őt, hogy adjon Főtiszteletednek: kitartó lelkesedést, törhetetlen munkabíró erőt, a munkának áldást árasztó sikert, állandó jó egészséget, hogy halhatatlan érdemü közvetlen elődjének nyomdokaiban járva: építhesse Istennek országát az Ő örök dicsőségére, anyaszentegyházunk, hazánk és nemzetünk javára!

Az ev. ref. egyházközség kebli tanácsának nevében — vagyunk Főtiszteletednek alázatos szolgái:

Sepsi-Szent-Györgyön, 1899. ápril. 27-én,

Révay Pál, evang. ref. lelkész. — ***Málik József,*** főgondnok.

Ki választható egyházker. közjegyzővé?

Abból az alkalomból, hogy az egyházkerületi közjegyzői állás a jövő egyházkerületi közgyűlésen betöltés alá jön, több oldalról különös magyarázatot adnak az egyházkerületi közjegyzőről szóló 135. §-nak, illetőleg a szakasz eme szavainak: »*szolgálattevő lelkipásztorai közül.*« Ugyanis némelyek hajlandók eme szavakból azt olvasni ki, hogy a szogálattevő lelkipásztor gyakorló, valamely egyházközségbe elválasztott s ott működő lelkipásztort jelent, ennélfogva tehát p. o theologiai tanár, szabályaink szerint, közjegyzővé nem választható.

Az Utasitás 135 § ának ilyen magyarázata a legteljesebb mértékben téves és ellenkezik, illetőleg összeütközésbe jő a törvénymagyarázat mindennemű kellékeivel. Ezt fogom bizonyítani az alábbiakban.

Elsőben is azt kivánom hangsulyozni, hogy a vitás kifejezés először 1885-ben fordult elő a kodifikáló bizottság törvénytervezetében, honnan 1887-ben a rendkiv. közgyűlés 69. sz. a. megállapításánál fogva bejutott »az erdélyi ev. ref. egyházkerület törvényei« 232 §-ába s ettől fogva, illetőleg a konventi törvények kihirdetésétől kezdve hatályba is lépett.

Ha most már az 1888 év előtti állapotokat és a törvény nevezett szakaszát össze akarjuk vetni, ha a megegyezőséget vagy eltérést constatálni kivánjuk, aprólékosan szemügyre kell vennünk a megfelelő körülményeket.

Az 1883 évi közgyűlés 23 sz. határozata szerint az igazgató-tanács azt az utasitást nyerte, hogy »hatályban levő egyházi törvényeinknek ezekkel, — t. i. a zsinati törvényekkel lehető összhangba hozására« készítsen javaslatot.

Kérdésbe kell most már tennünk, hogy »hatályban levő egyházi törvényeink« miképpen rendelkeztek a közjegyző-jelölt qualificatiójára nézve. Felelet: a tételeles törvények 1836-ig semmiképen, mert sem a Geleji kánonok, sem másnemű szervezeti intézkedéseink e kérdéssel kodifikacció közben nem foglalkoztak; a szokásjog pedig egyáltalában nem tett semminemű különbséget gyakorló lelkipásztor és felszentelt, illetőleg theol. tanár között. A példák egész legiója igazolja állitásunkat Ugyanis, minthogy 1726-ban megállapittatott a successió, ettől fogva csakis közjegyző választatott, — egy esetet kivéve — püspök pedig nem egészen 1885-ig. A közjegyzőségre a főconsistorium kandidált és talán nincsen egyetlen egy eset sem, a mikor tanárt t. i. felszentelt vagy theol. tanárt is ne jelölt volna. De eltekintve az egyszerű jelölelésektől, a választásoknál ott látjuk, mint közjegyzőket: Szigeti Gyula István, Borosnyai Lukács János, Bodola János, Antal János, Bodola Sámuel theol. professorokat, kik püspökségre succedáltak és Verestói Györgyöt, kí egyszerre püspökké választatott. Sőt a successió folytán, Verestói esetétől eltekintve, 1726-tól fogva theol. professor nem is választathatott püspökké, hanem csakis generális notáriussá.

Az 1836 s 1838 évi egyházi főtanácsi rendelkezés szerint a gen. notarius kijelölése az egyházi főtanács teljes gyűlésében történik s a kijelöléskor csakis papi tisztviselőkre s felszentelt tanárokra szavazhatni, (Dósa Elek: Egyházi jog. 156. l.) — Az 1871 évi szervezeti alaptörvény e tekintetben csak azt a változást tette, hogy a közjegyző (valamint a püspök, közügy igazgató és status gondnokok is) minden kijelölés nélkül választatik az egyházkerületi közgyűlés által (V fej. c. pont)

Tehát 1888 előtt úgy a gyakorlat, mint az egyházi fő-tanácsi, — zsinatilag is helyben hagyott szabályzat közjegyzőségre gyakorló lelkészeket, sőt papi tisztviselőket (tehát esperes, jegyző) és felszentelt tanárokat képesített. Ezt bizonyára senki sem fogja kétségbe vonni sem eldisputálni. A kodifikáló bizottság egyik érdemes tagjának, dr. Kolozsvári Sándornak egyházjogi műve szerint is »a kőzjegyző az egyházkerületnek szintén az egyházi rendből választott főhivatalnoka« (343. lap), a mikor a »szintén« szó a püspökre utal vissza.

Ha tehát a kodifikáczió előtt szokás és jogszabály, a gyakorlati élet és a tudományos művek egyaránt a mellett szólanak, hogy felszentelt tanár, illetőleg theol. tanár közjegyzővé megválasztható: tekintettel arra, hogy a kodifikáló bizottság az 1883—23 sz. egyházkerületi utasitással azt a megbízást nyerte, hogy a zsinati törvényeket a hatályban levő saját törvényeinkkel hozza összhangba: azt kell megvizsgálnunk, hogy a kodifikacció közben akart-e az egyházkerület eddigi gyakorlatával és törvényeivel szakítani, hozott-e létre e tárgyban valamely változást vagy pedig nem, azaz megmaradt a régi jogállapot mellett.

Közbevetőleg jegyzem meg, hogy 1885-ben dr. Kovács Ödön közjegyzőjelölt volt, tehát a kodifikacziónális eljárás idejében s ellene theol. tanári minősége kifogásul fel nem hozatott s mellette az egyházkerületi közgyűlésnek 77 szavazó tagja foglalt állást. Ez arra mutat, hogy még a kodifikáczió idejében a szolgálattevő lelkipásztor kifejezés s ennek téves magyarázata nem zavarta azt a köztudatot, hogy a közjegyzői állás egyházi hivatal s egyházi rendbeliekkel töltendő be.

Az 1887 évi rendkivüli közgyűlésen befejezett kodifikacció eredménye a »szolgálattevő lelkipásztor« kifejezés, a mi annyival inkább zavárólag hat, mert a püspöknél (1888-iki törv. 197. §. Utasitás 159. §) felszentelt lelki pásztor, vagy felszentelt hittanár említtetik, mint qualificált egyén. Mindenesetre feltűnő, hogy a két helyen a lelkipásztor előtt nem ugyanazon jelző használtatik t. i. felszentelt, vagy szolgálattevő. De ez mellékes dolog egyelőre. Hanem igenis fontos most azt tudnunk, vajjon a törvénytervet készitő bizottság, vagy előterjesztő igazgató-tanács, illetőleg elfogadó és törvényerőre emelő egyházkerületi kögyűlésnek volt-e czélja, volt e szándékban eme »szolgálattevő lelkipásztor« kifejezéssel olyan valamit statuálni, hogy a közjegyzőséget a gyakorló lelkészséghez kösse.

Itten első sorban hivatkozom a mai kerületi közgyűlésnek azon több mint egyharmadrészét alkotó tagjaira, kik 1887-ben a rendkivüli közgyűlésen jelen voltak s ama szövegezés elfogadásában részesek: vajjon tud-e közülök valaki csak egy szóra, egy hangra is visszamutatni, visszaemlékezni, melyben kifejezésre jutott volna, hogy a »szolgálattevő lelki pásztor« szót azért használják, hogy csakis gyakorló lelkész válasz-

tathassék közjegyzővé, nem pedig egyszersmind felszentelt hittanár is. A mint az akkori viszonyokat ismerem, efféle intentió nem maradhatott nyom nélkül.

De hivatkozhatom magára a törvényjavaslatra is, melynek 225—228 §§-ai szóról-szóra vétettek be az 1888-iki törvénykönyvbe és az 1895 iki Utasításba és a mely javaslat nevezett §§-ának indokolásában ezt olvassuk: »*Megfelelnek* a zsinati törvény 158 161. §-ainak, illetőleg *egyházkerületünk fönnálló törvé nyeinek és gyakorlatának,* azzal a módositással, hogy e javaslat 88. §. 1 pontja szerint jogai közé iktattatott, hogy az állandó igazgató-tanács tagja. Ez az indokolás mindennél csattanósabb magyarázója a törvényhozó intentiójának, mely a fenálló törvényeket és gyakorlatot e ponton érinteni nem kivánta s a mely a zsinati törvényre is hivatkozik A fenálló törvény és gyakorlatról már szólottunk. Több, mint másfél százados mult tárja elénk esetekben gazdag folyamát. A zsinati törvények értelmezése végett elég hivatkoznunk a most elhunyt Tóth Sámuel tiszántuli főjegyző hosszas hivataloskodására, Mitrovics Gyula és Radácsi György kerületi főjegyzőkre a tiszáninneni egyházkerületben.

Nem hallgatom el azon nehézségeket sem, a melyek látszólag alkalmasnak mutatkoznak, hogy mostan felhozott magyarázatom megtámadtassék. Hivatkozom arra, hogy a törvényjavaslat 191 § ának indokolásánál ez mondatik: »Lásd a zsinati törvény 135, 136 és 137. § ait, azzal a módosítással, hogy a 191. §.-ba, *egyházkerületünk gyakorlatához képest,* mint választhatók, föl voltak veendők a *fölszentelt hittanárok is.*“ Tehát azt mondhatná most valaki, hogy ha a felszentelt hittanárokat a közjegyzőségre akarták volna qualifikálni, akkor a megfelelő szakasznál is megemlitették volna. Csakhogy a dolog épen nem úgy áll.

Nem akarok itt azzal argumentálni, hogy a mi kerületünk jog-statuálásainál bizonyos terminatio-beli szabatossághiány tapasztalható. Ezt tudja ugyan mindenki, a ki az Utasítást kezébe veszi, de én nem akarok kibujni a bizonyítás felelőssége alól, azért nem is hivatkozom reá. Hanem annál inkább sulyt fektetek arra, hogy úgy a püspökről, mint a közjegyzőről szóló szakaszok indokolásában egyaránt a fönnálló törvény, illetőleg gyakorlatra történik hivatkozás, az az a törvényhozás alkalmával a legkisebb szándék sem nyilatkozott meg arra nézve, hogy a százados gyakorlattól, — a melyre ujból visszautalok — eltérjen az egyházkerület. Ezért tehát az a körülmény, hogy a püspöknél a felszentelt hittanárok megemlíttettnek, ellenben a közjegyzőnél nem, — tekintettel a gyakorlat fentartására irányuló legislatorius czélzatra, tekintettel a kétségbe vonhatlanul bizonyos gyakorlatra: a következő három eset valamelyikének kell fenforogni, t. i. a javaslat készítői vagy nem ismerték teljesen a gyakorlatot, — a mi ki van zárva — vagy a felszentelt lelkipásztor és szolgálattevő lelkipásztor nem egy jelentésü, a mi kétségkivül igaz, vagy a kifejezésekben az egész kodifikatió ingatag, a mi »kétszer kettő annyi mint négy« bizonyossága.

Csak a »szolgálattevő lelkipásztor« kifejezéssel kivánok mostan foglalkozni, mert hiszen épen ez a vitás.

Midőn a kodifikáló munka megindult és a javaslat elkészíttetett, Nagy Péter volt a püspök, ki felszentelt, de szolgálatot nem tevő lelkipásztor volt. Ebben van az indoka annak, hogy a püspöknél a szolgálattétel nem követeltetett meg, habár megvolt a törekvés, hogy a püspök valamely egyházközség papja legyen (1873—136. sz. közgyűlési határozat). De ettől eltekintve, a felszentelt lelkipásztor és felszentelt hittanár kifejezés coordinatiója a legszerencsétlenebb is, mert a hittanár felszentelt lelkipásztor kell, hogy legyen. És a hittanár annyira lelkipásztor, lelkészi jellegü egyén, hogy p. o. zsinati vagy konventi képvise lővé világi részről semmi esetre meg nem választható. Igy fogják ezt fel a többi kerületek is s igy fogta fel a mienk is, midőn p. o. dr. Kovács Ödönt zsinati és konventi, Molnár Albertet konventi taggá egyházi részről választotta meg.

A theologiai tanár tehát lelkipásztor és pedig míg nyugdijba nem vonul, le nem mondott, szolgálattevő lelkipásztornak tekintendő, mert valójában az is. A szolgálattevő lelkipásztor nem a hittanárral áll ellentétben, hanem a szolgálatot nem tevő, vagyis nem activ lelkipásztorral és nem egy jelentőségü az u. n. gyakorló lelkipásztorral, ki már igen is szembe állítható lenne a lelkipásztorkodás gyakorlására és képzésére irányuló, elméleti téren működő lelkipásztorokkal, az az a theologiai tanárokkal.

Magának az Utasítás 135. §-ának szavai, melyek »szolgálattevő« lelkipásztorról szólanak s igy a szolgálatot nem tevő lelkipásztort zárják ki; a törvényhozás alapelvei t. i. az egyházkerület fennálló gyakorlatának a megtartása, a százados gyakorlat, mely a felszentelt hittanár és a gyakorló lelkipásztor között a közjegyzőség és püspökségre való választhatóság tekintetében soha különbséget nem tett: mindezek a mellett szólnak, bizonyítanak, hogy az Utasítás bizonytalan szövegezését nem lehet, nem szabad felhasználni oly értelmezés megállapítására, a mi a törvényhozó czélzataival soha, semminemü összefüggésben nem állott, sőt a mit épen annak az ellenkezőre irányuló, a leghitelreméltóbb kifejezésre is jutott akarata a priori kizár

Pokoly József.

A concordatum és a patens.

(Folytatás és vége.)

A biztos a templomba lépve, Balogh Péter h. püspöknek tudtára adta, hogy a történtekért felelősségre fog vonatni és igy folytatta tovább: »most pedig a gyűlést a császár nevében bezárom«. Ekkor Tisza Kálmán világi elnök felállván, igy szólott: »Én pedig az élő Isten nevében a gyűlést megnyitom!» Ezután tiltakozott a vallásrontó patens ellen, egyszersmind reményét fejezte ki, hogy a felség meg fog győződni a pátensnek nemcsak jogtalanságáról, hanem célszerütlenségéről is és azt vissza fogja vonni.

Thún most már a papságot akarta igéretekkel lekenyerezni, de egy pár panszláv és német ajku papon kivűl, kiknek nevét a hivatalos lapokban dícshimnusz

zengése mellett közölték, nem akadt pap olyan, a ki fel ne emelte volna szavát a rendelet ellen.

A protestáns patens viszszavonása történetére vonatkozólag Thaly Kálmán a következő adatokat adta a n. Szilágyi Sándor szerkesztésében megjelent »Magyar nemzet története« céljára:

Török Pál, budapesti ev. ref. pap (a későbbi püspök) bizalmas barátaival, köztük Székács József evang. superintendenssel, Ráday Gedeon gróf főgondnokkal, Lónyai Menyhért későbbi miniszterelnökkel, Ballagi Mórral és Gönci Pállal, a későbbi államtitkárral, stb. sokat tanácskoztak, miként lehetne a külföldi protestáns államok érdeklődését a magyar protestánsok ügye érdekében a patens ellen felébreszteni. A tanácskozásban részt vett a református skót missionarius is, a ki a hold-utcai imaházban tartotta az istentiszteletet, és a ki az edinburgi és a londoni egyetemek jelesebb tanáraival összeköttetésben állott.

E férfi állítása szerint Hollandiának, de még inkább Angliának érdeklődését könnyen fel lehetne ébreszteni az elnyomott magyar protestánsok ügye iránt, ha ezt velük valami kapcsolatba lehetne hozni. Török Pál a kapcsolatot azonnal meg is találta; ugyanis a bécsi és linci békét, melyek a magyar protestánsok vallásszabadságát biztosították, I. Rákóci György éles előrelátással 1648-iki westfáli békekötés alkalmából megerősíttette és így a magyarországi protestánsok vallásszabadságát az európai protestáns államok — Anglia, Hollandia, Svéd és Poroszországok — garanciája alá helyezte.

A skót pap leveleire Angliából és Hollandiából kedvező válaszok érkeztek, a melyekben a többek között azon útasítás jött, hogy bővebb tájékoztatás céljából valaki, tekintélyes protestáns férfiú, útazzék ki hozzájuk. E missiora Lónyai Menyhért vállalkozott, ki mint az országos gazdasági egyesület alelnöke, tenyészmarhák vásárlása címén, minden gyanuok felkeltése nélkül útazhatott. Poroszországra vonatkozólag hasonló missiot vállalt Prónay báró, ki a berlini protestáns udvari körök tájékoztatását vállalta magára.

Lónyai Hollandiában az egyházi és egyetemi körökben kiváló fogadtatásban részesülvén, átment Londonba és ott az oxfordi, cambridgei és edinburgi anglikán érsekekkel személyesen megbeszélve az ügyet, ez egyházfejedelmek Lónyai missioját az angol kormányférfiak támogatásába a legmelegebben ajánlották. Bár ezek akkor Ausztriának politikai érdektársai voltak, — egy angol diplomatát, Dunlop nevüt küldöttek hozzánk hogy a helyszínén teljesen alapos tájékozást szerezzen, azon ürügy alatt, hogy itt a kereskedelmi viszonyokat tanulmányozza és megállapítsa, vajjon Budapesten nem volna-e tanácsos egy angol konsulatus felállítása. Dunlopot az egész aristokratia kiváló kitüntetéssel fogadta. Károli György bevezette a nemzeti kaszinóba, a hol mindennapos vendég levén, bő értesítést nyert a vallási és politikai dolgok állásáról.

A protestáns ügyről különösen Török Páltól közvetlenül vette informatióit, nemkülönben Lónyai és Ráday grófok, kik szintén segítettek az információban.

Három hét mulva útazott viszsza Dunlop Angliába. Elmenetele után csakhamar megkezdődtek a diplomatiai tárgyalások a pesti konsulatus felállítása iránt. De, nem ez a fő dolog, hanem a hogy az angol kormány a Thun-féle patens okozta felháborodásról értesült, egy diplomáciai jegyzéket küldött Bécsbe, melyben hivatkozva a westfali békében vállalt garanciára, komolyan inti Ausztriát, hogy mondjon le a protestáns vallásszabadság megsértéséről. Hasonló tartalmu jegyzék érkezett pár nap mulva Bécsbe Hágából és Berlinből is. A császár e jegyzékeken megütközve, azonnal hivatta Thunt, kitől a patens ügyben felvilágosítást kért. Thun a jegyzékeket magához vette, azokat tanulmányozta és a császárnak kénytelen volt bevallani, hogy ő távolról sem gondolt a 200 év előtti linci és westfali békére, a midőn a patenst megfogalmazta. Miután a külállamoknak jogcímük megvolt a beleszólásra, e mellett főként Anglia barátsága nagyon is kívánatos volt, ő felsége a Thun féle patens semmisnek nyilvánította ki és a protestánsokat szerzett jogaikba viszszahelyezte.

Igy bukott meg az egyházi reaktio és vele az absolutizmus.

Az alkotmányos élet viszszatérte után Rómát meglepte az az egyértelmüség, melylyel mindkét ház szabadelvü álláspontról tárgyalt és meghozta a felekezetek viszonosságáról és a népoktatásról stb. szóló törvényeket, melyek családban és iskolában a népet a béke kötelékével fűzik egybe. És mivel a XIX-ik század uralkodó eszméi általában a theokratikus és hierarchikus világnézlettel nem voltak megegyeztethetők, a pápa hitehagyottsággal kezdette a hazafias gondolkozásu papságot a kisebbséggel gyanusittatni, hogy valamely módon uralmát Magyarországon ismét viszszaszerezhesse.

A világfeletti pápai uralom viszszaszerzése céljából hívta öszsze IX. Pius 1869-ben a vatikáni zsinatot. A zsinaton a magyar, német és francia püspökök képezték az ellenzéket, mig a vitatkozás be nem tiltatott. Itt szentesítették a pápai csalhatatlanság dogmát és hozták be a Mária-kultuszt; számítva e két csodabogár életre hívásánál a naiv hitre és a hitbeli közönyre.

A Mária-dogmával a női lelket akarták foglyul ejteni és általa a családot. A pápai csalhatatlansági dogmával a meglazult köteléket, mely a nemzeti áramlatokkal még a papság egy jó részét is magával ragadta, akarták szorosabbá tenni.

A csalhatatlansági dogmának tehát első sorban az volt a célja, hogy a katholikus papságot nemzeti érzületétől megfoszsza és feltétlen engedelmességre kényszerítse. Azon elv alapján, hogy szakadjon el, a ki a terhet hordozni nem akarja, de a ki megmarad, az azután legyen elszánt bajnoka Rómának.

Most már Róma újból nagy arányokban kezdette hintegetni a reaktio magvait, nőnevelő intézeteket nyitott mindenfelé apácákkal, a tanintézetekbe belopogatta a jezsuitákat. Igy nőtt fel a Mária-kultuszszal elbűvölt anyák egy új nemzedéke, így egy új papság és őket vakon követő egész raj fanatikus laikus, kiknek himnusza nem a haza talajából fakad, hanem Rómából plántáltatott.

Önkénytelenül kérdezzük, vajjon viszszatér-e még az a kor, a mely egybehozta hajdan a felekezeteket? Avagy talán a római választó víznek lenne-e olyan hatalma, hogy részekre bontsa a magyar nemzet testét,

és elenyésztesse a keblek régi szent elvét: a magyar nemzet legyen boldog, nagy és szabad! Avagy talán a Kolonics-féle átkos elv, mely ismét hirdetőkre talált, eltudná-e némítani a keblek jobb érzését? Róma ma már sokat mer; az államot, a protestantismust és ezeknek minden szabadelvü intézményeit támadja és bizton reméli, hogy na most már végre a csalhatatlansági dogma éles fegyverével, a jezsuitismussal halálos csapást fog mérni a magyar protestántizmusra is.

Vajjon e nagy készülődés félelmes előjel-e reánk nézve?

Ha a protestantismus több erélyt fejt ki, mint eddig és működését az egész társadalomra kiterjeszti, ha megérteti legalább a hívők miveltebb részével egyelőre: »ti királyi papság, szent nép vagytok, kiket Isten sajátjának tart, hogy annak hatalmas dolgait hirdessétek, a ki titeket a sötétségből az ő csodálatos világosságára elhívott.« Akkor félelemre nincsen okunk, mert Gamaliel rabbi mondása beteljesül a protestantismus életében »Ha Istentől van a tudomány, hiába rugódoznak ellene.« Sőt remélhetjük, hogy viszszatér ama jobb kor is, a midőn mindenek megvilágosíttatnak és látván a protestantismust, hogy az Istennek ereje minden népeknek üdvösségére, leborulva dicsőítik érette a mennyei atyát.

Péchy Árpád,
brassói evang ref. pap.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 április 19.

Elnökölt: Br. Bánfi Dezső, egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: Br. Kemény Kálmán, gr. Bánffy György, Simó Lajos és Zeyk Dániel, főgondnokok; Bartók György dr. püspök; Br. Bánffy Ernő, Dr. Vályi Gábor, Deési Gyula, Kenessei Béla, igazgatótanácsosok; Maksay János számvevő, Deák József pánztárnok és Dr. Kádár János h. titkár, úgy is mint jegyző.

Elnök aa. üdvözölvén az ujonnan választott püspök aát az ig.-tanácsi ülés megnyitotta.

Ezután bejelentette, hogy a közgyülés határozata alapján az ig.-tanács intézkedett az iránt, hogy a vallás és közokt.-ügyi miniszter utján kéressék az ujonnan megválasztott püspöknek Ő felsége által megerősittetése, s jelzi hogy e megerősítés az idei rendes közgyülés előtt előreláthatólag meg fog történni. Örvendetes tudomásul vétetett.

Bejelentette továbbá elnöklő főgondnok aa., hogy az Első magyar szállítási vállalat igazgatósága az idei közgyülésen, különféle okok miatt, nem volt aként megalakitható, hogy egyházkerületünk érdekei a vállalatnál kellőleg biztosítva lehessenek; miért is egy ujabb közgyűlés tartása vált szükségessé, melyen egyházkerületünknek magát képviseltetnie kell s e képviselő részére az ig.-tanácsnak kell megadnia az utasításokat, hogy azok végrehajtásával az egyh.-kerület vagyoni érdekeltsége kellőleg biztosítható legyen. — Ig. tanácsunk megnyugvással vette tudomásúl elnök aá. amaz intézkedéseit, melyeket a vállalat a jövő fejlődésének és úgy egyh.- kerületünk érdekei biztosításának elérésére tett, s határozatilag kimondotta, hogy a megtartandó vállalati közgyülésen magát Maksay János számvevő aa. által képviseltetni fogja s őt arra utasítja, hogy a vállalat igazgatósági tagjait Br. Bánffy Dezső egyh. ker. főgondnok aá-tól kikérendő utasítás szerint választassa meg.

A rendkivüli közgyülés által folyó évi május hó 25-dikére kitüzött kerületi közgyülés tárgysorozatának megállapítása rendjén e gyülés fontosabb tárgyaiúl Ig. tanácsunk a néh. püspök felett tartandó emlékünnepélyt, az újonan választot püspök beiktatását, a főjegyző választást, a hetes bizottsági javaslatok tárgyalását, az ifju papok kibocsátását és az ig.-tanácsi titkári állás betöltését jelőlte ki.

Az ünnepélyek sorrendjére nézve kimondotta az ig.-tanács, hogy a közgyűlés első napján d e. 10 órakor kezdődőleg, a néh. püspök aa. fölött tartandó gyászünnepélyt tartja meg, mely alkalommal az imát főtiszt. Dr. Bartók György püspök aa, a beszédet pedig Kenessey Béla theol. igazgató fogja tartani; május 26-án d. e. 10 órára az új püspök ünnepélyes beiktatását tűzi ki és a beiktatás végzésére főt. Antal Gábor dunántúli püspöt aát kéri fel; az ifju papok kibocsátási ünnepélyét pedig a gyakorlatnak megfelelőleg, vasárnapra, azaz május 28-ára tüzte ki

Ezzel kapcsolatban elhatározta az ig.-tanács, hogy a kerület kötelékében levő egyházmegyéket, kollégiumokat és püsp. vizsg. alatti egyházakat felhivja, hogy a kerületi ünnepély után maguk kebelében is tartsanak a néh. nagyérdemü püspök Szász Domokos aa. emlékére gyászünnepélyeket.

Mély sajnálattal vette tudomásul végül ig.-tanácsunk, hogy *Tóth Sámuel* aa. debreczeni theol, tanár, volt egyh.-ker. konventi és zsinati jegyző, f. hó 18 án Debreczenben elhunyt; a gyászszertartáson egyh.-kerületünk képviseletére Kenessey Béla és Dézsi Gyula aait. kérte fel.

Ezek után elnöklő főgondnok aa. a gyülést bezárta. ***r. s.***

Szász Domokos mellszobor-alapra és szeretetházra adakoztak:

Simon Zsigmondné, reform. lelkészné (Málom)	1 frt — kr.
Tavaszy József esperesné gyűjtése:	
1. Gr. Bethlen Domokosné (O.-Telek)	5 frt — kr.
2. Boér Katalin (M.-Péterlaka)	— frt 50 kr.
3. Éltető Albertné (M.-Régen)	5 frt — kr.
4. Fülöp Edéné (M. Vécs)	1 frt — kr.
5. Lénárt Jánosné (Petele)	1 frt — kr.
6. Nagy Jánosné (M. Péterlaka) .	— frt 50 kr.
7. Szabolcska Mihályné (Temesvár)	2 frt — kr.
8. Péterffy Anna (M.-Vásárhely)	1 frt — kr.
9. Tavaszy Józsefné (M.-Péterlaka) .	5 frt — kr.
10. Tavaszy Mariska (M.-Péterlaka)	1 trt — kr.
11. Tavaszy Margit (M.-Péterlaka)	— frt 50 kr.
12. Tavaszy Viola (M.-Péterlaka)	— frt 50 kr.
13. Taubler Hajnal (M.-Péterlaka)	1 frt — kr.
14. Dr. Onody Kálmán (Kolozsvár) .	1 frt — kr.
Összesen:	25 frt — kr.
Mult (9.) számunkban kimutatott összeg	93 frt 50 kr.
Összes adakozás:	***119 frt 50 kr.***

Nagytiszteletü Tavaszy Józsefné szép példaadását követésre méltónak tartjuk. A ki adakozik is, de gyűjt is, az valóban éppen két kézzel ad a nemes célra. Az összeget kézbesítette M. L.

Különfélék rovata.

Egy igen nemes mozgalom azt a célt tüzte ki, hogy a nagy Bethlen Gábornak, Erdély egykori dicső fejedelmének N.-Enyeden szobor állíttassék. E törekvésre mindjárt első visszhangot adta a debreceni főiskola ifjusága, mely a szobor javára Bethlen-ünnepélyt rendez.

Dr. Bartók György püspök Szászvároson, eddigi lakóhelyén a püspökválasztó közgyűlésről hazaérkeztekor nagy és méltó ünnepélyességgel fogadtatott.

Wlassics minister elrendelte, hogy a Gyulafehérvártt lakó katholikus püspök »erdélyi püspöknek« címeztessék. *Erdélyi* püspök! Mi akar ez lenni? Világuralmi tendentia en miniature. És ellenreformatio ministeri rendeletben. Hiszen maga az egész katholicismus az universalismusra való minden törekvése mellett is kénytelen magát csak *római* katholicismusnak nevezni. Hogy az erdélyi katholikus püspök rangban az érsekek után következett, hogy az erdélyi katholikus püspök még e század elején is bárói címet viselt: mindezzel semmi közünk; de tiltakozunk, hogy a gyulafehérvári katholikus püspök »Episcopus Transylvaniae« címet viseljen. Mert ez a cím anachronismus. Mert ez a cím nem mond igazat. Mert ez a cím a protestantismus egyházainak negatiója akar lenni. A ministeri rendelet régi okíratokra hivatkozik. Kérem, régi okíratok alapján az egész mai világot föl lehetne forgatni. Jó szerencse, hogy a törvények tekintetében nem a legrégibb, de a legújabb törvények az irány adók Mi az »erdélyi püspök« cím ellen mind erélyesebben fogunk tiltakozni. Abban sem nyugszunk meg, hogy az egész csak külsőség. Mert a külsőség még mindig gyengéje az emberiségnek és a külsőség a legnagyobb kísértő. A jelenlegi katholikus püspök még fiatal ember s illenek hozzá az illusiók, de az ő illusiói miatt nem szabad hamis közjogi tudatot ébreszteni. Ez ügyben legelsőbben is képviselőházi interpellatiót óhajtunk. Azután még más actió is jöhet.

A Magy. Prot. Irod. Társaság ez évi közgyülését a debreczeni egyházközség meghivása következtében szeptember hónapban Debreczenben fogja megtartani. E tárgyban Kiss Áron püspök, gróf Dégenfeld József főgondnok, Simonffy Imre polgármester, a város és az egyházközség több kiváló férfiai már értekezletet is tartottak.

Dr. Kadár János igazgató tanácsi titkár érdekes czikksorozatát, melynek címe: „Egyházi adórendszer Magyarországon", jövő számunkban kezdjük meg.

Gyászlap. *Bod Károlyt*, székelyudvarhelyi kollegiumunk jeles és nagybuzgóságu tanárát sziven találó csapás érte, midőn kedves leányát: Irént, f. évi április 26-án a halál a szülői karok közül elragadta. A gyászoló tanári család találjon vigasztalást Istenben s az elköltözött leány emléke legyen áldott.

Róm. kath. gymázium Debreczenben. Wolafkának úgy látszik, minden terve sikerül. Tervrajz, költségvetés, szükséglet, fedezet stb. készen van s ma-holnap a piarista rendház telkén felépül a főgimnázium s hozzá a régi helyett új rendház mintegy 240,000 írt értékben.

A kultuszbudget tárgyalása alkalmából az »Orsz. Középisk. Tanáregyesület Közlönye« tanulságos statisztikát ad arról, hogy Európa egyes országai mily összeget fordítanak vallás- és közoktatásügyi czélokra? A mult év folyamán a kultuszbudget százalékban kifejezve az állami budgethez viszonyitva Angliában 10.5, Francziaprszágban 6.3, Poroszország 5.7, Ausztriában 4, Magyarországon 2.6, Olaszországban 2.5, Oroszországban 2, Romániában 12.7, Bulgáriában 11.7, Szerbiában 7 6. Görögországban 6%. E statisztika azért tanulságos, mert ebből láthatjuk, hogy a kultura ápolását és terjesztését illetőleg majdnem legutolsó helyen állunk Európában.

Plósz Sándor igazságügyi miniszter az első foku bíróságokhoz és kir. ügyészségekhez következő tartalmu rendeletet intézett: „A lelkészi jövedelem kiegészitéséről szóló 1898 évi XIV. törvényczikk 7. és 8. §-aira tekintettel elrendelem, hogy a lelkészek ellen állásukhoz nem méltó, sulyos erkölcsi vétséget is képező, avagy államellenes magatartássá minősülő cselekmények miatt tett panaszokról és feljelentésekről azon kir. bíróság, vagy kir. ügyészség, melynél a feljelentés tétetett, a rendelkezésre álló adatok közlésével a a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat közvetetlenül és azonnal értesitse, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a panasz, illetőleg följelentés tárgyát képező tényálladék alapján helye van-e a büntető eljárásnak, vagy sem? Továbbá elrendelem, hogy sulyos erkölcsi vétséget is képező, avagy államellenes magatartást tanusító bármely büncselekmény miatt és büntetés megállapitását tartalmazó birói itéleteket jogerőre emelkedésök után a királyi bíróságok szintén közvetetlenül a királyi valllás- és közoktatásügyi miniszterurhoz terjesszék fel Államellenes irányuak tekintendő — az 1883 évi XXVI. törvényczikk 13 §-a utolsó bekezdésének hasonszerü alkalmazásával — különösen minden cselekmény, mely az állam alkotmánya, nemzeti jellege, egysége, különállása, vagy területi épsége, továbbá az állam nyelvének törvényben meghatározott alkalmazása ellen irányul, történt legyen az akár egy házi helyiségben, akár azon kivül, vagy más állam területén élőszóval, irásban, vagy nyomtatvány, ábrázolat, egyházi szónoklat, vagy más eszközök által.

Coulzon Kernahan angol irónak egy röpiratát, mely kiválóan alkalmas a Krisztustól elhidegülni kezdő hívek, s kivált a műveltebbek ébresztgetésére, a Kis Tükör pünkösti száma fogja közölni jó magyar fordításban. Ha a lelkész és tanító urak közül valaki olvasni s terjeszteni akarja ezt az ébresztő iratot, melyről az angol egyházi körök a legnagyobb elragadtatással beszélnek: legyen szives május 16-ig megirni Kolozsvárra Kecskeméthy István theol. tanárnak, hogy hány példányban kivánja kiosztani s ő szivesen megküldi ingyen mindenkinek A „Kis Tükör" szerkesztősége.

Hivatalos rész.

1465—1899. FELHIVÁS

valamennyi egyházmegye Nt. Espereséhez.

Minthogy egyházkerületünk f. évi rendes közgyülése a jövő hó 25-re kitüzetett, — felhívjuk Nt. Esperes aait, hogy az 1892. évi közgyülés 32. jkvi számú határozata rendelkezéséhez képest a felszentelendő ifjú lelkipásztorok okmányait s az illető egyházak erre vonatkozó kéréseit bevévén, hatóságunkhoz f. évi május hó 20-ig annyival inkább beterjeszteni szíveskedjenek, mert a kitűzött határidőn túl beérkező kérések tárgyalás alá vétetni nem fognak.

Kolozsvártt, 1899. április hó 29 én.

Dr. Kádár János, h. titkár. — *Dr. Vályi Gábor*, elnökhelyettes.

1375—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi lelkész és tanító aához.

Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület a Mátyás király szülőházában a Mátyás szobor leleplezése alkalmára néprajzi kiállitást rendez s ebből aztán állandó néprajzi muzeumot fog alkotni, a melynek czélja lesz feltüntetni Erdély népeit a maguk jellemzetes sajátosságával, viseletüket, házi eszközeiket s iparczikkeiket, varrottasaikat, szötteseiket, lakásberendezésüket, régibb gazdasági eszközeiket s mindazt a mi népismeileg érdekes.

A nevezett egyesület e nagyfontosságu kulturális intézményt a legsürgősebben óhajtja megalkotni, mert a nép-szellem művészi alkotásai napról-napra kivesző-ben vannak.

Minthogy a tárgyak gyüjtése a legnagyobb gondot igényli és minthogy a lelkészek és néptanítók vannak leginkább abban a helyzetben, hogy a néppel érintkezve, a fent körvonalozott tárgyak összegyüjtése körül az egyesület segítségére lehetnek: a nevezett egye-

sület kérése folytán a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr ő nagyméltósága azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület eme hazafias és kulturális mozgalmára a tiszt. lelkész és tanító aait figyelmeztessük, azzal a megjegyzéssel, hogy a gyüjtendő tárgyak az Erdélyi Kárpát Egyesület titkári hivatalához Kolozsvárra küldendők.

Az E. K. E. e törekvése iránt Ig.-Tanácsunk is teljes méltánylással viseltetvén: fölkérjük a czímben megnevezett aait, hogy a néprajzi kiállitás sikerének biztosításához hozzájárulni sziveskedjenek.

Kolozsvártt, 1899. április hó 22-én.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János*, h titkár.

141—1899. PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett *bikfalvi* egyházközség ev. ref. *kántor tanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel $^3/_4$ hold kerttel. 2. 80 kal. őszgabona tetszés szerint választva, megannyi zab 212 frt értékben. 3. Öt és fél hliter szemes törökbuza 16 frt 50 kr értékben. 4. Kepeváltság, árvakepe és oszpora 20 frt. 5. Öt öl tűzifa vagy 35 frt. 6. Hét hold 557 □ öl szántó és kaszáló, 2 hold erdő haszonélvezete 83 frt értékben. 7 Az egyházközség pénztárából tanításért készpénz, évnegyedes részletekben, 158 frt. 8. Stóla 5 frt. Összes fizetés, lakáson kivül, 529 frt 50 kr, melyből tisztán tanítói törzsfizetés 400 frt.

Kötelessége a tanítói és énekvezéri, törvényben előirtak teljesitése mellett, az összes osztályokban az ének és tornatanítás az egyházi dalkar vezetése, az első és második osztály növendékeinek tanítása.

Pályázati határidő 1899. Május hó 31-e.

Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára

Kolozsvártt, 1899. Május hó 2-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

127—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *csókai* egyházközség *énekvezér-tanítói* állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kivül, készpénzben, kepében, tűzifában, kanonica porczió élvezetében és tandíjban: 430 frt 75 kr, melyből 248 frt rendszeresített államsegély.

Kötelessége pályázónak a rendes énekvezéri és tanítói kötelességek teljesítése.

Pályázati határnap 1899. Május hó 31-e.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához Nyárád-Szeredába küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Május hó 2-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

163—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *peteki* I-ső osztályu egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott kényelmes lakáson kivűl 800 frt. készpénz.

Pályázati határnap 1899. Május hó 31. folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, 1899. május hó 3-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

135—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület nagy-enyedi egyházmegyéjébe kebelezett *székely-kocsárdi* egyház énekvezéri állomására pályázat nyittatik.

Ez állomás javadalma: 1. Terménykepe — pénzértéke 205 frt. 30 kr. 2. 15 egyháztag pénzben fizetendő kepéje 10 frt. 28 kr. 3. 9 hold 1289 □ öl szántótöld, egy tagban, melynek kat. tiszta jövedelme 50 frt. 29 kr, az egyház által fizetett adója 12 frt. 82 kr. — haszonbérjövedelme 100 frt. 4. 9 szekér (27 köbméter) száraz puha tűzifa 40 frt 50 kr. 5. „Áldozói pénz“ az egyház pénztárából 4 frt. 20 kr. 6. Stólajövedelem átlagosan 5 frt. Összesen 365 frt. 28 kr. Ezenkivűl 2 szobából, téli és nyári konyhából álló tisztességes lakás, gabonás, pincze, gazdasági melléképületek és veteményes kert.

Kötelességek. Isteni tiszteleteken orgonázni, énekelni; T. lelkész afiát akadályoztatása esetén helyettesíteni; az áll. iskolában hetenként 4 órán egyházi éneket tanítani; egyh. jegyzői teendőket végezni; a felnőtt ifjakat téli időszakban az estveli órákban hetenkint legalább egyszer egyh. éneklésben gyakorolni.

Az állomás folyó évi szeptember 29 én foglalandó el.

Pályázati határidő: 1899. Május hó 31-e. Kellően fölszerelt pályázati kérvények nagytiszt Sándor János esperes aához Miriszlóra (u. p. Nagy Enyed) küldendők

Kolozsvártt, 1899. Május hó 2-a.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

KIMUTATÁS.

A rendkivüli államsegélyből nyert összegekről.

(Folytatás és vége.)

XI. Küküllői egyhm. Nemes Árpád m.-ugrai l. 200 frt. Zajzon János erzsébetvárosi l. 50 frt. Józsa Ferencz küküllővári l. 150 frt. Hegyi Sándor bonyhai l. 40 frt. Orbán Gábor balavásári l. 50 frt. Bartha József mikefalvi 250 frt. Pátkai János sövényfalvi 120 frt. Böjte Miklós szászkisalmási 80 frt. Vass Ferencz m.-sülyei l. 80 frt. Muzsnay Sándor g.-váraljai 80 frt. Nagy Domokos kutyfalvi l. 100 frt. Fábián Domokos egrestői l. 240 frt. Gönczy Pál kis-kendi l. 50 frt. Benedek Ferencz haranglábi 200 frt. Gáspár János bethlen-szt-miklósi 40 frt. Szabó Ferencz m. és ó.-déllői l. 150 frt Székely Sámuel buz-besenyői l. 200 frt. Összesen 2080 frt.

XII. Szebeni egyházmegye. Kósa Károly m.-péterfalvi 120 frt. Rákosi József mikeszászi l. 150 frt. Bogdán József oláh-ujfalusi 100 frt. Solymosi Lajos m.-beczei l. 50 frt. Összesen 420 frt.

XIII. Udvarhelyi egyhm. Hegyi Péter homoród-szt.-mártoni 100 frt. Baczó Lajos küsmödi l. 100 frt. Mester János mátisfalvi l. 100 frt. Tóró Dénes szt.-lászlói l. 150 frt. Böjthe Sándor szolokmai l. 180 frt. Kovács Sándor telekfalvi l. 70 frt. Bodor István ujszékelyi l. 40 frt. Szász Károly alsó siménfalvi 50 frt. Fábián Márton bágyi l. 40 frt. Benedek Pál betfalvi l. 200 frt. Bedő András bikafalvi l. 250 frt. Lajos János bögözi l. 150 frt. Páll Lajos bözödi l. 200 frt. Bartha János buni l. 130 frt. Csia Kálmán etédi l. 50 frt. Kádár Domokos égei l. 150 frt. Lörinczi József farcsádi l. 70 frt. Biró Áron boldogasszonyfalvi l. 100 frt. Soos Farkas fiátfalvi l. 180 frt. Adorján László héjjasfalvi l. 150 frt. Biró György hévizi l. 150 frt.

Szabó Samu hodgyai l. 100 frt. Bodor József kányádjásfalvi l. 50 frt. Menyhárt András kecseti l. 100 frt. Jakab Albert kis-galambfalvi l. 50 frt. Fülöp Kálmán kis-solymosi l. 100 frt. Pál Balázs kőrispataki l. 130 frt. Összesen 3140 frt.

XIV. Erdővidéki egyhm. Bartha Imre száldobosi l. 100 frt. Kovács Sándor olaszteleki l. 40 frt. Borsai László bibarczfalvi l. 250 frt. Lőrincz Gyula kis-baczoni l. 40 frt. Összesen 430 frt.

XV. Sepsi egyházmegye. Jakab József fotosmartonosi l. 240 frt. Fazakas Sándor szacsvai l. 250 frt. id. Csiszér Gábor egerpataki l. 40 frt. Antal Lajos lisznyói l. 50 frt. Böjthe Géza szemerjai l. 60 frt. Kolcza Lajos s.-árkosi l. 110 frt. ifj. Kovács Antal kilyéni l. 170 frt. Dávid József komollói l. 200 frt. Menyi János s.-oltszemi l. 130 frt. Kiss Lajos étfalvizoltáni l. 120 frt. Demeter Mihály szotyori l. 140 frt. Barabás Miklós s.-besenyői l. 150 frt. Havadtői Mihály angyalosi l. 140 frt. Szabó Dénes s.-zaláni l. 70 frt Bartha Károly feldobolyi l. 80 frt. Kolunbán Ferencz s.-szentkirályi 50 frt. Takács Károly kökösi l. 70 frt. Vass Lajos s.-bodoki l. 100 frt. Csiszér Zsigmond kálnok-köröspataki l. 100 frt. Demes Péter kis-borosnyói l. 100 frt. Szabó Ferenc bodolai l. 30 frt. Magyari Károly gidófalvi l. 50 frt. CzeglédiJános rétyi l. 50 frt. Összesen 2500 frt.

XVI Orbai egyházmegye. Jancsó Elek pákéi l. 60 frt. Péter Károly szörcsei l. 80 frt. Szeremlei Császár Lajos csófalvi l. 120 frt. Havadtői Gerő kőrösi l. 60 frt. Kovács Ödön teleki l. 30 frt. Összesen 350 frt.

XVII. Kézdi egyházmegye. Szakács János karatnai l. 280 frt. Kökösi Sándor ikafalvi l. 100 frt Jáni Lajos kézdi-mártonfalvi l. 130 frt. Zajzon Lajos felső-torjai l. 40 frt. Kelemen Gerő márkosfalvi l. 80 frt. Összesen 630 frt.

KIMUTATÁS

az országos közalapból nyert egyszersmindenkori segélyekről.

I. *Vajdahunyadi egyházmegye.* Harró. 40 frt. Maros-Németi 30 frt. Rákosd 30 frt. Nagy-Rápolt 30 frt. Összesen 130 frt.

II. *Gyulafehérvári egyházmegye.* Zalatna 40 frt. Tövis 50 frt. Csora 50 frt. Összesen 140 frt.

III. *Nagy-enyedi egyházmegye.* Maros-Gombás 30 frt. Bágyon 30 frt. Lőrinczréve 30 frt. Istvánháza 30 frt. Nagy-lak 30 frt. Összesen: 150 frt.

IV *Kolozs-kalotai egyházmegye.* Ketesd 30 frt. Sárvásár 30 frt. Nyárszó 30 frt. Inaktelke 30 frt. Damos 50 frt. Magyarókerek 40 frt Györgyfalva 45 frt. Kalota-Szt.-Király Zentelke 30 frt. Daróc 30 frt Bogártelke 30 frt. Nagy-Petri 30 frt. Összesen: 375 frt.

V. *Szilágy-Szolnoki egyhm.* Völcsök. 50 frt. M.-Goroszló 50 frt Összesen: 100 frt.

VI. *Deési egyházmegye.* Ormány 40 frt. M.-Derzse 30 frt. M.-Köblös 30 frt. Girolt 30 frt. Összesen 130 frt.

VII. *Széki egyházmegye.* Feketelak 40 frt. Noszoly 40 frt. Gyeke l. e. 30 frt. Vice 40 frt. Viz-szilvás l. 40 frt. Botháza 30 frt. Baca 30 frt; Szépkenyerű-Szt. Márton 30 frt. Péterfi Károly p. kamarási lelkész 30 frt. Összesen 310 frt.

VIII. *Nagy-Sajói egyházmegye.* Szász-Cegő. 50 frt. Szász Máté 50 frt. Összesen 100 frt.

IX. *Görgényi egyházmegye.* Unoka 40 frt. Görgény-szt-Imre 40 frt. Nagy-Ölyves 40 frt. Abafája 40 frt. Marosjára 30 frt. Bata 40 frt. Gernyeszeg 40 frt. Erdő-Csinád 50 frt. Mező-Ujlak 50 frt. Összesen 370 frt.

X *Marosi egyházmegye.* Geges 50 frt. Nagy-Adorján 50 frt. Maros-Szt.-Király 50 frt. Csóka 50 frt Agárd 30 frt. Boós 30 frt. Kebele 30 frt. Böő 40 frt. Selye 50 frt. Tompa 40 frt. Hagymás-Bodon 50 frt. Maros Szent Anna 50 frt. Udvarfalva 40 frt. Jedd 50 frt. Vaja 30 frt. Göcs 30 frt. Kis-Görgényi 30 frt. Összesen: 700 frt.

XI. *Küküllői egyházmegye.* Boldogfalva l. 50 frt. Kutyfalva 30 frt. Összesen: 80 frt

XII. *Szebeni egyházmegye.* Mikeszásza 40 frt. Balázsfalva 70 frt. M.-Péterfalva 40 frt. Hari 40 frt. Összesen: 190 frt.

XIII. *Udvarhelyi egyházmegye.* Hordgya 50 frt. Héviz 30 frt. Oczfalva 30 frt. Miklósfalva 25 frt. Farcád 30 frt. Küsmőd 30 frt. Ége 30 frt. Bögöz 30 frt. Moha 30 frt. Bún 30 frt. Összesen: 310 frt.

XIV. *Erdővidéki egyházmegye.* Miklósvár 50 frt. Gyenge András 30 frt. Pálfi Elek n-ajtai lévita 25 frt. Összesen: 105 frt.

XV. *Sepsi egyházmegye.* Erősd 40 frt. Kökös 40 frt. Árapatak 30 frt. S.-Zalán 30 frt. Árkos 40 frt. S. Bodok 40 frt. Szotyor 30 frt. Kilyén 30 frt. Hosszúfalusi körlelkészség 50 frt Összesen 330 frt.

XVI. *Orbai egyházmegye.* Béres János tamásfalvi lévita. 30 frt.

XVII. *Kézdi egyházmegye.* Maksa 40 frt. Feltorja 50 frt. Összesen: 90 frt.

PÁLYÁZAT VALLÁSTANÁRI ÁLLÁSRA.

A szatmárnémeti államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium fentartó testülete pályázatot hirdet egy — elhalálozás folytán megüresedett — rendes vallástanári tanszékre.

Javadalmazás: 1200 frt. évi törzsfizetés és 240 frt. lakbér, évnegyedenként előre fizetve a főgymn. pénztárából. A törzsfizetés a fizetési osztályok szerint 1400, illetőleg 1600 frtig emelkedhetik Ezenkivül ötödéves korpótlék: 100—100 frt. ötízben.

Önként értetik, hogy csakis ev. ref. vallásu folyamodók pályázatai vétetnek figyelembe.

Rendes vallástanárul csak olyan pályázó választható, kinek vallástanári képesítettségén kivül középiskolai tanári oklevele is van és előnyben részesülnek azok, kiknek tanári oklevelök a középiskolában tanított nyelvekre, de különösen *a magyar és német nyelvre szól.*

A megválasztott rendes tanár jogos és kötelezett tagja lesz az Országos tanári nyugdíjintézetnek.

A megválasztott tanár kötelessége: tanítani a vallástant az ig.-tanács által meghatározandó osztályokban, továbbá a téli hónapokban — és pedig november 1-től március 19-ig — vasárnaponként iskolai istentiszteletet tartani, és a növendékeket a confirmatióra előkészíteni; ezenkivül szaktárgyaiból is tanítani bizonyos óraszámig, úgy azonban, hogy tanóráinak összes száma legfeljebb 20 lehet.

A fent megjelölt képesitéssel, illetve tanári oklevéllel bíró pályázók hiányában az állás egy évre helyettes tanárral fog betöltetni, kinek 800 frt. évi javadalom biztosíttatik.

Pályázni kivánók felhivatnak, hogy a főgymn. fentartó testületéhez intézett folyamodványukat, keresztlevelükkel, végzett tanulmányaikról, képesítésükről, eddigi szolgálatukról és egészségi állapotukról szóló bizonyítványaikkal együtt a főgymn. igazgató-tanácsának elnöke — Dr. Farkas Antal — címére (Szatmárra) f. évi május hó 31-ig küldjék be. A választás a fentartó testület jogkörébe tartozik. A megválasztott állását 1899. szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Szatmár, 1899 április 25-én.

Farkas Antal,
ig.-tanácsi elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 19. szám. Kolozsvártt, 1899. Május 11.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Ki választható egyházker. közjegyzővé?

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!

Igazán szerénytelenség, hogy e soraim kiadását épen Nagytiszteletedtől kérem, mikor tudom, hogy a választók tekintélyes részének épen Nagytiszteleted a nem csekély kilátásokkal biró jelöltje, de egyfelől igénytelen soraim közreadásával kétségtelen jelét adná pártatlanságának s önzetlenségének, másfelől bizonyitékát nyújtaná, hogy a mult héten ugyanezen a címen egy theologiai tanár nem mint Cicero pro domo sua irt.

Azt hiszem velem együtt sokan siettünk Egyházi Törvényt, Utasítást ragadni, hadd lássuk, micsoda homályos törvénycikk lehet az, melyből Pokoly tanár úr csak három szót idéz és négy hasáb magyarázatot csatol hozzá, hogy érthetővé tegye. S óh bámulat, előttünk teljességgel nem látszott érthetetlennek, sem (félre) magyarázhatónak az Utasitásnak négy hasábon magyarázott 135. §-a. Az egyházkerület 1887 ik évi törvényei statuálták azt a §-t, mely szerint csak szolgálattevő lelkipásztor választható közjegyzővé, de ennek a codificálása folyt már 1885-ben, s még sem tiltakozott senki az ellen, hogy dr. Kovács Ödön közjegyző legyen. Nem bizony, mert 1885-ben még nem köteleztek az 1887 ben hozott törvények, de ebből azt következteti cikkíró úr, hogy 1899-ben sem kötelezők. Vajjon az 1887-iki törvényhozók nem akarták-e megváltoztatni az addigi gyakorlatot, csak véletlen műve-e, hogy az előtt a püspököt, közjegyzőt, közügyigazgatót választották gyakorló lelkészek és hittanárok közűl, de, mig most a püspök »felszentelt lelkipásztorok, vagy felszentelt hittanárok közűl választatik (Ut. 159.), a közjegyző és az egyházkerületi ügyész csakis a »felszentelt lelkipásztorok«, illetőleg »felszentelt papok« közűl választhatók (Ut. 135. és 139. §§.).

Miért különböztette meg az újabb törvény a püspöki és közjegyzői qualificatiot, nem lényeges, nem is tartozik ide, azzal sem foglalkozom, hogy helyes-e, de tény, hogy ma közjegyzővé és ügyészszé csak fungens pap választható, püspökké pedig a fungens papokon kivűl még felszentelt hittanár is. Az 1887 előtti és utáni törvényben meglehetős élesen kifejezésre jut az a különbség, hogy 1885 ben megtörténvén az első püspökválasztás, az azután hozott törvényben a választ tott közjegyző nem lesz successio szerint püspök. Tény, hogy az Utasítás 135. §-a egészen világos, minden kétséget kizáró; minden törvény saját magának magyarázója, s mivel kétely nem férhet a mondat, rendelkezés értelméhez, sem jogtörténelmi, sem intentionalis magyarázatnak helye, szüksége nincs.

A közelebbi egyházkerületi közgyűlés törvénymagyarázatba bizonyára nem kezdhet a választás előtt, mert jelölés nincs, de törvényesen megválasztott közjegyzőnek kétségtelenül csak olyant ismerhet el, a ki a fennálló törvény szerint választható volt. Hogy azután kiterjeszti-é a választhatóság határait vagy meghagyja a jelenlegi szakaszt, csak a jövendőbeli választások jelöltjeit érdekelheti, ha csak el nem halasztjuk a közjegyző-választást addig, mig a törvényt intentionknak megfelelőleg módositottuk.

Dr. Sárkány Lajos.

* *

Válasz az előbbi cikkre.

Kevés az, a mit dr. Sárkány tanár úr levele folytán, — a szerkesztő ur szíves engedelmével — mondani akarok. Talán a rövidség meg ment attól, hogy ujból intentionalismussal gyanusítson.

Kétségtelen dolog, hogy a törvény a törvényhozó akaratának a megnyilatkozása, de hogy kifejezi-e teljesen azt az akaratot, — az már más kérdés. Lehet valamely törvény logicailag s grammaticailag kifogástalan és mégis mást mond, mint a mit benne kimondani akartak. Ilyenkor azt állitani, hogy a törvény kötelező ereje a betűben és nem a törvényhozó akaratában van: legalább is naivság.

Dr. Sárkány tanár úr előtt az Utasitás 135. §-a sem érthetetlennek, sem (félre) magyarázhatónak nem tűnik fel s ezért felteszi a kérdést, hogy vajjon nem akarták-e az 1887. évi törvényhozók megváltoztatni a gyakorlatot, vajjon csak véletlen műve-e a püspök, közjegyző s közügyigazgatóra nézve fölállított qualificationális különbség? — Szives figyelmébe ajánlom a gyakorlat megváltoztatása kérdésében az indokolás eme szavait: »megfelelnek egyházkerületünk fönálló törvényeinek és gyakorlatának«; a mi pedig azt a kér

dését illeti, hogy „vajjon csak véletlen műve-e“ a terminologiai különbség: én is csak kérdezni tudom, hogy véletlen műve-e az egész törvénykönyvön végig vonuló szabatosság hiány, következetlenség, ellenmondás, avagy pedig tudatos és szándékos az? Utasításunk szövege oly botrányos hibákkal teljes, hogy használatban sem volna szabad tűrnünk, nem hogy még a kodifikació kifejezésre jutott akaratát meghomályosító betűhöz körömszakadtig ragaszkodni. Azonban lehet ilyen elv is és ezt elismervę nem fogok intentionalismust ellenvetni.

A régi rómaiak nagy jogászok voltak, — a jogművészet igazi mesterei, — azért nem szégyenlem velök együtt vallani: »Scire leges non est earum verba tenere, sed vim ac potestatem.« Dig. 1. 3. 17.

Pokoly József.

Megjegyzés.

Nem tartjuk kikerűlhetőnek, hogy a felvetődött vitában pár szóval részt vegyünk. A 135. §. így szól: »Az egyházkerületi közjegyzőt (generalis notarius) az egyházkerület kiválóan érdemes és tudományban ékeskedő, *szolgálattevő lelkipásztorai közűl* az egyházkerületi közgyűlés élethossziglan választja és hivatalába ünnepélyes eskü letétele mellett igtatja be.« Azt kérdik most: hogy értjük mi e sorokat? Őszintén valljuk, hogy nincs szükségünk a törvényhozók szivébe pillantanunk, mert e sorok logikailag, grammatikailag kegyetlenül világosak s a theologiai tanárt a közjegyzői székből kizárják. A félreérthetlenül világos törvényt pedig nem magyarázni, de megtartani kell. E törvény szerint közjegyzőnek csak »szolgálattevő lelkipásztor« választható. A theologiai tanár lelkész-e? Nem. Nem lelkipásztor, valamiképpen, például, nem liturgus. A lelkipásztorság korrelativuma a szervezett egyházközség. A lutheránus testvéregyházban maga a papszentelés eredetileg az illető lelkésznek kézrátétellel összekötött bemutatása *saját gyülekezete* előtt s később is az egyházközségi lelkészi hivatal átadásával összekötve maradt. A hivatalos lelkipásztorság valamely szervezett egyházközségbe való törvényes beállítással jár együtt. A külföld nem egy oly theologiai tanárt mutat föl, ki föl sincs szentelve. Ilyen föl nem szentelt theologiai tanárt a külföldi református egyházakban ugyan már csak ritkábban találhatni; mert a mi felfogásunk a fölszentelésről a lutheranus egyház fölfogásával nem ugyanaz. Azonban református egyházi álláspontonis: szervezett egyházközség nélkül, pap és gyülekezet között egyházszervezetileg meghatározott jogviszony nélkül senki sem pap, senki sem lelkipásztor. Szervezett egyházközség és jogviszony nélkül a papi functiokat végző egyén is csak missionárius. Az egyházközségi jogviszony nélküli theologiai tanár tehát nem lelkipásztor. Külföldön van példa arra, hogy az egyetemi theol. tanár az illető városban egyszersmind pap. Az ilyen theol. tanár már csakugyan lelkipásztor is. A theologiai tanár azonban a református egyházi fölfogás szerint mégis egyházi ember. Föl van véve abba az egyházi rendbe, mely ugyan nem a katholikus »ordo« de ministerium verbi divini. Csakhogy hivatása az egyházi embernek nem az a törvényszerüen specializált munkakör, melyet lelkészi hivatalnak mondunk, hanem egy más és ugyancsak törvényszerüen egyházszervezetileg specialisalt munkakör, melyet tanári állásnak, vagy ha tetszik theol. tanári hivatalnak mondunk. A mi törvényünk, mely csak *szolgálattevő lelkipásztort* enged generális notariussá választani, a theologiai tanárt ez állástól határozottan eltiltja. Nem is szükség a »lelkipásztor« szót a »szolgálattevő« jelzővel oly aggodalmasan még jobban fölvértezni; mert a szolgálatot nem tevő lelkipásztorokat nem a mi szegény papjaink között (kivéve a nyugalmazottakat,) de Angliában kell keresnünk, hol egész seregre megy azoknak a papoknak száma, kik szolgálatot nem tesznek és a saját vagyonukból élnek. Ismételjük a theol. tanár nem lelkipásztor, azonban fölszentelése által az egyházi rendbe tartozik. A mi törvényünk, mely a theologiai tanárt a generális notariusi széktől eltiltja, helytelen, sőt, bocsánat, éppen brutális. Most már nem az a föladatunk, hogy e törvénybe ezt vagy azt bemagyarázzuk, de a föladatunk, hogy e törvényt egyenesen megváltoztassuk.

Dr Sárkány igazgatótanár úr szives volt cikke elején a mi jelöltetésünkről megemlékezni. Igen, mi kaptunk fölszólítást és pedig oly férfiak sorából, kiknek véleményére sulyt helyezünk. Azonban mi, megvalljuk, csak egy nagy többség támogatása mellett óhajtottunk föllépni. Nagy többség. Ez nem holmi nagyzásféle. Oh, ellenkezőleg. Minél gyengébbnek tartjuk magunkat, annál több támogatásnak szükségét érezzük. Mielőtt a törvényt jobban szemügyre vettük volna, a jelöltségtől már visszavonultunk Visszalépésünket őszintén, szerényen, de szégyenkezés nélkül konstatáljuk.

Molnár Albert,
theol. tanár, szerkesztő.

A hegyi beszéd tárgyalása

a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban.

(Folytatás.)

I. RÉSZ.

a) A boldogságok.

A Mát. V. r. 3—10 verseiben Jézus egyfelől a *valódi boldogság lényegét,* másfelől a boldogság *föltételeit*, illetőleg a hozzá vezető *utat* mutatja föl.

(3. vers.) Első lépés ezen az úton: a *lelki szegénység*. Midőn az idvezitő a lelki szegényeket boldogoknak mondja, korántsem az együgyüeket, a gyenge elméjüeket vagy a durva, műveletlen állapotban levő embereket érti alattuk, szemben a művelt, szellemileg képzett emberekkel. Ez a sajátságos kifejezés, a mily érthetetlennek tetszik ma sokaknak, époly könnyen érthető volt Jézus korában, a körülte csoportosult hallgatóság előtt. A Jézus társaságát — mint tudjuk — nem az előkelők, nem a fariezusok és irástudók képezték, mert ezek felfuvalkodottságukban sokkal nagyobbra tartották magukat, semhogy egy ácsfiutól igazságot és erényességet tanuljanak Az ő hallgatói egyszerű, képzettség és előitélet nélkül való emberek voltak a társadalom alsóbb rétegeiből, a hová a gőg és önhittség még nem bocsátá alá gyökereit. »Ez az

alsóbb, műveletlenebb osztály szegény volt lelkileg, mert hiányzott a képzelt műveltség, képzelt vallásosság és erényesség. Ezen hiányért, ezért a szegénységért, mondja Jézus boldogoknak; ezért övék a mennyek országa. Míg a gazdagok, az előkelők: képzelt gazdagságuk, képzelt vallásos és erkölcsi tökéletességük tudatában elfordultak Jézustól hidegen, megvetéssel; nem érezték annak szükségét, hogy az új istenországa polgárai közé lépjenek s annak javait megszerezzék: addig a szegény, pásztor nélküli nyáj, a vallásos és erkölcsi nevelésből kirekesztett tömeg nem dicsekedett ama képzelt gazdagsággal, de éppen ezért, ezen lelki szegénységért, érezte, hogy szüksége van ama szellemi javakra, melyeket a názáreti próféta osztogat; éppen azért övé istenországa, fogékony lelkében a szerető, az irgalmas atya már fölépitette a maga országát.*)«

Hogy a lelki szegénység értelme még világosabban kitünjék, idézzük emlékünkbe a farizeusról és vámszedőről szóló példázatot. (Luk. 18, 9—14). A farizeus erényekben gazdagnak, vallásos és erkölcsi tekintetben tökéletesnek képzeli magát; ő — a lelkiekben gazdag — nem látja át, hogy ez az önhittség mily nagy veszedelmet rejt magában. A vámszedő ellenben lelki szegény, mert érzi és beismeri, hogy szegény erényekben, lelki javakban s nincsenek érdemei isten előtt. Amde ez a beismerés, ez az alázatosság boldoggá teszi őt, mert istenországába csak egy kapun lehet bejutni, a melynek neve: lelki szegénység. A hiu dölyf és elbizakodottság előtt bezárul a kegyelem ajtaja, azért a szivből kiüzendők, hogy helyüket alázatosság foglalja el, a mely első lépés az istenországába vezető úton. Ilyen értelemben mondja Jézus: »Valaki magát felmagasztalja, megaláztatik, és a ki magát megalázza, felmagasztaltatik.«

(4. v.) Az első lépést nyomban követi a második. — A ki önmagába száll s beismeri, hogy méltatlan isten kegyelmére, az meg is *síratja* álnokságát, hogy a mennyei atya jóságával visszaélt, embertársait, és önmagát romlásba sodorta, s veszendő sorsa felett könnyezve, mélységes bűnbánattal emeli lelkét a szeretet és kegyelem örök forrásához. (Példa: a tékozló fiú,) Az ilyen, bűnös voltuk miatt kesergőkhöz szól az úr megnyugtatólag: »Boldogok, a kik *sírnak*, mert ők *megvigasztaltatnak*.« Ha a bűnbánat keserve, — mint éles ekevas — a megkeményedett szív talaját felhasogatta és megpuhitotta, az idvezitő belehinti a vigasztalás magvait: »Bizzál, fiam! megbocsátattak a te bűneid« és a szív nem nyugtalankodik többé. A korábbi makacs önfejüség és elbizakodottság, mely Isten előtt sem akart meghajolni, megtörik s helyébe lép a béketürő szelidség, mely csillapítja a fájdalmat, midőn az orvos a tövist a sebből eltávolítja, s nem engedi, hogy elkeseredjünk, bárha a szenvedés keserű is.

(5. v.) „Boldogok a *szelidek*“ — mondja azért az idvezítő.

A béketürő szelidség a valódi nagy emberek jellemének egyik legszebb vonása.

A szelidlelkű ember elnéző a mások hibái iránt; nyugodt, türelmes és a szeretetben kifogyhatatlan, midőn mások békétlenkednek, haragjokban tombolnak és átkozódnak A szidalmat nem viszonozza szidalommal s a legsulyosabb megpróbáltatások közt sem zúgoló dik, hanem, mint a szelid és alázatos szivű Jézus, önmegadólag szól: „Atyám! ha el nem mulhatik tőlem e pohár, a nélkül, hogy megigyam: legyen úgy, a mint te akarod« Az ilyen embereknek, a kik a béketürő szelidséget szivükbe fogadják, nagy jutalmat igér Jézus e szavakban: »Boldogok a szelidek, mert ők öröklik a földet.« Avagy nem igazolja-e ezt a mindennapi élet? Nem tapasztaljuk-e lépten-nyomon, hogy a szelidlelkü ember, a ki önmagát, saját indulataít és szenvedélyeit le tudja győzni, mások felett is uralkodik? Harag haragot, gyülőltség gyülöltséget ébreszt; mig a szelidlelkűletü ember szerénységével lefegyverezi a kevélyek dölyfét, nyugodtságával a boszszuvágyók haragját, s türelmével és engedékenységével elnémítja a dühtől lángolók ajkain a szitkokat. E szerint nem a gőgösöké és elbizakodottaké a győzedelmi babér, Isten országa és annak üdvössége, hanem a szelid és alázatos szivüeké, a kiknek békés szelleme elvégre mindenkit meghódit s igy ők fogják örökölni a földet.

(Folytatjuk.)

Ifj. ***Péter Károly,***

*) Keresztes József: »Jézus vallásának főbb vonásai.« Egyh. és isk. szemle III. évf. 172. l.

Egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: ***Kádár János dr.***

Bevezetés.

1. A végtelen emberi célok megközelítésének állandó nagy munkáján az emberiség két örök intézményben: az egyházban és államban küzd.

Mindkettő isteni eredetű, mert az istentől alkotott emberiség életcéljainak megvalósítására egyáltalában nélkülözhetetlen.

Vallásos hit nélkül, — mely az egyház alakulásának alapja, embert elképzelnünk lehetetlen, mert az atheismus: önámítás, vagy szánandó hülyeség; államon kívül pedig az ember csak állat lehet, vagy már isten akar lenni.

Ugy az egyház, mint az állam keletkezésének alapoka az ember természetében rejlik. Az ősemberben ki a természeti erők nagyszerü nyilvánulásának hallatára és láttára bámulattal telik el és megréműlve búvik, már vallásos gondolat támad, mert azok okozójául egy földfeletti hatalomra gondol, kit félelemből imádni kezd. Innen azonban a keresztyénség magasztos tanaiig nagyon hosszú az út, de az öszszefüggés és fokozatos fejlődés félreismerhetetlen.

Az emberi természet és egész lényünk akként van alkotva, hogy mélységes titkainak vízsgálgatásánál önkénytelenül egy magasabb hatalomra, Istenre gondolunk, kit ugyan — koszorús költőnkkel szólva — »a bölcs lángesze föl nem ér«, de »titkon érző lelke óhajtva sejt«. Épen e boldogító sejtelem a vallás és e sejtelem öröktől fogva és örökké való közkincse az emberiségnek. Maguk a hatalmas szellemü vallásalapítók is: egy Mózes, Buddha és Mahomed csak e sejtelem külső formulázását eszközlék, s ezt tette a lánglelkéről és korához viszonyított emberfölötti szellemi

tulajdonairól isten embernek nevezett Krisztus is, a keresztyén vallás megalapításával.

Az állam, bár szintén erkölcsi közület, és nélkülözhetetlensége az emberi rendeltetés elérhetése céljából kétségen kívül áll, — közvetlen keletkezési okát szintén a félelemben bírja. Más emberek és más népek túlerejétől való félelem az első és egyedüli államalkotó tényező. Később azonban, természetesen, a nép összes céljainak megvalósítása az állam hatáskörébe megy át, de ama képzet, hogy az állam nemcsak az együvé tartozó népcsaládoknak szervezett közülete, hanem az egész emberiség organizmusának egyik tagja, kezdetben, az antik államok egoisztikus öntudatában, föl nem található. Ezt az ideát csak a keresztyénség ismertette meg az emberiséggel az *istenországának* fogalmában, s a katholicismus későbbi lerontó törekvésével szemben a protestántizmus propagálta és általánosította; tanítván, hogy az államoknak nemcsak önmaguk, hanem egymás irányában is magasabb erkölcsi kötelmeik vannak, hisz mindnyájan testvérek vagyunk s ha különböző államokban is, de mindnyájan egy cél felé: az ember igazi rendeltetésének elérésére, vagyis: a teljes tökéletességnek képzelt isten országának megalapítására — törekszünk.

Az egyház és az állam egymás iránti helyzetének kérdésében s a közöttük netán létező elsőség fölött, évszázadok óta, állandó, néha igen heves és mindkét intézményre károsan ható vita folyt az irodalomban. Meggyőződésem szerint e vitatkozás teljesen fölösleges és meddő doktrinális harc, minthogy úgy az egyház mint az állam az emberi természet által szükségképen követelt, egyformán nélkülözhetetlen s így teljesen egyenrangu intézmény.

Az e kérdés körül kifejtett küzdelem különben nem is egészen elvi alapon indult és folyt, hanem az elsőségi pálma kivívására irányuló kulturharc zászlója alatt a katholicismus a protestáns felfogással. Teljesen orthodox álláspont a katholikusoké, — már kezdetben is abúzuson keletkezett történeti jogokat védve; neolog a protestánsoké, a lelkiismereti szabadság teljes értelmezése mellett, mindazon jogosítványokat az államra ruházva, melyek az egyház kizárólag erkölcs-szellemi természetével összse sem egyeztethetők.

Nem tartozik fölvett tárgyamhoz az említett harc fázisainak közelebbi ismertetése, s ezért a fentebbi reflexiók után e bevezetés rendjén még csak az egyház és az állam célját és rendeltetését kell pár vonásban ismertetnem, különösen a keresztyén egyház és modern állam szempontjából.

A keresztyén egyház közössége mindazoknak, kik a világot alkotó, fentartó és kormányzó isteni világrendet Krisztus tanításainak megfelelően hiszik és ismerik. Szorosabb értelemben pedig egyház amaz organizmus, mely a keresztyén vallásnak megismerése, tanítása és az isteni tiszteletnek gyakorlása végett keletkezett és létezik.

Célja tehát Krisztus magasztos tanainak ép fenntartása, az emberiség lelki és szellemi életének ily alapon való berendezése, irányzása s ez által a lelki üdvösség biztosítása.

Az állam már egyetemesebb céllal rendelkező erkölcsi közület, a menynyiben hatáskörébe nemcsak az emberiség szellemi, hanem anyagi előhaladását is bevonja s általában mindazon eszközök megszerzésére és biztosítására törekszik, melyek nélkül az ember, földi léte tartamán át, isten, önmaga és mások iránti kötelmeit teljesíteni, szóval rendeltetését betölteni képtelen volna.

Az állam itt vázolt egyetemesebb céljából önként következik, hogy az egyházat, mint speciális célt, szintén magában foglalja, annak működését saját céljainak sikeresebb elérhetésére felhasználja, sőt nem is nélkülözheti, minthogy kizárólag jogi célok elérésére berendezett szervezetében a specialiter erkölcsi feladatok megvalósítására sem alkalmas, sem képes nem volna.

Modern államokban tehát az egyházak nyilvános korporációkként nemcsak elismerve, hanem állandóan védelmezve s a szükséghez képest segélyezve is vannak, minthogy az államnak nemcsak nélkülözhetetlen öncélja ama vallásos élet fenntartása, melynek ápolása az egyház hatáskörébe tartozik, hanem épen az egyház leghatályosabb eszköze a valódi erkölcsi nevelésben rejlő egyik főfontosságu állami cél elérhetésének

Az állam általánosabb céljából, fogalmában rejlő souvereainitásából önként következik tehát az egyház fölötti bizonyos felsőség, de a két intézmény egymásra útaltságának s az egyház fentebb ismertetett nélkülözhetetlenségének viszont szükségképi folyománya, hogy az állam az egyházat minden világi ügyben hatályosan támogassa s külső fenntartásának anyagi eszközeit megszerezhetőkké tegye.

Az egyház lényegének, keletkezési módjának s az állammal való szoros kapcsolatának fentebbi rövid vázlatában sikerült talán halvány képet adnom az egyház ama rendkívüli fontosságának, melynek érzetétől mélyen áthatva, azt a véleményt táplálom, hogy a vallásos buzgóság lényeges csökkenésének mai korszakában s a felekezetnélküliség túlkorán történt állami szabadalmazására tekintettel, kétszeresen fontos és érdemes az egyház mindennemü intézményével közelebbről és tűzetesen megismerkednünk, és az egyházi adórendszerekkel annál inkább, minthogy az adózási kérdés rendezése nemcsak nálunk kálvinistáknál, de hazánk összes felekezeteinél erélyesen folyamatba indult.

Szükségesnek tartottam továbbá az államot a fenti bevezető-sorok rendjén folytonos párhúzamba állítani az egyházzal, egyenlő fontosságuk, egynemü céljuk és különösen szoros egymásra útaltságuk kimutatása végett, főként azért, mert ismertetésem tárgya épen az a terrenuma az egyháznak, melyen legnagyobb mértékben van az állam segítségére ráútalva; az ezzel szemben támadható követelések módjának és mértékének elbírálásánál tehát az állam mivoltának ismeretére lépten-nyomon szükségünk van.

(Folytatjuk.)

Az egyházmegyékből.

Papi értekezlet Maros-Ujvárt.

Régóta hangoztatott panasz, hogy a népiskolai vallástanításra használatban levő kézi könyvek sem pedagogiai, sem vallás-erkölcsi szempontból nem felelnek meg a kivánalomnak. Régi és általános a szük-

ségérzet, hogy ezen a hiányon mulhatatlanul és minél sürgősebben segíteni kell Már egész irodalma van az óhajtásnak, de positiv eredménye vajmi kevés! Pedig nagy ideje, hogy a bőven virágzó óhajtás valamelyes gyümölcsöt is hozzon.

A gyermek kedélyhez közelebb álló, a zsenge értelem által könnyebben felfogható, a fejlettebb vallásos köztudatnak megfelelő formában megirt kézi könyvekre van égető szükségünk, hogy már a nevelés kezdetén, a népiskolában elhinthesssük a józan vallásosságnak magvait, mert csak így biztosíthatjuk a vallásos köztudatnak egészséges fejlődését, a vallás-erkölcsi összetartozandóság érzetének és a felelekezeti öntudatnak megizmosodását, külömben magunk leszünk okaivá a már rég és nem ok nélkűl, általános panasz tárgyát képező vallásos közöny még nagyobb mérvü elharapódzásának.

Az ezen általános szükségérzettel együtt járó kötelességérzet által indíttatva határozta el a mult év őszén, a n. enyedi egyházmegye papi értekezlete, hogy a népiskolai vallástanítás sikeresebbé tétele érdekében a kivánalmaknak megfelelő népiskolai vallástanítási kézi könyvek megirására felkérte: t. *Jancsó Lajos* e. m főjegyző, m.-ujvári, — *Jancsó Sándor* okl. theol. tanár, n. enyedi —és *Szécsi Ferencz* okl. theol. tanár, felvinczi lelkész aait, kik a kétségkivül felette nehéz munkára készséggel vállalkozván, hivatottsággal, meleg tárgyszeretettel és nagy ügybuzgósággal igyekeztek megoldani a rájok bizott nagy feladatot, s munkálatukat az előlegesen felkért birálók biráló ismertetésével kapcsolatosan terjesztették a Maros-Ujvártt f. évi május 1-én tartott papi értekezlet elébe.

Mielőtt az értekezlet lefolyását ismertetném, a mindnyájunk lelkét betöltő örömmel emlékezem meg az értekezletet megelőzőleg tartott istentiszteletről. A templomot teljesen betöltő nagy közönség soraiban örömmel láttuk jeles világi férfiainkat és a közeli környék tanító-testületének több tagját. Csupán lelkésztársainkat óhajtottuk volna teljesebb számban együtt látni! A népes hallgatóság nagy érdeklődése mellett nt. Sándor János esperes-elnök aa. a szivnek teljességéből fakadó ima után, Máté 28, 19. versének ama szavai alapján: »Tanítsatok minden népeket« tárgyalta, külömben classicus egyszerüséggel, megragadó közvetlenséggel tárgyalta, különösen a gyermek-nevelés szempontjából, hogy mit? és miképen? kell tanítani, világosan bebizonyítván, hogy a legnagyobb tudás is vajmi keveset ér, ha annak tartalmat, életelevenséget nem kölcsönöz a vallásosság, mely minden tudásnak forrásához: Istenhez vezet, s a mely Istent hozza közel az emberhez

Az istentisztelet után a nagy közönségnek mindvégig kitartó élénk érdeklődése mellett a kincstári bánya tanácstermében folyt le maga az értekezlet, mely az elnöki megnyitó után nagy lelkesedéssel határozta el, hogy új főpásztora, a főtiszt. Püspök úr előtt feliratilag fejezi ki üdvkinatait, majd jegyzőkönyvi köszönetet mondott szeretett elnökének a templomi szolgálat hatásos és tanulságos teljesítéseért. És ezzel áttértünk az értekezlet tulajdonképeni tárgyára.

Jancsó Lajos aa. ismertette a népiskola négy alsó osztálya számára általa irt „*ó és uj szövetségi történetek*“ anyagát, beosztását, tárgyalási módját, s egyes részletek felolvasása után Ferenc Sámuel m. décsei lelkésztársunk olvasta fel biráló ismertetését, melyben kiemelvén az irónak tárgya iránt való lelkesültségét, a tárgyalásban kiváló módon megnyilatkozó helyes érzékét, az egész műven végig ömlő bibliai szellemet: éles tekintettel mutat reá a mű fogyatkozásaira is. A beosztás a folytonosság rovására kissé igen széttagolja az anyagot, — a nyelvezet magasabb regiókban mozog, semhogy azt a falusi népiskola növendékei elsajátithatnák, — helyenkét tulságos a részletezés, igen bő a magyarázat, helyenként fogyatékos az összefüggés, sőt az új szövetségi részben igen értékes és tanulságos részletek figyelmen kivűl maradtak, minélfogva bíráló a megírásnál, kétségkivűl megnyilatkozott hivatottsággal való figyelmes átdolgozást ajánlja szerzőnek, mely után teljes reménységgel tekinthet művének sikere elébe Többeknek részletes hozzászólása után az értekezlet bíráló javaslatát magáévá tevén, az átdolgozás megbírálására és az őszi papi értekezlet elé terjesztésére 3 tagu bizottságot küldött ki.

Jancsó Sándor aának a népiskola V. VI. osztálya és a konfirmálandó növendékek számára irt „*A keresztyén hit- és erkölcstan rövid foglalatja bibliai alapon*“ című művét nt. Sándor János esperes-elnök aa. ismertette és kisérte bíráló észrevételekkel. Kiemeli a mű helyes beosztását, természetes logicai rendjét, melynek keretében a ker. hit- és erkölcstan összes alapigazságait világosan és érthetően adja elő a nélkűl, hogy túlterjedelmessé válnék. Dacára annak, hogy a Nagy P.: »Konfirmatiói kis káté«-jánál kisebb terjedelmű (215 kérdésben körülbelől csak 82—84 oldalra számitható), gazdagabb anyagot tárgyal, mint az. Irálya általában tiszta és népszerű; néhol ugyan kissé magas a falusi népiskolák V VI oszt. növendékeinek értelmi színvonalához képest, de némi magyarázattal mégis megérthető. Mindezen tulajdonságainál fogva a meglevő vallástanítási kézi könyvekhez viszonyítva, a mű határozott nyereség. Azonban a figyelmes átdolgozás csak előnyére válik, mert kifejezései nem mindig szabatosak, a fogalmat nem mindig fedik; néhol többet mond, néhol kevesebbet mint a mennyi szükséges; megszokott helyes kifejezéseket szokatlan, kevésbé érthető kifejezésekkel cserél fel; itt-ott ellentétek észlelhetők; némely kérdéseknél túlságos dogmaticai szabadságot enged meg magának, s ezenkivűl igen szükséges, hogy a konfirmálandó növendékekre való tekintettel szerző a művét a ref. ker. egyház keletkezésének rövid és velős ismertetésével egészítse ki. Egyes részletek meghallgatása és az ennek nyomán kifejlett érdekes eszmecsere után az értekezlet a szakavatot bírálat értelmében való átdolgozásra kérte fel szerzőt, s az újabb bírálatra szintén 3 tagú bizottságot küldött ki.

Szécsi Ferencz aa. az eddig magyar nyelven nem létező, — nagy hiányt pótolni hivatott, a nép használatára is szánt »*Iskolai biblia*« szerkesztését ugyan még teljesen be nem fejezhette, de már ez alkalommal ismertette azon módszert, melyet követ, s az értekezlet rövid időn befejezéshez jutó munkát ismertető birálat végett a Jancsó L aa. művének megbírálására kiküldött bizottsághoz tette át.

Végűl tanácskozás tárgyává tétetett a főtiszt. püspöki szék 503. és 530—1898. sz. kétrendbeli körlevele, a melyekben foglalt utasításoknak, a kitűzött czélt ugyan teljes mértékben szolgáló, de a gyakorlati kivitel szempontjából szükségesnek vélt módosítása érdekében, az egész kérdés áttétetett a legközelebbről tartandó egyházmegyei közgyűléshez, s az erre vonatkozó javaslat előkészítésével e sorok írója bízatott meg.

Már késő délutánra hajlott az idő, midőn a mindnyájunkra tanulságos és élvezetes értekezlet véget ért, s testvéries együttérzéssel és emelkedett hangulatban elköltött közebéd után szétoszolván, magunkkal hoztuk egy hasznosan és kellemesen eltöltött napnak emlékével együtt azon bíztató reménységet, hogy a megkezdett munka nemsokára a közóhajt és várakozást is kielégítő gyümölcsöt fog teremni!

Ujváry István,
ev. ref. pap.

A görgényi egyházmegye dalárdája.

Szomoru dologról kell értesitenem e lap olvasóit. Nem azért registrálom a szomoru dolgot, hogy csak bánkodjunk a bekövetkezett sajnos eset fölött,

hanem inkább azért, hogy mások vegyenek tanulságot és ha egy s más ügyben arra hivatott emberük merül fel, igyekezzenek minél szorosabban magukhoz csatolni és állandón megtartani!

A görgényi egyházmegye kántor-tanítóiból alakult dalárda ember-emlékezet óta fennállott és a körülményekhez képest jó véleménynek örvendhetett. Évtizedek lefolyása alatt a néhai jó *Bod Sándor* vajda szentiváni lelkész bátyánk vezette azt, Bod Sándor nem volt ugyan műének-értő, de jó énekes, jó hallásu és szorgalmas ember levén, még öreg korában sem röstelte fáradni, s erejéhez mérten fentartani a tanítók dalkörét A jó Isten nyugosztalja meg öreg bátyánkat, ki bámulatos munkakedvével és kedélyességével sok kellemes órát szerzett nekünk

A gondviselés különös intézkedése folytán a kidült jó öreg bátyánk helyét a v.-szentiváni egyházban nagytiszteletü *Benedek Árpád*, a kitünő testi és lelki tulajdonokkal felruházott ifju lelkész, a szintén kedves ember és jeles szónok váltotta fel, ki sokféle előnyös tulajdonai mellett teljesen szakképzett zene- és énekismerettel bir. A mint az egyházmegyébe lépett, azonnal a tanítói dalkör élére állott. Csakhamar kitünt, hogy a dalkör Benedek Árpádban jeles vezért nyert, ki alig pár évi müködése folytán valóban meglepő sikerre emelte a tanítók dalkarát!

Az egyházmegye tanácstermében tartott próbákat sokszor meghallgattuk, hol mindig nagy kedvteléssel szemléltük a jeles mestert, ki hegedüjével lelkében és gyönyörü bariton hangjával ajkain: egész odaadással oktatta a maga köré gyüjtött tanítókat. Lelkünk repesett örömében, ha elgondoltuk, hogy az általa vezetett dalkör nemsokára a hazai legkitünőbb dalárdákkal fog versenyezni és e reményünkben most keserüen kell csalódnunk!

Az egyházmegyei tanítói-értekezlet mult április 5-én gyűlést tartott, mely gyűlés meghivójának egyik pontjában, tárgysorozat rendén a dalárda *megszüntetése* állott Már a gyűlés megtartása előtt tudakozódtunk az iránt: miért akarják tanítóink megszüntetni a dalárdát? mire azon szomoru feleletet nyertük, hogy nagytiszteletü Benedek Árpád *visszalépett* és nincs ki tovább vezesse a virágzásnak indult dalárdát. Az április 5-én megtartott tanítói gyűlésen a megszüntetés kérdése fölött élénk eszmecsere folyt s végül abban állapodtak meg, hogy most még nem szüntetik be, hanem felkérik t Benedek Árpád urat, a dalárdát tovább vezetni, s ha nem nyerhetik meg, a görgény-vidéki állami iskolák tanítóival csatlakoznak, hogy együttes erővel csináljanak valamit
Dehát mit fognak csinálni? Azt hiszem nem sokat, mivel így sem lesz szakember, ki a dolog élére álljon!

Két év előtt az ügyek oly irányt vettek volt itt nálunk, melyek után már akkor lehetett látni, hogy a dalárda hajója zátonyra jut. Megtörtént, valóban zátonyra is jutott s hogy ki fogja kiemelni onnan, nem lehet tudni Nem tudom, csak azt tudom, mert tapasztalom, hogy midőn valamely téren arra való alkalmas ember támad, az olyat minden áron meg kellene tartani! *V.*

Irodalom.

Temetési beszédek Irta: *Hallgató János*, felsőmérai ref. lelkész. Sárospatak. Ára _ korona 50 fillér.

E beszédek hangulatosak, tartalmasak, épitők Szerzőnek képei nem mindig találók ugyan, (ol 141 lap végén), mindazonáltal van gondolata, van hite és lendületes nyelvezete. E füzetet mihelyt terünk engedi, bővebben is ismertetni fogjuk, addig is határozottan ajánljuk.

* *

Utazásom a külföldön. Irta: Szeberényi Lajos Zs. ág. h. ev. lelkész, B.-csabai ev. egyházi könyvkereskedés. Ára 1 frt.

Szeberényi lapjában az »Evang. Egyh. Szemlében« »Utazásom a külföldön« czim alatt megjelent czikksorozatát már régóta érdeklődéssel kisérjük. Magát a szemlét nemzetiségi velleitás, theologiai ortodoxia, de tulfelől erős protestantismus, egyháziasság, tanultság és szellemesség jellemzi. E jellemvonások nagy részben ott vannak e külön füzetben is. Mi e füzetet megvételre ajánljuk. A füzetben található és szerzőnek nem kifogástalan elvi álláspontjából folyó egyik-másik itéletet bátran oldalt hagyhatjuk; mindazonáltal igen sok van e könyvben, a mi tanulságos, érdekes és egyházi emberekre nézve éppen többszörösen is érdekes. E könyvre, mihelyt terünk engedi, ismét visszatérünk.

* *

Adventi, Böjti Imák és Tanitások. Incze Dániel és Herepei Gergely ev ref. tanár és lelkész után — kiegészitve Sántha Károly ág. h. ev. lelkész eredeti imával összeállitotta és rövid zárimákkal ellátta *Teyér Gyula* ág. ev. ref. lelkész. II. rész. Brassó, Herz könyvnyomdája.

E könyv imái buzgók, emelkedettek, bár néhol némi keresettségtől nem mentesek. A tanitáson épitők. A záróimák az elmélkedésektől buzognak föl s gondolatmenetük, hangulatjuk a legtöbb esetben igen találó! Ajánljuk e könyvet lelkészeknek, tanitóknak és a világiaknak is.

Különfélék rovata.

Dr. Bartók György püspökünk f. hó 15. napján fogja esküjét O felsége kezébe letenni.

Dr. Bartók György püspökünket a kolozsvári egyházközség papi állomására meghivni s illetőleg a meghivására a szükséges előkészületeket megtenni határozta el kolozsvári presbyteriumunk a folyó hó 6. napján tartott ülésében.

A folyó évi április hó 18-án tartott egyházkerületi közgyülés 1 i jkvi szám alatt kelt határozata alapján, az 1899. évi. egyházkerületi rendes közgyülést, Kolozsvár városába, az ev. ref. theol. fakultás disztermébe, *folyó évi május hó 25. napjának délelőtti 9 órájára* hivom össze. Végrehajtási utasitásunk 54 §-a értelmében jelzem, hogy igazgatótanácsunk kijelölése szerint, a közgyülés főbb tárgyai a következők lesznek: 1. Egyházkerületi gyászünnepély tartása, b. e. Szász Domokos elhunyt püspök aa. fölött. 2. Főt. dr. Bartók György püspök aa. ünnepélyes beigtatása. 3. Az ifju papok kibocsátása. 4. A. püspökválasztás foly-

tán megüresedett egyházkerületi főjegyzői állás betöltése. 5 Az igazgatótanácsi előterjesztés: a) A hetesbizottság javaslataira vonatkozólag. b) Az igazgatótanácsi titkári állás betöltésére nézve. c) Gondnokok és tanárok választása iránt. 6 Püspöki, igazgatótanácsi és tanügyi évi jelentések. *Báró Bánffy Dezső*, egyházkerületi főgondnok

Elavult rácionálista és kritikai irány. E szavakkal az a „Prot. Egyh. és Isk. Lap« illeti a mi ujonnan választott püspökünk, Dr. Bartók György theologiai álláspontját, a melynek Ballagitól a *mai* Szőts Farkasig terjedő ujjászületésének titkos szentlelke — Szabó Aladár. Meddőnek és erőtlennek mondja ezt az irányt, mely az egyéni hitbuzgóságot elsorvasztja. És teszi ezt a szerkesztő névjegyével ellátott egyazon czikkben, melynek későbbi soraiban így áradozik: Erdélyi hitfeleim! Dobjátok el eddigi üres jelszavaitokat, ne emlegessétek Enyed és Kolozsvár meddő ellentéteit, ne dobálozzatok a pietizmus és modernizmus üres jelszavaival stb.

Köszönjük a testvéri indulat jó tanácsát; de kérdeznünk kell a tanácsadó lapot és szerkesztőjét: mikor szándékszik e jó tanácsot maga is *gyakorolni?* Kérdeznünk kell a tudós theologiai tanárt: mikor fogja egyszer figyelmére méltatni a tudományosan megállapított különbséget a »rácionálizmus» és a »modern vagy szabadelvű theologia« közt? Kérdeznünk kell a tudományos buvárt, hogy miként képzel thologiai *tudományt* historiai-kritika nélkül?

Bámulva olvassuk, hogy a mi püspökünk »egyéni hitbuzgóságát ez iskola meddősége és erőtlenségei nem sorvasztották el.« Nos hát igen; a mi püspökünk élő, munkás hittel teljes személyiség, öntudatos, *egészséges* vallásossággal teli, nem *dacára*, hanem *mert* a liberalis, modern theologia meggyőződés teljes hive.

Hanem a czikkírónak mintha valami egyéb baja is volna! Ime: »Becsüljétek meg közöttetek a hit valódi apostolait s az egyházépítés hűséges munkásait...!« — »Közöttetek«! — »a hit *valódi* apostolait!« — Értjük, értjük. A budapesti »Prot. Egyh. és Isk. Lap.« most még csak a sardisi gyülekezet angyalának szavaival szólhat az erdélyinek: »Tudom a te dolgaidat, hogy mondatol élni, holott megholt vagy« és hogy »csak egy nehány ember van, kik... fehér ruhában járnak énvelem" (Jel. III. 1—6.); de szeretné minél hamarább az efezusi gyülekezet angyalának írt levél ezen passusát küldeni az erdélyinek: »Tudom a te cselekedeteidet... és hogy megkisértetted azokat, a kik apostoloknak mondják magukat, holott nem azok és hazugoknak találtad őket« (Jel. II. 2.) — Hanem az első protestánsnak, Pál apostolnak szelleme nem halt ki még Erdélyben, a mely meg fogja tartani számunkra «az evangelium igazságát.« Reméljük, hogy nemsokára reá mutathatunk erre. *y.*

F. hó 28. napján történik meg az ifjú papok felavatása. Az ünnepélyes istentiszteleten *dr. Elekes Viktor*, a jeles szónok s a gyulafehérvári egyházmegye kitűnő esperese fog beszédet tartani.

Gyászhir. A zilahi ev ref. collegium előljárósága és tanárkara szomoruan tudatja, hogy Id. *Kerekes Sándor*, a főgyimnasiumnak 1849—1851-ig segéd-, 1852—1885-ig rendes, azóta nyugalmazott tanára hosszas szenvedés után f. hó 8-án, munkás életének 74 ik évében elhunyt. Temetése f. hó 10-én d. u. 4 órakor lesz. Nyugodjék békével! Áldot legyen emlékezete! Zilah, 1899. Május 8.

A kolozsvári ref. collegiumban az évzáró vizsgák az érettségire is készülő VIII. osztályosok osztályvizsgáival kezdődik meg f. hó 8-án. Az iskolai évzáró ünnep junius 24. d. e. 10 órakor. Szóbeli érettségi vizsgák jun. 26 28.

A vizsgadíjakat, melyek a tanító- és óvónőképző intézetekben eddig szedettek s melyekből az államnak úgyis csak 3000 frt jövedelme volt, a közoktatásügyi miniszter megszüntette.

A középiskolai uj tanterv fokozatosan lép életbe. Az új tanrend szerint 1900-ban még csak a középiskolák első osztályaiban fognak tanítani. A földrajz a természetrajztól külön választatik és a jövő tanévtől kezdve a gymn. alsóbb osztályainak is tantárgya lesz a természetrajz. Az első osztályban a latin órák egygyel kevesbednek, valamint a magyarnyelvi órák is. Így jut két tanórához a természetrajz. A realiskola és gymnasium első osztályában a tantárgyak ugyanazok, csakhogy amott németnyelv, emitt pedig latinnyelv taníttatik. Az új tanterv szerint a tornászatot télen korcsolya, nyáron játék pótolja. Csak kedvezőtlen időben mennek a tanulók a tornaterembe. (E. E. I.)

A székelyudvarhelyi evang. reform kollegium 1899. május hó 11-én, áldozó csütörtökön általában az intézet alapitói és jóltevői kiváltképpen Baczkamadarasi Kis Gergely és Kis József emlékére, az iskola nagytermében Kegyeleti ünnepélyt rendez.

A tiszántuli egyházkerület f. hó 1. napján kezdődőleg tavaszi közgyűlését tartotta meg. Kun Bertalan püspök imája után báró Vay Béla főgondnok üdvözölte a gyűlés tagjait. A püspöki jelentés után a kerületi tanács-bíróságra beérkezett szavazatok eredményéről tétetett jelentés. Az eredmény pedig az, hogy még mindig nincs Mocsáry Lajosnak utóda. Absolut többség hiányában új, most már harmadszori szavazás vált szükségessé. A szavazás *Szent-Imrei Gyula* földbirtokos és dr. *Ballagi Géza* jogtanár között fog dönteni. A gyűlés további kiemelkedő tárgya volt a lelkész,- esperes- s püspökavatás mikénti végzésének kérdése. E kérdésben a sárospataki theol. tanári kar készített volt javaslatot. E javaslattal szemben az egyházkerületi bizottság készített egy más javaslatot. Most egy harmadik javaslat, melyet Fejes István szerkesztett, fogadtatott el. A lelkészavatásról szóló rész tárgyalásánál szavazás provokáltatott a fölszentelendő lelkészek térdeplését illetőleg. A többség a térdeplés mellett döntött. (Folytatjuk.)

Nyilvános nyugtázás Bodor Géza alcsernátoni lelkész a Szeretetház javára a volt püspöki titkárok által »Koszoru-megváltás« czímen létesitett alaphoz 25 frtal járult. Beszolgáltattam a központi pénztárba. Dr. Deési Pál M.-N.-Zsomborról a néhai püspök mellszobrára 1 frtot küldött, mely az e czélra eddigelő gyült összeghez csatoltatott. Kolozsvárt, 1899 május 9-én. Molnár Lőrincz ev. ref. lelkész.

Szerkesztői üzenetek.

R. A. Igyekszünk minél előbb sorát ejteni

K. L. Historiai cikkekkel bőven el vagyunk látva ugyan, míndazonáltal e cikket is közölni fogjuk. Csak türelmet kérünk.

Hivatalos rész.

1466—1899. FELHIVÁS

valamennyi nt Esperes aához, a kollegiumok m. t. Előljáróságaihoz és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak tt. Tanácsához.

Atyafiságos tisztelettel közöljük a czímben jelzett hatóságokkal, hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk igazgatótanácsa, alólirott napon tartott ülésében, határozatilag kimondotta, hogy néhai nagyérdemü püspökünk: b. e. főt. és mélt. Szász Domokos aa. emlékezetére, a folyó évi május hó 25-dikére összehivott egyházkerületi közgyűlés első napján, egyházkerületi gyászünnepélyt rendez; de emellett föltétlenül szükségesnek tartja, hogy a kerületi gyászünnepély után, az

egyházmegyék, kollégiumok és népesebb egyházaink is tartsanak ily gyászünnepélyeket, a néhai püspök aa. elhalálozásával egyházkerületünk minden tagját oly fájdalmasan ért veszteség külső kifejezéséül.

Fölkérjük ennélfogva a czímben jelzett hatóságokat, hogy a kerületi közgyűlést követő időben, alkalmas helyen és módon, néhai Szász Domokos püspök aa. emlékezetére, egyházmegyei kollegiumi, illetve (a püsp. vizsgálat alatt álló és más népesebb egyházakban) egyházközségi gyászünnepélyeket rendezni szíveskedjenek.

Az erd. ev ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvártt, 1899. április hó 19-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János*, h. titkár.

1562—1899. KÖRÖZVÉNY,

valamennyi ev. ref. egyházmegye Nt. esperesének, valamennyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. tanácsának.

Felhivjuk Ntiszteletedet, (a tt. egyháztanácsot), tegyen jelentést f. hó 25-ig arról, hogy a felügyelete alatt álló egy-tanitós osztatlan, vagy több-tanitós osztott felekezeti népiskolák mellől hányból hiányzott a törvényszabta 5-ik és 6-ik évfolyam és hány népiskola mellett nem volt a 13—15 éves tankötelesek számára ismétlő iskola?

Az erd. ev. ref egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvártt, 1899. május hó 8-án tartott üléséből.

Dr. Török István, h. tanügyi előadó. *Dr. Vályi Gábor*, elnökhelyettes.

PÁLYÁZAT TORNATANÁRI ÁLLÁSRA.

A sepsi-szent-györgyi ev. ref. Székely Mikó kollegium főgymnásiumánál rendes tornatanári állásra pályázat hirdettetik.

Évi javadalma 800 frt fizetés, 5 izben folyósítandó 100 frt ötödéves szolgálati korpótlék, 200 frt lakáspénz; a szolgálati korpótlékok kiutalásánál a más középiskoláknál rendes tanári minőségben töltött szolgálati évek 10 év keretén belől beszámithatók lesznek.

A hirdetett tanszékre kinevezés az állami segélyezés ügyében kötött szerződés értelmében a vall. és közokt. m. kir miniszterium jogkörébe tartozik.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitettségüket, eddigi szolgálataikat védkötelezettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt s a nagyméltóságu vall. és közokt. m. kir. miniszter urhoz czímzett folyamodványukat a sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó kollegium elöljáróságához 1899. év junius hó 6-ig nyujtsák be.

Csak ev. ref. vallásu pályázók folyamodványai vétetnek figyelembe. A kinevezett tanár állásában egy évi sikeres működés után a felekezeti főhatóság ajánlatára minden további pályázat kizárásával véglegesittetik, a mikor is kötelezett tagja lesz az 1894. évi XXVII. t.-cz. értelmében létesitett nyugdijintézetnek.

A kinevezett tanár állását 1899. szept. hó 1-jén tartozik elfoglalni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától.

Dr. Török István, h. t. e. *Dr. Vályi Gábor*, elnökhelyettes.

1647—1899. KÖRÖZVÉNY

valamennyi ev. ref. collégium m. t. Elöljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága folyó év május hó 1 én 28,044 szám alatt kelt leiratával tudatja, hogy a folyó tanév nagy szünidejének julius havában, Budapesten, művészettörténeti előadásokat tartat. A leiratot alább egész terjedelmében közölvén, fölkérjük a m. t. Előljáróságot, méltassa becses figyelmére s a vállalkozó tanár aát. lehetőleg részesitse anyagi támogatásban is, hogy az érdekes és tanulságos előadásokat hallgathassa.

»Középiskolai tanárainknak mindinkább örvendetesen nyilvánuló abbéli törekvésük támogatásában, hogy tudások és ismereteik gyarapitására a tudományok terén folyton észlelhető haladást és vívmányokat figyelemmel kisérjék, fontos szolgálatot vannak hivatva teljesiteni az általam évenkint középiskolai tanárok részére rendezett szünidei tanfolyamok.

Mint ismeretes, ezen, kiváló szaktudósok által vezetett, tanfolyamok czélja az erre jelentkező és felvett középiskolai tanároknak ez úton is módot nyujtani arra, hogy szaktudások színvonala emelkedjék és ezt úgy önművelésük, mint a rájuk bizott növendékek javára értékesitsék

A folyó tanév nagy szünidejének julius hónapjában művészettörténeti előadások tartását határoztam el, a mely előadások az épitészet, festészet és szobrászat történetére fognak kiterjeszkedni.

Részt vehetnek e tanfolyamon középiskolai tanárok, számszerint legfeljebb huszan, első sorban történészek, másodsorban classica-philologusok és modern nyelvészek. A felvételért hozzám intézendő kérvényeiket közvetlen előljáróságuk utján folyó évi junius hó 1-ig kell benyujtani. Az állami szolgálatban levő vidéki tanárok 50 frt segélyben fognak részesülni.

A tanfolyam folyó évi julius hó 3-án veszi kezdetét Az épitészet és szobrászattörténeti előadások az egyetem bölcsészeti karán, az ottani művészettörténeti gyüjtemény felhasználásával fognak megtartatni, a festészettörténeti előadások az Országos Képtárban.

A tanfolyam vezetése Pasteiner Gyula dr. egyetemi nyilvános rendes tanárt kértem fel, illetve biztam meg.«

Kolozsvártt, 1899. május 6 án.

Dr. Török István, h. tanügyi-előadó. *Dr. Vályi Gábor*, elnökhelyettes.

MEGHIVÓ

A sepsii ev ref egyházmegye papi értekezletének tavaszi rendes közgyülését Sepsi Szent-Györgyön, a Székely Mikó-kollegium szokott helyiségében — *1899 évi május hó 18-án d. e. 9 órára* tüzöm ki, melyre tisztelettes pályatársaimat és az érdeklődő közönséget, tisztelettel meghivom.

1. Elnöki megnyitó; 2. a templomban, Zsigmond Ferencz vezetése alatt álló egyházi énekkarunk közremüködésével: imát mond Takács Károly kökösi ref. lelkész; egyházi beszédet tart: Józsa Sándor erősdi ref. lelkész, egyhm. főjegyző; felolvasást tart: tiszt. Szabó Jenő ilyefalvi ref. lelkész aa; 3. pénz- és könyvtáros aainak jelentése; 4 Inditványok.

Értekezlet végével — ha az egyházmegye közgyülése ezen időig máskép nem intézkedik? — a küszöbön álló generalis főjegyző választás érdekében paptársaink s az általuk képviselt egyházak közhangulatát meghallgatni rövid eszmecsere.

Sepsi-Szent-Györgyön, 1899. május 4-én.

Révay Pál, ért. elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 20. szám. Kolozsvártt, 1899. Május 18.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Vegyetek Szent-Lelket!

„Én pedig kérem az Atyát és más vigasztalót ád néktek, hogy veletek maradjon mindörökké“— mondá a tanitványaitól búcsuzó Üdvözitő. Az ő egész működése e földön vigasztalás volt. Vigasztalása a szegény, beteg sziveknek, a bűn terhelte lelkeknek s a fájdalom, a megpróbáltatás, avagy a kisértések sújtotta embereknek. Mennyi vigasztalást nyert tőle az ingadozó Péter, a kételkedő Tamás, a hirtelen lobbanékony János, a nagyravágyó Jakab, s az emberektől lenézett Máté, a vámszedő. És íme most elmegy tőlük az, a kitől annyi vigasztalást vettek és ők itt maradnak egy ellenséges világ közepette, elbocsátva, mint juhok a farkasok közé. Mi lesz velük?!

„Ne háborodjék meg a ti szivetek és ne rettegjen.“ „Nem hagylak titeket árvákul, megtérek hozzátok.“

Ime az, a ki szeretetnek kötelével vonta magához tanitványait, s a szeretet nagy parancsolatát bizza rájuk örökül, nem hagyja őket magukra aggodalmaikkal, kételyeikkel, fájó, leverő érzéseikkel, hanem más vigasztalót igér. Erőt, a melytől nem félni, nem rettegni kell, hanem a mely után a megszomorodott szív vágyva kivánkozik; Szent-Lelket, a mely örökké velük maradjon és bizonyságot tegyen arról, hogy az Isten csupa kegyelem, merő könyörület, végtelen irgalom és örök szeretet.

Az Úr igéretei pedig igazak és Ámenek. Nem ember ő, hogy változás volna ő benne, vagy a változásnak árnyéka. Amaz első pünkösd az igéret beteljesedése.

De a mi igértetett az atyáknak, abból az örökségből a fiak és a késő unokák sincsenek kizárva. „A más vigasztaló mindörökké veletek marad.“ Ez az örömhir hangzik felénk is. Kibocsátja az Úr az ő Lelkét és megél minden test. Mint a miképen a teremtés hajnalán az Úrnak Lelke lebegett a mélység felett, most is az ő Lelke élteti az egész világot. Az ő Lelke érintésétől dobog fel ma is a szív, termékenyül meg az agy, nyer szárnyakat a lélek, ég felé vonzó vágyakat az érzés, egymáshoz fűző kapcsokat a szeretet, táplálékot, hegyeket mozgató erőt a hit és lát megnyilatkozott egeket a mennybe néző reménység. Ezerszeresen áldottak, a kik veszik a Léleknek ez ajándékát, égi kincset hordozván töredékeny föld-edényben! A kik ismerik ezt a gyöngéd, hű, örökké velünk levő vigasztalót, a kik örömmel tapasztalják, hogy ha e földön minden elhagyott is, ez hiven mellettünk áll azok értik meg igazán Jézusnak azt a nagy szeretetét, e szeretetnek kimerithetetlen mélységét, a melylyel biztat, felemel „Ne háborodjék meg a ti szivetek!“

»Istennek Lelkét meg ne oltsátok!« Tápláljátok azt Istennek minden igéjével, mely az ő szájából származik; mert az Úrnak Lelke tűzoszlopként, világot meggyőző erőként az ő igéjében nyilvánul. Ez vezet keresztül a világon a menny kapujáig, ez tölti meg a szivet a hit ragyogó világával, töri meg a mulandóság és enyészet hatalmát és tárja fel amaz égi hajlékokat, a hova Üdvözitőnk elment, hogy megkészitse a helyet az övéi számára. Minden elmulik, csak az Istennek beszéde marad meg mind örökké.

Ennek az igének hirdetésére bocsátjuk ki theologiai fakultásunk növendékét, — — urat, a mi kedves tanitványunkat azzal az áldás kivánással, hogy legyen áldott az ő kimenetele és bejövetele, minden szent dolgokban való forgolódása, hogy senki meg nem vetvén az ő ifjuságát, legyen példa a beszédben, a nyájaskodásban, a szeretetben, a lélekben, a hitben, a tisztaságban (I. Tim. IV: 12). De legyenek áldottak az Úrnak Lelkétől a hivek is mind az időben, mind az örökkévalóságban! Úgy legyen!

Kenessey Béla.
theol. igazgató.

A törvény.

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!
Kedves Barátom!

Abba a vitába, mely becses lapod hasábjain egyházkerületünk »Utasítás«-a 135. § a körül s ezzel azon kérdés felett, hogy »Ki választható egyházkerületi közjegyzővé?« — megindult, mondhatom, nem szivesen szólok bele.

Már az első cikk, — nem mondom, hogy azzal a célzattal iratott, de napi lapokban és különlenyomatokban úgy használtatott fel, hogy pártjellege immár nem tagadható. Ilyenné tette, a különben tudományos apparátussal megirt cikket különösen az a körülmény, hogy a mint első soraiban maga elárulja, létrejövetelét a választási küzdelem egyik hullámvetésének köszöni.

Nem szivesen szólok, nem a pártküzdelemtől való félelemből, hanem azért, mert az előhaladott választási küzdelemben, különösen most, a midőn a sok jelölt között egyik éppen a mi theol. igazgatónk, a kinek megválasztatása csak a 135. §. nem szószerinti értelmezése mellett volna lehetséges, eljárásom könnyen félremagyaráztathatnék.

Ha mégis szólok, teszem ezt azon kötelesség tudatában, hogy a törvény védelmére szót kell emelnie mindenkinek, a ki tudja, hogy mekkóra kincset birunk a törvény szentségében és sérthetetlenségében; a ki tudja, hogy a közéletben egyedüli mentsvár a pártok háborgásai közt — a törvény. Lehetnek túlélt, helytelenül szövegezett, roszszul megalkotott törvények, lehetnek benne égre kiáltó igazságtalanságok, de a törvény törvény marad, míg hatálya fennáll s a feladat nem az, hogy bármely magyarázattal megkerűljük, hanem hogy törvényes formák közt megváltoztassuk.

Igy állunk az »Utasítás« 135-ik §-ával is, a mely félre nem érthető világossággal mondja, hogy »az egyházkerületi közjegyzőt az egyházkerületi közgyűlés az egyházkerület ***szolgálattevő lelkipásztorai*** közül választja. E törvényről mondott ítéletedet minden szavában aláírom, de másfelől veled együtt megtartását is kívánom — mindaddig, a míg törvény, a míg megváltoztatva nincs. Hogy nekünk, theologiai tanároknak ebből indokolatlan és jogtalan hátratételünk, jogcsorbulásunk foly: ez kétségkívül baj, igazságtalanság, de nem elég ok arra, hogy a törvény szavait eredeti értelmükből kiforgatván, megingatni segítsük a törvény tiszteletét.

Azt tennők pedig, ha a »lelkipásztor« kifejezésnek olyan értelmet akarnánk adni, a milyennel soha sem bírt s a melybe a theol. tanárok is befoglaltassanak. A szó értelmét a köztudat és közhasználat adja meg s bár az élet folytonos alakulásai folytán különböző árnyalatokat teremt, olyant még nem produkált, a mely a theologiai tanárt a lelkipásztorral azonosítsa.

Már Kálvin (Inst. IV. 3.) megkülönbözteti az egyházi férfiak között a »pásztorokat« és a »doktorokat« s így folytatja: „állítom pedig, hogy e kettő között ***különbség*** van, az t. i. hogy a doctorok (tanítók, tanárok) a bűnbánati fenyítékben, a szákramentumok kiszolgáltatásában, a feddésekben és intésekben nem előljárók és nem foglalatosok, hanem csak az Irásnak magyarázásában, hogy az igaz és egészséges tudomány a hívők között megtartassék. A pásztori tiszt pedig ezeket is magában foglalja Egyházi törvényeink is, úgy a Zsinatiak, mint a kerületünkéi, úgy a régiek mint a hatályban lévők, mindig fenntartják e különbséget s habár a folyton tartó nyelvújítás produkált is olyan kifejezéseket, a melyeknek közhasználata ingadozó, a milyen például a roszszul gyártott „lelkész“, azért a „lelkipásztor pap = lelkész, gyakorló lelkész és a »tanár« közt a különbséget mindig megtette. Ha együtt akarta említeni őket, a »világival« szemben használta az »egyházi« kifejezést vagy ezt: »papi jellegü«, »lelkész jellegü«, vagy »lelkészi minősítésü«, mint pld az 1894-iki zsinati törvény 488. §-a, mely a theol. tanároktól azt követeli, hogy »rendes lelkészi ***minősítésüknek*** kell lenni«, de nem azt, hogy »lelkészeknek« vagy »lelkipásztoroknak« kell lenniök. A „minősítésre“, „jellegre“ nézve a „lelkipásztor“ és „tanár“ lehet azonos, sőt a theol. tanárnál éppen azonosnak kell lennie, de az ***állás***, a ***status***, az ***életpálya*** — különböző; a mint hogy a Zsin. törvény 114. §-a nyilván megteszi e különbséget az „életpálya“ tekintetében, midőn azt mondja: »Lelkészek, kik ***más*** életpályára léptek, kivéve (már t. i. a más életpályák közül) a tanárit Már pedig a közhasználati nyelv az embereket nem a diplomájuk után nevezi — a mit gyakran nem is ismerünk, hanem az életpálya után mondja az egyiket »lelkipásztornak«, »papnak«, »lelkésznek«, a másikat pedig »tanár«-nak, ezt theologiainak vagy hittanárnak, amazt meg gimnáziuminak vagy középiskolainak. A Zsin. törv. 189. §-a is úgy szól, hogy a rendes lelkészek *és* tanárok, helyettes és segédlelkészek minősítése nyilván-tartandó.«

Nem csak az áll pedig, hogy a közhasználati nyelv, a mi szerint a törvény kifejezései értelmezendők, határozott különbséget tesz a »tanár« – akár theol. tanár — és a »lelkipásztor«, »pap«, »lelkész« között, de áll az is, hogy a ***tételes törvény*** egyenesen ***terminologiai*** különbséggel használja őket. Ott van pld. az »Utasítás« 110, 114, 124. §-a, a mely az egyházmegyei jegyző, ügyész, esperes választásáról szól s mindenütt »szolgálattevő papot«, »érdemesebb papjait«, »lelkipásztorait« említi a választhatóságnál s vajjon ki fogja erre mondani, hogy theol. tanárok is választhatók?! De a terminologia szabatossága bizonyságára ott van akár a Zsin. törv. 176. §-a, akár az »Utasítás« 159. §-a, bizonyságául annak, hogy a törvény a »lelkipásztorok«-tól megkülönbözteti a theologiai vagy hittanárokat, a midőn az első helyen így szól: ... a püspök. felavatott lelkészek ***és*** lelkészi oklevéllel bíró rendes theologiai tanárok közül« választatik; a másodikon pedig így: ... felszentelt lelkipásztorok ***vagy*** felszentelt hittanárok közül ...« Mért nem elégszik meg itt a törvény egyszerüen a „felszentelt lelkipásztor“ kifejezéssel, ha abban a „felszentelt hittanárok“ is benne foglaltatnak és mért teszi oda oly határozottan azt az „*és*“-t, azt a „***vagy***“-ot? Bizonyára azért, mert más dolognak tartja a „lelkipásztor“-t és másnak a „hittanár“-t. És már most az »Utasítás«-nak a püspökről szóló 159. §-a mellé állítva a közjegyzőről és közügyigazgatóról szóló 135, illetőleg 139 §§-ait, a hol csupán

a »szolgálattevő *lelkipásztor*«, illetőleg »szolgálattevő *pap*« említtetik: nem joggal mondjuk-e, hogy ha a »felszentelt hittanárokat ezekre a tisztségekre akarták volna qualifikálni, akkor a megfelelő szakasznál is megemlitették volna? — Ámde Pokoly kollegánk erre azt feleli, hogy »a dolog éppen nem úgy áll. Hát hogy? Feleli: »a felszentelt lelkipásztor és szolgálattevő lelkipásztor nem egyjelentésű és a kifejezésekben az egész kodifikátió ingatag« — De kérem, ha a theol. tanár benne foglaltatik a »lelkipásztor« kifejezésben: mért kellett az első mellé külön oda tenni, mikor a theol tanái is — legalább kerületünkben — „felszentelt“? — s mért maradhatott ki a másodikból — az ő felfogása szerint, a kizárás következménye nélkül, ha, a mint van, az elsőben azért áll ott, mert más dolgot jelent? De ne kinlódjunk! Valljuk meg, hogy itt nem a »felszentelt«-ben és a »szolgálattevő«-n, hanem a »lelkipásztor« és „hittanár“ kifejezések használatán fordul meg a dolog. A mi pedig az egész kodifikációnak a kifejezésekben való ingatagságát“ illeti: arra nézve most csak az a kérdés: *ezeknek* a kifejezéseknek használatában ingatag-e? S erre határozottan azt kell felelnünk: nem; hanem egész határozott és világos. De egy kicsit csavaros és ingatag a Pokoly kollega cikke három utolsó kikezdésének bizonyítási menete és kifejezés használata. Pl. a midőn azt állítja, hogy a hittanár felszentelt lelkipásztor kell, hogy legyen (tudvalevőleg: »felszentelt tanár«); vagy »hittanár annyira lelkipásztor, lelkészi jellegű egyén« (tudvalevőleg igenis: »lelkészjellegű«, „egyházi“ de nem a lelkipásztor.)

Hanem hagyjuk ezeket, s ne magyarázzuk a világosan szóló törvényeket, mert a törvény ha ma korlát, holnap oltalom s a lelkészjellegű vagy felszentelt tanárok nem gondolom, hogy megörvendenének annak, hogy ha akár pl. valamely papi funkció végzéséből kerekedett fegyelmi ügyük az egyházmegyei bírósághoz utaltatnék azon a címen, mert ők is „lelkészek“, »lelkipásztorok.« Legyen szent és sértheletlen nekünk a törvény s pillanatnyi látszólagos elényökért ne bocsássuk *áruba*, ne áldozzuk fel legféltettebb kincsünket — a törvényt!

Nagy Károly,
theol. tanár.

Az erdélyi püspök.

Schlauch nagyváradi biboros a vegyes házasságból származó gyermekek kérdésében álláspontját e szavakkal jelezte »erkölcsi tényezőkben az egyensúly nem a számarányban, hanem a jogelosztásban van. Ha a gyengébb oly arányban és oly terjedelemben gyakorol jogokat, mint az erős és ha e joggyakorlatot a törvény védi: akkor az állam megtette azt, a mit a jogvédelem tekintetében megtenni köteles.«

Wlassich vallás- és közokt. miniszter úr ő nagyméltósága gróf Majláth róm. kath. püspököt eredetileg erdélyi püspöki méltóságra emelte. E törvénytelen és jogtalan rendeletével szabad útat engedett a pápista propaganda törekvéseinek, megtagadta a vallásfelekezetek közötti jog-egyenlőséget s mindnyájunkat kiszolgáltatott az erdélyi püspöknek. Halljuk az országházában, látjuk Debreczenben, Sárospatakon, Kolozsvárt, mindenütt az egész országban a pápismus hangját, törekvéseit, az egyedül üdvezitő egyház viselt dolgait; tudjuk, hogy mindenütt uralkodni akar és a hol nem uralkodhatik kénye-kedve szerint, ott elnyomottnak tekinti magát; a vallásfelekezetek közötti jog-egyenlőséget el nem ismeri s ha az államhatalom megkisérti annak érvényesítését, elleneszegül, a martiromság lázával inficiálja a népeket. Az ujabb keletü concordatumokban, nem véve ki XIII. Leo pápa pásztor leveleit sem, a scholasticizmus életrehivásában tervszerüen domborodik ki azon törekvés, hogy a kánoni jog szabad gyakorlatát az emberiség leigázására újból elérjék; az eltörölt és érvényben levő jogoknak kétértelmü vegyületében a régi borzasztó eretnektörvények mozognak.

Wlassich miniszter úr rendelete szabad mozgást engedett az eretnek-törvényeknek; azok ellenünk, protestansok ellen készültek, mert mi az egyedül üdvezítő egyház felfogása szerint eretnekek, isten kegyelméből kizártak vagyunk, kiket megváltani, a kegyelem székéhez visszavezetni a hierarchia feladatának tekinti. Talán éppen erre szemelte ki az »erdélyi püspököt?« Nem kérünk belőle.

E feladat teljesítésére kezdetnek elég a czím, mert az is sajátsága a róm. cath. propagandának hogy ha megnyerte a czímet, azután kierőszakolja a czímmel kapcsolatos jogokat, sőt ha ilyeket nem talál, elég élelmes jogokat kreálni. Az »erdélyi püspök« elnevezésnek s az ezzel járó jogoknak abban az időben volt értelme, mikor Erdélyben csak egy püspök a róm. kath. volt. De miután a reformatio Erdélyben is megerősödött az 1556 évi erdélyi országgyűlés az »erdélyi püspöki« állást nem annyira vallás, mint politikai okokból eltörölte, itt másfél század alatt nem volt róm. cath. püspök. VI-ik Károly császár 1716-ban állította vissza az erdélyi róm. cath. püspökséget; az első cath. püspök 1716-ban vonult be Gyulafejérvárra; az erdélyi országos rendek a szebeni országgyülésen 1743-ban (1744. évi 7-ik cz.) foglalkoznak az erdélyi róm. cath. püspökség visszaállításával; de mint erdélyi püspököt nem ismerik el; az 1751 1. t.-cz határozottan »episcopus romano catholicus transilvaniensis« emlit — 1838. évi jan. 12-én tartott ülésükben az erdélyi rendek, mint sérelmet hozzák fel, hogy a róm. cath. püspök nem a törvényes »episcopus róm. cath. transilvaniensis« czímet használja, hanem egyszerüen »episcopus transilvaniensis.« Szóval az erdélyi országos rendek erdélyi püspököt nem ismernek, a kit ismernek, az erdélyi róm. cath. püspök. Ez a kettő pedig nagyon is két különböző dolog.

A kettőből egyet csinált 1854-ben az absolutismus, ezt sem a maga iniciativájára, hanem Hajnald Lajos akkori róm. cath. püspök kérelmére. Említett év jul. 26-án említett püspök terjedelmes memorandumban felfejtve a cath. püspök nagy jelentőségét, befolyását az államban, azt kérte a kultus minisztertől, hogy miután neki kötelessége minden püspöki jogainak érvényesítése; s miután Erdélyben egyetlen püspök sincs — rendelje el, hogy a róm. cath. püspök elnevezés helyett, az »erdélyi püspök« czímet használhassa

Az absolutizmus kultus minisztere 1854. október 24-én rendelte el, hogy miután az erdélyi róm. kath. egyház a püspökség alapítása óta mindig viselte az „episcopus transilvanisenis“ czímet, az megilleti Hajnald Lajos püspököt is, ki, mint elődei a pápai bullákban „erdélyi püspöknek“ neveztetett ki. A hivatalok ehez tartsák magukat. Hasztalan hivatkozott az erdélyi helytartó tanács, hogy az erdélyi törvény kizárólag csak „erdélyi róm. cath. püspököt“ — nem pedig „erdélyi püspököt“ ismer — a rendelet megmaradt. Úgy tudom, hogy Hajnald püspök és utóda Leonhard sokkal jobb magyarok, törvénytisztelőbbek s a mellett sokkal jobban tisztelték a vallásfelekezetek közötti békét és egyetértést, minthogy a törvény ellenes és ellenszenves »erdélyi püspök« czímet használták volna

Wlassich tehát reá lépett a törvénytelenség és jogtalanság ösvényére, szabad útat nyitott a cath. propaganda törekvéseinek, az absolut korszak tényét szentesíti. Jó lesz eszünkbe tartani az ily dolgokat, hogy lépre ne menjünk; a papi fizetések kiegészítése, iskolák államosítása, gimnasiumok subvenciója és több hangzatos kijelentések meg ne kábitsanak. Azok a Bethlenek, Bánffiak, Telekiek, Wesselényiek, kiknek ősei a nehéz megpróbáltatások éveiben megőrizték a vallásfelekezetek egyenjoguságát, kik közül némelyek maguk is keservesen érezték a róm. cath. egyház üldözéseit — a derék magyar kálvinista köznemesség, az oly kis országgyűléssel vetekedő egyházkerületi közgyűlés, a szegény, nyomorban sinylődő kálvinista papság, maga a hivő köznép — mindnyájan, egyenként és összesen érdekelve vannak; együttesen, egy akarattal protestalni e törvénytelen rendelet ellen — mindnyájunknak elengedhetetlen kötelessége. Mi kalvinisták Erdélyben többen vagyunk, mint a pápisták — jogunk van kívánni, hogy a mint Schlauch mondja: »az erkölcsi tényezőkben az egyensúly a jog egyforma elosztásába helyeztessék. Legyen róm. cath. püspök, mint van reformatus, lutheranus, unitárius püspök s egyik ne akarjon több lenni, mint a másik.«

Horváth István,
ev. ref. pap.

A hegyi beszéd tárgyalása

a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban.

I. RÉSZ.

a) A boldogságok.

(Folytatás.)

(6. v.) A szelid és alázatos szívü ember, a ki az Isteni szeretet látogatásait is zugolódás nélkül, béketüréssel fogadja; saját benső tapasztalataiból meggyőződött arról, hogy az emberre nézve nincs értékesebb kincs, mint a lélek nyugalma, az Istennel való békesség; nem vágyik tehát sem földi gazdagságra, sem külső, világi fényre és hirnévre, hanem — mint az éhező szegény a tápláló falat kenyérért s a szomjuságát csillapítni nem tudó az üdítő ital után — úgy sóvárog a mennyei kenyérért és az örök élet vizéért: a bünbocsánatért, a megigazulásért, az Istenhez való hasonlóságért. Ezen Istenes élet után, vagy jobban mondva, Istenhez való vágyakozás, melyet a zsoltáriró e szavakkal fejez ki: »Mint a tikkadt szarvas a patak vizére, lelkem ugy vágyódik te hozzád, Istenem; szomjuhozik lelkem az élő Istenre, vajjon mikor jutok Isten szine elé?« ez a vágy igazi alapja, kimeríthetetlen forrása a boldogságnak, azért mondja Jézus „Boldogok, a kik éhezik és szomjuhozzák a megigazulást,“ mert az ilyenek — folytatja tovább — »megelégíttetnek, jól tartatnak,« azaz: éhségük és szomjuságuk lecsillapíttatik, s ha itt testi és lelki szükséget szenvednek is, Isten országában ennek kincseivel elhalmoztatnak szükségeikért dúsan kárpótolva lesznek; földi szegénységüket ott gazdagság váltja fel.*)

7. v) Ha a lélek éhsége és szomjuhsága, az istenhez való vágy lecsillapult: az embernek nem szabad feledni, hogy ezt nem önmagának köszönheti, hogy nem ő tette magát igazzá, hanem Isten, a kinek irgalma és kegyelme kifogyhatatlan, Isten irgalmasságát és kegyelmét pedig mi nem viszonozhatjuk, nem hálálhatjuk meg méltóbban, mintha mi is irgalmasok, köngörületesek vagyunk embertársainkkal szemben. (L. a könyörtelen szolgáról szóló példázatot.) Isten szeretetének ily módon való viszonzása ujabb forrása ránk nézve a boldogságnak, azért mondja az Idvezitő: „Boldogok az irgalmasok (a könyörületes szivüek)«!

Hogy mikép kell az irgalmasságot gyakorolnunk, meg van irva Lukácsnál (VI. 36–39): »*Ne ítéljetek*« (azaz: ne mondjatok bünös embertársaitokról tulszigoru, szőrszálhasogató, kevély ítéletet), — »*ne kárhoztassatok*« (ne tagadjátok meg tőlük a megjobbulás lehetőségét, ne tartsátok oly rosszaknak, mintha a megtérés útja el lenne zárva előttük), — »*megbocsássatok*« (ne fizessétek vissza a gonoszt gonoszszal, hanem igyekezzetek a szenvedett sérelmet elfeledni), — »*adjatok*« (azaz: nyujtsatok embertársaitoknak a jóra segédkezet, támogassátok őket, segítsetek rajtuk aranynyal, ezüsttel vagy résztvevő, vigasztaló szavakkal, csak részvétlenek ne legyetek. V. ö. Mt 5, 38—42. Luk. 10, 25--37)

„Boldogok az irgalmasok«, vagyis, a kik embertársaik iránt ilyen igaz keresztényi szeretettel viseltetnek, »mert ők irgalmasságot nyernek« — és pedig nemcsak Istennél, hanem az embereknél is, mert a ki felebarátaival szemben könyörületet tanusit, az bizton számíthat arra, hogy alkalomadtán iránta is olyan engedékenyek, bocsánatra készek és könyörületesek lesznek, mint a milyen engedékeny, bocsánatra kész és könyörületes szivü volt ő mások irányában.

(8. v.) Minél önzetlenebbűl gyakoroljuk a könyörűlő szeretetet, s minél inkább áthatja szivünket ez a szeretet: annál tisztább lesz a sziv az önző és nemtelen indulatoktól, a gyülölségtől, kárörömtől, irigységtől, bosszuvágytól és kevélységtől, következőleg annál nagyobb és zavartalanabb az a boldogság, mely részünkre jut. Mert a valódi boldogság alapföltétele, éltető levegője: a szív tisztasága, a vágyak és értelmek megszentelődése. Ilyen értelemben mondja Idvezítőnk: »Boldogok a *tiszta szivüek* (a kiknek minden vágya

*) Berde S. »Jézus vallása« 72. l.

a mennyei dolgokra, istenországa javaira irányul s a kik ellenszenvvel fordulnak el az alacsony, önző kivánalmaktól), »mert ők *meglátják Istent*«, azaz miként szemeink előtt a külső világ, a természet szépsége és gazdagsága, — a tiszta szív előtt akként tárul fel istennek országa, az az örökkévaló világ, a hol a mennyei atya akarata uralkodik; a melyben mindnyájan fiak, örökösök, testvérek vagyunk; a melyben istent lelki szemeinkkel látjuk, s a melyben az irgalom a szerető megbocsátás és soha ki nem apadó vigasztalás forrásai fakadnak fel Minél gonoszabb a szív, annál távolabb van istenországától, s viszont minél tisztább szivünk az önző vágyaktól: annál közelebb van hozzánk isten, annál szilárdabb a benne való bizodalom, annál boldogítóbb az istenfiuság érzete A tiszta szív: istennek székhelye.

(Folytatjuk.)

Egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: ***Kádár János dr.***

(Folytatás.)

I.

2. Az egyházi adó célja és keletkezése.

Az egyháznak, mint a közös istentisztelet gyakorlására és a vallásos eszmék fenntartására és terjesztésére alakult külső társaságnak, vagyoni eszközökre is van szüksége céljainak elérhetése végett.

Az emberiség életének gyermekkorában külön egyházak alakulásáról szó sem lehetett, mert hisz abban a korban a magasabb életalakítás föltétlen szükségét képező társas viszonyok ismeretlenek voltak, s igy vallásos szükségletét minden egyes egyén külön-külön elégíté ki, vagy a mennyiben azt később nagyobb társaságban is tevé: külön társasági szükséglet föl nem merült.

Az ókori népek egyházi életében sem találunk nyomára valamely külön egyházi vagyon, vagy egyházi adó létezésének, mert az ántik államokban tulajdonképen állam és egyház egy vala s az egyházi szükségletek állami szükségletet képeztek, az állam által fedeztettek.

A külön egyházi adó szerepe .és jelentősége tulajdonképen a keresztyénséggel kezdődik s épen a keresztyénség üldözött és elnyomott volta képezte a leghathatósabb indokot külön egyházi vagyon szerzésére, mert ha Krisztus tanai mindjárt kezdetben a római államhatalom részéről elfogadtattak volna: bizonyára az egyházi szükségletek is teljes mértékben az állam által fedeztettek volna.

A keresztyénség első századaiban azonban rendszeres egyházi adó nem létezett. Az egyházi viszonyok egyszerüsége, az általános papság eszméje mellett alig voltak az egyháznak szükségletei, a mik pedig voltak, azoknak fedezésére a hívek buzgósága bőséges ajándékokat halmozott összse. Csak később, midőn az egyházak élére állott buzgóbb és képzettebb egyháztagok egész élethivatásukká tették az egyházi szolgálatot; csak midőn a kezdetben önként vállalkozó, vagy a nép által elhívott hívek önálló papirenddé fejlődtek, állott elő sürgős szüksége az egyházi vagyon szerzésének, hogy annak jövedelméből, a szorosan istentiszteleti célok mellett, az egyház papjai is elláthatók s e mellett az egyház által mindenha istápolt kegyeletes és jótékony célok segélyezhetők, valaminthogy a felvilágosodottság terjesztésének szintén egyházi hatáskörbe vont feladatai megvalósíthatók legyenek.

Az igy kiszélesedett egyházi feladatok intensiv munkálhatására azonban nagy és hatalmas vagyonra volt szükség, melynek megszerzése a katholikus egyháznak teljesen sikerült is úgyanynyira, hogy mai nagyságának leghatalmasabb támaszát is épen vagyonosságában bírja.

De meg kell vallani, bogy a keresztyén vallás terjesztőinek s később külön renddé fejlődött papságnak nem is volt nehéz feladata a vagyon összegyűjtésében. A keresztyén vallás magasztossága, a pogány vallások mellett való fölénye, igazi szívhezszóllása s az embert fölmagasztaló, isten fiának tekintő s mindenben szeretetet, testvériséget hirdető tanai nem lehettek hatástalanok a szellemi életre már kellőleg megérett népek előtt ; sőt a papság által, idők folytán becsempészett mysticizmus és külső fény sem tévesztette el czélzott hatását a müveletlenebb népelemek előtt.

Eme tényezők által fölkeltett vallásos buzgóság megmérhetetlen kincseket hordott össze az egyház oltárára s ezekből felépülnek a pazar fénynyel berendezett templomok, egymásután keletkeznek humanitárius és kulturális intézetek, de szükségfelett megszaporodik a papság is s ennek egyrésze alapjában czéltalan, hatásában semmitérő, természetellenes, sőt nemzetgazdasági szempontból, káros zárdai életre adja magát.

Ám az egyház hatalmas terjeszkedésével és a folyton fejlődő élet fokozódó szükségleteivel a buzgóság és ennek folytán az egyházi vagyon önkéntes szaporítása nem tartott lépést s igy csakhamar beállt szüksége annak, hogy az egyházi szükségletek bizonyos része a hivekre kirovott köteles szolgáltatások által fedeztessék, a mely szolgáltatások már tágabb értelemben egyházi adóknak nevezhetők.

(Folytatjuk.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899 április 12. 13.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Zeyk Dániel főgondnok, Dr. Bartók György püspök, Dr. Vályi Gábor elnökhelyettes, Szász Dénes, Br. Bánffy Ernő, Kenessey Béla, Becsek Lajos ig. tanácsosok, Dr. Török István h. tan. előadó, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő és Dr. Kádár János h. titkár.

A május 12-dikén tartott ülésen a kerületi közgyűlés elé terjesztendő előterjesztések és javaslatok állapittattak meg, a 13-án délelőtt és folytatólag délután tartott üléseken pedig a hetes bizottság jelentését vette ig. tanácsunk beható tanulmányozás alá s az arra vonatkozó észrevételeket és határozatokat állapította meg. Ez utóbbi két ülésre be volt hiva Dr. Sárkány Lajos,

kollégiumi ig. tanár aa. is, hogy a hetes bizottság jelentésére nézve szükséges felvilágositásokat, mint a bizottság előadója, azonnal megadhassa.

Az ig. tanács tagjainak nyomtatásban előre megküldött hetes bizottsági munkálat felolvasottnak tekintetvén, első sorban a számvevő aa. arra vonatkozó részletes megjegyzései és észrevételei olvastattak föl s azután folyt az általános vita, a tanács összes tagjainak élénk részvétele és Zeyk Dániel főgondnok, valamint Dr. Sárkány Lajos bizottsági előadó aainak, a bizottsági álláspontot támogató fölszóllalásai mellett.

Igazgatótanácsunk általában köszönettel ismerte el, hogy a bizottság, gondos és lelkiismeretes utánjárás mellett, minden tekintetben tájékoztató értékes munkát végzett, de kifogásolhatónak találta az előterjesztés hangját, mely néhol rekriminációkba bocsátkozik és a központi tisztviselők munkálkodását tévesen birálja; mindazonáltal határozatilag kimondotta, hogy maga részéről csak a szükséges rektifikációkat teszi meg s alapos megfontoláson nyugvó javaslatait terjeszti elő, de polémiába nem bocsátkozik.

A bizottság által előterjesztett határozati javaslat pontonkénti megvitatás és határozat hozatal tárgyát képezte, melynek alapján a részvények, 5%-nál kevesebbet jövedelmező bérházak és más ingatlanok eladásának kimondását, a zsomboribirtok leszámolásának elkészitését, a terhes függő adóságok kifizettetését, a számadásoknak kinyomatását s a közgyülési tagoknak előzetesen leendő megküldését ig.-tanácsunk is helyeselte s a ker. közgyülésnek elfogadásra ajánlani fogja.

Nem tehette azonban magáévá ig.-tanácssunk a bizottság ama javaslatait, melyek alapján a tőzsdei árfolyamok szerint jelenleg mutatkozó 360 ezer forintnyi hiány törlése s a tartalék-alap, házipénztár, közpénztár, krajczáros élőtőke stb alapok terhére leendő leírása ajánltatik, mert ig.-tanácsunk abban a véleményben van, hogy tényleges tőkeveszteség csakis a papirok eladása rendjén állhat elő s annak összege semmi esetre sem lesz akkora, mint a mennyiben kimutatva van, mert hisz a papirok árfolyama már a bizottság fölvétel óta is emelkedett

Az egyházkerületi pénzek bankszerü kezelésének megkisérlésére, az egyházközségek tőkéinek birtokvásárlására, a szeretetház épület hasznositására, a theologiai fakultás és egyházkerület közötti jogviszony rendezésére és központi közigazgatás ügykezeléseinek egyszerüsitésére vonatkozó bizottsági javaslatokat szintén elfogadta ig: tanácsunk, de a közalapi törlesztő kölcsönök megszüntetsését a bizottság javaslatával szemben ellenzi ig. tanácsunk, mert egyfelől a központi kezelés allatt álló pénzek jövedelmező elhelyeztetése, másfelől a magyar takarékpénztárak központi jelzálog bankjával fennálló cessziói szerződés előnyeinek kihasználhatása czéljából, a törlesztő kölcsönök folyósitásának fenntartása föltétlenül szükséges.

Végül indokoltan kimutatta igazg. tanácsunk, hogy a bizottság által normál költségvetésileg kimutatott 12438 frt. 52 kr. hiány, némely megelőzött bevételi források felvétele és hibás alapokon eszközölt számitások helyesbitése után, tényleg 6094 frt 41 krt tesz ki, sőt ez is csak fiktiv hiány, miután a tőke törlesztésekre forditott évi 4744 frt 54 kr tulajdonképen tőkegyűjtést jelent és a theol. alap hiányának fedezetére fölvett 2354 frt 88 kr. is csak jövőben beálló szükségletet képez.

Legvégül a tisztviselői fizetések pótlékainak fenntartását szükségesnek találta ig tanácsunk és elhatározta, hogy azoknak, a közgyűlés rendelkezése értelmében végrehajtandó szervezkedés befejeztéig, ideiglenesen leendő fenntartását a főt. egyházkerületi Közgyűléstől kérni fogja

r s.

TÁRCA.

Pünkösti ének.

Piros pünkösd napján
Lágy suhanás szállva
— Istennek szent Lelke
Szálj le a világra.

Tanitsad a tudóst
S tudatlan, szegényet,
Hogy megértse a jót,
Megértse a szépet.

Te drága *tüzes nyelv*,
Szélnek zendülése
Légy most a szivünknek
Megteljesülése.

Tüzet, fénysugarat
Lángot gyujts beléje:
Soha keserüség, —
Csak szeretet érje.

Háboruság helyett
Békét hozz e földre,
Hogy egymást szeressük
Örökre örökre.

Hit, ha ingadozó:
Rendületlen álljon,
Sziv, ha megsebezett:
Gyógyulást találjon.

Emberét az ember
Testvérének nézze,
Istenét a földi
Szeretettel félje.

Húnyjon el a homály
Csillag sugarába',
Olvadjon a lélek
Szelid, lágy imába!

Istennek szent Lelke
Szálj le a világra,
Légy a sötétségben
Villám lobbanása:

Reszkessen a gyáva,
Ébredjen az alvó,
Hittel bizakodjék
Istenben a gyarló!

Juhász Sándor.
ev. ref. theologus.

A szentlélek.

Száll, száll az Ige — A hajnal dereng,
Biborba' kél a nap, hozsánna zeng
Ezernyi buzgó ajak hő imája
— Hálaadó szent érzelemre válva —
Siet hozzád, Szentlélek-Istenünk!

Száll, száll az Ige — Kétkedő remény,
Tamáskodó, hitetlen érzemény —
Parancsszavadra im megszégyenitve
Gerjednek lángoló szivekbe' hitre,
Felséges Ur, Szentlélek-Istenünk

Száll, száll az Ige — Üdv harmatja húll
A csüggeteg szivekre balzsamúl
Kettős tüzes nyelved sebes zúgása
A kétkedő hitet tettekre váltja,
Hatalmas Úr, Szentlélek-Istenünk!

Száll, száll az Ige Hála óh! Neked, —
Nem hagyod árván a te népedet!
Szövétneket gyujtasz, a mely vezérel
Reád tekintni biztató reménynyel,
Vigaszaló, Szentlélek-Istenünk!

Száll, száll az Ige Lelkünk templomát,
A mig csodás igézet hatja át, —
Erősödik bennünk a szent reménység,
S hitünk nem tántoritja semmi kétség:
Velünk maradsz, Szentlélek-Istenünk!

Tóth Gyula.

Irodalom.

A Fülei Ev. Ref. Egyházközség Története. Irta: *Karácson* Béla főgymn. tanár. Kisujszállás, 1899. 8-ad rét, 69 l. 3 drb. képlenyomattal.

A szülőföld iránt érzett meleg ragaszkodás, a hazai prot. egyház multja iránt táplált érdeklődés adták szerző kezébe a tollat hogy az édes apának, a fülei (Udvarhelym.) ev. ref. egyházban 47 év óta müködő öreg lelkésznek, lelkészi müködése jubiláris esztendejére fiui megemlékezésül, egyszersmind irodalmi emlékül szolgáljon e mű. Valóban az egyházközségnek lelkésze iránt érzett ragaszkodásán, érdemei elismerésén és méltánylásán kivül értékesebb jubiláris ajándékot aligha, maradandóbb emlékül pedig e könyv irásánál nem hozhatott volna a fiui szeretet és kegyelet. Minthogy e könyv az erdélyi egyházkerületben fekvő erdővidéki egyházmegye, közelebbről pedig a fülei egyház multjával foglalkozik, olvasó közönségének jó része is innen kerül ki, ezen egyházi lap legilletékesebb ismertetésére.

Szerző könyve első felében (7. l – 18 l.) adja Füle község topographiáját s multját, a másodikban (19 l—69 l) ez egyházközség történetét a régebbi időktől napjainkig. A községek kialakulása, azok története valóban a legszorosabb összeköttetésben áll azon helyek egyházi multjával: igy Füléé és a mellette feküdt az idők viharai által elsodort Dobó községé is. Beosztása tehát szerencsés.

Csinosan van adva (9. 10. l.) a község topographiája. A székely településre mondottakban szerző a legutóbbi historiai álláspont hive. A lakosság jellemzésénél — arra tekintettel, hogy az eddig eszközlött előfizetések szerint is erdővidéki és fülei hivek lesznek olvasói — elmaradhatott volna az »alattomosak, bosszuállók« (9 l.) kitétel még azon gondolatfüzés mellett is, melyben különben szerző szépiti ez ellenszenves vonásokat.

Füle község és a vele szomszédos Dobó történetére vonatkozó adatait (10 l.—19 l.) a vargyasi Dániel család okmánytárából, a Székely Oklevéltárból, a gyulafehérvári Batthyáni könyvtár kiadott kodexeiből veszi. Ezen elsőrendü forrásokból szorgalmasan felkutatott a község multjára vonatkozólag minden adatot; könyve e részlete a legértékesebb rész. Az a mit idevonatkozólag e források nyomán közöl, világos példa arra. hogy az oklevéltárak, melyek mindinkább kiadás alá kerülnek napjainkban, a történeti adatok közt sok egyházi multra vonatkozó adatot őriznek, úgy hogy azok egyháztörténeti szempontból is elsőrendü forrásművek. Szerző Dobó község multjával kapcsolatban okmánytári adatok alapján tisztázza a község elpusztulásának időpontját. E részleten is meglátszik a világi historikus szakkeze.

A 19 laptól közli Füle egyházi multját a katholicismus korából. Füle, mint filia a XIV. századig az erdély keresztyénséggel egy idős milkói püspökséghez tartozott, ennek megszünése után a gyulafehérvári püspökséghez osztatott be. Azon adatok, melyeket idevonatkozólag a kiadott pápai regestrumok, adózási jegyzékek nyomán közöl, megvilágítják e vidék egyházi multját e korból. Könyvének e részlete is tanulságos, becses.

A reformációra vonatkozólag közlött részletekben (23 laptól) azonban háttérbe szorul az egyházhisztorikus a világi historikus mellett. Elsőben is részletesebben foglalkozhatott volna a székelyföld reformációjának, majd a Kálvin irányra hajlás kérdésével. Az 1557. évi kolozsvári zsinaton ott van a küküllői egyházmegye esperese is, aláír a zsinat lutheri hitvallásának Kálmáncsehi S. Márton és Szegedi Lajos értelme ellenében: tehát még ekkor lutheránus a vidék; A székelységnek a kálvini irányzathoz hajlása az 1559. év marosvásárhelyi zsinatra vihető vissza, illetve innen kezdődik. Dávid Ferenc és Alesius M. Dénes az első ref. superintendensek Erdélyben. Mindezekről nem emlékezik meg. A kétségkivül igen becses Benkő József Fiiius Posthumusán kivül nem használja a vele egy értékü és részletesebb XVIII. századbeli egyházhistorikusokat: Lampe-Embert, Bod Pétert, melyek nyujtottak volna idevonatkozólag adatokat. A Benkő nyomán közlött adatok mindenesetre reális értékűek, csakhogy igy hézagos e régi történeti kép.

Füle egyházi multjával szoros összekötetésben van régi múltu temploma, melynek épitését Orbán Balázs a XIV század elejére teszi. A régi templomépület egyik nevezetes erdélyi műtörténeti emlék. Becses műtörténeti emlék e templom 3 freskója. melyek egyike (a 70. lapon bemutatott) a Beöthy Zs. Magyar Irod. tört. I. k. 68. lapján stb. közölve volt. A másik két freskó megörökitése szerző érdeme. A régi 1761-ban épült orgona története (37—39 l.), az orgona el. bontása alkalmával belső deszkafalán br. Dániel István udvarhelyszéki főkirálybiró, egyházmegyei kurátorra vonatkozó emlékek a XVIII. századból: érdemesek a feljegyzésre.

A 42. laptól kezdve a könyv végéig közli Fülén a XVII. század közepétől fogva működött lelkészekre vonakozó adatokat, a régebbiekre a Filius Posthumus, s XVIII. század közepétől fogva pedig a fülei egyházi levéltár adatai nyomán Az egyház beléletére vonatkozó számos becses adatot (Füle lakossága, a katonai határőrség 45. l. templomi szék, szerek 46. l. egyházi költségek 47. l.) őriz meg ebben az enyészettől. Majd bemutatja (50. laptól) az 1897. évben megkezdett új templom épitésének történetét, melyben az egyházi levéltár s ujabb jegyzőkönyvek adatai nyomán minden egyes lépésről gondosan beszámol. Uj templom épités terve 1802-ben felmerül már ,időről-időre felszinen van, mig végre 1887-ben megkezdve, elkészül. Ma már a régi templom helyén csinos, a modern követelményeknek megfelelő, az egyházközség tagjainak befogadására alkalmas új templom áll.

E tárgy kapcsán a fiui szeretet érzelmétől inspirálva irja meg az édes apának, Tiszt. Karácsonyi György lelkész urnak 37 éves lelkészkedése történetét, az agg lelkész alakjában látjuk az Ur szőllőjében híven fáradozó, munkást ki lelkes buzgalmomal munkált közre egyháza felvirágoztatásán: egyházi középületeket emel, tanitói állomást szervez, templomépitésre tőkét gyűjt, templomot épittet; róla elmondhatjuk szerzővel. hogy »többet tett és küzdött az egyház fölvirágoztatásáért, mint Borbáth János után (†1787) minden előde együtt«.

A munka második része könnyebb áttekintés kedvéért az emlitett tárgyalási csoportok szerint külön fejezetekbe lett volna osztható.

Karácson Béla tanár munkája mindenesetre figyelemre méltó egyháztörténeti tanulmány. Forrásmüvei egyháztörténeti téren eddig kevés feldolgozásban részesültek, bár, mint láttuk, ily munkánál a régi egyházhistorikusok sem mellőzhetők. Látjuk munkájában a szakembert, kinek a különböző könyvtárakból a forrásművek rendelkezésére állottak; könyve átolvasása után kiviláglik, hogy szakemberek, theol. akad. vagy gymnasiumi szaktanárok vannak közelebbről hivatva művelni a magyar prot. egyház történetének mezejét.

Stilusa folyékony, pár helyen mondatfüzésében nehézkes, idegenszerü. P o. előszóban, 67. l. első mondatában. A könyv ára egy korona.

Barla Jenő.

Különfélék rovata.

Dr Bartók György egyházkerületünk új püspöke, miután egy hét óta a püspöki teendők végzésére és a kerületi közgyűlés ügyeinek előkészítésére Kolozsvártt tartózkodott, szombaton estve Budapestre utazott, hogy a királyi megerősítés után, melyet a hivatalos lap a napokban publikált, ő felsége kezébe letegye a hűségesküt. Az eskületétel szertartása hétfőn délelőtt történt az általános kihallgatás előtt, Wlassics Gyula kultuszminiszter és gróf Andrássy Aladár zászlós úr jelenlétében. Az eskü-formát dr. Molnár Viktor miniszteri osztálytanácsos olvasta Eskütétel után ő felsége a püspököt kihallgatáson fogadta. A püspök úr szerdán ujra visszatér Kolozsvárra hivatalos ügyek intézésére s a ker. közgyűlés előtt nem is fog innen távozni.

Előima tartására a püspöki beiktatás ünnepélyén az Igazgató-tanács lapunk szerkesztőjét *Molnár* Albert theol. tanárt kérte fel.

Egyházkerületünk Igazgató-tanácsa e hó 13-án tartott ülésében tárgyalta le Br. Bánffy Dezső főgondnok elnöklete alatt a »hetes bizottság« beadott munkálatát. Úgy az eredeti munkálat, igen fontos és értékes táblázatos kimutatásaival, mint az Igazgató-tanács reflexiói kinyomatnak s már a közel napokban megküldetnek a ker. közgyülés összes tagjainak tanulmányozásra

Az egyházkerületi közgyülésre jövő tagok számára nyerendő kedvezményes vasuti-jegyek tárgyában lépések tétettek a közlekedésügyi miniszteriumnál. Ha meg lesz az óhajtott eredmény, a jegyek még idejekorán szétküldetnek. Vajha, vajha!

Egyházkerületünk közjegyzői állásának betöltése foglalkoztatja egyházi köreinket. Nagyobb pártok csoportosultak, értesülésünk szerint, Kenessey Béla, theol. igazgató, dr. Elekes Viktor, Deési Gyula esperesek körül. A »Székely Nemzetben« *Vén Mihály* esperesnek fölléptetéséről olvasunk, a görgényi egyházmegye jelöltje pedig Lénárt József. Éppen e pillanatban értesülünk, hogy nagyobb mozgalom indult meg Bartha Lajos érdekében.

A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás ifjúsága a kerületi közgyűlés és a püspök-avatás ünnepségei alkalmából, dr. Bartók György, püspök, br. Mansberg Ernő, luth. főgondnok, Br. Bánffy Ernő, Zeyk Dániel, Dr. Vályi Gábor, Hory Béla, Dr. Gidófalvy István főgondnokok, Kenessey Béla, theol. igazgató és Molnár Albert, theol. tanár védnöksége alatt, folyó hó 27-én, a »Lövölde« helyiségében zártkörű »Majálist« rendez

A rendező bizottság élén állanak: Nagy Károly, theol. tanár, mint tiszteletbeli elnök; Gergely György és Köblös Samu, mint elnökök; Boér Károly, Széll Jakab, Séra Kálmán, mint alelnökök. A mult sikere s a közönségnek már is nagy készülődése táplálja reményeinket.

Körlelkésztársaim közül azokat, kik folyó hó 26-án a püspöki beiktatáson Kolozsvártt megjelennek, tisztelettel kérem: sziveskedjenek jelzett napon fél-10 órakor a theol. díszterem melletti teremben összegyűlni, mindnyájunk közös ügyének megbeszélésére s a teendők megállapítása céljából. Többek megbízásából: *Ince Lajos*, kackói körlelkész

Az évzáró ünnepély theol. fakultásunkon e hó 31-én délután fog megtartatni. Akkor hirdettetnek ki a pályázatok eredményei, osztatnak ki a jutalmak és hirdettetnek ki a jövő évi pályázati tételek. Junius 1-től 17-ig folynak a félévi kollokviumok.

Bethlen Gábornak a nagy református erdélyi fejedelemnek, a Bethlen-főiskola megalapítójának szobrot akarnak emelni Nagy Enyeden. A debreczeni főiskolai ifjuság e szobor javára e hó 24-én ünnepélyt rendez, melyen a szobor-bizottság. s az enyedi kollegium ifjusága egy része is részt vesz s a melynek védnökeiül Debreczen kiválóbb testületeinek fejeit, az erdélyi püspököt (de nem Májláthot) és a Bethlen kollegium főgondnokát kivánják megnyerni. Derék dolog. Debreczen még is csak Debreczen!

A debreczeni theologiai dogmatika tanszékére a b. e. Tóth Sámuel utódjául a kijelölés a következő sorrendben történt: Első helyen *Erőss* Lajos, azután sorban dr. Bartók Jenő, Lic. Lencz Géza, Lic Rácz Kálmán, Török Imre, Nagy Gyula, Jánosi Zoltán, Pap János, Soltész Elemér. — Biztosra vesszük, hogy a megválasztott a derekak legderekabbika, az első helyen ajánlott Erőss Lajos lesz. Adja Isten!

Ritoók Zsigmond a bihari egyházmegye gondnoka, nagyváradi kir. táblai elnök, rendkivül nagyfontosságu czikksorozatot közöl az ev. ref egyház helyzetéről és teendőiről a »Debreczeni Protestans Lap«-ban. Nem akarunk vele itt foglalkozni, de ha bevégződik, ismertetni fogjuk s magunk is hozzászólunk e kérdéshez, melyet Ritoók nagy tanulmánnyal, mélyen és alaposan tárgyal. A cikksorozat méltó feltünést keltett s bizonyára nagy lökést fog adni egyházi tevékenységünknek. A »Debr. Prot. Lap«-nak gratulálunk e czikkekhez, melyek egy világi állásában is, de egy háziasságában is előkelő férfi tollából erednek

Emléket Brassainak! Azok a lelkes szavak, a melyekkel dr. Concha Győző a M. Tud. Akadémiában életre hívta Brassai Sámuel szellemét, meleg visszhangra találtak az egész országban. Ide Kolozsvárra és Erdélybe hazajöttek, mert hiszen itt nemcsak az emberek, hanem a fák, a virágok, a völgyek és a hegyek hosszú regéket tudnak elmesélni Brassairól, a ki nemcsak nagy tudománya, nemcsak sajátságos alakja, hanem mérhetetlen jó szive is bámulttá és szeretetté tett egész országszerte.

Hírlapírói kötelességünk szólit, hogy ezt az alkalmat megragadjuk és fölkérjünk mindenkit, hogy adakozzék a Brassai-emlékre. A Brassai-emlék bizottság már is szép eredményhez jutott, mert 1600 frtot tesz ki f. évi gyűjtése, de ehhez a nagy közönség még nem járult hozzá, pedig hogy Brassaihoz méltó emléket lehessen állítani, arra legalább 12.000 frt szükséges.

Ha egyen-egyen nem is adhatunk sokat, adjunk sokan tehetségünk szerint és Brassai emléke egy pár év alatt fönn fog állani Kolozsvárt, díszéű! a mi egyetemi városunknak és jeléül annak, hogy a valódi érdemet megtudjuk becsülni!

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 21. szám. Kolozsvártt, 1899. Május 25.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Közgyűlés előtt.

Mire e sorok napvilágot látnak, egyházkerületünk közgyülésének tagjai összesereglenek, közelből és távolból, hogy szokásos buzgalommal és bölcsességgel épitgessék Sionunk falait.

A belső ember épitése lessz munkánk első mozzanatja. Oda borulunk a Kegyelem Istenének zsámolyára és a midőn megujitjuk s ápolgatjuk örökké áldott emlékezetét annak, ki másfél évtizeden keresztül volt fáradhatatlan, éber önállója Sionunknak, bölcs vezetője és kormányosa egyházunk hányatott hajójának, hálát adván az isteni bölcsességnek, ki alkalmatos időben adta őt nekünk, — erősitjük hitünket a Gondviselésben.

A belső embert épitjük, a midőn nemcsak erdélyrészi kálvinista státusunknak, hanem az egész magyarországi reformált egyháznak szive összedobban abban az egyszerü, de felséges ünnepélyes aktusban, melyben, miután hálát adunk a jóságos Istennek, hogy az ő elárvult nyájának rendelt uj főpásztort, az anyaszentegyház képviselőinek kézrátételével ünnepélyesen hivatalába iktatjuk uj püspökünket. — »Jövel Szentlélek Uristen! — zendül meg majd a hivek ajakán az ének. Jövel te Vigasztalásnak, Igazságnak, Békességnek Szentlelke! Jövel jövel és maradj vele, maradj velünk örökké!!

Az igazságnak Lelke biztatást és bátoritást kell hogy adjon közgyülésünknek arra, hogy a békesség munkálása és biztositása érdekében jogaink és igazságunk védelmére kifelé és befelé sikra tudjon szállani. Régóta mondogatjuk, hogy az idők jelei nem valami biztatók, megnyugtatók. A vallásfelekezetek egyenlősége és viszonossága országos törvényeinkben ki vannak ugyan mondva, de mintha csak irott malaszt volna, megtörtént, hogy éppen az, kinek feladata e törvény érvényesülése felett őrködni, Magyarország kultuszminisztere a napokban engedve az erdélyi róm. kath. püspök követelésének, olyan czim használatát ujitotta fel és rendelte el számára, a mi egyenlő a többi felekezetek semmibevételével és hivatalos megalázásával. Értjük »*az erdélyi püspök*« czimet. Ha ez a czim csak annyit tenne, mint a »jeruzsálemi, karthágói stb. stb. püspök«, czafrang, a római kath. egyház kedvtelésére és magán használatára: nem volna szavunk ellene; de mikor e czimnek közjogi jelentőség tulajdonittatik: akkor fel kell emelni ellene *tiltakozó* szavunkat a magunk részéről is, de fel kell hívnunk jogaink védelmére a Mélt. Konventet is, sőt módot kell keresnünk arra, hogy a többi vallásfelekezetek is a maguk részéről és hatáskörében ezen felekezet közi viszonosságot és egyenlőséget sértő intézkedés ellen orvoslást sürgessenek. E feladat elől sem közömbösségből, sem a béke látszólagos érdeké-ből közgyülé[illegible]nek kitérni nem szabad.

A kifelé való hathatós védekezés feladata áll közgyülésünk előtt *romániai missiónk* ügyében is Az Ig. tanács jelentése arról szól, hogy »e missiónk rohamos lépésekkel közeledik a feloszlás felé, különösen a román kormány által életbeléptetett iskolai törvény következtében.« Közgyülésünknek fel kell használnia e tekintetben minden rendelkezésre álló tényező támogatását a hivatalost és a társadalmit egyaránt. Tudomásunk szerint megközeliti az 50 ezeret azon magyar hiveink száma, kik most a biztos elnemzetietlenedés és felekezeti pusztulás veszélye előtt állanak Fel kell hivnunk a magyar kormány figyelmét arra, hogy a mig mi itthon Európában példátlan és sokszor bátor szabadelvüséget tanusitunk a nemzetiségekkel szemben, addig a román kormány »*az összes magyar olvasókönyvekei, történelmi és földrajzi tankönyveket kiküszöböli s ezek helyett Romániában román nyelven irott, a romániai viszonyokat ismertető és* ***Románia iránt rokonszenvet keltő*** *tankönyvek használatát rendeli el.*« Hogy vegyen tudomást arról a magyar barbarsággal beharangozott művelt külföld is !

Nem kevesebb bölcs mérséklettel párosult erélyt kell tanusitanunk *belügyeink rendezésében* is.

Mult évi közgyülésünk 21. jk. sz. határozatával kiküldött 7-es bizottságunk az anyagi konszolidáczió tekintetében megtette jelentését.

Mindig köszönettel és hálával kell viseltetnünk azon 7-es bizottság iránt, mely nem elégedett meg az Ig. tanács *megdöbbentő* azon javaslatával, hogy *a*

deficit elenyésztetésére legelső sorban a betéti összegeknek 5%-ról 4½%-ra leendő leszállitása, másodsorban a házipénztár kamatjövedelmének az abból utalványozott segélyek megszüntetésével ezen czélra leendő felhasználása volna aján latos.“

Hála a 7-es bizottságnak ez egyházainkat és javadalmainkat érzékenyen érintő javaslat immár még csak tárgyalás alapját sem fogja képezni. A helyett előttünk áll a 7-es bizottság nagy munkával, bölcs körültekintéssel alapossággal készült javaslata nagy értékü olyan táblázatos kimutatásokkal, a melyek immár némi tájékozást nyujtanak kerületünk anyagi állapotáról és e tájékozás még teljesebb lesz vala, ha a 7 es bizottság rendelkezésére álló adatok is teljesebbek lettek volna.

Nincs kétségünk benne, hogy a közgyülés a hetes bizottság munkálatát elfogadva, kellő körültekintéssel keresztülvitelét is elrendeli s ezáltal biztositja, hogy jövőre bármely oldalról jöhető rekriminációknak s ezek hullámvetéseinek eleje vétessék. De reméllük másfelől azt is hogy nem fog megtörténni jövőre az, hogy a ker közgyülés világos határozata és rendelkezése oly módon mellőztessék, a mint az a tisztviselők fizetéspótlékával és a theol. tanárok nyugdijalap ügyével most történt.

Végre a kerületi közjegyző, gondnokok és tanárok választása vár közgyülésünk elintézésére. Hisszük s reméljük, hogy egyházi törvényeink idevonatkozó rendelkezéseinek szigoru szem előtt való tartásával közgyülésünk bölcsessége mindenütt meg fogja találni a legarravalóbb egyéneket s magas rendü érdekeinek szolgálatára olyanokat hiv el, a kik meg is felelnek a hozzájuk füzött várakozásoknak!

Isten adja közgyülésünknek a bölcsességnek, mérsékletnek, békességnek lelkét s adja áldását munkálkodására! —*n.*

A hegyi beszéd tárgyalása

a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban.

I. RÉSZ.

a) A boldogságok.

(Folytatás.)

(9. v.) A hol isten van, ott békesség lakozik, békesség a szivben, béke a családban, béke a földön, szent és boldogitó isteni békesség. Ennél a békességnél nagyobb lelki kincset és magasabb czélt gondolni sem lehet. Azért mondja Jézus buzditólag övéinek »Boldogok a *békességre* igyekezők« — a kik viszálynak versengésnek nem barátai, a kiknek minden gondolatát, minden tettét a békesség szelleme hatja át s a kik az oltártól is visszatérnek, hogy megbántott embertársukkal kibéküljenek — mert az ilyenek nagy nevet nyernek, »*isten fiainak*« hivatnak, azaz: a mennyei atyának a békeszeretetben tökéletes képmásai lesznek.

(10. v.) A Jézus által igért boldogságot csak nagy küzdelmek és megpróbáltatások árán lehet megszerezni, mivel a küzdelem és szenvedés szükségképpeni eszköze, emeltyüje a tökéletesedésnek. »Valamint a földi atya szigoruséggal és fegyelmezéssel, de mindig szeretettel neveli gyermekét, hogy abból majdan jóravaló egyén váljék: épigy Isten is szenvedések és küzdelmek által nevel minket egy magasabb (szellemi) életre.«[1]) (Az arany a tűzben: az emberi sziv a szenvedésekben tisztul és nemesedik.[2]) Via crucis via lucis. Per aspera ad astera. Crescit sub pondere palma.) Azért bátoritja Jézus övéit e szavakkal: »Boldogok, a kik üldöztetnek az igazságosságért, mert övék a mennyek országa

Szóval, a honnan kiindult, oda tér vissza az idvezitő, t. i. hogy »az istenország és az emberek javáért, az igazságért, a magasabb lelki dolgokért való élet, fáradság, türelem és önfeláldozás oly nagy *lélek-nyugalmat, benső állandó boldogságot* teremtenek, hogy ehez képest minden földi érzéki gyönyörélvezet haszontalan, elenyésző s csak mellékes járulék számba megy.[3])

Ez a benső boldogság nem függ a külső, anyagi jóléttől. Jézus, bár nincs pénze, földi vagyona, bár nincs egy talpalatnyi helye, a hová fáradt fejét lehajtsa, mégis elégedettnek és boldognak érzi magát.

Ezt a boldogságot nem zavarhatja meg a nyomoruság és szenvedés. Példa rá Pál apostol, a ki maga irja, hogy midőn a tengereket és országokat bejárva, hirdette a keresztt evangéliumát, sokszor még rendes ruhája sem volt, a mivel hideg és eső ellen magát védje; veszélyben forgott szárazon és vizen, zsidók és pogányok között; gyakran csak nagy bajjal szabadult meg a halál torkából. De a nyomor és nélkülözés miatt az ő ajkai zugolódásra nem nyilnak. A börtönből és szenvedések közül dicséretet énekelve emelkedik föl, s ujra meg ujra megzendül ajkán — mint a pacsirta dala a magasban — e győzelmi kiáltás: »a nyomoruság, szükség, üldözés, éhség és mezitelenség közepette is vidám vagyok »mert én megtanultam, hogy sorsommal elégedett legyek. Tudok megaláztatni, tudok bővölködni is és mindenekben megtanittattam mind a bővölködésre, mind a szükölködésre.« (Filip. 4, 11. 12.)

Ezt a boldogságot nem veheti el tőlünk semmiféle földi hatalom. Az ékesen szóló Krizosztomuszról beszéli a hagyomány, hogy egy alkalommal a pogány császár vallása miatt maga elé hivatta s e fenyegető szavakat intézte hozzá: »Én téged hazádból kiüzlek.« Mire Krizosztomusz igy felelt: »Azt nem teheted, mert az *egész világ* az én atyám országa, s az én atyám országa az én világom: azért nem tudsz engem hazámtól megfosztani!« »Akkor — mondá ismét a császár — elveszem javaidat!« »Azt sem teheted — válaszolá Krizosztomusz — mert én ott szereztem birtokot, a

[1]) Lang »Vallásos beszédek« 126 l.

[2]) A költő szavai szerint:

»Kél és száll a vész viharja, mint a tenger vésze,
Fájdalom a boldogságnak egyik alkatrésze;
Az örömnek levegőjét megtisztitja bánat,
A kizajlott búfelhőken szép szivárvány támad.
(Arany J.)

[3]) Berde: »Jézus vallása« 73 l.

hová a te kezed el nem érhet. Az én kincsem a *mennyben* van s azt te onnan el nem veheted.« »De meg fosztlak barátaidtól s egyedül fogsz lakni egy puszta szigeten« — folytatá a császár. A bátorszivü férfiu felelé: »Isten az én barátom s tőle el nem szakithatsz.« Végül mondá a császár: »Életedet fogom elvenni.« „Azt sem teheted, — válaszolt Krizosztomusz — mert életem a Krisztus által istenben lakozik.*)"

Ime, ilyen állandó benső boldogságot, ilyen rendületlen léleknyugalmat igér Jézus azoknak, a kik istenországa után vágyakoznak!

Ifj. Péter Károly.

(Folytatjuk.)

Egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: ***Kádár János dr.***

I.

(Folytatás.)

3. Az adó fogalma és különböző nemei.

Adó alatt általában amaz időszakonként rendszeresen visszatérő, köteles szolgáltatásokat értjük, melyeknek teljesítésére bizonyos testület, vagy intézet tagjai, a mindnyájuk közjavát szolgáló intézmény fenállhatása érdekében vannak kötelezve.

Alapja és indoka az adókivetésnek tehát amaz oltalom, vagy jogvédelem, melyben a társaság, vagy intézmény összes tagjait részesíti, célja pedig ezen oltalom állandó nyújthatásának anyagi eszközeit előteremteni

Legfőbb adóztatási joga, természetesen, az államnak van, a mi az állam nélkülözhetetlenségéből önként következik, de meg van-e joga a polgárok előhaladását vagy megengedett közös érdekek előmozditását célzó mindennemü intézménynek, és megvan különösen az egyháznak, mely az állam céljainak sikeresebb megvalósíthatására, t. i. az emberiség szellemi és erkölcsi tökélyesedésére munkálkodik. Sőt miután az egyház, minden más társaságot messze túlhadó mértékben, szolgálja az emberiség közjavát: maguk az államok nemcsak elismerik, de világi hatalmuk segélyével rendszerint biztosítják is az egyház adóztatási jogát

Az állami életben azonban, honnan egyáltalán az adózás szüksége kiindult s hol annak elvei a legkiterjedtebb mértékben alkalmazást találnak, nemcsak a tulajdonképeni adó fogalma alá vonható szolgáltatások követeltetnek a polgároktól, hanem a modern állam sokoldalú szükségleteinek fedezése céljából még bizonyos állami szolgálatok igénybe vétele alkalmával, külön viszonttétemény is követeltetik a polgároktól E viszontszolgálatok az adóktól már egészen elütő jelleggel bírnak, a mennyiben csak a meghatározott állami szolgálatokat igénybe vevőktől s csakis a szolgálatok igénybevétele esetében, de ekkor minden polgárra nézve egyenlő mértékkel, szedetnek, mig az adók állandó, azaz: évről-évre visszatérő szolgáltatásokban állanak s az adózók különféle fizetési képességeihez arányítva, különféle mértékben, követeltetnek. Annak alapja és igazoltsága tehát a speciális szolgálat igénybe vételében, ennek pedig a magasabb indoka az államnak vagy társulatnak absolut szükségességében s az illető intézmény fennállásából a polgárok vagy társasági tagok mindenikére háramló általános jóban és általános oltalomban fekszik. Ezen időnként szedett szolgáltatások *illetékeknek* neveztetnek.

Az egyházi adózás rendszerében az egyház részére teljesítendő szolgáltatások mindkét nemével találkozunk s ezért a további két fejezetben az egyházi adókról külön fogok szólani, míg befejezésül a IV fejezetben az egyházi adók kivetése és beszedése tekintetében követett eljárást fogom pár vonásban ismertetni.

II.

4. Egyházi illetékek és azok különböző nemei.

Már előbb volt alkalmam érinteni, hogy a keresztyén egyház megalakulásának első századában a vallásos buzgóság oly bő mértékben tette le áldozatait az egyház oltárára, hogy külön egyházi adórendszeresítésére gondolni sem kellett. Később azonban a gyülekezetek szaporodtával s a hatalmas vagyonnal rendelkező klérus lassanként kifejlődött, de szerfölött tulságba vitt fényűzésével csakhamar bekövetkezett annak szüksége, hogy a megcsappant áldozatkészség forrásából szűken csörgedező jövedelmek bővítésére a hívektől kötelező szolgáltatások követeltessenek.

Bármily követelőleg lépett is e szükséglet előtérbe mégis nehezen sikerült annak érvényt szerezni, mert a kánonok világosan simonia vétségnek minősitettek minden szolgáltatást, mely egyházi functiók végzéseért, azok ellenértékeképen, szedhető lett volna.

A sürgető szükség azonban enyhébben igyekezett a kánonok rendelkezéseit magyarázni s így lett elvül elfogadva, hogy bizonyos egyházi cselekvények teljesitése után, nem épen kötelezőleg, de önkéntes adományképen, dijak fizetendők, mert: »méltó a munkás az ő bérére.«

A szentírás eme tételére hivatkozva épité fel a katholikus egyház egész adórendszerét s épen ezért, mivel az adók követelhetésének igazolását az időnkénti szolgálatokban keresé s nem az egyház föltétlen szükségességét és az emberiség előhaladására és tökélyesedésére vonatkozó nélkülözhetetlenségét tekinté a megadóztatás alapjául: tulajdonképeni adóval a katholikus egyházban kezdetben nem is találkozunk, hanem az egyház és egyházi személyek fenntartására szükségelt szolgáltatások, illetékek alapjában, követeltettek és szedettek be.

Az általános kötelező adózás meghonosodásának számottevő akadálya volt másfelől amaz antik társadalmi felfogás is, melynél fogva hajdan az adó, ép úgy, mint a munka, a szolgaság attributumának tekintetett s ezért az, a szabadságot hirdető egyházban, kötelező formában elfogadható nem volt

A protestáns egyház azonban, teljesen vagyontalanul vállván ki az anyaegyházból, már általános alapkövetelményként állitá oda az egyház terheihez való hozzájárulás nélkülözhetetlenségét s tényleg ezen alapelv befolyása alatt fejlődött ki az egész egyházi adó

* Benke »István országa« I. köt. 10. f

rendszer, bár az adózás ama legfőbb elve, mely szerint az adót igénylő intézmény tagjainak vagyonában magának az intézménynek személyes ereje is rejlik: egyházi téren általános érvényre emelkedni maig sem bírt.

5. Minden tekintetben az illeték fogalma alá esnek első sorban is ama szolgáltatások, melyek a pápai szék által különféle czimeken követeltettek s a pápai fényes udvartartás költségeire, illetve a legfőbb közigazgatási és kormányzati kiadások fedezésére voltak és vannak destinálva.

Ilyen illetékek voltak:

a) papi hagyatékokból »jus-spolii« czím alatt szedett hányadok;

b) a különféle annáták, melyek a pápai szék iránti tisztelet s az attól való függőség elismeréseül a pápa által adományozott javadalmak után szedettek s az első évi jövedelem fele részében voltak megállapitva. Hazánk püspökei hajdan szintén annáta-kötelesek voltak, de I. Ferdinánd király kérelmére az alól végkép felmentettek; sőt más országokban is csak névleg állanak fenn ezen illetékek, a mennyiben ki van mondva, hogy 24 kamarai forintnál nem nagyobb javadalmak után nem követelhetők s miután minden konzisztoriumon kivül adományozandó javadalom csak 24 kamarai forintra van felvéve: tényleg ezen illeték végleg megszüntnek tekinthető.

(Folytatjuk.)

Ki választható kerületi közjegyzővé? *

E kérdés kényes helyzetbe hozta nemcsak a ker. közgyülés tagjait, hanem az egész erdélyi egyházkerületet; mert mig eddig kétségtelen volt, hogy kerületi közjegyzővé a theol. tanárok is választhatók s ennek alapján a közelebbi püspökválasztás alkalmával is számosan nyilatkoztak theol. tanár leendő megválasztása mellett, most az eddigi gyakorlat ellenére — törvényre hivatkozva, oly nézetek merültek fel, melyek őket kizárnák e fontos állásból. Pokoli tanár a gyakorlatra hivatkozva bebizonyitotta másfél század történetéből, hogy közfőjegyzővé ismételt izben választattak theol tanárok. Hogy ezt a szokásjogot megszüntetni akarta volna az Utasitás, ezt nem lehet bebizonyitani; ily lényegbe vágó szándéknak nyoma lenne a kodifikáló bizottság javaslatában, mely a Törvénytár I. kötet Előszava szerint: »a törvénykönyv minden szakaszához, mely akár a zsinati törvénytől, akár az egyházker. fennálló törvényeitől, *vagy törvényes gyakorlatától* eltért, ***részletes megokolást*** készitett. Megvan-e e részletes megokolás ahhoz, hogy theol tanár nem választható közjegyzővé a kodifikáló bizottság munkálatában? *hiszen, hogy választható, vagy nem, theol tanár közjegyzőnek, ez bizonyára van oly fontos eltérés a törvényes gyakorlattól*, mint az, hogy »*a generális notarius« egész alkotmányunkban, szervezetünkben és jegyzőkönyveinkben közjegyzőnek neveztessék*«. (Rendkiv. közgyülés 1887. 69.) Ez utóbbi csak egy latin kifejezés kicserélése helyes magyar szóval s még sem kerülte ki a közgyülés figyelmét; ki hiszi el, hogy kikerülte volna az a fontos változtatás hogy közjegyzővé többé theol. tanárok nem választhatók?

S ha a kodifik. bizottság javaslatában csak ennyi, van, a mit a Törv.-tár 232. § és Utasitás,. 135 §. mond, hogy az egyházker. közjegyzőt az egyházker. kiválóan érdemes és tudományban ékeskedő, szolgálattevő lelkipásztorai közül az egyházker. közgyülés választja« ez azt mutatja és annál inkább bizonyitja, ha nincs indokolva a másfél százados gyakorlattól eltérni akarás, hogy a kodifikálók nem gondoltak a törvényes gyakorlattól eltérésre s ugy ők, mint a beczikkelyező közgyülés a theol. tanárokat lelkészeknek tekintették s igy választhatóknak közjegyzővé mindaddig, mig *szolgálattevők*, vagyis nyugalomba nem vonultak.

Egyébiránt a *szolgálattevő lelkipásztor* kifejezés nem is helyes s a mindennapi életben nem használjuk. A közhasználatban *fungens pap* ismeretes, mint a nyugalmazott ellentéte s ha már a legmagyarabb egyház nem akar idegen kifejezést használni, a mi kitünik a generalis notarius közjegyzővel történt fontos (!) felcseréléséből, keressen és talál más rövidebb, helyesebb s félre nem magyarázható szót, pld. müködő, vagy tényleges lelkipásztor. De elég ennyi: *lelkipásztor* A szolgálattevő lelkipásztor értelme nem lehet más, mint lelkészi teendőket végző; tehát: igehirdető, szentségeket kiszolgáltató, házasulandókat esketö, halottakat eltemető stb., a mire a theol tanárok jogositottak és fel vannak hatalmazva s igy ők szolgálattevő lelkipásztorok, mig nyugalomba nem vonulnak s ezeket végzik, mert ezek a lelkészek főbb, hivatalos teendői. Itt nem jöhet tekintetbe az, hogy a lelkész ezeken kivül egyebeket is végez, mert a fő: az istenigéjének hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása A püspöki ideiglenes felhatalmazás szövege is, melyet a theol. tanárok szintén megkapnak és pedig ugyanazon alakban, mint a segédlelkészek, csak a főbb lelkipásztori teendőket emliti. A theol. tanárok lelkészek és pedig szolgálattevő lelkészek; szemben a világiakkal egyházi állásu egyének s ha nem azok, sem világiak, akkor mik? akkor fel van állitva a 3-ik rend, holott protestáns álláspontón (királyi papság, szent nép vagyunk) még az *egyházi és világi* megkülönböztetés sem felel meg a nagy elvnek, a mi kifejezést nyert a kerületi közgyülésnek a paritás elleni harczában. Prot. álláspontón egyazon pályát végzett, eddig egyszerűen egyháziaknak tekintett, egyenlő jogok (közfőjegyzőség, püspökség) élvezésére képesitett egyazon kötelesség (eszményileg is a végcélt tekintve) teljesitésére hivott s a püspöki felhatalmazás értelmében (a gyakorlatban is) ugyanazon kötelességekkel felruházott egyének között ily éles – mintegy rendi — különbséget tenni, nem lehet. A theol. tanárok (tanitók, mert a tanár új szó) papok s a papok tanitók, ha ugy tetszik, tanárok; mindnyájan az Urnak szolgái, tanitványok, apostolok, papok, lelkészek, lelkipásztorok s mert az Úr szolgáinak munkakörük az igehirdetés, a szentségek kiszolgáltatása, tanitás, példaadás, mig e szolgálatokat teszik, szolgálattevők. Itt megjegyzem, hogy a törvény sajtó alá adásánál néhai Szász Domokos püspök óhajtotta a lelkipásztor kifejezés használását; titkárja voltam akkor s hallottam mikor azt mondta: jobban szeretem e szót lelkipásztor, mint a *pap* kifejezést.

* E kérdésben álláspontunkat mi már megjelöltük, de lapunkban az ellenvéleménytől sem akarjuk megvonni a szót. *Szerk.*

A törvényt a törvényhozó magyarázhatja s megváltoztathatja; de jelen esetben tenni, felesleges; mert akkor a kodifikáló bizottság s a beczikkelyező közgyülésnek a protestáns elv megsértését tulajdonitanók, a mi távol legyen! Törvényhozóink tudták, hogy a szolgálattevő lelkipásztor kifejezés felöleli a theol. tanárokat is. Nem is merült fel semmi kétség a szolgálattevő lelkipásztort illetőleg az 1884-ben kinyomatott s „véleményezésre a hivatottaknak megküldött" munkálat ezen szövegezése ellen akkor, sem 1885-ben a gyakorlatban, mikor Kovács Ödön theol. tanárra 77 szavazott, sem 1887-ben a ker. közgyülésen a beczikkelyezésnél s igy a theologiai tanárok a protestáns elv s a másfélszázados gyakorlat alapján — ha azokat megsérteni nem akarjuk, a »Törvénytár« és »Utasitás« mostani szövegezése mellett *kerületi közjegyzővé választhatók.*

Incze Lajos,
kaczkói körlelkész.

Ki választható egyházker. közjegyzővé?

Vonatkozással az »Erd. Prot. Lap« 18. számában megjelent törvénymagyarázatra, a mely nagy apparatussal ugyan, de véleményem szerint kissé mégis erőszakosan igyekszik értelmezni érvényben álló törvénykönyvünk egyik czikkelyét, legyen szabad véleményemet nekem is elmondani.

Tudom azt, hogy bizonyos mértékig idegen terrenumra léptünk ez által; Pokoly József ur is, meg én is. Mert a mint az 1888. évi törvénykönyv 9 §-a s az 1894. évi zsin törv 8 §-a is hangsulyozza, fennálló egyh. törvények magyarázásához csak az illető törvényhozó testületnek van joga; de a mennyiben ez a törvénymagyarázat, minden gyakorlati alkalmazás nélkül, pusztán elmefuttatásnak marad, - minthogy a jelen esetben egyéb nem is lehet, — a nyilvános megvitatást e tárgyban megengedhetőnek, sőt a jelen körülmények között éppen kivánatosnak tartom.

A szó arról van. hogy egyházker közjegyző lehet-e theol. tanár is. avagy nem? Vagy más szókkal élve: van-e hiba és felületesség az »Utasítás« 159. illetőleg 135. czikkelyeinek meghatározásában, avagy nincs?

Mielőtt azonban e kérdésre megfelelnék, legyen szabad Pokoly tanár ur érvelését végig kisérnem, s arra megjegyzéseimet megtennem.

Ez érvelés az »Utasítás« 135. §-nak szövegében előfordulő »*szolgálattevő lelkipásztor*« kifejezés, illetőleg ennek a törvény szövegében történt *behelyezése* és *értelmezése* körül forog. Megvádolja egy kicsit a törvényhozó testületet is. hogy ez a kifejezés, csak felületességből került bele a törvény szövegébe, és aztán, — ha már benne van, — bizonyitani igyekszik, hogy annak távolról sincs olyan exkluziv értelme, a mely a theol. tanárokat az egyházker. közjegyzői hivatal viselésétől elzárná. Ennek támogatására hivatkozik azon gyakorlatra, a mely szerint 1888. előtt theol. tanárok is viselhettek egyházker. közjegyzői hivatalt; valamint arra, hogy az egyházker. közgyülés 1883-ban 23. sz. határozata értelmében útasította az ig. tanácsot, hogy egyházi törvényeinknek a zsin. törvényekkel lehető *összhangba* hozására készitsen javaslatot, a mely intézkedés, — Pokoly tanár úr szerint, — azt jelentette volna, hogy az ig.-tanácsi javaslat a *közjegyző kválifikációjára is* kiterjedjen, ezt is a zsin. törvények értelmében határozza meg. Jut aztán arra a konkluzióra, hogy az 1888. évi törvényalkotás nem jöhetett e tekintetben összeütközésbe az azt megelőző gyakorlattal.

Igaz. az egyházkerületi közgyűlés 1883-ban, miután a zsin. törvényeknek az egyetemes konventre, egyházi közalapra, fegyelmi esetekre vonatkozó intézkedéseit teljtartalmulag érvényre emelte, útasította az ig.-tanácsot, hogy a törvényalkotás többi részleteire nézve, az egyházkerületünk részére fenntartott jognál fogva, a zsin törvényekkel lehető összhangzás czéljából tegyen javaslatot, *csakhogy akkor az egyházker. közgyűlés a közjegyzői kvalifikáczió kérdését nem értette ide.* Nem is érthette, mert hiszen 1888. előtti törvényeinkben, nevezetesen az 1836. és 1838. évi egyházi főtanácsi rendelkezésekben, s az 1871 évi alaptörvényben, e tekintetben semmi eltérés sem volt a zsin törvényektől. Nem volt tehát mit összhangzásba hozni.

Hivatkozik Pokoly tanár ur az 1888. előtti idők gyakorlatára. s az ennek folytán kifejlődött szokás jogra is. A szokásjog tekintélyét feltétlenül elismerjük, de csak addig, mig azzal szemben tételes törvény nem intézkedik. Mihelyt ez eset bekövetkezett, a régi idők minden gyakorlata, s az ezek alapján kifejtett minden szokásjog, mint avaték emlék kerül az antikváriumba. A tételes törvény intézkedései hódolhatnak a szokás jognak, de ha ezt nem teszik, sőt határozottan kifejezve a szokásjoggal ellenkezőt statuálnak, a multakra hivatkozni nem lehet.

Mér pedig az 1888. évi törvény az azelőtti gyakorlattal szakit, a mennyiben határozottan kifejezi, hogy egyházkerületi közjegyzőnek ki választható. S a mennyiben ezt félremagyarázhatatlanul kifejezte, a régi jogállapotot is, épen ezáltal megváltoztatta.

Nem lehet itt arra hivatkozni, hogy az 1888. évi kodifikáczió folyamata alatt dr. Kovács Ödön theol. tanár közjegyzőjelölt volt! Hiszen csak természetes, hogy egy még munkálat alatt álló, ki nem hirdetett, érvényre nem emelt törvénynek ereje nincs. Dr. Kovács Ödönt jelölték a régi gyakorlat alapján, mert ebben a kérdésben akkor még tételes törvény nem intézkedett.

Nem lehet hivatkozni a testvér-egyházkerületek gyakorlatára sem, hogy ott voltak és jelenleg is vannak theol. tanárok közjegyzői hivatalban. Hiszen viselik ügyvédek, s más világi foglalkozásu férfiak is ezt a tisztet. Éppen ezért a Tóth Sámuel, Mitrovics Gyula és Radácsi György közjegyzősége nekünk preczedensül nem szolgálhat.

Hanem ezektől eltekintve, az egész kérdés azon fordul meg, hogy a »*szolgálattevő lelkipásztor*« kifejezés csak szabatosság hiány-e a kodifikáczióban, vagy nem; s ha tudatosan és czélzatosan van használva, akkor mi az értelem?

En azt állítom, hogy ez az inkriminált kifejezés tudatosan van használva és rendes papi funkciót végző lelkipásztort jelent.

Pokoly tanár úr azt akarja bebizonyitani, hogy a theol. tanár is, ki mindenesetre lelkész kell, hogy legyen, — teljesit bizonyos szolgálatot az anyaszentházban; s a mennyiben lelkész is, meg bizonyos szolgálatot is teljesít, tehát »*szolgálattevő lelkipásztor*« Az 1888. évi törvénykönyv 197 §-a pedig, — Pokoly tanár úr szerint, — csak azért nem alkalmazza a püspöki hivatalra választhatóság feltételei között is a »szolgálattevő lelkipásztor« kifejezést, mert az akkori püspök, Nagy Péter, lelkipásztori szolgálatot nem teljesített. Ha teljesített volna, akkor az említett §. a „*felszentelt*“ szó helyett ott is „*szolgálattevőt*“ alkalmazott volna, s így most semmi különbség sem lenne a püspöki és közjegyzői kvalifikáció között. Mert ha püspök a »*szolgálattevő*« jelző dacára is lehetne theol. tanár, világos, hogy közjegyző is igen. Tehát, hogy e kérdés most is vitás, csupán csak azon mult, hogy Nagy Péter nem volt tényleges pap, s vele szemben a törvényhozás udvariaskodott.

Világos, hogy ez okoskodás semmi körülmények között meg nem állhat. Először is azért nem, mert személyekkel szemben egy törvényhozás sem szokott udvariaskodni, lévén a törvényhozás személyes érdekeken messze felülálló érdekek szolgálatában. Másodszor azért nem, mert semmi törvénynek visszaható ereje nincs, s Nagy Pétert azért, mert nem volt szolgálattevő lelkipásztor, bizonyosan nem mentették volna fel e törvény hatályba lépése után, püspöki hivatalától. De harmadszor és főképpen azért nem, mert íme az 1888. évi törvénykönyv 197. §-át az »Utasítás« 159 §-a is szóról szóra átvette, *pedig akkor már régen nem Nagy Péter volt a püspök.*

Tehát annak, hogy az 1888. évi törvénykönyv után az »Utasítás« is következetesen különbséget teszen a püspöki hivatalra kvalifikáló »*szolgálattevő*« lelkipásztorság között, indoka nem abban van, a mint Pokoly tanár úr állítja, hogy ez Nagy Péter néhai püspökünkre való tekintetből történt volna, hanem egyszerűen abban, hogy e két fogalom között, az »Utasítást« kibocsátó egyházkerület is *különbséget akart tenni.* Egyszerűen ki akarta fejezni azt, hogy a míg püspök lehet minden lelkész jellegű ember, ha tényleges papi szolgálatban nem is áll, tehát theol. tanár is, addig közjegyző, csak gyakorló lelkipásztor lehet.

És azt megint nem lehet feltenni, a mivel Pokoly tanár úr megvádolja a kodifikáló bizottságot, hogy t. i e különbségtétel, illetőleg a közjegyzői hivatalra választhatók közül a theol. tanárok kihagyása, csak felületesség. Nem lehet feltenni azért, mert két munkálattal állunk szemben. Az egyik az 1888. évi törvénykönyv, a másik az 1895. évi »Utasítás.« És ha az elsőbe e különbségtétel csakugyan csak felületességből csúszott volna be, hét év alatt, 1895-ig, bizonyára akadt volna valaki, a ki ezt a tévedést az »Utasítás« számára kikorrigáltatta volna. Ha más nem, hát rájött volna erre maga a kodifikáló bizottság, jelen esetben az ig.-tanács, mert egy ilyen nagy tekintélyű testület a maga munkájában lelkiismeretlenül nem járhat el. Vagy ha esetleg az ig.-tanács figyelmét is elkerülte volna, ott volt az egyházker közgyűlés. Ámde kifogást senki sem emelt, s így a törvényhozás szánkcionálta hogy közjegyző csakis gyakorló lelkész, vagy a mint a törvény kifejezi, »szolgálattevő lelkipásztor« lehet.

És a törvény intenciója itt e kétféle kválifikáció felállitásánál, nagyon is érthető. Azt kivánja ugyanis státuálni, hogy az egyházkerület legfelsőbb kormányzásában, mindig benn legyen egy gyakorló lelkípásztor is Egyszerűen el akarta kerűlni azt az eshetőséget, hogy ugyanegy időben lehessen a püspök is, a közjegyző is theol. tanár A püspöki hivatalra nézve megszorítást nem tehetett, mert ez méltánytalanság lett volna a theol. tarárokkal szemben, tett tehát a közjegyzőségre. Hogy ez adminisztrációnális szempontból miért kivánatos, azt hiszem, felesleges lesz bővebben fejtegetnem.

Én tehát abban, hogy az »Utasítás« 135. §-a a közjegyzői hivatalra választhatók közűl következetesen kihagyja a theol. tanárokat és a csak »*felszentelt*« lelkészeket, s választhatóknak csupán a szolgálattevő lelkipásztorokat rendeli, nem felületességet, nem szabatosság hiányt, sőt ellenkezőleg bölcseséget látok.

Igaz, fordulhatnak elő esetek, mikor püspöknek amúgy is már gyakorló lelkész választatott meg és a mikor a törvényhozás intentiójának sérelme nélkűl, theol tanár is lehetne közjegyző Csakhogy a dolog úgy áll, hogy a törvény korlátait átlépni, intézkedéseit megszegni, nem lehet, nem szabad senki kedvéért sem.

Ez a kifejezés pedig, hogy „*szolgálattevő lelkipásztor*“, a mint fennebb is emlitém, határozottan gyakorló lelkészt jelent. Ezt ért ezalatt a világon minden ember, és theol. tanárt senki. S arról a törvényhozásról sem tehető fel, hogy a maga intézkedéseit rébuszokban fejezte volna ki. Mert ha a »szolgálattevő lelkipásztor« elnevezés alatt theol. tanárokat is értett volna, határozottan találós mesét adott volna fel ezzel azoknak, a kik számára a törvényt megal kotta, hogy azok majd hámozzák ki belőle ezt az értelmet is. Engedelmet kérek, törvényeket nem szokás talány alakban hozni.

Különben e kérdés felett nincsen is miért vitatkozni, mert a törvényhozás a theol. tanárokat, dacára annak, hogy lelkész jellegűek, egyáltalán nem is tekinti lelkipásztoroknak. A mit eléggé bizonyít az »Utasítás« 159. § a, mely szerint püspöki hivatalra választhatók »*felszentelt lelkipásztorok, vagy felszentelt theol. tanárok.*« Ha a theol. tanárokat is lelkipásztoroknak tekintené, *a két elnevezésnek ilyen tőszomszedságában,* bizonyára nem tette volna ezt a megkülönböztetést. Talán még sem voltak azok a kodifikátorok éppen olyan végtelenül gyarló elméjű emberek?

Végezetűl jutottunk tehát arra a konkluzióra, hogy a »*szolgálattevő lelkipásztor*« kifejezés a törvényben nagyon is bölcs megkülömböztetést jelent, mi által az 1888 előtti gyakorlat és szokásjog hatályát veszti, s a régi gyakorlatnak megfelelő értelmet, a nem felületesen, de tudatosan, bölcs czélzattal hozott törvénybe belemagyarázni erőszakkal sem lehet.

A minek következtében az erdélyi egyházkerületnek törvényesen választott közjegyzője, kizárólág gyakorló, vagy a törvény szavaival élve, »*szolgálattevő lelkipásztor*« lehet.

Viski Gyula

Különfélék rovata.

Minthogy nálunk is éppen püspökavatás fog a napokban történni, érdekesnek tartjuk ide igtatni azt az eljárást, melyet a *tiszáninneni egyházkerület* éppen most állapitott meg a maga számára e szertartás mikénti végzése céljából: 1. A püspök iktatás az egyházkerületi közgyülés jelenlétében ünnepélyes isteni tisztelet tartása mellett történik, mely alkalommal megnyitó imát egyik esperes tart 2. Ennek megtörténte után a főgondnok előterjeszti a választás körülményeit s felhivja a megválasztott püspököt az eskü letételére, amelynek szövegét a papi fő vagy aljegyző olvassa a püspök előtt. 3. Eskü letétele után a főgondnok üdvözli a püspököt és a kerület pecsétjét kezébe adja. Ezt alkalmi vagy közének követi. 4. Az éneklés után a püspök a szószékről elmondja beköszönő beszédét s áldó imáját, mely után ismét éneklés következik. 5. Az éneklés után az esperesi és gondnoki kar, az egyházkerületi tanácsbirák és jegyzők az urasztalát körülállják, a midőn az urasztalánál a legidősebb esperes megáldó imát mond az urasztala másik oldalánál álló püspökre, melynek elhangzása után következik rövid gyülekezeti ének és a püspök kézfogása az urasztala körül álló tisztviselői karral Ennek megtörténte után, ugyancsak az urasztala mellől rövid áldással elbocsátja a püspök a gyülekezetet.

Az egyházi adózás ügyében egyetemes konventünk junius 14. napján kezdve tartja rendkivüli üléseit.

A tiszáninneni egyházkerület május hó 1-én kezdődött közgyüléséről hozott rövid tudósitásunkat még a következőkkel egészitjük ki: A parokhialis könyvtárakra vonatkozó szabályzat tárgyalása az őszi gyülésre maradt. Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsának amaz átiratára, mely dr. Bartók György püspökké választását tudatta, az egyházkerületi közgyülés fájdalmas részvétének ad kifejezést Szász Domokos elhunyta felett s egyszersmind szivesen üdvözli dr. Bartók György püspököt A sárospataki főiskolai igazgató tanács jelentésének tárgyalása rendén komoly hangok emelkedtek az államsegély igénybevétele s az autonomia kockáztatása ellen. A jogakademiai szakoktatásra vonatkozó miniszteri tervezetnek a sárospataki jogakademiát is érintő egyik sérelmes pontja ellen fölirat határoztatott el. A reformació emlékünnepének megtartása a kerületbeli három középiskolában s a leánynöveldében elrendeltetik (helyes, de hát miért csak ezekben? Szerk.) s egyszersmind e tekintetben általános intézkedések tételére a konvent is fölkéretik. Az ujonnan készült konfirmácioi káté birálat végett a sárospataki irodalmi körhöz tétetett át. Végül a domesztikai végre-hajtó bizottság megkeresni határoztatott, hogy a kongrua »kimutatási ivekből« a lelkészeknek adott kerületi segélyeket, a mennyiben fel volnának véve, az igazság érdekében törölje.

A „Debr. Prot. Lap" irja: »A debreceni r. kath. főgymnasium ügyét az érdekelt körök erélyesen és gyorsan viszik a megoldás felé Még a mult hónapban megegyezés jött létre a fentartásra vállalkozó tényezők, u. m. a nagyváradi püspök és a piarista rend, Debrecen városa és a Debreczeni r. kath. egyházközség képviselői között egy e végből tartott értekezleten, a melyen a kormány is képviselve volt, az épités és fentartás költségeihez való hozzájárulás arányára nézve. Az anyagi ügyeket intéző bizottság összeállitása, az épitkezés terve és költségvetése mind tisztázva van s csupán a miniszteri jóváhagyásra vár, a mihez természetesen kétség sem férhet. E mellett társadalmi erős akció indult meg stb. Majd igy folytatja: »Az a szervezetlenség, a mely főiskolánkra évtizedeken keresztül sulyosodott s a mely chronikus indolentiának és tehetetlenségnek lett okozójává, végre oly helyzetet teremtett, a mely egyenesen ráutalta katholikus testvéreinket, hogy Debrecven középiskolai miseriáinak megszüntetésére sorompóba lépjenek s ezzel egyszersmind felekezeti érdekeik számára uj és erős biztositék birtokába jussanak.« Igy. igy. Ezt a hangot szeretjük mi. Nem csak mindig kifelé nézni, de befelé is, önmagunkba is »Az a szervezetlenség, a mely a főiskolánkra évtizedeken keresztül sulyosodott, s a mely a kronikus indolentiának és tehetetlenségnek lett okozójává« irja tisztelt laptársunk. Nós, ez az utóbbi nehány sor végtelenül értékesebb s nagyobb horderejü, mint például n. n. urnak több hasábos czikke enyedi »rationalismusról« stb. avagy azok az alkotmányszervezeti kardcsörtetések, melyeknél jelenleg sokkal szükségesebb dolgokban kell foglalatoskodnunk; mert a mindig csak a formákra tekintő mesteremberek miatt már sokszor veszett el az értékes tartalom.

Ausztriában f. évi január óta már tizezernél többen léptek ki a róm. kath. egyházból. Meg vagyunk győződve, hogy a papismus az ő megérdemlett sorsát minden izgató szereinek s végerőfeszitéseinek daczára sem fogja kikerülni. Azért legyünk csak ébren és munkában.

A debreczeni főiskolai ifjuság Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek Nagy-Enyeden felállitandó szobra javára a főiskola kebelében fennálló »erdélyi kör« kezdeményezése folytán 1890. május hó 24-én délután 5 órakor az »Arany bika» szálloda disztermében ünnepélyt rendez

Védnökök: A tiszántuli ev ref. egyházkerület részéről: Kis Áron, püspök, főrendiházi tag. Gr. Degenfeld József, főgondnok, Hajduvármegye és Debreczen sz. kir város főispánja Az erdélyi ev. ref. egyházkerület részéről: Dr. Bartók György, püspök. A nagyenyedi szoborbizottság részéről: Zeyk Dániel, Alsó-Fehérvármegye főispánja, a nagyenyedi Bethlen-kollegium főgondnoka, a szoborbizottság elnöke. Bernáth Elemér, a debreczeni kir. itélőtábla elnöke. Csiky Lajos. a debreczeni ev. ref. főiskola rector-professora. Dobiecki Sándor, a magyar királyi államvasutak debreczeni üzletvezetője. Igyártó Sándor, a debreczeni kir. törvényszék elnöke. Komlóssy Arthur, Debreczen sz. kir. város főjegyzője. Koncz Ákos, a Vidéki Hirlapirók Országos Szövetségének debreczeni elnöke Márk Endre, a debreczeni ügyvédi kamara elnöke. Rásó Cyula, kir. tanácsos, Hajduvármegye alispánja. Simonffy Imre, kir. tanácsos, Debreczen sz. kir. város polgármestere. Szabó Kálmán, a debreczeni kereskedelmi és iparkamara elnöke. Széll Farkas, a debreczeni kir. itélőtábla tanácselnöke, a »Csokonai Kör« elnöke. Szunyogh Sándor, kir tanácsos, debreczeni pénzügyigazgató.

Az ünnepély sorrendje: 1. Honfi-dal. Gaál Ferencztől. Előadja a Városi Dalegylet. 2. Megnyitó beszéd. A debreczeni ev. ref. főiskolai ifjuságnak nevében tartja: Kun Béla. a joghallgatók segitő-egyesületének elnöke. 3. A Bethlen-szobor-bizottságának és Nagy-Enyed városának részéről Fogarasi Albert, enyedi főgymn. tanár beszéde. A szobor helye. Nagy-Enyedre s annak multjára vonatkozó alkalmi költemény. Irta: Váró Ferencz, enyedi főgymn tanár; szavalja: Kovács Zsigmond, debreczeni hittanhallgató. 5. Liszt Ferencz II-ik magyar rhapszódiája. Zongorán előadja: Joó Irma k. a. 6 Felolvasás. Tartja: Rákosi Viktor 7. Vonós négyes. Bőhmertől. Előadják: I. hegedün: Pásztor Gyula, II. hegedün: Simonescu Sándor, violán: Takács Endre, gordonkán: László Jenő joghallgatók, a »Debreczeni Főiskolai Zenekör« tagjai. 8 Felolvasás. »Legujabb verseiből« tartja: Szabolcska Mihály. 9 Monolog. Előadja: Boross Lajos, debreczeni joghallgató, az »Erdélyi kör« elnöke. 10. Népdalok. Hoppe Rezsőtől. Előadja a Városi Dalegylet.

Hivatalos rész.

1759—1899. FELHIVÁS

valamennyi t. lelkész aá-hoz.

A lelkézzi jövedelem kiegészitéséről szóló 1898 XIV. t. cz. 3. §-a értelmében az igénybe venni kivánt kiegészitések czéljából eszközlendő bejelentések a törvény hatályba lépésétől számitott egy éven belől eszközlendők.

Ezen határidő 1899-ik évi julius 30-án jár le, s oly lelkészi állás, a mely ezen határidőig nem lett be jelentve, jövedelmi kiegészitésben egyáltalában nem részesithető, kivéve azon esetet, a midőn a törvényben előirt feltételek hiányában nem volt eszközölhető a bejelentés s ezen feltételek később állottak be.

A törvény ezen rendelkezése, a Cultus Ministernek 4433 - 1898. eln. sz. a. a pénzügyminiszterrel egyetértőleg kiadott végrehajtási rendelete 3. §-ából láthatólag, akként értendő, hogy az emlitett zárhatáridőn belől eszközlendő bejelentés kötelezettségének elég van téve már az által, ha a bejentés 1899. jul. 30 ig, az illetékes egyházi főhatósághoz be lett nyújtva.

Miután azonban a zárhatáridőnek elmulasztása azon következménnyel jár, hogy maga a lelkészi állás mindenkorra elveszti a jövedelem-kiegészitéshez való igényét, figyelmeztetjük ismételten is valamemennyi t. lelkész aát, hogy ha fizetése a törvényes minimumot el nem éri, a mennyiben még eddig azt meg nem tette, a már ismeretes módon fizetése kiegészitéséért haladéktalanul folyamodjék.

Kolozsvárt, 1899. május hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes. *Dr. Kádár János*, h. titkár.

1838—1899. KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. collegium m t. Előljáróságának

Tájékozásul és további intézkedés végett tudatjuk a m. t. Előljárósággal, hogy a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr, folyó évi május 12-én belt 31,754. számu rendeletével a folyó tanév végén tartandó éretlségi vizsgálatokhoz az 1883. XXX. t.-cz. 23. §-ából kifolyólag kormányképviselőkül kiküldötte a zilahi és nagyenyedi főgymnásiumokhoz Dr. Bartha Béla debreceni ev. ref. főiskolai ny. r. tanárt, a kolozsvárihoz dr. Horváth József pápai ev. ref. főiskolai ny. r. tanárt, a marosvásárhelyihez Csiky Lajos debreceni ev. ref. főiskolai ny rendes tanárt, a szászvárosihoz dr. Ballagi Géza sárospataki ev. ref. főiskolai ny. r. tanárt, a székelyudvarhelyihez dr. Ballagi Aladár budapesti tud. egyetemi ny. r. tanárt, a sepsi-szent-györgyihez Téglás Gábor cz. főigazgatót dévai áll. főreáliskolai igazgatót.

Kolozsvártt, 1899. május hó 23-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Török István*, h. tanügyi előadó.

209—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett *nagy-borosnyói* egyházközség *I-ső osztályú papi állomására* pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, terjedelmes kerttel. Az egyházközség pénztárából évnegyedes előleges részletekben 800 frt készpénz. Közmunkaváltság: 18 frt. 20 hold 1326 □ öl tagositott szántó, 3 hold 761 □ öl kaszáló, 14 hold 150 □ öl erdő, haszonélvezete: 250 frt értékben Összesen = 1068 frt és stóla.

Megválasztandó lelkész az egyházmegyei könyvtárnak kötelezett tagja.

Pályázati határnap 1899. Junius hó 16-a.

Folyamodványok Ns. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára.

Kolozsvártt, 1899. Május hó 23 án

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

213—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *torboszlói* egyházközség *énekvezér-tanítói* állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kivül, pénzben 84 frt 5 kr, tüzifa, kepe és can. portio haszonélvezete 77 frt 55 kr., államsegély 239 frt, összesen 400 frt 60 kr.

Pályázati határnap 899 junius 16.

Folyamodványok nt Ravasz János esperes aához Nyárád-Szeredába küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Május 23 án

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

220—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a Kolozskalotai egyházmegyék kebelezett *Körösfői IV. oszt. papi állomásra* pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó és kényelmes lakás melléképületekkel. A fizetés összes értéke hivatalos felszámitás szerint 1192 kor. 90 fillér, melyből 1154 kor. 80 fill. részint a központból — részint a hivektől fizetendő készpénz, a többi a can. portio értéke.

Pályázati határidő 1899 jun. 15. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához Gyaluba küldendők.

Kolozsvártt, 1899, Május hó 23-án.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

120—1899. PÁLYÁZAT SEGÉDTANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. kollegium főgymnásiumánál az internatusi felügyelőséggel kapcsolatos *két segédtanári állásra* az 1899—1900 isk. évre pályázat hirdettetik.

Évi javadalom 600 frt pénzfizetés, az internatusban külön szobából álló lakás, fütés, világitás és a konviktusban teljes élelmezés.

Pályázhatnak *magyar*, *latin* s *történelem*, *földrajzi* szakokból képesitett vagy legalább is alapvizsgálatot kiállott ev. ref. vallásu tanárok vagy tanárjelöltek.

A mennyiben az alkalmazott tanárok közül valamelyik a konviktusi gazdai teendők végzésére is vállalkoznék és arra megbizatást nyer, évi 150 frt külön javadalomban részesül.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy kellően felszerelt folyamodványaikat a sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó kollegium előljáróságához f. évi jun. 15-ig nyujtsák be.

Bodor Tivadar, elnök. *I. Szász Béla*, jegyző.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam 22. szam. Kolozsvártt, 1899. Junius 1.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Antal Gábor dunántuli ref. püspök beszéde

Dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspök felavatása alkamával 1899. évi május hó 26-án.

Főtiszteletü Egyházkerület!

Istennek Hívei!

Istenfélő Keresztyének!

Azon kegyeletes emlékünnepély és méltó gyász után, a melylyel tegnap az erdélyi ev. ref. egyházkerület elhunyt nagy nevü s fáradhatlan tevékenységü püspöke, egyetemes magyar reformáli egyházunknak nagy szolgálatokat tett oszlop-férfia elévülhetlen érdemeinek adóztunk s áldott emlékezetét fájó érzésekkel, de a mindenható végzésén megnyugodva, szivünkbe zártuk: öröm-ünnepre gyültünk öszsze ma ezen szent helyre, hogy kifejezzük hálánkat a jó Isten iránt, a kinek gondviselése őrködik anyaszentegyházunk felett és a ki az ő jóságát most sem hagyta tanubizonyság nélkül, hanem az ő elhívott hü szolgája helyébe, bölcs végzéséből rendelt az ő népének lelki vezért, a ki ő előttük járjon.

Örömérzéssel jelentek meg ez alkalomra az erdélyi ev ref. egyházkerület közgyülésének tagjai, a gyülekezetek lelkészei és hívei, az iskolák tanárai, a hatóságok és testvér-felekezetek képviselői, s e város és vidék nagyérdemü közönsége, hogy őszinte szívvel üdvözöljék az egyházkerület új vezérét s áldást kérjenek Istentől minden jó munkájára.

Eljöttem én is, a magyarországi ev. ref. egyház püspöki karából a legkisebb és legérdemetlenebb, hogy úgy az egyetemes magyar ref. egyház, mint saját dunántúli ev. ref. egyházkerületem képviseletében atyafiságos érzéssel osztozzam ezen testvérkerület örömében, a mely mindnyájunkkal közös és mert a nálam érdemesebbek és hivatottabbak abban akadályozva vannak, beiktassam hivatalába az én új pályatársamat s ezzel közreműködjem szerény tehetségem szerint annak felavatásánál.

Érzem ugyan a rám váró feladathoz képest erőm kicsiségét, de mégis készséggel engedtem az állandó Igazgató-Tanács megtisztelő felhívásának, mert vonzott ide a testvéri összszetartozás érzete és ösztönzött a hála, a mely kiolthatatlanúl él itt lakó véreink iránt mindazon magyar református egyház tag keblében, a ki Erdély dicső multját, s abban a magyar nemzetnek és a lelkiismeret-szabadságnak tett elévülhetetlen szolgálatait ismeri.

Mert, hogy azon nehéz időkben, a mikor a nemzet jogai, alkotmánya s ezzel együtt a lelkiismeret szabadsága az önkény, az eltogultság, a tűrelmetlenség uralma miatt a megsemmisülés örvényének szélére jutott, Erdély mentette meg a nemzetet, ezen legdrágább kincseiből a megmenthetőt, azt elfelejteni a magyarországi ev. ref. egyháznak soha nem lehet.

Erdély nagy fejedelmeinek a magyar haza történetében mindenkorra kimagasló helyet biztositó bölcsessége, hősiessége, elszántsága, hithűsége volt meg alkotója Magyarország azon alaptörvényeinek, a melyekre támaszkodva szilárd alapot talált a nemzet jogai, alkotmánya, leginkább pedig vallásszabadsága védelmére a legkedvezőtlenebb körülmények között is.

Nem is léphetünk mi, magyarországi reformátusok e hazarész földére úgy, hogy kegyeletes és hálás érzések ne támadnának keblünkben a nemzeti és vallásszabadság egykor itt élt hősei iránt és hogy a tisztelet és csudálat érzelme ne dobogtatná meg szivünket, azon a vallási küzdelmek korában szinte példátlan, mai müveltebb korunk felfogása mellett is bámulatra ragadó szellemi emelkedettségen, a melynek fénye Erdély törvénykönyveiből messze századokból ragyog felénk. Mert ezen törvényekben azon időben van kimondva a különböző felekezetek egyenjogusága, vallásszabadsága, úgyszólván testvérisége, a mikor még a legmüveltebb nemzeteknél is az erősebb felekezetek saját egyházuk sérelmének tekintették, ha a más gyengébb felekezetek velök egyenjoguságot nyertek.

Minden alkalmat örvendetesnek kell tehát tartanunk, a mivel e magasztos, igazán evangéliomi szellemet felújíthatjuk, ápolhatjuk, a mi által annak ősi talajával, az azt képviselt dicső ősök emlékeivel érintkezésbe léphetünk.

S úgy tetszik nekem, midőn ez ünnepélyes alkalomra öszszejött közönségre tekintek és a mai ünne-

pélyen azon hősöknek, a kik a haza- és lelkiismeret-szabadságért életet s vért áldoztak s az ő magasztos törekvésük azon osztályos társainak, az evangéliom egyszerű szolgáinak, a kik a tiszta evangéliomi ige és szabadság magvait e hazarész minden zugában fáradhatlan kitartással, fáradtság és nélkülözések között ültették, ápolták, gondozták, növelték, utódait magam előtt látom: mintha a megdicsőült nagy ősök szellemei lengenének bennünket körül s érthető szóval buzdítanának bennünket az ősi erényekre, a hithűségre, a lelkiismeret-szabadság ápolására és a hazszeretetre.

Oh, ez a hang, midőn itt a nagy ősök emléke által megszentelt helyen állok, szól én hozzám, hallom azt a dicső mult emléke által meghatott lelkemben, szól mindnyájunkhoz, de szól különösebben tehozzád szeretett pályatársam és testvérem, a kit a főtiszt. erdélyi ev. ref. egyházkerület, tudományodra, közhasznu munkásságodra, az egyház ügyeiben eddig tanusított buzgóságodra, szelid lelkületedre, evangéliomi gondolkodásodra való tekintettel, a többi érdemesek közűl legméltóbbnak ítélt arra, hogy a 37 püspök-elődöd kiváló érdemei által ékesített erdélyi ev. ref. püspöki székbe ültessen és a ki most foglalod el ünnepélyesen azon tisztes állást, a melynél megtisztelőbbet a közbizalom, a szeretet és elismerés magyar református lelkésznek nem adhat. E nagy bizalomra és kitüntetésre úgy leszesz méltó, ha meghallod az ősök szavát, ha áldott emlékü elődeid közül a legkiválóbbaknak és érdemesebbeknek, a kiknek vezére mindenben isten igéje vala, nyomdokaiba fogsz lépni s az ő általuk mutatott úton fogsz haladni

Ismerve azon buzgóságot és hűséget, a melyet mint lelkész, mint tanár, mint író, mint egyházkormányzó s mint ezen főtiszt. egyházkerület főjegyzője a rád bizottakban eddig tanusítottál, meg vagyok győződve, hogy az egyházkerületed részéről nyujtott kitüntetés nem méltatlanul ért, csak az teljesedett be rajtad, a mit Pál apostol ír Timoteusnak: *az egyházi szolgák, kik jól forgolódnak, kettős tisztességre méltóztassanak, főképen pedig azok, a kik munkálódnak a beszédben és tanításban.* (I. Tim. V. 17.) Te eddig jól munkálkodtál és forgolódtál mind a beszédben, mind a tanításban; a miben eddig buzgó és hűséges voltál, az leend feladatod új állásodban is, csakhogy tágabb körben, egész egyházkerületedet, sőt egész magyar ref. egyházunkat érdeklő nagyfontosságu ügyekben és munkásságodhoz mindenütt méltó várakozás fűződik.

Hogy magán- és társadalmi életedben milyen irányt követsz, hivatalos állásodra nézve az sem közönyös, de a te általánosan ismert szerénységed, műveltséged, jó ízlésed, tisztes életed, mind biztosítékául szolgálnak arra nézve, hogy teljes mértékben megfelelsz azon követelményeknek, a melyeket Pál apostol a püspök magán életére a Titushoz írt levelének ezen szavában felállít: *Szükség a püspöknek feddhetetlennek lenni, mint Isten sátárának, nem vakmerőnek a maga értelmében, nem haragosnak, nem részegesnek, nem verekedőnek, nem a nyereség rútúl kívánójának, hanem vendégszeretőnek, a jó szeretőjének, mértékletesnek, igaznak, szentnek, indulatain uralkodónak.* (Tit. I. 7—8.)

Hogy miként forgolódjál a lelki tanítói hivatalban úgy is, mint a kinek az eddiginél még nagyobb mértékben lesz feladata az Isten ígéjének hirdetése, úgy is, mint a kinek tiszted leend az egész egyházkerületben felügyelni az ígehirdetésre és vallás-tanításra, arra nézve megtalálod az útasítást Péter apostol I ső levele V rész 2—3-ik versének ezen szavaiban: *Legeltessétek az Istennek seregét, a mely a ti gondviselésetek alatt vagyon, gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömest, nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal. Sem pedig úgy, mint uralkodván az Urnak örökségén, hanem úgy, mint a kik az Isten seregének tükörei legyetek.*

Tápláló eledelről kell tehát gondoskodnod az Isten seregе részére, mind magad, mind szolgatársaid munkája által. Ez a sereg pedig nagy, 395,000 lélek, szétszórva 500 anya-, 800 leány- és fiók-gyülekezetben s 36 körlelkészségben. Egy része gyenge és erőtelen még arra is, hogy az erősítő lelki táplálékot s az evangéliom űdítő forrisát felkeresse, más része pedig még mindig elszakadva a nyájtól, kietlen tájakon bolyong, kitéve annak, hogy elveszszék mind egyházunkra, mind nemzetünkre nézve. Fontos feladatod leend tehát, hogy az egész sereg részére éltető és egészséges táplálékról gondoskodjál, a mi nem lehet más, mint az Isten ígéje, abban a tisztaságában, mint azt Krisztus és az ő apostolai tanították, a mint az a szentírásban, hitünk ezen egyedűli alapjában foglaltatik, a mint azt a mi evangéliom szerint reformált egyházunk a maga hitvallásában elfogadta s a mint azt a mi magyar reformált egyházunk az apostoli korszak egyszerű szokásait véve alapul, százados gyakorlatában, az isteni tisztelet rendjében és egyházi szertartásaiban alkalmazásba vette. Gondodnak kell tehát lenni arra, hogy ezen tiszta evangéliomi tan sem emberi találmányokkal, sem a régi pogány világnak sokaktól szépnek hirdetett hagyományaival, sem az emberi elmének sokszor tetszetősnek látszó, de csak szappanbuborékhoz hasonlóan rövid ideig csillogó, azután elenyésző képzeteivel meg ne hamisíttassék. Vallásunk alapigazságait emberi tetszéstől és ízléstől nem tehetjük függővé, mert az egyéni vélemények uralomra jutása a vallásban csak szétszakadozásra vezetne, az anyaszentegyház testén inkább rontana, mint építene. Azért minden újítási törekvésnél legyen előtted mérték a szentírás, a melytől eltérnünk nem szabad. Századok folyama, népek története tanúsítja, hogy az egyszerű evangéliomi igazságokban több hit és erkölcs, tápláló erő van, mint bármely szépnek látszó, érzékeket gyönyörködtető külsőségekben. A bibliai igazságok tették hitben erősekké a mi őseinket, a kik a szent könyvet még a táborozás alkalmával is magukkal vitték, nem mint valamely talizmánt, hanem hogy azt ott is olvassák és abból szívet-lelket erősítő igazságokat merítsenek.

Nem csak magadnak kell pedig hirdetni az igét alkalmas és alkalmatlan időben, hanem gondoskodnod kell arról is, hogy lelkésztársaid annak hirdetésében a legnagyobb buzgóságot fejtsék ki, különösen, hogy a lelkészi pályára készülő ifjú nemzedékben olyan munkatársaid nevekedjenek, a kik teljes mértékben képesek legyenek tudományuk és hűségük folytán az ige erejével

az úr nyájának legeltetésére és őrizésére. Mert bár voltak egyházunkra nézve sokkal nehezebb idők a mainál, a midőn a lelkészeknek sok megpróbáltatást, üldöztetést, nyomoruságot kellett szenvedniök, a mitől ma védi őket az isteni gondviselés és a kor emberiesebb felfogása: de alig volt olyan kor, a midőn a lelkészeknek, hogy hivatalos állásukkal járó kötelességeiket betölthessék, annyira szükségük lett volna *az igazságnak mellvasára, a hitnek paizsára, a békesség sarujára, s ama lelki fegyvernek, mely Istennek beszéde, felöltésére* (Éfész. VI 14—17.), mint van ma, hogy a hitetlenségnek, a vakhitnek, az anyagi érdekeknek, az emberek elméjét elcsavaró hamis, de tetszetős tanok csábításainak támadását sikerrel viszszaverhessék.

A jelek azt mutatják, hogy a harc e veszedelmes ellenségekkel szemben mind nagyobb tért fog elfoglalni egyházunk életében s ezen harcban, mely nem az erőszak fegyverével, hanem a tudákosság, anyagi érdek s a nép elérhetetlen vágyai kielégítésével való hitegetés eszközeivel folyik, csak kellő értelmi és jellembeli erővel bíró férfiak arathatnak diadalt, a kikben a Jánosi szelidség és szeretet egyesül Pál apostól tudományával, s úgy ennek, mint Péter apostolnak buzgóságával.

Arra int továbbá az apostol, hogy gondot viselj az Istennek seregéről, nem kényszerítésből, hanem örömest, nem kívánván éktelenül a nyereséget, hanem kész indulattal. Nem elég tehát a sereg részére lelki táplálékról gondoskodni, hanem óvni és védeni is kell azt, hogy a nyáj körül ólálkodó ellenség abban zsákmányt ne ejtsen. És ez az ellenség ma több veszedelemmel fenyeget, mint régebben, az egyházi terhek nagysága, a hitközöny és különféle csábítgatások folytán.

Egyházunk elvéhez híven, mely már bölcsőjénél a teljes lelkiismeret-szabadságot fogadta el alapul, belenyugodtunk abba, hogy széthányassanak azok a korlátok, a melyek az állami törvényekben egyházunknak is némi, habár kétes értékü védelmet és biztonságot nyujtottak. A korlátlan szabadság állapota azonban veszedelmére válik egyházunknak, ha a megkettőztetett gondviselés és őrködés által legalább annyi védelmet nem tudunk nyujtani a nyájnak, mint nyujtott a törvény, ha nem tudják követni a pásztorok a jó pásztor példáját, a ki elhagyja az ő 99 juhát, hogy megkeresse az eltévelyedett századikat. Neked is, szeretett pályatársam, meg kell tenned minden lehetőt, hogy az egyház hiveit az eltévelyedéstől, az elszakadástól megvédjed, meg kell jelenned mindenütt, a hol ezt a bajt, a veszélyt feltűnni látod. Nehéz és fárasztó munka ez, a mellett kellemetlenséggel járó, azért siker csak úgy lesz, ha nem kényszerítésből, hanem örömest, nem nyereségért, hanem kész indulattal teszed, ha soha nem vonogatod magad, még gyengeséged érzetében, még munkád hiábavalóságának tudatában sem, mert tudnod kell, hogy az Ur küld téged s az ő parancsát teljesíteni kell. De ő kétségeid és aggodalmaid között ott is leend a bíztatással: »*Ne félj, mert én veled vagyok, hogy megoltalmazzalak téged.*« (Jer. I. 8.)

Mindezen munkádban, a melyre adjon a jó Isten áldást és sikert, csak akkor mutathatod fel a kívánt eredményt, ha teljesíted az apostol azon intését is, hogy nem akarsz uralkodni az Urnak örökségén, hanem inkább tükörül szolgálni az Isten seregének.

A püspök állása az ev. ref egyházban, a mit közbizalomból nyer, nagyon megtisztelő azon értelemben, hogy szolgatársai, vele egyenlő testvérei között ő az első, de elsőségének igaz értelmét és jelentőségét Jézus szavai adják meg: *a ki közűletek első akar lenni, legyen az a többieknek szolgája.* Igen is, a püspöknek elsőnek kell lenni a munkában, a kötelesség teljesítésében, a közügy érdekében való fáradozásban, a gondosságban, az őrködésben, részint azért, hogy azoktól is, a kik felügyelete alatt vannak, hasonló önmegtagadást, önfeláldozásra való készséget kívánhasson, részint azért, hogy példája által is oktassa azokat, a kik gondjaira bízattak. Nem uralkodással és parancsolással, hanem szelidséggel és jó példával kell a püspöknek legtöbbet hatni. Hiszen még a bérért szolgáló munkásoknak sem fokozza erejét és kitartását semmi annyira, mint ha a gazda is velük izzad és fárad, és a hadi küzdelemek fáradalmaitól elcsigázott seregnek semmi sem újítja fel anynyira bátorságát, adja viszsza önbizalmát, mint ha a vezér is megosztja vele a tábori élet minden nélkülözését és sanyaruságát. Te sem uralkodással és parancsolással egyesítheted a közügy érdekében azt a sok kiváló erőt és tehetséget, a mely tisztes állásodban melletted van, rendelkezésedre áll, hanem szeretettel, szelidséggel, példaadással, a mi különben jellemedet, gondolkodás-módodat, egyéniségedet tekintve is, hozzád egyedül illő és méltó.

Azonban azon állásban, a melyre most Isten akarátából a közbizalom által elhivattál, nem csak őrizője és gondviselője leszesz az Isten seregének, hanem kormányzója is, a ki kormányzó társaiddal együtt hivatva leszesz intézkedni az iránt, hogy az egyházkerület ügyeinek vezetésében mindenek ékesen és jó renddel történjenek; a vallásosság, a tudomány, a jó erkölcs és emberszeretet szolgálatára hivatott közintézmények kellő eszközökkel elláttassanak, rendelkezésüknek megfeleljenek, fennálljanak és virágozzanak; a gyülekezetek, felsőbb és alsóbb hatóságok és tisztviselők között a békés egyetértés és kellő együttműködés meglegyen, a viszály és egyenetlenség pedig elhárittassék.

Kormányzói működésedben legyen vezéred a bölcsesség, utmutatód a törvény és igazság, támaszod a szeretet.

Nagy bölcsességre van a kormányzatnál szükséged, mert az emberi előre látás, különösen ha még nemes becsvágy által is sarkaltatik oly könnyen megtéved a czélok kitűzésében és a megfelelő eszközök megválasztásában. Már pedig a te kormányzói helyzetedben sokszor még a mások tetteiért is téged fog terhelni a felelősség az emberek felfogása és ítélete szerint, mint a kitől megvárja az egyház, hogy magas állásodban másoknál tisztábban lass és minden kezdeményezést alaposan megfontolj.

Ezen irányban különben sem könnyű feladat várakozik reád, a midőn olyan előd után ülsz a püspöki székbe, a ki szinte lázas tevékenységet fejtett ki nagyszabásu alkotásokban, a ki nemes becsvágytól sarkalva sok év tizedekre szóló munkát vállalt magára, csakhogy az egyházkerület intézeteit mielőbb a virágzás

magas fokára emelhesse. Fájdalom, hogy az emberi sorsot szabadosan intéző isteni gondviselés nem engedte meg a nagy alkotó erővel megáldott férfiunak, hogy alkotásainak jelentékeny részét megszilárdithatta és betetőzhette volna, úgy hogy ez a fontos feladat a boldogultnak palástjával együtt te reád szállott örökségképen, a melyet bizonynyal azon tudattal és azon szent elhatározással fogadsz el, hogy azt, a mit ő kezdeményezett, elpusztulni, elvesztegetni nem engeded, hanem megmented és fentartod épségben, nagy elődöd méltó emlékére, az erdélyi ev. ref. egyházkerület dicsőségére s egyetemes magyar ref. egyházunk hasznára. Segítsen is erre a jó Isten mennyei kegyelmével! Haladj a bölcseség által kijelölt czél felé mindig a törvény és igazság utján, mert csak ez az út vezet egyenesen és biztosan a czélhoz A törvény és igazság útján való haladás szolgálhat védelmedül minden megtámadtatás és gyanusítás ellen, míg a törvényről és igazságról még a legjobb szándékból való elhajlás is ezer és ezer akadályt gördit a haladás utjába. Azért mondja az irás: *a ki megtartja a törvényt, él azok által* (Gal. III– 12), *az igazságnak útában pedig vagyon élet; és az ő ösvényének útja halhatatlan.* (Péld. XII. 27.)

Azon terheket azonban, a melyeket kormányzói tisztedben magadra veszesz, könnyiti a szeretet, melyet szeretetteljes kiméletes eljárásoddal biztosithatsz magad részére és a minden szavadból és tettedből kitetsző jó akarat, a melylyel minél többeket csatolsz magadhoz, annál jobban megoszlik, többen hordozván annak sulyát De könnyiti kormányzói kötelességed terheit főleg azon mind az egyházkerületre, mind reád nézve szerencsés körülmény, hogy olyan kiváló, kipróbált tiszta és egyenes jellemü, anyaszentegyházunk ügyeiért lélekben buzgó és minden áldozatra kész munkatársak állanak veled és melletted a kormányrudnál főgondnok társaidban, a kiknek tanácsa, előre látása után biztosan indulhatsz az ügyek intézésénél s a kiknek jóakaratu támogatására mindenkor számithatsz.

Fogj tehát Istenben vetett erős bizalommal a munkához, melyre elhivattál, lankadatlan buzgósággal és tántorithatatlan hűséggel Ne kérdezd azt, mi lesz jutalmad mindezekért, mert tudd meg, hogy hűséges munkának jutalma el nem maradhat. Ha a mindenhatónak tetszik sikerrel koronázni munkádat, meg lesz jutalmad abban, hogy az utókor úgy emlékszik meg rólad, mint a Chronikák irója Ezékiás királyról: *a mi jó, igaz és helyes vala az ő Ura Istene előtt, azt művelé. És minden munkában, a melyet kezdett az Isten házának építésében, törvényben és parancsolatban, keresvén az ő Istenét, teljes szivvel jár vala s ezért szerencsés vala.*« II Chron. XXXI. 20. 21.)

De ha az úr megvonná is nemes törekvéseidtől, buzgó munkásságodtól a feltünőbb sikert, akkor is megadja a te hűséged jutalmát a lelkiismeret édes megnyugtató szavában s egykor amaz elmaradhatatlan igaz itéletben; jól vagyon jó és hív szolgám, kevesen voltál hív, többre bizlak ezután, menj be a te uradnak örömébe.

Indulj a munkára bízva a jó istenben, a ki a gyengéknek erőit megsokasítja, a kinek segítsége és támogatása nélkül hiába való a tanács, a jóakarat, a buzgóság is, azért ő tőle, kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék, reád kérjük az erőt, kegyelmet és Szent lelket imádságunkban eképpen: (Ima.)

Püspöki jelentés.

Nagyméltóságú Elnök Ur!

Főtiszteletü és Méltóságos Kerületi Közgyűlés!

I.

1 Midőn mint az erdélyi ref. egyházkerületnek megválasztott s már hivatalosan is beiktatott püspöke rövidre vont jelentésemet megteendő vagyok: engedje meg a főtiszteletű egyházkerület, hogy itt is, a közgyűlés színe előtt, alattvalói hódolatomnak és köszönetemnek adjak kifejezést Felséges Urunk és királyunk iránt, a ki szentesített egyházi törvényeinkben is kifejezett felségjogánál fogva püspökké választatásomat legkegyelmesebben megerősíteni, tőlem a királyi hűségesküt e hó 15 én, Budán, a királyi várban elfogadni méltóztatott.

Lélekben leborulok a királyok királya előtt, könyörögvén, hogy felséges urunk és koronás apostoli királyunk, *I. Ferencz József Ő Felségére*, áraszsza ki kegyelmét bőséges mértékben. Trónját tegye erőssé, nevét dicsőségessé népeinek hűsége és szeretete.

2. De kifejezést kell adnom egyszersmind a közös gyásznak, a mely Magyarország népeit s köztük erdélyi ref. e. kerületünk összes hiveit a mult évi szeptember hó 10-én hirtelen elborította, midőn nehány pillanat alatt, mint derűs égből lesujtó villámcsapás, a Kárpátok ölén végig futott a megrázó hir: »*Erzsébet magyar királynét a Genfi tó partján gyilkos tőr döfte át.*«

Országok és népek együtt öltöttek gyászt: a magyaroknak sok ízben megpróbált koronás királyával, mélyen lesujtott felséges urunkkal együtt siratni el a női Fenség porba hullott koronáját.

De anynyi nép mély és őszinte fájdalma között a mi nemzetünké volt a legnagyobb. Mert az őrületes tőrdöfés alatt sirba hanyatlott királyné szerető szive erős volt nekünk minden időben. Jóságos szelleme, mint egy nemzeti Géniusz őrködött, koronás férje oldalán, fölöttünk.

Nemzetünk történet lapjain mindenha fényes betükkel fog tündökölni az ő nagy neve, kit a szeretet és a szenvedés már életében szentté avatott. S bár évezrek tűnnek el: míg a magyar él, áldott leszen az ő neve mindörökké.

II

Áttérhetnék immár jelentésemnek az egyházkerületet közvetlenül érdeklő rendes tárgyaira.

1. De midőn egyházkerületünk életének egy éves történetére visszatekintek, s keresem a kiemelkedő pontokat, melyekről fény lövel felénk, önkénytelenül és egész nagyságában tűnik föl a veszteség, mely b. e. hivatali elődöm *Szász Domokos* halálával az egész magyar protestantismust, legközelebbről és legközvet-

lenebbül pedig erdélyi ref. anyaszentegyházunkat sújtotta és csaknem megrendítette.

A testben és lélekben egyaránt erős férfiut, a ki egy rövid évvel ezelőtt és ezen a helyen szellemének az elmék fölött uralkodó hatalmával és bámulatosan kitartó akaratereivel még nagyjaink sorában tündökölt, küzdve az egyházkerület anyagi felvirágzása érdekében maga elé tűzött célokért. — folyó évi január 8-adikán, kevés ideig tartó betegség útán sírba fektette a könyörtelen halál, vérző sebet ejtve nemcsak a szivéhez forrt család tagjain, hanem megdöbbenést keltve mindnyájunkban, a kik láttuk és éreztük az ő alkotó szellemének nagy erejét, fényes ragyogását, ismertük, soha sem lankadó tevékenységét és a munkát, melyet nagy odaadással, sokszor nehéz harczok között is mindig előre nézve, elvégezett. *Körlelkészségeink* a melyeknek felállításával új munkamezőt hódított nemcsak az egyházi, hanem a nemzeti tevékenység számára is; az ő püspöksége ideje alatt épült nem csekély számu *templomok*; az egyházkerület *theologiai fakultása* számára emelt tágas és szép épület, és a „*szeretetház*" egymagukra is elégségesek volnának hirdetni az odaadást, lángoló buzgóságot, soha sem lankadó tevékenységet, a melylyel egyházkerületünk b. e. püspöke hivatását betöltötte.

De az ő szervező és alkotó szellemének fényes megnyilatkozásait látjuk nemcsak erdélyi egyházkerületünk, hanem az összes magyar reformált egyházkerületek egyetemes élettevékenységében is: *a központi tőke természetü segélyek messze kiható és gazdag gyümölcsöket termő tervezetének*, valamint *a lelkészi egyetemes özvegy-árvai gyámintézet megalkotásában.*

Amaz lehetővé teszi, hogy a szegénységgel küzködő egyházak templomokat emeljenek. Ez pedig letörli a sokszor semmi nélkül elmaradt papi özvegyek és árvák könnyeit.

De nem folytatom tovább A történetiró lesz hivatva Szász Domokos néhai püspök helyét egyházkerületünk és az egyetemes magyar protestáns egyház történetében kijelölni. Én csak gondolatokat, érzelmeket akartam kelteni, hogy megérthetővé tegyem a vesztés fölött érzett fájdalomnak ama megható nyilvánulását, melylyel e. kerületünk hivei, világi és papi tagjai a megdöbbentő hir hallatára közeli és távoli vidékekről összeseregelvén, — Szász Domokos koporsója mellett leborultak, hogy a tisztelet koszoruját letegyék a főpásztor sirjára, ki -- bár néha töretlen s nem mindenki által helyeselt utakon — de mindig a gondozására bizott e. kerület jövendő anyagi és szellemi felvirágzásáért munkálkodott

2. A letünt évben, tekinteten kivül hagyva az egyes kollegiumokat, melyekről tanügyi előadónk aa. teszi meg jelentését, egyházkerületünk hivatalos munkásai sorából még a következőket szólította ki a halál:

id. Horváth Mihály görgényi e megyénk főgondnokát. Sok éven át önzetlen odaadással és híven szolgálta a gondviselésére bizott e. érdekeit. Méltó reá, hogy őrizzük emlékét

A lelkészi karból: Fábián Ferencz mezőfelei, Kis Pál hagymásbodoni, Erdélyi Sámuel székesi. Kis György ny. szentbenedeki, Béczi Miklós hadad-nádasdi, Zalányi Kis János, sz.-simon-rigmányi, Teleki Zsigmond b.-bocsárdi, Nagy Albert beresztelki (nyugalmazott) lelkész aait.

Hívek voltak a rájuk bizottakban legyen áldott emlékezetük!

3. Ha reá mutattam a vesztésekre, melyekkel e. kerületünket a halál egy esztendő leforgása alatt sujtotta: nem mellőzhetem hallgatással az átalános örömet sem, a mely e. kerületünknek a gyász mellett osztály részül jutott, midőn felséges királyunk legmagasabb kegye e. kerületünk jelesei közül három főgondnokot tüntetett ki: közgyűlésünk nagyméltóságu elnökét, *B. Bánffy Dezső* főgondnokot, a kit e. kerületünk osztatlan bizalma vesz körül, Ő császári királyi felsége a magyar királyi főudvarmesteri méltóságra s evvel együtt Magyarország zászlós urai sorába emelte. Gróf Bánffy György főajtónállómester ő nagyméltóságát pedig a Ferencz József-rend nagykeresztjével és Simó Lajos kerületi főgondnok Ő méltóságát a III. osztályu vaskorona-renddel tűntette ki.

Örömmel jegyezzük föl a legkegyelmesebb kitűntetéseket, mert a királyi kegy és bizalom, mely e. kerületünk vezérférfiaira vetette sugarát, magára az e. kerületre is fényt lövel.

Nem kisebb kitüntetés érte Hegedüs Sándort, a fogarasi püspöki vizsgálat alatt álló e. község főgondnokát, kerületi közgyűlésünknek áldozatra és tettre mindig kész, érdemekben gazdag tiszteletbeli tagját, a kit Ő császári és apostoli királyi felségének a magyar nemzetével egyetértő bizalma Magyarország kereskedelmi ügyeinek vezetésére hivott el.

Őszinte öröm édes érzelmeivel üdvözöljük őt a miniszteri székben, hová a nemzet osztatlan lelkesedése kisérte. Életét, munkáját tegye Isten áldottá a hazára és a nemzetre.

A királyi kegy kitűntetése érte még Pánczél Károly fogarasi és Székely Iván k.-vásárhelyi lelkipásztor társaimat, kik mindketten a koronás arany érdemkeresztet nyerték, míg a tanári karból Bihari Sándor maros-vásárhelyi tanár a Ferencz József-rend lovag keresztjével lett kitűntetve.

Mind hárman 40–50 évre terjedő buzgó munkálkodással tették magukat méltókká a király kitűntető kegyére, mely fölött e kerületünk részéről a híven teljesített munka által kiérdemelt elismerés tolmácsolása mellett adok a közösen érzett örömnek kifejezést.

Ide kell még jegyeznem Tokaji János m.-bogáti és Gáspár Albert aldobolyi lelkésztársaim nevét, a kik a lefolyt évben ünnepélyesen szentelhették meg áldásos lelkipásztori működésük 50 éves évfordulóját.

A Kegyelem atyja adjon nekik ezután is erőt a munka folytatására s tegye áldottá életüknek alkonyuló napjait.

(Vége következik.)

Igazgatótanácsi jelentés.

Főtiszt. és Mélt. Egyházkerületi Közgyűlés!

Kötelességszerü évi jelentésünk első szavai a fájdalomnak és gyásznak lesznek kifejezői, megemlékezve ama rendkivüli veszteségekről, melyek az elmult évi

közgyülés együttülése óta, magyar hazánkat és erdélyi ev. ref. egyházkerületünket oly mélyen sulytották.

Az 1898. évi szeptember hó 10 ike boritotta először gyászba hazánk minden hű fiát, rajongással szeret ett királynénk halálával, ki egy emberi érzésből kivetkőzött gonosztevő pokoli szenvedélyének lett Genfben áldozata, feledhetetlen bánatot hagyván annyi megpróbáltatást átélt felséges Urunk hitvesi szivében, édes hazánk összes népeinek közérzületében s fájó részvétet keltve a müvelt világ minden nemztében

A megrenditő haláleset alkalmából megtette volt ig. tanácsunk menten a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy a nemzetünket ért súlvos veszteség fölötti fájdalmunk külsőleg is kellő kifejezésre jusson; nagyobb egyházközségeinkben és iskoláinkban rendes gyászünnepélyek tartattak; a temetés napján összes templomaink harangjai megszólaltak; középületeink ormairól, heteken át, gyászlobogó lengett alá s az egyházkerületi legidősebb főgondnok aa., Br. Bánffy Dezső O nagyméltósága utján, hódolatteljes föliratban is kifejezte ig. tanácsunk Király Urunk Ő felsége előtt az egyházkerület őszinte részvétét, a legjobb királyné gyászos elhunyta fölött.

És felednünk sem lehetett a nemzeti veszteséget, már is ujabb csapás, nehéz gyász borult ismét anyaszentegyházunkra

Az erősek legerősebbike, anyaszentegyházunk büszkesége, a munkában fáradhatatlan és sikerekben gazdag férfiu: főt. és mélt. Szász Domokos püspök aa., január 8-án meghalt. Igazgató-tanácsunkat és kerületünk minden tagját váratlanul és teljesen lesujtólag érintette a gyorsan szárnyra kelt gyászhir s a kezdetben kétkedéssel fogadott, de szomoru valónak bizonyult esemény megtörténte után nyomban összeültünk s megállapitottuk amaz inlézkedéseket, melyek a kerület nagy halottjának megadott végső tiszteségtétel czéljából szükségesek voltak.

A megboldogult kiváló érdemeinek méltatása nem foglalható e jelentés szűk keretébe; a gyászszertartásról és ezzel kapcsolatos más intézkedéseinkről, külön előterjesztésben fogunk a főt. egyházker. közgyülésnek beszámolni s ugyanakkor kérni fogjuk, hogy az elhunyt emlékezetét és számos érdemeit jegyzőkönyvileg is megörökiteni méltóztassék.

(Folytatjuk.)

TÁRCA.

Ima

dr. Bartók György püspök felavatása alkalmával.

Mindenható Isten, gondviselő Atyánk! Te akarod, hogy nemzedékeket nemzedékek váltsanak föl. Te akarod, hogy az ige más és más ajkakra szálljon, a nemes verejték más és más homlokon gyöngyözzék föl, az égi láng, az eszmény más és más szivekben égjen. Te akarod, hogy a lehanyatlott kézből más kéz vegye át a vakoló kanalat, a kardot, a zászlót. Igy szövődik a történelem. Minden változás a te örökkévaló világterved egységében olvad föl s minden időn átvonúl gondviselésed fényes fonala, minden időn átcsendül nagy, szent neved dicsősége!

Istenünk! itt áll előtted anyaszentegyházunk. Imént még gyászban, ma menyegzői ruhában. Uram, mindenütt érezzük jelenlétedet. Imént megjelentél nekünk setét, nehéz felhőben, most megjelensz nekünk ismét tűzoszlopban.

Hála Neked, mikor oltalmazol, segítesz, vezérelsz, hála Neked akkor is, mikor megpróbálsz, megdorgálsz, mikor megversz, megalázol is, — hála Neked, mikor újra megkönyörűlsz, megvígasztalsz, fölemelsz, megáldasz. Mindig szeretet vagy Te, mindig hála, hála Neked, Istenünk!!

Atyánk! im, leborulunk Előtted s kérünk, könyörgünk: add nekünk szentlelkedet, küld nekünk a Jézus Krisztust lélekben!

Istenünk, Atyánk! Lelked által van a kijelentés s e kijelentést mi Lelked által érezzük, értjük, Lelked által van bibliánk s ennek szavai Lelked által lesznek mi bennünk Istennek erejévé, Lelked által született anyaszentegyházunk. Hadd hirdesse anyaszentegyházunk szünet nélkűl Istennek nagy tetteit: a teremtést, az életadást, a váltságot, a gondviselést; hadd hirdesse az emberi élet nagy rendeltetését, a történelem erkölcsi világrendjét, az örök életet; oh, hadd ébreszsze anyaszentegyházunk a lelkiismereteket s hirdetvén a törvényt és evangéliumot, hadd szaggassa meg, hadd sebezze meg s aztán kötözze be s gyógyítsa meg a szíveket — szelleme által. Szelleme által, mely a Krisztus szelleme; szelleme által, mely a Te Lelked, Istenünk, Atyánk!

Add Lelkedet, Uram, továbbra is anyaszentegyházunkba. Oh, a mi anyaszentegyházunk! Próféta ez, hős ez, vértanú ez. És anya ez. Örvendő és szomorú, mint minden anya; boldog es fájdalmas, mint minden szeretet. Homloka fénylik és vérzik, mint minden igazság. Oh, a mi anyaszentegyházunk! Sokszor a szenvedő Messiás képét tükrözi viszsza. Mindig szolgaalak (Filip. 2, 7), melybe az isteni lélek öltözött; szolgaalak, melyben a Jézus Krisztus jár ma is a világban. A mi dicsőségünk a szolgálat. Az igazság is szolgál, a szeretet is szolgál. Az éjszakai setétség *uralkodik* a föld felett, de a nappali világosság *szolgál* a földnek. Ihlesd, Uram, szivünket, hogy egyházunkhoz, anyaszentegyházunkhoz, az egyéniségnek, a családi életnek, a nemzetnek, az emberiségnek, örök igazságoknak, eszményeknek e nagy szolgálattevőjéhez híven ragaszkodjunk. Dicsőséges ősöknek, és unokáinknak egyháza ez. A Jézus Krisztus egyháza ez. Add értenünk, Uram, hogy első s legnagyobb tartozásunk egyházunk iránt, hogy ennek szelleme által át legyünk hatva. Jézusunk, Idvezítőnk! tanítványaid láttak egykor Téged megdícsőűlni a hegyen, hol ruháid fehérré váltak, mint a hó s arcod tündökölt, mint a nap. Jövel Istennek Lelke, töltsd be s dícsőitsd meg anyaszentegyházunkat!

És szállj, szállj Istennek Lelke, ama férfiúra, ki egyházkerületünk püspökévé hívatott el. Úram, lelked nélkül nincsenek próféták, nincsenek apostolok. Csak Lelked által ismerjük föl a hívatást s van erőnk be tölteni azt. Atyánk! Lelked által szenteld meg s dicsőitsd meg anyaszentegyházunk most első helyre hivott ör-

állóját. Óh, fényleni fog az ő világossága és megdicsőülés helye lesz neki a templomi katedra, hol megmegjelen imádkozni, igét hirdetni s szentlelked ihletésétől arcza mintha tündöklenék

Fényleni fog az ő világossága a rábizott, mindennapi szent munkában. Az ima is az ember megdicsőülése és a munka is az ember medicsőülése. Mert hivatásunk Isten akaratja. Segítsd őt, Úram, hogy tegyen cselekedeteket, hogy, emberhez mérten, szólhassunk: »tudjuk, hogy Istentől jöttél mert senkisem teheti e jeleket, hanemha Isten leend azzal.«

Fényleni fog világossága és megdicsőülése lesz a szeretet. Istenszeretet, emberszeretet. Minél nagyobb a hívatás, annál több szeretet kell. A nemes sziv: szerető sziv. Az erkölcsi szabadság törvénye a cselekedetek tiszta indoka: szeretet. A szeretet: az ember megdicsőűlése.

Fényleni fog világossága és megdicsőűlése lesz ott, hol háboruságot fog szenvedni a Krisztusért. Ah, az emberiség az ő legfénylőbb eszményképeit a háborúságot szenvedők között keresi s találja meg. »Élek pedig többé nem én, hanem él énbennem a Krisztus!« Az önfeláldozás: az ember megdicsőűlése.

Úram, azok által kell megszenteltetnie a földnek, kikben lelked lángja ég.

Jővel, Istennek Lelke, töltsd be és dicsőitsd meg az anyaszentegyházat s általa a világot. Szállj Istentennek Lelke, egyházunknak most fölavatandó első őrállójára. Jővel Istennek Lelke, tölts be, dicsőits meg mindnyájunkat, hogy legyünk mind-mind a te néped most és örökké — Amen.

Molnár Albert,
theol. tanár.

Szász Domokos mellszobor-alapra és szeretetházra adakoztak:

Dr. Deési Pál (M.-N.-Zsombor)	1 frt — kr.
Erzsébetvárosi Konfirmálók perselypénze T. Zayzon János ref. lelkész által küldve be	2 frt — kr.
Thamó Gyuláné, alpestesi ref. lelkészné	6 frt. — kr.
Abrudbányai konfirmálók, u. m. Keller Irén 50 kr, Gönczi Piroska 50 kr., Szőcs Ida 50 kr., Róth Béla 50 kr.. Boldizsár Zsuzsa 30 kr.	
T. Molnár Albert abrudbányai ref. lelkész kézvetitésével összesen:	2 frt 30 kr.
Dicsőszentmártoni konfirmálás alkalmával T. Hegyi Károly körlelkész gyüjtése: Csiszár Lajos műépitész 15 frt; Petersberger Olga 1 frt., Gáspár Emma 50 kr., Gotz Ida 50 kr., Horváth Róza 50 kr., Kovács N. Rózsika 50 kr, Daczó Ilona 50 kr., Bláha Irma 50 kr., Réthi Margit 50 kr, Kónya Katinka 50 kr.. Keszegh Anna 50 kr., Hegyi Károly körlelkész 1 frt 50 kr, összesen	. 22 frt — kr.
Ujabb adakozás összege .	. 33 frt 30 kr.
Mult (18.) számunkban kimutatott összeg	119 frt 50 kr.
Összes adakozás:	**152 frt 80 kr.**

Különfélék rovata.

Közgyülésünk első napja néhai Szász Domokos emlékének volt szentelve. Az egyházkerület báró *Bánffy Dezső* főgondnok vezetése alatt jelent meg farkasutczai templomunkban, melyet a kegyeletes közönség teljesen betöltött. Imát, a kegyelet bensőségével és gondolataival teljes imát dr. *Bartók György* püspökünk mondott. Az emlékbeszédet, mely az el költözött nagy férfiu egyéniségét, történelmi jelentőségét, ez egyéniség és e jelentőség nagy méreteinek megfelelőleg rajzolta elénk, *Kenessey Béla* theol. igazgató tartotta E tartalmas beszédet lapunk közleni fogja

Dr. Bartók György püspök fölavatása f. hó 26-án történt meg. Minden tekintetben magasztos ünnep volt ez. A zászlódisz, a külső pompa sem hiányzott, nem lépvén át természetesen a nemes ízlést. A két püspök: *Antal Gábor* és dr. *Bartók György* beszéde volt a homiletikai fénypont Ünnepélyes és mélyen megható volt a liturgiai részben a fölavatás aktusa. A vallásos művészetet a dalkarok hymnusai képviselték. Hatásosan, éppen építőleg érvényesült a gyülekezeti ének is. Az első imát lapunk szerkesztője mondotta.

Hegedüs Sándor minsztert az ország nagyfontosságu politikai ügyei tartották vissza a közgyülésünkön való részvételtől.

Választások. Igazgatótanácsosokká választattak: Becsek Lajos, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula, Parádi Kálmán, Lészay Ferencz, Sándor János. Országos közalap-végrehajtóbizottságába: Dr. Bartók György püspök. Baldácsi-alap kezelő bizottságba: Dr. Bartók György püspök. Konventi világi pót-képviselőségre: Dr. Sárkány Lajos. A lelkészképesitő vizsgáló bizottságba: Sándor János, Somkereky Miklós, Deésy Gyula dr Elekes Viktor, Bodor János. Görgényi egyházmegye két főgondnoki állására: Id. Éltető Albert, Putnoki Domokos. Széki egyházmegye főgondnoki állására: Schilling Ottó. Szászvárosi egyházközség főgondnoki állására: Fodor Gyula. Gyulafehérvári egyházmegye főgondnoki állására: Zeyk Kálmán. Nagyszebeni egyházmegye főgondnoki állására: Szalánczy Lőrincz.

Egyházkerületi főjegyzői állásra kapott: Kenessey Béla 86, Sándor János 35, Elekes Viktor 35, Deésy Gyula 17, Lénárd Sándor 6 szavazatot.

Elnök előadja, hogy miután Kenessey kapta a legnagyobb szavazatot, de absolut többsége nincs, tehát pótszavazás lesz. Sándor János és Elekes Viktor egyen egyen 35 szavazatot kapván, a közgyűlés döntsön a felett, hogy az elnök szavazata vagy a sors döntsön, a felett, hogy melyik bocsáttassék a pótválasztásra?

Barcsay Domokos kéri a törvény értelmében Kenesseyre adott szavazatokat semmisnek nyilvánitani, mert csak szolgálatot tevő lelkész lehet főjegyző.

Elnök, mint a theologiai fakultás igazgatója, szolgálattevő papnak tekinti Kenesseyt, ki tegnap előtt is teljesitett istentiszteletet. O azonban szavazásra bocsátja a dolgot. Igennel szavaznak azok, a kik Kenessey választhatósága ellen vannak, nemmel azok, a kik Kenesseyt a főjegyzőségre megválaszthatónak tekintik, a törvény szavainál fogva.

A szavazás megkezdetvén, Bánffy főgondnok elnök nemmel, Bartók György dr. igennel szavazott.

A szavazás befejeztetvén, igennel szavazott 67, nemmel pedig 85. Többség tizennyolcz.

Ennélfogva elnök enunciálja, hogy Kenessey Béla theologiai igazgató a főjegyzőségre megválasztható. (Zajos éljenzés.)

Zeyk Gábor, Elekes Viktor visszalépését bejelenti. (Éljenzés.)

Ez a választás a többi választásokkal együtt d. u. 3—5 órakor történik.

D. u. 4 órakor a 7-es bizottság jelentését tárgyalták pontonként.

A közgyülés tagjai elismeréssel fogadták Elekes Viktornak ama elhatározását, hogy a béke kedvéért a jelöltségtől, a döntő szavazás előtt visszalépett.

A másodszori szavazás alkalmával Kenessey Béla 10 szavazattal győzött. Sepsiszentgyörgyi vallástanárrá Tárkányi György választatott meg.

Az igazgatótanács titkári állására dr. Kádár János választatott meg.

A széki egyházmegyei algondnoki állásra báró Bánffy Ferencz, a gyulafehérvári algondnoki állásra: Barcsay Gábor, a nagyszebeni egyházmegyei algondnoki állásra Bod Péter, a s. sz.-györgyi algondnoki állásra Bodor János, a görgényi egyházmegye két algondnoki állására Rosnyai Ferencz, br Kemény Ákos, a székelyudvarhelyi magyar-latin tanszékre Ravasz Árpád választatott meg.

Folyó hó 28-án vasárnap történt meg az ifju papok fölavatása az egyházkerületünkben szokásos s igen lélekteljes formák között. Beszédet dr. Elekes Viktor tartott. Nagyhatásu volt püspökünknek a papi pályát egész mélyéig megvilágító, valóban főpásztori beszéde, melyet az új lelkipásztorokhoz intézett. Föl avattattak a következő új lelkipásztorok: 1. Bartos Gábor mezőbergenyei lelkész. 2. Bocz József bodosi lelkész, 3. Hegyi Károly dicsőszentmártoni lelkész. 4. Kovács László koronkai lelkész. 5 Nemes Elek ploesti lelkész. 6. Papucs Dávid maros-kapudi lelkész. 7. Pátkai János sövényfalvai lelkész. 8. Tunyogi László magyarlapádi lelkész.

Gyászlap. Makfalvi *Dózsa Gábor*, nyug. kir tábl. biró, a marosvásárhelyi collegium gondnoka, f. hó 24-én elhunyt. Áldott legyen emlékezete!

A »Debr. Prot. Lap« nyomán közöljük: A *tiszántuli* egyházkerület f. hó 24. napján kezdve tartotta tavaszi közgyülését Debreczenben. A közgyülés egyik kiemelkedő mozzanata volt 81 ifju lelkésznek fölavatása, kik az utóbbi négy év alatt nyertek rendes lelkészi állomást. A közgyűlés második napján tette le hivatalos esküjét Ujfalussy Béla, az egyházkerület világi főjegyzője. A közgyűlés az erdélyi új püspököt, dr. Bartók Györgyöt táviratilag üdvözli. Elhatároztatott, hogy állítson fel az egyházkerület a budapesti egyetemen két 500 forintos ösztöndijat a ref. tanárjelöltek számára addig is, mig a debreczeni phil. fakultás ügye megvalósulna. Ez ösztöndíjból a lutheranus tanintézetekben tanult ifjak sem záratnak ki, ha a két felső osztályt ref. gymnasiumban végezték. Örvendetes tudásul vétetett az a szerződés, mely az állammal a mármarosi egyházak sóalapítvány tárgyában köttetett. E szerződés szerint az állam évenként 5000 forinttal váltotta meg a sót, a melyből a mármarosszigeti lelkész 25'0 frt kap, huszti egyház 1600 frt., a técsői 300 frt., a m.-szigeti iskola 166 frt A közgyűlés 3 napján alakittatik meg a választó bizottság, mely a dogmatikai tanszékre *Erőss Lajost* választotta meg. (Folyt.)

Erőss Lajost, a ref. egyházi tudomány e kiváló képviselőjét theol. tanárrá választása alkalmából lapunk szivesen üdvözli.

Bethlen ünnep Debreczenben. Mint már emlitettük a Nagy-Enyeden felállítandó Bethlen-szobor javára a debreczeni lelkes ifjuság nagyszabásu ünnepélyt rendezett folyó hó 24-én Rákosi Viktor és Szabolcska Mihály költőpap közreműködésével. Az ünnepélyre diszes közönség gyült össze a Bika szálló dísztermében. Ott voltak: Kiss Áron püspök. gr. Dégenfeld József főispán, Simonffy polgármester, Thaly Kálmán orsz. képv., gr. Dégenfeld Sándor, Lestyán Adorján, Fogarasi Albert, Bodrogi János s a tanárkar és ifjuság nagy számmal. Az ünnepély minden pontja fényesen sikerült. A szobor javára igen szép összeg gyült össze. (z.)

Hivatalos rész.

1818—1899. KÖRÖZVÉNY,

az állami segélyben részesülő ev. ref. collegiumok m. t. Előljáróságainak.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr folyó évi május 6-ról 32.818. sz. alatt, a Hivatalos Közlöny 11-ik számában közzé tevén a középiskolák új tantervét, a kisérő rendelettel egyetemben, a méltóságos t. Előljáróságok figyelmét oly hozzáadással hivjuk föl reájok, hogy ezek az 1883, évi XXX. t cz. 7 §-a alapján állami segélyben részesülő középiskolákat is kötelezik

Kolozsvártt, 1899 május hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Dr. Török István*, h. tanügyi előadó.

1819—1899. KÖRÖZVÉNY,

valamennyi erdélyi ev. ref. collégium m. t. Előljáróságának.

A Gerlach és Schenk iparmüvészeti kiadóknál a kereskedelmi miniszter úr támogatásával megjelenő »Magyarország emlékei az ezredéves országos kiállításon« czimü díszmü megszerzését ajánljuk a méltóságos t. Elöljáróságoknak, mivel munka állandó s tanulságos emléke lesz az ezredéves országos kiállitás mükincsekben oly annyira gazdag történelmi főcsoportjának

Kolozsvártt, 1899. május hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor. elnök. *Dr. Török István*, h. tanügyi előadó.

FELHIVÁS ÉS KÉRELEM KÖRLELKÉSZTÁRSAIMHOZ.

Régen érzett és tovább már el nem odázható szükség, hogy a körlelkészi szervezetnek a szerzett tapasztalatok alapján való módosítása, helyzetünk javitása és biztositása érdekében a kezdeményező lépéseket haladéktalanul megtegyük. Egyházkerületünk új főpásztorának falavatási örömünnepélye alkalmával több körlelkésztársunkkal kérdést megbeszélés tárgyává tevén, azon megállapodásra jutottunk, hogy ily célból a legrövidebb idő alatt egy emlékiratot nyújtunk be illetékes felsőbb hatóságainkhoz, s ezen elhatározásunk támogatására felhívjuk összes kartársainkat. Az emlékiratnak még f. évi junius hó folyamán való megszövegezésével kollegáim engem bíztak meg. — Hogy a megbízásnak mindnyájunk érdekeit kielégitő módon megfelelhessek ismernem kell a hivatáskörünkkel és helyzetünkkel vonatkozásban álló összes adatokat. Atyafiságos szeretettel kérlek tehát mindnyájatokat, hogy a lehető legrövidebb idő alatt, tárgyilagos hűséggel közölje velem mindenki díjlevelét; jelölje meg javadalmának csökkenését vagy emelkedését, a változás okát és állandó vagy időleges természetét; a megélhetési visznyokat; szolgálatának beosztását; utazásainak számát s valószinű számitás alapján az egy évi utazás távolságának átlagát kilometerekben, valamint a közlekedési viszonyokat, megjelölvén azt is, hogy külön utazási általányt élvez-e vagy nem? Továbbá közölje, hogy a körlelkészi nyugdíj-intézetbe mennyi évi fizetés után? mennyit fizetett be belépési és évi tagdíj-járulék cimén? Végül tájékoztassam röviden egyházainak anyagi helyzetéről, épitkezési vagy másnemü adóssági viszonyairól, s az adósságuk törlesztésének módjairól — Az óhajtott cél megvalósitása érdekében mindnyájatoknak bármely mozzanatra vonatkozó véleményét is kérem és szives köszönettel fogadom addig is, mig megállapodásunkhoz képest a megszövegezendő emlékiratot mindnyájatokkal egész terjedelmében közölhetem.

Maros-Lúdas, 1899. május hó 27-én.

Ujváry István,
ev ref. körlelkész.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 23. szám. Kolozsvárt, 1899. Junius 8

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Dr. Bartók György püspöki jelentése.

(Folytatás.)

III.

Évi jelentésemnek e személyi része után áttérek immár mind az öt ref. egyházkerületet egyetemlegesen érdeklő ama nevezetesebb mozzanatoknak a jelzésére, a melyek fejlődő egyházi életünkben a jobb jövővel biztató haladásnak a jelzői. Értem: *a lelkészi jövedelmek állami kiegészítéséről* szóló 1898 évi XIV törvénycikket és *a vallásos oktatás érdekében tett konventi intézkedéseket.*

1. Azon intézkedésekről, melyeket az említett törvénycikk végrehajtása érdekében úgy a konvent, mint az egyes egyházkerületek megtettek, részletesen beszámol az állandó Igazgató-tanácsnak szétosztott ez évi jelentése.

Én tehát csupán pár megjegyzésre szorítkozom.

A mi egyházkerületünknek összesen 106 ezer forint évi államsegélyre volna szüksége, hogy összesen 461 folyamodó egyházközségünkben a lelkészi fizetés elérje a 600 forintos minimumot.

Nem nagy összeg a magyar állam évi költségvetésében, kivált ha fontolóra veszszük azokat a nem kicsinyelhető szolgálatokat, a melyeket épen ezen segélyezett egyházak lelkészei a nemzetnek, a nemzeti kulturának tenni hivatva vannak. E segítség nélkül végveszély fenyegeti saját erejökre hagyott s ugyanazért a híveknek nagy erőmegfeszítésével fenntartott szegény egyházközségeink jelentékeny részét, s velük együtt pusztul és vész a sokszor idegen elemek közé ékelt magyar faj is.

Az igazi vallás s tehát a mi ref. vallásunk lényegéhez éppen az tartozik, hogy áthassa és megnemesítse nemcsak az egyest, hanem az egész nemzeti és állami életet. Egyháznak és államnak egy és ugyanazon végczélt kell maga elé tűznie. Épen ezért nem osztozom azok aggodalmában, a kik az állam által szegény egyházközségeink lelkészeinek nyujtandó rendszeres segélylyel anyaszentegyházunk vagy papjaink függetlenségét látják veszélyezve. Én úgy tartom, hogy ezen segélynyujtás folytán szegénységgel küzködő lelkészeink nemcsak megszabadulnak legalább részben, a megélhetés mindennapi gyötrő gondjaitól, sőt épen ez által újabb erőt nyernek nem csupán saját anyagi függetlenségük megóvására, hanem arra is, hogy még nagyobb odaadással és fokozottabb tevékenységgel szolgálják anyaszentegyházunknak a nemzeti élettel elválhatatlanúl összekapcsolt magas rangu érdekeit. Középiskoláinkban *a vallásos oktatás* ügye hosszú idők óta várja a gyökeres reformot.

És én örömmel jelezhetem főtiszteletű egyházkerületi gyűlés, hogy e tekintetben a Mlgs Konvent valamint a megelőző években, szintugy a folyó évi ápril 10—13 napjain tartott ülésein is megtette a biztos eredményre vezető lépéseket. — Csak kevés idő van még hátra és erdélyi e. kerületünk összes Kollegiumaiban a ref. vallásu tanulók vallásos oktatása szakképzett rendes vallástanárok kezébe kerül. E tekintetben a folyó évi konvent 58 jksz alatt hozott határozatával jóváhagyó és megnyugtató tudomásul vette e. kerületünk összes gimnáziumaira vonatkozó jelentéseket, a menyniben az 1896-iki konvent 62 sz. határozata értelmében a *rendes vallástanári áilás* szervezése és betöltése mindenütt kilátásba van helyezve.*

Ugyancsak a folyó évi konvet, az *állami* és *községi* elemi iskolákban végzett vallásoktatás nyilvántartása érdekében felhívja az egyházkerületeket, hogy szerezzenek érvényt egyházi törvényeink azon intézkedésének, mely az elemi iskolai vallásoktatásról való gondoskodást a presbyteriumok feladatává teszi; az esperesek a vallás- és énektanítást szigorun ellenőrizzék; róla az egyházkerületnek minden évben jelentést tegyenek.

Ugyanazon jegyzőkönyvi pont alatt fölhivta az e. kerületeket arra is, hogy *a nem felekezeti középiskolákban* tanuló ref. vallásu tanulók vallásos oktatására kellő gondot fordítsanak, és a hol hitoktatói állás szervezésének szüksége forog fenn, az e. megyék, az illető e.-község meghallgatásával, tegyenek jelentést, hogy e czélra egyetemes egyház segítsége is igénybe vétessék.**

* Lásd: Konv. jegyzőkönyv 58. sz.
** Lásd: Konv. jegyzőkönyv 61. sz.

Egyébaránt e nagy fontosságu és egész egyházi közéletünkre kiható ügy érdekében Ig. tanácsunk körrendelet kiadását határozta el. De én, mint a kinek hivatalából kötelessége a vallásos nevelés minél hatékonyabbá tételéről gondoskodni, már ez alkalommal is jelezni kivántam a konventnek örömmel üdvözölt intézkedését, kérvén a főt. e. kerületi közgyűlés tagjait, főleg pedig úgy a nt. esperesi, valamint az egész lelkészi kart, hogy a vallásos oktatás ügyét a legnagyobb odaadással és buzgósággal karolják fel mindenütt.

Reformált anyaszentegyházunk hivei csak úgy lehetnek élőkővek, kikből fölépül a hitnek temploma; iskoláink csak úgy válhatnak az egyház veteményes kertjeivé; a kivülről fenyegető veszedelmek legiói ellen csak úgy vívhatjuk meg a harczot a diadalom bizonyos reményével, ha gyermekeink és a serdülő ifjuság elméjét és szivét a Krisztus evangeliumában foglalt örökkévaló igazságokkal és felséges eszmékkel megtermékenyitjük; ha az erkölcsi tökélyt, meg a Megváltó életében valósággá vált eszményt a serdülő kor éveiben lelkeikbe mélyen bevéssük.

Ha ezt a munkát kicsinyeljük, sőt elhanyagoljuk; ha gyermekeink vallás-erkölcsi nevelésére, az igazi protestantismus követelményeinek megfelelő módon, kellő gondot nem fordítunk: olyanokká leszünk. mint a só, mely ízét veszítette; templomaink üresen maradnak, a lelkek elfordulnak tőlünk és intézményeink tartalom nélkül való formákká lesznek csupán, melyből az élő és éltető szellem elköltözött.

Különösen ***leány gyermekeink*** vallásos nevelésére hivom fel a figyelmet. Miért? fölösleges itt fejtegetnem. Sőt módját kellene találnunk, hogy felekezetünkhöz tartozó leány gyermekeink részére, a kik erre hivatottságot éreznek, lehetővé tegyük, hogy a tanitónői pályára az eddiginél nagyobb számmal léphessenek.

3. Tán itt lesz helyén való megemlíteni, hiszen a helyes vallásos nevelésnek a biblia legbiztosabb eszköze marad minden időben, hogy szent könyvünk ó-szövetségi része végre valahára keresztül ment a rég óhajtott és a haladó kor igényeinek megfelelő revisión. A magyar protestáns irodalom legjelesebb szakmunkásai nagy odaadással és a legkisebb részletekre is kiterjedő gonddal végezték a reájok végzett munkát, melyben egyházkerületünkből nt. Kenessey Béla és Kecskeméthy István theologiai tanárok vettek részt.

A közönség minél nagyobb örömmel fogadta az átdolgozott ó-szövetségi részt: annál inkább kell óhajtanunk, hogy az új-szövetségi rész is megtalálja a maga munkásait.

Engedje meg a főt közgyülés, hogy az elmondottakkal kapcsolatban egy, szerintem messze menő eredményekkel biztató intézkedés szükségére hivjam fel egyházkerületünk figyelmét: értem az ugynevezett *parokhiális könyvtárak* felállításának kérdését. Az eszme nem új. E könyvtárak hivatása: csekély anyagi áldozat árán minden egyházközségben úgy a lelkipásztor, mint a hívek szükséges szellemi táplálékáról a protestáns irodalom termékeinek megszerzésével is gondolkodni, s ez által az egyházi irodalomnak is lendületet adni.

(Vége következik.)

A hegyi beszéd tárgyalása

a középiskolák alsó és a népiskolák megfelelő osztályaiban

I. RÉSZ.

(Folytatás és vége)

b) A tanítványok hivatása.

A hegyi beszéd fennebb tárgyalt része az egész hallgatósághoz, a következő (11—16.) versek pedig a tanítványokhoz vannak intézve.

(11. 12. v.) A 11. vers nem külön, új boldogságot tár föl előttünk, hanem csak az elmondottakat alkalmazza a tanítványokra. »Boldogok vagytok (ti is) — mondja Jézus tanítványainak — mikor szidalmaznak, üldöznek titeket és minden gonosz hazugságot reátok fognak érettem.« E bántalmak és szenvedések közepette is »örüljetek és örvendezzetek!« Miért? ... Két okból: a) mert méltatlan szenvedéseitek által hasonlók lesztek a mult nagy férfiaihoz, a prófétákhoz; b) mert szelid tűrelmetekkel jó példát adtok másoknak arra, hogy a megpróbáltatások közt bátran kitartsanak, mind halálig hívek legyenek

A 13—16. versekkel egy ellenvetésnek akarja Jézus útját vágni, a mely a 11. vers hallatára a tanítványok lelkében könnyen fölmerülhetett. »De hát mit ér a mi küzdelmünk milliókkal szemben?« — kérdezhették volna a tanítványok. — »Miért tegyük ki magunkat ezeknek az üldözéseknek? Miért ne maradhatnánk melletted, figefáink árnyékában, szép tengerünk közelében, a melyben nappal az ég képje, estve a hold és a csillagok ezüst fénye tükröződik, — miért ne maradhatnánk itt teljes békében? Hiszen mi itt oly elégedettek és oly boldogok vagyunk, hogy hallgathatjuk a te beszédedet, a mennyei atyáról és az ő végetlen szeretetéről szóló tanításaidat! Miért dobjuk magunkat izzó kemenczébe, a nagy világ harczába, a melyben semmit sem érhetünk el, a melyben, mint az esőcsepp a tengerben, nyomtalanul elenyészünk?!«

Miért? Azért — mondja Jézus — mert a világ nem állhat fenn nélkületek, mert ti, a kiket üldöznek az igazságosságért, az új vallásos és erkölcsi eszmék pártolásáért, »ti vagytok a föld sava«, »ti vagytok a világ világossága!«

Az első hasonlat (13. v.) értelme: Valamint a só áthatja és megfüszerezi az ételt, — úgy kell a tanítványoknak is az embereket az evangélium szellemével áthatni és ujjáteremteni; s valamint a só megóvja a szerves tárgyakat a rothadástól, — úgy kell nekik is az emberiség életét az erkölcsi romlástól megóvni. »Hogyha a só megromlik és ízét veszti, mivel sózzanak?« ki fogja az emberiséget új életre kelteni? Az ilyen só semmire sem jó többé; csak arra való, hogy kivessék és eltapodják!« A tanítványok is, ha a reájok váró küzdelmek és szenvedésektől visszarettennek s kötelességüket nem teljesitik, ha magas rendeltetésüknek nem felelnek meg: az emberiségre nézve értéktelenek lesznek s istennek országából kizáratnak.

A következő (14—16.) versekben még világosabban meg van mondva, hogy a tanítványok rendeltetésük alul miért nem vonhatják ki magukat.

„Hegyen fekvő város el nem rejtőzhetik« — így

szól az idvezitő. »Gyertyát sem azért gyujtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a gyertyatartóra, és fénylik mindeneknek, a kik a házban vannak« Ti -- a tanítványok — a világnak ilyen világossága vagytok, »úgy fényljék (hát) a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiket s dicsőitsék a ti mennyei atyátokat«

A tanítványoknak nem azért kell tehát világitaniok, ismereteikkel és erényeikkel tündőkölniök, hogy maguk iránt bámulatot keltsenek, hanem, hogy életükkel másoknak jó példát adjanak; nem azért, hogy az emberek őket dicsérjék és magasztalják, hanem, hogy — az ő példájokat követve — a mennyei atyát áldják és dicsőitsék, nevét megszenteljék, s ekként lélekről-lélekre szállva, szivből szivbe haladva, terjedjen isten országa. Ezt a szent és magasztos czélt egy pillanatig sem szabad szem elől téveszteniök. E czél felé törve, nyugodtan, nemes önmegadással, sőt örömmel türjenek minden bántalmat és szenvedést. Legyen mindenikök a megpróbáltatások között is hegyen fekvő város, legyen égő és világító szővétnek, a melynek fénye messzire ellátszik!

*

A hegyi beszéd első részének ezzel a végére jutottunk.

A második és harmadik részszel nem akarok ezuttal foglalkozni. Azt hiszem azonban, hogy a fennebbi mutatványból is megismerheti a t. olvasó azokat az irányelveket, a melyeket a tárgyalás rendjén követtem, s megitélheti, ha vajjon ily módon elérhető-e az a cél, a melyet a katekhétának a hegyi beszéd ismertetésénél szem előtt kell tartania.

Tagadhatatlan, hogy a hegyi beszédnek ilyen részletes és beható tárgyalása sok időt, nagy odaadást és fáradtságot igényel; de ha a kitűzött célt el akarjuk érni, ha az ifjú nemzedéknek nemcsak szivét, hanem akaratát és gondolkozását is vallásossá akarjuk tenni, szóval, ha vallásos jellemeket akarunk képezni: sem az időt, sem a fáradtságot nem szabad sajnálnunk, mert az az idő és fáradság, melyet az ifjuság vallásos nevelésére fordítunk, nem vesz el hiába; előbb vagy utóbb meghozza gyümölcsét. A fáradsággal és odaadással végzett munka, a költő szavai szerint, »férfi munka, derék mulatság«!...

Ifj. Péter Károly.

TÁRCA.

Emlékbeszéd

Szemerjai Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspök felett.

(Mondatott Kolozsvártt, 1899 május 25.)

Ezék. XXIV. 16—17. »Embernek fia! ime, én elveszem tőled szemeidnek gyönyörüségét hirtelen halállal és ne sírj és ne jajgass, se könnyed ne hulljon. Fohászkodjál csendesen, halottakért való sirást ne tégy, fejékességedet kösd fel és saruidat kösd lábaidra s ne fedezd be felső ajkadat és az emberek kenyerét ne egyed.

Messze keletről s csaknem háromezer esztendő távolából szól hozzánk a próféta szavában az Ur, az Örökkévaló, a ki előtt azonban ezer esztendő is csak annyi, mint egy napnak az ő elmulása és egy éjnek rövid vigyázása. A ki tért és időt nem ismer a maga mindenütt jelenvalóságában és örök életében, annak szava mind a föld kerekségéig és az előtt a tegnap és ma ugyanaz. Nekünk is szól tehát: »Embernek fia! ime, én elveszem tőled szemeidnek gyönyörűségét hirtelen halállal.«

Szemünk fénye, büszkeségünk, dicsekedésünk tárgya volt *Szász Domokos*, erdélyi ev. ref. egyházkerületünk b. e. püspöke, a harminczhatodik abban a díszes sorban, a mely őrállóul állíttatott Sionunk kőfalaira. És elvétetett tőlünk hirtelen halállal, egyetlen csapással, hogy alkotásainak, kezdett munkáinak egy jó részét félbe-szerte hagyván, annál inkább érezzük az űrt, mely utána maradt.

A hamvait fedő sír felett már azóta végig viharzott a tél zivatara, kihajtott a tavasz pompája és nekem mégis még ma is szinte hihetetlen, hogy az az erős, az a Libánon cédrusához, avagy a Básán tölgyéhez hasonló hatalmas alak, az az időkkel daczolni látszó, a munka terhét számba nem vevő és emberi ítéletekkel szembe szálló nagy egyéniség elvétetett tőlünk. Szemmel látói voltunk, hogy a kór megtörte, füllel hallói, hogy átható hangja miként veszítette el érczét már utolsó tanácsülésünkön; fájó sejtéssel éreztük, hogy lelke már búcsuzó félben van, hiszen csak emlékeken merengett, a mult tanulságait szedte öszsze s a mennyiben a jövőbe nézett is, mintha ő maga is tudta volna, hogy az a jövő már nem az övé: és mégis még ma is mintegy önkénytelenül keresem őt, ma is nem egyszer jut eszembe, vajjon ő mit szól hozzá, mi a véleménye, mi az akarata? Hiszen véleménye, akarata ellen semmit sem engedett érvényesülni. És mi mindnyájan ott állottunk ravatala mellett annak az egyszerre csendessé lett embernek, hallottuk a gyász-zsolozsmát, a búcsuztatót, a harangok bús kongását, a göröngyök dübörgését: és mégis vajjon még ma is eltudjuk-e egészen hinni, hogy Szász Domokos nincs többé?! Nem talál-e viszszhangra lelkünkben a költő kétkedő kérdése:

»De Ő fekszik-e valóban,
E nyugodalmas koporsóban?
Ha Ő: — én várom, hogy felűl,
Megmozdul ajka és leszól ránk:
»Munkára, tettre. Mennyi vár ránk!
Mit álltok itten tétlenül?!«

(Szabolcska M.)

Meglehet, hogy ezeket *így* ma már talán csak én érzem; mert ama négy év alatt, a míg közelében voltam, én csak harczban, csak tusában láttam őt, szakadatlan erőfeszítő munkában, mint a ki emberöltők számára akar alkotni s arra törekszik, hogy még a jövő nemzedékek munkája terhére is előleget vegyen fel. Rám ez a küzdő, roppant erejü ember tett benyomást s ezért alig tudom elképzelni az örökre megpihent, csendes embert.

»Embernek fia! ime, én elveszem tőled szemeidnek gyönyörüségét hirtelen halállal.«

És most gyászoló nagy családja, az erdélyi egy házkerület még egyszer egybegyűlt, hogy mintegy kibeszélje magát halottja múló porai felett, mondja el egy a másnak a maga veszteségét és keressen vigasztalást: »ne sírj és ne jajgass, se könnyed ne hulljon.

I.

»A nagynak keresése az ifjúság álma s a férfikor legkomolyabb foglalkozása« — mondja egy kiváló gondolkozó és valóban nem felemelő, nem megnemesítő-e a nálunknál nagyobbak társaságában időzni, környezetükben élni és velük érintkezni? Nem nyer-e szárnyakat lelkünk, nem emelkedik-e érzésvilágunk és nem duzzad-e tettekre akaratunk a nálunknál jobbak, nemesebbek kiválóbbak és erősebbek körében? Soha nem hallhatunk bárminemű személyes kiválóságról, a célok, a feladatok kitüzésében nyilvánuló merész conceptioról, a kivitelben mutatkozó hatalmas erélyről s a végrehajtásban jelentkező nagy tetterőről, hogy bennünk is új elhatározások ne támadnának. Tulajdonképen énünknek jobb részéhez szól minden nagyság; felvillanyoz, ösztönöz és emel minden kiváló tulajdonság. Tökéletesen igaza van a költőnek, mikor azt mondja:

»A legutolsó is érzi magát jobbnak:
Etele nagyságán gondolja nagyobbnak
Büszkén valamennyi érzi a hun ember:
Hogy ki vala csepp víz, ő ezután tenger.«

(Arany J. »Buda halála«.)

Minden erőnek, ha az valódi erő, épen az a jellemzője, hogy hatása alól nem tudunk szabadulni és a nagy tehetségek, a törhetetlen erélyü emberek nem szükségképen, avagy erős egyéniségük következményeképen mintegy egy csapásra, előkészületlenül lesznek többnyire autokraták, hanem azért válnak rendesen ilyenekké, mert az emberek teszik meg őket azokká. Előbb önként, észrevétlenül hódolnak az erőnek; később persze ez önkéntes megadást az erő maga is kezdi követelni. Eleintén látják e kiváló tehetségek, hogy hiában fordulnak mások véleményéhez, mert e mások nézetét is ők suggerálják s tőlük mindig csak viszszhangot hallanak; később aztán nem is kérdezik már a mások véleményét s mennek a maguk útján, nem egyszer merészen és feltarthatatlanul, mint egy meteor.

Bármiben nyilatkozzék meg a nagy erő, az vonz és leköt.

Mennyiszer el-elnéztük Szász Domokosnak már csak hatalmas alakját is. Puszta megjelenése, fellépése már nem maradhatott hatás nélkül. Micsoda fej, milyen törzs! Micsoda merész ívezetü homlok; milyen átható szemek, a melyek szelidek, ha a szeretet olvasztja tüzüket, de villámokat szórnak, ha a felindulás heve égeti. Atlasi vállak, melyeket semmiféle teher meg nem görnyeszthet. Egész magatartása merész. A föld érzi lépéseinek súlyát s a mint elénk áll, az első pillanatra érezzük, hogy belső ereje is egészen megfelelő eme nagy gépezet mozgatásának. S ha szólni kezd a suttogás lágyságától el a zivatar harsogásáig, a rábeszélés símulékonyságától el az ölő gúny és a sarcasmus marásáig minden hang megvan registerében. E gazdag anyagból válogat aztán czéljainak megfelelőleg. Érzi és érezteti is fölényét. Ha mit akar, azt egészen akarja. Nem tétováz; nem révedez. Ő maga is a dolgok nyelét fogja meg és azokat adja az emberek kezébe is. Terveit önmagában csinálja meg; mire az emberek elé lép, már készen van a legapróbb részletekkel is. A sok tanácskozásnak nem embere. Kész, bevégzett tényekkel szeret előállani; mert tudja, hogy a kész tények nemcsak mély benyomást tesznek, hanem előttük meg is hajlanak az emberek, hiszen a megtörténtet meg nem történtté tenni, viszszacsinálni nem lehet Már eleve azé a diadal minden ügynél, a ki minden percben és minden felmerülő körülménynyel, esélylyel szemben tudja, hogy mi a teendő.

»Mindent egy negyed órával előbb kell tenni, mint a hogy más cselekszik«, — ez az elv volt a nagy angol admiralis, Nelson győzelmeinek a titka.

Mikor Szász Domokos az egyetemes konvent elé terjeszti a tőke-segélyezések tervezetét, már egyszersmind kész anyaggal áll elő az első ilynemű segélyezésekre nézve. A missioi ügyben a míg a többi kerület csak terveit készítgeti, ő már a nyújtható segélyeket igénybe is veszi kerülete körlelkészségeire és a romániai missiora. A papi árvák szeretetházának ügye másutt még csak bizottságok útvesztőjében révedez, a mikor ő már le is köt a kolozsvári megépített szeretetház javára 32 évre félezer forintnál több évjáradékot az orsz. közalap pénztárából.

Még csak egyházkerületi főjegyző és már megkezdi az alapvetést a kolozsvári theologiai fakultáshoz. Püspöke ellenzi; a kerületi közgyűlés csak épen annyira ad neki jogot, hogy ha tetszik, megkezdheti az alap-gyűjtést e czélra. De elég volt ez a kis archimedesi pont, hogy emeltyüjét itt megtámaszsza.

Még csak helyettes püspök, a mikor beútazza a kerület egy részét a legveszélyeztetettebb pontokon s meglátogatja a romániai missiot, és terjeszt a kerületi közgyűlés elé egy olyan jelentést, a melyben mindenütt ott látszanak már majdani püspöki céljainak, munkáinak hatalmas méretei Több programmot nem is adott. Tettei beszélték programmját. Ő tudta, mit kell tennie és a kitüzött czél felé sietett. Cselekedete oly gyors, mint gondolata. És ha síkra kellett szállania eszméiért, a harcba nem előcsapatokat küldött, hanem egyszerre ő maga ment bele Elég erősnek érezte egy magát. Teljesen ráillenek a szavak, a melyekkel Clarendon jellemzi a nagy amerikai államférfit, Hampdent: »oly éberség s tevékenység volt benne, melyet a legmunkásabbak sem fáraszthattak s meríthettek ki; oly tehetség, melyen a legeszesebbek és legélesebbek sem foghattak ki és akkora egyéni bátorság, mely nem volt kisebb tehetségénél.« (Idézve Emersonnál.)

Ime sikereinek, hatásának titka. Mig a másik mozzanat meg az, hogy czélzata nemes és eszményi volt még akkor is, a mikor csupán merő anyagi értékekkel látszott foglalkozni. És ez nem is lehetett másként annál, a ki ifju korában a heliconi forrásból merítgetett s lantot dalra ajzott; a kí lelkét Bérangervel, Lamartinenal, Heinével, majd meg a nagy Bersier mélységekben és magasságokban járó beszédeivel és az erdélyi régi kiváló egyházi szónokok műveivel táplálta; vagy belemélyedt »A vallásos eszmék történetébe« és tanulmányozta, nemcsak, de le is fordította »Az északamerikai Egyesült-Államok történetét«, La-

boulayenak ezt a mély történet-bölcselettel írt művét. Ez olyan szellemi környezet volt, a mely csak termékenyitőleg hathatott az ifju és férfi lelkére s itt annyi eszményiséget szívhatott be, a mi aztán táplálta később is, a mikor az élet a maga reálitásával állott eléje és az anyagi értékjelzőket kinálta oda neki.

Elődei között is voltak, a kik szomoruan érezték az egyházkerületnek, mint ilyennek anyagi szegénységét; a kik tudták, hogy e világ szerint nagy erőt és nagy előnyt nyújt a vagyon s a szellemi növekvésnek erős biztositéka az anyagi jólét. A néhai való Geleji Katona István is ugyancsak »szaporgatta« a kerület vagyonát a »velenczések«-nél s 70.000 frt volt, mit szaporgatása eredményeképen hátrahagyott. Szász Domokos elődei közül leginkább Gelejit tartotta szem előtt s ő valamennyinél jobban érezte, hogy milyen kevés anyagi erő áll rendelkezésére nagy szellemi tervei kivételéhez. Ez erők előállítására, a sürgető szükségletek minden áron való fedezésére fordította tehát figyelmét, hogy egyházi és nemzeti szempontból erősíthesse az erdélyrészi magyarságot. Hite az anyagi erőben egy bizonyos határig kétségtelenül jogosult is volt. Hiszen a nagy reformer Széchenyi is előbb vagyonosnak akarta látni nemzetét, hogy aztán az művelt és majd szabad legyen. Nyomorban, a mindennapi megélhetésért máról-holnapra csak tengődő nép nem lehet se művelt, sem szabad, az csak szolga lehet és csak leltári anyag hol ennek, hol amannak a kezében. De az is kétségtelen, hogy tisztán anyagi eszközökkel szellemi eredményeket egyáltalában nem lehet elérni és czélt csak az érhet el, a kinek legalább is akkora hite van a szellemi értékjelzőkben is, mint a mekkora van az anyagiakban; sőt bátran állíthatjuk, hogy csak amazok felismerésében és kellő értékelésében van az igazi nagyság és erő. Annak az életében van teljes összhang, a ki az anyagot csak eszközül nézi; a czél pedig előtte a szellemi, az eszményi.

Hogy Szász Domokos annyi fáradtsággal, annyi gonddal és küzdelemmel sem valósíthatta meg a maga eszményeit, hogy sok alkotása betetőzetlenül maradt; ez csak általános tökéletlen, gyarló és mulandó ember voltunk következménye. Ugy vagyunk, mint a virágpompában álló fa. Tőből tőrnék ki az, ha minden virágjából, melyben a tavaszi napsugár fürdik, gyümölcs lenne. Boldog, a ki lelke gazdag virágzásából csak egyket érett gyümölcsöt élvezhet is. Hát még az milyen boldog lehet, a kinek a gondviselés megengedte, hogy egész terüvel szedhette munkája gyümölcsét!

Azért, gyászoló egyházkerület, »ne sirj és ne jajgass, se könnyed ne hulljon; halottakért való sírást ne tégy,« hanem, a míg kegyelettel idézed fel azt, a kit negyven hosszu év nyilvános pályáján a magadénak mondhattál, mind szemeid fényét és lelked büszkeségét, »fejékességedet kösd fel és saruidat vedd lábaidra s ne fedezd be felső ajkadat és az emberek kenyerét, a vigasztalók hozta eledelt, ne egyed!«

II.

Mit tesznek az Urnak eme szavai?

Röviden annyit: övezd fel magad a munkára; a csüggeteg szomoruság jelképeként ne takard el ajkad és ne kivánd, hogy mig te gyászodban porban és hamuban űlsz, mások tápláljanak, hanem menj ki az élet küzdterére bátran, felvértezetten és végezd a rád bízott szent kötelességeket

Nincs nekünk, k. af, egyházi életünk építésének munkájában egyetlen elvesztegetni való óránk sem. Még ha a kegyelet von is el bennünket nehány pillanatra a közvetlen munkától, akkor is, e pillanatokban is, magunkat kell edzeni, akkor is ujabb erőket kell gyüjteni a tovább építhetés nagy feladatához. Mert tudjátok e, hogy épen hazarészünkben, ha a mi egyházunk nyájából csak egyetlen egy is vész el, az egyenesen a magyar nemzetnek veszett el? Ha nálunk egyetlenegy közönyös van is, az egyenesen a nemzetre nézve is kár és ha egyetlen egy is bolyg elhagyatottan, gondozás nélkül, az a nemzetiségeknek lesz martaléka.

Ebben volt a mi püskökünknek tökéletesen igaza s mint egyházkormányzónak valódi nagysága, szinte államférfiui bölcsessége, hogy felismerte, hogy — bár mindenütt tulajdonképen úgy van, — de különösen Erdélyben a reformált egyház és a magyar nemzet élete a legszorosabb kölcsönhatásban vannak egymással; amaz nélkül emez csakhamar megszünnék s addig marad Erdély magyar, a míg a protestantizmus birja itt a supremátiat. Kiváló róm. kath. poltikusok is felismerték ezt már régen Zrinyi költő »Siralmas Panasz«-ában azt mondja: »A mint néhai Pázmány Péter cardinál publice megvallotta: a magyarországi szabadság csak addig fog tartani, mig az evangélikusok oltalmazhatják.«

Szász Domokos látta, hogy hány őrálló helyet veszítettünk el s a hol összeroskadt a csillagbuzogánygyos torony, ott szétmállott a magyarság is. Látta, hogy laza partjainkat hogyan mossa és hordja el a nemzetiségek ragadó árja; látta és munkára buzdult. Őrhelyeket kell állítani; meg kell kötni a szakadó partokat; egybegyűjteni a szétszórt tagokat, hogy legyen egyesítésükben erő az ellenállásra, hadd ébredjenek újból egyházi és nemzeti öntudatra és hadd képezzenek egy hódító phalanxot, a mely a Krisztus evangeliumával zászlóján a nemzet ügyét szolgálja. És meggyőződésem szerint Szász Domokos egyetlen jól megszervezett körlelkészséggel, vagy missiói állomással több hasznot tett egyházi és nemzeti életünknek, mint bármely más egyéb alkotásával.

Mindenütt áll az, de különösen erdélyi egyházkerületünk sajátos viszonyai még inkább megkövetelik, hogy a protestáns lelkészi karnak ma már nem elég csak talán jól készült, túdós theologusnak, jó szónoknak s a szó közönséges értelmében vett administratornak lennie; kell, hogy ezek mellett magasabb értelemben vett politikus és sociologus is legyen.

Mert miről van szó?

Semmiesetre sem arról, hogy pártpolitikával foglalkozzék s a változó irányoknak legyen szolgájává; hogy politikai pártok tépjék rajta rongyokra azt a palástot, a mely a prófétaság szent jelvénye. Nem is arról, hogy belevesse magát a gazdasági áramlatokba, avagy a socialis mozgalmakba s az anyagi értékjelzők tanulmányozása és miként való felhasználása legyen feladata; hanem két más dologról van szó, mondhatnám két nagy, kétségbevonhatatlan igazságról.

Az egyik, hogy a társadalom jellegü nagy nemzeti feladatok az evangelium ereje nélkül egyáltalában meg

nem oldhatók; mert a keresztyénség nem csak tünet, vagy mozzanat az élet egyéb feladatai között, a melyet jó ápolni talán a maga kedélygazdagságáért, épületes voltáért, vagy a tömegeket féken tartani tudó erejéért, avagy ki tudja mi minden más mellék czélért: hanem az evangeliumi keresztyénség a maga természeténél és rendelkezésénél fogva az a kovász, melynek az emberi élet összes viszonyait át kell hatnia, meg kell elevenitnie és erjedésbe kell hoznia. A keresztyénségnek le kell nyulnia a népek, a nemzetek életgyökeréhez és azt égi erőkkel táplálni. Az Isten még a sajátos nemzeti élettel is isteni czélokat akar megvalósítani. Ezt igazolja midenfelé a nemzeti egyházak alakulása És ezzel a világvallás jellegü keresztyénségre azt a külön feladatot is bizta, hogy azokkal az evangeliumi erőkkel vessen alapot a sajátos nemzeti életnek és azt épitse fel azon a fundamentumon, a mely egyszer vettetett s a melyen kivül senki más fundamentumot nem vethet, a mely a Jézus Krisztus.

Ha ez a feladat, akkor ezt csak úgy lehet betölteni, ha ügyet vetünk mindama nemzeti, társadalmi törekvésekre, irányokra és viszonyokra, a melyekből a nemzeti szerves élet összealakul és a melyekkel ha nem számolunk, mint tényezőkkel, mint létező valókkal, akkor azok nélkülünk határoznak rólunk, árjukkal elzúgnak felettünk és mi mint önmagunkat túlélt s jogainkról önkényt lemondott intézmény hiában kiáltunk utánna a mellettünk elhaladó mozgalmaknak. Méltán szólal meg akkor felettünk az itélet: »hamar eljövök ellened és a te gyertyatartódat helyéből kivetem«. Nekünk mindig azt kell szem előtt tartanuk, hogy »mindenek a tiéitek, ti pedig a Krisztuséi vagytok«.

A másik nagy igazság, hogy az egész politikai, társadalmi és gazdasági életnek a maga minden jelentkezésében és viszonyában mély ethikai alapjának kell lennie, mert ha ez nincs, akkor az egész elpusztul. Ezt az erkölcsi alapot pedig csak a Krisztus evangéliuma adhatja meg, az az isteni erő, mely abban nyilvánul. Ebből következik most már azoknak a feladata, a kik az evangéliumot vannak hivatva érvényesíteni ígehirdetéssel és társadalmi munkával. Ma már a való viszonyaitól senkinek büntetlenül elvonatkozni nem lehet. A kor reálissá lett; e reálitásokba bele kell nyulnunk. Rájuk ethikai hatással csak úgy lehetünk, ha velük szakadatlanul érintkezünk.

Meszsze vinne, ha arra akarnék rámutatni, hogy épen a mi jelenlegi nemzetiségi, felekezetközi, gazdasági és társadalmi viszonyaink között a részletekben mi volna a teendő erdélyi egyházkerületünkben. Ezt nálamnál hivatottabbak jobban is tudják. Legyen elég csak épen az elméleti utalás az elmondott két nagy igazságra, hogy részben ezekkel igazoljam annak az elhúnyt kiváló alaknak a munkásságát, a kinek az emlékével foglalkozunk.

»Az ő életének«, — mint egyik életírója mondja róla, — »legfőbb czélja volt, hogy fölemelje hanyatló egyházát s némely nemzetiségi vidékeken pusztulással fenyegetett faját, melyhez szenvedélyes lelkének egész erejével ragaszkodott.

»Jól ismerte korát és kartársait; jól ismerte az erőket, melyek az eseményeket alakítják s az eszközöket, melyek a czélhoz vezetnek.«

Hogy milyen céltudatosan járt el és hogy milyen széles látkörből nézte át a munkatért, mutatja utolsó püspöki jelentése, a melyben a többek között azt mondja:

»Midőn ezelőtt tizenhárom évvel a kerület bizalma engem a püspöki székre elhívott, első kötelességemnek tekintém magamnak teendőim felől lehető alapos tájékozást szerzendő, kerületünknek főbb vidékeit meglátogatni. Elszomorító benyomásokkal s keserü tapasztalatokkal végzém e tisztemet. Isten színe előtt szent fogadást tettem, hogy ha én áldozatul is esem, a tőle nyert parányi erők egész teljességét fölszentelem arra, hogy anyaszentegyházunk sajgó sebeit meggyógyítsam, düledékeit fölépítsem, nemzetiségi városaink fiókegyházait anyaegyházakká emeljem, azoknak templomokat építsek s ígehirdetőket küldjek s a különböző vidékeken körlelkészségek kötelékébe egyesítsem a szétszórt és erőtelen híveket. Mindezen áldozatok kivihetetleneknek látszottak előttem a kellő anyagi erő hiányában s kerületi közgyűlésünknek terjedelmes előterjesztéseket tettem, feltüntetve magyar faji, felekezeti szempontból helyzetünk válságos voltát s rámutattam azon utakra és módokra, melyeknek felhasználásával a fennforgó bajokon segíthetünk Nem tagadom, az egyházi kormányzásnak hagyományos elveivel szakítottam, új nyomokat igyekeztem verni anyaszentegyházunk javára, új meg új jövedelmi forrásokat nyitni és szerettem volna a mi kicsiny Erdélyünknek még bérczeit is arra kényszeríteni, hogy veszszőm érintésére fakadjanak azokból üdítő cseppek.. Mi történt a tizenhárom év alatt? csak az Ur Jézus Krisztus eme szavait ismétlem: Jer és lásd!«

Mi történt a lefolyt tizenhárom év alatt? — kérdezhetjük mi is. Történt egy csomó nagy intézmény életbeléptetése; egy csomó nagy conceptioju terv keresztülvitele és nagyszabásu keretek megvonása.

Ez az örökség. Egyesített erőinknek kell a kereteket lélekkel és élettel betölteni. A conserválásra, a létesített intézmények ápolására, a velük apró részletekben való foglalkozásra neki már nem volt ideje; de meg ez nem is volt meg az ő egyéniségében. Igy egészül ki a világrend s igy biziosíttatik az intézmények élete: hogy a mit az egyik épít, azt a másik tatarozgatja; a hol az egyik csak nagy kereteket von meg, azokba a másik képet helyez, életet visz és a hol az egyik anyagi erőkkel dolgozott, a másik a szellemi tőkét viszi erősítésre és megtartásra. Az Isten kifogyhatatlan gazdagsága minden lelket, melyet a világba küld, bizonyos, másokkal nem közölhető, egyéni erényekkel és erőkkel ruház fel; nagy az, a ki ez egyéni erényeket és erőket kifejti és érvényesíti a közügynek javára.

Az élet, mint egy ragyogó csillagkörrel, oly emberek alkotásaival van körülövezve, a kik elmulván, egy-egy fényponttal növelték égboltunkat. Ezek meghatározói és térkép-készítői helyzetünk hoszszusági és szélességi fokainak.

Szász Domokos e térképkészítők egyik legnagyobbika volt erdélyi kerületünkben s ha az általa megjelölt hoszszusági és szélességi fokok bármelyikére állunk, egy-egy olyan távlatot tár fel előttünk, hogy szinte káprázatos. Micsoda nagyszabásu conceptio a körlelkészségek intézménye! Menynyi megmérhetetlen

jó származnék kerületünkre, ha abból a theologiai fakultásból a lelkes, az anyaszentegyházat és a nemzetet rajongással szerető, magas képzettségű ifjú papok, nem, apostolok raja szállana ki esztendőnként munkára elszántan, azzal a meggyőződéssel, hogy az evangélium még ma is Istennek ereje minden hívőnek üdvösségére! És micsoda nyereség volna abban, ha az az üresen álló szeretetház megtelnék a most jó részben elhagyatott árvákkal s ezek már a zsenge kortól el neveltetnének ott egyházunk, társadalmunk erős oszlopaivá Istennek dicsőségére, a Krisztusnak szolgálatára?! Ő az igéret-földéből csak keveset láthatott meg. Holnap (május 26-án) lenne még csak 14 éve, hogy püspökké választatott s im' már közel egy féléve pihen.

Legyen síri álma nyugodt. S ha csillag honából lelke alátekint, lássa faját, lássa bérces kis hazáját, egyházát nagynak, szabadnak, boldognak és dicsőségesnek!

* *

Te pedig, erdélyi egyházkerület, fejékességedet kösd fel, és sarúidat vedd lábaidra; öltözd fel az igazságnak mellvasát, a hitnek paizsát és sisak gyanánt az üdvösségnek reménységét, hogy követhessed elhunyt nagy püspököd jelszavát: Excelsior! Ámen.

Kenessey Béla.

Különfélék rovata.

Garda József, nyug. theologiai tanár május hó 31. napján elhunyt s junius 3-án temettetett el N.-Enyeden. Az elhunytat sok ismeret, nemes karakter és egyszerűség jellemezte. Nem feltünő tudós volt, de annál intensivebb. Temetésén, melyen theol. fakultásunk is képviselve volt. a kegyelet fényesen és bensőség teljesen nyilatkozott meg. A halottas háznál N.-Enyed egyik jeles papja: *Jancsó Sándor* mondott szép és magvas beszédet. A sirnál *Váró Ferencz* Bethlen-collegiumi tanár beszélt szokott gondolatgazdagságával és megkapó hangulatossággal. Ohajtanók az elhunytnak életrajzát lapunkban közlés végett kezünkhöz kapni.

A fiú az apa nyomdokában. *Dr. Hegedüs Lóránt*, mint a pápai ref. egyházmegye főjegyzője f. hó 7-én igtattatott be hivatalába. Dicsekedésünk, ha minél nemesebb erők szentelik magokat anyaszentegyházunk szolgálatának. A pápai egyházmegye új főjegyzője *Hegedüs Sándor* miniszter fia.

Fejes Istvánnak, a neves papnak és költőnek mint az énekügyi bizottság elnökének czikkét s a czikkhez csatolt egyházi éneket jövő számunk fogja közölni. Méltónak tartjuk itt előre is fölhivni a figyelmet.

Szilágyi Farkas, nagy-enyedi ev. ref. lelkész, ki a történetirás terén széles körben ismeretes nevet vívott ki magának, történelmi munkáiból két kötetet küldött theol. fakultásunk könyvtárának. A tudós derék papnak irodalmi munkásságát is, áldozatkészségét is példaképpen emlitjük itt föl.

Az egyetemes tanügyi bizottság május 29. napján ült össze Budapesten *Antal Gábor* dunántuli püspök elnöklete alatt. A tanügyi bizottság az államtudományi államvizsgálatra vonatkozó törvényjavaslatnak főleg azt a tendentiáját kifogásolta, hogy a vizsgálatok csakis ott tartassanak, hol királyi tábla székel s így Sárospatakon, Kecskeméten és M.-Szigeten a szóban forgó vizsgálatok nem volnának megtarthatók. E körülménynél fogva három jogakadémiánk fennállhatása forogna veszélyben. A tanügyi bizottság a vizsgálatoknak az akadémiai székhelyen tartását sürgeti és semmi kétség, hogy a konvent is ez álláspontot teszi magáévá.

Művészettörténeti tanfolyamot rendez a kultuszminiszter julius hóban a középiskolai tanárok számára, kiknek szaktárgyak történelem, vagy classica-philologia, avagy pedig a modern nyelvészet.

A lutheranus vallástanárok (középiskolái) julius 3-án Budapesten értekezletet fognak tartani. Ezt részünkről is követendő példának tartjuk. Valamint azt is igen óhajtjuk, hogy általában a középiskolai tanárok egyesületi értekezletein a vallástanítás ügye, minél többször szönyegre kerüljön s a tanácskozások rendszerében méltó helyét elfoglalja.

A tiszántuli kerületi közgyűlésről mult számunkban hozott tudósítást a Debr. Prot Lap nyomán a következőkben egészítjük ki. Helyben hagyatott a m.-szigeti lyceumnak 80,000 frt beruházási államsegély iránti szerződése. A Prot. Irod. Társaság Debreczenben tartandó közgyűlésével a kerületi közgyűlés is foglalkozott s az előkészítő bizottságba tagokat küldött ki s a költségekre 200 forintot szavazott meg. A hevesnagykúnsági egyházmegye által az iskolák államositása ellen benyujtott fölterjesztést az egyházkerületi közgyűlés helyeslőleg tudásul vette. (Az egyházmegye tendentiája igen helyes, de a szükszavu értesítésből a „tudomásul vétel" értékét nem igen tudjuk le nézni. Szerk.) A reverzalisoknak másolatban a lelkészi hivatalokkal közlése érdekében a kultuszminiszterhez fölterjesztés intéztetik. *Gergely Károly* összehasonlító vallástudományi kézikönyve, mely kitünő munkának találtatott, kiadatni határoztatott. A magy. prot. egyháztörténelem megirásával *Balogh Ferencz* s a revisio munkájával *S. Szabó József* bizatott meg.

Az a látogatás, melylyel a debreczeni kollegium május 29-én kezdve viszonozta a sárospataki kollegium két év előtti látogatását, igen szépen sikerült. E tanulságos és kegyeletes kirándulásokat, az együttérzés ily közvetlen ápolását kiszámithatlanúl értékesnek kell tartanunk.

Szülők, tanitók és tanár urak figyelmébe. A vizsgák ideje közeledvén, bátrak vagyunk felhivni szülők, tanitók és tanár urak figyelmét *Csulak Lajos* »*Székely Történetek*« cimü művére, mint a mely munka jutalmi könyvnek legalkalmasabb. E műről az összes hazai sajtó legnagyobb elismeréssel emlékezett meg, mely irodalmi értékénél, de néprajzi szempontból is felette érdekes. Az ifjúság nagy kedvvel olvassa. Megrendelhető bármely könyvkereskedés utján Kolozsváron Stein János-nál, Budapesten ifb. Nágel Ottó könyvkereskedőnél Ára: 1 frt 20 kr.

A pápák száma eddigelé 258. Ezek közül 17 volt franczia, egy angol, egy hollandi. öt német és egy portugal; a többi mind olasz.

Pályázati hirdetmény. A kolozs-monostori m. kir. gazdasági taninézet igazgatósága a tanintézet konviktusában az 1899 1900. tanévben betöltendő *7 állami alapitványi ösztöndíjas* (ingyenes) helyre ezennel pályázatot hirdet.

Ezek a helyek a tanintézetbe belépő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva.

Az ezen helyek elnyeréséért való folyamodványokat következőleg kell felszerelni:

Az állami alapitványi ösztöndíjas helyeket illetőleg:

Ezen helyeket az alapitvány értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben és a volt »kapcsolt részekben«, azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok-. Zarándmegyében és Kővárvidékén) született, iskolai tanulmányaikat sikerrel végzett, vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndíj áll: teljes élelmi ellátásból, az intézetben lakás, fütés és világitásból, ingyenes ágynemüekből és ezek mosatásából, betegség esetén ingyenes gyógykezelésből.

Az ezen helyekért való bélyegmentes folyamodványokhoz melléklendő:

I. Iskolai biznyitvány legalább 6 gymnásiumi, realiskolai, vagy polgári iskolai osztályról, vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyitványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek.

2, Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására.

3. Szegénységi bizonyitvány (melynek a főszolgabiró, illetőleg a városban a rendőrkapitány által láttamozva kell lennie).

4. Orvosi bizonyitvány az egészséges, ép testalkat és himlő ellen való védoltás igazolására.

5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére a 32 forintra menő összes díjakat leteszik és a folyamodó egyéb szükségleteiről (taneszközökről, ruházatról) kellőleg gondoskodnak.

A folyamodványban felsorolandók még: a folyamodó illetőségi helye, szüleinek állása, tartózkodási helye, testvéreinek száma és kora, továbbá hogy árva-e vagy nem.

A folyamodványokat *t. év julius hó 15-éig a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához Kolozs-Monostoron, posta ugyanott*, kell benyujtani.

A tanintézetre künlakó hallgatók is fölvétetnek és számukra a beiratkozási határidő folyó év október 1—8-ig tart.

Az intézeti »Szabályzatokat« kivánatra megküldi az igazgatóság.

Kolozsvár, 1899. május hó 10 én. *Dr. Szentkirályi Akos*, igazgató.

Hivatalos rész.

1993—1899. KÖRÖZVÉNY

Valamennyi erdélyi ev. ref. főgymnasium m. t. előljáróságának.

Alkalmazás végett tudatjuk a m. t. előljárósággal, hogy a nmélt. vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a cs. és kir. katonai reáliskolákból a hazai középiskolákba való átlépés, illetőleg a cs. és kir. katonai főreáliskolát végzett tanulóknak a hazai főiskolákra való belépése tárgyában a következőket rendeli.

1. A ki a cs. és kir. katonai reáliskolák valamelyik osztályát sikkerrel elvégezte, a magyarországi nyilvános gymnásiumok vagy reáliskolák megfelelő magasabb osztályába a megelőző osztályok tantervi külömbözetéből teendő felvételi vizsgálattal felléphet, feltéve, hogy az illető tanulónak megvan a törvényes életkora.

2. A ki a cs. és kir. katonai főreáliskola III. (utolsó) évfolyamát sikerrel elvégezte s a törvényes életkort betöltötte, valamely hazai nyilvános főreáliskolán a bölcsészeti előtanból osztályvizsgálatot, ennek utána pedig teljes reáliskolai érettségi vizsgálatot tehet, melynek sikerülte esetén a főiskolákba való belépésre nézve az 1883 évi XXX. t. c. 26 §-ának rendelkezése irányadók.

A tantervi külömbözeteket a cs. és kir. katonai reáliskolák tanterve alapján,melyet az átlépni kivánó tanuló felmutatni tartozik, az illető tanári testület fogja megállapitani. A netán szükséges korengedéy megadásáról magam kivánok esetről esetre intézkedni.

Budapest, 1899 május hó 26-án.

Wlassics s. k.

Kolozsvártt, 1899. junius hó 4 én.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Török István,* h. tanügyi előadó.

283—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó romániai missioi egyházmegyébe kebelezett *bukaresti* egyház *segédlelkész-tanítói* állomására pályázat nyittatik

Javadalma

1. A központi pénztárból évi 300 frt évnegyedi utólagos részletekben.

2. A bukaresti egyház pénztárából évi 720 frank (mintegy 350 forint) havi utólagos részletekben.

3. A rendes lelkész akadályoztatása esetében az általa végzett szolgálatokért járó stóla.

4. Egy butorozott (ágynemü nélkül) ellátott szobából álló lakás.

Kötelességei:

1. A népiskolában hetenkint 20—25 órán tanitani az iskola igazgatója által készitett terv szerint.

2. A rendes lelkész akadályoztatása esetén őt helyettesiteni s ilyenkor minden előforduló teendőt végezni.

3. Az esperesnek az irodai munkálatokban segédkezni.

Segédlelkész pályázó nem jelentkezése esetében az állomás ideiglenesen egy évre okleveles tanítóval is betöltetvén, tanítók is pályázhatnak.

A segéd-lelkész Julius hó 1-én, a tanító pedig Szeptember hó 1-én foglalhatja el állomását.

Pályázati határidő: 1899. Julius hó 1.

Pályázati kérések alólirotthoz Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Junius hó 7-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

A dunántuli ev reform. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgymnasiumában* üresedésben levő *Rajz és rajzoló geometriai tanszékre.*

A megválasztandó tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába vágó vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapitott tantárgycsoportositás szerint heti 20 óra számig eltanitani.

A megválasztandó tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 izben öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék, melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámittatnak, megjegyeztetvén, hogy a megválasztottat az egyházkerület idővel magasabb (1400 és 1600 frt alapfizetés) fizetési osztályba is sorozhatja.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozván, felhivatnak a pályázni akarók, hogy folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikkal, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, igazoló bizonyitványaikkal együtt *1899. évi julius 1-ig* küldjék be főtiszt. és mélt. Antal Gábor püspök urhoz R.-Komáromba.

Csak ev. ref. vallásu egyének vétetnek figyelembe. A meválasztott tanár az országos tanári nyugdijintézetnek jogositott és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1899. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem biró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanárul, annak évi fizetése 800 frt lenne. Tartozik azonban oklevelét egy év alatt megszerezni s ha a kivánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Pápán, 1899.jun. 1.

Darányi Ignác, főiskolai világi gondnok. *Czike Lajos,* főiskolai egyházi gondnok.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 24. szám. Kolozsvárt, 1899. Junius 15.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN

Dr. Bartók György püspöki jelentése.

(Folytatás és vége.)

IV

Áttérek jelentésemnek az egyes egyházmegyék szellemi életét és anyagi fejlődését feltüntető részére.

Az ide vonatkozó adatok részletezése a jelentésemhez csatolt és szétosztott kimutatásban megtekinthető. Ezért csupán az összes egyházmegyéket felölelő összesített főbb adatok felemlítésére szorítkozom

1. Az összes lélekszám 397,831; több mint az előtt 3262-vel.

2. Született 13,747, 1045-tel kevesebb; meghalt 11,042, 72-vel kevesebb, mint 1897-ben.

3. Házasságot kötött 2,695; 228-czal kevesebb, mint 1897-ben. Ezek közül egyházi áldásban részesült 2566, vagyis 95·2%, míg a megelőző 1897-ik évben 94·6%, tehát javulás 0·6%.

4. Áttért hozzánk 212; 107-tel kevesebb, mint az előtt.

5. Kitért tőlünk 185; 61-el több, mint az előtt.

A mi pedig az anyagi fejlődést illeti:

Az 1898-ik évi építkezések összege	134,813·61.
Kegyadományok összege	78,526·16.
Szorgalmi jövedelem	20,732·72.
Birtokvásárlás	4,736·81.
Bor és magtár	195,652·89.
Kepemegváltás	1.255,438·40.
Perselypénz címen begyűlt	3241 f. 12½
Tűzkár ellen biztosított érték	2.673,943·50.

Biztosítási díj: 3163·61.

Evvel kapcsolatban megemlítem, hogy a folyó évben tartott konventi ülésből megszavaztatott egyházkerületünk részére:

a) építési tőkesegély tíz egyháznak.	915·—
b) missioi célokra	6400.—
c) rendkívüli államsegély	25625·—
d) egyszersmindenkori segély 93 egyház részére..	3530·—
4 lelkész részére	115·—
Összesen:.	36585.—

A lelkészi özvegyek és árvák egyetemes gyámintézeti járuléka az 1899-ik évre 4969 frt 20 kr.

Mindenik egyházmegyénk igyekezett az anyagi erőgyűjtés útján előre haladni. Hitünk és a jövőbe vetett bizalmunk új erőt nyer, ha látunk egyeseket és egyházközségeket, a kik ez úton is fokozott tevékenységgel építik istenországát.

Ezek közé tartozik 1. *a nagy-enyedi egyházmegyében M-Ujvár*, a hol Gr Teleki Ádám 500, Br. Kemény Géza 300 frtot adott templomépítésre, a mely célra egy év alatt 1827 frt gyűlt összse.

Ó *Torda*, a hol Balla Márton 1000 frtot hagyományozott a toronyalap javára.

2. A *széki egyházmegyében Fejérváry Károly* egyházmegyei főgondnok a nagy-sajói egyház részére 100 frtot, a szász-új-ősi egyház részére 150 frtot, a szász-mátéi egyháznak papilak építéséhez 50 forintot adott.

3. A *görgényi egyházmegyében Gernyeszegen* a gr. Teleki-udvar 300 frtot adott papi ház fedésre.

A *marosi egyházmegyében* a mező-bergenyei egyháztagok iskolára 1829 frtot adtak.

Az *erdővidéki egyházmegyében* Baróthi egyházközségünk hívei a rendes papi állomás szervezésére 2160 frt 85 krt adtak.

Sepsi egyházmegyénkben Kozma Lajos a brassói egyházközség részére 1000 frt értékben toronyórát készíttetett.

Még folytathatnám, főtiszt. egyházkerületi közgyűlés. De enynyi is elégséges annak igazolására, hogy erdélyi egyházkerületünk híveiben még mindig él és működik az atyák áldozat-készsége, buzgósága; az *élő hit*, ez az örökkévaló forrás, mely nélkül nincsen igazi protestantismus.

És immár be is végzem, úgy is hoszszúra nyult jelentésemet, kérve Istent, hogy erejét dicsőitse meg a mi erőtelenségünkben, szentelje meg tanácskozásainkat, s adja áldását a mi anyaszentegyházunkra.

„Erdélyi püspök.“

»De strigis, quae non sunt, nulla mentio fiat« rendelé Kálmán királyunk Protestáns egyházainknak közel négyszáz éves életén át szakadatlanul elibe áll s ijeszteni próbálja egy ily striga, a róm. kath. exclusivitás, mely minden eszközt felhasznál arra, hogy a kik benne nem hisznek, neki nem hódolnak, szőrös fülűek, kancsalok, púposok, sánták szóval Istencsúfja legyenek, mint Kálmán királyunk is a jámbor szerzetesekneknek krónikáiban. A modern állam, mely a lelkiismereti és vallásszabadság talaján épült fel elég fiatal még ahhoz, hogy egyes rémítési kisérleteknek felüljön; – elég tapasztalatlan sokszor, hogy czélzatos bizonyítékoknak felsorolására, — azokat vizsgálatlanúl elfogadva, — adja a részrehajlatlant és a mellett megsértse alapelveit; — elég kiforratlan arra, hogy kellőleg mérlegelve a közjogi tényeket, képes legyen ellenállani az oly csábításoknak, a melyek egy félelmesnek igérkező ellenfél lekenyerezhetése reményével kecsegtetnek.

»Erdélyi püspök!« Egy lehetetlen fogalom a XIX. század utolsó előtti évében. És még is ott van egy m. kir. alkotmányos miniszter rendeletében, hogy a Gyulafehérvártt székelő r. kath. püspökhöz intézett hivatalos levelekben jövőben minden hozzáadás, avagy változtatás nélkül az »erdélyi püspök« czím használandó. Ha nem hinnők, hogy a történelmi adatok czélzatos összeállításával, a czélnak meg nem felelő adatok ravasz elhallgatásával kierőszakolt *közjogi botlás* áll előttünk, hajlandók lennénk botrányosnak nevezni az alkotmányosságunk legszebb alapelvén ejtett eme sérelmes intézkedést. Tiltakozunk azért a történeti hazugságoknak amaz ujból folyamatba indított rendszere ellen, mely czélzatosan csoportosított adatoknak halmazával imponálva, alkotmányunk fundamentális köveit igyekszik sarkaiból kiforgatni, midőn alkotmányos minisztert megtéveszt s oly fogalmak statuálására bir, a minők, kizárólag abban a formában, soha sem léteztek.

Miután lapunk már két ízben is szóvá tette az ultramontanismusnak ezen fortélyos szárnypróbálgatását s azt a sikert, mely oly helyről követte, honnan nem is vártuk: nem is vettük volna tárgyalás alá ily hamar e kérdést, ha a Gyulafehérvárt megjelenő pápista »Közmüvelődés« 21, 22, 4. számában fel nem melegiti azokat az adatokat, melyeket 1888-ban Pál István Szász Bélával szemben előhordott és azokat oly modorban nem tálalja fel, a minővel a leghiggadtabb embernek is az arczába kergeti a vért.

Talán elég volna már oda át, a tulsó táborban, a ferdítésekből. Bevallhatnák már egyszer, hogy *nem volt igaz az, mintha az összes okiratokban mindig* erdélyi püspök, erdélyi püspökség czímzés volna használatban, a mi kétségkivül (?) királyi kinevezésen alapúl, tehát közjogi aktus.« (Közmüvelődés 162 lap) Hiszen ismerik talán Gyulafehérvárt Szeredai Antalnak: »Series antiquorum Episcoporum Transilvaniae« cz. művét? Hogy ne ismernék! Sőt ebből szokták argumentumaikait kiböngészni az »erdélyi püspökség« kérdésében, a mi közben Szeredainak tévedéseit is utánirják, kifejezéseit elferdítik vagy rosszul forditják. — Pedig Szeredainak ezen művében elég adatot találhatnak arra, hogy 1556 előtt, tehát az erdélyi secularisitiót megelőzőleg, akkor a midőn még csak egyetlen megyés püspök volt Erdélyben, *nem volt az összes okiratokban* és *nem volt mindig* használatban az erdélyi püspök, az erdélyi püspökség czimzés. Tudta ezt Pál István is, tudja Z Á. is, tudja gróf Majláth Gusztáv is és mégis képesek a tények egyrészét elhallgatva, a nekik megfelelőket, egyedülieket feltüntetni és felhasználni. Hány püspök neve mellett áll az Episcopus Ultrasilvanus, vagy Transylvanus, vagy Transilvaniensis helyett az »Ecclesiae Albensis Transylvanae Episcopus« czímzés? Egyszer kétszer fordul-e csak elő; és puszta véletlenség folytán? Csak nagyjából emlitjük fel Szeredai után, hogy I. Domokos, II Demeter, Gublinus, Maternus vagy Martinus, Lépes György, II. Miklós, III. Miklós, Veronai Gábor, Geréb László, Gosztonyi János, Gerendi Miklós, Statilius János neve mellett ott találtuk az „Episcopus Ecclesiae Albensis Transilvanae« czimzést. De hivatkozhatunk a Corpus juris hungaricire is, melyben több helyen nem az Episcopus Transilvanus, hanem a most említett czímzés fordul elő, p. o. II Ulászló IV-ik decretumában. Az Episcopus Albensis Transilvaniae czímzés előfordul már az Árpádok korában, a mire fejér Codex diplomaticusa és Wenzel Árpádkori új okmánytára több példával szolgál. Királyok, érsekek, püspökök, — maguk az illetők is, — káptalanok, konventek, vajdák, ispánok egyaránt használják az Episcopus Albensist. Használják a történetírók is, p. o. a prágai Kozmas folytatója 1134-ben I. Péterről. Használják a pápai tized- és adószedők, 1331 s 1335 II. Pálról. Használják maguk a pápák is, p. o. 1222-ben III. Honorius, 1232-ben XI. Gergely a fejérvári püspök és a kolozsmonostori apát közötti perben; vagy a reformatió korában VII. Kelemen Gosztonyi Jánoshoz intézett iratában.

Ugy tudjuk, hogy a gyulafehérvári bibliotheka sok százával tudná szolgáltatni azokat az adatokat, a melyek szerint az okmányok *nem mindig* használták az »erdélyi püspök« czímzést. De a felsorolt néhány adat is elegendő annak a bizonyítására, hogy az erdélyi püspöki czím nem alapúlhatott »királyi kinevezésen«, nem »közjogi aktus«, mint a »Közmüvelődés« Z Á-ja kevés történelmi igazság érzékkel, de annál nagyobb csalatkozhatatlansággal hirdeti. Valljuk mi is, hogy az Episcopus Transylvanus gyakrabban fordul elő, mint az Episcopus Albensis ecclesiae Transylvaniae, de aligha csalódunk, hogy ez a czím rövidségében és nem egyedüli helyességében leli magyarázatát. A pápák megőrizték volna az egyedül helyes czimet, ha a királyok vagy maguk a püspökök olykor-olykor felcserélték volna is mással. Különben is az esetek többségével argumentálni nem lehet, de nem is szabad. Mert ime annak a 171 érsekségnek és 703 püspökségnek, mely a r. kath. hierarchiában van, legalább 90%-a székhelyről veszi a nevét s igy joggal lehetne következtetni arra, hogy máshonnan egy sem veheti, tehát az »erdélyi püspök« czim magának a róm. kath. egyháznak több mint ezeréves praxisába ütközik.

Nem gondoljuk, hogy akár Z. Á. akár Pál István, akárki más azt állíthassa, hogy az »erdélyi püspök« czím csakugyan a kizárólag helyes és jogosult, ha már százával tudunk hiteles példákat felhozni az ellenkezőre oly forrásokból, a melyeket még a pápista igazság ér-

zetnek is respectálni kell. A „Közművelődés“ minden erőlködése hiába való a római pontifixektől származó documentumokkal szemben, mert Roma locuta: causa finita.

De nekünk még sem causa finita. Előttünk, kik hazánk törvényeit és közjogát minden részében becsülni megtanultuk, — mert őseink védelmezték azt a pápismussal szövetkezett absolutismus ellen, — előttünk hazánk törvényei is nyomnak valamit a latban.

A refermátió, bármennyire ne tessék is ez a pápásoknak, historiai factum s hazánknak, közelebbről Erdélyünknek állami életében közjogi alkotó tényező. Hatása ott van a felekezetközi viszonyoknak az egyenjoguság alapján való rendezésében is. Az Appr P. I. T. I. A. 2.-ben megadott interconfessionalis egyensuly csak tágulhat, de meg nem szorittathatik az idők folyamán. Ezen törvényczikkelyt elfogadta a Diploma Leopoldinum, el a Mária Therézia alatti törvényhozás, el az 1791: 53. t.-cz. s az 1848: 20. t-cz is.

Az Appr. P I. T. I. Art. 9. szerint „A négy recepta religión levők közül a fellyül megnevezett Reformata Evangelica, Lutherana vagy Augustana, Unitária vagy Antitrinitaria religión levőknek tulajdon Püspökjök, magok vallásán levők legyenek; a katholikusoknak vagy pápistáknak pedig Vicariusok, kik az ő religiójok és inspectiójok alatt az egyházi rendekre vigyázzanak Ez a törvényczikk Erdélyre szólott s Erdély négy recepta religiója számára három püspököt és egy vicariust rendelt. Lehet-e itten józanul egy kizárólagos jogosultsága „erdélyi püspök“ czím használatáról szó? Birja-e akár a pápista, akár az unitárius felekezet ezt? Közjogilag semmiesetre sem. Hogy a magyar királyok püspököket neveztek ki az erdélyi róm. kath. egyházmegye részére is, az oly kevés jelentőséggel birt, hogy z erdélyi római katholikus püspökség visszaadott javai »titulo novae fundationis« iktattatnak az 1791-iki T. articulusba, a mi a közjogi folytonosság megszakítását elég praegnánsul bizonyítja. A mi az »in partibus infidelium« szerü püspöki czímadományozást illeti — itt valóban sajnáljuk a »Közművelődés« czikkezőinek saját egyházijogukban való tájékozatlanságát, a kik nem tudják, hogy a magyar királyt ily czímen nem illeti püspöki czím adományozás, hogy a magyar czímzetes püspök és az episcopus in partibus infidelium« között nagyon nagy a különbség, a mire annak idejében Pázmány Péter is rámutatott, mikor a korona kinevezési jogát védelmezte a pápával szemben. (Péterffy: Sacra Concilia I. 78. l.) Vagy talán tudják az illetők a különbséget, csak egy kicsit szellemeskedni akarnak? Ám legyen ízlésük szerint. Mindkettő jellemző reájuk nézve.

Erdélyben tehát törvény állapította meg, hogy a recepta religiók közül háromnak püspökjök, egynek vicariusa legyen. Tudjuk, hogy 1715-ig így is volt tényleg s 1743 ig így volt jogilag. 1743-ban hozatott az 1744.7 t.-cz jelzetü articulus, mely eltörli az Approbáták és Compilaták azon czikkelyeit, melyek a róm. katholikusok jogegyenlőségében csorbát képzőknek tekintettek. Hogy mik azok, a törvény taxative felsorolja. Bennünket most csak a püspökség érdekel közelebbről, a melyre vonatkozólag ezt olvassuk: »Sem a mi korunkban nem vitattatik, sem utódainknak ideében soha nem fog vitattatni a róm. kath. püspökségnek, káptalannak és kanonoknak az eddig kibocsátott rendeletek által történt visszaállítása (restitutio), minthogy azok a karok és rendek beleegyezésével hozattak és fogadtattak be.« Ime tehát a róm. katholikusoknak is jog- és törvényszerü püspökjük van már, sőt van visszamenőleg 1715-től. a meddig a törvény kifejezetten visszahat. Á négy recepta religio mindenikének saját püspöke van és pedig a róm. katholikusoké: »Episcopus Romano-Catholicus.« Hogy a római kath. püspöki czím »egyszerüen azért« használtatik, hogy »a törvény ugyanazon titulusában előforduló görög szertartásu, de a katholikus vallással egyesült, fogarasi püspöktől megkülönböztesse a törvény«: ez állításnak több, mint naiv. Ugyan ki ne látná, hogy ott az első pontban a róm. kath. vallás szembe van állítva a »tres a Romano-Catholica religione diversae« religioval s így állapittatik meg a róm. kath. püspökségnek jogosultsága. Avagy még arra is külön kell figyelmeztetni, hogy a »restitutió« önmagában oly fogalmat jelől, a mely mellett nem kellett volna tekintettel lenni a görög szertartásu fogarasi püspökre. Avagy ez is restituáltatott? Hiszen a fogarasi püspökségről egészen külön pontban, a jezsuitákkal együtt van szó, kik reáliter admittáltatnak, engedélyeztetnek, de nem restituáltatnak.

Az 1744. 7 t.-cz. csakis az Appr P I. megfelelő intézkedéseivel szemben állítva kapja meg valódi értelmét. A róm katholikusoknak nem lehetett az Appr. szerint püspökük: most az 1744: 7 t. cz. nekik is megadja a jogot. Nem lehetett káptalanjok, kanonokaik: most már lehet. A jezsuiták proscribáltattak: most admittáltatnak. Az oláh püspökök külön országos törvények alatt állottak: most az unió folytán a kánoni jog alá tartoznak. A gyulafehérvári levéltárt világi requisitorok kezelték: most a kanonokok végzik a teendőket stb. De az Appr. és Comp. Constitutiók megfelelő intézkedéseinek abrogatiója *absque laesione aliarum Religionum* történt s a mennyiben így praeiudicált a róm. kath. vallásnak. In reliquo legibus et articulis in quantum Securitatem, Jura, ac Privilegia, sacra ac civilia trium etiam aliarum a Catholica diversarum Religionum receptarum continent, salvis semper manentibus.

A helyzet jogi képe teljesen világos. Az Appr. I. T. I. Art. 9. szerint van Erdélyben ref. püspök, luth. püspök, unit. püspök és róm. kath. vicarius. Az 1744 7. t. cz. ezen annyit változtat, hogy van róm. kath. püspök is. De ebből a másik háromféle vallásra semmiféle hátrány a jogegyenlőségre nézve nem származhatik. Már pedig minden esetre származhatik, ha akár a püspöki czimnek, akár epithetonjának oly kizárólagos jogosultság adatik, a mely nem illethet meg jog és törvény szerint minden vallást.

A róm. kath. püspökség az 1744. 7. t. cz. által de iure restituáltatott. Ebből azt következtetik, hogy restituáltatott összes jogaival, tehát czimerével is. Az erdélyi róm. kath. püspök cziméről már kimutattuk, hogy nem létezett valamely határozott, mondjuk, hivatalos, kizárólagos formában. De ha létezett is: maga a püspökség teljesen megszűnt, úgy hogy »titulo novae fundationis« kapta a restitutio után birtokait. Restitutójával eltöröltöttek az ellene hozott törvények, a mennyiben a róm. kath. vallásnak — *a többi vallások*

sérelme nélkül — hátrányára voltak. Tehát a restitutio nem a szoros értelemben vett restutio in integrum, hanem restitutio annyiban, a mennyiben ebből a többi vallásokra jogsérelem nem származik. Ugyan ki volna már olyan rövid látásu, hogy jogsérelem fenforgását tagadja akkor, mikor egy czím, mely azelőtt soha kizárólagos jogosultsággal nem szerepelt, oly formán statuáltatik, mintha alatta oda nem illő testületek s társulatok is foglaltatnának, mintha azok nem is léteznének.

Ezt a múlt század pápistaságának magas dagálya idejében is jól tudták, ezért a törvényekben megtartották a négy recepta religio egyenjoguságának a kifejezését. Törvényeinkben két helyen fordúl a róm. kath. püspök, az 1744. 7. t. cikkben és az 1751. 1. t cikkben és mindkét helyen »Episcopus Romano-Catholicus Transylvaniensis«-nek neveztetik. Hogy az 1751 I. articulus közepén Episcopus praefatus Transylvaniensis emlittetik a Romano-Catholicus jelző nélkül, ez nem sérelmes reánk nézve, de nem is jogcím a pápistákra, mert ugyanazon Mártonffy Györgyről szól, a kiről elől, mint »erdélyi róm. kath. püspökről« van szó, a kit III. Károly behozott Ez az a praefatus Transylvaniensis Episcopus. És ha még hátrább br. Sztojka is „modernus Episcopus Transilvaniensis" néven jelöltetik: erre is szól a t. cikk felirata: »De exemptione e Regestro fiscali Bonorum fiscalium ab *Episcopo Transilvanyense Catholico* tentorum «

Mióta Erdélyben a négy vallás egyenjogúságát kimondották, a törvényekben nem fordul elő az, hogy a róm. kath. püspök kizárólag illettetnék az »erdélyi püspök« czímmel Az ő czíme: »erdélyi róm. kath. püspök« a törvényekben. Ezen törvényekkel szemben egyetlen miniszter sem bír jogosultsággal ellenkezőt statuálni, kiváltképen ha ez a rendelkezés más fundamentalis jogokat sért, ha kellő történeti és jogi alapja nincs. Csak egy kivételt ismerünk Ez az absolut-korszak miniszteriumára állott, a melynek a jog és törvény helyett az akarat volt a döntő. De alkotmányos államban »stat pro ratione legis vonuntas« elv nincs otthon.

Mi kívánjuk, követeljük, hogy a ministernek a mult törvényes emlékeiben nem gyökerező, a tételes törvényekkel ellenkező, vallásunk s egyházunknak törvényileg biztosított egyenjoguságát sértő rendelete hatályon kívül helyeztessék.

P. J

Nyilt felhivás

Énekes-könyvünk megújításának erdélyi barátjaihoz.

Az 1890-ik évben kibocsátott és minden egyháznak külön megküldött programmunkból mindenki tudomást szerezhetett a felől, hogy az erdélyi és magyarországi énekes könyvekből egy újnak alkotása határoztatott el; e végből úgy az egyik, mint a másik énekes-könyvből sorrendbe szedettek azon darabok, melyek részint kihagyandóknak, részint meghagyandóknak ítéltettek. Mindezek felől a kibocsátott programm kellő tájékozást nyújt.

Én a megkezdett munkálatot, a melynek eddigi eredménye 5 füzetben közzétett javítási kísérletekből áll, most már teljes erővel folytatni kívánom; azonban szükségesnek látom erdélyi barátainkat arra figyelmeztetni, hogy ők az eddigi munkában is alig vettek részt és most sem veszek észre onnan semmi megmozdulást. Már pedig, ha az ő énekes-könyvük egygyé olvasztásáról és az abban foglalt darabok javításáról és átdolgozásáról is van szó, ezt a munkát az ő érdeklődésük és részvételük nélkül alig lehet elvégezni. Nevezetesen, a magyarországi énekszerzők alig ismerik, vagy épen nem is ismerik az erdélyi énekes-könyvet; azt pedig épen nem tudják, hogy melyek ott a legkedveltebb darabok, avagy az egyes darabokban is oly részletek, a melyek a nép lelkében leginkább megcsendűlnek; ily közvetlen tudás nélkűl pedig mi az ő énekes-könyvükből meghagyandóknak ítélt énekeket alig alakíthatjuk át czélszerűen. Óhajtom azért, hogy az erdélyi viszonyokkal ismerős költők és énekszerzők velünk együtt fogjanak hozzá a megkezdett munkához, hogy a nagy czélhoz mielőbb eljuthassunk.

Tájékozás végett közzé teszem azon énekek jegyzékét, a melyek az erdélyi énekes-könyvből javítás és átdolgozás föltétele mellett meghagyandóknak ítéltettek, nem érintve azokat, a melyek mindkét énekes-könyvben megvannak.

Az erdélyi énekes-könyv ilyen darabjai:

1.	Mindenható reménnyel kiáltunk.	9. ének.
2.	Te rólad zeng dícséretünk	1.
3.	Istennel járni, lakozni	4.
4.	Nem vagyunk mi magunkéi	5.
5	Szűkölködünk nagy mértékben.	13
6.	Atya, fiú, szentlélek.	12.
7	Új nap, új hét derűlt reánk	39.
8.	Néked éneklek	42.
9.	Szivem, buzogj hálákat	45.
10.	Hálát adunk istenünk.	57.
11.	Ime a kellemes estve.	52.
12.	Seregeknek hatalmas nagy királya	66.
13.	Szemeimből bánat könyei hullnak	60.
14.	Téged áldunk nagy isten	16.
15.	Nagy isten, téged imád	30.
16.	Mindenható leborúlva.	34.
17.	Légy csöndes szívvel	35.
18.	Te benned bízni	33.
19.	Mindenható felség	17.
20.	Kire nézzünk	29.
21.	Örökélet forrása	36.
22.	Hiszek egy örök istenben	109.
23.	Uram a te bölcsességed.	28.
24.	Hallók uram szent ígédet	18.
25.	Ó mennyei világosság.	37.
26.	Fordulj lelkem dícsérettel	38.
27.	Felséges úr, mi istenünk	149.
28.	Búsan zúgnak a harangok.	73.
29.	Krisztus ma feltámada	80.
30.	Az erdélyi esperesek éneke	—.
31.	Szivünk vigsággal ma betölt.	101.
32.	A próféták elhallgattak	96.
33.	Lelkem siet hozzád menni.	156
34.	Áldást kérünk óh nagy isten	169.

35. Jőjj segitségül óh nagy Isten 170. ének.
36. Áldott legyen szent neved. 171.
37 Nagy Péter kátéjából a konfirmándusok éneke.
38 Szálljon áldás rád az égből 214.
39. Jertek hazafiak örüljünk. 212.
40. Bár dördül ég és föld remeg 210.
41. Sír a földnek embere.. 202.
42. Téged keres lelkünk 208.

Ezek a darabok tehát azok, a melyeknek javítására és simitására az erdélyi énekszerzők figyelmét különösen is felhivom. Hogy miben álljon ezen javítás és simitás, azt a munkára kész egyének izlése fogja meghatározni, én itt általában csak azt jegyzem meg, hogy a mostani erdélyi énekeskönyv szerkesztése, nyelvünk forrongó korszakának idejében történt, úgy hogy ennek folytán igen sok ének telve van akkor talán uj, de már ma érthetetlen és visszatetsző szókkal és szólamokkal. Vas, kemény nyelv az, a melyen az erdélyi énekek legfőbbje megcsendül, ezen hát általában simitani szükséges

A részletekre nézve egyéni nézetem szerint a következőket javallanám:

A 17. ének csekély simítással s az 5. versszak elhagyásával kijavitható.

A 27-ik ének kevés javítást kiván, a 29-ik többet.

A 30-ik ének csak teljes átdolgozással lesz élvezhető.

A 33-ik éneknek az alakja is elhibázott, annak rimelését vissza kellene állítani és ezen vezérszókat »Van istenem« meghagyva, elég volna 4. 5. versszakban az egészet átdolgozni.

A 34-ik éneket a II. füzetben javítva közöltem de kisérletet lehet tenni esetleg jobbal is.

A 35-ik énekre megjegyzem, hogy ez Gerhardt Pál énekének fölötte primitiv fordítása. Feltalálható ez a drezdai és lipcsei ev. reformátusok énekeskönyvében a 200. szám alatt. Uj fordítását egyidejüleg, próbául és buzditásul, közölni fogjuk.

A 36-ik ének szépítendő, vagy egészen ujra alkotandó.

A 39-ik ének hasonlag. A 42-ik is igy. A 45-ik simítandó.

Az 52 ik igen czifra darab, itt egyszerüsités és rövidítés szükséges.

Az 57-ik ének csekély javítást s rövidítést igényel.

A 60-ik éneknek főleg rytmusbeli hibái javitandók ki az 5. 6. versszakban.

A 66-ik ének átdolgozást kiván.

A 73-ik ének rövidítve s átalakítva elég szép lehet.

A 80-ik ének átdolgozását nehéznek tartom, pedig a nélkül a darab igen gyarló.

A 96 éneket javítani kell.

A 101-ik éneket átdolgozva az 1-ső füzetben közöltem, ez Kiss Áron püspök javítása.

A 156 ének egyszerü darab, símitandó.

A 202-ik ének némi simítást kiván.

A 210-ik éneket a III-ik füzetben javítással közöltem.

A 214-ik ének, mint a 212 ik ének is, simítandó.

A kisebb darabok, különösen az előénekek, javítás nélkül is megmaradhatnak.

Egyébiránt az erdélyi énekeskönyvnek is lehetnek oly darabjai, melyek bár kihagyandóknak itéltettek, de szerencsés költői kéz által ujjá alakithatók lennének. Nincs tehát az sem kizárva, hogy a fentebb elősorolt énekeken kivül a kihagyásra szánt darabok közül is átdolgoztassanak a tartalmasabbak, főleg azok, a melyeket a nép leginkább használ és kedvel.

Egyidejüleg felhivom az erdélyi énekügyi bizottság szíves figyelmét is eme közleményemre és miután az ottani bizottság elnöke Szász Domokos püspök úr volt, most már reményemet az uj püspök urban vetem, kérve őt ez úton is, hogy sorolja gondjai közé énekeskönyvünk megujításának nemes ügyét is.

S Ujhely, Máj. 24. 1899.

Fejes István,
az egyetemes éneküngyi bizottság elnöke.

* *

Fejes Istvánnak, az egyetemes éneküngyi bizottság érdemes elnökének fölhivása igen fontos, megszivlelendő és erősen hiszszük, hogy a vallásos költészet itt Erdélyben is meg fog zendülni. Az itt közölt fölhivás mellé Fejes István, a költő, egy sikerült átdolgozást is csatolt (Légy csöndes szivvel), melyet lapunk mintául és buzdításul a jövő számban közleni fog. *(Szerk.)*

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. jun. 6.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső e. ker. főgondnok őnagyméltósága. Jelen voltak főt. Dr. Bartók György püspök aa. Szász Dénes. Dézsy Gyula, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Sándor János, és Dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsosok, Dr Török István h. tanügyi előadó, Maksay János számvevő, Deák József pénztárnok, Dr. Deák Albert ügyvéd és Dr. Kádár János titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, üdvözli az ujonnan választott ig -tanácsosokat és fölhívja őket, hogy a zsin. törv. 311 §-ának megfelelően, ugyis mint az e. ker. közigazgatási bíróság tagjai, a hivatali eskűt tegyék le. Erre Kenessey Béla e. ker. főjegyző aa. Sándor János, Lészay Ferencz és Dr Sárkány Lajos újan választott ig.-tanácsos aaitól a szokásos hivatali esküt bevette.

Tárgysorozat rendjén a m. vásárhelyi kollegium jelentése tárgyaltatott először, melyben az államsegélyszerződés megkötésénél a kollegium részéről közreműködő tanár aainak neveit jelenti be, a miniszteriummal leendő közlés végett. Ig.-tanácsunk a maga részéről Dr. Török István h. tan. előadó aát küldte ki a szerződés megkőtésével való részvételre s úgy erről, valamint a kollégium által kiküldött megbízottakról a közokt. miniszterhez jelentést tett.

Boldogemlékű Szász Domokos püspök aa. végrendeletében tekintélyes örökséget rendelt a kolozsvári szeretetház javára, mely örökség a megboldogult nejének haszonélvezeti jogával van terhelve s ezen felül különféle hagyományokkal olynemű kapcsolatban van, hogy ez örökségnek a végrendelet értelmében való elfogadása, a kellő szervezettel még nem is rendelkező szeretetházra nézve bonyodalommal járna. Fölkérte ezért Ig.-tanácsunk az örökösöket, hogy örökségi igényt megváltani sziveskedjenek, a mire az özvegy püspökné őméltósága 7000 frt megváltási összeg fölajánlása mel-

lett, készséggel vállalkozott is. Ig. tanácsunk az ajánlatot köszönettel elfogadta s intézkedett, hogy e kellőleg biztositott megváltási összeg egyházkerületünk jogi képviseslője által a hagyatéki tárgyaláson is elfogadtassék.

A peéri e község képviselő testülete folyamodványt nyújtott be Ig. tanácsunkhoz, kérve hogy az erdélyi egyházkerület képviseleti rendszerű alkotmányának megváltoztatása iránt már az őszi közgyűlés elé tegyünk előterjesztést. Ig.-tanácsunk a kérés indokolásával egyet nem értvén, intézkedés tételét szükségesnek nem találta.

Jóváhagyta ezek után, Ig. tanácsunk a szemerjai egyházközség kepeváltási szabályzatát; a bálványosváraljai egyházközség fakepeváltási szabályzatát és megengedte a héjasfalvi egyházközségnek, hogy kepeváltó magtárát pénzzé tévén, a befolyó összegeket takarékpénztárban kezelhesse s hogy 289 frt. 6 krnyi harangalapját orgona-vásárlásra fölhasználhassa.

A harasztosi lelkész aa. föllebbezése folytán föloldotta I.-tanácsunk a nagy-egyedi eh. megyei tanácsnak ama határozatát, melylyel az egyház múlt évi számadását a lelkész részére kiutalt 100 frt honorarium megtéritésének föltétele mellett hagyta jóvá, de egyúttal figyelmeztette érdékelt lelkész aát, hogy jövőre a vagyonügyi határozatokat a felsőbb hatósági jóváhagyás megnyerése előtt végrehajtani ne engedje.

Örömmel hallgatta meg és vette tudomásul ezek után Ig-tanácsunk a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület, sárospataki akadémiai igazgatóság; Zelentka Pál. ág. evang. püspök és Kun Bertalan ev ref. püspök aainak meleghangú üdvözlő leveleit, melyeket néhai püspökünk emlékünnepélyének és új püspökünk beigtatásának alkalmából intéztek egyházkerületünkhöz, fájdalmas részvétüknek adva egyfelől kifejezést néhai Szász Domokos aa elhunyta fölött és tesvériesen üdvözölve másfelől a kerület bizalma által helyére állitott új püspökünket.

Jováhagyta továbbá Ig.-tanácsunk a nagy-enyedi Bethlen-kollégiumi előljáróság részletesen megokolt ama határozatát is, melylyel a kezelése alatt álló tanári özvegy-árvai alapoknak a gazdasági hivatalnokok nyugdijalapjával leendő egyesítését mondotta ki, biztosítván ezáltal a szóban forgó alapok terheinek állandó fedezhetését.

Ugyancsak jóváhagyást nyert a fogarasi egyház község kebli gondnoki utasítása s ezzel kapcsolatosan útasíttatott az egyházközség, hogy már huzamosabb idő óta üresen álló kebli gondnoki állását sürgősen töltse be.

Ezek után a hetes bizottsági előterjesztés folytán hozott közgyűlési határozatokkal foglalkozott Ig.-tanácsunk s pontról-pontra megállapitotta a szabatos és mielőbbi végrehajtás érdekében szükségesnek látszó intézkedéseket.

Ekkor a gyűlés, a tárgysorozat teljes kimerítésével bezáratott. *r s.*

A görgényi egyházmegyéből.

Az a gyászos kimenetelü párviadal, mely még most is foglalkoztatja széles körben a közvéleményt s mely *Putnoki Domokos* mezőerkedi nagybirtokos halálával végződött érzékeny s mostanában szinte pótolhatatlan veszteséget okozott egyházmegyénknek, a mennyiben a társadalom ez átkos szokásának áldozatában egyházmegyénk főgondnokát síratja.

Csak most az elmult kerületi gyűlésen választatott meg egyházmegyénk első helyen felterjesztett ajánlata folytán főgondnokunknak. Az előtt algondnok, hoszszas időig tanácsbiró s egyházmegyei képviselő s mindig, mindenben a legszeretőbb szivű, a legbuzgóbb egyházi ember, a szó teljes értelmében vett világi pap volt. Egyházi hivataloskodása alatt alig s csak nagy akadályok miatt maradt el vagy egy gyűlésről; s nem volt sem oly nagy s fontos ügy, a melynek elintézésében főszerepe ne lett volna; sem oly kicsiny dolog, a mit ha az egyház java kívánta, készségesen el ne vállalt volna Otthon pedig a m.-erkedi kis leány-egyházban a bőkezü pátronus többet tett, mint a mit tehet bármily buzgó pap. Az egyház által alig fenntarthatott iskolát államivá alakította át s helyiség nem létében családja régi házában állíttatta be; ott, a hol az előtt templom nem volt, ép az idén végezte be a díszes kis kőből épült bádog fedelü templomot, egyharmad részben a maga költségén s egészében személyes, semmi fáradtságot nem ismerő buzgóságával Vidékén, mely a Mezőség legexponáltabb részén fekszik a ref. egyházaknak, a magyarságnak s a szegény népnek valódi atyja, jóltevője volt.

Bizony »üres lesz az ő helye«.

Legyen áldott emlékezete!

*

Temetése a jun 2 án Kolozsvártt tartott szertartás után Mező Erkeden jun 3 án ment végbe nagy részvét s óriási közönség jelenlétében; — egész vidék intelligens közönsége, meszszirőll jött barátai, testületek, a görgényi ref. egyházmegye papi s tanitói kara, rokonai s az összse sereglett falusi emberek ellepték az elhunyt által évek óta gondos szeretettel alkotott kies *barátfalvi* tanyáját, hol a ravatal volt felállítva s a hol aztán árnyas, gyümölcsös domboldalon el is hantolták. — Délután 3 órakor vette kezdetét a temetési szertartás a gyülekezet énekével (XC zsolt.). Horváth Ödön köbölkúti lelkész mondott imát, Tavaszy József esperes halotti beszédet s sírnál Lénárt József magyarói lelkész búcsuztató emlékezést; a beszédek között s a sírhoz menet, valamint a sírnál Benedek Árpád v.-szentiváni lelkész vezetése alatt álló egyházmegyei kántor-tanitói dalkör szép s megható gyászéneket énekelt.

Most már pihen csendesen a rövid idő alatt végzett nagy munkák után; lelke Istennél van, a ki ítél. Hív volt itt a kevesen, bízza Isten többre ott fenn az egekben.

r. l.

Különfélék rovata

Dr Bartók György püspök Budapestre utazott, hogy a rendkivüli konventi üléseken részt vegyen.

A Baldácsi-alapitványi bizottság közelebbi ülésében jegyzőkönyvileg örökitette meg néhai Szász Domokos erdélyi püspök emlékét és az özvegynek emlékiratot küldött. Az alapítványi igazgatóság évi jelentése alapján tudásul vette, hogy az alapítvány 1898. évi bevétele 89,384 frt 84 kr., összes kiadása 34,693 frt 03 kr és igy pénztármaradványa 54664 frt 81 kr Jováhagyatott az 1899 évi költségvetés, mely 69,409 frt rendes jövedelem mellett 19,569 frt 78 kr rendes költséget és 49,839 frt 88 kr tiszta jövedelmet irányoz elő, mely összegből az egyházkerületeknek egyenként 4000 forint s igy összesen 44,000 forint osztalék jut A számvizsgálat javaslata alapján a pénzkezelőknek a fölmentés megadatott. Végül az igazgatóság javaslatára elhatároztatott, hogy az alapítványi birtokok mintegy 30000 frt értékben új gazdasági épületek emeltessenek, melyek költségei a pénztár maradványból és az építési % czímen megtakaritott pénztári készletből fedeztessenek.

Az orszagos egyházi közalap végrehajtó bizottsága f. hó hó 7. és következő napjain Dokus Ernő elnöklete és Kenessey Béla jegyző előadása mellett végezte a kongrua-ivek fölülvizsgálatát s tette meg javaslatát a lelkészi fizetéseknek 600, illetőleg 800 frtra való kiegészitésére nézve. Több, mint 1400 lelkészi ál-

lásnál kellett a korábbi jelentő-ívek és a mult évi bevallás alapján megtenni a javaslatot a kiegészitő összegre nézve, A javaslatot az éppen most ülésező konvent fogja végleg megállapitani s a kultuszminiszterhez terjeszteni, mert a törvény értelmében ez fogja megszabni minden egyes lelkészi állásra nézve a kiegészitő összeget.

Alsóesernátoni Molnár Zsigmond f. hó 12. napján temettetett el 73 éves korában Marosvásárhelyt. Az elhunyt a közönséges mértéken túlemelkedő férfiú volt. A szabadságharcot, mint honvédtiszt küzdötte végig. Később bíró, ügyvéd, s a Gecse-intézet pénztárnoka volt. A Gecse szent gondolata s áldozatkészsége ma már reális áldásként száll több intézményre és ez áldásosztásban nagy része van a Molnár Zsigmond hű pénztárnoki kezének is. Az elhunyt a marosvásárhelyi kollégiumnak is sok éven át volt jogtanácsosa Nagy tudomány, nemes karakter, mély vallásosság, református egyháziasság jellemezték őt. Egyszerű ember volt, de szabad ember, független ember. Külső kitüntetéseket, honvédérmein kivül, nem keresett Fényt másoktól nem nyert, de ő maga világított. Komoly ember volt. Komoly, mint a tudomány, komoly, mint a munka, komoly, mint a kötelesség. De meghitt körben föl-föl csillant kedélye, mint szivárványfény az aczélon. Temetése nagy részvét mellett történt. A halottas háznál *Tóthfalusi József*, marosvásárhelyi jeles pap tartott szép imát. A sirnál rövid beszédet tartott Molnár Albert, lapunk szerkesztője, ki az elhunytban nagybátyját gyászolja.

A n.-enyedi Bethlen-kollegiumban közelebbről két jeles tanár: Halmágyi Antal és Székely Ödön tartotta meg székfoglalóját. Az ilyen mozzanatokról körülményesebb értesítéseket is kérünk.

Dr. Kádár János czikkét tovább folytatni szándékozunk. A folytatás a fölhalmozódott actualis dolgok miatt pár számon át szünetelt.

Statisztika. A folyó 1899. év január, február, márczius hónapjaiban 850 házaságkötésnél történt megegyezés, még pedig 494 esetben a róm katholikusok és csak 210 esetben az ev. ref. egyház javára; a fenmaradó szám a többi felekezetek köst oszlik meg. Ime, a róm. katholikusok az uj törvények épen gyarló oldalával erősitik magukat és ez a taktika, mióta papismus van a világon, mindig meg termette gyümölcsét. Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy talán mi is az emberi gyarlóságra támaszkodva fogjuk meg még a születendő lelkeket is, hanem csak azt, hogy ha a gyarlóság is képes eredményt mutatni fel, mennyivel inkább az erő, mely a protestántismusban rejlik, de azzal az erővel akczióba is kellene lépnünk, különben a gyengeség megöl.

Dr. Sulze a hires drezdai lelkipásztor, a ki szóban és irásban oly kitartóan küzdött az erő- és életteljes egyházközségi élet megteremtésén s a ki előharczosa volt a nagy gyülekezeteknek, legalább lelkipásztorlás tekintetében, parokhiális körökre osztásának, — nemrég bucsut vett gyülekezetétől és nyugalomba vonult. Lapjának akkori számában egyebek közt igy ir:

»Meggyőződésem a közönséges felfogástól egy pontban határozottan eltért; e kérdésre adott feleletben: miért megy az ember a templomba? A pápa igy felel misét hallgatni és a paptól a szakramentumot venni; a protestánsok nagy része igy: mert prédikácziót akarok hallgatni s ma kedvencz papom prédikál. — Én gyermekkorom óta szerettem a templomot s buzgó látogatója voltam, de én mindig *az élő egyházat, a gyülekezetet kerestem.* Az élő Isten az élő lelkekben van jelen. Velök egygyé lenni, életközösségbe lépni, velök énekben, imában és az úrvacsora vételében: ez volt az én forró óhajtásom. A gyülekezettel való benső közösségben Istennel éreztem magam közösségben. Itt és ilyenkor éreztem az ő vigasztalását, erejét, békességét, kegyelmét Természetesen szivesen okulok a templomban is egy derék paptól, kitől van mit tanulni s a papot, ha igazi prédikátor és lelkipásztor felette tisztelem. *De a tőszemélynek az egyházban az imádkozó gyülekezetnek kell lennie és maradnia.* Itt érezzük Isten jelenlétét, ez a mi maradandó városunk, menedékünk minden szükségben és veszélyben

E meggyőződésből származott egész gyakorlati működése. 1856 ban lett pap. *Osnabrück*-ből 1872 ben *Chemnitzbe*, 1876-ban *Drezdába* vitték.

Mindkét helyen nagy gyülekezetek voltak, hol a lelkészek nem léphettek közelebbi viszonyba a hivőkkel. Nyolcz kisebb körre osztotta ezután, hol a lelkész és köre tagjai közt élénk, munkás, belső viszony fejlett ki s az egyházi élet és érdeklődés nem remélt módon fellendült. Utóbbi köre ismét úgy meg nőtt, hogy egy templom körül, öt új kört alakitott. De tapasztalnia kellett, hogy míg a lelkipásztorlásra előnyös volt, hátrány is lett az istentisztelet látogatására nézve, mert több lelkipásztor közreműködése mellett nem lehet egységes czélt szolgáló az istentisztelet s nem egészen tervszerü az igehirdetés. A köröknek új templomokat akar emelni, de a hivek az új költségtől vonakodtak s a 43 éves lelkész megvált állásától. Érdemrend nélkül távozott, de működését Drezdának három gyülekezete: a Pál-, Péter- és Luther-gyülekezet hirdeti. Eszméje hódit, mert helyességét az élettapasztalat hirdeti. Hol a lelkész és hivei között személy szerinti minél gyakoribb és bensőbb, bizalmasabb érintkezés nincsen, ott nincsen egyházi élet, nincsen közszellem, nincs és nem lehet a papi működésnek kivánt áldásos hatása.

Kiadói üzenet.

Nt. Menyhárt András esperes úrnak. Ezt nevezzük példás administrationak. Szükségesnek tartottuk magán levelet is küldeni.

Nt. Zoltáni Elek esperes úrnak. *Feltorjai, ikafalvi* és *karatnai* egyházközségeknek előfizetését az 1899. évre vettük s nyilvánosan nyugtázzuk.

T. Papp Lajos, ref. lelkész és egyhm. pénztárnok úrnak. Erdő-Csinád időközben befizette az előfizetést s igy ez összeget visszaküldöttük az egyháznak.

Nt. Bartalus János esperes urnak. A bukaresti segédlelkésztanitói állomás pályázati hirdetése lapunkban immár két izben jelent meg. Kérjük a *kétszeri* hirdetés árát, azaz: 4 forintot beküldeni.

Nt. Ravasz János esperes úrnak. A m.-bándi papi állomásra vonatkozó pályázati hirdetés dijából 1 frt. még mindig hátralékos.

A zilahi hirdetésért még 1 forint jár.

Hivatalos rész.

1886—1899. KÖRÖZVÉNY

Valamennyi ehm. nagytiszteletü esperesi hivatalának és az érdekelt collegiumok m. t. Előljáróságának.

Dr. Szabó Mihály kir. tanfelügyelő „Tanítók (tanitónők) jogai és kötelességei« cz. munkájának 3-ik bővitett és teljesen átdolgozott kiadása megjelenvén, megszerzését szivesen ajánljuk.

Kapható a szerzőnél Nagy-Enyeden. Ára 2 frt 60 kr.

Kolozsvártt, 1899. május 29-én.

Dr. Vályi Gábor, elnök. *Dr. Török István*, h. tanügyi előadó.

295—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett ***zilahi*** második ***papi*** állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Lakás, 800 frt készpénz, az egyházmegyei és a kebli ügyviteli szabályokban megállapitott stóla, mintegy 20 hold tagosított canonica portio haszonélvezete, melynek adóját az egyház fizeti.

Kötelessége: minden második héten papi szolgálat a templomban és templomon kivül, — a törvényben és az ügyviteli szabályokban előirt kötelességek teljesítése. hetenként 8 órai vallástanitás.

Pályázati határnap 1899. julius 10. Folyamodványok nt. Viski Pál esperes aához Zoványba küldendők.

Megjegyeztetik, hogy a mennyiben a félfizetést az az özvegy élvezi: a megválasztott a 800 frt fizetésnek 1900 ápr. 24-ig csak felét fogja venni.

A fizetés az állás elfoglalása napjától kezdve folyósíttatik.

Kolozsvártt, 1899 junius hó 9 én.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

291—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett, *küküllő-széplaki* IV. oszt. egyházközség *papi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: új papi lakás, kert és gazdasági épületeken kivül: készpénz 301 kor. 28 fillér, földérték 90 kor., 10 hl. búza, 82 kor. 72 fillér, 22 hl. szemes töröbuza érték 133 korona 98 fillér, 42 hl. csőstöröbuza 84 kor, 6 kl. 21 liter bor 86 korona 80 fillér, fapénz 21 korona 9 fillér, kender vászon 13 korona 24 fillér, összes érték 813 korona 94 fillér.

Kötelessége az elválasztandónak a törvényben előírt összes lelkészi teendők végzése a helyi állami iskolában a ref. tan. kötelesek vallásos oktatása, melyért külön tisztelet dijat fog kapni az államtól

Pályázati határnap 189á. julius hó 10-ike.

Folyamodványok nt. Nemes Árpád esperes aához Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvártt, 1899. junius 9.

Dr Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

185—1999. PÁLYÁZAT

torna-tanári állásra.

A nagyenyedi Bethlen kollegiumnál halálozás folytán megüresedett rendes tornatanári állás 1899. szept. 1-re be fog töltetni.

A megválasztandó tanár kötelességei:

a) A testgyakorlás tanitása s a kirándulások vezetése a főgimm. öszes osztályaiban.

b) A testgyakorlás módszerének közlése s a gyakorlások vezetése a kollégiummal kapcsolatos néptanitó képzőben, ide értve az elemi s a gyakorló iskola testgyakorlásainak vezetését.

Rendes fizetés az intézet pénztárából havi előleges részletekben: 800 frt. évi törzsfizetés, ötödévi korpótlékokkal, melyek közül az 1., 2., 4 dik 100—100 frttal, a 3., 5-dik 200—200 frttal számittatik és lakás természetben, vagy 200 frt szálláspénz.

A megválasztandó az 1894. évi XXVII. t. cz. alapján létesitett nyugdijintézetnek köteles tagja. A másutt töltött szolgálati évek korpótlék szempontjából nem számittatnak be.

A megválasztandó torna-tanár egy évi próbaidő mulva lesz állandósítható.

A pályázóktól megkivántatik, hogy a vivásban, valamint a különböző sport nemekben jártasak legyenek. A vivásból adandó leczkékért az önként tanulók az Előljáróság külön határozata szerint szabályzandó dijakat fognak fizetni

A pályázók életkoruk, vallásuk, állapotuk, képzettségük, képesitettségük s eddigi szolgálataikról szóló okiratokkal fölszerelt folyamodásukat a kollegium Előljáróságához f. évi julius 15-ig terjesszék be.

Ha a pályázat eredménye nem volna kielégitő, a fent jelzett munkakörre rendes torna-tanár választásáig helyettes tanár fog alkalmztatni évi 600 frt. fizetés és 120 frt. szálláspénz javadalmazás mellett.

Kelt Nagy-Enyeden, a Bethlen-koll. Előljáróságának 1899. junius 6-án tartott üléséből.

Zeyk Dániel, főgondnok. — *Székely Ödön,* előlj. jegyző. tanár.

PÁLYAZATI HIDETÉS.

A nagyenyedi ref. Bethlen koll. főgyimnasiumánál az 1899-1900-ik tanévre egy helyettes tanári állás töltetik be évi 800 frt. fizetés s a kollégiumban egy szobából álló lakás javadalmazással.

A megválasztandó a tanítási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles résztvenni. Az illető a gymn. konvictusi segédfelügyeletért, ha azt elvállalja, illetőleg reá bizzák, diligentián teljes kosztot fog élvezni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a mennyiségtan-természettani szakot végezték.

Az okmányokkal fölszerelt folyamodások a Bethlen kollegium Előljáróságához f. év jul 15-ig beküldendők.

N-Enyed, 1899. jun. 6.

Kollégium előljárósága.

PÁLYÁZAT.

A dunántuli ev reform. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgymnasiumában* üresedésben levő *Rajz és rajzoló geometriai tanszékre.*

A megválasztandó tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába vágó vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapitott tantárgycsoportositás szerint heti 20 óra számig eltanitani.

A megválasztandó tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 izben öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék, melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámittatnak, megjegyeztetvén, hogy a megválasztottat az egyházkerület idővel magasabb (1400 és 1600 frt alapfizetés) fizetési osztályba is sorozhatja.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozván, felhivatnak a pályázni akarók, hogy folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikkal, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, igazoló bizonyitványaikkal együtt *1899. évi julius 1-ig* küldjék be főtiszt. és mélt. Antal Gábor püspök urhoz R.-Komáromba.

Csak ev. ref. vallásu egyének vétetnek figyelmébe. A meválasztott tanár az országos tanári nyugdijintézetnek jogositott és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1899. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem biró tanárjelölt választatnék meg helyetes tanárul, annak évi fizetése 800 frt lenne. Tartozik azonban oklevelét egy év alatt megszerezni s ha a kivánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Pápán, 1898. jun. 1.

Daráni Ignác, főiskolai világi gondnok. — *Czike Lajos,* főiskolai egyházi gondnok.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 25. szám. Kolozsvártt, 1899. Junius 22.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Légy csöndes szívvel!

Fejes István átdolgozása.

Légy csöndes szívvel, megnyugodva
Életednek istenében;
Nála van minden jó számodra.
Nélküle hiú harcz minden.
Ő kútfőd és Ő a napod,
Világa mindennap rád ragyog. —
Légy csöndes szívvel!

Mint foly magadnak s másnak dolga,
Nincs az előtte elrejtve;
Szomorú szived bármi gondja
Nincs az égben elfelejtve.
Számon tartja könyhullásod,
Felhat hozzá fohászkodásod,
Légy csöndes szívvel!

Ha a világon senki sincsen,
Kinek hűségében bíznál,
Vigasztalód marad az Isten,
Jobb ő bármely barátodnál,
Titkos búdat is isméri
S idejét mindannak kiméri, —
Légy csöndes szívvel!

Felhallik lelked sóhajtása,
Hozzá hallik halk panaszod;
A mit nem biznál senki másra,
Neki bátran elmondhatod;
El nem távozik mellőlünk
S legott meghallja, a mit kérünk, —
Légy csöndes szívvel!

Hogy tartod fenn nyomoru élted,
Miből élsz meg? Mért aggódol?
Ő. a ki adta volt a létet
Megtartásodra is gondol
Keze anynyi jóval telve,
Tengert, földet betölt egyszerre, —
Légy csöndes szívvel!

Ő, ki az erdők madarának
A magszemet megmutatja;
Ő. a ki a mezei nyájat
Folyton táplálja s itatja:
Téged sem veszt el inséggel,
Sőt örömmel s vigaszszal tölt el, —
Légy csöndes szívvel!

Ne mondd, hogy nincsen semmi mentség
Nincsen sehol, ki segitsen;
Mert a hol legnagyobb a szükség,
Legközelebb ott az Isten
Hol én veled nyomát vesztem,
Ott van ő, hogy jóra vezessen,
Légy csöndes szívvel!

Bár késik néha segedelme,
De mégis eljön az végre:
Szorongat a várás tűrelme,
De az lesz idvességedre.
Lassan siess, célod éred,
Nemes gyümölcs későre éred, —
Légy csöndes szívvel!

Szenvedni kell! ez itt a törvény,
Mind az alá vagyunk vetve;
A nyomortól semmi élő lény
Nincsen a földön fölmentve.
Ki mondhatná, melyik lélek?:
Én semmi csapástól nem félek! —
Légy csöndes szívvel!

Lesz Isten népének szombatja,
Midőn az Ur megvált minket.
Megment a bajtól, szétszaggatva
Súlyos kötelékeinket.
A halál, ki Istentől jön,
Mindent bevégez majd e földön! —
Légy csöndes szívvel!

Ezzel mi is majd oda térünk
A boldogok seregébe;
Békével futva, békét érünk
A hívek közt fent az égbe'.
Ha Isten szavát megtartjuk,
Ott fent is örökké hallhatjuk: —
Légy csöndes szívvel!

Biztató jel.*

Nem régen, e b. lap 3-ik számában »Figyelemre méltó dolgok« czím alatt a m. kir központi statisztikai hivatal által egybeállított adatok alapján szomorú képét tártuk fel reformált anyaszentegyházunk jövőjének, reá mutatva azon két sebre, melyet az 1895. év okt 5 én életbe léptetett egyházpolitikai törvé nyek, nevezetesen a felekezetnélküliség még inkább a házasulandó pároknak a születendő gyermekek vallására vonatkozó egybekelés előtti megegyezhetése vágott prot. anyaszentegyházunk testén.

Feltártuk prot. anyaszentegyházunk vérző sebeit, melyek évről-évre való apadásunkat okozzák, s nyiltan kijelentettük azt is, hogy a veszteséget előidéző ok nem annyira a jelzett egyházpolitikai törvények, mint inkább hiveink hitbeli közönyösségében, a prot. öntudat hiányában van.

Ismételjük ujra: fennállásunk gyarapodásunkra nézve egy út áll előttünk s ez — a hitélet, a prot. öntudat felélesztése, intenzivebbé tétele, s egyszersmind gyermekeink erős prot. szellemben való nevelése.

Tekintsünk végig a róm. kath. anyaszentegyház történetén, s látni fogjuk, hogy nagy hatalma, külső fénye és roppant vagyona mellett a hitélet fejlesztése, s gyermekeinek erős kath. szellemben való nevelése volt, s az legerősebb fegyvere.

Egy oly egyház, melynek vezetéséből a világi elem csaknem teljesen ki van zárva, melynek hittételei a tiszta meggyőződéssel, a józan ésszel annyira ellenkeznek, s melynél az egész vonalon a szabad hitmagyarázat ki van zárva, csak is az ecclésia militáns erős kötelesség érzete, betöltése, a hitélet ápolása s ennek következtében a felekezeti szellem erős lüktetése következtében állhat fenn

Avagy nem ezt bizonyitja prot. anyaszentegyházunk története is; a lezajlott századok alatt átélt szenvedéseket, az elért sikereket nem a prot. öntudat nyilvánulása, a felekezeti szellemtől áthatott egyházunkhoz való erős ragaszkodás segitett elhordozni, kivinni? Bizony az a mult elég tanulságul, lelkesítő például szolgálhat minekünk is.

Igaz, a védelem a legnagyobb veszély pillanatában szokott legerősebb lenni, bizony, mondjuk, erre a legerősebb védelemre hiv fel prot. anyaszentegyházunk létérdeke.

Az egyházpolitikai törvények készületlenül találták prot. egyházunkat, míg ellenben a róm kath. egyház, bár ellenezte, a győzelem tudatával, teljesen felkészülve állt csatasorba.

Mi szellemi fölényünk, a józan észre hatását előbb-utóbb el nem téveszthető prot. vallásunk tudatában szinte elbizakodottak voltunk, kicsinyeltük a szellemi sötétségben tévelygő s a hitbeli dolgokban bigott ellenfeleink roppant táborát, nem gondolva meg, hogy a fa nagy korában is olyan gyümölcsöt terem, milyennek ágát fejlődése idején beleoltották, s hogy a nagy tömegek sulya mindig nagyobb erővel szokott a mérlegbe esni.

A következmény csalódásunk sajnos érzetére ébresztett fel, ujból tapasztalnunk kellett, hogy miként a nap a földet, akként a felvilágosultság is az emberek szellemét, gondolkozását csak fokonként világitja be, s a sötétségben levő helyeken erős őrállásra van szükség.

Az álomból kissé felserkentünk, s ime ébrenlétünknek már is biztató jelei mutatkoznak.

Az országos statisztikai hivatal a folyó év márczius hóban kötött vegyes házasságokról a következő kimutatást tette közzé:

1899. máczius havában a magyar birodalomban összesen 1051 vegyes házasságot kötöttek. Ebből Horváth Szlavonországokra mindössze 10 esik. A keresztyén zsidó házasságok összes száma 28, ebből 15 esetben keresztyén vőlegény vett el zsidó leányt, 13 esetben pedig ker. leány lépett zsidó vőlegénynyel házasságra. Az országban kötött 1041 vegyes házasságoknak egy nyolczadrészében (131 esetben) egyeztek meg a születendő gyermekek vallása dolgában, még pedig az esetek 56 százalékában az apa vallása javára. A legtöbb megegyezés, számszerint 51, ezuttal kivételesen a református vallásnak kedvezett, a róm. kath. fél javára 42, az ágostaiéra 17 a gör. keletiére 17, a gör katholikusokéra 9 megegyezést kötöttek. A 28 keresztyén zsidóházasság közül csak 3 esetben egyeztek meg a keresztyén (róm. kath.) fél vallása javára.«

Ez az eredmény, ha meggondoljuk, hogy református híveink száma az ország lakosságának csak 14 százalékát teszi, kivált a megelőző szomoru adatok után, kétségkivül kielégitő.

Igaz ugyan, hogy márczius az ugynevezett nagy bőjtre, a házassági tilalmas időbe esett a róm. katholikusoknál, s igy némileg érthető, ha a katholikusok kisebb számmal szerepelnek a statisztikában, mindazon által biztató jel ez prot. anyaszentegyházunkra, nézve mert azt mutatja, hogy csak a tetiek mezejére kell lépnünk, s vegyesházasságokat kötendő hitfeleink oldala mellett kell állanunk, s a kedvezőtlen számok reánk nézve azonnal megkorrigálódnak.

A kath. lapok figyelmét a dolgok ezen fordulata sem kerülte el, majdnem mindenik megfujta a harczi riadót, figyelmeztetve a klérust egyháza haladása nagy veszteségével szemben a teljes felelősségre.

»A Magyar Állam« szerint »a protestánsok megfeszitett munkássága kettős éberségre és munkára kötelezni a katholicismus vezéreit, mert világos, — úgy mond — hogy ott különös erőknek kell működni, s fokozatos buzgalommal iparkodnak pásztoraik a hívek összetartására és szaporitására.«

Teljes szivünkből óhajtjuk, hogy a »Magyar Állam«-nak bár ez egyszer igaza legyen, s a következő kimutatások is ily biztatók legyenek reánk nézve. Pedig ilyenek lesznek mindig, ha kezeinket a munkára vetjük, de különben nem.

Fel tehát a munkára lelkész társaim; anyaszentegyházunk, hazánk létérdeke parancsolja, vegye ki abból részét mindenikünk a neki adott talentum mértéke szerint, nem kényszerítésből, hanem igaz hivatás és kötelességérzetből, foglaljuk el helyünk nem csak a szószéken, hanem az iskolákban, a cura pásztorális minden térein, az ige velőkig. ható fegyverével híveink szivében, lelkében, és akkor időtlen-időkig hallani fog-

* Tárgyhalmaz miatt késett, de most is tanulságos (*Szerk.*)

juk a költő eme szavait: „Él magyar, áll Buda még,“ mert az erős alapokon nyugvó protestantismus fennfogja azt tartani.

Nemes Ferencz,
alsó-ilosvai ref. lelkész.

Egyházi élet.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Szederjes kisközségünk (Udvarhelyi egyh.) e hó 14-én szép, felemelő, megható ünnepély színhelye volt. Kovács Mózes lelkész, ki ugyanazon helyen 50 éve sáfárkodik, paptársait, barátait, jó ismerőseit övéivel egyetemben magához hívta, hogy vegyünk részt az ő örömében, s imádkozzunk vele s népével vigan, háládatos szivvel. Jubileum volt ez igaz, de nem azok közül való melyet a hízelgő világ ma sablonszerüleg oly gyakran termel. Nem 10, nem 20, nemis 25 év, hanem 50 év eredménydús pálya határát jelölte e nap. Oly nagy idő ez nyilvános pályán hogy önkénytelenül valami felsőbb meghatottság száll lelkünkbe.

Jó reggel már, a regényes helyen fekvő kis községbe érkezőt kellemesen lepi meg a nemzeti zászlókkal feldíszitett diadalkapu Az utcák és házak eleje zöld ággal van megrakva s mindenfelől becsületes, jámbor arcu, tisztességtudó nép felállva és kalapemelve, ünnepi ruhában köszönti az érkezőket, mintha mondanák: »köszönjük hogy ti is részt vesztek a mi örömünkben«. Tiz óra felé a szerény papi lak csak úgy reng a tisztelők hatalmas tömegétől A mi öreg Mózsi bátyánk könnyekig meghatva, még mindig igen élénk taglejtések között fogadja minden egyes érkezőnek szíves jókivánatait. Pap, orvos és hivatalnok három derék fia, már nagyszámú unokákkal dicsekvő két leánya azon fáradoznak, hogy a kedves vendégek minél othoniasabban találják magukat

11 órakor harangszóra az egyház kicsinye, nagyja, mintegy 35 lelkész s az idegen tisztelgők nagy serege, templomba vonúlt, mely zsúfolásig megtelt. A jelenlevő 8 énekvezér vezetése alatt mélyen megható gyülekezeti ének után Menyhárt András egyházmegyénk kiváló esperese inditá szivünket a jubilanssal egyetemben igazi hála áldozatra. Majd egy minden jelenlevőt könnyekig megható, mélyen járó szép és igazi beszédben mutata rá jubiláns képzettségére, jellemszilárdságára s munkásságára. Különösen beszéde kezdetén és végén remekül használta fel az alkalmat, hogy a szíveket és lelkeket egyszerre egy magasabb regióban ragadja. Esperesünk itt is fényesen bebizonyítá, hogy nemcsak kiváló, minta adminisztrator, hanem a szószéknek is mestere. Ugyancsak ő nyujtotta át jubilánsnak a papság remekkivitelű ajándék bibliáját, megható szavak kiséretében. Felolvasta a mi figyelmes és atyailag gyöngéd Püspökünknek Dr. Bartók György ő méltóságának szeretettől áradó üdvözlő leiratát. Majd Dr. Gyarmathy Dezső egyházmegyei gondnok üdvözlő iratát s végre tudomására jutott az ünneplő közönségnek Gr. Haller János egyházmegyei gondnok szives köszöntése is. Egyszerű, de megható ének után aztán elhagyta Isten házát az örvendező gyülekezet. Mi is legmagasztosabb, a legszentebb érzelmekkel eltelve lépegeténk a nagy népáradatban, csak egygyel nem tudtunk kibékülni, hogyan van az, hogy világi téren félennyi eredménydús munkás életet is igyekeznek az illetékes körök királyi kitüntetésekkel, rendjelekkel jutalmazni s minálunk egy papnak 50 évi lankadatlan, búzgó munkálkodása, éppen egy olyan őrálló helyen, mint Szederjes, nem ér meg annyit, mint egy vasuti bakter 30 évi váltó mozgatása. Ez nekem annálinkább fáj, mert egyházmegyénk 1893 óta most másodszor jubilál ilyen körülmények között, az akkori jubiláns még most is megjelent öreg társa örömünnepén, most 36 évi búzgó és sikeres papi munka után is, bár reszkető kezekkel, elhomályosuló szemekkel forgatja az evangeliumot s emeli a már nehéz palástot: mégis, úgy látom, nem igen teszünk lépéseket hogy egy szerény királyi kegy fényt hintsen hamar lehanyatló, sötétülő életalkonyára. Mert tudom én azt, hogy a jutalmat, elismerést nem külsőségekben, hanem öntudatunkban kell keresnünk és feltalálnunk, de másfelől azt is látom, hogy a külsőségeket sem ignorálhatjuk teljesen. Legalább nekem úgy jött a szederjesi templomban, ha valaki ama megható jelenetek után, Kovács Mózes mellére ő felsége a király nevében egy rendjelt feltűzött volna, ezen ünnepély hatása, jelentősége még egyszer akkora lesz vala.

Templom előtt a jubilanst, a megjelent papságot s idegen közönséget Kertész Mózes az egyház sz. gondnoka üdvözölte, egyszerü, keresetlen, de szívélyes szavakkal. Mire ismét Menyhárt esperes válaszolt, kérve röviden e népet, hogy tartsák meg e ritka nap emlékét s éljenek békességben tovább is hű őrállójukkal.

Végre mintegy 80-an jubilansnak iskolában felteritett asztalához ültünk. Természetes, hogy jó magyar szokás szerint, pohárköszöntőkben nem volt hiány s melyeknek központja ünneplésünk tárgya volt. Éltette éppen jubiláns, igen szép szavakkal szeretett Püspökünk ő méltóságát is, mi táviratban is tudomására lett hozva.

Mire a nap a regényes ormokon alá szállott, vagy a vonatokon vagy tengelyen elhagyák az ünneplők Kovács bátyánk csendes, de egy nehány órára zajossá vált otthonát. Kivántunk neki annyi jót, annyi napot az ő napjaihoz, ha az Isten csak ezred részét megadja, úgyis eléri jó egészségben boldogan a száz esztendőt övéinek s mindnyájunknak örömére. Úgy legyen!

Lajos János,
bögözi ev. ref. lelkész.

Egyházkerületünk közgyűlése.*

Erdélyi evang. reform. egyházkerületünk egyházi és világi választottjai, alig egy hónap letelte után, másodszor jöttek öszsze theol. fakultásunk disztermébe, hogy együttes munkájukkal építsék isten országának dicsőségét, anyaszentegyházunk egyetemes érdekű ügyeinek idejekorán végzésével.

Az általános érdeklődés, melyet néhai püspökünk merész conceptióival, nagy alkotásaival felköltött és állandóan fenntartott, örömmel láttuk, hogy nem csökkent, sem a megjelenők számában, sem a tárgysorozat véleménynyilvánítást

* Közóhajtásnak teszünk eleget, midőn közelebbről lefolyt közgyűlésünk képét a magy közönséggel megismertetjük.

involváló pontjainak minden oldalu megvilágításában és meggyőződésszerű állásfoglalásban sem

Mintha elenyészett volna a tanácskozásokban az üdvös eszméket, terveket is olykor beárnyékoló személyi háttér s felekezetközi ujabb helyzetünk mintha egyesítené a személyeket s óva öszszetartani igyekeznék, hogy egy testté forrasztva: erdélyi magyar kálvinista anyaszentegyházunk erőtlenségében dícsőitse meg Istennek csodatevő erejét, mindenható hatalmát!

Nem mondjuk, hogy: »a farkas a nyáj körül ólálkodik«; de érezzük, hogy ha külellenségtől nem is kell tartanunk, azon feladatok teljesítéséhez, melyre kötelez a »*mult*«, midőn nagy áldozatokkal létesített s anyaszentegyházunk jövő nagyságának s a korral lépést tartó fejlődésének korszakalkotó ifjú intézményei öregbítését a békés együttműködéstől várja; azon elhivattatás betölthetése pedig, mely az állammal és a felekezetekkel törvényileg újabb viszonyba s az eddigi tapasztalatok szerint kedvezőtlenebb helyzetbe állított »*jelenünket*« képezi feltétlenül megköveteli nem csak az egyetértést és békességet, de a vállvetett munkásságot és protestáns áldozatkészséget is, első sorban azoktól, kik anyaszentegyházunk kormányzásában részt vesznek, példájukkal hatnak s kivétel nélkül mindnyájunktól, kik előtt egyházunk régi dicsősége, jövő nagysága lelkesítő példa, szent czélként lebeg!

E két mozzanat, a »*mult*« iránti kegyelet és a »jelen« feladata meghatóan és lélekemelően találkoztak ezen közgyülésünk alkalmával b. e Szász Domokos püspök gyász- és Dr. Bartók György új püspökünk beiktatási ünnepélyein.

Ezek valának közgyűlésünk kimagasló mozzanatai. Rendkivüli érdeklődés mutatkozott az egyházkerületi főjegyzői állás betöltésénél és az egyházkerület vagyoni ügyeinek számbavevésére s ennek jövő kezelése iránt javaslattételre kiküldött hetes bizottság előterjesztésének tárgyalásánál, a nélkül, hogy zavarták volna a közgyülés hangulatát.

Egyházkerületünk főgodnokai: *br. Bánffy Dezső grót Bánffy György, br. Kemény Kálmán, Simó Lajos* és *Zeyk Dániel* a gyülésezés egész folyama alatt a tanácskozás éber figyelemmel kísérésével és irányitásával, alkalomadtán becses tájékoztatásuk és felvilágositásaikkal győztek meg arról, hogy egyházkerületünk kormányzata, az ennek ügyei iránt melegen érdeklődő, azok intézésében híven munkáló erős kezekben áll.

Magáról a gyűlés folyamáról az alábbiakban számolunk be.

Első nap.

Első ülés, május 25. d. e.

Egyházkerületi theol. fakultásunk dísztermének a gyülés tagjai és érdeklődő közönség részére szánt helyei már 9 óra előtt szorongásig beteltek. Pont kilencz órakor lépett be báró Bánffy Dezső, egyházkerületi legidősebb főgondnok, mint a gyülés elnöke, gondnoktársaival és főt. Dr. Bartók György püspök aával, meg-megújuló éljenzések között foglalva el az emelvényen számukra kijelölt elnöki széket és díszhelyeket.

A közgyűlést dr. Bartók György püspök imája előzte meg. Mire br. Bánffy Dezső elnöki megnyitó beszédében az erdélyi egyházkerület minden részéből igen szép számmal öszszesereglett egyházi és világi közgyülési tagokat és képviselőket szivélyesen üdvözölve, a gyülést megnyitja.

A gyülés megalakulása.

Elnök aa. előterjeszti, hogy dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző aa. a mult hó 18-án tartott közgyülésünkben püspökké választatván, a főjegyzői állásnak a tárgysorozat rendjén betöltéséig a főjegyzői teendők végzéséről helyettesítéssel kell intézkednünk. Közgyülésünk elnök aa. előterjesztésére és indítványára *főjegyzővé*: *Somkereki* Miklós széki esperes, segéd jegyzőké: *Bodor* Géza, alcsernátoni lelkész, *Kincs* Gyula zilahi, dr. *Borcsa* Mihály kolozsvári tanárok afiakat nevezi ki.

A közgyülésen megjelent tagok számbavételére *Kádár* János, elnöki felhivásra, felolvasta a tagok névsorát, miből kitünvén, hogy a határozathozatalra megkivántató 50 tag, többszörösen is kitelik a megjelentekből: elnök aa. a gyülést határozathozatalra jogosultnak s az igazgatótanács javaslatára dr. László Ferencz miniszterileg kinevezett sepsi szt.-györgyi tanár aanak a tagok sorába felvételével megalakultnak jelenti ki.

Napirend

A napirendet a tárgysorozat megállapítása nyitotta meg, közgyülésünk minden észrevétel nélkül elfogadva az igazgatótanács által összeállított s a közgyülési tagok közt előzetesen kiosztott javaslatban foglalt targysorozatot.

Elnök aa. bejelenti a hozzá közgyülésünk folyama alatt érkezett jelentéseket, ezek alapján közgyülésünk gr. *Kuun* Géza, *Pogány* György, *Dósa* Elek egyházmegyei főgondnokok, Bartha Lajos esperes és egyházkerületi közügyigazgató (director), br. Bánffy Kázmér egyházkerületi képviselő aainak távolmaradását igazoltnak tekinti.

A tárgysorozat első pontját képező, Ő Felsége Erzsébet királyné emlékezetének jegyzőkönyvi megörökítése tárgyában kelt ig.-tanácsi előterjesztést, közgyülésünk fájó részvéttel és meghatottsággal fogadva, az egyházkerületünk nevében Királyasszonyunk iránt érzett hálás kegyeletnek s Király Urunk Ő Felsége iránti legmélyebben érzett fájó részvétünknek kifejezésére tett intézkedéseket közgyülésünk jóváhagyó tudomásul veszi. Az egész müvelt világot megdöbbentő, a Felséges Uralkodó házat, nemzetünket és anyaszentegyházunkat mélyen lesujtó, ezen megmérhetlen veszteség felett érzett osztatlan fájó részvétének s ezzel a szenvedések tövis koronájával is megkoronázott királyasszonyunk Erzsébet Ő Felsége áldott emlékének leghálásabb megörökitésére jegyzőkönyvében is külön lapot szentel

Bizottságok kiküldése.

Közgyülésünknek első teendője levén a gyülésezése idején működő s a gyülésezés befejezésére kiküldetésükről beszamoló bizottságok kinevezése, ezek elnök aa. ajánlatára megalakíttatnak:

1. az ig.-tanácsi évi jelentés átvizsgátására és jelentésételre kiküldetnek: elnök Gyarmathy Zsigmond; tagok: Váró Ferencz, dr. Elekes Viktor, Sándor János, Lenárt József.

A kérvények megvizsgálására és előterjesztésére: elnök Molnár Albert, theol. tanár; tagok: Bihari Sándor, Nagy József esperes és Fejérvári Jenő.

3. A sérelmi ügyek megvizsgálására és előterjesztésére, elnök: gr. Wass Béla; tagok: Ravasz János, Nagy Lajos képviselő, dr. Farnos Dezső és Vincze Ödön.

4. Szavazatok beszedésére, elnök: Menyhárt András; tagok: Pap István, Muzsnai Károly, Vásárhelyi Boldizsár, Kóbori János, Lázár István és Kovács Dezső.

5. Az inditványok átvizsgálására és előterjesztésére, elnök: Apáthy Péter; tagok: Geréb Márton és Vén Mihály.

6. A testvéregyházkerületek jegyzőkönyveinek átvizsgálására és jelentéstételre, a jövő évi működési körrel, elnök: Pokoly József; tagok: Péter Károly és Tavaszy József.

A választás utján alakítandó, s a jövő évi működési körrel kiküldendő bizottságok, nevezetesen:

a) az ig.-tanácsi ügykezelést;

b) az egyházkerületi számadásokat;

c) az egyházkerületi közpénztárt vizsgáló bizottságok 3—3 tagjának megválasztását közgyűlésünk elrendelvén, elnök aa. ezekre a választást ma d. u. 3—5-re tüzi ki.

Szász Domokos püspök emléke.

Közgyűlésünk tárgysorozatának legszebb pontja a kegyelet ama megnyilatkozása, melyet b. e. Szász Domokos püspök emlékének szánt. Az ezt tárgyazó igazg.-tanácsi előterjesztést közgyűlésünk egyhangulag elfogadva, határozatilag kimondja, hogy: tekintettel *Szász Domokos* néhai püspök atyánkfiának egyházkerületünk anyagi és szellemi ügyei vezetésében 15 évi püspöksége ideje alatt kifejtett fáradhatlan tevékenységére, odaadó buzgalmára és el nem évülő érdemeire, nevezett nehai püspök atyánkfia emlékét jegyzőkönyvbe iktatással is megörökíti és a helyet, hol szétomló porai pihennek, a *Nagy Péter* püspök sírját jelölő emlékhez hasonló emlékoszloppal jelöli meg, hogy ez emlékek együtt és egymás mellett hirdessék erdélyi egyházkerületünk ama két nagy püspökének nevét, kik közül az egyik az alapvetésben, a másik az épitésben tette magát feledhetetlenné közöttünk.

Egyúttal elrendeli, hogy emlékére az egyházmegyék, püspöki vizsgálat alatti egyházközségek és nagyobb egyházközségek gyászistentiszteletet tartsanak, emlék-oszlopára gyüjtést rendezzenek, s az emlékoszlopra befolyó esetleges felesleg a szeretetház javára, ezen utolsó nagy alkotására fordíttassék.

Elnök aa. ezzel a következő ülés idejét ma d. u. 4 órára tüzve ki, fölhívja közgyűlésünk tagjait a Szász Domokos püspök emlékére rendezett egyházkerületi gyászünnepélyen részvételre. Ezzel közgyűlésünk tagjai, a főgondnoki kar és püspök aa. vezetése alatt, testületileg a belfarkas utczai templomba vonulnak, hol a hatóságok és testületek képviselői és a közönség tömött sorai által szorongásig telt templomban, a ref. egyházi vegyeskar és a földész énekkar közreműködése mellett gyászimát Dr. Bartók György püspök aa., gyászbeszédet Kenessey Béla, theol. igazgató atyánkfia tartott.

(Folytatjuk.)

Bodor Géza

Irodalom.

Pénzügyi Kódex. I. Illeték-Egyenérték jogi személyek, *egyházi*, és világ községek, egyletek intézetek, testületek, társulatok, kir. adóhivatal, ügyvédek és pénzügyi tisztviselők számára. Irta: *Dr Szabó Sándor*, a sárospataki jogakadémián a magy. pénzügyi jog nyil. rend. tanára. — A tudós szakférfiunak e művét addig is, míg bővebben méltathatnók, egyházmegyei könyvtárainknak, collegiumainknak, vagyonosabb egyházközségeinknek igen ajánljuk. A mű előnyeit *Dr. Szabó Sándor* neve teljesen garantirozza.

S. Szabó József, Elek Lajos, Dr. Nagy Zsigmond a debreczeni kollegium oratoriumában a most lefolyt tanév folyamán gyermekistentiszteleti beszédeket tartottak a Szeretetről. A három beszéd (series-predikaciók) most 10 kros füzetekben is megjelent, mert, mint e derék beszédek derék szerzői igen helyesen irják, »e füzetkéknek tanítványaink között való szétosztása által a zsenge keblekben felköltött vallásos érzéseket állandósítani óhajtjuk« stb E füzeteknek széles körű elterjedést kívánunk.

Különfélék rovata.

Az ev. ref. egyetemes konvent egy napos rendkivüli ülése f. hó 14 én tartatott meg. Az ülés szokásos megnyitása után Kun Bertalan püspök szivesen üdvözli dr. Bartók György püspökünket s kegyeletesen emlékezik meg Tóth Sámuelről. Tudásul vétetik, hogy a kultus-miniszter a közalapot illető 100 ezer forintos államsegélyt kiutalványozta. Kenessey Béla jelentést tesz a kongrua kiegészítés ügyében. A beérkezett 1465 kérvény között oly hiányos kérvények is vannak, melyek fel nem terjeszthetők. Ilyenek például a felső baranyai egyházmegye kérvényei is Pártololag terjesztetik föl 1439 kérvény és pedig I. *A dunamelléki kerületből* s ennek nyolcz egyházmegyéjéből 104 egyház Ennek szükséglete 1200 koronáig: 11722 korona 29 fillér; 1600 koronáig: 49,682 korona 17 fillér; fuvardij czimen 5490 korona, káplántartási dij czimen: 3)00 korona; 2. a *dunántuli* kerület 9 egyházmegyéjéből 208 egyház. Ennek szükséglete 1200 koronáig 46.036 korona 20 fillér. 1600 koronáig 125,548 korona 23 fillér, fuvardij czimen 15.090 korona, káplántartási dij czimen 2500 korona; 3. a *tiszáninneni* kerület 8 egyházmegyéjéből 30) egyház. Ennek szükséglete 1200 koronáig 94,633 korona 4(fillér, 1600 koronáig 220,259 korona 41 fillér, fuvardij czimen 17.710 korona, káplántartási dij czimen 1400 korona; 4. a *tiszántuli* kerület tizenhárom egyházmegyejéből 381 egyházat. Ennek szükséglete 1200 koronáig 123.712 korona 61 fillér, 1600 koronáig 268 663 korona 97 fillér, fuvardij czimen 8060 korona, káplántartási dij czimen 1828 korona 09 fillér; 5. az *erdélyi kerület* tizenhét egyházmegyéjéből 446 egyház. Ennek szükséglete 1200 koronáig 193 261 korona 49 fillér, 1600 koronáig 377.959 korona 67 fillér, fuvar dij czimen 19.510 korona, káplántartási dij czimen 5)0 korona. Összesen 1439 egyház. Ezeknek szükségletét a konvent 1200 koronáig 469.366 koronában, 1600 koronáig 1.043.113 korona 45 fillérben, fuvardij czimen 66.679 koronában, káplántartási dij czimen 9228 korona 09 fillérben mutatja ki.

Az a néhány kérvény, mely most nem volt föl-terjeszthető a kultusz-miniszterhez, később terjesztetik föl a végrehajtó bizottság által a konvent eziránti fölhatalmazása alapján. A konvent fölkéri a minisztert e pót fölterjesztések elfogadására s egyszersmind eshetőleges fölvilágositások nyujtására a végrehajtó bizottságot jelöli meg

Ezután *Sass* Béla terjesztette elő az elméleti jog- és államtudományi államvizsgálatra vonatkozó törvényjavaslattal foglalkozó tanügyi bizottság jelentését. A felirat örömmel és köszönettel fogadja a miniszternek a jogi szakoktatás szinvonalának emelése érdekében kifejtett munkásságát; azután a jogi és államtudományi vizsgák reformjáról szóló javaslatra teszi meg észrevételeit. Óhajtotta volna, hogy a jogi szakoktatást betetőző államvizsgálatra vonatkozó tervezetek egy, a jogi szakoktatást részletesen szabályozó törvény keretébe illesztettek volna be. Helyesli, hogy a törvényjavaslat-tervezet egységessé teszi az államvizsgálatot s ily módon szakit a jogi szakoktatás természetével ellenkező

bifurkáczió rendszerével. Több kevésbbé lényeges észrevétel után arra kéri a felirat a minisztert, hogy ejtse el azt a tervet, mely szerint csak a királyi Táblák székhelyén lehessen vizsgálatot tenni, mert, ha ez törvény nyé lessz, azok a jogakadémiák, melyek nem esnek a Táblák székhelyére, teljesen lehetetlenné lesznek téve. továbbá kéri azt is, hogy a vizsgáló bizott. elnöke ne biró, hanem tanár legyen, mert ezzel a vizsgázandók könnyebben érintkezhetnek.

E jelentés mint a szakbizottság felirata terjesztetik föl a miniszterhez a konvent tudásul vétele mellett.

Most *Molnár* Béla, mint a közjogi bizottság előadója bejelentette, hogy gróf *Khuen-Héderváry* horvát bán *Kun* Bertalanhoz átiratot küldött, melyben tudatja, hogy a horváth- és szlavonországi helvét hitvallás evangélikus egyház külső jogi viszonyaira vonatkozó törvényeket megalkották és azok szentesitést nyertek. Ezek után bekövetkezett az az állapot, hogy az ev. ref egyház törvényei Horvát- és Szlavonországban is érvényre emelkedtek. Tekintettel azonban arra, hogy ebben a törvényben vannak olyan pontok, melyek a horvát törvényekkel nem egyeznek meg, szükségessé vált az ilyenek pontos módosítása. A módositás a zsinat föladata lesz

Kenessey Béla, mint az adóügy reformálását előkészítő bizottság előadója referál a bizottság eddigi működéséről. Az egyházi adóreform ügyében ujabb összeirás lesz s a bizottság által készített utasitás és kérdő ivek a gyülekezeteknek megfognak küldetni. — Tudásul vétetett, hogy a nagyenyedi kollegium 21 ezer forintos kölcsöne törlesztésére a kultuszminiszterium államsegélyt engedélyezett

A konvent befejeztével az egyházi bíróság ült össze *Tisza* Kálmán elnöklete alatt, hogy itélkezzék *Begedy* Lajos gyöngyösmelléki lelkész fölött, a ki — a hivek panasza szerint — jóváhagyás nélkül, az egyház pénzéből épittetett lelkészlakot, azonfelül összférhetetlen természetü olyannyira, hogy a gyöngyösmellékiek már a templomba se akartak járni, többek közülök pedig fedezetnélküeliekké lettek. Az egyházmegyei bíróság *Begedyt száz forint* pénzbirságra itélte. Az egyházkerületi bíróság *Begedyre* nézve kimondta a *hivatalból való elmozditását*. A konventi bíróság ma az egyházmegyei bíróság itéletét hagyta helyben.

A »Debr. Prot. Lap« legujabb száma czikksorozatot kezd meg ily czim alatt: »Unió-e vagy uniformites?« A czikksorozatból még csak egy közlemény látott napvilágot, de már a czim mutatja, hogy egy házalkotmányjogi fejtegetéseket kapunk. A protestantismus, valamint az evangelium kétségkivül codexben is, alkotmányszervezetben is érvényesül, azonban protestantismus valamint az evangelium első sorban mégsem codex, mégsem alkotmányszervezet. A Debreczeni Prot. Lapban nem egyszer vettük észre azt a hajlamot, mely a protestantismust mindenekfölött alkotmányszervezetben keresi és pedig egy változatlan, ugyanazon, *egyetlenegy* alkotmányszervezetben. A »Debr. Prot. Lap« már-már testvérnek sem ismer el bennünket, mert egyházszervezetünk a testvérkerületek alkotmányától különbözik. A Debr. Prot. Lap ez álláspontja nem az unió, azaz: nem a különféleségek fölött egy magasabb egység; de az uniformitas, azaz: az individualitások eltörlése a föld szinéről. Mert szerinte a protestantismus, illetőleg ennek református ága, hogy fönnebbi szavainkat ismételjük, csak egy változatlan, ugyanazon, *egyetlenegy* alkotmányszervezetet tür meg. Sokszor tapasztaltuk, hogy különben eszes írók, kik valamely egyetemes elvet minden buzgósággal ugyan, de csak *egy* bizonyos szempontból tárgyalnak, az elvben rejlő egyetemességet az egyoldalú szempont által absorbealtatják. Pedig nem valami helyes dolog csak egyetlen toronyból nézni a világot. Most már reméljük, hogy a Debr. Prot. Lap kifejti előttünk, hogy mit kiván tőlünk valami olyast, mi unio volna, de nem uniformitas? Ennélfogva figyelemmel fogjuk kisérni *Nagy István* czikksorozatát, mely éppen most indult meg a debreczeni prot lapban s melynek sokat igérő czime; »Unio-é, vagy uniformitás?« Igaz, hogy Nagy István nem a legobjectivebb iró. Az ő különben tartalmas agyának functioját meg-meg zavarja kissé sürü vérének egy egy hullámtorlódása s aztán pathossal és és sarkasmussal szolgálja ki olvasóit, hol ezek higgadt logikát várnának. Polemizál *Váróval,* pedig Várónak lapunkban megjelent egyetlen rövid czikke igen jól világitotta meg az egész kérdést. És megrovásban részesit minket, mert ezt irtuk volt: „Egyházalkotmányunk történelmi karakterével okvetlen számolnuuk kell A mi erdélyi egyházalkotmányunk be van itt olvadva a református népélet organismusába. E sorainkban, kérjük szépen, nincs semmi „nagy tévedés a történelmi igazságra nézve." A „presbyterialis" sürgetésekkel szemben mindig oda állíthatjuk az erdélyi egyházalkotmánynak azt a történelmi karakterét, mely küriarchikus, sőt némi tekintetben klerikalis, de nem presbyterialis. „A mi erdélyi egyházalkotmányunk be van itt olvadva a református népélet organismusába. E szavainkban pedig ismét nincs „nagy tévedés a népélet psychologiájára nézve Nincs tévedés, akkor sincs, ha szavainkat csak legujabb, alig 28 éves alkotmányszervezetünkre alkalmazzuk is. A nép psychologiával kapcsalatos itéleteinknél nem szükség mértékül talán az »örök« emberiséget vennünk, mert elég a — *generatio.* Tehát idézett és kifogásolt sorainkból bajos dolog tévedést bizonyítni reánk. Mi ismételten mondjuk, hogy egyházalkotmányunkban nem egy módosítani való rendelkezést találunk s lelkészi karunk nagyobb érvényesülését éppen óhajtjuk Ez azonban jól összhangba hozható ama szavainkkal, hogy »egyházalkotmányunk történelmi karakterével okvetlen számolnunk kell. Egyúttal értesíthetjük itt az illetőket, hogy *Dr. Bartók György* püspökünk az egyházalkotmányi kérdéseket is gondjaiba vette, e tárgyban tanácskozást is tartott és statusgondnokainkkal is értekezett. Egyházszervezeti fejlődésre minden bizonynyal van kilátásunk; azonban az egyházszervezeti fejlődés alatt mi részünkről nem valamely következetesen kivitt presbyterialis rendszert értünk.

A kultuszminiszter a vallásos nevelés érdekében. A kultuszminiszter 32.543 99. szám alatt a kir. tanfelügyelőkhöz a következő rendeletet intézte »Ismételten hangsulyoztam, hogy a népiskolai iskolázást csak úgy tartom a népoktatási törvény intencziói val megegyezőnek és eredményesnek, ha a tanitás mellett *kiváló gondot forditanak a tanitók a hazafias és vallás-erkölcsös nevelésre* és ha úgy az iskolában, mint a társadalmi és magánéletben gyöngédséggel és jó példával hatnak növendékeik vallásos érzületére. E czélból kötelezőleg elrendelem, hogy mindenütt, a hol az illető egyházak lelkészei a rendes tanórákat meg nem zavaró istentiszteletet tartanak a lelkész vagy az állami iskolai gondnokság kivánságára, illetőleg határozatára, nevelői feladatukból kifolyólag és fegyelmezés szempontjából is *kötelesek az állami elemi iskolák tanitói, illetvi tanitónői a sajátfelekezetükhöz tartzó növendékeket az istentiszteletre elkisérni és ott rájuk felügyelni.* Megjegzem, hogy mindennapi istentiszteletre való járásra az ellemi iskolai tanulók őszszel a mennyiben az időjárás megengedi, legföljebb október végéig, tavasszal pedig április hó 1 től kezdődőleg kötelezhetők és e mellett a téli ünnepi és vasárnapi istentiszteletre való járás alól is a gyöngébb szervezetü vagy gyöngébb ruházatu tanulók a szülők vagy az osztálytanitók óhajtására fölmentendők.

Lapunk szerkesztőjének, mint Kolozsvártt egyházi vallástanításunk felügyelőjének a presbyteriumhoz beadott jelentéséből nyilvánosságra kell hoznunk a következő sorokat: „A vallásos és egyházias nevelés ügyét az iskolai vallástanításon kivül gyermekis-

tentiszteletek tartásával is szolgáltuk 1898 nov. től kezdve 1899. április haváig. Ki kell itt emelnem a polg. leányiskola derék igazgatóját: *Pallós Albert* aát, ki az említett időszak alatt a theol. fakultás dísztermében rendszeresen tartott gyermekistentiszteleteken való megjelenésre az állami polg. leányiskola növendékeit buzdította s ott a mindig nagy számban megjelenő növendékekkel s az államiskola reformatus tanerőivel együtt maga is megjelent.“ A jelentés e sorait szivesen reprodukáljuk lapunkban. hogy olvasó közönségünk is elismerést érezhessen az állami polg. leányiskola derék igazgatója iránt, ki hivatásának magaslatán áll s a helyes nevelés titkának mélyébe lát és növendékeinek valláserkölcsi épülése körül kifejtett buzgolkodásával a kultuszminiszteri intentiónak is megtestesülésében igen érdemes munkatárs.

Vallásvizsgák. Kolozsvár város területén levő felekezeti, állami, községi alsóbb és felsőbb iskolák ev ref. vallásu növendékeinek vallásvizsgája most van folyamatban. Benső lelki örömmel konstatáljuk, hogy az eredmény eddig elő általában kielégitő, sokszor meglepő. A hitoktatók a protestantizmus követelményének megfelelő módon tanítják a vallást, midőn a vallásos nevelés által az ész és szív hármoniájára törekednek. E törekvésnek tulajdonítható, hogy gyakran egészen kicsiny gyermekek nemcsak ismerik Jézus élettörténetét, hanem annak főbb mozzanatait értelmezni is képesek. Reméljük hogy a mai fiatalabb nemzedék ekkor az idősebbnek helyére lépve, legalább tudni fogja, hogy miért kálvinista és mit vár tőle az anyaszentegyház? Talán felesleges is mondanunk, hogy nekünk a tudatlanság — nem akarjuk mondani: butaság – okoz legtöbb bajt. Ez szüli az anyaszentegyház iránti közönyt az életben. Ha a növendékek kellő vallásos ismeretek nélkül kerülnek ki az iskolákból, reájuk nézve mindegy, akár Mohamed követői akár pápisták, akár kálvinisták. Egyiket sem tartják jobbnak a másiknál s ha mégis választaniok kell, sok esetben oda huzódnak, hol a cultus az érzékeket csiklandozza s az egészségtelen kedélyt elzárva a főtől, mintegy téli ruhába öltözteti és elhiteti, hogy a kábitó meleg, mely igy származik, az isteni léleknek ujjáteremtő, megelevenitő melege. Nincs mit csodálkozzunk az áttéréseken, a reversalisoknak megdöbbentő módon való szaporodásán. Az ilyen jelenségek oka egyszerüen a tudatlanság, vagy ha jobban tetszik, a közöny, de ennek alapján mégis csak a tudatlanság. Ennek elenyésztetésére kell törekednünk és azt csak úgy tehetjük, ha a vallásos nevelést elvégre komolyan lelkiismeretes szigorral veszszük. Diximus et salvavimus animam nostram. —c.

Gyászlap. *Gidófalvi id. Csiszér Gábor* egerpataki ev. ref. lelkész, a sepsi ev. ref. egyházmegyének 20 éven át esperese, 1848—49-es honvéd, életének 74, papságának 50 évében, folyó hó 14 napján elhunyt. A munkás, derék, önfeláldozó élet után legyen emléke áldott.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület folyó évi julius hónap 4. és 5 napjain Hódmező-Vásárhelyen tartja meg XVI. rendes közgyűlését.

Zsidó panasz. A »dunántuli Prot lap«-ból veszszük szószerint a következő érdekes közleményt:» Ft. Körmendy Sándor egyházkerületi főjegyző úr szivessége juttatta hozzánk az alább olvasható zsidó panaszt. Tájékozással közöljük a főjegyző úr levelének nehány sorát: Jánosi Gábor ev. ref. szászvárosi főgymn tanár, ki 20 év alatt összetakarított 8000 frtjával egész Európát, Észak-Amerikát, Afrika fölközi tengerparti vidékeit, Kelet-Ázsiát és a Szentföldet beutazta, — ezen sok utazásához nyelveket tanult, előismereteket gyűjtött, helyszini érdekes megfigyeléseket, tanulmányozásokat följegyzéseket tett, de a kit e nagy zelozitással tett folytonos munka, fáradság és izgalom annyira kimerített, hogy most nyugalomra van utalva, a kolozsvári püspöki fölavatásról visszatérő utasoknak élményeiről beszélgetve, ma is meghatottsággal gondol vissza ama jelenetek egyikére, a midőn a jeruzsálemi zsidó zarándoklók minden szombat előestéjén Salamon régi falánál (templom) földre vetve magukat, ezt a szószerint közölt szép imát elzokogják, a kikkel együtt sírt a szent falak elpusztulásán kesergőkkel ő is, *Zsidó panasz*: A palotáért, mely puszta lőn, a templomért, mely főtdulatott, egykori nagyságunkért, mely tova tünt, itt ülünk elhagyottan és sirunk; — mondja az előimádkozó és a jelen levő nagy tömeg a falhoszszában földre borulva felel: A pusztulás napját el nem feledve, hordozzuk Jeruzsálem bánatát, mely anyánk vala, dajkált. felnevelt, itatott isteni lélek italával, mely ott takadt. De nem hagyott árván az Atya (?), az örökkévaló! Vigasztalj Atyánk és Urunk! kik szomorkodunk Sion és gyászolunk Jeruzsálem felett; vigasztald agyászoló várost, mely földulatott, meggyaláztatott és puszta lőn! Amen.»

Vallástudományi kongressus. A jövő évi párizsi világkiállitás alkalmával tartják a második nemzetközi vallás tudományi kongressust Párizsban. Az első pár év előtt Stockholmban tartatott. A kongressus távol minden felekezetieskedéstől tisztán tudományos jellegű lesz, a vallásról mint historiai és socialis jelenségről fognak tárgyalni. A polemiát már a programm kizárja. melynek nyelc pontja 1. A civilizálatlan népek vallásai. 2. A legszélső kelet vallásai. 3. India vallásai. 4 Perzsia vallásai. 5. A semiták vallásai, ideértve Egyptoméit is. 6. A görögök és rómaiak vallása. 7. A germanok skandiánok és szlávok vallása. 8. Kereszténység. A kongressus szeptember első hetében tartatik 1900-ban.

Egy szép ajándék és zárókő elhelyezés. A zalathnai egyház, mely az 1848-ban elpusztított templomát a legutóbbi évek alatt a romokból kiemelte s díszesen restaurálta s most már a templom belső berendezési és felszerelési munkáját végzi, a mult héten nagyon szép ajándékban részesült. Ugyanis Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszter úr őnagyméltósága egy, a zalathnai kőfaragó ipari szakiskola által készített, művészi kivitelü 150 frt értékü urasztalt kegyeskedett az egyháznak ajándékozni. Folyó hó 14-én, az egyház előljárósága s az érdeklődő hívek jelenlétében, az urasztala fölállítása alkalmával helyeztetett el az építkezést befejező zárókő is, beletétetvén abba a zalathnai egyház ez alkalomra megirt története, a legutóbbi egyházker közgyülések jegyzőkönyve, a névkönyvek, az egyházi törvénykönyv 1—1 példánya s az egyházker. hivatalos lap legutóbbi számai és több érdekes tárgy s okmány. Az egyik pergamenre irott okmány azt adja emlékezetül, hogy bevégeztetett ezen templom restaurálása az Urnak 1899-ik esztendejében, a mikoron is az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek vala püspöke Dr. Bartók György, generalis nótáriusa Kenessey Béla, generalis direktora Bartha Lajos; a gyulafehérvári egyházmegyének esperese Dr. Elekes Viktor, főnótáriusa Ferenczi István, d rectora meg Gruzda Domokos; a mi zalathnai ekklánknak pedig vala lelkipásztora Ferenczi István, curatora Gere András, jegyzője Kolonics Lajos, a presbyterek ezek valának: Ajtay Gy., Csánky J., Molnár K , Czeteni J., Vass M., Földessy J., Váczi L., Kele I, Karpai J., Nagy L , Farkas D., Butyka L. Az orgonistai teendőket pediglen ifj. Ferenczi István, a lelkészünk 8 éves kis fia végzé.

Lapunk felelős szerkesztője pár nap mulva el fog útazni Kolozsvárról s távollétében tiszt. *Molnár Lőrincz* lelkész aa. veszi át ideiglenesen a szerkesztést. A közleni valók tehát ez idő alatt az. ideiglenes szerkesztő aához küldendők.

Sajtóhiba kiigazítás. Lapunk 23. számában a 187. oldal felülről számított 27. sorában »le nézni« helyett: *le mérni* olvasandó.

Kiadóhivatal izenete.

M.-Sülyei gondnok úrnak. A most küldött 4 frt 50 krral a *folyó* évi előfizetés ki van egyenlítve, mert a mult évben 50 kr. túlfizetés volt. Másféle befizetés nem történt.

Hivatalos rész.

1722—1999. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A deési egyházmegyébe kebelezett s lemondás folytán megüresedett kide csomafái körlelkészi állomásra ezennel pályázatot hirdetünk.

E körlelkészséghez tartoznak, a kidei anyaegyházon kivül, a csomafájai és gyulai leány-egyházak, valamint a szomszédos falvakban elszortan élő ref. hivek, melyeket és kiket koronként meglátogatni a körlelkész kötelességéhez tartozik

A körlelkészi fizetés 393 frt 38 kr., melyből pénzfizetés 347 frt 96 kr, közmunka érték 29 frt és a 16 hold 734 □ öl kanonika kataszteri tiszta jövedelme 16 frt 42 kr. Ezen kivül jó lakás, gazdasági épületekkel, gyümölcsös és veteményes kerttel.

Pályázati határidő *folyó évi julius 1-je*, mely időig a kellőleg fölszerelt folyamodványok főtiszteletü Dr. Bartók György püspök aához küldendők.

Kolozsvártt, 1899. junius 9-én.

Becsek Lajos, elnökselyettes. *Maksay János,* számvevő.

307—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *körtvefái* egyházközségben pályázat nyittatik

a) *A kántor-tanítói állásra* Javadalma kerttel és gazdasági épületekkel biró tisztességes lakáson kivül, 70 frt kegypénz az egyházközség pénztárából; 7 hold 518 négyszögöl 1 ső osztályu szántó és 1002 négyszögöl kaszáló haszonélvezete, a melynek kataszteri tisztajövedelme 50 frt., de haszonbéri értéke kétszeresénél is több; természetben kiszolgáltatott fa és gabona 191 frt értékben és 89 frt államsegély, összesen 400 frt;

b) *az ujonan rendszeresitett másodtanítói, illetőleg tanítónői állásra.* Javadalma 250 □ öl kerttel, 2 szoba, konyha és kamarával ellátott lakáson kivül, az egyházközség pénztárából 25 frt, a felekezetnélküli iskola földjének jövedelméből és tőkepénze kamatjából a községtől 35 frt; az egyházközségtől 10 frt. értékü 2 öl kemény tüzifa; 320 frt államsegély, összesen 400 frt.

A tanító aa. a tanításon kivül köteles elvégezni a kántori teendőket és vezetni a faiskola munkálatait is, s a tanítónő kézimunkát tanítani a leányoknak.

Pályázati határnap 1899. julius 15. A folyamodványok nt. Tavaszy József, esperes aához küldendő M.-Péterlakára, u. p. Szász-Régen

Kolozsvárt, 1899. jun. 19-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök

322—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *Somosdi* egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kivül. 1. Évnegyedenként előrefizetendő készpénz 400 frt. 2. Szántó 4 hold 1107 □ öl, melynek tisztajövedelme 25 frt. 3. Tüzifa 3 öl szinfa, egy szekér ág, értéke 25 frt. Összesen 450 frt.

Pályázati határnap 1899. jul. 15.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához Nyárád-Szeredába küldendők

Kolozsvártt, 1899. jun. 19 én

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

338—1899 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egykázkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *Szőkefalvi* IV oszt egyházközség papi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tiszteséges lakás és gazdasági épületeken kivül: 30 hold egy tagba levő szántóföld haszon élvezete, melynek díjlevéli értéke 69 korona, termények értéke 214 korona, kamarai javadalma 78 korona, br. Baldácsi alapból 100 korona, szolgálmányok értéke 50 korona, csüdőtelki fiókegyházból 20 korona. Összes érték 531 korona.

Kötelessége az elválasztandónak a törvényben előirt összes lelkészi teendők végzése, a létesitendő állami iskolában a ref. tankötelesek vallásos oktatása, melyért külön tisztelet-díjra számithat az államtól.

Pályázati határnap: 1899. Julius hó 15.

Folyamodványok nt. *Nemes Árpád* esperes aához Maros-Ujvárra küldendők,

Kolozsvártt, 1899. junius hó 21-én.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref püspök.

---

304 1899. PÁLYÁZAT.

A Nagy-Sajói ev. ref. egyházmegyébe kebelezett Szász Mátéi IV oszt. papi állomására ezennel pályázat nyittatik:

Javadalma hivatalos felszámitás szerint 480 frt 98 kr., melyből 152 frt. 33. kr, dézma kárpótlás, a többi az egyházközség tagjaitól járó kepe, magtár gabona és 14 hold 1410 □ öl kanonika-portio haszonélvezete melyek az adóját az egyház fizeti

Új lakóház, gazdasági épülettel és veteményes kerttel.

Pályázati határidő: julius hó 15 napja. Folyamodványok nt. Músnai Károly esperes aához küldendők Szász Czegőre, u. p. Kerlés.

Kolozsvártt, 1899. junius 18-án.

Dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök.

PÁLYAZATI HIDETÉS.

A nagyenyedi ref. Bethlen koll. főgyimnasiumánál az 1899 - 1900-ik tanévre egy helyettes tanári állás töltetik be évi 800 frt. fizetés s a kollégiumban egy szobából álló lakás javadalmazással.

A megválasztandó a tanítási kötelezettségén kivül az internátusi felügyeletben is köteles résztvenni. Az illető a gymn. konvictusi segédfelügyeletért, ha azt elvállalja, illetőleg reá bizzák, diligentián teljes kosztot fog élvezni.

Pályázhatnak legalább alapvizsgával rendelkező ev. ref. vallásu tanárjelöltek, kik a mennyiségtan-természettani szakot végezték.

Az okmányokkal fölszerelt folyamodások a Bethlen kollegium Előljáróságához f. év. jul 15-ig beküldendők

N-Enyed, 1899. jun. 6.

Kollégium előljárósága.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 26. szám. Kolozsvárt, 1899. Junius 29.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Igazgató-tanácsi jelentés.

(Folytatás.)

De most már e szomorú bejelentések után, legyen szabad, évi jelentésünk e bevezető részében egy örvendetes eseményről is megemlékeznünk.

Értjük alatta a püspökválasztást, melyet egyházkerületi közgyülésünk folyó évi április hó 13-án hajtott végre. Egyházkerületi főgondnokaink bölcsessége ugyanis belátván a hátrányt, hogy ne mondjuk veszélyt, mely anyaszentegyházunk e fontos állásának sokáig való üresen álltával könnyen bekövetkezhetett volna: az Igazgató-tanáccsal egyetértőleg, rendkivüli közgyűlés összehivását határozta el, kizárólag csak a választási aktus megejtésére, annak a férfiunak közbizalom útján való kijelölésére, a ki a nagyérdemü előde lehanyatlott kezéből kihullott munkát fölvehesse, bevégezze és egyházkerületünket, felséges hivatásának útján, kitartással és bölcsességgel vezethesse.

És az egyházkerületi közgyűlés bizalma, mint mindig, úgy ez alkalommal is megtalálta a nagy feladatok végzésére kész és képes férfiut: egyházkerületünk érdemes főjegyzőjében: főt. Dr. Bartók György aában, kinek püspöki állásában leendő legfelsőbb megerősitése iránt a kellő intézkedések megtétettek s azok alapján ünnepélyes beigtatása is ki van közgyűlésünk második napjára, május 26-ára, tűzve.

Áttérve már most évi jelentésünk szokásos tárgyaira: szólunk első helyen az egyetemes konvent általános érdekü végzéseiről, ismertetjük ezután a saját hatáskörünkben végzett munkálatokat, referálunk a múlt évi közgyülés különös utasitásainak teljesitéséről, végül pedig a főt. és mélt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten tett intézkedéseket sorolunk elé s kérjük azok utólagos jóváhagyását.

I.

Egyetemes konventünk folyó évi rendes üléseit ápr. 10—13. napjain, Budapesten tartotta, nagyméltóságu Tisza Kálmán világi és főt. Kún Bertalan aa. egyházi elnök vezetése alatt. Egyházkerületünk részéről megjelentek a konventi üléseken: főt. Dr. Bartók György, akkori h. püspök aa., Deésy Gyula és Molnár Albert aai., mint rendes, — Lénárt József aa, mint pót-egyházi képviselő; a világiak közül pedig br. Bánffy Dezső főgondnok aa ő nagyméltósága, Simó Lajos, Vályi Gábor dr. rendes- és Mezei Albert pótképviselő. Bartha Lajos és Parádi Kálmán aait betegség gátolta a megjelenésben

Mindjárt az ülések elején mély részvéttel vette tudomásul az egyet. konvent is b. e. püspökünk korai elhunytát s a néhai nevét és e névvel együtt magyar reformált egyházunk egyik nagy fiának emlékezetét hálás érzelmek között igtatta jegyzőkönyvébe. Az elhunytnak a különféle bizottságokban üresen maradt helyeit ez ülésen a h. püspök aa. töltötte be s azok legnagyobb részi fenn is tartattak a megválasztandó erdélyi püspök számára; a közalapi végrehajtó bizottságba pedig jelen közgyülésünknek kell választás utján a néh. püspök aa. által üresen hagyott helyre tagot választani.

A közalapi végrahajtó-bizottság részletes és tanulságos jelentését ez alkalommal sem mulaszthatjuk el összes espereseink és lelkészeink kiváló figyelmébe ajánlani s kérni őket, hogy annak tanulságait fölhasználni s a terhünkre irt hiányokat pótolni igyekezzenek.

Az országos közalap képezi ugyanis magyar egyetemes egyházunk újabb előhaladásának s jövő nagyságának legbiztosabb alapját. Ennek pénzalap fejlesztésétől s gyarapításától van függővé téve már is annyi könnyet letörlő országos gyámintézetünk jövő fennállása; innen nyertük a tőkeképző és innen várjuk jövőre is az épitkezési tőkekamat-segélyek legüdvösebb és legczélravezetőbb segélyezési módozatának fenntartását és kiterjesztését és erre az alapra hárulnak ama nem jelentéktelen kiadások is, melyeknek az egyházi adóteher könnyítése érdekében, már rövid idő alatt, fedezetet kell találnunk. És mindennek daczára évről-évre látjuk a sajnálatos jelenséget, hogy az országos közalapi adó összege csökkenésben van és a mi még sajnálatosabb: a csökkenés éppen erdélyi kerületünkben legnagyobb, így az előző évben is $6^1/_2{}^0/_0$.

Az előző évekről fennmaradt hátrálékok felhajtásában javulás mutatkozik kerületünknél, amennyiben a múlt évi $14^1/_2{}^0/_0$-os hátralék $4^1/_2{}^0/_0$-kal csökkent. Dicsérettel kell kiemelnünk, hogy a kolozs-kalotai, görgényi, erdővidéki, orbai és kézdi egyházmegyék, már évek óta, minden hátralék nélkül szolgáltatták be já-

rulékaikat és a hátrálékok rendezésében igen kedvező eredményeket mutattak föl a vajdahunyadi, gyulafehérvári, nagyenyedi, deési, széki, nagysajói, marosi, küküllői, nagyszebeni és udvarhelyi egyházmegyék. Fel tünően csekély egyházkerületünkben a reformációi perselypénz czímen befolyó összeg, sőt épen legnépesebb és vagyonosabb hivekkel biró egyházaink (Kolozsvár, M.-Vásárhely, K.-Vásárhely stb.) azok, melyek e czímen egy fillért sem szolgáltattak be a közalap pénztárába. Végül megemlítjük, hogy az országos közalap vagyonállaga (a Jordán-alapítványnyal együtt) egy millió nyolczvanezerötvenöt frt 8 kr. s hogy a folyó évben is 125,788 frt 25 kr kiosztandó jövedelem állott rendelkezés alatt, mely a 30000 frtnyi tőkésítés kivételével, különféle segélyezésekre használtatott föl. Látható ez adatokból, hogy az évi adóbevétel (k. b. 90000 frt) jóval meghaladó összeg foly vissza évenként az egyházak különféle czéljaira, rendszeres lelkészi javadalmat képezve, pillanatnyi szükségleteket enyhítve és állandó alkotások létesítését mozdítva elő egyetemes egyházunk erre útalt tagjainál.

Erdélyi egyházkerületünkből az idén 96 egyházközség és 4 lelkész nyert egyszersmindenkori közalapi segélyt, együtt 3645 frtot, vagyis egy-egy segélyezettre alig jutott több 30—35 frtnál, holott ily csekély összeggel, különösen az egyházak, czélt egyáltalán nem érnek. Ezért ajánlja a közalapi bizottság, hogy az egyszersmindenkori segélyt kérők száma redukáltassék s csak a valóban halaszthatatlan szükségben levők ajánltassanak föl, hogy így ezután oly nagyobb összegü segély legyen ezek részére folyósítható, melylyel szükségleteiket fedezhessék. Mi is hangoztattuk már több alkalommal ennek czélszerüségét s most ismételten kérjük esperes aait, hogy jövőre csakis a nagy szükségben levő folyamodók kéréseit ajánlják föl.

Az 1898. évre megadott 75,000 forintos rendkivüli államsegélyből 25,625 frt osztatott ki egyházkerületünk 244 lelkésze között, mely összegeknek kiadása most van folyamatban. Ugy az egyszersmindenkori közalapi, mint a rendkivüli állam-segélyből 1898. évre nyert segélyek kimutatása a konventi jkvbe föl lévén véve, azoknak kerületi közgyülésünk jkvében való közzététele fölösleges.

Ugyancsak a közalapi végrehajtó bizottság foglalkozott, a múlt évi konvent utasítása alapján, az egyházi adózási viszonyokról bevett kimutatások földolgozásával is, de az összegyült statisztikai adatok hiányossága és rendkivüli különbözősége miatt, a kérdés rendezésének tényleges megkezdését nem ajánlhatta.

Az óriási anyag-halmazt tüzetesen földolgozó és igen érdekes adatokat tartalmazó bizottsági jelentést az egyetemes konvent köszönettel vette tudomásul s az abban foglalt javaslatok elfogadásával egy új bizottságot küldött ki a végből, hogy az egyházi adózási viszonyokat tegye, a beszerzett adatok felhasználásával, beható tanulmány tárgyává s azokat közvetlen érintkezés útján, kiegészítve, dolgozzon ki egy adózási reformtervet, mely annak idején az egyházkerületek útján, zsinati tárgyalás alapjául lesz előkészitendő. Előre is figyelmeztetjük tehát nt. esperes aait e reájuk váró nagy munkálatra s kérjük, hogy az e tekintetben nyerendő útasitások szerint e fontos kérdésben szokott pontosságukkal eljárni sziveskedjenek

Még csak az országos gyámintézet végrehajtó-bizottságának a gyámintézeti alapot illető s a konventi jegyzőkönyvben teljhatalmulag közölt jelentésére kell egyházmegyei espereseink és összes lelkészeink figyelmét fölhivnunk, sajnálattal konstatálva, hogy e kiválóan jótékony intézményünk jövedelmei sem szolgáltattatnak be kellő pontossággal s emiatt az egyetemes konvent szigorubb rendszabályok alkalmazását volt kénytelen elrendelni.

Ezek után pedig áttérhetünk jelentésünk második részére, az egyházkerületi közigazgatás ügymenetének ismertetésére.

II.

1. Igazgató-tanácsunk ügyforgalmáról, az utolsó napig számított adatokkal, az ig.-tanácsi ügykezelés megvizsgálására kiküldött bizottság fog jelentést tenni Magunk részéről csak általánosságban jelezzük, hogy a mult évi kerületi közgyülés (1898 jun. 2.) óta, a mai napig (1899 máj. 8.) együtt 4372 ügydarab érkezett be. melyek a sürgősség sorrendje szerint, legnagyobb részt, elintézést nyertek, habár az év folyamán fölmerült több rendbeli rendkivüli munkálat is szerfölött igénybe vette tisztviselőink idejét és e mellett még az egész év folyamán nélkülöztünk egy munkaerőt, a közgyülés után azonnal szabadságolt és később elhalt Márkus János titkár aát.

Ig.-tanácsunk nevezett buzgó tisztviselője, ez állásban töltött hat évi szolgálat után, 1898 nov. 21-én végezte be viszontagsággal teljes, munkás életét. Súlyos betegségét a nyár folyamán külföldi fürdőkben keresett enyhülése sem volt képes megtériteni és családi bajai még inkább siettették kimulását. Igazgató-tanácsunk egy rendszerető, pontos és széleskörű tapasztalatokkal biró, gyors invenciójú és a kivitelben akadályokat nem ismerő, buzgó hivatalnokát vesztette el a megboldogultban s emlékezetét mély megilletődéssel jegyezte 1898 nov. 22-én tartott ülésének jegyzőkönyvébe.

Állásának teendőit, még a mult évi közgyülés megtartása óta, törvényszerinti helyettese: Kádár János dr. s.-titkár aa. végezte, ki ezen állomásra, helyettes minőségben, a halál bekövetkezte után formaszerint is kineveztetett.

Tanácsülést az elmúlt év folyamán csak 13-at tartottunk, mert kezdetben néh. főt. Püspök aa betegeskedése, később halála s aztán egyházkerületi főgondnokaink rendkivüli elfoglaltsága miatt, gyakrabban ülést összehivnunk nem lehetett. E miatt azonban fennakadás az ügyek intézésében nem volt, mert Vályi Gábor dr., elnökhelyettes aa. kiváló pontossággal, időt és fáradságot nem kimélő buzgósággal végezte az elnöki teendőket.

Oszinte sajnálattal kell még e helyen bejelentenünk azt a tényt is, hogy nagyérdemü tanácsosunk Parádi Kálmán aa., gyakori betegeskedése miatt, e hó elején, orvosi rendeletre, hosszabb szabadságidőt volt kénytelen igénybe venni, a mit Ig.-tanácsunk készséggel megadott, abban a biztos reményben, hogy nevezett aa. rövid idő multán helyre állott egészséggel fog visszatérni oly hosszú idő óta kiváló gonddal és pá-

ratlan szakértelemmel végzett tanácsosi és tanügyi-előadói tisztének folytatásához. Teendőinek ideiglenes ellátására Ig.-tanácsunk Török István dr. kollégiumi tanár aát kérte föl, a ki a megbizást elvállalván: müködését nagy buzgósággal folytatja is.

2. Az egyházmegyei és egyházközségi adminisztráczió a múlt év folyamán is kielégitő volt. Espereseink és általában az egyházmegyei előljárók széleskörü tevékenységéről dicséretes buzgalmáról, az egyes ügyekben tapasztalt tapintatos és gyors eljárás, valamint a beérkezett egyházmegyei közgyülési jegyzőkönyvek és egyházvizsgálati jelentések tanuskodnak, pedig az elmúlt év folyamán a kongrua kimutatások összeállitásának nagy munkája, az egyházi adózási viszonyok összeirása, a konvent által elrendelt népiskolai és vallástanitási statisztikák egybeállitása, mint gyakori útazást, helyszini vizsgálatot és folytonos ellenőrzést igénylő rendkivüli munkák, nagyon is igénybe vették az egyházmegyei tisztviselőket, miért is a főt. egyházkerületi Közgyűlés méltányló elismerésére teljes mértékben érdemesek, a mit részükre mély tisztelettel ajánlunk és kérünk.

3. Örömmel kell e helyen megemlitenünk, hogy az egyházpolitikai törvények tárgyalása rendjén tett kormány-igéreteknek s a legmagasabb trónbeszéd határozott kijelentésének megfelelően, a lelkész jövedelmek kiegészitéséről szóló törvény tényleg megalkottatott, 1898. évi XIV. t.-cz. czimen az országos törvénytárba beigtattatott.

Egyetemes konventünk jóelőre megtette volt az intézkedéseket, a törvény végrehajtását elkészitendő; fizetés-összeirási iveket készittetett a végrehajtó-bizottsággal s azokat részletes útasitás kapcsán szétküldötte úgy, hogy az összes papi fizetések összeirása nov. hóra már elkészült s a végrehajtó-bizottság előadója által részben felülvizsgálva, a deczember 15-én Budapesten megtartott bizottsági ülésen már tárgyalás alá vétetett. Miután azonban a tárgyalás rendjén arról győződött meg a bizottság, hogy az összeiráshoz kiadott útasitás sok helyt nem tartatott meg s hogy a kimutatások fölszerelései sem voltak kellő gonddal összeállitva, visszaküldötte az összes kimutatásokat a püspöki hivatalokhoz azzal a kéréssel, hogy azokat még egyszer tegyék részletes felülvizsgálat tárgyává s az espereseket is értekezletre hiván magukhoz, ott hol szükségét látják, rendeljék el az új kimutatási ivek összeállitását.

E rendelkezés folytán erdélyi egyházkerületünk papi fizetéskimutatásait is szuperrevizió alá kellett venni s e tekintetben a január 11-én nagytiszteletü Bartók György dr egyházker. főjegyző, mint h. püpök elnöklete alatt Kolozsvárt tartott esperesi értekezlet, nt. Kenesei Béla közalapi előadó felvilágositásai és útasitásai alapján, akként intézkedett hogy az ig.-tanácsi h. Titkár aát. bizta meg a felülvizsgálat megejtésével, oly útasitással, hogy csak a hiányosnak találandó kimutatások küldessenek vissza pótlás végett.

E felülvizsgálat megtörténvén, az aránylag nagyon csekély számban konstatált hiányok pótoltattak, az összefoglaló kimutatások elkészittettek, az újból kiállitott ivek a h. Püspök aa által hitelesittettek és a kitüzött határidőben az egész munkálat beküldetett közalapi előadó aához, honnan, a j unius hóban tartandó rendkivüli konvent felülbirálata és ajánlata mellett, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr őnagyméltóságához fognak fölterjesztetni, kinek igéretét birjuk arra nézve, hogy a 600 frtig terjedő kiegészitést, lehetőleg még ez év folyamán egyszerre folyósitani fogja s ezzel a legnyomasztóbb anyagi helyzetben levő lelkészeink sorsán miel őbb segitve lesz.

(Folytatjuk.)

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Második ülés május 25-én d. u

Elnök br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. a kitűzött időben, d u. 4 órakor az ülést megnyitva, az előző ülés jegyzőkönyvének minden észrevétel nélküli hitelesítése után tárgysoron kívül jelentést tesz az időközben kezére adott beadványokról. Ezek szerint gr. *Haller* János, udvarhelyi egyházm. algondnok, *Csia* György, orbai egyházmegyei főgondnok és *Deák* Lajos képviselő aai. közgyülésünkben meg nem jelenhetésüknek okát adva, kérték távollétök igazolását, mit közgyülésünk szó nélkül teljesít.

Választások elrendelése.

Közgyülésünknek megalakulása és az ülésezések alatt működő bizottságok kiküldése után, első teendője az ürességben álló egyházkerületi, valamint a hatáskörében álló egyházmegyei, kollegiumi és püspöki vizsgálat alatti egyházközségek hivatali állásainak betöltésére, az Ig.-tanács előterjesztéseinek meghallgatásával, a választások elrendelése, hogy az elrendelt választások a gyűlésezéssel egyidejüleg foganatosíttassanak. Tárgysorozatra térve, elnök aa. felhívására Kádár János dr. ig.-tanácsi s.-titkár általános érdeklődés közt olvassa föl az Ig.-tanácsnak a választások elrendelését tárgyazó előterjesztéseit. Kinek lehetne hozzászólása ezekhez? Egyik állomás üres, mert a mandatum ideje lejárt; a más, mert az Ur szólította nyugalomra az Ő szolgáját, vagy ujonnan szervezett állások várnak emberükre. Közgyülésűnk egyhangulag rendeli el, az előterjesztések elfogadásával, a választásokat mindenik állásra. Nevezetesen:

1. 5 igazgató-tanácsi állásra;

2. a br. Baldácsy-alapítvány és

3. az orsz. közalap végrehajtó-bizottságaiban 1—1 tagsági helyre;

4. a lelkészképesítő és docensi vizsgáló bizottságba 5 tagsági helyre; ezzel kapcsolatban elfogadja és határozattá emeli az Igazgató-tanácsnak a theol. tanári kar véleményének meghallgatásával tett azt a javaslatát, hogy a lelkészképesítő és docensi vizsgáló bizottság egy és ugyanazon tagokból álljon s egyházi szabályainknak a magántanári vizsgálatokat szabályozó szakasza pótoltassék azon hozzáadással, hogy a magántanári értekezés a szóbeli vizsgálat előtt hat hónappal elbírálásra beadandó.

5. A főgondnoki állásokra, az illetékes hatóságok jelölésének jóváhagyó tudomásul vételével, a választásokat a következő jelöltek közt rendeli el:

a) a görgényi egyházmegye főgondnoki állására jelöltek: id. Éltető Albert, br. Kemény Ákos, Rozsnyai Ferencz;

b) a görgényi egyházmegye másik főgondnoki állására: Putnoki Domokos, gr. Teleki József, Körössy Albert;

c) a széki egyházmegye főgondnoki állására: Schilling Ottó, Nagy Lajos, Gaál Gyula;

d) a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség főgondnoki állására: Fodor Gyula, dr. Tóth Sándor, Bocz Géza;

e) a gy.-fehérvári egyházmegye főgondnoki állására: Zeyk Kálmán, Barcsay Gábor, br. Kemény Árpád;

f) a n.-szebeni egyházmegye főgondnoki állására: Szalánczy Lőrincz, dr. Borosnyai L. Béla, Bod Péter.

6. Az algondnoki állásokra:

a) a görgényi egyházmegye főgondnokok választásával megüresedhető első algondnoki állására: Rozsnyai Ferencz, Gál Albert, Kormos Elemér;

b) második algondnoki állásra: br. Kemény Ákos, gr. Teleki Arthur, Horváth Mihály;

c) e széki egyházmegye esetleg megüresedő algondnoki állására: br. Bánffy Ferencz, gr. Bánffy Miklós, Nagy Lajos;

d) a gyulafehérvári egyházmegye esetleg megüresedő algondnoki állására: Barcsay Gábor, br. Kemény Árpád, dr. Boér Jenő;

e) a n.-szebeni egyházmegye esetleg megüresedő algondnoki állására: Bod Péter, Szalánczy Jenő, Szalay Ferencz;

f) a s.-szt.-györgyi Mikó-kollégium algondnoki állására: dr. Antal Mihály, Bodor János, Séra Tamás.

7. A dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző aa. püspökké választása által üresség be jött főjegyzői állásra; végül:

8. a sz.-udvarhelyi és sepsi-szt.-györgyi kollégiumok kérelmére és az Ig.-tanács javaslatának elfogadásával nevezett kollégiumoknál jelen gyűlésünkben rendszeresített, egy-egy magyar-latin tanszékre, valamint a sepsi-szt.-györgyi vallástanári tanszékre.

Elnök, br. Bánffy Dezső aa. a közgyűlésünk által elrendelt ezen választások megtartását — az algondnok- és tanár-választások kivételével — folyó hó 27-én (szombat) d. e. 9—11 órára tűzi ki s hogy a tanár-választás is folyó hó 27-én d. u. megtartható legyen, fölkéri a tanárjelölő bizottságot, hogy a választás alatt álló tanszékekre a jelölést minél előbb elvégezve, eljárásáról legkésőbb folyó hó 27-én d. e. jelentését terjessze közgyűlésünk elé. Egyuttal fölkéri Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok aát., hogy a tanárjelölő bizottság ülésén az elnöklésben helyettesítse.

Ezzel az első nap tárgysora d. u. 5 órakor ki levén merítve, elnök aa. a gyűlés folytatását folyó hó 26-án d. e. 9 órára kitűzi és a jelen ülést bezárja.

Második nap.

Harmadik ülés május 26 án d. e.

Elnök br. Bánffy Dezső aa. az ülést d. e. 9 órakor megnyitva, az előző ülés jegyzőkönyvének észrevétel nélkül hitelesítése után, felhivja Menyhárt András szavazatszedő bizottsági elnök esperes aát, a tegnap d. u. 3—5 óra közt eszközölt választásokról szóló bizottsági jelentés előterjesztésére. Ezen jelentésben foglalt s közgyűlésünk által jóváhagyó tudomásul vett választási eredmények alapján elnök aa. megválasztottnak jetenti ki:

a) az egyházkerületi számadásokat vizsgáló bizottságba: *Gáspár* János, *Deésy* Gyula és *Szathmári* Ákos aait;

b) az egyházkerületi közpénztárt vizsgáló bizottságba: *Zeyk* Gábor, *Sándor* József és *Incze* Gerő aait;

c) az Igazgatótanács ügykezelését vizsgáló bizottságba: dr. *Gidófalvi* István, *Hóry* Béla és *Biró* András aait.

Tárgysorozat rendjén *Kádár* János igazg.-tanácsi s. titkár felolvassa br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok aának közgyűlésünkhez intézett elnöki előterjesztését, melyben tudatja, hogy a folyó év április 18-án történt püspökválasztásról fölterjesztését legott Ő cs. és ap. királyi Felségéhez juttatva, Ő Felsége, az erdélyi fejedelmektől örökölt jogánál fogva, egyházkerületünk új püspökét, dr. Bartók György aát. püspöki méltóságában kegyeskedett megerősíteni s tőle a hűségesküt bevenni.

Közgyűlésünk ezen előterjesztést általános örömmel fogadja s a püspöki eskü-minta előzetes felolvastatása után, elnök aa. felhívására, közgyűlésünk tagjai testületiteg a belfarkas-utczai ref. templomba vonulnak, holott, a tárgysorozat rendén, d. e. 10 órakor kezdetét vette:

Dr. Bartók György püspök aa. beiktatása.

Hol tegnap a Szász Domokos püspök elvesztésén kesergő fájdalom sötét színei boríták gyászban az érzéketlen falakat és érző sziveket, ott ma a helyébe lépő dr. Bartók György püspökben újul meg anyaszentegyházunk reménysége. A fenyőgalyakkal, dísznövényekkel, zászlókkal ékített az egyházi és világi, polgári és katonai hatóságok és testületek képviselői és a közönség tömött soraival szorongásig telt templom ünnepélyes csendjével előre hirdeti az ünnepély rendkívüliségét.

Az ünnepi csendet a közönség tájékozására a padsorokban előzetesen szétosztott programm szerint, az u. n. »*gyülekezeti ének*«, a CCXVII. zsoltár 1. verse szakította meg az alábbi szöveggel:

Nagy Isten! azt te rendeled,
Hogy legyen oly felsőség,
Mely által gondunkat viseled
S bátran élhet a község;
Ezért neked hálát adunk,
S csak te hozzád folyamodunk,
Hogy adj nekik bölcs szivet,
Hivataljokhoz hivet.

Ezt követte a »Kolozsvári Dalkör« gyönyörű karéneke, melynek végső hangjainál lapunk szerkesztője lépett a szószékre és tartotta a lapunk 22. számának »Tárcza« rovatában közölt alkalmi imát.

A ref. egyházi vegyeskar rákövetkező művészi éneke alatt lapunk szerkesztőjét a szószéken az iktató püspök *Antal* Gábor dunántuli ref. püspök aa. váltotta föl. Erőteljes magyar tipus; rokonszenves, vonzó megjelenésében, a figyelmet magával ragadó s meggyőző erejével kellemesen gyönyörködtető és ellenállhatatlan állandó hatást gyakorló ékes szólásában.

Az erős meggyőződés, mely lelkének hatalmas, törhetlen erejét szavaiban megeleveníti, az a közvetlen bensőség, mely megnyilatkozásának keresetlen, nemes egyszerűségével meglep, az a bibliai zamat, mely beszédét egészen áthatja s mintegy az isteni sugallat fenséges színébe öltözteti: ezek adták meg Antal Gábor előadásának a páratlan sikert, beszédének kiváló műbecsét.

Ezt a beszédet lapunk folyó évi 22. számában közöltük.

Az iktató beszéd után Antal Gábor püspök »Miatyánkot« mondva, rövid imában áldást kér új püspök-társára s a ref. egyházi vegyeskar éneke alatt a szószékből leszállva, az úrasztala mellé jön, hol Dr. Bartók György püspök aát.

fölhívja, hogy miután Felséges Urunk, apostoli királyunk kezébe letette a hűségi esküt, tegyen esküt Isten előtt is. Ezért fölkéri egyházkerületünk helyettes közjegyzőjét, Somkereki Miklós aát. az esküminta felolvasására; mit Püspök aa utánmondva, a hivatali esküt leteszi, mit a gyülekezet állva hallgat végig, mialatt a két püspököt az esperesi kar állja körűl.

Ekkor iktató püspök aa. így szól Dr. Bartók György püspök aához: »Most pedig, kedves aa. alázd meg magad Az előtt, ki az alázatosokat fölmagasztalja.« S letérdeplő püspöktársa fölmagaszlátásáért könyörögve, sorba jönnek az esperesek s egyen-egyen bibliai versek idézése közt kezüket térdeplő püspök aa. fejére téve fölavatják, »Jövel Szentlélek Uristen« eléneklésével az esperesi kar befejezvén a felavatási szertartást

Ekkor, mint hivatalába felavatott püspök, dr. Bartók György aa. tartotta meg beköszöntő hatásos bészédét, melyet szintén közölni fogunk. Befejezésűl áldásért könyörgött a hazára, a nemzetre, a Felséges királyi házra, a különböző felekezetekre, a gyülekezetre.

A lélekemelő, szép ünnepély befejező része a gyülekezet éneke, a CCXVIII. Dícséret 7. verse volt, mely így hangzik:

Formálj minket szent életen
Fundált élő kövekké.
Épits fel a szegeleten
Egy test és egy lélekké;
Kegyelmedben teljesíts,
Az egy fővel egyesíts,
Hogy szentidnek egyessége
Legyen egyházadnak éke:

Harmadik nap.

Negyedik ülés május 27-én d. e.

Elnök, br. *Bánffy* Dezső aa. az ülést d. e. 10 órakor megnyitva, felhívja *Somkereki* Miklós helyettes közjegyzőt az előző gyülés jegyzőkönyvének felolvasására. A jegyzőkönyv felolvastatván, észrevétel nélkűl hitelesittetik.

Elnök aa. jelenti, hogy *Hegedüs* Sándor, közgyülésünk tiszteletbeti tagja, elodázhatlan hivatalos teendői miatt közgyűlésünkben nem vehet részt, mit közgyűlésünk sajnálattal vesz tudomásúl.

A *tanárjelölő bizottság* kiküldetésében eljárva, elnöki felhívásra előterjeszti jelentését, mely szerint a *sepsi-szent-györgyi vallástanári állásra* folyamodott 14 pályázó; ezek közűl nem minősíttetett 2 pályázó s a 12 minősült közül a bizottság titkos szavazással választásra hatot jelölt. Míg a *sepsi-szt.-györgyi* és *székely-udvarhelyi* most rendszeresített *magyar-latin tanszékre* egy-egy pályázó jelentkezett, kik a törvényszabta minősítést megszerezték. Ezen jelentésre hivatkozással elnök aa. felhívja közgyűlésünk figyelmét a tanárválasztási szabályzat vonatkozó szakaszára, melynek rendelkezése értelmében, a jelenlevő közgyűlési tagok egyharmadának akaratára, azon tanszékek betöltése, melyekre egy pályázó jelentkezett, elhalasztható. Kérdi, hogy jelen esetben közgyűlésünk kíván-e ezen jogával élni. Közgyűlésünk a választást mindhárom tanszékre elrendeli s elnök aa a választás végrehajtását ma d. u. 3—5 órára tüzi ki.

Tárgysorra térve, dr. *Bartók György* püspök aa. olvassa föl jelentését, melyet közgyülésünk tagjai éber figyelemmel hallgatnak, olykor-olykor tetszés nyilvánításukkal szakitanak meg s püspök aának eddigi munkájáért elismerést szavazva, jelentését egyhangulag jegyzőkönyvbe iktatni határozzák. *)

Ezzel eljutott közgyűlésünk a múlt évi közgyülés által, *Hegedüs* Sándor inditványára, *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt, dr. *Bartók* György, *Geréb* Márton, dr. *Gidófalvi* Istváu, *Hegedüs* Sándor, dr. *Sárkány* Lajos és *Zeyk* Dániel személyében kiküldött:

„Hetesbizottság javaslatának“ tárgyalásáig, melynek feladata az volt, hogy az Igazgatótanácsnak a központi kezelés alatt álló alapok consolídatiójára, jövedelmezőségére és minden koczkázat nélkül elhelyezésére vonatkozó s az egyes egyházak, iskolák s egyéb intézményekkel szemben elvállalt kötelezettségek teljesíthetését biztosító pénzügyi programmját és politikáját a jövőben követendő pénzügyi politika szempontjából birálja el s azt saját véleményes jelentésével terjessze közgyülésünk elé.

Közgyülésünk az ezt tárgyazó ig.-tanácsi előterjesztést és bizottsági javaslatot, melyek a közgyülés tagjainak előzetesen megküldettek, felolvasottnak tekinti.

(Folytatjuk.)

Bodor Géza.

*) A püspöki jelentés lapunk 22. 23. és 24. számaiban már megjelent. Szerk.

Papi értekezlet.

A sz.-udvarhelyi lelkészi kör junius 21-én értekezletet tartott Muzsnában. Igazi vágyódással s meleg érdeklődéssel siettünk ref. egyházunk s magyar fajunk e végvárába ott a »szász föld« szélén, az unitáriusok között. Egyházi, nemzeti életünk itt van a legerősebb próbának kitéve. Mentünk, lássuk, vajjon ébren vannak-e az őrök; és bizonyságot tegyünk, hogy nem engedjük őket hiába őrködni. Az út hossza és nehézsége többeket visszatartott, de a jelenvoltak igazi buzgósággal, lelkesedéssel igyekeztek az értekezletet kellemessé, élvezetessé, hatásossá és épületessé tenni. Először is a templomba siettünk, hogy a közös buzgóság lángja melegítse fel szivünket, táplálja lelkünket. Hegyi Péter h.-szt.-mártoni lelkész aa. buzgó ima után Mát. 7. r. 21 v. alapján tartott egyházi beszédet, melyből mindannyian gazdag lelki táplálékot nyertünk; keblünkben visszhangra talált minden szava s valóban erősödénk egymás hite által. Istentisztelet végeztével Fábián Márton aa. keresztelte meg a helybeli papi ház legujabb csemetéjét; beszédét a szerető szülők örömkönnye, mindnyájunk mély megindultsága s őszinte áldás-kivánása követte. A templom előtt nt. Menyhárt András esperes aa. fejezte ki örömét és elismerését a muzsnai ref. hiveknek, kiknek buzgó gyülekezete ünnepi szint öltve, zsufolásig megtöltötte a templomot s a kik minket szép énekükkel igen kellemes meglepetésben részesitettek. Majd a felekezetek közötti további békés együttélésre buzdította őket s végül a »Koszoru« füzeteivel kedveskedett a híveknek. Aztán visszatértünk a templomba, követve a hivek nagy számától, hol az értekezlet Biró Áron alelnök elnöklése alatt kezdetét vette. A lelkes elnöki megnyitó szavak után Péter Károly értekezleti elnök aa. olvasott fel a bibliai bünesetről. Sok gonddal, nagy tudással, mély lélektani ismerettel s valódi vallásos lélekkel tárgyalta e szép képbeszédet, melynek naiv alakja mély lélektani igazságot s

egyszerüsége csodálatos szépséget zár magában. Az ember rendeltetése a vallás-erkölcsi tökéletesség, melyre hosszu fejlődés küzdelmei árán, a büntudat, váltság utáni vágy, megigazulás és megszentelődés utján lehet és kell eljutni minden egyesnek. A bűneset egy az erkölcsi tudat fölébredésével, a midőn az eddig csak természeti lény erkölcsi mivoltának, erkölcsi rendeltetésének tudatára ébred. Az egyes ember életéből vett találó példákkal szemléltette szerző a bibliai elbeszélésbe foglalt nagy igazságot. Nagy érdekkel, igazi lelki gyönyörüséggel hallgattuk e derék értekezést. Bárcsak minél számosabban akadnának, a kik oly alapos hivatottsággal, akkora ügyszeretettel foglalkozzanak hasonló tudományos theologiai kérdésekkel. Szerző aa. köszönettel fogadott értekezését folytatni fogja.

Ezt követte a muzsnai ev ref. egyház története, melyet Sándor András helybeli lelkész aa. olvasott fel világos és élvezetes összeállitásban. Az egyházak történetének ilyenszerü megismertetése bizonyára igen hasznos fáradság. Muzsnában eleitől kezdve két prot. felekezet keletkezett: református és unitarius. A református ekklezsia egész a mult századig nagy kisebbségben volt, de azóta örvendetesen haladott, daczára a sok felekezeti villongásnak s már régtől fogva a község $^2/_3$-át számlálja hivei közé; s most a béke napjaiban is meglátszik a vallásos élet elevensége.

Végül jött Lajos János bögözi lelkész fölolvasása a legsürgősebb és legszükségesebb teendőinkről. Találóan mutatott rá az eltagadhatatlan jelekre, melyek egyházi életünk pangására vallanak; a veszélyekre, melyek minden nap fenyegetnek. Felmutatta az eszközöket, melyekkel a veszélyt elhárítani, a tengődő életet felfrissíteni lehet. Sok a teendő, a mi reánk vár. Nekünk élő gyülekezetre van szükségünk. Ilyet pedig csak mi magunk nevelhetünk magunknak. Be kell lépnünk az iskolába, kezünkbe vennünk az ifjak vallásos oktatását. Az igehirdetést intensivebbé kell tenni; a bibliát meg kell ismertetni, nemcsak: meg kell kedveltetni a néppel a rendszeres bibliamagyarázatok által. A vasárnapi iskola üdvös voltára is felhivja buzgó paptársunk a figyelmet, hivatkozván saját gyakorlati tapasztalataira. Az egyházi élet tanítására nagy suly fektetendő s a hivek rendszeresen látogatandók. Valóban a vallásos élet hazájában, ha belépünk a templomba, minden egyes ember kezében ott látjuk az énekes könyvet s mig nálunk sokan szégyenlik a templomban énekelni, ott az ellenkező szégyen. A hivek látogatása náluk egyike a lelkész legfontosobb és legeredménydusabb foglalkozásának A hive nem ijed meg, mikor a pap közeledik a házához, sőt annyira hozzá van szokva, hogy nem tudja azt nélkülözni. Boldognak érzi magát, ha a pap az ő házát meglátogatja. A miről ilyenkor a beszéd folyik, azt a családtagok annyira szivökbe vésik, hogy egész életükön keresztül emlékezetükben él. Az eredmény: tele templom; élő gyülekezet; élénk vallásos tudai; áldozatkészség; föltétlen tisztelet az egyház emberei iránt. Ez mind szép, de a magyar embernek más temperamentuma van. Igaz. De a vallás minden embernek nélkülözhetetlen közös kincse, tehát a magyaroknak is; vallásos élet nélkül nincs valódi élet sehol, nálunk sincs. Nem mondom, hogy egyszerre mindent felforgassunk, egy varázsütésre mindent átalakítsunk. A nehézségek előtt sem hunyok szemet. De az bizonyos, hogy minél szebb és értékesebb a gyümölcs, annál több fáradságot, küzdelmet, önzetlenséget és lelkesedést kiván. Tudom és vallom, hogy a zászlót, mely alá sorakoztunk, a várfokára kell tűznünk; tudom, hogy a protestantismus elve az igazság elve, mely diadalra van hivatva, de a győzelemért a katonáknak meg kell harczolniok bátran, lelkesülten, kitartóan. — Lajos János aa. fölolvasása után egy érzés hatott át mindnyájunkat: tennünk kell. Vajha ez az érzés rohamosan izmosodva hamar tetté válnék! A felvetett kérdések bővebb megvitatása idő hiányában a jövő gyülésre maradt, a mikor is nt. Menyhárt András esperes aa kimeritő véleményét lesz szerencsés az értekezlet meghallgatni.

Ezzel a számos vendég, köztük Sándor Gergely unit. lelkész aa. érdeklődése által kisért, igen tanulságos és épületes értekezlet véget ért. Helybeli lelkész aa. vendégszerető asztala várt bennünket, a hol megint nemcsak testben, de lélekben is kitünően táplálkoztunk A háziak kedvessége, valódi magyar vendégszeretete hosszu ideig lelánczolva tartott, mig végre nagy lelki nyereséggel s kedves emlékekkel távoztunk az oly barátságos kálvinista parochiából.

—ó—r

Különfélék rovata.

Szives tudomásul. Az „Erdélyi Protestáns Lap" szerkesztését a jelen számmal ideiglenesen átvettem. Tisztelettel kérem lelkésztársaimat, a tanárokat és mindazokat, kik a lap szellemi ügye iránt érdeklődnek, hogy czikkeiket, tudósításaikat stb. közlés végett egyelőre hozzám küldjék be. Kolozsvárt, 1899. junius 29-én. *Molnár Lőrincz*, ev. ref. lelkész

Gyászhir. Özv. magyar-zsákodi Hegedüs Sándorné, szül. kövendi Váradi Anna, Hegedüs Sándor kereskedelmi miniszter stb, dr. Hegedüs István egyetemi, Hegedüs Béla főgymn. tanár, dr. Jánosi Béláné Hegedüs Anna és Bodor Gézáné Hegedüs Ilka édes anyja 79 éves korában folyó hónap 23-án Kolozsvárt elhunyt. Temetése az általános részvét igazi megnyilatkozása mellett 25-én d. u. 3 órakor ment végbe. Gyászbeszédet a háznál távollevő püspökünk helyett Kenessey Béla theologiai igazgató, egyházkerületi főjegyző és a sirnál Szász Gerő lelkész tartottak. Vallásos lelkü, a magyar asszonyoknak valódi példányképe volt az elhunyt. Gyermekeit anyaszentegyházunknak és hazánknak nevelte fel és az Ur nagyon szerette őt, mert sok örömet engedett érnie azokban, a kikért élt, küzdött, fáradozott. Áldott legyen emléke!

Hetvenéves püspök. Szász Károly dunamelléki püspök, néhai püspökünk testvérbátyja, folyó hónap 15-én töltötte be életének hetvenedik évét. A tisztelgők sorában szivünk melegével mi is helyet kérünk, habár utólagosan is. Meghajlunk a tisztes kor előtt, melynek méltó koszorut csak a sokszoros érdem nyujthat.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület XXXIII. rendes közgyűlését Budapesten az Akadémia kistermében julius 2. és 3. napjain tartja meg.

Nyilvános számadás *a balázsfalvi ev ref. egyház épitendő új temploma kötlségeire begyült adományokról.* A balázsfalvi ev. ref. egyház épitendő új temploma költségeihez 1896 óta szives adományaikkal hozzájárultak a következők: a »Balázsfalvi takarékpénztár részvénytársaság« három izben adott 50—50 frtot, összesen 150 frtot. Mélt. Szacsvay Sándor úr és Kolozsvár sz. kir. város

törvényhatósága 50—50 frtot; Alsófehérvármegye pénztára a megye területén eszközölt gyüjtés eredményeképen 46 frt 75 krt; a »n.-enyedi kisegitő tkp. r. t. 25 frtot; békési ev. ref. egyház 23 frtot; a debreczeni ref. főgymn. ifjusága 22 frt 36 krt; Nagy Gábor, a »pápai takarékpénztár«, N.-Enyed város tanácsa, debreczeni ev. ref. egyház, Török Bertalan orsz. képviselő 20—20 frtot; »szatmári tkp. egyesület«, »erdélyi kereskelmi és hitelbannk M. Vásárhelyt«, mezőtúri ev. ref. egyház, br. Kemény Kálmán és neje, losonczi takarék és hitelbank, mosonymegyei tkp., hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház, »Merkur« bank és váltó üzlet, háromszéki takarékp., szentesvidéki tkp., Sepsi-Szt-György város tanácsa és szeghalomvidéki tkp, 10—10 frtot; Szegedcsongrádi tkp. 15 frtot, kisvárdai ev. ref. egyház 10 frt 10 krt; Gáspár János megyei főjegyző 10 frtot; deési ev. ref. egyház gyűjtése 9 frt 80 kr; mező-berényi ev. ref. egyház gyűjtése 7 frt 20 kr; körös-ladányi tkp, gyűjtése 7 frt; szatmár-németi egyház 6 frt· tassi ev. ref. egyház gyűjtése 5 frt 95 kr; dr Szádeczky Lajos, Kenessy Béla, kis-ujszállási ref. egyház, fogarasi ref. egyház. kalotaszegi takarékpénztár, magyar takarékpérztárak központi jelzálogbankja mint r. t., szarvasi trp., szabolcsmegyei tkp.-egylet, hajdu-böszörményi r. társulati tkp., Darányi Igáncz földmiv. miniszter, tapolczai tkp., debreczeni első tkp., rimaszombati tkp., enyingi tkp. tordai tkp. r t., czeglédi ref. egyház, Kunvári Fülöp bpesti főmérnök, szentesi ref. egyház, muzsnai ref. egyház, mármaros-szigeti ref. egyház, dévai tkp., mező-túri népbank r. t., nyiregyházai tkp., magy-körösi ref. főgymn. ifjúság önképzőköre, alibunári járási tkp., 5—5 frtot., kutyfalvi ev. ref. egyház gyűjtése 4 frt 40 kr; etédi ev. ref. egyház gyűjtése 3 frt 60 kr; tisza-újlaki tkp. r. t., nagykárolyi tkp egyesület, hajdú-nánási ref. egyház, ombodi ref. egyház, rákospalotai ev ref. egyház 3—3 frtot; maros-újvári főszolgabiró 2 frt 50 kr; erzsébetvárosi főszolgabiró 2 frt 45 kr; zágoni ref. egyház 2 frt 0 kr; M. Vásárhely sz. kir. város tanácsa 2 frt 60 kr; ráczkevei tkp, 2 frt 50 kr; Kézdi-Vásárhely város tanácsa, kézdi-vásárhelyi kisegitő tkp., kézdi-vásárhelyi tkp., Fazakas József kolozsvári tanitókép. tanár, Koncz József m.-vásárhelyi tanár, szegedi kereskedelmi és iparbank, székesfehérvári kereskedelmi bank, pándi ev ref. egyház, miskolczi tkp, nagy-körösi ev. ref. egyház, biharnagy-bajomi ref egyház, körmendi ref. egyház, b.-feketehegyi ref. egyház, pestmegyei-abonyi tkp., Nagybánya városi tkp. magyarói ref. egyház, nádudvari ref. egyház, krasznamegyei tkp, hajdú-hadházi ref egyház, n.-kun-madarasi ref. egyház, pápai ev. ref. egyház, dobozi ref. egyház, kunszt.-miklósi ref. egyház, dévai ref. egyház, makfalvi ref. egyház, vistai egyház. bűd-szt.-mihályi ref. egyház 2—2 frtot; Rettegi Ödön bihar-geszti lakos 1 frt 50 krt; hajdúböszörményi egyház (persely) 1 frt 01 krt; Kölönte Mózes, Jancsó Mózes, ifj. Tóth István, id. Tóth István, kézdi-vásárhelyi ev. ref. egyház, Molnár Józsiás, Benkő Sándor, Parádi Kálmán, dr. Borcsa Mihály, dr. Sárkány Lajos, Szathmáry Ákos, Geréb Márton, Balogh Károly, Kolozsváry Bálint, Kolozsváry Antal, Major Balázs (győri egyháztól), takácsi egyház, szentjánosi ref. egyház, berczeli ref. egyház, vetesi ref. egyház, orosházi tkp., dr. Perl Miksa, (székesfehérvári izr), alsó-ksarkadi ref. egyház, felsőeőri általános tkp. r. t. tiszatarjáni ref· egyház, kis-enyedi járás főszolgabirája, kabai ev. ref. egyház, Kertész István, láczai ref. egyház, nagy-bányai ref. egyház, antalfalvai tkp. r. t., szentgyörgyvölgyi ref. egyház, nagy-saápi ref. egyház, erzsébetvárosi szolgabirói hivatal, bihar-udvari ref egyház 1—1 frtot; Borda Károly foktői tanitó növendékeitől gyüjtött 1 frt 74 krt; Csizmadia Lajos lepsényi lelkész 75 krt; Nagy Ferencz, Csiszár Imre, N. N. Kovács Károly, Kis Károly, Mihálcz Elek, Erdélyi Lajos, Kovács Dezső, Gazelli Árpád, Tarkányi György, czeglédi népbnk, bártfai hitelbank r. t., csökölyi ev ref. egyház, alsó-vadászi ref. egyház 50—50 krt; Graf Jakab 30 krt; N. N., 10 krt. Összesen begyült mai napig 926 frt 91 kr. Midőn a szives adakozóknak adományaikért egyházam nevében hálás köszönetet mondok, tisztelettel kérem azon egyházaink t. előljáróságait, melyekhez a mult év őszén gyűjtőíveket küldöttünk, hogy azokat a legcsekélyebb adományokkal — esetleg üresen is — visszaküldeni méltóztassanak. Ez alkalommal kérésünket ismételten bátorkodom e lap olvasóinak szives figyelmébe ajánlani. Teszem ezt abban a reményben, hogy a ***balázsfalvi*** egyház esdő szavát, mely 500 egyházunk közül eddig ***csak 11-ben*** talált viszhangra, többi egyházaink is meg fogják szivlelni, s a szent czélt, melyet az az erőtlen egyház a jók támogatása nélkül megvalósitani nem képes, elérni segitnek. — Balázsfalva, 1899. május 10. *Cseresznyés Ödön* ev. ref. körlelkész.

Köszönetnyilvánitás. A bálványos-váraljai ev. ref. egyházközség nevében e helyen is hálás köszönetemet nyilvánitom özv. dr. Incze Miklósné urasszonynak, ki ujabban egy művészi kivitelü uraszalt ajándékozott egyházközségünknek elhunyt férje emlékére 60 frt értékben. Az ajándék, készittető szerető lelkét, vallásosságát, a mű, Péter Ferencz székely-kereszturi tanképzői műfaragó szaktanárt dicséri. B.-Váralja, 1899 junius 6-án *Lőrinc János*, ev. ref. lelkész

Nyilvános köszönet. Az elmult pünkösdi ünnepek alkalmából Lénárt József magyarói lelkész, volt esperes neje szül. Somogyi Irén urasszony abafájai ev. ref. egyházunk urasztala számára 4 drb. igen értékes és kalotaszegi varrással diszített teritőt adományozott. Fogadja e helyen is a nemes szivü adakozó szives köszönetünket. Abafáján, 1899. jun 19-én. *Az ev. ref. egyház presbiteriuma*

A szamosujvári ev. ref. egyházközség folyó hónap 4-én szép ünnepélyt tartott, ugyanis e napon tétetett fel megujitott és szép sugár tetővel ellátott tornyára a gomb és a torony a hivők sokaságának jelenlétében fel is avattatott. Este minden tekintetben fényesen sikerült tánczmulatság volt, mely a torony javára 67 frt 20 kr tiszta hasznot hozott; felülfizettek igen sokan, kik nemes tettükért fogadják egyházunk hálás köszönetét. Ezzel kapcsolatban kötelességemnek tartom e helyen is mély hálámat és köszönetemet kifejezni a torony épitését eszközlő *Bagosy Ferencz* kolozsvári épitőmester urnak, ki hithűségének bizonyságául egyházunkat illetőleg nagyon is előnyös vállalata által ezen régi óhajtásunk megvalósitását lehetővé tette. Midőn ezért minden munkájára Isten áldását kivánom, egyidejüleg gondnok társaim figyelmébe ezen nemes szivü épitészt ajánlani el nem mulaszthatom. Szamosujvárt, 1899. junius 12-én. *Filep János*, gondnok.

Kérelem. A széki egyházmegye lelkészi karához azon kérésemmel fordulok, hogy a jövő évre szükséges mindennemü hivatalos nyomtatványt hozzám folyó évi augusztus hónap 15-ig annyival is inkább bejelenteni szíveskedjék, mert ezen bejelentés alapján fogok rendelni és csak annyi és olyan nyomtatványt fogok küldhetni, a mennyi és a milyen hozzám bejelentetett. Időközben tehát nem lesz módomban nyomtatványnyal szolgálhatni. A kik még nem küldték el a mult évi nyomtatványok árát, szíveskedjenek rövid idő alatt elküldeni. B. Váralja, 1899 junius 6-án. *Lőrincz János* nyomtatvány-kezelő.

Előfizetési felhivás. A »Kis Tükör« képes családi heti lap már hetedik éve végzi az ébresztés és hiterősités nehéz munkáját. Ezt akarja folytatni tovább is Isten segedelmével. Erre kéri mind azoknak támogatását, a kiknek őszinte óhajtása az, hogy társadalmunk a tudományban öntudatosabbá, a hitben buzgóbbá, a szeretetben munkásabbá legyen. A hetedik évfolyamnak most julius 1-vel kezdődő második féléve különösen érdekes lesz az által, hogy közli az ő indiai védenczéről, Kolangara Istvánról legujabban érkezett levelet, s érdekes jelentést az indiai missiói munkáról; de különösen az által, hogy érdekes képeket és czikksorozatot közöl az inquisitió borzalmairól, hadd lássa a mai nemzedék, micsoda borzalmas sötétségtől szabaditotta ki az emberiséget a reformáczió által az Isten. Egy érdekes történeti elbeszélést is közöl a török világból. Vezérczikkei ébreszteni, bibliamagyarázatai erősiteni igyekeznek. Elismerjük, hogy eddigi müködésünkben nagyobb volt a jóakarat, mint a te-

hetség és az eredmény; de épen azért kérjük a jóakaratu támogatást, hogy vállvetett erővel többre juthassunk. Az előfizetési ár a régi: egész évre 2 frt; félévre 1 frt; negyedévre 50 kr; mely is Kecskeméthy István szerkesztőhöz küldendő Kolozsvárra, a ref. theologia épületébe — *A Kis Tükör szerkesztősége.*

Előfizetési felhivás. Egy kötet *Egyházi Beszéd*-del lépek a nyilvánosság elé. A kötet 10—12 ívnyi terjedelemben, folyó évi augusztus hó végén fog megjelenni. Tartalmaz 18—20 drb. ünnepi és közönséges alkalomra irt beszédet A beszédek formája lehetőleg szónokolható modorban van tartva. Irányuk a fojtogató hitközöny és a megváltozott viszonyok által előidézett vészes jelenségek ellen való védekezés Előfizetési ára bérmentes küldéssel *1 frt.* Bolti ára magasabb lesz. Gyüjtőknek tiz gyüjtött előfizető után tiszteletpéldánynyal szivesen szolgálok A gyüjtőíveket és előfizetési pénzeket czimemre (A. G. ref. s.-lelkész, Kecskemét) kérném küldeni, legkésőbb folyó évi augusztus hó 15-ig. Kecskeméten, 1899 év junius havában. *Arany Gusztáv*, ref. s.-lelkész.

A tiszántuli ev. ref középiskolai tanáregyesület 1899. évi julius hó 4. és 5. napjain Hódmezővásárhelyen tartja XVI-ik rendes közgyülését a következő rend szerint: *Julius hó 3 án, hétfőn.* Érkezés Elszállásolás. Ismerkedés este 8 órakor a Népkertben, az Erzsébet-sétányon. *Julius hó 4-én kedden.* Délelőtt 8 órakor a nagy választmány ülése a főgymnásiumi tanári tanácsteremben. Tárgyai: 1. A közgyülés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Irásban benyujtott inditványok előzetes tárgyalása. 3. Folyó ügyek. Délelőtt 9 órakor rövid istenitisztelet. Délelőtt ½10 órakor közgyülés a főgymnázium rajztermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés 5. Számvizsgáló bizottság jelentése. 6. A modern nyelvek tanításáról — Felolvasás dr. Nagy Zsigmondtól. 7. Az iskola és az élet. Felolvasás dr Ernyei Istvántól. Délután 1 órakor közebéd a Sas-vendéglő nagy termében. Ebéd után a főgymnáziumnak, a város többi intézményeinek (állami óvónőképző intézet, állami polgári fiu- és leányiskola) és egyéb látnivalóinak (szemkórház stb.) megtekintése. Este 8 órakor hangverseny, a melyet táncz rekeszt be. — *Julius hó 5-én szerdán* Délelőtt 9 órakor a közgyülés folytatása. Tárgysorozat: 1. Vallástanitás a közép- és főiskolákban. — Felolvasás Kiss Józseftől (pápai theol tanár.) 2. A választmány tankönyvkiadásra vonatkozó javaslata. 3. A természetrajzi tantárgyak szerepe a középiskolában. Felolvasás Bodor Bertalantól. 4. Esetleges inditványok tárgyalása. 5. A közgyülés berekesztése

Meghivás. Egyházmegyénk folyó év és hó 30-án d. e. 9 órakor Szász-Régenben a főtiszteletü *Szász Domokos* boldogult emlékü püspökünk felett tartandó gyász-ünneppséggel összekötött közgyülést tart. A) A ref. templomban tartandó gyász-ünnepség sorrendje. 1. A gyülekezet éneke. 2. Az egyházmegyei daloskör éneke. 3. Ima: mondja Tavaszy József esperes. 4. A daloskör éneke. 5. Gyászemlékbeszéd: tartja Lénárt József, egyhm. tanácsbiró. 6. A daloskör éneke. B) Az egyházmegyei tanácsteremben tartandó gyülés tárgysorozata. 1. Esperesi megnyitó és jelentés. 2. A gyülés megalakulása; tanítók felesketése. 3. Egyházmegyénk ujonnan választott fő- és algondnokainak üdvözlése. 4. Leiratok felolvasása. 5. Főjegyző aa. jelentése az egyházmegyei tanács müködéséről. 6. Egyházmegyénk pénztárainak 1898. évi számadásairól jelentés, annak tárgyalása. 7. Gyámintézet és temetkezési egyletek számadásairól jelentés. 8. Tanügyi előadói jelentés. 9. A Putnoky Domokos szeretett főgondnokunk gyászos halálával megüresedett főgondnoki állásra jelölés. 10. A Nagyságos Rozsnyai Ferencz it. t. biró ur gondnokká választása folytán megüresedett tanácsbirói állás választás utján betöltése. 11. Tanulók ösztöndijának megszavazása. 12. Szabályszerü időben bejelentett indítványok és beadott kérvények tárgyalása. Junius 29-én d e. 9 órára az egyházmegyei tanácsot, és ½ 11 órára a gyámintézeti közgyülést hivom össze. Ez utóbbi főbb tárgyai az 1898. évi számadások tárgyalása s az özvegyi illetmények fölemelése. Tisztelettel kérem mindenik gyülésre a tagok megjelenését. M.-Péterlakán, 1899. junius 17-én. *Tavaszy József*, esperes.

Kiadóhivatal üzenete.

Nt. Kövér András urnak. Száldobos, Bibarczfalva és Kis-Baczon 1899. évi előfizetését vettük s itt nyilvánosan nyugtázzuk.

Hivatalos rész.

2141—1899. KÖRLEVÉL

Az összes kollegiumok mtt. Előljáróságainak és a ref. iskolaszékek tiszteletes lelkészelnökeinek.

Hivatalosan tudatjuk a czimben irt hatóságokkal, hogy a Dr. Török István, kolozsvári ev. ref. kollégiumi tanár aa. által irt „Magyarország Története“ népiskolák számára. Ára kötve 36 kr. Bpest czimü tankönyv, Lámpel Róbert könyvkereskedése útján, harmadik javított kiadásban is megjelent.

E kiváló tankönyvet, melyet használatra a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr őnagyméltósága is általánosan engedélyezett, kedvező birálatok alapján már 1886-ban megjelent első kiadásában, fölvettük volt a használható tankönyvek sorába s népiskoláinknak, valamint a kollégiumokkal kapcsolatos elemi iskoláknak használatra melegen ajánlottuk.

A midőn tehát a fennti tankönyvet most megjelent harmadik kiadásában is melegen ajánljuk általában népiskoláinkban, de különösen a főgymnásiumainkkal kapcsolatos elemi iskolákban használatra, egyúttal megjegyezzük, hogy az, mostani kiadásában, a kollégiumi elemi iskolák érvényben levő tantervéhez van idomitva.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának Kolozsvártt, 1899. junius 22-én tartott üléséből.

Dr. Kádár János, titkár. *Dr. Bartók György*, elnök.

348—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *sárpataki* egyházközség ujonnan szervezett tanítónői állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: A törvényben előirt lakás és kertilletmény. 400 frt készpénz, melyből 331 frt államsegély; 54 frtot a fenti összegből az egyház, mint iskolafenntartó, a lakást és kertet a polgári község szolgáltatja.

Oklevéllel felszerelt folyamodványok 1899. évi julius hó 31-ig Nagytiszteletü Tavaszy József, esperes urhoz Magyar-Péterlakára (U. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvárt, 1899. junius hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 27. szám. Kolozsvártt, 1899. Julius 6.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Igazgató-tanácsi jelentes.

(Folytatás.)

Nem lesz érdektelen megemlítenünk, hogy erdélyi egyházkerületünkből összesen 461 egyház folyamodott fizetéskiegészítésért, a mi akként történhetett, hogy önállósulni óhajtó leányegyházak, fedezet hiányában ideiglenesen megszüntetett második papi állások és a hajdan önálló, ma azonban társas viszonyban élő egyházak is beadták folyamodásukat abban a reményben, hogy papi jövedelmük állami kiegészítése mellett sikerülni fog ismét visszaállítani önállóságukat.

A fizetéskimutatásokban kitüntetett összes papi javadalom összege 178,926 frt 35½ krajczárra megy fel s az egyházmegyei, illetve püspöki rektifikáczióval megállapított javadalom összegnek 600 frtra leendő kiegészítése czéljából erdélyi egyházkerületünknek kerek számban 106,000 frt évi államsegélyre volna szüksége, melyből fuvardíjra együttesen 10,300 frtnyi összeg esik. Minthogy azonban a kért segélyek engedélyezése esetén sem lesznek a most nagy számban üresen álló papi állások egyhamar betölthetők: önként érthetőleg a tényleg igénybe vehető államsegély százezer forinton is alúl fog maradni.

A főhatósági szuperreviziót néhai Szász Domokos püspök aa. irányitása és ellenőrzése mellett akként végeztük, hogy úgy a papi jövedelmek fölszámításánál, mint a törvényszerinti levonások számbavételénél egyházaink és lelkészeink érdekei méltányló figyelemben részesültek, de e mellett — természetesen — a hibás bejegyzéseket rektifikálnunk és az útasítástól, valamint a közoktatási miniszteri rendelettől eltérően fölszámított fuvardíjakat redukálnunk kellett. Épen a fuvardíjak redukácziója miatt meg is fölebbezte görgényi egyházmegyénk tanácsa eljárásunkat s Ig.-tanácsunk e fölebbezést ajánlattal terjesztette föl a konventhez, mert jogosultnak látta azt a magyarázatot is, melyet a fölebbező egyházmegye követett a fuvardíjak fölszámításánál, a mely fölfogás azonban a konventi útasítás megtartása mellett általunk érvényesíthető nem volt.

4. Missziói állomásaink állapotáról a múlt évi közgyűlés elé terjesztett jelentésünkben oly kimerítően referáltunk, hogy ez alkalommal csak fölösleges ismétlésekbe bocsátkoznánk, ha hasonló tüzetességgel óhajtanók az egyes körlelkészségeknek azóta alig változott helyzetét ismertetni. Ennélfogva csak annak tisztelettelteljes bejelentésére szorítkozunk, hogy körlelkészeink a reájuk bizott körökben az elmult év folyamán is dicséretes buzgósággal működtek s munkásságuknak sok szép jelét és kedvező eredményét volt alkalmunk a jelentések során örvendetes tudomásul venni.

Még mindig üresen áll és a papi fizetéseknek állami kiegészítéséig alig is lesz betölthető az eszténvi és pulyoni körlelkészi állomásunk, sőt közelebbről megüresedett a detrehemi is, honnan Fejér István buzgó körlelkész aát., saját kérésére, egészségi okokból a szinyei körbe helyeztük át és a kidei kör, melynek lelkésze, Hatházi Ferencz aa. rendes lelkészi állomásra távozott. Mindkettő kényes felekezetközi és nemzetiségi helyzetben levő missziói állomás, minélfogva a papi állás sürgős betöltése szükséges volna, de az erre vonatkozólag megtett intézkedéseknek, előreláthatólag, nem lesz egyhamar sikere. Személyváltozás történt még a tancsi körlelkészségben, hová, csaknem egy évi vákánczia után, Dénes Gyula, volt komlódi lelkész aa. neveztetett ki; és a dicsőszentmártoni körlelkészségben, honnan Vályi János aa. eltávozott s helyébe Hegyi Károly györgyfalvi lelkészt nevezte ki Ig.-tanácsunk folyó évi január 1-től kezdődő működési hatáskörrel. Egyebekben mult évi jelentésünk adatai változatlanok.

Meg kell emlékeznünk e helyen a körlelkészek részéről gyakran kifejezett amaz óhajtásról, mely a körlelkészi időszaki jelentések számának leszállitását kívánja. Erre vonatkozó szabályzatunk u. i. arra kötelezi az összes körlelkészeket, hogy működésükről rendes naplót vezetvén, annak másolatát minden évnegyedben terjesszék föl Ig.-tanácsunkhoz részletes jelentés kapcsán. E gyakori jelentéstétel szüksége kétségtelenül fennállott akkor, — a missziói körök megalakulásának első idejében, — midőn a szervezkedés és egyházi berendezkedés, legnagyobbrészt központi segélylyel és kölcsönnel, folyamatban volt s annak minden egyes mozzanatáról kellett a főhatóságot értesiteni; fennakadás esetén útasitását kikérnie s midőn általában az adminisztráczió czélszerü beosztása szempontjából is léptennyomon felügyeletre és támogatásra voltak a misszioi

körök útalva. Ma azonban a szervezkedés mindenütt befejezést nyert, több éven át kipróbált és a viszonyokat legkielégítőbb módon átalakitott részletes útasitások alapján folytatják t. körlelkész aai. szolgálataikat s oly föltünőbb mozzanatok, melyek főhatósági intézkedést igényelnének, jóformán tárgyuk sincs, hacsak az előbbi évek eseményeit nem ismétlik, vagypedig oly apróbb és lényegtelenebb dolgokra ki nem terjeszkednek, melyek csupán egyházközségi, vagy legfennebb egyházmegyei elintézést igényelnek. Még határozott kérés ugyan nem érkezett be tanácsunkhoz e tekintetben, de amennyiban ilyen szabályszerü úton és egyházmegyei ajánlat mellett beérkezik: Ig.-tanácsunk nem fog kitérni annak teljesitése elől, mert a fennebbiekből is látható, hogy most már az évnegyedi jelentések bekivánásának szüksége tényleg fenn nem áll s hogy az egész évi müködésről szóló kimeritő és a müködési napló másolatával fölszerelt jelentés ugy az ig.-tanácsi, mint konventi ellenőrzés szempontjából teljesen elegendő.

Romániai missziónk állapotáról örvendetes adatokat nem jegyezhetünk jelentésünkbe. E missziónk rohamos lépésekkel közeledik a feloszlás felé, minek egyik oka az általános paphiányban, másik pedig a román kormány által életbeléptetett iskolai törvények szigoruságában rejlik, mely miatt iskoláink további fenntarthatása—minden egyházközségben—nagyon is kérdésessé vált. Ez idők szerint az egész romániai misszióban csak két lelkészünk van, t. i. Bartalus János bukaresti és Nemes Elek ploesti pap aai; mig a pitesti papi állás több mint egy éve üresen áll; a bukaresti segédlelkészségre se vállalkozik pályázó; Braillán és Galaczon is csak levita-tanitók müködnek.

Az emlitett román iskolai törvény sokféle kivánalmainak még bukaresti iskolánk sem tud megfelelni s ezért ez sem nyerte még meg a fennállhatási jogot, mert az anyakönyveknek és különféle iskolai nyilvántartásoknak román nyelven való vezetésén kivül az alkalmazott tanitók okleveles minősége, románul tudása, az iskolahelyiségek kellő nagysága, sőt az összes magyar olvasókönyveknek, továbbá a történelmi és földrajzi tankönyveknek kiküszöbölése követeltetik s ezek helyett ott Romániában megirandó, a romániai viszonyokat ismertető és Románia iránt rokonszenvet keltő tankönyvek használata rendeltetett el. E rendelkezések következménye gyanánt, meg a tanitóhiány következtében, bukaresti iskoláinknál már két román tanerő van alkalmazva s az előző évi 215—220 tanuló helyett csak 160-at lehetett fölvenni, mely körülményeknek föltétlen következménye leend Romániában élő hiveink egyrészének nemzetiségi és vallási szempontból való elvesztése.

Hasonló iskolai mizeriák vannak Ploesten, de főként Pitesten, továbbá Galatzon és Braillán is, sőt ez utóbbi helyen a laikus-misszionárius és hivei között sajnos meghasonlás is támadt, a mi szintén ottani poziciónk gyöngítésére szolgál.

Hisszük azonban, hogy főtiszt. Püspök aa. bölcsessége keresni fogja és meg is találja ama módozatokat, melyek mellett a fennebbiekben vázolt sajnálatos helyzet romániai missziónkban megszüntethető leend.

(Folytatjuk.)

Egyházkerületünk közgyűlése.

Harmadik nap.

Negyedik ülés május 27-én d. e.

(Folytatás.)

Ugron Zoltán képviselő aa. szól először hozzá e tárgyhoz. Nézete szerint az Igazgató-tanács és a hetesbizottság egymással hadilábon állanak s a közös munkálattal vívott háboruban a győző a bizottság. Kifogásolja, hogy az Igazgató-tanács a kiküldetés szerinti szerepet megcserélte s míg helyette a hetesbizottság végzi a vagyoni ügyek számbavételének és tisztázásának terhes munkáját s terjeszti elő a kibontakozás útját jelölő javaslatokat, addig az Igazgató-tanács, illetéktelenül, a bíráló kényelmes szerepét tartja meg magának.

A *zsombori birtok* kezelésében nagy baj, hogy semmi jövedelmet nem tud felmutatni s még nagyobb az, hogy erről ez ideig nincs semmi számolás Vagy hanyagság, vagy tudatlanság idézte elő az egyházi vagyon káros kezelését s mert itt fizetett hivatalnokokkal állunk szemben, kik sáfárkodásukról kötelesek beszámolni s tetteikért helyt állani, indítványozza, hogy az illetőkkel szemben a fegyelmi vizsgálat és az anyagi kártérítés kötelezettsége mondassék ki.

Elnök aa. nem helyesli, ha a személyi motivumok ez ügy tárgyalásánál előtérbe lépnek s mikor a beterjesztett javaslat a jelent véve alapul, keresi jövőre a kibontakozás útjait, a multak felidézésével késleltetnők a tárgyalás rendes menetét.

Sándor József. Igaz, hogy az Igazgató-tanács volt útasítva, hogy az adott helyzetre tekintettel minél előbb készítsen javaslatot az iránt, hogy az egyházkerületi központpénztár mily pénzügyi programm szerint lehet képes jövőre megfelelni az összes terhelő kötelezettségeknek s minő elhelyezés mellett óvhatja meg az egyházi vagyont minden koczkázattól s ezen munkálat bírálása lett volna a hetesbizottság teendője; ha megfordítva történt is a dolog s az Igazgató-tanács bírálja a bizottság pontokba foglalt javaslatait: ebben veszélyt nem lát és mert megvan a »periculum in more«, inditványozza, hogy közgyűlésünk a bizottság javaslatát fogadja el az általános tárgyalás alapjául s ezen bizottságnak terhes, sok fáradtsággal járó, buzgó munkájáért közgyűlésünk fejezze ki köszönetét.

Sárkány Lajos dr., a bizottság referense tényekkel bizonyítja, hogy az ügymenet az Igazgató-tanács és a bizottság munkájában betartatott. Az Igazgató-tanács szolgáltatta a bizottság összes munkálatainak adatait s mindenben a bizottság kész szolgálatára állott. Ellentét sincsen közöttük. A bisottság 15 pontba foglalt javaslatából 12-őt az Igazgató-tanács egészen elfogadott s ezeknek elfogadását pártoló ajánlatával hozza a közgyűlés elé. Ajánlja a bizottsági javaslat elfogadását.

Kovács Gyula szintén ajánlja, hogy a kiküldött hetesbizottság munkálatát közgyűlésünk a tárgyalás alapjául fogadja el.

Deésy Zoltán szerint az Igazgató-tanács és hetesbizottság között nincs eltérés s nekünk is az együttmüködés útját kell keresnünk. Tekintsük a mult számláját lezártnak. Ezért felkéri Ugront indítványának visszavételére.

Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok szerint a normál költségvetés a javaslatok elfogadásával könnyen reál

alapra lesz helyezhető, ezért a javaslatnak általánosságban elfogadását szintén ajánlja

Ezen felszólalások után közgyűlésünk a hetesbizottság 15 pontba foglalt javaslatát a tárgyalás alapjául általánosságban elfogadja

Elnök aa. rövid szünetet ad.

*

Szünet után *elnök* aa. a gyűlést folytatva, a ma d. e. 9 – 11 óráig történt *választások eredményét kihirdeti* s megválasztottnak jelenti ki:

1. *az Igazgató-tanácsba: Becsek* Lajos, *Sárkány* Lajos dr., *Deésy* Gyula, *Parádi* Kálmán és *Lészay* Ferencz aait; *Parádi* Kálmánt azon kijelentéssel, hogy ő, mint az egyházkerület tanügyi előadója, eddig híven betöltött munkakörében fogja hivatalát az Igazgató-tanácsban folytatni;

2. *az orsz. ref. közalap végrehajtó-bizottságába*: *Bartók* György dr. püspök aát.;

3. a br. *Baldácsy-alap kezelő-bizottságába*: *Bartók* György dr. püspök aát.;

4. *konventi világi póttaggá*: *Sárkány* Lajos dr. aát.;

5. *a lelkészképesitő vizsgáló bizottságba*: *Sándor* János, *Somkereki* Miklós, *Deésy* Gyula, *Elekes* Viktor dr. és *Bodor* János aait.;

6. *a görgényi egyházmegye főgondnokaivá*: id. *Éltető* Albert és *Putnoki* Domokos aait.;

7. *a széki egyházmegye főgondnokává*: *Schilling* Ottó aát.;

8. *a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség főgondnokává*: *Fodor* Gyula aát.

9. *a gyula-fehérvári egyházmegye főgondnokává*: *Zeyk* Kálmán aát.

10. *a nagyszebeni egyházmegye főgondnokává*: *Szalánczy* Lőrincz aát.;

11 *az egyházkerületi közjegyzői állásra* beadott 179 szavazatból *Kenessey* Béla theol. igazgató-tanár kapott 86 szavazatot, *Sándor* János n.-enyedi egyházmegyei esperes 35, *Elekes* Viktor dr. gyulafehérvári egyházmegyei esperes 35, *Deésy* Gyula kolozs-kalotai esperes 17 és *Lénárt* József lelkész 6 szavazatot.

Általános szavazattöbbséget a jelöltek egyike sem nyervén, elnök aa. kijelenti, hogy házszabályaink értelmében a két legtöbb szavazatot nyert között új választásnak van helye.

Erre *Barcsay* Domokos indítványozza, hogy törvényünk betűszerinti értelmében a *Kenessey* Béla theol. igazgató-tanárra beadott szavazatok semmisíttessenek meg s nevezett a választhatók sorából kizáratván, rendeltessék el az új választás a két legtöbb szavazatot nyert között, mert csak »*szolgálattevő lelkész*« választható meg, holott a theol. ig.-tanár nem az.

Elnök br. *Bánffy* Dezső kijelenti, hogy ő nem osztja Barcsay Domokos véleményét; a theol. tanár nemcsak képesítve van a lelkészi szolgálattételre, de ezt végzi is, mit igazol a tegnapelőtti gyászünnepély lefolyása, melyen * épen *Kenessey* Béla theol. tanár volt a szolgálattevő lelkészek egyike. A beterjesztett indítvány fölött a döntés a közgyűlést illetvén, elnök aa. azt szavazásra bocsátja. A szavazás elrendelése előtt *Zeyk* Gábor tízedmagával névszerinti szavazást elrendelő kérést terjeszt be, melynek alapján elnök aa. *Barcsay* Domokos indítványa fölött a névszerinti szavazást elrendeli; Kádár János titkárt a gyűlési tagoknak — névsor szerint — szavazataik bemondása végett felszólítására felhívja; dr *Borcsa* Mihály s.-jegyzőt az indítvány mellett »*igen*«-nel, *Bodor* Gézát az indítvány ellen »*nem*«-mel szavazók jegyzésére útasítja.

Az érdekes szavazás alig negyed órát vett igénybe, mikor elnök aa. az eredményt kihirdeti. Az indítvány mellett szavazott 67, ellene 85. Ezen szavazás eredményeként elnök br. *Bánffy* Dezső aa. kijelenti, hogy *Barcsay* Domokos indítványát a közgyűlés 18 szótöbbséggel elveti, a theol tanárt egyházkerületi közjegyzővé választhatónak tartja.

Ezen eredmény kihírdetésére *Zeyk* Gábor főgondnok aa. közgyűlésünknek tudomására hozza, hogy *Elekes* Viktor dr. a jelöltségtől visszalép. Ez a kijelentés megoldotta azt a még közgyűlésünk előtt álló függő kérdést, hogy *Kenessey* Béla után legtöbb szavazatot nyert jelöltek melyike bocsáttassék az újabb választás alá. Igy közgyűlésünk az egyházkerületi közjegyzői állásra *Kenessey* Béla theol. igazgató és *Sándor* János esperes között az új választást elrendeli s elnök aa. ezen választás, valamint az ig.-tanácsi titkár- és összes algondnokválasztások idejét ma d. u. 3—5 órára, a gyűlés folytatását d. u. 4 órára tüzve ki, az ülést d. u. 1 órakor bezárja.

(Folytatjuk.)

Bodor Géza.

* A néhai püspök emlékére tartott gyászünnepélyen. Szerk.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1899. jun. 22-én.

Elnökölt: főtiszt. és mélt. Bartók György dr. püspök aa. Jelen voltak: Kenessey Béla, Becsek Lajos, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok; Maksay János számvevő, Deák József pénztárnok és Kádár János dr. titkár

Elnök aa. a megjelent tagok szivélyes üdvözlése után bejelentette, hogy mélt. Zeyk Dániel főgondnok és Vályi Gádor dr. elnökhelyettes aai. hivatalos elfoglaltságukkal kimentették elmaradásukat. Szolgált tudásul.

A napirend során első sorban h tanügyi előadó aa jelentette be, hogy a nagy-enyedi tanítóképző vagyoni ügyeinek rendezésére az egyházkerület, illetve a n.-enyedi kollégium közötti viszonyának szabályozására még pár évvel ez előtt bizottság volt kiküldve, mely azonban, különféle akadályok miatt, mindezideig nem kezdte meg működését. Ig.-tanácsunk a bizottság feladatává tett kérdések rendezését sürgősnek ítélvén, a bizottságot főtiszt. Püspök aa. elnöklete alatt Kenessey Béla, Sándor János, Elekes Viktor dr., Nagy Lajos, Váró Ferencz, Sárkány Lajos dr. és a tanügyi előadó aai személyében újból megalakította és felhívta működésére s javaslatainak mielőbbi előterjesztésére.

Nagy-enyedi kollégiumunk előljáróságának ama határozatát, mely szerint a gimnáziumi görögpótló tanfolyamnak a folyó évi szeptemberben kezdődő tanévtől leendő felállítását mondotta ki, Ig.-tanácsunk nem hagyhatta jóvá, mert az ezzel járó költségek fedezésére kellő alap ki nem mutattatott, sőt a fedezet megléte annál is inkább kétséges, mert a kollégium most és a közeljövőben a második, sőt — szükség esetén — harmadik gimnáziumi párhuzamos osztály fenntartásával, a vallástanári tanszék szervezésével, a tornatanári javadalom fölemelésével stb. oly rendkívüli kiadásoknak néz elébe, melyek mellett határozatát a közel jövőben meg nem valósíthatja.

Jóváhagyta Ig.-tanácsunk a n.-enyadi Bethlen-kollégiumnak ama határozatát, melyszerint a tornatanári állás javadalmát 800 frt alapfizetésben, 600 frtig mehető ötödéves korpótlékban és 200 frt szálláspénzben állapította meg.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr leírata folytán fölhívta Ig.-tanácsunk a m. vásárhelyi kollégium 70 évnél idősebb két tanárát, hogy nyugdíjazási kérését e tanév folyamán adja be.

Szilágy-bagosi iskolánk államosítása, az egyházközség által megállapított feltételek mellett, engedélyeztetett.

Jóváhagyta ezek után Ig.-tanácsunk a s.-szt.-györgyi kollegiumi tanárok korpótlékainak rendezésére vonatkozó előljárósági határozatot, az idevonatkozó közgyűlési határozat rendelkezéseinek megfelelő módosításokkal és jóváhagyó tudomásul vette a zilahi kollégium többrendbeli határozatait, melyek a miniszteri vizsgáló bíztos észrevételei alapján keletkeztek s az abban kitüntetett hiányok megszüntetését czélozzák.

Az iklandi Filep Péter-alapítvány kezelése körül konstatált szabálytalanságok megvizsgálására szervezett bizottság jelentéséből sajnálattal vette tudomásul Ig.-tanácsunk, hogy a néhai kezelő gondnok által tényleg több rendbeli mulasztás és szabálytalanság követtetett el, melyek miatt az alapítvány tekintélyes összegü kárt szenvedett. E károsszeg erejéig a néhai gondnok örököseinek jótállása elfogadtatott s a jótállás kellő biztosítására a kezelő bizottság útasítást nyert. Jóváhagyatott egyúttal a kezelő bizottság elhatározása, melyszerint kezelő gondnokká Kóbori János, m.-vásárhelyi tanár aát. választotta meg és a bizottság elnökéül Ig.-tanácsunk által ngs. Péterffy Dénes, egyházmegyei tanácsbíró aa. kéretett föl.

A makkfalvi székely nemzeti iskola gondnokságának a központi kezelés alatt álló 3000 frt tőke kiadása iránti kérését Ig.-tanácsunk nem találta teljesíthetőnek, mert az iskolai alap vagyonának kebli kezelését eléggé biztosnak nem látja A bővebb tájékozás megszerzése czéljából azonban elrendeltetett az alap kötvényeinek a vonatkozó összes biztosítéki okmányokkal fölszerelten leendő fölterjesztése.

Török István dr. kolozsvári kollégiumi tanár aa. kérésére »Magyarország Története népiskolák számára« czímű tankönyve most megjelent harmadik kiadásában is melegen ajánltatott a kollégiumokkal kapcsolatos elemi iskolák és összes népiskoláink használatába. *

A detrehemi körlelkészség indokolt kérésére megengedte Ig.-tanácsunk, hogy a lemondás folytán megüresedett körlelkészi állás a folyó év végéig betöltetlen maradjon és az interkáláris jövedelemből a parochiális épületek renoválása végrehajtassék.

Vályi Gábor dr. elnökhelyettes aa. indokolt kérésére, két havi szabadságidőt engedélyezett Ig.-tanácsunk részére s ezen időre az elnökhelyettesítési teendők végzésére nt. Kenessey Béla aát kérte föl.

Nagy Sámuel, mikefalvi tanító aa. felebbezésének elútasításával jóváhagyatott a küküllői egyházmegye tanácsának ama határozata, mely szerint nevezett állami tanító kántori honoráriumának emelése, az egyház szűkös anyagi viszonyai miatt, meg nem engedtetett.

A segesvári egyházközség új adózási szabályzatát nem hagyta jóvá Ig.-tanácsunk, mert az abban alkalmazott osztályadó-rendszert az adó fogalmához fűzött kívánalmakat kielégítőnek nem találta Utasíttatott ezért az egyház, hogy progressiv jövedelmi adó alakjában állapítsa meg egyházi adóját.

Balogh Sándor, m.-bodoni lelkész aának felebbezése, melyben Ig.-tanácsunk egyik közigazgatási végzésének megváltoztatását kéri, elútasíttatott azzal a figyelmeztetéssel, hogy az ilynemü határozatok ellen csak a ker. közgyűléshez lehet felebbezni.

Zilahi egyházközségünk előljárósága magyarázatot kért Ig.-tanácsunktól az Utasítás 192. §-nak értelmezésére nézve, minthogy az egyházközség kebelében nézeteltérés van a közeli papválasztásnál követendő eljárás tekintetében. Ig.-tanácsunk azonban a kért magyarázatot meg nem adhatta, mert arra nem illetékes, sőt a kérdésre nézve véleményt sem nyilváníthatott, minthogy a kérdés felebbezés alakjában döntése alá kerülhet, előleges véleménynyilvánításával pedig az egyházközség határozatának prejudikálhatna

A kercsedi és márkodi egyházközségek kepeváltási szabályzatait erősítette meg ezek után Ig.-tanácsunk, jóváhagyván, szokott fenntartassal, a kepeváltás folytán módosult papi díjleveleket is.

A deési Novák-féle ház két évi gondozásáért 22 frt 50 kr. honorárium útaltatott ki Bülgözdi Mihály deési lakos házgondnoknak.

Sófalvi egyházközségünk indokolt kérésére kiútalta Ig.-tanácsunk az egyház 500 frtos regálétőkéjét adósságtörlesztésre, kötelezve az egyházat az így elköltött tőke-vagyonnak apróbb részletekben leendő restituálására.

Végül közig. bírósággá alakult át az Igazgató-tanács s e minőségében, beható tárgyalás után, jóváhagyta indokainál fogva a marosi egyházmegyei tanács, mint első fokú közig. bíróság amaz ítéletét, melylyel a néhai SzászKároly, volt ny.-szeredai lelkész örökösei és az egyház közötti osztozkodás kérdésében ítélkezett.

Legvégül főtiszt. Püspök aa. jelentette be, hogy hozzá az ig.-tanácsi tisztviselők kérést adtak be az iránt, hogy a hivatalos órák egy folytában, t. i. reggel 8 órától déli 2 óráig tartassanak, hogy ez által a tisztviselők is némi időt nyerjenek egyfelől a kerület házainak gondozásával járó teendőik végzésére, másfelől pedig magán-ügyeiknek intézésére. Jelzi főtiszt. Püspök aa., hogy e kérés alapján, melyet maga is méltányosnak tart, megadta az elnöki engedélyt a hivatalos órák jelzett beosztására, egyelőre próbaképen szeptemberig, a mely intézkedésének jóváhagyó tudomásul vételét kéri. Tudomásul vétetett.

Több tárgy nem lévén, elnök aa. az ülést bezárta. *r s.*

TÁRCZA.

Adatok az erdővidéki ev. ref. egyházmegye történelméhez.

Az István által alapitott püspökségek között van fölemlitve a történelemben az erdélyi is, hol szintén a pogányokkal kellett megvívnia a nagy királynak, hogy lerekhassa a keresztyénség alapjait. Miként a veszprémi püspökséget a sátánt győző sz. Mihálynak ajánlja István a Kupán vett győzelem emlékére, ugyancsak sz. Mihálynak dedicálja az erdélyit is a Gyula vezéren vett győzelem megörökitésére. Az alapitás 1003-ban történt, mikor már az erdélyi egyház épitésének szükségessége sürgősen fennforgott. Az alapitás jelentősége abban van egyfelől, hogy erdély meghódolása után nevezheti magát István csak az egész Magyarország

* L. lapunk 26. számának »Hivatalos rész«-ében. Szerk.

királyának, másfelől pedig az egyház épitését a győztes király a keresztyénség nagy elleneinek kezéből elvett kincsekből eszközölte.

Az új püspökség székhelye Gyulafehérvár, a régi[1] római katonai középpont: Apulum lőn. A püspökség első alakulásában a Nagy-Szamos völgyén felül északra nem ért, délen és keleten az Olt forrásvidékén túl szintén nem terjedt.[1] S bár kezdetben Erdély egy püspökség alá lett rendelve, a későbbi korra nézve mégis azt olvassuk a történelemből, hogy a XII. század vége felé és a következőnek elején, az ő politikai szétdaraboltságának megfelelő volt egyház-közigazgatási szakadozottsága is, mikor a vajdaságnak éppen úgy megvan a maga püspöksége, mint a hogy a székelység és a szászteleپeknek is egy része a *milkói* püspökség alá tartozott.[2]

A székelységnek a csak nem régiben megtért kunokkal a milkói püspökséghez való beosztása nem tetszett, miért Theodorik kun püspök 1228 körül békességre és szeretetre inti őket.[3] A békesség helyre is állt azon az alapon, hogy a székelyföld az esztergomi érsek nagyobb befolyása alá kerül,[4] de mig a viszály tartott, a közben a milkói püspökség is 1241-ben tatárdulás következtében megszünt[5] s bár helyreállitására többször tesznek kisérletet, azért az valósággal soha helyre nem állt; cimét azonban püspökei, kik idegen dioecézisekben szolgáltak, továbbra is megtartották.

Az elpusztult püspökségnek a székelyföldre kiterjedő belső közigasgatási szervezetéről annyit lehet tudni, hogy két esperességre s mindenik főesperesség 3—3 alesperesi kerületre volt felosztva. A főesperességek közűl a *telegdi* Maros-Torda, Csík- és Udvarhely-megyék területén feküdt, marosi, csíki és erdőháti alesperesi kerületeivel.[6] Az erdőháti alesperesi kerület a régi Bardóc-fiuszék egynehány egyházközségét is magában foglalta, tehát az erdővidéki ev. ref. egyházmegye nyugoti részére is kiterjedt. A telegdi főesperességből a székelyek egy 1280-ban kelt oklevél szerint, melyben birtokeladásról van szó, mint bizonyságtevők szerepelnek.[7] Ezen esperesség nevét a *Telegd* nemzetségtől vette; Udvarhszéket még 1301-ben is Telegdnek hivták,[8] mely elnevezés ma csak a megye legkeletibb szélén lévő Nagy-Bacon helység egyik felének telegdi előnevében maradt fenn.

A másik főesperesség a *kézdi*, az előbbinél jóval kisebb volt, mivel kézdi, orbai és sepsi alesperességi kerületeivel a mai Háromszék-megye területén alig terjedhetett tul[9].

A milkói püspökség megszünése következtében a püspökségnek erdélyi területrészei egészen elszakadtak, miért az említett székely főesperességek az 1232—37-ik évi pápai tizedjegyzékben ugyanazon néven, mint az erdélyi (gyulafehérvári) püspökség archidiaconatusai szerepelnek, melynek ezen időtől kezdve 13 főesperessége lett, u. m.: fehérvári, dobokai, hunyadi, *kézdi,* kolosi, krasznai, küküllői, ózdi, *telegdi,* tordai, ugocsai, szathmári és szolnoki[1]. A kézdi főesperesség alesperesi kerületéből a sepsii ezen ujabb felosztás szerint a fehérvári főesperességhez osztatott be, mely felosztás minket közelebbről azért érdekel, mivel az erdővidéki ev. ref. egyházmegye tegtöbb ma is meglévő, de azóta reformálódott községe ezen alesperesi kerületben található fel már a XIV. század elején. Igy: *Nagy-Ajta* ezen a néven szerepel Ahch; *Nagy-Baczon*, közel a telegdi főesperesség határához = Bachan, Rachan; *Bardocz* = Bandachfalva, villa Bardach; *Bölön* = Belen; *Bibarcztalva* = Biborch, villa Bibouh, Byborch; *Olasztelek* = Olozteluk; *Száraz-Ajta* = Sanzacha, Zozacha; *Vargyas* = Voyigas villa, Wardach villa; *Száldobos* = Zaldubus[2]. Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye jelenlegi 13 anya- és 3 leányegyháza közül tehát 9 egykázközség nevét találtam föl azon a térképen, mely a XIV. század elejéről Magyarország egyházi beosztását tünteti föl. Minthogy a reánk maradt tizedjegyzék tartalma, melynek az alapján a térkép készült, magában véve, több oknál fogva fogyatékos, azért a középkori Magyarország egyházi térképe sem mondható teljesnek. Ezért kétségtelen, hogy nemcsak a felsorolt parochialis, vagy anyaegyházak, mert rendesen csak ezeket vették be a regestrumba, voltak meg a XIV-ik század elején, hanem több fiók- vagy leányegyház is létezett mellettük, melyek pedig akkor sokkal nagyobb számmal voltak[3]. Valószinü, sőt egész bizonyosra vehető tehát, hogy a reformatió ujitó szelleme a tizedjegyzékben fölemlitett 9 községnél jóval többet talált az egyházmegyét jelenben alkotó községek számánál is. Hiteles okmányok, határdülő nevek, ásatások, régészeti vizsgálódások, a vidéki lakosság közt élő hagyományok tanuskodnak e mellett.

A Székelyföldre s különösen a Barczasággal szomszédos erdővidéki egyházmegye területére Benkő József szerint *„Brassai Honterus János által hata el a reformatió“*, kinek megjelent munkái oly hatást tettek, hogy minden községben ismertté tették nevét.[4] Hogy Erdővidéken jelenleg mégis nem lutheranus a hivek többsége, Benkő J. azzal okadatolja, hogy a hitújitás korában még nem volt a *Luther és Calvinus szerint való reformatiónak* nagy különbsége Erdélyben, hanem a kik a római katholikusoktól elszakad-

Ortvay F. Magyarország egyházi földleirása a XIV. század elején 1891. II. r. 619. l. Térképmelléklet a mű végén.

[2] Benkő József: Milkovia 1781. I. r. 85. l.

[3] Milkovia l. 116. és a Székely Oklevéltár 1872. l. 6.

[4] Székely Oklt. I. 13. 14. l.

[5] Milkovia I. 175 159.

[6] Vészely: Egyháztörténelmi adat. I. 381. l. v. ö. a »Századok« 1869. VII. 473—474.

[7] Székely Oklt. 1872. I. 20. l.

[8] Nemzeti Társalkodó 1838. II. k. 41—60.

[9] Milkovia I. 55. l.

[1] Magyarország egyházi földleirása XIV. század elején, II. r. 628. l. Térképmelléklet a mű végén.

[2] A fenti mű térképmelléklete.

[3] Századok 1869. VII. 473—474. és a Magyar Sion V. 911—820. l.

[4] Az egyházmegye régebbi koraira nézve legbiztosabban tájékoztat Benkő József, nemzeti történetünk e hasznos munkásának, »Filius Posthumus« cz. kéziratban 1770-ből hátrahagyott nagy becsü műve, mely jelenleg is az egyhm. levéltárában őriztetik. Az eredeti kézirati példányt 1881-ben a sz.-udvarhelyi gymn. számára lemásoltatta néhai *Szakács Mózes* tanár. Pár évvel ez előtt a sepsi-sz.-györgyi Mikó-tanoda is lemásoltatta. Összesen tehát 3 példányban van meg. Tudomásom szerint az erdővidéki papság körében mozgalom indult meg ezen egyháztörténelmi szempontból felette becses mű kiadása iránt.

tak, azok együtt tartottak és reformátusoknak nevez tettek.« A két uj hiten lévők eleinte gyüléseiket is együtt tartották és csak később szakadtak el egymástól, midőn a szászok Luther, a székelyek Calvin tanai mellett maradtak meg[1].

Az 1543-ik évi Kolozsváron tartott gyűlés is nagy hatással volt az uj hit terjedésére, melyen a Székelyföldről is számosan megjelentek és a vallási dolgok tárgyalása közben »*az eddig nem értett dolgokról is tövivilágositttatván*«, a sok mesterséges módokkal keresztülvitt probálgatások, sőt fenyegetések után sem voltak többé visszatérithetők az uj hitről.[2]

Az új tan gyorsan terjedt el, de mégis nem minden visszahatás nélkűl, mert több községben a hivek fájlalták a régi látványos szertartások elmaradását. Ezért több községben visszatérnek a katholikus hitre. Igy tesznek pl. a baróthiak, hol a traditió szerint egy Baróthi Kata nevü hitbuzgó nő összegyüjtvén a helység asszonyait és leányait, az új hitet terjesztő szónokokat kiüzette Baróthból, megtartván ekként a népet a régi vallásban [3] A magyar-hermányiak is visszatértek a baróthiak példájára, miután az első, András nevü református papjuk megbotránkozást keltett a népben azzal, hogy a templomból kihányt zászlós kereszteket a rosszúl fedett asztagjára tüzette fel, hogy attól az ártalmas verebeket távoltartsa.[4] A mélyen megsértődött hermányiakat csak a később oda küldött tanítók tudták kellő tapintattal és felvilágítások adása után visszatériteni ismét a református hitre, melyet mind e mai napig meg is tartottak.

(Vége következik,)

Karácsony Béla.
főgymn. tanár.

Irodalom.

Paedagogiai Kalauz. Útmutatás az osztatlan hatosztályu elemi iskola tananyagának a miniszteri tantervben kijelölt keretben, módszeres félórai tanmenetekben való felosztására és gyakorlati útasítások és példák annak módszeres kidolgozására. Összeállította: Bergenyei *Soós Antal* kunfélegyházi áll. tanító-kép. rendes tanár. Megjelent Kecskeméten. Bolti ára 80 kr. *Soós Antal* irodalmi működése előnyösen ismeretes s most megjelent *Kalauza* is főként az elemi tanügygyel foglalkozó köröknek épen meghálálni való szolgálatot tesz.

Különfélék rovata.

Bartók György dr. egyházkerületünk püspöke junius 25-én búcsuzott el szászvárosi híveitől. A szép és lélekemelő ünnepély emlékét, melynek központja a távozó, jó lelkipásztor, — püspökünk vala, az egyházközség szeretetének osztatlan megnyilatkozása, a város minden vallásu és nemzetiségü lakóinak tömeges részvétele és a távoli vidékekről is ez alkalomra nagyon sokan egybegyűltek tették el nem mulóvá, felejthetlenné az egyházközség történetében, az ünnepelt és ünneplők elméjében, szivében. A tágas templomot teljesen megtöltötte az öröm és bánat Az öröm, hogy a ki hű volt eddigelő a kevesebben, többre bízatott ezután és a bánat, hogy válni kell A templomban egyházkerületünk egyik ékesen szóló papja, *Sylvester Domokos* mondott gyönyörű alkalmi imát, mely után *Bartók György dr.* püspök tartotta meg búcsubeszédét. A hatás mély, tehát igaz volt: megrezdűltek a szivek húrjai és szem könny nélkül nem maradt. A templomi ünnepélyt tisztelgések és délután 1 órakor bankett követték, mely utóbbin mintegy háromszázan vettek részt és a melyen együtt lehetett látni a város és megye előkelőségét, mindenik felekezet és nemzetiség képviselőit. Este fáklyásmenettel, szerenáddal tisztelgett a tisztelgők nagy tábora püspökünknél, hogy még egyszer leróhassa elismerésének adóját azzal szemben, kit Erdélyben a legmagyarabb egyház méltónak ítélt lelkészei között az első helyre. Szivünkből óhajtjuk, hogy az első helyen Ilyés lelkével és ereiével lehessen mindenkor az Ur előtt.

Kitüntetés Becsek Lajos igazgató-tanácsos, a kolozsvári kir. törvényszék birója, közelebbről a kolozsvári kir táblához táblabiróvá neveztetett ki. Örömmel emlékezünk meg e kitüntetésről, mert a kitüntetett nemcsak kitünő jogtudós, hanem anyaszentegyházunknak is buzgó, munkás tagja, egy valódi kálvinista ember: szerény, becsületes, igazságos.

A kassai ev. ref. egyházközség a száz évvel ezelőtt tartott legelső püspöki látogatás emlékére mult hónap 25-én ünnepélyt rendezett, a melyen a 83 éves agg Kun Bertalan püspök is részt vett Az emlékünnepnek nem csak erkölcsi, de anyagi sikere is volt, a mennyiben az ez alkalommal tartott közgyülésen határozatilag kimondották, hogy a templomot restaurálni fogják s e czélra 900 frtot gyüjtöttek is.

»Nemzetközi gyermekvédő kongresszus« tartatik folyó évi szeptember 13—17 napjain Budapesten. A kik a kongresszus czélja, ügyei iránt érdeklődnek, felvilágositásért forduljanak Scherer Vilmos irodavezetőhöz (Budapest, VIII. József-körut 43. sz.)

A »Protestáns Pap« czimü gyakorlati szak közlöny folyó évi 6. száma a következő tartalommal jelent meg: Jézus az igazság. Tüzbiztosítás. A keresztyén ember királyi papsága. Jellemképek a bibliából. Egyházi beszéd Beszédvázlatok. Ima. Siri beszéd. Törvények és rendeletek. Irodalom. Különfélék Vegyes. Egyházi tiszti választások. Halálozások.

A »Protestáns Országos Árvaegylet« *választmányának negyvenedik évi jelentése az 1898. évi müködéséről.* E jelentés szerint az árvaháznak 1898-ban 106 bennlakó növendéke volt, 60 fiu és 46 leány; 45 künnlakó árva segitésére forditott 2070 frtot Az intézetből a jelzett évben különböző pályákra 15 növendék bocsáttatott ki. Az egylet vagyona 449,917 frt 67 kr; 1897 végével volt 362,913 frt 13 kr, tehát egy évi vagyongyarapodás 87,004 frt 54 kr., alapitványokban, adományokban és hagyományokban azonban összesen 91,110 frt folyt be. Legnagyobb alapitvány volt a mult év julius 8-án elhunyt Blahunka Ferenczé: 80,000 frt A kiadások 25,888 frt 42 krt tettek, a bevételek 112,892 frt 96 krt, de ebből levonva az alapitványokat stb, a rendes bevételek összege a kiadásokkal szemben csak 21,782 frt 65 kr. Talán mondanunk is felesleges, hogy ezen egylet milyen nagy horderejü, áldásos munkásságot fejt ki évről évre és mennyi fáradsággal, nehézséggel küzdve,

[1] Filius Posthumus 1770. II. r 8. 9. l.
Ugyanott. 6. l.
[3] Magyar Sion 1868. 818. l.
[4] Filius Posth. II. 9. l

harczolva! De munkásságának meg is van eredménye. a melynek szivünkből örvendünk, mert az eredmény hazánknak és szent vallásunknak egyaránt dicsősége.

A Kolozsvárt megjelenő »Unitárius Közlöny« közelebbi 7 számában »Egy anya« »Az unitárius vallás előnye gyermekeink nevelésére nézve« czimű czikkében valami összehasonlításfélét csinál az ev. ref. és unitárius vallás közt, az előbbit nagy merészen *félig* felvilágosodott vallásnak nevezvén s *ennél* a protestantismusnál százszorta *észszerübbnek* (?) tartván még a katholiczizmust is. Egy helyen így nyilatkozik: »Én nem szeretem a mi kálvinista szent-lelkünket (megjegyzendő, hogy az író ev ref. vallásban neveltetett), mert daczára Istenvoltának — részrehajló volt s okvetlen megkivánta a keresztséget; a többi szegény törekvő embert pedig önhibáján kivül a sötétségben hagyta sinlődni.« No, de nem is idézünk többbet, summa summarum: a mi vallásunk nem ér semmit. A világért sem vitatkozunk az íróval, még a Szerkesztővel sem, ki csillag alatt arra biztatja az írót, hogy »Csak szóljon minél többször.« Egyszerüen feltünt nekünk a czikkecske, mert két igazságot erősit meg. Egyik ez: a képtelen ellentétek vonzódnak egymáshoz. A másik pedig ez: minden vallás jó vallás: az unitárius vallás is jó vallás.

»Bérmaút« A Gyulafehérvári »Közművelődés« 27 száma hüségesen beszámol az *„erdélyi püspök“* (?) mult hónapi bérmautjáról. h gy mily nagyszerü dolgok, különbségnélküli fogadtatások, *visszatérések* (?) történtek most is? A jó s ha lehet, testvéries viszonyra való törekvést csak helyeselni tudjuk, de nem állhatjuk meg. hogy ide ne iktassuk Jézusnak ama mélységes értelmü, intő, figyelmeztető szavaiból bár a legelsőt: „Őrizkedjetek .!«

Középkor eleje a 19-ik század végén. Franczia országban a Notredame de Lorette templom vikáriusa egy könyvet adott ki, mely mindazok számára, kik Dreyfus ártatlanságában hisznek, a pokolban tüzes vassal való megkínoztatást helyez kilátásba.

A nagy-ilondai róm. kat. és ev. ref. egyházak templomépitési alapja javára julius 8-án a büdöspataki fürdővendéglő nagytermében zártkörü nyári tánczmulatság lesz. Védnökök: Simó Lajos főgondnok, Simó Béla tanfelügyelő, Torma Miklós dr. alispán, Teleky Árpád gróf. Voith Gergely Rendezőbizottsági elnökök: Incze Lajos kaczkói körlelkész és Miklós Albert magyar-láposi róm. kath. lelkész.

Értesités. A nagyváradi ev. reform leányinternátusban az 1899—1900-ik tanév folyamra leendő elhelyezés iránt a születési, iskolai, himlőoltási és orvosi bizonyitványnyal fölszerelt kérvények vagy személyesen, vagy posta utján a *f. évi augusztus hó első napjáig a nagyvárad-ujvárosi ev. ref. lelkészhivatalhoz* nyujtandók be. Későbbi jelentkezések csak az esetben vétetnek figyelembe, ha a megállapitott létszám el nem éretett. Az intézetbe felvétetnek a 4 elemi osztályt sikerrel végzett s a községi polgári leányiskolában tanulni óhajtó növendékek; továbbá olyanok, kik a róm. kath tanitónőképzőintézet első, vagy második évi, valamint az óvóképezde első évi tanfolyamára iratkoznak be. A „szervezeti szabályzat” érzelmében a tiszántuli ev. ref. egyházkerület területén lakó lelkészek és tanitók gyermekei 150 frt., más társadalmi állásu, vagy más egyházkerületben lakó szüléknek protestáns,—ugyszintén vegyes házasságban élő szüléknek nem prot. vallásu gyermekei is 200 frt s egyéb hitfelekezetüek pedig 250 frt ellátási dijat évnegyedes részletekben és a belépéskor orvosi díj czimen 7 frt járulékot fizetnek. A mosatás, zene és nyelvoktatás külön díjazandó.— A szülők ezuton is felkéretnek, hogy gyermekeiket a lehető legegyszerübb szerelésekkel és ruházattal lássák el. Megkeresésekre a fentemlitett lelkészhivatal felvilágositással szivesen szolgál.— Nagyváradon, 1899. évi junius hó 25-én. Az igazgató-bizottság.

Kiadóhivatal üzenete.

Tiszt. ***Molnár Lajos*** egyházmegyei pénztárnok úrnak. *Kebele, Jedd, H.-Bodon, M.-Szt.-Király, Tompa* és *Böő* előfizetéseit (à 5 frt) vettük s nevezett egyházközségeket a hátrálékosok sorából töröltük.

Hivatalos rész.

376—1899. KÖRLEVÉL

valamenynyi egyházmegye nt. esperesi hivatalának és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. kebli tanácsának.

Vonatkozással az egyházkerületi püspöki széknek m. é. junius hó 5-én tartott üléséből kibocsátott s az »Erdélyi Protestáns Lap« nak m. é. 26. számában megjelent körlevélre, fölhivom valamennyi n. t. Esperes afiát, valamint a püsp. vizsg. alatt álló egyházközségek t. t. Kebli Tanácsait, hogy félévi jelentéseiket hivatalomhoz mielőbb, legkésőbb azonban e hó 31-éig megtenni sziveskedjenek

Kolozsvárt, 1899. julius hó 5-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

377—1899. KÖRLEVÉL

valamenynyi egyházmegye n. t. esperesi hivatalához, püsp. vizsg. alatt álló egyházközség tt. kebli tanácsához.

Van szerencsém fölkérni Czímzetteket, hogy egyházmegyéjük, illetve az egyházközség területén élő lelkészi özvegyek és kiskoru árvák névsorát, ez utóbbiakra nézve a következő adatokat: hogy *mikor születtek? a most zárult iskolai évben hol és miféle tanintézetben folytatták tanulmányaikat?* — hivatalomhoz legkésőbb a f. julius hó végéig beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1899. julius hó 5-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

2035—1899. KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyének m. t. Közgyűléséhez, az összes kollegiumok m. t. Előljáróságaihoz és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak tt. Tanácsához.

A folyó évi május hó 25—28. napjain tartott főt. egyházkerületi közgyűlés határozata folytán a jelen év őszén még egy rendkivüli egyházkerületi közgyűlés fog megtartatni, melynek egyik fontosabb tárgyául a rendes egyházkerületi közgyűlések jelenlegi határidejének megváltoztatása van kitüzve.

A magyarországi egyetemes ref. egyház legfőbb kormányzó testületével: az egyetemes konventtel szemben fennálló viszonyokból kifolyólag ugyanis már régen észrevehető szüksége annak, hogy egyházkerületi közgyűléseink határidejét a mindig tavaszszal megtartani szokott konventi üléseket kevéssel megelőző időre helyezzük át, hogy így mindama fölterjesztések és javaslatok, melyek kerületünk részéről a konvent elé tétetnek, közgyűlési tárgyalás alapján készülhessenek

el s hogy különösen az országos közalapot érintő ügyek közgyűlésből terjesztessenek elő.

E törvényes kivánalomnak Ig.-tanácsunk véleménye szerint akkor lehetne megfelelni, ha egyházkerületünk közgyűléseinek rendes ideje a polgári év végére, tehát október, november, vagy deczember hóra helyeztetnék át, mely határidő az eddigivel szemben fenntieken kivül is sok tekintetben czélszerübbnek látszik.

Fölkérjük tehát a czímben említett összes hatóságokat, hogy e kérdést legközelebbi közgyűlésükön behatható tárgyalás alá venni s annak eredményében arra vonatkozólag véleményt nyitványitani sziveskedjenek, hogy vajjon az említett három hónap közül melyikben s annak melyik felében vélnék legalkalmasabbnak az időt a kerületi közgyűlés megtartására?

Az idevonatkozó vélemények fölterjesztésére határidőül f. évi szept. hó 15-dikét tüzzük ki, a mely határidőig a vélemények annál is inkább beküldendők, mert azokra Ig.-tanácsunk már a folyó évi rendkivüli közgyűlés összehivásánál is tekintettel kiván lenni.

Kolozsvárt, 1899. junius hó 30-án.

Dr. Kádár János, titkár. *Dr. Bartók György*, elnök.

356—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben, a sepsi ref. egyházmegyébe kebelezett bikfalvi egyházközség ev. ref kántortanítói állására pályázat hirdettetik másodszor.

Javadalom: 1 Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, $^3/_4$ hold kerttel 2. 80 kal. őszgabona tetszés szerint választva, ugyanannyi zab = 212 frt értékben. 3. Öt és fél hliter szemes törökbúza = 16 frt 50 kr értékben. 4. Kepeváltság, árvakepe és oszpora = 20 frt. 5 Öt öl tüzifa, vagy 35 frt. 6 Hét hold 557 □ öl szántó és kaszáló, 2 hold erdő haszonélvezete = 83 frt értékben 7. Az egyházközség pénztárából évnegyedes részletekben 158 frt 8. Stóla = 5 frt. Összes fizetés, lakáson kivül, 529 frt 50 kr., melyből tisztán tanítói törzsfizetés: 400 frt.

Kötelessége a tanítói és énekvezéri törvényben megszabott tenni valók teljesítése mellett az összes osztályokban az ének- és tornatanítás; az egyházi dalkar vezetésében jártasok előnyben részesülnek. Az iskola két tanítóval ellátott felekezeti iskola.

Pályázati határidő 1899. julius 30.

Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára

Kolozsvárt, 1899. junius hó 30-án.

Dr. Bartók György, püspök.

---

362 .899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *al-járai* ev. ref. egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik

Javadalom: Tisztességes lakás a szükséges épületekkel és 543 korona értékü fizetés, a melyben a 34 hold canonica-porczió 153 korona értékben van felvéve. A fizetés többi része az alaptőkék kamataiból, két udvartól és a hivektől befolyó készpénz. Ezen fizetéshez járul ennek államsegélylyel való kipótlásáig a házi pénztárból 100 korona

Pályázati határidő f. év julius 27-ike. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1899. julius hó _-án.

Dr. Bartók György, püspök.

363—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *kajántói* ev ref. egyházközség kántor-tanitói állomására ezennel pályázat nyittatik

Javadalom: tisztességes lakás és 740 korona 22 fillér értékü fizetés, melyben készpénz 628 korona államsegély, Emke-segély stb. czimen, a többi a canonicaporczió és a hivektől bejövő kepe értéke.

Folyamodási határidő f évi julius 27-ike. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba

Kolozsvárt, 1899. julius hó 2-án.

Dr. Bartók György. püspök.

370—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a Kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *kőröstői* IV-ed oszt. papi állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó és kényelmes lakás melléképületekkel. A fizetés összes értéke hivatalos felszámitás szerint 1192 kor 90 fillér, melyből 1154 kor. 80. fill. részint a központból, részint a hivektől fizetendő készpénz, a többi a can.-porczió értéke.

Pályázati határidő f. évi julius 27-ike. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1899 julius hó 2-án.

Dr. Bartók György, püspök.

76—1899. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A m.-szigeti államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumnál:

1. a latin-görög nyelvi,
2. a latin-magyar nyelvi,
2. a rajztanári

tanszékekre ezennel pályázat hirdettetik

A latin-görög tanszéket a nmélt. m. kir. Vallás- és közoktatási miniszter úr kinevezés utján, a másik két tanszéket a főgymnasiumi Kormányzó Tanács választás utján tölti be.

A latin-görög tanár köteles lesz a latin és görög nyelvet heti 18—20 órán át, a latin-magyar tanár a latin és magyar nyelvet heti 18—20 órán, a rajztanár pedig a rajzoló-geometriát, görög-pótló-rajzot és szépirást heti 20—22 órán át tanítani, azonkivül mindenik tanár — de csak a megszabott maximális óraszámon belül — más rokon tárgyak tanítására is kötelezhető.

Mindhárom tanszékek dijazása egyenként évi 1200 frt törzsfizetés, 200 frt lakbér és a megfelelő 100—100 frtos ötödéves korpótlék. A törzsfizetés fokozatos előléptetéssel 1600 frtig emelkedhetik. — Más tanintézeteknél alkalmazott pályázók magasabb törzsfizetése a fenti tanszékeknél is megmarad.

Pályázhatnak tanári képesitéssel biró ev. ref. vallásu egyének; ha oklevéllel nem biró tanár választatnék meg, vagy neveztetnék ki, ez 800 frt fizetés és 150 frt lakbérrel segédtanári minőségben alkalmaztatik. — A pályázati kérvények anyakönyvi kivonattal, a képesitést, eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesitését igazoló eredeti okmányokkal és életrajzi adatokkal fölszerelve *f. é. julius 31-ig* alólirotthoz küldendők be. A latin-görög tanszékre pályázóknak kérvényeiket a nmélt. m. kir. Vallás- és közoktatási miniszteriumhoz, a többieknek a m-szigeti ev. ref. lyceum Kormányzó-Tanácsához kell cimezniök.

Mindenik alkalmazandó tanár az orsz tanári nyugdijintézetnek jogositott és kötelezett tagja.

M.-Sziget, 1899. junius 20 án.

Héder János s. k.
lyceumi h.-felügyelő-gondnok.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 28. szám. Kolozsvártt, 1899. Julius 13.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szeretetházunk sorsa.

Abban a pompás, modern épületben, mely a kolozsvári nagy-utczai uj templomunk hátteréből oly barátságosan köszönti a szemlélőt, b. e. püspökünk idejéből egyik legszebb, de egyszersmind legterhesebb örökség maradt egyházkerületünkre. Mintha azt akarta volna a Gondviselés, hogy arról a szép eszméről, magas kötelességről, melylyel elárvult gyermekeink iránt tartozunk, ne feledkezhessünk meg még akkor sem, midőn anyagi ügyeink rendezése minden vonalon szorgos takarékosságot, megfeszitett erőt követel: az árvák befogadására czélszerű tervek szerint felépült Szeretetház otthonáról. A benne megtestesült szeretet szeretetének tárgyaira vár s míg künn a hozzá vágyakozó árvák sóhajtását, nyögését hallani; gyermekek nélkül, árván az épület is, mintha leakarná vetni szép ruháját — romladozik. Az »alma mater« a gyermekek s az árvák az édes anya után esengenek. Keresik egymást és nem tudják megtalálni, pedig egymás nélkül mind a ketten árvák.

Egyházkerületi közgyűlésünk érezve azt a kikerülhetetlen erkölcsi kötelezettséget, hogy az egyszer elfogadott és helyeselt eszmét megvalósításra is kell juttatnia, hogy a felemelt épületet rendeltetésének kell átadnia, legutóbbi közgyűlésén ki is küldött egy bizottságot, mely a Szeretetház ügyében javaslatot terjesszen a legközelebbi (őszi) közgyűlés elébe.

Kétséget sem szenved, hogy ez a bizottság nemcsak a Szeretetház épületének értékesítése és felhasználása tárgyában küldetett ki javaslatot tenni, hanem ezt is beleértve, a Szeretetház ügyével kapcsolatos összes feladatokra nézve s első sorban az instituczió végleges szervezése, beállítása és fenntartása tekintetében. S csak a mennyiben ez, az alkotmányos tárgyalások és határozatok hozatala által hosszabb időt venne igénybe, lesz kötelessége másod sorban az átmeneti, vagy mondjuk időközi értékesítés és felhasználás tekintetében javaslatot tenni.

Azt a gondolatot, hogy a Szeretetház végleges berendezése és rendeltetésének átadása hosszabb időre elhalasztassék, maga az épület pedig úgy, a hogy lehet, a legczélszerübben és legjövedelmezőbben hasznosittassék, bár pénzügyileg talán a leginkább ajánlkoznék, kizárja nemcsak az egyházkerület erkölcsi reputácziója, hanem az az egyetemes konventtel való szerződés is, mely szerint a konvent az évi 500 frt tőkeszerző-segélyt egyenesen és határozattan a Szeretetháznak szavazta meg, melytől ha elesni nem akarunk, a Szeretetházra kell fordítanunk.

A Szeretetház végleges szervezése, beállítása és fentartása tehát sürgős szükség lévén, azt hiszem, hogy az e tekintetben javaslattételre kiküldött bizottság jó neven veszi, sőt köszönettel fogadja, ha azok, a kik a kérdésről gondolkoznak, elmondják nézeteiket s ez által egyfelől őket is tájékoztatják, másfelől a köztudat kiképződését is elősegítik.*

A Szeretetház beállítása és fenntartása kérdései közt a legfontosabb az anyagi erő kérdése s annyival inkább, mert itt az épület felemelése, az 50 ezer forintnyi kölcsön évi törlesztési hányada és kamatja is állandó teherként szerepel. Honnan szerezni elő a szükséges, tekintélyes összeget: ez a főkérdés. A részletes számítások mellőzésével — a mire később még alkalmat keritünk — most ez alkalommal csak egy pár olyan forrásra akarunk reá mutatni, a melyek a tervbe vett intézmény fennállását biztosíthatnák; előre kijelentvén, hogy e források nem olyan varázster-mészetüek, a melyek mindenkinek minden megterheltetése nélkül ontanák a pénzt, sőt ellenkezőleg olyan protestáns, kálvinista természetüek, a melyek midnyájunk közös megterhelése által lesznek elegendők is, elhordozhatók is.

Tudvalevő, hogy a Szeretetház-alap megteremtése pár év előtt úgy terveztetett volt, hogy a kerületi központi papi özvegy-árvai gyámintézet jövedelmének egyrésze, illetőleg később egész tőkevagyona alakíttatott volna át e czél szolgálatára. A jogi, gyakorlati és méltányossági okok legiója oly erővel lépett fel e terv

* Egyházkerületünk lapja első sorban éppen erre hivatott. Azért azt tartjuk, hogy minden kérdés nélkülözi a kellő előkészítést megnyugtató megoldást, míg itt a nyilvánosság organumában meg nem tárgyaltatott. A közügyek intézésére gyakorlott befolyásnak ez az utja mindenki számára nyitva áll; kérjük, érdeklődésüket mutassák ki a megbeszélésben való buzgó részvétellel. *Szerk.*

ellen, hogy azt hosszu időre le kellett venni a napirendről. S kétségkivül ez intézet átalakítása csak a messzi jövő feladata, mikor özvegy papnéink és papi árváink nem lesznek annak legutolsó fillérére is oly mértékben reá szorulva, mint vannak ma.

A Szeretetház fentartásához tehát máshonnan kell az anyagi eszközöket előteremteni. S ki fog azon csodálkozni, ha itt első sorban a papságra hivatkozunk és gondolunk?! Az ő köréből merült fel először a Szeretetház eszméje, ő volt a ki felkarolta, melengette, érlelte s az előbb említett alapnak érinthetlen hagyása ismét az ő javára történt s maga a Szeretetház első sorban az ő árva gyermekei istápolására szolgáland. Hogy a teher hordozásában is részt kell vennie: ez a legtermészetesebb. Nem is hiszem, hogy volna közülök valakinek kifogása A sulyosbodó életterhekkel ha nem is arányosan, de jövedelmük is csak gyarapodhatik s a fizetés rendezés sokáig már nem huzódható kérdése náluk is csak rendezettebb anyagi viszonyokat fog teremteni. Fizetéseik arányában — hiszen a segítő-szeretetnek köztünk ez a legméltányosabb formája — egy bizonyos %-ot, 2—3—5—8—10 frtig fel, bizonyára meghoz minden lelkész saját, vagy szolgatársai gyermekei javára és érdekében.

S ha az iskolafentartó testület részéről az állam helyesnek és méltányosnak találja a tanítók és özvegyeik, árváik gyámolítására hozzájárulást kivánni: nem méltányos-e, hogy az egyházközségek is ugyanezt tegyék papjaik hátramaradottjai érdekében és javára? Vagy bizonyos fix-összeget évenkint, vagy a papi állomások után, a lelkész személyes hozzájárulásának megfelelő összeget csak elbirnak legszegényebb egyházközségeink is. Lelkészek és gyülekezetek együtt és egymásért vállvetve bizony sokat tehetnek e téren.

Sőt én szeretnék tovább menni s figyelmébe ajánlani a kiküldött bizottságnak, hogy iskoláink is mindenestől az egyház testéhez tartozván s pásztorok és doktorok egyazon Ur szöllőjében levén különböző munkát teljesitő szolgatársak, jó lenne meggondolnia, hogy a bár tekintélyesebb, de igy sem valami fényes özvegyárvai ellátás tanárainknál is csak egy bizonyos időn túl és körülmények között kezdődik és áll fenn s igy teljesen indokolt volna a Szeretetház jótéteményeiben való részesedésből tanáraink családjait sem zárni ki. A megfelelő kötelezettségek teljesitése mellett a tanárárvákra is áldásossá válna ez intézmény. Tanáraink fizetése egy-egy első osztályu papi fizetéssel érnek fel s a Szeretetház tervezetének kezdetbeli exclusivitását eltörülve, ha a tanárárváknak is megnyittatik a jótétemény utja, 80—90 tanárban s ugyanannyi állomás után közép- és főiskoláinkban mily tekintélyes támogatóra talál majd a Szeretetház intézménye!

A fenntartás költségeinél bizonyára számithatnánk, mint állandó jövedelemre, a Baldácsi alap azon ezer forintot kitevő egy negyedére is, mely addig szegény egyházak, lelkészek és családjaik számára szolgált segélyül; de én azért még ennél is sokkal nagyobb sulyt helyezek azokra a társadalmi akciókra, a melyek midőn egyfelől papjaink és papnéink, gondnokaink és nejeik, tanáraink és tanárnéink hatalmas és buzgó táborkara által a legszélesebb körre kiterjeszthető voltuknál fogva igen tekintélyes eredményekre számithatnának, másfelől éppen erkölcsi kötelékeik által hatalmas társadalmi erőt és kapcsolatot hozhatnának létre hiveink különböző osztályai között s ez által is erősítenék kálvinista egyházi tudatunkat és összetartozandóságunk érzetét. A jótékonyság gyakorlásában, az özvegyek, árvák és elhagyatottak könnyei letörlésének áldott és szent munkájában leghamarább és legkészségesebben dőlnek le a társadalmi válaszfalak s a kéztyüs kéz ebben a munkában füződik legszivesebben együvé a kérges tenyérrel.

Ha ellenfeleink a fanatikus hittérités ördögi művére alkotják testületeiket és nőegyleteiket, tegyük mi ezt a szeretet mennyei, angyali munkájára. Egy kerületi kálvinista nőegylet az Emke mintájára szervezve különböző czélu osztályokkal, egyházkerületi központi vezetőséggel Kolozsvárt, egyházmegyei és egyházközségi fiókokkal a vidéken: micsoda hatalmas hálózattá, erővé nőhetné ki magát Erdélyi hazarészünk református egyházában ennek áldására, javára. A pár forintnyi évi tagdíjak a tehetősebbek, fillérnyiek a szegényebbek részéről, szabad jókedvű adományok akár ruhában, fehérneműben, czipőben stb., nemcsak a kolozsvári Szeretetháznak lennének hatalmas támaszai, de természetszerint reávezetnének a vidéki hasoncélu aggok, árvák, elhagyatottak gyámolitására szolgáló intézmények és intézetek megalkotására is. Egyszerü földmives hitsorsosaink, kiknél — fájdalom — oly nehéz helyen áll a pénz, az »Isten áldásából«, midőn betakarítják, olyan szivesen vetnek egy kévét, egy kupát a szükölködők felsegélésére s lehet-e ennek anyagi és főként erkölcsi eredményeit kicsinyleni?! Téli összejöveteleinken, kálvinista estélyeinken egy-egy áldásos, termékenyítő felolvasásnak lennének tárgyai ilyen intézményeink céljának, viszonyainak, jelentéseinek felolvasása, ismertetése. Egyházkerületünk tárgysorozatának, püspöki jelentésünknek legbecsesebb része az ilyen mozgalmakról való beszámolás, melynek feltétlenül hatnia, termékenyítnie kellene.

Igy lenne az ó földbe vetett új mag a mi Szeretetházunk, teremvén az új idők gyümölcseit, — áldásait.*

Nagy Károly
theol. tanár.

Igazgató-tanácsi jelentés.

(Folytatás.)

5. A kolozsvári protestáns szeretetház kérdésében tett mult évi előterjesztésünket — tudvalevőleg — a főt. egyházkerületi közgyűlés függőben tartotta a vagyoni ügyek konszolidálására kiküldött hetes bizottság munkálatának beérkeztéig. A kiküldetésben eljárt hetes bizottság tényleg foglalkozott is e kérdéssel s miután az épitkezésre fölhasznált tőkék s a szeretetház fenntartására szükséges összegek fedezésére a sorsjáték kellő jövedelmet nem hozott, azt az ajánlatot tette, hogy a készen álló épület bérlet útján értékesittessék mindaddig, amig adományok és alapitványok szerzésével az intézet fenntarthatása biztositva lesz. Igazgatótanácsunk ennélfogva a ker. közgyülés idevonatkozó rendelkezésének vételéig függőben tartotta az ez ügyre vonatkozó tárgyalásokat.

* V. ö. e. cikket az Igazgató-tanácsi jelentés 5. pontjával. Szerk

A teljesen befejezett és leszámolt sorsjáték eredménye korántsem elégitette ki a hozzá fűzött várakozást, mert az ily vállalatok lebonyolitásával járó és nálunk még a tájékozatlanság és félrevezetés folytán is tetemesen fokozódott költség a jövedelem legnagyobb részét fölemésztette úgy, hogy tiszta haszonképen két évi nehéz küzdelem után is csak 7884 frt 50 kr. mutatkozik.

Az intézet fentartására vonatkozó múlt évi javaslatunk végrehajtása különben valószinüleg az épitési költségek teljes fedezete mellett sem volna eszközölhető, mert a fenntartási előirányzat egyik legnagyobb tétele: a lelkészek 2 frtos hozzájárulása még megállapitva nincsen s a testvéregyházkerületek ellenzése folytán hihetőleg teljesen el is esik s igy e humánitárius intézmény életbeléptetésénél kizárólag csak saját erőnkre, hiveink áldozatkészségére leszünk útalva.

6. Az egyházkerületi vagyonkezelés menetéről ez alkalommal szólanunk fölösleges, mert egyházkerületi közgyülésünknek alkalma lesz a legnagyobb részletességgel megismerkedni vagyoni helyzetünk állapotával a hetes bizottság kimeritő javaslatából és Ig.-tanácsunknak arra vonatkozó észrevételeiből, melyek különben e jelentéssel egyidejüleg előre is a főt. közgyűlés tagjainak rendelkezésére bocsáttattnak megismerés és tanulmányozás végett.

7. Az erdélyrészi állami telepitések egy kiváló és egyházkerületünket kellemesen érintő mozzanatáról is jelentést kell tennünk a főt egyházkerületi közgyülésnek. B. e. Bethlen András gróf, volt földmüvelésügyi miniszter és erdélyi egyházkerületi közgyülésünk főgondnoktagja inditotta volt meg tudvalevőleg az erdélyi telepitéseket, Nagy-Sármáson és M.-Nemégyén tiszta református telepeket rendezve be és kikérve annak idején egyházkerületi főhatóságunk véleményét és támogatását is a telepek egyházi berendezésére nézve.

Ig.-tanácsunk kimeritő javaslattal szolgált volt a miniszter úrnak, kilátásba helyezvén az egyházkerület teljes mértékü erkölcsi és a szükös viszonyokhoz mért anyagi támogatását is, de föltétlenül hangsúlyozta, hogy különösen N.-Sármáson az egyházi szervezkedés csak akkor lesz foganatositható, ha a papi lakást és a templomot egészben az állam épitteti föl s ha ott állami iskolát szervez, ahol a kántori teendők vitelére kötelezett ref. tanitót alkalmaz s ezenfelül a papi fizetéshez is kellő mértékben hozzájárul, mert a telepes hivek megajánlott egyházi adójából — az egyházfenntartás rendes terhe mellett, a legalább is 800 frtban megállapitandó papi fizetés—egészben fedezetet nem talál.

(Vége következik.)

Egyházkerületünk közgyűlése.

Harmadik nap.

Ötödik ülés május 27-én d. u.

(Folytatás.)

Elnök br. Bánffy Dezső aa. az ülést d u 4 órakor megnyitva, a tárgyalás alatt álló hetesbizottsági javaslat részletes tárgyalását tüzi ki.

Közgyűlésünk a bizottság javaslatának 1., 2., 3., 4. pontjait vita nélkül egyhangulag elfogadva és határozattá emelve kimondja, hogy:

1. Az egyházkerület birtokában levő mindazon részvények eladandók, melyek állandó befektetésre nem alkalmasok és nem mint ilyenek vásároltattak. Az eladásnak fokonkénti, a pénzpiacz kedvező alakulásának felhasználásával leendő keresztülvitelével az Igazgató-tanácsot megbízza, mely eljárásáról a közgyülés elé indokolt jelentést terjesszen. A jelentésben indokolással előterjesztendő az is, ha valamelyik részvény eladását az Igazgató tanács későbbre halasztani jónak látta. Első sorban és sürgősen eladandók az 5%-nál kevesebbet jövedelmező részvények.

2. A budapesti házak közül egyik, vagy másikat, melyeknek birtokban tartása újabb befektetést igényelne, a kolozsvári bérházak közül pedig mindazokat, melyek a mai kezelés mellett legalább 5%-ot tisztán nem hajtanak eladóvá teszi s az eladás keresztülvitelével az Igazgató-tanácsot bízza meg.

3. Utasítja az Igazgató-tanácsot, hogy tegye meg a kellő lépéseket arra, hogy összes kolozsvári ingatlanaikat egyetemesen terhelő jelzálogkölcsönök az egyes ingatlanok között telekkönyvileg megosztassanak oly módon, hogy az eladásra kijelölt ingatlanok a megfelelő jelzálogi teherrel az egyetemleges kötelezettségből kibocsáttassanak.

4. Utasítja az Igazgató-tanácsot, hogy a magyar nagyzsombori birtokot tegye eladóvá, a legkedvezőbb áron értékesítse s az eladás keresztülviteléig bérbeadás útján kezelje.

Az 5. pontnál *Ugron* Zoltán az általános vita rendjén tett indítványát megújítva, ismétli, hogy a zsombori birtok eddigi kezelésének megvizsgálására közgyülésünk küldjön ki bizottságot, mely indítványától azonban *Zeyk* Dániel, br. *Bánffy* Dezső és *Simó* Lajos egyházkerületi főgondnok afiaknak ez ügy érdemét megvilágító s általános megnyugvást keltő felszólalása után eláll s közgyűlésünk ezen pontot, valamint a 6. 7. pontokat szintén változtatás és vita nélkül elfogadva, határozatilag kimondja, hogy:

6. Utasítja az Igazgató-tanácsot, hogy a m.-n.-zsombori birtok összes bevételeiről, kiadásairól, kezelési tiszta eredményéről a megvásárlás idejétől a bérbeadás napjáig terjedő elszámolást s a meglevő beruházásról értékleltárt terjesszen a közelebbi közgyülés elé.

7. Utasítja az Igazgató tanácsot, hogy a részvények és ingatlanok eladásából befolyó tőkékből első sorban és sürgősen fizesse vissza egyházkerületünk függő tartozásait.

8. Utasítja az Igazgató tanácsot, hogy jövőben minden rendes egyházkerületi közgyülésre a megelőző évi zárszámadást és következő évi költségelőirányzatot sokszorosíttassa s legalább két héttel a közgyülést megelőzőleg minden közgyülési tagnak küldje meg.

A 8. ponthoz *Zeyk* Dániel azon értelmezéssel járul hozzá, hogy az »azonnal« constatálható veszteségek a vagyonmérlegből »azonnal« irassanak le. Ezen javaslatát közgyülésünk is magáévá teszi s ezen pontot az »azonnal« szócskával kiegészítve ekként emeli határozattá:

8. A jelzálog-kölcsönök cessioja fotytán felmerült 25487 frt 30 kr. költség, valamint az 1898-iki zárószámadás veszteség-nyereség számlája szerint felmerült 10,960 frt 47 kr. hiány, összesen 36,447 frt 77 kr. »*azonnal*« töröltetik a vagyon-mérlegből

A 9. pontnál *Szabó* Sámuel ajánlja, hogy a kép-

zelt vagyont a vagyon-mérlegen ne vezessük, miért a hetes-bizottság javaslatának ezen pontjához azon módosítást kívánja csatolni, hogy a túlmagas áron vásárolt papírok a folyó cursus szerint értékelve vétessenek föl.

Elnök aa. erre megjegyzi, hogy a papírok nem a bevásárlási, hanem a mult év decz. 31-iki árfolyam szerinti értékkel állanak a mérlegben s így képzelt vagyon jegyzéséről már azért sem lehet szó, mivel azóta az árfolyam kedvezőbbre fordult s jelenleg a jegyzettnél a tényleges érték magasabban áll. Különben sem tartja helyesnek, hogy az az árfolyam ingadozása szerint úgy egyházkerületünk központi kezelése alatt álló, valamint a kollegiumok és egyes egyházközségek papirokban elhelyezett tőkéi az időleges ingadozás szerint esetről esetre értékeltessenek.

Sándor József indítványára ezen pontot az Igazgatótanács vonatkozó módosításával kiegészítve, az alábbi szöveggel emeli határozattá közgyűlésünk:

9. Az értékpapír eladásából, valamint a 8. pont alatt felsorolt törlésekből eredő tőkehiány a központár 250,670 frt 88 krnyi, a tartalékalap 8647 frt 2 krnyi, valamint a házipénztár 102,000 frtnyi, a krajczáros előtőke 1500 frtnyi, a conversio többlet-alap 72,000 frtnyi tőkéjéből, ebben a sorrendben a megfelelő részletnek a vagyon-mérlegből »*esetről-esetre az évi zárszámadások elintézésével kapcsolatban teendő javaslatok alapján fog tedeztetni.*

(Vége következik.)

Bodor Géza.

TÁRCZA.

Adatok az erdővidéki ev. ref. egyházmegye történelméhez.

(Folytatás.)

A többi községekben is oly nehezen hagytak fel a katholikus vallás egy némely szokásaival, hogy bár 1536. és 1550 közt be volt fejezve a reformálódás a Székelyföldön, de még 80 év mulva is sulyos büntetések árán sem lehetett a népet véglegesen eltiltani azok gyakorlásától. Sőt még a XVII-ik század elején és közepén innen is gyakran kellett a canonica-visitatiónak olyan határozatot hozni, melyben megtiltja az egyes egyházközségekben a kath. papi öltönyök, szent harangok, érczből való keresztek, misező könyvek, vagy a templomokban a falképeknek a megtürését és használatát. Bardóczon pl azért bünteti meg Batiz Mihályt a visitatió, mert Fülén felül a régi kath. kápolnához járt imádkozni és már több ízben a jégeső eleibe való harangozás gyanujába esett.[1]

Mint az eddigiekből látható, eléggé kedvező és szerencsés körülmények között reformálódott a Székelyföld s közelebb az erdővidéki egyházmegye, mely átalakulásának legnevezetesebb és elhatározóbb korszaka a XVI-ik század közepe, mégis mint minden korszakot alkotó nagy eszmének, úgy a reformáczionak is huzamos és nehéz küzdelmeket kellett kiállnia a következő századokban, mig elfoglalhatta azt a tért, melyen bebizonyíthatta életjogát. Ezen küzdelmek leghatalmasabb élesztője kétségtelenül a felekezetek türelmetlensége volt, mig azokat a legtöbb esetben a templom tulajdonjoga képezi, mely fölött nemcsak vitatkoznak, hanem nem egyszer harczra is kelnek. Udvarhely és Háromszék több falujában annyira napirenden volt a felekezetek küzdelme, hogy *Brandenburgi Katalin* fejedelemnő 1630-ban Szentpáli János, Lázár István, Sükösd György és Gorgiás András személyében biztosokat küldött ki a vitás templomok ügyeinek elintézésére, kiket utasítással is ellátott.[2] Az útasítás negyedik pontja világosan kimondja, hogy a mely községben bármely valláson lévőknek a száma felülmulja a másikat, az ország constitutiója szerint a nagyobb résznek adassék át a templom.

1633-ban ennek alapján I. Rákóczi György adatja át a régi templomot Sz.-Udvarhelyen a róm katholikusoknak, az ujat a reformátusoknak.[1] 1634-ben a marosszéki Bözöd és Nyomát faluk között foly hasonló felekezeti villongás, hol a kiküldött fejedelmi biztosok a két felekezet hiveit összeszámlálván, a nagyobb résznek adták a templomot az egyházi épületekkel és földekkel együtt.[2] Sőt nemcsak a katholikusok és reformátusok, hanem a refermátusok és unitáriusok között is fordult elő gyakran a fentiekhez hasonló surlódás. Igy pl. 1666-ban Kálnokon (Háromszékm.), hol polgári Mihálcz Ferencz fejedelmi biztos a többségben lévő reformátusoknak adja át a templomot.[3]

Néhol a földesúr téríti át erőszakkal jobbágyait a kath. hitre, mint pl. Miklósváron is történt, kik mostan is azon a valláson vannak. Kőrispataki Kálnoki Ádám, az Urák-család után a községnek a földesura, az addig reformatus hiven lévő jobbágyait, miután igéretek, fenyegetések, sőt tömlöczözés árán sem tudta rákényszeriteni, hogy ismét katholikusok legyenek, az 1717-ik esztendőben jobbágyainak egyrészét Közép-Ajtára gátat csinálni, másrészét pedig a községtől jó távol az erdő alatt lévő szántóföldeire küldte munkára, hogy ezeknek távollétében gonosz tervét, a reformatus hit megsemmitését megvalósíthassa. Az udvaránál tartott katholikus pappal s több fanatikus kath. hivővel Márk István reformatus papnak házára mentek, kitől a templom kulcsát erőszakkal elvették s miután a papot a parochia házából kiűzték, a templomot a papilakkal együtt elfoglalták.[4] A pap és templom nélkül maradt jobbágyait azután a földesur lassankint fenyegetésekkel mind áttérni kényszeritette. Az erőszakos és jogellenes hittérítésért és templomfoglalásért az egyházmegye papsága nevében a nagytudományu Benkő József emelt panaszt II. József előtt s bár a felvilágosodott uralkodó megigérte, hogy az egyház jogos panaszára gondja lesz,[5] mégis minden csak az igéretnél maradt: a reformátusoktól elvett templom ma is a katholikusok kezében van; a

Filius Posth. II. r. 10—11. A koporsóbetétel és az estéli énekszó a halott mellett még az ujabb időben is divatos volt több községben.

[2] Székely Oklt. VI. k. 1897. 109. 111.

[1] Ugyanott VI. 126.

[2] Ugyanott VI. 127.

[3] Ugyanott VI. 309.

[4] Filius Posth. II. r. 11. 12. 13. l. v. ö. Orbán B. Székelyföld leírása III. k. 12. l.

[5] Mikó Imre gróf: Benkő József élete és munkái 32. l.

hivőknek száma 47-re apadt le, kik egy lévita vezetése alatt a köpeczi egyházközség leányegyházát képezik.

A felekezetek küzdelmében az sem ritka eset, hogy a reformátusok türelmetlenkednek, mire — talán — volt is okuk. Igy pl. ismeretes a történelemből, hogy Keserű Dajka János ref. püspök 62 unitárius községet térit át a 17-ik század elején s oly kemény megszorításokat tesz, hogy az unitárius püspöknek 1693-ig nem volt szabad Háromszéken megmaradt hiveit meglátogatni. E megszorítás idején tért át a ref. vallásra Köpecz is 1652-ben.[1]

Kétségtelen, hogy e viharos századok felekezeti küzdelme nagy visszahatással volt a vallásos hitéletre. Az egyházigazgatás is nagyon egyszerü és a papok fegyelmi jogköre is szükre terjedt főleg addig, míg a fejedelmek katholikusok voltak. A háborus és zavaros időkhöz képest a Rikán-belőli tractusok száma is változó, úgy, hogy néha csak egy esperes volt az egész Háromszéken és Erdővidéken.

Bethlen Gábor fejedelemségével és a reformatió erősödésével vonhatjuk meg a határt, midőn az egyházias élet minden terén változás következett be. Ezt bizonyítja az erdővidéki esperesség legrégibb *Visitatorium regestruma* is, mely szerint még 1603-ban is egy esperes visitálta a sepsi, erdővidéki, kézdi és orbai egyházközségeket, de már 1614-ben három külön esperesség van ugyanazon a területen úgy, hogy csak a sepsi és erdővidéki egyházaknak van még mindig egy közös esperese.[2] A sepsii esperes helyettesei Erdővidéken a proseniorok, mely intézmény 1654-ig állt fenn, mikor Tsulai György ref. püspök és Ajtai János esperessége kezdetén a két külön egyházmegyére való szétválás megtörtént.[3] Ekkor a Kormos, Baróth-víz és az Olt folyó völgyében eső községek a régi Bardócz- és Miklósvárszékek területén az »*Erdővidéki*« egyházmegyében tömörültek külön egyházi igazgatás alá. Nevét az egyházmegye azon erdővel benőtt, magas hegyektől körös-körül bezárt gyönyörü vidéktől vette, melyet ezért ősi idők óta Erdősvidéknek, Erdővidékének neveztek. Az új egyházmegyének összesen volt 18 községe alakulásakor, melyekből 15 anyaegyház, 3 pedig filia. *Miklósvárszékhez* tartozott: Sepsi-Baczon, Bodos, Száraz-Ajta, Köpecz filiájával Miklósvárral, Közép-Ajta, Bölön, Nagy-Ajta és Ürmös; *Bardóczszékhez*: Olasztelek, Száldobos, Bardócz, Füle, Magyar-Hermány, Kis-Baczon, Bibarczfalva, Bodos filiájával Baróthtal és végre Vargyas, mint Száldobos filiája.[4]

A Mária Terézia rendeletére 1766-ban véghezvitt összeiráskor volt az egyházmegyének 5479 hívője, mely összeget normálisnak csak úgy tekinthetünk, ha az egyházkerület akkori népességéhez viszonyitjuk, mely 156 egyházközségben 138,688 hívőt számlált[5].

(Vége következik.)

Karácsony Béla
főgymn. tanár.

[1] Székely S. Unitarius vallástört. 132–133. l.
[2] Filius Posth. II. 20. 21.
[3] Ugyanott II. 22,
[4] Ugyanott. III. 127.
[5] Ugyanott III. 3.

Tanügy.

Értesítés az erdélyi ev. ref. egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1899—1900. tanévre vonatkozólag.

1. Az 1899—1900-iki tanév ünnepélyes megnyitása szeptember hó 10-én, vasárnap d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében.

2. A felvételért való folyamodványok érettségi bizonyítványnyal, illetőleg annak hitelesített másolatával, vagy leczkekönyvvel (index), hitelesített adókönyvi kivonattal és családi értesítővel felszerelten és a fakultás igazgatóságához czímzetten *folyó évi augusztus hó 20-ig* küldendők be. Később érkezett folyamodványok nem vétetnek tekintetbe

A folyamodványok felzetén megjelölendő a folyamodó lakása és utolsó postája

A folyamodók a beadásra kitűzött határidő után 8 nap alatt értesíttetnek folyamodványaik miként történt elintézéséről.

A *volt növendékeknek*. a mennyiben nem jótéteményesek, elég csak levélben jelentkezniök.

Az *állami jótéteményeseknek* évről-évre kell folyamodniok, a 2. pontban megjelölt módon szerelve fel folyamodványaikat s azokat a nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi miniszter úrhoz intézetten a fakultás igazgatóságához kell beküldeniök.

A ki azonban *augusztus 20-ig* nem jelentkezik, vagy nem folyamodik, eltávozottnak tekintetvén, helye mással töltetik be.

3. A jövő 1899—1900-iki tanévre a fakultás mélt Előljárósága a *theologus ifjak* felvételét illetőleg folyó évi jun. 20-án tartott gyűlésében a következő határozatot hozta: ***A hittanhallgatók közül a stipendiumban részesülők csak a 80—50 frt díjfizetők közé vehetők fel, míg a többiek — valamint az újonnan jelentkezők is — a 80—50 frtot fizetők közé.***

A theologus ifjakért — a kötelező tárgyakért — az egyetemi tandíjat a fakultás fizeti.

A hittanhallgatók részére tizenöt 100—100 frtos és egy 90 frtos ösztöndíj, továbbá a legáczió jótéteménye helyeztetik kilátásba.

4. A *bölcsészethallgatók* évi *150* frtos rendes, illetőleg a régi növendékek *100* frtos kedvezményes díjfizetése mellett vétetnek fel. Az ellátási díjat három egyenlő részben (szept., január és április) kell fizetni, de indokolt kérelemre az intézet igazgatója havi díjfizetést is engedélyezhet.

5. A beíratáskor minden egyes felvett növendék kivétel nélkül 10 frt beíratkozási, felszerelési, könyvtári stb. díjat tartozik fizetni, mely fizetés alól felmentés senkinek nem adatik; végül az intézeti törvények 1 példányát tartozik megvenni (20 kr.)

6. A *beíratások* a jövő tanévre szeptember 7. és következő napjain lesznek.

7. A bennlakásra a felvett ifjak *szeptember 7-től* kezdve jöhetnek.

A tápintézetben a főzés szept. 8-án kezdődik.

Szeptember 7-ike előtt senki bennlakást és szeptember 8-ika előtt senki kosztot az intézetben nem kaphat még külön kérelemre sem. Az internátusi ellátás lakásból, fűtéssel és világítással s étkezésből — reggeli, ebéd s vacsora — áll

8. ***A theologiai alap- és lelkésképesítő vizsgák*** (kápláni és papi vizsgák) *szeptember 11–12. napjain* fognak megtartatni.

E vizsgákra a jelöltek szeptember 10-én, illetőleg a papi vizsgát teendők szeptember 11-én tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, nála okmányaikat (indexeiket, illetőleg első papi vizsgai és szolgálati bizonyítványaikat) bemutatni és a képesítő vizsgák jelöltjei vizsgadíj czímén személyenként 5—5 frtot s a kiállítandó bizonyítványért külön 2 frt 50 krt lefizetni.

9. *A javító- és pótvizsgálatok* a beíratások ideje alatt, szeptember 7—10 napjain lesznek. Az ezen napokon elmulasztók csak a tanári kartól külön kért és teljesen in-

dokolt kérelemre nyert engedély mellett tehetnek később szigorlatot; de a míg szigorlataikat sikeresen le nem tették, semmiféle intézeti kedvezményes jótéteményben nem részesülhetnek.

10. Esetleges tudakozódások a theologiai fakultás igazgatójához intázendők (Kolozsvár, Külmagyar-utcza 1. sz.)

Kolozsvárt, 1899. julius.

Kenessey Béla
a theol. fakultás igazgatója.

Értesítés.

A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi kollegiumának *jogakadémiáján* az 1899—1900. tanévre a beiratások folyó évi szeptember 1-jétől 8-áig eszközlendők; az előadások pedig szeptember 9-én veszik kezdetüket. Utólagos felvételnek szeptember 9—11-ik napjain dékáni, azután pedig tanárkari engedélylyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat folyó évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8 napjain iratkozhatnak be.

Jegyzet. A jogakadémiai hallgatók vallásfelekezeti különbség nélkül részesülhetnek a kollegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben (az erre nézve megállapított *félévi* díjak a következők: ebéd és vacsoráért 31 frt, ebédért 19 frt). Az erre érdemesek igényt tarthatnak a kollégium által évenként kiosztatni szokott ösztöndíjakra; valamint a szegénysorsuak tandíjmentességre, tápintézeti díj elengedésre s a jelentékeny alaptőkével rendelkező »Jogász segély-egylet« támogatására számíthatnak. A jogakadámiai ifjúsági, valamint a kollegiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére fog állani.

Mindennemű felvilágosításokkal szivesen szolgál

Eperjesen, 1899. május havában

A jogakadémia igazgatósága.

Irodalom.

Arany Gusztáv kecskeméti ev. ref. s.-lelkész f. évi aug. hónap közepén egy kötet »Egyházi beszédek«-kel fog a nyilvánosság elé lépni. A kötet 10—12 ívnyi terjedelemben 18—20 drb ünnepi és közönséges alkalomra írt beszédeket tartalmazand. Előfizetési ára bérmentes küldéssel 1 frt. Bolti ára magasabb lesz. Tíz előfizető után a gyűjtők tiszteletpéldányt kapnak. A gyűjtőívek és előfizetési árak aug. hónap 15-ig »A. G. ev. ref. s.-lelkész, Kecskemét« címre küldendők.

„Az átdolgozott Károli-biblia külalakjára és beltartalmára vonatkozó észrevételeim". Irta: Sass Béla. Ára 1 korona. (A »Szabad Sajtó« kiadása). E ***kis***, összesen 36 oldalra terjedő *észrevételeknek* — habár figyelemreméltó munka — legfőbb hibája az, hogy *sok* szóval *keveset* mond. A nagy fáradsággal és jó lelkiismerettel végzett átdolgozás részletesebb bírálatot érdemel.

Különfélék rovata.

Bartha Miklós egyházkerületi és országgyülési képviselő a „Magyarország" egyik közelebbi számába »Szász hazafiság« czímen erőteljes, szép vezérczikket írt. E czikk megirására az alkalmat a Berlinben megjelenő »Kleine Journal«-nak egy hozzá vetődött száma adta meg, mely »a német egyetemek küldötteinek tisztelgését írja le, a mint az a Bismarck koporsójánál junius 24-én végbement« A tisztelgők sorában jelen volt egy szász ifju is, ki az erdélyi szászok nevében a koporsónál így szólott: »An deinem Sarg, Alldeutschlands grösster Sohn, schwört die Siebenbürger Sächsische Hochschul — Jugend: Deutschland treu und glaubensstark zu bleiben.« — Politikával foglalkozni — t. i. nem egyházi politikával — nem feladatunk, de ebben a czikkben van valami olyan is, a mi a magyarországi protestáns anyaszentház egyetemét, de mint protestáns anyaszentegyházat is érdekli, mert így végződik: »Századszor ismétlem a kolozsvári egyetemet ki kell egészíteni egy protestáns theologiai fakultással s föl kell állítani a külföldi papi bizonyitványok tilalomfáját. A ki magyar honpolgárok lelkiüdvének gondozására vállalkozik: magyar levegőben szerezzen magának kvalitást." — Közöltük a befejező szókat: hátha lesz eredménye? Mi csak annyit jegyzünk meg, hogy volt idő, midőn a kiegészítés kérdése csaknem testté lett. Sed verbum non caro factum est. Azóta felépült egy szárny kivételével az új egyetem, láthatólag, külsőleg és fennen hirdetve, hogy széles e Magyarországon a papismus az úr: a négyszögben épült egyetem egyik sarkába ugyanis, mint valami bástya, mint valami signum, oda van ékelve egy róm. kath. temp.om. Jelentéktelen dolognak látszik, pedig voltaképen nagyon jellemző.

A tiszántuli egyházkerület tanáregyesületének közgyűlése jul 4. és 5. napjain Hódmező-Vásárhelyt tartatott meg. Pénztárnoki jelentés szerint az egyesület vagyona 4761 frt 1 kr. Az értekezések közül egyházi szempontból legfigyelemreméltóbb Kiss József pápai theol. tanáré volt »Vallástanitás a közép- és főiskolákban« czímen. A felolvasást követő megvitatás eredményeként a közgyűlés elhatározta, hogy a középiskolai vallás-erkölcsi nevelés érdekében az egyetemes konventet megkeresi és ajánlani fogja, hogy középiskoláinkban azok tartalmának felfejtésével egyházi énekeink szövegei is taníttassanak és a római, valamint görög régiségek, építészeti műremekek szemléltető képei mellé kifüggesztessenek a protestántismus dicső emlékü, nagy alakjainak képei is. Egyszersmind kimondta a közgyűlés, hogy a helyi viszonyokhoz mérten minden tanártestülettől elvárja, hogy a vallás-erkölcsi nevelésnek az értekezés eszméi szerint való emelésére a lehetőt megtegye. Hisszük és reméljük, hogy az ilyen határozatoknak egészséges gyümölcse lesz. Lehettek azon a közgyűlésen akármilyen kevesen, de mert részünkről régen várt kérdésnek felvetését vitatták meg, éspedig lelkiismeretesen és egyuttal a megoldás utját is megtalálták: örömmel mondhatjuk el, hogy a tanáregyesületek közgyűlésében és ennek főként fennebbi határozatában az anyaszentegyház szelleme vezérelte.

A biblia ó-szövetségi része után az új is átdolgozás alá kerül, — mint a »Sárospataki Lapok«-ból értesülünk, éspedig Duka Tivadar dr. a Brit és Külföldi Biblia-Társaság igazgató-tanácsának tagja, Angliában élő jeles hazánkfiának buzgólkodása következtében. A társaság »Editional Committe« je jun. 28-án tartott ülésében tárgyalta a magyar uj-testamentumnak revisióját és e kérdésben véglegesen döntött Szász Károly püspök, ez a fáradhatatlan agg harczos, mint a revisiói munkálat vezetője már hivatalosan is értesült a határozatról.

A marosujvári ev. ref. egyházközség jul. 16-án ujonnan építendő temploma költségeinek fedezésére zártkörő tánczmulatságot rendez. Védnökök: Bethlen Sándor gróf, Kemény Géza báró, Teleki Ádám gróf, Fritz Pál bányatanácsos, Thomás József pénzügyi tanácsos, Felix Károly szódagyári igazgató. Elnökök: Jancsó Lajos lelkész stb. — Jól tudjuk, hogy ezt az ügyet Jancsó Lajos lelkésztársunk mozgatja már régóta lankadást nem ismerő szorgalommal és az eredmény nem is maradt ki. Óhajtjuk, hogy most is úgy legyen, ámbár sokkal lélekemelőbb és a czélhoz méltóbb lenne a dolog, ha — miként külföldön tapasztaltuk — az építendő templom költségére szükséges summát ne a hegedü, hanem az élő hit adogatná össze. Ámde elismerjük, hogy az ilyesmi nálunk úgyszólván: ábránd, melynek épen azért nagyon kevés valóság felel meg.

Gyászrovat

Sófalvi Miklós damos-jákótelki ev. ref. lelkész életének 70-ik, lelkészkedésének 43-ik évében jun. 20-án meghalt. Hosszú időn át legeltette az Úrnak nyáját, most már megpihent Nyugodjék csendesen! — ***Radó Kálmán,*** a dunántuli ág. hitv ev. egyházkerület főfelügyelője jul. 3-án életének 55-ik évében Karlsbadban elhunyt. Hitbuzgó, vallásos lelkü, munkás fia volt a protestántizmusnak. Osztozunk a fájdalomban, mely a testvéregyházat érte. – ***László Jóssef,*** a dunántuli ev. ref. egyházkerület kocsi egyházközségének lelkésze, életének 88-ik, áldásos lelkészi működésének 54-ik évében meghalt. Az elhunytat földi életében nagy tisztelet, nagy szeretet vette körül, mert igaz, hü és — lelkész vala mindenkor, megdícsőülésében pedig siratja őt a kegyelet. Legyen álma csendes! — *Csiky Lajos* debreceni theol tanárt pótolhatatlan veszteség érte: neje, szül. ***Bészler Anna*** jul. 7-én délelőtt $^1/_2$10 órakor 37 éves korában, hosszas szenvedés után jobblétre szenderült. A megboldodultat jul. 9 én, vasárnap d. u. 3 órakor a nagytemplomban megtartott gyász-szertartás után a Cegléd utcai temetőben helyezték nyugalomra. Viraszszon felette ővéinek szeretete! A férj pedig, kit az Úr megpróbált, — fogadja őszinte részvétünket. Adjon Isten neki elégséges lelki erőt a veszteség elhordozására. — ***Vass Tamás,*** marosvásárhelyi lelkész, zsinati és egyházkerületi képviselő, a »Kemény Zsigmond társaság« elnöke jul. 9-én elköltözött az élők sorából. Már régóta beteges volt, de azért halála mégis váratlanul jött. 61 évet élt és mint lelkész 33 évig szolgált híven az Úr szolgálatában. Temetése jul. 11-én d. u 3 órakor ment végbe. Itt maradt neje találjon nyugalmat a vallásban, vigaszt a jók részvétében, lelkésztársunk pedig — kit e földi téreken többé nem látunk — abban az országban, melynek egyik kiváló harcosa vala itt lenn, vegye el jutalmul a hü sáfárok jutalmát: — az örökéletet.

A kiadó- és szerkesztőhivatal üzenete.

Nt. Menyhárt Adrás esperes úrnak. A kecseti egyházközség részéről folyó évi jul.—decz hónapokra a 2 frt 50 kr. előfizetési díjat e helyen köszönettel nyugtázzuk.

Tiszt. Nemes Ferencz, Péchy Árpád és ***ifj. Kiss Lajos*** lelkész uraknak. A czikkeket megkaptuk és minél előbb közölni fogjuk. Szives üdvözlet!

Hivatalos rész.

2318—1899. KÖRLEVÉL

Valamennyi egyházközségünknek és kollegiumunknak.

Az 1900. évi párisi nemzetközi kiállitás erdélyi történelmi bizottságának alábbi fölhivását teljtartalmulag közöljük a czimben jelzett községekkel és iskoláinkal szives figyelembevétel végett:

»Felhivás Erdély közönségéhez!

Az 1900. évi párisi kiállitás magyar történeti csarnokában egyik nagy terem, az »erdélyi fejedelmek terme«, Erdély műkincseinek bemutatására van fentartva.

Kedvező alkalom bemutatni a nagy világ előtt Erdély egykori jelentőségét, dicsőségét, culturáját, világtörténeti szereplését.

A nagy világ elfeledte már azt, hogy utolsó nemzeti fejedelmeink, a Szapolyaiak világpolitikát űztek, hogy a franczia királyokkal, török szultánokkal állottak szövetségben, Báthori István fejedelmünk, mint lengyel király, kora egyik leghatalmasabb uralkodója volt s hatalmi köre a Balti tengertől a Fekete tengerig s a Dwinától az Aldunáig terjedt, Bethlen Gábor, I. Rákoczi György a harminczéves háborúban döntőleg vetették mérlegbe hatalmuk sulyát — s az utolsó erdélyi fejedelmek, Apafi Mihály, II. Rákóczi Ferencz, a legnagyobb franczia király, XIV Lajos szövetségesei valának

Mennyi kegyeletes emlék, nemzetünk mennyi dicsősége füződik e kétszáz év történetéhez!

Ámde hogy ennek a dicső fejedelmi kornak s az azt megelőző századoknak mennyi látható emléke, műkincse van még meg Erdély határai között, azt a világ nem tudja, magunk is csak részleteiben ismerjük: azt egész terjedelmében összegyüjteni s bemutatni a külföld előtt is a legjobb alkalom most a párisi kiállitáson nyilik, abban a szajnaparti nagy csarnokban, mely a magyar kiállitás hivatalos helyiségéül fog szolgálni

Az erdélyi fejedelmek termét úgy kell berendeznünk, hogy az méltó legyen e dicső multhoz, hogy az Erdély egykori hatalmát szemlélhetővé, frappánssá tegye.

Dokumentálnunk kell a külföld előtt Erdély régi műveltségének magas szinvonalát, a tudomány, művészet és ipar terén elért harmonikus fejlettségét, régi mű emlékekben való gazdagságát, melyet az ősi hagyományok iránt maiglan élő kegyelet nehéz viszonyok között is megőrzött a templomokban, főuri családokban, nemesi udvarházakban, polgárok tűzhelyeinél, muzeumokban, városok és egyházak birtokában.

Össze akarjuk azért gyüjteni a régi műkincseket, a világhirü erdélyi ötvösművészet remekeit, serlegeket kupákat, zománczozott és drágaköves ékszereket, fegyvereket, zászlókat, régi butorokat s házi felszereléseket, costume-öket, képeket, keleti u. n. »erdélyi« szőnyegeket s minden műbecsü tárgyat.

Különös sulyt fektetünk a régi erdélyi katonaság, főkép a huszárság emlékeire, a melyekre vonatkozó képeket, ábrákat, metszeteket részint az erdélyi, részint a tervezett huszár-teremben állitanánk ki.

Mindezek összegyüjtésére a kereskedelmi m. kir. minister úr külön »erdélyi bizottságot« szervezett, melynek kiküldöttei a nyár folyamán be fogják járni Erdély minden vidékét, fel fogják keresni az egyházakat, városokat, kastélyokat, udvarházakat, gyüjteményeket s ki fogják válogatni az anyagot, melylyel az erdélyi termet a magyar történeti kiállitás legeredetibb, legmegragadóbb látványosságává varázsolhatjuk.

Felkérünk ezért mindenkit, hogy e nagyjelentőségü hazafias vállalkozásban minket s kiküldötteinket támogatni méltóztassanak, bocsássák rendelkezésére a régi erdélyi műkincseket, hogy azok által büszkén hirdethessük és dokumentáljuk Erdély egykori hatalmát, nagyságát, dicsőségét

A legteljesebb állami és nemzetközi garantiák biztositják a tárgyakat, melyek a budapesti Iparművészeti Muzeumban (Üllői-út) gyűjtetnek össze s onnan külön vonattal, őrizet mellett szállittatnak Párisba és vissza.

A tárgyakról való előleges tájékoztatást és bejelentéseket a történelmi kiállitás Erdélyi bizottsága irodájába (Kolozsvárt, Majális-utcza 11. sz.) kérjük intézni,

éspedig lehetőleg minélelőbb, mert a gyüjtő körutat julius elején megkezdeni óhajtjuk.

Hazafias tisztelettel

Kolozsvárt, 1899. junius hó 18-án tartott biz. ülésünkből:

grót Bánffy György
v. b. t. t. kir. főajtónállómester, az erdélyi biz. elnöke,

Grót Lázár István, *Koltói grót Teleki László*
az előkészitő bizottság tagjai,

dr. Szádeczky Lajos,
biz. előadó.«

Kolozsvárt, 1899. julius hó 5-én.

Dr Kádár János titkár. *Dr Bartók György*, elnök.

PÁLYÁZAT HELYETTESTANÁRI ÁLLÁSRA.

A kolozsvári államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumban az 1899—1900. iskolai évre két helyettes tanári állás töltetik be.

Az egyikkel *a mértani rajz*, *szabadkézi rajz* és az alsóbb osztályokban a *mennyiségtan* tanitása köttetik össze; javadalma 2000 korona.

A másik tanszékre megválasztandó helyettes tanár *latin és görög nyelvtant* és az alsóbb osztályok valamelyikében *magyar nyelvtant* fog tanítani; javadalma 1600 korona.

Csakis protestáns vallásu tanárjelöltek folyamodványai vétetnek figyelembe.

Az okmányokkal felszerelt folyamodványok *folyó évi julius hó 31-ig* a kolozsvári ev ref. kollegium Előljáróságához czímezve. a főgimnáziumi igazgatóhoz nyujtandók be.

Kolozsvárt, 1899 julius 6-án.

Kovács Dezső s. k jegyző *Becsek Lajos s k.* gondnok.

---

395 899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *böő-mosoni IV oszt. papi állomásra* pályázat nyittatik.

Javadalom: újonnan épült lakáson, veteményes kerten kívül: *Böőből* 22 hold 106 négyszögől tagosított szántó és kaszáló, ezenkivül 3 hold 1526 négyszögől szántó, kepeváltság czímen; két czinterem haszonbér értéke 13 frt; fa értéke 7 frt, készpénz 18 frt 72 kr. 2. *Mosonból*: 1 hold 1135 négyszögöl szántó, fa értéke 8 frt 40 kr., 500 frt kegyhagyomány kamata, 32 kalangya búza. 21 kal. zab, 50 véka csős törökbuza Az összes fizetés értéke egyházi becslés szerint 300 frt 25 kr. Ehez járul az államsegélylyel való kipótl s.

Pályázati határidő 1899. aug. 6 Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Ny.-Szeredába.

Kolozsvárt, 1899. julius 11-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

394—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *baczka-madarasi* énekvezértanitói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten, gazdasági épületeken kivül 9 hold 821 □ öl tagosított szántó, kaszáló és szőlő 40 frt 7 kr. tiszta jövedelelemmel (haszonbéri értéke 280 frt); kepe értéke 184 frt 50 kr, tankötelesek után egy veder must, megváltva 1 frttal, értéke 100 frt; munkatétel és stóla, értéke 46 frt 60 kr, államsegély 29 frt. Összesen 400 frt 17 kr.

Pályázati határidő f. évi aug. 6. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Ny -Szeredába.

Kolozsvárt, 1899. jul. 11-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

393—1899 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *hagymás-bodoni* IV. oszt. papi állomásra pályázat nyittatik

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten kivül 7 hold 1549 □ öl szántó és kaszáló 32 korona értékben; tűzifa, kepe, munkatétel, kegyadomány értéke 518 kor. 50 fill. Összes fizetés értéke egyházhatósági becslés szerint 550 kor 50 fillér. Ehez járul a fizetésnek államsegélylyel való kipótlása

Pályázati határidő f. évi augusztus 6. Folyamodványok nt Ravasz János esperes aához küldendők Ny -Szeredába.

Kolozsvárt, 1899. julius hó 11-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

287—1899. MEGHÍVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegye folyó évi julius hó 24-ik napján d. e. 9 órakor kezdődőleg K.-Vásárhelyt, a városháza nagytermében tartandó rendkívüli egyházmegyei közgyülésére annak m. tt. tagjait meghívni van szerencsém.

Tárgyak: 1. A folyó évi május hóban tartott egyházkerületi közgyülés 38. pont alatt hozott határozatának kihirdetése s annak értelmében: 2. esperes választása, mint szintén mult évi szept hó 26-án tartott egyházmegyei közgyülés határozatánál fogva 3. aljegyző, egy egyházmegyei világi tanácsbíró és egy világi köztörvényszéki bíró választása 4. Jelölés egy fő- és egy algondnoki állásra. 5. Lehető beadványok, indítványok.

Felkérem tiszt. lelkész aait., hogy ezen gyülés tartásáról a m t egyházmegyei világi képviselő urakat értesíteni, illetőleg arra meghívni sziveskedjenek.

Léczfalván, 1899. jul. 3-án

Zoltáni Elek,
esperes.

446—1899 MEGHÍVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye közgyülésének m. tt. tagjait folyó év julius hó 30-án d. e. 9 órára Deésre — boldogemlékü püspökünk, főtiszteletü Szász Domokos felett, a deési ev. ref. egyházközséggel együttesen megtartandó gyászünnepélylyel összekötött közgyülésre, a városháza tanácstermében — tisztelettel meghivom.

A templomban tartandó gyászünnepélyen az imát tiszt. Vásárhelyi Boldizsár deési lelkész mondja; az emlékbeszédet tiszt. Irsay József ördög-kereszturi lelkész tartja.

A közgyülés tárgyai: 1. A közgyülés megnyitása 2. A gyülés megalakulása. 3. Az új lelkészek bekebelezése. 4. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács működéséről 5. Egyházmegyei pénztáros jelentése az 1898. évi pénztári állásáról s erről vezetett számadásának megvizsgálása. 6. Esperesi jelentés. 7. Számvevő jelentése az 1898. évi számadásokról. 8. Az egyházmegyei özvegy-árvai pénztár számadásának megvizsgálása. 9. Országos közalapkezelő 1898. évi számadásának megvizsgálása. 10. Az országos özvegy-árvai gyámintézet számadásának megvizsgálása. 11 Tanügyi előadó jelentése 12. Kellő időben beadott kérelmek, indítványok tárgyalása.

Folyó hó 29-én d. u. 4 órára az egyházmegyei tanács tagjait a fiuiskola tanácstermébe tisztelettel meghivom.

Tiszt lelkész aait kérem a világi képviselőket meghívni, hogy a közgyülésen minél számosabban megjelenjenek.

Az ev. ref. esperesi hivataltól.

S.-M.-Berkeszen, 1899. julius hó 8-án.

Pap István,
esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 29. szám. Kolozsvártt, 1899. Julius 20.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szeretetházunk sorsa.

Előbbi czikkünkben a Szeretetház berendezésének és fenntartásának alapjaival és forrásaival foglalkoztunk; most áttérünk az intézet belső oekonomiájára, arra a kérdésre, hogy hogyan neveltessenek és mi történjék a felvett árvákkal?

A Szeretetháznak már fogalma feltételezi, hogy növendékei mindaddig az intézet szárnyai, gondoskodása és gondviselő felügyelete alatt maradjanak, míg a társadalomban és életben önálló helyet foglalhatnak el. De másfelől azt is, hogy a nevelésnek arra kell irányulnia, hogy önálló életet biztosítson, adjon nekik a világban. Minden okos, az életet helyesen felfogó szülő úgy neveli gyermekeit, hogy saját életétől, vagyoni állapotától stb. független életet biztosítson nekik; mennyivel inkább erre kell törekednie annak a Szeretetháznak, melynek soha sem fogynak ki a kiskorú gyermekei s a mely anyagi javakkal nem biztosíthatja szárnyaira bocsátott gyermekei önállóságát.

A Szeretetháznak tehát minden növendékét tisztességes, emberi szorgalom és isteni áldás mellett a megélhetést biztositó életpályához kell juttatnia, segitnie. És itt számolnia kell mindenekfelett a növendékek testi és lelki adományai különféleségével. Kit-kit oda állítani, a hová hivatása és hajlamai vonzanak: ez volna a feladat.

Mig azonban az életpálya megválasztatnék, vagy kijelöltetnék, az általános művéltség és minimális ismeretek megadásának kötelessége, az elemi népiskolai tanittatás előtt áll az intézet. Ez két úton is történhetik: vagy az intézeten belűl felállitott iskolában, — a mint eredetileg is tervezve volt — a mihez az intézet iskolájának nyilvánossá tételével a minimális tanítói, illetőleg tanitónői fizetés állami kiegészitése is igénybevehető, vagy az illető városrész ref. felekezeti, községi, vagy állami iskolájában. Igy vagy úgy, ez nagyobb nehézséget nem okoz s az első esetben az intézet belrendjét és értékét növeli, a másodikban vagy az árvák létszámának emelését teszi lehetővé, vagy azt, hogy vidéki hitsorsosaink Kolozsvár magasabb iskoláiban tanuló (leány) gyermekeinek adhatnánk a hely szerint kedvezményes összegért bennlakással egybekötött ellátást és felügyeletet

Komplikáltabbá válik a helyzet a 10—12 éven felűli, az elemi népiskolát végzett növendékekkel szemben. Mi legyen ezekkel? Mi a fiukkal és mi a leányokkal?

Aránylag a fiukkal még könnyebb a dolog a leányokhoz viszonyitva. A fiuk közűl azok, kik további tanulásra nem bizonyultak alkalmasoknak, ipari, kereskedői pályára adatnak és képeztetnek az intézet felügyelete alatt tovább, míg a kenyérkereset és megélhetés feltételei kezükbe jutnak.

A kik további tanulásra alkalmasoknak mutatkoznak, azokra nézve legtermészetesebbnek mutatkozik, hogy bennlakással összekötött gimnáziumainkban helyeztessenek el, éspedig nemcsak tanulásbeli érdemükhöz, hanem helyzetükhöz és egyházkerületünkhöz való viszonyukhoz mért kedvezményekkel. Meg vagyok győződve arról, hogy gimnáziumaink tanárkarai és elöljáróságai mindent megtesznek arra nézve, hogy mint régen a szegénysorsú fiuknak általában, most a változott viszonyokhoz képest az egyházkerület árváinak legyenek valóságos alma materei. Igazságtalan kedvezést a jótétemények kiosztásában bizonyára senki sem vethet szemükre, mikor a saját elhagyatott árváinkról van szó. Itt nevekedhetnének ezek a mindenkori igazgató, vagy a vallástanár közvetlen, szülői felügyelete alatt, míg az érettségi vizsgálatot leteszik s a pályaválasztással az önsegély útja is megnyílik előttük, sőt már a gimnáziumi évek folyama alatt sok olyan alkalom kinálkozik, melyeknek felhasználásával az illetők anyagilag is könnyü terheivé válnának a Szeretetháznak.

A leánygyermekek tanulásra való része Kolozsvárnak két középfokú leányiskolájában, a polgári és felsőbb leányiskolában könnyen tovább taníttathatók s nagyrészük elhelyezhető a tanítónőképezdében, a honnan már kenyérrel kerülhetnek ki.

A tanuló leányok másik része a négy polgári osztály után posta- és távírda-kezelőségre volna képeztethető, vagy kereskedelmi tanfolyamot végezve, juttatható becsületes, tisztességes kenyérhez.

De mi legyen azokkal, kik erre a tanulásra nem alkalmasok, a kiknek kezük munkája után kell megélhetést adni? Bizonyos, hogy ma már a szép női

kézi munka, szabás, varrás is képes a szorgalmas nőt fenntartani s Kolozsvárt erre akár a gyakorlati, akár a rendszeres kiképzésnek megvan az útja: az utóbbinak különösen a városilag és államilag segélyezett, különben az »Erdélyi Női-ipar egylet« által fentartott »Női iparisk lá«-ban.

A többiekre nézve, mért ne történhetnék meg az egyik részszel, hogy kioktattatnának betegápolásra s így a Szeretetház további magjává lenne egy Diakonissza-intézetnek? A másik részből egyik-másikkal, hogy gyermektelen idősb papi család venné magához, vagy a mint az régen is oly gyakran és olyan szépen történt, hogy egyik-másik előkelő hitsorsosunk, mágnás-asszonyunk venné házához előbb gyermekei játszó-, tanulótársául, később házvezetőnőjéül? A munkás, jó gazdasszonynak is van értéke és sokan vannak még, kik egy szerény igényű, igazi háziasszony két munkás kezét, szerető gondoskodását többre tartják és becsülik a nagyigényű kisasszonyok zongorájánál és kevés ezerénél? Szóval, bár a nőemáncipáció tiszteletreméltó vívmányait is felhasználnók, de nem szakítanánk a régi jó idők patriárchalizmusának áldásaival sem s a társadalom munkásai mellett a családi életre is előkészítenénk.

Itt volna azonban a Szeretetház vezetőségének legszebb, de legnehezebb feladata. Az a túlhajtott beteges humánizmus, mely az elhagyatott egyszerű, sőt mondjuk, szegény sorsból való árvának sorsát, ellátását, igényeit is a maga jóllétének mértékével méri s a mely így éppen nem az életet tartja szem előtt: gyakran igen szomorú eredményeket produkált. Semmi nélkül való gyermekekből midőn nagy igényű kisasszonyokat nevelt, sokszor éppen maga állította az erkölcsi örvény szélére azokat, a kiket pedig megmenteni akart s a kikből talán éppen az élet mostoha iskolája nevelt volna valamit. Korán, úgy szólva gyermekségük óta rá kell tehát szoktatni őket nemcsak a házi teendők minden ágának végzésére, hanem legalább a mezőgazdaság kertészeti ágára is, mert jó falusi asszonyt — s beh jó volna, ha minél többen ilyenekké lehetnének — veteményes kert nélkül képzelni sem lehet.

Azt hiszem, a jól nevelt gyermekek lennének az intézetnek legnagyobb áldásai. Még mint gyermekek — észrevétlenül. Egy helyesen vezetett jóhírű intézet s pláne árvaház minden időben számíthat a jó szivű, könyőrülő, adakozó emberek támogatására. Ha a látogatóra ártatlan, jólnevelt, kedves gyermekarczok mosolyognak s szemei a munkás kis kezek sürgölődésében gyönyörködhetnek, s ha van ki felhívja a figyelmet arra, hogy ez arczok mosolyát, megelégedését veszély fenyegeti, szegénység és nyomor környékezi: lehetetlen, hogy a szükség fedezésére ki ne nyuljanak az adakozó kezek.*

Mint felnőttek — annál inkább. Nagy anyagi áldozatot és támogatást ugyan — viszonyainkra gondolva — alig várhat tőlük az intézet, bár még manapság sem tartozik a mesék országába a becsületes élet s munkás kezek utáni meggazdagodás. De hálás érdeklődést s maguk és mások buzdítása által mind szélesebb körre kiterjedő szerény támogatást — igen. Sok kevés pedig többet ér a ritka soknál.

Micsoda boldogság lenne aztán időnként egybeseregelve együtt látni az édes anyai intézet kebelén a gyermektől fel az aggig mindazokat, kiket itt neveltek, itt képeztek az élet, a társadalom és egyházunk buzgó tagjaivá, munkásaivá; látni, a mint hálával csókolják meg a jóltevő kezeket; hallani, a mint áldást esdnek azokra, kik áldást osztottak s tapasztalni, hogy mints zül a szeretet több és nagyobb szeretetet, hitet és jócselekedeteket

Van-e, kit e kép el ne ragadna, meg ne indítana? Van-e, kit ennek megteremtésén közremunkálni ne akarna? Lehetetlen, — hihetetlen!

Nagy Károly
theol. tanár.

* Ezt mi is hisszük. Szerk.

Bizottsági javaslat a Szeretetház ügyében.

*Méltóságos Igazgató-tanács!**

A Méltóságos Igazgató-tanács 1229—1899 számú határozatával kiküldött bizottság Junius hó 20. és Julius 13. napjain összegyülve, tanácskozás tárgyává tette Szeretetházunk ügyét általánosságban, mint az épületnek ez idő szerinti hasznositása szempontjából.

A bizottság kebelében folyt eszmecsere és számitások szerint a Szeretetház rendeltetésszerű működését nem kezdheti ugyan meg azonnal a maga teljességében, hanem azért lépésről-lépésre igenis folyton haladhat czélja felé, ha csak a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés az alábbiakban javasolt fenntartási módozatokhoz hozzá fog járulni. Minthogy számitásaink, — ha már a jelen évi őszi közgyülés rendelkeznék a Szeretetház jövedelmei felől — azt mutatták, hogy a közel jövőben is lehetséges a Szeretet háznak, ha nem is épen az eredeti terv szerinti, de azt meg közelitő működése: bár megbizatásunk szükebb körébez nem is tartozott, mégis figyelembe vettük ez intézet létesitésének általános feltételeit és csak ugy kapcsoltuk hozzá, mintegy átmeneti intézkedés gyanánt a közel jövőre vonatkozó tervezet iránti javaslatunkat.

Mindenek előtt a szeretetház jelenlegi anyagi viszonyairól kell megemlékezzünk. Az egyházkerületi pénztárból nyert felvilágositás szerint a Szeretetház terhe 54298 frt 24 kr, mely a jövő szeptemberre egy évi kamattal növekedni fog. Vagyona illetőleg jövedelme *a)* 4300 frt a Szeretetház sorsjátékból befolyt összeg, *b)* körülbelöl 2700 frt a sorsjátékból visszamaradt és még nem értékesitett nyereménytárgyak becsárszerű értéke, *c)* 944 frt 74 kr. alapitványi összeg az egyházkerületi pénztárban, *d)* 1040 frt alapitványi igéret, mely még befizetve nincs, *e)* 510 frt, az egyetemes konventől 32 évre lekötött tőkesegély-járulék. — Minthogy az alapitványok érinthetlenek, tehát ha a sorsjáték jövedelmét 7000 frtra vesszük s ezt a fenti teherből levonjuk, maradna 47,298 frt 24 kr, teher, melynek pusztán kamatja 2364 frt 91 kr a melyből 30 éven át 510 frtot fedez a konventi segély, ugy hogy az évi teher 1854 frt 91 kr. Ezzel szemben az évi jövedelem 99 frt 24 kr. Azaz évi 1854 frt 91 kr. teher és 99 frt 24 kr. jövedelem.

A Szeretetház fenti adóssága az egyhkerület többi alapjaival szemben áll fenn. Ennélfogva az 5%-os ka-

* A Szeretetház ügyében kiküldött bizottságnak ezen, itt egész terjedelemben közölt javaslatát a Mélt. Igazgató-tanács elfogadta s a további teendőkkel ugyanazon bizottságot bizta meg. Ezen rendkivül fontos tárgyhoz való objectiv hozzá szólást szivesen fogad a *Szerkesztő.*

matozás mellett a szeretetház terhe állandó marad, mivel ugy szabályaink szerint, mint a kerület anyagi viszonyainál fogva is, az egyházkerület nem tekinthet el attól, hogy csak ís $6^1/_2$ %-os s igy 41 $^1/_2$ évre szóló kölcsönnek nézze azt. Hogy tehát a Szeretetház adósságától szabaduljon, olcsobb kölcsönre volna szüksége, vagyis olyanra, melynek 5%-ában a törlesztő részlet is befoglaltassék.

Minthogy a Szeretetház telke és épülete együttvéve is csak 51000 frt értéket képvisel, továbbá a teleknek is legértékesebb, az utcza mentén levő része, a kolozsvári egyházközségnek örökhaszonvételre adatott s azon épen templom is épült s igy az 51,000 frton jóval alul marad a tulajdonképeni becsérték: nincs remény arra, hogy magának a Szeretetháznak telke és épülete elegendő legyen a kölcsön biztositékául. Tehát ezekre annyi teher volna felveendő, a mennyi kapható, hogy legalább egy résztől szabadulna meg a Szeretetház a $6^1/_2$ %-os pénznek. A többi teher, ha talán az egyházkerület más ingatlanára volna megszerezhető a szükséges összeg, akkor szintén 5% os törlesztéses kölcsönné volna átváltoztatandó, különben pedig meg kellene elégednie az egyházkerületnek azzal, hogy a messze jobb jövőig csupán kamatokat, de nem egyszersmind törlesztést is fizessen a Szeretetház a kerületnek.

Részben a szervezettel áll ugyan összefüggésben, de vagyoni kérdést is képez az, hogy eredetileg a szeretetház számára külön, 600 frttal javadalmazott igazgató is volt tervezve, a ki rendszerint a Szeretetház telkén épült kolozsvári templom papja lett volna. Ezen hivatal egyfelől költséges, másfelől merőben felesleges a contemplált formában, mert hiszen maga az első tervezet sem tudott hatáskörébe tulajdonképeni teendőket beosztani és ezenfelül, mint a közel múlt is mutatja, állandó kellemetlenségek tárgyát képezné az egyházkerület és a kolozsvári egyházközség között, mert a két állás principiáliter össze nem köthető. Tehát a Méltóságos Igazgatótanácsnak — véleményünk szerint — meg kellene tennie a lépéseket, hogy a két állás között szövődni kezdett kötelék megszüntethessék s igy ezen felügyelő-igazgatói állás törültetnék

Ugyanitt emlithetjük meg azt is, hogy a Szeretetháznál egyelőre semmi szükség nem lesz segédárva-atyára és segédárva-anyára, a mint ezt erőnk gyengeségéből gondolni is lehet.

Kivánatos ugyan, hogy később a mint tervezteteti is, iskola legyen a Szeretetházban magában és ez akár a Szeretetház önerején, akár az egyházközséggel karöltve volna megvalósitható, azonban ez oly kérdés, mely a folyó év szeptemberéig nem rendezhető, de később bármikor, nagyobb nehézségek nélkül megoldható, ezért mostan nem is terjeszkedünk ki reá.

A mi már most a Szeretetháznak jövedelmeit illeti, e tekintetben a következőket vagyunk bátrak javasolni:

a) A Szeretetház céljaira volna rendelhető a Baldácsy-alap jutalékának $^1/_4$-e, a mi a folyó évben 1000 frtot tesz ki. Egyházkerületünk ezen negyedet az 1886—39. jkönyvi határozatával a kerületi özvegyárvai gyámintézetnek rendelte s eddig annak javára tőkésittetett is. Azonban 1896. Jan. 1-től, bár még csak igazgató tanácsi határozat folytán, a kerületi gyámintézet zárt intézetté tétetett s igy tőke növelésre nincs szüksége hanem ezen jövedelme, a Baldácsy-alap rendeltetésének megfelelő másik czélra volna fordítható. Ugyanezen alkalomból szükséges volna, hogy elvégre a kerületi gyámintézet ügye is véglegesen rendeztessék. Azonban magát a gyámintézetet s ennek tőkéjét óvakodtunk combinátioba venni s nem is tartjuk szükségesnek, bár meg vagyunk győződve, hogy maguk az érdekeltek, ha majd dispositis ideje elérkezik, nem fogják Szeretetházunkat figyelmen kivül hagyni. — A Baldácsy-alap jutalékának negyede már a folyó 1899. évről a Szeretetháznak volna rendelendő.

b) A Szeretetház állandó jövedelmét kéoeznék a lelkipásztorok és tanárok meghatározott évi járulékai, melyek az egyházközségek osztályozása szerint 2, 3, 4, 5 frtban volnának megállapíthatók s a tanárok úgy tekintetnének, mint első osztályu egyházak lelkészei.

Hogy a lelkészek ezen dijfizetése igényelhető, azt szükségtelen bővebben indokolni, azonban természetes, hogy a gyámintézeti hozzájárulás már nem igen volna kötelezőleg továbbra is fenntartható. A fokozatos járulékot sem kell indokolni. Azonban, a mi a tanárok hozzájárulását illeti, itten meg kell említenünk azt, hogy egy oly egyetemes czéllal állunk szemben, a melyet minden egyháztagnak tehetsége szerint gyámolitani kötelessége és kétszeresen azoknak, kik hivatási körük actuális munkaterét magától az egyháztól nyerik. Csakhogy részükre alapszabályilag ugyanazon kedvezmények volnának biztositandók, mint a lelkészeknek.

c) A Szeretetház fenntartásához köteles volna hozzájárulni minden egyházközség és minden kollegium legalább annyiszor egy-egy forinttal, a hány lelkészi, illetőleg tanári állást fentart. Az egyházközségek a kerületi gyámintézetbe való befizetéstől mentesittetnének.

d) Az egyházkerület világi, főleg közgyülési tagjaiból alapító, rendes és pártoló tagok gyüjtendők. Alapítók lehetnének, kik 100 frt vagy nagyobb összegü alapitványt tesznek. A rendes és pártoló tagok 5—3 évi kötelezettséggel 5—2 frt évi tagsági dijat fizetnének. Alapítók lehetnek testületek is s az alapítók részére bizonyos kedvezmények volnának megállapíthatók p. o. felajánlás tekintetében, vagy a felügyeletben való részesedésnél.

e) Szintén a jövedelmek közzé kell soroznunk az évenkénti rendszeres gyüjtéseket, a melyeket megfelelő alkalmakkor, központi és vidéki, egységes szervezetbe olvasztott református nőegyletek s egyes lelkészek, tanítók vagy tagok végeznének. Az országos árva-egyletnek több ezer forintra megy évenként az a jövedelme, melyet ily uton nyer.

Ezek azok a rendszeres, évenként visszatérő jövedelmek, a melyek a Szeretetház céljaira igénybe vehetők. Az első pont alatt említettről már mondottuk, hogy az 1899. Jan. 1-től fogva ide volna rendelhető. A *b*) *c*) pont alattiak, ha a Mélt. Igazgatótanács azokat helyeselné s ajánlatára a Főtiszteletü Egyházkerületi Közgyűlés elfogadná, — ha lehetne már a folyó év második felétől — de legkésőbb 1900. év Január 1-től kezdődőleg volnának megállapítandók. A *d*) és *e*) pont alattiak azonnal folyamatba indíthatók, mihelyt a Méltóságos Igazgatótanács arra az álláspontra

helyezkednék, hogy a Szeretetházat, bármily csekély kezdettel, megnyitja szeptember elején.

Csak most térünk át a közvetlen előttünk álló legközelebbi jövő teendőire, a Szeretetház minden áron való hasznositásának kérdésére.

Tekintettel az egyetemes konventtől adott s kerületünk által igénybe vett segély által reánk rótt kötelezettségre, tekintettel a nagy tervelő iránti kegyelet követelményeire és végül kerületünk reputatiójára, egyáltalában nem javasolhatunk semmi oly módot a hasznosításnál, mely tisztán az üzlet szempontjából fogja fel ezen fenséges és mély erkölcsi alappal biró kérdést Azért az egyszerü bérbeadás gondolatával nem is foglalkoztunk, mert a bérbeadással s a nélkül is szükséges javítások s teendők oly összegre növelnék a Szeretetház-alap terhét, hogy a megfelelő kamat és törlesztő részletnek a bérösszegből való kinyerése nem remélhető. De meg ez által a Szeretetház felállítása, illetőleg megnyitása is évtizedekre halasztatnék el, míg t. i. a teher 40—50 év alatt nem törlesztetnék és ez alatt, illetőleg ezen hasznositási mód által elveszitenők azt a nagy, megmérhetetlen kincset, mely a keresztyén lelkek pietásában kibányászhatatlanul áll minden, a szeretet által vezetett tevékenységnek a gyámolitására.

Ezeket meggondolva azt ajánljuk, hogy a Szeretetház egyelőre ***leányinternátusnak*** rendeztessék be, hol vidéki szülők a Kolozsvártt létező külömböző leányiskolákban tanuló gyermekeiket gondos és jó felügyelet alá, teljes ellátásba adhatják, méltányos dijfizetés ellenében. Egy ily internátus a szülék egy tekintélyes részére nézve valóságos jótétemény volna a kolozsvári viszonyok között, hol leányoknak elhelyezése vagy költséges, vagy pedig nem teljesen megnyugtató.

A teljes ellátás költségeit egy-egy benlakóra nézve 220 frtban gondoljuk megállapithatónak, mely összeg ref. lelkészek, tanárok s tanitók részére 180 frt kedvezményes díjra volna leszállítható.

Minthogy a helybeli tanitóképezdénél számos növendék azért utasittatik vissza, mert az intézetben el nem helyezhető, ajánljuk, hogy a Méltóságos Igazgatótanács, ha javaslatunkat az internátusra nézve elfogadni méltóztat, irjon fel a Nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz és ajánlja fel internátusunkat bizonyos számu ref. növendékeknek p. o. 220 frt ellátási dij mellett való felvételére. Ugyan e tárgyban a helybeli tanitónőképezde igazgatósága és a kir. tanfelügyelőség is értesitendő volna, mivel internátusunk által a tanitóképezde régen vajudó kérdésének, a párhuzamos osztályok felállitásának, legnagyobb nehézsége megoldást találna.

Az internátusba fölvett növendékek mellett bizonyos számu árvát föl kellene venni az intézetbe, hogy igy a Szeretetház, mint olyan is megkezdhesse működését. Az árvák számát a Méltóságos Igazgatótanács határozná meg. Mi a számitásunkban egyelőre 10 árvát vettünk combinátióba: kiknek száma évenként 2—3-mal szaporitható lenne. Az árvák felvételében a szervezeti szabályok szerint kell majd eljárni, azonban már most is felemlitjük azon nézetünket, hogy az árvák részéről teljesitendő szolgáltatások közül egyedül az országos gyámintézeti segélyt vettük figyelembe, mely szülőtlen árvákra 75 frt; ellenben mellőzük a partiális gyámintézetek segélyét, mivel az felettébb különböző, sőt sok helyen gyámintézet nincs is s igy az egyenlőtlenség kellemetlenségeit háritaná az intézetre, a mi lehetőleg elkerülendő.

Egy költségvetési tervezetet mellékeltünk jelen beadványunkhoz, a melyben számitás alapjául azt vettük föl, hogy az internatusba 20 növendék vétetnék föl à 220 frt és 0 árva à 75 frt. gyámsegély befizetéseikkel. Ezen költségelőirányzat azt mutatja, hogy ha semminemü rendszeres jövedelmei nem lennének a Szeretetháznak, körülbelől mily összeget kellene várnunk az önkéntes szeretet-adományokból, hogy 10 árvánkat eltarthassuk s a Szeretetház épitési költségeinek 5%-os kamatját is kifizethessük. Ugyanezen költségvetést megtoldottuk az általunk contemplált jövedelmi források reményletт hozadékával, hogy arra is reá mutassunk: vajjon igy mily mértékben van biztositva az intézet? Lehetne ugyan még több rendbeli számitásokat is tenni, de ezekre mostan még szükség nincsen.

A bemutatott költségvetésből kitetszik, hogy egy bentlakó (fizetéses vagy árva) ellátása, a kamatok beszámitásával 280 frt. a nélkül pedig 200 frt. Megjegyezzük, hogy az internatusra tekintettel némileg emeltük a táplálkozási kiadásokat, tehát ha árvaházról lenne tisztán csak szó, 30 árva után ez összeg nehány száz forinttal kevesebbet tenne ki.

A Szeretetház kérdésével behatóbban foglalkozva, arra a meggyőződésre jutottunk, hogy az 1898. évben a Főtiszteletü Egyházkerületi Közgyülésnek és az Egyetemes Konventnek bemutatott szabályzatok többrendbeli átdolgozást igényelnek. Ilyen változtatandó részletek a közvetett és közvetlen felügyelet és igazgatás körében, az árvák elhelyezésének időtartamát illetőleg alkotott szabályokon találhatók. Például idézhetjük az igazgatói tisztnek általunk javasolt elejtésével járó változtatásokat, a kormányzó testület, a női választmány teendőit; felhozhatjuk azt is, hogy véleményünk szerint egyelőre fiu-árvák nem volnának felveendők, később pedig csak 12 éves korukig maradhatnának az intézetben, hogy a leányok részére férjhezmenetelük, mint oly időpontot, a meddig benmaradhatnak az intézetben; — fenn nem tartható stb. Azért ajánljuk, hogy az alap- és szervezeti-szabályok revisióját is, a jelzett irányban elrendelni méltóztassék, a mikor természetesen az egyetemes jelleg meghatározása, a jövedelmek specificatiója és több más dolgok is változás alá fognak jönni.

Egyik legfontosabb kérdés a felügyelet, illetőleg a közvetlen igazgatás kérdése, a mi alkalmatos személyiség megnyerése mellett volna a legszerencsésebben megoldható E tekintetben is szükséges az intézkedés, mihelyt szeptemberben hasznosítani kivánjuk a Szeretetház épületét.

Még egy dolgot kell felemlítenünk, t. i. hogy a Szeretetház épületén bizonyos javítások haladéktalanul megejtendők, Az udvart is szükséges némileg rendezni és egy alkalmatos járdát készíttetni az udvaron át. A felszerelési tárgyak még nem teljesek. Főleg a tápintézethez a szükségesek teljesen hiányoznak. Ezek is beszerzendők. Méltóztassék tehát ezen szükségek tekintetében is haladéktalanúl intézkedni.

Rövidre összefoglalva előterjesztésünket, a következőket javasoljuk a Méltóságos Igazgató-tanácsnak:

1. A szeretetház f. é. szeptember hó elején, internatussal kapcsolatban nyittassék meg s benne 5 - 10 árva helyeztessék el. E végből a szükséges hirdetmények tétessenek közzé s a nagyméltóságu kultuszminiszter ur, a kir. tanfelügyelőség s a tanitónő képezde igazgatósága a jelzett czélból kerestessék meg.

2 A szeretetház adóssága egészben vagy legalább részben, 5%-os törlesztő kölcsönné alakittassék át

3. Az elől jelzett jövedelmi források három elseje elfogadás végett a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyülés elé terjesztessék, a másik kettő tekintetében a társadalmi actio indittassék meg.

4. A Szeretetház szabályainak revideálása rendeltessék el.

5. Az alkalmas felügyelő beállitására nézve intézkedések történjenek;

6. A szükséges javitások és felszerelések tekintetében hasonlóképen.

7. Az előkészitést és közvetlen utánna járást kivánó ügyek végzésére a kellő megbizásokat egyeseknek, vagy bizottságoknak megadni méltóztassék.

Ezekben megtéve a reánk bizott ügyben készitett tervezeti javaslatainkat,

Vagyunk Kolozsvárt 1899. Julius hó 14-én.

A bizottság nevében

Pokoly József s. k. ***Bartók György dr*** s. k.
b. előadó. b elnök.

Igazgató-tanácsi jelentés.

(Vége.)

Időközben azonban b. e. Bethlen András gróf elhagyván miniszteri székét, fölterjesztésünk érdemi ellátása is függőben maradt, mert megfelelő fedezet hiányában Ig.-tanácsunk a szervezkedés költségeit nem hordozhatta s igy egyelőre csak az időközben oda kinevezett állami tanitóval szerződött a rendes levitai teendők vitele iránt és egy harangot vásárolt a hivek részére az istentiszteleti és temetési szertartásoknál leendő használat czéljából, a telep lelkészi adminisztrálásával pedig a puszta-kamarási lelkészt bizta meg, igy várva a viszonyok kedvezőbb alakulását, midőn a néhai nemes Gróf által oly lekesen felkaro't eszme megvalósitható leend. És a várt idő, pár év után, el is érkezett, midőn Darányi Ignácz Őnagyméltósága, anyaszentegyházunk e kiváló tagja vette át a földmivelésügyi tárcza vezetését, ki is azonnal intézkedett e fontos kérdés megoldása iránt is, nagy jóakarattal méltányolván Ig.-tanácsunk fölterjesztését, melynek alapján a papiház és templom államköltségen való felépitését munkába vette, az egyházfenntartás szükségleteire és papi javadalomra 60 hold földet bocsátott az alakuló egyház rendelkezésére s ezen felül is megigérte a telepes egyház állandó és hathatós támogatását és segélyezését, Ig. tanácsunk e kegyes rendelkezéseket köszönettel fogadta; maga részéről is intézkedett az egyházi szervezkedés megkezdése iránt s ennek következtében a presbyterium megalakitása és az egyház költségvetésének elkészitése már meg is történt, de a papi állás betöltése még eddig eszközölhető nem volt, mert a telepesek most már nem hajlandók az 1894-ben megajánlott magasabb adót megszavazni, — miután a közelebbi évek mostoha termésviszonyai anyagi helyzetüket hosszú időre megbénitották, — hanem csakis családonkénti 3 koronás terhet vállaltak magukra, emellett pedig a megállapitott normálköltségvetés, 160 frt egyházkerületi segély kilátásba helyezése mellett is, 400 frt deficittel zárult, melynek elenyésztetése végett indokolt kérést intézett Ig.-tanácsunk a közokt. Miniszter úr őnagyméltóságához, kérve, hogy az 1898. évi XIV. t.-cz. alapján, soronkivül és egyszerre, folyósitsa e 400 frtot a nagysármási papi javadalom kiegészitésére, minthogy e helyen a fokozatos kiegészités rendes folyamatát bevárnunk, a papi állás betöltésének sürgősségére tekintettel, nem lehet, mert a földmivelésügyi miniszterium kivánalma szerint is ezen állásra oly papi egyént kell kineveznünk, a ki szorosan vett papi funkcziók végzése mellett, a kezdet nehézségeivel küzdő telepeseket kulturális és gazdasági téren is tájékozni, vezérelni tudja s kinek kitartó munkássága és erélye folytán az oláhság középpontján létesitett e magyar telep egyik főfontosságú czélja: a nemzeti érdek is teljes érvényesülést nyerjen. Ily egyén pedig 800 frton aluli fizetésre egyáltalán nem lenne található. E felterjesztésre várjuk most már a választ, mely ha kedvező leene, egyházkerületünk egy missziószerü erős anyaegyházzal lesz gazdagabb.

8. A múlt évi egyházkerületi közgyülés által adott konkrét útasitásoknak szintén eleget tett Ig.-tanácsunk.

Ily különös útasitást, eltekintve a hetes bizottság kiküldésével kapcsolatos meghagyásoktól, melyekről a tárgysorozat rendjén lesz szó, két ügyben kapott Ig tanácsunk.

a) Az 57. számú jkvi. határozatban ugyanis arra voltunk útasitva, hogy a theologiai tanárok részére szervezendő nyugdijintézet kérdésében tegyünk előterjesztést az egyetemes konventhez, hangsúlyozván abban ezen egyetemes egyházi érdekű feladat sürgős megvalósitásának szükségét s kérvén az országos közalapból egyházkerületünk szervezés alatt álló ilynemü intézete számára évi 1000 frt segélyt A fölterjesztés tényleg megtörtént, azt az egyetemes konvent tárgyalta is, de végleges határozathozatalra e kérdést megérettnek nem találta, hanem 15. jkvi. számu határozatának 12. pontjában útasitotta a kerületeket, illetőleg a theol. tanárkarokat, hogy készitsenek tervet lehetőleg egy egységes, mind az öt theol. akadémia tanárkarait egyesitő egyetemes theol. tanári nyugdijintézetre nézve, nyilatkozzanak e kérdésben, tegyenek számitásokat, mutassák ki, ha lehetővé válnék, egyetemes, hapedig az bármi okon nem létesülhetne, a külön külön nyugdijintézetek igényeit, részletes számitásait, hogy ezekből aztán meghatározható legyen az egyetemes konvent hozzájárulásának aránya.

b) Arra útasittatott továbbá Ig.-tanácsunk a 63. jkvi. számu határozattal, hogy az egyházkerület fennhatósága alatt álló összes rendes és segéd-lelkészek és lelkészjellegü tanárok minősitését állitsa össze s a lelkészi bizonyitványok általános osztályzatának megállapitása, illetőleg az átmeneti intézkedések megtétele végett szabályzatot tegyen közzé s azt végleges szánkció végett a kerületi közgyülésnek nyujtsa be. E tekintetben

is megtette volt Ig.-tanácsunk a kellő intézkedéseket, fölkérvén a theol. tanári kart az átmeneti intézkedésekre vonatkozó szabályzat tervezetének elkészitésére s annak megtörténte s Ig.-tanácsi megállapitása után esperes aait szabályszerü minősitési törzskönyvek összeállitására, melyeknek egyik példánya Ig.-tanácsunkhoz fölküldetett s azok alapján van a jelentésünk mellékleteként csatolt névsor elkészitve, mely az összes lelkészek és lelkészjellegü tanárok minősitését betürendes összeálitásban tartalmazza Ugyancsak jelentésünk mellékleteképen van szerencsénk a kivánt szabályrendeletet is közreadni, kérve a főt. és mélt. egyházker. közgyülést, hogy azt elfogadni és kötelező szabályként megállapitani méltóztassék.

c) Továbbá még a 65. és 66 számú határozatokkal nyertünk külön megbizásokat arra nézve, hogy a görgényi kántortanitóknak az egyházmegyei tanácsban leendő képviseltetésüket kérő folyamodására, illetőleg a gyulafehérvári egyházmegyei tanácsnak a papfiuk főiskolai tanittatásának olcsóbbá tétele iránti inditványára az illetékes testületek véleményeit meghallgassuk, ami szintén megtörtént s a bevett vélemények eredményét külön külön előterjesztésben lesz szerencsénk a főt. és mélt. egyházkerületi Közgyűlés elé terjeszteni.

d) Végül fölirtunk az egyetemes konventhez is a 68 jkv. számú határozat útasitása értelmében, figyelemre ajánlván az udvarhelyi egyházmegye indokolt javaslatát, mely az országos papi nyugdijintézet felállításának szükségét hangsúlyozza és létesitését sürgeti, de a konvent e kérdést, a még megvalósitásra váró sürgősebb feladatokra és az országos gyámintézet megerősitésének első helyen álló szükségére tekintettel, levette egyelőre a napi endről.

9. Az egyházkerületi közgyűlés tagjai közül elhaltak Horváth Mihály görgényi főgondnok és Nagy Lajos erdővidéki képviselő. Ez utóbbinak helye szabályszerüen betöltetett s az új képviselő a rendkivüli közgyűlésen már igazoltatott is

Lemondott főgondnoki állásáról mélt. Bánffy Jenő báró a szebeni egyházmegyében, ngs Bocz Sámuel a szászvárosi egyházközségben és ngs. Réz Farkas a s.-szt.-györgyi kollegiumnál. Az igy megüresedett állások betöltése iránt a tárgysorozat rendjén lesz szerencsénk előterjesztést tenni.

10. Az egyházias buzgóság fényes tanujelei: az egyházi és iskolai czélokra tett alapitványok és adományok a mult év folyamán sem maradtak el. Igy pl.:

a) a zágoni egyházközség hivei az egyházközségnek ajándékozták alapitványképen kepeváltási czélra saját erejükből gyűjtött és gyarapitott 40,000 frtos alapjukat,

b) néh. Kovrig Tivadar róm. kath. vallásu egyén egyházunk iránti jóindulatból a Bethlen-kollégium szegénysorsu tanulóinak segélyezésére 500 frt járadékot hagyományozott s ezt telekkönyvileg is biztosittatta;

c) b. e. és nagyérdemü egyházkerületi főgondnokunk: néh. Lészay Ferencz kifejezett óhajtása folytán fia és örököse: ngs Lészay Ferencz egyházmegyei gondnok 1000 frtos alapitványt tett az egyházkerületi közpénztár javára;

d) Both István dr. zilahi tanár korán elhunyt felesége emlékére 400 frtos alalapitványt tett illető kollégiumunknál;

e) Biró Ferencz zilahi ügyvéd ottani kollégiumunk javára 100 frt adományozott;

f) néh. Kelemen János, volt szinyér-váraljai lakós, 500 frtos alapítványt tett végrendeletileg a sz.-udvarhelyi kollegium javára és

g) a kolozsvári szeretetház javára is folytak be apróbb adományok.

Igazgató tanácsunk minden egyes esetben őszinte köszönetet szavazott a kegyes adakozóknak, az alapitványt tevőknek és kérjük a főt. és mélt egyházkerületi Közgyülést, hogy maga részéről is fejezze ki őszinte köszönetét és elismerését.

III.

A főt. és mélt. egyházkerületi Közgyűlés utólagos jóváhagyásától föltételezetten:

1. törlésre engedélyeztük a sz.-udvarhelyi kollégiumnak komollói szegény egyházközségünk elleni 56 frtnyi követelését;

2. megengedtük a nagyajtai ideiglenesen társult egyház önálló anyaegyházi jellegének visszaállitását;

3. engedélyeztük a Zathureczky Gyula, főgondnok pátronusi adományaival kellőleg berendezkedett baróthi leányegyházközség önállósulását;

4. a szerzett jogok épségben tartása mellett teljesitettük a jódi és dédai fiókegyházközségek az iránti kéréseit, hogy a topliczai körlelkészség kötelékéből kiválva, a magyarói, illetve disznajói anyaegyházakhoz csatlakozzának;

5. megerősitettük a felvinczi, somosdi, miklósvári, küküllővári, bágyoni, székelyudvarhelyi, mező-sámsondi kepe , illetve stóla-váltó szabályzatokat, gondoskodván mindenütt az e tekintetben fennálló szabályoknak kellő megtartásáról és a váltsági alapok kellő biztosításáról;

6. jóváhagytuk a szászvárosi egyházközség által készitett s az egyházközségi kormányzat és közigazgatás minden ágára tüzetesen kiterjedő ügyviteli szabályokat s végül

7. föltételes megerősitési záradékkal láttuk el a jelentésünk mellékletét képező kimutatásban fölsorolt díjleveleket.*

Kiváló mély tisztelettel kérjük emez intézkedéseink kegyes jóváhagyását s ezzel be is fejezett évi jelentésünk tudomásul vételét.

A főt. és mélt. egyházkerületi Közgyűlés

az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsának,

Kolozsvárt. 1899. május hó 8-án tartott üléséből,

alázatos szolgái:

Simó Lajos, elnök. — *Kádár János dr.* h.-titkár.

---

* Az igazg. tanácsi jelentés mellékleteinek közlését lapunk szük kerete nem engedi meg Különben is a közgyűlési jegyzőkönyv e mellékletek mindenikét hozza Szerk.

TÁRCZA.

Adatok az erdővidéki ev. ref. egyházmegye történelméhez.

(Vége)

A legújabb közigazgatási felosztás szerint az egyházmegye Háromszék-, Udvarhely, Nagy-Küküllő- és Brassó-megyék területén fekszik s van jelenleg 13 anya-, 3 leány-, egy fiókegyházközsége és 6 diasporája; összes lélekszáma 13351.[1]

Lássuk még röviden azon kiváló férfiaknak sorrendjét, kik az egyházmegyét bölcsen vezették és annak hivei ügyét előbbre vitték; vallás és egyház oltárára hozott áldozatok által érdemesítették magukat az utókor hálájára s arra, hogy nevük maradandóan jegyeztessék föl az egyházmegye történelmének lapjaira.

A nagytudományu Benkő József följegyzései szerint[2] az egyházmegyében a következők voltak esperesek:

1. *Ajtai János* közép-ajtai pap, ki az egyházközségeket két évvel a tractus megalakulása, illetőleg különszakadása után 1656-ban kezdte vizsgálni. Életéről, működéséről és haláláról Benkő sem tud semmi különösebbet.

2. *Udvarhelyi András* nagy-baczoni pap, ki a törvénykezéseket könyvekbe iratta be, mi ő előtte — úgy látszik — nem volt szokásban. 1690-ben, 1693-ban hogy visitált, van nyoma s úgy látszik, 1699-ben halt meg.

3. *Szokolyai István*, ki külföldi tanulmányainak befejezése után Bethlen János kanczellárnak lett udvari papjává, honnan Nagy-Baczonba hivatott meg papnak. Itt érte azon kitüntetés, hogy az egyházmegye esperessévé választatott meg 1700-ban: Mint esperes az egyházaknak kiváló gondját viselte, azokat jó rendben tartotta és a papok jobb fizetéséről is gondoskodott. Midőn 1701-ben az első visitatiót tartotta, 12 pontból álló constitutiót szabott meg, melyek jobbára az egyház biráinak és esküdtjeinek kötelességeit állapítják meg. 1706-ban Sz.-Udvarhelyre hivatott meg papnak, hol szintén az a kitüntetés érte, hogy a tractus esperessének választatott meg.

4. *Hermányi Dienes Péter* szegénysége és édes atyjának korai elhunyta következtében sok nélkülözés közt végezte tanulmányait, de mindig nagy szorgalommal. Dolga csak akkor fordult jobbra, mikor Letenyei Pál sz.-udvarhelyi professzor pártfogásába beesett, ki őt minden legszükségesebbekkel ellátta. A theologiát N.-Enyeden elvégezvén, küküllővári iskolamester lett, majd a patakfalvi (Udvarhelym.) papságot nyerte el, hol meg is nősült. A boldog családi élet közepette szüntelen a tudományoknak élt s mint tudós pap nagy hirnévre tett szert. Ezen az alapon hivatott meg a vargyasi Dániel család (Ferencz, János és József) egyenes kívánságára Olasztelekre papnak 1698-ban, a tractusbeli papságnak nem kis bosszuságára, mivel az erdővidéki papságnak a papok hozatalára, illetve egyik tractusból a másikba való bejövése ellen hozott végzését nem respektálta. Mint olaszteleki pap választatott meg esperesnek, miért sok összeütődése volt azokkal, kik vele szemben szintén áspiránsok voltak. 1708-ban Közép-Ajtára hivatott meg papnak s nemsokára Nagy-Baczonba is kapott meghivást, sőt a közép-ajtai papságot is ott hagyva küzdelmes életét Bölönben végezte be.

Benkő József jellemzése szerint: »*mind papi, mind az esperesi hivatalát, nagy dicsérettel folytatta, kinek minden szava tudomány volt.*«

Midőn 1714-ben Kolozsvári István püspök Közép-Ajtán generalis visitatiot tartott, 9 pont alatt igen fontos regulákat adott ki, melyek jobbadán a papokra, mesterekre, szolgálatjok mikéntjére, birtokhasználási jogaikra vonatkoztak s mind a tudós esperes initiativájából keletkeztek. Ugyancsak az ő kezdeményezésére három év mulva az ünnepnapok pontos megünneplésére, az Isten házában való mikénti magaviseletre nézve is adattak fontos más szabályok. Szóval 49 évi papsága és 35 évi esperessége idején fontos átalakuláson ment át a tractus belügyeit, mint a vallásos hitéletet illetőleg

5. *Bibarczfalvi Osváth László*, ki a hazai alsó és felső iskolák elvégzése után külföldön is bővitette ismereteit. A papságot N.-Baczonban kezdte meg; Hermányi Dienes Péter idején a tractus nótáriussa volt, 1642 ben pedig esperesnek választatott meg. Benkő megjegyzése szerint alatta semmi nevezetes nem történt a tractusban. »A boldogult esperesben szelid alázatosságnál, elégséges papi tudománynál és esperesi prudentiánál egyebet, még Zoilus sem találhatott volna« — irja Benkő József.

6. *Középajtai Benkő Mihály* a tudós Benkő Józsefnek édes atyja. Minthogy szülői a Rákóczi Ferencz fölkelésekor elszegényedtek, sok nélkülözések közepette kezdte meg tanulását és folytatta Sz.-Udvarhelyen, hol mint kitűnő tanuló elvégre is publicus praeceptorságot nyert. Hire a vidékre is eljutott s egyszerre 1718-ban három egyházközség hivta meg papjának, melyek közül a M.-Hermányit fogadta el. Tiz évi papsága után Bardoczra ment papnak, hol 24 évet szolgált, mely idő alatt notárius is volt. Esperesnek történt megválasztása már a közép-ajtai papságban érte, melyett 11 évig viselt. A tractus községben ő alatta jöttek használatba az orgonák. Az elsőt Köpec csináltatta 1756-ban, a másodikat Füle 1761-ben. Az orgonák használata ellen, a sok felől érkező panasz miatt szigorú végzések hozattak, a Rikán belőli Communitás által.

7. *Dálnoki Székely Sándor*, kit a nagybaconiak 1758-ban hívtak meg. A dévai synoduson eskették fel esperesnek 1768-ban, mely alkalommal a junius 17-én tartott gyűlésen a templomi székek használatára nézve, minthogy több tractus községeiből panasz érkezett be, a következő fontos végzést bocsátotta ki a synodus a főconsistorium útján: Megtiltja ugyanis, hogy a templomban bárkinek is külön székje legyen, hanem üljön mindenki oda, a hová éppen lehet, mert akárhol üljön, *„Isten házában lészen, a melyben Istené az elsőség“* Sokszor a legutolsó székből — úgy mond — egyenesebben hat az imádság az egekre, mint a legelsőből. Megvan irva ugyanis: *„hogy az Isten a maga kegyelmét az alázatosoknak adja, bizony nem a*

[1] Névkönyv 1896. 228. l.
[2] Filius Posthumus II. r. 45. 118. l.

másokat megvetőknek". Ha mégis akadna olyan nyakas egyházközség, mely e rendelet ellen vétene, a főconsistorium a villongás alatt lévő székeket azonnal elrontatja, kihordatja, helyökbe újat állittat, melyeket senki magáénak nem mondhhat.[1]

A synodusnak e fenti határozatára magok a consistoriális urak jártak elől jó példával, hogy a törvénynek annál nagyobb foganatja legyen a hívekre. Igy pl. gróf Lázár János Brassóban jobbágyai között a legutolsónak járult az urasztalához urvacsora vételére. De voltak olyanok is, a kik e határozatot egykedvüen fogadták és meg nem tartották, mert sok községben maradtak a régi rendetlen állapotok.[2] Dálnoki Székely Sándor 1784-ben meghalván, Benkő József követte az esperességben, ki után esperesek voltak a jelen századunk harminczas évéig: Ferenczi Ferencz, Bitai Péter (1815.), Józsa János (1820.), N.-solymosi Incze Simon.

1713-tól kezdve az egyházmegye curátorai voltak a század végéig: Dániel István, Cserei János, V Dániel Péter (1755.), Baló László, Cserei Sámuel.

Ime ezen kiváló egyházi és világi férfiak álltak a multban az erdővidéki egyházmegye élén, kiknek a nevét nam hallgathatja el az, ki egykor az erdővidéki egyházmegye történelmét meg akarja irni. Az egyháztörténelem azon fényes alakjai közé tartoznak ők, kiknél a vallásosság nem kűlszin, hanem nemes szivöknek éltető eleme volt. Ők érezték igazán a mult küzdelmes századaiban, mikor a protestantizmus nehéz megpróbáltatásokon ment át, hogy a vallás egyedüli alapja, forrása: minden szépnek, nemesnek és jónak; érezték, mert tapasztalták, hogy a vallás egyetlen biztos menedéke a küzdelemben csapásoktól sujtott emberiségnek; érezték, hogy a vallásosság fénysugár, mely bevilágositja az útat, melyen egyeseknek és népeknek haladniok kell, hogy a végczélt: a tökélyt és boldgságot megközelithessék.

Karácsony Béla
főgymn. tanár.

Különfélék rovata.

Vass Tamás marosvásárhelyi lelkész temetése — kinek elhunytáról lapunk mult számában már megemlékeztünk — nagy részvét mellett folyó hónap 11-én délután ment végbe. A temetésen jelen volt *Bartók György dr.* püspök is, kinek tiszteletére a várost fellobogózták. A halottas háznál Ugrai Gyula segédlelkész mondott imát s innen az inpozáns menet — melyben a társadalmi élet minden testülete képviselve volt — a templomba ment, hol püspökünk gyönyörü imája után Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelkész tartott szépen kidolgozott gyászbeszédet, méltatva abban az elhunyt érdemeit. A templomi szertartás végeztével továbbindult a menet a szomoru uton, a temetőbe és itt Ravasz János marosi egyházmegyei esperes bucsuszavainak elhangzásával leeresztették az Úr szolgájának testét elzáró érczkoporsót a sír ölébe.

A tanárképzés reformja. A vallás- és közoktatásügyi miniszter gyökeres reformmal akar segiteni a középiskolai tanárképzés bajain. Már régi igazság, hogy a tanárképzésnek eddigi rendszere sok tekintetben elavult s a mai fejlettebb követelményeknek nem felel meg. A miniszter a helyett, hogy a feltünőbb hiányokat ujabb és ujabb rendeletekkel pótolná: a budapesti tanárképző-intézetet véglegesen felosztatta és új tanárképző-intézetet szervez A szervezeti szabályok gondoskodnak arról, hogy a középiskolai tanári pályára készülő hallgatók a hivatásuk szempontjából megkivántató szakszerü képzettséget és gyakorlati készültséget tervszerü tanulmányi rendben megszerezhessék. Eddig a tanárjelöltek képzéséről — eltekintve a régi tanár képző-intézet tagjaitól, akik nagyon csekély százalékát alkották az összes tanárjelölteknek — csakis az egyetemi előadásokkal gondoskodtak. Ezek a — sokszor tervszerütlen előadások — még a nyolcz féléves tanfolyamban is csak részben ölelték fel azt az óriási anyagot, melyből a tanárjelölteknek vizsgázniok kellett. Ezután másként lesz Az új tanárképző-intézetben a tanárjelöltek az előadások keretében minden szakban rendszeres tanfolyamot végezhetnek s előképzettségük megszilárditására és az egyetemi előadások kellő feldolgozására — minden bizonnyal azon elv alapján, hogy repetitio est mater studiorum — a tanárképző-intézet hatósága alatt álló repetitorok, vagy repetensek gyakorlataiban részt vesznek és igy a hallgatók mindig haszonnal hallgathatják az előadásokat, mert e repetitorok a bonyolódottabb tudományos kérdésekben utasitással szolgálnak. Tagadhatatlan, hogy ez az intézkedés szükséges és korszerü intézkedés.

Római kath. főgimnázium Debreczenben. Mint értesülünk, csakugyan valósággá válik Debreczenben a »kegyes tanitórendi« főgimnázium létesitése, melyben a város felső helyen jóváhagyott közgyűlési határozat értelmében 1,850,000 darab téglával, 80.000 darab cseréppel és 10 év alatt egyenlő részletekben fizetendő 60,000 frttal járul. Akaratlanul is eszünkbe jut ez alkalommal a »Debreczeni Protestáns Lap« nak — mely az erdélyi egyházi ügyekkel mindig oly nagy előszeretettel foglalkozik és reformterveivel majdnem kétségbe ejt — egy közelebbi czikke s illetőleg annak tartalma, mely az ev. ref. főgimnázium idei érettségi vizsgálatának szomorú eredménye felett kesereg. A czikk vége igy hangzik: »Az eredmény silányságának oka *többféle* körülményben rejlik. Egy az, hogy az osztályok minősége is változik, mint a termés. De az iskola munkájának eredménye mégsem függ oly mértékben a kiszámithatatlan tényezőktől, mint a termés az időjárástól. Éppen ezért a felelőség legnagyobb része magára az iskolára hárul: része van ebben a *tanitás módszerének, a tanárválasztásoknak és az iskola rendezetlen viszonyainak egyaránt*«. A dologhoz különben nem szólunk semmit.

Utmutatás a szőlőmivelésre. A földmivelési m. kir. miniszterium kiadványa. Ára 1 korona. Alapos, sok utánjárással, nagy megfigyeléssel megirott, több mint 400 rajzzal illusztrált terjedelmes könyv Lelkészeknek és tanitóknak, a kik ez iránt egyszerü levélben, vagy akár levelezőlapon a jelzett miniszterium szőlőszeti osztályához fordulnak, e könyvet ingyen küldik meg.

A maros-ugrai ev. ref. egyházközség temploma és tornya javára julius 22-én a Haller György gróf kerthelyiségében zártkö nyári tánczvigalmat rendez. Védnök-nők: gróf Haller Györgyné és báró Rothenthal Henrikné. Védnökök: Csikszentmihályi Sándor János főispán, Bethlen Árpád gróf, Bethlen Balázs gróf, Bethlen István gróf, Tolnay Riginald, Apáthy Péter, Solymosy László báró, Léczfalvi Gyárfás Lajos, Kabós Ferencz, Toldalagi László gróf, Kebelei Nagy Pál, Z. Knöpfler Elek, Kemény Ákos báró, Fekete György, Felszegi Sándor, Schwaetz Vilmos, id. Mátyás Sámuel, Szántner Lajos. Elnök P Horváth Arthur báró, ellenőr Nemes Árpád esperes stb.

A kiadó- és szerkesztőhivatal üzenete.

A köpeczi egyházközség részéről a folyó évre szóló 6 frt előfizetési díjat megkapluk és e helyen nyilvánosan nyugtázzuk.

[1] A fülei ev. ref. egyház levéltára 17. sz. okl.
[2] Filius Posth. II. r. 95. l.

Nagy Károly theol. tanár urnak. A czikket megkaptuk. A folytatást kérjük a következő számba. *Csekme Ferencz* lelkész urnak. A »Nehány adat«-nak közelebbről helyet adunk. *Lőrincz Gyula* lelkész urnak. Sorát ejtjük.

Hivatalos rész.

ÉRTESÍTÉS

a kolozsvári ev. ref. Szeretetházban berendezett internátusba való felvétel iránt.

A kolozsvári ev. ref. szeretetházban leány-internátus rendeztetett be s folyó évi szeptember 1-én megnyittatik. Az internátusba, a Kolozsvárt levő különböző tanintézetekbe járó, 10 évet betöltött, leányok teljes ellátásra felvétetnek.

Az ellátási díj egy tanévre 220 frt. Ev. ref. lelkészek, tanárok, tanítók gyermekei 180 frt kedvezményes díjért nyerhetnek ellátást. A díjak évnegyedenként előre fizetendők. Belépés alkalmával minden növendék felszerelési díj czímen 3 forintot fizet.

A felvételért való kérvények a szeretetházügyi bizottsághoz intézendők és Pokoly József theol tanár, bizottsági előadó czímére küldendők *folyó évi augusztus hó 15-ig*. A kérvényhez születési, himlő-ujraoltási és orvosi bizonyitványt kell mellékelni. A felvételről a kérvényezők augusztus hó 28-ig értesíttetnek. A felvétel véglegesítését orvosi vizsgálat előzi meg.

Az intézet teljesen modern berendezésü, külön háló és nappali-, illetőleg munkatermekkel, mosdó s fürdő szobákkal. A felügyelet a növendékek tanulására is kiterjed és a tanórákra való előkészületnél is segédkezik.

A felvett növendékek elegendő mennyiségű s a lehető legegyszerübb felszerelvényekkel és ruházattal látandók el. Ágynemüeket magukkal kell hozniok.

Kolozsvár, 1899. julius hó 17.

Pokoly József, b. előadó. — *Bartók György dr.* püspök, b. elnök.

ÉRTESÍTÉS

ev. ref. lelkészi és tanári árváknak a kolozsvári ev. ref. szeretetházba való felvételek iránt.

A kolozsvári ev. ref. szeretetház folyó 1899. év szeptember 1-én, 10 leány-árva számára megnyittatik. Felvételért egyelőre olyan ev. ref. lelkészi és tanári leányárvák folyamodhatnak, kik 10-ik életévüket betöltötték, a népiskola négy osztályát sikerrel végezték.

A felvett árvák lakást, étkezést, ruházatot, ágynemüeket és tanszereket is az intézetben nyernek, de az országos gyámintézet által részökre adott gyámolítási járuléket a szeretetház czéljaira beszolgáltatni kötelesek.

A folyamodványok a felvételért a szeretetházügyi bizottsághoz intézendők és Pokoly József theol. tanár, b. előadó nevére küldendők *1899. év augusztus hó 15-ig*. A folyamodványhoz mellléklendők: *a)* keresztlevél, *b)* szegénységi bizonyítvány, *c)* orvosi bizonyítvány, *d)* iskolai bizonyítvány, *e)* az elhalt szülő halotti anyakönyvi kivonata, *f)* esperesi bizonylat az árva részére megállapított országos gyámintézeti segély összegéről, *g)* az anyának vagy a törvényes gyámnak beleegyező nyilatkozata, hogy az árva részére eső országos gyámintézeti segélyt, míg az árva az intézetben van. illetőleg a segélynek élvezetére jogosult, évenként az intézetnek engedi át.

A felvétel felől a folyamodók augusztus hó 28-ig értesíttetnek, de felvételök csak az intézetben előzetesen megejtett orvosi vizsgálat után lesz végleges.

Kolozsvár, 1899. julius hó 17-én.

Pokoly József, b. előadó. — *Bartók György dr.* püspök, b. elnök.

2353—1899. KÖRLEVÉL,

valamennyi ev. ret. egyházközségünkhőz és Nt. esperes aaihoz.

Hivatkozással a folyó évi konvent 16. jkvi. sz. a. hozott határozataira, továbbá ugyanezen jegyzőkönyv 22 29. és 68 pontjaiban foglaltakra, értesitjük Czimet hogy az adózási viszonyok tanulmányozása tárgyában kiküldött bizottság folyó évi junius 13-án tartott ülésében foglalkozott ugy a 16 sz. határozat 1, mint annak 2, és 4. pontjaiban megjelőlt kérdések előkészité sével és hogy a 16. sz. határozat 1. pontjában foglalt ügyre nézve a kellő anyag rendelkezésre álljon, másfelől pedig, hogy a 2. pontban emlitett ideiglenes tőkesegélyezés ügye megkezdhető legyen: bizonyos kérdőpontok szerint leendő összeirást és táblázatos kimutatást tartott szükségesnek.

Hogy az összeirás és az ezen alapon készitendő táblázatos kimutatás minden egyházkerületben egyöntetüleg készittethessék el, a bizottság megállapodásainak megfelelőleg összeállitott minta-iveket Igazgatótanácsunk kellő számú példányban sokszorositatta s e körlevéllel egyidejüleg a Nt Esperes atyánkfiaihoz megköldi minél előbb eszközlendő kitöltés végett, azzal az útasitással, hogy még oly időben küldjék azokat vissza Ig.-tanácsunkhoz, hogy azok az őszi kerületi közgyülésen tárgyalhatók legyenek s az egész ügyre nézve javaslat tétethessék az egyetemes konventnek.

A mely egyházakban a múlt évi hasonló összeirást lelkiismeretesen és alaposan végezték, ott tulajdonképen most csak nehány adat pótlásáról van szó s ez könnyen megtörténhetik a tavalyi »Jelentő-iv az ev. ref. egyház adózási viszonyairól« czim alatt akkor két-két példányban kiállitott összeirási ivek alapján, melyeknek egyik páldánya az egyházmegyéken kell hogy legyen.

A munkálat tényleg csak akkor fog reális alapokon nyugodni, ha az összeirás az egyháztagokat, mint adóalanyokat egyénenkint kimutatja s nemcsak hozzávetőlegesen tünteti fel azok számát A legelső követelmény tehát az, hogy legelső sorban minden egyházközség állitsa ki a saját névjegyzéke, illetőleg adófőkönyve és a községi E) tabella alapján a kézhez veendő I. számmal jelzett ivet (»Összeirási iv, az egyházi adózási viszonyok tárgyában«) s annak minden egyes rovatát töltse ki. És bár az egyes rovatok önmagokért is beszélnek, mégis azok kitöltésére nézve az I. és II. számú kimutatási ivek hátlapján részletes útasitás foglaltatik, melynek pontos figyelembe vétele esetén a tévedések kizártnak tekinthetők.

Az I. sz. összeirás és a II. sz. jelentőiv az egyházközségek által az útasitásoknak megfelelően kiállittatván, ezek az esperesi hivatalokhoz *folyó évi aug. hó 31-ikére* beküldendők és ezekből állitsák össze az esperes urak a III számú kimutatást, mely minden esperes aához oly számban küldetik, hogy 2 példányban legyen kiállitható s annak egyike az esperesi levéltárban megtartható legyen.

Ebben a kimutatásban dolgozzák fel, mint főtabellában, az esperes urak az egyházmegyéjökből beérkezett jelentő-ivek alapján az adatokat.

A rovatok világosak, beszélnek önmagukért. csak az »észrevétel« rovatra nézve jegyezzük meg, hogy abba röviden az adózás módja lesz bejegyzendő, első sorban.

E kimutatásoknak a jelentő-ivekkel, mint mellékletekkel, együtt leendő beküldésére nézve határidőül *folyó évi szep. 30-ikát tüzzük ki,* hogy azok itt az őszi közgyülésre kellőleg földolgozhatók legyenek.

Ismételten is különös figyelembe ajánljuk úgy t. lelkész aainak, mint a Nt. Esperes uraknak e kiváló fontosságú munkálatot, melynek helyességétől számtalan egyházunk jövő fejlődésének sorsa van függővé téve.

Kolozsvárt, 1899. julius hó 15-én.

Dr Bartók György, elnök. *Dr Kádár János,* titkár.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A kolozsvári ev. ref. theologiai fakultás konviktusánál a *gazdasszonyi* állomás megüresedvén, arra ezennel pályázatot hirdetünk.

Ezen állás kötelességei közé a konviktus tagjai részére való főzés és ezzel kapcsolatos teendőknek, 3 cseléd segitsége mellett, való végzése tartozik.

Javadalma egyelőre: lakás, fütéssel és világitással, teljes élelmezés és évi 192 frt fizetés, havi utólagos részletekben fölvehetőleg.

Pályázati határnap: 1899. aug. hó 10-dike, mely időig a folyamodások Kenessey Béláné, felögyelő bizottsági elnöknőhöz. (Kolozsvár, Külmagyar-u. ref theol. palota) küldendők.

Ref. vallásu özvegy nők előnyben részesülnek.

A theol. fakultás előljárósága.

482—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *luka-ilenczfalvi* II-ik tanitói állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson kivül, egy és fél hold kert, a benne levő gyümölcs-terméssel, értéke 32 frt (jelenleg 64 frtért van haszonbérbe adva) készpénz 240 frt havi előleges részletekben kiszolgáltatva, 10 frt ünnepi legatum, az iskola fájából szabad tüzelés, államsegély 118 frt. Összesen 400 frt és szabad tüzelés.

Kötelességei: a törvényszabta tanitáson kivül a gyümölcsfaiskola gondozása, gyümölcsészet tanitása és a pap vagy kántor tanitó betegsége vagy hivatalos távollétében templomi szolgálat.

Folyamodványok *folyó évi aug. 12-éig* nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárád-Szeredába.

Kolozsvárt, 1899. jul. 17-én.

Bartók György dr., püspök.

292—1899 PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium gymnasiumánál két helyettes tanári állás töltendő be a jövő 1899—900. tanévre, melyek egyikével a classica-philologia és magyarnyelv, másikával latinnyelv, történelem, esetleg magyarnyelv, vagy németnyelv tanitása van összekötve. A helyettes tanár évi fizetése 800 frt; lakást, mely azonban pénzzel meg nem váltható, nyerhet a kollegium internatusában, a hol ez esetben a felügyeletet köteles rendszabályaink értelmében gyakorolni. Köteleztetik a törvényeinkben megszabott óra számra, valamint minden a tanári állásból kifolyó teendők végzésére. Jövő alkalmaztatását illetőleg az Előljáróság semmi kötelezettséget nem vállal. A folyamodványok a marosvásárhelyi ev. ref collegium igazgatóságához adandók be folyó év augusztus hó 10-ig.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium előljárósága részéről.

Deésy Zoltán, gondnok. *Kóbori János,* jegyző.

158—1899. PÁLYÁZAT.

A h.-nánási hat osztályu ev. ref. gimnáziumban az 1899/1900 tanévre egy segédtanári állásra pályázat hirdettetik 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve.

Pályázhatnak oly ev. ref vallásu tanárjelöltek, vagy tanárok, kik a magyar-latin, vagy latin görög nyelv, esetleg a mennyiség- és rajzoló-mértan tanitására kellő előkészülettel birnak.

A születési, képesitési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények folyó évi aug. 10-ig a h.-nánási ev. ref. egyháztanácshoz küldendők.

A megválasztott állását folyó évi szeptember 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig el sem is hagyhatja azt.

H.-Nánáson, 1899, julius 13.

Kállay Imre, főgondnok *Benkő Lajos,* ev. ref. lelkész elnök.

478 1896. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref, egyhézkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *szilágysámsoni* egyházközség kántortanitói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás kerttel; 400 forint készpénz az egyház pénztárából; 16 frt fapénz; két boglyás kaszáló és 1 hold 270 □ öl szántó, stola, tandij a különböző osztályok szerént 8, 16 és 32 kr s minden tanulótól egy csirke vagy annak az ára.

Kötelessége: a törvényszerü tanitás s minden kántori teendők végzése.

Megjegyeztetik, hogy a felekezeti iskola a jövő év szeptember havában államositatni fog s az állam a most megválasztott tanitót alkalmazni fogja.

Pályázati határidő aug. 12. Folyamodványok nt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvárt, 1899. julius hó 17-én.

Dr. Bartók György, püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 30. szám. Kolozsvártt, 1899. Julius 27.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A Szeretetház.

Ott áll a nagy-utczai templom mögött még mindig üresen, lakatlanul. Alig végezte el rajta építő munkáját az emberi ész és kéz, már rátette lábát a romboló idő. Hátsó falain megbomlasztotta a vakolatot az eső és a hó, letépte a vihar Vas és réz alkatrészeire kezd ráűlni a rozsda s ott emésztődik önmagában a nagy tervezőnek ez az utolsó merész alkotása, hirdetve ez is ama nagy igazságot, hogy a mi folytonosan nem építtetik, az pusztulni kezd; a hol az elet munkája csak egy pillanatra is szünetel, ott az enyészet kezdi meg lassan ölő, bomlasztó művét.

Az a ház pedig nemes czélzattal felséges hivatás számára épült. Befogadására az Ur ama kicsinyeinek, a kik közűl ha csak egygyel teszünk is jót, magának Annak a gondját veszszük fel, a ki érettünk adta magát a keresztnek halálában.

Én hiszem, — »gyalázat volna kételkednem!« — hogy bérczes kis hazánk földjén nincs egyetlen érző szív és fennen dobogó kebel, a melyik meg nem értené, hogy a Szeretetház felállításával, annak benépesítésével, benne az építő munkának megkezdésével mekkora áldás származik lelkészi és tanári karunk árváira, anyaszentegyházunkra és hazánkra. Én hiszem, hogy az a most a világba üresen belebámuló épűlet egyházunk minden egyes tagja elé mintegy szemrehányással áll s némaságával is a lelkiismeretekhez szól: hogy kihalt volna-e a munkás, az építő szeretet? Eltűnt volna-e az ősök áldozatkész hő szerelme, mely tettekre hevít? Kisebbek lettünk-e a szeretet munkáiban azért, mert nagyobbak lettünk ismeretekben? Kevesebb lett-e hitünk az örökké élő szeretet-tőke kamatozásában, mert több lett a tudásunk a tőzsdén jegyzett értékek százalékai felől?

Én hiszem, szent meggyőződésem, hogy ha egyházunk tagjainak a szeretetére appellálunk, nem szégyenülünk meg ma sem. Lehetetlenség, hogy erről a földről végképp elköltözött volna a Bethlenek, a Lorántffy Zsuzsánnák, a Bethlen Katák, avagy a Szacsvay Sándornék, a Wesselényi Józefák szelleme, az a jótékony lélek, a mely a Krisztust szeretve, úgy érezte, hogy csak tartozó kötelességet teljesít, a mikor azzal, a mivel megáldatott, mások, az emberiség és az anyaszentegyház javára sáfárkodik.

Meg vagyok róla győződve, hogy ha azt mondhatjuk híveinknek: íme, van tiz árvánk; ezek, mint az éh hollófiak az égre kiáltanak: jőjjetek, ne kiáltsanak hiába, adjatok abból, a mit Isten adott! — segítségűl jőnek és maguk mondandják, hogy nemcsak tiz árva kiált, hanem ötször, tizszer s százszor annyi, megyünk, hol és hogyan kell segíteni?!

Azt mondják, képzelődöm; nem ismerem sok terüvel megterhelt híveinket s csak innét íróasztalomtól nézem ködös elméleteken át a világot.

Bocsánatot kérek. Hitem nem elmélet. Ott van az Orsz. Prot. Árvaház. Egy élő intézmény. Kezdte tiz árvával kicsiny, szűk bérlakásban és ma 104 árvát tart el saját otthonában, 50-et pedig segélyez családoknál és más árvaházakban elhelyezve és a vagyona felűl van a négyszázezer forinton. Nehány lelkes ember kezdette; ők maguk is akkor szegények voltak, de gazdagok szeretetben, hitben és az Isten

gazdagságában való reménységben. Bauhofer György a budai ág. h. ev. pap, Biberauer Tivadar vasúti hivatalnok, Székács József az akkor még ugyancsak szerény javadalmu pesti magyar luth. egyház papja, Ballagi Mór, Török Pál és az egyszerű nyomdász Hornyánszky Viktor voltak a kezdeményezők, azután jöttek, — mikor az intézet az apró adományokból már közel három évtizeden át élt és létjogosultságát igazolta, — a Zsivorák, a Wagnerek, a Zámoryak, a Blahunkák s annyi mások, a kik vagyonukat tették le a szeretet oltárára

Nem megyek külföldi példákért. Nem hivatkozom Miller dr.-ra, a bristoli egyház papjára, a ki egymaga lassanként ezer árvát tartott el csupán az élő tőke hozadékaiból ebbe az élő tőkébe és az Ur gazdagságába vetett hittel. Hazai példát mutattam fel. És ha még példa kell, ott van a Czékus püspök alapította rozsnyói árvaház, tisztán a hitben munkás szeretetre alapítva.

Erre terveztük tulajdonképen mi is a hagyatékul ránk szállott Szeretetházat is. Bízunk abban, hogy reménységünk meg nem szégyenit. Sem az Urnak ereje nem lankadt meg, hogy Lelkével ne tudná megihletni a sziveket; sem pedig a szivek nem fásulhattak el annyira, hogy ne dobogjanak fel, a mikor a megmentő és a megtartó szeretet munkáját kell végezni.

A lelkészi és tanári karnak kell ebben a munkában a vezérszerepet magára vállalnia. Ennek a magas intelligenciáju testületnek, mely amugy is mindenben vezetésre van hivatva. Neki kell a maga körében mindent elkövetnie lelkesítéssel, buzdítással, jó példával, áldozatokkal, felhívásokkal és az alkalmak megragadásával.

Előttünk fekszik a bizottsági javaslat. Igazgató-tanácsunk autonomikus megbeszélés és határozat-hozatal végett közzétette azt. Tárgyalják tehát az illetékes forumok azzal a szeretettel, a melylyel az készült és a melyet az ügy megérdemel, hogy aztán ez a szeretet egy nemes czél körűl egyesítvén valamennyiünket, hozzunk impozáns egyetértéssel olyan határozatot, a mely biztosítsa a Szeretetház jövőjét ne csak máról-holnapra, hanem beláthatatlan hosszú időkre.

Félre a kishitüséggel, az emberi gyarló, számítgató aggságoskodással, a mely csak akkor érzi magát biztosságban, ha esetleg ezrek és tízezrek vannak háta megett; de kétségeskedik, ha fenntartási alapul csak az élő szeretet tőkéje van a fedezeti rovatban, ki nem számítható összeggel kimutatva. Nemcsak kétezer esztendővel ezelőtt volt igazság, de ma is az, hogy a mi hitünk meggyőzi a világot! Nagy dolgok csak a nagy dolgokban vetett hit által jöhetnek létre. Mi lenne abból a csapatból, a mely megvert reménynyel indulna csatába s hitben feladná már a diadalt?!

A ki csak a felhőt nézi, nem vet az. De a ki nézi az örök szeretetnek munkáját. kicsiny kezdetből nagyot teremtő erejét: az bizalommal vet és nagy örömmel arat.

A mi Szeretetházunk bezárt kapuinak is fel kell tárulniok s abban a hajlékban a kicsinyek szája által kell elvégeztetnie az Ur dícséretének!

Kenessey Béla.

Egyházkerületünk közgyűlése.

Harmadik nap.

Ötödik ülés május 27-én d. u.

(Vége.)

A 10. pontnak észrevétel nélkül elfogadásával közgyűlésünk útasitja az Igazgató-tanácsot, hogy a Kolozsvárt működő bankkal és pénzintézetekkel érintkezésbe lépvén, egyházkerületünk pénzének bankszerű kezelése tekintetében tegye meg az előterjesztését a a közelebbi egyházkerületi közgyűlés elé.

A 11. pontot Zeyk Dániel főgondnok inditványának figyelembe vételével az Igazgató tanács következő javaslatával fogadja el közgyűlésünk: „A törlesztő-kölcsönök, egyházi segélykölcsönök és felmondáshoz kötött jelzálog-kölcsönök kiadását a kölcsönügyi szabályok megfelelő módosítása mellett továbbra is fenntartja, útasítja azonban az Igazgató tanácsot, hogy a törlesztő kölcsönök megszavazását csak a magyar takarékpénztárak részére átruházandó pótló-kölcsönök szükséges összegéig engedélyezze és hogy első sorban a felmondáshoz kötött jelzálog-kölcsönöket folyósítsa.

A 12. pont változatlan elfogadtatik, mely szerint azoknak az egyházaknak központban kezelt tőkéi részben, vagy egészben kiadatnak a tulajdonos egyházaknak, melyek a visszakapott tőkét jól jövedelmező, reális értékű, ingatlan vásárlására fordíthatják oly módon, hogy a vásárlandó ingatlanokból a tőke mai, vagy még magasabb jövedelme biztosítva legyen.

A 13. pont az Igazgató-tanács által ajánlott következő szövegezéssel fogadtatik el: „A kolozsvári Szeretetház létesítése tárgyában annak tényleges megnyitásához szükséges tőke előállítására gyűjtést indít s addig is, míg ennek kellő eredménye lesz, az épületet hasznosítani kívánja s ennek végrehajtásával az Igazgató-tanácsot megbízza.

A 14. pont változatlanul határozattá emeltetik az alábbiakban: a theologiai akadémia és az egyházkerület közötti jogviszony és az előbbi vagyoni és kormány-

zati szervezete iránti javaslattételre héttagu bizottság küldetik ki egyik egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt és a bizottságban közgyűlésünk 2 taggal, az Igazgató-tanács 2 taggal és a theologia előljárósága 2 taggal legyen képviselve

Elnök aa. javaslatára az ezen pont értelmében egyházkerületi közgyűlésünket képviselő bizottsági tagokúl Bánffy György gróf elnöklete alatt Bánffy Ernő báró és Váró Ferencz aai. küldetnek ki.

Szádeczky Lajos dr. kapcsolatos indítványt terjeszt be, hogy a theol. tanárok fizetésében fennálló és semmi által nem indokolható különbséget az 1500 frt fizetéssel alkalmazott tanárok fizetésének 2000 frtra felemelésével közgyűlésünk szüntesse meg. *Sándor* József szintén pártolólag szól ezen indítvány mellett.

Elnök, *Bánffy* Dezső br. aa. kijelenti, hogy ezen indítvány elfogadása nem ütközik nehézségbe, mivel jövőre a normál-költségvetés mind az öt theol. tanár évi fizetésére 2000 – 2000 frt fizetést irányoz elő.

Ezen felszólalások figyelembe vételével közgyűlésünk elhatározza, hogy a theol. tanárok fizetését egyenlősíti s az eddig 1500 frt fizetést élvező 2 theol. tanár részére folyó évi szept. hó 1-től a 2000 frt évi fizetést kiadatni rendeli.

A 15. pont minden vita nélkül fogadtatik el ezen szöveggel „Az Igazgató-tanács ügykezelésének egyszerűsítése, a központi közigazgatás terheinek könnyítése, olcsóbbá tétele, némely administratio-teendőknek az egyházmegyék jogkörébe útalása tekintetében javaslattételre útasíttatik az Igazgató tanács. Előterjesztendő javaslatát jó előre küldje meg véleményezésre az egyházmegyékhez, a collegiumokhoz és a püspöki vizsgálat alatti egyházközségekhez s a beérkezett vélemények összegezését a javaslattal együtt nyomassa ki, küldje meg az egyházkerületi közgyűlés összes tagjainak és terjessze a legközelebbi rendes egyházkerületi közgyűlés elé.

Végül közgyűlésünk a hetesbizottság önzetlen és buzgó, nagybecsű munkájáért elismerését és köszönetét fejezi ki

* *

A hetesbizottság javaslatának letárgyalásával elnök aa. 10 percznyi szünetet ad.

Szünet után tárgysorozat rendjén az Igazgató-tanácsnak az 1898. évi egyházkerület számadására vonatkozó előterjesztése elfogadtatik.

Tárgysorozat rendjén elnök aa. felhívására Kádár János dr. s.-titkár olvassa az Igazgató tanácsnak a kézdi egyházmegye tisztújító közgyűlése határozatai felülvizsgálását, illetve a mult évi egyházkerületi közgyűlés 48. jkvi szám alatt hozott határozata megváltoztatását tárgyazó előterjesztését, mely az esperesi állásra új választás elrendelését hozza javaslatba. Közgyűlésünk az Igazgató-tanács előterjesztését egyhangulag elfogadva, az esperes-választás elrendelését illető határozati javaslatot határozattá emeli.

A szavazatszedő bizottság a ma d. u. 3—5 óráig eszközölt választásokról jelentését elnöki kézre adván elnök *Bánffy* Dezső br. aa. felhivására — tárgysoron kivül — *Menyhárt* András bizottsági elnök aa. a jelentést előterjeszti, mit közgyűlésünk alfogad s ennek alapján elnök aa. megválasztottaknak jelenti ki:

1. a nagyszebeni egyházmegye algondnoki állására: *Bod* Péter aát;

2. a sepsi-szent-györgyi kollégium algondnoki állására *Bodor* János aát;

3. a székely-udvarthelyi kollégium magyar-latin tanszékére: *Ravasz* Árpád aát;

4. a görgényi egyházmegye 2 algondnoki állására: *Rozsnyai* Ferencz és *Kemény* Ákos br. aait;

5. a széki egyházmegye algondnoki állására *Bánffy* Ferencz br. aát;

6. az Igazgatótanács titkári állására: *Kádár* János dr. aát;

7. a gyula-fehérvári egyházmegye algondnoki állására: *Barcsai* Gábor aát;

8. a sepsi szt.-györgyi kollégium magyar-latin tanszékére: *Zayzon* Ferencz aát;

9. egyházkerületünk közjegyzői állására 94 szavazattal (Sándor János 84 szavazatával szemben) *Kenessey* Béla theol. igazgató-tanár aát;

10. a sepsi-szent-györgyi vallástanári tanszékre általános szavazattöbbséget a jelöltek egyike sem kapván meg: közgyülésünk Ferenczy István és Tárkányi György legtöbb szavazatot nyert jelöltek között az új választást elrendeli s ennek megtartását elnök aa. f. hó 28-án d. e. 7 – 9 órára tűzi ki.

Tárgysorra térve, elnöki felhívásra *Török* István dr. h. tanügyi előadó aa. felolvasta az Igazgatótanácsnak Benkő Gábor dr. zilahi tanár tanársegédi szolgálata beszámítását javaslatba hozó előterjesztését. Közgyülésünk az előterjesztést elfogadja s a javasolt szolgálati évek beszámítását elhatározza.

Ekkor *Kenessey* Béla, az ujonnan megválasztott egyházkerületi közjegyző aa a gyülésterembe lépve, *elnök* aa. tudtára adta, hogy egyházkerületünk kitüntető bizalma a közjegyzői fontos állásra hívta el, minek folytán fölkéri hivatali esküjének gyülésünk szinén letételére s ezzel ezen hivatali áliásának elfoglalására. Közgyülésünk tagjai a *Somkereky* Miklós helyettes közjegyző aa. által olvasott és Kenessey Béla aa. által utánmondott eskütételt állva hallgatják. Ennek végeztével közjegyző aa. közgyülésünknek köszönetet mondva a kitüntető bizalomért, ünnepélyes meghatottsággal folytatja: »Ezen eskümhöz híven szivem minden dobbanása, agyam minden gondolata és csekély fizikumom minden ereje legyen anyaszentegyházamnak szentelve. Bár nem érzem erőmet a rám váró feladat nagyságával arányban állónak, de bátorságot önt belém az a tudat, hogy oly férfiak vezérlete alatt munkálkodom, kiknek bölcsessége, szakavatottsága s egyházkerületünk hosszas és áldásos kormányzásában szerzett gazdag tapasztalatai megmutatják nekem az irányt, hogy hol s a módot, hogy miként munkálkodjam?«

Közgyűlésünk nevében Bartók György dr. püspök aa. üdvözli új közjegyző aát, mint egyházkerületünk ügyei intézésében hivatalánál fogva legközvetlenebb munkatársát. Végül hivatalának hív folytatásához kéri Istennek megsegitő erejét, munkájára áldásainak gazdagságát.

Ezzel *Somkereky* Miklós helyettes közjegyző aa. *Kádár* János dr. aától is, mint az Igazgató-tanács ujonnan választott titkárától a hivatali esküt bevéve, ezen ideiglenes tisztjeért köszönetet mond és a jegyzői tollat

átadja Kenessey Béla aának. Közgyűlésünk Somkereky Miklós aának a jegyzői teendők pontos és kifogástalan végzéseért köszönetét nyilvánitja.

Elnök Bánffy Dezső br. aa. jelzi, hogy Kenessey Béla jövőre hivatalánál fogva tagja az Igazgató tanácsnak s így egy hely betöltésére vár. Ezen ürességbe jött helynek a jelen ülésezés folyamán betöltését közgyűlésünk elrendeli, mire a választást elnök aa. f. hó 28-án d. e. 7–9 órára tűzi ki.

Török István dr. h. tanügyi-előadó aa. olvassa a n.-enyedi Bethlen-kollegium előljáróságának közgyűlésünkhöz intézett felebbezését, melyben az Igazgató-tanács elutasító határozatával szemben kéri közgyűlésünket, hogy a vallástanári minősültségnek a konventi szabályzatban megállapított mértéket emelje fennebb s a jeles papi qualificatió mellett az egyetem bölcsészeti szakának végzését is tegye a minősültség föltételévé. *Fogarasi* Béla és *Fogarasi* Albert n.-enyedi tanár aai. szólalnak föl előljáróságuk ezen felebbezése mellett. *Bartók György dr.* püspök aa. a felebbezés ellen van, mert *a papi qualificatiót nem tartja csekélyebbnek a tanárinál s ha a vallástanári állások betöltésénél szabályként állitjuk föl, hogy a papi qualificatió mellett tanári qualificatiót szerzett folyamodók a vallástanári tanszékre előnynyel pályáznak, úgy a viszonosság megkivánja, hogy ezen előny épen úgy adassék meg a többi tanszékek betöltésénél azoknak, kik tanári szakképzettségük mellett a theol. tudományokat végezték.* Egy fontos érv szól különösen ez ellen. A konventi szabályzat. Erdélyi egyházkerületünk az egyetemes magyar ref. egyházzal egységbe fűző kötelékeket, az egyetemes érvényű szabályokat tiszteletben és érvényben igyekszik tartani s ezen állásfoglalása nem engedi, hogy a konventi szabályzattól eltérjen.

Közgyűlésünk így az eléje terjesztett felebbezésnek nem ad helyet.

Hasonlóan és szónélkül elfogadja közgyűlésünk az Igazgató-tanács előterjesztéseit s az ezekben foglalt elútasító határozati javaslatokat:

a) Lakatos Sámuel marosvásárhelyi tanár aának korpótlék kiterjesztése iránti kérvénye;

b) a papok és tanítók fiainak a főiskolákban olcsóbb nevelését tárgyazó kérvénye azon indokolással, hogy a papok és tanítók fiai a kollegiumok által nyujtott kedvezmények kiosztásainál mindig első sorban vétettek és vétetnek figyelembe;

c) a kántortanítók azon kérését, hogy az egyházmegyei tanácsban képviselve legyenek.

Az Igazgató-tanácsnak az 1896 évi közgyűlés által megállapított és a zsinati képviselők választási módjára vonatkozó szabályzat 12. §-nak módosítása tárgyában beadott előterjesztését közgyűlésünk elfogadva: a testvéregyházkerületekben érvényben álló vonatkozó zsinati törvényt erdélyi egyházkerületünre is kiterjeszti.

A n.-enyedi Bethlen-kollegium a pénztárából püspöki fizetés czímen eddig fizetett 779 frt 80 kr. kiadásának ezen czimen megszüntetéseért folyamodván, minthogy ez ügy csakis az érdekelt kollegium és az Igazgató-tanács levéltáraiban található okmányok alapján tárgyalható érdemlegesen, közgyűlésünk az Igazgató-tanácsnak e tárgyban előterjesztett javaslatára és elnök *Bánffy* Dezső br. aa. ajánlatára: Simó Lajos egyházkerületi főgondnok aa. elnöklete alatti *Sándor* János esperes, *Pokoly* József theol.-tanár, *Becsek* Lajos ig.-tanácsos és *Török* István dr. gymn. tanár aai. személyében egy bizottságot küld ki, hogy a vonatkozó okmányok felkutatásával következő közgyűlésünkre jelentését terjessze be.

Az egyetemes konvent erdélyi egyházkerületünktől is megkivánva, hogy a konvent által kiosztandó évi segélyekre az ajánlatot ne az Igazgató-tanács, hanem a testvéregyházkerületek példájára az egyházkerületi közgyűlés tegye meg: az Igazgató-tanács a segélyezés érdekében a f. év őszén október végére, vagy november elejére rendkivüli közgyűlés összehivását hozza javaslatba. Közgyűlésünk ezen javaslatot elfogadja s az évi rendes kerületi közgyűlések idejét ezen körülmény folytán év végére teszi át.

Az udvarhelyi egyházmegye inditványát, mely az egyházmegyei és egyházkerületi képviselők választási jógát az énekvezérekre is kiterjeszteni ajánlja: közgyűlésünk az Igazgató-tanács előterjesztésének elfogadásával elveti.

A tárgysor az ifju papok kibocsátásának kivételével ki lévén meritve, a közgyűlésünk által kiküldött bizottságok jelentései olvastatnak föl:

a) Az Igazgató-tanács ügykezelésének megvizsgálásáról szóló jelentés elismeréssel emlékezik meg a példás rendről, lelkiismeretes, pontos munkásságról s különösen is *Kádár* János dr. s.-titkár aa. buzgóságáról, ki Márkus János titkár aa. elhunyta után kettős munkát végezve, az ügymenet rendes folyamát megfeszitett erővel és kiváló szorgalommal fentartotta visszaesés nélkül. Közgyűlésünk a bizottság jelentését örömmel veszi tudomásúl s az ebben foglalt javaslatra az Igazgató-tanács hivatali személyzetének elismerését nyilvánitva, részükre az élvezett fizetés-pótlékot folyósitja s *Kádár* János dr. s.-titkár aa. honorálására a rendes titkári fizetés rendelkezés alatt álló esedékes részletét kiutalja.

b) A testvér-egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvek megvizsgálásáról szóló rövid jelentés egyszerüen tudomásúl vétetik.

c) A sérelmi és

d) kérvényi bizottságoknak nem volt teendője.

e) Az Igazgató-tanács évi jelentésének megvizsgálásáról szóló bizottsági jelentést közgyűlésünk tudomásul véve, a kiküldött bizottságoknak köszönetet szavaz s ezzel elnök aa. az ifju papok kibocsátására tartandó utolsó ülést f. hó 28-án d. e. 9 órára tűzve ki, jelen ülést bezárja.*

Bodor Géza.

A széki egyházmegyéből.

Széki egyházmegyénk közbejött okok miatt a rendesnél korábban, folyó évi május 4-én** a szokott helyen, Szamosujvárt tartotta évi közgyülését. A minő

* Az ifju papok kibocsátásáról szóló rövid tudósitást l. lapunk 22. számában. A s.-szt.-györgyi vallástanári tanszékre a második, 28-án megejtett szavazásnál *Tárkányi* György választatott meg. Szerk.

** E czikket csak közelebbről kaptuk meg s habár a közgyülés megtartása óta jó idő telt el, mégis közöljük, mert az egyházi élet nyilvánulásai mindig tanulságosak. Szerk.

szomoruan tapasztaltuk az utóbbi években a közgyűléseink iránt érdeklődés apadását még lelkésztársaink részéről is, éppen oly örömmel jegyezzük fel ezuttal úgy az egyházi, mint a világi képviselők egyre fokozódó számban való megjelenését.

Távol legyen tőlünk, hogy a közgyülés látogatottságát a pár év óta megállapított »Tanácskozási szabályok«-nak a meg nem jelentek megbüntetésére vonatkozó 9. czikkelyének tulajdonítsuk; nem, a kedvező eredményt az ébredni kezdő erkölcsi érzet számlájára irjuk s a nevezett czikkely megalkotásával is ez volt czélunk, mert ugyan hol lehetne ily csekély birsággal czélt érni, ha nem a lelkésznél, kinek az erkölcsi világrend őrének, a tiszta kötelességérzet mintaképének kell lennie mindig és minden téren.

Azonban fájdalom, valamiképen nem terem oly tiszta buza, mely között, habár kevés konkoly is ne találtatnék, úgy a társadalmi élet minden rétegében, még lelkészi karunkat sem véve ki, akadnak egyesek, kik komoly számba mennek, kik megfeledkeznek magas elhivatásukról, erkölcsi kötelességeikről, a községi, egyházi, társadalmi életben való vezérszerepeikről, beveszik magukat községeikbe, mint a szú a fába: nem látnak, nem hallanak, a világ haladásáról tudni nem akarnak; nem láthatni őket sehol, nem hallhatni a társadalmi életet egyengető, községeik szellemi és anyagi előhaladását czélzó munkálkodásaik felől semmit, hanem élnek a mának, csak saját »Én«-jüknek s ez okon életük sokszor nyom nélkül tünik el anyaszentegyházunk, nemzetünk, hazánk életében.

Hiszen ha sokan volnánk, ha nem volnánk vallási, nemzetiségi tekintetben minden pillanatban reánk törni, minket elpusztítani kész ellenségek legióitól körül véve, ha nem kellene, hogy egytől-egyig élő kövei legyünk a Krisztus hamisítatlan anyaszentegyházának, hű őrei magyar hazánknak, akkor azt mondanók: sebaj, mi sem lehetünk jobbak másoknál, jut is, marad is, de mikor oly kevesen vagyunk, mikor reformált lelkészi karunkra az apostolokéhoz hasonló szerep vár, mikor csüggedést nem ismerő, a hitnek és akaratnak ereje által minden akadályokon győzedelmeskedő munkálkodásaink által anyaszentegyházunk, hazánk életét csekély számunk daczára is biztosítanunk kell, akkor akaratlanul is fáj a kebelnek, ha lát egyeseket testi és szellemi erejük birtokában félreállani s az igazi elhivat´s szem előtt tartása és munkálása helyett mellékutakon tévelyegni.

Eme gondolatok tükröződtek vissza a körültekintő gondossággal, szakértelemmel és valódi hivatottsággal szerkesztett és felolvasott esperesi jelentésből is, mely mint mindig, úgy ezuttal is, midőn elismeréssel adózott az arra méltóknak, ugyanakkor nem hallgatta el a mulasztásokat sem s a fájdalom érzetével, hogy még részünkről is történhetnek ilyenek, hivta fel a figyelmet a nagyobb éberségre, fokozottabb munkásságra, az egész emberré lételre törekvésre.

A közgyülésről tudósítás előtt szóljunk pár szót a megelőző nap délutánján tartott lelkészi értekezletről.

Egyetlenegy értekező volt, Csürös Ferencz ördöngös-füzesi fiatal lelkésztársunk. A Jézus vallása és az ő korabeli zsidók vallása közötti viszonyról, helyesebben — a birálók többségének nézete szerint — különbségről szólott értekező ügyes, szépen kidolgozott és értelmes elméről tanuskodó dolgozata.

Miért volt csak egy? Mert hiányzik valami, az erős akarat, a lelkesedés, a szellemi munka utáni sovárgás, vagy mit tudom én mi? — a mi a rendes kerékvágásból kizökkent és tollat ad kezünkbe, hogy szántsunk, vessünk, boronáljunk minél nagyobb körben azon a téren is, melyre voltaképpen állásunknál fogva hivatva vagyunk. Lelkészi értekezletünk az első decenniumot a mult évben töltötte be; reá mutattunk annak idején, hogy nem az elérhető eredménynyel. Milyen lesz a második?! Félünk, hogy még olyan se; eddig csak az ifju erők állottak sorompóba s mondhatni, csak az elmélet terén mozogtunk. Hol vannak a javakorbeli férfiak, elméleti s gyakorlati bölcsességben egyaránt bővölködők; miért tartja vissza az illetőket talán a birálatok rendén a kicsinyeskedésből való félelem, az egymásra várakozás, a komoly érdeklődés hiánya, avagy talán a kicsinylés?!

Miért nem ragadják avatottabb kezeikbe a zászlót, miért nem járnak jó példával elől, hogy követnők őket, hogy ne hangoznék el nyomtalanul elnökünk munkára szólitó felhivása; hogy lennének értekezleteink az egyetértésnek, az egy czélra törekvésnek, a kollégiális szeretetnek, a tisztelettel párosult igaz barátságnak, ismeretszerzésnek mind megannyi meleg forrásai, hova vágyva-vágynánk meríteni onnan további erőt, lelkesedést az Ur szőlőjében való további munkálkodásra!

Miért? Nem bocsátkozunk ismétlésekbe, de az ügy igaz szeretetétől ösztönöztetve, el kellett mondanunk a fentieket, bár tudjuk, hogy a ki szelet vet, vihart arat.

A gyülés másnap d. e. 9 órakor emlékeiben is áldott, feledhetetlen, nagyszabásu alkotásokban bővölködő, merész konczepcziójú néhai püspökünk Szász Domokos felett tartandó gyászistentisztelettel vette kezdetét.

A kimondhatatlan fájdalom bánatos érzelmeivel vonultak közgyülésünk tagjai az Ur hajlékába, hol is az Isten mindenek felett való hatalmát és gondviselését dicsőitő ima után Csürös Ferencz tartott a kötelességét és magas elhivatását átérző és értő s azt teljes mértékben megvalósító s ennek következtében alkotásaiban is örökké élő néhai püspökünkről gyászbeszédet.

Nem vártuk az amugyis biztosra vett ig.-tanácsi utasitást, hanem leróttuk minden más egyházmegyét megelőzőleg ilyenképen is a kegyelet adóját, felelevenitettük, lelkünkbe véstük emlékét, hogy szolgáljon nekünk a tettek mezején is követendő például, hiszen könnyebb egy hegyet széthordani, mint egy porszemet előállítani.

Istenitisztelet után Somkereki Miklós esperes-elnök a megjelentek üdvözlése s a közgyűlés megnyitása után a következő figyelemreméltó jelentését terjesztette elő:

»Nagytiszteletű egyházmegyei Közgyűlés! Mult évi közgyülésünkön részletesen ismertettem egyházmegyénk minden egyes községének szellemi és anyagi állapotát; feltártam ott, a hol megvolt, a szorgalmas tevékenység, buzgóság és haladás jeleit és nem hallgat-

tam el az egyházközségekben észlelt hiányokat és hátramaradást sem. Általános eredménykép jelezhettem, hogy egyházmegyénk vallás-erkölcsi élete, valamint anyagi helyzete emelkedést tüntet fel.

Jelen alkalommal feleslegesnek tartom ily részletességgel szólani, mert az egyházi életben egy évnek folyama oly jelentékeny változásokat nem hoz, melyek a múlt évihez hasonló észrevételeket tennének szükségessé. Az ismétléseket tehát elkerülni óhajtva, csakis a múlt évben felmerült eseményeket kivánom kiemelni.

Az egyházi sajtó az egyházpolitikai törvények létrejötte óta nem győzi eléggé feltárni azokat a sebeket és hiányokat, a melyek épen az uj törvények óta prot. egyházunkban eléállottak. Felpanaszolja, hogy a mi régi ellenségünk minő eszközökkel tör a mi megrontásunkra, mennyire divatba hozták ujból ezek az uj törvények a reversálisokat, melyek következtében a hit nemcsak hogy inog, hanem épen hiveinket fogyasztja, hogy — daczára korunk szabadelvűségének — nincs még csak szabad vallásgyakorlata sem, hogy a prot. egyház még ma is türt állapotban van.

Felsorolják, hogy a házassági kötések mennyire apasztották már eddig is felekezetünk számát, midőn hitsorsosaink előre oda igérték leendő gyermekeiket más felekezetnek — és ki tudná itt elésorolni azokat a feljajdulásokat, melyek miatt anyaszentegyházunk megrázkódtatásnak van kitéve.

Részemről a helyzetet nem látom oly sötétnek; azon nézetben vagyok, hogy azok az egyházpolitikai törvények épen a prot. elvek magvalósitásai s hiányuk csak az, hogy ezen törvényekkel egyidejüleg miért nem hajtatott végre az 1898. évi XX. törvényczikk is? Úgy gondolom, hogy egyházunk élete a protestántismus szabadságában és önkormányzatában van s ebben rejlik nemzetünk fentartó ereje is egyszersmind s ha a többször említett törvények létrejötte óta egyházi életünk mezején káros jelenségeket észlelhetünk, mint a minő a statisztika számítása szerint felekezetünk számának apadása, — nem kell felednünk ama lélektani törvényt, hogy mindig a legujab benyomások a legerősebbek s az ujdonság iránti ingernek mindig megvan hatása úgy az egyéni, mint a társadalmi életben.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferencz,
alsó-ilósvai lelkész.

Különfélék rovata.

Helyreigazitás. A lefolyt egyházkerületi közgyülésről szóló tudósításunkba (l. lapunk 22. és 27. számait) sajnálatos hiba csúszott be, a mennyiben — mint illetékes helyről is értesülünk — a széki egyházmegye főgondnokává nem Schilling Ottó, hanem Gaál Gyula választatott meg. A hiba valószinüleg Schilling Ottónak első helyen történt jelöltségéből származott. Midőn a valódi tényállást e helyen utólagosan konstatáljuk, e nehány szó részünkről helyreigazításúl is szolgáljon.

Templomégés. A debreczeni ev. ref. egyházközség u. n. ispotály-temploma folyó hónap 18-án leégett. A szerencsétlenséget hihetőleg a torony renoválásánál alkalmazott valamelyik munkás vigyázatlansága okozta, ki égő gyufát, vagy tüzes szivarvéget dobhatott a könnyen gyulékony anyagok közé. A toronyból csak a puszta, kormos falak maradtak meg; gömbje lezuhant és bezúzva a templom cserépfedelét, átütörte a mennyezetet is. A harang megolvadt s az ízzó ércz-anyag a falakon ömlött alá.

Vegyesházassági statisztika. Magyarországon (Hotvát-Szlavonország kivételével) a m. kir. központi statisztikai hivatal kimutatása szerint folyó ávi május hónapban összesen 13,538 házasság, ebből 1525 vegyesházasság köttetett. Azon 257 vegyesházasságból, hol a vőlegény róm. kath., a menyasszony ev. ref. vallásu volt: megegyezés szerint 38 esetben az apa és 20 esetben az anya vallását fogják követni a születendő gyermekek. Megegyezés 199 esetben nem létesült. *Veszteségünk*: *18.* Azon 267 vegyesházasságból pedig, hol a vőlegény ev. ref., a menyasszony róm. kath. vallásu volt: megegyezés szerint 27 esetben az apa és 62 esetben az anya vallását fogják követni a születendő gyermekek. Megegyezés 178 esetben nem létesült *Veszteségünk*: *35.* Magyarország *egész* területén a róm kath. és a többi egyházakkal szemben a jelzett hónapban *összes veszteségünk*: *60.*

Konvertita herezegnő. Jutta mecklenburgi herczegnő, ki Daniló montenegrói koronaherczeg menyasszonya, ősi ág hitv. ev. vallását vőlegénye s illetőleg a *politika* kedvéért a görög-keleti vallással cserélte fel. Természetesen, a mecklenburgi tartományegyházban nagy a felháborodás — főként a papi státus részéről — e konvertálás miatt, csakhogy a tény már — fait accompli.

Jóbél. E szó jelentése a héberben = kürt, melynek megzendülése állítólag Tisri hónap 10-ik napján az u. n. vígalomévet jelezte. Jóbél-ből lett *jubileum* s a Jóbél-év ből jubileumi év és ennek jelentése a római egyházjogban már = vígalomévi bucsu. A »sedes apostolica« kiváltságos birtoklója szerint — aki egyebeken kivül servus servorum Dei — ilyen év lenne az 1899. decz. 25-től 1900. decz. 25-ig terjedő idő is, melyben mindazoknak, kik az »Urbi et orbi« rendelkező s im már kibocsátott enciklika szerint Róma főbb templomait meglátogatni nem sajnálják, — teljes búcsu, vagyis teljes bűnbocsánat biztosíttatik. Ennyi hasznot a pápa föltétlenül biztosíthat híveinek, nem is fordul ilyen potomságért az Istenhez, hanem valami másért, a mi már *véletlenül* nem tőle. hanem a *jó* Istentől függ. Megrendeli ugyanis a »sanctissime Pater« (az Isten csak = szent Atya) enciklikájában, hogy a kik Rómába zarándokolnak, »*teljes* szivből kérjék az Istent az egyház felmagasztaltatásáért, az *eretnekek kiirtásáért*, a kath. fejedelmek egyetértéseért s a keresz(t)ény nép jóléteért.« Ha akkor, ott ama felséges úti jelenet alkalmával feltűnik Krisztus lelkében a jövendő pápáinak tűrelmet, szeretetet nem ismerő hatalma, bizonyára nem szólott volna így azon a bűbájos nyelven Simonhoz, Jónának fiához »Vöaf-aní ómér éleká, kí attá *petrósz*, *vöalhaszszela hazze* ebne et-kehillátí stb.« (Mát. XVI. 18.) De szólott, mert nem tudta, hogy a *hitet* valaha *hússal* és *vérrel* cserélik fel Vagy épen *azért* szólott.

Minden út Rómába vezet. Ez egyetlen elvért a »clerici« mindenre képesek. A *klerikálizmus* egyszerre, egy időben, csak persze különböző helyen — a mint amaz elv kívánja — legitimista és forradalmár, kozmopolita és nemzeti őrjöngő. Ha kell: ideálista, mintha benne Plátó eszmevilága inkárnálódnék és ha kell: materiálista, mintha Büchner emánácziója lenne. Hivatott írók számára micsoda remek humort, micsoda feldolgozásra méltó anyagot szolgáltat csak e napokban is magatartásával Európa két országában? Belgiumban élet-halálra viaskodik a szocziálismussal, mint a trónnak, Istennek, a földi rendnek és a túlvilági üdvösségnek kérlelhetetlen ellenségével. Nem így Bajorországban! Az ártatlan lelkű bajoroknál ugyanis — kik nem annyira világraszóló eszméknek, mint inkább a

sörvegyítéseknek terén tündökölnek — a szabadelvüség megbuktatására választási szövetségben egyesül a »kedves« szocziálismussal; karöltve jár, testvéri csókokat vált és egy asztalhoz telepedik vele, hogy kipróbálják a sajátgyártmányu *vegyülék* hatását: mely jámbor altató és rebellis mámort, harczi vágyat ébresztő ital egyszerre. Midőn az *egyik* iszik belőle: kegyesen égre forgatja szemeit és nincs egyéb óhaja, csak az eszmei világ és midőn a *másik*: odavág öklével az asztalra, hogy szétfoszlik minden ábránd s marad a valóság. És miért kell ennek így lennie? Mert minden út Rómába vezet: a dogma és szolgái uralmának gyúpontjába.

Halálozás Kis Gábor pápai ref lelkész életének 80-ik, hivataloskodásának 50-ik évében folyó hónap 18-án meghalt. Pihenjen csendesen!

Jegyzőkönyvek. »A magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventje Budapesten, 1889. junius 14. napján tartott ülésének jegyzőkönyve. Kiadta Sass Béla konventi jegyző«. E jegyzőkönyv összeállitása, megirása és kiadása a konventi jegyző pontosságát és magyarosságra törekvés tekintetében jóizlését dicséri. — »A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület 1899 május hó 2—4. napjain Miskolczon tartott tavaszi közgyűlésének jegyzőkönyve. Szerkesztette Radácsi György egyházkerületi papi főjegyző« Mondanunk is felesleges, hogy e jegyzőkönyv a mily tartalmas, épen olyan nagy utánjárással és gonddal van megszerkesztve.

Hazafias kérelem a lelkipásztorokhoz és tanítókhoz.

Az agyagfalvi réten felállitandó székelyemlék végrehajtó-bizottsága elhatározta, hogy a nyári és őszi hónapok alatt a nép belevonásával ünnepélyek, felolvasások s tánczmulatságok tartásával minden irányban gyűjtést indít a hazafias, szent czél mielőbbi megvalósíthatása czéljából. A gyűjtőiveket hónapokkal ezelőtt minden irányban szétküldötte a bizottság. A czél ismeretes; egy monumentális emlék felállítása az agyagfalvi réten, a székelynép Rákosmezején, hol a székelység 1506-tól 1848-ig tartotta országgyülését. A nemes lelkek adakozásából begyűlt fillérekből már-már jelentékeny, de a nagy czélhoz képest még mindig rendkívül csekély összeg gyűlt be.

Hazafias tisztelettel kérjük jó magyar protestáns egyházunk s különösen a székely községek összes lelkészeit s tanítóit: kegyeskedjenek a népet felvilágositó szavukkal, lelkesítő szózatukkal minden módon ügyünk buzgó részeseivé, támogatóivá tenni. Julius 31-ikén Petőfi halálának 50 éves fordulója. E hó 30-ikán (vasárnap) egy a Petőfiről s a segesvári csatáról szóló megemlékezéssel, szavalattal s énekléssel (esetleg tánczmulatsággal) egybekötött hazafias emlékünnepélyt tartani csekély belépő díj mellett s a befolyt összeget az agyagfalvi székelyemlék javára fordítani: úgy hisszük, a legnemesebb módja a gyüjtésnek s adakozásnak. Hátha Petőfi megdicsőült szelleme megjelenik minden összejövetelen s meginditja a lelkeket? Hátha hazánk fényes történetének e legragyogóbb pontja elővarázsolja a dicső multat, meghalt hőseink emlékét s adakozásra szólítja fel a lelkiismereteket! . Egyszerre áldoznánk a multnak s egyszerre emelnénk oszlopot a jövő számára, »hogy lássák fényét a népek!«

Mély hittel s erős bizalommal reméljük és várjuk, hogy derék lelkészeink s tanítóink a mostani nehéz körülmények között is, vagy jul. 30-ikán, vagy a későbbi hetekben megfogják találni útját és módját hazafias, szent ügyünk minél erősebb támogatásának!

Ravasz Árpád
főgimn. tanár, mint a végrehajtó-bizottság jegyzője.

A szerkesztő- és kiadóhivatal üzenete.

Kiváncsinak. Következő tartalmu levelet intézi hozzánk: »Lapunk 27-ik számában »Egy anya« összehasonlitásfélét csinál az ev. ref. és unitárius vallás között, természetesen az utóbbi előnyére. Tisztelettel vagyok bátor ennek ötletéből kérdezni, hogy ők ünnepelik-e a pünköstöt és ha igen, miért? Erre kérem lapunk utján becses felvilágosítását stb.« — »Kiváncsi« téved, mert az a bizonyos »Egy anya« nem a mi lapunkban, hanem a Kolozsvárt megjelenő »Unitárius Közlöny«-ben csinálja az összehasonlitásfélét. Kérésére pedig felvilágositásul csak annyit válaszolunk, hogy a kérdéses ünnepet az unitáriusok a keresztyén anyaszentegyház megalapitásának emlékére ünneplik (L. »Apostolok Cselekedeti« II. r. 1—41. vk.)

L. G.-nak. *A nyilt levelet* nem közöljük, mert alapja tévedés. K. J. dr. jelenben nincs itthon, de a felvilágositást mi is megadhatjuk. A z illető abban a diszes testületben nem »jogtalanul« foglalt helyet, mert egyházmegyéjének 1898. évi febr. 7-én 4 szavazattal 1 ellenében 5 évi időtartamra törvényesen megválasztott egyházkerületi képviselője, a mint erről a 76—1898. számu esperesi jelentés is beszámol. A mi a másik dolgot illeti, abban igaza van. Lapunk jelen számában különben a helyreigazitás még figyelmeztetés nélkül is olvasható lenne. Ne feledjük: errare humanum est és ez igazság alól sem B. G., sem *Ön*, sem mi kivételt nem képezhetünk, a mint erről épen *nyilt levele* is kezeskedik.

Ismételten értesitjük t. előfizetőinket, hogy a postai vevény nyugtául is szolgál. Külön nyugtákat adnunk, fölösleges dolog. Lapunkban nyilvánosan nyugtázni pedig akkor szoktunk, mikor a befizetés nem szokásos úton történik, mikor például a nt. esperesi hivatal, vagy egyházi pénztár küldi be az előfizetést az illető egyházak részéről.

Hivatalos rész.

2311—1899 KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes aához és felekezeti iskolaszékek t. lelkészelnökeihez.

A tordai ev. ref. leányiskolánál előfordult baleset alkalmából, melynek egy 10 éves leánygyermek lett áldozata, szükségesnek tartja Ig.-tanácsunk figyelmébe ajánlani az összes iskolaszékeknek a gyermekek testi épségéről való kiváló gondoskodást, minthogy az említett eset megvizsgálása rendjén is sajnálattal kellett arról meggyőződnie, hogy a kellő felügyelet hiánya és az iskolai fütőkályha czélszerütlen berendezése miatt következett be az égési szerencsétlenség.

Utasítjuk ennélfogva összes iskolaszékeinket, hogy még most a nyári szünidő alatt vegyék iskoláik berendezését szigoru vizsgálat alá s gondoskodjanak föltétlenül arról, hogy a fütőkályhák szilárdan álló tüzellenzőkkel körülvétessenek s azoknak ajtaja akként készittessék, hogy csakis az iskolaszolgánál levő kulcscsal legyen nyitható. Gondoskodjanak továbbá arról, hogy a fütő közelébe semmi oly tárgy ne helyeztessék, mely a növendékek által gyakran használtatik (pl. fogas, vizes edény stb.) s végül intézkedjenek az iránt, hogy a növendékek a tantermekben csak olyan időben tartózkodhassanak, midőn reájuk a tanítók vagy tanítónők kellől eg felügyelhetnek.

E rendelkezésünk pontos végrehajtásának ellenőrzésére nt. Esperes aait kérjük föl.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-tanácsának Kolozsvárt, 1899. julius hó 15-én tartott üléséből.

Bánffy Dezső báró, elnök. *Kádár János dr.*, titkár.

2385—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes aának, a kollegiumok mtt. Előljáróságainak és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tt. Tanácsainak.

A b. e. püspök, néh. Szász Domokos aa. emlékének megörökitésére vonatkozó „*Felhivás*« kellő

számu példányát ama szives kéréssel bocsátjuk (Czím) rendelkezésére, hogy abból mindenik lelkész és tanár aának s az egyházkerületi közgyülés valamennyi tagjának egy-egy példányt megküldeni s a gyüjtés buzgó megindítását és eredményes folytatását saját hatáskörében előmozditani sziveskedjék.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-tanácsának Kolozsvárt, 1899. julius hó 15-én tartott üléséből.

Bántfy Dezső báró, elnök. *Kádár János dr.*, titkár.

FELHIVÁS

b. e. Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspök emlékének megörökitésére és utolsó alkotásának, a kolozsvári Szeretetháznak befejezhetésére.

A folyó évi május hó 25-én és következő napokon tartott főt. egyházkerületi közgyűlés 11. jkvi számu határozata a következőket tartalmazza:

11. Tárgysorozat rendjén olvastatik az Igazgató-tanács 1725—1899. számu előterjesztése b. e. Szász Domokos volt püspök aa. érdemeinek jegyzőkönyvi megörökitése és siremlékére gyüjtés elrendelése tárgyában.

Főtiszteletü és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

Egyházkerületünk már csak néhai püspöke, b. e. Szász Domokos aa. az általa végzett munka fáradalmától pihenve, Nagy Péter püspöki előde sirja közelében alussza álmait.

Tizenöt éven keresztül vezérkedett mint püspök erdélyi egyházkerületünk fölött.

Kevés idő a Krisztus örökkévaló országában. De a férfikor éveiben hirtelen sirba hanyatlott Szász Domokos életében gazdagon elég, hogy emléke közöttünk mindörökké megmaradjon.

Avagy a ki egyházkerületünk legutóbbi 15 éves történetében oly mélyen és erős kezekkel véste be az ő hatalmas szellemének, nagyra hevülő lelkesedésének, rendületlenül kitartó akaraterejének tündöklő bélyegét: vajjon meghalhat-e és elenyészhetik-e az ő neve, lankadást nem ismerő, a munkában pihenőt alig tartó életének emlékezete?

A mi a földé: enyészetbe hull. De szelleme tovább él az elvégzett munkában és a kegyeletben velünk marad.

Ez a kegyelet, melylyel a közélet nagyjainak mindnyájan tartozunk, inditotta Igazgató-tanácsunkat a következő határozati javaslatnak a főt. egyházkerületi közgyülés elé terjesztésére, kérvén ennek egyhangu elfogadását:

Egyházkerületünk tekintettel Szász Domokos néhai püspök aának egyházkerületünk anyagi és szellemi ügyeinek vezetésében 15 évi püspökségi ideje alatt kifejtett fáradhatatlan tevékenységére, odaadó buzgalmára és el nem évülhető érdemeire: *nevezett néhai püspök aa. emlékét jegyzőkönyvbe-igtatással is megörökiti és a helyet, hol szétomló porai pihennek, a Nagy Péter püspök sirját jelölő emlékhez hasonló emlékoszloppal jelőli meg*, hogy ezen emlékek együtt és egymás mellett hirdessék erdélyi egyházkerületünk ama két nagy püspökének a nevét, kik közül az egyik az *alapvetésben*, a másik az *épitésben* tette magát felejthetetlenné közöttünk.

Ebből a czélból az egyházkerület tagjai között mozgalmat indit és alkalmat nyújt reá, hogy a hálás kegyelet ez oltárára mindenki letehesse áldozatát, megbizván az Igazgató-tanácsot, hogy Szász Domokosnak erdélyi egyházkerületünk b. e. püspökének sírja fölé emelendő emlékkő felállítása érdekében erdélyi egyházkerületünk hivei között gyüjtést eszközöljön s minden további szükséges intézkedést megtegyen.

Egyszersmind kimondja egyházkerületünk, hogy a b. e. püspök sirját jelölő emlékoszlop felállitására fordítandó s e czélra begyült költségek levonásával fenmaradó összeget az alkotásokban fáradhatatlan püspök egyik megkezdett, de be nem végezhetett műve, a »Szeretetház« alapja javára fogja fordítani, hogy ez által is megörökíteni segítse az ő munkás életének, nagy és nemes czélokért hevülő szellemének áldott emlékezetét.

Közgyűlésünk az ezen előterjesztésben foglalt határozati javaslatot egyhangulag a maga egészében el fogadja és határozottá emeli.

A főt. egyházkerületi közgyűlés eme rendelkezése következtében: atyafiságos szeretettel és teljes bizalommal fordulunk kedves hiveinkhez és a néhai sokoldalú érdemeit méltányló nagy közönséghez, hogy adományaikkal egyfelől a megboldogult végső pihenő helyének megjelöléséhez, másfelől pedig megkezdett, de félben maradt üdvös alkotásának befejezhetéséhez hozzájárulni kegyeskedjenek.

A gyüjtő-íveket a befolyó adományokkal együtt — vagy nem remélt esetben üresen is — folyó évi október hó 1-ére Igazgató-tanácsunkhoz kérjük visszaküldeni, honnan a kegyes adományok, az »Erdélyi Protestáns Lap« utján hétről-hétre köszönettel nyugtáztatni fognak.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-tanácsának Kolozsvárt, 1899. julius hó 15-én tartott üléséből.

Bánffy Dezső báró, elnök. *Dr. Kádár János*, titkár.

158—1899. PÁLYÁZAT.

A h.-nánási hat osztályu ev. ref. gimnáziumban az 1899/1900. tanévre egy segédtanári állásra pályázat hirdettetik 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve.

Pályázhatnak oly ev. ref. vallásu tanárjelöltek, vagy tanárok, kik a magyar-latin, vagy latin-görög nyelv, esetleg a mennyiség- és rajzoló-mértan tanítására kellő előkészülettel birnak.

A születési, képesitési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények folyó évi aug. 10-ig a h.-nánási ev. ref. egyháztanácshoz küldendők.

A megválasztott állását folyó évi szeptember 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig el sem is hagyhatja azt.

H.-Nánáson, 1899, julius 13.

Kállay Imre, főgondnok *Benkő Lajos*, ev. ref. lelkész-elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 31. szám. Kolozsvárt, 1899. Augusztus 3.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Nyilt levél

nagytiszteletü Kenessey Béla theologiai igazgató, egyházkerületi főjegyző úrhoz

Kolozsvárt.

E czímen: »A Szeretetház«, — olvastam az »Erdélyi Protestáns Lap« múlt számában szivéből fakadt, igaz felhivását

Nagy hatással volt reám és azt hiszem, hogy minden magyar ember a ki hazáját, vallását, nemzetét és az apátlan, anyátlan, elzüllésnek kitett árvákat szereti, azok sorsát szivén viseli, nem tehette le e lapot a nélkül, hogy szivében a jobb húrok meg ne pendültek volna.

Sem erőm, sem tehetségem nincs arra, hogy Nagytiszteletedet abban az irányban követhessem, melyben a Szeretetházról igaz szeretettel írt, de mint egy munkás ember, a ki tisztességes, becsületes munkájával keresi meg a mindennapi kenyeret, a nélkül, hogy — tudva — valakinek kárt tenne, hogy valakitől valamit jogtalanul elvonna, nemcsak érzelmeimnek akarok czikke hatása alatt kifejezést adni, de egy bennem keletkezett s azonnal keresztülvitt elhatározás történetéről akarok beszámolni, hátha mások is követik? — és ha minden erdélyrészi protestáns ember csak egy téglával járul is ahhoz az épülethez, melynek vázát és tervezetét oly szépen megadja, ki fog az épűlni a szeretet munkájából úgy, hogy rövid időn nem tiz, hanem nagyon sok apátlan, anyátlan árva fog annak jótéteményében részesűlni és mindazok, a kik téglát, követ és porondot hordottak az épülethez, jótéteményük munkájában örömöt fognak lelni.

Elhatároztam, hogy a legelső nagyobb, jól ki nem érdemelt munkadíjat, mely kezemhez befoly, a »Szeretetház« czéljaira fogom áldozni.

Egy rég húzódó ügyből a mai napon váratlanul kezeimhez befizettek 169 frt 80 krt; ezt az összeget az »Erdélyi bank és takarékpénztár részvénytársaság« 2256. számu betéti könyvére elhelyeztem a »Szeretetház *Gidófalvy-alapítvány*« czím alatt. E könyvet ezennel átszármaztatom azon kérés mellett, hogy azt alapítványúl elfogadni sziveskedjenek a »Szeretetház« részéről és annak kamatait — a tőke épségben tartása mellett a »Szeretetház« áldásos czéljaira fordítsák.

Ha minden erdélyrészi protestáns ember egyetlen napi bruttobevételét ez oltárra áldozza, megtermékenyűl a kis mag, melyet Nagytiszteleted hintett el; megnő a terebélyes nagy fa, mely alatt az ártatlan árvák a kezdeményezők, a terv kivivői s az alapítók jóvoltáért fogják Isten áldását kérni.

Az árvák kérelme és imája legszívrehatóbb, az ő nevükben és az ő érdekükben kérem az erdélyi ev. ref. protestáns egyház összes híveit és az erdélyrészi összes nemesen gondolkozó férfiakat és asszonyokat: gondoljanak gyermekeikre, hasonlítsák össze ezeknek sorsát az apátlan, anyátlan árvákéval és ne sajnálják filléreiket a »Szeretetház« oltárára letenni.*

Kolozsvárt, 1899. julius 28-án.

Igaz, jó embere:
Gidófalvy István dr.
kir. közjegyző.

*** Nagy lelki örömmel hozzuk nyilvánosságra e levelet, mert szép tanubizonysága annak, hogy egy nemes czél megvalósítása érdekében a szivek még manapság is megmozdulnak. A kir. közjegyző úr — ki kolozsvári egyházközségünknek főgondnoka is — egyike azon keveseknek, ki anyaszentegyházát valóban, önzetlenül szereti s annak ügyét minden téren készséggel karolja fel. Szerk.**

Az egyházi adórendszer Magyarországon.*

Irta: ***Kádár János dr.***

(Folytatás.)

c) A »servitia communia« és »servitia minuta« czímű illetékek a püspökök Rómában történt fölszentelésekor szedettek s az előbbiek az apostoli iroda főbb tisztjei, valamint a bibornokok között, az utóbbiak pedig az alsóbbrendű irodai személyzet között osztattak ki Ezen illetékek hazai egyházunkra nézve szintén nem kötelezők

d) Ugyancsak pápai illetékeknek nevezhetők az érseki palást adományzása után szedetni szokott dijak és a különféle dispenzációk dijai.

e) Nem egészen illeték. hanem inkább csak önkéntes adomány-jelleggel birnak a péterfillérek**, melyek ugyan nehány államban kötelező adót is képeztek hajdan, de manapság csak ajándékképen gyüjtetnek a pápai udvar részére. mely különben világi birodalmának elvétele s az olasz királyság részéről felajánlott évjáradéknak merev visszaútásítása óta jórészben rá is van útalva ily önkéntes adományok elfogadására.

6. Hasonlóan jogositva voltak s részben vannak maig is a kath. püspökök bizonyos illetékek követelésére, melyeknek igazolását szintén a hyerarchia eme magasabb polczán ülő egyháznagyok iránti tiszteletben és köteles hűségben, vagy a tett szolgáltatások ellenértékében vélik föltalálhatni az egyházjogi írók. Ilyen püspöki illetékekként említendők:

a) a »kathedratikum,« vagy »szinodaticum,« mely hajdan az összes papság által fizetendő volt a megyei zsinat alkalmával, ma már azonban sokhelyt s így hazánkban is teljesen megszünt; —

b) a »prokuráczió,« vagyis a megyei látogatás költségeinek megtérítése;

c) a »szemináriszticum,« vagyis a papoktól szedetni szokott papnöveldei illeték, mely hazánkban szintén nem honos, minthogy itt a vallásalap és minden püspökmegyében e czélra létező alap fedezi a papnövelő-intézetek költségeit;

d) a különféle irodailletmények, melyek a püspöki iroda szolgálatainak igénybevételekor szedetnek és végül:

e) a »szubszidium kháritátivum,« mely czímen hajdan hazánk püspökei is jogositva voltak püspökségük ideje alatt egy alkalommal megyéjük papságát önkéntes adományozásra fölhívni, rendesen az annatákból származó jövedelemcsökkenés kárpótlásául, de mióta hazánk püspökei annáta-mentesek, ezen illeték szedése is megszünt.

7. Mindezeknél azonban sokkal fontosabb s az összes papság anyagi érdekeit közelebbről érintő illeték a stóla.

* Szerző e czimű, hivatott tollal megirott dolgozatának folytatását (l. lapunk 19. 20. 21. számait) a napirenden levő és olvasóink előtt is ismeretes eseményeknek közlése miatt — sajnálatunkra — meg kellett szakitanunk. A dolgozatot most már ujabb megszakítás nélkül végig közöljük. Szerk.

** Közelebbről tudtuk meg, hogy az u. n. »péterfillérek« évi összege Ausztria és Magyarország részéről meghaladja a 600,000 frtot. Szerk.

Stóla elnevezés alatt általában mindama járandóságokat értjük, melyeket a lelkipásztorkodással foglalkozó papok az egyes hívek részére teljesített papi funkcziókért nyernek.

A keresztyén egyház őskorában, az akkor létezett kezdetlegesebb és egyszerübb viszonyok közepette, természetesen, eme jövedelemre szükség nem volt, később azonban a papok existenciájának biztosítása czéljából rendszeres gyakorlattá vált, hogy a keresztelésért, esketésért, temetésekért, valamint külön könyörgésekért és a különféle anyakönyvi levonatok, elbocsátó levelek stb. kiállitásáért a papok részére fáradságuk jutalmául ajándék adassék, mely gyakorlatból azu án »jura stolae« név alatt rendszeres egyházi illeték fejlődött ki

Egyálalában nem követelhető azonban ezen illeték a gyónás, áldozás, beavatás, utolsó kenet, illetőleg konfirmáczió alkalmával, minthogy eme szolgálatok föltétlenül teljesitendők. Általános elvként van különben elfogadva, hogy szegénysorsú egyháztagok részére mindennemű papi szolgálatok ingyen teljesítendők, sőt elvileg, általában semmi egyházi szolgálat végzését sem lehet a stóla fizetésétől függővé tenni. hanem lehetőleg mindenkinek alkalom adandó az egyház malasztjaiban való részesedésre s csakis inkább erkölcsi, mint jogi alapon van kötelezve minden egyháztag a stóláris díjak megfizetésére.

Ezen elvi álláspont azonban önként érthetőleg, nem mindenütt volt respektálható, mert a szegénység, vagy más koholt indok alapján oly sokan igyekeztek a stolárék megfizetése alul menekűlni, hogy egyházi statutumokkal, sőt néhol állami törvényekkel is kellett a papok stóla-jogának indokolatlan csorbitása ellen védekezni. Hazánkban — a katholikusok részén — püspökmegyei statutumok, vagy kebli egyházközségi határozatok állapitják meg a stóladíjak összegét; a protestánsoknál pedig rendszerint a papi díjlevélben van azok minimális összege körülírva.

Magasabb elvi szempontból alig lehet valamelyik egyházi adó, avagy illeték ellen nyomósabb kifogásokat emelni, mint épen a stóla ellen s alig lehet másnemű egyházi proventusokat méltóbban a simonia vádjával illetni, mint épen ezt, melynél valóban épen azok az egyházi cselekvények vannak megadóztatva, melyeket az egyház magasztos rendltetésénél fogva nemcsak hogy díjtalanúl, de sőt némileg felszólítás nélkűl, mintegy hivatalból kellene, hogy mulhatatlanúl foganatositson.

A fennebb emlitett kényszeritő körülmények azonban nem engedték a hangsulyozott magasabb elveket diadalmaskodni s tényleg a stóla idők folytán és különösen hazánkban a kevés vagyonnal rendelkező protestáns felekezeteknél a papi javadalmak tekintélyes, sőt némely városi egyházakban talán legnagyobb részét tették, ám csak tették, mert a polgári házasság és polgári anyakönyvvezetés életbeléptetése s legfőképen az eléggé sohasem hibáztatható felekezetnélküliségi törvény kihirdetése óta a stóláris jövedelmek állandó csökkenésben vannak s papjaink nagyrésze jólmegszerzett jogában csonkitva van. Ez a körülmény teszi most kétszeresen indokolttá a korábban vallás-erkölcsi szempontból sürgetett stóla-váltság mielőbbi megvalósitását s ez teszi kellőleg indokolttá az állami hozzájárulás sürgetését.

III.

8. Az egyházi adókról általában.

Az egyház szükségleteinek fedezésére kezdetben — amint emlitettem is a szeretet és hitbuzgóság önkéntes adományai szolgáltak, melyek a külömböző egyházakban meghonosodott szokás szerint elosztva, úgy az istentisztelet szükségleteit, mint a püspökök és papok fenntartását, valamint a könyörületes és emberszereteti célok szolgálását is kielégiték.

A szükségletek folytonos szaporodtával azonban első sorban az előbbi fejezetben tárgyalt egyházi illetékek honosodtak meg s csakis később, azaz: a reformáczió után találkozunk tulajdonképeni egyházi adóval, a minek a *párbér*, vagyis a magyarországi kálvinista egyház elnevezése szerint a *kepe* nevezhető.

Igaz ugyan, hogy az egyik legrégibb, bár ma már — az általános földtehermentesitési irányzat folytán — jobbára mindenütt megszünt egyházi szolgáltatás az adó fogalmának mindennemű attributumával bír és ez a *tized*, de keletkezési alapját tekintve, eme szolgáltatás nem annyira egyházi, mint állami eredetü adónak nevezhető és inkább csak az egyház részére nyújtott államsegélynek, éspedig az ó- és középkori államok gazdasági szervezetének megfelelő módon, természetben nyújtott államsegélynek tekinthető

(Folytatjuk.)

A széki egyházmegyéből.

(Vége.)

Ez azonban nem azt teszi, hogy tétlen szemlélői legyünk az egyházi élet mezején megindult mozgalomnak. Az érdekek harczában egyházunk minden önálló, hivatott tagjának részt kell vennie a prot. öntudat felébresztésére. A világi befolyásos tagok úgy a társadalmi, mint a közélet terén tegyenek vallást hitök, meggyőződésük felől. Világiak és egyháziak erőiket egyesítsék a valláserkölcsi élet ápolására, egyházunk erősbitésére. Igy lesz aztán egyházunk élő organismus s nemcsak külső institucziό. Nincs semmi szükség arra, hogy evangélisták legyünk (?); hanem azon kell lennünk, hogy mindenki a maga tevékenységi körében végezze lelkiismeretesen teendőit azon az alapon, a mely már megvetteteit, azzal az erővel, azzal a tálentummal, mely kinek-kinek adatott.

A mi egyházmegyénket még nem érintették a fennebb említett bajok, de a más helyen eléfordult s az egyházi sajtó által említett egyházunkat pusztitó jelenségek tanulságul kell, hogy szolgáljanak, azokból nekünk okulnunk kell.

Egyházmegyénkben a vallástanítás az, a mi elvan hanyagolva*; sok paptársamnak nehezére esik e funkczió teljesítése, pedig a mint iskoláink mind inkább-inkább államiakká változnak át, a vallástanítás felkarolásában annál nagyobb buzgósággal, lelkesültséggel kell eljárnunk. Itt az iskolában kell kifejtenünk erőinket, hogy egyházunkhoz ragaszkodó, önálló, buzgó tagokat nevelhessünk, mert ha arról panaszolunk, hogy népünkben nincs elég hithűség, öntudatos egyháziasság, szilárdság, akkor méltán vádolhatjuk magunkat, hogy nem tártuk fel előtte a forrást, melyből ujabb, meg ujabb erőt meríthetett volna.

Egyházunk csak úgy lehet hatalmas társadalmi tényezővé, ha már itt az iskolában lerakjuk alapját annak a hitnek, erkölcsi vallásos érzésnek, mely a többi ismeretekkel együttes harmoniában árasztja szét a felvilágosultság szellemét, a mivelődés elevenitő fuvallatát a későbbi emberre és az egész társadalomra.

Ily iskolázott tagokból áll elé aztán az a gyülekezet, mely erőt tud kifejteni, mely az összetartozandóság érzetével az anyagi hiányokat el tudja enyésztetni, a mely az irányitó, vezető kéz jó indulatát megértve, a maga községét anyagilag, szellemileg felvirágzásra tudja juttatni.

Sajnos, hogy a lelkész-növendékek száma rohamosan száll alá s ha egyházközségeink papi állásai megüresednek, csak hosszas várakozás után tölthetők be ujra*. Pár évtized óta oly gyakorlati pályák nyiltak meg, a melyeken a gymnasiumokat végzett ifjuság gyorsabban s több fizetéssel jut megélhetéshez. Igy egyházmegyénkben ürességben vannak a viczei, visai, sz.-zsombori, meg pulyoni lelkészi állások; e két utóbbira kétszer is volt pályázat hirdetve, de folyamodó nem jelentkezett. Az ilyen papnélküli községekben pedig, bármilyen kifogástalan legyen különben az administráczió, a hivek mindig elégületlenek. Hiába beszélünk arról, hogy az egyházközségeket csoportositani kell, mert ezt a községeknek helyrajzi fekvése sem engedi meg, másfelől a csoportositott papnélküli község anyagi, szellemi életében mindig érezni fogja a hiányt, minek következése az, hogy ilyen helyeken református egyházunk elveszti apránként hiveit nyelvében és vallásában.

Hitem azonban, hogy az állami segélyezés által nagy mértékben segitve lesz a hiányokon El kell jönni annak az időnek is nemsokára, mikor az ifju ember befogja látni, hogy a lelkészi állás a rendes megélhetési feltételekben sem fog a többi pályáktól nagyon különbözni, átfogja érezni különösen azt, hogy szebb, ideálisabb feladat megoldása seholsem kinálkozik számára, mint a papi pályán.

Az a törekvése egyetemes egyházunknak természetesen még mindig fenn fog maradni, hogy a kepével való fizetési rendszer, mely lejárta magát, más fizetési módozattal pótoltassék, a mire már egyes egyházmegyék meg is tették inditványukat.

Szégyenletesnek és gyülőletesnek és igy okvetetlen eltörlendőnek tartják és az az óhajtásuk, hogy az egyházi adókat is az állam szedje be, tehát nemcsak segélyt, hanem az összes fizetést az államtól várják. Mintegy ki lehet olvasni az inditványok soraiból, hogy legyenek a papok az állam hivatalnokai nyugdijigénynyel, nyugdijjogosultsággal.

Hiában való erőlködés, mert az állam ennek megvalósitásába nem fog belemenni. A kepemegváltást csak a saját erőink tömörülésével eszközölhetjük.

A papifizetéseknek államsegélylyel leendő kiegészitése végett kiadott ürlapok egyházmegyénk részéről

* Ez, ez a nagy baj! Szerk.

* Ezért kellene a Szeretetházat még áldozatok árán is megnyitnunk. Szerk.

elkészittetvén, illetékes helyre beküldettek. Tudvalevő dolog, hogy az illetékes revideáló-bizottság az összes kimutatásokat visszaküldötte az egyházkerületeknek a hibás adatok helyesbitése végett.

Egyházmegyénknek csak a viczei, pulyoni és feketelaki kimutatásokat kellett revideálnia. Ezek közül is a két előbb emlitett kimutatás rendben volt, csakis az Ig.-tanács erre tett téves észrevételeit kellett helyrehozni. A többiek úgy, a mint kiállitva voltak, elfogadtattak.

Az egyházi adózás viszonyairól szóló jelentőivek hasonlóképen kitöltetvén, illetékes helyére, Kenessey Béla közalapvégrehajtó és bizottsági jegyzőhöz kellő időben beterjesztettek.

Egyházmegyénk belügyei között a nevezetesebb mozzanatokat felsorolni akarván, felemlitem, hogy a nagy-sármási papi állomásnak már 4 év óta huzódó szervezési ügye egy lépéssel előbb haladt, a menyiben a földmüvelésügyi miniszter azon munkálatomat, hogy Nagy-Sármáson körlelkészség alapittassék Kis-Sármás, Béld, Kis-Czég és Nagy-Czég odacsatolásával és hogy ezen czélból a templom és papilak államkölcségen éppittessék fel, — elfogadta s miután N.-Sármás semmi névvel nevezendő vagyonnal nem bir, a telepitvény ügyeinek minél zavartalanabb és tökéletesebb ellátása, nemkülönben a telepesek érdekében is, a kiknek helyzete a kezdet nehézségei miatt amugy is sulyos, a kincstári kirtokból 1 hold 1238 négyszögöl belsőséget a templom és papilakás helyéül és ezenkivül 30 hold külsőséget a lelkész és 30 holdat templom és egyház javára adományozott.

Miután a miniszter az egyházközség háztartásánál mutatkozó hiány fedezésére kötelezettséget nem vállalt, az egyház teljes háztartására vonatkozó költségvetést kellett összeálitani, mely czélból Nagy Albert és Péterfi Károly lelkésztársaimat kértem fel, kik azt a helyszinén pontosan el is készitették oly módozattal, hogy a hivek magukat 1 frt 50 krral rótták meg családonként a melyből befolyó összeg csakis az egyházközség rendszeres kiadásainak fedezésére forditatik. A papnak fizetése lesz az állam által adott 30 hold birtok 150 frt. évi jövedelemmel számitva és a 800 frtig kiegészitendő 650 frt ismét az állam által adva.

A költségvetés, lelkészi dijlevél és körlelkészi utasitás az Ig.-tanács utján a miniszterhez felterjesztetvén, miután a kényelmes papilakás már készen is van, csakis a miniszternek jóváhagyása szükséges, hogy az új állomás még az idén betöltessék.

Bár a n.-sármási lelkészi állás szervezési ügye is sokáig huzódik, de mégis meg vagyok győződve, hogy itt a czél minél előbb el lesz érve, de annál tovább huzódik, annál bonyolultabbá válik az árpástói iskolaügy. Már múlt évi jelentésemben emlitettem, hogy Árpástón a közoktatásügyikormány állami-iskola szervezését engedélyezte; erre várt az egyházközség 3 évig; a mikor a Cserényi által adományozott 30 holdas birtokot az egyházközség kezéhez kapta, hogy az iskola annál gyorsabban létesüljön, az Ig.-tanács engedélyével ezen birtokot is felajánlotta iskola-épitésre.

Ám a kormány ezen ajánlatra nem reflektált. A tanfelügyelőség javaslatára aztán az egyházközség 300 frt. költséggel a régi iskolaházat ujitotta meg. Most már a miniszterium állami iskola szervezését csak oly feltétellel engedélyezi, ha az egyházközség egy új iskola épitését és fentartását elvállalja, mely feltétel teljesitése azonban jelenben lehetetlené vált, miután az emlitett birtok templom-épitési költséggel lett megterhelve

Nincs más expédiens, mint az, hogy a község fentartsa a felekezeti iskoláját, kérve a meglevő tanítói fizetéshez az államsegélyt.

A központból felvett régi adósság terheli Vicze, Noszoly, Gyeke és Feketelak községeket. Mindegyik szegény s ezért adósságát nehezen tudja törleszteni. Az Ig.-tanács ugyan nem szünik folytonosan zaklatni őket, de mint az adós gyermek hitelező anyjától nem fél, hogy beperli, úgy ezek sem sietnek a törlesztéssel. Részemről nem tanácsolnám soha, hogy az Ig.-tanács ily szegény községeknek hitelezzen. Ha már mulhatatlan szükségben van az egyház, adjon segélyt a kerületi központ, de ne adjon kölcsönt, pedig elkerülhetetlen szükségekre 500 frtot kölcsönt vett fel baczai egyházunk is, melynek törlesztését — tudom — csak a legnagyobb szorgalommal, erőfeszitéssel eszközölheti.

Épitkezések történtek Sz.-Zsomboron, hol a torony láttatott el új pléh-fedéllel 231 frt költséggel. Bethlenben kisebb javitások történtek 188 frt összegben. Apanagyfaluban a torony megerősitetett 41, a papilak előtornácza átalakittatott 36, a rectori ház egyik szobája újra falaztatott 16 frt, együtt 93 frt költséggel. M.-Décsében apróbb javitások eszközöltettek 25 frttal. Váralján az énekvezéri lak újra fedetett, 3 szobája padoltatott 300 frttal. A papilakon kisebb javitások 50 frttal. Felőr állami iskolát emelt 4650 frt költséggel, melyért 400 frt haszonbért kap. Mocson a papitelken tett épitkezések 166 frtba kerültek. Málomban a templomhoz vezető hid 35 frt, P.-Kamaráson egy deszkakerités a papi és tanitói telekre 280 frt, Alsó-Ilosván a templom fedetett meg 191 frt költséggel. Szováth a papitelken apróbb épitkezésekre 123 frtot adott Füzes a papitelken tett épitkezésekre 39 frtot, Kályán a templom és papiház renoválására 40 frtot költött. N.-Devecseren a papi telken 42 frt. értékü épitkezések eszközöltettek, M.-Földváron az iskolaház átalakittatott és zsendellyel megfedetett 400 frttal. Rettegen a Szamos mellett gátak épittettek 195 frt értékben; Széken a templom, rektori ház és kerítések renovácziója 3200 frtba került.

Vallásváltoztatásról a következő adatok állottak rendelkezésemre. Vallásunkra áttért Rettegen egy férfi a gör. kath. vallásról; Szováton egy férfi és egy nő az unitárius vallásról; Bonczhidán egy nő a zsidóktól; Visában egy férfi a róm. kath. vallásról; Pulyonban ugyanonnan egy férfi, Szamosujvárt szintén; Bethlenben egy nő az evangelikusoktól, Németiben egy férfi a gör. katholikusoktól.

Tőlünk áttért Szamosujvárt 7 nő a róm. hath. egyházhoz, Mocson egy férfi és Bonczhidán egy nő ugyanoda. A kitértek és áttértek száma egyaránt 9.

A házasságra lépett 130 pár közül csak egy pár nem vette igénybe az egyházi áldást M.-Földváron.

Vagyoni és népmozgalmi állapotokról pontos adatokkal nem szolgálhatok be, mert az ezen czélból kibocsátott körlevelemet nem vették figyelembe Árpástó,

Fráta, Noszoly, Kékes, Polyán, Margíta és Vicze községek. Az esperesi vizsgálatokra vonatkozó feleletek beküldésével is adósak maradtak még a múlt évről Retteg, M.-Földvár, Feketelak, Katona és Fráta egyházközségek.

A tanítói állások ürességben vannak Keszü, Árpástó és Gyeke községekben. Egyházmegyénkbe a s.-lelkészek sorába felvétettek, illetőleg a püspöki hivatal által kineveztettek Bethlenbe Veres István, Szamosújvárra Füss József, ugyanott áll. gymn. tanár és a széki rendszeresített állásra Székely Sándor végzett theologus. Málomban pedig a helyettes lelkészi állást ifj. Jakabházi Dániel végzett theologus múlt évi december 7-én foglalta el.

Papi és tanítói karunk életét megkímélte a jó Isten, de nagy csapás érte egyházkerületünket az év elején a főpásztor halálával, kinek hamvadó porai felett csak imént gyujtottuk fel az emlékezet világát s bár üresen hagyott helye már betöltve van, de róla kegyeletteljes érzelemmel kell e helyen is megemlékeznem. Néhai Szász Domokos püspök érdemeiről nemcsak mi tehetünk tanubizonyságot, hiszen, ha hallgatnánk is, az ő nevét ragyogtatja annak a 70 templom tornyainak fénye, mely az ő buzgóságából emelkedett Isten dicsőitésére; az ő szelleme él abban a 100 iskolában és 90 papiházban, hol nemzetünknek őrállói, hitünknek hirdetői találnak pihenést és nyugalmat.

Mindezek az ő fáradhatatlan munkásságáról, anyaszentegyházunk iránti szeretetéről tanuskodnak. A kolozsvári theol. fakultás, az ott épült templom, Szeretetház és még az itt fel nem sorolható sok jótékonyság mind az ő nevét, hirét, dicsőségét hirdetik. Lángeszének ragyogó fénye, alkotásai, nagy szíve kitörölhetetlen betükkel vannak beirva anyaszentegyházunk történetébe. Bátor vagyok inditványozni, hogy egyházmegyénk az ő érdemeit jegyzőkönyvileg örökitse meg. Ezzel jelentésem bevégeztem; kérem szives tudomásulvételét.«

A dolgok mélyébe tekintő esperesi jelentés elismeréssel és jegyzőkönyvi köszönettel vétetett tudomásul; jegyzőkönyvre vétettek halhatatlan érdemü boldogult püspökünk érdemei is s az esperesi jelentés mindnyájunk érzelmeit tolmácsoló kegyeletteljes sorai Vass Béla gróf főgondnokunk inditványa következtében a néhai özvegyéhez is felküldettek.

Tárgysorozat rendén egyházmegyénk derék főjegyzője, Sófalvi Károly tette meg az egyházmegyei tanács, úgyis mint közigazgatási bíróság terjedelmes és sok irányban építő, mult évi munkásságáról szóló jelentését, mely e sorok irójának, mint tanügyi előadónak a tanügyi állapotokat hiven feltüntető jelentésével együtt közhelyesléssel találkozott.

Folytatólag Gyárfás Albert egyházmegyei közpénztáros teszi meg az egyházmegye pénzügyi állapotáról jelentését, mely 1125 frt 42 kr. bevétel és 190 frt 20 kr. kiadás mellett 935 frt 22 kr. matadványt tüntet fel. Mivel az egyházmegyei fizetendőségeket az egyházközségek fele sem küldötte be, e tekintetben a lelkészeknek személyes felelőssége állapíttatott meg közpénztáros kérése folytán, mert nekik kell első sorban résen lenniök, különben az adminisztrácsió lehetetlen.

Kovács Ákos orsz. ref. közalap- és orsz. özv.-árva gyámalap-kezelő, míg egyfelől örömmel jelzi, hogy az előbbinél semmi hátrálék sincs, addig másfelől szomoruan konstatálja az utóbbinál a 65 frt 77 kr. hátrálékot.

A megelőzőleg is felülvizsgált és rendben talált pénztárszámadások elfogadtattak s pénztáros, illetőleg kezelő aai a számadások terhe alól a fenhagyandók fenhagyásával felmentettek.

Azután főjegyző jelenti a közgyülésről indokolatlanul elmaradt tagoknak 2—2 korona erejéig való megbüntetésére vonatkozó »Tanácskozási szabályok« 9. §. ának az Ig.-tanács által történt jóváhagyását, kérve annak, most már a lelkészi értekezlet részére szigoru felhajtását, melynek értelmében e sorok írója, miut jegyzőkönyvvezető, az elmaradtak névsorának felhajtás végett az esperesi hivatalhoz való áttételére utasíttatik.

Bánffy György gróf a mult évi kerületi közgyűlés által egyházkerületi főgondnokká választatván, egyházmegyénk főgondnoki állásáról még múlt évi közgyülésünk folyamán beadta lemondását, ez okon egyházmegyénk főgondnoki állására a beadott szavazatok alapján a következő, egyházmegyénk életében érdemeket szerzett egyének jelöltettek, illetőleg terjesztettek fel az egyházkeröleti küzgyűlés által leendő megválasztás végett: első helyen Schilling Ottó egyházmegyei algondnok, második helyen Nagy Lajos buzgó tevékenységü világi tanácsbiró, harmadik helyen Gaál Gyula szintén érdemes algondnok.

Minthogy pedig a főgondnoki állásra egyházmegyei algondnokaink bármelyikének megválasztása esetén egy algondnoki állás maradna üresen, hogy az egyházkerületi közgyűlésnek esetleg az algondnoki állás betöltésére is alkalom adassék, közgyűlésünk által az esetleg megüresedő algondnoki állásra megválasztatás végett első helyen Bánffy Ferencz báró, második helyen Bánffy György gróf és harmadik helyen Nagy Lajos terjesztettek fel.

Vajna Károly egyházmegyei világi tanácsbiró egyházmegyénkből eltávozván, helye egyhangulag egyik buzgó és tevékeny egyházmegyei képviselővel, Kiss Sándorral töltetett be, ki erre vonatkozó esküjét le is tette.

Az idő d. u. 1 óra körül járt, midőn ez utóbbi aktussal a tárgysorozat kimerittetvén, közgyűlésünk a jegyzőkönyv hitelesítése után esperesünknek az érdeklődést megköszönő szíves szavai által bezáratott.

Nemes Ferencz,
alsó-ilosvai lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1899. julius 15-én.

Elnökölt: Bánffy Dezső br. egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Simó Lajos főgondnok, Bartók György dr. püspök, Bánffy Ernő br., Parádi Kálmán, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Sándor János, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Török István dr. h. tan. előadó, Maksay János számvevő, Deák József pénztárnok, Deák Albert dr. ügyvéd, Kádár János dr. titkár.

Elnöklő főgondnok aa. a megjelent tagokat szi-

vélyesen üdvözölvén, az ülést megnyitotta, jelezvén, hogy tárgysorozat előtt Simó Lajos főgondnok aának lesz előterjesztése.

Erre Simó Lajos főgondnok aa. jelentette, hogy a n.-enyedi kollégium által nyújtott püspöki fizetéspótlás megszüntetésére irányuló kérés véleményezésére kiküldött bizottság megtartotta első ülését s azon az előzetesen fölkért előadó referádájából meggyőződött arról, hogy a rendelkezésre álló okmányok nem elegendők a kérdésnek kellő megoldására, miért is újabb okmányoknak beszerzésére az előadót útasította s az ezzel fölmerülő költségek fedezésére 50 frt útazási költség folyósítását kéri. Ig.-tanácsunk a jelentést tudomásul vette s a kért 50 frtot folyósította.

Ezután a tanügyi előadó, számvevő és titkár aai által előadott következő ügyek nyertek elintézést.

Az állami és községi iskolákban végzett hitoktatás nyilvántartása tárgyában a folyó évi egyetemes konvent útasítása alapján körlevél intéztetett az összes egyházakhoz a nyilvántartáshoz szükséges »jelentő-ív«-nyomtatványok megküldése mellett.

A középiskolai hitoktatás körül fölmerült viszszaélések meggátlása ügyében kiküldött bizottság által javaslatba hozott útasítást Ig-tanácsunk elfogadta és a kollégiumi előljáróságokhoz alkalmazkodás végett megküldötte.

A lelei, ér-szentkirályi, aszszonynépi, illetve istvánházi felekezeti iskoláknak államosítása — a bemutatott szerződési tervezeteknek némi módosításával — engedélyeztetett.

Bihari Sándor és Koncz István m. vásárhelyi tanár aainak nyugdijazás iránti kéréseit ajánlattal terjesztette Ig.-tanácsunk a közokt. miniszter úr elé.

Fejes Áron és Szabó András egyszerre választott sz.-udvarhelyi tanár aai szolgálati idősbségének vitás kérdésében akként döntött Ig-tanácsunk, hogy a kerületi közgyűlésen megválasztottnak először kijelentett Fejes Áron aa. részére állapitotta meg az idősbséget, támaszkodva az e tekintetben eddig is fennállott gyakorlatra.

Kolozsvári egyházközségünk idei költségvetését újból leendő kiállitásra forma hibák miatt Ig.-tanácsunk visszaútasította.

A »Gecse«-emberszereteti intézet kezelése körüli teendők megszaporodásával egy havi 15 frttal jutalmazandó segédpénztárnok fölvételét Ig.-tanácsunk engedélyezte.

Ugyancsak engedélyeztetett a s.-szt.-györgyi és sz.-udvarhelyi egyházak részére a fölhajthatatlannak bizonyult apróbb követelések törlésbe hozása.

Kádár János dr. titkár aa. indikolt kérésére 4 heti szabadságidőt nyert, mely időre helyettesítésével számvevő aa. bizatott meg.

A folyó évi egyházkerületi közgyűlés útasítása folytán megkeresett bécsi földhitel-intézet kijelentette válaszában, hogy az egyházkerület különböző ingatlanaira engedélyezett jelzálogi kölcsönnek az egyes ingatlanok szerint való megosztását nem eszközölheti. Ig.-tanácsunk a választ tudomásul vette s a főt. egyházkerületi közgyűlésnek bejelenteni határozta azzal, hogy e válasz által az ingatlanoknak tervbe vett eladása megakadályozva nem lesz, mert a jelzálogi kölcsön megfelelő összegü törlesztése ellenében az eladandó ingatlan tehermentesítése mindig eszközölhető leend.

Örvendetes tudásul vette Ig.-tanácsunk az erdélyrészi lutheránusok főkonzisztoriumának meleg hangú átíratát, melyben főt. és mélt. Bartók György dr. püspök aa. ünnepélyes beigtatása és legfelsőbb megerősittetése alkalmából testvéries üdvözletét fejezi ki s melyben egyuttal amaz óhajtásának ad kifejezést, hogy legyen új püspökünk működése áldásteljes és az evangélium szikláján épült protestantismus terjesztésében sikeres.

Bartók György dr. püspök aa részére kiállitott legfelsőbb királyi megerősítő levél kiállítási költségeiben követelt 300 frt a közpénztár terhére folyósittatott s a vallás- és közokt. miniszteriumnak elküldetett.

Megállapította ezek után Ig.-tanácsunk a néh. püspök aa síremlékére s ezzel kapcsolatosan a Szeretetházra elrendelt gyüjtés módozatait s a gyüjtőiveknek mielőbbi szétküldésére az irodát útasította.

Az ó-tordai leányiskolában, hiányos felügyelet miatt, egyik növendéket halálos kimenetlü szerencsétlenség érvén, ebből az alkalomból Ig.-tanácsunk körrendeletet bocsátott ki a növendékek kellő felügyelése és az iskolai kályhák czélszerü elhelyezése tárgyában, hogy hasonló esetek ismétlődése elkerültessék.

Mezőpaniti egyházközségünk indokolt kérésére kiútalta Ig.-tanácsunk az egyház központi kezelés alatt álló 267 frt 50 krnyi regále-tőkéjét fennálló terhelő adósságainak törlesztésére.

A maksai és böösházi egyházközségek ama kéréseit, hogy papi állásaikat továbbra is üresen hagyhassák, nem teljesitette főhatóságunk, mert az »Utasitás« 190. §-sa értelmében engedélyezhető vakanczia ideje lejárt.

Antal György és társai zágoni hiveknek az iránti kérése, hogy a 15 év óta szolgálatban álló egyházközségi gondnok elmozdittassék s helyébe más gondnok választassék, szintén nem volt teljesithető, mert a zsin. törvények értelmében a gondnokok szolgálati idejét maga az egzházközség állapitja meg; a zágoni egyház pedig ilynemü megállapitást még nem létesitett s igy a régi helyi gyakorlat álláspontján áll, mely szerint a gondnokok — ha különben tisztüket pontosan folytatják — lemondásukig szolgálatban hagyhatók. Figyelmezzette azonban Ig.-tanácsunk az egyházközséget, hogy a törvényben kivánt megállapitást a jövőre nézve föltétlenül eszközölje

Marosvásárhelyi kollégiumunk kellőleg okadatolt kérésére megengedtetett, hogy nyomdáját, mely házi kezelésben már kellő jövedelmet nem hajt, bérbe adhassa, vagy vásárló jelentkezése esetén örök áron is eladhassa.

Deési egyházmegyénk tanácsa hiteltérdemlőleg igazolván, hogy az egyházmegye esperesének a törvényben meghatározott 200 frtnyi tiszteletdija nincs meg kérte a hiányzó 80 frt pótlását. Ig.-tanácsunk a kérelmet teljesitendőnek is találta s miután a krajczáros élőtőke-alapnál e czélra fedezet nincs, akként folyósitotta a kért 80 frtot már a jelen évtől kezdve, hogy a volt esperes, t. Nagy Lajos aa. élvezetében levő 200 frtnyi fizetés-pótlásból vont el megfelelő összeget, minthogy nevezett volt esperes aa. a rendkí-

vüli államsegélyből már eddig is megkapta s a kongrua-törvény alapján ezután is megkapja az elvont összegnek megfelelő kárpótlást

Elekes Viktor dr. gyulafehérvári esperes aa. előterjesztésére elvileg hozzájárult Ig.-tanácsunk ahhoz, hogy Gyulafehérvárt egy ideiglenes segédlelkészi állomás rendszeresittessék, kinek munkakörébe a szászsebesi hivek gondozása és az ottani különféle iskolákban végzendő hitoktatás is beosztatnék, hogy e fejlődő kis egyházközség addig is kellő gondozásban legyen részesithető, mig önálló egyházzá való szervezkedése lehetséges lesz.

Tudomásul vette továbbá Ig.-tanácsunk a magyar takarékpénztárak központi jelzálogbankjának és a deési hitelbanknak a cessiói szerződés tervbe vett megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatait s miután a jelzálogbank a megszüntetéssel járó terhes kötelezettség alól egyházkerületünket fölmentette az ügylet fokozatos lebonyolitását, azaz az átruházott kölcsönök viszszafizetését Ig. tanácsunk el is határozta.

Végül még az idei rendszeres államsegély kiosztására vonatkozó előadói tervezetet tárgyalta és fogadta el Ig.-tanácsunk, mire az ülés bezáratott s a közigazgatási bíróság ült össze ugyancsak Bánffy Dezső br. főgondnok aa. elnöklete alatt a felfalusi papválasztást helybenhagyó első birói itélet ellen beadott fellebbezés elbirálására.

A tárgy beható ismertetése után a másodfokú közig. bíróság az első foku itéletet feloldotta s újabb vizsgálatot, tárgyalást és itélethozatalt rendelt el, mert a vizsgálati iratokból annak valószinüségéről győződött meg, hogy a választást megelőzőleg tényleg fordultak elő oly cselekmények, melyek bizonyitás esetén a választást érvénytelenné teszik, de ezeknek beigazolására, avagy az ellenkező tények tisztázására, tehát a gyanú-okok elenyésztetésére, a vizsgálat kellő gondot nem forditott.

r s.

Különfélék rovata.

1849. jul. 31.—1899. jul. 31 Épen félszáz esztendő telt el *Petőfi Sándor* titokteljes halála óta, de azért nem halt meg: — ott van mindenütt. Tudós és tudatlan, nagy és kicsiny, gazdag és szegény ma is átszelleműl nevének hallatára, mert lelkünkből való lélek, vérünkből való vér és testünkből váló test ő — *egymaga* az — *egész*. Erényeiben és hibáiban hű tüköre büszke, alkuvást nem ismerő keleti fajunknak mindenha, melynek szivébe ültette szivének minden virágát és ajkira csókolta izzó lelkének minden gondolatát: tehát *igaz* költő is volt és e mellett az *igaz* prófétáknak szellemi rokona. Jóleső a tudat, hogy mi protestánsok *hitben* is magunkénak vallhatjuk... Halálának ötvenedik évfordulóját julius 30-án a segesvári csatatéren, Segesvárt és országszerte kegyelettel ünnepeltük meg. E napon *tisztán* világolt az élőkben az *életnek* amaz örök lángja, mely sem időben, sem térben ki nem alszik soha, hogy az összeomlott porsátor felett *isteni* bizonysága legyen előttünk a — *halhatatlanságnak*... Feljegyezzük, hogy a segesvári ünnepélyen egyházkerületünk püspöke, *Bartók György dr.* is részt vett.

Gyászhir. Székesfejérvári *Fejérváry Károly* a nagy-sajói egyházmegye főgondnoka, országgyűlési képviselő stb. jul. 26-án, 67 éves korában Sárvárt hirtelen elhunyt. Jul. 29-én születése helyén, Sajó-Szt.-Andráson temették el. Alig egy hónapja, még Kolozsvárt láttuk a nagy-utczai templomban Nem restelte a fáradtságot, csak azért jött volt Kolozsvárra, hogy egy izraelita vallásu, fiatal tanitójelölt átvételénél a keresztapai tisztet tölthesse be. Még gondolatunkban sem fordult meg akkor, hogy az az erőteljes, hatalmas, délczeg testtartásu ember oly gyorsan az enyészet martalékává legyen A kik Fejérváry Károlyt közelebbről ismerték, nagyon is tudhatják, hogy anyaszentegyházunkat az ő halálával valóban sulyos veszteség érte. A magyar kálvinizmusnak igazi mintaképe, megtestesülése volt: buzgó, szinte fanatikus, áldozatra mindig kész. Buzgóságáról és áldozatrakészségéről anyaszentegyházának erkölcsi és anyagi érdekében számos jó tette tanuskodik és teszi emlékét áldottá, feledhetlenné. Mint mindig, e szomorú eset alkalmából is — kötelességünkhez híven — keressük azt, a mi vígasztaló, megnyugtató és meg is találtuk abban a *bizonyos* tudatban, hogy a megboldogultnak fia, Fejérváry Jenő az apának méltó örököse.

Esperesválasztás Kézdi egyházmegyénk julius 24-én tartott népes közgyűlése esperessé egyhangulag *Bodor Géza* alsó-csernátoni lelkésztársunkat választotta meg. Nevezett lelkésztársunk eddigi élete, ügybuzgalma, sikeres tevékenysége elég biztositékot nyujtanak arra nézve, hogy helyét az egyházmegye és egyházkerület teljes megelégedésére fogja betölteni A szeretet, béke és egyetértés legyenek vezérlői azon a díszes helyen, melyre sokaknak szemei tekintenek, hogy az immár két éves áldástalan küzdelemnek nyoma se maradjon a lelkekben. Gratulálunk.

»Emlékek.« A közelebbről elhunyt *Vass Tamás* marosvásárhelyi lelkész szellemi örökségének egy részét foglalja magában az e czimen hozzánk beküldött verskötet Csinos, hangulatos és tartalmas költemények vannak benne Szives készséggel ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

»Erzsébet királyné emlékezete. Irta és a Bethlen kollégium gyász innepélyén, 1898. szeptember 28-ikán elmondotta *Fogarasi Albert* főgimnáziumi tanár.« Sok közvetlenséggel és tehetséggel megirott emlékbeszéd. Méltóan sorozható az elsők, tehát jelesebbek közé az ismeretes, szom rú alkalomra megirott és elmondott emlékbeszédek sorában.

Nyilvános köszönet Branyicskai Jósika Gábor báró cs. és kir kamarás, országgyülési képviselő szeretetreméltó, kiváló műveltségü leánya: branyicskai Jósika Beáta bárónő és bethleni Bethlen Géza gróf Torda Aranyosvármegye főispánjának, a Lipót-rend lovagjának és nejének kaáli Nagy Bertának tehetséggel és nemes ámbiczióval megáldott derék fia: bethleni Bethlen Balázs gróf cs. és kir. kamarás, a Vaskoronarend lovagja, országgyűlési képviselő esküdtek egymásnak örök hüséget folyó hó 15-én a szamosfalvi ev. ref. templomban.

Ebből az alkalomból ajándékozott Vay Sándorné bárónő egyházközségünknek egy igen értékes kathedrateritőt e felirással: »A ki én bennem hiszen, ha meghal is, él az.« A teritő »J. V. B.« betükből egybealkotott, hétágu koronával ékesített monogrammal van

ellátva, melynek jelentése: Jósika Valéria és Jósika Beata bárónők.

Ugyancsak ez alkalomból ajándékozott a kegyes szivű bárónő egy, szintén értékes úrasztali terítőt is; egyik szögletén a terítőnek: »1897. május 15 «, a másik oldalán: »1899. julius 15.« följegyzések állanak, melyek közül az előbbi Valeria bárónő, jelenleg báró Schilling Frigyesné, az utóbbi Beata bárónő, jelenleg gróf Bethlen Balázsné esküvőjének a napját örökíti meg.

Mind a két házasság-kötésben, valamint a kegyes szivü ajándékozásban az igazi kálvinista erő — és a magyarság történelmében a dicső ősök egy-egy sarjának megújhodását nagy lelki örömmel üdvözlöm s ugy a magam, mint egyházközségem nevében hálás köszönetet mondok a kegyes szivü ajándékozónak, valamint az ifju pároknak egyházközségem iránt tanusitott jóindalatukért. Kisérje és vezérelje útjokat és életöknek minden mozzanatát az igazi, őszinte szeretet, mely Pál apostol szerint „soha el nem fogy", de miként a költő mondja: »mindig nőttön nő, mig le nem alkonyodik.«

Kelt Szamosfalván. 1899. julius 15-én

Muzsnai Miklós
ev ref. lelkész.

Nyilvános nyugtázás.

Maros-ujvári egyházközségünk temploma felépítésének lehetővé tételére minden évben rendezni szokott egy-egy mulatságot. Ez évben julius 16-án történt meg ez a mulatság. Jól sikerült erkölcsileg és anyagilag egyaránt. Szép közönség volt együtt és jó kedvvel mulatott, nagy lépéssel vivén elébb magát az ügyet is várva-várt megvalósulása felé. Ezideig »Templom-alap« czímen 4000 frtunk van, mint gyűjtésem eredménye a maros-ujvári takarékpénztárban elhelyezve, ajánlatban 500 frt áll rendelkezésre, anyagban 2000 frt, így összesen 6500 frt. Ezen mulatság 143 frt 14 krral gyarapitotta a templomépitési tőkét. Bevétel 266 frt 40 kr, kiadás 123 frt 14 kr volt s így maradt a jelzett tiszta haszon.

Ezen tiszta haszonba az alább következő kimutatás szerint a felülfizetők 101 frt 90 krral folytak be. Fogadják nemesczélu adakozásukért hálás köszönetem s áldja mag őket jóságukért az Isten!

Mi szegénységünktől telhetőleg mindent megteszünk a czél megvalósulhatása érdekében. Két esztendő alatt 6600 frtot hozni össze adakozás utján, a mai pénzszük világban dicséretreméltó eredmény! Dicséri nem a gyűjtőt, hanem dicsőiti a nemesszivű adakozókat! Birjuk püspökünk kegyes igéretét is, hogy templomunk felépítésének előmozditására az országos domestikától a 4000 frtnak megfelelő tőkekamat-segélyt kifogja eszközölni. Nem kell hát soká busongnunk kedves jó híveim, hogy templomunk nyakunkba szakad, mert Istennek segítségével, a jó emberek és szeretett főpásztorunk támogatása mellett hiszem, hogy 1900 tavaszán letesszük az új templom alapkővét. Adja Isten! Ez lesz életemnek legszebb pillanata!

Felülfizetéseikért fogadják az egyházközség hálás köszönetét s egyszersmind szolgáljanak nyilványos nyugtázás gyanánt is az alábbi kimutatásban foglaltak.

Felülfizettek: Jovián Miklós (Veresmart) 1 frt, özv. Ajtai Lajosné (M.-Igen) 1 frt, Rosenberger Zsigmond (Deés) 50 kr, Bari György (Újvár) 30 kr, Zágoni Dénes (O-Szilvás) 2 frt, Szekeres János (O-Szilvás) 1 frt, Jónás Izidor (Ujvár) 1 frt, Szathmári Jenő (N-Enyed) 50 kr, Benigni Sámuel (Kolozsvár) 1 frt 50 kr, Bethlen Sándor gróf (M-Gezse) 10 frt, Pogány János (N.-Enyed) 5 frt, Vecsernyés Sándor (Ujvár) 50 kr, N. N. 10 kr, N. N. 50 kr, Sreiner István (Ujvár) 50 kr, özv. Kodra Jánosné (Ujvár) 50 kr, Harmath János (Elekes) 50 kr, Virágh János (Ujvár) 1 frt, Szilágyi Géza (Hari) 2 frt, Thomás József (Ujvár) 5 frt, Jancsó Lajos (Ujvár) 2 frt 50 kr, Fodor György (F.-Ujvár) 1 frt, Kormos Károly (F.-Ujvár) 50 kr, Köblős Ferencz (F.-Ujvár) 3 frt, Bartos Lajos (Hari) 2 frt, Vargha Lajos (Debreczen) 1 frt, N. N. 50 kr, Vargha Sándor (Ujvár) 50 kr, Gáspár János (N.-Enyed) 5 frt, Fülöpi Gábor (M.-Csucs) 2 frt, Hillinger Adolf (Ujvár) 1 frt, Szakáts József (Ujvár) 1 frt, dr. Magyari Károlyné (N.-Enyed) 2 frt, Fritz Pál bánya-tanácsos (Ujvár) 5 frt, Dózsa Emma (N.- Lak) 2 frt, Lentz Alajos (Ujvár) 50 kr, Balogh János mérnök (Ujvár) 2 frt 50 kr, Felix Károly (Ujvár) 5 frt, Gegő Károly (N.-Lak) 5 frt, Böjthe Kálmán (Ujvár) 2 frt 50 kr, Smelczer Vilmos (Ujvár) 1 frt 50 kr, Steiger Zsigmond (Ujvár) 2 frt, Salamon Géza (Ujvár) 50 kr, Borbély János (Ujvár) 1 frt 50 kr, Simina János (Ujvár) 50 kr, Magyari Mihály mérnök (Ujvár) 1 frt, R. L. 2 frt, Beller Károly (Ujvár) 2 frt, Ciccimara R. (Ujvár) 5 frt, Kurta Károly (Ujvár) 1frt, Balázs József 1 frt, Eszéki János 2 frt. Utólagosan Kemény Géza báró 20 frt. Igy a tiszta haszon 163 frt 14 krra emelkedik, a felülfizetésekből pedig 121 frt 90 kr folyt be.

Maros-Ujvárt, 1899. julius 20-án.

Jancsó Lajos
ev. ref. lelkész.

Szeresztői üzenetek.

Kérdezőnek. A mi engem illet, bármely vallást követő szülők gyermekét megkeresztelem, de a születési és keresztelési adatokat az illetékes lelkészi hivatalhoz át nem teszem, hanem nyilvántartás szempontjából egyszerüen anyakönyvelem. Különben is a keresztelés és felekezeti anyakönyvezés ténye a gyermekek vallását illetőleg most már nem irányadó, hanem irányadók az állami anyakönyvek bejegyzései mindaddig, míg a szülő vagy szülők a gyermekek 7 éves koráig vallást nem változtatnak, vagy a gyermek a törvényszabta 18 éves életkort (a nő előbb is, ha férjhez ment) el nem érte, a mikor aztán vallása felett szabadon rendelkezhetik. Az adatok közlése — elismerem — így is helyén lenne, de mivel más vallásu lelkészek eddigelé legalább hozzám ily ügyben át nem irtak, ezt a *szivességet* — saját vallásom iránti tiszteletből, ragaszkodásból, melyek felesketett szolgája vagyok — csak hasonló szívességgel visszonozhatom, t. i. — hallgatással.

P. K. lelkész úrnak. A köszönő sorokat megkaptuk. A következő szám hozni fogja.

Hivatalos rész.

392—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületbe kebelezett *deési* püspöki vizsgálat alatt álló egyházban egy *tanítónői* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Évi 300 frt havi előleges részletekben. 2 Évi 100 frt szállásdíj, évnegyedes előleges részletekben 3. A törvényszabta ötödéves korpótlék.

Kötelességei Egy vagy esetleg két osztálynak minden törvényszabta tantárgyra való tanítása az iskolaszék beosztása szerint. 2. Két osztálynak női munkára való oktatása az iskolaszék utasítása szerint.

Pályázati határnap 1899. augusztus hó 24-ike. Kellőleg felszerelt kérvények a nevezett határnapig alólirott püspöki hivatalhoz Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 1-én

Bartók György dr.
püspök.

520 – 1899. PÁLYÁZAT.

Az erdély ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett *vajda-kamarási* egyházközség *kántortanítói* állására pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, gyümölcsös és veteményes kerttel 2. Kepe- és kanonika-porczió, egyházhatósági becslés szerint 182 frt 50 kr. 3. Készpénzben 217 frt, összen 400 frt.

Pályázati határidő augustus hó 24-ike. Folyamodványok nt. Somkereki Miklós espereshez küldendők Székre (Szolnok-Dobokamegye.)

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 1-én.

Bartók György dr.
püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 32. szám. Kolozsvárt, 1899. Augusztus 10.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Nagyságos Gidófalvy István dr.

kir. közjegyző úrnak

Kolozsvárt.

Kedves István!

Fájdalmam közepette is valódi lelki örömmel olvastam az »Erdélyi Protestáns Lap«-ban nagytiszt. Kenessey Bélának szép czikkét s az Ön felszólítását annak az intézménynek, a Szeretetháznak érdekében, melynek hivatásszerű életbeléptetése s nemes s messzirekiható czéljaira való átadhatása boldogúlt férjemnek utolsó óráiban is szerető gondoskodása tárgyát képezte.

Magam is az élet tapasztalásából tudom, milyen gondterhes egy református papné élete s ha arra gondolok, hogy az isteni megpróbáltatás a családfő elvesztésével az özvegy anyákra a gyermekek felnevelésével még súlyosabb gondokat ró, sohasem tarthatom ezt a fenséges hivatásu intézményt eléggé méltánylandónak, melyet — annyi küzdelem s szorongattatás között s annyiféle magyarázás daczára — b e. férjem kezdeményezett, épített a protestáns papi és tanítói árvák Szeretetházában!

Jól tudom azt is, hogy mi protestánsok anyagiakban szegények vagyunk, de ha a közösen élő szeretet gazdag forrásából csak fillérenként, avagy forintonként is gyümölcsöztetjük a nemes czél adóját, fokról-fokra oda segíthetjük a Szeretetházat, hogy egyre több és több apátlan szegény árva találhatja meg benne az otthont, a nevelést s az *életet!*

Soraimhoz mellékelek egy drb. 100 frtos takarékpénztári részvényt oly czélból, hogy e csekély összeggel egy árva ellátásának alapja vettessék meg; ha Isten még napokat és egészséget rendel számomra, jóakaratú fáradtságomat is felajánlom az ügy érdekében

Végezetül kérem a jó Istent, hogy nyissa meg a sziveket e nemes czélra az egyszerü papilakokban úgy, mint a főúri palotákban, valamint a nagyközönség meleg érdeklődésében és segítse meg Önöket s tegye könnyüvé és sikeressé további nemes munkálkodásukat.*

Borszéken, 1899. aug. 7-én.

Őszinte hívük:

özv. Szász Domokosné.

A Szeretetház ügye.

Abban a »Nyilt levél« ben, a mely az »Erdélyi Protestáns Lap« legutóbbi számának legilletékesebb helyén jelent meg, abban a »Nyilt levél«-ben Szeretetházunkra vonatkozólag egy nem mindennapi ember magasan gondolkozó, nemes lelkének és melegen érző jó szivének mélyen átható megnyilatkozása nyert tiszteletrekötelező kifejezést.

Ezt a »Nyilt level«-et újra, meg újra átolvastam s minden átolvasás magasabbra, meg magasabbra ragadta lelkemet. Van abban a levélben valami, a mit csak érezni, de szóval kimondani nem lehet; van valami, a mi lelki gyönyörrel tölt el, a mi mélyen áthat, mélyen megindít, a mi buzdít, a mi nemes elhatározásra és szent lelkesedésre hevít.

E levél hatása alatt nem tudok megválni attól a gondolattól, attól az elhatározástól, hogy a szegény papiárvák érdekében tegyek valamit én is. Pedig mélyen érzem az írás ama szavainak igazságát: »a lélek kész, de a test erőtelen.

Rég gondolkozom én is a Szeretetház ügyéről, a papiárvák sorsáról, de eredménytelenül; gondolataim ott senyvedtek hatálytalanúl, elrejtve és eltemetve lelkemnek mélyén. Azonban, mint a nap világító fénye s éltető melege csírába szökteti és termékenységre segíti a földbe takart magot úgy, hogyha százannyit nem

* Majdnem lapzártakor kaptuk e levelet, de még elég korán arra, hogy első helyen közölhessük. Bízunk Istenben, hogy a *szeretet*, melyért viaskodunk, meg nem szégyenül. Szerk.

is, de legalább harminczannyit teremjen: úgy az a melegség, a mi a Gidófalvi István dr. szép leveléből kisúgárzik, az a nemes példa, mely követésre buzdít, az a lelkesítő felhívás, melynek minden szava szivünk nemesebb érzelmét érinti: az én tétovázó jóakaratomnak eltemetett magvait is mintegy megtermékenyítette és arra ösztönzött, hogy a papírra tegyem gondolataimat s a Szerkesztő szives engedelméből ismertessem a papiárvák sorsára vonatkozó igénytelen javaslatomat.

Tudom, hogy a Szeretetház ügye és a papiárvák sorsa a legtöbb ember előtt egy és ugyanazonos fogalom. Én azonban e kettő között egy kis különbséget teszek és a kettőt különválasztom.

Tagadhatatlan, hogy a Szeretetház ügye kátyuba rekedett De nem fog ez azért örökre ott veszni, mert lesznek még más nemes lelkü emberbarátok is, kik szép példájuk vonzó fényével bevilágítják az egész országot s áldozatkészségre ragadják a nemesen érző sziveket. Addig azonban, míg ez az áldozatkészség a Szeretetházat magasztos hivatásának betöltésére segíti, addig a szegény árvák gyámolításával nem szabad várni, hanem sietnünk kell azoknak felemelésére, megtartására és védelmezésére. Minden óra, minden nap, melyet e téren mulasztunk, nekünk fájdalmasan keserü szemrehányást, a szegény árváknak pedig nemcsak jelenükre, hanem jövőjükre s egész életükre kiható kárpótolhatatlan veszteséget okoz.

Az árvák gyámolítására irányuló törekvésünkben, szerény felfogásom szerint, legelső kötelességünk az, hogy árvaügyünket fel kell oldozni, ki kell szabadítani a többi testvéregyházkerületek közösségéből, hogy azoktól egészen függetlenül, annál szabadabban, annál gyorsabban és saját viszonyunknak megfelelőbb módon intézhessük összes árvaügyünket.

Ezután külön kell választani, külön kell rendezni a tulajdonképpeni Szeretetház ügyét az árvák ügyétől, éspedig oly módon, hogy a Szeretetház anyagi állapota semminémü befolyást se gyakoroljon az árvák ügyének az állapotára és az árvák anyagi segélyezését a legkisebb mértékben se gátolja. Ebből a czélból a Szeretetház — a mint már tervezve is van — átalakítandó és kiadandó lakásoknak.* Az évenként befolyó házbérből, a szünetnélkül eszközlendő gyűjtésekből, alapítványokból, adakozásokból s más egyéb, jelenleg is meglevő és idefordítható jövedelméből várható összes bevétel külön kezelendő abból a czélból, hogy azzal előbb töröltessék az az adósság, a mi jelenleg a Szeretetházat terheli s mikor az adósság már törűlve van, akkor aztán az összes bevétel fordíttassék a Szeretetház tulajdonképpeni czéljára mindaddig, míg ez a bevétel elég lesz rendeltetésének betöltésére képesíteni. Vagyis oda kell törekedni, hogy a Szeretetház magamagát szabadítsa fel az adósság terhe alól és önmaga segítse fel magát rendeltetésének a betöltésére. Erre azonban annál hosszabb idő kell, minél nagyobb a Szeretetházon a teher és minél nagyobb a berendezés szükséglete.

Ily hosszú ideig azonban a szegény árvák nem várhatnak a gyámolításra. És ha mégis várniok kell, ha még továbbra is éhen és rongyosan, mint koldusgyermekek kénytelenek lesznek szanaszét szórva, keserves nélkülözések közt, szomorú elhagyatottságban tengetniök árva életüket: akkor bizony ezért minket ver meg az Isten. Siessünk azért haladéktalanúl a szegény árvák ügyének a felkarolására. Krisztus maga mondá »a ki ezek közűl egygyel jót teszen, annyi, mintha én velem tenné azt.«

Hogy az árvák gyámolítására irányuló számításunkban ne csalódjunk, bizonyos adatokra van szükségünk. Én ezeket az adatokat hiteles kimutatásokból böngésztem össze.

A mint a Névkönyvünkből látható, egyházkerületünknek a mult évben 177 kiskoru papiárvája volt. Leszámítva ebből az összegből a gyermekkorra eső halandóságot s némely kedvező anyagi viszonyok közt levő árvát: az évenként segélyezendő papiárvák számát kerekszámban 160-ra tehetjük. Vegyük ennek felerészét fél, azaz atyátlan árvának, felerészét pedig egész, azaz szülőtlen árvának és nézzük meg, hogy a legkisebb mértékben mekkora összeg kellene évenként egy fél, egy egész és így összesen 160 árva ellátására, gondozására és taníttatására és nézzük meg, hogy honnan lehetne ezt az összeget előteremteni?

Az atyátlan árvák ellátására nézve is megkülönböztetést kell tennünk a 12 éven alól- és a 12 éven felüllevő árvák ellátása közt Ennélfogva a 80 atyátlan árvának felerészét vegyük 12 éven alólinak, a másik felerészét pedig 12 éven felülinek.

A 12 éven alóllevő félárváknak mindaddig, míg 12 éven alól vannak, nem szükséges az újabbi segélyezés, mivel ezek az árvák a részükre már biztosított 50—50 frt évi segélyből özvegy édes anyjuk oldala mellett megélhetnek és abban a községben, a melyben édes anyjuk lakik, a népiskola hat osztályát is minden nagyobb kiadás nélkül elvégezhetik. Ezek a félárvák az 50 frton felüli segélyre csak 12 éves koruk után és csak akkor szorúlnak rá, a mikor tanulmányaik további folytatása végett édes anyjuk köréből ki kell lépniök. Ekkor számítsunk egy-egy árvának a részére évenként 130 frtot. Ennélfogva egy-egy 12 éven felüli félárvát a meglevő 50 frtján kivül évenként még 80 frttal kell segélyezni

Az egész, vagy szülőtlen árvák ellátására nézve is különbséget kell tennünk a 12 éven alóliak és a 12 éven felüliek közt. Itt is a 80 szülőtlen árvának felerészét vegyük 12 éven alólinak, a másik felerészét pedig 12 éven felülinek.

A 12 éven alóllévő szülőtlen árvának a már meglevő 75 frton kívül még legalább is 45 frtra van szüksége évenként, hogy ebből a 120 frtból az alább előterjesztendő intézkedés folytán valamelyik tisztességes papicsaládnál ruházatot, élelmet, szállást és teljes ellátást találjon.

Ezek a szülőtlen árvák is a 120 frt évi segélyezésen felül csak akkor szorúlnak rá a magasabb segélyezésre, a mikor 12 életévüket betöltötték s tanulmányaik további folytatása végett a népiskolából magasabb intézetbe lépnek. Ekkor ezeket ismét segélyezni kell, mégpedig személyenként a már meglevő 120 forinton felül legalább is 30 frttal, hogy így egy évre egynek-egynek 150 frt illetménye legyen.

* Ilyen terv csak beszéd tárgyát képezte; keresztülvitele nagyon sok költségbe kerülne. Szerk.

A mondottak alapján a 160 papiárva évenkénti segélyezézét a következőleg lehet kimutatni:

40 atyátlan és 12 éven alóllevő árva a részére már biztosított 50 frton felül nem segélyezendő.

40 atyátlan és 12 éven felüllevő árva az 50 frton kívül segélyezendő még évenként 80 frttal, a mi összesen 3200 frt.

40 egész árva a 12 éven alól a már meglevő 75 frton kívül segélyezendő még 45 frttal, a mi összesen 1800 frt.

40 egész árva a 12 éven felül a már meglevő 75 frton kívül segélyezendő még évenként 75 frttal, a mi összesen 3000 frt

Ennélfogva 160 árva újabb szükséglete 8000 frt.

De hát honnan teremtsük elő ezt az összeget? Nem máshonnan, mint a könyörülő szeretetnek és a jótékony áldozatkészségnek abból a kiapadhatatlan szent forrásából, a melyből évszázadok hosszú során keresztül annyi áldás és jótétemény áradott ki protestáns anyaszentegyházunk közhasznú intézményeire. És itt legelső sorban nekünk lelkészeknek kell a szeretet s ent oltárán áldozni; nekünk kell legelsőbben szivünket és erszényünket megnyitnunk. Hiszen itt a mi édes gyermekeinkről, a lelkészikar szegény árváinak a jelenéről és jövőjéről van szó. Adóztassuk meg magunkat, mégpedig ne csak fillérekkel, hanem forintokkal. Hiszen itt nagy a szükség és ide nem fillérek, hanem forintok kellenek. Adóztassuk meg magunkat azzal a törvényesen kimondandó kötelezettséggel, hogy minden lelkész köteles még ezen éven kezdődőleg fizetésének egy százalékát a papiárvák számára fizetni.

Ezt ma már a magunk tulságos megszorítása nélkül is megtehetjük mindnyájan, mert a fizetése 600 frtig mindenikünknek biztosítva van Minél nagyobb áldás, minél nagyobb jótétemény rajtunk, szegény papokon ez a fizetés-javítás, annál nagyobb örömmel és szivesebb készséggel kell ebből a szegény árváknak a javára áldoznunk, a kik sokkal nagyobb szükségben és nyomorban szenvedne mint a minőben mi szenvedtünk eddig. Az Isten segített rajtunk, segítsünk hát mi is az árvákon.

Erdélyi egyházkerületünkben 504 anyaegyház és csaknem ugyanannyi önálló lelkész van. Vegyünk ebből 304 lelkészi állomást 600 frtosnak, 200-at pedig 800 frtosnak. Mindenik lelkésznek tegyük kötelességévé fizetésének egy százalékát évenként a papiárvák számára fizetni. Ezen kívül kötelezzük az egyházközségeket is arra, hogy évenként fizessenek legalább 2 frtot erre a humánus czélra. A közalapból is megkövetelhetnek az árvák egy bizonyos mennyiséget, különösen most, midőn ennek az alapnak az a része, a mi eddig a szegényebb papok felsegítésére szolgált, a papifizetések kiegészítésével csaknem egészen felszabadult. Az »Egyházi Törvények« 259. §-ának az *e*) pontja az árváknak a közalap iránti jogosultságát elég világosan igazolja. Az elősoroltakon kívül ideszámítandók még mindazok az alapítványok, adakozások, stb. a melyek az árvákat jogosan megilletik.

Ilyen számítás mellett a 8000 frt szükségletnek a fedezete a következőkben mutatható ki:

304 lelkész 600 frtos fizetésének 1%-a.	1824 frt.
200 lelkész 800 frtos fizetésének 1%-a.	1600 frt.
504 egyházközségtől à 2 frt	1008 frt.
Van egy 1500 frtos alapítvány, ennek kamatja	75 frt.
Az erdélyi egyházkerület özvegy-árvai alapjának az árvákat illető évi osztaléka mintegy	1000 frt.
Az egyházmegyék özvegy-árva gyámintézeteinek az árvákat illető osztaléka.	1000 frt.
A közalapból évenként	1500 frt.
Összesen.	8007 frt.

Most már az a kérdés, hogy ki kezelje és mi módon értékesítse ezt az összeget? Az a kérdés, hogy a szülőtlen árvák hol találjanak egy kis otthont, egy kis meleg szeretetet, hova hajtsák le szegények árva fejüket? Ki gondozza, ki ruházza, ki élelmezze és ki védelmezze őket?

Ezekre a kérdésekre vonatkozólag azt az elvet kell érvényesiteni, hogy minden egyházmegyének a papsága gondoskodjék a saját árváinak a felügyeletéről. Ebből a czélból minden egyházmegye papsága válaszszon a maga kebeléből 2—3 évre egy három tagból álló *árvaügyi bizottságot.* Ennek a bizottságnak egyik tagja, mint árva atya legyen a bizottság elnöke; a másik két tagja közül pedig az egyik a pénztárosi, a másik a jegyzői tisztet végezze. Ennek a bizottságnak lenne a hivatása és kötelessége, hogy az egyházmegye összes árváiról, a leányokról éppen úgy, mint a fiúkról olyan híven és lelkiismeretesen gondoskodjék, mint a hogy a jó, édes atya az ő szeretett gyermekeiről szokott gondoskodni.

Ez a bizottság az árvákról egy törzskönyvet vezetne, a mely az árváknak összes ügyeit röviden és könnyen áttekinthetően magába foglalná. Ennek a bizottságnak lenne kötelessége a szülőtlen árvák részére az egyházmegye arra alkalmas papicsaládjánál szállást fogadni s azokat ott teljes ellátásra elhelyezni és lelkiismeretes hűséggel felügyelni. Ez a bizottság venné át a közalapból az árvák pénzilletményét is s egyszersmind gondoskodnék az árváknak neveltetéséről, taníttatásáról s jövőjüknek biztosításáról.

Azzal az intézkedéssel, hogy az árvák az egyes papicsaládoknál helyeztezsenek el, nemcsak a felügyelet és gondozás drága költsége takaríttatik meg, hanem egyszersmind a nagyfontosságu czél is eléretik, hogy az egyes árvák a tisztességes családi körökben részesülhetnek abban a jó házinevelésben, a minek az egész életre messze kiható jótékony következményei vannak és a minek hiányát semmi intézeti nevelés ki nem pótolhatja.

Igaz, hogy az árváknak ilyen módon való elhelyezése ellen azt az ellenvetést lehetne felhozni, hogy egy szülőtlen árvának évi illetménye csak 150 forint, ezért az összegért pedig egy árvát ruházni és teljes ellátásban részesíteni nem lehetséges. Hát mikor a tanodába megyen, hogyan tud ebből ruházkodni és egyéb szükséges kiadásokat is fedezni? Ezekre az ellenvetésekre csak annyit mondhatok, hogy itt nem nyerészkedésről, hanem a könyörülő szeretetnek a gyakorlásáról van szó. A tanintézetekben pedig az árvák helyzetükre való tekintetből bizonyára kedvezményekben

részesíttetnek s így olcsón kijöhetnek. Hát a papnéknak és ezek mellett a minden szépre és jóra fogékony úri nőknek egyesületei nem tehetnek-e még igen sokat a szegény árvák anyagi helyzetének a javítására?! Hát a papifizetések százalékából befolyó jövedelem nem fog-e még feljebb emelkedni a fizetések 800 frtig való kiegészítésével?!

De nem tárgyalom tovább már is hosszúra nyúlott javaslatomat és nem bocsátkozom annak további részletezésébe. Azt hiszem, hogy a mondottak után mindenki meggyőződhetik arról, hogy az árváknak ilyen házilag való ellátása és gondozása sokkal olcsóbba kerül, mint az intézeti ellátás és gondozás. És a ki ezt még sem hinné, sziveskedjék megtekinteni az »Erdélyi Protestáns Lap« mult évi 10-ik számában a kolozsvári Szeretetháznak tervbe vett költségelőirányzatát. Ott meg lehet látni, hogy 50 árvának az ellátása és gondozása 10,971 frt 50 krba kerül évenként, nem számítva ide annak a tőkének a kamatját, a mi a Szeretetház épületébe és berendezésébe be lett fektetve.*

Kis Lajos
étfalvi lelkész.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: ***Kádár János dr.***

(Folytatás.)

9. *A tizedjog keletkezése és megszünése.* A tizedjog keletkezését illetőleg kétféle magyarázattal találkozunk az egyházjogi irodalomban. Egyik az ótestamentum, nevezetesen Mózes 3. k. XXVII. r. 30. versére alapitja azt, hol t. i. világos rendelkezés van letéve az iránt, hogy a zsidók mindennemű mezei terményeiknek, gyümölcseiknek és apró barmaiknak tizedrészét a papok eltartására forditsák; a másik rész pedig az ó- és középkori államok gyakorlata szerint államilag megállapitott és az egyház segélyére rendelt adónemnek tekinti. Maguk az egyházi atyák állandóan az ószövetség emlitett rendelkezésére hivatkoznak a 4. és 5. században akkor, midőn a hiveket az egyházi tartozásoknak, nevezetesen a tizednek megfizetésére buzditják, de azért e járulék még e korban csak önkéntes és a jóakarattól függővé tett adománynak tekintetett; csakis a 6. század vége felé (585 ben) fenyegeti egy frankhoni zsinat egyházi átokkal mindazokat, kik a tized fizetését a papok részére megtagadják Kétségtelennek látszik, hogy az ószövetség e rendelkezésének a keresztyén egyházba való átvitele képezi egyik, de nem egyedüli alapját a később általános egyházi adóvá vált tizedjog megalakulásának, hanem határozott befolyása volt e jogositvány keletkezésére a római s általában más ó- sőt középkori állami szervezeteknek is, melyek szerint az adószedés e módja egyedüli és általános vala.

Hogypedig az egyházi adózás ily kötelező formája a keresztyénségnek épen első századaiban, midőn ugyanis az egyház kényszeritő adónemek keresésére utalva sem volt, meghonosodhatott volna, azt a simonia fogalmának akkori megszoritott értelmezése mellett alig gondolhatjuk, hanem sokkal valószinübb a föltevés, hogy igenis maga az állam alapitotta a tizedjogot s annak egyrészét a kiváló fontosságáért támogatandónak ítélt egyháznak adományozta.

E felfogás mellett szól különben a tizedjog fölött hosszú időn keresztül folyt vitatkozás az egyháznagyok és különböző fejedelmek, sőt más hatalmasabb főurak között is, kik idők folytán a tizedjogot az egyháztól vagy egészben megvonták, vagy csak részben hagyták azt meg az egyház élvezetében, a tekintélyesebb jövedelmeket különféle s rendesen az egyház védelmére támasztott igények alapján maguknak tartva fenn. És ezen eljárás ellen eredménytelenül tiltakoztak az egyházi vagyon elidegenithetlenségére támaszkodó pápai ügylevelek is, mert a világi földesurak csakis saját belátásuk szerinti mértékben hagyták a tizedet az egyház rendelkezése alatt, mig jobbágyaik adójának többi részét, mint birtokuk járadékát, saját maguk részére tartották fenn

A tized különben keletkezési alapjához képest földadó jellegű dologi tehernek tekintendő, melynek alapja a földbirtok, melyen örökös s a különböző birtokosokkal meg nem változó teherként feküdt (fundus inhaerens.) Tizedköteles adózó azonban nem a nemes földesúr, hanem a földet müvelő jobbágy, kinek a földesur részére megállapitott szolgáltatásokon kivül ezen terhet is viselnie kellett

Az államok újabbkeletü fölszabaditó és földtehermentesitő törekvése rendjén azonban az egyházi tized sem volt az új adózási rendszerek keretébe beilleszthető s ezért a földesuri dézmával kapcsolatosan általában megváltatott s igy ma már csak történeti jelentőséggel bir az egyházi adók rendszerének tárgyalásában.

10. *A párbér*, vagy ágybér (lectica) nevezete alatt az egyházközségi hivek részéről nyújtandó amaz állandó lelkészi szolgáltatást, egyházközségi adót értjük, mely a házasságra-lépéssel, a családalapitással veszi kezdetét.

A párbér-intézmény eredete az egyházközségek alakulásával csaknem összeesik, bár határozottabb megállapitása s rendes egyházi adóként való szereplése a középkorból ered, midőn ugyanis az egyházközségeknek a papok magasabb képzettségének megkövetelése folytán azok kellő dotációjáról is kellett gondoskodniok. Behozatalát a katholikus egyház a szentirás ama tételével indokolta: „Et dignus est operarius mercede sua

A pátrónusi javadalom, tized- és stóla-jövedelmen kivül Magyarországon is a párbér képezte a papok javadalmának egyik főforrását, miről az is tanuskodik, hogy a XVI-ik század közepén a lelkészek megadóztatásának (hadi contributio) kulcsa épen a párbér-jövedelem volt s ennek alapján rendeltetett el, hogy az ország valamennyi lelkésze minden házasságban élő plebániai tag után egy magyar dénárt fizessen adó fejében.

A párbér alanyára, mértékére és kivetési módozatára nézve precziz egyházjogi szabályok nem létez-

* Szivesen adtunk helyet lelkésztársunk sok körültekintéssel és alapos megfontolással megirott *javaslatának*. Már az a tény, hogy lelkészi karunkat érdekelni *kezdi* (hogy így mondjuk), éspedig tudomásunk szerint hovatovább fokozódó mértékben ez a dolog, — figyelemreméltó, biztató jelenség. Hozzászólásoknak a tért ezután is nyitva tartjuk, de legyen szabad utalnunk e lap 29. számában »Bizottsági javaslat a Szeretetház ügyében« cz. czikkre tett szerkesztői megjegyzésünkre. Szerk.

nek; de annyi már a fennismertetett törvényes intézkedésből is látható, hogy alanya a házasságban élő egyháztag, mert ellenkező esetben a házasságban nem élő hivek részéről élvezett jövedelem is adó alá vettetett volna. Másfelől a szóban forgó adónem magyar nevezete, sőt a megfelelő latin „lecticale," vagy „lectika" elnevezés is arra vall, hogy e szolgáltatás a házassággal van szoros kapcsolatban, tehát nem dologi, azaz a birtokkal összekötött teher, hanem alanya a házasságban élő személy levén, minden kétséget kizárólag személyes teher

A párbér mértéke és régi kivetési módja azonban az, a mi ezen teher személyes jellegének tagadásba vételére inditott sokakat. Addig ugyanis, mig a lelkészek kongruája igen csekély volt, nem okozott nehézséget a párbér kivetésében is fenntartani a személyes jelleg ismérvét, mert az egyéb javadalmakon felül a kongrua kiegészitéséig hiányzó összeg kicsiny levén, annak egyforma mértékben történt kivetése a szegényebb hivek megterhelésével sem járt. Később azonban, midőn a párbér, tehát a házasságban élő hivek részéről borban, búzában, fában vagy pénzben teljesitet szolgálmány emelkedett: nem térhetett ki a párbért megállapitó hatóság (rendesen a kánonika-vizitáció) az elől, hogy a párbér kirovásánál a vagyoni viszonyokat is ne mérlegelje és ennek következménye az, hogy helyenkint általában különböző párbérszolgálmány az akkori állami és társadalmi viszonyokból kifolyólag adófizetésre kötelezett nép (misera plebs) három csoportja szerint különböző mértékben vettetett ki: igy például a telkes jobbágyok (jobbagiones sessionati) a legmagasabb, a házas zsellérek (inguilini domos habentes) kevesebb s a házatlan zsellérek (inguilini domos non habentes) legkevesebb párbér fizetésére kötelezlettek. Tévedés volna azonban ebből a körülményből a párbér dologi természetére vonni következtetést, mert hiszen a zselléreknél, nevezetesen a házatlan zselléreknél nem is lehetett szó dologi teherről, azaz az adó alanya nem lehetétt föld, telek vagy ház, mert olyannal ezek nem birtak, hanem csak a személyi állapot (status personalis). Egy fejlettebb állapota ez az adóteher-kulcs megállapitásának, mely czélszerüségi okokra vezethető vissza, de a párbér-teher személyes jellegét nem érinti.

(Folytatjuk.)

Nehány adat

a polgári házasság folytán szükségessé vált kura-pásztorális-szerü intézkedésekről.*

Annak idejében — ha jól emlékszem — az orbai egyházmegye meglehetős szigoru intézkedéseket tett azon házasokkal szemben követendő eljárásról, kik a polgári házasság mellett az egyházi esketést mellőzik. A pöspöki szék 1898. jun 5-én tartott gyűlése pedig különösen felhivja figyelmét úgy a papságnak, mint a presbiteriumoknak, hogy a keresztelés, esketés körül éles figyelemmel legyenek, ezeknek minden alkalommal leendő igénybevételéről gondoskodjanak s résen álljanak a születendő gyermekek vallására nézve kötendő kölcsönös megegyezésekre is s itt és mindenütt anyaszentegyházunk érdekeinek őrállói legyenek.

Most, ezen püspöki szék határozata alapján minden egyházközség előljárósága a jelen év első feléről jelentést kell tegyen, hogy miféle különösebb esetei voltak és minő célra vezető intézkedéseket tett? Én részemről szükségesnek tartanám, hogy ezen kurapásztorális-szerü esetek — legalább főbb vonásokban — nyilvánosságra hozassanak tájékozás végett. Mikor az adatok begyűlnek a püspöki hivatalhoz, igen érdekes és tanulságos esetek lesznek együtt és helyénvaló lenne, hogy ezekből kölcsönösön mindnyájan tanulhatnánk s az előfordúlható esetekre tájékozást találhatnánk.

Mintegy mútatványképen közlök ez úttal nehány — tudomásomra jött — esetet azon reményben, hogy most, midőn az új állapotoknak még csak kezdetén vagyunk, jövőre — adandó alkalommal — mindnyájan tájékozást és tanúlságost meríthessünk belőle.

Egyik egyházunkban egy ev. ref ifjú polgári házasságot kötött egy távolabbi községbeli gör. kath. nővel. Megelőzőleg az ifjú rendes úton jelentkezett a a papnál s kérte a templomban leendő egyházi kihirdetését. Ily előzmények után az illető lelkész nem is gyanította, hogy az egyházi áldást mellőzzék. Később, midőn megtudta, felhívta az illetőket keresztyéni kötelességeik teljesítésére, a férj azonban azon okot hozta fel, hogy a nő úgy is át akar állani az ev. ref. vallásra s akkor akarják megtenni, de késtek úgy az átállással, mint az esküvel. Jelen év juniusban elsőszülött gyermeküknek meghalt s az apa kérte a harangoztatást. A lelkész presbíteri gyűlést hívott azonnal s a presbíterium atyafiságosan megdorgálva az embert, azt határozta, hogy addig nem harangoztat, sem papjának és tanítójának a temetést addig meg nem engedi, míg az egyházi törvényeknek eleget nem tesznek. A házastársak ott hagyták halottjukat, két tanúval elmentek a paphoz és megesküdtek.

Egy másik helyen, egy csak polgári házasságban levő férfi előállott az urvacsoravevők sorába. Mikor a pap a kenyérrel oda ért, azt kérdezte tőle, megvan-e esküve? A felelet tagadó volt. Szépen kikerűlte s nem adott neki úrvacsorát. Pap is, az illető is ezer kinokat állottak ki, de az eredménye az lett, hogy pár nap alatt megesküdött.

Más alkalommal egy ifjú a szomszédos községből elvett egy nőt. Mikor a lakodalmi menet nagy muzsikaszóval hazaért, megtudta a pap, hogy csak polgári házasok. Rögtön presbíteri gyűlést hivott össze s az örvendező új párt a gyűlés elé idézte. Itt kérdőre vonatván, azt adták okúl, hogy a jegyző azt mondta nekik: nem kell most már az egyházi házasság. A presbiterium azt határozta, hogy három nap alatt menjenek vissza, egyházilag eskűdjenek meg s hozzanak erről az illetékes paptól bizonyítványt. És az ifjak csúf zimankós időben felkerekedtek, elmentek s a presbíteri határozat szerint jártak el.

Talán legnehezebb volt a következő eset. Férjhez megy egy nő egy távolabbi községbeli férfiúhoz. A nőnek már korábban kezében volt a keresztlevél s így a pap ezen az úton — t. i. mikor kiveszi a keresztlevelét — nem vehetett tudomást a kötendő házasságról

* E czikket a főtiszt. püspöki hivatal szíves figyelmébe ajánljuk. Szerk.

s úgy látszik, hogy jelentkezni az ifjak nem akartak. Megtörténik a polgári házasság s a lakodalmas menet nagy múzsikaszóval, szekerekkel éppen a pap kapuja előtt ment el. A lelkész azonnal befogat s utána hajtat a már messze járó lakodalmas menetnek, gondolván, hogy: most vagy soha. A mint utóléri, az új párt kérdőre vonja az úton, hogy miért kerülték el az Isten házát? Himeznek-hámoznak s a végeredménye az lett, hogy a lelkész is a lakodalmas menethez csatlakozott, bementek a legközelebbi útban eső parokhiára s letették a hítet.

Legnehezebbnek mondtam ezt az esetet s valóban az, mert itt a lelkész kitette magát az ő apostoli buzgóságában annak, hogy ott, esetleg palam et publice tagadó választ kap. Nem kapott. Eljárása sikeres volt. Egy igazán nehéz kura-pásztorális eset.

Ezek jutottak nekem tudomásomra s talán ezen esetekből is papjaink, a presbíterek valamit tájékozódhatnak. Az eljárás, a mint láthatni, sokszor kemény, talán túlszigoru, de meg vagyok győződve, hogy azon helyeken ez az eljárás *első és útolsó*. Pro és contra vitatni lehetne talán, de szerintem a fő dolog: *a jó eredmény* s ezen eseteknél az meg volt. Mikor most a félévi adatok begyűlnek, a püspöki hivatal előtt nagy számban lesznek a tanúságosnál tanúságosabb esetek. — Még egyszer ismétlem, hogy nem volna kárba veszett papiros ezeket — tanúság okáért — valami úton-módon tudomásunkra hozni. Mert a polgári házasság első idejében ez mindnyájunkra nézve *napikérdés*.

Csekme Ferencz.

Az egyházmegyékből.

I. Az orbai egyházmegye közgyülése.

Orbai egyházmegyénk folyó évi julius 12-én tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését Kovásznán, kapcsolatban b. e. Szász Domokos püspök gyász-emlékünnepélyével. E közgyülés általános érdekü mozzanatairól kivánom értesiteni e lap olvasóit.

Az Igazgató-tanács 2035—1899. számu leirata alapján azon véleményt adta közgyülésünk, hogy a kerületi közgyülés tartására november hó első hetét tartja legalkalmasabb időszaknak, mert azt megelőzőleg az őszi mezei munkák foglalják el a kerületi közgyülés tagjainak nagy részét, azután pedig az idő kellemetlensége szolgálhat akadályul.

Az esperesi jelentés alapján kimondotta közgyülésünk, hogy b. e. nagyérdemü püspökünknek emlékét jegyzőkönyvében is megörökiti s koszorúváltság czimén 10 frtot küld a Szeretetház részére; kimondotta azt is, hogy új püspökünket feliratban üdvözli.

Két inditványt fogadott el és emelt határozattá közgyülésünk, nevezetesen:

I. Inditvány az erdélyi ev. ref. egyházkerületi »Utasítás« 51. §. e. pontjának módositása iránt.

Tekintettel azon visszás helyzetre, hogy mig a legnépesebb egyházmegyékből is csak négy gondnok, esperes és jegyző tagjai hivatalból az egyházkerületi közgyülésnek: addig a kollegiumok négy gondnoka és *mindenik tanára* hivatalból tagja, a mi az igazság és képviselet elvével homlokegyenest ellenkezik;

tekintettel másfelől arra, hogy a tanárok tömeges megjelenése sulyos terhet ró a kollegiumok — különben is államsegélyre szorult — pénztárára: kimondja az egyházmegyei közgyülés, miszerint inditványt terjeszt az Igazgató-tanács utján az egyházkerületi közgyüléshez az »Utasítás« 51 §. e) pontja eképen módositása iránt: e) minden kollegium részéről *két tanár*, választva a tanári testület által.

II. Inditvány a tanárválasztási szabályzat módositása tárgyában.

Tekintettel arra, hogy a kandidáczió a papválasztásoknál a sok visszaélés miatt eltöröltetett: az egyházkerületi közgyülésre nézve lealázó az, hogy mig a többnyire értelmetlen nép a képesitéssel biró egyének közül lelkészét szabadon választja, addig az egyházkerületi közgyülés tanárválasztási joga kándidáczió által legyen megszorítva: kimondja az egyházmegyei közgyülés, miszerint:

az Igazgató-tanács utján inditványt terjeszt az egyházkerületi közgyüléshez aziránt, hogy az 1881. évi kerületi közgyülés 37 sz. 4. pontja eképen módositassék

a tanárokat az Igazgató-tanács által képesitetteknek talált folyamodók közül az egyházkerületi közgyülés általános szavazattöbbséggel választja.

Mindkét inditvány pártolás és hasonértelmü felirás végett a többi egyházmegyéknek is megküldetik.

A gyászünnepélyen a helybeli és vidéki szép számu hallgatóság előtt Szeremlei Cs. Lajos kir. tanácsos és czófalvi lelkész tartott szivből jövő és szivhez szóló imát. Az emlékbeszédet Bajkó György barátosi ifju lelkésztársunk mondotta Dán. 12. r. 3. verse alapján, szépen kidolgozva és nagy gyakorlottsággal előadva festette Szász Domokos püspök nagyságát, különösön nagy alkotásait. Közben az egyházmegyei énekvezéreinek kara énekelt gyászdalokat.

A gyászünnpély szomorú hatása alatt végezte be közgyülésünk tárgysorozatát.

Notárius.

II. A görgényi egyházmegye közgyűlése.

Egyházmegyénk ez évi rendes tavaszi közgyűlését folyó évi junius 30-án tartotta Szász-Régenben a papi s tanítói kar teljes s a világi tagok igen szép részvételével. A közgyülést megelőzőleg a templomban kegyeletes emlékünnepély tartatott, a közgyülés színén pedig jól előkészített tárgysorozat keretében egyházmegyénk életére fontos kihatásu ünnepély volt.

Délelőtt 9 órakor a templomba gyült össze a papi és tanítói kar, a gondnokok, egyházközségek képviselői, az egyházmegye papnéi sorából díszes koszoru s több érdeklődő férfi és nő, hogy az ezen időre kitüzött gyászünnepélyen részt vegyenek, mely néhai püspökünk, Szász Domokos emlékezetére szenteltetett. Az istenitisztelet a gyülekezet énekével vette kezdetét, azután a tanítói daloskör énekelt megható alkalmi éneket; az imát Tavaszy József esperes, az emlékbeszédet Lénárt József egyházmegyei tanácsbiró, volt esperes tartotta. Ima és beszéd között, valamint a

beszéd után a daloskör énekei tették még meghatóbbá az amugy is emelkedett hangulatu ünnepélyt. Az ima szépségeiről, valamint a klasszikus beszéd tartalmas, szónoki formákban kiváló s mindenek felett a megboldogultat találóan jellemző kitünőségeiről ily rövid tudósítás keretében beszélni nem lehet. Az érdeklődők maguk olvashatják nemsokára, mert lelkes gondnokaink költségén közelebbről meg fognak jelenni nyomtatásban is s akkor közgyűlésünk határozata értelmében a többi egyházmegyéknek s más illetékeseknek is meg fognak küldetni.

A 10 és $^1/_2$ órakor-végződött és kegyeletes s megható ünnepély után az illetékesek átvonultak esperesünk vezetése alatt a szomszédos gyűlésterembe, hol is a dalkar szép éneke után vette kezdetét a közgyűlés, mégpedig az elmult félesztendőnek egyházmegyénk életét érintő eseményeit hiven feltüntető esperesi jelentés felolvasásával, melynek során megható szavakban emlékezik meg esperesünk két nagy veszteségünkről: néhai b. e. Szász Domokos püspök elhunytáról s Putnoky Domokos egyházmegyei főgondnok tragikus haláláról*; azután az újabb s immár örvendetes események tárgyalásával végzi jelentését s teszi meg egyhangulag határozattá emelt javaslatait a következőkben: néhai Szász Domokos püspök emléke jegyzőkönyvben örökittessék meg, arczképe közgyűlési termünk számára megszereztessék; ugyszintén Putnoky Domokos emléke is jegyzőkönyvben örökittessék meg, arczképe megszereztessék s családjának részvétirat küldessék; Szabolcska Mihály volt felfalusi lelkésznek — ki azóta Temesvárra távozott — érdemei jegyzőkönyvbe irassanak; továbbá Bartók György dr. egyházkerületünknek most választott püspöke felíratban üdvözöltessék, úgyszintén Kenessey Béla theol. igazgató-tanár, az új egyházkerületi főjegyző is. Az esperesi jelentés elhangzásával névsor-olvasás és igazolások után a közgyűlés megalakul. Egy új tanító feleskettetik. Ezután a főjegyző olvassa a gondnokválasztásról szóló felsőbb leiratot, minek folytán id. Éltető Albert fő-, Rosnyay Ferencz és Kemény Ákos báró algondnokok a közgyűlés színén a hivatali esküt leteszik. Az új gondnokokat Csekme Ferencz főjegyző üdvözli a gondnoki kötelességeket s az egyházhoz való viszonyukat találóan felölelő igen szép beszédben, melyre a gondnoki kar nevében Rosnyay Ferencz gondnok válaszol.

Olvastatik folytatólag néhai Szász Domokos püspökünk özvegyének köszönő írata egyházmegyénknek a halál alkalmából küldött részvétíratára. Azután az egyházmegyei tanács s közigazgatási bíróság mult félévi működéséről főjegyző jelentése következett; szintén főjegyző olvassa az egyházmegyei tanács jetentését az összes egyházmegyei számadásokról, melynek végeztével főgondnokjelölés s birói választások következtek: Putnoky Domokos halálával megüresedett főgondnoki állásra jelöltetett Rosnyay Ferencz, Kemény Ákos báró és Körössy Albert; tanácsbirónak megválasztatott Teleki Arthur gróf s törvényszéki birónak Ilyés József kir. járásbiró.

Ennek lefolyása után az egyházmegyei papi s tanítófiúk számára alapított ösztöndíjak kiosztása következett, a honnan három papi s három tanítófiú részesült számottevő segítségben. Az indítványok során végre a küküllői egyházmegye javaslatai — a papi nyugdíj-intézet felállítása, az egyházi adózásnak állami alapon való rendezése és az egyházmegyei esperes s főjegyző fizetésének az államsegély terhére 200, illetve 100 frttal való emelése ügyében — tárgyaltattak. Közgyűlésünk az indítványok közül a két elsőt — mivel az egyetemes konvent ezekben már intézkedett — tudomásul vette. a harmadik indítványt Csekme Ferencz főjegyző meleg ajánlata folytán pártolással tette magáévá

A tárgysorozat végére érvén, esperesünk köszönő szavakkal zárta be ezen gazdag tartalmu s szép lefolyásu közgyűlést. Gyűlés végezte után id. Éltető Albert fő- és Kemény Ákos báró algondnokok hívták meg lakomára a közgyűlés tagjait.

Ifj. K. L.

* Putnoky Domokos t. párbaj áldozata lett. Szerk.

Különfélék rovata.

Gyászhir. *E. Kovács Gyula* a kolozsvári orsz. nemzeti színház tagja aug. 2-án életének 61-ik évében Segesvárt meghalt. A Petőfi ünnepélyen szabadég alatt, fedetlen fővel Jókai »Apoteózis«-ét szavalta és e közben napszurást kapott. Az orvosi tudomány nem tudta megmenteni. Ajkán Jókai igéivel, szivében Petőfivel, magyar költőt és művészt szebb halál nem érhetett. Anyaszentegyházunknak egy tagja s az ország legrégibb nemzeti szinházának kiváló tehetségü, klaszszikus hősszinésze hunyt el benne. Holttestét Kolozsvárra hozták s ravatalát a nemzeti szinház udvarán állították fel. Temetése nagy részvét mellett aug. 5-én délután ment végbe. Nyugodjék csendesen!

»Az egyetemi tanulmányozás tárgyi feltételeiről. Értekezés. A kolozsvári m. kir. Ferencz József tudomány-egyetemnek 1899. május 29-én tartott évforduló- és pályadíj-kiosztó ünnepélyén felolvasta *dr. Schneller István* a neveléstan ny. r. tanára, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnak e. i. dekánja«. A tudós tanár, a magyar protestántizmusnak ez egyik jelese értekezésében mélyreható kritika alá veszi egyetemi életünket s kimélet nélkül tárja fel annak hiányait, fogyatkozásait. Sürgeti a reformot s keresi »azon tárgyi feltételeket, a melyek mellett az egyetem sajátos feladatának, az egyetemi tanulmányozásnak meg is felelhet.« Saját tanszékének követelménye szerint a kérdés tárgyalásánál saját karának érdekeit állítja ugyan szemei elé, de ez a megszorítás a kérdésnek általánosabb vonatkozásait nem zárhatja ki, mert a multban a phlisophiai kar volt az egyetem központi és tápláló facultása s jelenben is és a tanszabadság eszméjének megvalósítására első sorban hivatott. Az egyetemi életet és annak hiányait a többi culturintézményekre való kihatásukban, avagy az egyetemnek sajátos szervezetére, természetére gyakorolt hatásában vizsgálja s ennek megfelelőg az orvoslást a *culturintézményeknek,* vagypedig az *egyetemnek* szempontjából eszközölhetőnek tartja. Szíves készséggel ismerjük el, hogy ha dr. Schneller István átalakítást czélzó gondolatai — melyek a reform ér-

dekében szükségesek — valósággá válnának: a magyar egyetemi életnek sokkal üdvösebb eredménye lenne, mint a jelenben Csak helyeselni tudjuk ez alkalommal is a cultusministeriumnak amaz intézkedését, melyre egyszer már rámutattunk és a mely épen az egyetemi élet teljes reformjához egyengeti az utat.

„Erzsébet királyné emlékezetére." Az e czimen hozzánk juttatott kis füzet a *nagyasszony* emlékezetére mult évi szept. 17-én a m.-vásárhelyi ev. ref. kollegium tanári kara, tanuló ifjusága és a leányiskola növendékei által tartott gyászünnepélyről számol be. A mily rövid, tartalmát tekintve épen oly szép és megható a *Bedőházi János* igazgató-tanár gyászbeszéde, melyet a füzetből sok gyönyörüséggel olvastunk el.

A „Protestáns Pap" gyakorlati szakközlöny ez évi 7. száma következő tartalommal jelent meg: »Újkenyéri ima. Egyháközségek háztartása. A keresztyénnek kötelessége az imádkozás. Folyó víz. Mester, én utánad megyek. Jellemképek a bibliából. Aratási urvacsorai beszéd. Halotti ima. Törvények és rendeletek. Irodalom. Egyházi tiszti választások. Papválasztások. Halálozások

A Kolozsvári papi Szeretetház javára a »Kis Tükör« szerkesztősége utján küldöttek a *nemesbikki* (alsó-zempléni e m.) confirmandusok 2 frt 80 krt. Az adakozók névsora a következő: Tóth Eszter 50 kr. Valeri Klára 20 kr. Horváth Magdolna 20 kr, Hatvani Lidia 20 kr, Káloz Regina 15 kr, Gellérfi Zsanét 10 kr, Hajdu Zsuzsánna 20 kr. Mészáros László 25 kr, Mészáros Sándor 20 kr, kapitány János 20 kr, Mátyás Kálmán 20 kr, Balogh Károly 20 kr, Kiss András 20 kr, összesen 2 frt 80 kr. — Fenti összeget a »Kis Tükör« szerkesztője, dr. Kecskeméthi István theol. tanár urtól ideiglenes megörzésre átvettem s ezennel köszönettel nyilvánosan nyugtázom. Kolozsvárt, 1899. julius 31-én. *Pokoly József* theol. tanár.

Hálás köszönet. — Topliczai egyházközségünknek megalakulása első pillanatától máig magas védnöke, kegyes pátrónája báró Kemény Kálmánné, sz Bánffy Polixéna bárónő egyházközségünk támogatásával és erősítésével ez egyház iránti szeretetének és a szívében élő Krisztus buzgó követésének szép és hálára kötelező tettekben többször és több rendben adta megható bizonyságát.

Az élő és elevenítő szeretetnek újabb fényes bizonysága az a drága és eléggé soha meg nem hálálható ajándék, melylyel legközelebb az urasztalt felékesítette.

Kegyes pátrónánk a napokban ugyanis egy fényes társasággal rövid kirándulást téve, egyházközségünket meglátogatta s ez alkalommal tette le az úrasztalra a nála gyakori, de nálunk igen ritka, szép ajándékát: egy ezüst, belül aranyozott úrasztali boros kancsót, értéke 100 frt; egy díszes ezüst, egészen aranyozott, igen szépen kiállított úrasztali pohárt, értéke 65 frt; és egy kenyérosztó tányért, szintén egészen aranyozva, értéke 35 frt. A kancsó fölirata: Báró Kemény Kálmánné 1898. A pohár fölirata: Az o.-topliczai ev. ref. egyháznak ajándékozta a bortartó-kancsóval együtt báró Kemény Kálmánné, sz. báró Bánffy Polixéna 1898. A tányér fölirata: Az o.-topliczai ev ref egyháznak ajándékozta báró Kemény Kálmánné, báró Bánffy Polixéna 1898.

És e reményünket nem kielégitő, de azt messze tulhaladó szép és értékes ajándékát magas védnöknőnk, kegyes pátrónánk e szavakkal adta át: »Az urasztali takarókat csak később adhatom át, mert azokat sajátkezüleg magam készitem s többnemü dolgaim miatt mostanig nem csinálhattam meg.« Halljátok, értitek a szókat? Ime, a világi hatalom birtokában, a társadalmi élet magas fokán álló kegyes nő mily szépen hirdeti szóval és tettel, hogy neki minden világi előnyei mellett egyetlen nyeresége a Krisztus!

Vajjon ehhez és az ehhez hasonló tettekhez fér-e az elismerésnek, a köszönetnek szava?. Nem, mert ez elismerésre nem szorult és a köszönet annak értékét nem emeli. És én mégis midőn példaadás, követés és tettrebuzditás okáért nyilvánosságra hozom, a magam, egyházközségem előljárósága és annak minden tagja nevében hálás köszönetemet fejezem ki, mert jól tudom, hogy mig ilyen szív melege és ilyen lélek ereje melegit, véd és támogat, addig a sötétség birodalma, mely kapunk előtt nyitott szájjal áll, rajtunk diadalmat nem vehet.

A mily nagy és egész a mi szivünknek öröme és a mily igaz a mi hálánk, legyen oly boldog és áldott kegyes pátrónánk élete.

Topliczán, 1899. julius hó 15-én. *Páll Károly* ev. ref. körlelkész

»Los von Rom.« Ez ismeretes jelmondat alatt Ausztriában megindult áttérési mozgalom eredménye folyó évi junius végéig hiteltérdemlő kimutatás szerint következő: Csehországban protestánssá lett 1390 egyén, Alsó-Ausztriában 1023 (Bécsben 934) Morvaországban 167, Steierországban 386, Felső-Ausztriában 60, Karinthiában 58, Sziléziában 12, Salzburgban 70 és Tirolban 41, összesen 3206 egyén

Mennyei osztálysorsjáték. Egy mexikói városnak — Pueblo de los Angelosnak — élelmes plébánosa a plébánia javára osztálysorsjátékot rendezett az elmúlt tavaszszal. A sorsjegyek ára darabonként egy dollár volt s a főnyeremény a *mennyei üdvösség*. Az első huzás eredményét a plébános igy hirdette ki: »Főnyeremény: 480. sz Varkey James lelke megszabadult a tisztitótüztől s a mennyországba jutott. II. nyeremény: 41. sz Sennora Calderon kinjai megkönnyebbültek a tisztitótüzben. III. nyeremény: 762. sz Francisca de Barras purgatoriumi bünhödéséből az úr épen egy hónapot engedett el. A legközelebbi huzás a jövő szombaton lesz a San Salvador-templomban. Főnyeremény: egy a purgatoriumban szenvedő lélek mennyei üdvössége. Sorsjegyek újranyomatásig már csak korlátolt számban kaphatók.« Tagadhatatlanul kényelmes vallás a pápista vallás.

Szerkesztői üzenet.

L. J. lelkész úrnak. A czikket megkaptuk. Köszönjük

Hivatalos rész.

686—1899 KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamenynyi anyakönyvvezető tiszteletes lelkész afiához.

Egy konkrét esetből kifolyólag a nagymélt vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1899. julius hó 26-án 56818. sz a. kelt leirata alapján van szerencsém valamenynyi anyakönyvvezető lelkész afiának tudomására hozni, hogy az anyakönyvi utólagos bejegyzésnek nem a kivonat hátlapján van helye, hanem az a kivonat »Megjegyzés« rovatáha irandó, a mint az az eredeti anyakönyvi tételnél található.

A bejegyzésnek a kivonat hátlapján csak akkor van helye, ha az egy, az utólagos bejegyzésnek miniszteri engedélyezése előtt kelt anyakönyvi kivonatra vezetendő reá, melynek kiállitásakor a bejegyzésről, mint az anyakönyv adatainak egyik kiegészítő részéről, még szó sem volt.

Kolozsvárt, 1899. aug. 5-én.

Bartók György dr.
püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT

II. évfolyam. 33. szám. Kolozsvártt, 1899. Augusztus 17.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A szeretet meg nem szégyenülhet.

Közelebbről Kolozsvárt jártam. Súlyos beteget vittem. A kórházban, hová útam vezetett, sok szenvedő szerencsétlent láttam. Barátaimmal találkozva, ottani egyházunk ügyei felől is tudakozódtam, meg lévén győződve, hogy a szellemi világban minden téren a tulajdonképeni csata a gyúpontokban, a városokban dől el. Bizony, itt is csak égő sebekről, fájdalmas dolgokról hallottam beszélni. De legközvetlenebb hatást Szeretetházunk árvasága gyakorolt reám. Mikor e hét köznap estéjén a nagyszámú, buzgó hívek seregébe léptem ott a Nagy-utcza közepén álló, szép templomban, mintha az ima égberagadó szárnyain enyhület, vigasztalás szállt volna keblembe. Láttam egy pillanatra Szász Domokost, nem a nagy alkotót, nem a nagy gondolkozót, hanem a prófétát, ki fenséges, magasztos érzéseivel is mindnyájunk fölé emelkedett. — Kilépve a templommal összekapcsolt gyönyörű papilakról, egy tágas, parkszerű nagy udvaron állánk meg. Mintegy 15,000 frttal vette meg ezt Szász Domokos, de készséggel beismerem, hogy akkora és ily szép fekvésü terület 30,000 frtot is megér Kolozsvárt. Vajjon mi vezette a boldogultat, mikor kérelmezett, zörgetett, tanácskozott, utazott?... E gyönyörű telken még előttünk, falusiak előtt is fenséges kilátással áll a Szeretetház. Minő gondosság, minő nagy szeretet súgárzik itt elő e szép épület minden legkisebb zugából! A czélszerű felszerelés részben készen van. Szeretetház és felszerelés most már várnak az árvákra. De mintha éreznék, hogy a szeretetben is hatalmas kéz, mely őket idevarázsolta, kihűlt, lehanyatlott*: oly fájdalmas benyomással vannak a szemlélőre, hogy e benyomás súlya alatt csak abban találhatunk vigasztalást, a mi az erő, az élet forrása volt Üdvözítőnknek s megelevenítő eledele volt mindig Krisztus híveinek: ne sírjatok, mert a *szeretet* meg nem szégyenülhet! — Hallottam akkor, mi mindent terveznek a szeretet e nagyszerű, merész alkotásával. Minden egyes szóra fájdalom fogott el, mert akaratlanúl is érzém, akár bérházakká, akár elemi iskolákká alakítsák át: *nem lesz ezekből soha Szeretetház*, mely hirdetné örökidőkre, hogy volt püspökünk *első sorban püspök volt*, a ki e helyen is a tiszta evangeliumi szeretetnek akart maradandó testet alkotni, mely hirdetné hangosan, hogy Erdély szabad bérczei között a tiszta evangeliumi ideálok még nem halványultak el egészen.

* * *

Most azonban örömmel ismerem be, hogy akkor talán kissé sötét szemüvegen néztem az erdélyi jó reformátusok eme szent ügyét. Nagy Károly barátom, kit néhai püspökünk bálványozójának senki sem tartott eddig sem,* egy igaz református és hivatása magaslatán álló theol. tanárhoz méltó elhatározással ír Szeretetházunk érdekében. A szeretetházügyi bizottság, élén nagytehetségű új püspökünkkel, szintén megbízatása magaslatán áll. Számot vet ugyan a nehéz viszonyokkal, de a lényeget megsemmísűlni nem engedi.

Kenessey Béla theol tanár és egyházkerületi főjegyző lelkesítő szózata pedig úgy szól a könyörületes szivekhez, mintegy szép, az életből vett vallásos költemény. Majd Gidófalvy István dr, ezen minden nemes úgy lelkes bajnokának levele és tette ragadja magával legbensőbb valónkat. A helyettes szerkesztő pedig folyton napirenden tartja a kérdést és így erkölcsileg kényszerít a hozzászólásra .** Ezek után én is remélek és bízom legfőképen azon isteni erőben, mely ezen intézetet eddig fejlődni segítette, bízom a tiszta protestáns szeretet amaz ellenállhatatlan hatalmában, mely századokon át uralta e bérczes hazát. Remélem, megértjük mindnyájan, hogy mikor a Szeretetház telkén álló templomunk ellenében az ellentábor túlbuzgó püspöke nem egy, hanem két templomot is akar emeltetni, holott e városrészben a lakosság túlnyomó részben református; mikor Kolozsvár városa a katholikus érdekeket feltűnően dédelgeti; mikor e protestáns fejedelmi város főtere maholnap az ellenfél kezébe kerül (mi a mi keveset bírunk, azt is el akarjuk adni, pedig ez nemcsak pénzügyi kérdés); mikor a vallásegyenlőség dicsőségére egy katholikus templomot a kolozsvári új egyetembe olvasztanak; mikor a protestáns Erdély köz-

* A kéz kihűlt, lehanyatlott, de hittel valljuk, hogy varázsereje itt maradt. Szerk.

* De mindig tisztelte s emlékét tiszteletben tartja ma is. Szerk.

** A szerző, midőn e czikkét írta, még nem olvasta lapunk előző számát. Szerk.

pontjában évenként talán többször is jezsuiták prédikálnak* s tervszerűen vetik ki hálóikat; mikor már minden előkészíttetett, hogy az egyetemi kórház *kegyes* nővérekkel boldogíttassék; mikor az *erdélyi püspök* czím kizárólagosan már engedélyeztetett: azt hiszem, senki sem sajnál nehány forintot, hogy főtábori helyiségünket egy ponton megerősítsük

Büszkén szoktuk emlegetni, hogy Erdély csaknem összes mágnásai reformátusok. Csekély kivétellel *a mi erdélyi országgyűléseinken* foglalnak helyet. Református intézményeink hirdetik az ő és elődeik folytonos áldozatát, vallásos buzgóságát. Én nem tudom elhinni, ha megértik ezen intézet végtelen fontosságát, hogy ne adnának arra a szent oltárra abból egy-egy keveset, miből nekik több adatott, mint más földi halandóknak.** Hiszen katholikus barátaik mindig ott állanak az oltár mellett, valahányszor az őrtoronyban megfújják a vészsípot. Nekünk sem lehet már tulságosan szabadelvüsködni: más is vallja, mi annál inkább hirdessük tetteinkkel is: *a mi vallásunk a legtisztább, legigazabb vallás.*

Tudom én jól, hogy híveink nem igen vannak hozzá szoktatva az adakozáshoz, a szeretet munkájának gyakorlásához. Mi nélkül pedig élő egyházi életet képzelni is alig lehet. De magyarországi testvéreink, némely erdélyi város (pl. Brassó) példájából és saját egyházamban szerzett tapasztalataim útján ki merem mondani: a keresztyén élet emez élő forrásait meg lehet itt is nyitni, csak lelkesűljünk magunk is egyházunkért s legyen rendületlen hítünk a meg nem szégyenítő szeretetben. Kezdetben bizony csak cseppen, de azután meg is csurran, majd tápláló forrássá, végre éltető vizzé válhatik. Csak a magam példáját emlitem. Mikor egyházamba jöttem, keveset tudtak az országos közalap október 31-iki perselyéről. De én felvilágositó, lelkesítő szóval igyekeztem megértetni, tettre buzdítani híveimet. Bizony akadtak zúgolódók is, de én nem szüntem meg lelkesíteni, zörgetni. Ma úgy hiszem, ezen ügy érdekében való adakozást rendes bevett szokásnak tekinthetem. Előbbi kicsiny egyházamban a kolozsvári theologia-alapra 25 véka gabonát gyűjtettem volt össze, mely alkalommal a gazdag lélektani ismereteken kivűl az igaz lelkesedés nem egy megható példájára találtam. *Próbáljuk meg most is paptársaim; ki-ki a hogy jobbnak látja, hátha a szeretet meg nem szégyenül?****

Habár nagy szükség lenne reá, a kerületi gyámintézetet én nem bántanám. Azonban a papok megadóztatását nem tartom méltánytalan dolognak. Jól megmondotta Nagy Károly s a szeretetházügyi bizottság is, miért? Pedig jól tudom, hogy paptársaink egy nagy része feljajdúl erre, mert nem szoktuk meg mi sem, nagy részt szegénységünk miatt, a szeretet munkáit gyakorolni. Mi tagadás! Nem is neveltek erre. És a környezet éltető levegője is más volt eddig, melynek pedig rendkivüli fontosságát míg úgy nem ismerjük, mint egy Drummond, félig idegenek leszünk saját házunkban. A sok tekintetben konvencziónális társadalom megszégyenít lépten-nyomon. Pedig talán nekünk protestáns papoknak egyedüli hivatásunk, hogy a szeretetet hirdessük nemcsak beszédeinkben, hanem életünk- és cselekedeteinkben is. S aztán nincs is miért olyan nagyon féljünk azon nehány forint kiadásától A kiegészitési törvény értelmében fizetéseinkből levonásba lehet vétetni.* Ugy is lesz még több levonandó, a miért újra a miniszteriumhoz kell járulnunk Mi találhatna itt is szivesebb méltánylásra, mint egy ilyen tételnek elfogadása?

Nagy Károly és a szeretetházügyi bizottság is azt hozza javaslatba, hogy a Baldácsi-alap egynegyede e czélra fodíttassék. Vajjon nem lehetne-e ezen alapból még többet is ideszánni? Mindenesetre jó lenne, ha az illetékesek ennek módját ejtenék. Mert ma a szegényebb egyházak kaphatnak tőkesegélyt. A papok nemsokára kiegészitésben részesülnek. Legfennebb egy nehány régebbi papi özvegy-árvára, egy nehány önerőnkön fentartandó egyházra kellene tekintsünk. Különben is mint eddig, most is általában igen kétes és kevés sulylyal bír ezen egyszersmindenkori segélyezés, épen mikor rendezett viszonyok közé kezdenek jutni egyházi hivatalnokaink.

A Nagy Károly által e czélból javasolt, Emke mintájára alakitandó nőegyleteket nem egészen tudnám helyeselni. Pedig a nőegyleteknek barátja vagyok. Mert úgy látom, hogy a nők lehetnek igazán a szeretet prófétái. A mi egyházunk nagy szerepet biztosit a férfiaknak; igen helyes lenne, ha a nőknek is alkalmat adnánk szerető szivük kincsének bemutatására. De ezen, már most tisztán egyháziak árvaháza, nézetem szerint nem képezne elég alapot arra, hogy minden rendü és rangu nőinket egyesithetnők. Mert tudjuk, hogy ma minden intézménynek, ha életképes akar lenni, hóditó, tetszetős szellemi alappal is kell birnia. Márpedig ezen mi czélunk bármily szép, nemes, mégis legközvetlenebbül minket érdekel s zárt voltánál fogva nem mindenkit indit, vagy kötelez feltétlenül tettre. Azonban mindenütt, vagy bár a nagyobb központi helyeken szervezendő általános kálvinista nőegyletek ezen czélt is hathatósan, sikeresen támogathatnák.

Ugyancsak Nagy Károly ajánlotta, a szeretetházügyi bizottság fel is vette javaslatába, hogy az árvaház jótéteménye terjesztessék ki a tanári árvákra is. Nincs kifogásom ellene, noha tudom, hogy a kevésbbé biztositott papiárvák kevesebb perczentje nyer ezen tisztán részükre tervezett intézetben helyet. De bocsánatot kérek, ha megtettük a második lépést, tegyük meg a harmadikat is Ha a tanárok árváinak helyet engedünk, mi okon zárnók be az ajtót református énekvezér-tanitóink előtt is? Ok is az egyház testéhez tartoznak, annak fentartásán munkálnak. Nem mondhatja senki, hogy egyházunk sorsára kevesebb befolyással lennének, mint a tanárok. Ugyis a nagymérvü államositással inog a föld lábaik alatt; inkább menekülni szeretnének az egyház kötelekéből. Nem lenne okos dolog, bár egy lánczszemmel megakasztani a kifelé vágyódókat? Alkotmányjogi okoskodással el

* Apage!... Egyszer is elég; kétszer senki sem kívánja. Szerk.

** Mi is hisszük: adnának, csak zörgessünk és e lap czikkeire figyelmüket felhívjuk. Szoktassuk hozzá őket, hogy egyházi ügyekkel ne csak »a mi erdélyi országgyűléseinken« foglalkozzanak. Szerk.

*** Életrevaló eszme. Szerk.

* A néhai püspöknek tudvalevőleg épen ez volt terve. Szerk.

lehetett őket most is a kerületi közgyülésen utasítani, az egyházmegyei tanácsban képviselve legyenek, hogy az olyan énekvezérek, kik egyszersmind állami és községi iskolai tanitók, ne folyjanak be a kerületi és egyházmegyei képviselő választásokra: de látom, hogy az ilyen határozatokkal csak idegenitjük őket egyházunktól. Pedig egy-egy kevés jog adása sem kárunkra, sem veszedelmünkre nem lenne. Meg lehetne ennek ha tását érezni a jövő nemzedékeken is.

A mit végül Nagy Károly a Szeretetház belső oekonomiájáról mond, szépnek, helyesnek tartom s magam is készségel aláirom. Vajha úgy lenne!

A szeretetházügyi, most már igazgató-tanácsi javaslat értelmében helyeslem, hogy az egyházközségek és kollegiumok hozzá járuljanak fentartásához. Hiszen nagy mértékben fogják ezek is érezni a Szeretetház áldásos hatását, különösen, ha az eredeti tervezet egyik legszebb intenciója minélinkább megvalósul.

A Szeretetház adósságát olcsóbb törlesztőkölcsönné átalakitani igen helyes. Csak nem tudom elhinni, hogy az a telek és épületek együttvéve még 51000 forintnál is kevesebb tényleges értéket képviselnének Kolozsvárt oly élénk forgalmu helyen, noha a bizottságnak már hivatalosan is felülbirált jelentésében kételkedni nem akarok. De legyen szabad megjegyeznem, hogyha az, ami van, nem nyújt elég biztosítékot a kölcsönhöz, álljon jót annyiért, mennyire szükség van, a kerület. Már az ő édes gyermeke. Nem vetheti el. Nem tagadhatja meg.

Magam részéről jövőre az intézetben elemi iskola felállitását óhajtanám, annál is inkább, mert nagyrészt állami segitséggel meglehetne teremteni. Az pedig már nagyon kivánatos egy ilyen intézetnél, hogy növendékeire első fokon maga nyomja rá bélyegét. Igy aztán a felügyelet gyakorlása is intensívebb, hatásosabb, könnyebb.

Azt hiszem, jövőre az egyetemes jelleget is meg kell szüntetnünk. Az eredeti korlát ugyis át van már törve. A többi kerületek — úgy látszik — nem igen fogadják barátságosan. Meg a konventi segély sem követeli feltétlenül az egyetemességet. Ez minket erdélyieket is megillet. Alakitsanak hasonló intézetet a többi kerületek is, a konvent bizonyára nekik is örömmel megadja.

Nem helyeslem azonban az igazgatói intézmény teljes megszüntetését. Én ebben láttam kezdettől fogva legfőbb garanciáját annak, hogy ez az intézet református és igazán szeretetintézet lesz. Mert ma, tisztelet a kivételeknek, oly ritkán lehet világi emberekre találni, kik igazán egyháziasok és egy ilyen intézetet hivatásból, valódi önfeláldozással a *czél felé* vezetnének. Erre csakis hitbuzgó, munkás lelkész képes. Félek, hogy intézetünk a vegyes társadalom által fentartott hasonló intézeteknél nem lesz különb, pedig különbnek szeretném látni.

Szeretetházunkról szeretetből óhajtám elmondani ezeket. Mindig szüntelen vallva, remélve, hogy a szeretet meg nem szégyenülhet.

Lajos János
bögözi lelkész.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: ***Kádár János dr.***

(Folytatás)

A kath. párbér-intézmény más elnevezés alatt bár, de a protestáns egyházaknál is általában honos.

A református anyaszentegyházban például a legrégibb időtől fogva máig ugyanazokkal az egyházközségi jövedelmekkel találkozunk, mint a katholikusoknál. Itt is a pátrónusi javadalom, tized- és kepejárandóság képezi a papi fizetés alapját, melyek közül a két első dologi, azaz a birtokhoz kötött teher, az utóbbi pedig személyes s kétségtelenül a családalapitással kezdődő adó, minek igazolásául az hozható föl, hogy nem egy egykázközség ma is ágyszám, vagy füstszám szerint veti ki kepéjét.

Az egyházi törvényhozás is elismeri a kepeadó személyes természetét s az 1891—92. évi zsinat elé terjesztett törvény-javaslat indokolása világosan reá mutat arra, hogy a református egyházban községenként és vidékenkint változó egyházi adó kiválóan személyes jellegü s alapja a parokhiához való tartozás, ezen belül pedig a családalapitás, tehát a status personalis.

Speciális erdélyi viszonyainkra vonatkozólag a fejedelmi korszakból országos törvény is rendelkezik a kepe-jövedelem biztositásáról, az A. C. I R. 5. czimének első czikke kimondván, hogy a dézma és quarta mellett »az eleitől fogva rendszerint járni szokott jövedelmek« (érti alatta a kepét) el ne vonassanak, hanem csakis a vármegye és esperes egyetértésével változtathassanak meg. Ugyane törvény megjegyzi, hogy ide nem értendők (tehát a kepenevezet alá) »az esztendőkint szokott szegődés által hol többülő, hol kevesbülő fizetések, sem pedig a pátronusok szabad-akaratától függő beneficiumok, hanem csak a rendszerint régtől fogva való parokhiális proventusok.« (Kolozsvári: Egyházjog. 410 lap.)

E törvényből is kitetszik az éles megkülönböztetés, mely a párbért, erdélyi kálvinista elnevezés szerint kepét, mint személyes terhet a pátrónusi beneficiumtól, mint a birtokon fekvő tehertől s a szerződésszerű papbértől, mint tisztán magánjogi követeléstől szétválasztja.

Összegezve a fennebbieket: a párbér jogi természetét úgy határozhatjuk meg, hogy a párbér a parokhiális köteléken alapuló, személyes jellegü (fejadó-szerü) szolgálmány, melynek alanya a házasságban élő, azaz külön háztartást folytató egyháztag.

11. *A közalapi adókról*. Az előbbi §§-okban ismertetett egyházi illetékekkel és adókkal a magyarországi kathólikus egyház tényleg összes szükségleteit fedezi is, mert a rendkívüli építkezések, papi javadalomemelések, vagy tanulmányi czélok nagyobb szükségleteire a vallás- és tanulmányi alap jövedelmeiből kellő segélyezést talál.

A magyarországi vallásalap az 1733. évben III. Károly király által a kath. egyházi szükségletek fedezésére alapíttatott oly formán, hogy ahhoz évenként 16,000 frtnyi javadalmazással a állampénztár járult, tehát tulajdonképen állami alapítványt képez, melyből a felekezetek közötti egyenlőség és viszonosság elveinél

fogva az összes bevett vallásfelekezetek segélyezendők volnának Igaz ugyan, hogy ezen alap mostani, több mint 45 millió forint értékü vagyona nemcsak épen a jelzett államsegélyből, hanem az 1783 ban feloszlatott szerzetrendek vagyonából, a főpapság »várerődítés« czimű járulékából és később e járulák megváltásául beszolgáltatott 3 millió forintnyi dézmakárpótlási tőkéből keletkezett és talán épen ezen kath. jellegű járulékok többsége miatt nem tétetik kérdésessé magának az egész alapnak felekezeti jellege

A tanulmányi alap az 1780-ban feloszlatott jezsuitarend vagyonából keletkezett, melyből csak a nagyszombati társház birtokai rendeltettek a budapesti egyetem javára. Később még más feloszlatott szerzetrendeknek és a Máriáról nevezett *testvérület*eknek vagyona is ezen alaphoz csatoltatott, mely mostani 10—12 millió frtnyi tőkéjének jövedelmét tisztán kath. felekezeti iskolai czélokra fordítja.

A magyarországi protestáns egyházak ilynemű alapokkal nem rendelkezvén, rendkivüli és nagyobb összegü szükségleteik fedezésében is kizárólag saját vagyonukra, illetőleg híveik segítségére: a közmondásossá vált protestáns áldozatkészségre voltak útalva az alkotmányos korszak bekövetkeztéig, mely időtől kezdve azonban — az 1848. évi 20. tczikkben elvileg kimondott egyenlőség alapján — a protestáns felekezetek részére is rendszeres évi államsegélyi összegek tétetnek folyóvá, éspedig a legutóbbi évek óta évről-évre emelkedő összegekben.

Az államsegélyi összegek azonban már az állam folytonosan emelkedő és hosszú időn át csak hitelműveletek útján kielégíthetett költségvetési szükségletei okán sem lehetettek oly mérvüek, hogy a hazában minden téren megindult előrehaladásban elmaradni legkevésbé sem akaró prot. egyház szükségleteinek teljes fedezésére alapot nyujtottak volna s ezért a kálvinista egyház 1881-iki debreczeni zsinata a kath. vallásalaphoz hasonló rendeltetésü »ev. ref. országos közalap« létesítését határozta el, mely azóta megerősödvén, tőkevagyonának az összes évi bevételek 25%-ával való gyarapítása mellett is ma már kőzel évi 100,000 frtnyi segélyösszeggel szolgálja a református egyházak czéljait. Ezen alap tőkéje 1898 végén az egy millió frtot meghaladta.

A magyar országos református közalaphoz minden ref. családfő köteles vagyoni körülményeire, illetőleg állami adójára, vagy az annak alapjául szolgáló összes évi jövedelmeire tekintettel megállapított osztályok szerint eső bizonyos évi járulékot fizetni, melynek legkisebb összege 10 kr, legmagasabb összege pedig 50 frt. Az évi járulékok megállapítása osztálybasorozás által történik, mely czélból 16 osztály van megállapítva 50 frttól 10 krig alászálló járulékokkal és e határokon belül a tulajdonképeni adókulcs: az évi bruttó jövedelem $^1/_{1000}$-ed része ($1^0/_{00}$.).

E jövedelmi forráson kívül még kegyes alapítványok, végrendeleti hagyományok s a reformáczió emlékünnepélyén (minden év október utolsó vasárnapja) befolyó persely pénzek is gyarapítják a közalap tőke-vagyonát, sőt az állam által 1895 óta adott évi 100.000 frtos dotáczióval is növekedett az alap.

A mint a fentiekből látható: az egyházi közalapi adó ismét elüt az egyházban eddig szokásos adónemektől, t i. a már megszünt tizedtől és a most is érvényben álló párbér-, vagy kepe-adótól, a mennyiben a tizednél a földbirtok, a párbérnél a házasságban élő egyháztag, emitt meg az egyházhoz tartozó családfő jövedelme képezi az adó-alapot.

A közalapi adó tehát inkább államias, modern jövedelmi adónak, éspedig bizonyos tekintetben progressiv adónak tekinthető, mely mérsékelt kulcsának alkalmazásánál főtekintettel a jövedelemre néz s oly adóbevételt eredményez, melynél inkább szembetünik a szegényebb egyházak segélyezésére vonatkozó közegyházi és humanitarius czél, mint a saját egyházi czélok elérhetésének, vagy épen a saját valláserkölcsi szükségletek kielégithetésének közvetlenebb czélja; míg pl. a párbérnél az adófizetés alapja az egyház által megszentelt családi élet lévén: általános igazoltságát épen a magasabb erkölcsi motivumban s a házas élet minden változásaiban, gyakran igényelt egyházi segédkezés használatában leli, minélfogva egyenetlensége s az adó fogalmához kötött alap követelményeknek nem épen mindenben megfelelő volta ez által nyer némi ellensúlyozást.

Végül ha megemlítjük, hogy a magyarországi ágostai hitv. evangelikusok 1891-ben kezdődött zsinata hasonló közalap létesítését vette tervbe: nagyjában megismerkedtünk mindazon adórendszerekkel, melyeknek alkalmazása mellett Magyarország anyaszentegyházai szükségleteiket fedezni s ezáltal nagyfontosságú feladataikat több-kevesebb eredménynyel megvalósítani törekszenek.

(Vége következik.)

Az erdővidéki egyházmegyéből.

Erdővidéki ev. ref. egyházmegyénk jun. 26-án* tartotta meg rendes közgyűlését Nagy-Baczonban. E gyűlés a kegyelet magasztos ünnepe volt. Erdély nagy nevű püspökének, Szász Domokosnak e napon tartott egyházmegyei végtisztességtételére számosan jelentek meg ez egyházközségünkben, hogy a nagy férfiú emlékét a kegyelet igaz érzéseivel ujítsuk fel lelkünkben s tanuljunk példáján lelkesülni anyaszentegyházunk, édes magyar hazánk javára, boldogítására

A gyűlés rövid elnöki megnyitóval kezdődött, mely felhívta a közgyűlés tagjait s a közgyűlésen megjelent érdeklődőket az istenházába való menésre, hogy egyházmegyeileg rójuk le a végtisztesség adóját b. e. püspökünk emlékének. A díszes községház nagytermében indult meg a gyászoló közönség a papsággal élén s a harangok zúgása közben érkezett a templomba Ott láttuk Zathureczky Gyula fő-, és Bedő József algondnokainkat is, kik egyházmegyénk mindennemű ügyeiben, úgy örömében, mint bánatában osztoznak, kik szívvel, lélekkel szolgálják egyházmegyénk, anyaszentegyházunk magas rendű érdekeit. Ott láttuk Benedek Eleket is, a székely nép büszkeségét, a kitünő magyar írót. Számosan jelentek meg a vidékről; Nagy-Baczon pedig külsőleg is kifejezést adott a gyász és veszteség nagyságának, mert a munkaidő daczára a tágas templomot megtöltötte egészen a hivők serege.

* Tárgyhalmaz miatt késett. Szerk.

A gyászének elhangzása után Czell Ignácz bölöni lelkész lépett a szószékre, hol alkalmi ima után Ján. 13. r 15. verse alapján mondotta el szónoki beszédét, kifejtvén abban a dicsőültnek el nem évülő. örökkétartó érdemeit nagyszerű alkotásaiban, a melyeket két magasztos eszme ápolása által hozhatott létre az igaz vallásosságnak és hazafiasságnak törhetlen, soha nem lankadó szolgálata által.

A közgyűlés — mely munkálkodását tovább folytatta istentisztelet után — jegyzőkönyvileg elismerését nyilvánitotta Czell Ignácznak az emlékbeszéd tartásáért.

Tárgysorozat rendén következett az esperes beszámolója az 1898. év vizsgálatáról, mely úgy általánosságban, mint részleteiben egyházmegyénk egyházközségeinek úgy vagyoni, mint vallás-erkölcsi téren való fejlődését, haladását konstatálja. Felekezeti iskoláink ügye az, mely kivánni valót hagy fenn s ezeknek gyökeres, alapos gyógyításáról a közgyűlés gondoskodott is. Az egyházközségek építkezése, kegyadományok, magtárak, kepeváltsági alapok tényleges állapota és népingás adatai voltak beszámolójának legfőbb adatai. A közgyűlés elismerését nem tagadhatta meg a buzgó, lelkiismeretes munkálkodásért, mit jegyzőkönyvileg is elismert esperesünkkel szemben.

Ezután főjegyző terjesztette elő jelentését az egyházmegyei tanács működéséről, melyből megtudtuk, hogy 1898. nov. 22-től 8 tanácsülésben 72 ügy felett intézkedett az egyházmegyei tanács, hogy ezen kivül tartott egyházmegyénk 1 köztörvényszéki, 1 közig. birósági, 1 gyámint. ellenőrző-bizottsági. 2 közalapkezelő-bizottsági ülést.

Tanügyelőadó jelentését az őszi közgyűlésre kellett halasztani, mivel az iskolai ellenőrzési jegyzőkönyveket az illetékes közegek még nem küldötték be.

Egyházmegyei papi testületünk egyik nesztora, száraz-ajtai lelkésztársunk Benkő Gergely, ki ez évben 50. lelkipásztori évét tölti be, ki nemcsak egyházközsége buzgó vezetésében, de az egyházmegye hivatalnokai között is dicsőséggel végezte a rá bizott munkát, 28 éves egyházmegyei közügyigazgatói állásáról lemond s buzgó szolgálatainak elismerését jegyzőkönyvileg örökiti meg közgyülésünk. Ezzel kapcsolatosan a már előre tárgysorozatba felvett közügyigazgatói állásra a választás közgyülésünk által elrendeltetvén, Kovács József m.-hermányi lelkész egyhangulag közügyigazgatónak választatott, ki megköszönve a bizalom ez egyhangú megnyilatkozását, a választást elfogadja s igéri, hogy legjobb tehetsége szerint fogja szolgálni egyházmegyénk ügyét, előhaladását.

A megállapított tárgysorozat ki levén merítve, indítványok következtek, melyekről meg kell emlékeznem.

Id. Gáspár István köpeczi kántor-tanító 60 éves néptanítói munkálkodásra tekinthet vissza, melyből 10 évet más egyházközségben, de 50 évet Köpecz egyházközségünkben munkálkodott s még ma is az öreg testben ifjú lélek, a munkára erős akarat nyilatkozik. Közgyűlésünk az ily hosszú, fáradtságos és küzdelmes néptanítói munkálkodás elismeréseül nemcsak jegyzőkönyvi méltánylást és pár szóban papirra tett üdvözletet óhajt, hanem határozatilag kimondotta, hogy míg egyfelől e közgyűlésből elismerőleg méltányoljuk nevezett énekvezér-tanítónak hosszas és derék szolgálatait és *felsőbb kitüntetésre* melegen ajánlja, úgy másfelől az egyhásközség előljárósága felhivandó, hogy e hosszas szolgálati idő érdemének méltatása szempontjából tegye meg az egyházközség kebelében tervezett ünnepély megtartására a kellő előleges intézkedéseket, hogy ebben ne csak az egyházközség tagjai, hanem az egyházmegye s maga az érdemeket méltányolni és elismerni tudó társadalom is részt vehessen.

Inditványok során jött elő a baróthi áll. polg. iskolánál az igazgatói állásnak eddig szokatlan és páratlanul álló hirdetése, mely az igazgatói állásra kizárólag olyannak folyamodását engedélyezi, a ki »csak róm. kath.« E pályázati hirdetés felett — tekintettel alkotmányos jogainkra s a bevett vallásfelekezetek közötti egyenjoguságra — közgyűlésünk, a midőn mély sajnálatának ad kifejezést, — tekintet nélkül Baróth vidékének tulnymó prot. lakosságára — ugyanakkor határozatilag kimondotta, hogy e pályázati hirdetmény visszavonása érdekében felir az egyházkerület Ig.-tanácsához s ezen uton kérni fogja a vallás- és közoktatásügyi minisztert e pályázati hirdetmény visszavonására, illetve új pályázat hirdetésére. Igen, mert e felekezeti jelleget magán nem bordó állami intézet nem involválhatja, hogy igazgatója róm. kath, reformatus, avagy izraelita legyen!

Inditványoztatott, hogy egyházmegyénk népessége, miután az felül van a 12000 lelken, éljen jogával s kérje egy harmadik egyházmegyei képviselő választásának megengedését, illetve elrendelését az Ig.-tanácstól.

Füle egyházközségünk elhanyagolt iskolaügye előbbvitele érdekében történt felszólalás s útasítva lett az egyházközség előljárósága, hogy az egyházmegyei tanácshoz beadott kérés alapján egy harmadik tanítói állás államsegélyen való kieszközléséért folyamodjék a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

Még van egy, miről meg kell emlékeznem. Főjegyző általános figyelem között olvassa fel a „Zvingli-alap"-ról az egyházmegyei tanács által már előzetesen elfogadott »Alapító level«-et, mely következő:

»Alapító levél.

Neveinket alólírtak, mint az erdővidéki ev. ref. egyházmegye ezidőszerinti előljárói, a Nagy-Baczonban 1884. májusában tartott »Zvingli« ünnepély alkalmából a nagy reformátor 400-ik születési emlékére »Zvingli-alap« czímén megindított gyüjtés eredményét, mely a mai napig kamatozott s takarékpénztárilag kezeltetett: 220 frtot, irva is kétszázhusz frtot tételményezünk le az ezidőszerint Kolozsvárt levő ev ref. theol. fakultás javára, illetve kezelése alá azon meghatározott czéllal, hogy ezen alap évi kamatja a kappeli csata évfordulóján, okt. 31-én, mely a reformatio emlékünnepével összeesik, egy szegény, de kitűnő, jó magaviseletű theologusnak kiadassék. Az alap kezelésével, mely elkölthetetlen, a theol. fakultás, illetve ennek pénzeit kezelő erdélyi ev. ref. egyházkerület pénztára bizatik meg.

Megjegyezni kívánjuk, miszerint ezen alap Révay Pál, (jelenleg sepsi-szent-györgyi) akkor nagy-baczoni ev. ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző gyújtóhatású beszédének eredménye, ki ez alkalommal mondott egy-

házi beszédét, »A vesztett harczok térein« ki is nyomatta s abból befolyó tiszta jövedelem szintén az alap növeléséhez csatoltatott. Ezen alaphoz adakoztak:

Zathureczky Gyula 50 frt, Bartha Sándor 5 frt, Hajós Béla dr. 5 frt, Kelemen Lajos 5 frt, Antos József 3 frt, Bartha Károly 2 frt, Bartha János 2 frt, Barabás Elek 5 frt, többen 1—1 frtot és 50—50 krt, mely összegből begyűlt 48 frt 40 kr s így az egész összeg 125 frt 40 krt tesz, mely összeg kamatozott és növekedett ez időig, a fennmegjelölt mennyiségben.

Ezen alapító levelünket az előre meghatározott módon és alatt írt időben elkészítve, kiállítottuk, azt szokott hivatalos pecséteinkkel és névaláírásainkkal megerősítjük.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye tanácsának Baróthon, 1899. május 17-én tartott üléséből.

Ezen alapító levél az erdővidéki egyházmegyének Nagy-Baczonban, 1899. jun. 26-án tartott ülésében felolvastatván, a közgyűlési jegyzőkönyv 12. száma alatt mindenekben elfogadtatott és aláíratott. Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye képviseleti közgyűlésének Nagy-Baczonban, 1899. jun. 26-án tartott üléséből.

A gondnoki kar nevében:

Zathureczky Gyula főgondnok. *Zathureczky József* főgondnok.

Bedő József algondnok.

Az egyházmegye hivatalnokai:

Lőrincz Gyula főjegyző. *Kövér András* esperes.«

Az alapító levél teljes szövegében megmondja az alap keletkezését, megmondja a kezelést, a czélt, melyre ez alap kamatja hivatva van. Még csak annyit, hogy ez alapító levél négy példányban kiállíttatván, illetékes helyre, az Igazgató-tanácshoz rövid időn fel fog küldetni.

Ez egyházmegyei közgyűlésünk képe rövid vonásokban. Egyházmegyénk a békés munkálkodás, a fejlődés útján halad, mert ha e közgyűlés a kegyelet érzésének, a néhai nagy püspök kiváló érdemeinek elismerésére, emlékére szenteltetett is első sorban, a vesztesség nagysága felett kételkedő lelkünket megnyugtatja az az igazi tudat, hogy egyházkerületünk feltétlen haladni, fejlődni fog, mert a méltók között a legméltóbbat találtuk meg, ki a néhai nagynak örökébe lépett — Bartók György dr. püspök személyében.

Lőrincz Gyula,
főjegyző.

Irodalom.

»Bibliaismertetés Palesztina földrajzával. Középiskolák, polgári és felsőbb leányiskolák használatára irta *Thomay József* ágost. hitv. evang. lelkész. Szeged. Ára keményen kötve 60 kr.« Szerző az „Előszó“-ban így ír: »Ezen tankönyvem megirásánál az a czél lebegett szemem előtt, hogy polgári, közép- és felsőbb leányiskolába járó tanulóinkat úgy ismertessük meg a Bibliával s ezen evangeliumi parancsnak: (János V. 39.) »Tudakozzátok az irásokat .« a teljesítésében úgy gyakoroljuk őket, hogy a szó valódi értelmében keresztényekké, vagyis a reformatio által eredeti tisztaságára és apostoli egyszerüségére visszavezetett keresztény anyaszentegyház híveivé, szóval evangelikus keresztényekké legyenek stb « A czél ellen — melynek elérését szerző maga elé tűzte — kifogásunk természetesen nem lehet, de talán helyesebben jár el, ha munkáját a czímben olvasható megszorítással a protestáns keresztyén anyaszentegyház növendékei számára irja. Azt tartjuk, hogy a hol lehet, az egységet s illetőleg az összetartozandóságot mindig dokumentálnunk kell. E követelmény olyan, hogy indokolása a jelen esetben szükségtelen, mert a lehetőségnek bibliaismertetésnél alsóbb fokon akadálya csak akkor van, ha saját magunk úgy akarjuk. A mi a felosztást és tárgyalást illeti: szerző a már eléggé megszokott nyomokon halad. Az utóbbinál azonban — őszintén szólva — több tömörséget, a tartalomnak élesebb és színesebb kidomborítását látjuk vala szívesen, hogy az elmét és lelket együtt és egyaránt foglalkoztassa, mert »alkalmas bibliai« mondatok idézése — mint szerző mondja és teszi — »s a szív nemesítésére, a vallásos érzület és hitélet ápolására s a felekezeti öntudat felébresztésére és megszilárdítására buzditó« tanulságok közbeszurása még csak segédeszközei a czélnak és mint ilyenek is elvesznek, ha előbb a tartalom az elme és a lélek hármoniájában már fel nem olvadhatott. A mondottak után sem vitatjuk, hogy szerző munkája minden becs nélkül lenne: mi — tekintve a kitűzött czélt — a sikert nem reméljük.

»Vass Tamás marosvásárhelyi ref. lelkész emlékezete. 1839—1899 Kiadja: *Tóthfalusi József* ref. lelkész Maros-Vásárhelyt.« A kis füzet tartalma — mint czime is mutatja — közelebbről elhunyt jeles lelkésztársunk emlékét örökiti meg. Tartalma: az elhunyt életrajza; ima, a halottas háznál elmondta Ugray Gyula marosvásárhelyi segéd-lelkész; ima, a várbeli nagytemplomban elmondta *Bartók György dr.* egyházkerületünk püspöke; gyászbeszéd, a várbeli nagytemplomban tartotta Tóthfalusi József maroshásárhelyi lelkész; bucsuztató beszéd, a sirnál tartotta Ravasz János ny.-szeredai lelkész, a marosi egyházmegye esperese. A füzet ára 40 kr. *Megrendelhető Tóthfalusi József lelkésznél Marosvásárhelyt.* A tiszta jövedelem a megboldodult síremlékének felállítására fordittatik. Felülfizetések köszönettel vétetnek s nyilvánosan nyugtáztatnak A kegyelet és emlékezet adójának lerovása a jelen esetben első sorban nekünk, lelkészeknek kötelességünk. Ne késsünk! Fizessük meg ez adót úgy is, hogy anyagi helyzetünktől telhetőleg küldjük el adományainkat a felállíttani tervezett síremlékre. Reméljük, hogy kérésünk meghallgattatásra talál s nem csak lelkésztársaink, hanem e lap minden olvasója járulni fognak több-kevesebb összeggel a kegyelet és emlékezet szép czéljának megvalósításához *M. L.*

Különfélék rovata.

Gyászhir. Mezőcsávási *Székely Sámuel*, a b.-besenyői ev. ref. egyházközség nagymunkásságu lelkésze életének 66-ik, boldog házasságának 35-ik és lelkészkedésének 36-ik évében folyó hónap 8-án meghalt. Áldás emlékén!

A »Magyar Protestáns Irodalmi Társaság« folyó évi gyűléseit szept. 20-án Debreczenben tartja meg. A gyűlések tárgysorozata: I. Istentisztelet d. e. 8 órakor a nagytemplomban: Imádkozik *Gyurátz* Ferencz püspök, prédikál *Petri* Elek theol. tanár. Ugyanakkor adakozás a társaság »Károli-alap«-jára, vallásos népiratkák kiadására. II. Nagygyűlés d. e. $^1/_2$10 órakor a kollegium dísztermében: 1. Elnöki megnyitó *Gurátz* Ferencz püspök, társasági elnök. 2. A Társaság üdvözlése a felkért diszelnökök által, éspedig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület részéről *Kiss* Áron püspök által; Debreczen sz. kir. város a debreczeni ev. ref egyházközség és kollegium részéről *Simonffy* Imre kir. tanácsos, polgármester és főgondnok által. Válaszol

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi m kir. miniszter, a Társaság másodelnöke. 3. Titkári jelentés. *Szőts* Farkas a Társaság titkára. 4 Felolvasás: »A reformáczió és a magyar nemzeti szellem egymásra való hatása.« *Balogh* Ferencz theol. tanár. 5. Költemények *Szabolcska* Mihály temesvári lelkész 6. Elnöki zárszó. *Hegedüs* Sándor másodelnök. III. Tagok közgyűlése ugyancsak a kollegium dísztermében d. e. ½12 órakor: 1. Számvizsgálat. Költségvetés. 2. Jelentés az 1899. évi kiadványokról. 3. Elszámolás a »Koszorú« és »Házi Kincstár« 1899. évi forgalmáról. 4. Az elhunyt választmányi tagok (1 fővárosi, 3 vidéki) helyeinek betöltése. 5. Folyó ügyek, jelentések. 6. Esetleges indítványok. — A társaság tagjainak elszállásolásáról a debreczeni rendező-bizottság gondoskodik. A kik a gyűléseken megjelenni akarnak, szept. 10-ig a bizottság elnökénél: *Oláh* Károly városi tanácsosnál (városháza) jelentkezzenek s arról is nyilatkozzanak, hogy kívánják e az elszállásolásukról való gondoskodást? A társulati tagok részére az elnökség közbenjárására a m. kir. kereskedelmi miniszterium a M. Á. V. vonalain kedvezményes jegyeket engedélyezett. A jegyek gyorsvonatokra is érvényesek Igazolványokért Debreczenben a püspöki irodához kell fordulni. Szept. 19-én este ½8 órakor az »Angol királynő« helyiségében ismerkedő társasvacsora lesz. Étkezés á la carte, saját költségen. Szept. 20-án a közgyülés után ½2 órakor a vendéglátó házigazdák társasebédet adnak az »Arany bika« szálloda dísztermében. Az ebédjegyek *Vecsey* Imre tanácsos, tb. főjegyzőnél, a debreczeni rendező-bizottság jegyzőjénél (városháza) vehetők át. Ebéd után Debreczen nevezetességeinek megtekintése. Este 6 órától ½8 óráig katonai térzene a 39. cs. és kir. gyalogezred zenekara által a nagyerdei parkban. 8 órakor a debreczeni összes dalegyletek hangversenye a nagyerdei vigadó termében. Ezután táncz. Belépődij 1 korona. A tiszta jövedelem a »Károli alap« javára fordittatik.

Az istvánházi ev. ref. egyházközség templomának kijavitása és a m.-czintosi l.-egyház részére szerzendő harang javára Maros-Ludason aug. 19-én zártkörü tánczmulatságot rendeznek. Védnökök: Bethlen Sándor gr. és Kemény Pál br. Tiszteletbeli elnökök: Ajtay Géza, Bedőházi Pál, Csontos István, Fosztó László, Géczi Béla, Pávai Vajna Elek, Pásztor Sándor, Szász Ferencz, Szász István, Tiboldi Dénes, Végh János, Zöld Albert. Rendező-bizottság: Ujváry István ev. ref. lelkész, Bignio Béla dr. stb.

Értesités. Azon volt osztályos társainkat, a kik Nagy-Enyeden, 1889. aug. 28. és következő napjain velünk együtt tették le a papi vizsgát, ezennel értesitjük, hogy megállapodásunk értelmében folyó *évi aug. hó 31-én* ugyanott tizéves találkozót tartunk. Barátilag felkérjük mindeniket, hogy a jelzett helyen és időben szíveskedjék megjelenni s elhatározásáról alulirottak egyikét előre tudatni. *Vajda* Ferencz szászlónai ev. ref. pap. *Bartha* Lajos gyéresi ev. ref. pap.

Kérelem. A győri ev. ref. egyházközség előljáróságának utasitása folytán tisztelettel kérem azon lelkésztestvéreimet, illetve mindazokat, a kik a nevezett egyházközség templomépitési czéljából mult évben kibocsátott gyűjtő-iveket mindeddig nem küldötték vissza, hogy — habár üresen is — folyó 1899 évi deczember hó 31. napjáig visszaküldeni kegyeskedjenek, mert a számozott és beiktatott ivek nélkül minden irányban megnyugvást keltő számadást nem lehet készitenі. Szabó Zsigmond ev. ref. lelkész.

A dunàntuli ev. ref. egyházkerület őszi rendes közgyűlését szept. 14. és következő napjain Csurgón tarja meg.

Nyilvános köszönet. *Kócsi Andor* kir. alügyész Kolozsvárról a mai napon a Szeretetház czéljaira 10 frtot juttatott kezeimhez. Ez összeget illetékes helyére fogom beadni. Az annyaszentegyházát hiven szerető adományozó e helyen is, a nyilvánosság előtt fogadja hálás köszönetemet. Kolozsvárt, 1899. aug. 16-án. Molnár Lőrincz ev. ref. lelkész.

Campocavallo. Egy kis völgy neve Olaszországban: a világ legujabb kegyhelye, bucsujáró-hely A bucsujárás bizonyosan egy idős az emberrel, de az még bisonyosabb, hogy az ember tul fogja élni a bucsujárást. Ez a szokás meg van Mohammed követőinél, megvolt a zsidóknál, a régi pogányoknál s megvan a róm. katholikusoknál. Kegyhely, vagy bucsujáró-hely nagyon sok van ezen a mi — más világtestekhez hasonlítva — nagyon kicsiny földünkön. Ilyen nálunk: Sasvár, Kis-Czell, Mária-Radna, Mária-Remete, sőt Kolozsvár is; Spanyolországban: Monserrat; Franciaországban: Lourdes (utalunk Zola regénytrilogiájából ugyanezen czímen az elsőre); Stájerben: Mária Czell; Olaszországban: Loretto, Róma hét főtemploma és a római Péter-templom privilegiummal ellátott hét oltára stb. — ad infinitum, de ezentul idesorozandó még Campocavallo is. Nem tudjuk, hogy e helyhez kötött indulgentiae érvényességük tartamát illetve, minő természetüek? Perpetuae, avagy in definitae, avagy csak temporales? Annyi azonban már kétségtelen, hogy a bucsu personalis és universalis lesz, jellege pedig localis és realis. Mi a bucsu? A bucsu, vagyis indulgentia a római egyházban = amnestia és mégis = poena, hanem végeredményében = gratia, nem az emberi, az isteni gratia, melyet az egyház kezeiben tart s melyből bizonyos feltételek megtartása mellett a hiveknek annyit ad, a mennyi elégséges arra, hogy a pax, a communicatio Istennel és az egyházzal teljes legyen. Erre most már út és mód nyittatik Campocavalloban is. Mert mi történt ott? Van s illetve volt ennek a völgynek egy kis temploma. Abban egy *olajnyomatu* Mária-kép helyeztetett el. »A fájdalmas anya ölében tartja szentséges Fiának holttestét, tekintetét pedig kimondhatatlan keserű *érzéssel* égnek emeli.« 1892. évi jun. 17-én úrnapján történt. A kis templom épen telve volt ájtatos hivekkel, midőn hirtelen zivatar támadt: villámlott, dörgött. Az ijedelem miatt a *képhez* rohannak, körülveszik a jelenlevők, *tőle kérnek segedelmet.* És ime: »*a kép szemeiből könnyek hullanak alá.*« »Ez volt az első *csoda*, mely egy egész napig tartott, de többé nem ismétlődött.« De fordultak és fordulnak elő más csodák, »mégpedig 1. a gyógyulás csodái, 2. a *kép szemmozgatásának* csodája, mely ma egyetlen és páratlan « — Látnivaló ennyiből is, hogy Campocavallo nem utolsó hely már most sem. De van egy kis baj. *Pénz* kell, a magyar kormány pedig a gyűjtést betiltotta. E dolgon úgy lehet segíteni, hogy a gyűjtés *titokban* történjék a nyilvános nyugtázás kizárásával. Aztán felépül a nagy templom, felépülnek az oltárok, stb. és Campocavallóból világhírű hely lesz, hova százezerek zarándokolnak, hogy *a csodában a pax, a comunicatio teljes legyen Istennel és az egyházzal.* Vajjon mikor fogja belátni a pápaság, hogy »ad impossibilia nemo hominum obligatur«?

Szerkesztői üzenet.

K. J. dr. egyetemi tanár úrnak Budapesten. Bocsánat! Legyen szabad előbb megkérdeznünk: miért?

Hivatalos rész.

737—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerülethez tartozó romániai egyházmegye *bukaresti* segédlelkész-tanitói állomására pályázat nyittatik.

Az állomás javadalma:

1. A központi pénztárból évi 300 frt, évnegyedes utólagos részletekben.

2. A bukaresti egyház péztárából évi 720 frank (mintegy 350 frt.), havi utólagos részletekben.

3. A rendes lelkész akadályoztatása esetében végzendő lelkészi szolgálatokért járó stóla.

4. Egy (ágynemü nélkül) butorral ellátott szobából álló lakás.

Kötelességei:

1 Az iskolában — az iskola igazgatója által készitett tanterv szerint — heti 20—25 órán tanitani.

2. A rendes lelkészt akadályoztatása esetén helyettesiteni s ilyenkor minden előforduló lelkészi teendőt végezni.

3. Az esperesnek az irodai munkálatokban segédkezni.

Segédlelkész-pályázó nem jelentkezése esetén az állomás egy évre okleveles tanitóval is betöltetik, tehát tanítók is pályázhatnak.

Pályázati határnap 1899. szeptember hó 8-ika, mely időig a folyamodások alulirt püspöki hivatalhoz Kolozsvárra küldendők

Kolozsvárt, 1899. aug. 11-én.

Bartók György dr.
püspök.

752—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett *szász-zsombori* IV-ed osztályú egyházközség *papi állomására* ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson és kerten kivül 353 frt 21 kr; ebből 235 frt 2 kr dézmakárpótlás, a többi kepe és kanonika-porczió haszonélvezete.

A lelkész köteles a kántori teendőket is végezni.

Pályázati határidő: 1899. szeptember hó 10-ike Folyamodványok nt. Somkereki Miklós esperes úrhoz küldendők Székre (Szolnok Doboka megye).

Kolozsvárt, 1899. augustus 16-án.

Bartók György dr.
püspök.

PÁLYÁZAT.

A h-nánási hat osztályu ev. ref. gymnasiumban a menynyiség- és természettani, illetőleg a mennyiség és rajzoló-mértani rendes tanári állásra pályázat hirdettetik 2800 korona (1400 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve.

Pályázhatnak ev. ref vallásu okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek.

Szükség esetében oklevelet még nem nyert, de az illető szaktárgyakból egyetemi tanúlmányokat végzett ev ref. tanárjelölt folyamodása is tekintetbe vétetnék, azonban az ilyen csak helyettes tanárnak választatnék meg egy évre 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve. De ha időközben oklevelet szerez, annak felmutatása után a rendes tanári fizetés stb. élvezetébe lép.

A rendes tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja leend s egy évi sikeres müködés után állandósittatik, sőt a f. évre már megnyert ideiglenes államsegély rendszeresítése s a folyamatban levő szerződés megerősítése után törzsfizetése 3200 koronáig (1600 frt) emelkedhetik s a megfelelő korpótlékok élvezésére is jogot nyer.

A születési, képesítési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények f. hó 24-ig a h.-nánási ev. ref. egyháztanácshoz küldendők.

A megválasztott állását f. évi szept. 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig semmi esetre sem hagyhatja el azt.

H.-Nánáson, 1899. aug. 8-án.

Kállay Árpád
főgondnok.

Benkő Lajos
ev. ref. lelkészelnök.

892—1899 MEGHIVÓ.

A küküllői ev. ref. egyházmegye közgyülésének m. tt. tagjait folyó évi aug. hó 29-én d e. 9 órán kezdődőleg tartandó rendes közgyűlésére tisztelettel meghivom Dicső Szt.-Mártonba.

Ez alkalommal tartja meg egyházmegyénk főtiszteletü Szász Domokos érdemes püspök felett a gyászünnepélyt, melyen imát Nemes Árpád esperes, emlékbeszédet Kovács Árpád medgyesi lelkész tart. A közgyülés tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2 Tárgysorozat megállapítása. 3. Bekeblezések. 4. Esperesi jelentés 5 Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács müködéséről. 6 Tanügyi előadó jelentése. 7. Számvevői jelentés az 1898. évi számadások-és 1899 évi költségirányzatokról. 8. Egyházmegyei orsz. közalap és orsz. özvegy-árvai-alap számadások megvizsgálása. 9. 1899. évi költség-előirányzata az egyházmegyének. 10. Felsőbb leiratok és egyházmegyei átiratok tárgyalása 11 Választások. 12. Az egyházmegyei özvegy árvai-alap átadása az uj pénztárnoknak. 13 Kérelmek, inditványok tárgyalása.

Folyó hó 28-án d. e: 9—12 ig egyházmegyei tanácsülés tartatik a szokott helyen.

A tisztelt tes urakat felkérem, hogy a világi és tanítói képviselő urakat a közgyűlésre személyesen meghívni sziveskedjenek s általában hassanak oda, hogy közgyűlésünk minél népesebb legyen

Maros-Ugrán, 1899. aug. 12-én.

Nemes Árpád
esperes.

PÁLYÁZAT HELYETTES TANÁRI ÁLLÁSRA.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület pápai főgymnasiumában az első osztály párhuzamossá tételét az igazgatótanács elhatározván, ezen osztály óráinak ellátását 20 óráig — helyettes tanárra bizandónak mondotta ki, a helyettes tanár évi javadalmát 800 frtban áliapitva meg.

Felhivatnak ennélfogva azon tanárjelölt urak, kik ez állást elnyerni óhajtják, hogy kérvényeiket Czike Lajos főiskolai gondnok urhoz (Ó-Szőny, Komárom megye) f. évi aug. hó 25 ig adják be. A kiknek egyik tárgyuk a latin nyelv, azok előnynyel birnak A megválasztott helyettes tanár állását szept. hó 1-én tartozik elfoglalni.

A párhuzamos osztály állandósitása esetén a helyettes is reményelheti állandósittatását

Ó Szőnyön, 1899. aug. 5-én.

Darányi Ignácz dr.
vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos
egyh. főisk. gondnok.

PÁLYÁZAT,

a dunántuli ev ref. egyházkerület *pápai főiskolájának theologiai akadémiájában* lemondás folytán üresedésbe jött *rendszeres theologiai tanszékre,* melynek évi javadalma 1500 frt törzsfizetés, 300 frt lakbér és 100 frt ötödéves korpótlék 5-ször.

Pályázhatnak azon ev. ref. vallásu magyar honosságu lelkészek, kik a konvent által megállapitott theol. akadémiai tanári minősitéssel birnak.

A megválasztott köteles heti 10 órán a rendszeres theologia körébe eső tárgyakat a kerületi közgyülés által elfogadott tantárgy felosztás szerint előadni, tanszékét szakmája körébe tartozó értekezéssel megválasztatása után, a mi a folyó évi szept. hó 14-én tartandó gyülésen fog megtörténni, azonnal elfoglalni.

A pályázati kérvények a képesitettséget, eddigi szolgálatot, a családi s egészségi állapotot feltüntető bizonyitványokkal és születési anyakönyvi kivonattal felszerelve *folyó évi szept. hó 1-ig* adandók be Antal Gábor püspök urhoz Rév-Komáromba.

Ó-Szőnyön, 1899. aug. 5-én.

Darányi Ignácz dr.
vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos
egyh. főisk. gondnok.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. évfolyam. 34. szám. Kolozsvrátt, 1899. Augusztus 24.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Van-e balzsam Gileádban?

Van-e arra a vérző sebre: a *Szeretetházra*, melynek ügyét oly érző szívvel, annyi bölcsességgel feltárták előttünk Bartók György dr. püspökkel Pokoly József s utánok Nagy Károly, Kenessey Béla tanárok, Gidófalvy István dr. közjegyző, özvegy Szász Domokosné s végül Kis Lajos?*

Előttünk a seb. Nagyságát számok mutatják: 177 árva kiált segedelemért! Annyi jajszó, kibeszélhetetlen nyomor mind azt sirja, hogy most ez a legnagyobb, legfájóbb seb az anyaszentegyház testén. Sok vérző seb volt csak pár év előtt is, de gyógyulgatnak rendre jobbjaink áldásos kezei alatt; nem egyszerre, hanem a mint kezelés alá vehették; előbb az égőbb, veszedelmesebb sebek s aztán majd a többi is — talán!? Özvegyeink jövője felett nem kell többé kétségbeesve aggódnunk; országos gyámintézetünk hajlékot és mindennapi kenyérrevalót legalább nyujt nekik; közmondásossá vált papi szegénységünket nemsokára kezdi takargatni az állam; híveink iskolai terhein is könnyitget ez utóbbi, *de kicsoda karolja fel teljesen árváink ügyét? **Ki nyithatja meg a Szeretetház ajtóit minden árva előtt?*** — Van e balzsam Gileádban?

A Szeretetház érdekében írók mind az emberi szívre útaltak, honnan az életnek minden cselekedetei fakadnak; én is e szívre gondoltam s mikor csak a Szeretetház sorsával foglalkozhattam, terveket szőttem az emberi szív körűlhálózására, mert hiszen megered a jóság forrása, ha nyomort lát, jajszót hall, de sokszor a váratlan, erős hatás alatt nem találja meg a segítés módját, nincs kezeügyében az eszköz. Már pedig ha a sziveket foglyul nem ejtjük s úgy nem visszük a Krisztushoz, akkor nem lesznek övéi, akkor nem bizonyithatják be cselekedeteikkel, hogy a Jézus Krisztus hívei, az ő megváltottai, melynek valóságára pedig az úrvacsora szentségének kiszolgáltatása előtt hitet tesznek, mondván: »Én ezt hiszem, vallom, teljes szivemből igérem és fogadom.« Foglyul kell ejteni a szeretet Istenének nevében Szeretetházunkért a sziveket s odavinni Krisztushoz: *Ő él bennünk* s megmondja, kicsoda a mi felebarátunk; ki mosogatja, kötözgeti a vérzőt, vagy megy el mellette részvétlenül, mint a zsidó pap és lévita?! Önként néz a Szeretetházra, mihelyt elhagyottan látja a könyörülő szeretet egy igen egyszerü módon. »*Egyszerű földmives hitsorsosaink az „Isten áldásából“, midőn betakarítják, olyan szivesen vetnek egy kévét, adnak egy kupát a szűkölködők telsegélésére*« — mondja Nagy Károly »Szeretetházunk sorsa« című szép, hangulatos czikkében. Erre gondoltam én is, midőn az útszélen maradt Szeretetházunk, töprengve jövője felett; mert lelkiismeretem azt mondta, hogy mellette részvétlenül nem szabad elmenniök nemcsak a papoknak és lévitáknak, de az evangéliumi egyház egyetlen hívének sem.

Ime, a gyűjtés legjobb módja! Ime, a kézügyben levő segítési, mentési eszköz; *nem kell gondolkozni a jó embernek, hogy miként hozzon elő szivének jó kincséből jót!* Legnagyobb, legfájóbb sebünknek itt keresendő biztos orvosszere. Ime, van balzsam Gileádban: könyörülő szívvel gyógyítani fájó szivet! »Papjaink és papnéink, gondnokaink és nejeik, tanáraink és tanárnéink« — s fűzzük tovább együttes, vállvetett munkára a kezeket: tanítóink és tanítónéink, presbytereink s feleségeik: *még ez őszön kezdjük meg a gyűjtést* „Isten áldásából“ Osszuk fel a községet egymás között; a hány csoport gyűjtő van, induljon el annyi a presbyteriumból a viszonyok szerinti eszközökkel: zsákokkal, szekérrel.

Nem lesz család, mely ne adna annyi kupát, a hány lélekből áll! Két főterményünk van Erdélyben: a búza és a törökbúza; vegyük ez utóbbit számítási alapul, mert ez a főczikk legtöbb háznál s olcsóbb. Begyűlhet 394,448 kupa (az 1898. évi Névkönyv szerint ennyi az ev. ref. lelkek száma), de vegyünk csak 300,000-et, melynek ára 4 krajczárjával 1,200.000 kr., vagyis *12,000 forint* és ekkor a Kis Lajos által czikke végén jelzett 10.971 forrint 50 kr. 50 árva ellátására megvan.

Igy gyűjtettem én az árvamegyei inségesek számára Erzsébetvároson — csaknem mind napszámosoktól — egy nap alatt 32 frt. értékü gabonát.

* Czikkét szerző még Lajos János lelkésztársunk czikkének közlése előtt küldte be, azért nem hivatkozik reá. Szerk.

Mai számunkhoz fél ív melléklet van csatolva.

Predikáltam. Isten igéjének erejével — mert a hit hallásból van — felébresztettem a hitet, a hit szeretetet keltett s kijelentvén, hogy istenitisztelet után a gyűjtést 1 vékával megkezdem, foglyul ejtettem a szíveket és jöttek, hogy cselekedeteikkel bizonyítsák be, hogy Krisztus hívei, az ő megváltottai.

E gyűjtési móddal teszek kísérletet körlelkészségemben Szeretetházunk javára az őszön s előre igérem, hogy a 365 léleknek megfelelő összeget (4 krjával) 14 frt 60 krt ez évben beszolgáltatom a szent czélra.

Papok és papnék, tanárok, tanárnék, gondnokok s nejeik, tanitók s tanitónék, presbyterek s feleségeik és minden rendü s rangu híveink! Olvassák el a Szeretetház ügyében irott s e lapban megjelent czikkeket: ne maradjanak azok holt betük, hanem mint élőszó, mint íge hangozzanak a szószékben, a vezetők, az előljárók házaiban, aztán szálljanak szájról-szájra, mindenki tudja meg, hogy az erdélyi anyaszentegyháznak legnagyobb, legfájóbb sebe a Szeretetház s akkor lesz balzsam Gileádban!

Incze Lajos
kaczkói lelkész.

*

Lelkésztársunk buzgósága bizonyára nem marad eredmény nélkül. Ismerjük. De hányan lesznek, a kik követni fogják? Hányan lesznek, a kik megszívlelik Jézus eme figyelmeztetését: „És valaki ilyen gyermeknek gondját felveszi az én nevemben, nékem veszi fel gondomat“?! Szerk.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: ***Kádár János dr.***

(Vége.)

IV.

12. Az egyázi adók kirovása és behajtása körüli eljárás.

A magyarországi róm. kath. egyház legfőbb kegyura, Őfelsége a magyar király lévén: a legfőbb adóztatási jog is az ő kezében egyesül, valamint királyi jogaihoz tartozik a vitás adóügyek végső fokban való elintézése is. Őfelsége e jogát hajdan közvetlen kir. rendeletekkel, később a m. kir. udvari kanczellária és helytartótanács közvetitésével gyakorolta, ma pedig a vallás-és közoktatásügyi miniszterium útján gyakorolja.

Természetes azonban, hogy a róm. kath. egyházban szigorú következetességgel keresztülvitt hyerarkhikus szervezet mellett sem lehetséges az egyházi adók minden nemében a központi kirovás elvét alkalmazni s ezért látjuk, hogy mig az egyes adónemek kötelező alkalmazása s azok maximális és minimális mértéke főhatóságilag is állapittatik meg: magánál a repárcziálásnál mégsem lehet a gyülekezetek tagjainak némi autonomikus jogait mellőzni.

Eltekintve e helyen a pápai és püspöki illetékektől, melyeknek kirovása az illető főpapok hatáskörébe tartozott, a legfontossabb parokhiális illetéknek, a stóladijaknak megállapítása a róm. kath. egyházban püspökmegyei hatáskörbe, a lex dioecesana keretébe van útalva Ellenben a kanonika-vizitáczó és a hivek együttes akarattal állapitják meg a párbéradó mértékét, éspedig e megállapitás évről-évre megváltoztatható szerződés formájában a vizitácziónális jegyzőkönyvbe foglaltatik.

Hasonlóan a gyülekezetek megszavazása alá esnek mindazon ideiglenes, egyszersmindenkori szolgálmányok kirovásai is, melyek az egyházi épületek fentartása, avagy újraépítése czéljából szükségesek; minthogy azonban ma már a nagyobb épitkezések költségei a vallásalapból nyernek fedezetet, minthogy más felől a kisebb renoválásokra maguk a javadalmasok vannak kötelezve s minthogy főleg a pátrónus épitkezési kötelezettsége is lényeges segitségére van a róm. kath. egyháznak: ilyen rendkivüli rovatalok csak a legritkább esetben fordulnak elő.

Másként áll az eset a protestáns egyházaknál, melyek csaknem mindennemű kiadásaik fedezésében önerejükre, azaz hiveik áldozatára vannak útalva s igy felekezetük tagjait sokkal nagyobb egyházi adókkal terhelik, mint a róm. katholikusok.

Lényegesen különböző azonban az adókivetés módja is a protestáns egyházaknál, a mennyiben az egyházak széleskörü autonomiával birnak s mindennemü szükségleteik fedezésére önmaguk rójják ki a terheket. Talán épen e körülmény teszi elviselhetővé sokkal nehezebb vagyoni helyzetüket, minthogy az ember már eredeti szabadságszeretetéből kifolyólag sokkal inkább hajlandó az önalkotta békók nyügeit is elviselni, mint az oktrojált, bár kisebb korlátozást türelemmel fogadni.

A hivek által választott presbyterium és az összes jogképes egyháztagok közgyülése állapitja meg az egyházi tisztviselők dijleveleit, melyekben egyuttal a párbéradó és stóla mértéke az illető javadalmas egész szolgálati idejére szabályoztatik oly hatálylyal, hogy annak alábbszállitása egyáltalán nem, emelése pedig csakis ujabbi dijlevélnek, mint kétoldalú szerződésnek kiállitásával lehetséges.

Az egyházi adók és illetékek felhajtására és a meghatározott czélra, vagy a javadalmas részére leendő kiszolgáltatására úgy a róm. katholikus, mint a protestáns egyházaknál külön tisztviselők vannak alkalmazva, kik gondnokoknak (curator) nevezetnek s a kezelésökre bizott vagyon lelkiismeretes gondozásáért magának a gyülekezetnek és a felsőbb egyházi hatóságoknak vagyonilag felelősök.

E gondnokoknak áll tisztükben a jogérvényesen megállapított egyházi adókat — a hivek fizetésképességére tekintettel megállapitott határidőkben — beszedni, a hátralékosokat kötelezettségeik teljesitésére fölhivni s eredménytelenség esetén akként intézkedni, hogy a hátralékos tartozások a világi közigazgatási hatóság végrehajtása útján kényszerrel is bevétessenek.

A róm. katholikus egyház, mint hosszú időn át kizárólagos államvallás és ma is sok tekintetben privilegizált egyház részére régtől el van ismerve és az 1789. évi márcz. 25-én kelt 1260. sz. királyi rendelettel ismételten biztositva a jog, hogy hátrálékos követeléseiket a hatóság közremüködésével hajtassák fel, melyet ez minden esetben nyújtani köteles; a protestánsok s különösen az ev. ref. egyház részére pedig

az 1881-iki, illetve 1891—4-iki országos zsinatok által alkotott törvényeknek Őfelsége által történt szentesitésével van az adók közhatóság utján való fölhajt hatása biztositva.

Mindenesetre lényeges és nélkülözhetetlen segitséget élveznek az egyházak az állam e végrehajtó hatalmának fölhasználhatásában, de tényleg e jogositvány igénybevétele csak végső és ritka esetben szokott megtörténni, midőn már t. i. a békés felszólitás és egyházi szelidebb fenyitő eszközök eredményre nem vezetnek. És még ily esetekben is igen gyakran komoly veszélylyel szokott járni a külhatóság kényszerhatalmának alkalmazása; azért mindazon egyházak, melyek bármily más módon képesek fentartásukról gondoskodni: hovatovább mind redukálják s lehetőleg végképen megszüntetni igyekeznek az egyházi adókat.

Természetes, hogy e törekvés leginkább a javakkal bőven ellátott róm. katholikus egyháznak sikerül s ebben rejlik egyik főelőnye is a protestáns egyházak helyzete fölött, melyek túlnagyrészben még ma is csak hiveik áldozatkészségéből képesek magukat fentartani.

Befejezés.

14. §. Nem áltatom magamat azzal, hogy a fölvett tárgy fejtegetésénél azt kellőleg kimeritettem volna„ de részemről meg volt a jóakarat és buzgó törekvés az egyházi élet egyik igen fontos nyilvánulását megfigyelni s annak különféle alakzatait — főbb vonásokban bár — megismertetni. A vonatkozó gazdag forrásmunkák teljes kiaknázása mellett ugyan vaskos kötetre menőleg lehetne a felvett tárgy felett disszertálni, de czélom csak az volt, hogy a tárgyalt aktuális kérdés főbb vonásokban való megvilágitására törekedjem s a hajdan mintaszerű, ma már azonban a különös helyzetváltozások miatt részben elavult és teljes egészében fenn nem tartható egyházi adózási rendszert nagyjában megismertessem.

A mint már az előbb is említve volt, hazánk minden felekezetének egyházainál nap-nap után mind élénkebben látjuk megnyilvánulni az egyházi adók apasztására, sőt teljes megszüntetésére irányuló törekvést és valóban szerencsések amaz egyházak, melyek hosszú időn át gyüjtögetett filléreikből, vagy központi alapok segélyével az elavult párbér-, vagy kepeadót megválthatják, stólaváltó és egyházi közszükségleteket fedező alapokat teremthetnek, mert ezek az állami védelemben részesülő szabados vallásgyakorlat, vagy épen felekezetnélküliség komolyan fenyegető veszélyének oly nagy mértékben kitéve nincsenek. Hiszen jól ismerjük az ujabbkori ávertálások szégyenletes indokait, melyek soha sem komolyabb meggyőződési alapra, hanem külső anyagi czélokra, az előbbi felekezet által kivánt egyházi adótehertől való szabadulásra irányulnak és eredményezik azután a hitközönyösséget, vallástalanságot s az annak nyomában járó socziálizmust és végeredményben — miután az ember vallásos hit nélkül egyáltalán el nem lehet — tömegesen hajtják az ávertáltakat a legújabbn gombamódra szaporodó rajongó szekták: baptisták, názárénusok, stb. karjaiba.

Mindenesetre megfontolásra méltó jele az időknek, hogy az emberiség legfőbb és legmagasztosabb életczéljainak elérését munkáló egyház már-már képtelenné válik fennállhatásának anyagi eszközeit a hajdan oly hatalmas erkölcsi fegyverekkel megszerezni és lépten-nyomon az állam segitségére szorul, de a válságosnak látszó helyzet megteremtésében főrésze az emberiség általános kulturális haladásának van, mely az élet minden terén siető, lázas munkát kiván s az egyház ügyeivel való foglalkozásra kevés alkalmat kinál, mely az általános előrehaladás czéljából az emberek vállaira mértéktelen terheket nehezit s a specziális egyházi terhek hordozására való képességet és készséget csökkenti.

De vajjon elszomorító tüneménynek kell azért az általános müvelődés rohamos fejlődését tekintenünk egyházi szempontból is? Ellenkezőleg; hisz maga az egyház irta fennen lobogtatott zászlójára a folytonos tökéletesedést s igy annak útjába — a középkori sötét róm. katholikus felfogástól eltekintve — soha nem is állott. Ha tehát az állami viszonyok oda fejlődtek, hogy az egyház a maga szükségleteit önerején és visszahatás veszélye nélkül fedezni nem birja: ám nyújtsa az állam nálunk is teljes mértékben a szükséges fedezetet s szerezze be az ahhoz szükséges anyagi erőt az összes polgárokra kivetett progressiv jövedelmi adó alakjában, mert ez lesz egyik legigazságosabb bevételi forrása és leghálátatosabb kiadási tétele, mely sokszoros gyümölcsöket fog hozni az általános hitbuzgóság ébredésében s az ennek folytán, de csakis ez alapon terjedhető erkölcsi és szellemi fejlődés fellendülésében.

Az egyházi adók reformjának szüksége általánosan el van ismerve s megvalósitásán dolgozik a róm. katholikus kongrua- és automomiabizottság, valamint ebben fárad eredményesen a protestáns egyház is a papi javadalmak rendezésének az 1898. évi XIV. tcz. alapján való keresztülvitelével, de főként az ev. ref. konvent által megindított egyházi adó-összeirással, mely munkálat a legközelebbről összeülő zsinat elé kerül a kérdés törvényhozási elintézése végett.

Az egyházmegyékből.

1. A deési egyházmegyéből.

Ez év julius hava 30-án tartotta meg egyházmegyénk rendes közgyűlését Deésen. A szorgos nyári munka sem tartotta vissza a tagokat; feles számmal jelentek meg. Esperesünk reggel 8 órakor nyitotta meg s a tagok számbavétele után közgyűlésünk megalakult. Ezután főjegyző teszi meg terjedelmes jelentését az egyházmegyei tanács egy évi munkásságáról. Négy lelkész bekebelezésére kerül a sor; bekebeleztettek Szakács István pánczélcsehi, Fehér István szinyei, Demeter Kálmán m.-n.-zsombori és Solymosy Miklós kozárvári lelkészek. Még egy pár ügydarab letárgyalása után esperesünk vezetése mellett templomba mentünk, hol a néhai püspök emlékézetére — kapcsolatosan a deési egyházközséggel — gyászünnepély tartatott. Gyönyörü és a lelkeket magával ragadó imáját hallgattuk végig Vásárhelyi Boldizsár lelkésztársunknak, majd Irsay József ö-kereszturi lelkész Ján. ev. X. r. 11. és 12. verse alapján tartotta meg csinosan kidolgozott és jól előadott emlékbeszédét, melyben figyel-

metlekötő képekben mutatja be a jó pásztort, néhai Szász Domokos püspököt, ki az elszórt és megszáradt tetemeket, különösen a körlelkészségek szervezése által összeszedegette s azokat életre hívta; nagy alkotásaiban kiemeli a főpásztor tevékenységét, kinek erős szervezete megtört s életét adá hőnszeretett anyaszentegyházáért.

Mind az ima, mind az emlékbeszéd meghatotta a zsufolásig megtelt templom hallgatóságát, melynek soraiban díszes küldöttségek is foglaltak helyet; de meghatotta közgyűlésünk tagjait is annyira, hogy egyhangulag jegyzőkönyvi elismerést szavaztunk meg.

Tárgysorozatunk rendjén következett esperesünk terjedelmes jelentése, melyben felölelte mindazon mozzanatokat, melyek egy év lefolyása alatt egyházmegyénk úgy anyagi, mint szellemi életében történtek. Derék esperesünknek jelentését szeretném a maga terjedelmében közölni, de e lap szük tere ezt lehetetlenné teszi; be kell érnem a főbb mozzanatok megemlitésével.

Legelsőbben kegyeletes szavakkal emlékezik meg Erzsébet királynénk elhunytáról, kinek végzetes halála, mint a tiszta égből lesujtó villám érinté az épen közgyűlésre összegyült tagokat, minek leverő hatása alatt félben hagytuk tárgyalásainkat, a honfiui bánatnak, veszteség érzete felett mély fájdalmunknak adván kifejezést jegyzőkönyvünkben.

A nemzeti nagy gyász után folyó év január 8-án tornyainkban gyászlobogó és harangzugás jelzé, hogy egyházkerületünket néhai Szász Domokos hirtelen bekövetkezett halálával nagy veszteség érte. Egyházmegyénk koszorut helyezett ravatalára. Temetésén lelkészikarunk csaknem teljes számban jelen volt. Egyhangulag elfogadott inditvány folytán e nagy püspök nevét megörökitettük s az özvegyhez részvétiratot intéztünk.

Veszteségünk feletti gyászunknak gyógyírt és kárpótlást adott a megüresedett püspöki széknek ama szerencsés betöltése, mely folyó évi április 25-én Bartók György dr. személyében megtörtént. Képzettsége, képessége és puritán jelleme reményt nyujtanak arra, hogy anyaszentegyházunk vezetése ismételten erős kezekre lett bizva. Közgyülésünk új püspökünkhöz üdvözlő feliratot intézett.

Egyházmegyénkben a magyar-láposi új, díszes templom felevattatott. Fölavatásra vár a válaszuti is még ez év őszén. Új templom épül Nagy-Ilondán, minek épitési költségeihez királyunk 100 frt adománynyal járult.

A lelkészi fizetések összeirása a mult év őszén megtörtént, éspedig Berkeszt kivéve, mindenik igényt tart a 600, illetve 800 frt kiegészitésre. Örömmel jelzi esperesünk, hogy a kiküldött bizottságok által végzett összeirási munkálatok mindenike helyesnek találtatott és elfogadtatott s folyó év junius havában tartott egyetemes konventünk által a közoktatásügyi kormányhoz további intézkedés végett fölterjesztetett.

Az országos özv.-árvai gyámitézetbe egyházmegyénk lelkészei részéről 1896., 1897. és 1898. évekre fizetendő volt belépési járulék 1287 frt 96 kr, tagsági dij 964 frt 79 kr, összesen 2252 frt 75 kr; ez összegből a földhitel-intézethez befizettetett 2203 frt 52 kr, fizetetlen maradt 1898. évről 49 frt frt 23 kr.

»Az egyházak látogatását ez évjunius havában végeztem, — igy szólt esperesünk — »fáradságos utamból nyugodtan s megujuló örömmel tértem haza távollétemet nélkülöző családom és hiveim vigasztalására, mert lelkésztársaimnál ügybuzgóságot, a hiveknél egyházias szeretetet tapasztaltam Legnagyobb örömmel jelezhetem, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta egyházmegyénkben egyetlen születés, házasságkötés, halálozás nem fordult elő, hogy az egyházi funkczió igénybe ne vétetett volna; felekezetnélküliség, socziális irányu nézet hallgatóink szivét, lelkét nem érintette, melyért midőn lelkésztársaimnak e helyen is elismerésemet kifejezem, hasonló elismeréssel adózok az állami és a felekezeti iskolák tanitóinak is, kik úgy az iskola falain belől, mint kivűl a vallás-erkölcsi érzés erősitése iránt meleg érdeklődéssel viseltetnek s ennek fejlesztésén kiváló buzgalommal munkálnak«.

Az egyes egyházakra vonatkozó jelentéséből a következőket emlitem meg:

Bádok templomát kijavittatta, a papi és tanitói lakások körül diszes kerités csináltatott, a tanitó egyik szobáját kipadlóztatta s mindezeket jobbadán közmunkatétellel, a hivek áldozatkészségével vitette véghez. Orgona-alapra részint adomány, részben szorgalmi jödelem begyült 117 frt. Tagositás befejeztével az egyház a közvagyonból 3 hold 574 négyszögöl földet kapott.

Deésaknán a papiház és melléképületek ujból fedettek, a papilakás körül deszkapalánk készült; az egész munkálat 300 frtba került. — Veres Lilla hivünk konfirmálása emlékére egy selyem urasztali takarót ajándékozott.

Domokos templomát és tornyát akarja kijavitani 2000 frt költséggel, melyből 1000 frtot a hivek rovatal utján fedeznek.

Doboka szegény egyházunk a 4—5 évben befolyó 80—90 frt erdőárból kiadásait is alig fedezi, épületeinek fentartására költsége nincs.

Esztény körlelkészség papi állomása 3 évtől ürességben van; beszolgál Csákány Miklós köblösi lelkész, ki teendőit pontossággal végezi.

Felső- és Alsó-Töök szorgalmas és takarékos egy házak, buzgó lelkésze vezetése mellett szépen fejlődnek.

Hagymás-Lápos egy csinos hármoniumot szerzett templomi használatra.

Hidalmás rendezett anyagi viszonyok közt levő egyház; volt gondnoka Császár Sámuel 3346 frt magtár-tőkét gyüjtött, a mit Horváth József gyógyszerész, jelenlegi gondnok tovább fejleszt; e tőke kamatjából fizetik az orgonistát.

Drág hajdan kegyuri egyház volt, most Hidalmásnak leányegyháza; 20 hold szántó és 5 hold erdője valahára a mult évben az egyházra telekkönyveztetett.

Kaczkó körlelkészség rendezett anyagi viszonyok között van, mely a nagyérdemü főgondnok, Simó Lajos áldozatkészségének s Incze Lajos lelkész lankadást nem ismerő buzgalmának köszönhető. Itt e körben számban tért nyer kálvinista magyarságunk, a mi lelkész érdeme.

Kendi-Lóna egy bérházat épitett 500 frttal. Lelkésze a fiatalságból egy daloskört állitott össze, mely dícséretesen müködik.

Kérő lelkésze a patak szabályozását vitette végh-ez, mely áradásával az egyháznak mellette fekvő birtokát értéktelené tette, most azonban szépen jövedelmez s mindez a buzgó lelkésznek köszönhető.

Kide körlelkészi állomása ürességben van. 400 frttal új kántori házat épittetett.

Csomafája az E. M. K. E. 300 frt adományával iskola-épületét megnagyobitotta, a tanitói lakásból e czélra elvett konyha és kamra helyett külön új konyha és kamra épült.

Kolozs-Borsán a lelkész buzgó fáradozása folytán a magtár-alapból — mit szintén lelkész fejlesztett — 40 hold föld vásároltatott, mely jelenleg szép jövedelmet biztosit.

Kozárvárou néhai Veres Ádám torony épitésére 1000 frtot adományozott, a mit veje br. Inczédi József az egyház pénztárába be is fizetett.

M.-Köblösön a papitelken melléképületek épittettek.

M.-Lápos mult év julius hó 31-én avatta fel új és diszes templomát Kenessey Béla theol. igazgató-tanár, mint püspök-helyettes közremüködésével.

Ormány-Girolt papi állása ürességben van; iskola egyik helyen sincs, ha ez sokáig igy tart, félő, hogy hiveink megszünnek egyházunk és fajunk tagjai lenni.

Ördög-Keresztur rendezett viszonyok között, szépen fejlődő egyház, a mi Szacsvay Sándor főgondnok és Irsay József tevékeny körlelkész érdeme.

Pánczélcseh orgonát szerzett 600 frton. Épült a papitelken csűr, istálló és a telek körül új kerités; mindezeket a hivek szorgalmi uton végezték

Derzse templomát javítani és toronynyal ellátni akarja, minek hathatós előmozditója Miklósy József ügyvéd és derzsi birtokos, a ki mellesleg mondva róm. kath. vallásu.

Berkesz az államnak bérbeadott iskolaépületét átalakitotta, az iskola udvarát drótkeritéssel körülvétette 800 frt értékben.

Válaszut uj templomát felépitette 2000 frt költséggel, melyhez az anyagot Bánffy Albert br. adományozta s ezenkivül még 300 frt pénzt; továbbá az egyház adósságainak törlesztésére 32 évig minden évben 30 frtot ád, miről szabályszerü okmányt állitott ki.

Végül esperesünk berekeszti jelentését az alábbi adatokkal: Az egyházmegyében: 1. lélekszám: finemű 5030, nő 5400, összesen 10430; 2. született: fiú 166, leány 155, összesen 321; 3. meghalt: finem 130, nőnem 125, összesen 255; 4. szaporodás születés által 66; 5. házasságra lépett 67 pár; az egyházi áldást mind igénybe vette; 6. konfirmált: fiu 65, leány 64, összesen 129; 7. áttért hozzánk a gör. kath. vallásból férfi 1, nő 3, a róm. kath. vallásból nő 1, összesen 5; tőlünk más vallásra tért nő 1; szaporodás születés és áttérés által 70; 8. tanköteles: fiu 744, leány 730, összesen 1474; 9. tanult: fiu 700, leány 650, összesen 1350; 10. magtár természetben 6875 véka; magtár pénzül 18067 frt; 12. földbirtok 1563 hold; 13. tüzelleni biztositott érték 67000 frt; 14. tüzbiztositási dijt fizet az egyházmegye 305 frt 80 krt.

Közgyűlésünk az évi jelentést egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozta, odaadó és fáradhatatlan munkásságáért jegyzökönyvi elismerést szavazván esperesünknek.

Egyházmegyei közgyűlésünk megadja véleményét a kerületi közgyűlések idejének megtartására nézve s ezt minden év november hava 1—10-ig megtartandónak véleményezi, azon indokon, hogy az egyházmegyék is ezen időig gyüléseiket megtarthatják, valamint a kerületi gyűlés is beadványait megteheti a tavaszi konventi gyülésekre.

Folyó ügyeit s beadott indítványokat letárgyalván, közgyűlésünk véget ért.

Tunyogi Béla.

2. A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!

Egyházmegyénkből szolgálhatok az alábbi tudósítással, kérve, hogy ezt lapunk egyik közelebbi számában közölni sziveskedjék, feltéve, hogy érdemesebb és jobb pennáju kolléga nem előzött meg.

A szilágy-szolnoki egyházmegye idei közgyűlését e hó 13-án és 14-én tartotta meg Sz.-Csehen. A gondnoki karból csak mélt. Mezei Albert úrhoz volt szerencsénk. Világi képviselők igen szép számmal jelentek meg; a papoknak azonban alig fele.

E rövid tudósítás a gyűlésnek két kiemelkedő tárgyával akar foglalkozni. A többi ugyis rendes, sablonos s nagyrészben csak az egyházmegyét érdeklő tárgy volt.*

Egy ilyen kiemelkedő tárgy a délelőtt 10 órakor tartott gyászistentisztelet, melyen a szorongásig megtelt templomban esperesünk, Viski Pál fölemelő, magasztos imája után Bartha Dezső főjegyzőnk tartott remek emlékbeszédet néhai Szász Domokos püspökünk felett. (Alapige: Jakab II. r 26. v.) Előnkbe állítva kitűnően megszerkesztett és gyönyörűen előadott beszédében az alkotásokban nagy főpásztort, működése, alkotásai belső rugóit, magasztos czélzatát.

Mély meghatottsággal, legnagyobb lelki gyönyörrel hallgattuk végig a fölemelő imát, a remek beszédet. Valódi lelki élvezettel eltelve távoztunk a szent falak közül.

Verba volant, scripta manent. Milyen nemes és szép cselekedet lenne, ha érdemes esperesünk módját ejthetné annak, hogy ez ima és beszéd egy kis füzetben kinyomattassék, megörökíttessék s egyházmegyénk minden egyházközsége irattárának emlékképpen megküldetnék.

Vajjon nem akadna-e gondnokaink, pátrónusaink,

* A mi az egyházmegyét érdekli, egyházkerületünket is érdekli, tehát a bővebb tudósítást mindig szivesen látjuk, csak a felesleges szószaporítás unalmas. A sablonszerűség pedig könnyen elkerülhető, mert az inventioval egyházmegyei közgyűlésnél a tudósítónak nem kell bajlódnia; ez a közgyűlés lefolyásában a dispositióval együtt megvan. Épen egy kevés individuum szükségeltetik még, hogy a közgyűlésről az olvasó elé hű és tanulságos képet állithassunk. Ennyiből is észrevehető, hogy a *rendes* nem okvetlenül sablonos. Szerk.

hitbuzgó világi tagjaink közűl valaki, ki a nyomtatással járó költséget viselné? Ha a görgényi egyházmegyében a gondnokok ezt megtették, erős a hitem, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegye érdemes világi tagjaiban is van prot. buzgóság, áldozatkészség.

A másik kiemelkedő tárgy, hogy délután egyházmegyei értekezlet volt, melyen Kovács Albert nagyfalusi kollégánk igen érdekes, tanulságos felolvasást tartott e czímen: »A nő helyzete a társadalomban, az egyházban«. Kevés, de intelligens hölgyközönség is végighallgatta az értekezést.

Felolvasás után zárt ülésben megindult az élénk eszmecsere. A sok beszédből két eszme domborodott ki. Az értekezletnek — lehetőleg — két tárgya legyen. Egy tudományos; bölcsészeti, theologiai, egyháztörténelmi, vagy egyházpolitikai tárgyu; s egy népies vallás-erkölcsi, vagy egyházi életből vett tárgygyal, melyet a nagy és kevésbbé művelt közönség is meghallgathatna unatkozás nélkül s a mi fő: tanulhatna belőle. A Kovács Albert felolvasása épen ilyen. Erkölcsi kár lenne, ha nagyobb közönség nem élvezné. Az, hogy az egyházmegyei közgyűlés jegyzőkönyvéhez »varrja« az aljegyző, csaknem annyi értékü, mint a földbe ásott talentum. Átadatik a feledékenységnek; legfeljebb egy későbbi aljegyző, vagy levéltárnok lesz kíváncsi reá, hogy miféle oda-»varrás« ez?

Módját kell ejteni, hogy e felolvasás nagyobb közönség előtt még egyszer felolvastassék. Majd lesz reá alkalom. Egy templom-, vagy orgonafelavatás alkalmával, mikor nagyobb közönség gyül egybe, délután istentisztelet alkalmával. Korántsem lenne ez profanációja az istentiszteletnek, mint némely kollegák gondolták. S hol találunk mi akkora közönségre, mint a templomban? A fő pedig az, hogy szóval, tettel, igével, vagy felolvasással építsük Isten országát.

S ezzel be is fejeztem tudósításomat. Maradtam Szerkesztő urnak

Nagymón, 1899. aug. 16-án,

atyafiságos indulattal:

Ferenczi Endre
lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1899. aug. 10-én.

Elnökölt: Zeyk Dániel egyházkerületi fődondnok aa. Jelen voltak: Bartók György dr. püspök, Kenessey Béla főjegyző, Bánffy Ernő br., Szász Dénes, Parádi Kálmán, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Török István dr. h tan. előadó, Deák Abert dr. ügyvéd, Kádár János dr. titkár.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, bejelenti, hogy Bánffy Dezső br. főgondnok aa. ez ülésen való megjelenésben akadályozva van. Szolgált tudásul.

Jelzi ezután elnök aa., hogy a mai ülés napirendjére kitűzött legfontosabb ügynek, a néhai Radák Ádám br. hagyatéki ügyének tárgyalásánál szükségesnek véli Gáspár János egyházközségi főgondnok aa. jelenlétét, a ki a kérdésnek bizottsági tárgyalásában a délelőtt folyamán résztvett, mint az Igazgató-tanács által fölkért szakértő. Igazgató-tanácsunk Gáspár Jánost e kérdés tárgyalásához ez ülésbe behívta s helyi ismereteinek, valamint szakértő fölvilágosításainak meghallgatásával tárgyalta ama kérdést, hogy vajjon a b. e. Radák Ádám br. végrendelete által érdekelt örökösök békeajánlatait minő feltételek mellett lehetne az egyházkerületnek elfogadnia?

Hosszas és beható tanácskozás után megállapította Igazgató-tanácsunk, hogy maga részéről nem állja útját a különben rendkivűl bonyolult hagyatéki ügy békés lebonyolításának s e czélból hajlandó lemondani az egyházkérület utóörökösi jogáról Teleki József gr. javára, azonnal fizetendő 100,000 frt ellenében oly módon, hogy azután a hagyaték összes terheit a Gróf hordozza. A mennyiben pedig ez ajánlat el nem fogadtatnék: ragaszkodik Igazgató-tanácsunk a végrendeleti alaphoz s annak értelmében kéri a hagyaték átruházását, útasítván ügyvédjét különösen arra, hogy a kerület és az összes hagyományos egyházak igényeit telekkönyvileg biztosíttassa.

Ezután főt. ***Bartók György*** dr. püspök aának a kerületi özvegy-árvai alapot illető javaslata tárgyaltatott, mely az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet áldásaiban nem részesülő papi özvegyek és árvák segélyezésének fokozását czélozza s e végett a kerületi özvegy-árvai alapot 1896. évi jan. 1-től kezdve zárt intézetté tenni kéri. Igazgató-tanácsunk az ez ügyben elfoglalt korábbi álláspontjához híven teljes mértékben helyeselte a javaslatot s azt magáévá tevén az összes egyházmegyékkel közölni határozta, hogy azok véleményeivel együtt még a folyó év őszén tartandó közgyűlésen tárgyalható és határozattá emelhető legyen.

Ugyancsak az őszi közgyűlésen kivánja Igazgató-tanácsunk tárgyaltatni a Szeretetház kérdését is, minélfogva az ez ügyben kiküldött bizottságnak a hivatalos lapban teljtartalmulag közölt javaslatára vonatkozólag az érdekelt faktorok (egyházmegyék és kollégiumok) véleményeit szintén bekérni határozta.

Nehány esetből kifolyólag arról győződött meg Igazgató-tanácsunk, hogy a zsin. törv. 212. §-a nem alkalmaztatik helyesen a gyakorlatban, a mennyiben a papválasztási aktus vezetésére maga az esperes száll ki, holott neki a választásokat felűl kell birálnia s így azokban tényleges részt nem vehet. Fölhivattak ennélfogva az összes esperesek az idézett §. helyes alkalmazására.

Szamosfalvi egyházunk fölmentést nyert a hivatalos lap árának fizetése alól, minthogy kellőleg beigazolta, hogy szegénysége miatt az előfizetési díjat hordozni nem tudja.

Örvendetes tudomásul vette ezek útán Igazgató-tanácsunk a zilahi kollégium bejelentéséből Szilágymegye hazafias közönségének ama nemes határozatát, melyszerint hazánk ezeréves fennállásának emlékére 40,000 frtos alapítványt tett a zilahi kollégiumban tanuló szilágymegyei fiúk segélyezésére.

Ugyancsak tudomásul szolgál a kézdi egyházmegye közgyűlésének esperes-választó határozata, melyen mint a visszalépett Zoltáni Elek aa. helyére Bodor Géza alsó-csernátoni lelkész aa. választatott meg egyhangúlag esperessé. Visszalépett esperes aának hosszas és hű szolgálatáért Igazgató-tanácsunk őszinte elismerést szavazott.

A mócsi lelkész aa által a botházi tanítótól követelt évi 30 frt. beszolgálási fúvardíj-térítményre nézve akként határozott Igazgató-tanácsunk, hogy miután a lévíta-tanító díjlevelébe e fizetési kötelezetség fölvéve nincs, annak teljesítésére tényleg nem kötelezhető a multra nézve, de mert az újabban kiállított díj kötelezettsége csak tévedésből maradt ki, intézkedés teendő annak útólagos bevétele iránt, minthogy a földeket, melyeknek jövedelméből e díj régebben fizettetett, most is a levíta-tanító haszonélvezi.

A kükülli egyházmegyei tanács aziránti kérését, hogy az esperes mellé s.-lelkészi állás rendszeresíttessék, nem találta Igazgató-tanácsunk teljesíthetőnek, miután a megfelelő javadalmat sem az egyházmegye, sem az esperes nem tudja biztosítani és központi alapok sem nyújtanak fedezetett ily természetü szükségletre.

Jung Ferencz m.-régeni lelkész aa. panaszára az a felelet adatott, hogy az egyházmegyei özvegy árvai gyámintézet küzgyülése az alapszabályoknak megfelelően járt el akkor, a midőn az intézet kötelékéből való kilépését nem engedélyezte s így eziránti kérését Igazgató tanácsunk nem teljesítheti.

Búzás-bocsárdi egyházközségünk kepeváltó szabályzata s az annak alapján megváltoztatott papi díjlevele, szokott fentartással megerősítést nyert.

Nagy Károly erdő-szengyeli nyug. lévíta-tanító aa. részére, kit a sors újabban látóképességének teljes elvesztésével sújtott, 20 frt. egyszersmindenkori segély engedélyeztetett.

Marosvásárhelyi kollégiumunk előljárósága beterjesztvén a jövő évi iskolai díjak megállapítására vonatkozó határozatát, azt Igazgató-tanácsunk általánosságban jóváhagyta, de kérdést intézet a kollégiumhoz az iránt, hogy rá van-e útalva az intézet az elemi iskolai tanúlóktól 60 kros díjakat szedni a kebli gyámintézet javára? Egyszersmind ajánlotta az előljáróságnak a gimnáziumi tandíjak mind a 8 osztályra egyforma összegben való megállapítását.

Bihari István n.-enyedi gyakorló iskolai tanító fizetésemelés iránti kérése áttétetett a képezde ügyének rendezésére kiküldött bizottsághoz javaslata megtételénél leendő figyelembe vétel végett.

A vallás- és közoktatási miniszter leirata, melyben a szászvárosi tanárok fizetésemelése után kirovott nyugdíjjárúlékok összegét közli s melyben egyúttal a nyugdíjazandó egyik ottani tanár aa. egészségi állapotáról közhatósági orvos bíznyítványát kéri, leküldetett az előljárósághoz végrehajtás czéljából.

Az ismétlő iskolázás életbeléptetését és a népiskolák 5 és 6. osztályának beállítását sürgető miniszteri leiratra beszerzett jelentésekből konstatálta Igazgató-tanácsunk, hogy a törvény idevonatkozó rendelkezései egyáltalán nem hajthatók végre s így valóban elérkezett ideje annak a szakkörök által régen hangsulyozott kivánalom teljesítésének, hogy a népiskolai törvény idevonatkozó czéltalan s végre nem hajtható intézkedései revideáltassanak. Elhatározta tehát Igazgató-tanácsunk, hogy felír az egyetemes konventhez a revisió sürgetése érdekében.

Végül az idei javitó- és pótló-érettségi vizsgák idejét tűzte ki Igazgató-tanácsunk f. évi szept. 9-ére, Maros-Vásárhelyre s a vizsgáló-bizottság elnökéül fölkérte Deésy Zoltán kollégiumi gondnok aát.

Ezzel a tárgysorozat ki lévén merítve, Igazgató-tanácsunk közig. bírósággá alakult át s ozdi illetőségű, de marosludasi lakós Magyari Ferencz aának a n.-enyedi egyházmegyei bíróság itélete ellen beadott felebbezését vizsgálta meg, de azt teljesíthetőnek nem találta, mert a fenforgó adókirovási ügyben — a törvények világos rendelkezése értelmében — az egyházmegyei bíróság ítélete föltétlenül helybenhagyandó volt.

r. s.

TÁRCZA.

Péter apostól élete és tanai

az evangeliumok, Péter két levele és az Apostolok Cselekedeteiben közölt beszédei alapján.*

I. Péter mint zsidó.

Péterrel legelőbb, mint Jézus választott tanítványával találkozunk az újtestamentomi iratokban; tehát már akkor, a midőn a Mester elhívja őt ama tizenkét tanítvány sorába, kik néki legközvetlenebb környezetét képezték és a kikkel isteni nagy czéljait megvalósítani törekedett. Péterrel életének olyan időszakában találkozunk tehát legelőször, a mely kort meglett férfikornak szoktuk nevezni. Akkor, a midőn magát rég átküzdve a gyermekkoron, mint érett eszű, megállapodott világ- és vallásnézetü, erőteljes férfiú egyszerű körben él a zsidó társadalomban. Péter élete így történelmileg csak akkor ismeretes előttünk, a mikor ő Jézushoz csatlakozik, mint egyike az ő tanítványainak. Gyermekkorából semmi történeti adat nincs, mely az említett pontig némi halvány világot vetne is életére.

Az evangéliumi iratok alapján korábbi életére vonatkozólag csak annyit tudunk, hogy Betsaidában, a Galileai-tenger partján született. Atyja Jóna (más helyen Jónás) nevű zsidó volt, a miért Máté ev. XVI. r. 17. versében Bár-Jónának nevezi. A midőn az evangeliumi elbeszélésekben legelőször lép fel, már nős ember volt és Kapernaumban lakott; foglalkozására nézve egyszerű halász, mely foglalkozását később sem hagyta abba, a midőn Jézus tanítványává lett. Eme néhány adat az, mely az apostol korábbi életére az evangéliumi elbeszélésekben ránk maradt. Ezen kívül semmi egyebet nem tudunk. Nem tudjuk, hogy minő szerepet vitt a zsidók vallási és politikai életében, mely abban az időben nagyon változatos volt és kétségtelen, hogy még a békésebb foglalkozásu alsóbb osztályt is (s így bizonyára Pétert is) foglalkoztatta. De tegyük fel, hogy ő távol minden politikai és vallási mozgalomtól, egész csendben élt egyszerű foglalkozásának, a halászatnak: mégis nagyon érdekes volna ránk nézve, ha életének korábbi éveihez némi történetileg bíztos adatunk volna saját elbeszélései s az újtestamentomi íratok közlése alapján.

Ha azt látjuk, hogy a történetírók az egyes ki-

* E czímen szerző egy nagyobb dolgozatot irt. Ebből közöljük most az I. részt. Szerk.

tűnőségek, nagy alakok élettörténetének kutatásánál szeretnek visszamenni egész a gyermekkorig, hogy későbbi alkotásaiknak, gondolkozásuknak, élet és világnézletüknek legelső nyilatkozásait, egész gondolat- és érzelemvilágaiknak külső és belső vonatkozásait itt a legközvetlenebb családi körben, a legelső nevelésnél találják fel, itt tanulják megismerni: akkor Péter apostól életének megismerésénél is oda kell visszamennünk, hol ő az első benyomásokat kapta: gyermekkorának vizsgálatához. A legközvetlenebb családi körből azonban Péter életére semmi adatforrásunk nincs; de ama másik nevelő és irányító életkörből: a zsidóság akkori társadalmi és vallási életéből hozzávetőleg és következtetőleg megalkothatjuk Péter élettörténetét abból az időből, melyet ő, mint a zsidó társadalomnak egyszerű polgára, Jézussal történt találkozásáig átélt. Következtetőleg, — mondom, — mert midőn a Jézus korabeli zsidóság valláserkölcsi és társadalmi életének jellemzőbb vonásait röviden feltűntetjük, Péternek, mint ama zsidó társadalom tagjának vallás- és világnézletére, gondolkozás- és érzelemvilágára csak következtetünk.

Péter életének korábbi idejében a zsidó állam átmeneti korszakát élte. A kedélyek forrongásban voltak; a nézeteltérések vallási és politikai pártok alakulásában nyilatkoztak. Váradalmas, izgalmas napjait élte a nemzet, egész tekintetét a jövőre függesztve.

Egy sajátos felfogás uralkodott a zsidó nemzet vallásos- és egész világnézletén s ez a felfogás volt az életadó erő, a mely táplálta a zsidóságot a legnagyobb szerencsétlenségek között is és nem engedte elcsüggedni, nem hagyta elpusztulni a nemzetet. E sajátos felfogás, ez az életadó erő pedig az a biztos tudat volt, hogy a zsidó nép egyedüli választott: üdvre hívott nemzete Istennek; tehát a föld minden népénél kitűnőbb nemzet, ki éppen ezért büszkén vallotta magát zsidónak.

Az Isten az ő választott népével, Izraellel szövetséget is kötött, a mely szövetség egy kétoldalu szerződés. Egyrészről látjuk a hatalmas Jehovának igéretét, melylyel üdvözíteni kívánja választottját, de ott látjuk másrészről a feltételt is, melyhez igéretének teljesítését köti. Elejükbe adta a törvényt (a thorát), melynek szigorú és pontos betöltéséhez szabta Izraelnek üdvét is. És ez a Jehova nemcsak egy transcendentalis Isten, hanem olyan, mint a ki immanenter is vezeti választott népét, intézi sorsát: büntet és jutalmaz, kit-kit érdeme szerint.

Szenvedéseiben inti, vígasztalja s jobb jövővel biztatja választottját; akaratát újból és újból kijelentette prófétái által. Megjelentette ugyancsak prófétái által a Messiásnak eljövetelét is, mihez egy eszményi országnak: »Isten országá«-nak megvalósulását fűzi. Mindezen reményeket, váradalmakat a legélénkebb, a legragyogóbb színekkel festi ki a zsidó élénk fantáziája. A mi akkor legtávolabb volt tőlük, egy eszményi földi királyság megvalósulása lebegett előttük. A midőn a veszély legnagyobb, a mikor legtöbbet szenved Izrael, emez eszményi királyságot akkor érzi legközelebb. De hogy is lehetne, hogy Isten választottja oly sokáig szenvedjen? Nem, a Messiás megérkezik, csak Izrael legyen hű a szövetséghez és engedelmes a törvénynek. Ilyen gondolatok foglalják el a szenvedő Izraelt és hogy a várt Szabadító minél hamarább megérkezzék, hogy az eszményi királyság minél előbb megvalósuljon mindent elkövetnek. A mennyire csak lehet, apró részletekben dolgozzák fel a »törvényt«; aprólékos szabályokat készítenek az élet ezerféle eseteire, a mely szabályok — mint rablánczok — mozdulni sem engedik szegény Izraelt.

Míg a dolgok így fejlődnek a túlságig, a törvény nyomasztó súlya alól szabadulni vágyók külön szakadnak a szigorú törvények s nemzeti hagyományok szerint élő u. n. farizeusoktól és külön felekezetet alkotnak sadduceus nevezettel. A sadduceusok ellenkező szélsőségbe ragadtatnak. Ők a mózesi törvényeknek inkább betűjéhez ragaszkodtak s a hagyományokat elvetették. Egy aristokrata-vezető párt volt szemben a néppárti farizeusokkal. Ez s ezekhez hasonló még több más szekták a kedélyek lázas forrongásának alakulatai.

A forrongó kedélyek harcza bizonyára áthatott a békés foglalkozásu halászra is Közönyös nem is lehetett iránta, mert ezek a nem csupán vallási, de nagyrészt politikai pártoskodások a társadalom minden rétegét foglalkoztatták. Állást kellett tehát foglalnia Péternek is és ő a farizeusok pártjához csatlakozott De vajjon Péter — kinek lelkében, mint későbbi élete igazolja, a hagyományos vallásos hitnek oly mély gyökerei voltak — lehetett-e hűtlen az ő nemzeti szövetséges Istenéhez? Távolról sem. Sőt hozzá csatlakozik, ráveti lelkének minden terhét, mert a jelen nyomasztó helyzetből egyedül a Jehova képes szabadulást nyujtani. És ő mi által mutathatná ki inkább szövetséges Istenéhez való ragaszkodását, mint a törvény szigorú megtartása által, mely az üdvnek elkerülhetetlen feltétele. Ime, így látjuk mi Pétert a farizeusok táborához csatlakozni.

Míg azonban a törvény szigorú és részletes rendeléseit — mint az ősök hagyományát s a Jehova parancsait — pontosan teljesíti, tekintetét a közeljövőre veti s egész valóját ez foglalja el. Annak a Szabadítónak képe lebeg szüntelen szemei előtt, kinek a közeljövőben el kell jőnie s az az eszményi ország tárúl fel előtte, melyet az Eljövendő megvalósítand.

Ha tehát Péter nemzete jobbjaival ily eszményi színben látja a jövőt, vajjon a törvény nyomasztó érzete lehet-e lelkének terhe? Óh nem, mert ő már ekkor is nem annyira a jelenben, mint a jövőben él; a jövő pedig édes, a jövő egy eszményi ország: »Istennek országa«. És honnan ismeri ő a jövőt, honnan annyira, hogy annak dícsőségétől áthatva önmagában jelenné tette? Ismerte a próféták jóslataiból: amaz isteni kijelentésből, mely nemcsak őt, hanem nemzete jobbjait is áthatotta. Mélyen átérezte, hogy Izrael élete a jövőben van s a jelen szerencsétlenségek már utolsó megpróbáltatása a nemzetnek, mely után annál édesebb lesz a jövő. Míg így a jövőben él egész gondolatvilágával, a jövendőt a multtal köti össze. Dávid királyságát látja szemei előtt, melynek dícsőségét a próféták a legélénkebb színekkel festve varázsolják lelki szemeik elé a jövőben Magának a Messiásnak származását ama dícsőségesen uralkodó király nevéhez és családjához fűzik, de nála még sokkal ragyogóbb alakban tűnik fel. Mint a láz, úgy fogja el Izraelt az eljövendő Messiásba vetett erős hit.

Ime, ezen remények Péter lelkét is erősen meg-

ragadták s teljesen lefoglalták. O ezekbe a reményteljes váradalmakba beleszületett, bennök nőtt fel; ezek voltak ama nevelőmesterek, melyek kitörülhetetlen bélyeget nyomtak az ő lelkére s melyek nyomai életének egész folyamán gondolkozásának, tetteinek minden vonatkozásaiban meglátszottak.

Egy erős farizeusi, theologiai teltogás mellett *a Messiásba vetett teljes hit* az, mi Péter zsidó életének lényeges vonását képezi.

Ha Péter élettörténetének minden mozzanatát a legaprólékosabb részletekig ismernők, mindezek talán ránk nézve csak külső történeti becscsel, értékkel bírnának s a midőn az ő egyéniségének belső tartalmát, lényegét — mint amaz élettörténeti hatások különös eredményét — keresnők: a történeti részek egészen elhullanának.

A lényeget megtaláltuk így is ama két sajátságban, melyet fennebb felmutattunk s melynek ismerete most már eligazit Péter keresztyén életének vizsgálatánál.

Szádeczky Béla.

Irodalom.

„Földrajz középiskolák számára. I. Magyarország Irta *Bodnár Lajos* tanár Második javitott s az 1899. évi 32818 sz min. rendelettel megállapított új tantervhez alkalmazott kiadás. Pozsony. 1899. Budapest. Kiadja Stampfel Károly.« Ára füzve 50 kr., kötve 70 kr. E tankönyvet a vallás- és közoktatásügyi miniszter folyó évi jul. 25-én 3150. eln. sz. a. a középiskolák részére engedélyezte. A második kiadásban szerző — mint a czimben olvasható — az új állami tantervhez alkalmazkodik. »Alapismeretek« cz. alatt ugyanis előrebocsátja (csinos és pontos kivitelű ábrákkal) a »Tájékozódás«-, »Térképolvasás«- és »Térképrajzolás«-ról szóló fejezeteket, nem betanulásra hanem vezérfonal gyanánt s azután a »Magyar-állam« fiizikai és politikai viszonyait tárgyalja induktive: előbb részletesen, majd összefoglalva. A hivatalos birálat e tankönyvről kedvező és nem ok nélkül, mert erre nagy mértékben érdemesnek látszik. Szivesen ajánljuk az illetékes körök figyelmébe.

„Református Kis Káté“ czímen az »Okorszigetvidéki ev. ref. egyh. értekezlet« nyilvános pályázat útján oly vallástani kézikönyvet készíttetett, melyből a szórványokban idegen hitfelekezetek közé ékelt hitrokonaink gyermekei tanító nélkül, önszorgalmuk segítségével sajátíthassák el vallásunk legfőbb igazságait, a legszükségesebb imákat, sőt abból a konfirmczióra is kellően előkészülhessenek A jutalmazott művet a biráló bizottságon kivül Szász Károly dunamelléki püspök és Filó Lajos is a kitűzött czélt tekintve megfelelőnek találván: az kiadatott s több száz példányban ment forgalomba. A 75 lapra terjedő mű ára kötve 14 kr. Kapható Farkas Emil ev. ref. lelkésznél Nagy-Peterden (Baranya-megye), de könyvárusi úton Kókainál is megrendelhető Budapesten.

Különfélék rovata.

Püspöki egyházlátogatás. A papolczi és oroszfalvi templomok felavatása alkalmából *Bartók György* dr. egyházkerületünk püspöke *Sylvester Domokos* szászvárosi lelkész, *Kenessey Béla* theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző és *Nagy Károly* theol. tanár kiséretében az *orbai* egyházmegye területén fekvő összes egyházközségeinket meglátogatja, a *Kézdi* egyházmegyéből pedig ezuttal Kézdivásárhelyt és ennek filiáját Oroszfalut. *Az egyházlátogatás terve következő: Aug. 26-án* déli 12 órakor megérkezés a barátosi vasuti állomásra. Ünnepélyes fogadtatás. Üdvözlőbeszéd, tartja *Csia György* egyházmegyei főgondnok. Díszfelvonulás Papolczra, hol a díszkapunál *Veres Károly* helybeli lelkész tart üdvözlő beszédet. Az érkezett vendégek elszállásolása. Ebéd. Délután különféle hatóságok tisztelgése. *Aug. 27-én* délelőtt a papolczi templom felavatása. *Az ünnepély sorrendje*: 1. Begyülő ének; énekli a gyülekezet 2. Invokáczió, a XC. zsoltár; énekli a gyülekezet. 3. Karének; előadja a helybeli dalkör. 4. Imát mond *Földes György* zabolai lelkész. 5. Karének; előadja a helybeli dalkör. 6 Alkalmi egyházibezzéd; tartja *Nagy Károly* theol. tanár. 7. Karének; előadja a helybeli dalkör. 8. Felavató beszéd; tartja *Bartók György* dr. püspök. 9 CCXVIII. dics. 3. verse; énekli a gyülekezet. 10. Keresztel *Bodor János* zágoni lelkész. 11. Uriszentvacsorát osztanak *Kenessey Béla* theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző és *Péter Károly* orbai egyházmegyei esperes, mi alatt a gyülekezet alkalmi éneket énekel. 12. Berekesztő imát mond *Veres Károly* helybeli lelkész. Az ünnepély végén a gyülekezet a »Hymnus«-t énekeli. Délután 1 órakor közebéd. Közebéd után a tanuló ifjuság által rendezendő nyár tánczmulatság megtekintése. – *Aug. 28-án* délelőtt ½9 órakor elindulás Pákéba, délután ½3 órakor Kőkösre, ½5 órakor Zágonba; itt meghálás. *Aug: 29-én* délelőtt istentisztelet. Predikál *Kenessey Béla*. Közebéd és délután 3 órakor elindulás Barátosra; itt meghálás. *Aug. 30-án* reggel 8 órakor elindulás Czófalva érintésével Telekre, innen Szörcsére. Közebéd. Délután 2 órakor Tamásfalva érintésével bevonulás Kovásznára. *Aug 31-én* délelőtt istentisztelet. Predikál *Sylvester Domokos*. Közebéd. Délután 3 órakor elindulás Pávára; itt meghálás Szept. 1-én reggel 8 órakor bevonulás Zabolára. Istentisztelet. Predikál *Kenessey Béla*. Közebéd. *Szept. 2-án* elindulás Kézdivásárhelyre. Az itteni ünnepélyességekkel kapcsolatban tartatik meg az oroszfalvi templom felavatása is. Visszaindulás Kolozsvárra szept. 3-án, esetleg 4-én. — Nem kételkedünk, hogy egyházkerületünk új püspökét *első* egyházlátogatása alkalmával is lelkesedéssel, szivélyességgel fogadják nemcsak a mi hiveink, hanem *más felekezetek is!* Nem kételkedünk, hogy ennek az egyházlátogatásnak meg lesz az óhajtott gyümölcse, áldásos sikere nemcsak erdélyi egyházkerületünkre, de az egész magyarországi evangelium szerint reformált anyaszentegyházra nézve is! Olvasóink előtt az eredményről annak idején beszámolunk.

A kolozsvári ev. ref. Szeretetház leányinternátusába az intézet befogadó képessége határáig (50) bennlakó növendékek egészen szeptember hó 3-áig még mindig elfogadtatnak. A próbaidőig történt jelentkezések száma meggyőzte a vezetéssel ideiglenesen megbizott bizottságot arról, hogy az intézet szeptember hónapban megnyitható. A jelentkezett árvákra és bennlakókra nézve a felvételt megejtette, de nem zárta le. Egyuttal megállapította jegyzékét azon tárgyaknak is, melyeket az internátusban bennlakó minden növendéknek az intézetbe való belépéskor magával kell hozni s ezek a következők: 6 ing, 6 lábravaló, 6 háló kabát, 3 barchent és 3 nyári alsó szoknya (fehér), 18 drb zsebkendő, 8 pár harisnya, 2 tarka alsó szoknya (1 téli, 1 nyári), 4 asztalkendő (fehér), 6 törülköző, 1 fekete szőr, 3 karton, 3 fehér kötény, 4 pohártörlő, 4 mosdótál-törlő, 3 fejre való kendő, 1 szennyesruhazsák. Ágynemüek: 1 matrácz, 1 tollpárna, 1 paplan. A párnára és paplanra 3 huzat, 4 alsó lepedő; Továbbá 1 füződerék, 2 pár bőrczipő (1 nyári, 1 téli), 1 pár papucs, 1 pár sárczipő, 1 napernyő és 1 esőernyő, 1 téli nagy kendő, 1 téli felöltő és kalap, 1 nyári vagy tavaszi felöltő és kalap, 1 szövet ünneplőruha, 2 nyári mosó ruha, 2 iskolai szövetruha, 1—1 pár téli és nyári keztyü (a nyári ruhák husvétkor is hozhatók); fog-,

haj-, ruha- és czipőkefe; bontó és sürü fésü, fésütisztitó kefe; fogszappan vagy por és mosdószappan; 1 üvegpohár, 1 pár evőeszköz, 1 evőkanál, 1 kávéskanál melyek az illető monogrammjával ellátva legyenek, valamint a pohár is; 1 szappantartó; gyüszü, varró- és gombostü, kapocs, fekete és fehér varróczérna; 1 fiókos tükör A ruhanemü és egyéb tárgy a tulajdonosnak egészen kiirt nevével legyen megjegyezve és darabonként számozva. A jegyzés jegyzőtinlával történjék. Ezen tárgyak a belépéskor jegyzék szerint átvétetnek az intézetben. További jelentkezések is *Pokoly József* biz. előadóhoz (ref. theologia) intézendők.

1792—1899. A belső-somogyi ev. ref. egyházmegye a dunántuli ev. ref. egyházkerület közgyülése alkalmával folyó évi szept. 14-én csurgói főgymnáziumának száz éves és az intézet uj épületének felavató ünnepélyét tartja meg.

A bukaresti ev. ref. egyházközség 1898. évi értesítőjéből, — melyet az előljáróság adott ki — nem csekély aggodalommal látjuk, hogy e népes, mintegy 6000 lelket számláló egyházközségünket nagy veszély fenyegeti. Ottani iskolánk ügyét illetőleg ugyanis a román kormánynyal szemben a mult év alatt sem történt haladás. A hivekben megvan a buzgóság, áldozatkészség, de a követelmények oly horribilisek, hogy azoknak nem tudnak mindenben eleget tenni s e miatt az iskola végleges autorizációjának megadása megtagadtatott. S ha az egyházközség elhatározása szerint rendbe jön a tanító-személyzettel, tantermekkel stb., kérelmezésekkel a dolgot ujra elől kezdheti. Ennek pedig nagy akadálya van: a szegénység, mert ottani hiveink többnyire bevándorlott iparosokból, cselédekből állanak s nagyrésze a romániai nyomasztó viszonyok miatt a mindennapi kenyeret is alig képes megszerezni. A mult iskolai évben az 500—600 tankötelés növendékekből — hogy az iskolát be ne zárják — csak 160 (fiú és leány) növendék vétetett fel, mert több számára nem volt hely. Könnyen kitalálható, hogy mit jelent ez? Azok a növendékek, kik idegen iskolákba kerülnek, nemcsak anyaszentegyházunkra, de a magyarságra nézve is elvesztek. És ha az iskolázás — az egyházközség önerejéből nem tudván keresztül vinni elhatározását — megszünik: Romániában élő s oda évenként kivándorló hit- és fajtestvéreink halálos bizonyossággal tünnek el, olvadnak fel a románság tengerében épen úgy, a mint eltünnek, felolvadnuk a vizek tömegébe hulló sószemek. Románia nyer életerős, tisztán pezsgő vért abból a székely vérből, melynek »Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!« Nem felekezeti, első sorban nemzeti kérdés ez! Ámde kormányunk türelmes és hallgatag. Türelmes benn a román iskolákkal és hallgatag künn a román kormány tulságos követeléseivel szemben. Leirni nem, csak érezni tudjuk, hogy mennyire üdvös lenne, ha egyházi hatóságunk valamely utat és módot találna addig, míg e veszély orvoslása nem késő!

„Szemerjai Szàsz Domokos erdélyi ev. ref. püspök emlékezete. Ima és emlékbeszéd.“ Görgényi egyházmegyénk közgyülése alkalmával tartott gyász-emlékünnepélyen Szász-Régenben, jun. 30-án az imát mondta: *Tavaszy József* esperes; az emlékbeszédet tartotta: *Lénárt József* magyarói lelkész. Sok gyönyörüségünk telt e kis füzet tartalmában: úgy az ima, mint az emlékbeszéd a maguk nemében igazán szépek, meghatók; az egyik közvetlen, a másik emelkedett. Mindkettő méltó a nagy ember emlékéhez.

Maros-szenkirályi egyházközségünk temploma javára aug. 27-én a lelkészi lakáson nyári tánczmulatság lesz. Védnöknők: Rosnyay Lőrinczné, Timár Jánosné. Elnök: V. Filep Albert. Alelnök: Székely Sándor lelkész, stb.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület közgyülését Zelenka Pál püspök és Szentiványi Árpád kerületi felügyelő elnöklete alatt aug 8—11. napjain Nyiregyházán tartotta meg. A kerületnek 11 esperessége, az eperjesi theol. akademia, az eperjesi jogakademia, az összes főgimnáziumok mind képviselve voltak. Aug. 8-án különféle szakbizottsági ülések, gyámintézeti gyülés és a kerületi értekezlet tartattak meg. A közgyülés aug. 9-én istentisztelettel s azután a mult évben megválasztott kerületi felügyelő megnyitó beszédével vette kezdetét. A megnyitó elhangzása után a püspök terjesztette elő nagy tömörséggel megirott, röviden minden fontos mozzanatot magában foglaló évi jelentését. Megemlékezik néhai püspökünkről is, a kit Kálvin erélyével felruházottnak mond s utódjáról, Bartók György, dr. püspökünkről, a kit tudós Zwinglinek nevez. A jelentésből kiemeljük, hogy 140 ezer frt hagyomány és alapitvány tétetett az előző évben a kerület javára, épitkezésre pedig 170 ezer frt fordittatott. A közgyülés tárgyai között van egy, mely a protestáns anyaszentegyház egyetemét is közelebbről érinti. A tudomány, müveltség és fejlődés szemponjából ugyanis javasoltatott, hogy a budapesti tudomány-egyetemmel kapcsolatban, államköltségen egy ág. hitv ev. theol. fakultás szervezése ügyében mozgalom indittassék meg Szivesen üdvözöljük e javaslatot és óhajtjuk, hogy ne csak javaslatnak maradjon, hanem a mozgalom sikerre is vezessen.

A debreczeni ev. ref. tanitónőképző-intézet szeptemberben megnyilik. A tiszántuli egyházkerület és a debreczeni egyházközség áldozatkészsége előtt meghajlunk. Adja Isten, hogy Magyarországon az *első* ev. ref. tanitónőképző-intézet vivat, floreat, crescat!

A nagypéntek állami ünneppé nyilvánitása ellen Németországon — hol e kérdés már elég régen napirenden van — az ultramontánok kézzel lábbal ágitálnak, természetesen csak azért, mert a nagypénteket a protestánsok mindenha igazi kegyelettel ünneplik meg. Sőt egy biboros herczegprimás közelebbről ki is jelentette, hogy a nagypéntek a róm. katholikusoknál nem ünnep. Tirol vakbuzgó lakói nagyon megbotránkoztak a biboros herczegprimás keresztyénhez nem illő kijelentésén, mert ők mindig megünneplik a nagypénteket. Igy van ez több pápistás jellegü országban is, p o. Braziliában, Portugáliában, Spanyolországban stb. Madridban e napon a munka teljesen szünetel s méltóbb ünnepnek tarják az urnapnál, peddig ekkor a »corpus Christi« tudvalevőleg fényes körmenetben, a négy világtájnak megfelelően négy oltárnál állittatik az egész világ elé imádás végett.

Tudomásul körlelkésztársaimnak. A körlelkészi szervezet revisio alá vétele tárgyában kelt emlékiratunkat illetékes helyére benyujtottuk. A beérkezett esperesi és körlelkészi vélemények alig némi módositással, a legtöbb rész módosítás nélkül csatlakozott az előzetesen közölt tervezethez. A módositásokat a végleges szövegezésnél kellő figyelemben részesitettük. A kik véleményüket nem közölték azokat beleegyezőknek tekintettük. Hálás köszönetünket fejezzük ki a nt. esperes urak iránt, kik nem vonták meg ügyünktől szives érdeklődésüket. Azon körlelkésztársaimat, kik a felmerült készkiadásokból reájuk eső csekély összeget még nem küldték be, — sajnos, hogy tizenhaton vannak — barátságosan kérem, hogy azt czímemre elküldeni sziveskedjenek. Ha magam is szegény nem volnék: szivesen hoztam volna meg az anyagi áldozatot is, de így számitnom kellett a kollegiális támogatásra. M.-Ludason, 1899 aug. 14-én. Ujváry István körlelkész

Szerkesztő- és kiadóhivatal üzenete.

K. A. Szilágy-Nagyfalu. A dolgozatot megkaptam. Ha a szerkesztő haza érkezik, levélben válaszolok. Szíves üdvözlet! — *M. F. Nagy-Váti.* A műről mai számunkban megemlékezünk. Közelebbről többet levélben. — *U. I. Maros-Ludas.* Az emlékirat közlését — a mint tehetjük — minél előbb megkezdjük. A tudósítás jön. — *I. Gy. Ördögkeresztur* Szép emlékbeszéd! So-

rát ejtjük. — ***Cs. K. Etéd.*** Közölni fogjuk. Szíves üdvözlet! — ***B. Gy. Barátos.*** A kért számot küldöm. — ***Többeknek.*** Nagyon örvendünk a hova-tovább nagyobb mértékben nyilvánuló munkakedvnek, de könnyen érthető okokból óhajtandó, hogy a czikkek a levélnek csak egyik oldalára irassanak. — ***Ráth Mór könyvkereskedése Budapest.*** A mutatványszámot küldjük. A kivánt értesítést levélben.

Hivatalos rész.

2920—1899 KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegye mtt. Közgyüléséhez s összes kollegiumaink mtt. Előljáróságaihoz.

Az erdélyi ev. ref. papfiuk kolozsvári Szeretetházának mielőbbi megnyithatása érdekében kiküldött bizottság javaslatát Igazgató-tanácsunk teljtartalmulag elfogadván, már a f. év őszén tartandó rendkivüli kerületi közgyülés elé előterjesztést szándékozik tenni a bizottság által kontemplált határozatoknak meghozatala iránt.

Mielőtt azonban ezt tehetnők, törvényes szokásainknak megfelelően az érdekelt egyházmegyék, illetve kollegiumok véleményeit kell kikérnünk a Szeretetház fentartására előirányzott némely jövedelmeket illetőleg.

E jövedelmekre vonatkozó javaslat az *„Erd. Prot. Lap“ idei 29. számában* közzétett bizottsági munkálat a, b, és c. pontjai alatt fölvéve és egyfelől a Baldácsy-alap jutalékából egy részletnek az intézmény czéljaira leendő fölhasználását czélozza, másfelől pedig az egyházközségekre, lelkipásztorokra és tanárokra szándékozik bizonyos évi rovatalt megállapitani, melylyel a Szeretetház fentartása addig is biztositható legyen, a mig a szükséglet más forrásokból fedezetet nyerend.

Felkérjük ennélfogva az egyházmegyék Közgyüléseit és kollegiumaink Előljáróságait, hogy a hivatalos lap idézett számában foglalt javaslatot egyik legközelebbi ülésében beható megfontolás tárgyává tenni s az a, b, és c. pontok alatt előlirányzott jövedelmek megállapithatására nézve véleményt nyilvánitani sziveskedjenek.

E vélemények beterjesztésére határidőül *f. évi október hó* 1-ét tüzzük ki.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 10-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel elnök. *Kádár János dr.* titkár.

2921—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes aához.

Előfordult esetek alkalmából tapasztalta Igazgatótanácsunk, hogy a zsin. törvényeknek 212. §-a, mely a papválasztás vezetésére kidüldendő bizottság megalakitása iránt rendelkezik, sok helyt tévesen magyaráztatik és gyakoroltatik.

E §. rendelkezése szerint ugyanis a papválasztás vezetésére az egyházmegyei elnökségnek, tehát erdélyi egyházkerületünkben az esperesnek egy világi és egy papi egyénből álló bizottságot kell kiküldenie, mely bizottság eljárását azután a törvény 223. és 230. §§-ai értelmében épen az esperesnek kell első sorban felülvizsgálnia s formahibák esetén, saját hatáskörében, megsemmisitenie.

Ámde kerületünk némely egyházmegyéiben az elnöklő esperes önmagát küldi ki a bizottság egyházi tagjaként a választás vezetésére s igy a 223. §. értelmében való eljárásnál, vagy a választási ügynek közigazgatási bíróság elé jutása alkalmával saját tényeinek lesz felülbirálója, megitélője

Ámbár kétségtelen, hogy az egyházmegyei esperesnek a választásoknál való jelenléte sok tekintetben czélszerü volna, de mert a zsinati törvény idézett rendelkezéseinél fogva az lehetetlen: felhivjuk összes nt. Esperes aait, hogy jövőre a papválasztások vezetésére hivatott bizottságok megalakitásánál szigoruan a törvény rendelkezéséhez alkalmazkodni sziveskedjenek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 10-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel elnök. *Kádár János dr.* titkár

2929 — 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegyénk mtt. Közgyűléséhez és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tt. Tanácsához.

Főt. és mélt. Bartók György dr. püspök aa. az országos ev ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet áldásaiban nem részesülhető papi özvegyek és árvák segélyezésének lehető fokozása érdekéből a következő előterjesztést tette Igazgatótanácsunkhoz:

„Országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézetünk felállitásával és életbeléptetésével lelkészeink nyugodtabb bizalommal tekinthetnek a jövő elé, nem kell attól rettegniök, hogy gyámol nélkül maradó özvegyüknek, árváiknak betevő falatja sem lesz, mert a nevezett áldásos intézmény, ha gondtalan életet nem is juttat részükbe, de legalább a mindennapi kenyeret, ha szükösen is, de megadja nekik.

Annál elszomorítóbb azonban azoknak a szerencsétlen özvegyeknek és árváknak az állapota, kik ama körülmény miatt, hogy a gyámintézet megalakulása előtt jutottak támasz nélkül való állapotukra, önhibájukon kivül nagy részben nyomorú viszonyok között élnek maiglan.

Hogy szánandó állapotukon tőlünk telhetőleg segithessünk, minden rendelkezésünkre álló eszközt meg kell ragadnunk. E tekintetben elsősorban természetszerüleg az erdélyi ev. ref. egyházkerületi lelkészek és lelkészi özvegy-árvák gyámintézete jöhet számitásba. Ez intézet azonban oly korlátolt anyagi eszközökkel rendelkezik, hogy az általa nyujtott segély szomorua n csekély. Első feladatunk tehát az, hogy kerületi gyámintézetünk egyes osztalékát, a mennyire csak leh et, felfokozzuk.

E végre az alábbi határozati javaslatot van szerencsém a méltóságos Igazgatótanács elé terjeszteni.

Határozati javaslatom a következő:

1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi lelkészek és lelkészi özvegy-árvák gyámintézete 1896. január hó 1-ével zárt intézetnek nyilvánittatik s uj tagjai jelzett időn innen nem lehetnek.

2. Az egyházközségek, illetve a lelkészek az alap-

szabályok 3 b. 5. és 8. d. pontjaiban meghatározott és eddig fizetett járulékokat tovább nem fizetik

3. Az 1895. évi deczember hó 31-én innen elhalt lelkészek özvegyei és árvái igénye — miután ezek az országos gyámintézettől nyerik segélyüket az egy házkerületi intézettel szemben megszünik.

4. Az 1896. január hó 1-e előtt elhalt lelkészek özvegyeinek és árváinak osztaléka az intézet alaptőkéje jövedelmének nagysága és az osztalékok száma arányában évről évre fokoztatik mindaddig, mig egy osztalék az 50 forintot eléri.

Egyebekben az intézet 1876-b n megállapitott alapszabályai irányadók.

Jelen javaslat indokolására legyen szabad felhoznom azt, hogy az 1896 óta elhalt papok özvegyei aránylag csekély befizetésükért oly özvegyi javadalomban (kétszázötven, 250 forintban) részesülnek. mely hasonlithatlanúl magasabb azon segélynél (húsz, 20) frtnál), melyben a kerületi gyámegylet gyámoltjait részesitheti s ez előnyért méltányos, hogy a kerületi gyámintézettel szemben támasztható igényeikről lemondjanak, annyival is inkább, mert ez intézet terheiből aránylag csekély — mindössze évi 1 frt összeget hordoztak. S mig ők ilyen helyzetben vannak, addig a kerületi gyámintézet által segélyezett özvegyek az évi 20 forintból magukat sem képesek fentartani s nehéz kézi munkával keresik mindennapijokat s gyermekeiket nevelni nem képesek.

Szükséges ez intézkedés azért is, mert ha az igényesek számát ily módon meg nem szoritanánk, azok idővel annyira megszaporodnának, hogy az egylet a jelenleg kiszolgáltatható 20 frtnyi osztalékot sem volna képes egy időn túl fizetni, mert az alaptőke növekedéséről a részesek sokasodásával szemben szó sem lehet

Mindezek alapján kérem a méltóságos Igazgatótanácsot s általa az érdekelteket is, hogy javaslatomat elfogadni méltóztassanak.

Igazgatótanácsunk ez eléterjesztésben foglalt javaslatot teljtartalmulag elfogadván, arra vonatkozólag az összes egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházak véleményeinek meghallgatását s azok tekintetbe vételével a javaslatnak már a f. év őszén tartandó főt. egyházkerületi közgyűlés elé teendő terjesztését határozta el.

Tisztelettel fölkérjük ennélfogva a czimben irt hátóságokat, hogy e javaslatot legközelebbi közgyülésükön tárgyalás alá venni s arra vonatkozó véleményes javaslataikat Igazgatótanácsunkhoz *f. évi október hó 15-ig* mindenesetre felküldeni sziveskedjenek.

Az erd. ev. ref egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 10-én tartott üléséből

Zeyk Dániel elnök. *Kádár János dr.* titkár.

2960 — 1899. KÖRÖZVÉNY

Mindenik ev. ref. kollégium mtt. Előljáróságának.

Tudatjuk a mtt. Előljárósággal, hogy a f. évi javitó- és pótló-érettségi vizsgálat marosvásárhelyi főgymnasiumunknál, 1899 szeptember 9-én lesz Deésy Zoltán kollegiumi gondnok aa. elnöklete alatt.

Az erd. ev. ref. egyházkerüle' Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1889. augusztus hó 10-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel elnok. *örök István dr.* h. tanügyi előadó.

800—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerűlet nagy-szebeni egyházmegyéjébe kebelezett ***búzás-bocsárdi*** anya- és karácsonyfalvi leányegyház papi állomására pályázat nyíttatik.

Az állomás javadalma

Búzás-bocsárdon lakás gazdasági épületekkel ; 48 kat. hold és 1349 négyszög öl szántóföld egy tagban, melynek az adóját az egyház fizeti s melynek bérjövedelme 255 frt. 24 kr az egyház tagjai által fizetett kepe és egyéb szolgálmányok váltsága fejében 275 frt, félévi útólagos részletekben fizetve; az egyház erdejéből 12 rakás fa. melynek levágatásáról és behordatásáról a lelkész tartozik gondoskodni, értéke 48 frt; meszeltetés árában az egyház pénztárából 7 frt 50 kr ; stólajárandóság a hívektől részint természetben, részint készpénzben 7 frt. 50 kr.

Karácsonyfalváról: törökbúza-kepe-, készpénzstóla járandóság mintegy 15 frt. 71 kr. Összesen 6'8 frt. 95 kr.

Ez állomás tehát III. osztályu.

Kötelességek : Búzás-Bocsárdon minden lelkészi teendő végzésén kivűl az elemi iskolában hetenként 2 órai vallástanitás. Karácsonfalván esketés, keresztelés, temetés és betegek látogatásán kivűl karácson, húsvét és pünkösdben úrvacsoraosztás.

Pályázati határidő f. é. szeptember hó 14-e, mely napig szabályszerűen felszerelt folyamodások nt. Nagy József esperes afiához Nagy-Szebenbe küldendők.

Kolozsvárt 1899. augusztus 11-én

Bartók György dr. püspök.

PÁLYÁZAT.

A h.-nánási hat osztályu ev ref. gymnasiumban a mennyiség- és természettani, illetőleg a mennyiség és rajzoló-mértani rendes tanári állásra pályázat hirdettetik 2800 korona (1400 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve.

Pályázhatnak ev ref vallásu okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek.

Szükség esetében oklevelet még nem nyert, de az illető szaktárgyakból egyetemi tanúlmányokat végzett ev ref. tanárjelölt folyamodása is tekintetbe vétetnék, azonban az ilyen csak helyettes tanárnak választatnék meg egy évre 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve De ha időközben oklevelet szerez. annak felmutatása után a rendes tanári fizetés stb. élvezetébe lép.

A rendes tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja leend s egy évi sikeres müködés után állandósittatik, sőt a f évre már megnyert ideiglenes államsegély rendszeresítése s a folyamatban levő szerződés megerősítése után törzsfizetése 3200 koronáig (1600 frt) emelkedhetik s a megfelelő korpótlékok élvezésére is jogot nyer.

A születési, képesítési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények f. hó 24-ig a h.-nánási ev. ref. egyháztanácshoz küldendők.

A megválasztott állását f. évi szept. 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig semmi esetre sem hagyhatja el azt.

H.-Nánáson, 1899. aug. 8-án.

Kállay Árpád főgondnok *Benkő Lajos* ev. ref. lelkészelnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 35. szám. Kolozsvrátt, 1899. Augusztus 31.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A szomszédból.

Alapos megfigyelések és rendelkezésünk alatt álló statisztikai adatok eredményei bizonyítják a római katholiczizmusnak szellemi és számbeli retrográd haladását — hazánkat kivéve — Európa minden államában. Pusztulása kétségtelen jelei pedig legszembeszökőbbek a különben politikai súlyban, gazdasági és erkölcsi állapotukban is hanyatló román (franczia, spanyol, olasz) népeknél. Náluk a kathóliczizmus visszafejlődésének oka épen az, hogy végre meggyőződtek nemzeti hanyatlásuk okáról, mely nem egyéb, mint a kathóliczizmus szellemének túlerős befolyása az állam munkássága irányára. E meggyőződés pedig sok ellenséget szerzett a kathólikus propagandának. Ott látjuk példáit Spanyolország cortesében, a hol már nyiltan tárgyalják ezt a dolgot; ott látjuk Olaszország és Franczia-ország közéletében, a hol a hon jövő állapotán őszintén aggódók már nem titkolják, hogy igen jót tenne, ha hazájukat egy kis protestántizmussal lehetne beoltani. Sőt már oltogatják is itt-amott.

A germán (angol, német, holland, svéd, norvég) népeknél sem tapasztalható Róma térhódítása, ha ugyan az anglikán egyház megkatholizálására tett újabb kísérleteket nem tekintjük ilyesfélének. De hiszen ez csak az angol hatalmi érdekek kokettirozása Rómával. Ki világuralmat akar, az még Rómának is gyertyát tart. Az egész teljességgel nem tekinthető komoly dolognak.

Komolyabb azonban a kathólikus akczió nálunk, Magyarországon. És valljuk meg, egyelőre nehezen tudjuk útját állani törekvéseinek. A mióta ez a minden vonalon szaporán dolgozó kathólikus mozgalom megindult: állandóan keresem okait. Gondoltam az egyházpolitikai törvények által előidézett új viszonyokra. De hiszen ezek legfennebb védekezésre kényszerítnének minden egyházat. Aztán utoljára is ezekben a kathólikus egyház többet nyert, esetleg a papság veszített befolyásából, de az egyház egyeteme feltétlenül nyert. Itt a vesztőfél mi vagyunk és szomorúan tapasztaljuk beteljesedését azoknak a jóslatoknak, melyeket a szemes és körültekintő Révész Kálmán kassai lelkész egy, a budapesti prot. lapban megjelent czikkében mondott volt még akkor, midőn a jelzett törvények csak kontemplálva voltak. Bátran kimondja ugyanis, hogy először anyagi erőben kell a különböző egyházakat egyenlősíteni és csak azután kell a jelzett törvényeket megalkotni, mert a következő harczban feltétlenül csak az anyagiakban gyengébb veszíthet. Az pedig mi vagyunk.

Hanem ettől tekintsünk el, mert hiszen a szorgos akczió, mely öntudatlan folytatódik ott túl, csak eredménye egy oknak. De hát hol a valódi ok, az t. i., mely mozgatja a dolgot?

Tán a kathóliczizmus újjáébredésében? Óh nem! Hisz akkor más államokban is ébredeznék! Róma ezer kezе ott is szőné a jövőt. Vagy talán a szentlélek fokozott ereje szállta meg a tiara őrét és a bulláinak hordozóit? Szóval, valamelyes olyan mozgalom ez, melynek nem csak ösztöne, de lelke is van és magasabb ideális czélokért, vagy nemzeti irányu törekvésekért emelt zászlót és hajszolta fel a hívek egy részét? Ez hozta volna ki a jezsuitákat sötét rejtekeikből? Óh Istenem, hát mikor szolgált a kathóliczizmus ideális czélokat akár hazánkban, akár más valahol?! Minden harcza csupa hatalmi érdek volt mindig és legyünk tisztában vele, hogy most sem egyéb, mint külső érdek éspedig nem a papság, sem a nép, hanem a *katholikus főurak érdeke.*

Ok mozgató oka a keményen megindult magyar kathólikus akcziónak. Nem jó szemmel nézik a sok polgári rendből felkapaszkodott embert az érseki, püspöki és elég fényes, sőt gazdagon jövedelmező kanonoki állásokban. Hiszen ezen állások nem a polgári rendből kimosdott embereknek valók. Hiszen a história tanusága szerint a középkorban még herczegi méltóságok is ültenek a püspöki és érseki székekben, az egyéb főúri rendbeliek pedig csaknem kizárólagos tulajdonosai voltak a jobban jövedelmező episcopátusoknak. Aztán úgy vélekednek a kathólikus főurak, hogy ezek a szép jövedelmü állások nem is közönséges halandók részére vannak alapítva, miután azok nem is tudják, hogyan kell elkölteni a gazdag jövedelmeket.

Mindezekből és ezekhez hasonló dolgokból kifolyólag már in petto meg is vannak azok a leendő főúri püspökjelöltek, érsek-kandidátusok a különböző theologiai intézetekben. Sőt már nehány gyakorló pappá is kinőtte magát.

Igen ám, csakhogy az még nem elég, gondolja magában ama vakbuzgó főurak rendje, hogy jelöltek legyenek adandó alkalmakra készen. Érdemek kellenek! És az ilyesmivel nem mindig, sőt legtöbbször nem a kinevezendő főúri jelölt érdeme, hanem a hozzá közelállók egyházi irányu tevékenysége a fődolog. Egy vakbuzgó dáma tevékenysége hamarább püspöki székhez juttathat, mint a kánonjog tudása, vagy a római doktorátus.

No hát, tisztán ezen okokból vegyül újabban oly szivesen a finom párfümillat a tömjénnel. No hát, ez az oka még a néppárti politikai akcióknak is, melyekről tudjuk, hogy hátuk megett elég jónevü főurak állanak, kik szivesen beleugratták a dolog mivoltával teljesen ismeretlen, nagyobbrészt tót és sváb papokat az agitáczió hajszájába.

Tisztán osztályuralom érdeke az egész mozgalom, melyet valljuk meg, elég nyiltan és nem is nagyon válogatott eszközökkel folytatnak ellenünk. Ezért nincs okunk a nyughatatlanságra, ha itt és amott egy pár reversálissal bemutatják magukat, mert a dolog csak addig tart, míg a dologgal a hívek és az alsóbb papság is tisztában lesznek. Ha aztán nyilvánvalóvá válik az akczió mozgató ereje, akkor azt hiszem, tisztában vagyunk, mi fog következni. Talán addig beüt egy kis szekulárizáczió is. Ez mindenesetre hideg zuhany volna a hódítási buzgalomra. Csakhogy a főurak püspökségével épen ezt akarnák akadályozni, mert úgy mondják, azoknak sokkal fokozottabb bátorságuk leend az állam törekvéseivel szembeszállani. Existenczialis kérdés merülne fel ebből, mert sok tönkrement főúri vagyont megrepáltak már a multban azok a püspöki székek. A szekulárizáczióval pedig semmivé lenne az az egyetlen gyógyszer is.

Hát legyünk tisztában a felett, hogy azok a hangzatos szólamok, melyekkel a harcz ellenünk folyik, csak szólamok hatásával bírnak; a mozgalom valódi ereje csak az, a mi a kathóliczizmusnál eddig is volt: osztályérdek. Ez már sokkal nyilvánosabb, hogysem ők is tagadhatnák.

Bartha Lajos
aranyos-gyéresi lelkész.

Egyházi élet.

Bartók György dr. püspöki körútja.

»Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Orbai egyházmegyébe kebelezett Papolcz virágzó egyházközség hivei által a millenium éve alatt épített, ugyanazért milleniumi nevet nyert, mintegy 20,000 frtba került díszes, góth stilű templom ünnepélyes felavatása aug. 27-én történt meg. Ez ünnepély fényét nagyban emelte *Bartók György dr.* püspök s kiséretében Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző és theol. igazgató-tanár, Nagy Károly theol. tanár, Sylveszter Domokos szászvárosi lelkész, Sándor József országgyülési képviselő, Szekula Ákos vezérigazgató, Zathureczky Gyula egyházmegyei főgondnok stb. s több egyházi és világi notabilitás megjelenése. Különben az ünnepély részletes lefolyásáról tudósításom a következő:

Az ünnepélyt megelőző napon, 26-án déli 12 órakor érkezett Bartók György dr. püspök többek kiséretében a barátosi, mint az orbai egyházmegye első vasuti állomására, hol a fogadtatására megjelenő papolczi díszes küldöttségen kivül az egyházmegye képviselői, papsága, élükön Csia György egyházmegyei főgondnokkal és Péter Károly esperessel s a barátosi egyházközség nagyszámu közönsége várt reá. A vonat zaja elmultával, midőn élénk éljenzések közt főpásztorunk kocsijából kilépett, Csia György egyházmegyei főgondnok lépett elő, ki üdvözölvén a megjelenő főpásztort, tartalmdus beszédben reá utalt az orbai egyházmegye jelenlegi bajaira, sérelmeire, kérvén főpásztorunkat azoknak orvoslására. Mire főpásztorunk a következőkben válaszolt:

(Gyorsirás után.) Mélyen tisztelt Gondnok úr! Szeretett Lelkésztársaim! Egyházmegyének igen tisztelt képviselői s a kik itt vagytok mindnyájan testvérbarátaim az Úr Jézus Krisztusban és vérszerint! Jöttem, mivel minden időben meg voltam győződve ezen egyházmegye lelkészkarának, képviselőinek irántam mindig s legközelebb is tanusított szeretetéről, ragaszkodásáról. Jöttem ezen egyházmegyébe, mert ha körültekintek, egyfelől a nt. esperes urtól, első tanítómtól kezdve itt látom tanulótársaimat, tanítványaimat s ha semmi se füzne is, már ez egymagában elégséges szentkötelék volna. Örömmel jöttem azért, mert ezen egyházmegye azon épült végvár, hol minden időben hiven ápolták a szent érzelmeket, melyek az embert boldogítják. A mai nap reánk nézve ünnep és legyen ünnep is, mely pillanatban emeljünk oltárt a szeretetnek, a hitnek, a nemes elhatározásnak, a szent czéloknak és a lángoló lelkesedésnek, mert ezen érzések, ha megvannak s hiven ápoltatnak, meg van erősítve a vallásos buzgóság. Hiszen e nemes érzelmeknek gyümölcse a papolczi templom is, melyet ezen nemes érzelmek, munkás szeretet hoztak létre. Ezen érzelmekről teszek tanuságot én is, ki személyesen jöttem, hogy meglátogassam lelkésztársaim, híveim munkáit, hozva magammal a szeretetet.

És én azt hiszem, hogy a kik velem ezen munkában részt vesznek, kárba veszett fáradságot nem cselekesznek. Valamint 300 éven keresztül vallásos buzgóság életet mutatott, azonképen meg fogja hozni munkánk a maga gyümölcsét s lefogja aratni azt a jövő nemzedék. Hazánk, egyházunk, magam és társaim nevében az irántunk tanúsított ragaszkodásért és üdvözletért fogadják őszinte köszönetemet.

Eme lelkesítő szavak után élénk éljenzés közt Péter Károly esperes társaságában a reá várakozó négyes fogatú kocsiba szállt főpásztorunk s útnak indult kitüzött czélja felé, Papolcz egyházközségébe. A mintegy 60 kocsiból álló menetet 50 régi székely viseletet visszatükröző díszöltözetbe felöltözött papolczi lovasbanderium nyitotta meg. Meglepő és minden szemlélőt bámulatra ragadó volt emez impozáns díszmenet Barátos község fellobogózott utczáin áthaladva, kellemetlen idő daczára is alig $^3/_4$ óra mulva Papolcz községbe érkezett, hol a község végpontján felállított (Isten hozott) felirattal ellátott, virágcsokrokkal, koszorukkal és nemzeti zászlókkal díszített, fenyőlombokból készült díszkapuhoz taraczk-lövések közt megérkezve, *Veres* Károly helybeli lelkész az egyházunk fejéhez vallásos és hazafias érzülettől áthatott beszédet intézett: (Kézirat alapján.)

Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Lelkes örömmel vártuk e napot, melyen Méltóságodat szivünk szeretetével üdvözölhetjük körünkben; midőn először lépte át egyházunk és községünk küszöbét. Igen, üdvözöljük azzal a szeretettel, melyet a századvégi utilitárizmus és emberi önzés még ki nem irthatott, azzal a szeretettel, mely éltet fakaszt, virágot hint, gyümölcsöt igér s mely ez egyházközség hiveit nem engedte nyugodni addig, míg itt országrészünk keleti védbástyája alatt, elavult és már-már összeomlással fenyegető templomunk helyett nem emeltük Isten dicsőségére és a magyar nemzeti érzelem ápolására

Igen, üdvözöljük Méltóságodat, hogy a nehéz és fáradságos munkát nem sajnálva, eljött hozzánk, hogy e népnek öröm-ünnepében részt vegyen, sőt megjelenésével magasztossá és szentté tegye azt; — igen, eljött Méltóságod, hogy az örök igazságoknak és örök eszméknek emelt eme templomot fölszentelje, — mert valamint amaz égfelé nyuló falak és amaz égre mutató csillag a keresztyénség örök életét, az eszme örök diadalát hirdette, — úgy Méltóságodnak köztünk való megjelenése *élő bizonysága annak*, hogy jobbszemünk, lelki vezérünk vezérlete alatt nekünk küzdeni, szenvedni és munkálni szent kötelességünk ama zászló alatt, melyet Méltóságodnak kezébe adott a közbizalom s melyet Méltóságod, mint egyházunknak feje hivatva van fennen lobogtatni s melyet győzelemre vezetni, dicsősége közülünk a legkisebbnek épen úgy, mint a leghatalmasabbnak.

És nekem úgy tetszik, mintha ez örvendező sokaságban ama betániai lelkesültséget látnám, melylyel egy napon az »ember fiát« fogadták örömmel az arczokon, elragadtatással a szivekben; csakhogy ők, ki jött vala hozzájuk, attól világi uralmat, földi diadalmat vártak, e nép s mi azt Méltóságodtól nem várjuk, ezért szentelt a mi örömünk; — azok ruhájokat az érkező elé teritették, mi csak sziveinket alánljuk föl s ezért a benső örömért mi nem kérünk sokat, csak bizalmát, *szeretét*, mely lelkesitsen s buzditson szolgálni az igéért, küzdeni a szeretetért, győzelemre vezetni egyházunkat, mely hisszük, Méltóságod vezérlete alatt hasonlatos *lesz a kősziklára épitett házhoz, melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalt.* Erre kérem én itt e helyen Istennek kegyelmét, kinek jósága tegye Méltóságod munkáját mi közöttünk áldottá és örökre emlékezetessé. Még egyszer fogadja szivünk teljességéből üdvözletünket.

Eme lelkesedéssel, szónoki lendülettel elmondott beszédre, többször megujuló éljenzés elhangzása után a magas vendég röviden, de szivből jövő gyönyörü beszéddel válaszolt

Ezután a menet a helybeli lelkész lakására ki sérte főpásztorunkat és kiséretét, a vendégek pedig a részökre kijelölt helyekre szállásoltattak. Ebéd után a megjelent lelkészikar, tanitóikar és jegyzők kara a helybeli egyháztanács, a községi képviselőtestület s végre a tanuló ifjuság tisztelgett. A helybeli dalegylet pedig este fél 9 óra körül ének- és fáklyásmenettel tisztelte meg.

A tulajdonképeni ünnepély e hó 27 én d. e. 10 órakor vette kezdetét. A régi, de az itt szülöttnek mindig kedvesen hangzó harangok elhangzásával felnyiltak az új templomnak ajtói s csakhamar a beözönlő nagyszámú hallgatóság által meg lett töltve annak belseje. Itt láttuk a többek közt: Hollaky Attila főszolgabiró, dr. Zentai Dávid, dr. Vajna Gábor, dr. Koréh Lajos ügyvéd, Gyárfás Gy. vármegyei főmérnök, Csia György gondnok, Szonda László gondnok, Csia Elek gondnok, Kölönte Mózes gondnok (K.-Vásárhelyről) urakat, Benke István, Péter Mózes és Sándor, Tárkányi György gymn. tanárokat. S a lelkészek közül az orbai egyházmegye teljes karát, továbbá Kövér András, Vén Mihály, Bodor Géza espereseket, Csekme Ferencz gernyeszegi, Benkő István rákospalotai, Szabó Jenő ilyefalvi, Révay Pál s.-szentgyörgyi, Kovács István k.-vásárhelyi, Böjthe Géza szemerjai stb. lelkész urakat. Mondanom sem kell, hogy e nagyszámú közönséget nem a helybeli hitfelekezet tagjai képezék, hanem más, többmérföldnyi távolságról, úgyszólván egész megye területéről kora reggeli óráktól kezdve az ünnepély kezdetéig szakadatlanul érkező különböző hitfelekezetü vendégek. Megszólalt az új, Szalay orgonaművész által 1600 frtrért készitett diszes és kellemes hangzású orgona s a közönség lelkes éneklése közt lépett be Péter Károly s több mint 80 lelkész által követve Bartók György dr. egyházunk püspöke, kezében tartva a bejáratnál hat nemzeti szinü s hat tiszta fehér ruhában felöltözött fiatal leány, egyike Imreh Matild által üdvözlő szavak kiséretében átnyujtott élő virágokból összeállitott szép virág csokrot. A közönség énekét a helybeli dalkör „Szent hitünk hajlékában“ czimü éneke követé, mialatt szószékre lépett Földes György zabolai kitünő lelkész, ki a következő szavakban szólt az Urhoz:

(Előima.) »Leborulunk előtted, *»öröm- s hálaénekléssel«* borulunk le te előtted a *»te szentségednek ékes helyén«*,[1] óh szent, óh véghetetlen Isten, *»mi Atyánk, ki vagy a mennyekben!«*[2]

Óh, mert *»ez a mai nap örömmondásnak napja«*.[3] *»Ez a nap, melyet vártunk«*,[4] *»ez a nap, melyet az Ur rendelt, örvendezzünk és vígadjunk ezen«*.[5] *»Menjünk elibe az Urnak hálaadással, énekeljünk neki dícséreteket.«*[6]

Uram! mindenható Istenünk! Orömünk és hálánk forrása az, hogy ez új hajlékot ma szenteljük a te templomoddá.

Templom állott, óh Uram! ezelőtt is e díszes épület he yén, melyben e gyülekezet sok most is élő, óh de sokkal több »jobb hazába költözött« hívei az idők hosszú során át kerestek és találtak az élet küzdelmeiben erőt, szenvedéseiben vígasztalást, örömeiben bölcsességet s minden körülmények között megnyugvást; melyben elhívott szolgáid prédikáltuk az ígét alkalmas és alkalmatlan időben; hirdettük Uram! *a békességet*, melyet a világ nem adhat; *a hitet*, mely képmutatás nélkül való; *a reménységet*, mely meg nem szégyenít; *a szeretetet*, mely nem hazug és tettetett; *a tudományt*, mely nem végezett magában egyebet tudni, mint a Jézus Krisztust. De Uram! »felforgat a nagy századok érczkeze mindent!« Az idő minden földieket megemésztő hatalmánál fogva itt is betelt Üdvözitőnk jóslata: *»Nem marad ebben egy kő más kövön, mely el nem romlana!«*[7] Elromlott, az enyészet sírjába szállt alá a régi templom, hogy annak romjain — mint főnix hamvaiból — új életre keljen e díszes új hajlék.

Óh, de Uram! az ó-templom romjai felett, mint egykor a babiloni fogságból hazatért izrael népe, remény és kétség, bizalom és csüggedés vegyes érzelmeivel állott e gyülekezet népe is, hogy vajjon lesz-e ereje, honnan nyer segedelmet, hogy *»újonnan megépítse a házat, mely annak előtte sok esztendőkkel építtetett«*[8] s az idő romboló ereje alatt összeroskadott.

És te — segedelemnek Istene — mint hajdan fölkent királyod, Dávid az ő fiához, Salamonhoz, — bíztatva szólottál e néphez: *»légy bátor és erős és kezdj hozzá, semmit ne félj és ne rettegj, mert én veled leszek. téged el nem hagylak, tőled el nem távozom, miglen az Ur háza minden mesterségének műve elvégeztetik«*.[9]

És úgy lőn Uram! A kik »te benned bíztak eleitől fogva«, meg nem csalatkoztak; a kiknek te valál reménységük erős vára: meg nem szégyenültek; a kik *»az ő tehetségük szerint adának az építésre való költségre«*:[10] czélt értek és íme: *»nagyobb lett ennek a második háznak dícsősége, hogynem az első háznak dícsősége!«*[11]

Im' ezért szentelünk ma néked öröm- és hála-ünnepet, óh jó Istenünk, édes Atyánk, midőn e házat imádásod templomául felavatjuk.

Te pedig Uram! tedd állandóvá örömünket; vedd kedvesen hálánkat s mutasd meg hozzánk való további kegyelmedet abban, *»hogy a te szemeid e házra nézzenek éjjel és nappal!«*[12] Óh, mert Uram! az élet küzdelmei, szenvedései, a halál fájó veszteségei között nincsen nekünk más menedékünk, mint a te szent

[1] I. Krón. XXVI. 29. — [2] Máté VI. 9. — [3] II. Kir. VII. 9. — [4] Sir. II. 16. — [5] Zsolt. CXVIII. 24. — [6] Zsolt XCV. 2. — [7] Máté XXIV. 2. — [8] Esdr. V. 11. — [9] I. Kron. XXVIII. 20. — [10] Esdr. II. 69. — [11] Hagg II. 9. — [12] I. Kir. VIII. 29.

házad, a hol kisírjuk bánatunk könnyeit és a hol vígasztalást, bátorítást. erőt nyerünk küzdeni, szenvedni, remélni tovább, tovább míg »*a minden élő embernek rendeltett ház, — a koporsó elhiv minket*«[1].

Óh, bizony Uram! drága nekünk ez a hely; boldogok vagyunk, a mikor »*lakozunk a te tornáczidban; megelégíttetünk a te házadnak javaival, a te templomodnak szent dolgaival*«.[2]

Uram! e boldogságot keresi most is a mi lelkünk; e boldogságot, házadnak javait óhajtja a mi szivünk. S hogy abban részesüljünk, add, hogy mint élő kövek — magunk építtessünk fel, hogy legyünk lelkiház; add, hogy levetkezvén ma az ó embert, öltözzük fel az új embert Hogy így, Uram! megnyerhessük eme kegyelmes igéreted teljesülését is »*az én hajlékomat közöttetek helyeztetem és az én lelkem meg nem útál titeket; tiközöttetek járok szüntelen; leszek néktek Istenetek, ti pedig az én népem*«.[3]

Uram! teljesitsd be rajtunk ez igéretedet. Szenteld meg ünneplésünket s add, hogy a te beszéded, mely »édesb a méznél«, teremje meg mibennünk a »lélek és élet« gazdag gyümölcseit. Hogy így nemcsak külsőleg, holt kövekben, hanem belsőleg, élő kövekben legyen nagyobb ennek a második háznak dícsősége, hogynem az első háznak dícsősége.

Néked pedig »*örökévaló, halhatatlan, láthatatlan, egyedűl bölcs Istennek légyen tisztesség és dicsőség mind örökkön-örökké. Amen*«[4]

(Folyt. köv.)

Jogszerzés — jogvesztés.

(Pár szó az orbai egyházmegye határozatához.)

Hozsánna kiáltással üdvözlöm az orbai egyházmegye legközelebbi közgyűlésén hozott ama kettős határozatot és indítványt, mely kollegiumi tanszékeink kerületi képviselete és a kerület fennálló tanárválasztási joggyakorlatának módosításait czélozza. Teszem ezt, nem azért, mintha magával a határozattal teljesen egyetértenék, hanem azért, mert ebben, a mi viszonyaink között merésznek nevezhető föllépésben egy szebb jövő közelgő hajnalhasadása jelzésének első pitypalaty-szavát sejti lelkem.

Senki sem tagadhatja ugyanis, hogy azon negyedfélszázados, szóval, tollal és karddal folytatott csatározások, melyeket protestáns és református egyházunk részint az egyén valláserkölcsi, részint a magyar faj nemzeti szabadságáért vívatott meg: kálvini Sionunk csont-, ideg-, véredény- és izomrendszerét egyaránt enerválták.

Ennek következtében, midőn e megviselt és ellankadt szervezet a legutóbbi alkotmányos éra kedvezőbb viszonyai között fölelevenedett, nem volt más mit tennie, mint magát konzerválnia. Ezért van az, hogy egyházi központjaink a községektől kezdve fel egész a zsinatig egy törekvésnek adóztak: az egyház *teste* organizálásának és *anyagi* ereje megszilárdításának.

Ellenben az egyház *lelke* és *szelleme* kiépítésére vonatkozólag nagyon kevés, mondhatni semmi sem történt.

Az a határozat és indítvány azonban, mely egy csapással nyilt kérdéssé teszi kerületünk egyik fundamentális tényezőjének eddig gyakorolt és törvény által szentesített jogait: az közel jár ahhoz, hogy gyökerében rázza és termékenyítse meg egyházunk *lelki* és *szellemi* életét.

Hisz a magyarnak veleszületett jogérzéke van s ettől vonatva, nem hagyja a maga igazát; nem, körömszakadtáig! Épen ezért a jelzett kérdés feletti vitába akaratlanul is belevisszük mind azt, a mi ezzel összefügg, mindazt, a mi lelket önt belénk, mindazt, a mi lappangó parázs a mi sziveinkben.

Első sorban is el kell döntenie a vitának, hogy kormányzati rendszerünk képviseleti marad e, — képviseleti marad-e a *régi* alapon, vagy a presbyteri rendszert ölti magára, avagy épen *új* alapon szervezi képviseletét? Ezzel együtt elválik: teljesen egyek leszünk-e a többi kerületekkel, vagy nem? Mindez bele sodor a vita hevébe. Itt dől el, el kell dőlnie, hogy protestánsok akarunk-e maradni, vagy kathólizálunk öntudatlanul? Eldől, el kell dőlnie, hogy a Kárpátok között maradunk e, vagy »ultramontánok« leszünk a szónak egy új értelmében?. stb stb.

Ez az, a miért én oly melegen üdvözlöm az orbai határozatot. Magával a határozattal — úgy a mint irva van — nem értek teljesen egyet.

Ugyanis a határozatnak — felfogásom szerint — nem lehet más czélzata, mint az, hogy egyházi ügyeink intézésében az egyházi és a világi elem páritását biztositsa. Azonban, ha tanárainkat megfosztanánk képviseleti rendszerünkben eddig gyokorolt jogaiktól, a páritás elvét amugy sem valósitanók meg. Hiszen az erdélyi kerület Utasitása 51—52-ik §-ai alapján eszközölt hozzávetőleges számitásom szerint, ha az egyházmegyék által választott képviselők felét egyházi, felét világi képviselőnek számitjuk (igy hozná magával a paritás elve): lenne mintegy 180 világi és 80 egyházi képviselőnk. Száz tanárunk nincs, márpedig csak az esetben valósulna meg a páritás elve, ha ennyi (100) világi képviselő esnék ki kerületünk képviseletéből.

Aztán meg határozottan *jogvesztés* lenne tanárainkra nézve a hivatalukhoz kötött képviseletnek eltörlése. A mai korban, midőn a demokrátikus józan áramlat van hivatva megtörni amaz anarkhisztikus és szociálistikus törekvéseket, melyek *jogot* akarnak *szerezni*, igen gyakran minden *jogczim* nélkül: legalább is *ellenkezik* egyházunk hivatásával és czélzatával az, hogy jogcsorbitást kövessünk el. Már magából az emberi természetből, az öntudatos ember legprimitivebb ethikai érzetéből folyt az a törekvés, mely inkább szeret szerezni jogot, mint elveszíteni azt

Kerületünk kormányzatában a páritás elvét könnyen keresztül vihetjük *jogszerzés* által. Mire hát a jogcsorbitáshoz folyamodnunk?!

Hiszen az egyházi rendnek (?) Erdélyben elejétől fogva megvolt az a törvény által biztositott joga, hogy annak *minden* tagja részt vegyen az egyházi legfőbb hatalomnak gyakorlatában. Csupán a visszás uzus módositotta oda az ügyet, hogy az u. n. primus inter pares-ek (a szó szélesebb értelmében) éljenek jogaikkal a főkonzisztorium *teljes* gyüléseiben.

Meg van hát a jogczimünk arra, hogy jogot szerezzünk az egyházi rendnek. (?) Söt — ha jogcsonkitást nem akarunk előidézni: — *kötelességünk* feladott jogainkat *visszaszerezni*! A páritás elve, mely a

[1] Jób. XXX. 23. — [2] Zsolt. LXV. 5. — [3] III. Móz. XXVI. 11. 12. — [4] I. Tim. I. 17.

többi kerületekben érvényre jutott, ezt megköveteli. Mivel vagyunk mi rosszabbak magyarországi paptársainknál? Miért gyakoruljunk kevesebb jogot, mint ők?!

Mindezeknél fogva elvem az, hogy ne *jogvesztés*, hanem *jogszerzés* által juttassan érvényre kerületünkben a paritás.

A módozatokra most nem terjeszkedhetem ki, de ha a kérdés felszinen marad (mit én szivből óhajtok s remélek is) s a szerkesztőség szivessége annak lehetőségét biztositja: annak idején azokat is megkisérlem körvonalozni.

Mondanom sem kell: a kettős inditvány második felét ellenmondás nélkül irom alá. Az, mint a mely az Igazgató tanácsot biztositja minden hozzá méltatlan eshetőleges gyanusítás ellen s mint a mely a tanári pályázatok számát hivatva van megkétszerezni: önmagában megáll, ha kell ellenvetéssel is s ha kell támogatás nélkül is.

Csia Kálmán.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1898. évi állapotáról.

Mélyen tisztelt Általános Egyházi Közgyűlés! Először őszinte szivből jövő üdvözletemnek kivánok kifejezést adni, a midőn ez évben is ilyen szép számmal megjelenni méltóztattak e helyen, hogy a presbyteriummal és képviselőtestülettel együttesen szétte-kintsünk egyházi életünk térein, bérczein, sziklacsucsain, mélységein és így gyülekezetünk érdekeinek figyelembevétele mellett a jövő munkásságára nézve egyöntetü eljárási módokat állapitsunk meg. Mivel a mult tanítómestere a jövőnek: mint eddig tettem, úgy ez évben is, mintegy anyagúl az elmélkedésre, eléadom a mélyen tisztelt Közgyűlés előtt a mult év tevékenységét, az elért szellemi és anyagi sikereket, a felmerült akadályokat és azoknak mikénti elháritását. Teszem ezt pedig azért, hogy a gyülekezetben az egyház kormányzó-testülete iránt először a bizalmat fokozzam; de teszem másodszor azért is, mert jól tudom, hogy minden nagyobb eredmény csak az által érhető el, ha minél több egyéniség működik közre annak létrehozásán.

Eredményekre pedig kálvinista anyaszentegyházunknak tényleg nagy szüksége van úgy a hit- és erkölcsi élet fejlesztése, mint az anyagi erőgyüjtés tekintetében. Nemzeti és társadalmi létünk magasabb létérdekei egyaránt igénylik az ős kálvinista szellemben lüktető őserőt, az egészséges közszellemet.

Magyar társadalmunk saját kárán tanulta meg, hogy századunkban világgá kiáltott elv — a vallás másodrangu szerepre jutott, mert az államszervezeté a vezetés minden társadalmi intézmények létrehozásában és fentartásában — nem felel meg az erkölcsi világrend örök törvényeinek és így az emberinem természetének sem. Igaz, hogy az általános humánitás elvei nyomán, mint mindenfelé, úgy nálunk is állottak elé emberbaráti egyletek, kór-, árva-, szegény- és lelenczházak; bár ezek áldásos volta eltagadhatlan, csodálatos, hogy a mi társadalmunkban mégis csak vegetálnak látható nagyobb eredmények nélkül. Szerintem a baj oka abban rejlik, hogy jótékony intézeink leszakadtak azon tápláló kebelről, melyről életet merithettek volna: a tiszta keresztyéni, krisztusi szeretet kebeléről. Pedig csakis ez az erőforrás az, mely a sikert biztosithatja.

Vallástalan és keresztyéntelen szeretettel hatni nem lehet. Nem elég csak kenyeret adni az éhezőnek, hanem meg is kell azt fűszerezni a krisztusi szeretettel; nem elég felruházni a mezitelent, hanem a krisztusi szeretet melege kell kiáradjon abból; nem elég hajlékot adni a hajléktalannak, hanem a krisztusi szeretet kell nyujtson abban csendes pihenést.

Ezt a szeretetet nélkülözik a mi társadalmi intézményeink, a minek szomorú következménye azután, hogy bár a testet megtartják, de a lelket elveszitik, vagy legalább műveletlenül hagyják. Igen nagy baja magyar társadalmunknak, hogy a kathólicizmustól a protestánsok is eltanulták a külsőségekkel való megelégedést vallásosság tekintetében; nagy baj, hogy már mi is kezdünk csak tömegekben vallásosak lenni.

Ha nagy ünnepeken a templom jól megtelik, el vagyunk ragadtatva, de azután nem jut eszünkbe azzal is törődni, hogy az a sok ember hova megy templom után. Szeretjük a fényes gyülekezeteket, de az már alárendelt kérdés, vajjon van-e a tagok nagy részének személyes hite? Innen ered azután, hogy az emberek nagyobb tömegekben hisznek őseik vallásában, de külön-külön zavart és megdöbbentő tájékozatlanságot tanusitanak a hit legelemibb kérdéseiben is. Azonban e zavar, tájékozatlanság és az ezekből fakadó egészségtelen közszellem nem a keresztyénség, avagy a protestántizmus fogyatékossága, hanem az emberi szellem maradiságának, közönyének és csökönösségének szomorú következménye. Az evangelium Istennek ereje minden lelkeknek üdvösségére. A protestántizmus pedig az evangeliumból a 16. században a kiváló lelkekben kijegeczesedett istenfiusági vezéreszme, mely sokakat az igazságra elvezérelt.

Kálvint Isten vezérelte Genfbe, ebbe a középkor büneitől hemzsegő városba, melyben az erkölcstelenség már visszataszitó undokságokig fokozódott. És e bünbe merült várost Kálvin átalakitotta úgy, hogy kálvinista Róma lett belőle, azaz egész Európában központja lett a kálvinizmusnak. Genf átalakulása jellemzésére leirom Michelet történetiró szavait: »Genfnek meg kellett magát tagadni, hogy egy testi, kéjelgőkereskedővárosból a szenteknek és vértanuknak nevelő intézetévé és olyan mühelylyé alakuljon át, hol az igazság martyrjai képeztessenek. És mindez a Kálvin műve volt, a ki maga is a vértanuság legtökéletesebb alakja és vasszilárdságu törvényalkotó volt.«

A történelem könyve arra tanít, hogy minden kornak van egy-egy nagy mozzanata, ehhez füződnek a népek történetének vezéreszméi; ilyen mozzanat volt a 16. században a reformáczió is. Kálvin reformátori nagy lelke hatásának nyomaira találunk Erdély bérczeitől Hollandiáig, Britanniától Éjszakamerikáig és ha tekintjük a németek prófétájának — mint Luther Mártont nevezték — munkásságát is, elmondhatjuk, hogy a protestántizmus széthinté már sugarait az az egész művelt világon.

Magyar hazánkban a reformáczió égi áldás volt. De ezt megirigyelte Róma és ellenreformácziót indított és csellel, erőszakkal dolgozott az új eszme diadala ellen. Azonban, bár 800 templomot és annyi iskolát ragadtak el őseinktől, papjaikat, tanáraikat a nápolyi gályára hurczolták, a protestánsokat a közhivatalokról leszorították, mégis meg nem ronthatták apáink vallását, mert az igazság lelke a küzdelmek napjaiban erősekké tette őket. Az elvett templomok helyébe újakat építettek, papjaik tűrtek, a hívek nélkülöztek, azonban el nem hagyták szent hitüket. Most azonban, hogy megszüntek az üldözések, a lelkekre a kathólikus hitközöny kezd tapadni és ez nagyobb romlás rajtunk, mint a hajdani üldözés volt. Ma már a mi sorainkban is akadnak olyanok, a kik a protestántizmust nem tekintik pozitiv életelvnek, hanem csak egyszerü ellenzéknek a kathóliczizmussal szemben. Ne csodálkozzanak ezen; én, a ki a közönséggel foglalkozom és így módomban van a hitélet ütereit tapogatni, sokszor találkozom oly helyeken is, a hol nem reméltem volna, hitvallásunk, egyházi szervezetünk intézményeinek terén alig képzelhető járatlansággal; ez ólomsulylyal nehezedik lelkemre, mert ilyen állapot mellett nem csodálom, ha ma mindenfelől hallik a panasz, hogy az ifjabb nemzedék apái vallását meg nem becsüli, sőt többször el is hagyja. A mai korban, a szabad vallásgyakorlat napjaiban ez mindnyájunkat gondolkozóba kell ejtsen, kik őseink vallását féltő gonddal szeretjük.

Ez állapoton segitenünk kell! De hogyan? Legegyszerübb mód lenne, tudom, ha a népiskolákban is a vallástanítást mi papok vennők át. De az aratásra váró gabona sok, az arató kevés. Mert míg pl. Bázelben minden ezer lélekre — mondhatni — egy pap esik; Münchenben kétszáznegyven róm. kath. pap van, sőt Brassóban is legalább kilencz-tiz és ezek mégis lelkészhiányról panaszkodnak: addig mi reformatus papok néha egymagunk három-négyezer lélek lelki gondozását viseljük. Ilyen körülmények között a tanitás jó ideig még részben a tanitók kezében kell maradjon

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Theologiai tudomány

és evangelium szerint reformált egyház.*

Irta: *Lic. dr C. Lülmann*

A visszavonás theologiai tudományok és evangelium szerint reformált egyház között látszólag folyton erősbödik. — Az egyház nevében és a modern theologia tudományos működésével tudatos ellentétben hithű professzorokat és fakultásokat kivánnak. A tudomány nevében és az egyház dogmatikus érdekeivel tudatos ellentétben szeretnék a theologiai kutatásokat egyházon kivül fekvő területre áthelyezni. Már hallatszik: vagy tudományos, vagy egyházias theologus! Ez a »vagy-vagy« mintegy előleges resultatuma azoknak a mostanában nagy buzgalommal folytatott eszmecseréknek, mik vonatkoznak egyfelől a keresztyénség fejlődéstörténeti nézlet módjára, másfelől ennek a keresztyénség supranaturális eleméhez való viszonyára.

Előttünk bizonyos annyi, hogy a vázolt visszavonás időnként kikerülhetetlenné, mi több, szükségessé válhatik, de a végleges döntés tudományos és egyházi igazság, esoterikus és exoterikus keresztyénség között sem csélja, sem következése nem lehet. Utóvégre is mindenkire nézve csak egy az igazság, legalább az evangelium szerinti keresztyénségben. Nem is hiányoznak sem praktikus, sem teoretikus kisérletek a tudományt az egyház és az egyházat a tudomány szolgálatába állítani.

Természetesen ezáltal az ellentét elvileg megszüntetve nincs. Megszüntethető-e egyáltalában elvileg? Meg kell elégednünk gyanításokkal.

Semmi esetre sem szabad a theologiai tudományt megrendszabályozni, avagy felette egyházilag gyámkodni. Nem akar és ne is legyen az egyházi hit szolgája. Feladata a keresztyénség történeti elemeit, alapjait újból és újból előítélettől szabadon átvizsgálnia. A mi nem odatartozik, vesse el, ha van egyházilag sankcionálva, ha nincs. Nem akar, ne is legyen dogmatikailag, csupán vallásilag megkötve. A reformáczió és az újkor nagy vívmányai: az önálló gondolkozás, az egyéni meggyőződés szabadsága fel nem áldozhatók! Nem egy panasz hangzik fel a Luther fejlődésében beállott átalakulás miatt. A reformáczió hőse egyházi férfiúvá lett. Az evangelium szerint való hitélet virágát a scholastika dere fagylalta meg. Ha ezt korszerű körülményekkel, czélszerűségi tekintetekkel mentik, magyarázzák is: nekünk azért kötelességünk az evangelium szerint reformált keresztyénségben felbukkanó mindenféle dogmatikus, scholastikus és kryptokathólikus igényekkel szemben a legerősebben protestálni épen az evangeliumi keresztyénség iránt való szeretetből. Mert halála volna, ha a tudományos kutatás szabad mozgását megakadályoznák. Különben is az egyház megbizhatik a tudományos theologia képviselőiben, hogy munkálkodásuk módszerében épen a tárgy iránti tisztelet a legnagyobb lelkiismeretességet teszi szent kötelességükké.

Amaz ellentét nézetünk szerint csakis az egyház fogalmának új beható reviziója által szüntethető meg. Tudjuk ugyan, hogy e fogalom Schleiermacher óta tudományos szempontból mily alaposan megvizsgáltatott és folyton vizsgáltatik. S mégis úgy tetszik, hogy a tényleges valóság épen itt nem felel meg egyáltalán a tudományos ismeretnek. Egyház alatt mindig valami nyugvó, stabilis dolgot értünk. De a protestántizmus elve mozgás, fejlődés. Megegyezik az egyház fogalma a protestántizmus principiumával? Vajjon ez a kifejezés, evangelium szerinti egyház, nem contradictio in adjecto? Ennek a problémának a felvetése — mivel sok nagy német gondolkozó, közöttük különösen Fichte foglalkozott tüzetesen — nagyon is időszerünek látszik. Természetesen méltánylandók azok a motivumok, melyek a protestántizmus öléből újra és újra egyházias tuda-

* Megjelent a »*Protestantische Monatshefte*« 1899. január havi füzetében. — (Theologische wissenschaft und evangelische Kirche von Lic. Dr. C. Lülmann in Stettin.)

tot hoztak felszínre. De azt is felismerték mindig, hogy az egyházi fogalom szigorú keresztülvitele a portestántizmus kathólizálására vezetne. Lehetségesek jogszabályzatok alkotmány-kérdésekben, de nem hitdolgokban. Sőt szigoruan egyházias oldalról is megengedik, hogy itt bizonyos subjectivitás el nem kerülhető. Most már némelyek úgy segítnek magukon, hogy különbséget tesznek az egyház, mint szellemi hatalom és az egyház, mint világi intézmény között Szellemi lényege és földileg korlátolt intézménye egymástól szigorúan megkülönböztetendők A láthatatlan egyháznak a látható felett legyen meg a maga korlátlan területe. Jól van; de akkor elvi komolysággal vigyék keresztül ezt a tételt a gyakorlatban. Legyen közösség alkotmányban és kultusban, de engedtessék meg a tudományos kutatásnak és egyéni meggyőződésnek szabad nyilvánulása az egyházban magában és nem azon kivűl. A láthatatlan egyház is az egyházhoz tartozik és ha felébe emelkedik is, de nincs a látható egyház mellett. „De hát csak szükség van hitnormákra, hitvallásokra!" Tisztelet adassék a régi szymbolumoknak! Távol legyen az tőlünk, hogy történeti, vallásos és peadegogiai jelentőségüket alábecsüljük. De mi azt tartjuk, hogy, ha valaki vallja, miszerint Istennek Jézus Krisztusban való szeretetében vetett hit által reméli az üdvösséget: az birtokában van az igazi evangelium-keresztyéni hitnormának. És úgy tetszik, hogy ez a kifejezés: — láthatatlan egyház, sok esetben csak mentő formula és *mintha valójában nem is az egyháztogalom, hanem az egyházközségi principium felelne meg a protestántizmus lényegének.* Gyanítjuk, hogy az evangeliumi keresztyénség élete az evangeliumi össztudat kára nélkül ebben az irányban fog tovább fejlődni. Akkor a harcz theologiai tudomány és evangelium szerint reformált egyház között önmagától meg fog szünni.

De ezek csak gyanítások és kilátások. Tudjuk, mily nehézségekkel állunk itt szemközt. Ám mégis általánosan el van terjedve az az érzés, hogy az evangelium szerint reformált keresztyénség átmeneti korszakot él. Mi fog történni, előre ki nem számitható, de erőszakkal sem idézhető elő. Deklamacziók és rendelkezések semmi esetre sem tartóztathatják fel a mozgalmat. Akademikus és praktikus theologusok emez átmeneti időszakban egyaránt úgy viselkedjenek, hogy ama mozgalom se ne gátoltassék, se el ne fajuljon! Nekünk meg kötelességünk az adott anyagot bár egész határozottsággal, de teljes megfontoltsággal is egy új epocha számára előkészíteni, egymást kölcsönösen segítve, vidáman remélni, a többit meghagyni a keresztyénség urára.

Theologiai tudomány és evangeliumi egyház, utóbbi ez időszerint történetileg legitimált lételében is egy pillanatra se feledje, hogy eredetileg egymás számára rendeltetvék. A theologiai tudomány képviselői kutatásukban ne engedjék magukat dogmatikus kételyek által lebilincseltetni. De vigyázzanak, nehogy a keresztyénség analyzálása közben maga a keresztyénség eltünjék. Hithőseinket csak akkor érthetjük meg igazán, ha bennünket is ilyen hit tölt el. Az akadémikus theologusok ne feledjék el, hogy evangelium szerint reformátt egyházak jövendő szolgái hallgatják őket, hogy az egyházközségekben élő szellem helyez nem egy tudományos tárgyat kellő világításba, hogy a praktikus czélra irányitott theologiai munkásság azért nem tesz kevésbbé tudományossá, »mint az orvosi tudomány egyes ágait azért nem kevésbbé müvelik tudományosan, exactul, ha a gyakorlati egészségtan szolgálatában állanak is.« A gyakorlati hivatalban levő theologusok a theologiai tudományok élő folyamával állandó összeköttetésben legyenek. Nem jogtalan a panasz, hogy a theologiai tudományok kirívó ellentétben a theologiai tudományosság szokatlan fellendülésével, az ifjabb nemzedéknél mélységben s okat veszítettek. Bosszúsággal kell eltöltenie ama theologiai felületességnek, mely csak újságokból él és mégis minden nehéz, tudományos problema kutatására kész túlhangos, öntelt itéletével. Ha a theologiai tudománynyal való foglalkozás egyelőre más gyümölcsöt nem is teremne, mint az igazságérzet tisztulását és megszilárdulását, már az is nagy nyeresség volna. Ám másfelől a lelkipásztor legyen elővigyázó a tudományos eredmények közlésében, hogy ne tüntessen fel érettlent érettnek, hogy gyenge elméket meg ne zavarjon. Ha az is lesz törekvése, hogy müködésében tudományos ismereteit értékesitse, hogy a gyülekezet szellemi életfejlődését előmozdítsa: mindig szemelőtt kell tartania, hogy a gyermeket tejnek italával kell táplálni, nempedig nehéz eledelekkel. A mint a viszonyok e pillanatban állanak, mindenesetre igen sok jámbor kedélyre nézve az evangelium vallástartalma a régi dogmatikus formulákban és szymbolumokban fekszik. Elhamarkodott és igazságtalan dolog volna, ha ezeket csak úgy, minden teketoria nélkül használaton kivül helyeznők. Azért kivánták még maga Kant és Fichte is, hogy a lelkész kötelezve legyen a szymbolumok megtartására. Természetesen e mellett követelték azt is, hogy a lelkésznek a szymbolumok magyarázása és használatában Isten országa fel- és kiépítésében hagyassék meg a szükséges szabadsága. De hát az nem ámítás, formulákat, miknek elégtelenségéről rég megvannak győződve, olykor-olykor használni, éspedig más, mint betűszerinti értelemben? — E kifogásra álljon itt a következő figyelemre méltó felelet:

»Hát ez a szemrehányás nem érinti-é akkor magát Jázust is, ha ő magáról, mint emberfiáról másképen szólott, mint hallgatói megérthették? Képmutatás volt-e az, ha ő Isten országát hirdette, mi bizony egészen más volt, mint a mit alatta az akkori korszerű felfogás érthetett?

Mind a mellett teljes tudatában vagyunk annak, hogy átmeneti korszakot élünk, melyben legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerint kell tájékoznunk magunkat. Nem egy fán sokáig csüng még a hervadt lomb zsenge csiráknak, rügyeknek védelmére, mik alatta zavartalanúl fejlődnek. De jön a tavasz, a száraz levelek lehúllanak és az új élet egész pompájában fog virúlni!

Németből forditotta: ***Csűrös József***
n.-almási lelkész.

Különfélék rovata.

Gyászhírek. *Gergely Károly* a nagybányai ev. ref. egyházközség nagymunkásságu, derék lelkipásztora, a nagybányai egyházmegye főjegyzője, a tiszántuli egyházkerület képviselője stb. aug. 17-én 62 éves ko-

rában elhunyt. Legyen álma csendes, emléke áldott! — *Gönczi János* fintaházi lelkész aug. 18-án, 55 éves korában elhalálozott. Megnyugodott lelkésztársunk kiváló tehetség volt. Mint iró széles körben ismeretes s mint szónok, éppen nagyhatásu volt. Áldás emlékén!

Vegyesházassági statisztika. A m. kir központi statisztikai hivatal kimutatása szerint folyó évi junius hónapban Magyarország területén (Horvát Szlavon országok kivételével) 10,689 házasság köttetett, melyből vegyesház sság 1258 (11 77%). tiszta ev. ref. házasság pedig 814 (7·62%). 177 olyan vegyesházasság köttett, hol a vőlegény róm. kath., a menyasszony ev. ref vallásu volt. Megegyezés szerint a születendő gyermekek 29 esetben az apa, 10 esetben az anya vallását fogják követni. *Veszteségünk 19.* Megegyezés nem létesült 128 esetben. 185 olyan vegyesházasság köttetett, hol a völegény ev. ref., a menyassszony róm. kath. valiásu volt. Megegyezés szerint a születendő gyermekek 19 esetben az apa, 42 esetben az anya vallását fogják követni. *Veszteségünk 29.* Megegyezés nem létesült 130 esetben Igy tehát a róm kath. egyházzal szemben Magyarországon veszteségünk 48, Horvát-Szlavonországban még 3, együtt 51. Más felekezetektől nyereségünk 2. A jelzett hónapban *összes veszteségünk* e szerint *49.*

Egyházkerületünk theol. fakultásán a most kezdődő tanévben a theologusok száma negyvenegy lesz. Az első évi tanfolyamra tizenheten jelentkeztek.

A beiratás a kolozsvári ev. ref kollegium *fő-gymnáziumába és elemi iskolájába* szeptember hó 1—4. napjain lesz, mégpedig 1-én és 2 án d. e 8—12-ig, d. u. 3-5-ig; 3-án és 4-én d e 8—11-ig. Ugyanazokban az időkben lesznek a javitó, pótló és felvételi vizsgálatok. Az I. gymn osztályba a beiratás csak szept. 2-án délutánig tart. Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án d. e. 11 órakor lesz; a rendszeres tanitás szeptember hó 7 én reggel 8 órakor kezdődik. Kolozsvárt, 1899 aug. 25 én. Az igazgatóság

Felhivás. A nagyváradi ev ref. leányinternátus ig. bizottsága a háztartás vezetésére és az igazgatónőnek a növendékekre való felügyeletben kisegitésére házvezetőnőt alkalmazni szándékozik. Felhivja azért az olyan gyermektelen lelkész-özvegyeket, a kik 200 frt évi tiszteletdijjal és az intézetben nyerendő teljes ellátással jutalmazott állást elnyerni óhajtanák, hogy illetékes lelkészi hivataluktól kért és életkorukat is feltüntető bizonyitvány kapcsán ajánlkozásokat légkésőbb *folyó évi szept. hó 15-ig* alulirotthoz eljuttatni szíveskedjenek. Megjegyzem, hogy az állandósitás csak egy évi próbaidő után történik. Nagyváradon, 1899. aug. 24-én. Sulyok István ev. ref. lelkész

Új zsidó szekta. Hir szerint új zsidó szekta van alakulóban. A tervezők alapszabályaikat jóváhagyás végett illetékes helyre már be is terjeszteték A szekta tagjai főként arra akarnak törekedni, hogy a circumcisiót kiküszöböljék. Azt hisszük, hogy az új szekta életképes lesz.

A miskolczi ev. ref. új főgimnázium, melynek épitési költségeihez a kormány 80,000, a város pedig milleniumi ajándékképen 30,000 frttal járult s a melynek felavatása a mult évben királynénk váratlan halála következtében elmaradt, folyó évi szept. 17-én avattatik fel nagy ünnepélyességgel az egyházkerület, a kormány, a megye és város képviselőinek jelenlétében. A felavató-imát Kun Bertalan püspök mondja.

Lelkészválasztás. Zilahi egyházközségünk aug. 20-án ejtette meg egyik üresedésben levő lelkészi állomására a választást. A hivek nagytöbbsége *Szilágyi László* kalota-szentkirály-zentelki lelkésztársunkat találta méltónak a megválasztásra és valóban e kitüntetésre őt mi is teljes mértékben érdemesnek tudjuk. Adja Isten, hogy egyházközség és lelkész közösen, együttes erővel munkálhassák mindig anyaszetegyházunk javát!

Új tankönyv. *„Keresztyén vallástan" czimen a középiskolák felső osztályai, tanitó és tanitónőképezdék s hasonrangú iskolák használatára **Nagy Károly** kolozsvári ev. ref theol. tanár egy tankönyvet irt. A mű első része „A keresztyénség előkészitése, fellépése és első alakulása a bibliai iratok alapján" — pár nap mulva a sajtó alól kikerül. Addig is, míg a művet részletesen ismertetnők, szolgálatot vélünk teljesiteni, midőn arra e helyen előlegesen is felhivjuk az érdeklődők figyelmét.*

Hivatalos rész.

3096—1899. FÖLHIVÁS

valamennyi egyházmegye nt. Espereséhez, püspöki egyházaink s kollegiumaink nt. Elöljáróságához.

A folyó évben tartott rendes és rendkivüli konvent már kiosztott jegyzőkönyveink ára a rendes és rendkivüli ülésről szóló 2 példány után összesen 50 krban megállapittatván, felhivjuk t. czímeket, hogy az alább kitüntetett összegeket f. évi szeptember hó 30-ig kebli pénztári hivatalunkba múlhatatlanul terjesszék be:

a v.-hunyadi ehm.	27	péld. után	13 frt	50 kr,
gy. fehérvári	12		6	—
n. enyedi	31		15	50
k.-kalotai	39		19	50
sz.-szolnoki	61		30	50
deési	23		11	50
széki	34		17	—
n. sajói	13		6	50
görgényi	32		16	—
marosi	51		30	50
küküllői	35		17	50
n.-szebeni	14		7	—
udvarhelyi	50		25	—
erdővidéki	13		6	50
sepsi	36		18	—
orbai	11		5	50
kézdi	12		6	—
romániai	1		—	50
enyedi-kollegium	2		1	—
a többi 6 kollegium	6	à) 50	3	
kolozsvári egyház	2		1	—
a többi 9 püspöki egyház	9	à) 50	4	50

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 28-án.

Kádár János dr. titkár. *Vály Gábor dr.* elnökhelyettes.

541—1899 MEGHIVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi szeptember 14-én d. e. 9 órakor Szamosujvárt rendkivüli közgyűlése lesz, melyre a t. tagtárs urakat tisztelettel meghivom.

Tárgyak: 1. A Szeretetház ügyében az Igazgatótanács által elfogadott bizottsági javaslat feletti vélemény-nyilvánitás. 2. Főtiszteletű püspök aának az orsz lelkészi özv.-árvai gyámintézet áldásaiban nem részesülhető papi özvegyek, árvák segélyezésének lehető fokozása érdekében tett és az Igazgatótanács által elfogadott eléterjesztése felett hozandó vélemény-nyilvánitás.

E gyűlés megelőző napon d. u. 4 órakor tanácsülés tartatik, melyre a tanácsos urak megjelenését tisztelettel kérem.

Széken, 1899. augusztus 27-én.

Somkereki Miklós. esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam 36. szám. Kolozsvárt, 1899. Szeptember 7.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Két inditvány.

Nem akarok a Szeretetház ügyében közölt bizottsági javaslathoz részletesen hozzászólani, csupán két indítványt óhajtok tenni.

1. Az említett javaslatban azt olvasom, hogy a Szeretetház 54,298 frt 24 kr. adósságától megszabaduljon, 5%-os kölcsönre van szükség, melyben a törlesztő-részlet is befoglaltassék.

Én azt indítványozom, hogy egyházkerületünk ebbe a pénzügyi műveletbe ne menjen bele, hanem *a fennebbi adósság évenkénti kamatját és törlesztő-részletét egyszerüen rovassa ki a mélt. Igazgatótanács által az egyházközségekre és kollégiumokra, lelkészekre és tanárokra mindaddig, míg az adósság törlesztve nem lesz.* Igy az egész egyházkerület részt vehet abban a fenséges és gyönyörűséges munkában, mely a Szeretetház fentartását czélozza. Ha a marosi egyházmegye megteszi, hogy évekkel ezelőtt vásárolt háza díjában minden egyháztól 1 frt 85 krt., minden lelkésztől 1 frt 49 krt., minden tanitótól 89 krt szed be »tanácsterem« czímen, miért ne tehetné meg egyházkerületünk, hogy Szeretetház czímen minden egyháztól és kollegiumtól, minden lelkésztől és tanártól bizonyos hányadot kérjen be. Ennek az indítványnak az elfogadásában nem találok semmi nehézséget s fel sem teszem, hogy akadna valaki, a ki felemelné tiltakozó szavát, annyival is inkább, mivel azt egyházkerületünk a szokásjog alapján meg is teheti. Ha szükséges, ez utóbbi állitásomat példával is kész vagyok bizonyitani.

2. A bizottsági javaslat *c*) pontjában ezeket olvasom »A Szeretetház fentartásához köteles volna hozzájárulni minden egyházközség és minden kollégium legalább annyiszor egy-egy forinttal, a hány lelkészi, illetőleg tanári állást fentart.«

E helyett a javaslat helyett indítványozom, hogy *minden egyház, illetőleg kollégium a krajczáros élőtőke módjára annyi krajczárral járuljon a Szeretetház évenkénti fentartásához, a hány egyháztaggal, illetőleg tanulóval bir.* Különösen fontos ez reánk, lelkészekre nézve. Tudjuk, hogy minden egyház tanítói nyugdíj czímen 12 frtot fizet s ugyanazon czímen még az iskolába járó tanulóktól is 15 krt szed. Igy állott elő az a fatális helyzet, hogy míg egy 600 lélekből álló egyházközség tanítójáért évenként 18—20 frtot fizet, addig lelkészéért központi díjban 1, azaz egy frtot. Ideje már, hogy ez a szembetűnő aránytalanság megszüntettessék! Arra az ellenvetésre, hogy sok egyházközségnek nincsen módja arra, hogy ezt az új terhet hordozza, azt felelem: létesítsünk minden egyházközségben »*Szeretetház-alap*«-ot. Egy-két év alatt össze lehet gyűjteni 60—70 frtot állandó tőke gyanánt, csak akarni kell. Ennyit pedig mindnyájan megtehetünk saját magunkért.

Sámuel Aladár
ev. ref. lelkész.

Egyházi élet.

Bartók György dr. püspöki körútja.

(Folytatás.)

A helybeli dalkör éneke után *Nagy* Károly theol. tanár lépett szószékbe, hogy ékesszólásával lekösse az elméket és magával ragadja a sziveket. Alkalmi beszédének alapigéje Aggeus I. r. 9. verse volt: »Nagyobb lészen a második háznak dicsősége az elsőnél, mondja a Seregeknek Ura és e helyen adok békességet, mondja a Seregeknek Ura.« Ezután ugyancsak a helybeli dalkör énekének elhangzásával *Bartók* György dr. püspök tartotta meg felavató beszédét. Erőteljes, tisztán csengő hangja betöltötte az egész templomot. A tartalom pedig? — Végig kellene e beszédet ujból hallgatni, hogy az ember méltóképen mondhasson itéletet felette Annyi tény, hogy az ünneplő sereg mintegy megbűvölve, még lélegzetét is visszatartva hallgatta a szónokló püspököt s a hatást még a kevésbbé figyelmes szemlélő is leolvashatta az arczokról. A beszédre következett gyülekezeti ének még fokozta e hatást s nagyon talált hozzá mindjárt utána *Bodor* János zágoni lelkész szép keresztelési beszéde és imája:

»Ne tiltsátok, sőt bocsássátok és hozzátok ide e kisdedeket Kaf. és keresztyén Szülők! Nélkülök bizony nem volna teljes ez a templomfelavatási ünnepély. Avagy a szentségnek nem legbájosabb vonása-e az ártatlanság?! És tündökölhet az ártatlanság igazabb fényben, mint az ő szemeikben, még ha könnyeiken át

Mai számunkhoz fél iv melléklet van csatolva.

is?! Óh hadd aranyozza be az ő ártatlanságok itt a felnötteknek tökéletességre irányuló törekvéseit! Hiszen lám, az öreg Simeon késő vénségéig hiven járta a jeruzsálemi templomot, de az csak akkor lett reá nézve az igazi béke hajlékává, midőn szemei meglátták azt, ki a gyermekben eljövendő vala; hadd támadjon itt, midőn őket a keresztségben Krisztus anyaszentegyházának tagjai közé vesszük be egy megszentelő közösség, egy üdvözitő kölcsönösség, melyben együtt érezünk felnőttek és kicsinyek, hogy bizony ez a hely Istennek háza, üdvösség kapuja; hadd vésődjék be a lelkekbe a szó, ha olyanok nem lesztek, mint a gyermekek, nem juttok be Isten országába!

De jól szivetekre vegyétek kedves Szülők és keresztyén Szülők a kötelességet, melyet ez a kölcsönösség reátok ruház. A mint e kisdedek ártatlanságában megszenteltetik ez a ház, viszont az ő ártatlanságuknak védelme, tökélyre fejlesztője nem lehet más, mint e szent hajlék a vallás javai által. És lehetne-e pedig más célotok velök, minthogy a tökéletesség utján vezessétek a boldogság felé?! Avagy mikor a keresztségben a Szentlélek ajándékát kivánjuk reájok ruházni: nem hangzik-e felétek a *Fiunak* szava: legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei *Atyátok* tökéletes! Bár az ő tehetetlenségöket tekintve, visszaijesztőleg nehéznek látszik e parancs, ne csüggedjetek: nemcsak eredendő bünben, hanem jóra való fogékonysággal, szivében a szentségnek habárcsak egy mustármagnyi, de fejleszthető csirájával születik az ember. Vagy Jézus oknélkül vonzódott volna a gyermekekhez?! Óh bizony a gyermeki ártatlanság már magában az öntudatlan tökély; a tökély pedig az öntudatos ártatlanság. Ime tehát a ti feladatotok kedves Szülők és Keresztszülők: óvjátok meg minden szenytől szivöket, fejlesszétek öntudatossá ártatlanságukat, hogy ne csak addig ne tegyék a bünt, mig nem ismerik annak csábitását, hanem kövessék mindenkor azért az erényt, mert abban ismerik fel emberi méltóságukat. Tegyétek hát erősekké, gazdagokká a hitben őket. Oltsátok be szivökbe imádását annak, a kié ez a ház; értesétek meg velök, hogy az ég és föld elmulnak, de Istennek beszéde még e falak között is zeng, megmarad örökké és vezessétek el példaadásotokkal arra az utra, a mely a Jézus Krisztus. Akkor legyen bár földi pályafutásuk rövid: elérik a czélt, avagy nyuljon hosszura: nem fog terhessé válni az; várakozzék rájuk öröm, azért bűnös elbizakodottság nem veszen szivükön erőt; nagy fájdalom szorongassa bár keblöket: nem csüggednek el. És hogy e munkátokhoz ne hiányozzák a sikert biztositó isteni kegyelem: imádkozzunk!

Örökkévaló Isten, édes Atyánk az Ur Jézusban! Szent házad megépitésének befejezésénél, ime új épités alapját tesszük le ez újszülött gyermekek keresztségében. Óh mert édes remények közt tervezgeti a szülői és keresztszülői szeretet az ő boldogságuknak épületét, de ennek biztos alapját csak a te szent Fiadban vethetik meg, mert minket az élet küzdelmeiben tanitottál meg jó Atyánk, hogy senki más alapot nem vethet, mint a mely egyszer vettetett és ez a Jézus Krisztus. Ezt az alapot kivánjuk megvetni a keresztségben mi is. De azt is tudjuk jó Atyánk, hogy az alapra még tovább épitni kell, éspedig igéd tanítja, hogy ha az Úr nem épiti a várost, hiában fáradnak az épitők. Esedezve könyörgünk azért hozzád, midőn e helyen a szülők és keresztszülők magukra veszik a szent kötelességet, hogy szent félelmedben vezetik a boldogságra őket: add te is jó Atyánk kegyelmedet, az emberi erőtlenséget kipótló Szentlelkedet reájok. Segitsd Uram a szülőket és vedd édes atyai gondjaidba magad is az ártatlan gyermekeket, hogy ők, mint az Úr házának plántái virágozzanak. Hadd legyenek ékesek az erényben, mint a templom köveinek hasonlatosságára szépen kifaragott kövek; hadd épittessenek meg a Szentlélek élőtemplomaivá, hadd terjedjen bennök a te országod és növekedjék a te dicsőséged. Amen!«

Az uriszentracsora sacramentumát *Kenessey* Béla theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző és *Péter* Károly orbai esperes szolgáltatták ki. A ki csak az uriszentasztalhoz járult, bizonyára mindenki érezte, hogy ott *szentséget* ölel magához, a mi híven jellemzi e szentség kiszolgáltatásának módját. Vajha mindig és mindenhol igy lehetne! A magasztos ünnepélyt *Veres* Károly helybeli lelkész imája s illetőleg a gyülekezet a „Himnusz" eléneklésével zárta be. A magasan szárnyaló ima igy hangzik:

„Kegyelemnek és örök szeretetnek Istene, édes Atyánk a Jézus Krisztus által! Leborulunk még egyszer előtted lélekben, mielőtt a te dicsőségedre rendelt ünnep véget ér. Előtted, a ki lélek és igazság vagy s kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes adomány mihozzánk. Előtted, ki előtt ezer esztendő annyi, mint a tegnapnak elmúlása, vagy egy rövid éj vigyázasa Előtted, ki végetlen tökéletességben lakozol mifelettünk, de azért atyai áldásodat érezteted naponként mivelünk. Előtted, kinek valódat ég és föld be nem foghatják, kinek hatalmad nagy és örök; ki jelen vagy a legkisebb fűszálban és a kicsiny porszemben épenúgy, mint az emberi lélekben, mely általad van hivatva tenni, nemesen munkálni és a szeretet országát e földön terjeszteni.

A te atyai áldásod bőségét mutattad meg minékünk, midőn jóvoltodból évekkel ezelőtt támasztál férfiakat, kik lelküknek egész melegével, szivök minden gondolatával azt munkálták, hogy e helyen a régi falak helyett újak emeltessenek, hol a te dicsőséged hirdettessék nemzedékről-nemzedékre, évszázadokról-évszázadokra. És íme Uram, a *„kő, a melyet az épitők megvetettek, lett a szegeletnek fejévé."* És íme áll a ház neked szentelve, hogy hirdettessék itt Uram a te dicsőséged, hirdettessék az evangélium és ápoltassék a magyar hazafiui érzelem. Igen Uram, te adtál erőt, hogy a megkezdett munkát a te nevedben folytatva, a te neved segitségül hívásával végre bevégezve előtted bemutathatók. Óh, mennyi örömnek, mily magasztos érzelmeknek ünnepe ez! Hiszen e hely a Seregeknek Uráé, hol az élet fáradtságai és küzdelmei után nyugalmat és enyhületet talál a te néped. Hiszen e hely az, honnan hangzik naponként a hivogató szó »jöjjetek énhozzám, kik meg vagytok fáradva és meg vagytok terheltetve, én megnyugosztlak titeket« E hely az, hol sebeire gyógyító balzsamot talál a szenvedő, vigasztalást a gyászoló özvegy, erőt a munkára hivatott, újabb reményt a csüggedő, menhelyet a sorsüldözött, Atyát az árva s lelki kenyeret és italt a szomjuhozó s bűnbocsánatot a bűnei miatt bánkódó. Igen Atyánk! E hely az, honnan segítségül kiáltunk tehozzád, Seregek Urához, midőn látjuk lábbal tiporni az *igazságot*, üldöztetni az ártatlanságot és becsületet és felülkerekedni. érezzük az erőszakot, gyűlölséget, szeretetlenséget: a te országodnak ellenségeit. Mert hiszen e hajlék nem más többé, *„mint Istennek háza és a menyországnak kapuja,"* honnan hirdetni a te akaratodat a Jézus Krisztus tudományában, az evangelium mindeneket megelevenítő szellemében, mily gyönyörű, mily fölemelő!

És mindezekre tőled kérjük Atyánk az erőt, a kegyelmet, hogy soha meg ne fáradjon a te néped a te szolgálatodban és meg ne fáradjanak a te hivatalosaid országod terjesztésében.

Legyen azért a te szereteted a te népeddel, hogy a te félelmedben mindvégig megmaradva, a te tiszteletedben évről évre erősödve, legyenek egyen-egyen és együttesen szent nép, királyi papság, választott nemzettség s igy a te országodnak méltó örökösei. Adj erőt nekik, hogy mint e hajlék épitésében nem fáradtak meg, úgy továbbra is a szolgálatot, melyet vettek azt Urtól, könnyűnek és gyönyörűségesnek tartsák. Adj

erőt, hogy példaadással buzdítsák az ifjakat tettre, kitartásra, egyházunk felvirágoztatására, hogy legyenek ők erős fundamentomai e templomnak, élőkövei, erősek, mint a kőszíklára épitett ház, melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalt.

Mi Urunk, Istenünk! Neveld bennünk a tehozzád való buzgóságot, serkents minket, hogy keressük szüntelen a te orczádat, hallgassuk a te beszédedet, hogy mind jó, mind keserves napjainkban te légy nekünk dicsekedésünk s még halálunkban is nyereségünk legyen a Jézus Krisztus, kit váltságunkra küldöttél kegyelmedből.

Legyen a te Szentlelked minden népe kkel, hogy megértvén Fiad tanítását, követvén példaadását, igazi tökéletességre törekedjenek s mint testvérek szeressék egymást, mert hiszen *arról ismerlek meg titeket*, hogy „*az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek*," — mondja Üdvözitőnk.

Legyen a te kegyelmed a népek nagyjaival és vezetőivel, hogy munkájoknak gyümölcsözése láttassék meg azoknak előrehaladásában, boldogságában s igy mint a te akaratodnak terjesztői érezzék azt az igaz boldogságot, mely a lelkiismeret helybenhagyásában és az öntudat nyugalmában van.

Áldd meg mindazokat, kik íme a mi örömünnepünkben részt vettek közelből és távolból; küldd el hozzájok az igazi megelégedésnek és lelki békének meg elevenítő érzelmeit, hogy ma mindnyájan érezzék sziveikbe alászállani a menyországot s lelkökben oltárt épitve a te tiszteletedre, melyen a keresztyéni örömnek és lelki áldozatnak lángja fennen lobogva, érezzék lelkükben a te atyai áldásodat, a te végetlen szeretetedet. És áldd meg közelebbről a mi erdélyi Sionunknak főpásztorát minden áldásaiddal bő mértékben, hogy mint hajdan Mózes az ő népét, erős kezekkel, lankadást nem ismerő buzgósággal vezesse népét a meg igért Kanaán felé Áldd meg bölcs és szerető szívvel, hogy legyen ő nékünk ama fénylő nap, mely minél inkább ontja áldásthozó sugarait, annál gazdagabb a fényben, termékenyítő melegségben. Legyen a te kegyelmed és a te áldásod ő rajta!

Áldd meg anyaszentegyházunk jelenlevő vezérlő férfiait, hogy hitben és tudományban legyenek ők mindenha világító szövétneke, égő fáklyája anyaszentegyházunknak s nekünk diadalról-diadalra vezető szellemi vezéreink.

Áldd meg Uram e hazát, ennek minden lakóját igaz békességgel, hogy érezze itt kicsiny és nagy, szegény és gazdag: »A nagy világon e kivűl nincsen számodra hely, Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell.« Amen"

A felavató ünnepély után közvetlenül különböző testületek tisztelegtek a lelkészi lakásban püspökünknél. A testületek közül első volt az orbai egyházmegye lelkészi és gondnoki kara *Péter* Károly esperes vezetése alatt, ki a következő beszédet intézte egyházkerületünk fejéhez:

»Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Mi, az orbai ev ref. egyházmegye lelkészei, gondnokai, képviselői egyetemben azon kedves vendégeinkkel, kik a testvéregyházmegyékből szivesek valának résztvenni a papolczi gyülekezetnek és egyházmegyénknek örömében, megállunk Főtiszteleted előtt, kifejezést adni egyfelől hálás köszönetünknek azért, hogy kegyes volt a papolczi egyházközség templomának felavatására megjelenni s egyszersmind egyházmegyénk egyházközségeit is látogatásával megtisztelni. Megállunk másfelől azért, hogy kifejezést adjunk Főtiszteletedbe helyezett őszinte bizalmunknak, hogy segedelmet s áldást kérjünk s támogatásunkat felajánljuk arra a nemes munkára, a melyet Főtiszteletedet magára vállalt.

Tudjuk, érezzük nagyfontosságát ama feladatoknak, a melyek egyházkerületünkben megoldásra várnak. Rendezni egyházkerületünk vagyoni ügyeit, egyszerüsiteni a központi igazgatást, megszüntetni a központositás további fejlesztését, kiszélesiteni az egyházmegyék autonomikus jogkörét, visszaadni az egyházközségeknek s az által gyümölcsözőbbé tenni a központban elhelyezett tőkéiket; biztos alapra fektetni azon nagyszabásu intézményeket, a melyeket nagynevü, halhatatlan előde életre hivott ugyan, de a melyeknek teljesen biztos alapra helyezésére, megszilárditására elég idővel nem rendelkezhetett: ime azok a főbb feladatok, a melyeknek megoldását Előtiszteletedtől várja egyházkerületünk.

S ha még csak ezek volnának! De sajnosan kell látnunk, tapasztalnunk, hogy anyaszentegyházunkat, főleg a legujabb időben, folyton növekedő erővel és vakbuzgósággal támadja, ostromolja az ultramontanizmus fekete serege; s hogy a magyar nemzeti állam ezer éves alapjainak aláaknázására, megbontására törnek a hazában élő hütlen nemzetiségek, azért egyházkerületünkre a nagy alkotások biztosítása és a benső egyházi élet fejlesztése mellett még az a feladat is várakozik, hogy ezen ellenséges áramlatok és törekvések visszaverésére erős, megvíhatatlan sziklavárat képezzen. Ennek egy kis védműve az a templom is, melyet a papolczi gyülekezet annyi áldozattal épitett s a melyet Főtiszteleted a mai napon magas rendeltetésére fölavatni kegyeskedett, hogy hirdettessék ebben az evangeliumi tiszta tudomány, hogy hangozzék Istennek igéje minden hivő üdvösségére és az ő dicsőségére.

E sziklavárnak, erdélyi anyaszentegyházunknak első őrállójává Főtiszteletedet tette a közbizalom. Bizony nagy és soknemü az a feladat, a mely ezen állással együtt jár s mely Főtiszteleted vállaira nehezedik . . Egy ember, még a legerősebb, legnagyobb talentumokkal biró is egymagában könnyen összeroskadhat alatta! De Főtiszteleted nem lesz, nem marad egyedül; mi mindnyájan kész szivvel, nemes lelkesedéssel sorakozunk zászlója alá! S mint a vár őrserege, szent fogadást teszünk, hogy Főtiszteleted mellett hiven megállunk és nem reszketünk, mert »ha Isten velünk, ki lehet ellenünk?« Ezzel a hittel és reménységgel s ajkainkon a hála szavaival, hogy Főtiszteleted körünkben megjelenni méltóztatott, kivánjuk, hogy Főtiszteleted egyházunk és hazánk javára, családjának boldogitására sokáig éljen!«

Ezen üdvözlő beszédre püspökünk szives szavakkal válaszolt s biztosította a megjelenteket arról, hogy neki egész élete az anyaszentegyház javára, felvirágoztatására lesz szentelve, de mivel egy embernek ereje a nagy feladatokhoz képest elenyésző csekélység, kéri úgy a világiaknak, mint a lelkészeknek lelkes támogatását, hogy a magára vállalt feladatoknak minél sikeresebben megfelelhessen. — Majd a közjegyzők testületének tisztelgése következett *Keresztes* Ede léczfalvi körjegyzővel élén stb., miknek végeztével d. u 3 órakor mintegy 100 teritékü közebéd volt az Imrehféle vendéglőben, melyen a lelkesebbnél-lelkesebb felköszöntőkben nem volt hiány. Közebéd után az ünneplők az ifjuság által rendezett mulatságot tekintették meg és ezzel a nagy nap programmja ki is lett meritve s egészen bizonyos, hogy a papolczi egyházközség életében kitörülhetetlen betükkel lesz megörökitve a gyönyörü ünnepély minden egyes mozzanata.

Aug. 28 án reggel bucsut vett püspökünk a papolczi egyházközség hiveitől s nagyszámú kiséretével *Páké* felé vette utját, hogy megkezdje az orbai egyházmegye egyház községeinek vizsgálatát.

Pákében a nagy közönség élén a felállitott diszkapunál *Jancsó* Elek lelkész üdvözölte a püspököt s örömét és hálaját fejezte ki azért, hogy a pákei egyházközséget látogatásával megtisztelte. A püspök köszönő szavai után a lelkészi lakásra, innen pedig a

templomba vonult az egész közönség, a hol püspökünk nagyhatású beszédet intézett a hivekhez, buzdítván őket hazájuk és egyházukhoz való hüségre. Ő — mondá — szeretettel jött ide, azzal a forró szeretettel, mely anyaszentegyházához s ennek tagjaihoz csatolja s kéri a hiveket, hogy kövessék, tartsák meg ők is a szeretetet, mely a tökéletesség köteléke Végül Istennek áldását kérte a gyülekezetre és minden egyes tagjára, hazánkra és nemzetünkre.

Istenitisztelet után generális vizitáczió tartatott, melynek folyamán a püspök, az egyházkerületi főjegyző stb. részletesen megvizsgálták a pákei egyházközség szellemi és anyagi ügyeit s megelégedésüket nyilvánitották a szép rend és pontos ügykezelés felett.

Az ezt követő ebéd után d. u. $^1/_2$2 órakor tovább indult a menet és $^3/_4$3 órakor *Kőrösre* érkezett. Itt a diszkapunál *Havadtői* Gerő lelkész mondott üdvözlő beszédet, melyben Kőrösi Csoma Sándort, mint csillagot állította oda az eszmény szolgálatára hivatott emberek elé. Az egyházközség ügyei megvizsgáltatván, teljesen rendben találtattak, a miért is püspökünk a lelkésznek őszinte elismerését fejezte ki. Majd a templomba ment a gyülekezet apraja-nagyja, a hol *Kenessey* Béla theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző a templom kapuján olvasható „Erős várunk nekünk az Isten" ismeretes vallásos ének kezdő sorának alapján rövid, de gyújtó hatásu beszédet tartott, a beszéd végeztével pedig püspökünk áldását adta az egész gyülekezetre, a lelkipásztorra, a férfiakra és nőkre, a gyermekekre, az ifjakra, öregekre egyaránt.

Istentisztelet után szivélyes bucsut vettünk Kőrösi Csoma Sándor községétől s mintegy 40 fogattal 60 tagból álló bandérium kiséretében gyorsan robogtunk *Zágon* felé. A zágoni határ szélén *Cseh* Ignácz körjegyző lelkes szavakkal üdvözölte a magas vendéget, a ki is köszönetét fejezte ki a szives fogadtatásért s azután tovább folytattuk utunkat Mikes Kelemen szükebb hazája felé. A mezőn levő munkásokkal, kik dolgaikat végezvén, hazafelé siettek, még növekedett a menet. Zágon község végében pedig több ezer főből álló sokaság várt, úgy, hogy mire a diszkapuhoz értünk, ember ember hátán tolongott, a rend azért egy perczre sem bomlott meg, sem valami véletlen baj nem esett. Itt *Bodor* János lelkész tartott üdvözlő beszédet a tőle megszokott tartalmasság és szónoki erővel. Mikor az ezernyi-ezer éljenző ajak riadalma lecsendesedett, a püspök válaszolt, melynek tartalma sokáig emlékezetes marad a zágoniak lelkében, mert nemzetiség és felekezeti különbség nélkül, apostoli szeretettel üdvözölte a közönséget s hirdetett nekik békességet, azt a békességet, mely az egymás iránti atyafiságos szeretetből származik, abból a szeretetből, mely nem gondol gonoszt, nem cselekszik álnokul, mely mindeneket elfedez, eltür és a szivből soha el nem fogy.

A népáradat éljenzése zugott föl a püspök szeretetteljes üdvözlő beszédére s a menet zeneszó és iskolás gyermekek sorfala közt lassu lépésben vonult fel a község tágas terére, hol a kocsik oszladozni kezdettek. A püspök a lelkészi lakásban, kisérete pedig a megjelölt szállásokon elhelyezkedvén, $^1/_2$7 órakor a lelkésznél szükebb körü vacsorára gyülekezett, hol mintegy harminczan vettek részt. Ez estén két pohárköszöntő volt, melyek közül az egyiket a püspök mondta a kedves háziasszonyra, — lelkésznére, a másikat a házi gazda, a lelkész mondotta a püspökre és kiséretére.

9 órakor fáklyásmenet közeledett a lelkészi lakás felé, melynek élén a *Nagy* Imre vezetése alatt álló dalkar és a *Szőcs* Albert vezetése alatti zágoni zenekar több darabot énekelt és játszott, *Tóth* Samu dr. körorvos pedig igen szép beszédben üdvözölte a püspököt, melyben köszönetet mondott, hogy eljött a zágoni egyházközségbe is a vallásos hit erősítésére; örömét nyilvánitotta a felett, hogy olyan püspököt üdvözölhet, ki vérünkből való vér s a kinek egész életpályája fényesen igazolja a költő szavait:

»Csak nem fajult el még a székely vér.
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!«

A püspök igazi benső örömmel mondott köszönetet a szives megtiszteltetésért mert a mint mondá, a hangok hármoniája, mely a zene- és énekben nyilvánul, épen olyan jóleső gyönyörrel tölti el lelkét, mint az a hármonia, melyet Zágon lakói közt tapasztalt.

Ezzel egynapi munka bevégződött s a főpásztor kiséretével együtt nyugalomra tért.

Aug 29-én d. e 9 órakor egyházvizsgálat tartatott s úgy a lelkészi iroda, mint az egyházközség szellemi és anyagi ügyei mintaszerű rendben találtattak, miért a generális vizitáczió a lelkésznek és gondnoknak teljes elismerését fejezte ki

Az egyházvizsgálat befejeztével d. e. 10 órakor istentisztelet volt.

Az invokáczió után *Nagy* Károly theol. tanár emelkedett fel a szószékre és mondott lelketemelő szép imát, melynek végeztével ismét a *Nagy* Imre vezetése alatt álló egyházi dalkör összhangzó szép éneke emelte lelkünk vallásos érzéseit; most *Kenessey* Béla egyházkerületi főjegyző lépett fel a szószékre és tartott Róm. I. r. 16 verse alapján költői lendületekben gazdag, világos, áttetsző hasonlatokban a gyermek által is érthető, igen tartalmas szép beszédet, melyet a beszéd végére alkalmazott imával fejezett be.

Ismét felhangzott a kórusban a dalkar s a püspök emelkedett fel a szószékre s rövid előfohász után a lélek igazi bensősége, a hit ereje, a szeretet melegségével tartott beszédben ragadta magával a közönséget, melynek orczáján tündöklött a beszéd hatása, midőn beszélt az ő küldetéséről, melyet vett az Ur Jézus Krisztustól, — az örök szeretetnek, az igazságnak, a türelemnek, a törhetetlen hitnek örökre imádandó mesterétől.

Templomból kijövet a gondnok köszönetet mondott a főpásztornak és kisérőinek az ige hirdetéséért s azután fehér ruhába öltözött iskolás leányok gyönyörű virágcsokrokkal ajándákozták meg a vendégeket.

Majd a lelkészi lakáson a különböző küldöttségek tisztelgése következett. Legelől ment a róm. kath. egyház presbyteriumának 10 tagból álló küldöttsége: *Szőcs* Albert vezetése alatt, utána a gör. kel. egyház lelkésze hiveinek 10 tagból álló kiséretével, majd a politikai község képviseleti közgyülésének 60 tagból álló küldöttsége: *Cseh* Ignácz községi jegyzővel élén; a helybeli egyházi ének- és zenekar *Nagy* Imre és *Szőcs* Albert karnagyok vezetése alatt; a zágoni áll. isk. tanitói és gondnoki kara *Szörcsei* Vincze gondnoksági elnök vezetése alatt; a zágoni nőegylet és legvégül az ev. ref. egyházközség presbyteriuma *Bodor* János lelkész vezetése alatt.

A püspök valamennyi küldöttségnek meleg szívből jövő szavakban köszönte meg a személye iránt tanusított tisztelet és szeretet nyilvánítását. Buzdító lelkesítő beszédben hívta föl, hogy békességben, egyetértésben munkálják továbbra is itt e község javát ebben az anyaszentegyházban és a haza virágzását; csak úgy virágzik az anyaszentegyház, ha tiszta erkölcsi életű hívei vallásos buzgóságban, egymás iránti türelem és atyafiságos szeretetben élnek; csak az ilyen községek virágoznak és képezik a haza fölvirágzásának alapját stb

Nem tehetjük, hogy ide ne iktassuk külön nehány szavát annak a remek beszédnek, melylyel a püspök a róm. kath. egyház küldöttségének *(mely a róm. kath. lelkész nélkül jelent meg)* szives figyelmét megköszönte:

„Hogyha az egyház vezetői túlról akkora választófalat akarnak is emelni, hogy az végképen elválassza

a különböző felekezeteket egymástól: mi ezt nem teszszük, ezt tenni nem engedjük s ebben számítunk a felekezetek világi tagjainak közös munkájára, hogy oly magasra ne emeljék a válaszfalakat, hogy azokon a szeretet keze baráti kézszorítással át ne nyulhasson. S ha tán árkot huznának, oly nagyot, hogy a pokol mélységig érne le: mi akkor is a szeretetből építenénk *aranyhidat* és átmennénk azon, nem azért, hogy hitünket megtagadjuk, hanem, hogy szives baráti jobbot szorítsunk s a túllevő barátokat tanítsuk, hogy ezt a vélt örvényt betölteni segítsenek

A tisztelgések végével a püspök nehány látogatást tett az egyházközség befolyásosabb tagjainál és más felekezetek előljáróinál.

Délután 2 órakor az ev. ref egyházközség közebédet rendezett a vendégek tisztéletére, melynek folyamán igen sok pohárköszöntő hangzott el s ezek közt a helybeli daloskör *Nagy* Imre karnagy vezetése mellett — kinek érdeme egyrészt, hogy az ünnepély oly fényesen sikerült — nehány szép darabot énekelt. Emelte ez ünnepély fényét az, hogy a gör. kel. egyház lelkésze és gyülekezete részvételével tartatott meg.

Közebéd végeztével d. u. 4 órakor búcsút vettünk Zágon községétől s tovább kisértük a püspököt *Barátos* községe felé. Itt a község végén felállított díszkapúnál *Bajkó* György lelkész adott kifejezést a főpásztor iránti őszinte tiszteletnek és ragaszkodásnak. Aztán a lelkészi lakásra, innen pedig — jóllehet az alkony közel volt — a templomba vonult az egész közönség, hol *Kenessey* Béla theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző tartott buzgó imát és rövid beszédet az Emmausba menő tanitványok eme szavai alapján: „Maradj meg velünk, mert ime már beesteledik és a nap elhanyatlott. Bizony sötét volt, hogy alig lehetett az arczokat kivenni, mikor az igen szép és gyönyörű elmélkedés véget ért és a püspök állhatott föl megáldani a barátosi hiveket

Aztán ez is véget érvén, a lelkészi lakásba mentünk és elég jókor, mert az ég csatornái megeredtek és csendes eső kezdett hullani az égből, hogy a magvetésnek aratása legyen. Itt a presbyterium jelenlétében részletes vizsgálatot végzett a püspök, melynek 8 óra után lett vége. Ezt a kedves, ifjú lelkészné izletes vacsorája fejezte be s aztán a jól végzett munka után lelki békességgel mehettünk pihenni.

Aug. 30-án reggel 8 órakor a *czofalvi* egyházközséget látogatta meg a püspök. E kicsiny gyülekezet nevében *Csia* Elek egyházmegyei algodnok üdvözölte a szeretett főpásztort. Majd a templomban istenitisztelet tartatott s az egyházközség szellemi és anyagi ügyei megvizsgáltattak. Czofalváról az egyházkerület őrállói *Telekre* utaztak, a hol a község végén felállított díszkapúnál *Deák* Zsigmond, a lelkészi lakásnál *Kovács* Ödön lelkész fogadta szives szavakkal a várvavárt vendégeket. Megérkezés után mindjárt istenitisztelet hivta a gyülekezetet a harangok csengő szava. Az isteni tiszteletet, miként Czofalván, itt is *Kenessey* Béla theol. igazg. tanár, egyházkerületi főjegyző végezte rövid imával és beszéddel s a püspök megáldotta a nagyszámban összegyűlt közönséget.

Istentisztelet után a püspök egyh zvizsgálatot tartott, melyet a lelkész házánál családias ebéd követett s ennek végével tovább folytatta utját kiséretével együt *Szörcsére*.

Szörcsén, az esperes székhelyén az ő megbizása folytán, fia ifj *Péter* Károly alsó-sófalvi lelkész fogadta a pöspököt a következő beszéddel:

„Főtiszteletü és Méltóságos Pöspök Úr!“

Nekem jutott a szerencse, hogy Főtiszeletedet kiséretével együtt a *szörcsei* ev. ref. egyházhözség nevében üdvözöljem s nagybecsü látogatásáért e gyülekezet háláját tolmácsoljam. Az a kép, mely itt Főtiszteleted elé tárul, az a lelkes hangulat, mely e pillanatban mindnyájunk keblét eltölti, önkéntelenül is a *Bethesda* taváról szóló bibliai történetet idézi fel emlékünkben. Ennek a tónak felszine — mint a bibliában olvassuk — többnyire nyugodt és sima volt, de koronként egy angyal megcsapdosta szárnyaival a tó tükrét s ekkor a tó vize megmozdult, hullámzásba jött... E kicsiny gyülekezet élete is rendesen — mint a tó tüköre szélcsend idején — nyugodt és zavartalan; de vannak idők, mikor egy láthatatlan erő hatása alatt ennek felszine is megmozdul s legalább nehány órára olyanná lesz, mint a hullámzásban lévő tenger.

Ilyen élénk hullámzásban tartja most mindnyájunk lelkét Főtiszteleted látogatása feletti őszinte öröm és lelkesültség ..

A *Bethesda* taváról azt mondja a szent könyv, hogy partján százával üldögéltek a gyógyulás után vágyakozó betegek, de az óhajott gyógyulást csak egy találta meg, az t. i., a ki először ment be a tó felvert hullámaiba. Mi nem ringatjuk magunkat abban a csalóka hitben, hogy Főtiszteleted megjelenése mintegy varázsütésre az egész gyülekezetet ujjá teremti, hogy minden lelki betegnek gyógyulást hoz, de hisszük, hogy a Főtiszteleted lelkesedése és buzgó odadása, Isten országa ügye iránt hasonló lelkesedésre és odaadásra buzdit sokakat, hogy azok a magvak, melyeket Főtiszteleted — mint az első apostolok. mindenfelé szétjárván — elhinteget, a hitnek és szeretetnek kétezer éves magvai legalább egy-egy szívben termőtalajra találnak s eként, ha pors zemekkel is, épül, terjed közötünk Istennek országa.

Örömmel üdvözlöm azért Főtiszteledet e helyen, melyhez engem a gyermekkor kedves emkékei kapcsolnak, ebben az egyházközségben, mely itt az u. n. „Szent föld“ közelében joggal tekinthető a protestántizmus egyik védőfalának, őrbástyájának.

Örömmel üdvözlöm Főtiszteletedet e gyülekezet nevében s midőn ennek hálás köszönetét fejezem ki azért, hogy Főtiszteleted látogatásával megtisztelni kegyeskedett, szívből kivánom és kivánjuk mindannyian, a kik itt megjelentünk, hogy Főtiszteleted hazánk és anyaszentegyházunk javára, büszkeségére sokáig éljen!“

A püspök választásban megköszönte a szives fogadtatást s kijelentette, hogy az egyházközségbe, melynek lelkésze az orbai egyházmegye érdemes esperese, nem vizsgálódni, nem birálni jött, mert meg van győződve, hogy a ki egy egyházmegyét példás rendben tart, az saját egyházközségének is gondját tudja viselni. E meggyőződésben szivélyesen köszönti az egyházmegye esperesét, a ki egyfelől a vezetésére bizott egyházakat a *virágzás* magas fokára emelte, másfelől, mint családapa derék fiakat, leányokat nevelt az egyháznak és hazának s igy méltán tarthat számot sokaknak tiszteletére.

Fogadtatás után itt is a templomba siettünk, hol buzgó ének után *Nagy* Károly theol. tanár tartott szívből fakadó imát s nagyhatásu beszédet Péter apostolnak a kezét feléje nyujtó bénához intézett eme szavai alapján: »Ezüstöm és aranyom nincsen nekem, hanem a mim van, azt adom: a názáreti Jézus Krisztus nevében mondom: kelj föl és járj!«... Majdpedig a püspök Istentől áldást kért a gyülekezetre.

Szörcséről pár órai időzés után *Tamásfalvára* érkezett a püspök, a hol *Béres* János lévita mondott üdvözlő beszédet, mely után a templomban istentisztelete sereglett össze a gyülekezet. Itt igen kellemesen lepte meg a vendégeket az, hogy nagyok és kicsinyek egyaránt buzgón és szépen énekeltek.

Alig hogy az istenitisztelet véget ért, a püspök és kísérete a reá várakozó kovásznai küldöttség és díszbanderium kíséretében tovább útazott *Kovásznára*.

(Folyt. köv.)

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1898. évi állapotáról.

(Vége.)

Természetesen most az a fődolog, hogy aztán a tanitók vegyék komolyan a dolgot. mert ők az egyháznak szintén belhivatalnokai, az ő igaz vallásos érzelmök nagyon sok bajon segithet.

De tekintve a protestántizmus szolgálataira, melyeket a haza megtartásában és a nemzeti élet fejlesztésében háromszázadon keresztül végrehajtott, az ország kormányának is kötelessége immár ezzel szemben viszontszolgálatokat tenni, mert ha mindentől eltekintünk is, már csak az sem lényegtelen indok. hogy Kálvin volt az, ki először tisztázta az állam és egyház viszonyát, felállitva a kölcsönös függetlenség elvét; ez az elv szolgált alapul és a kálvinista elem szilárd támaszúl, midőn a magyar állam kiszabaditotta magát a római egyház bilincseiből.

Eddig mi reformátusok az államtól nem sokat kértünk, de ma már, hogy megoldhassuk azon kulturmissziót, mely felekezetünkre a hazában úgy nemzetiségi, mint közmüvelődési tekintetben vár, kérnünk kell. De kisebb egyházi és papi segélyeknél meg nem állhatunk, ha a paritást, mely az 1608. k. e. I. t.-czikkben implicite benne foglaltatik, az anyagiak terén is egykor helyreállitani akarják.

Rengeteg az a vagyon, mely a róm. kath egyház kezén felhalmozódott, melynek jórésze állami eredetü s még a reformácziót megelőző időkből származott. Ezekhez nekünk is jogunk van, sőt ha a szolgálatot vesszük alapmértékül, melyet bármely felekezet e hazában a közmüvelődés terén tett, bizonyára a nagyobb százalék minket illet.

A mi azonban minket megnyugtat és a jövővel szemben reményre jogosit, e kérdésben az, hogy magának az államnak fog elébb-utóbb érdekében állani, hogy minket protestánsokat, kik a magyar nemzeti érdekeket mondhatni egymagunkban védjük, kik külföldtől nem függő szervezetünkkel az állam létét nem veszélyeztetjük, kulturintézményeinkkel az állam javát előmozditjuk, a mi munkánkat az igazság arányában a róm. kathólikus testvérekkel, még ezek rövidsége mellett is egyenlő támogatásban részesitse.

De egyetemes egyházunk is alkalmazkodva az új idők követelményeihez, hogy a lehetőt az egyházi élet fellenditése terén megtehesse, módot keresett az egyházi teherviselés aránytalanságának megszüntetésére. A konvent — az öt ev. ref. egyházkerület gyülése — még a mult esztendőben azt a határozatot hozta, hogy minden ekklézsiában össze kell irni az egyházi adót. Ez meg is történt és a kimutatások ez év tavaszán ülésezett konvent elé terjesztettek. Az eredmény azonban megdöbbentő volt, mert mig 2368 egyházban a reformátusok állami adója 7,186,475 frt, az egyházi adó 2,286,573 frt, tehát az állami adónak 47%-a. Ez még azonban megjárná, de milyen aránytalanul van ez a teherviselés az ország különböző részeiben megoszolva. Van olyan hitközség, hol egy házas zsellérember 15 frtnál is többet fizet, tehát állami adójának kétszeresét, háromszorosát. E baj orvoslása felett tanáncskozott közelebbről a konvent és a segitségre nézve két alapelvet mondott ki: egyik az adózás aránytalanságának megszüntetése; a másik a szegény egyházak segélyezése. Mindkettővel könyebbül a teher és a mi fő, a gazdagabb egyházak hordozzák legalább részben a szegény egyházak terheit és igy sok egyház felszabadul majd a nyomasztó gondok alól. Mig az elvek végrehajtandó törvényekké válnának, addig türelem és kitartó munkásság legyenek jelszavunk.

Azonban az egyházi élet a protestáns elvek szerint belső erejének forrását mindig az egyes egyháztagok búzgóságából, áldozatkészségéből kell meritse; ennélfogva a mi anyaszentegyházunk és ennek tagjai a gyülekezetek az egyházépités munkájában első sorban jövőre is a hivek tetterejére fognak appellálni. A müvelt külföldön a protestáns hithzugóság csodákat müvel: nemcsak saját gyülekezeti életét fejleszti, a könyörületesség és megtartó szeretet müvét gyakorolja, hanem a pogány népek megtéritésén is fáradozik.

Ha látjuk, hogy a külföldi protestáns testvérek üdvös czélra nagymennyiségü önkéntes adományokat hordanak össze, e tényt még egymagában abból nem magyarázhatjuk ki, hogy ők gazdagok; az anyagi gazdagsághoz hozzá kell vegyük a szivek gazdagságait is a hitben és a szeretetben, akkor van aztán helyesen megfejtve a dolog. Hiszen nálunk is vannak gazdag emberek, mégis pang sok nemes czélu intézményünk; — igen, mert a mi gazdagjainknak szivük szegény a keresztyén hitben és a keresztyén szeretetben.

A mi egyházi életünk bizonyos hagyományos sablonok között mozog, melyektől nem tudunk szabadulni. Nálunk a nagyközönség az egyházi életre másként nem foly be, legfennebb, hogy néha a templomba megy predikácziót hallgatni és azután — tisztelet a nemes kivételeknek — az egyházi adóért zúgolódik. Ez nem jól van igy, ha jövőnket biztositani akarjuk, végezzék el az egyház külső kormányzatát a vezérlő férfiak, de ezentul az egyház keresztyéni életének a maga üdeségében és tevékenységében való fentartására minden egyháztagnak, mégpedig a nők bevonása mellett, be kell folynia, mert tapasztalati tény, hogy kivált a szeretet munkájának gyakorlásánál a nők nem nélkülözhetők.

A mi gyülekezetünkben már is terjedtebb munkakör van megnyitva a hivek tevékenységének egyházi életünk terein. Van dalárdánk, protestáns jótékony nőegyletünk, a téli időszakban vannak felolvasó estélyeink. Mindenki megtalálhatja tehát a magának való mukatért, kinek mint Isten adá: foglalatoskodhatunk a tanitásban, betegek látogatásában, özvegyek, árvák gyámolitásában, himnuszok, dicséretek zengésében, vagy a szentek czéljaira való adakozásban. Tegyük azért mindnyájan kötelességeinket!

A szeretet Istenéé legyen a hála, gyülekezetünkben még el nem apadt a buzgóság forrása, sőt sokan vannak, kik cselekedetükkel vallják, hogy egyházunk szeretete lángol sziveikben. Ezért, hogy most mindnyájan láthassuk a lefolyt év eredményeit, ezzennel rátérek jelentésem tulajdonképeni tárgyára, a részletezésre.

Egyházközségünkben a lélekszám 3179; a mult 1898. évben született összesen 84 gyermek, több mint az

előző évben tizenkettővel; házassági szövetségre lépett 31 pár, hárommal több, mint az előző évben; meghalt 67 egyén, több mint az előző évben tizzel. Hozzánk áttért 5 egyén, tőlünk kitért 1 nő. Konfirmált 78 növendék.

A mult évben tartottunk összesen 11 presbyteri, 2 képviselőtestületi, 1 közgyülést, 7 szakértekezletet, 4 dalárdagyülést.

A gyülésen ellátott fontosabb ügyek voltak:

A polgári anyakönyvelés és szabad vallásgyakorlat életbeléptetése folytán beállott változó viszonyok figyelembe vételével gyülekezeti életünk közszellemének fejlesztése és a hivek egyházi kötelességei teljesitésének nyilvántartása szempontjából presbyteriumunk a maga kebeléből 6 tagot presbyter-diaconus czimmel megbizott városnegyedek szerinti beosztással a születési és házassági esetekre való felügyeléssel, hogy igy erkölcsi hatással odamüködhessék presbyteriumunk, hogy minden gyermek kellő időben megkereszteltessék és a házasulandók az egyházi áldást el ne kerüljék. A presbyter-diaconusok jelentésöket a lelkésznek teszik meg; az ellenőrzést a presbyterium gyakorolja, mely eljárás alkalmazásának már eddig is meglátszik áldásos hatása.

A presbyterium, illetve képviselőtestület által kiküldött adókirovó-bizottság az 1893. évi egyházi adókimutatást pontos utánjárással összeállitotta és szokott időben a városi adóhivatalhoz beterjesztette annak az állami adók módjára való behajtása czéljából. A lelkiismeretes munkának eredménye az volt, hogy alig nehány felszólamlás történt a hivek részéről, a mely esetekben a kérelmeket presbyteriumunk a legnagyobb lelkiismerettel tárgyalta és a jogos felszólamlásoknál a kiigazitást eszközölte.

A mult évben, az előző évi jelentésem értelmében presbyteriumunk az egyház nagytermének épitését végrehajtatta. Az épitéshez a kölcsönt a mélt. Igazgató-tanács helybenhagyása mellett az egyház és a nőegylet takarékpénztárilag kezelt tőkéiből vettük $4^1/_2\%$ kamat mellett. A tőke és kamat törlesztésének fedezésére szolgál az E. M. K. E. 10 évi segélye; a földszinti bérosztály jövedelméből 330 frt, a nőegylettől és az egyházi dalárdától 15—15 frt évi jutalék mindaddig, mig a törlesztés egészen végre lesz hajtva, a mi 10, 11 évet fog igényelni. Ez alkalmazott eljárással a nélkül, hogy amugy is nehéz visszonyok között élő hiveinket ujabb kirovásokkal terheltük volna, gyülekezeti életünk egy égető szükségén segitettünk, a menyiben minden irányú vallás-erkölcsi czéljainak megvalósitására egy alkalmas, nagyobb-szabású helyiség birtokába jutottunk.

A hittan-tanitás és a konfirmálók előkészitése a mult tanévben is lelkiismeretes gonddal lett vezetve. A tanulók létszáma az alsó-, közép- és szakiskolákban 577 növendék volt. A közép- és szakiskolákban és a konfirmálandó növendékeknek hittant én tanitottam; az elemikben Saja Viktor kántortanitó, a polgári leányiskolában Dánér Ábel ev. ref. vallásu állami tanitó, mint igeiglenes segéd-hitoktató. A vallásvizsgálatok a napokban zajlottak le a presbyterium által kiküldött biztosok és az érdeklődő nagyközönség jelenlétében, kik meggyőződést szerezhettek arról, hogy mi egész lélekkel karoljuk fel gyülekezetünk ifju nemzedéke körében a vallás-erkölcsi nevelést és szemeink előtt nem a magunk kényelme, hanem a hitközség érdeke és a családok boldogsága lebeg.

Egyházi dalárdánk müködésének sikereiből templomban, egyházi és dalestélyeinken mindenki meggyőződhetett arról, hogy az egylet szép hivatást tölt be. A dalárdisták a czél szem előtt tartása mellett a mult évben is szép eredményeket mutattak fel; nem tehetem azonban, hogy midőn erről szólok, elismerésem adóját le ne rójam Saja Viktor tanitónk iránt, ki nagy szakavatottsággal és még több türelemmel vezette a daltestületet. Most is, mint más években tettem, nem tudom eléggé a hivek szivére kötni dalegyletünk pártolását. A ki egyházát szereti, annak az egyház minden intézménye kedves kell legyen, dalárdánkkal szembe pedig ki kell jelentsem, bizony sokan több rokonszenvet tanusíthatnának.

Protestáns jótékony nőegyletünk módositott alapszabályait, melyet a belügyminiszterium a folyó év elején látott el jóváhagyó záradékkal, kinyomattuk. Ebben az ev. ref. szegényeknek $^3/_4$-rész segélyezés lett megállapitva és mivel az egyletet a reformátusok alapitották és annak tulnyomó részben ma is azok a tagjai, biztositottam a kormányzatban is részére a vezető szerepkört Nőegyletünk a mult évben rendes havi segély czimen kiadott 165 frtot özvegy asszonyoknak. Karácsonyi segélyezésre 296 frt 56 krt a szegény iskolás tanulók felruházására Az egylet alapvagyona takarékpénztári letétben 3811 frt 17 kr. Az egylet a mult évben rendezett két nagyobb-szabásu előadást, melyeknek jövedelme 410 frt volt. Ezenkivül jövedelme tagdijakból és kegyadományokból áll. Ez egyletünk a virágzás utján van, hogy azonban czéljának minélinkább megfelelhessen, a hivek fokozott érdeklődése a fő, a mi remélem, Isten után nem is fog a jövőben sem hiányozni.

A mult tél folyamán tartottunk új nagy termünkben egyházi felolvasó estélyeket, mindig nagyszámu érdeklődő közönség jelenlétében. Ugy a felolvasások anyaga, mint a szavalatok, dalok nagyban hatottak, hogy lelkeinket nemes gondolatokkal, szivelinket tiszta érzéssel töltsék be. A felolvasó estélyek hasznos voltáról meggyőződött közönségünk; én pedig igérem, hogy a mint bevezettem azokat, fáradságot nem ismerve fogom a jövő évben is irányitani, csak az Önök érdeklődése ne lankadjon. A közremüködött felolvasók, szavalók, énekesek és a dalárda fogadják e helyről is szives köszönetemet mult évi közremüködésükért és azon reményem nyilvánitását, hogy a jövőben is támogatásomra lesznek.

A mult év április 11-én a 48. törvények 50 éves jubiliumán és augusztus hóban király urunk születésnapja alkalmából hálaadó istentiszteletet tartottunk, mindkét alkalommal zsufolásig telt templomközönség jelenlétében.

Nemzetünket ért megrenditő gyászeset alkalmából, a midőn a haza leborult felséges királynénk ravatala elé, mi is könnyes szemmel, fájó szivvel gyültünk ösze gyászszal bevont templomunkban, és az összes városi előkelők jelenlétében elsirattuk őt, kit mindnyájan anyira szerettünk. Imáinkban felemelked-

tünk a Seregek Urához és kértük Őszentfelségét, hogy adjon apostoli királyunknak lelki erőt ez ujabb nagy csapás elhordozására.

Gyászkoszorut vittünk püspökünk, imár néhai Szász Domokos és főgondnokunk Bethlen András gróf ravatalára.

Meglátogatott minket az Ur és könnyeket fakasztott szemeinkben, hogy megismerjük a földi dolgok mulandó voltát és az ő mindeneken uralkodó nagy hatalmát. Imádkozzunk az Urhoz, hogy kegyelmével szentelje meg az elköltözöttek nyugalmát és nekünk az élőknek vésse emlékezetünkbe a mult idők nagy alakjainak tényeit, hogy bölcsességet tanulhassunk.

Megültük a mult évben is a reformáczió emlékünnepélyét; majd ifjúsági ünnepélyt tartottam, hol szavalatok, beszéd és ének képezték a programmot; végül a mult évben a legbuzgóbb templomi énekes tanulók jutalom-könyveket kaptak Az ünnepélyt nagy közönség élvezte végig.

Az istentiszteletet a hívek a mult évben is szép számmal látogatták, a mit igazol az is, hogy 132 frt 8 kr. perselypénz lett elszámolva az egyház pénztárába a szolga illetménye leszámítása után.

A vallásos élet lendületére vall, hogy közvetitésemmel a mult évben a »Téli Ujság-«ra negyvenen, a »Szövétnek-«re huszonötön fizettek elő.

Az egyház számadásai – melyek rendes úton felülvizsgáltattak és pontos vezetésükről úgy a presbyterium, mint a képviselőtestület meggyőződhettek — arról tesznek tanuságot, hogy az egyház biztos úton halad előre és habár hosszabb idő mulva is, de az építésekkel kapcsolt nagy befektetésekre felhasznált pénzalapját vissza fogja állíthatni.

Áldozatkészségüknek egyesek a mult évben is szép tanujelét adták: Koós Ferencz kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő úr az egyháznak adott könyvtárát a mult évben is gyarapította; az E. M. K. E. 200 frt segélyt adott; Kovács Áron dr. fűtésalapra adott 4 frtot, Gencsy Endre dr. főtörzsorvos adott a tanácsteremre 200 frtot. A konf. ifjak gyüjtöttek az egyházi épületek fentartási alapjához 15 frt 20 krt. Puskás Sándor mérnök neje adott egy 60 frt értékü urasztaltakarót; Gencsy Endre dr. főtörzsorvos a nagyterem felszerelésre 20 frtot. Hajek Károlyné a templomi énekes gyermekek jutalmazására 10 frtot, a konczert jövedelme a terem felszerelésére a Sassyné ő nagysága ajándékával 70 frtra ment fel. Az ajándékozások összes értéke 579 frt 20 kr. Ez áldozatkészség a hithűség példás megnyilatkozása. Vajha e forrása az egyházépítésnek soha ki ne apadna közöttünk!

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Akarom hinni, hogy jelentésem mindnyájokra emelőleg hatott, mert ennek minden sora gyülekezetünk hithűségéről és munkásságáról tesz tanubizonyságot az egyházépités terén.

Ezek után magamról mit mondjak? Időm, törekvésem az egyházepités munkájára van szentelve..

De mégis engedelmökkel még hálámat tolmácsolom az én segítő- és munkatársaimnak: Molnár János nyugalmazott lelkész, Gencsy Endre dr., Orbán Ferencz, Koós Ferencz, Kovács Áron dr., Sebesi Béla, Puskás Sándor, Mártha Miklós, Jakó Pál, Szabó Antal, Gál Antal afiainak, a presbyteriumnak, képviselőtestületnek a gondnok uraknak és mindazon egyháztagoknak, a kik a mult évben is mellettem állottak és munkánk sikerre vezetésében támogattak.

Ezek után jelentésemet a Közgyűlés elbírálása alá bocsátom.

A szeretet Istene pedig legyen velünk, hogy a mi munkánk haladjon diadalomról-diadalomra!

Péchy Árpád
brassói ev. ref. lelkész.

TÁRCZA.

Péter apostol élete és tanai

az evangeliumok, Péter két levele és az Apostolok Cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

a) *Péter Krisztussal.*

Péter életének az az időszaka ránk nézve már közvetlenebbül fontos, a midőn Jézus őt egy új életre hívja: az ő tudományának tanítványává szólítja el. Itt már ő keresztyénné lesz; átlép amaz iskolába, melytől jövőjének boldogságát várja. Még nem tudja mi az, a mit tanulni fog Mesterétől, a mi őt boldogítani fogja, de ez nem is nyugtalanítja. Elég neki a Mester indokolatlan, de sokat mondó szava: »kövess engemet«.

Péter keresztyén életének első időszakát — mely az ő elhivatásával kezdődik és Jézus menybemenetelével záródik be — az evangeliumi elbeszélések alapján állíthatjuk össze. A legelső adatot pedig életének a Mesterrel töltött időszakához ott találjuk, a hol Jézus őt magához szólítja a halászattól s tanítványává teszi. Az evangéliumoknak ez az elbeszélése ránk nézve sokkal érdekesebb, mintsem hogy szorosabb megfigyelésünket kikerülhetné.

Máté evangéliuma IV. részének 18—20. verse következőleg mondja el Péternek apostollá lett elhivatását: »Mikor pedig járna Jézus a Galilea tengere mellett, láta két atyafiakat, Simont, ki mondatik Péternek és Andrást, annak atyjafiát, kik a hálót akkor vetik vala a tengerbe (mert halászok valának). És monda nékik: Kövessetek engemet és azt mivelem, hogy embereket halásszatok. Azok pedig azonnal elhagyván a hálókat, követék Jézust.«

Ime, az elbeszélés rövid és jellemző. Jézus a nélkül, hogy magát megismertetné, egyenesen csatlakozásra szólítja fel Pétert és Andrást egyszerre. Mi bizonyára azt kérdeznők, hogy »miért« és »hová«? Nem úgy Péter és András; ők minden habozás nélkül egyszerre engedelmeskednek az isteni parancsnak: »azonnal elhagyván a hálókat, követék Jézust.« Avagy talán ők már ismerték a Mestert előbbi működéséből s azért követik őt minden ellenvetés nélkül? A megelőző elbeszélésekből ez nem tűnik ki. Jézus előbbeni működéséről csak az elhivatást megelőző (17.) vers emlékezik s ott is csak ennyit általánosságban: »Az időtől fogva kezde Jézus prédikálni és ezt mondani: Térjetek meg, mert

elközelített a mennyeknek országa.« Azt kell tehát feltennünk, hogy Péter nem tudott volna ellenállani a Mester hívó szavának, még ha akart volna, akkor sem. Ugy látszik, hogy a Mester első megjelenése hatott rá annyira, hogy lelkében valami ösztönszerű sejtelem támadt s a nélkül, hogy tudná »hová« és »miért«, követi a hívást »azonnal«. Lelke, mely a jövőben él, megérzi, hogy a jövőt jelenné teheti; átlépi az ó-szövetség házának küszöbét. E perctől kezdve az egyszerű halász egy egészen új életnek lesz tulajdonosa, Krisztus közvetlen tanítványa.

Péter Krisztussal eltöltött életének emez első időszaka valóságos iskola; mai nyelven szólva, egy tanfolyam, melyben a »testté lett íge« isteni tudományára készíttetett elő ama tizenkettő, melynek elsejéül Simon Péter és az ő testvére András hivatott el. Ezen kis körben élte le Péter keresztyén életének első időszakát. Az isteni Mester közvetlen közelében, általa nevelve, készítve elő arra az időre, a midőn majd, — hogy úgy fejezzük ki magunkat — mint kész tudósokat küldheti ki őket munkájának folytatására. Nem ugyan mint emberi bölcsességnek tudóit, hanem mint a hitben megnyilatkozó isteni erőnek tulajdonosait.

A tanítványnyá lett Péter készségének nemcsak az első találkozás alkalmával adta tagadhatatlan jelét, hanem a legnagyobb ragaszkodással és bizalommal követi Mesterét, mint a kitől életének boldogságát várja. De a ragaszkodás, a bizalom Mester és tanítvány között kölcsönös volt, mert Jézus is mindjárt első találkozásától fogva nem csekély reményeket fűz Péter személyéhez. O benne találja fel azt az erős sziklát, melyen alkotását felépíteni kívánja. János evangéliuma szerint, mindjárt a mint András Jézushoz vezeti Simont, Jónának fiát, ő reá tekintvén, mondá neki: »Te vagy Simon, Jónának fia, te hivattatol Kéfásnak, mely azt teszi, ha megmagyarázod: kőszikla « (Ján I. 43.)

Olyan nagy tehát Jézus bizalma Péterhez, hogy mindjárt első találkozása alkalmával világos kifejezést ad annak a Péter (Kéfás) név adásával. A neveknek pedig az ókorban nagy jelentőséget tulajdonítottak: a név megváltoztatása új hivatalt, új méltóságot fejezett ki. És itt nemcsak a névadás fontos, hanem maga a név is jellemző, mely Péter szilárdságát, a Mester által felismert erős jellemét, férfias erejét fejezte ki. Hogy aztán miért és mennyiben volt ő az (t. i. Péter), meglátjuk, ha végig kísérjük további életén, mely Jézus életműködésével áll szoros kapcsolatban annyira, hogy Péter elhivatásától kezdve egész a Mester mennybemeneteléig ő Jézusnak leghűségesebb tanítványa.

Azonban meg kell jegyeznünk, hogy Péter életének további vizsgálatánál sem adhatunk az újtestamentomi adatok alapján időrendi (chronologiai) életrajzot, mert hiszen az újtestamentomi iratok czélja, még a midőn szorosan történeti elbeszélésekkel van is dolgunk, egészen más, mint a történeti; czélja a vallás-erkölcsi tanítás. Hanem igenis a történeti adatokat lehetőleg időrendben állítva össze Péter magán életére is, de különösen a Mesterrel szemben elfoglalt álláspontjára, a Mester tanításai alapján kiképződött felfogására, jellemének fejlődésére fordítjuk tekintetünket.

Az evangéliumok azon elbeszélésétől kezdve, a midőn Jézus Pétert tanitványúl hívja el, egész addig, a midőn Máté evangéliuma XVI. részének 16. versében Péternek egy igen nevezetes vallomása van közölve, egy nagyobb időszak áll közben. Ebben az időben kell beillesztenünk azoknak a beszédeknek, tanításoknak, gyógyításóknak legnagyobb részét, melyeket a Mester tanítványainak jelenlétében végzett. Ez az időszak a tanítás ideje Ebbe az időszakba esik a Máté evangéliuma V—VII részében közölt legfenségesebb alakja Jézus tanításainak (az u. n. hegyibeszéd), melyben ő országának mintegy alkotmánylevelét hirdette ki. Mint a nevezett hely közli, tanítványai ott voltak közvetlen közelében s így bizonyára ott volt Péter is. Alkalma volt tehát itt a jézusi vallás magasabb, fenségesen tisztult erkölcsi felfogását összehasonlítani azzal az ótestamentomival, melyben ő felnevekedett Hallania kellett itt Péternek is, hogy az ő Mesterök nem a törvénynek és prófétáknak eltörlésére, hanem inkább betöltésére jött el. A »megmondatott a régieknek, én pedig ezt mondom néktek« szembeállitás hosszú sorozatából meg kellett értenie Péternek azt is, miként akarja az ő Mesterök betölteni a törvényt és prófétákat.

Közvetlen a hegyiprédikáczió után van felemlítve Jézus nehány gyógyítása, melyek közül ránk nézve nevezetes a Máté evangéliuma VIII. részének 14—15. versében elbeszélt gyógyítás Péter házánál. Elhivatása után nem sok idővel történhetett, hogy Jézus meglátogatja Pétert az ő házánál s az ő napát, ki hideglelésben szenvedett, meggyógyítja. Ezen hely világosan mutatja, hogy Péter családos, vagy legalább feleséges ember volt s bizonyítja azt is, hogy Jézus hozzá bizalommal, vonzalommal közelített: őt és családját házánál meglátogatja. Az emlitett látogatásra, ugyanis nem valami véletlen eset, talán épen Péter napának betegsége szolgált alkalmúl; Máté evangéliuma legalább nem indokolja semmivel Jézus látogatását, csupán ezt mondja: »És mikor ment volna Jézus a Péter házába, láta az ő napát feküdni az ágyban hideglelésben.

A Mesterrel való mindennapi érintkezés, a közvetlenül látott és hallott dolgok bizonyára mély hatással voltak Péternek lelkére s alig lehet kételkednünk, hogy nap-nap után újabb kétségek támadtak benne a szigorú törvényekkel szabályozott hagyományok iránt. Vajjon hogy értelmezze a Mester mondását: » nem jöttem a törvény eltörlésére, hanem inkább betöltésére?« Péterben az ó ember tusakodik az újjal.

Jézus pedig még igen számos alkalommal közölte isteni tudományát tanitványaival s a hozzágyült sokasággal. Beszélt nekik példázatokban a mennyeknek országáról ; megmondja véleményét a régi törvényekre, szokásokra vonatkozólag; megfelel a farizeusoknak, hogy t. i. a „szombatnak is ura az ember fia“ (Máté ev. XII. r. 8. v.). Beszél a külső czeremóniális szertartásokról s midőn a tisztálkodási szabályok túlságos szigorú megtartását követelő farizeusoknak ezt mondja: „Nem fertőzteti meg az embert, a mi a száján megyen be, hanem a mi kijön a száján, az fertőzteti meg az embert (Máté ev. XV. r. 11. v), — ennek Péter (ki a külsőségek és tisztálkodási törvényeknek engedelmes szolgája volt egész életében) magyarázatát kéri (a 15. v. szerint). Péternek kérdésére Jézus csodálkozva for-

dúl tanitványaihoz, mondván „Mégis értelem nélkül vagytok-é ti is?“

Ime a gondos Mester mennyire ügyel tanitványainak értelmi fejlődésére. De nemcsak erre, hanem arra volt főként nagy gondja, hogy a hitben erősitse őket. Egy alkalommal arról is meggyőződik, hogy Péternek még hite sem oly erős, mint a minőnek kell lenni az ő leendő apostoláénak A Máté evangéliuma XIV részének 28—31. versei épen erről tesznek tanubizonyságot. A mint ugyanis a megelőző versek elbeszélik, hogy Jézus mint jár a tengeren, mint ijed meg ennek láttára a hajóban lévő sokaság s a midőn Jézus bizalomra inti őket, Péter igy szól: „Uram, ha te vagy, parancsolj, hogy hozzád mehessek a vizeken“ (28. v.). Midőn aztán Jézus biztatására a tengerre lép, a nagy szél miatt félelem fogja el s kiáltani kezd, mondván „Uram tarts meg engemet! „És mindjárt Jézus kezét kinyujtván, megragadá Pétert és monda neki: Óh kicsinyhitű, miért kételkedél?“ (30. és 31. v) Péter tehát ekkor még kicsinyhitű, hitben is gyönge; nem kész tanitványa a Mesternek s igy még sok városokat és falvakat kellett bejárnia előbb; tanitani a zsinagógákban, predikálni az Isten országának evangéliumát, gyógyi tani betegeket s ezek által tanitványainak értelmét, hitét növelni, gyarapítani s csak azután mondhatta nékiek: „Elmenvén pedig prédikáljatok és ezt mondjátok Elközelitett a mennyeknek országa. (Máté ev. X. r. 7. v.) Csak midőn látta, hogy hitök erős, akkor adhatott nekik hatalmat a tisztátalan lelkek felett s hogy gyógyitanának minden betegséget és erőtlenséget.

Igy fejlődtek a tanítványok a Mester keze alatt egész odáig, a mikor hitöket megpróbálva, kiküldötte (apostolokká tette) őket s bizonyára már földi pályájának vége felé történhetett a Máté evangeliuma XVI. részében közölt elbeszélés, a midőn Jézus, mint egy utolsó vizsgára állítja őket, hogy még egyszer megpróbálja hitöket, a mi nélkül tanítványainak sikeres működését nem remélhette.

Ezen utolsó próbának leirása a XVI. r. 13. versében kezdődik. Elmondja itt az evangélista, hogy „mikor pedig ment volna Jézus Cézárea tartományába, megkérdé az ő tanítványait mondván: „Engemet embernek fiát kinek mondanak lenni az emberek?“ S midőn a feleletet megkapja a 15. versben, igy folytatja kérdését: „Ti pedig kinek mondotok lenni engemet?“ E kérdésre következik Péternek egy igen nevezetes nyilatkozata: *„Te vagy ama Krisztus, az élő Istennek fia.“* (16. v.)

Éme szavak, melyek a legbensőbb hitnek, az erős meggyőződésnek hangján szólottak, annyira kielégitették a Mestert, hogy ő sem késik épen oly határozott hangon adni teljes megelégedésének kifejezést, mondván: „Boldog vagy Simon, Jónának fia, mert a test és vér ezeket nem jelentette néked, hanem az én mennyei Atyám. De én is mondom néked: te Péter vagy és ezen a kősziklán épitem fel az én anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vehetnek azon diadalmat. És neked adom a mennyek országának kulcsait és valamit megkötözendesz e földön, a mennyekben is kötözve lészen és valamit megoldandasz e földön, a mennyekben is oldozva lészen.“ (17—19. v.)

Távolról sem szabad azonban itt arra gondolnunk, hogy az egyház összes hatalmát és szellemi örökségét egyedül Péter kezébe rakta volna le Jézus, a többi apostoloktól mindezeket megtagadta. Az idézett kérdés általánosan volt feltéve a tanítványokhoz s igy a felelet, mely Péter ajkairól erős hittel elhangzott, a többi tanítványok nevében is szólt. Igy Jézus a mit Péternek mondott. azt egyszersmind a többi tanítványoknak is mondta. Sőt talán egész általánosságban vehetjük a feleletet, t i, mondotta mindazoknak, kiknek hitök sziklaerős, hogy rajta anyaszentegyházát felépitse.

(Vége következik.)

Szádeczky Béla.

Különfélék rovata.

Az „Eötvös-alap országos tanitói egyesület“ folyó évi aug 19-én 45 tanulónak (tanitók gyermekei) és 35 tanitói családnak juttatott segélyt, tehát összesen 80 tanitói családnak gondjait enyhitette. A segélyezettek közül 3 egyetemi hallgató 100—100 frtot, 7 egyetemi hallgató, 24 gymn tanuló és 11 tanító- s tanitónőképezdei növendék 50—50 frtot, továbbá 35 tanító-tanitóözvegy és árva szintén 50—50 frtot nyertek. Vallást tekintve a 45 tanulóból 15 ev. ref., 9 ág. hitv. ev., 17 róm. hath., 1 gör. kath., 1 unit. és 2 izr., a 35 családból pedig 10 ev ref., 8 ág. hitv. ev 12 róm. hath., 1 unit. és 4 izr. vallásu. Az alapnak felajánlott szabadasztalok jótéteményében Budapesten a mult tanévben 106 vidéki tanító fia részesült. Vallást tekintve volt e 106 fő- és szakiskolai tanuló között 10 ev ref., 27 ág hitv. ev., 58 róm. hath., 1 gör. kath. 1 unit. és 9 izr. vallásu. A lefolyt 24 év müködésének eredményéről az alap számadókönyvei a következő adatokat mutatják fel: A jelzett idő alatt 369 esetben nyújtott már segélyt, 550 esetben pedig ösztöndijat és 359 tanuló számára szerezte meg Budapesten az ingyenes déli étkezés jótéteményét és igy összesen 1278 tanitói családot részesitett már áldásaiban. Az alap által eddigelő nyújtott jótétemények pénzbeli értéke 87,000 frt; tőkésitett vagyona jelenben 89,319 frt 44 kr.

Az „Eötvös-alap országos tanitói egyesület“ pályázati hirdetménye. Az »Eötvös-alap országos tanitói egyesület« az alapszabályaiban kitüzött czél érdekében s hogy tagjaival nemcsak ösztöndíjak és segélyek nyujtásával tegyen jót, hanem vidéki tagtársainknak a budapesti tudományegyetemeken vagy egyéb fő- és szakiskolákban tanuló gyermekeinek kiképeztetését is megkönyitse a »Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartestületéhez« minden évben folyamodik, hogy annak tagjai egy-egy vidéki tanitógyermek számára a tanév tartalma alatt ingyen déli ebédet adni sziveskedjenek. Ezen megkeresésünkre a mult tanévben 106 védéki tanító fia részesült az ingyen déli étkezés jótéteményében. E jótéteményben a jövő tanévben csak azoknak a kartársaknak a fiai részesülhetnek, a kik az *„Eötvös-alap“ pénztárába a f. évi szept. 1-ig a 20 frtos örökös tagsági dijat beszolgáltatják.* Az ezen jótéteményben részesülni óhajtó tanulók az egyesület elnökségéhez intézett kérvényeiket *Lakits Vendel* titkár úrhoz f. évi szept. 15-ig küldhetik be (VI., Érsek-utcza 4). Melléklendő az 1898/99. tanévről szóló iskolai bizonyitvány vagy index-másolat és igazolvány arról, hogy a folyamodó melyik intézetbe vétetett fel.

A kik indexeiket az „Eötvös-alap“ elnökségénél félévenkint bemutatni elmulasztják, a jótéteményben többé nem részesülnek; elesnek ezen kedvezménytől azok is, a kik már ezt *három izben* élvezték, ha csak atyjuk az alap jótéteményeihez való jogosultságot *a*

20 frt örökös tagsági díjnak másodizben való beszolgáltatása által meg nem szerzi ujból.

E jótétemény odaitélésére nézve az »Eötvös-alap gyüjtő és kezelő orsz. bizottság« f. évi szept. 20-ig intézkedik. Budapesten, 1899. aug. 1-én. Az „Eötvös-alap" gondozói.

Erdélyi Lajos dr. és Pünkösti István h. lelkész 25 frtot küldtek be szerkesztőségünkhöz a Szeretetház javára. Ez összeg az Uzonban és vidékén szünidőző ifjuságnak szegény tanulók segélyezése czéljából Uzonban aug. 26-án rendezett társas összejövetele alkalmából befolyt jövedelem egy része, melyet eddigi gyűjtésünkhöz csatoltunk s takarékpénztárba tettük.

Egyházi értekezlet Debreczenben. »Áron is megvegyétek az alkalmatosságot, mert a napok gonoszak,« — mondja a nagy apostol (Eféz. 5. 16.) Hogy a napok ma is gonoszak, azt nem szükséges bizonyitani. Hiszen minden egyházi lap televan panaszszal és kesergéssel. Sok a baj és sulyos sebek várnak orvoslásra. Épen azért áron is meg kell vennünk az alkalmatosságot, mely most abban a tényben kinálkozik, a mely bizonyára minden prot. ember szivét örömmel tölti el, hogy t. i. a Magy. Prot. Irod. Társaság az idén Debreczenben tartja gyülését. Reméljük, hogy az ország minden részéből lészen »mozgás és indulás« a hirneves város felé. Ez a tömegesebb gyülekezés igen jó alkalmat nyujt arra, hogy ne csak a prot. irodalom erősitéséről tanácskozzunk, hanem hogy a legégetőbb egyházirodalmi kérdésekről is tájékozást szerezzünk. Ezek között okvetlenül szólnunk kell arról, 1. hogy miként lehetne gyakorlatias és erélyes eszközökkel az evangeliumi igazságokat tartalmazó könyveket is lapokat minden kézbe s az azokban rejlő erőket minden lélekbe eljuttatni? Szólnunk kell arról is, 2. hogy miként lehetne és kellene egyesületi úton a nőket és az ifjuságot a Krisztusnak megnyerni s belőlök seregeket alkotni, a melyek az evangelium fegyvereivel megharczolják a nemes harczot a bűn minden neme ellen s miképen kellene a mértékletlenségnek gátat emelni? Azért is, Isten nevében bizva, lépéseket tettünk, hogy ama tervezett egyházi értekezlet, melynek megtartását több egyházi lap kivánatosnak mondotta, a Magy. Prot. Irod. Társaság üléseitől függetlenül s a nélkül, hogy annak rendezőségét még több fáradsággal terhelné, szept. 20-án d. u. 5 órakor Debreczenben a kollegium disztermében tényleg megtartassék. A midőn ezt e becses lap ovalsóinak tudomására hozzuk s őket ez értekezletre meghivjuk, reményünket fejezzük ki, hogy a részletes programmot a jövő számban közöljük s hogy az értekezleten Isten áldása fog nyugodni. Budapesten, 1899. szept. 4-én. Többek nevében: Szőts Farkas, Szabó Aladár dr., Kecskeméthy István dr., Hamar István, Gergely Antal.

Tiz éves találkozót tartottak aug. 31-én a Bethlen-főiskola volt theol. akadémiájának azon növendékei, a kik 1889-ben tették le a papi vizsgát. Voltak pedig akkor, kik oklevelet nyertek számszerint huszonheten. Megjelentek ebből számszerint kilenczen. Meghalt egy; kimentette magát négy. Hát a többi hol maradt? Nem keressük azt sem, hol vannak, azt sem, miért nem irtak? Maga az eljárás amugy is mindent megmond. A kik pedig jelen voltak, a főiskola dísztermében elénekelték a XC. zsolt. első versét, melynek elhangzása után *Bartha* Lajos a.-gyéresi pap igen szép és magasztos imában adott hálát a jó Istennek. *Vajda* Ferencz szász-lónai pap üdvözlő és megnyitó beszéde* következett ezután, melynek hatása szintén nem maradt el. Ennek végeztével jegyzőkönyvet vettek fel és kimondották hogy volt tanáraik emlékére alapitványt tesznek és hogy tiz év mulva ismét összegyülnek. Tisztelegtek *Nagy* Lajos volt tanáruknál és jelenlegi rector-professornál; sürgönyileg üdvözölték és fejezték ki hódolatukat *Bartók* György dr. püspöknek, a ki szintén tanáruk volt; nemkülönben *Kenessey* Béla főjegyzőt és theol. igazgatót is köszöntötték. Mindketten Kovásznáról sürgönyileg válaszoltak. Végül felkeresték a temetőkertet és meghalt tanáraik sirjánál rótták le a kegyelet adóját. Kicsinyben is szép és magasztos ünnep volt ez. A kik megjelentek, gazdagabbak lettek egy szép emlékkel; a kik elmaradtak, sajnálhatják, mert ők ennyivel szegényebbek!

Nyilvános számadás. Tiz éves papi találkozónk alkalmából volt tanáraink emlékére teendő alapitványhoz hozzájárultak a megjelentek közül: *Bartha* Lajos, *Kovács* Árpád, *Lőrincz* János, *Lőrínczi* József. *Fábián* Márton, *Vajda* Ferencz 5–5 frttal; *Kóbori* János 10 frttal. Beküldött *Bajkó* György és *Borbély* Sándor 5—5 frtot. Összesen 50 frt. Határozatból kifolyólag e helyen is felkérem velünk együtt vizsgázott kollégáimat, hogyha alapitványunkhoz hozzá akarnak járulni, szives adományaikat október hó végéig juttassák el hozzám, mert akkor végleg el fogok számolni. Addig a begyűlt üsszeg a szász-lónai hitelszövetkezetnél kamatozik. Szász-Lónán, 1899. szept. 4-én. *Vajda Ferencz.*

Az ev. ref tanitók aug. 22-én Komáromban országos gyülést tartottak, melyet *Antal* Gábor dunántuli püspök szép imával és beszéddel nyitott meg. A gyülés eléggé népes volt és a tisztviselők megválasztásával ért véget. Megvitattak két kérdést. Az egyik: »*Az osztott népiskola tanterve és a református iskolák.*« Ezzel kapcsolatosan *Konkoly Th.* Béla kirtörvényszéki biró 50 frt. pályadijat tűzött ki a következő kérdésre: »A törvények és a közélet tapasztalataiból merített okokkal támogatva tárgyaltassék, hogy az egységes tanterv országos alkalmazása mily befolyást gyakorolna a normal tananyag feldolgozására az elméleti és a gyakorlati tanitás s általában a népoktatásra? És a valláserkölcsi tárgyak intenziv tanitása mellett a vallásos nevelésre s a nemzeti fejlődésre?« Ezen értekezés elkészitésére hat-hat hónapi határidő tüzessék s a pályamű beadására kéressenek fel a hazai összes állami, egyházi és magán elemi tanintézetek oktatói, a magyar néptanitók és hitoktatók vallásfelekezeti különbség nélkül.« A másik megvitatott kérdés: »*A nyugdijtörvény és a kántori fizetés*« volt. Végül a *zsinati memorandum* tárgyában elfogadták a következő előterjesztést: »Mondja ki az országos egysület, hogy a magyarországi ev. ref. tanitók egyeteme nevében a közelebb tartandó zsinat elé memorandumot terjeszt. E mémorandumban kéri és sürgeti: 1. A valláserkölcsi képzés helyesebb irányba terelését. 2. A népiskolai tanterv, szervezet igazgatása és rendtartás egységesitését, javitását s a népiskolai szervezet minden pontján a szakszerü irányitás előtérbe állitását s a tanitóknak, mint szorosan vett szakembereknek képviseleti jogát. 3. A néptanitók anyagi helyzetének a tanitók képességével arányban álló rendezését s e czélból az állam segitségének igénybevételét. 4. A néptanitók jogi helyzetének oly módon való tisztázását, hogy azok, mint az egyház testének egyik fontos alkotó eleme, az egyházi önkormányzat ügyeit in-

* Közölni fogjuk. Szerk.

tező minden forumon képviseltetetési jogot nyerjenek. 5. Az ország összes ev ref. egyesületeit ebben az ügyben záros határidő alatt véleményezésre szólítja fel.«

A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület folyó évi közgyűlését szept. 26. s következő napjain Sárospatakon tartja meg

Duka Tivadar dr kitüntetése. A budapesti tudomány-egyetem tanácsa legutóbb tiszteletbeli orvos-doktorrá választotta *Duka* Tivadart, Angliában élő jeles hazánkfiát, anyaszentegyházunknak a buzgók között is egyik legbúzgóbb tagját, az európai hírű tudóst, a Magy. Tud. Akademia evelező tagját. Görgei egykori titkárát, az angol bengáliai hadsereg nyug. főtörzsorvosát stb. E kitüntetés arra méltóbb egyént nem is érthetett

Iskolai értesítők. Az 1898 - 99. isk. évről a következő értesítőket kaptuk meg: 1 Az erdélyi ev ref. egyházkerület theol. fakultásának értesítője. Szerkesztette *Kenessey* Béla a theol. fakultás igazgatója. 2. A nagyenyedi ev. ref Bethlen-kollegium értesítője. Kiadta *az igazgatóság.* 3. A marosvásárhelyi ev ref kollegium értesítője Az előljáróság megbízásából kiadja *Bedőházi* János koll. igazgató. 4. A székelyudvarhelyi áll. segélyzett ev. ref. kollegium értesítője. Szerkesztette *Gönczi* Lajos igazg.-tanár 5. A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium értesítője. Az előljáróság megbízásából szerkesztette *Simon* Ferencz igazg.-tanár. 6 A sepsi-szentgyörgyi áll. segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollegium értesítője. Az előljáróság megbízásából szerkesztette *Pap* Lajos igazgató. 7. A zilahi áll. segélyezett ev ref. kollegium értesítője. Szerkesztette *Kincs* Gyula igazg.-tanár. 8. A debreczeni ev ref főgymn. értesítője Közli *Sinka* Sándor igazgató. 9. A debreczeni ev. ref tanítóképző-intézet értesítője. Közli *Kovács* Lajos igazg.-tanár. 10 A sárospataki ev. ref. főiskola (akademia és gymn) értesítője. Összeállitották *Radácsi* György akademiai és *Szinyei* Endre gymn. igazgatók 11. A szatmár-németi áll. segélyezett ev ref. főgymn (XXIX.) értesítője Szerkesztette *Borsos* Benő igazgató. 12. A kecskeméti áll. segélyzett ev. ref. főgymn. értesítője. Közrebocsátja *Katona* Mihály ez évi igazgató

„Keresztyén vallástan Középiskolák felső osztályai, tanító- és tanítónőképezdék s hasonrangu iskolák használatára. Irta *Nagy* Károly ev. ref. theol. tanár. Első rész A keresztyénség előkészítése, fellépése és első alakulása a bibliai iratok alapján. Kolozsvárt. Ny. Gombos Ferenczné1. 1899" Ára 1 frt. Terjedelme 6 és 1/4 — sürün nyomott (nyolczadrét) iv. *Megrendelhető szerzőnél: Kolozsvárt, ev. ref. theol. fakultás épülete.* E műre már lapunk előző számában felhivtuk volt az érdeklődők figyelmét. Most ujból felhivjuk, mert meggyőződésünk szerint a czimben kitüntetett iskolákban e könyv, mint vallástani könyv sokszoros tekintetben be fog válani. Melegen ajánljuk összes *lelkésztársaink* és *tanáraink* figyelmébe is, azokéba t. i., kik a keresztyén vallás előkészitéséről, fellépéséről és első alakulásáról a bibliai iratok alapján hű és tiszta képet akarnak maguknak szerezni. Tájékozásul megjegyezzük, hogy a mű *második része* (az új-szövetségi) 1900 évi január hónap elején szintén meg fog jelenni.

Hivatalos rész.

3154—1899. NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra eddigelő a következő kegyes adományok folytak be:

1	Bánffy Dezső br. főgondnok aától	50 frt — kr.
2.	Kemény Kálmán br.	150 —
3.	Bánffy Dánielné Onagyméltóságától	10 — „
4.	Soltész Sámuel cserefalvi lelkész gyűjtése.....	2 frt 97 kr
5.	Kovács Gyula domokosi lelkész	2 —
6.	Farkas Lajos domokosi tanító	— 50
7.	Krausz Antal csendőrhadnagy	— 50
8	Szilágyi György kolozsvári polgár	— 50
9.	Sámuel Aladár selyei pap...	4 50
10	Goldstein Dávid gyűjtése	15 „ 65 „
	Együtt.	236 frt 62 kr, azaz

kétszázkarminczhat frt hatvankét kr

Fogadják a nemes szivü adakozók Ig.-tanácsunk őszinte köszönetét.

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 31-én.

Kádár János dr. titkár. *Vály Gábor dr.* elnökhelyettes.

840—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett ***hidalmási*** III. osztályu egyházközség *papi* állomására pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakáson, melléképületeken és 3 hold belsőségen kivül 549 frt, 63 kr; ebből 332 frt 86 kr dézma- és alapitványi kamat, 124 frt 40 hold kánonika-porczió jövedelme, a többi kepe.

Pályázati határidő 1899. évi szept. 30

Pályázati kérések nt. Pap István esperes aához S.-Magyar-Berkeszre (u. p. Nagy-Somkut) küldendők.

Kolozsvárt, 1899. szept. 3-án.

Bartók György dr. püspök.

835—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett ***nyárád-szt. benedek-ákosfalvi*** III. osztályu egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kivül: 13 hold 1303 □ öl első oszt. szántó; 6 hold 1048 □ öl első oszt. rét; 253 □ öl legelő; 241 □ öl kert; kepe és fa, összesen 575 frt 26 kr., azaz ötszázhetvenöt frt huszanhat kr. becsértékben

Pályázati határidő: 1899. szept. 30

Folyamodványok nt Ravasz János esperes aához küldendők Nyárád-Szeredára.

Kolozsvárt. 1899 szept. 1-én.

Bartók György dr. püspök.

MEGHIVÓ.

A deési ev ref. egyházmegye közgyülésének nitt. tagjait folyó évi szept. 26 án d. e. 10 órára Deésre, a fiuiskola tanácstermébe rendkivüli közgyülésre tisztelettel meghivom.

Tárgyai: 1. Az Igazgató-tanács által a Szeretetház érdekében elfogadott bizottsági javaslatra, 2. a főtiszt püspök urnak az egyházkerületi lelkészek, lelkészi özvegyek és árvák gyámintézetére vonatkozó s az Igazgató-tanácsnak 2920—1899. sz. határozati javaslatával elfogadott előterjesztésére adandó véleménykimondás. 3. Az egyházmegye 1900. évi költségelőirányzatának megállapitása. 4. Segély-kérvények, kérelmek, inditványok tárgyalása.

S.-M.-Berkeszen, 1899. szept. 4-én.

Pap István esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam 37. szám. Kolozsvártt, 1899. Szeptember 14.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A hit és az akarat.

(Felolvastatott 1899. szept. 10-én a tanév megnyitása alkalmával.)

Méltóságos Előljáróság!
Nemes ifjúság!
Nagyérdemü közönség!

Itt állunk, mi a vezetők és Önök, nemes ifjuság, a kiket az Ur reánk bizott, egy nagy szakadék szélén, a tudományos kérdések szédítő mélységei felett. Át tudunk-e menni a szakadékon, meg tudjuk-e járni a mélységeket, — avagy belébukva, elveszünk-e? — ez a kérdés. Vagy *William Jamesnek* gyönyörű hasonlatát idézve, azt mondhatjuk, hogy úgy vagyunk, mint a magas hegyi ösvényen hóforgatagban és vakító felhőkben álló útas, a ki a futó felhők mellett csak egy-egy pillanatra láthat meg egy-egy útdarabkát. Ha bizonytalankodással megáll s révedező szemekkel azt keresgeti, hogy melyik az igazi út, ott fagy meg álló helyében. Ha pedig hamis útra tér, összezúzza magát. Nem tudja biztosan, hogy hát egyáltalában van-e helyes és a nehéz helyzetből kivezető megbízható út? Mit tegyen?

»Legyen erős és bátor! Tegye és remélje a legjobbat és nyugodtan várja a bekövetkezendőket!« — mondja neki a teljesen gyakorlatias positivista.

»Kisértse meg, hogy talán ez, vagy amaz út lesz a jobbik« — tanácsolja a skceptikus bölcselő, — »mert hiszen egyáltalában nem tudhatjuk, ha vajjon van-e biztos út? Az egész élet csak „talán"-okból áll.«

Nem; nemes ifjúság, egész határozottsággal állítom, hogy nem ez az utolsó kijelentés. Mind a két tanácsban fél-igazság van. Az első azért hiányos, mert nem jelöli meg az elhatározás, az akaraterő forrását; nem azt az alapot, a melyen tehesse és remélhesse a legjobbat az a szegény, nehéz helyzetbe jutott útas. A másik pedig azért, mert vagy egy bizonytalan útnak kergeti neki, vagy pedig míg ott tépelődik a maga „talán"-jaival, aggságoskodva néz íde s oda, ott engedi elpusztulni.

Van a két tanácson kivűl egy harmadik, egy erőteljes positivum, — a *hit*. „Talán"-okkal az életben nem lehet operálni. „Talán"-nal nincs győzelem, hűség vagy bátorság sugallta tett. Nincs szolgálat, nagylelkűség, önfeláldozás, szóval nincs erény az ethikai téren és nincs a tudományban kutatás, kísérlet, alkotás. A „talán"-okkal szemben a positiv hit az egyetlen, a mi mellett physikai és szellemi életet élhetünk. Hitünk a győzelemben, a sikerben az egyetlen, a mi a győzelmet és sikert biztosítja.

Egész physikai életünk nem egyéb, mint egy örökös koczkázat abban a nagy küzdelemben, a melyet a környezettel folytatunk és tényleg személyünk perczről-perczre, óráról-órára egy halálos játékra van feltéve. Ellene tudunk állani a környezet megsemmisíteni akaró hatalmának, tudunk váltakozó harczmodora különböző fázisaihoz alkalmazkodni: élünk; ha nem: meghalunk. A halál a környezetnek az elernyedt és ellenállásra képtelen szervezet felett vett győzedelme.

Szellemi életünk is egy örökös küzdelem a létért, a mely harczban belső, szellemi egyéniségünk van szintén óráról-órára feltéve a játékra. Óriási meredélyek szélére állít bennünket untalan a tudomány s itt is úgy vagyunk, mint a physikai életben, hogy ha hiszszük, hogy a szakadékot át tudjuk ugrani, lábaink erőt nyernek s átjutunk. De ha nincs hitünk önmagunkban és a sikerben és azokra a szép fejtegetésekre gondolunk, a melyeket a „tudományosság védői a „talán"-ról elmondottak, akkor addig tétovázunk, míg bízalmat vesztve, lábaink reszketni kezdenek és kétségbeesve a mélységbe vetjük magunkat.

Csodálatos, hogy az emberek épen azt a *hitet* nézik le, vetik meg, akarják sárba dobni, a mely nélkűl pedig egy pillanatig sem élhetnek meg; azt a hitet, a mely nelkűl se élni, se gondolkozni nem tudunk és a melytől csak azon az áron foszthatjuk meg magunkat, ha „szellemi nullák vagyunk" A hit, — eltekintve vallási vonatkozásaitól és tartalmától, — egy olyan hypothesis, a melylyel dolgozunk, vagy jobban mondva, a mely nélkűl nem dolgozhatunk; mert hogy pl amaz u. n. „örök természeti törvényekre" hivatkozzam, azt, hogy a természet holnap ugyanazokat a törvényeket követi, a melyeket ma követett, ez egy olyan felvétel, a melyet senki sem *tudhat*, de a melyet a megismerés és a cselekvés lehetősége érdekében mindenki felvesz,

elhisz, sőt követel. A hit hypothesise és egyéb, különben tudományosaknak mondott hypothesisek között az egyetlen különbség csak az, hogy míg némely hypothesist öt percz alatt meg lehet dönteni, addig amaz évezredekkel daczol és minél később következik be valamely hypothesisre nézve a csalódás, annál erősebb a benne való hit.

A tudományos hypothesisek értéke attól függ, hogy segítségükkel mennyi jelenséget lehet megismerni, megmagyarázni és érthetővé tenni.

A vallási hypothesisnek, a szűkebb értelemben vett hitnek értéke pedig attól, hogy belőle milyen erkölcsi élet fejlődik, a cselekvő személyt hogyan tudja alakítani, benne micsoda ethikai erőket képes kifejteni.

Nem azt az abstract embert kell vennünk, — mikor az embert és az életet vizsgáljuk, — a kit a tudós a maga iróasztala mellett a saját „tudalmából" alakít meg; hanem a concrét embert, úgy, a mint az van és a concrét viszonyok között él. Azokat a souverain postulatumokat kell tekintetbe vennünk, a melyek eltagadhatatlanul állottak egy Kant elé is, mint a tiszta ész követelményei, vagy mint kategorikus imperativus. Ez a concrét ember pedig, — a mint *Fichte* annyi igazsággal mondotta, — »cselekvőség«. »Az ember szivében a tetterő örökélő forrása buzog«, vagy a mint a magát radikális empiristának nevező William James mondja: »az akarat határozza meg az életet. Ez az ember ősjoga. Az akaratnak joga van a gondolkozásra is befolyást gyakorolni; nem ugyan a tényeknek a részletekben való megállapítására, mert e tekintetben az értelemnek egyedül maguk a tények után kell igazodnia, hanem egészben a *való* felfogására és jelentőségére. Ha a tudományos megismerés elérne a dolgok végéig, akkor megélhetnénk csupán a tudománynyal. Miután azonban a tudomány csak épen a széleit, a körvonalait világítja meg annak a homályos continensnek, a melyet universumnak nevezünk, szükségünk van oly eszmékre, a melyek egész lényünknek megfelelnek, gondolatokra, a melyek lehetővé teszik, hogy cselekedjünk, reméljünk, éljünk. Valamely világnézlet felvétele, elsajátítása mindig a kedély, az elhatározás dolga, az akarat ténye, akkor is, mikor az ember az agnostikus önmegtartóztatásra határozza el magát, hogy egy lépéssel sem megy tovább, mint a meddig a tudományos bizonyítás elér, vagy akkor is, mikor elhatározza, hogy bizonyos eszményi előfelvételeket alkot az universum végső természetéről, a mely felvételek nélkül végelemzésben még sem tud ellenni. Ha a természet folyásának csak puszta nézői volnánk, akkor elég volna a tisztán tudományos ismeretre szorítkoznunk. De mi együtt cselekvők, együtt teremtők vagyunk a világban s mint ilyenek nem mellőzhetjük, hogy az élet és annak rendeltetése felől ne alkossuk meg a végső felvételeket. Az élet az egész világfolyással feloldhatatlanul össze lévén szőve, nem lehetünk el a nélkül, hogy a valóról általában és annak az erkölcsi és a szellemi élethez való viszonyáról bizonyos előfeltételeket ne alkossunk.«

A concrét emberben legérdekesebbek és legértékesebbek ennek hite és eszményei, melyek akaratát, cselekvőségét elhatározzák és épen azért soha sem diadalmaskodhatik valamely olyan bölcseleti irány, a mely vonakodik az ember legerőteljesebb érzés- és akarati hajtóerőit határozottan elismerni. A fatalismus, mely minden törekvést hiábavalónak tart, soha sem lehet uralkodó világnézletté, mert az az ösztön, hogy az életet mint törekvést és küzdelmet fogjuk fel, nemünkben kiirthatatlan; míg ellenben az egyéni erő kifejtését annyira hangsúlyozó praedestinatio gondolat lassanként meghódítja a világot.

A concrét ember, a ki minden szükséget a maga idejében érez, semmi kárpótlást nem fogad el az életért az élet teljességén kivül. Azt szürke elméletekkel eláltatni nem lehet. A dolgokkal szemben, a melyek öntudatra jutnak, nem a theoria az első kérdés: mi ez? hanem a gyakorlat: mire való? mit tegyek? A megismerés teljesen tökéletlen, míg csak cselekvésbe át nem megy.

Mint cselekvő lényekben van egy elem bennünk, a melyet a keresztyénség határozottan elismer, de a melyet a bölcsészek mellőznek. Ez az elem a hit. És innen érthető meg a keresztyénségnek az a hódító ereje; mert épen amaz erőknek felel meg, a melyek a concrét emberben vannak, annak lelke követelményeit elégítik ki és cselekvését teszik szabaddá. Igazságot nyujt, hogy az igazság által szabadokká tegyen. Innen a protestántizmus gyors diadala is, mert Luther vagy Kálvin azokra az erőkre hivatkozott, a melyek a legközönségesebb emberben is megvannak, erőkre, — mint a kegyelemből hit által való megigazulás és az önerőnk felett való kétkedés, — a melyek személyesek és a melyeknek nincs semmi szükségük papi közbenjárásra; erőkre, a melyek az embereket egyenesen és közvetlenül Istennel állítják szembe.

Lényegünkben legmélyebb az a belső élet, a szívnek az a homályos regiója, a hol akaratunkkal és nem akarásunkkal, hitünkkel és remegésünkkel egyedül vagyunk. Mint a hogy a barlangok nyílásain, a földkéreg szakadásain törnek ki a föld mélyéből azok a vizek, melyek a forrásokat alkotják, úgy veszik külső tetteink és elhatározásaink forrásai a maguk eredetüket a személyiségnek homályos, elrejtett mélységeiből. Itt rejlik legmélyebb szervünk a dolgok lényegével való érintkezésre s lelkünk e concrét mozdulásaihoz szólanak összehasonlítgatásokkal az elvont tételek és tudományos bizonyítékok. Itt lenn, belső életünkben *valóság* az, a mi pedig a rideg ész előtt csak *lehetőség* és *az* a valóság határozza meg cselekvésünket. Gyönyörűen mondja W. *Salter*, hogy a »bátorság lényege: az életet rátenni valamely lehetőségre a hit lényege pedig az a meggyőződés, hogy ez a lehetőség létezik.

Ama közönséges meghatározás mellett, hogy a hit az, a mikor az ember valamit elhisz, a miről tudja, hogy nem igaz, a hit tulajdonképen hazugság. A hit valóságban mindig csak élő optiokra vonatkozhatik. A hitet mindig a cselekvéshez kell mérni és a vallásos hit védelme is a cselekvés körül forog. És ha sikerülne valakinek bebizonyítani, hogy az a cselekvés, melyet a keresztyén vallásos hit diktál, vagy inspirál, semmiben sem különbözik attól a cselekvéstől, melyet a naturalistikus hypothesis indit: hajlandó volnék kimondani, hogy az egész keresztyén vallásos hit merőben felesleges és az ennek igazolásáért vívott küzdelem

csak üres játék, komoly lelkekhez méltatlan donquichotti szélmalom-harcz.

Nem azzal a Pascal-féle űzleties szellemet eláruló, hamis okoskodással kívánom a hit szükségét Önök előtt igazolni, a mely azt mondja, hogy »vagy azt hiszitek, van Isten, vagy azt, hogy nincs. Melyiknek adtak előnyt? Az emberi értelem nem tud rá feleletet adni. Köztetek és a dolgok között egy szerencsejáték folyik, a melynél az utolsó ítélet napján vagy fej, vagy írás esik. Fontoljátok meg, melyikkel nyertek vagy veszitetek, ha mindeneteket a »fej« re, azaz az Isten lételére teszitek rá. Ha nyertek, örök üdvösséget nyertek; de ha veszitetek, tulajdonképen mégis semmi kárt nem vallotok. Ha e játéknál végtelenül sok lehető esély volna is és köztük czak egyetlen, a mely Isten mellett szólana, akkor is mindent, a mitek van, Istenre kellene rakotok, mert ha ily módon egészen biztosan tennétek ki magatokat a véges veszteségnek, úgy minden véges veszteség csekély ár a végetlen nyereség lehetőségével szemben. Menjetek azért, vegyetek szentelt vizet és olvastassatok miséket; a hit magától jő és elaltatja kételyeiteket, — cela vous fera croire et vous abêtíra. Miért ne inkább ezt? Alapjában mit veszítettetek?!« — és általában nem is akarok semmiféle elméleti bizonyítgatásokba bocsátkozni, csak arra hívom fel Önöket, hogy jőjjenek és lássanak! Jőjjenek és velünk együtt keressék az emberi lélek mélységeit, nézzék meg az isteni kijelentés szentek-szentjének titkait, szemléljék az Isten felséges üdvtervét, a mint azt előkészítette és a mi Urunk, a Jézus Krisztusban megvalósította, lássák meg az ő csodálatos dolgait az évezredek hosszú folyamán és a jelen történeteiben, a természet és a szellem világában és ha majd a belső testimonium spiritus sancti szavát hallják Önök is, akkor álljanak az Ur elé, mint egykor a fiatal Sámuel: »Szólj, mert hallja a te szolgád!« (I. Sám. III. 10.) Aztán majd megértik és megérzik, hogy míg egyfelől »a hit az olyan dolgoknak valóságok, a melyeket reménylünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatójuk«: addig másfelől ez a hit a cselekvésre ösztönző legfelségesebb erő, a mely nagy és szent kötelességeket ró reánk, a mely hegyeket mozdít ki helyökből és a mely meggyőzi a világot!

A Krisztus evangéliumának ereje abban az örök igaz kijelentésben van, hogy sem az Isten, sem az universum nem követel tőlünk semmi olyat, a mit közülünk a legkisebb is meg ne tehetne. A siker, a diadal mindig és mindig csak a cselekvés energiájától függ; ez az energia pedig attól a hittől, hogy nem szenvedünk hajótörést.

Az a hóvihartól körűlvett, felhőkbe burkolt, meredélyen álló útas sem megfagyni nem kénytelen egy álló helyében, sem lezuhanni a szakadékba. Az Ur kézen fogva vezeti az ő gyermekeit és a hit világánál bíztos ösvényt mutat.

Bízzuk Ő reá a mi útainkat és O majd megcselekszi!

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

A társadalom jellege.

(Felolvastatott a sepsi papi értekezlet ülésén.)

Tisztelt Értekezlet! Mai fölolvasásom tulajdonkép egy elkésett polemia. Irataim közt találok egy, a közelmúltból származott följegyzést. Sajnálom, hogy a pontos dátum nincs rajta. A följegyzés ez: »A budapesti róm. cath kongresszus, mely azért űlt egybe, hogy megóvja *a társadalom katholikus jellegét*, táviratilag üdvözli a római szent atyát.« Már akkor, mikor e följegyzést tettem, reflectálni akartam e táviratra, valamely napilap hasábjain, de elmulasztottam. Attól féltem, hogy talán nem fogtam jól fel e távirat szövegét s nem akartam a regebeli lovag példáját követni, a ki szélmalmot néz ellenségnek s az ellen harczol. De többször tűnődve e tárgy felett, ma már kizártnak tartom a tévedést. Hiszen e kifejezés alatt nem lehet egyebet érteni, mint a mit tényleg mond. Hogy pedig e kérdést ide hozom, a mélyen tisztelt papi értekezlet elé, annak két oka van. Egyik az, hogy annak a táviratnak szövege minket protestánsokat is, kik szintén e társadalom tagjai vagyunk s számunk is ki tesz egy pár milliócskát, bizonyára érdekel. De ha ez az ok nem fogadható el, ott van a másik. Nem vagyunk sem hazafiság, sem lelkiismeret dolgában oly helyzetben, mint gróf Zichy Nándor úr ő nagyméltósága, ki azt mondja: »Első sorban katholikus vagyok, azután magyar!« A történelem bizonyitja, hogy a mi anyaszentegyházunk fiai híven állottak a nemzeti eszmék szolgálatába mindenkoron, ez eszméket szolgáljuk ma is főleg épen a társadalmi életben s így az említett távirat szövege kell, hogy minket is érdekeljen.

Tisztelt Ertekezlet! A vakságnak két faja van. Elég szerencsétlenség: nem látni meg azt, a mi van. Rég túlélt elvek dohos pinczéjében tanyázni s nem látni, hogy kivűl már megvirradt, szánalmas helyzet. De az emberi tévedések előidézésében sokkal több szerep jutott a vakság másik fajának. Annak, mely az előbbivel ellentétben olyant lát, a mi nincs. Ennek a vakságnak szüleménye az a famozus távirat is, mely a magyar társadalomra ráfogja a katholikus jelleget. De distingváljunk. Eltekintve attól, hogy a nagy emberi czélok közösségénél fogva az emberiség egyetemes társadalmat is alkot, meg kell élesen különböztetnünk az egyes népek életében az államhatalmat és a társadalmat. Ideális nemzeti élet az, hol az államhatalom nem egyéb, mint a társadalmi közakarat képviselője; sőt tán annak szigoru megtestesülése. Megközelíteni ez ideális viszonyt Smiles szerint csak akkor fogják a népek, mikor a történelem ítélő szelleme sirkövet állíthat a meghalt cézárizmusnak. Mikor az általános emberi szabadságot, az együttélés örök rendjét, nem mesterségesen föntartott hatalom biztosítja, hanem a társadalom törvénytisztelete.

Hogy a múltban és jelenben ettől a viszonytól messze voltunk és messze vagyunk még, arról meggyőz egy pillantás a történelem eseményeire. Maga a társadalom gyakran a legélesebb ellentétben áll az államhatalommal, a mi természetes is, minthogy ez amannak igen sokszor nem hogy érdekeit szolgálná, de jogait megnyirbálni, erőit megbénitani törekszik. A

forradalmak ezen alapon nyernek életet. Mert a népek benső élete nem tűr magán sokáig erőszakot. A társadalomnak életszüksége, hogy összes erőit szabadon használhassa és alkotásaiban lenyűgöző halalom ne korlátozza.

Nálunk, t. értekezlet, magyar nemzetnél a társadalomnak sokkal több és súlyosabb feladata volt. mint más szerencsésebb népeknél. Alig háromszáz esztendőre a királyság alapítása után kihal nemzeti uralkodó házunk A hatalom főképviselője attól kezdve csaknem állandóan idegen, kinek vére nem lüktet együtt a mienkkel, szive dobbanása nem ad visszhangot a mi szivünknek dobbanására.

Megkezdődik hosszu sorozata a jogért folytatott harczoknak. E harczok sulyosabb jelleget épen abban a korszakban kezdenek ölteni, melyre a reformáczió mozgalmának kezdete esik Ha ráfogással akarnék élni, én is mondhatnám, hogy a magyar történelemben e korszak társadalma protestáns jellegü volt. Hiszen annak minden rétegébe ekkor szivárognak át az új eszmék. Ekkor kezdődik az a nagy processus, melynek czélja a hitéletnek minél teljesebb megtisztitása. De nem állítok ilyet! Sőt kész vagyok az ellenkezőjét bizonyitani. Mert mi e korszaknak igazi képe? Vérengezésig menő tűrelmetlenség az ellenkező vallásos meggyőződés iránt. Brutalis elfojtása a gondolat szabadságnak. Visszaélés a szeretet vallásának nevével, megtévesztése a mesterségesen butaságban tartott tömegek lelkiismeretének. A ki tudja, mily eszközökkel küzdött ebben a korszakban az egyedül idvezitő hivatalos egyház, az meggyőződésből fogja átengedni e korszak jellegzésének dicsőségét a katholiczismusnak.

És mégis. A magyar társadalom még akkor sem katholicus jellegű. A mi országunkban a vallási üldözések soha sem öltöttek oly nagy mérvet, mint más népeknél. Hja! azok ráértek minden erejöket és figyelmöket a vallási ügyekre fordítani. Nem volt alapjában megtámadva nemzeti életük, mint a mienk. Nálunk e korszakban a vallás csak másodrendü kérdés. Első volt: a lenni vagy nem lenni! Mint a kelevény sajgását érzi a testnek utolsó porusa is, a magyar társadalom minden legkisebb idegszála vonaglott a nagy veszedelem érzetében és e társadalom a legparányibb erőt is küzdelem bevitte, hogy az élet föntartását biztosítsa.

Mint a későbbi századokban, úgy e korszakban is a katholicizmus a reakczió szolgálatába szegődött. Osztozott a megtévedt államhatalom jog ellen elkövetett merényleteiben. És miután itt is szemben találja magával a magyar társadalmat, adhatta e annak a maga jellegét?

Mind szomorubb és szomorubb korszak következik. Idegen aspirácziók mind nagyobb nyomással nehezednek a magyar közéletre. A függetlenségért, az önálló existenciáért mind nehezebb küzdelmeket kell vívni, nagyobb és nagyobb áldozatokat hozni. Lehetett-e phisikai ideje a nemzet társadalmának e titáni harczok alatt felekezeti jelleget ölteni? Nem kellet-e fölrázni minden szunnyadó erejét, hogy jogát az élethez bebizonyitsa? II. Rákóczi Ferencz buzgó katholicus. Jezsuiták nevelik. De az ő lelkének se tudnak oly karaktert adni, hogy meg ne hallja a fojtogatott magyar társadalom jajkiáltását s egész életét áldozatul ne hozza: »pro libertate et pro patria.

A mult század vége felé az eddig teljesített kötelesség mellé újabb kötelesség járúl Itt domborúl ki a nemzeti társadalom igazi képe. Itt is, ott is tátonganak a sebek, miket százados nagy harczok hagytak emlékűl. Szellemi életünk elmaradott a világtól. Tudományunk parlagon hevert. Nyelvünk sem volt, melylyel irodalmat teremthettünk volna. A mise nyelvén született irodalom épen úgy lehetett a másé, mint a miénk. Művszetünk semmi.

Mind oly sebek, melyeknek más orvosa nem lehetett, mint az öntudatra ébredt nemzeti társadalom. Ha ez a társadalom katholikus jellegű lett volna, az alkotni valók óriási halmaza előtt betakarja magát a »non possumus« száraz kifogásába s belemerűl a »dolce far niente«, az édes semmittevés elvezetébe. Mint a hogy a maga igazi fejlődésére nem tett a katholicizmus századok óta semmit.

Azóta pedig alkot a világ. Szédületes gyorsasággal teszi lépéseit az emberi haladás. A protestántizmus alapelve az örök fejlődés általános emberi elv lett, mely mindenható erejével megsokszorozza a társadalmak munkaképességét A jövő nagy kérdéseivel szemben teljesen kizártnak vehető, hogy bármely nemzet társadalma is katholikus jelleget ölthessen.

A miénk annyival kevésbé, mert mi sajátos viszonyban élünk. Mi a mult emlékeit morál gyanánt őrizgetjük. A mi társadalmunk czélja, küzdelme nem lehet más, mint nemzeti életünk teljes kiépítése Sok intő jelünk van, a mi erre sarkal. Az elviharzott küzdelmekről itt is, ott is egy-egy szent sírhalom beszél.

És én, t. értekezlet, míg e sírokat be nem temeti a futó idő, míg lelkemen átborong a mult nagy áldozatainak emlékezete; míg látom, hogy a nemzedék felfogja, megérti: micsoda szent ügy vértanuinak dícsősége ragyog rá vissza és miféle szent czél lebeg előtte is, állítom, hirdetem és a valóság igazat ad nekem, hogy addig a mi társadalmunknak jellege nem lehet más, mint a mi volt mindig, s a mi valójában ma is: ***magyar nemzeti.*** Éscsak addig van jól, a míg ez így van!

Szabó Jenő.

A körlelkészi szervezet revisioja.

Mindazon alkotások közt, melyek b. e. Szász Domokos nagynevü püspökünk nevéhez fűződnek, fajunk és felekezetünk érdekeinek egyik sem tett és tesz oly megbecsülhetetlen szolgálatot, mint a hazarészünk különböző vidékein faji és felekezeti szempontból veszélyeztetett hitsorsosaink megmentését, töméritését czélzó missiói egyházak szervezése, melyek csak később nyerik a pap és pap közt megkülönböztetést felidéző, körülbelől a politikai közigazgatási körök analogiára született és sok tekintetben méltán kifogásolható „körlelkészség“ elnevezést.

Jóllehet mi körlelkészek, a kik előtt néhai püspökünk ezen legnagyobb alkotása a legszebb munkatért nyitotta, áldó kegyelettel őrizzük az ő nagy nevének emlékezetét: mindazonáltal indittatva érezzük magunkat arra, hogy a szolgálat közben szerzett tapasztalatok alapján, illetékes felsőbb hatóságainak előtt a a körlelkészségeket és a körlelkészeket érdeklő némely intézkedések módositása érdekében a kezdeményező lépést megtegyük.

A körlelkészségek szervezésére vonatkozó elvi határozatok kimondják, hogy a körlelkészi állomások a főtiszt. püspök ur javaslatára a mélt. Igazg. Tanács által kinevezés utján töltetnek be (Rkiv. egyh. ker. közgy. jkv. 1887. évi. 81 jkvi. sz., „Utasitás“ 199. §.), továbbá, hogy a körlelkészek, közkereseti eljárás mellőzésével, hivatalból dislocálhatók vagy nyugdijazhatók (Lásd u o.)

A mi a kinevezést illeti, arra nézve, noha egyházszervezetünk alapelveivel és tételes törvényeinkkel ellenkezik, a mint ezt Cseresznyés Ödön kartársunk annak idején világosan felfejtette, (Prot. Közl: 1887. évi 12. 13. sz.), — figyelemben veendőknek kell elismernünk n. dr. Szász Bélának a kinevezés mellett előadott érvelését is, (Prot. Közl. 1887 évi. 14. 15. sz.), azonban helyesnek tartanók a kinevezés elvének merevségét oda módositani, hogy a kinevezés az érdekelt missiói egyház presbiteriumának meghallgatása mellett történjék, mivel ezen eljárás a legtöbb helyen jelentékeny egyházi terheket viselő hiveknek némi jogot nyujtana az egyházi élet legfontosabb kérdésében is, s bizonynyal jótékonyan hatna a felekezeti buzgóság fokozására is. — Különben ilyen eljárás az utóbbi időkben nem egy esetben történt, s megnyugtató eredménynyel is járt. — Sőt egyházszervezetünk alapelveihez és törvényeinkhez való közeledés volna, ha az egyszerü véleményadás helyett pl. hármas kijelölési jog adatnék a presbiteriumoknak, vagy pedig a mélt. Igazg. Tanács által megejtendő hármas kijelölés alapján, épen választási jog adatnék a missioí egyházak teherviselő hiveinek is.

A körlelkészekre nézve személyileg ennél sokkal fontosabb és aggályosabb, a közkereseti eljárás mellőzésével, közigazgatási uton való dislocatió, mely mint Damokles kard, hajszálon függ mindnyájunk feje felett. Cseresnyés Ö. idézett czikkeiben alaposan kimutatta ezen elvnek egyházszervezetünkkel homlokegyenest ellenkező, s a kivételes intézkedésnek komolyan semmivel sem indokolható voltát, mely mellet Dr. Szász Béla is, idézett czikkeiben, csak a czél iránt való felelősség, némely qualificationális előnyök, — beváltatlan, s ez idő szerint is beválthatatlan nyugdij kilátás hangoztatásával tudott érvelni. — Sőt hogy ilyen ingatag érvelését elfogadhatóvá tegye, odáig ment, hogy a körlelkészeknek a kinevezésre jogositott hatósággal szemben való viszonyát önkéntes vállalkozástól függő szerződésének minősitette, melyet el vagy el nem fogadni, mindenkinek tetszésére van bizva.

A kőzigazgatási dislocatio elve alkalmas a legjobb törekvést, a legbuzgóbb szándékot is megbénitani. A bátrat is, ha nem is felénkké, de túlontúl aggodalmaskogóvá teszi. Minden jóakaratu kezdeményezésnél mindig, mint sötét árny, ott kisért az a gondolat, hogy hátha a hívek egy része, néha csak egyetlen ember, a jószándékot vagy meg nem értve, vagy félreértve, a pappal ellentétbe jut, s a nélkül, hogy ok volna rá, belekapaszkodva a díslocatio elvébe, addig izgat a pap ellen lenn és fenn, mig a pap dislocaltatik vagy nyugdijba küldetnék, ha volna rá fedezet. Volt már rá eset, hogy a felsőbb impulsus folytán kezdeményezett törekvés idézte elő a leglelkiismeretesebben munkálkodó körlelkész dislocáltatását! Hogy ezen elv fentartása, nemcsak aggályos, hanem sérelmes is, hogy n sokat hangoztatott kálvinista papi függetlenséget merőben semmivé teszi, hogy a szabad vélemény nyilvánitásnak ugy egyházi, mint más vonatkozásu kérdésekben szárnyát szegi, hogy a papi tekintélyt megalázza, hogy mindenben habozóva, mindenkivel szemben gyanakvóvá teszen: azt bővebben bizonyitani felesleges még azok előtt is, kik ugy gondolkoznak, hogy a dislocatio alkalmas a pastoralis prudentia fejlesztésére. — Gyenge past. prudentia az, mely ilyen erkölcsi kényszerből születik. — Ha a past. prudentia hiányában, — saját hibájából, — jut a körlelkész ellentétbe a gondjaira bízott hívekkel, vagy a gyülekezet érdekeivel: megérdemli a fegyelmi úton való megtorlást, s mi szükség van arra, hogy a törvény megkerültessék? miután egyh. törvényeink 303. és 304. §-ai szerint, minden kivételes intézkedés nélkül, a megtorlásnak ugyanazon nemei alkalmazhatók rendes bírósági úton, melyeket a kivételes rendelkezés állapit meg Ha pedig valaki önhibáján kívül kerül kényszerhelyzetbe, s a bajt orvosolni képtelen, azt saját jól felfogott érdekei és az eszélyesség fogják arra megtanítani, hogy dislocaltatását önkéntes elhatározásból kérje, de a fegyelmi eljárásra akkor is elengedhetetlenül szükség van, hogy az önhibáján kivül kényszerhelyzetbe jutott körlelkész megtámadott reputatiója elfogulatlan bírói ítélettel helyreállíttassék. Még azon gondolat sem indokolható, mely taxative óhajtaná felsorolni azon eseteket, melyekben a hivatalból való áthelyezés alkalmazható volna, mert hiszen ez csak azon eseteket tartalmazhatná, melyeket az egyházi törvények 301. §-a általában fegyelmi esetek gyanánt megjelől.

(Folytatjuk.)

TÁRCZA.

Péter apostol élete és tanai

az evangeliumok, Péter két levele és az Apostolok Cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

a) *Péter Krisztussal*

(Vége.)

A Mester tanítványai tehát kiállották a próbát; Péter hitvallására — mint jó tanítványok — meg is kapják a méltó jutalmat a Mester feleletében. Mert hát a bizalomnak, az elismerésnek, a jövőbe vetett reménységnek lehet-e teljesebb megnyilatkozása, mint a minőt ezen szavak kifejeznek: »*ezen a kőszíklán építem fel az én anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vehetnek azon diadalmat.*«

Hogy a Mester tanítványain megtegye ezt az utolsó próbát, arra bizony nagy szükség volt, mert ismerte a körülményeket s jól tudta, hogy napjai meg vannak számlálva. Ezért tiltja meg tanítványainak, »hogy ne mondanák senkinek, hogy ő volna ama Jézus Krisztus.« (Máté XVI. r. 20. v.) És ezt bizonyára nem azért tette, mintha a világosan látott veszélyből akart volna menekülni, hanem azért, mert időre volt még szüksége, hogy a bekövetkezendő dolgokra előkészítse

tanítványait. E mellett tanuskodnak a 21. és következő versek is, hol ezt mondja az evangélista: »Az időtől fogva kezdé Jézus jelenteni az ő tanítványainak, hogy neki Jeruzsálembe kellene menni és sokat szenvedni a vénektől és a papi fejedelmektől és az írástudóktól és megöletnie, de harmadnap feltámadnia. És Péter megfogván Jézust, kezdé dorgálni, mondván: kedvezz uram magadnak, ne legyen az tenéked.

A Mesternek erre adott felelete világosan mutatja, hogy mennyire bíztosan látta ő jövőjét, a midőn Péternek ártatlan, de erős hitről tanuskodó kérésére a legkeményebb szavakkal válaszol, mondván: »Távozzál el tőlem Sátán, bántásomra vagy nékem, mert nem vagy bölcs az isteni dolgokban, hanem az emberi dolgokban.« (23. v) Őt tehát, Pétert, a kit előbb oly erősnek hitt és látott, hogy a pokol kapuitól sem félti felépítendő anyaszentegyházát, most a legkeményebben útasítja vissza: Sátánnak nevezi, mert nem bölcs az isteni dolgokban, hanem az emberiekben, mivel nem látja be, hogy neki nem közönséges emberi czélja van, hanem magasabb isteni küldetése, melynek minden körülmények között engedelmeskednie kell.

A tanítványoknak Jézus által történt megpróbáltatását s az azt követő elbeszéléseket más evangéliumban is feltaláljuk. Igy Márk evangélista is közli (VIII r. 29—34. v.) bizonyos változtatással, illetve kihagyással. Márk ugyanis a Máté evangéliumában tal lható Péternek tett igéretről egy szóval sem emlékezik meg, hanem a Péter-féle nyilatkozatot (»Te vagy ama Krisztus«) a Mester intő szavai követik, »hogy senkinek azt ő felőle ne mondanák.

Jézus tehát intette tanítványait, hogy senkinek ne mondanák, hogy ő ama Krisztus. Ezt pusztán óvatosságból tette, mert jól tudta, hogy még nagyon sok van hátra, mit közölnie kell tanítványaival. Sietett ezért még némely nem ismert dolgot feltárni előttük.

Az elbeszélt dolgok után hatodnappal történt, hogy Jézus tanítványai közül kiválasztja Pétert, Jakabot és Jánost s felviszi őket egy magas hegyre, hol Mózes és Ilyés jelenik meg előttük. Péter itt ismét a Mesterhez való szoros ragaszkodásának s az általa nyert tökéletes boldogságának ad kifejezést, midőn (Máté ev. XVII. r. 4 versében) így szól Jézushoz: „Uram! jó nekünk itt laknunk; ha akarod, csináljunk itt három hajlékokat: néked egyet, Mózesnek egyet és Ilyésnek egyet.“ Erre következik Jézus megdícsőűlése („Ez az én szerelmes fiam, kiben én megnyugodtam: őtet hallgassátok“ 5. v.).

A XVII. r. 24. s következő versei szerint Kapernaumban látjuk Pétert a Mester oldala mellett. Itt azokkal, „a kik a két drakhmát szedik vala“ felmerűl a vám kérdése. A Mester Pétert régi nevén (Simon) szólitva, megkérdezi, hogy „e földi királyok kiktől szoktak venni adót vagy rovást? Az ő fiaiktól-e, vagy az idegenektől?“ És bár a régi hagyományok és törvényes szokásokat jól ismerő Simon Péter azt feleli: „az idegenektől“, de azért Mestere utasítása folytán a kihorgászot hal szájából csodás módon megszerzett stratert vámúl adja oda kettőjökért, hogy meg ne botránkoztassa a vámszedőket.

Majd a XVIII. r. 21. v. szerint egyenes kérdést intéz péter a Mesterhez, mondván: »Úram, megbocsássak-é az én atyámfiának valamennyiszer ellenem vétkezik? Megbocsássak-é hétszer? Monda neki Jézus: nem mondom, hogy hétszer csak, hanem hetvenhétszer is.« Péter tehát még mindig érzi gyengeségét s már most látja a fenyegető veszélyt, mely a mester körűl egyre növekszik s némely dologban az ő tanácsát kéri ki. De Jézus a nélkűl sem szűnik meg tanítani, figyelmeztetni őket. Szól nekik az élet közvetlen tapasztalataiból vett világos példázatokban; követendő példát állít eléjökbe a kisdedekben; majd a földi javak s a világi gazdagság mellőzésére inti őket, a mire Péter így felel: »Ime, mi mindeneket elhagytunk és követtünk tégedet, mint lészen ezért dolgunk? Jézus pedig monda nékik: Bizony mondom néktek, ti, kik engemet követtetek, amaz újonnan való születéskor, mikor ülend az embernek fia az ő dicsőséges székibe, ti is ültök tizenkét székekben és megítélitek az Izraelnek tizenkét nemzetségét. És valaki elhagyja házait, atyjafiait, menyeit, hugait, atyját, anyját, feleségét, gyermekeit, jószágát az én nevemért, százannyit vészen és az örök életet örökség szerint bírja. Sok elsők lesznek utolsók és sok utolsók elsők.« (XIX. r. 27—30. v.)

Igy növekszik Péter, erősödvén a hitben és a gondos Mester egész a legutolsó időkig nem szűnik meg tanításaival, csodákkal, — ha szükség volt rá — intéssel, dorgálással is készíteni őt és társait a rájok várakozó feladatra s előkészíteni a közel jövőre.

Elérkezett az utolsó idő is. »Eljöve a pogácsáknak napja, melyen meg kell vala öletni a húsvéti báránynak. És elküldé (Jézus) Pétert és Jánost, mondván: Elmenvén, készítsétek meg nekünk a húsvéti bárányt, hogy együk meg.« (Luk. ev. XXII. r. 7—8. v.) A két tanítvány elmegy, s az útasítás szerint elkészíti a húsvéti bárányt. »És mikor eljött volna az idő, letelepedék és a tizenkét apostolok ő vele egyetembe. És monda nékik: Nagy kívánsággal kívántam e húsvéti bárányt megenni veletek, minekelőtte én szenvednék«, stb. (Lukács ev. XXII. r. 14—15. v.)

A vacsora alatt, melyen kiosztá Jézus tanítványainak a kenyeret és bort, feltárja előttök a közeljövőt s figyelmezteti őket, hogy egy közűlök el fogja őt árulni, majd Péternek ismét régi nevét szólítva őt mondja: „Simon! Simon! Imé a sátán kívánt titeket, hogy megrostálna, mint a gabonát. De én imádkoztam éretted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited; te azért idővel megfordúlván, a te atyádfiait erősíted. Ő pedig monda néki: Uram! te veled kész vagyok mind tömlöczre, mind a halálra menni! Ő pedig monda néki: Mondom néked Péter, ma nem szól addig a kakas, mignem megtagadod háromszor, hogy te nem ismertél engemet. (Lukács ev. XXII. r. 31—34 v.) Máté evangeliuma szerint (XXVI. r. 31. v.) a Mester összes tanitványaihoz szól, mondván: „Mindnyájan ti ez éjszaka megbotránkoztok én bennem, mert megvagyon írva: megverem a pásztort és elszélednek a nyájnak juhai.“ Péter itt is kész a felelettel: „Ha mindnyájan megbotránkoznak is te benned, én sohameg nem botránkozom. Mondanéki Jézus:... háromszor megtagadsz engemet.“ (33—34. v.) stb.

Azután a Gecsemáné kertjébe megy jézus, magával vive Pétert és Zebedeus két fiát. Itt már szomorkodni kezd a Mester s felette igen gyötrődni; majd kéri Pétert, hogy míg ő félre megy imádkozni, vigyázzanak. Nemsokára azután visszatérve az imádkozásból,

Pétert alva találja. Másodszor is kéri tehát, hogy vigyázna; majd még harmadszor is. De Péter újból és ismét elalszik. „Akkor méne az ő tanítványaihoz és monda nékik: Aludjatok immár és nyugodjatok," imé elközelgett az óra és az embernek fia adatik a bünösöknek kezekbe. Kelyetek fel, menjünk el: Imé elközelgett a ki engemet elárúl." (Máté ev. XXVI. r. 45—46 v.)

Az árúló csók is elcsattant s a Mestert körülfogják ellenségei. És imé egy azok közül, a kik a Mester körül állottak (Péter), kardját kihúzza s a főpap egyik szolgájának levágja a fülét. Akkor monda annak Jézus: Tedd el a szablyádat helyére, mert valakik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniek« (52. v.). A jó Mester a szerencsétlenül járt szolga fülét meggyógyítja. Azután megfogják Jézust s viszik a főpap házába. »Péter pedig követi vala távol. És mikor tüzet gerjesztettek volna a palotában és mind együtt leültek volna, Péter is leüle ő velek És mikor őtet látta volna egy szolgáló leány, hogy a tűznél ülve, szemeit reá vetvén, monda: Ez is ő vele vala! Ő pedig megtagadván, mondván: Asszony, nem esmértem őtet.« (Lukács ev. XXII. r. 54—57 v.) És így kétszer megtagadta mesterét. De a mint harmadszor is kimondja a »nem ismerem« szót, azonnal megszólal a kakas és figyelmezteti a tanítványt Mestere jósló mondására, melyek most mint vádló szavak hangzottak vissza füleibe: »Mielőtt a kakas szólana, háromszor megtagadsz engemet.« Érzi lelkének kinos fájdalmát, mely szemeiből könnyeket facsar ki

Hát a sziklaerős hítü Péter is ide jutott? Hogyan egyeztethető össze az ő róla eddig alkotott felfogásokkal? Ama tüzes szavakkal, melyeket kevéssel előbb az ő szájából hallottunk elhangzani: »Ha mindnyájan megbotránkoznak is tebenned, én soha meg nem botránkozom. Ha meg kell veled is halnom, meg nem tagadlak téged!«

Ha a körülményeket megvizsgáljuk, ha valamenynyire bele tudjuk képzelni magunkat Péter lelki állapotába: a feltett kérdésre könnyen megadhatjuk a feleletet. Péter, a midőn a fennebbi heves nyilatkozatot tette, bizonyára nem gondolt még ama gyalázatos bántalmakra, miket Jézus ellenségei később az ő szeme láttára követtek el szeretett Mesterén. Ő azt gondolta, hogy Jézus a legutolsó pillanatban is tud és képes magán segíteni. Erre enged következtetni az a kérdés, melyet a Mester elfogatásánál ő hozzá intéztek a körülötte állók, mondván: »Uram, vágjuk-é őket fegyverrel?« (Lukács ev. XXII. r. 49. v.) Mintha csak azt várták volna még akkor is, hogy egy varázs-igével ártatlanná tegye ellenségeit. Vagy talán nem várhattak ilyet attól, ki halottakat támasztott, ki szemök láttára járt a vizen s más hasonló csodákat művelt? E helyett azonban azt kellett tapasztalniok, hogy isteni Mesterőket a leggyalázatosabb módon és eszközökkel sértegették gonosz ellenségei. Elképzelhető az a nagy, belső küzdelem, mely Péter lelkében dúl. A kétkedés, hogy vajjon hát ez volna az ő nagy Mesterök, ki magát nem tudja megszabadítani ellenségei kezéből? Ilyesféle gondolatokba merülve szemléli Péter a tűz lobogó löngját, a midőn egyszer hallja a szavakat: »Ez is ő vele vala« Egész öntudatlanúl mondja ki az első »nem« szót s ezt aztán még kétszer ismételi. Majd öntudatlanul zavart állapotából a kakas szavára eszmélni kezd s úgy érzi, hogy ő most már rendíthetetlen apostola Krisztusnak. Azok a könycseppek, melyek arczán végigcsordúltak, visszaadják öntudatát. Kiállotta az utólsó kemény próbát is, mely megtörte ugyan, de el nem pusztította, hanem a mesternek sziklaerős apostolává alakította, ki most az eddiginél nagyobb és megdönthetetlen hittel vallotta: hogy Jézus a Krisztus.

Emez erős hitében csak megerősítette az apostolt a feltámadott Krisztussal eltöltött életideje. Az evangeliumi iratoknak ez időre vonatkozó közlése terjedelmére és színezetére is különböző. Míg ugyanis Máté és Mark evangeliumában egész röviden van előadva, hogy Jézus tanítványai előtt megjelenik, velök beszél s újra elküldi őket tanítani minden népeket, addig a többi evangeliumokban ennél már többet találunk feljegyezve. Lukács evangelium már azt is elbeszéli, hogy a midőn Jézus feltámadását Mária és Magdaléna hirűl viszik a tanítványoknak (Márknál: tanítványoknak és Péternek), Péter futott e hír hallatára a koporsóhoz, hogy saját szemeivel győződjék meg, hogy Mesterök nincs többé a sírban. Majd meggyőződik arról is, hogy feltámadott, a mint előttök megjelenik s figyelmezteti őket a jóslatokra, melyek az ő halála és feltámadása által mentek teljesedésbe; figyelmezteti őket apostoli teendőikre, megigéri a Szent lelket melyet küld reájok s megáldva tanítványait: »felvitetik vala menybe.«

Krisztusnak feltámadása után Péterrel töltött idejére vonatkozólag azonban legtöbbet közöl az evangelisták közül János evangeliuma. János szerint még „háromszor jelentetett meg Jézus az ő tanítványainak, mínek utána feltámadott volna a halálból. (János ev. XXI. r 14. v) Legutóljára akkor, a midőn a hiában fáradozó Péter Mestere parancsára még egyszer a mélyre veti hálóját s ekkor már tömérdek halat fog, a miből még egyszer s utóljára együtt étkeznek ő vele. Emez étkezés után a gondos Mester az apostól Pétert még utóljára megpróbálja hitében. (János ev. XXI. r. 15—17. v.) „Minek utánna azért ebédeltek volna, — írja a 15. v. — monda Simon Péternek Jézus: Simon, Jónának fia szeretsz-é engemet ezeknél inkább? Monda néki: Úgy Uram, te tudod, hogy szeretlek téged! Monda néki: Legeltesd ez én bárányaimat! Ezen kérdést Jézus még egymásután kétszer intézi az apostolhoz, s őt meg is szomorította, »hogy harmadszor is mondotta volna néki.« Miután a Mester így igazán meggyőződik az apostol szeretetéről és hitéről, már a két utolsó kérdés után ezt feleli a szeretetéről tanúságot tévő apostolnak: »Legeltesd az én juhaimat« (16—17. v.) Eme végső parancscsal lőn Péter apostol Krisztus feltámadása után régebben nyert apostoli küldetésében újból megerősítve.

Szádeczky Béla.

Különfélék rovata.

Theol. fakultásunk tanévének ünnepélyes megnyitása f. hó 10. napján ment végbe. Főtiszteletű püspökünk tartott valóban felséges imát s theol. fakultásunknak tudós és pedig a magasabb értelemben vett élet számára tudós igazgatója tartotta azt a tartalomban és czélban egyaránt értékes megnyitó beszédet, melyet lapunkban közlünk is. Vajha az a magasabb hangulat, sőt elhatározás, melyet e megnyitó ünnepély keltett, rá nyomná bélyegét a tanév mindennapi munkájára is.

Főtiszteletű püspökünk az ő külső fényben is, főleg erkölcsi sikerekben gazdag körútjáról Kolozs-

várra visszaérkezett s a f. hó 11 és 12. napján tartott alapvizsgálatokon és képesitő vizsgálatokon, mint püspök, elnökölt s egyszersmind, mint tudós theologus és egykori theologiai tanár a kérdezésekben is nagyszabásu részt vett A vizsgálatokon Sándor János, Somkereki Miklos, Deési Gyula, dr. Elekes Viktor és Bodor János, mint a vizsgálóbizottságnak az egyházkerületi közgyülés által választott tagjai jelentek meg. Főt. püspök úr f. hó 19-én a protestáns irodalmi társaság közgyülésére Debreczenbe u'azik.

Értesítés. Belső-farkas-utczai templomunk belsejében a nagymérvü takaritási munká atok egy pár nap alatt teljesen befejeztetnek. A templomnak újból megnyitása f. hó 17-én, vasárnap reggel 9 órakor kezdődő ünnepies isteni tisztelettel lesz.

A Kolozsvártt vallástanitással foglalkozó ref. tanerők f. hó 10. napján *Molnár Albert* theol. tanár elnöklete alatt gyűlést tartottak. E gyűlésen a kolozsvári iskolákban járó ref. növendékek vallástanitása érdekében történtek intézkedések. Hisszük, hogy a vallástanitásban itt Kolozsvártt már is eltagadhatatlanul meglevő lendület nem alá szállani, de éppen emelkedni fog.

A brassói ev. ref. egyházközség 1899. év szeptember hó 17-én, vasárnap d. e. 10 órakor kezdődőleg az ev. református templomban nagynevő főgongnokának néhai Bethleni gróf Bethlen András nagy méltóságának emlékére emlékünnepélyt rendez.

A tiszántúli egyházkerület folyó évi tavaszi közgyülése el határozta, hogy a debreczeni főiskola philosophiai fakultására gyült alapok évi jövedelmének terhére addig is, mig a phil. fakultás fölállitható lesz s maga a kerület gondoskodhatik a ref. tanárképzésről, 2 ösztöndijat állit föl 500—500 frttal ref. tanár jelöltek képzése czéljából. Ez ösztöndijjal a kerület két ifjut helyez el az Eötvös-tanárképzőben a közoktatási kormány beleegyezésével. Ez ösztöndijasok, református szellemük ápolása czéljából, egyszersmind kötelezetnek, hogy egyetemi tanulmányaik mellett a budapesti ref. theol. akademian, a dunamelléki ref. kerület jováhagyása kikérésével, mint ingyenes rendkivüli hallgatók félévenkint egy-egy theologiai tantárgyat és pedig colloquium kötelezettsége mellett hallgassanak. Ilyen hallgatandó tárgyak első sorban: prot. egyháztörténet, prot. egyházjog és egyházalkotmány, symbolika. A tanárjelöltek ez ösztöndijat hazai egyetemi tanulmányaik bevégzése után egy évig külföldi egyetemen is élvezhetik. A kerület kikötötte, hogy ez ösztöndijasok legalább 10 évig hazai ref. gym.-ban szolgáljanak.

Tiszt. Molnár Lőrinez aának, ki mindig buzgó és mindig derék munkásságát a szerkesztő távolléte alatt lapunk szerkesztésében is érvényesitette, szives köszönetet mondunk

Lapunk mult számának különféle rovatában »Egyházi értekezlet Debreczenben« czim alatt megjelent fölhivás vissza vonatott s igy tárgytalanná vált.

A püspöki körútra vonatkozó tudósítás folytatását csak jövő számunk hozhatja.

Püspökünk körútja alkalmából a gyulafehérvári Közmivelődés valamelyik levelezője nem kis derültséget keltőleg mérgelődik. Ezt a mérgelődést most csak konstatáljuk; de nem lövünk mindjárt ágyuval verébre.

Hivatalos rész.

3061—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium mtt. Előljáróságának.

Az országos magyar képzőmüvészeti társulat elhatározta, hogy minden, a társulatba belépő önképzőkörnek évente 50 darab egyszeri belépésre jogositó belépti jegyet fog adni, melyek az illető önképzőkör tagjai között szétoszthatók.

Ezen szabadjegyek az önképzőkör bélyegzőjével lebélyegzendők és csakis a kör tagjai számára érvényesek.

Midőn erről, a nagyméltóságu vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak a folyó évi 58100. sz leirata alapján, értesitjük a m t Előljáróságot, egyuttal fölkérjük, hogy ez ügyben jó belátása szerint intézkedjék.

Kolozsvárt, 1899 szeptember 4-én.

Dr. Török István h. tanügyi előadó. — *Dr Vályi Gábor* elnökhelyettes.

3232 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi Nagytiszteletü Esperes aához.

Tekintettel arra, hogy folyó év őszére kitüzött egyházkerületi rendkivüli közgyülés valószinüleg már november hó elején megtartatik, s tekintve, hogy az országos ev ref. közalapból való segélyezés iránti kéréseket is e közgyülésnek kell tárgyalnia, tisztelettel fölkérjök összes esperes aait, hogy az egyszersmindenkori közalapi segélyre igényt tartó egyházakat és kivételesen lelkészeket, pontosan kiállitott kéréseiknek mielőbbi beadására fölhivni sziveskedjenek, hogy azután e kérések, egyházmegyei közgyülésből ellátva, a rendes határidőre, vagyis *november hó elsejére* mulhatlanul beérkezzenek ig. tanácsunkhoz.

Nem mulaszthatjuk el figyelmeztetni ez alkalommal is az érdekelteket arra, hogy az egyetemes konvent most nagyon korlátolt mértékben folyósit egyszersmindenkori segélyeket, minélfogva csakis a halaszthatatlan szükségben levők folyamodjanak, hogy aztán ezek részére oly nagyobb összegü segély legyen nyujtható, melylyel szükségletük egészben fedeztetik.

Kolozsvárt, 1899. szeptember hó 5-én.

Kádár János titkár — *Dr. Vályi Gábor* elnökhelyettes.

890—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *bőősházai lelkészi* állomásra, melylyel egybe van kötve a benedekfalvi leányegyházba való beszolgálás is, pályázat hirdettetik.

Javadalom: 11 hold 437 □ öl szántó és 2 hold 621 □ öl kaszáló kataszt. tiszta jövedelme 37 frt 53 kr. Kepefizetés a hivektől 2 véka buza, illetve tengeri és 1 véka zab, értéke 123 frt. Mustpénz összege 18 frt, fapénz 20 frt. Közmunkaváltság 10 frt. Kaizler Antalné urnőtől 25 frt. A földek adóját az egyház fizeti. A benedekfalvi leányegyház ad 17 hold 920 □ öl szántót, 7 hold 1181 □ öl legelőt és erdőt, ezek kat. tiszta jövedelme 47 frt 79 kr. Kepe értéke a hivektől 12 frt 80 kr. Stóla keresztelésért 20 kr, temetésért 1 frt. Van tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Az összes javadalom 293 frt 82 kr, lakáson kivül, a melyhez a papi javadalomnak 1600 koronáig államilagleendő kiegészitésével adatni fog 1124 korona és 30 fillér.

Pályázati határidő október hó 10. Pályázati kérvények nt Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvárt, 1899. szeptember hó 10-én.

Bartók György dr. püspök.

931—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *szolokmai* egyházközség *énekvezér-tanítói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kivül 200 frt értékü kepe és kanonika porczió haszonélvezete és 200 frt államsegély.

Pályázati határidő 1899. október 7-e. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához Kecsetbe (u. p Székely-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvárt, 1899. szeptember 13-án

Bartók György dr. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam 38. szám. Kolozsvártt, 1899. Szeptember 21.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Egyházi élet.

A széki egyházmegye rendkivüli közgyűlése.

(Egyházmegyei vélemény az egyházkerületi gyámintézet és Szeretetház ügyében.)

Annak a két nagyon fontos és nevezetes kérdésnek, mi az őszi egyházkerületi közgyűlésnek is bizonyára nagyon fontos és nevezetes tárgya fog lenni: *az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet* és a *Szeretet-ház* kérdésének a megvitatására szeptember 14-ikére hivta össze *Somkereki Miklós* esperes a széki egyházmegye rendkivüli közgyűlését.

Az idő, mely már azelőtt napokkal esőssé kezdett válni, nem igen kedvezett a közgyűlés tagjainak, kik közül sokan a Mezőség távoli községeiből valódi önfeláldozással törték be magukat az egyházmegyei központba az elhíresedett rossz útakon keresztül. Valószínü, hogy ebből is magyarázható ki azon körülmény, hogy míg máskor 40—50-en hoztuk a közgyűlési határozatokat, most össze-vissza 15-ön voltunk jelen.

A kinek a megjelenésére azonban mindnyájan kíváncsi érdeklődéssel várakoztunk, újonnan választott főgondnokunk, *Gál Gyula* szintén nem jött el közénk, talán azért, mert nem rendkivüli, hanem rendes közgyűlésen akar új minőségében megjelenni közöttünk.

Hozza Isten, kedves főgondnok úr, mert mi mindig mindig szivesen látjuk!

Egyházmegyénk két ismert és általánosan szeretett vezéralakja világi részről *Schilling Ottó* kir. közjegyző és *Nagy Lajos* főszolgabiró közgyűlésünkön most is jelen volt s mindkettő elejétől végig velünk kitartott. Az a magasfoku érdeklődés, az az ügy iránti szeretet, az az odaadó lelkesedés, a mi e két férfiunál tapasztalható, példaképpen kellene, hogy álljon minden olyan kálvinista ember előtt, a kit az anyaszentegyház bízalma vezéri szerepre hí el közigazgatásunk tágas mezején, de a ki gyakran elfeledi, hogy a vezérkedéssel nagy kötelességek is járnak.

Közgyűlésünket rövid, magvas és hatásos imádsággal nyitotta meg *Somkereki Miklós* esperes, kire büszkén tekint mindig a mi egyházmegyénk.

A tárgysorozat megállapítása, illetőleg elfogadása után *Sólyalvy Károly* főjegyző előterjesztette az egyházmegyei tanácsnak az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet kérdésére vonatkozó véleményét, a mely oda megy ki, hogy az egyházkerületi özvegy-árva gyámintézetnek zárt intézetté való nyilvánítását elfogadja egyházmegyénk, sőt osztja az igazgató-tanácsi javaslat minden pontját, hangsulyozásával azonban annak, hogy e határozattal a szóbanforgó gyámintézet tőkéjének jövendőbeli rendeltetése nincsen eldöntve.

E határozati javaslat tartalmával közgyűlésünk minden tagja egyetértett, de most *Gyártás Albert*, bethleni lelkész egy olyan kérdést vetett fel a szóban forgó ügy köréből, melyről az igazgató-tanácsi javaslat is, de meg a széki egyházmegyei tanács javaslata is merőben hallgat.

Pedig a kérdés nagyon lényeges.

— Ha az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet 1896. jan. 1-től zárt intézetnek nyilváníttatik: mi lesz azokkal az 1 forintokkal, a miket azóta minden lelkész és egyházközség, mint évenkénti járulékot minden évben, tehát 3 éven át befizetett? Szóló javasolja, hogy azok az 1 forintok adassanak vissza az illető lelkészeknek és egyházközségeknek, illetőleg tudassanak be azoknak ama járulékaik törlesztésébe, a miket — nem kétli — hogy éppen ez a közgyűlés fog megszavazni a Szeretetház részére. Határozati javaslatot nyújt be, melynek elfogadását kéri.

Ehhez a lényeges kérdéshez szól hozzá *Csürös Ferencz*, ördöngösfüzesi lelkész is, kinek indítványa oda megy ki, hogy azok az 1 frtok minden fentartás nélkül csatoltassanak a Szeretetház alapjához.

Az utolsó határozati javaslat ez ügyben a *Z. Kiss Sándor* rettegi lelkészé, mely az egész kérdést felöleli s mely aztán nagy lelkesedéssel el is fogadtatott. Tartalma a következő:

Az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet 1896. jan. 1-jével zárt intézetnek nyilváníttatik. A lelkészek és az egyházközségek által azóta évről-évre befizetett 1 frtok adományképpen a

Szeretetház alapjának növelésére tordíttatnak. A tenmaradott összeg kamatai pedig az 1896-ik év előtt özvegyekké vált papnék között elosztatnak mindaddig, a mig egy lelkész-özvegy annyit kap, a mennyit kapnak az országos gyámintézettől az 1896-ik év után özvegyekké lett papnék, tehát 250 frtot. Ha aztán eljön az az idő, hogy még így is maradni fog fenn a kamatokból valami akkor azoknak hová fordítása iránt újabb határozathozatal válik szükségessé.

Ezt a határozati javaslatot azért emeljük ki különösen, mert nagyon szeretnők, ha a többi egyházmegye is azt fogadná el, miután abban a *segítés elve*, mely az igazgató tanácsi javaslatnak is kiindulási pontját képezi, teljesen diadalra jut. Nem 50 frtról, hanem ha tán 1—2 évtized mulva is, egy olyan tisztességes kegyjavadalomról van abban szó, mely az akkor már bizonyára elaggott lelkész-özvegyeket legalább a mindennapi élet gondjaitól megszabadítja. Ahhoz az erdélyi ref. papsághoz, mely nagy jogokról mond le, semmi sem illik jobban, minthogy ugyanakkor nagy jótéteményt gyakoroljon azokkal, a kik elég szerencsétlenek voltak még 1896 előtt lelkész-özvegyekké lenni s megadja nekik legalább a reménységet arra, hogy valamikor talán ők is részesülhetnek a segítés ama mértékében, melyben az országos gyámintézet részesíti az 1896 óta özvegyekké vált papnékat. Ugy is, azt hiszem, alig lesz nehány lelkész-özvegy, a ki ezen jótéteménynek hasznát fogja látni, miután az idő kérlelhetetlenül rohan fejünk felett s ha jön az ősz, letépi a fákról a száraz leveleket.

Nem kevésbé fontos e határozati javaslatban, hogy a Szeretetház alapja már *most* nehány ezer forinttal növekedik s természetesen jövedelme is annak arányában emelkedik. A körülbelől 520 lelkész s mintegy 650—700 anya- és leányegyházközség évi 1 frt járuléka 3 évről megközelíti a 4000 forintot, vagyis évenként 180—190 frttal emeli a Szeretetház jövedelmeit, míg ha addig várunk a gyámintézet jövedelmeiből a Szeretetház jövedelmeihez való csatolásra, a míg minden lelkész-özvegy megkapja az ig.-tanácsi javaslatban tervezett 50 frtot s még ezen az összegen felül is marad valami: akkor világos, hogy a Szeretetház csak 10—15 év mulva jut valami segélyhez e czímen, miután — a mint tudvalevő — az utóbbi évben egy-egy lelkész-özvegy csak 20 frt osztalékot kapott. Nagy tehát a különbség abban, hogy most adunk-e a Szetetetháznak 180—190 frt évi segélyt az özv.-árvai gyámintézettől, vagy pedig évek mulva, a mikor még nem is egészen bizonyos, hogy vajjon a papság hajlandó lesz-é az özvegy-árvai gyámintézet felesleg-jövedelmét erre a szent és nemes czélra adományozni, miután — a mint a széki egyházmegye papságának egyhangu határozatából látszik — jelen határozatával a gyámintézet jövedelmének a sorsát nem akarja eldöntöttnek tekinteni.

Közgyűlésünk napirendjének 2-ik tárgya *a Szeretetház fentartásához való hozzájárulásunknak kérdése* volt.

Az igazgató-tanácsi javaslat tudvalevőleg az, hogy 2, 3, 4, 5 frtot fizessen minden lelkész a szerint, a mint 1-ső, 2-ik, 3-ik, vagy 4-ik osztályu egyházközségben szolgál, s főiskoláink tanárai fizessenek egyenként 5 frtot, mint a mennyit fizet egy 1-ső osztályu egyházközségben szolgáló lelkész is.

Ezt a skálát közgyűlésünk — az egyházmegyei tanács javaslatára — nem fogadta el, mert az állami kiegészítés megtörténte után a papi fizetésekben nem lesz olyan nagy különbség, hogy ez az évi befizetések közötti nagy különbséget eléggé indokolni tudja, de azért is, mert ez nagyon megnehezíti az adminisztrácziót.

Kimondotta, — és ez nagyon lényeges, — hogy *a Szeretetház jövedelmének a gyarapításához a lelkészeket fentartó testületek*, tehát *az egyházközségek is kötelesek hozzájárulni*, mert ha az állam az iskolafentartó testületektől a tanítói nyugdíjalap javára évenként 12—12 frtot követel, sőt e czímen minden tanulótól és minden évben még 15 krokat is szed: mi is, illetőleg árvagyermekeink is megérdemelnek egyházközségeinktől annyit, hogy legalább abban a mértékben hozzájárúljanak ők is a Szeretetház jövedelmeinek gyarapításához, a mely mértékben hozzájárulnak a lelkészek annál is inkább, mert abban a Szeretetházban egyházias érzületü, buzgó, vallásos egyéneket fognak nevelni, a kik részint közvetve, részint közvetlenül nagy szolgálatára lesznek anyaszentegyházunk felséges czéljainak.

Ebből kifolyólag a hozzájárulási arányt akként állapította meg, hogy *minden lelkész az 1900-ik éven kezdve fizetni fog évenként 2 frtot s minden egyházközség annyi 2 frtot, a hány lelkészi állást tart fenn.* Ezzel, ha nem is adta meg éppen azt a nagy összeget e czélra, a mit az igazgató-tanácsi javaslat kíván, — s megjegyzendő, hogy az amugy is sok oldalról igénybe vett lelkipásztorok terhére, — de azt nagy mértékben megközelítette.

A tanárok hozzájárulására vonatkozó tételt változatlanúl hagyta, meg lévén nekik arra adva a mód és az alkalom, hogy azt elfogadják e, vagy pedig módosítsák, — kimutatván természetesen ez által, hogy ők is és iskoláik is, mennyire tartoznak egyházunk testéhez s mennyire éreznek együtt velünk?

Nem térhettünk ki az *orbai egyházmegye* egy igen nevezetes s nekünk hozzászólásra megküldött *javaslata* elől, mely azt a benyomást teszi ránk, mintha az új idők szelleme kezdene körültünk lengedezni s a mely végeredményében oda megy ki, hogy *kerületi közgyűlésünknek ezentúl csak 2 tanár legyen a tagja minden kollégium részéről.*

Ez a javaslat volt közgyűlésünk 3-ik tárgya, a melyet indokaival együtt elfogadott és elfogadásra ajánlott egyházmegyei közgyűlésünk is.

Valóban, csodálatos dolog, hogy ez a javaslat mind mostanáig késett s csak most kísértjük meg ezen a ponton egyházalkotmányunk reformálását. Addig, a míg főgimnáziumaink tanári kathedráin mind theologiát végzett, papi készültségü egyének ültek s egy-egy iskolánknál alig volt 5—6 a rendes tanárok száma: addig nemcsak méltányossági, hanem egyházkormányzati szempontok is megkívánták, hogy rendes tanárainknak helyet adjunk kerületi közgyűléseinken. De most, mikor iskoláinknál az állam által kinevezett ta-

nárok is vannak, sőt az általunk választott tanárok is csak tanári pályát végeztek, tehát papi képzettséggel nem birnak s a mi a fő, számban szerfölött nagyon megszaporodtak: most már semmiféle körülmény nem indokolja, hogy a ker közgyűlési tagság kiváltságát tanárainkra nézve továbbra is fentartsuk. Sőt az a körülmény, hogy most a legtöbb tanárnak a papi képzettséggel egyenlő értékü képzettsége van; hogy összetartás esetén döntő befolyással lehetnek némely fontos egyházi kérdések tárgyalásánál: azt a *veszélyt* rejti magában, hogy a ker. közgyűlésen akként oldatnak meg az egyes kérdések, a mint az a tanároknak tetszik, és utoljára minden pap követelni fogja, hogy ő is az egyházkerületi közgyűlésnek tagja legyen, miután egy gimnáziumi tanárnál, ha képzettség dolgában nem is, de az egyházi ügyekben való jártasságánál és az egyházi törvények ismereténél fogva, tehát mint egyházi ember mindig sokkalta több. Már pedig kerületi közgyűléseink *egyházi* gyűlések, a hol ugyan tanügyi kérdések is tárgyaltatnak, de mégis a legtöbb kérdés az egyházházkerület egyetemét érdekli.

Nem dícsérhetjük hát eléggé az orbai egyházmegyét, mely egyházalkotmányunk reformálását egy olyan ponton sürgeti, mely veszélyeket is rejt magában a békés és az üdvös fejlődésre nézve.

Közgyűlésünkön emelkedtek fel oly hangok is, — és pedig világi részről, — hogy *a papi elemnek a kerületen való képviseltetését szélesebb alapokra kellene fektetni,* de most egyelőre elég ennyi is, mert még ránk fogják, hogy saját érdekünkből beszélünk.

Mintegy befejezésül említem fel egyházmegyénk a *Szeretetház egyetemes jellegének megszüntetése iránti véleményét*, mely azon esetre lenne kimondandó, ha a Királyhágóntúli lelkésztársak megtalálnák tagadni a fentartáshoz való hozzájárulást. De várjuk meg előbb a Királyhágóntúliak véleményét.

Azonban bármilyen is legyen az a vélemény, a mit majd a Királyhágóntúliak adnak, annyit mégis szabadjon kijelentenünk, hogyha már az a Szeretetház megvan: az fenn is fog állani, mert minden erdélyi református ember *becsületbeli dolognak* tartja, hogy az a szép intézet, a mit az egyház iránti véghetetlen szeretet hozott létre: a szeretet és a könyörület fillérei ből épüljön, fejlődjék és virágozzék.

Dicséret és dicsőség legyen új püspökünknek és a theol. fakultás fáradhatatlan, buzgó tanári karának, hogy ez intézet már ez évben is érezteti áldásait tíz lelkész-árvával. *—s —r.*

Dr. Bartók György püspöki körútja

(Vége.)

Aug. 30-án d. u, ½6 órakor érkeztünk Kovásznára.

A kovásznai határszélen Deák Domokos, a díszkapunál Ignácz László első lelkész üdvözölte a püspököt, a ki minden üdvözlő beszédre lelkes szavakkal válaszolt s megköszönte azt a nagyszerü és megható fogadtatást, melyben Kovászna nagy községe felekezeti különbség nélkül részesítette.

Este ½8 órakor a tüzoltó zenekar fáklyászenével tisztelte meg szeretett főpásztorunkat és kiséretét, ezuttal megjelenésükért való hála és szeretetük nyilvánítását *Szakács* Ferencz kovásznai s. lelkész fejezte ki. Fáklyászene után Csia György egyhm. főgondnok a Pásztor-féle vendéglőben 40 személy részére vacsorát adott, melynek folyama alatt számos pohárköszöntő hangzott fel. Vacsora végeztével a püspök ur és kisérete a kijelölt helyekre elszállásoltatván, pihenőre tért.

Aug. 31-én reggel 8—10 óráig a papi irodában egyházvizsgálat tartatott, mely alkalommal meggyőződött a püspök arról, hogy Kovászna egyházközsége igen virágzó s örül annak, hogy az egyház ügyeinek kezelői oly pontosság és lelkiismeretességgel teljesítették kötelességüket.

D. e. 10 órakor a harangok zugása elmultával kezdetét vette az Isten tisztelet, mely csakugyan megható volt.

A gyülekezet és az egyh. dalegylet éneke elhangzásával nt. Kenessey Béla, theol. igazgató lépett a szószékre, s könyekre fakasztó hatásu imát mondott.

Majd egy rövid egyházi ének elhangzásával nt. *Sylvester Domokos* Pál Ephesusbeli ekhez irott levele IV rész 1—6 verse alapján tartott igazán gyönyörü és megható egyházi beszédet, melyben találó vonásokkal festette, hogyha a politikai életben nem is lehe teljes békesség, de igen az egyházi életben.

Utána ft. Püspök a gyülekezetre, egyházra, e községre és a hazára minden rendü és felekezetü lakójára Isten áldását kérte.

Istentisztelet végeztével a különböző egyházi és világi testületek küldöttségét fogadta, többek közt a járásbiróság és adóhivatal-ét. Majd pedig a püspök kiséretével együtt a ref. egyház által a Deák Imre vendéglőjében rendezett közebédre ment, melynek folyama alatt szebbnél szebb pohárköszöntőben részesitették a püspököt és vele együtt a vendégeket az egyházmegye és egyházközség képviselői.

D. u. 4 órakor az egyházkerület vezérférfiai nagy közönség kiséretében kivonultak a néh. Vajna Károly sirjához, ki 30,000 frt értékü vagyonát ezen egyházközségre hagyta. Az erd. egyh. kerület nevében a püspök, az orbai egyh.-megye nevében Péter Károly esperes és a kovásznai egyházközség képviseletében Ignácz Károly tett koszorut a sirra. Nagy Károly theol. tanár szép beszédben emlékezett meg a nagy alapítóról s a szent eszmék szolgálatára buzdította a sir körül összesereglett közönséget.

A nap hátralevő óráit Kovászna fürdő megtekintésére fordították, este pedig *Deák Domokos* földbirtokos házánál vacsora volt. Jó hangulatban oszlott szét a társaság 11 óra körül, midőn kiki saját szállására távozott

Fényes bandérium, hosszu kocsisor élén érkezett a főpásztor *Páva* községe határához, hol Bartha Károly tanító, a díszkapunál Szász Mihály ref. lelkész üdvözölte. A püspök úr válaszában különösen hangsulyozta, hogy ő békesség fenntartására s esetleg a hitlenség elterjedésének meggátlására jött mi közénk. Ezután megható istentisztelet volt, hol az egyházi beszédet Kenessey Béla egyhker. főjegyző tartotta, a püspök úr áldást adott a gyülekezetre, a község lakóira és a hazára. Délben püspök úr és kisérete tiszteletére Miskolczi Vilmos vendégszerető házánál volt ebéd.

A Zaboláról d. u. 4 órakor jött hosszu kocsisor élén (megelőzve a díszbandérium által,) érkezett a menet Zabola nagyközség határához, hol Both György közjegyző üdvözölte; a püspök úr erre adott válaszában hangsulyozta, hogy utoljára hagyta ezen egyházközség meglátogatását, mivel végvára a protestantismusnak, s itt e helyen megerősítse a hitet s a békességet fenntartsa a felekezetek közt. A templomnál felállított díszkapunál Földes György helybeli ref. pap üdvözölte, majd az egyház ügyeinek megvizsgálása után *Grót*

Mikes Ármin nagybirtokos úr vendégszerető házához szállt a főtiszt. püspök ur kiséretével együtt. Itt lepte meg a község lakossága fáklyászenével, melynek élén a zenekar vezetője *Balog Albert* szivélyes szavakban üdvözölte. Másnap d. e. 10 órakor Istentisztelet tartatott. Nt. Sylvester Domokos szászvárosi első lelkész gyönyörü imát mondott; nt Kenessey Béla egyhker. főjegyző pedig 4. Zsolt 2 vers. alapige alapján méltán megható beszédet tartott. Végül a püspök úr áldást mondott a gyülekezetre. Istenitisztelet után a püspök úr és kisérete *Demény J.* sirjához vonult, leróni a hála és kegyelet adóját annak, ki tudvalevőleg minden vagyonát egyházi és iskolai jótékony czélokra hagyta. A sírnál a püspök úr és Nagy Károly theol. tanár mondott rövid emlékbeszédet s a sirra koszorut helyeztek el. D u 1 órakor népes bankett volt. Ezután körülbelől 3 órakor a püspök úr *Kölönte Mózes*, a kézdivásárhelyi püspöki vizsg. alatt levő egyházközség főgondnoka négyes fogatán Kézdi-Vásárhely felé vette utját A menet élén díszes bandérium haladt s a püspök úr kocsiját mintegy 150 fogat kisérte. Nagyszerü látvány volt nézni ez impozáns menetet. Utközben eső *Imecstalván* a püspök úr és kisérete rövid látogatást tett mélt. özv. Cserey Jánosné agg matronánál. *Szentkatolnán* pedig fogadta a püspök úr a reá várakozó kézdi egyházmegye papságát, küldöttségét, élükőn *Bodor Géza* esperessel. Innen a menet K.-Vásárhely város felé indult, a város határán Kovács István második lelkész s a város végén felállított díszkapunál *Bartók Károly* polgármester üdvözölte nagylelkesedés és éljenzés közt. Díszesen fellobogózott város utcáin zeneszó és élénk éljenzés közt áthaladva a menet a papi lakba érkezett. Rövid pihenés után *Csiszér József* vendégszerető házánál vacsorázott a püspök úr és kisérete. Itt fogadta főtiszt. püspök úr a fáklyászenét s *Czirmay Zoltán* theologus lelkes hangú üdvözlő beszédét, melyből közöljük a következőt:

»Mi a Méltóságod megjelenésében jóságos Istenünknek gondviselő kezeít látjuk felettünk őrködni, a ki elküldötte és elküldi mindig szent Fia által az ő szolgáit, hogy tanitsanak meg minden népeket, elküldi, hogy erősitsék hitét az ingadozóknak és ha kell szeretetet oltsanak az e nélkül szükölködő keblekbe.

Vannak közöttünk is talán hitükben ingadozók, a kik Méltóságod erős hitéből nyernek majd megingathatatlan új erőt, vannak talán szívek, melyeket nem hozott még erősabb dobogásba a szeretetnek szent tüze, s Méltóságod számára kigyúl bennük a láng; bizony boldogok vagyunk, hogy Méltóságod közöttünk van és ajkáról halljuk a szent igét, mely éltet és megelevenit!

A püspök ur válaszában kiemelte a Kálvin tanát és az egyházi békét.

Szept. 3-án. reggel d. e. 8 órakor a püspök úr kiséretével a közelfekvő *Oroszfaluban* ujjonnan épült kis templom ünnepélyes felszentelésére indult. Megérkezve az őt kisérő menettel együtt, az Isteni tisztelet azonnal kerdetét vette. Nt. *Bodor Géza* esperes megható imát, ft. Püspök úr felszentelő beszédet mondott. Keresztelést végzett Zajzon torjai lelkész. Az uri szentvacsorát nt. Kenessey Béla szolgáltatta ki s mondott bezáró imát. Isteni tisztelet alatt K. V. ev. ref. dalosköre és a mükedvelők vegyes kara énekelt egyházi énekeket. D. e. $^1/_2$ 11 órakor már ismét K-Vásárhelyen látjuk a főpásztort és kiséretét visszaérkezve. Nyomban Istentisztelet vette kezdetét, mialatt nt. *Kenessey Béla* imát és ft. püspök úr egyházi beszédet (Ján. ev. 5. r. 9. vers.) mondott.

Isten tisztelet alatt a helybeli ev, ref. dalárda és mükedvelők egyesülete énekelt. Emelte még az ünnepély fényét *Makkay* szászvárosi és Zsigmond s-szt-györgyi ref. énekvezér közremüködése.

Templomozás után következtek a különböző egyházi és világi testületek küldöttségének a tisztelgései. Sorrendben: Rom. kath. gymnasium 8 tagú küldöttsége. nevében az igazgató a következő szavakkal üdvözölte: A helybeli 5 osztályu róm. kath. gymn. nevében üdvözöljük Méltóságodat, kivánva, hogy a gondozására bizott nyájat hosszasan részesithesse gondviselésében és a vezetésére bizott hajót bölcsességgel kormányozhassa.

Püspök úr felelete:

»Igen örvendek, hogy a helybeli róm. kath gymn. tanárkarát itt üdvözölhetem. Köszönöm, hogy alkalmat adtak nekem megjelenésükkel, *hogy kijelenthessem, itt is kifejezhessem, hogy saját anyaszentegyházam érdekei szolgálata mellett Krisztus anyaszentegyházának minden felekezetével, a haza minden nemzetiségével békés egyetértést akarok és akar egyházom tartani, s ennek biztosítására fogadják el a barátságos békejobbot.*«

Róm. kath. egyházmegye, élükön a pappal, ki a következő szavakban üdvözölte: A kézdi vásárhelyi róm. kath. egyházközség szerencsés üdvözölni Méltóságodat s mi a kik a két testvér egyház kölcsönös rokonszeretetéért imádkozunk, kérjük az egek urát, hogy kedvelt egyháza, nemzetünk, társadalmunk közös javára Méltóságodat az Isten sokáig éltesse!

Ft. Püspök úr válasza:

»Nagyon le vagyok kötelezve a kath. egyházközségnek megjelenése által, mert ebben biztositékát látom annak, hogy megvan a teljes béke a vallásfelekezetek közt, biztositékát látom, hogy e békét mind, — *nem mindenáron a saját érdekünk teláldozásával* — ápoljuk, óvjuk.« Püspökünk folytatólagos szavai a szeretet kötelességének ékes szóló hirdetése volt.

Törvényszék, élén elnökével: Solyom Miklóssal, a városi tanács a polgármesterrel.

Katonaság.

Nőegylet özv. Csereyné ő méltóságával.

Tanitói kar *Nagy Károly* árvaházi igazgató vezetése alatt.

M. kir. adóhivatal és pénzügyigazgatóság.

A kézdi ev. ref papság és világi tagjai, élükön Nt. *Bodor Géza* esperessel, ki tartalmas és lelkes szavakat intézett, a főpásztorhoz. (Sajnáljuk, hogy e beszéd nincs teljes tartalmában kezeink között. Szerk.)

A Püspök úr pedig meghatottan eme, itt csak kivonatosan közölt szavakat intézte lelkész társaihoz:

Nt. Esperes úr és szeretett lelkész társaim! Nagyon örvendek, hogy a kézdi egyházmegye papságát itt látom a mai nap, hisz azért jöttűnk ide mindjájan, hogy *lelkünkben a régi tüzet lángra gyujtsuk!* Rövid ideje, hogy a főpásztori tisztet az egyház kerület reám ruházta. Azt hiszem, hogy e rövid idő is elégséges arra, hogy következtetést vonhassanak életem czéljaira. Életem feladatának tekintem pedig azt, hogy Krisztus országát munkáljuk, nem a mindennapi beszéd módjában, hanem a szó szoros értelmében. E czélból épen az esperesi és papi karra van szükségem, kik elhivattak, hogy egyházközségük gondját felvegyék. S kérem oda hatni szeretett kartársaim! hogy necsak a szószéken, hanem az életben is valódi protestans papoknak tartassanak s igy a hol áldozatról van szó, önnöknek kell előljárni, mert hogyha a pap, az úr oltárán nem áldoz, mit csinálnak a hivek. Reménylem, hogy a kézdi egyházmegye papsága eme czélok megvalósitásában segiteni fog, mert egyedül az én erőm gyenge, de hogyha a társak segitenek, akkor a mi munkánk nem lesz sikertelen!

A kereskedők társulata, élükön Török Bálint.

Ipartestület Nagy Béla vezetése alatt. Az önképző és mükedvelők egyesülete.

Rákosi József tanitó, ki miután üdvözölte szivélyes szavakban, azon óhajának adott kifejezést, hogy

hasson oda a püspök mindenütt, hol lehetséges, egyházi dalegyletek állittassanak fel. Püspök válaszában ennek lehetőségét fejezte ki.

A helybeli ref. presbiterium *Székely Iván* vezetése alatt.

D. u. 2 órakor a városháza nagytermében, mintegy 250 teritékű bankett volt. Élénk és vidám hangulat közt az első pohárköszöntőt Bartók Károly polgármester tartotta, ki poharát őfelsége egészségére ürítette. Aztán következtek a többiek, a következő sorrendben: Székely Iván Dr Bartókra. *Révész Cyrill* róm. kath. kantai iskolafőnök, ki a püspököt szintén felköszöntötte, s többek közt e szavakat mondá: »*Én a mélt. püspök úrban a szabadság apostolát imádom! s a két testvér egyház békéjéért imádkozom!*« stb Följegyezzük, hogy Rákosi József, midőn a püspököt még egyszer felköszöntötte, azon ohajának adott kifejezést, hogy itten való járásának emlékére a kolozsvári szeretetház javára Dr Bartók néven alapitvány tétessék s a szükséges pénz gyüjtésére az egyháztanács kéretik fel Helyesléssel fogadták s azonnal meg is kezdték a gyüjtést.

Dr. Bartók György püspököt háromszéki utjában nagy fénnyel és lelkesedéssel fogadták. Az egyes községek felekezeti különbség nélkül siettek az új püspök iránt érzett tiszteletöket és ragaszkodásukat kifejezni s a lefolyt szép ünnepségek tanuságot tettek arról, hogy az erdélyi reform. egyház nagytehetségü új püspöke, az egyházi méltóságának meghozott fényes tisztességet egyéni kiváló tulajdonaival is a legnagyobb mértékben megérdemli. Dr. Bartók szept 5-én déli vonattal érkezett meg S.-Szentgyörgyre. Ide már nem hivatalosan jött s kifejezett óhajtására mellőzni kellet minden hivatalos tisztelgést és fogadást.

Az érkező püspököt vármegyénk főispánja nevében, kinél Bartók György látogatást tett, veje dr. Székely György orsz. gy. képviselő fogadta. Ott voltak a püspök érkezésénél a ref. egyház képviseletében Málik József főgondnok és Révay Pál lelkész, a vidéki papságból is többen jelen voltak.

Szép kocsisor kiséretében vonult be a püspök S.-Szt.-Györgyre, hol Sándor József egyh megyei főgondnokkal, Kenessey Béla és Nagy Károly theol. tanárokkal vármegyénk főispánjának volt vendége, hol — épen a közigazgatási bizottság ülése végződvén be — díszes asztaltársaság körében szellemes felköszöntők közt ebédelt meg.

Ebéd után vendégszerető főispánunk kiséretében meglátogatta az árva-fiu szeretetházat, hol *Sípos Samu* igazgató fogadta. A püspökre igen kellemes benyomást tett az intézet berendezése s az árvák életerős, vidám megjelenése s megelégedésének, örömének többször kifejezést is adott. Megnézte a ref. Székely Mikó-kollegiumot is, melynek előljárósága és tanári kara nevében *Bodor Tivadar* főgondnok üdvözölte a kollegium püspök főgondnokát, ki megigérte, hogy rövid időn ismét vissza fog jönni ezen intézet meglátogatására. Látogatást tett Dr. Székely György ref. egyhker. és orsz. gyülési képviselőnél, hová a főispán és a közig. bizottság több tagja kisérte el, a hol a házi gazda és neje, *Potsa Erzsébet* vendégszeretettel fogadták a püspököt és kiséretét, kik d. u. $^1/_2$6 órakor induló vonattal haza utaztak Kolozsvárra, magukkal vive és maguk után hagyva sok lélekemelő és megható jelenet emlékeit.*

Isten hozza körünkbe minél többször!!

Tudósító.

---

* Az egyház ügyei vizsgálása alkalmával majdnem minden kis községben egyházi vezérférfiaink 5—10 frtot adományoztak *népkönyvtárak* alapitására, másrészt pedig az ének fejlesztésének előmozdítása czéljából *énekes* könyvek beszerzésére.

A körlelkészi szervezet revisioja.

(Folytatás.)

A körlelkészek általános útasitása elrendeli, hogy utazásaikról, működésükről pontos naplót vezessenek, melynek másolatát, kimerítő jelentés kíséretében minden negyedév végével, s minden év végén »úgy szellemi mint anyagi tekintetben az év folyamán felmerült minden lényeges mozzanatot feltüntető« évi jelentést kötelesek beterjeszteni (Prot. Közl. 1887. évf. 45 sz., 1903—887 sz. ig. tan. rend. 6. 7. pont.)

A körlelkészek gondjaira bízott faji és felekezeti érdekek, s az exponált helyek szükségessé és indokolttá teszik a legszigorubb ellenőrzést. Ennek biztosítását czélozta és czélozza ezen rendelkezés, mely lehetett helyes a missiói egyházak szervezése idejében, midőn a szervezkedés minden aprólékos részleréről felsőbb hatóságainknak is szükséges volt minél gyakrabban tájékozódniok, de most, midőn a körlelkészségek is túl vannak az alakulással járó forrongás korán, — midőn életműködésük felvette immár a rendes folyamatot: az ellenőrzésnek eddigi sok idő vesztegetéssel és oknélküli munkával járó módja mindinkább feleslegessé válik. — 36 körlelkész bead 144 jelentést évenként; ugyanennyi darabbal szaporodik az esperesi, majd az ig. tanácsi ügyforgalom = 432 drb., holott az ellenőrzés épen úgy biztosítva volna, ha ez a sok munka $^1/_4$ részére csökkentetnék. — Miután a különleges intézkedést involváló ügyek esetről esetre úgyis külön előterjesztés tárgyát képezik, s miután a főtiszt. mélt. egyet konventhez is évenként csak egy jelentést kell felterjeszteni: teljesen kielégitő volna, ha ezen redelkezés oda módosíttatnék, hogy a körlelkészek kötelesek pontos működési naplót vezetni, mely az esperesi vizsgálat alkalmával mindig előmutatandó és az esperes által láttamozandó; továbbá kötelesek a megelőző évről vezetett működési napló másolatát, kimerítő jelentés kíséretében, évenként február hó végéig további intézkedés végett az esperesi hivatalhoz beterjeszteni. Sőt miután az ellenörző hatóságok közül egyedül az esperes szerezhet meggyőződés a napló adatainak helyességéről, ki azt a helyszínén megvizsgálva, esetleges észrevételeinek feljegyzésével aláirná, és miután úgy a lelki, mint az adminisztrátionális szolgálat miként je a vizsgálati feleletekben úgy is részletezve van: a naplómásolat beterjesztése minden aggály nélkül el is maradhatna, s tejlesen kielégitő volna a kimerítő jelentés, mely a konventhez volna r. úton felterjesztendő. A határidőnek febr. végére való kitűzése azért indokolt, mert különösen az anyagi eredményekről pontosan beszámolni addig nem lehet, míg a számodások I. fokon felül nem vizsgáltatnak, minek határidejét a törvény febr. 15-ére tűzi ki, addig pedig kivált a körlelkészek különben is bőven el vannak foglalva 2—3 egyházközség számadásainak összeállításával. Egyidejűleg hatályon kivűl helyezendőnek tartjuk azon intézkedést, mely szerint afiliákban és diasporákban egyik-másik egyháztagnál ellenőrzési naplók helyezendők el, mivel ez semmi más czélra nem szolgál, mint a papi tekintély megcsorbítására, s csak a pappal szemben való bizalmatlanság documentuma.

A körlelkészségek és a körlelkészek anyagi hely-

zetének rendezésére és biztosítására is nagyon elérkezettnek látjuk az időt!

A körlelkészségek nagy része, mint az összegyűjtött adatokból kitünik, sulyos anyagi válsággal küzd, sok helyen az elkerülhetetlen szükséglet jóval nagyobb, mint az előállitható fedezet, a költségvetés évről-évre hiányt mutat, a számadás teljesen fedezhetetlen tartozásokkal zárul, s évről-évre szaporodik az amugy is tetemes adósságok összege; nehány helyen nagy erőfeszitések mellett a háztartás egyensulya ugyan fenntartható ez idő szerint, de a jövő biztosítására szükséges erőgyüjtés teljes lehetetlenség; kevés azon körlelkészségek száma, melyeknek anyagi helyzete annyira a mennyire consolidáltnak mondható. Alig van olyan még a rendezettebb viszonyok közt élő körlelkészségek közt is, mely több-kevesebb, s a nagyobb rész épen tetemes adósságnak sulyos terhét ne hordozná Némelyek a tőkekamat segélyezés mellett sem képes adósságainak törlesztését és kamatját fedezni, s az ilyen helyen befektetett kölcsön-tőkék nagy részben az egyházkerületi épitkezési alap veszteség számlájára irandók, mivel a %-ok befizetésének erőszakolása egyértelmü volna az illető körlelkészségek tönkre jutásával, — megsemmisitésével. — Sok helyen épitkezések volnának szükségesek, de még az elkerülhetetlen épületjavitásokra szükséges fedezetet sem lehet előállitani. — Több és igen jelentékeny missiói központon (Segesvár, Medgyes, Erzsébetváros, M.-Ludas stb.) úgy a templomi, mint az azon kivül végzett istentisztelet félszeg, hiányos, disztelen, mivel kántori állás szervezve nincs, s az egyházi éneklés birálaton alól áll, néhol épen botrányos, sőt néhol a temetés is énekszó nélkül történik. Kántor nem létében néhol az egyházi énektanítás az iskolákban sincs gyakorlatban. Különösen az emporiális városi székhelyekben, hol a missiói egyház rendezett viszonyok közt élő, erőjeljes, más hitfelekezetű egyházakkal áll szemben, mulhatatlanul szervezendők a kántori állomások, részint az egyházi éneklés érdekében, részint azért, mert általában a belmissió, de különösen a vallás és egyházi énektanitás sokkal eredményesebb volna, ha ennek terhei két egyházi alkalmazott között oszolnának meg, miután az éneklés és énektanitásra való képesség nem feltétele a papi qualificatiónak, s ezzel nem is minden pap van megáldva, sőt predicálni is, énekelni is annyira kimerítő, hogy ennek sulyos voltát csak azok ismerik, kik gyakorlására vannak kényszeritve. Azonban eme kántor nélkül kínlódó igen jelentékeny missiói kozpontok önerejökön, a szó szoros értelemben, képtelenek a kántori állások szervezésére.

E nyomasztó, s a legjobb törekvést is megbénitó anyagi helyzet többszörös okokból származik. A szervezés idején mindenütt jelenkékeny, több helyen tetemes összegü amortisationalis kölcsönök folyósittattak s használtattak fel a nélkül, hogy ezen tőkék kamatja és törlesztése kellően biztosítva lett volna, vagy gondoskodás történt volna olyan anyagi források megnyitásáról, melyek ezen terhek fedezését bár a legközelebbi jövőre lehetővé tették volna. E bajon a tőke-kamatsegélyezés is csak részletesen segitett. Az alkotások hevében megnyílatkozott buzgóság megcsappant, kihűlt; az áldozatkészség szintúgy kimerült, ma már erre támaszkodni nem lehet. Több helyen már-már elviselhetetlenül magas egyházi rovatal terheli a hiveket, melynek fokozására gondolni is képtelenség. Igen sok missiói egyház lakosságának túlnyomó része, folytonosan változik, s mint ilyen, képtelenül nehézzé és megbizhatatlanná teszi az adózást. Mindenütt megtörnik a rovatal előirás, de magas %-a nem realisálható. Mindezekből nyilvánvaló, hogy a missiói egyházak jelentékeny része önerején legimminensebb szükségleteit sem képes fedezni, annyival kevésbbé lehet képes a jövőt biztosító anyagi erő gyűjtésére.

Az anyagi helyzetnek ily szomoru és aggályos volta miatt, a sokféle szükségletek mellett arra gondolni sem lehet, hogy a missiói egyházak külső támogatás nélkül, a körlelkészek anyagi helyzetének méltányos javitásáról gondoskodhassanak, pedig gondoskodásának erre is mulhatatlanul ki kell terjednie. Jól tudjuk, hogy ez felette nehéz kérdés, de épen a mily nehéz. épen olyan jogos az igény, mely a méltányos megoldást sürgeti. A legujabb névkönyv adatai szerint, melyek alig mutatnak némi eltérést a mélt. Ig.-tanács 1894. évi jelentésének adataitól, van 5=I. oszt. (melyek közül csak 3 haladja meg csekély összeggel az 1000, 1 a 900, 1 a 800 frtot), 8=II. (6—800 frt), 8=III. (5—600 frt) és 15 IV. osztályu (378—500 frt:) körlelkészség. — Tudjuk azt is, hogy az állami kiegészítés rendén mindnyájunk fizetése, a fuvardijon kivül, 800 frtra fog kiegészittetni, ámde addig még 9 sanyarú esztendőnek kell eltelnie, s elvitathatatlan tény, hogy lelket-testet kimerítő fáradságos, felelősségterhes, költséges szolgálatunk akkor sem lesz még megközelithetőleg sem olyan arányban javadalmazva, mint többi paptársainké, kik önálló egyházközségben végeznek (igen sok esetben 30—100, egy helyen lakó lélekre kiterjedő,) felette kényelmes szolgálatot. — Közülünk mindenik legalább 2, némelyikünk 3—4 helyen köteles rendszeres papi szolgálatot teljesiteni; külön vagyon kezelésről gondoskodni; nem ritkán kezelni; — megannyi számadást vezetni; diasporákat látogatni; mindenütt vallást tanitani, stóláris funktiókat végezni; jelentéseket tenni; több egyház elkülönitett administratióját rendben tartani.

(Vége következik.)

Különfélék rovata.

Dr Bartók György püspökünk a prot. irodalmi társaság közgyülésére Debreczenbe útazott. Kiséretében vannak *Nagy Károly* theol. tanár és *Bodor János* zágoni lelkész.

Csató János, alsófehérvármegyei alispán sept. hó 12-én nagy és fényes ünneplésben részesült abból az alkalomból, hogy alispánságának 25. évfordulóját töltötte be. Az ünnepelt férfiút Ő felsége a vaskoronarenddel tüntette ki, a vármegye rendkivüli közgyülésben méltatta érdemeit, számos egylet, intézmény, szóval az egész társadalom lelkesen kelt föl, hogy tisztelettel hajoljon meg az érdem előtt. Mi az ünnepelt férfiúban a kitűnő adminisztrator, a jeles természettudós mellett ott látjuk anyaszentegyházunk egyik oszlopemberét is s a tisztelők sorában ott óhajt lenni az »Erdélyi Protestáns Lap« is.

A protestans irodalmi társaság gyülése Debreczenben valóban impozans volt. A vendégek kedden érkeztek s fényes fogadtatás várt rájuk. Nagy figyelem

környezte a mi erdélyi püspökünket, ki a város hires ötös fogatán vonult Debreczenbe. Kedden estve érkezett *Hegedüs Sándor* kereskedelemügyi miniszter a Királyhágón túii püspökökkel. Az ismerkedési estélyen három százan vettek részt. Szerdán templomozás után tartatott meg a közgyülés. Az elnöki asztalnál ültek Hegedüs Sándor, az öt református püspök, két lutheranus püspök Gyurátz és Zelenka, gróf Degenfeld. Gyurátz püspök tartalmas megnyitóban, szól a prot. irodalmi társaság feladatáról, mely a hazának, egyháznak szolgálata világosság, igazság, szabadság, szeretet által az egyetlen alapon, Istennek a Krisztusban adott kijelentése alapján. Hangsulyozza a két protestáns egyház testvériségét. Kiss Áron püspök üdvözli a közgyűlést a kerület nevében. Hegedüs Sándor felel egy az agyakat és szíveket egyaránt betöltő és magával ragadó beszéddel. A prot. irodalmi társaság, mondta többek között, egy mécs, melyet városról városra hordozunk. Ez a mécs tisztább levegőben fényesebben lobog; azért hoztuk éppen most Debreczenbe. Beszélt a társaság feladatáról, a mely hármas: tudomány, vallás, erkölcs. A mit e három szó jelent, azt be kell vinni a népbe. Mert a népért és a néppel kell dolgoznunk. Gyönyürüen szól a vallás és tudomány összefüggéséről. Szól az egyházpolitikáról, mely kikerülhetlen korszükség volt. Ez egyházpolitika nyomán bizonynyal küzdelem kél, de ez a harcz már nem földalatti. Az élet küzdelmet kiván. Föladatunk védekezni, nem csak, de hódítani világossággal, igazsággal, szeretettel. Mi fölvesszük a harczot, mondta végül, hét püspök van itt mellettem és lelkes papi, világi tábor, az eredmény nem kétséges egyházunk és hazánk javára. Hegedüs Sándor beszéde a szó teljes értelmében hatalmas és szent lelkesedést keltett. Minthogy a prot. irod. társaság ülése most, lapunk zártakor, mikor e sorokat nyomdába adjuk, még folyamatban van, a részletesebb tudósítást jövő számunk fogja hozni.

Emelkedett hangulatban folyt le szept. 14. napján a csurgói ref. főgymn. százados jubileumi ünnepe. Ez intézetet egy örökre nagy érdemü főúr Tolnai gróf Festetich György alapította 1792-ben. A nemes grófnak derék munkatársai voltak: *Nagyváthi János* és *Sárközi István*. Ez intézetben volt félévig tanár Csokonai. Az intézet fejlesztésében dicsőséges rész illeti a b.-somogyi egyházmegyét, melynek népe mindig kész volt áldozatokat hozni. Dicsőséges rész illeti a ref. papságot is. Az új építkezést s a minden igénynek megfelelő berendezkedést az államsegély tette lehetővé.

Igen érdekes könyv fog megjelenni a napokban. Irója *Gőtz*, passaui ókatholikus pap, ki az ókatholicismus egyik igen derék s nagytudományu képviselője s kire a német protestantismus is nagy reménységgel tekint. Gőtz irata: »*XIII. Leó világnézlete*« czímet fog viselni. A iró természetesen nem osztja a pápa világnézletét, de komoly objektivitással fogja tárgyalni. Igy csak annál hatásosabb lesz föltüntetése annak a mélységnek, mely ott tátong betölthetlenül a pápa s a mai kor világnézlete között, Leó pápa azonban a gyakorlatban nem éppen mindig követi elveit. Mert, például, folyton inti hiveit, hogy a szabad kőművesekkel minden összeköttetést megszakitsanak, mindazonáltal utóbbi betegsége alkalmával maga is oly orvoshoz (Lapponi) folyamodott, ki ez »átkozott szektával« összeköttetésben van.

A kecskeméti ref. jogakadémián a folyó semesterre szóló tanrendről láthatólag az igazgatón kivül hat ny. r, tanár, egy ny. rendkivüli tanár és nyolcz nyolcz magántanár működik.

A kecskeméti ev. ref. jogakadémia Évkönyve 1898 99 ről (21. évfolyam) megjelent *dr Kovács Pál* jogakadémiai igazgató szerkesztésében. Tartalmas és tanulságos füzet.

Sz.-udvarhelyi gymnasiumunkban szept. 4-ikén, a tanév ünnepélyes megnyitása alkalmával, két jeles tanár igtattatott be ünnepélyesen. *Szabó Árpád* történelem-latin tanszékre megválasztott r. tanár a »*Székelyekről s azok eredetéről*« czimü értekezéssel foglalta el székét. *Ravasz Árpád* magyar-latin tanszékre megválasztott r. tanár »*A humor Arany Jánosnál*« cz. értekezést olvasta föl székfoglalóul. Szép számu közönség jelenlétében, az igazgató gyengélkedése okán Bod, Károly tanár igtatta be és üdvözölte az új tanerőket.

A katholikus egyház lélekhalászatának valóban fölháborító példája történt csak a minapában is és pedig ez az eset, melyről most akarunk megemlékezni, az »erős protestáns« Németországban történt. Ujabb bizonysága ez annak a régi s mindig új ténynek, hogy a klérus a saját érdekében a halálos ágy békéjét is megzavarni kész. Az eset a következő: a családatya katholikus volt, a nő s a gyermekek evangélikusok. A családatya beteggé lett és saját egyházának sacramentumában, az utolsó kenetben óhajtott részesülni. Majd megjelenik két pap a beteg ágya mellett. Első dolguk azonban nem a sacramentum kiszolgáltatása volt. Tollat, papirt kértek s követelték a beteg családatya végakaratának azt az irásbeli kinyilatkoztatását, hogy gyermekei a katholikus egyházba térjenek át. A beteg családatya azonban ilyen végrendelkezést nem akart tenni s ennélfogva a papok megtagadták tőle a sacramentumot. Ime, egy újabb bizonyság arra, a mit különben mindnyájan tudunk, hogy a római egyház a halálos ágy mellett hivatalosan űzi a lélekhalászatot.

A katholikusok miveltségi deficitjére mutatnak rá azok a szavak, melyeket egyes kiválóbb katholikusok nem egyszer hangoztatnak. Igy nyilatkozik, például, a katholikus szépirodalomra vonatkozólag a rottenburgi püspök: »azt a szemrehányást, hogy a mi katholikus szépirodalmunk sokkal alantabb áll, mint a hogy a katholikus szellem kívánja, sőt elnézheti, hogy a katholikus szépirodalom és modern irodalom és modern kultura között a kívánatos érintkezési pontok is hiányoznak, igazoltnak kell elismernünk s ez a körülmény kétszeresen is sajnálatos, mert a mai kor irodalmi s kulturális áramlataiban és fejlődéseiben mégsem minden beteg és rothadt, sőt igen sok éppen jó, életképes s aztán minden modernnek ez az ignorálása csak a katholikus szépirodalom olvasókörét és befolyását szorítja mind szűkebbre.« Igy szól egy a többiek közűl kiváló katholikus püspök. Hanem azért mégis a Goethe ünnepély alkalmából, mikor Frankfurtban a többi templomok zászlót tüztek ki, a katholikus dom lobogó nélkűl szűkölködött.

A klerikalismus nagy gonddal látszik fölkarolni a munkások ügyét. Helyesen jegyzi meg a berlini »Protestant«, hogy a klerikalismus egész socialpolitikai tevékenysége csak arra való, hogy a socialis mozgalmak vize a klerikalis malmokra hajtassék s e malmok aztán csak annál erősebben zakatoljanak. — A klerikalismus demokratismusát kicsiben ugyan, de jellemzőleg illustralja egy rajnamelléki tudósítás. A dolog nem nagy horderejü ugyan, de mégis egy kis lámpafény, mely elég arra, hogy mellette a klerikus népbarátokat meglepjük. Ugyanis a püspökök némely vasúti igazgatóság intézkedésénél fogva az indóházban levő fejedelmi szobákat használják váróteremül. Ebben azonban a közönségre nézve semmi hátrányos sincs. Sokkal boszantóbb az, a mit a rajnamelléki utazó panaszol föl, hogy azon a vidéken szokás a katholikus papok számára külön kocsiszakaszt tartani fönn, a melyben közönséges laikus ember nem foglalhat helyet.

A kultuszminiszternek szeptember 8-án kelt rendelete az állami elemi iskolák beléletének emelését célozza s szigorúan meghagyja többek közt, hogy: 1. Városokban okvetlenül szeptember első felében, egyebütt legkésőbb október 1-ig megkezdődjék a rendes

iskolázás; 2. nemcsak az elemi mindennapi, hanem az általános ismétlő és gazdagsági ismétlő iskolában is szigorúan ellenőriztessék az iskolázás; 3. kiváló suly helyezendő arra, hogy az állami ellemi iskolák működése úgy a hazafias, valamint a valláserkölcsi irányu oktatás és nevelés terén minél jobban megközelittessenek; a miniszternek ez irárt kifejtett czélzatai s hogy „az állam által fentartott népiskolák minden más népiskolának minden tekintetben követendő mintául szolgáljanak"; 4. a miniszternek folyó évi 32.543. számu rendeletet, mely szerint a *növendékek istenitiszteletre vezetendők*, a tanfelügyelők szigoruan hajtsák végre; 5. az iskolai hazafias ünnepélyek ugy rendeztessenek, hogy azok a növendékekben a hazafias érzést fölkeltsék, öregbítsék és fejleszszék; 6. gazdasági ismétlőiskola mindenütt sürgősen szervezendő, ahol legalább is 20 ismétlő tanköteles koru gyermek van.

1899. augusztus 14. Nem jelent a fenti idő világrenditő eseményt, hazánk, nemzetünk a nagy reformált annyaszentegyházunk életében még csak valamelyes forduló pontot sem képez, s hogy mégis rövid tudósításunk homlokára irtuk, oka az, hogy széki egyházmegyénk Felőri községének érdemes lelkésze. tiszt. Veress Márton aa. e napon töltötte be, s ünnepelte meg életének 80-ik születés napját.

80 év az örökkévalóság életében semmi, egy nemzetéletében is alig valami; de az ember földi életének csaknem szélső határa.

80 év hosszú idő, az emberiség túlnyomó része előtt elérhetetlen magasságban lebeg, s az azt elérők nagyobb része is Jób-bal eképpen kiált fel: Elég immár az én életem, most, oh Uram, vedd el az én lelkemet, mert jobb nekem meghalnom, mintsem élnem.

80 év csaknem egy század, ha egy nemzet sorsát intéző, avagy a tudományok térein kimagasló egyén birtokába van, a világ hirt veszen róla, gyengélkedését elfojtott lélegzettel lesi. s jobban létét örömkiál tásokkal üdvözli

De mindenki nem lehet status férfi, a tudományban sem alkothat korszakot mindenikünk; de az érdem ép akkora, ha hiven befutjuk azon kört, melyet az isteni gondviselés számunkra kimért.

Az emberiség nagyobb részének élete hasonló a kis folyméhoz, mely csendesen, de termékenyítő hatással futja meg útjait

Ilyen volt, ilyen az Urnak amaz öreg szolgáé is, ki életében Pál apostollal mindég arra törekedett: hogy botránkozás nélkül való lelkiismerete legyen mind az Isten, mind az emberek előtt mindenkor.

Elvégezte a reá bizottakat, mint családapa, mint honpolgár — annak idején fegyverrel kezében is — és mint Krisztus anyaszentegyházának őrállója, építgetve, javítgatva a vezetése alatti egyházakat, gyomlálgatva, írtva a bűnt, az igének alkalmas és alkalmatlan időben való predikálása által.

Ez előtt 3 évvel néhai püspökünk jelenlétében, Ő Felsége által arany érdem-kereszttel kitüntetett 50 éves papi szolgálatát ültük meg, most öreg társa életének hű kisérője névnapjával kapcsolatban 80 éves születése napját.

Akkor számosabban valánk, az egyházmegyei papság esperessével, a világi elem fő- és alispánjával élén, most kevesebben, szűk baráti körben, de talán bensőbben, s annál kedélyesebb együttlétben.

Előttünk állott az úrnak öreg szolgája szellemi s korát tekintve testi erejének frisseségében.

Azt irám, kevesen valánk, holott a minden tekintetben kellemes ebéd ideje alatt két szobában is alig férénk.

A felköszöntők sorát Somkereki Miklós esperes aa. nyitotta meg, őszinte szívvel üdvözölve ünnepeltünket életének 80-ik születése napján, s méltatva egyházi és társadalmi téren szerzett érdemeit, életéhez még éveket s azokra Isten áldását kérte.

Azután jött a második, harmadik s Isten tudja hányadik, s bizony, kellemes együttlétünk és ünneplésünknek a szürkület vetett véget, a midőn nejeink ősztökélése következtében — mert hogy ki ne felejtsem, szintén jelen voltak — ki-ki az ő földi életének lakhelyére tért vissza, azon ohajtással, hogy vajha a három év multán történő 50 éves egybekelési ünnepélyökre is szerencsésen megjelenhetnénk. Adja Isten.

Alsó-Ilosva, 1899. szept. 1. *Nemes Ferencz*, ev. ref. lelkész.

Folyó év augusztus 27-én, midőn szeretett püspökünk, Dr. Bartók György, templomot szentelt az Urnak, Papolczon, ugyan azon órában, a marosi egyházmegye közszeretetben levő, nagyérdemü esperese, Ravasz János, buzgó, áhitatos bibliai erővel telitett, szívet lelket Istenhez emelő, gyönyörü imával szentelte fel a nyomáti csinos templomot s benne egy, Bécsből hozatott, amerikai rendszerü, öt változatu szép kivitelü hármoniumot. Mely alkalommal szépen átgondolt, kidolgozott, tartalmas, épitő beszédet mondott Tóth László nyárád-karácsonyfalvi pap. Végül a szeretet asztalánál úrvacsorát adott: Nagy Albert baczka-madarasi pap, e sorok közlője, ki a nyomáti leány egyháznak is papja. Isten áldása legyen a jól végzett munkán! Baczka-Madaras, 1899. szept. 4. *Nagy Albert* ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

763—899. MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref egyházmegyének 1899. év október hó 1-én *B.-Hunyadon* reggeli 9 órakor tartandó közgyűlésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghivom.

A közgyűlés tárgyai: 1. Esperesi jelentés az egyházmegye 1898 évi állapotáról. 2. Felsőbb hatósági leiratok és javaslatok tárgyalása, nevezetesen a »Szeretetház« ügyében kiadott bizottsági javaslat és az igazgatótanács idei 2929 sz. a. leirata az egyházkerületi özv árvai gyámintézetre vonatkozólag. 3. Jelentés az egyhmegyei tanács évi működéséről. 4. Jelentés az egyházmegyei köz gyám- és temetkezési intézeti pénztár állásáról. 5. Tanügyi előadói jelentés a mult iskolai évről. 6. Kérelmek esetleges indítványok tárgyalása.

A közgyűlés napján délelőtt 10 órakor boldgult néhai püspökünk Szász Domokos emlékére ünnepélyes isteni tisztelet tartatik.

Gyalu, 1899. szept. 15-én.

Deésy Gyula,
ev. ref. esperes.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye papi értekezletének őszi rendes közgyűlési idejét — Sepsi-Szent-Györgyön, a Székely-Mikó kollegium szokott helyiségében az aradi vértanuk halálának 50 dik évforduló napja: 1899 október 6-án d. e. 9 órára tűzöm ki; melyre tiszteletes paptársaimat és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghivom.

Tárgysorozat: 1. elnöki megnyitó; 2. a nap jelentőségét, történelmi szempontból méltatja: Domján István tanár és egyházm. képviselő; 3. testületileg fölvonulás a templomba, hol: gyászimát mond tiszt. Tárkányi György vallástanár; gyászbeszédet tart: tiszt. Szabó Jenő ilyefalvi ref. lelkész. Az isteni tiszteleten közre működik — Zsigmond Ferencz karnagy vezetése alatt — az ev. ref. egyházi énekkör.

Közebéd a Tankoféle helyiségben; egy teriték ára 1 f. 30 kr; résztvenni akarók, levelezési lapon értesítsék alulírottat oktob. 3-ig.

Révay Pál,
elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam 39. szám. Kolozsvártt, 1899. Szeptember 28.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők. az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Hegedüs Sándor beszéde.

Elmondatott a M. P I. T. 1899. szept. 20-án, Debrecenben tartott közgyűlésén.

Legelső sorban kifejezve köszönetét azért a szives fogadtatásért, a melylyel az Irod. Társaság Debrecen városa és a debreceni ref. egyház részéről találkozott, s megköszönve Kis Áron püspöknek a tiszántúli ref. egyházkerület és a debreceni ref. egyház nevében elmondott üdvözlő szavait, a jelen helyzetéről s az Irod. Társaságnak abban folytatandó munkájáról Hegedüs Sándor világi elnök a következő beszédet mondotta:

Társulatunkat azon nagy célokkal szemben, melyeket maga elé tűzött és a melyekért küzd, nem hasonlíthatjuk egyébhez, mint egy kis mécseshez, melyet, hogy észrevegyenek, hogy világítson, hogy melegéből minél többen részesüljenek, kénytelenek vagyunk helyről-helyre, városról-városra hordozni és igy sem vagyunk képesek csak megközelíteni is azon nagy célokat, a melyeket elérni kívánunk. A tudománynak, a vallásnak és az erkölcsnek harmonikus magyar prot. alapon való fejlesztése ez irodalmi társulatnak feladata. Be kell vinni ezt nemcsak a felsőbb körökbe, nemcsak a papnak kathedrájába, nemcsak a tanár tanszékébe, de a nép közé is. Minél szélesebb körben, minél határozottabban s minél melegebben kifejtjük törekvéseinket ezekben a körökben, annál közelebb jutunk célunkhoz; mert a mai korban már csak a népért a néppel lehet dolgozni. A tudomány világát, a vallásnak melegét, az erkölcsnek balzsamát és veszélyektől, megkísértésektől megóvó olaját akarjuk széthordani csekély kis mécsünkkel a protestáns világba Magyarországon helyről-helyre, és reméljük, erős hitünk van, hogy minél tisztább levegőbe visszük, annál jobban fog táplálódni annák lángja, fénye. Ezért jöttünk Debrecenbe most. A tudományt, a vallást, az erkölcsöt harmóniában és minden felfogásnak, minden ízlésnek, minden érdeknek megfelelő alakban, de hamisítatlan valóságában széthordani a nép között és a nemzet minden rétegében, óriási nagy feladat. Nagy feladat, nagy nehézség akkor is, — a mi, fájdalom, gyakran korszakonként elő szokott fordulni, — a midőn azok. kik hivatva lennének a tudományt, vallást és erkölcsöt ápolni, fejleszteni, ezek között ellentétek kifejtésére fordítják erejöket és figyelmüket és ez ellentétek kifejlesztésében látják önállóságukat, tudományukat, felvilágosodottságukat. Azok a túlhajtások, a melyekben a vallási fanatizmus meg akarta akadályozni a tudomány fejlődését, ellenkező túlhajtásokkal találkoztak. Találkoztak a tudomány és a szocialisztikus mozgalmak atheisztikus törekvéseiben, a melyek meg szokták semmisíteni a vallásokat és erkölcsöket abban az öntelt hitben, hogy mind ezt pótolni tudják eszüknek okoskodása által; pedig jól tudjuk, hogy ennek következménye az volt, hogy a mint egyfelől a vallási fanatizmus a legvégzetesebb eredményeket idézte elő, úgy a tudomány elbizakodottsága felkeltette azt a hitet, hogy a tudomány csődöt mondott.

A világi tudomány csődöt fog mondani ott, hol nincsen talaj a világi tudomány számára. Nem fog csődöt mondani, hanem termékenyítőleg hat ott, hol bíztos talajon fejleszti hivatását és nem akarja ostromolni a hit oszlopait. Mihelyt a tudomány arra vete medik, hogy az égnek kapuit döngeti, vagy a hit oszlopait ostromolja, csődöt fog mondani. És igen örvendetes jelensége korunknak az, hogy már kezd a határ világosodni, körvonalozódni, mindaddig, míg a tudomány le nem mond azokról az aspirációkról, melyek körébe nem tartoznak és kezd visszatérni, — hogy sok fejtegetésbe ne bocsátkozzam — a mint a tudomány egyik legnagyobb bajnoka, Linné természettudós gyakorolt. Mikor ő, a botanika atyja, a mikor kiment a nyílt mezőre, első dolga mindíg az volt, hogy letérdelt, és hálát adott az Istennek és azután vizsgálta a növényeket, gyökeröktől szírmaikig s minél többet vizsgálódott, annál többet térdelt le. Szükségünk van, hogy a tudomány, vallás és erkölcs, főleg a mai korban, kezet fogjanak és erejüknek nem ellentétes, hanem harmóniában való működésére a tereket megtalálják, s feladataiknak világos elkülönítése mellett a párhúzamos haladásra képesek legyenek; mert a nép közé a legfőbb tudományt és a legtisztább erkölcsöket nem vagyunk képesek a mai világban sem máskép bevinni, mint a vallás segítségével. A vallás a jelenlegi és a jövő élet szankciójával ellátott szent ital; ha abba cse-

pegtetjük az erkölcs keserü cseppjeit. akkor édes méznek italává válnak. Magunkba szállva, a mikor nem őriz sem az államhatalom, sem a rendőrség, megfelelni képesek csak úgy vagyunk — főleg a népnél, de azt hiszem mindenkinél, — ha hiszünk a vallásban, hiszünk a jövő életben. Megpróbálták mindezt helyettesíteni a tudósok. Búvárkodtak, irodalom fejlődött ki, és ennek a küzdelemnek némely részben a tudomány és felvilágosodottságra nézve jó hatása volt, de mihelyt bizonyos határokon túlment, okvetlenül csődöt mondott minden kísérlet. A népoktatást, felső nevelést hatalmasabb, szélesebb rétegekben elterjeszteni, minél mélyebbre hatni azzal a népben, korunk kiváló feladata. És érdeméül kell elismernünk, hogy e tekintetben bámulatos eredményeket ért el. De kérdem, minél jobban felnyitjuk a nép szemét és engedjük, hogy a tudomány útján felvilágosodjék lelke, vajjon, akár az elemi, akár a magasabb tudományokban vannak-e biztosítékaink, hogy a mint felvilágosítottuk és megismertettük e világ jó és rossz oldalaival, — mert a felvilágosultság ezt is feltárja, ismeretlen csábításokat és ismeretlen vágyakat és aspirációkat kelt a betű, — van-e biztosítékunk arra, hogy az a felvilágosítás egyúttal nem csak arra képesíti őt, hogy észre vegye a jót, hanem arra is, hogy észre vegye a rosszat? Van-e biztosítékunk arra, hogy a kettő közül a jót válaszsza és ne a rosszat? A tudománynak mely szankciója, mely forrása van ezekre nézve? És ezekre nézve, — csekély tudományom van ugyan, de másoktól sem hallottam, hogy a tudomány szankciót nyújtana. A vallásnak megvan a szankciója. A vallás Isten égisze alatt, a jövő élet boldogságának szankciójával viszi be az evangélium tanait a népbe. És ezekben megvan a szankció mind az önállóságra, mind a tiszta erkölcs megértésére. A k ezektől el akar térni, az lehet tudós, de a népeket vezetni nem képes, vagy ha a népeket, vagy ezeknek némely rétegeit talán képes is vezetni, az romlásra fog vezetni. Hiszen látjuk – és ezt nem megvetésképen mondom, — hogy az újabb tudomány a szocialisztikus törekvésekben maga elárulja azt, hogy szüksége van az erkölcstanra és az erkölcstannak szankciójára. Azok a törekvések, melyek régebben csak a tudományos irodalomban fejlesztettek, s a melyek újabban a szocializmusban, sőt tisztán a társadalmi tudományok egy részében fejtegettetnek, új erkölcsi formákat keresnek és azon törik a fejöket, hogy azon törekvéseket, a melyekben a társadalmi viszonyok javításával a szocialisztikus viszonyok egészségesebbé, könnyebbé tételével akarnak célt érni, milyen erkölcsi tényezők segítségével biztosítsák? Minek tulajdoníthatjuk az altruizmusnak kitűzését? Nem azon törekvés-e az, a melyet az evangélium ezelőtt 2000 évvel sokkal sikeresebben megoldott. Általában mondhatjuk, ha jól értem az altruismust, hogy az azt kívánja, hogy magáról megfeledkezve, embertársa érdekét vegye az ember kiindulási pontjául. Van-e szankciója vagy csak eszköze is eme tudománynak? Nincs sehol a tudósok könyveiben, fejtegetéseiben; ennek segélyével népeket vezetni nem lehet. Az altruismus szép, de vakmerő dolog. Csődöt fog mondani, mert nincs szankciója, s nincs eszköze a tudománynak annak keresztűlvitelére. Az altruismus azt kívánja, hogy feledkezzünk meg magunkról és embertársaink érdekeit vegyük kiindulási pontúl. Az evangélium sokkal természetesebb, sokkal nemesebb; azt mondja: szeresd felebarátodat, mint te magadat. Nem mondja, hogy megöljem magam, csak azt kívánja, hogy úgy cselekedjem és úgy gondolkozzam embertársaimról, a mint én kívánom, hogy velem cselekedjenek. És ezt a sokkal kisebb mértékű követelményt is ellátta a jövő élet és az evangélium minden biztosítékaival és minden erkölcsi következményeivel. És mit tapasztalunk? Kétezer éves küzdelem után nem mondhatjuk, hogy ez a tan teljes mértékben uralkodik az emberek szivében, lelkében, s hogy kizárólagos úttörője, indoka lenne cselekedeteiknek. Mit kíván és remél tehát a tudomány, hogy sokkal többet, az emberi természettel nem annyira megegyezőt szankció nélkül valósítson meg? Ez csak vergődés, és minél jobban erőlködik, annál nagyobb lesz a csőd. Mi ide nem megyünk, mi megmaradunk az evangélium alapján, ennek erkölcsi tanait akarjuk bevinni a népbe; ezzel beérjük teljesen, és annál nagyobb lesz győzelmünk, minél nagyobb eredményeket érünk el. Mi protestánsok a népet az isteni tisztelet minden mozzanatában segítségül hivjuk. A cura pasztoralisnak feladata, hogy a nép minden rétegében és felfogásában összehozzuk, kibékítsük, elfogadtassuk az evangélium tanait. Meg vagyok győződve, hogy irodalmi társulatunk erre működése, a mikor egyfelől a tudományt ismerteti külföldi mozgalmaiban úgy, mint belföldi kutatásaiban, másfelől népies kiadványaival visszatér, hol a történelem, hol az erkölcsi példákban azokhoz a felfogásokhoz, a melyekkel a nép rokonszenvez s a melyek a nép képzeletét, szivét megragadják. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy ezen a téren működhetünk legsikeresebben. És ha a tudomány legújabb vívmányait és a szocialisztikus mozgalmaknak minden — kétségtelenül humánus — szempontjait is érvényesíteni akarjuk, akkor is oda jutunk, hogy vissza kell térnünk az evangéliumhoz.

Nem tagadom, én, ki annyi anyagi kérdéssel foglalkoztam az életben, a kinek hivatásomnál fogva a materialis dolgokkal kell foglalkoznom, érzem azt és az a rengeteg sok közügy, a melynek előhaladása ez idő szerint gyönge kezeimre van bízva, annak minden nyomora, minden küzdelme, minden baja még inkább meggyőz a felől, hogy anyagi gondok között az élet nemesebb feladatainak megfelelni igen nehéz, és ezért én egyházunkban is mindig arra törekedtem, hogy a kikre a mi tudományunk és annak terjesztése első sorban bízva van: papjainknak, tanárainknak anyagi ellátásáról minél jobban gondoskodjunk; mert, igen tisztelt nagygyűlés, azt a tépelődést, melyet az élet gondjai előidéznek, azt a kísértést, a melyet az élet a szívbe becsepegtet, főleg a vezetők szivében állandóvá tenni rendkívűl veszélyes, s kátói jellem és krisztusi lemondás kell ahhoz, hogy bajokkal küzdve, egész odaadással, teljes ruganyossággal, egész lelki frisseséggel és lelkesedéssel dolgozzék valaki. Pedig csak ekkor lehet a népbe átönteni valamit, ha a pap és tanító teljesen oda adja magát szent hivatalának. Prédikálták, ma is hallottam azt a gyönyörű hasonlatot, a hol az evangéliumok beszélnek a liliomok ruházkodásáról és a madarak táplálkozásáról. A mindenható Istennek nagy hatalmát akarja kifejezni ez a kép, de nekünk

ennek elismerése mellett is, és a megnyugvásnak azon nagy mértéke mellett, melyet ebből merítünk, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy e hasonlatot gyakran tévesen magyarázzák. Mind ez nem zárja ki, hogy a liliom kedvező talaj nélkűl el ne száradjon és a madár enyhébb égalj alá ne költözzék, a hol élelmet talál. Ne feledkezzünk meg tehát papjainkról és tanárainkról; mert Isten hivatása van ugyan náluk és ők azon megnyugvást, a melyet e hasonlat kifejez, teljes mértékben osztják, — de ne menjünk túl a hasonlat követelményein. A talajt kell alkalmassá tenni és az éghajlatot, hogy a működés egészen lelkes, sikeres és odaadó legyen. Ép így kell törekednünk vezetőink szellemi színvonalának emelésén is. Ezért volt törekvésünk, az irodalmi társulat csekély forrásai mellett is, nemcsak monografiát, folyóiratot, de magyar bibliai lexikont is kiadni. Én ezt rendkívűl fontosnak tartom; mert a biblia, midőn újabb tudományos kutatásait a pap és tanár rendelkezésére bocsátja, oly lelki erőt, felvilágosodottságot ad annak, melylyel nem vetélkeddik semmiféle tudomány e földön. De annak a magyarázatnak sem a históriába, sem a geologiába, sem az archeologiába, sem a többi tudományos kutatásokba, sem a fejlődés történetébe ütközni nem szabad. Ha az ember elmegy a templomba és felvilágosodott, s hall olyan históriai, geográfiai, archeologiai botlásokat, a melyek a tudomány mai állása szerint meg nem állanak, akkor elvész a hatása a szent beszédnek és a pap is sablonszerűleg morzsolja le beszédét. De ha ott van a bibliai lexikon alapos, feldolgozott, magyarázó felvilágosításával, és abban a helyzetben van, hogy a tudomány színvonalán hirdetheti a vallást, ez nagy dolog; mert ott jő első sorban összeütközésbe a vallás a tudománnyal, a hol nem akar, vagy fél tudomást venni a tudományos kutatások eredményeiről. Nem kell félteni az evangéliumot a tudományos kutatásoktól! Kiállta az már 2000 esztendő kutatását, s minél többet kutatjuk eredetét, keletkezését, annál felvilágosodottabb, annál becsesebb, annál üdvösebb. Nem tagadom, nem zárkózhatom el azon aggodalmak, kételyek elől, a melyek főleg az utóbbi időben a protestantizmus terén nálunk felmerűltek. Törvényeinkben lényeges változások történtek és ezek, — nem tagadom — a helyzetben lényeges változásokat idéztek elő. Ezt tudatosan és büszkén mondom, mert ezektől én nem félek, hiszen régebben a protestántizmus küzdött azért, hogy a compelle intrare a törvényekből törűltessék. Ma minden talpalatnyi földet meg kell védelmezni, — minden lelket veszélyeztetve láthatunk és ennek következtében éjet és napot egybe kell tenni azok megvédésére. Ez óriási nehéz feladat. De akárhogy erőltettük volna a törvényhozási intézkedéseket, ez elől ki nem térhettünk volna; és én jobb szeretem, ha föld felett folyik a harc, mint ha eláaknáztatik. Azt mondják, csekély eszközeink vannak s az ellenség erős. Tagadhatatlanúl igaz. De kérdem: csak a lelkiekben, csak a protestántizmus terén vagyunk-e így? Hiszen kérem, földmivelésünk minden nap, minden órában küzd; védelmeznünk kell szőlőinket, burgonyánkat, erdeinket, gabonánkat, s ezek miatt a legerősebb küzdelemben vagyunk. Nem tudjuk, hogy holnap reggel nem új fegyver-, ágyú-találmányra ébredünk-e, a mely semmivé teszi mindazt, a mit eddig alkottunk A társadalomban új rétegek emelkednek fel, a melyekről eddig azt gondoltuk, hogy mozdulatlanok Új vágyak, új szenvedélyek keletkeznek. — Ott van az ipar és kereskedelem nagy tere; — egy újabb találmány felforgatja mindazt, a mi eddig fennállott, s holnap újolag kell kezdeni a küzdelmet. Anyagi dolgokban azért feladjuk-e a küzdelmet? Nem! Ha tehát anyagiakban a küzdelmet fentartjuk, akkor az evangélium melletti küzdelmet is folytassuk. Ha van kitartásunk, ha van lelkesedésünk és bátorságunk anyagi érdekeink védelmére — és hogy van, e nemzet jelenlegi helyzete is bizonyítja, — akkor kell lenni kitartásunknak, erőnknek és lemondásunknak arra, hogy a lelki küzdelmet felvegyük reggeltől estélig, estétől reggelig. És ott, hol nem erőszak, nem persvázio, hanem a teljes felvilágosultság, példa, ész és szív útján hódíthatunk: — hódítunk is! Én, mélyen t. nagygyűlés, olyan helyen állok, a mely nékem ezt az önérzetet híztosítja. Önérzettel, büszkén mondom el, hiszen hét püspök vesz körűl; Debrecen levegőjét szívom, s a magyar protestántizmus fókusában vagyok. Én a békés küzdelmet felveszem, bátran, határozottan és bíztos reménynyel a győzelemben — üdvözlöm a nagygyűlést!

(A »Prot. E. és Isk. Lap« után.)

»A népért a néppel.«

A czikkünk fölébe írt mély jelentőségű és nagy horderejű szavakat *Hegedüs Sándor* miniszter, a protestáns irodalmi társaság egyik elnöke, s nemzetünk polítikai életének is egyik vezéregyénisége mondotta irodalmi társaságunk debreczeni közgyűlésében. Dolgoznunk kell a népért a néppel. E kijelentést még fontosabbá teszi az aktualitás. Valóban, éppen szükség volt kimondani ez elvet. Kimondani magas helyről messzi hallhatólag s kimondania oly férfiunak, ki mindenképpen odahallgatást igényelhet.

A népért a néppel! E szavak igy együtt, teljes csonkitatlanságukban fejezik ki az igazságot. A klerikalismus ez igazságnak átvette — felét. Mert a klerikalismus megfeszített erővel dolgozik a néppel. Nem a *népért*, de a *néppel*. A klerikalismusnak nincs más célja, csak saját maga. Minthogy azonban a néppel dolgozik, föltudja kelteni azt a hamis látszatot, mintha a népért dolgoznék. Csak imént folyt le a németországi Neisseben a katholikus gyűlés. Mily fényes sikere e gyülésnek! És pedig oly országban, mely protestáns ország s oly nép között, melyről az mondatik, hogy a protestantízmus az ő geniusa. A neissei katholikus gyülés egészen tipikus s világot vet a klerikalismus lázas működésére, rengeteg aspiratióira. A neissei katholikus gyülés 37 határozati javaslata kiterjed politikai, gazdasági, szocialis, egyházi és humanitarius kérdésekre. Az emberiség életében nincs oly tér, hová be ne tette volna lábát a klerikalismus. Mindent a néppel, de mindent egyházi egoismusból. A klerikalismus az öncél. Hangoztatja a tanszabadságot s itt az iskoláknak jézsuita kezekre bízását forgatja eszében. Kérkedik az egységes nemzeti államhoz ragaszkodásával, német érzületével, de a vallástanítás nyelvét illetőleg

concessiokat tesz a nemzetiségeknek. A trón támaszául ajánlkozik, de észre vévén, hogy a császár mellszobra áll az első helyen, nem nyítja meg addig a gyülést, mig az első helyre a pápa mellszobrát oda nem helyezi És ez a néppel ugyan, de önmagáért dolgozó klerikálizmus félelmesen munkakörébe vonja a csekélységnek látszó és világra szóló dolgokat egyaránt. Elhatározza befolyást gyakorolni a szinházak műsorára s visszaállíttani törekszik az 1870 óta szünetelő egyházi államot. Kopp érsek fennen hírdeti: a pápa a világ legnagyobb erkölcsi hatalma. A földön a pápaságnak van legnagyobb erkölcsi befolyása s a pápa számára vindikálja a világbirói széket. A katholikus munkásokhoz pedig így szól egy szónok: »Most már haza térhetek azzal a boldog tudattal, hogy a ti ügyetek a legjobb kezekben van. Fölöttetek éber szerető szemekkel örködik a püspök « E kenetes bombastokat áhitatosan szivja be a nép s e kenetesbombastok mellett csodálattal gondol a klerikalismus nagy hatalmára a gazdagabb nemesség, sőt a *protestáns* felső osztály is. És mi se mosolyogjunk igen. Mert azok a szavak nem csakis bombast, de lázas törekvést, szakadatlan működsst is jelentenek. Németországban megtörtént már közelebbről az az eset, hogy a klerikalisok által vezetett munkások egy épitkezésnél, hol a szoczialdemokrata munkások strikeolni kezdettek, azonnal vátlalkoztak a munkát félbehagyó soczialdemokraták helyébe lépni s az épitkezés szünetelését megakadályozni. Csoda-e, ha a klerikalismus előre hirdeti: én vagyok a társadalom megmentője! Valóban csaknem félelmes ez a klerikalis munkásság a *néppel.* Munkásokat népszónokokká képez s ifjú papoknak stipendiumot ad szocialis tanulmányok végett. A magyarországi klerikalismus is dolgozik. Van országgyűlési pártja, mindenféle sajtója. Rátette kezeit a gyermekre, a nőkérdésre, a betegekre, a szövetkezeti ügyre is, az iparos, a gazda érdekköreire is. A magyarországi klerikalismus is utáncsinálja azt, a mit a németországi klerikalismus tesz, egész odáig, hol a „katholikus munkásnők Otthona“ éppen most bocsátja ki fölhivását az ország plébanusaihoz, hogy a fővárosba menő cselédeket hozzá irányitsák, kiket aztán ez egylet már az indóházban vár és gondjaiba vesz, vagy egész addig, hol például a »nyitrai katholikus kőmivesek önmüvelődési és önsegélyi egylete« kimondja, hogy elnöke mindig csak katholikus pap lehet. És a klerikalismus ráteszi kezét a hadseregre is. Egy a a franczia kamarához benyújtott petitio mondja, hogy a hadseregben a jezsuita növendékek titkos szövetséget alkotnak s e szövetség a maga tagjait támogatja, a függetlenebb részt pedig üldözi. Jezsuita növendékek foglalják el a magasabb positiókat s ők a vezénylet urai. Tábornokok, magasabb rangú tisztek jezsuitákra bizzák fiaik nevelését. Igen, a klerikalismus azon az úton van, hogy kezébe vegye az emberiség lelkiismeretét és anyagi existentiáját is, lelkét, testét egyaránt. Mindent át fog a római hinár. Valljuk csak meg, hogy a klerikalismus tud dolgozni — a néppel. És mily szervezett, mily virtuoz gyüléseinek tartásában. Egyik-másik gyülését más gyülésekkel combinalva tartja. Ime a neissei katholikus gyülás alkalmával gyülést tartott a rengeteg Volksverein is. Munkás-egyletek hosszú sorai vonultak föl zászlók alatt és sokszor mezztelen lábas, hajadon fejű kapucinusok vezérlete mellett. A föllépés nagyszabású, széles hullámú s megmozdítja a tömegeket. A klerikalismus ért a görögtűzhöz és nagymestere a szemkápráztatásnak. És? És a hamelni patkányok, a monda szerint, követték a patkányfogó varázsfuvoláját.

A klerikalismus dolgozik a néppel, de *nem* a *népért.* Mi pedig a *népért* dolgozunk; de a *néppel* dolgozunk-e? A debreczeni gyülésen nem volt ott a nép. Az ünnepélyes istentiszteleten sem volt ott. Ott volt egy illusztris testület, de maga a nép nem reagalt. Tudjuk jól, hogy a debreczeni gyülés egy *irodalmi társaság* közgyülése volt. Mindegy. Legyen az az irodalmi társaság gyülése is összekötve egy valóban nagyszabásu protestáns gyüléssel. *A népért a néppel*! mondta a protestáns irodalmi társaság nagy elnöke.

Azonban e kijelentés: „*a népért a néppel*“ a protestantismus *egész* munkásságára vonatkozik. E kijelentés: egy tiszta protestans elv. Ne tagadjuk, hogy a protestans praxis nem tud mindig lépést tartani a protestans elvekkel. A protestáns egyház nem dolgozik eléggé a néppel és így sokan azt készek hinni, hogy nem is a népért dolgozik. Mi egyházunkat fölöttébb az intelligentia egyházává tettük. Bizonynyal dicsőségünk, hogy a valódi intelligentiának mi vagyunk méltó egyháza, de szükség, hogy a népnek is egyháza legyünk. E szavainkat értse meg a predikátor is, a lelkipásztor is. Nem szabad történelmi egyházunkat bizonyos értelemben *magas egyházzá* formálnunk át, s a *népegyházat* a szektáknak engedni s a népet a socialismusnak és klerikalismusnak dobni oda. Egyházunk elveszti így minden osztályt egyesítő, egyetemes irányát. Valljuk csak meg, hogy mi igen a világ fölébe, talán az elméletek regioiba emelkedtünk, pedig mi és a mí egyházunk a *világba* vagyunk küldve s nekünk e világban és e világ által kell megvalósítanunk a jót, igazat, a legmágasb eszményt is. Valljuk csak meg, hogy mi imádkozunk ugyan a néppel, bár azt mondják, hogy templomaink mind üresebbé lesznek; de nem dolgozunk eléggé a néppel. Nem mondom, hogy nincs hitünk; de hitünknél is kevesebb cselekedeteink vannak. Anynyira elfoglalt Istenhez való viszonyunk rendezése, és pedig elméleti rendezése, a mi különben igen fontos és igen szükséges, hogy a világhoz való viszonyunk rendezése és pedig praktikus rendezése háttérbe szorúlt. Ennélfogva vannak protestans eszméink, de nincs protestáns erkölcsünk. Van elméletünk, de hol van munkánk, életünk? Ohajtjuk, hogy a protestantizmusnak a világhoz való viszonya evidensebben és több energiával fejeztessék ki tényleg és a néppel való munkálkodásban. A keresztyénség maga egy nagy sociális esemény is. Egyházunknak s ennek organumainak, sőt minden egyes protestánsnak a sociális téren is érvényesülnie kell. Az nem lehetséges, nem szabad, hogy a korszakok problemáinak megoldásában a protestáns egyház és a protestáns papság részt ne vegyen Nem akarjuk itt konkrét részletezni, azokat a munkákat, melyek mindnyájunkra várnak. Fölösleges is. Hiszen fönnebb szóltunk a klerikálisok munkájáról és pedid *nem* a klerikalisok kedvéért szóltunk. A klerikalismus tevékenységének mezőire rámutattunk. Nós? Azok a mezők: *a mi mezőink*! Mert mi a *népért*

dolgozunk *Csak annak van joga a néppel dolgozni, ki a népért dolgozik.* Köszönet Hegedüs Sándornak, e vezérembernek, hogy kiadta a jelszót: *a népért a néppel!* Köszönet, hogy a protestantismusban, sőt protestáns egyházainkban, papjainkban lappangó nagy erőt helyes útra indítja. A népért a néppel! Mintha egyházi életünkben s igy társadalmi életünkben is új, áldásos fordúlat előtt állnánk. Mintha új szellő érintené homlokunkat!

Molnár Albert.
szerkesztő.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése Debrecenben.

Tizenötödik évi közgyűlését tartotta e hó 20 án a M. P I T. s ezuttal harmadik vándorgyűlését Pápa és Kolozsvár után Debreczenben, a magyar protestantizmus egyik legelőkelőbb ős metropolisában, mindenkori védbástyájában. A helyi rendező-bizottság buzgólkodása folytán a vendéglátó város főbb utvonalai lobogódíszben pompáztak, külsőleg is kifejezve ez által azt a szíves vendéglátást, melyben a vendégek állandóan részesültek a lakósság részéről is.

A vendégek közül elsőknek a legtávolabbi erdélyiek érkeztek *dr. Bartók György* püspökkel élükön a messzi Háromszékről *Vén Mihály* és *Bodor Géza* esperesek, *Bodor János* zágoni, *Zayzon János* erzsébetvárosi lelkészek, *Benke István* gimn. és *Nagy Károly* theol. tanár. A Budapest-felől jövő vendégek legnagyobb részét az estveli vonat hozta s már az ismerkedési estély elárulta a maga látogatottságával, hogy a másnapi közgyűlés egyike lesz a Társaság legnépesebb dísz-közgyűléseinek. És úgy lett. Számban és jelentős személyiségek részvételében impozánsabb közgyűlése, az alakulást kivéve, aligha volt a Társaságnak. *Hét püspök*, mind az öt kálvinista, Gyurátz és Zelenka luth. püspökök, *Hegedüs Sándor* miniszter társulati alelnök, most már társelnök, *grf. Dégenfeld* főgondnok, *Simonffy* polgármester, *Ujlaki, Rázsó, Dókus, Juhász, Bernáth Elemér*, stb. tekintélyes világiak, 16 theol. tanár vagy 300 lelkész s tanár az ország minden vidékéről a Dunántul és Erdély legtávolabbi vidékeiről is.

A nagy gyűlés programm szerint istentisztelettel kezdődött a nagytemplomban. A gyönyörü, hatalmas boltívek alatt oly felségesen zengett a »Jövel Szentlélek .« melódiája, úgy szárnyalt a lélek a *Gyurácz* püspök imája szárnyain! Milyen kár, hogy mindebből a debreczeni kálvinista *nép* nem vette ki a maga részét. Mert a »népet« csakugyan nem láttuk sehol. Ima után *Petri Elek* budapesti ref. theol. tanár tartotta az ünnepi egyházi beszédet Lukács ev. 12. 32. alapján: *»Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy adjon nektek országot!«* — Azzal kezdte, hogy napjainkban mintegy megzsibbasztja a lelkeket a *reménytelenség* és *bátortalanság* a *hitetlenség* és *vallási türelmetlenség* terjedése elleni harczban. Pedig nekünk nem szabad megengednünk, hogy a keresztyénség lényege, az Isten-országa kérdésessé tétessék. Erre nézve van bíztatás és bátoritás az alapigében számunkra. Fejtegeti aztán, hogy az Isten-országa *uj vallásos-*, és *uj erkölcsi életben áll*: az Istennel kibékült és a Szent Lélek közösségébe lépett ember istenfiuságában, a hol az ember egyesül a Krisztus által Istennel hitben és szeretetben. Isten-országa ezek szerint nem *külső hatalom*, hanem *belső lelki erő*, mely az igazság, önzetlenség, szeretet, hűség, szóval *az emberi élet ideáljainak szolgálata*. Igy az Isten országa nincs az egyház külső hatalmi állásához kötve, sem annak szervezetéhez. Téved, a ki ebben keresi Isten-országa uralmát. Az a lelkek megszentelődésében áll csupán. A váltság szükségérzete ismételten ajkunkra adja a fontos kérdést: »mit cselekedjem, hogy az örökéletet elvegyem!« A kik e kérdést komolyan felteszik, azok az Isten-országa utjára léptek. Felkelteni az emberekben e kérdés iránti érdeklődést és egyesíteni az ilyen tagokat közös munkára: ez a »királyi papság« protestáns elvéből folyó kötelesség *minden egyes tagra nézve*. Ezen munkál a M. P. I. T. is. Neki, a most még kicsiny seregnek is szól az alapige bíztatása. De e bíztatást minden egyes tagnak hallania kell, mert a ki Istennek munkára hívó, küldő szózatát soha sem hallotta, az tévelyeg, annak nincs mire hivatkoznia, nincs mit követnie. Csak, ki e bíztatást saját szivében érzi, saját fülével hallja, csak a ki hisz az Isten-országában, az igaznak, jónak erejében és diadalában: csak az küzdhet a siker bizonyos reménységével. A mi diadalmunk pedig a mi hitünk, mely meggyőzte a világot!«

A sallang nélküli egyszerü, de mély meggyőződésből fakadt beszéd a szónok keresetlen, de szivekhez ható közvetlenségével előadva, mély hatást gyakorolt a hallgatóságra. Sokan mondtuk: ez a protestáns, ez az igazi evangeliumi igehirdetés, nem a kuliináris, hanem a nemes népiesség!

A szorosabb értelemben vett közgyűlés a kollegium egyik nagy termében folyt le zsufolt teremben. Az elnöki megnyitót *Gyurácz Ferencz* evang. püspök mondta, hévvel, nemes lelkesedéssel. Tragikus véget ért királyné asszonyunk emlékének voltak szentelve az első szavak. Aztán a vendéglátó Debreczennek mondott köszönetet, »mely velünk lelkesül azért, a mi protestáns és magyar«, s a mely nemcsak a multban volt a protestántizmus erős vára, de a jobb jövő reményének is záloga, hithüségével, intézményeivel és munkájával. Áttér később a Társaság feladatainak, törekvéseinek ismertetésére. »Népünk vallás-erkölcsi élete építésének első helye ugyan a templom, de a gondoskodásnak nem szabad visszamaradnia a templom küszöbén, hanem fel kell keresni a családot otthonában is oly olvasmányokkal látni el őket, a melyek élesztik és építik a törvénytiszteletet, a kötelesség iránti hűséget, az egyházias és hazafias érzületet.« Erre szolgál multunk ismertetése, a vallás-erkölcsi élet ápolása, hitünk fundamentumának a szentirásnak minél alaposabb tanulmányozása. Az I. T. e feladatok megoldásán munkál történelmi és vallás tudományi értekezései és monográfiái által, népies kiadványai, iratai által s végre a tervbe vett »Bibliai Lekszikon« közrebocsátása által. A maga részéről tehát e tekintetben is igyekszik megtenni kötelességét. E munkája által is méltó a tiszteletre. De támogatásra méltó különösen

azért is „mert a két protest. egyháznak közönsége előtt egy *közös munkatért* jelöl ki. A két testvéregyháznak ugyanazon alapja van: a szentirás; ugyanaz a czélja: a világosság és igazság uralmának terjesztése. Jó és rosz napokban ismerjük, becsüljük hát egymásban a testvért. Ne keressük az elválasztó pontokat, hanem a testvéri egyesülést a gyakorlati élet munkájában a közös ellenségek ellen. Krisztusnak egyesítő lelke legyen és maradjon velünk, az ő áldott Szent Lelke adja áldását munkánkra

A hosszantartó lelkes éljenzéssel és tapssal fogadott megnyitó után *Kiss Áron* a tiszántuli egyh. kerület agg püspöke üdvözölte a Társaságot »magyaros őszinteséggel« a kerület, város és egyházközség nevében, mire *Hegedüs Sándor* miniszter, társulati alelnök felelt e lapok homlokzatán szószerint közölt hatalmas, igazi vallásos és egyházias lelkesedés szülte és lelkesedést keltő beszéddel.

Hegedüs Sándor a mi kálvinista egyházunk méltó büszkesége, a kálvinista jellemnek napjainkban egyik legkimagaslóbb mintaképe, a ki büszke rá, hogy kálvinista s a ki — mint maga többször kifejezte — sikereit első sorban vallásos hitének köszöni, de e hit folytán sikereiben csak ujabb munkatért, feladatokat lát mindenütt. Valóban, ő egyházunknak egyik legrokonszenvesebb, legeredményesebb »világi papja.« Mekkora hittel, mekkora lelkesedéssel szól, ragad magával, buzdít, bátorít! A magyar protestántizmust, már csak az I. T. körül kifejtett munkálkodásával is örök hálára kötelezte. Ujra és ujra elolvassuk a Debrecenben mondott beszédét. Mily felséges, mily nemes a gondolkozása mint államférfinak és egyháztagnak egyaránt! A tudomány »esetleges« csődjéről akkora körültekintéssel, oly helyes fenntartással s a határvonalak oly preciz meghuzásával szól, hogy e tekintetben sok theologus szakférfiu tanulhatna tőle! *Az* evangéliumhoz való visszatérés neki nem az evangeliumok korszakához, hanem az evangelium szelleméhez való visszatérés. Mekkora hit, mekkora idealizmus és mennyi gyakorlatiasság e felfogásában!

Hegedüs miniszter leirhatatlan hatásu beszéde után a Társaság fáradhatatlan, buzgó titkára *Szőts Farkas* theol. tanár olvasta fel titkári jelentését, melyért neki s általán a nemes buzgó munkálkodásért az elnökségnek köszönet szavaztatott. — *Balogh Ferencz* theol. tanár »A reformáczió és a magyar nemzeti szellem egymásra való hatása« czímmel tartott az egész hallgatóságot elbűvölt beszédet. Rá pedig a mi kedves költő papunk *Szabolcska Mihály* szívhez szóló, bájos költeményeket.

A dísz-közgyűlés tárgysorozata Hegedüs Sándor zárszavaival végződött, a melyben derüs lelkének annyi kedvességével »árulta el a nagy titkot, mely a közgyűlés Debreczenben való tartásával van kapcsolatban: t. i. tagokat is akarunk verbuválni!« — Nem hiszem, hogy meg ne értettük és értették volna mindnyájan, hogy mi itt a czél s hogy az egyének is fel ne buzdultak volna a saját körükben való verbuválásra. A díszgyűlés az elnökség éltetésével ért véget. *y.*

Egyházi élet.

A marosi egyházmegyéből.

A marosi ev. ref. egyh. megye f. év jul. 3-án és 4-én közgyülést tartott, melyet fontos tárgyai mellett már az is örök emlékezetüvé tett, hogy az néhai *Szász Domokos* püspök aa. emlékére szentelt gyász ünnepéllyel volt kapcsolatban. A m.-vásárhelyi ref. egyház várbeli templomában szépszámmal összegyült közgyülési tagok és érdeklődő gyülekezet előtt a XC. zsoltár 2. versének eléneklése és a ny.-szeredai székely dalkör szabatos gyászéneke után *Ravasz János* esperes aa. valódi prófétai ihletségü, megható buzgó imát mondott s a jelzett dalkör köréneke után b. e. nagy püspökünk elévülhetten érdemeit hiven feltüntető, emlékét megörökitő gyönyörüen kidolgozott és elragadóan előadott emlékbeszédet tartott *Viski Gyula*, somosdi lelkész aa. Ezsaiás LVII rész 10. verse alapján.

Ezután a közgyűlési tagok a vármegye tanácstermében összegyülvén esperes, aa. isten segedelmét kérő rövid ima után a közgyűlést megnyitja s tárgysorozat előtt elfogadtatott *Horváth József* képviselő aa. amaz indítványa, hogy a gyászemlékünnepélyen mondott ima és beszéd kinyomassék és minden egyh. községnek s egyh. m. képviselőnek megküldessék s a közreműködőknek jkvi kivonatban köszönet nyilvánittassék.

A közgyűlési tagok névsorának felolvasása után esperes aa. a gyűlést megalakultnak jelentette ki s felolvasta, teljtartalmulag jkvbe vétetni határozott évi *jelentését*, melyben mindenek előtt gyászeseményekről emlékezik meg; mély fájdalom hangján szól ama megrendítő gyászról, mely Felséges királynénk, hazánk, nemzetünk örangyala *Erzsébet királyné* szomoru kimultával a hazát, sőt az egész müvelt világot érte Mélyen lesujtó gyászhir rázta meg ez év elején is egész erd. anyaszentegyházunkat, egyet. magy. ref. egyházunkat *Szász Domokos* püspökünknek, az egyházát, nemzetét forron szerető, annak magasrendü érdekeit buzgón munkáló, nagytevékenységü s ez által elismert érdemeket szerzett férfiunak halálával. Egyh. megyénkben is 7 lelkész és 1 tanító tért örök nyugalomra, kiknek számára az isteni gondviselés kisebb munkálkodási kört jelölt ki életükben, de a kik a kevesen is híveknek találtattak s ez által elismerésünkre s emlékük tiszteletben tartására méltókká tették magukat. Ennek kapcsán elfogadtatott esperes aa. amaz indítványa, hogy az idők rendjén elhaló lelkészeink, tanítóink s érdemes világi férfiaink rövid életrajza a közgy. jkvbe felvétessék, ezek életében ugy is elég tér nyilik arra, hogy munkálkodásukkal egy-egy becses adatot szolgáltassanak egyházaink történetéhez, mely adatok a jkvben megörökittetnének, sőt az utódoknak buzdításul és tanuságul szolgálnának.

Sok munkát adott az 1898. XIV. t. cz. az ugynevezett *kongrua tőrvény* alapján készített lelkészi fizetési kimutatások összeállítása, rendezése, felterjesztése, melyből kitűnik, hogy az egyh. megye 63 lelkészi állomása közül 7 egyház kivételével mindenik rászorul az állami kiegészítésre. De a mig itt egy szebb jövő reménye táplál, addig aggodalommal tölt el a *lelkészi nyugdíjintézet* hiánya, mely égető szükséget pótolna, ugy a munkaképtelenné vált lelkészekre, mint azok

egyházaira nézve is. Félfizetésre, orsz. gyámintézeti jogosultság nélkül nem lehet rendes lelkészt kapni s e miatt szenved a gyülekezet, valláserkölcsi élet, szóval szenved az egyház anyagi és szellemi tekintetben. A f. évi áprilisben tartott konvent tárgyalta az erd. egyh. ker. több egyh. megyéjének e tárgyu indítványát, de nem találta elfogadhatónak, mert *nagy anyagi áldozatokat igényel.* A tanítók fizetései sokkal rendezettebbek, nemcsak nyugdíjjogosultak ők maguk, özvegyeik és árváik s nemcsak államsegéllyel vannak kiegészítve ok1 tanítóink fizetései, hanem az arra jogosultak e megyénk területén a korpótlékot is megkapták.

Ezek után a jelentés áttér az esperesi működés főbb vonalaiban ismertetésére. Örvendetes tudomásul szolgált, hogy fegyelmi ügy nem fordult elő, az esperesi látogatást mult közgyűlés óta minden egyh. községben elvégezte s általában a jó rend és fegyelem fenntartását, lelkészek, tanítók, presbitériumok kötelességteljesítését, közbékességet látott és tapasztalt mindenütt. A mi a *stat. adatokat* illeti: 1898 végén lélekszám volt 45700, született 1702 meghalt 1341, szaporodás 361. Házasságra lépett 274 pár, kik közül az egyházi áldást igénybe vette 272. Elvált 10 pár. Hozzánk áttért 24, tőlünk kitért 16 lélek. Összes kiadás építkezésekben 14121 frt 91 kr. kegyes adományok értéke 5356 frt 46 krt teszen. Szorgalmi jövedelem értéke 2419 frt 67 kr. Magtári állás 19846 frt 53 kr; kepeváltási tőkék összege 180990 frt. Tűzbiztosítás 147050 frt összeget teszen 588 frt évi díjfizetéssel. — Betöltetett 4 lelkészi állomás, a ny.-szeredai: Ravasz János; a m.-bándi: Biró András; a koronkai: Kovács László; a felei: ifj. Rákosi Lajos aaival.

Követésre méltó például említi fel a jelentés, hogy Selyében *közmivelődési, olvasó egylet* alakult, hol különösen a téli estéken lelkész és tanitó aa. által felolvasások tartatnak. Ily egyesület, melynek jótékony hatása elmaradhatatlan, alakult már régebben Ny.-Szeredában, Makfalván, közelebbről Tompán, Ny.-Szent-Imrén stb; követésre méltó példa gyanánt szolgál a somosdi lelkész aa. által felállított *lelkészi könytár* is, mely hivatva van — bár más úton — afennebbi nemes célt szolgálni. Ennyiben mutatja fel az igen tartalmas esperesi jelentés a mult közgyűlés óta előfordult anyagi és szellemi mozzanatok képét. Nagy elismerésre méltó már az is, hogy derék esperesünk kezei közt év folytán 1632 ügydarabb fordult meg s elintézte mind.

Az e. m. is fáradhatlan buzgósággal működött, midőn 17 ülésben 490 ügydarabot látott el, elintézetlen egy sem maradván; jegyzőkönyve a hűség és törvényes formák szentpontjából a legteljesebb elismerést érdemlő gonddal és pontossággal van szerkesztve és vezetve, miért a közgyűlés, úgy fő- mint aljegyző aainak jkvi elismerést szavazott.

Tárgysorozat rendén *Ilyés Károly* ehm. algondnok aa. lemondása folytán üresedésbe jött algondnoki állásra jelöltettek: *Ilyés Lajos*, *Péterfi Dénes* és *Bálint Dénes* aai; egy fegyelmi birói állás is betöltetett *Márton János* képviselő aaval, kitől az eskű a gyűlés színén bevétetett. Bekebleztettek: *Kobori János*, koll. felszentelt tanár; *Biró András* m.-bándi és *Kovács László* koronkai pap aai, valamint 8 új kántortanító. *Adi László*, b.-madarasi kántortanító aanak 40-évi buzgó szolgálat után méltán kiérdemelt nyugdíjazása alkalmából elismerését és szerencsekívánatát fejezte ki közgyűlésünk.

Elismeréssel vétettek tudásul a tanügyi előadó, pénztáros és számvevő aai. jelentései is.

Indítványok során *Tóthfalusi József* aa. utalva a vallás és közokt.-ügyi Miniszter urnak ama rendeletére, mellyel az erd. rom kath. püspök czímét *erdélyi püspök* czimére változtatta, mely rendelet reánk nézve nemcsak sérelmes, de a vallásfelekezetek közötti jogegyenlőség megbontására ís vezethet indítványozza, hogy részletesen indokolt felterjesztésben kéressék fel a Mélt. Ig. Tanács, hogy e kérdést terjeszsze az egyh. ker. közgyűlés elé, hogy az ezen sérelem elleni tiltakozását a törvényes formák között, szilárd elhatározással kifejezhesse. Az indítvány elfogadtatott és határozattá emeltetett, hogy az összes erd. egyh. megyéket hasonló felterjesztés és kérés megtételére közgyűlésünk körlevélileg felhivja.

Elfogadtatott *Péterfi Dénes*, tanácsbiró aa amaz indítványa, hogy tekintettel különösen a mi nagykiterjedésű e.-megyénkben felszaporodott esperesi teendőkre, esperes aa. mellé *segédlelkészi állás* szerveztessék, lehetőleg államsegéllyel.

A küküllőmenti papi értekezlet beterjesztett indítványa értelmében a *kedvezményes vasuti jegy* megnyerésére nézve felterjesztés létetik a Mélt. Ig. Tanáczhoz.

Elfogadtatott *Péter Károly*, makfalvi tanítónak amaz indítványa, hogy a kántortanítói egész fizetésnek a nyugdíjnak való beszámítása, vagy a tanítói fizetésül megállapított félfizetésnek államsegéllyel 400 frtra kiegészítése s *így* beszámítása tárgyában intéztessék felterjesztés a nmlgu vallás- és közokt. ügyi Miniszter Urhoz.

Ezek után esperes aa. hálás köszönetet nyilvánított közgyűlésünk azon tisztelt tagjainak, kik egyházi közgyüléseink érdekében szives szolgálatokat tettek s főképen nagy elismeréssel szólt nagyérdemű főgondnokunk Mélt. *Nagy Sámuel* urról, ki öreg kora dacára fáradhatlan buzgósággal, meleg érdeklődéssel vett részt minden tanácsülésünkön s megajándékozott jóakaratu támogatásával és bizalmával

Ily szép kijelentések mellett zárult az emlékezetes közgyűlés, melyről e szerény tudósítás egy kissé megkésve számol be. — *O.*

* * *

A marosi egyházmegye f. hó 14-én közgyülést tartott. Az egyházmegye az egyházkerületi közgyülés idejét okt. hó elejére óhajtja áttenni. Az egyházkerületi gyámintézetre vonatkozólag, az igazgató-tanácsi javaslat elfogadtatik. A fölszabadúló gyámintézeti tőkének lelkészi nyugdíjintézetre fordítását óhajtja az egyház megye. A szeretetházra vonatkozó bizottsági javaslat is elfogadtatott. Az algondnoki állásra jelöltek közül Bálint Dénes elhalálozott és helyébe most *Rosnyay* István jelöltetett. Az orbai egyháznak a kollegiumi tanárok közgyülési jogosúltságát megszorítni célzó indítványához az egyházmegye nem járul hozzá, azonban helyesli, hogy a tanári állásokra pályázók, ha qualificatiójuk rendben van, különbség nélkül mindnyájan választásra bocsáttassanak.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. szept. 18.

Elnökölt: főt Bartók György dr. püspök aa. Jelen voltak: Kenessey Béla, főjegyző, Vályi Gábor dr. elnökhelyettes, Herczeg Lajos, Becsek Lajos, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Török István dr. h. tanügyi előadó, Deák Albert dr. ügyvéd, Maksay János, számvevő, Deák József, pénztárnok és Kádár János dr. titkár

Elnök aa az ülést megnyitva, bejelenti, hogy Zeyk Dániel, főgondnok úr őméltósága és Sándor János ig.-tanácsos aa. indokolt elmaradásukat előre jelezték. Szolgált tudomásul.

A tárgysorozat rendjén első helyen a nagyenyedi Bethlen-kollégium ama fölterjesztése tárgyaltatott, melynek rendjén a tanitóképző intézetbe magántanulókul fölvehető leánynövendékekre vonatkozó szabályzatot kérte megerősiteni. Minthogy azonban ig. tanácsunk a kérdést nem látta eléggé tisztázottnak, többirányú felvilágositás nyújtás végett visszaküldte az ügyet az előljárósághoz.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ismételt előterjesztésére jóváhagyta tanácsunk, ez évre ideiglenesen, a kebli özvegy-árvai gyámintézet céljaira szolgáló 60 kros dijaknak a tanulóktól való szedhetését, de fölhivta egyúttal az előljáróságot arra, hogy jövőre más forrásokról gondoskodjék az e cimen fennálló szükséglet fedezésére.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ama határozata, melyben a néh. Moós István alapitványainak kamataiból a nyugalmazott tanárok részére szállásbért kivánt biztositani. jóváhagyhatónak nem találtatott, miután nyug. tanárnak szállásbér élvezetére igénye egyáltalán nem lehet

Kackói egyházközségünk indokolt kérésére, kiadott ig. tanácsunk 100 frtot az egyház központi kezelés alatt álló tőkéjéből, házi kezelésre.

Föt. Püspök aa. pártoló előterjesztése folytán megengedtetet m.-vásárhelyi egyházközségünknek, hogy a n. Vass Tamás aa. elhalálozásával megüresedett első papi állomását egy évig betöltetlenül hagyja.

Gernyeszegi egyházközségünk készpénzzel megváltván a kántortanitói terménykepét: az erre vonatkozó szabályzata és újan kiállitott dijlevelei, szokott fenntartással megerősittettek.

A nyárád szentimrei egyházközség egyházmegyeileg pártolt kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy központi kezelés alatt álló 300 frtnyi regálé tőkéjét, 3 év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett, templomrenoválási célokra fölhasználhassa.

Ádám István, sz.-udvarhelyi lakós 21 frtos alapitványi tartozásának, ottani kollégiumunk számadásaiból leendő törlése, a fölhajthatatlanság kellő igazolása után, szokott fenntartással megengedtetett.

A harói egyházközség és Gálfi Ferenc, ottani lakos között létrejött és az egyházközségre nézve előnyösnek talált telek-csere fölötti szerződés jóváhagyást nyert.

Az egyházkerületi közalap Jókai-utczai bérházánál, az utcza leszállitása folytán, szükségessé vált átalakitási munkálatok, müszaki előadó aa. véleménye értelmében engedélyeztettek s azok végrehajtatásával Deák József házgondnok aa. megbízatott.

A királyfalvi felekezeti iskola államosítása tárgyában kelt egyházmegyei tanácsi határozatot igazgató-tanácsunk, részint formai okokból, részint pedig az egyház nevében megajánlott hozzájárulás nagysága miatt feloldotta s igy újból való tárgyalását rendelte el.

A braillai laikus missionárius ellen beadott panasz helyszini megvizsgálására kitüzött tárgyaláson panaszosok meg nem jelenvén, a panasz viszavontnak tekintetett s a további eljárás megszüntettetett.

A gyulafehérvári anya- és szászsebesi leányegyházközség papi teendőinek ellátásában való segédkezésre szervezett segédlelkészi állás díjlevele, 544 frt. készpénz javadalommal, jóváhagyatott.

Az erdővidéki egyházmegye alapító levele, melyben az 1884-ben rendezett Zwingliünnepély alkalmából befolyt, a kamataival azóta 220 frtra szaporodott összegeket, theologusokat segélyező ösztöndíj alapként kezelendőleg, a theol. fakultásnak adományozta, hálás köszönettel elfogadtatott.

Deési egyházmegyénk tanácsának az iránti kérése, hogy a szükeréki desolált egyház központi kezelés alatt álló tőkéjének kamata, az egyházmegye administrationális költségeire kiadassék, — kiegészitésre visszaadatott.

Erdővidéki egyházmegyénk kérte és az Utasítás 40 §.-nak I. pontja értglmében megnyerte ama jogot, hogy eddigi két képviselője hetyett hármat küldhessen az egyházkerületi közgyülésre

A kebli pénztári hivatal indokolt előterjesztésére elhatározta ig. tanácsunk, hogy jövőre az államsegélyből folyó javadalmakat és segélyeket egyszerre, és egy összegben fogja kifizettetni, az évnegyedes és féléves fizetésekkel gyakran fölmerült zavarok elkerülése czéljából.

A nyárád-andrásfalvi egyházközség 200 frtos regálé-tőkéje iskolaépitésre és a mikefalvi egyházközség 437 frtos regálé-tőkéje paplak épitésre kiadatott.

Nagydobai egyházunk központi kezelés alatt álló terhére, az ottani lelkész részére, évi 20 frt., faváltsági járandóság rendszeresen folyósíttatott s a lelkésznek az egyházzal szemben e cimen fennálló 250 frtnyi hátralék-követelése is ezen alap fölgyűlt kamataiból fizettetett ki.

Megengedte továbbá ig. tanácsunk esperesi ajánlatra a sepsi-magyarosi egyháznak, hogy papi állomását a jövő 1900 év április haváig betöltetlenül hagyja; megengedte, hasonló nyomós indokok alapján, a deésházai egyházközségnek, hogy 1432 frtnyi magtár-tőkéjét, 12 év alat leendő visszahelyezés föltétele melett, papiház épitésre fölhasználhassa; de a balavásári iskola államosítására vonatkozó egyházközségi és megyei határozatokat nem találta jóváhagyhatóknak.

Végül még nehány személyi ügy nyert elintézést s azután az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, eloszlott. *r. s*

A körlelkészi szervezet revisioja.

(Vége.)

Ezen terhes szolgálat végzése közben, legtöbb helyen eddig minden fuvar-általány nélkül, gyakran veszedelmes, rosz utakon, rosz időben egésséget, ruhát emésztő utazásokat kell tennünk Az évi út átlaga helyenként legalább 200 km. s fokozatosan emelkedőleg több helyen a 2000 kilométert is meghaladja. — Az utazással járó kész kiadások mindenikünk jövedelmének több kevesebb, sok helyen igen jelentékeny részét megemésztik. Eme készkiadásoknak legalább részben való megtérítésére nyújt ugyan kilátást a kongrua törvény, de az előjelekből azt látjuk, hogy az állam a méltányosság mellőzésével arra törekszik, hogy a fuvardíjakat mindenütt a minimumra vagy még azon alól reducálja, — s aligha nem leszünk kénytelenek a 800 frtra kiegészitendő fizetésből a folyósitandó fuvardíjra ráfizetni. —

Ezekután a majdnem 800 frtra kiegészitett fizetést viszonyba állitva a végzett szolgálatokkal, vajjon nem szembetünő-e az aránytalanság? s azon hátrányos helyzet, melyben állunk, s az állami kiegészités után is állani fogunk többi paptársainkkal szemben? Figyelmen kivül nem hagyható azon exponált helyzet sem, melyet a körlelkészek elfoglalnak, kiktől nemcsak a templomban, hanem azon kivül is, a társadalomban és a közélet minden mozzanatában, nemcsak hivatásuk, hanem a közvélemény is szintúgy megköveteli a representatiot. Képviselniök kell mindenütt nemcsak a felekezeti, hanem a culturalis, jótékonysági s különösön a nemzeti érdekeket is, mivel talán kivétel nélkül mindnyájan nemcsak felekezeti, hanem faji szempontból is veszélyeztetett helyeken szolgálunk. Ennek költségei annál terhesebbek, mivel legtöbbnyire más nemzetiség és felekezet dúsan javadalmazott papjaival vagyunk kénytelen felvenni a versenyt. Minden visszavonulás az általunk képviselt magasrendü érdekek rovására történik, pedig a versenyt sem most, sem 800 frt. fizetés mellett majd, nem lehetünk képesek kitartani. Azonkivül az emporiális és városi központokon általában az életmód, s különösen a ruruházat sokkal költségesebb, mint falu helyen. Éhes és rongyos hadsereg pedig győzelmet nem nyerhet. — A gyermek neveltetésről tán jobb is hallgatni. Teljesen kiérdemelt és méltányos dolog volna, hogy a körlelkészi fizetések rendezésénél mindezen körülmények kellő figyelemben részesüljenek, s ezen kiadások ellenértéke gyanánt a körlelkészek részére, akár az állam, akár az egyetemes anyaszentegyház támogatásának kieszközlése mellett, megfelelő »missioi pótlék« folyósittassék még az állami kiegészités megtörténte után is. Ezen jogos igény kielégitése annál könnyebben megvalósitható, mivel az állami kiegészités befejeztével úgy az egyetemes egyház, valamint az egyházkerület segély-alapjai a lekötöttségből felszabadulnak, s eme kétségtelenül indokolt szükségletre is legalább részben fedezetül szolgálhatnak.

Egyfelől a körlelkészi állomások keresettebbé tétele, másfelől a körlelk. szolgálatban állandó vagy huzamosabb ideig való megmaradás érdekében, már a szervezés idején contemplalva volt a körlelk. nyugdijintézet létesitése. (Rkiv. egyh. ker. közgy. kj. 1887 évf. 81. sz.). Hét év telt el, mig a kezdeményezéstől eltérő alapon, — de nobis sine nobis — ugyan »a központi tisztviselők, theol. tanárok és körlelkészek nyrgdijintézete« 1894-ben létesült. (E ker. kgy. jk. 40. sz.). De a körlelkészekre nézve ez a szabályzat is lényegesen módosult az orsz. özv-árvai gyámintézet létesitése alkalmával. (E. ker. közgy. jk. 1896. évf. 61. sz.). Azonban e módositás rendén, a körlelkészek elhalálozása esetén »temetési költség« czimén, a fizetés 15 százalékában megállapitott jogigény kérdése nem tisztáztatott, (Alapszab. 21 §. utolsó bekezd.) valamint a körlelk. özvegyeit megillető kegyév kérdése sem. — Pedig e kérdések tisztázásra szorulnak, mivel a körlelkészi nyugdij-szabályzat 31 §-a, s az »Utasitás» 208. §-a az özvegyi kegyévhez való jogosultságot beszünteti, de a módositás, mely az özvegyek és árvák ellátását az orsz. gyámintézetre átutalja, sem egyik, sem másik kérdés tisztázásáról nem gondoskodik. — Azonban, habár ezen kérdések tisztáztatnak is, reális számitások azt bizonyitják, hogy az egész nyugdij-szervezet mai alakjában merő illusio! s még inkább azzá lesz a theol. tanárok küszöbön álló kilépése után, mit elvileg a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés már helyben is hagyott (1898. évi kgy. jk. 56. sz.). A nyugdij-alapnak f. é. január 1-én 27413 f. 51 krt tevő tőkéje ezáltal több mint 4000 frttal csökken, — s körülbelől 600 frt évjáradékot veszit. De ettől eltekintve, az alap jelenlegi 5 % kamatja: 1275 frt, s az évi 780 frt. tagdij, együtt = 2055 frt az idő szerint 5600 frt alap fizetéssel, illetőleg a fizetés 46%-ával nyugdijra jogosult négy tag 2700 frtnyi nyugdij-igényét sem fedezi. Sőt a 780 frt évjáradék a f. évben csak részben vehető számitásba, miután az orsz. gyámintézet létesitése következtében eszközölt módositás alapján történt elszámolás szerint, a körlelkészek túlnyomó része f. évi járulékát még 1896-ban befizette, s ez már akkor a tőkéhez csatoltatott. — Tehát a hiány még nagyobb mint fennebb látszik. — Ha most már számitásba vesszük, hogy 1905 jan. 1-én majdnem minden tag nyugdij-jogosult lesz mintegy 17600 frt nyugdij-igénynyel, s ezzel szemben hozzávetőleges számitás szerint az alap évi jövedelme csak 3300 frtot teend: látható, hogy a nyugdij-igénynek alig egy ötöde nyer fedezetet. — Igaz, hogy az igény nem nyilik meg mindenkire, de többekre nézve megnyilhatik, s igy látható az alap jövedelme és a szükséglet közötti viszony Ránk nézve ennél mindenesetre előnyösebb — sőt ahoz való jogunk elvitathatatlan — a félfizetéssel való nyugalomba vonulhatás jogának épségben tartása, s méltánytalanság volna a terhesebb szolgálatot végző körlelkészektől megvonni egy illusio kedvéért azon jogelőnyt, melyet többi paptársaink élveznek, de a melyre több jogosultsággal ők sem birnak, mint a körlelkészek. Előre látta ez a mélt. Ig. Tanács már 1894-ben az alapszabály-tervezet kisérő előterjesztésében (Kgy. jk. 40. sz:); — a nyugdij szabályzatnak »méltányosabb elvek szerinti átdolgozását, s a theol. tanári nyugdijalappal egyenlő mértékben leendő kerületi segélyezését« pedig a főtiszt. egyh. ker. közgyülés is szükségesnek ismerte el (1898. évi Kgy. jk. 56. sz.), s ennek foganatositására a mélt. Ig. Tanácsot utasi-

totta ís. Nem tudjuk, hogy munkába vétetett-é az átdolgozás? de a hetes bizottság munkálatából az tünik ki, hogy az alapszabályzat 32. §-ának *e)* és *g)* pontjaiban, az alap gyarapitására megjelölt kerületi segélyezésre sincs kilátás, annál kevésbé remélhetjük az ott medjelölt segélyezésnek fokozását. – Szűkös javadalmazásunknál fogva pedig előre kizártnak kell tekintenünk minden olyan combinatiot, mely a tagok által fizetendő évi járulékok emelését célozná, mivel ez elviselhetetlen teherrel súljtaná a körlelkészeket, minthogy ezen teher az állam terhére már át sem háritható. — Mindezeket komolyan mérlegelve, ugy találjuk, hogy bármily szükséges volna is, a nyugdij kérdésnek az igényeket kielégitő módon való rendezése, arra sem ez idő szerint, sem a közel jövőben kilátásunk nem lehet, minélfogva teljesen indokoltnak tartjuk a már külömben is elvileg megbontott nyugdijalapnak feloszlatását. A theol. tanárok külön nyugdijintézete már létesülőben van. Létesittesék szintén külön a központi tisztviselők nyugdijalapja is; — s a körlelkészek bocsáttassanak ki a nyugdijalap kötelékéből, teljesitett befizetéseik pedig legalább kamatmentesen adassanak vissza, ha a nyugdij-alapnak az alapszabályszerü igények kielégitését biztositó megerősitésére, ujabb megterheltetés nélkül, mód nem találtatnék. A befizetéseink után jogosan felszámitható időközi kamatokat szivesen felajánljuk a szeretetház javára — Úgy sem biztositott nyugdij kilátásainknak elvesztésével szemben, megnyugvást kelt bennük az a tudat, hogy már a legközelebbi zsinatnak munkába kell vennie az egyetemes papi nyugdijalap létesitését, s akkor a körlelkészek nyugdij ügye is megoldást fog nyerni többi paptársainkkal egyenlő mérték szerint.

Meg vagyok győződve, hogy illetékes felsőbb hatóságainkhoz ilyen értelemben benyújtott kezdeményezésünk meg fogja nyerni a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés minden tagjának érdeklődését és támogatását.

Ujváry István,
körlelkész.

Különfélék rovata.

Az újtestamentom revíziója ügyében megtartatott Debrecenben, f. hó 21-én a lapunk által már jelzett előkészítő bizottsági ülés. Jelen vannak: Szász Károly, dunamelléki ref. püspök elnöklete alatt Fejes István, Petri Elek, Meyer Endre, Maszny ik Endre, Radácsy György, Erdős József és mint érdeklődők Balogh Ferenc, Szőts Farkas és Hamar István. A bizottság megállapitotta a revizió alapelveit, felosztotta az egyes könyveket a revizorok és a kontra-revizorok között s felkérte a megbizottakat, hogy az első revizióval 1900. január végére legyenek készen. A bizottsági ülés jegyzőkönyve rövid idő alatt közzé fog tétetni egyházi lapjainkban is.

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter valóságos belső titkos tanácsosnak neveztetett ki. Csakis örvendenünk lehet, ha királyunk olyan férfiaknak adja bizalmát, kiket a nemzet is bizalmával ajándékozott meg.

A sepsi-szetgyörgyi kollegiumból. Köztudomásu dolog, hogy egyházkerületünk kollegiumai között a sepsi-szentgyörgyi a legfiatalabb, de internatusát, felszerelését és tanárai létszámát tekintve bizvást az első helyre tehetjük. A rendes tanárok száma, az idén megválasztott vallás-tanár és class. phil. tanárral és a miniszter által kinevezett torna tanárral együtt 13. A tanulók létszáma ez évben 295; valamivel kevesebb, mint a mult évben, a minek oka az, hogy a városról bejáró tanulók száma csökkent, az internatusba pedig hely szüke miatt többet felvenni nem lehetett. Ez idő szerint 12 tanuló teljesen dijtalan ellátásban részesül s az iskola két ezer forintnál többet ad évenként segélyképen. Az alapitványok évről-évre gyarapodnak az intézetnél. Ujabban a kollegium főgondnoka, *Ujvárosi József* kétezer korona alapitványnyal járult a tápintézeti segélyalaphoz és újabb bizonyságát adta ezzel nemes lelkének s annak a mély igazságnak, hogy a mi anyagunkban szegény egyházunknak leg biztosabb tőkéje a hivek áldozatkészsége.

Tanári jubileumok. A sárospataki ref. főiskola f. hó 9-én tartott igazgató-tanácsi ülésében jubilálta két érdemes és tisztelt tanárát, *Makláry Pap* Miklóst és *Soltész* Ferencet. A méltán nagytekintélyü főiskolai tanári karnak a két jeles tagját ez alkalomból lapunk is üdvözli.

Zsilinszky Mihály államtitkár beszédeit megszoktuk már élénk érdeklődéssel kisérni, mert e beszédekben mindig nagy jelentőségü kijelentések vannak. A budapesti egyetemen szervezendő protestáns theol. fakultás tervét nagy reménységgel nézzük az ő kezei között, mert oly férfiunak tartjuk őt, ki eszmények reálisalására van hivatva. Az ev. bányakerület felügyelői székének elfoglalása alkalmából mult évi okt. hó 18-án tartott beszédét egész terjedelmében közöltük volt. Most előttünk áll az a beszéd, melyet a valódi protestáns buzgóságu felügyelő az ev. bányakerület f. évi közgyülésén mondott. E beszéd, a mai társadalmi élet képét festi meg sötét, de találó ecsettel. »A régi hitbuzgóság apad, az egyházi kötelékek lazulnak, a népek közerkölcse, minden ország talpköve romlásnak indult. A valláserkölcsi érzelmek gyengülnek, a keresztyén civilisatió alapját képező ideális elvek halványulóban vannak. Aggasztó jelenségek, mert az emberiség ügye a valláserkölcsi mozzanatok emelkedésével és hanyatlásával van mindig szoros összefüggésben Csak egy mentő eszközünk van: *a komoly, céltudatos és tervszerű evangeliumi munka*. A belső egyházi élet erőforrását önmagunkban kell keresnünk, megkell barátkoznunk azon kegyetlen alternativával, hogy vagy dolgozunk mindnyájan komolyan és kitartóan, vagy elveszünk. Személyes érintkezés útján gondoznunk kell a rossz benyomásoknak kitett és elhagyatott népet. Olvasóink ennyiből is észrevehetik a beszéd gondolatmenetét s hisszük, hogy íly szavak nem csak a lutheránus testvérek között, de a reformátusok között, közöttünk sem tévesztik el a hatást.

A brassói ev. ref. egyházközség nagynevü főgondnokának, néhai gróf Bethlen Andrásnak emlékére, halála első évfordulója alkalmából kegyeletes emlékünnepet tartott f. évi szeptember hó 17-én, melyen a család részéről megjelentek növérei: gróf Nemes Jánosné és gr. Bethlen Kata és fivére gr. Bethlen László m. kir. testőrkapitány.

Az a mély tisztelet pedig, melylyel Brassó város lakossága minden időben viseltetett gr. Bethlen András

iránt, e város lakóiban felekezeti különbség nélkül nyilatkozott meg egyházközségünk ünnepén. A gyászünnepnek megfelelő módon diszített tágas szép templom zsufolásig megtelt a különböző hatóságoknak, vármegyének, Maurer Mihály főispánnal, városunk, m. kir. honvédségnek, kir. törvényszéknek, pénzügyigazgatóságnak stb. számos képviselőivel, egyházunk s más hitfelekezetbeliek tagjaival.

Az emlékünnepély sorrendje ez volt:

Az emlékünnepély sorrendje: 1. Invokaczió, a XC. Zsoltár 1 v. énekli a gyülekezet. 2. Karének, előadja: a ref. egyházi vegyeskar. 3. Ima. 4. Duett, orgonakisérettel előadják: Bagothai Vilma és Zsigmond Anna k. a.-ok. 5. Alkalmi beszéd, tartja: Péchy Árpád brassói ev. ref. lelkész 6. Karének, előadja: a ref. egyházi férfikar. 7 Berekesztő ima. 8. Kijöveteli ének, a XC. Zsoltár 2. v. énekli a gyülekezet.

Péchy Árpád lelkész eszmékben gazdag, formában remek s előadásában lendületes beszédében meghatóan méltatta a boldogult életének főbb mozanatait s erős vonásokban tüntette fel egyéniségét karakterizáló kiválóbb tulajdonságait: rendületlen hazafiasságát, ebből folyó s a közjóért áldozó munkaszeretetét, hitbuzgalmát s tökéletes emberiségét.

Az emlékbeszéd mély hatást gyakorolt a hallgatóságra, s mig a szónoki beszéd egyfelől magával ragadta azt s lelkét a néhai lelkéhez emelte — fokozta egyszersmind a boldogult emléke iránti kegyeletes tiszteletet. *Egy presbyter.*

A dunántuli ev. egyházkerület leánynevelő intézetet avatott föl szept 7-én.

A dunántúli ref. egyházkerület közgyűlése. A dunántúli ref. egyházkerület, a gimnázium 100 éves ünnepélyével és az új gimnáziumi épület felavatásával kapcsolatban f. hó 14-én Csurgón tartotta mag, Antal Gábor püspök és Tisza Kálmán főgondnok elnöklete alatt, közgyűlését. A közgyülés egyebek közt elhatározta, hogy Kiss J. pápai theol. tanárnak, a ki negyvenhárom évi hűséges szolgálat után nyugalomba vonult, jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. Ugyanezze, kapcsolatban megtörtént a Kiss János üresen maradt tanszékének betöltése is, a melyre a főiskolai igazgató-tanács által kandidált dr. Antal Géza, lic. Rác Kálmán és Vásárhelyi Zsigmond közül dr. Antal Géza pápai főgimnáziumi tanárt választotta meg a közgyülés. Örvendetes tudomásul vette továbbá a közgyülés, hogy a csurgói főgimnázium részére, annak jubileuma alkalmából Gelléri Szabó János 1000 frtos alapítványt tett.

Teutsch, erdélyi luth. püspök emlékszobra mult hó 20-án lepleztetett le. Emelkedett hangulatú ünnep volt. Mi is följegyezük Albrich direktor üdvözlő beszédének következő szavait, melyeket az ünnepély előtti estvén a vendégek üdvözlése alkalmával mondott: ez ünnepnek bizonyságot kell tennie arról, hogy a szász nép, bár kicsiny eszközökkel mindazonáltal komoly, öntudatos törekvéssel igyekszik a miveltségben emelkedni, hogy igy e szeretett hazának mind értékesebb disze lehessen. Teutsch 1867 óta volt a szászok püspöke. Nagyérdemü egyházjogász és történettudós vala. Született 1817-ben s 1893 ban halt meg.

A vatikánnak azt a készséges ajánlkozását, hogy Szudanban katholikus missiót állithasson, Anglia visszautasította. Helyes. Bár minden kormány belátna a klerikalis üzelmekbe s ne volna sem nyilvános, sem pedig titkos bálványozója a jézsuita hatalomnak.

Los von Rom! A bécsi evangelikus főegyháztanács a kath. egyházból történt áttérések hivatalos statisztikáját adta ki közelebbről. E statistikából láthatólag e folyó év első felében lutheranussá lett 3185 személy, kik közül 1456 férfi, 927 nő és 7 éven alóli gyermek: 502. Reformátussá 264 osztrák lett, kik közül férfi: 120, nő: 107, gyermek 37. Egész gyülekezetek nem léptek ki a kath. egyházból, csak egyesek, családok és kisebb körök. Ha az osztrák lutheranus és reformatus egyházak nem volnának államegyházi intézmények, úgy hiszszük, az áttérések száma még kedvezőbb volna.

Az utadóról érdekes elvi határozatot hozott a mínap a közigazgatási birróság. Kimondta tudniillik, hogy törvényeinkben a tanítók kifejezésen valahányszor kifejezetten ellenkező intézkedés nem forog fönn, a tanítónők, nevelőnők és óvónők is értendők Erre a törvénymagyarázatra egy tanítónőnek az ellen való panasza szolgáltatott alkalmat, hogy rá utadót vetettek ki. A közigazgatási birróság fölmentette őt az utadó alól azzal a megokolással:

„Az 1890 ik évi utadó-törvény mentesiti az utadó alól a háromszáz forintot meg nem haladó fizetésü tanítókat. A tanítók kifejezés pedig gyüjtő fogalomnak felel meg s mindazokra kiterjed, a kik hivatásszerüen tanítással, oktatással foglalkoznak, tehát úgy a tanítónőkre és nevelőnőkre, mint az óvónőkre is. Több rendbeli törvényünk rendelkezéseinek egybevetése kétségtelenné teszi, hogy mindazokban az esetekben, melyekben különleges intézkedések a nőket nem zárják ki, a tanítók kifejezésének szoros értelmezése mellett is e fogalom alatt a tanítónőket, illetőleg nevelő és óvónőket is kell érteni. Minthogy pedig a panaszos évi fizetése 300 frt, az itélet rendelkező részében ki kellett mondani, hogy az utadó törvényben engedett mentesség őt is megilleti. (Tan. Lapja Debr.)

A tanítók háza. Az ország néptanítóinak évek óta táplált leghőbb óhaja, hogy létesüljön az ország fővárosában egy olyan internátus, a melyben a tanítóknak a főiskolákban tanuló gyermekei ingyen, vagy mérsékelt díjért ellátást, gondozást nyerhessenek. A tanítók ezen vágyát az Eötvös-alap intézői nagy szeretettel és kitartással gondozták s ez évben már a megvalósulás felé hozták, amennyiben az Eötvös-alap a Tanítók Háza céljaira a város alkalmas részében egy teljesen megfelelő házat vásárolt, amelyben az internátus még ez év november havában megnyittatik. — Wlassics miniszter ma Molnár Viktor miniszt. tanácsos, és Halász Ferenc osztálytanácsos kiséretében megtekintette a Tanítók Házát, teljes megelégedését fejezvén ki az Eötvös-alap szerzeménye felett, amennyiben az épületnek megfelelő udvara van. A miniszter nagy érdeklődéssel viseltetik a Tanítók Háza iránt s miután az az intenciója, hogy Kolozsvárt is létesüljön ilyen internátus, s hogy azokban a tanítók és tanárok tehetséges gyermekeiből a közélet számára hasznos elemet nevelhessen, s miután a miniszter elhatározott szándéka, hogy a Tanítók budapesti házával kapcsolatosan az orsz. Tanszermuzeumot és Pedagógiai könyvtárt is megfelelően elhelyezze s ily módon ezen most parlagon heverő két intézményt nagyfontosságu rendeltetésének átadhassa, mely esetben a miniszter a Tanítók Háza létesítéséhez nagy anyagi segitséggel fog hozzájárulhatni s igy remélhető, hogy a magyar tanítóság Wlassics miniszter érdeklődése és az Eötvös-alap intézőinek kitartó támogatása folytán rövid idő alatt két hasznos intézmény birtokába jut. A tanítók Háza királyunk nevét fogja viselni.

A somkereki ev. ref. papi ház épités befejezhetésében szegény sorsú egyházunk igen szorult helyzetben jutván: költségei fedezhetésére gróf Bethlen Bálint úr egyszáz forinttal kegyeskedett segélyezni. E nagylelkű adományozását nyugtázva, mind magam, mind egyházunk részéről a legforróbb köszönetünket nyilvánitom. Somkereken, 1899. September 19-én. *Csejdi István* ev. ref. lelkész.

Reformatus Kis Kátė cim alalt az »*okorszigetvidéki ev. ref. egyh. Értekezlet*« nyilvános pályázat útján oly *vallástani kézikönyvet* készittetett, melyből *szórványokban* idegen hitfelekezetek közé ékelt *hitrokonaink* gyermekei *tanító nélkül, önszorgalmuk utján* sajátithassák el sz. vallásunk legfőbb igazságait, a legszükségesebb *imákat*, sőt ab ból a *konfirmáczióra is kellően előkészülhessenek* A jutalmazott müvet a biráló bizottságon kivül főt *Szász Károly püspök* és *Filó Lajos* urak is a kitűzött célnak megfelelőnek találván, az kiadatott s több 100 példányba ment forgalomba.

A gömöri lelk. értekezlet (Sárospataki L. 310. l.) tagjainak: „*a szórványok hasznalatára melegen ajánlja.*“ Az egyházi *sajtó* is kedvezően fogadván, minél szélesebb körü elterjedése kivánatos.

A 75 lapra (6 évfolyam) terjedő mű ára *kötve csak 14 kr*, s kapható *Farkas Emil* ref. lelkésznél *Nagy-Peterd* (Baranya m. ph.) ki egyes példányokat 17 kr. beküldése ellen, valamint 50 példánynál többet *bérmentve* küld, kevesebb példányért a meg felelő *portó* az árral együtt beküldendő Megrendelhető könyvárusi uton is *Kókainál* Budapesten.

Szerkesztői izenetek.

A Deák Gerő által szerkesztett »*Emke Daloskönyvet*« és a »*Magyar Harmonia*» igenis ajánljuk; kezességet vállal érte magának *Deák Gerőnek* neve.

Kérnők a Corvina illető számát, mielőtt a cikket kiadnók.

Hivatalos rész.

973.—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett *pókai* egyházközség *kántor-tanító levitai* államására pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson és 751 négyszög öl terjedelmű kerten kivül 113 frt. értékü kepe és kanonika porczió jövedelem; 122 frt. zabkepe-váltságpénz és 165 frt. államsegély, összesen 400 frt.

Pályázati határidő 1899 Október hó 20. Folyamodványok nt. Tavaszy József esperes aahoz. Magyar-Péterlakára (u p Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Szeptember hó 26-án

Bartók György dr.
ev. ref. püspök.

976—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerletben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett *magyar-gyerő-monostori* kántor-tanitói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás 2 hold kerttel, 233 frt. 6 kr. értékü camonika portió és kepe és 167 frt. államsegély.

Pályázati határidő október 20-ika. Folyamodványok nt. Deési Gyula aahoz küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1899. Szeptember hó 26-án.

Bartók György dr.
ev. ref. püspök.

744—1899. MEGHIVÓ.

Van szerencsém a sepsi ev. ref. egyházmegyei közgyűlés Mélt., Tek. és Tiszt. tagjait a f. év oktober hava 17-én, d. e. 9 órakor, Sepsi-Szentgyörgyön, a Székely-Mikó-kollegiumban tartandó rendkivüli egyházmegyei közgyülésre és kapcsolatosan a sepsi-szentgyörgyi püspöki egyházközséggel együtt rendezendő Szász Domokos-emlékünnepélyre tisztelettel meghivni.

Tárgyai a közgyülésnek, b. e. Szász Domokos püspök emlékének megörökítése; véleményadás az egyházkerületi közgyűlés idejének megállapitása, a Szeretetház, a központi özvegy-árva gyámintézet ügyében kiadott igazgató-tanácsi rendeletekre, az orbai egyházmegye két inditványára, melyek a tanárok egyházkerületi képviselőségére és a tanár kandidálás eltörlésére vonatkoznak; segélykérvények tárgyalása; az őszi rendes tisztújító közgyűlés helyének és idejének megállapitása.

Az emlékünnepélyen, mely a ref. templomban tartatik, imát mond Révay Pál s.-szentgyörgyi lelkész, emlékbeszédet tart Vén Mihály esperes.

Felhivom lelkész aait, hogy a közgyűlés és emlékünnepély idejéről a tagokat jókor értesitsék és alapszabályunk rendelkezésére figyelmeztessék. Ugyanekkor felhivni, hogy a segélykérvényeket a közgyűlés előtt hozzám adják be, mert a később beadottak nem fognak tekintetbe vétetni.

Bikfalván, 1899 szeptember 18-án.

Vén Mihály
sepsi ref. egyházm. esperes.

442—1899. MEGHIVÓ.

Kézdi evang. reform. egyházmegyénk őszi rendes közgyűiését, van szerencsém: f. év október hó 10-én, d. e. 9 órara, Alcsernátonba, a ref. papi irodába összehivni. Tiszteletes lelkipásztortársaimat, s általuk közgyűlésünk mlgs. és tkts. világi képviselőit főlkérem, hogy a közgyűlésen megjelenni, akadályoztatásuk esetén, elmaradásukat igazolni sziveskedjenek.

Tárgysorozat:

I. *Istentisztelet,* d. e. 9 órakor, az ev. ref. templomban, Imádkozik: Bodor Géza, esperes. Prédikál: Kelemen Győző, egyházmegyei direktor.

II. *Közgyűlés,* d. e. 10 órakor a ref. papi irodában.

1. Elnöki megnyitó.
2. Főjegyző jelentése, az egyházmegyei tanács időközi működéséről.
3. Számvevő jelentése, az eddig el nem látott pár egyházközségi számadás felülvizsgálásáról.
4. Pénztárnok jelentése, a kezelése alatt álló egyházmegyei alapok — és a pénztár jelen állásáról.
5. Esperes jelentése a f. évi esperesi vizsgálatról.
6. Az egyházmegyei tanács előterjesztéseinek alapján vélemény-adás:

a) a »Szeretetház« ügyében, a mlgs. állandó Igazgatótanács által 2920—1899 sz. a. elfogadott bizottsági javaslatra;

b) Főt. és mlgs Dr. Bartók György püspök aának az országos ev ref. lelkészi özv.-árvai gyámintézet kötelékén kivűl álló özvegyek és árvák fokozottabb segélyezését célzó s a mlgs. állandó Igazgatótanács által 2929—1899 sz. a. elfogadott határozati javaslatára;

c) az orbai egyházmegyének, a ref. kollegiumi tanárok egyházkerületi közgyűlési tagsági jogának korlátozását — és

d) a kollégiumi tanárválasztásnál a jelölés eltörlését célzó inditványaira.

7. Az országos közalap rendszeresített és egyszersmindenkori segélykérvényeinek tárgyalása.
8. Leiratok, beadványok, inditványok tárgyalása.
9. A következő közgyűlés helyének meghatározása.

A kézdi evang. reform. egyházmegye esperesi hivatalától.

Alcsernátonban, 1899. szeptember hava 18-án.

Bodor Géza
kézdi evang. reform. esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam 40. szám. Kolozsvárt, 1899. Október 5.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Az iskola, mint otthon.

Sokan és sokat irtak már a nevelésről. Hiszen mióta az ember ősi vad természetéből kivetkőzve, a ruhát, az értelmiségnek e legrégibb jelét magára öltötte, azóta mindig foglalkoznak a neveléssel is, a körülményekhez és viszonyokhoz mérten. És mégis ez a tudomány soha sem befejezett, mert az emberi tökéletesedésnek e hatalmas eszköze mindig csak fejlődik, de be nem végződik soha. Az ember, a ki a természet örök törvényeit ellesi s fürkésző tekintetével a nagy »mindenség« titkaiba akar behatolni, a ki felfogó értelmi képességével s az ész kritikájával a szellemet, a lelket keresi s azoknak törvényeit állapítgatja meg, a ki alkotni és teremteni is tud: nem képes magára a fejlődő emberre úgy hatni, hogy nevelési elvei s rendszere mindenkorra megálljanak s a bevégzettség jellegével birjanak. És ennek sajátos volta épen az emberi ész végtelen tudásvágyában, telhetetlenségében s ambiciójában rejlik. Igy a legtökéletesebb emberi teremtmény örökös fejlődésének állandó törvényeket szabni nem is lehetséges, de nem is volna okszerü.

Maga a történet bizonyítja, hogy az évszázadok és évezredek határvonalai mily eltérő és különböző epochák az ember nevelési rendszerében. Mily más elvek, mily más felfogás csak a régi görögök, rómaiak, a középkor, s az újkor nevelésében! Tovább megyünk; csak a jelen és mult századot vesszük egybe gondolkozás, szellem, nevelési vezérelvek tekintetében, mintha több száz esztendő lelke szólalna meg egy emberöltő alatti változások elért s kivivott sikerében.

S különös, de így van, a sok küzdelmes munka után, a sok bizonytalanság között még csak egy bizonyosat állapithatott meg a tudomány a nevelés terén, s ez az, hogy *a nevelés feltétlenül szükséges* és minden lehető legjobbnak vélt eszközzel működnie kell az embernek embertársa tökéletesebbé tételére.

Nem célom ez alkalommal hosszas elmélkedésbe fogni a nevelésről, fejtegetni annak kimondhatatlan és messzemenő fontosságát, sem pedig szép, de már önmagukban kivihetetlen ideákkal dobálózni, inkább elmondok egyet-mást a gyakorlati nevelésről, s az iskoláról, mint a gyermek fejlődése melegágyáról, mint a család legmegközelitőbb hasonmásáról, mint az igazi »otthon«-ról.

De mielőtt tulajdonképeni tárgyamra rátérnék, nem tartom szükségtelennek nehány szót szólani általában a nevelésről, s a határozott rendszer szükségességéről.

Mi a nevelés czélja? Legrövidebben s talán a legegyszerübben így felelhetünk e kérdésre: az, hogy az *embert emberré tegye*. Az embert, a tökéletlent, öntudatlant, tökéletessé s teljes lényének tudatos urává emelje. Az állattól csak elnevezésben külömböző embert, a szó legnemesebb értelmében vett emberré tenni, ez a nevelés legszebb feladata. Ez általánosságban mondott czélja a nevelésnek könnyen vezethetne bennünket arra a téves hitre, hogy hátha legjobb lenne sutba dobni minden nevelési elméletet s szabadon, a nevelők s oktatók legjobb belátása szerint, a legjobbnak vélt eszközökkel tetszés szerint fejleszteni az ifjú hajlékony lelkét. És ez még gondolatnak is rettenetes. Egyéni kisérletezéseknek s e kisérletek esetleges meghiusulásának tenni ki a növendéket, egyenes vétek volna. Mindaddig, míg az ember tökéletlenséggel küzd, senki sem igényelheti magának azt a jogot, hogy teljesen függetlenül mindentől, egyéni belátása szerint, határozott rendszer nélkül neveljen. Olyan lenne az ily nevelés, mint a börze; vagyont is nyerhet valaki, de koldussá is lehet. Olyan lenne, mint a terv nélkül épített palota; esetleg kitünő lakóház, esetleg siralmas rom. Itt nincs helye szerencsejátéknak, de csak a tiszta előre látás, a számító, tervszerű munka érvényesülhet. Az emberek, a szakférfiak összessége által megállapított, s a társadalomtól, mint közvéleménytől, megerősített s a kor viszonyaihoz képest legjobbnak tartott rendszereket s nevelési elveket aztán mindenki kötelezőül kell, hogy ismerje. Természetesen épen a neveléstudomány fejlődésével karöltve jár az a körülmény is, hogy a fennálló nevelési rendszerek és elvek bármelyikéhez szabadon szólhasson hozzá akárki s a kor haladásával, a társadalom követelményeivel párhuzamban tökéletesbittessenek azok.

Ma már hazánk és a külföld legkiválóbb paedagogusai egyetértenek abban, hogy a nevelésnek, a terv-

szerű nevelésnek a családból kell kiindulnia. Ott az igazi kikelete a gyermeki szívnek, a hol a bölcső ringott. Ott az igazi ős termő talaja nemzetünk teremtő Geniuszának, a hol apa és anya gyermekük nevelésének fontos tudásától áthatva, közös megegyezéssel, békében, szeretettel, jó akarattal végzik a nevelést, azt a felséges munkát, melynél nemesebb embernek e földi életben nem jut. Fájdalom, ma még az iskola s a társadalom nem értik eléggé egymást. Pedig az előbbi az utóbbi szivéből nőtt ki, s az utóbbi az előbbi keblén nevelkedett. Az iskola a társadalom testének teste, lelkének lelke. Az iskolák felállításának s fenntartásának gondja tulajdonkép a társadalomé s nem az államé. Kormányunk a legnagyobb buzgósággal fáradoz e téren, a társadalom nem úgy. Ennek csak igényei és követelései vannak az iskolával szemben, de sem elég erkölcsi segitséget, alapot nem ad neki a jó családi neveléssel, sem anyagilag nem buzgólkodik ez irányban. Látjuk, tudjuk a bajokat, részben az iskola hibás; de látjuk, sejtjük, hogy éppen a mai iskola, a mai nevelési irány megfogja teremteni előbb-utóbb a maga társadalmát s megfogja erősíteni a maga alapját a családban.

Az iskolában — úgy az elemi, mint a középiskolákban — ma már nemcsak tanitunk, hanem nevelünk. Ezt a czélt pedig másképen elérni nem lehet. csak úgy, ha igazi otthont teremtünk növendékeinknek az iskolában. Nem kis feladat, sőt végtelen nehéz, de megvalósítható. S mivel mi még nem állunk ott, hogy minden család képes legyen a kellő nevelési alapot tagjainak megadni, az iskola hivatása utána pótolni azt is, a mit amaz elmulasztott. Olyanformán van az iskola tanítványai legnagyobb részével, mint azzal a tanulóval a mester, a ki betegség vagy hanyagság miatt irni-olvasni nem tanult meg jól, holott már önerején kellene tanulnia. Mit tehet mást a szegény tanító, hozzáfog, megtanítja irni-olvasni s azután egyébre is. Ezért nehéz ma az iskola helyzete; ezért, mert beiratáskor nagyon kevés perczent viszi magával az egészséges családi nevelés gyümölcsét. De ezért is fontos és tiszteletreméltó az a munkakör, melyben a mai iskola végzi feladatát. S végül ezért kell határozott, tervszerű módon és minden áron otthont, nevelő házat teremteni az iskolában.

Hadd lássa meg az a tanuló, hogy az iskolában is otthon van. A családi nevelés eredményét legközvetlenebbül használja fel a kisded-óvó s az elemi iskola. Az előbbi már-már végig küzdi nemes hivatását sikerrel, mert a gyöngéd női kezek érintésétől, a biztató nyájas szavaktól megerősödik a család fészkéből kiröppenő s először félve remegő kis gyerek. De az iskola túlzsufoltsága miatt s a sok ferde családi nevelés miatt összekerülő, sokféle helytelen s rossz gyerek társaságában nem képes a vezetőnő a kellő családias színezetet megadni s bizony megtörténik, hogy a ki elég tiszta lélekkel ment oda be, nem jön vissza úgy többé a család körébe. Az elemi iskola azonban, a legbuzgóbb igyekezet dacára is, csak némileg közelítheti meg a családi nevelést mai szervezete s rendszere mellett. Mindaddig, míg a népiskolában a tanító személyisége nem a tiszta néptudatot képviseli s a míg a társadalom és állam ezek ügyét úgy anyagilag, mint erkölcsileg nem emeli és rendezi, különös tekintettel a helyi viszonyokra, a családias otthon megalapítására, a tradicionális érzület fejlesztésére s ébrentartására, mindaddig nem képes és nem fog a népiskola s általában az elemi iskola kellő sikert elérni az igazi nevelés terén.

Nem célom ez általános megjegyzéseken kivül hosszasabban foglalkozni jelenleg az elemi és népiskolák ügyével. A helyett inkább rátérek a középiskolára s a célnak lehetőleg megfelelően egy pár rövid összefoglalást igyekszem tenni a középiskoláról, mint olyanról, melynek célja általános müveltséget biztosítani a tovább haladásra Természetes, főképen protestáns középiskoláinkra s internátusainkra való tekintet vezérelhet leginkább e kérdésben bennünket.

(Folytatjuk.)

Nehány szó a népiskolai vallás-tanítás tananyagáról és annak beosztásáról.

A vallás-tanításnak, ha ez egyfelől saját czélját el akarja érni, másfelől a népnevelés haladó irányával összhangban akar lenni: elengedhetetlen követelménye, hogy az érzelem nemesítésére irányuló törekvése mellett az értelem fejlesztés törvényeit is tiszteletben tartsa. Ha mi a vallás-erkölcsi élet nevében megvárjuk, hogy az iskolai tanítás maga egészében és részleteiben egyaránt vallás-erkölcsi szellemmel birjon viszont jogosan követelheti meg minden iskola, hogy a vallás-tanítás is álljon összhangban az értelem kivánalmaival, hittételek értelem nélküli bemagoltatása helyett. Csak az ily irányu vallás-tanítás lehet különben is biztos alapja annak a vallásos életre szoktatásnak, mely első rendü követelményül kell, hogy álljon ma mindnyájunk előtt. És ez biztosítja, hogy a mire külsőleg szoktatjuk a vallás-tanítással kapcsolatban a gyermekeket: az nem marad reájok nézve értetlen, üres külsőség, hanem belső, vezérlő életelvvé lesz.

E célhoz pedig — felfogásom szerint — a népiskolában kizárólag a történelmi forma az alkalmas út. Ez vezet be legbiztosabban a gyermek értelemvilágába, de ez ragadja meg leginkább ugyanakkor értelmi világát is. Vallás-erkölcsi eszméket nem sikerül az azokról szóló meghatározások közlésével plántálni be a gyermeki szivekbe; de annál könnyebben, ha azok mintegy testet öltve mozognak történeti alakok és eseményekben. És épen azért vezet e forma legtermészetesebben a vallás igazságaira is, mert az értelmi fejlesztésnek is ez a legbiztosabb ezsköze. A történeti formának pedig a népiskolai vallás-tanitásban tartalmát a szent irásból kell első sorban — és igy a szükebb körben mozgunk egészen — vennie.

Ezek szerint a népiskolai vallás-tanításnak már alapvető fokozatán, a hol a történeti forma a maga valóságában nem alkalmazható alkalmazandó az ezen formára előkészítő módszer.

Világosabban kitünnek irányelveim az egyes osztályok tananyagának feltüntetésében, a mivel kapcsolatban rámutatok itt ott az eltérő véleményekre is

I. osztály

A mindez ideig utolsó hatályu, 1878-iki »Tanterv és Útasítás» szerint ez osztályban a családi életből kiinduló beszéd és értelem-gyakorlati előkészítés után az *ó-szövetségnek a családi életre vonatkozó történetei* veendők fel. Ezeken felül: imák, erkölcsi mondások, példabeszédek.

Én ezt itt elérhetetlen soknak, megbirhatatlan nehéznek és a további tanítás szempontjából épen károsnak tartom. A bibliai történeteknek felvétele itt egyfelől igen nehéz, másfelől ösznekuszálja és nagy részt meghiusítja azok későbbi tanításának sikerét.

Az első osztályban elégnek tartom kellő kifejtéssel, beszéd és értelemgyakorlati levezetésekben kiindulva természetesen családi életből — isten édes atyai fogalmára — azután a különböző kis imák tanítása mellett ugyanazon módszerben az imádkozás mibenlétére vezetni a gyermekeket. Majd az Istenhez való imádkozásból az istentisztelettel ismertetni meg és ezen összeköttetésben bevezetni és megtanítani az ünnepeket, Jézusnak az ünnepkörrel összszeeső rövid élettörténetével kapcsolatban. Végűl ha a felsoroltak teljesen feldolgozva vannak, rámutatva, hogy a jó Isten előtt nem elég csak az imádkozás, hanem teljesíteni is kell az ő parancsolatait: átlehat térni — az eddigi *híttaninak* mondható részről az *erkölcstanira* — a tiz parancsolatra.

II. osztály.

Ez azonban a körülményekhez képest maradhat a második osztályra is. Itt már — esetleg a beszéd- és értelem:gyakorlati levezetések mellőzésével ismétlendők az imádságok, ünnepek és ha feldolgozva voltak a parancsolatok (ellen esetben azon módszerben itt dolgozandók fel). Ezután, azon tapasztalatból indulva ki, hogy bizonyos szabály formában az emlékezésbe bevésett intések legtöbb embernek még öreg korában is fülébe csengnek és az életfolytatásra irányt szabnak: elengedhetlennek tartom a régi jó erkölcsi-regulák tanítását. E tekintetben nem elégítik ki a szükséget egyes röpke erkölcsi mondások, példabeszédek, mert azok a gyermekek összszeségére az egész életet átható benyomást nem nyernek, hogy úgy szóljunk: különösebb rátermettség nélkül. Mint pl. az adomák tárházává csak némely, erre különös hajlammal bíró, ember válik, míg a legtöbb ember emlékezetéből hamar oda lesznek azok: ugy repülnek el a legtöbb gyermek fejéből a röpke mondások, példabeszédek De különben is ezekkel az általános beszéd- és értelem gyakorlatok, vagy az iskolai olvasmányok során a nem special vallástanításnál is eléggé meg van a foglalkozás

Legcélszerübbnek találom azért itt a Páncél-féle, külömböző idői és helyi vonatkozásu erkölcsi regulák felvételét, tanítását. Ezek kissé hosszasabbak és összefüggésök által maradandólag bevéső dnek a gyermek lelkébe; másfelől eléggé kiterjeszkednek az élet külömböző viszonyaira.

Mikor így az imák, ünnepek, parancsolatok, és regulák — hogy ugy mondjuk — a hit és erkölcsi élet elméletének elemeibe a gyermekeket bevezették: akkor a gyakorlatra térünk át kis történetek felvétele által. Minthogy itt még nem a fokozatos történeti fejlődés rendjén állunk: a felveendő történetek lehetnek a szent irásból, állat, — sőt akár a növényvilágból, de elengedhetetlen már itt is bizonyos következetesség az emberi erények és bűnök visszatükröztetésében.

Mikor ezekben a II. osztály tananyagát megjelöltem, kifejeztem ez által azt is, hogy nem értek egyet a 78-iki útasítás azon eljárásával, mely az *ó szövetségi szent történetekből* kapkod ki, elég önkényesen, néhány történetet a II. osztály tananyagául.

Én az I. és II. osztályban a bibliai történetek rendszeres bevitelét nem helyeselhetem, mert a tárgyi csoportosítás szerint a történeti összefüggésből kikapkodott történetek megtanulása a gyermekre nézve sokkal nehezebb; ezen felűl a későbbi kifoltozás még zavarba hozza épen a gondolkodni tudó gyermeket.

(Folytytatjuk.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. szept. 23

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa Jelen voltak: Dr. Bartók György, püspök, Simó Lajos, egyhker. főgondnok, Kenessey Béla, főjegyző, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Deésy Gyula, Becsek Lajos, Sándor János, Lészay Ferencz, Dr. Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, Dr. Deák Albert, ügyvéd és Dr. Kádár János, titkár. úgyis, mint jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyítva, bejelentette, hogy Zeyk Dániel, főgondnok úr őméltósága távolmaradását gyöngélkedésével kimentette. Sajnálattal tudomásul vétetett.

Tárgysorozat rendjén felolvastatott az igazgató-tanácsi ügykezelés egyszerüsítése és olcsóbbu tétele tárgyában kiküldött bizottságnak terjedelmes jelentése, mely az ügykezelés lehető egyszerüsítésével és a különféle tiszteletdíjak megszüntetésével közel 2500 frtnyi évi megtakaritást jelez lehetőnek. Minthogy azonban a javaslat részleteihez, egyszeri felolvasásra, kellő tájékozottsággal hozzászóllani nem lehetett: elrendeltetett annak sokszorosítása s a tagoknak előre leendő megküldése.

Hasonlóan határozott ig.-tanácsunk ugyane bizottságnak a körlelkészek memorandumára vonatkozó véleményes javaslatára nézve is, minthogy ebben is oly elvi határozatok vannak proponálva, melyek csak kellő előtanulmány után vitathatók meg behatóan Mindkét munkálat tehát csak az ig.-tanács legközelebbi ülésén fog érdemi elintézés alá jutni, hogy azután az illetékes hatóságok véleményeinek kikérésével, a jövő évi rendes egyházkerületi közgyűlés elé terjeszthetők legyenek.

Örvendetes tudomásul vette, ezután ig. tanácsunk ama bejelentést, hogy hetei Bakó Ferencz, lovag aa, a szeretetház javára, 1000 frtot adományozott alapítványul.

Tudomásul szolgált az ügyvédi bejelentés, mely szerint a néh. Radák Ádám br. hagyatéka ügyében nem sikerült a békés kiegyezés az örökös társakkal, minél fogva a hagyaték per alá kerül.

Hozzájárult ig. tanácsunk elnök aa. ama javaslatához, hogy az őszi rendkivüli közgyűlés november hó 7-én tartassék meg s egyuttal kijelöltettek annak fontosabb tárgyai.

Vizsgálat alá vette ig.-tanácsunk az egyházkerületi közgyűlés idejének megváltoztatása tárgyában beérkezett egyházmegyei és kollégiumi véleményeket s az azokban fölhozott indokok alapján elhatározta, hogy a közgyűlések rendes határidejéül november hó első felét fogja ajánlani, oly módon, hogy a kezdő nap mindig szombatra essék, hogy így a papszentelési ünne-

pély a második napon, tehát az összes közgyűlési tagok jelenlétében, legyen megtartható.

A kis-enyedi egyházközség indokolt kérésére kiútalt ig.-tanácsunk 2300 frtot az egyház központi kezelés alatt álló alapjából, birtokvásárlási czélokra.

A kolozsvári kollégium ama jelentése, mely szerint tornacsarnoka építési költségeinek fedezésére 7000 frtnyi összeget saját közalapjától vett kölcsön, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Dr. Gidófalvy István, kir. közjegyző és egyházközségi főgondnok aa. annak értesítését, hogy a hitelszövetkezetek szervezése és igazgatása körül ref. egyházi alkalmazottjaink segítségét és támogatását is igénybe veszi, helyeslő tudomásul Ig.-tanácsunk szivesen látván papjainkat és tanítóinkat e fontos intézmény terjesztése és vezetése körüli munlkálkodásukban, mind addig, amig azt főkötelességük legcsekélyebb hátránya nélkül végezhetik.

Számvevő aa. terjesztette elő ezek után a nagyzsombori gazdaság utolsó évi számadását, valamint az öt évi házi kezelés végeredményeit föltüntető kimutatásokat, melyeket Ig.-tanácsunk, Szász Dénes, Lészay Ferenc és Sárkány Lajos aaiból alakított bizottságnak adott ki, szíves felülvizsgálás és valamelyik következő ülésen leendő előterjesztés végett.

Örvendetes tudomásul szolgált Parádi Kálmán aa. jelentése, mely szerint, egészsége helyreálla folytán tanügyi-előadói teendőit ismét átvette. Egyúttal őszinte köszönetet szavazott Ig.-tanacsunk dr Török István kollégiumi tanár aanak, ki a helyettesítést, 4 hónapon keresztül, kiváló pontossággal és szakértelemmel végezte.

A nagyenyedi póttanfolyamon képesített elemi iskolai tanítók okleveleinek elismertetése ügyében elfogadta Ig.-tanácsunk a nagyenyedi kollégiumi előljáróság felirati tervezetét, mely a tanfolyam megtartásának szükségességét s a képesítés körül követett eljárás kényszerűségét meggyőzően fejtegeti s a fennforgott kivételes helyzetre tekintettel kiadott okleveleknek is illető tanítók által jelenleg elfoglalva tartott állomásokra való képesítő hatással leendő elismertetését kéri.

Tárgyalta, ezek után, Ig.-tanácsunk az orbai egyházmegye indítványát, mely a tanárválasztásoknál a jelölést megszüntetni kéri s miután maga is abban a meggyőződésben van, hogy jelenlegi tanárválasztási szabályaink több intézkedése már elavultnak tekinthető: körlevélben kérdést intézett az összes egyházmegyékhez, kollégiumokhoz és püspöki egyházakhoz az iránt, hogy mennyiben és mily irányban látják szükségesnek az emlitett szabályzat módosítását?

Jóváhagyta Ig.-tanácsunk a kajántói egyházközség felekezeti iskolájának államosítására vonatkozó határozatokat; ajánlattal terjesztette illetékes helyére a kendői tanitó korpótlék iránti kérését és Jánosi Gábor szászvárosi beteg tanár aa. nyugdijazási folyamodását; végül több apróbb gazdasági ügyet intézett el s ezzel a tárgysorozat kimeríttetvén: az ülés eloszlott. *r. s.*

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése Debrecenben.

(Folytatás.)

A diszközgyűlés végeztével kezdetét vett *a tagok közgyűlése*. Az 1898 évi pénztári szárszámadás és az 1899 évi költségelőirányzat helybenhagyatott, illetőleg megállapítatott. Ebből megtudtuk, hogy a Társaság összes vagyona 53.000 frt 80 kr. Mult évi bevétele 4633 frt 19 kr.; kiadása 4388 frt 52 kr volt, igy pénztármaradványa: 244 frt 67 kr. — A Károli-alap bevétele 1510 frt 65 kr.; vagyoni állása 1499 frt 20 kr. — A Hercegszőlősi-kánonok kiadási-alapja 394 frt 24 kr. — A bibliai lekszikon alapja 1050 frt. — Az 1899 évi költségvetés szükséglete 6168 frt, előirányzott fedezete 5666 frt 50 kr.; a hiány tehát 501 frt 50 kr.

Elszomorító hatásu volt a költségvetés deficítje, de különösen az, hogy e hiányt legnagyobb részében a hátralékos tagdijak okozzák. A tagdijhátralék közel 8000 frt, melynek évi kamatja a deficitet majdnem elenyésztetné. A baj okát lehetetlen itt is sokat hánytorgatott szegénységünkre tolni, sokkal nagyobb szerepet játszik a »nemtörődömség«, a kötelezetség érzetének hiánya. A hátralékosok megsürgetésére az esperes urak felkéretnek, de ha eredménye ennek sem lenne, a Társaság kénytelen lesz utasítani ügyészét a törvényes lépések megtételére. A baj alhárítására *Szuhay* Benedek inditványára az esperes urak uj taggyüjtésekre kéretnek fel, a Hornyánszky kiadó-cég pedig ujabb % engedményeket ajánlott fel

Az ez évi egyháztörténelmi monografia *Sámuel Aladár* »Bod Péter élete és művei« lesz. Örvendünk hogy ez uttal egy erdélyi lelkész az erdélyi ref. egyház egyik legkimagaslóbb alakjáról, Bod Péterről irt műve kerül sorra, a melyet *Szalai* Károly pudapesti fő-gimn. és *Széchy* Károly kolozsvári egyet. tanár urak vizsgáltak felöl.

A »Koszoru« füzeteinek terjedéséről örvendetes jelentés tétetett s a lelkészek és tanítók felkérettek a minél buzgóbb terjesztésre Ismételten közönetet szavazott a közgyülés Hegedüs Sándor elnöknek, hogy tetemes áldozattal, évi 500 frttal lehetővé teszi e füzetek megjelenését és terjedését. Helyeslő tudomásul vétetett, hogy a Koszoru füzetekből iskolai jutalomkönyvek is állíttattak egybe, aránylag elég olcsó áron 30, krjával.

Zoványi Jenő interpellációjára a Hercegszőllősi kánonok kiadására vonatkozólag titkár jelenti, hogy e vállalat a kiadás rendezésével megbizott *Mokos Gyula* késedelmezése miatt van évek óta függőben. A választmány megbizatott a sajtó alá rendezés megsürgetésével s meghatalmaztatott, hogy ha annak kellő eredménye nem lenne, más emberre bizhassa a kivitelt

Titkár jelentést tesz a b. e. *Szász Domokos* püspök 1000 frtos alapítványa folytán a Társaság munkaprogrammjába felvett Kálvin-forditásról. A Kálvin Institutiója népiesebb első kiadásának forditásával még a néhai alapító megbizta volt *Nagy Károly* theol. tanárt és revizorokul felkérettek volt *Erőss Lajos* és *dr. Bartók György*. A munka nagy részben készen, befejezéséhez közelg, de az eredeti költségvetés 2000 frtnyi kiadásához a Társaságnak fedezete nincsen. — Ferenczy Gyula tanár lelkesen szól a munka érdekében s a Társaság legelső rangu feladata közé számlálja, hogy Kálvint magyar nyelven megszólaltassa. — Hegedüs Sándor lehetségesnek tartja a meglevő alap teljes felhasználásával és könnyen megnyerhető könyvkiadó cég támogatásával a munka kiadását. A választmány megbizatik, hogy ez irányban lépéseket tegyen.

Hosszabb tárgyalás folyt a „Bibliai Lexikon“ kérdése felett. Titkár jelenti, hogy a munka a Calwerféle „Bibel-Lexikon” alapján készülne s a kliséket a társaságtól igen jutányosan meg is kapták Hanem a munka kiadására 10 ezer forint kellene — s ez hiányzik. Ez összeg előteremtésének módozataihoz többen is hozza szóltak: Gyurác püspök, Radácsi György, Fejes István. — Végre is abban történt megállapodás, hogy a Társaság is — hasonlóan a tiszáninneni egyh. kerülethez megkeresi az egyh. kerületeket, hogy a parokh iális könyvtárak felállítása ügyében mozgalmat indítson s ez által prot. theol. tudományos müvek megjelenését lehetővé tegye. A bibliai lexikon kiadását pedig — a mit a felszólalások során ismételten és váltakozva sokan neveztek „magyarázatos bibliának“ — elhatározta s a módozatok megállapításával a választmányt bízta meg.

A megüresedett választmányi helyekre egyhangulag beválasztottak: Dr. Bartók György erdélyi ref. püs-

pök, Simonffy Imre polgármester, Farkas József theol. tanár, Zoványi Jenő lelkész, Prayr Sándor theol. tanár.

Gyurác elnök alapszabály módositási indítványa egyhangulag elfogadtatván, a világi alelnökség helyébe kreált „társelnökségre" egyhangu nagy lelkesedéssel Hegedüs Sándor választatott meg.

György Endre indítványára Révész Imre munkáinak gyűjteményes kiadásához a Társaság erkölcsi támogatását ajánlotta fel.

Szász Károly püspök indítványára a Társaság köszönetét fejezte ki, a magyar biblia-revizió munkája körül kifejtett érdemeiért az angol bibliaterjesztő társaságnak, dr. Duka Tivadarnak, Szász Károly püspöknek, Radácsi Györgynek s általában a munkában résztvett tagoknak.

A jövő gyűlés Pozsonyban fog tartatni, a jelen gyűlésről pedig „Emlékkönyv" adatik ki.

Ezek voltak az utolsó határozatok, a mi után az elnökség és tagok kölcsönös köszöntéseivel a tagok közgyűlése is véget ért.

Adja Isten, hogy a szép s lélekemelő gyűlésnek oly lelkes folytatása legyen az egyházi élet terén való munkálkodás felpezsditésében, mint a mily lelkes, barátságos, békés folytatása volt a fehér asztalnál Debrecenben! *y.*

Egyházi élet.

A küküllői egyházmegyéből.

Küküllői ev. ref. egyházmegyénk közgyülése Augusztus hó 29 én tartatott meg Dicső-Szent-Mártonban Szokatlanul népes vott ez a közgyülés. Számot tevő papikarunkból indokolatlanul hárman maradtak távol. Szép számmal volt képviselve a világi elem, élükön Méltóságos *Kabos Ferencz* fő gondnok és M. K. *Nagy Pál* gondnokokkal. Ott láttuk, ifj. Apáthi Péter, Zeyk Endre, Dr. Boér Elek, Könczei Kálmán, megyei főorvos, Dr. Báthory Béla, Dr. Szőcs Mózes, Frics Rezső, Fekete György, Csinádi István stb. világi képviselő urakat.

Esperes elnök aa. megnyitójában kegyeletes szavakkal emlékszik meg főtiszteletü mlgos Szász Domokos püspök elhunytáról, — kiemelve elévülhetlen érdemeit, — kinek emlékére egyházmegyénk ezúttal gyászünnepélyt is tart. Rövid vonásokba jelezte azokat a fontosabb, megoldásra váró feladatokat, melyek az egyházkerületek egyetemét foglalkoztatják.

Megnyító után, harangok hivására templomba siettünk, megtartani *Szász Domokos* felett a gyászünnepélyt; a mikor is nt. *Nemes Árpád* esperes mondott mindenkit megható, szivhez szóló imát.

Utána Kovács Árpád medgyesi körlelkész tarott a megboldogult emlékéhez méltó, gondolatokban gazdag emlékbeszédet.

Úgy az ima, mint a beszéd sokszorosan megérdemelnék a nyomdafestéket, volt is szó erről, de az egyházmegyei pénztár üres, — szegények vagyunk — s igy azok kinyomatása csak pium desiderium marad. —

Gyászünnepély után sietett vissza mindenki a tanácskozó terembe, hogy meghallgassuk az érdekes és sok tekintetben tanulságos esperesi jelentést. Valóban e jelentás hűtükre volt az egyházmegye beléletének.

Minden egyes egyház, vallás-erkölcsi, — vagyonügyi, — tanügyi, hitoktatási állapotára és vallásos énekek tanítására kiterjeszkedett. Őszintén, nyiltan feltárva a helyzetet, kiemelve az elismerésre méltókat, megróva a megrovandókat.

Az egész jelentés bizonyságot tesz az Esperes fáradhatatlan munkássága s nagy akaraterejéről. Nagy figyelemmel hallgatták mind végig, s annak végeztével zajosan megéljenezték a minden dicséretre méltó embert. Megható jelenet volt, midőn az esperesi jelentés méltatása közben dr. Boér Elek világi képviselő indítványára, az esperes személyét érte méltatlan bántalmak és rágalmakkal szemben, a közgyülés egyhangulag teljes bizalmát és elismerését fejezte ki Nt. Nemes Árpád esperes urral szemben, miért nevezett köszönetét nyilvánitotta, — újolag is kifejezést adott annak, hogy legjobb erőit mindig az egyházmegye és érdekeinek fogja szentelni.

Kiemeljük esperesi jelentéséből az egyházi alapok rendezésére irányuló nemes törekvését — a kepe megváltó és iskola-alapok szoros elkülönítését, — vallás és vallásos énekek tanításának szigorú ellenőrzését.

A halaszthatatlan épitkezések szorgalmazását. Végül azon elfogadott indítványokat, melyekkel b. e. Szász Domokos emlékének jegyzőkönyvileg megörökítése, — özvegyéhez részvétirat küldése — az egyházkerület új püspöke főtiszteletü dr. Bartók György és választott főjegyzője nt. Kenessey Béla uraknak üdvözlő felirat megküldése céloztatott.

Az egyházmegyei tanács működéséről főjegyző Zajzon János aa. tette meg magvas és sok gonddal, nagy fáradtsággal egybe állított jelentését.

Tanügyi jelentést Józsa Ferenc tanügyi előadó úr tartott. Jelentése statisztikai adatokat sorolt föl, — s a köri lelkészek tevékenységére terjeszkedett ki, — egyebekben utalt az esperesi jelentésre, — a melyben az összes figyelemre méltó tanügyi mozzanatok elősorolva voltak.

Az országos közalap és orsz. özv.-árvai alapról esperes aa. tette meg jelentését, — kijelenti egyidejüleg azt is, hogy túlságos elfoglaltatása miatt, ezen alapok kezelését folyó év végével az egyházmegye új pénztárnokának fogja átadni, mit a közgyülés jóváhagyó tudomásul vett.

A lemondás folytán megüresedett számvevői, tanügyelőadói, jegyzői és levéltárnoki állások töltettek be.

Aljegyző és számvevő lett Józsa Ferenc küküllővári, tanügyi előadó Orbán Gábor balavásári, levéltárnok Hegyi Károly dicső-szt.-mártoni lelkész.

Megüresedett nt. Kovács Elek lelkésztársunk lemondása folytán, lelkész-jelölőbizottságunkban 1, a fegyelmi birószágban 1 hely. Mind két állásra Lakatos Áron héderfáji lelkész lett megválasztva.

Ezután igazgató-tanácsi leiratok tárgyaltattak. A 2035—1899. sz. körlevél alapján élénk eszmecsere után, közgyűlés egyhangúlag azt a véleményt nyilvánította, hogy jövőre a rendes egyházkerületi közgyülések minden év november hava első felében tartassanak.

A 2920—1899. sz. leiratra a Szeretetház ügyében kiküldött bizottság javaslatát tette bírálata tárgyává, s ehhez képest a javaslat *a*) és *c*) pontját változatlanul elfogadta, a *b*) pontra nézve annyi változtatást tett, a hozzájárulás arányára nézve, miszerint a lelkipász-

torok az egyházközségek osztályozása szerint 1—2—3—4 forintot fizessenek a Szeretetház céljaira, ez utóbbi osztályba sorozva a főgimnáziumok rendes tanárait is.

A 2929—1899. sz. körlevél értelmében főtiszt. és mélt. dr. Bartók György püspök afiának az országos ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet áldásaiban nem részesülő papi özvegyek és árvák segélyezésének lehető fokozására irányuló javaslatát tárgyalta.

Az ismert javaslatot közgyűlésünk tejtartalmulag egyhangu határozattal elfogadta.

Még az orbai egyházmegyének két indítványa felett mondatott vélemény. Az egyik indítvány azt célozza, hogy a tanárjelölő bizottságok a tanári állásokra folyamodók képesitettsége felett mondjanak jövőre véleményt csak, s a mennyiben az illetőknek megvan qualificatiojuk, ezek közül a közgyűlés szabadon válassza az egyes szaktanárokat.

Közgyűlésünk méltányosnak és igazságosnak találja, hogy senki se zárassék ki a választhatók sorából, ha bírnak erre a folyamodók jogcímmel, s ez okon a jelzett indítványt egyhangulag elfogadta.

A másik indítvány, tekintettel a megváltozott viszonyokra, a tanárok létszámát gymnasiumonként kerületi közgyűlésen két-két tagra célozza leszállítani.

Minthogy itt szerzett jogokról van szó, s ezzel egyidejüleg más fontos egyházalkotmányi kérdések revisiojára is szükség van, bár az aránytalanságot közgyűlésünk látja, ezúttal e kérdés elbírálásába nem bocsátkozik, azt a napirendről leveszi, várva revisio tekintetében az Igazgató-tanácstól a kezdeményezést.

Ezzel a közgyűlés tárgyai kimeríttetvén, elnöklő esperes szives köszönetet mondott a megjelent közgyűlési tagoknak, a részvételt remélve és kérve jövőre is, a gyűlést általános éljenzések között bezárta.

Délután 3 óra volt már, midőn a fehér asztalhoz ültünk, hol — szükségtelen mondanom — egymást érték a szebbnél szebb pohárköszöntők. Nemes esperes a királyért, Kabos főgondnok dr. Bartók György püspökért, Zayzon főjegyző a gondnoki karért. Kabos főgondnok és Gáspár János lelkész az esperesért, Csató Gábor vendég a ref. papságért, Hegyi körlelkész a világi képviselőkért, Nemes esperes az időközben megjelent királyi tanfelügyelőért emeltek poharat.

Szinte elfeledém azt a dícséretre méltó dolgot, hogy a gyűlés folyama alatt, a minden szépért, jóért, üdvösért lelkesülő, tevékeny dr. Boér Elek világi képviselő úr ingyenes szolgálátát ajánlotta föl nemcsak a közügyért, de egyeseknek is, a hol csak a szükség kívánja. Miért zajos éljenzések közt köszönetet mondott a közgyűlés.

A késő esti órákban oszlott szét a társaság, azon meggyőződés és tudattal, hogy egyház megyénk vezetése erős kezekbe van letéve.

Vajha, mig ismét egybe jöhetnénk közgyűlésre, köztünk, kik a békesség apostolainak mondatunk, sőt egész egyházmegyénkben helyre állna a békesség, egyetértés és szeretet. Adja Isten minél előbb!

Egy ott volt veterán.

TÁRCZA.

Ima.

(Az 1889-ik év augusztus 31-én Nagy-Enyeden végzett theologusok 10 éves találkozója alkalmával mondotta ***Bartha Lajos*** aranyosgyéresi lelkész.)

Gondviselő Istenünk, jóságos atyánk! Ime, kiket elhivtál e helyről, hogy a talentumok szerint szolgáljuk országodat a te egyszülötted anyaszentegyházában, — kiket elküldöttél hirdetni az igét alkalmas avagy alkalmatlan időben, — kiket a te szolgálatodnak gyönyörüséges igájával terheltél meg — visszatértünk Sionod magaslatára.

Alig folytattuk a ránk bizott munkát, máris visszavágytunk ide, hol boldog álomképek jelenetei változatosságában láttuk messzi jövendőnket, vissza az édesanya kebelére; mintha most is hallanám dajkáló szavait...

Hiszen csak az imént szálltunk el innen a viszontlátás boldog reményével; hiszen csak tiz rövid éve, hogy elhangzott ajkainkon a búcsudal.

Tiz év egy porszem az idő végtelenségének homokóráján; egy pillantása mindeneket számontartó örökké valóságodnak! Oh, de munkára rendelt életünknek számottevő fontos része ez: hiszen az ifjúság viruló remény-bimbóit fakasztó tavaszában indultunk a rögös útnak és ime életünk munkában szorgalmaskodó heves nyarában térünk vissza ide, mintegy megkérdezni dajkáló anyánkat, ha vajjon méltók vagyunk-e jóvoltához, több százados mult dicsőséges emlékei által megszentelt nagy nevéhez.

Tiz év! Én Istenem, mennyi tapasztalat, mily sok változatos tanulság; a munkásság mezején mennyi illatos virág, de mennyi szúró tövis, mennyi öröm, de mennyi üröm is

Olyan jól esik érző lelkünknek, ha a szerzett tapasztalatok színgazdag bokrétáját hozzuk magunkkal az édes anya kebelére. Ugyan hová vihetnők méltóbb helyre? Ugyan hol tekinthetnénk be az elsuhant évek tanulságos történetébe méltóbb helyről, mint innen anyaszentegyházunk eme kimagasló pontjáról, hol egykoron reményeink fátyolán keresztül fürkésztük jövendőnk következéseit.

Visszatekintünk a nyugvó pontról és szemünk önkénytelenül könybelábad. Vídámabb és sötétebb hangulat könnye ez Urunk: a multé, mely mögöttünk maradt. Mert ha önsorsunkra nézünk, váltakoztak ott a világosabb színek a sötétebbekkel és hasonló változatok hullámait verik fel az emlékezetbe elmerülő lelkünkben. Ha ezen nagymultu intézetre tekintünk és szerettük itt azoknak nemes alakját, jóságos arcát, kiknek ajkiról egykor oly meggyőzően szállott az íge számunkra: ime Uram, csak egyetlen egy él azok közül, és az intézményt, mely hivatva volt teremteni papokat, ihletett lelkü prófétákat, tudós írásmagyarázókat, nem, találjuk A vihar, mely épen az eltöltött évtized alatt tombolt át az intézet felett és megtépte azt és megrecsegtette oszlopait; kitépte kebeléből a féltettet és elszáguldott vele egy másik magaslatra. Mi fájó szívvel, könnyes szemekkel néztünk utána, bár ott is a

mienk maradt, bár ott is rajta csüggünk, de nekünk viruló ifjúságunk drága emlékei e helyen szentelték meg, e helyen füztek hozzá eltörülhetlen jelekkel.

E nemes intézet már kikgyógyulni látszik a keserü vesztést, már behegedtek a vihartépte sebek és ime osztja áldó szeretetét, melynek kísérő figyelme alatt egykor mi is oly boldogok valánk.

Jó Istenünk, szerető édes Atyánk, kérünk téged, terjeszd ki áldásaidnak bőséges mértékét ez intézetre továbbra is, hogy az itt viruló közmivelődési intézmények tovább virúljanak, fokozott erőben fejlődjenek, legyen ez időtlen időkig hajléka az igaz tudománynak, mely hozzád vezet, bástyája a minden szabadság szülőanyjának, protestáns anyaszentegyházunknakí

Azokat, kik itt országod határai terjesztésén buzgón fáradoznak, áldd meg továbbra is a kitartásnak és lelkesedésnek meg nem lankadó erejével, hogy sokaknak szerezhessenek lakozást a te országodban, mindeneket, a kik itt megjelennek, az igazságra vezéreljenek

A kik pedig a munkában megfáradva innen pihenni tértek a te dicsőségesebb hajlékidba, azok számára kérjük, oh, kegyelem atyja, a te országod legtökéletesebb jutalmait. Engedd, hogy jóságos lelkük őrködjék e hely felett, hová a földi életben lelkük kapcsolva volt, őrködő szellemük ereje pedig meglássék a késő unokákon is.

Oh, szent fogadásoknak őrizője, jó atyánk, jövel önlelkeddel, megszentelő erőddel mihozzánk is egyenegyen, kik a megjelölt napon a te szent nevedben összegyültünk. Te megsegítettél bennünket, hogy fogadásainkhoz híven, eljőjjünk szentségednek eme helyére. Te napokat toldottál napjainkhoz, hogy meggyőződvén atyai jóságod teljességéről, járjunk szüntelen előtted. Ne vondmeg, kérünk, továbbra sem jóvoltodat a te szolgáidtól, hogy teljességében lássék meg azokon jóságos kegyelmed. Adj nekünk életet, ezztendőket a mi éveinkhez, hogy szellemi országod szolgálatában hívséggel sáfárkodhassunk.

De vannak Uram, a kik csupán lélekben vannak közöttünk és test szerint nem jöhettek el, azok számára is atyai áldásaidat kérjük szivünk teljességéből.

Áldj meg Istenünk mindnyájunkat, áldd meg hozzánktartozóinkat minden szellemi és anyagi javaiddal, hogy ne lássanak szükséget a te szolgáidnak fiai és leányai. Áldd meg édes hazánkat, szeretett anyaszentegyházunkat, annak minden hívő lelkét, hogy fejlődjék és virágozzék abban a vallásos hit, az igaz tudomány a te dicsőségedre. Amen.

Beszéd.

Mondatott N.-Enyeden, tizéves papi találkozó alkalmával, 1899. aug. hó 31-én.

Kedves Barátaim! Az Isten dicsőségére elhangzott szép ima után, legyetek üdvözölve általam mindnyájan, kik hivó szavunkra eljöttetek, hogy tíz év után egymásnak baráti jobbot nyujtsunk. És legyen üdvözölve ez a kedves Alma-Mater, a Bethlen-főiskola, mely minket szárnyainkra bocsátott, mint anya-madár felnevelt magzatait. Tíz évnek emléke újul meg most lelkemben. Mily kicsiny idő ez az éveknek örök forrásában, a hol nincsen kezdet és nincsen végezet: nekünk pedig, a kik megszámláljuk a mi éveinket, ime egy határkő, egy találkozó pont, honnan a multaknak édes emléke száll meg, az ifjú éveknek fénysúgara ragyog körül. E fényben, e dicsőségben lelkem megfürdik, megifjúl újra és önkénytelenül is felkiáltok: »Jó mi nékünk itt lakoznunk! Építsünk három hajlékot«, három erős várat: egyet a ***barátságnak***, egyet az ***élő hitnek***, egyet a ***hálának***.

* *

Tíz éve, hogy kiszállottunk e falak közül, építeni amaz országot, mely változatlan és örök, mert alapja: az igazság és szeretet, s kormányzója: a lélek, az Istennek mindeneket éltető és megszentelő szent lelke. E nemes, e fölemelő munkában az idő, az élet mindenikünkre rányomta bélyegét, e rövidke tíz év alatt is. Az ifjúból férfi lett; a férfiből családapa, s mindenikünkből lelkipásztor. Minden parányi hely, melyet elfoglaltunk, minden kicsinyke kör, melybe beléptünk, újabb jogokat, a jogok újabb kötelességeket, a kötelességek pedig erős felelősséget róttak ránk. Oda lett, mint egy tündér álom, szétoszlott az ifjúság gondtalan ideje!

Akkor, e falak között, gyűjtögettük az ismereteknek drága kincseit: ma e kincseket kell osztogatnunk másoknak; akkor minket vezettek: ma nekünk kell vezéreknek lennünk; a mi gondunkat akkor más vette fel: most mi vesszük fel sokaknak gondját, hogy a mi kicsinyeink közül egy is el ne vesszen. Ime, a férfi, a ki küzd, fárad, harcol; ime, az élet, mely a küzdelemben fölemel, vagy alásújt; arcunkra nyomja az emberi méltóság nemes vonásait, vagy megbélyegez, a szerint, a mint tudatával bírunk emberi mivoltunknak hivatásunk fontosságának. Oh, bizony, küzdelem közt szép az élet!

De, ah, e küzdelemben, e harcban én is, te is, mindenikünk sebet kapott: egy bajtársunkat meg éppen elrabolta a kérlelhetetlen halál. Legyen áldott az ő emlékezete! És a kik eljöttünk, egyiknél az élet gondok, másiknál talán az ősz hajfürtök mutatják a változást, s ha tagadnók is, hirdetik, hogy a test a múlandóság törvényei alá van vetve. És a rajtunk kívül álló világ is megváltozott. A kik minket az ígéret földére vezettek, a mi szeretett tanáraink, fájdalom, már rég pihennek az anyaföld porában. Legyen áldott az ők emlékezete is! És a fakultás is, melynek kebelén nagyra nőttünk, azóta helyet cserélt. Itt is, ott is új és ismeretlen arcok. De megmaradt és még ragyogóbb fényben, nagyobb varázs-erővel áll előttünk ez az anyaintézet, ez a főiskola, hirdetve a protestáns szellem örök dicsőségét; és mi nálunk, mi bennünk is megmaradt az, mi e szellemből nőtt ki: az őszinte, a ***tiszta barátság***, mely ez iskola falai között összefűzött.

Ez a nemes érzület hozott össze most is, hogy tíz év multával egymásnak baráti jobbot nyújtsunk — és egy pillanatra feledve a jelent, — elmerengjünk a múltak emlékein. Fogjunk azért újból kezet és pecsételjük meg szivünkben e nemes érzelmet; s ha barátok voltunk ez iskola falai között, a szegénységben, a nélkülözésben, a tanulásban, az örömben: legyünk barátok az életben is; barátok: a munkában, a célban, a szük-

ségben. Építsünk egy hajlékot a *hű*, *az igaz barátságnak*, mert e hajlék erős vára lesz az istenországának is, melynek munkásai vagyunk!

* * *

Azonban, kedves barátaim, ha összejövetelünk csupán a barátságnak lesz megpecsételése: egy, önmagában nemes ugyan, de még mindig önző cselekedetet végeztünk, és a gondolatot, az eszmét, mit egy ilyen találkozó magában rejt, nem merítettük ki. Egy országnak, az istenországának vagyunk mindnyájan munkásai, s mint ilyeneket, a barátság mellett, *közös hitnek* is össze kell kapcsolni. Építsünk azért szivünkben még egy hajlékot az *élő hit* számára, hogy ez a hajlék, ez a templom legyen erős vára *az anyaszentegyháznak*. Az apostolokat az istenországának igazságába vetett rendületlen hit kapcsolta a nagy mesterhez; ez a hit volt ama varázs-erő, mely az üldözések alatt is összetartotta és lelkesítette, hogy elvégezhessék a feladatot, mely rájok bízatott. Nekünk is erre a varázserőre, *a hitnek erejére* van szükségünk, ha az anyaszentegyháznak buzgó munkásai akarunk lenni. Már pedig erre neveltettünk, erre hivattunk el — fájdalom — már csak néhai tanáraink által. Azt a szellemet tehát, melyet ez intézet falai között tőlük magunkba szivtunk, megtagadnunk soha sem szabad, mert e szellem a vallásos buzgóságnak, az élő hitnek, a kitartásnak, a lelkesedésnek szelleme. E nélkül a prófétai pálástot vállainkra nem vehetjük, e nélkül az anyaszentegyháznak harcosai nem lehetünk. Pedig a korszellem int, sürget, hogy derekunkat jól felövezzük, mert, ime, két hatalmas tábor áll előttünk: egyik a társadalmi rendet, jogot, törvényt, egyházat lábban tipró *hitetlenek*, másik a felekezeti gyűlölséggel teljes *ultramontánok* tábora.

Nekünk prot. papoknak kell megküzdenünk mindkettővel; nekünk kell a vallásos érzületnek csíráit elhinteni a népek szivében és meggyőzni a világot arról, hogy a vallás egy nélkülözhetlen társadalmi tényező mely nélkül nem egészséges a tudomány, nem ideális a művészet, nem igazságos a politika, s céltévesztett az emberi élet. Nekünk kell megmutatni, hogy a Krisztus evangéliuma nem botrány és nem bolondság, hanem »*Istennek hatalma minden hívők idvességére; mert az Istennek igazsága az által jelentetik meg hitből hitbe, miképpen meg vagyon írva Az igaz ember hitből él!*« Építsünk azért hajlékot az élő hitnek, annak a hitnek, mely a Krisztus evangéliumából nőtt ki, mely a bűnöst idvességre vezérli, a beteget meggyógyítja, a meghaltat föltámasztja, a ruhátalant felruházza és a vakoknak szeme világát visszaadja; annak az élő hitnek, mely eszményt ad az életnek, mely kizárja magából a haragot, a gyűlöletet, a máglyát, a vérpadot és egyedül csak *szeretni* tanít; szeretni: Istent, hazát, nemzetet, szabadságot!

»Szegények vagyunk, kevesen vagyunk? Gondoljunk csak Krisztusra és az apostokra. Ők is szegények voltak, kevesen voltak! Szegények vagyunk, kevesen vagyunk? Gondoljunk Lutherre és Kálvinra, kik szintén szegények voltak, kevesen voltak. Szegények vagyunk, kevesen vagyunk? Emlékezzünk csak Dévai B. Mátyásra, Szenci M. Albertre. Nem voltak-e ők is szegények, nem voltak-e ők is kevesen? Ha ezekre gondolunk: erősek vagyunk hitben, szeretetben, kitartásban, buzgóságban.« Építsünk azért erős hajlékot az evangéliumi protestáns hitnek, és lakozzunk állandóan abban, hogy a Krisztus is mibennünk lakozzék!

* * *

Még egy dolgot mondok csupán. Egy igen szép és találó hasonlat *az iskolákat az egyház veteméményes kertjének* nevezi. Az van kifejezve e hasonlatban, hogy az egyházi életnek előkészítője, ápoló melegágya: *az iskola*. Az édes anya védő szárnyai mellett, az iskola az a kedves Alma-Mater, mely nemcsak védelmez, hanem ápol és nevel is; nemcsak kebelére fogad, hanem a léleknek eledelét is adja. Református iskoláink védő szárnyai alól kerültünk ki mi is; ott szivtuk lelkünkbe a haladásnak, a fölvilágosodásnak, a szabad gondolkozásnak áldott levegőjét: hűtlen lehetünk-e tehát a dajkáló, a nevelő anyához? Avagy hűtlen lesz e a fecskemadár fészkéhez, a miért egy időre elhagyja? Nem felkeresi e ismét tavasz megnyíltával, hogy újból enyhet találjon abban?

Református iskoláinkat az élőhitből folyó áldozatkész szeretet teremtette meg. Ennek a szeretetnek megfogyatkozni ma sem szabad. Egy *Bethlennek*, egy *Rákócynak*, egy *Apafinak*, egy *Mikónak*, egy *Kuun* Kocsárdnak és annyi jeleseknek nagy alkotásait megvédeni, gyarapítani, szivén hordani, minden jó kálvinista embernek kötelessége. Mi sem vonhatjuk ki magunkat e kötelesség alól. A kegyelet, a hála adóját rójuk le akkor, midőn alkotóinak nevét példaként emlegetjük, jeleseinek emlékét megbecsüljük és azt a szellemet, mely keblünket nagy tettekre hevítette, ma is hirdetjük, ma isápoljuk, mert e szellem megteremtője a nemzeti érzületnek, szabadságnak, honszerelemnek; e szellem forrása az evang. hitnek, melegágya a valódi műveltségnek és a humánizmusnak!

Építsünk azért még egy *harmadik* hajlékot is és ez a hajlék legyen a *hálának, a szeretetnek hajléka* ezen intézet iránt, melynek egykori akadémiája szárnyaira bocsátott. Hisz talán mi vagyunk az utolsók, kik lelkészi minőségben együttesen kerestük fel Rójjuk le azért a kegyelet adóját, mert ebben mutathatjuk ki, hogy az a szellem, mely ez intézetet áthatja, bennünk is él és megtermi nemes gyümölcseit. És rójjuk le a kegyelet adóját elköltözött, nagynevű tanáraink iránt is, kik fölnyitották előttünk az evangéliumnak gazdag bányáit, lelkünkbe csepegtették a szabad vizsgálódásnak, függetlenségnek és a kötelességtudásnak eszméit!

Ha ezt tesszük, bizonyára az Urnak fényes dicsősége velünk lesz mindig

E fényben, e dicsőségben lelkem újból éled, hisz remél szeret, és én szüntelen csak azt sovárgom vajha lakozhatnám e hármas hajlékban életemnek minden idejében!

Ezzel mostani összejövetelünket megnyitottnak nyilvánítom.

Vajda Ferenc.

Irodalom

Szász Domokos Emlékezete. Ima és emlékbeszéd. Irták és a szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegye közönsége által 1899. aug. 13-án Szilágy-Csehben ren-

dezett emlékünnepélyen elmondták *Viski Pál*, esperes, az ima szerzője és *Bartha Dezső*, egyhm főjegyző, az emlékbeszéd szerzője. Kinyomatott az egyházmegyei közgyűlés határozatából.

Szerencsés gondolat a Szász Domokos püspök emlékéhez füződő istentiszteletek alkalmával tartott imákat és beszédeket külön füzetekben adni ki s így is megörökiteni a néhai nagy ember tetteit, valamint a mai nemzedék elismerését, hálaját. Aztán a füzetek népünk között is könyebben terjeszthetők és szükséges is, hogy terjesztessenek; mert a nagyok emlékezete nem tétlen, de mindig munkás. Mi több ily emlékbeszédet kaptunk közlés végett; de az összes egyházmegyékben tartott emlékistentiszteletek beszédei közül a legkiválóbbakat is lapunk szüktere s az aktualis mozzanatok szükséges szemmeltartása miatt alig közölhetjük. Az a helyes eljárás, melyet a szilágy-szolnoki egyházmegye követ, midőn a néhai püspök emlékéhez füződő istentiszteleteken elmondott imát és beszédet külön füzetben adja ki.

Viski Pál imája tartalmas, emelkedett, ünnepélyes. Az emlékbeszéd oly szerzőről tesz bizonyságot, kinek belátása mély, itélete helyes, lelkesedése tiszta. Szerző kezei között a termékeny textus (Jak. II., 26.) nem szárad el, de gazdagon hajt ki. Találólag van feltüntetve a hit és cselekedet összefüggése. Szász Domokos tevékenységének, nagy tetteinek lélektani nyitját találja meg szerző, mondván: »azért tudott oly erősen akarni és akaratának érvényt szerezni, mert mélyen megvolt győződve az ő isteni küldetéséről.« Szerző szépen és helyesen jellemzi az egyes alkotásokat s óhajtandó, hogy ne halványuljon el a Szeretetház rendeltetésében az a nem csekély jelentőségü szempont sem, mely a Szeretetház növendékeit Anyaszentegyházunk intensivebb szolgálatára szemeli ki. A füzet 16. lapján ismét igen jól sikerült szerzőnek Szász Domokos sok irányu, konkret munkáját egy elvi jelentőségü törekvésbe foglalni összse: »felvirágoztatni az anyaszentegyházat szellemileg és annak virulását beláthatlan időkig biztosítani« stb.

Ez emlékfüzet méltó szövétnekként világit a néhai nagy ember sfrja fölött.

Értesítés és kérelem. »*Kis tanulók Hit és Erk.-tana*« népiskolák I. és II. osztálya számára »*Vezérkönyv a kis tanulók Hit és Erk.-tanához*«, »*ó szövetségi szent történetek*« III. V osztály számára, »*Új szövetségi szent történetek*« V. VI. osztály számára című népiskolai vallástanitási könyveim október hó közepére meg fognak jelenni Midőn erről lelkész társaimat és általán a tanitoktató urakat értesítem: tisztelettel kérem egyszersmind, hogy növendékeiknek ily könyvekkel felszerelni kegyeskedjenek dolgozataim megtekintéséig függőben hagyni, hát ha ezeket a bevezetésre alkalmasoknak fogják találni. Zágon, 1899. szept 26. *Bodor János.* ref lelkész.

Különfélék rovata.

Tisztelettel és sürgősen kérjük föl mindazokat, kik lapunk előfizetési árával hátrálékban vannak, hogy tartozásaikat beküldeni szíveskedjenek.

Nekrolog. *Az özvegy papné halála.* (Emlékezés özv. Nagy Sándorné, volt alsó-rákosi lelkésznére).

Egy nemes lelkü nőt, a valódi papnéknak eszményképét tettük örök nyugalomra szeptember 9-én Sz.-Udvarhelyen. Az egzházi élet e képében, a lelkipásztorok e lapjában, hol élet és halál visszatükröződnek, ő helyet érdemel. 1890-ben elhalt férjének, az akkori Protestáns Közlönyben, állitottam szerény emléket, most itt kérek parányi helyet, hol rövid ideig bár fennragyogjon az emlékezet csillaga; mert erre ő érdemet szerzett.

Papné volt, valódi papné. Sokaknak igen csekély e cím. Nekünk jelentőségteljes, magas. Azt jelenti e szerény cím, hogy szeretetben és hűségben, hitben és erkölcsben és az ezekből folyó kötelességekben: a tisztaság és rendszeretetben a szorgalom és takarékosságban, szóval *mindenben példánykép, minta, a község előtt* százak, ezrekre nézve az a nő, kit e szép címmel illetnek *„tiszteletes asszony“*.

Demokratikus gondolkozású vagyok, de e címnek oly magas méltóságot tulajdonitok, hogy tartalmilag korunk bármely czimzése sem mond többet ennél; mert az egy jelentőségü e szóval *anya*. Nagy Sándorné ilyen nő, ilyen papné volt, férje hiveinek édes anyja, angyala. Megjelenése bizalomkeltő, bátorító, tanács adó, vigasztalásért hozzájok. a papi lakasra menő hivek jó szivből eredő, jóságos kedves szókat hallottak mindig és rendet, tisztaságot, szorgalmat láttak. Sokat betegeskedő férje mellett élete az önfeláldozatnak, türének, békességes tűrésnek láncolata volt, melyhez a férje halála után tragikus sors füződött. Egyetlen, eszes szép, kedves fia Nagy Sándor a Ludoviceum kiváló növendéke. az anyának létreménye büszkesége» 18 éves korában meghalt. Egyedül maradt az édes anya. Édes anya, gyermek nélkül.! Érzitek-e e szónak sulyát?

— — — — — — — — — — — — —

Fia halála után csak mint árnyék járt e földön. De élni kellett, küzdeni kellett a létért, melynek többé semmi becse nem volt előtte. Óh, beh rettenetes nem akarva élni! De élni kell, mert Istenünk által adott életünket nem dobhatjuk el. Élt és küzdött; tanulóknak lakást és kosztot adva tartotta fenn magát.

Szeptember 7-én, 45 éves korában, felejthetetlen férje s drága gyermekéhez tért. Emléke a szerető testvérek és rokonoké, de példája, mely vonzott, lelkesített, tanított, *a közé, a mindig élő társadalomé*, melyben a „leghalkabb szó, legparányibb tett el nem vész“, hanem hullámveréseik sziveket mozdítanak s akaratokat irányitanak. Példája, erkölcsileg nemesítő irányban sokakra hatott — a gyülekezetben s a társadalomban s így a lelkipásztori munkálkodásban s a jó eredmény kiküzdésében részes volt. Hű küzdő vala, az élet koronájából is egy fénysugár őt is megilleti. Emléke legyen áldott! *Incze Lajos.*

Katholikus sajtót támogató egylet alakult Pozsonyban, de az egész országra kiterjedő működési körrel. Az egylet alapszabályait a belügyminiszter jóváhagyta. Az utóbbi 5 év alatt 3 katholikus napilap, harminez katholikus hetilap alakult, a közélet minden terén érvényesíteni a katholikus szellemet, Mi pedig a protestáns sajtót terjesztjük-e, támogatjuk-e?

Az »Erdélyi Protestáns Lap« f. évi 38-dik számában »*Dr. Bartók György püspöki körutja*« czimü tudósításban igénytelen személyem is meg lévén nevezve a kézdivásárhelyi ev. ref. egyházközség által a Főtiszteletü és Méltóságos Püspök Ur nevére teendő szeretetházi alapitványnyal kapcsolatlan, részint a magam igazolása, részint az érdekeltek megnyugtatása végett, tisztelettel helyet kérek becses Lapjában a következő soraimnak.

A Főtiszteletü és Méltóságos Püspök Úr tiszteletére rendezett közebéden (hol gyűjtés történt) jelen levők csekélységemet, mint indítványozót, bizták meg a fentebb említett czélra eszközlendő gyűjtéssel s én annak bevégzése után T. Czirmai Zoltán, papjelölt urral ki szives volt a gyűjtésnél segíteni — nyomban összeszámítottam az eredményt s arról pár szóval be is számoltam a szives adakozóknak; a begyült összeget pedig ellennyugtatvány mellett átszolgáltattam egyházközségünk algondnoka, Tek. Turóczi László urnak, a ki erről részemre a következő nyugtatványt állította ki:

„*Nyug ta.*

73 frt. — azaz hetvenhárom o. é. forintról, melyet tekintetes Rákosi József. áll. isk. tanító ur a méltóságos és főtiszteletü Dr. Bartók György püspök úr tiszteletére rendezett társas-ebéd alkalmával az erdélyi protestáns szeretetház javára eszközölt eredményeképen, valósággal átadott kezemhez, elismerem.

K.-Vásárhelyt, 1899. szeptember 3-án. *Turóczi László*, ev. ref. egyh.-közs. álgondnok "

Az érdekeltek és érdeklődők teljes megnyugtatása végett csupán még körüményt leszek bátor felemlíteni: 1., hogy ez összeg a 9002. sz. betéti könyv szerint elhelyeztetett a kézdivásárhelyi Takarékpénztárban; 2. hogy az egyes adományok névleg is nyugtáztatni fognak, Nagytiszteletü Szerkesztő Úr szives engedelmével, — e b. lapban.

K.-Vásárhelyen, 1899. szeptember 27-én. *Rákosi József.* áll. isk. tanító.

A tiszántúli egyházkerület őszi közgyűlése Sárospatakon szept. 26. és 27. napján folyt le. A közgyűlés megemlékezett *Bernáth Elemér* 25 éves kitűnő egyházi hivataloskodásáról és *Makláry Pap Mikiós* és *Soltész Ferenc* 25 éves termékeny tanári pályájáról. *Mocsáry Lajos* világi tanácsbíró helyébe *Szentimrei Gyula* választatott. A parokhiális könyvtárakra vonatkozó szabályzat elfogadtatott s megküldetik hasonló intézkedés végett a többi ref. és luth. egyházkerületeknek is. „A theol. tanári nyugdíj-intézet ügyében az illetékes tanári kar felterjesztése a Novák Lajos dékán tollából elfogadtatott s a kerület fölhivja a konventet, hogy a sárospataki theol. tanári nyugdíj-intézetre adjon 2000 frt segélyt évenként egy bizonyos ideig, vagy tegyen lépéseket, hogy az orsz. tanári nyugdíj-intézetbe az ev. ref. theol. tanárok is bevétessenek." Kétségtelen, hogy ez a megoldás a legtisztább, a legjobb. Intézkedett a közgyűlés, hogy mindazon esetben, mikor állami, vagy bármely felekezetü tanintézetek igazgatósága vallástanításunk céljára a ref. növendékek névsorát nem volna hajlandó kiszolgáltatni, a lelkészek jelentést tegyenek, hogy e jelentések alapján a minisnél panasz emeltethessék. — A kultuszminiszternek ref. jogakadémiáink többségét tengődésre s aztán kimulásra szorító tervezete a közgyűlésen méltó oppositiot támasztott. Kimondatott, hogy a jogakadémia ügyében a főgondnok s püspök vezetése alatt egy nagy küldöttség fog a ministerhez menni. E küldöttség az egyes országos pártokat is meg fogja keresni. A tiszáninneni közgyűlésnek a veszélyeztetett ref. jogakadémiák ügyében kifejezett álláspontja a prot. öntudatnak tekintélyes és régvárt megnyilatkozása. Végül a domesztikai kérvények intéztettek el oly módon, hogy az egyházakat 13,032 frtra, a lelkészeket pedig 5600 forintra ajánlja a kerület.

Jézsuitaellenes mozgalom tört ki Spanyolországban. E mozgalomra újabb adók kiróvása adott alkalmat. A spanyol törvények szerint egyház, pap, szerzetesrend mind adómentes, s így az adóterhet a már kiszipolyozott nép hordozza. A jézsuiták birtokában pedig sok pénz van. A jézsuiták csak közelebbről is, a spanyol amerikai háború idején sok pénzt szereztek az ő kezükben levő „Compania Transatlantica" szállítási üzlete révén. Kivált Barcellonában volt a lázadás nagyobb mérvü. A spanyol lázadás az életösztön fellobbanása a jézsuitákkal szemben.

Nyilvános számadás és köszönet A maros-Ugrai templom és torony-alap javára folyó évi július hó 22-én rendezett nyári tánczvigalom tiszta jövedelméről tulhalmozott teendőim és azon körülmény miatt, hogy többen szives felülfizetéseiket a bál után teljesitették, csak most számolhatok el következőkben: A jelzett czélra bevételetett 505 frt 70 kr. Kiadatott 164 frt 25 kr. Maradt tiszta jövedelem 341 frt 45 kr. Felülfizettek: Kolozsváry István 1 frt, Balla Gyula áll. főnök 2 frt 50 kr, Szigeti Soma 2 frt 50 kr, dr. Boér Elek ügyvéd 4 frt, L. Gyárfás Lajos kir. tanácsos 9 frt, Dobai József 50 krt, gróf Haller Györgyné 39 frt, gróf Haller György 9 frt, gróf Ladokovszki Ferencz 4 frt, Nagy Jenő 20 krt, Viski Elekné 50 krt, Bedőházi Pál gazdatiszt 4 frt, Rédiger Béla pénztárnok 50 krt, Kovács Lajos csapói állomás főnök 1 frt, gróf Bethlen Balázs orsz. gyül. képviselő főgondnok 10 frt, báró Kemény Ákos orsz. gyül. képviselő főgondnok 25 frt, gróf Mikes Árminné 5 frt, Májai Domokos körjegyző 1 frt, Tollas Dénes gazdatiszt 1 frt, Ravasz Miklós 2 frt, Tódor János körjegyző 2 frt, Elek László főisp. titkár 1 frt. Demény Dánielné 50 krt, Miske Elek főszolgabiró 4 frt, ifj. Mooré Károly ref. pap 50 krt, Sándor János főispán és neje 10 frt, Pataky Károly áll. tan. 50 krt, Balogh Gergely gazdatiszt 1 frt 50 krt, Kabos Ferencz orsz. gyül. képviselő főgondnok 10 frt, Mátyás Sámuel 5 frt, Simén Endre körj. 1 frt, Jenei Jenő gyógyszerész frt, Darányi Ignátz földmív. miniszter 5 frt, Koncz Domokos gazdatiszt 1 frt. Szántner Lajos 5 rt, Zajzon János ref. pap 1 frt, Lakatos Áron ref. pap 3 frt Kispál Bálint frt. br. Bánffy Mihályné 2 frt, Nagy Sámuel vendéglősné 10 frt, Krausz Márton bérlő 1 frt, Vics László 2 frt, Trattner Sámuel budapestről 1 frt, Breider Ármin N.-Váradról 1 frt, Herczeg G. Budapest 1 frt, ifj. Szabó Ferencz kereskedő 1 frt, Turóczi Benedek 10 frt, Felszegi Sándor ker. anyakönyvi felügyelő 10 frt. Hegyi Sándor ref. pap 1 frt Deésy Zoltán alispán isk. főgondnok 10 frt Z. Knöpfler Elek egyhmei főgondnok 25 frt. Hegyi károly ref. pap 2 frt. Báró Solymosy László 20 frt. Tolnay Reginald 10 frt. Báró P Horváth Artur 5 frt. Báró Rothentha Henrichné 20 frt. Gróf Haller Gerőné 5 frt, Gróf Bethlen István 20 frt, Gróf Toldalagi László 15 frt, Nemes Árpád ref. esperes és neje 3 frt, Apáthy péter orsz. gyül. képviselő egyhmei gondnok 5 frtot.

Egyházam nevében hálás köszönettel adózom az összes részt vevők és szíves felülfizetőknek, de különösen ki kell emelnem *Gróf Haller György úr és neje Gróf Bethlen Ilona,* e ritka buzgalmu és áldozatkész urnőnek szives jóságát, kik készséggel rendelkezésünkre bocsátották a maros-ugrai grófi Haller palotát, annak mellékhelyiségeit és a gyönyörű szép kertet, mely által lehetővé tették a minden tekintetben szép sikerű estély megtarthatását. Fogadják e helyen is hálás köszönetünket többször tanusított áldozatkészségükért.

A m.-ugrai ref. egyház nevében.

Maros-Ugra, 1899. szept. hó 5-én. *Nemes Árpád,* ref. pap esperes.

Hivatalos rész.

3455—1899. NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra ismét a következő kegyes adományok folytak be:

1. Lovag Hetei Bakó Ferenc aa. alapítványa a Szeretetház-alap javára	1000 frt	— kr.
2. Dr. Vályi Gyula egyetemi tanár	5	—
3. Sebesi Ákos segesvári kir. közjegyző	10	—
4. Sándor János esperes	2	— »
5. Bedő Károly	1	—
6. Sipos Gábor ügyvéd	5	—
7. Gaál Gyula széki ehm. főgondnok aa.	29 »	— »
8. Nagy-Enyedi Bethlen-kollégium VII I. osztályu növendékeitől	2 »	65
9. Váró Ferenc tanár....	10	—
10. Báró Bánffy Zoltánné	5	—
11. Tattiás Ferencné	1	—
12. Békési Teréz	1	—
Összesen.....	1071 frt	65 kr

azaz: egyezerhetvenegy frt hatvanöt kr.

Fogadják a nemes szivü adakozók Ig.-tanácsunk őszinte köszönetét.

Kolozsvárt, 1899. szeptember hó 27-én.

Kádár János dr. titkár. *Bartók György dr.* elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam 41. szám. Kolozsvártt, 1899. Október 12.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Ima,

1899. október 6-án.

Örökké való Isten, népeknek és nemzeteknek megtartó, kormányozó Istene! szent házadba jöttünk, hogy a vallás oltáránál, legtisztább érzelmeinkből áldozzunk e nap emlékezetének. Oh mert nagy, oh mert mély jelentőségü nap ez a te népedre Atyánk! magyarok Istene! Véres nagy áldozatoknak, de egyszersmind megváltásnak napja ez! Nagypénteki gyászérzés fogja szivünket el. Oh, mert ma 50 esztendeje vesztek a bitón és golyó által el nemzetünk derék fiai, mert szerették a hazát, — mint szent fiadnak meg kellett halni a kereszten, mert szerette az emberiséget.

Ime jó Atyánk! lelkünk előtt, az emlékezet által, e pillanatban sötét képek vonulnak el. Visszaborzadva szemléljük a zsarnokság kisérteties alakját, a mint a nemtelen boszú könyörtelenségével oltogatja a haza hű fiainak életét. Látjuk meggyalázva a honszerelemnek, — durva, sáros lábakkal a földre tiporva a szabadságnak magasztos eszméjét. És látjuk a hősöket, kik nyilt csatán a jog és igazság védelmében osztogattak halált: láncra verve, hideg verejtékkel homlokukon, a hazáért való kétségbeesés sápadtságával arcukon — — hóhér kezéből fogadni a halált.

De ime jó Atyánk, mintha csak kegyelmed varázsfénye lövelne, a lefolyt félszázad messzeségéből, azokról a sáppadt arcokról felénk! Oh nem, nem gyalázat: dicsőség súgárzik azokról felénk; nem éjszakának sötétsége borúl, — de reggel világossága dereng reánk.

Szent áhitattal csodáljuk Uram bölcsességedet, hatalmadat, melyben a teremtett világnak legfenségesebb rendjévé tetted, hogy nehéz harcok, kínzó tusák — olykor az úgy látszó megsemmisülés hamvaiból lángolhasson fel az igazság; hogy véráztatta földön tenyésszék a szabadság virága, hogy csak nagy áldozatok árán lehessen megváltása, örökkévalósága minden szent eszmének.

Szent hitünk világánál a te jóságodat, kegyelmedet látjuk Uram, a Golgota nagy áldozatában, midőn szent fiadnak, a tökéletesnek, az ártatlannak keresztjéről árasztád alá a megváltást, az üdvösséget a bűnös világra. Eként működő kegyelmedet ismerjük fel, oh magyarok Istene, nemzetünk Golgotájának áldozataiban is, kiket a vad zsarnokság meggyalázásából megdicsőitél, a szabadság megváltóivá emelél.

Oh Uram! nemzeti kincsünknek, a »megszentelt fájdalomnak« érzetében is, jóságodat magasztalva ismerjük el, hogy a mint a Golgota keresztjéről üdvnek, — úgy az aradi vesztőhely bitófáiról nemzet megújhodásnak és szabadságnak záloga áradott felénk; Oh, mert bár igaz, hogy a zsarnokság égrekiáltó vérengzésétől a megdöbbent nemzetre egy időre a gyász sötétsége, a fájdalom némasága, a félelem kétségbeesése nehezült, — mint a hogy szent fiad keresztje alól ijedve szaladtak szét és rejtőztek el a kétségbeesett tanítványok: de a te jóságod, megtartó Istenünk, a szivek parázsa alatt élteté a szabadság megváltott eszméjét és lassanként erős hitté élesztette a szózati biztatást: »az nem lehet, hogy annyi szív hiában onta vért.«

Nem, te nem hagytad jó Atyánk, hogy hiában való legyen annyi áldozat: felhoztad hazánknak egére annyi sötét felhő után, a kiengesztelődésnek, a békének szelid fényü napját. Mindenható kezed hajlítá népéd felé bizalommal, szeretettel a királynak szivét és te tanítottad meg, Uram, ezt a nemzetet, hogy ha feledni nem is, de őszintén elfedezni tudja a méltatlanul vett fájó sebeket.

És midőn ma a nagy áldozatokra megilletődéssel emlékezünk és ezekben a te kegyelmednek csodálatos útait ismerjük fel: hatalmad előtt magunkat megalázva esedezünk hozzád, óh Uram! biztositsd számunkra e nagy áldozatok gyümölcseit. Oh, add áldásul ezeket e sokat szenvedett nemzetre, hisz Te tudod, oh mindenható Isten, mennyire »megbűnhödte már e nép a multat s jövendőt«. Tanitsd a megdicsőített hősök példájában igaz hazaszeretetre e hon minden fiát és tündököltesd ez érzést a maga tiszta fényében, nehogy azt többé valaha félre értessék. Tedd e nemzet fiait továbbra is kitartókká a trón iránti hűségben, megértetvén, hogy te tőled vannak a földi hatalmasságok is. És tedd a népnek atyjává mindenkor azokat, kiket a trónra hív kegyed, szivökbe irván, hogy Te a népek boldogítására és nem elnyomására adod a hatalmat. Hordozd hazánk felett a jog és igazság, a szabadság és előhaladás fénylő

napját; és tedd ennek fentartójává a törvény tiszteletét, nevednek félelmét és a tiszta erkölcsöket. Ne engedd enyészni e nemzet lelkében kettős váltságod érzetét: hadd legyen a megdícsőitett hősök emlékezete fényben e hon határi közt és a te nevednek dicsőítése töltse be az eget és földet nemzetségről nemzetségre, ámen.

Bodor János,
zágoni ref pap.

Az iskola, mint otthon.

(Folytatás.)

Az az érdekes és a régi paedagogiát oly sokszor foglalkoztató kérdés, hogy vajjon a családi vagy a nyilvános nevelés előbbvaló-e és sikeresebb e ma már lényegében — úgy hisszük — nem képezheti víta tárgyát Kétségtelen, hogy a szó igazi értelmében vett családi nevelés messze fölötte áll minden iskolai nevelésnek. Hiszen az iskolai nevelésnek is legeszményibb célja: megközelítení a családi nevelést. Csakhogy ez a házi nevelési ideál oly magas és nehezen érhető utól, hogy sikeres kivitele ritka. Nem az a nevelés ez, a hol egyházi nevelő minden pedáns szekaturáját, ki kell állaniok a növendékeknek, s viszont, a hol négy fal között, mint üvegházban a növények, nevelkedik fel az ifjú, mindig ugyanazon megszokott körben, a nélkül, hogy önérzete, jelleme, társulási érzéke, világismerete kifejlődnék; nem, hanem az, a hol hivatásának élő, minden modorságtól ment, nevelőnek született egyén működik egy tiszta életű, kifogástalan művelt családi szentélyét s növendékét engedi vele egykorú, jellemes barátokkal is időzni, lassanként bevezetvén őt így nem csak a tudományokba, hanem a tiszta világnézetbe, a társadalomba, az életbe is. Ismételjük, ez a legszebb, ez a mai viszonyok között legnehezebb nevelési renszer.

Nem egyszer fordúlt elő, hogy magát az internátusi rendszert a leghevesebben megtámadták s minden rossznak okozójául, a ferde életmód melegágyaúl tüntették fel. Ez nem igaz. Csak annyi igaz belőle, hogy ha az internátus jó, akkor áldás, ha rossz, még akkor is jobb a rossznál s a semminél.

Örvendetes dolog, nálunk protestánsoknál százados jó szokás az Erdélyben, hogy a gimnáziumot internátus nélkül nem szívesen látjuk. És ez a maga rendjén van. Ne vegyünk más példát, csak tekintsünk azokra a tanulókra, a kik szegénységük mellett kiszorultak az internátusból s magánházaknál kénytelenek szállást fogadni. Jó családhoz nem mehetnek; pénzükből sem telik, de el sem fogadják, mert a ki nincs rá szorúlva, nem vesz bajt a nyakába. Fogadnak hát szállást ott, a hol kapnak. Egy szegény iparos, a kinek családjában sok olyan szabad, a mi nem művelt emberhez illő s egyáltalában nem jellemfejlesztő és szépérzéknevelő; egy kétes özvegy, a hol az erkölcsiségből nem kap leckét a tanuló s jóízlése nem fejlődik; egy üresen maradt, elhagyott szoba, a hova 4—5 tanuló bekvártélyoz s szabadon tehet akármit, a hol a rossz fiú nem tanul a jótól, hanem a jó biztosan elromlik. Ez a hű kép, ez a valóság. Semmi rend, semmi fegyelem, semmi útbaigazítás, semmi bíztató szó, rossz koszt, tisztátalanság, betegség stb. stb. Ez a melegágya a rossznak!

Miért adják ma egészen vagyonos, sőt dúsgazdag emberek is gyermeküket internátusba? Miért nem viszik családhoz, ha tehetik? Azért, mert a fennálló viszonyok szerint legnyugodtabban ott hagyják gyermeküket. Mindaddig, a míg a család és a házi nevelés nem reformálódik, valósággal ***nélkülözhetetlen az internátus,*** épen az iskolának, mint az otthonnak érdekében, épen a társadalomért s az iskola jövendőbeli nagy munkájának sikere szempontjából.

Milyen legyen az internátus? Otthon. Ház, a mely csak abban különbözik az édes szülői háztól, hogy sok-sok gyerek lakik benne, a mennyit otthon együtt sohasem láttunk. Templom, hol nemcsak az Istent dicsérjük, de tanulunk. Jól tudjuk, hogy mily eredeti s a maga nemében pátatlan szellem uralkodott a régi kálvinista iskolákban s különösen azoknak internátusaiban. Ha a mai kor szemüvegén keresztűl vizsgáljuk azokat, szinte csodálattal telünk el, hogy oly sok küzdelmes időn át akkora elhagyatottság s szegénység közepette mint virágoztak a tudomány ez ősi fészkei. Az iskola primitiv berendezése, a tudós professzor úrnak kényelmes elszigetelődése az ifjúságtól, a szegénység, a gyarló tanitási rendszer, mind nem volt elég ok arra, hogy az igazi társulási szellem, az összetartás, a tiszta protestáns szabad gondolkozás útat ne tőrjön magának e bajokon át, s neveljen derék honpolgárokat, hű hazafiakat, az egyház, a család s a tudomány eszméjéért lángoló férfiakat. És ez fényes bizonyítéka marad mindörökké annak, hogy az igazi szorgalom, törekvés, a tudományszomj, az iskola iránti hagyományos tisztelet, az önzetlen baráti összetartás, az önművelés nagy dolgokra képes. Csakhogy azok más idők voltak s maga a társadalom kevés igényű. Ám azért levett kalappal áldjuk emléküket, s tiszteljük e derék alma matereket, mert úttörők voltak azok, nemes hivatásuk mellett, hogy a tiszta protestáns szabad szellemben folytatott nevelés nyomdokaikon haladhasson s kiizmosodjék.

Ha rossz és elhanyagolt az internátus, akkor csak menedékház, csak szükséges rossz, de nem áldásosan működő nevelőintézet. Az internátus milyensége pedig legtöbbet függ a vezetőktől. Már az magában, ha egy intézet elöljárósága s tanári kara tiszta tudatában van az internátus messzemenő fontosságának, s fennen hangoztatja, hogy a tulajdonképeni nevelés ott és nem a tantermekben történik: elég biztositék arra, hogy törekvéssel s vállvető munkával a mi protestáns kollegiumaink internátusai is, minden szegénységük s kezdetlegességük dacára, nemes hivatásukat betöltsék

Vezető szellem, a mely tiszta nemes és humánus; határozott irány, mely eszményűl a családi nevelést veszi: ezek a mai internátus jelszavai.

A jó internátusban minden tanuló jól érzi magát. Olyan sajátságos az emberi természet, hogy a szigorú, de atyai, a következtes és célirányos eljárást — ha először nehezére is esik — könnyen megszokja úgy gyakorolni, mint eltűrni. Olyan sajátságos a gyermeki lélek, hogy a túlszigorú, örökké zord és inkább őrmester, mint paedagogus természetű nevelőjétől fél, a tárgyát megtanúlja, de szívében megborzad tőle s gyűlöli; a pajtáskodó, engedékeny, léha vezetőjét eleinte szereti, de később kigúnyolja s pellengérre állítja; a komoly,

atyai jósággal, meleg bensőséggel teljes tanítóját pedig szereti attól tanul tudást, érzést, jellemet, azt nagyra tartja s azért mindenre kész

(Vége következik.)

Nehány szó a népiskolai vallás-tanítás tananyagáról és annak beosztásáról.

(Folytatás)

III—IV. osztály.

Elvem tehát az, hogy a III. osztály előtt a rendszeres bibliai történet tanítás mellőzendő; akkor pedig egész rendszeresen és pedig történeti és nem tárgyi kapcsolatban haladva, a III—IV osztályban egész gyönyörrel haladhatunk a már fejlettebb gyermekekkel az ó-szövetségi szent történeteken át. És feltétlenül állítom, hogy történeti folytonosságban tisztább látókört nyer a gyermek e két osztályban ezekből, mintha a tárgyi beosztással 4 osztályra szaggatjuk szét elébb csak innen onnan véve fel történeteket és a hézagokat évenkint töltve ki. A tanítás sikere kizárja ez ugrálást. A hit és erkölcsi igazságok pedig a történeti folytonosság mellett is épen úgy elvonhatók; holott ha ezekből előre akarjuk a tanítandó történetek rendjét megállapítni a tanítás legbiztosabb támaszát vetettük el magunk alól.

Jól tudom, hogy sokan vannak, a kik az ó-szövetségi történeteket egyszerüen mellőzni kivánják. Én egészen ellenkező véleményben vagyok. A vallás-erkölcsi életnek anyagi kincse önthető ezeken át a gyermeki szivekbe, hogy ezt nem kicsinyelhetjük. Én egészen ellenkező véleményben vagyok. A vallás-erkölcsi életnek anyagi kincse önthető ezeken át a gyermeki szivekbe, hogy ezt nem kicsinyelhetjük. És habár ez külsőleg csak a zsidó nép történetének látszik is: e történetet a vallás-erkölcsi élet nyilvánulásai áltik és ennek rendszeres áttanításából bizony felismeri és átérzi a legtöbb gyermek az isteni gondviselésnek átvonulását egységesen is, azon egyes hit- és erkölcsi tanulságokon felül, melyek az egyes történetekből vonhatók el. Aztán van-e ez ideig szó az ó-szövetség excononisálásáról?! Ha pedig szentkönyvünknek ismerjük el és valljuk ezt: lehetetlen a népiskola keretébe beilleszthető méretben ne nyujtanunk anynyi tartalmi ismertetést erről is, a menynyi a szent történetek alakjában nyújtható. Kétségtelen és természetes is, hogy a felnőttek előtti igehirdetés- és biblia magyarázatban nagyobb sulyt helyezünk az evangeliumra, de ez ismét épen egy ok arra, hogy legalább az iskolában nyújtsuk a nyújthatót. És én merem állítani, hogy a mint a mozaismus volt a tőke, a melybe az evangelium beoltatott: úgy a vallás tanításban is az ó-szövetség alapján sokkal könnyebb a gyermeki lelkekbe tovább építni istenországának igazságait.

Így én a 78-iki útasítással szemben, mely már a III. osztályban áttér az új szövetségre is és azt a III., IV., V. osztály tananyagául szaggatja, nem épen szerencsésen és épen indokolhatólag fel: a III—IV. osztályban az ó-szövetségi szent történeteken tartom élvezetendőknek, történeti folytonosságot tartva, a gyermekeket Így sokkal könynyebben, mondhatni folytonos kiváncsi érdeklődéssel haladnak a gyermekek és oly alap vettetik lelkökben, a melyre ismét sokkal könnyebben épithetni Jézus életének és tanításának és ezekben vallásának ismertetését. Az egyes történetekhez így is oda füzhető — és épen oda is füzendő — a levonható hit és erkölcsi igazság. Az anyag megválasztásának és beosztásának pedig olyannak kell lennie, hogy az teljesen feldolgozható legyen, hadd ismerje fel a gyermek, hogy kerek egészet nyer tanulmányában.

V—VI. osztály.

Csakis az V. osztályban megyünk át az új szövetségi szenttörténetekre, ez képezvén — folytatólag kiegészítve az egyház rövidbe foglalt történetével — az V—VI. osztály tananyagát.

Jézus élettörténetében és tanításában fokozatosan tárul fel az igaz ker. hit, úgy hogy az új szövetségen való buzgó átvezetés a ker. hit- és erkölcstant is feltárja a gyermekek előtt tartalmilag — ha nem is systhematice. Én a lehető történeti folytonossághoz itt is ragaszkodom és ha nem tulajdonitok is ennek nagy fontosságot: nem helyeslem azon újabban szokásos tárgyalási módot, mely elébb végig halad Jézus külső élettörténetén és azután külön tárgyalja tanítását, példázatait, jótéteményeit és csodatetteit. Nem helyeslem pedig azért, mert Jézus tanítása és cselekvése történetileg úgy szővődnek be az ő pályájába, hogy annak épen derekát képezik és a didaktikai előnyök mellett csak a minden széttagolást mellőző, lehető kronologiai rend által demonstrálható az is, a mire oly gyakran szoktunk hivatkozni, hogy Jézus tanítását *élte is*, másfelől élete *is tanítás* volt. Azért itt is — eltérőleg a 78-iki útasítástól is — helyesebbnek tartom e történeti rend megtartását.

A mi az egyes történeteket illeti, azoknak úgy az ó-, mint az új szövetségben, a gyermeki felfogáshoz illő, a szent iráshoz alkalmazkodó, jelentős pontokban szószerinti idézetekkel — de ezekkel mégis túl nem terhelve — szerkesztetteknek kell lenni. Nagyon lényeges az is, hogy se igen hosszu, se igen rövid ép oly káros, mert tartalmatlannak látszik és érdektelen lesz a gyermek előtt.

Végül rövid egyháztörténelem egészítné ki a mindennapi iskola eddig felsorolt tananyagát. Az új szövetségi szent történetek kapcsán teljesen kidomboritható az igaz keresztyénség képe, a maga külső tisztult alakulásában és istentiszteletével. A rövid egyháztörténelemnek tehát azon visszaesés főbb mozzanatait kell feltüntetni, a melybe a római egyház jutott és a mely szükségessé tette és mintegy létrejönni kényszerítette a reformácziót. Majd feltárni röviden a reformációt küzdelmeivel, ezekben a hit megújulását, az isten lélekben és igazságban imádásának helyreállítását; a megtisztitott hitnek mindenfelé s különösen hazánkban elterjedését és végül anyaszentegyházunk szervezetének rövid ismertetését. Így meggyőzni e végig vezetéssel és ekkor erre nyiltsággal rá is mutatni, hogy anyaszentegyházunk az igazi evangeliumi ker. egyház.

Nem a római egyház egyedül üdvözítő hatalommal való hiu dicsekedésének viszhangja ez, hanem: a megszilárditott belső meggyőződés megnyilatkozása.

(Folytatjuk.)

Egyházi élet.

A Kolozs-kalotai egyházmegyéből.

Egyházmegyénk ez évi, rendes közgyűlését október hó 1-én és 2-án tartotta meg Bánffy-Hunyadon. Lefolyásának vázlatos és kiemelkedő részleteit a következőkben adjuk.

Emlékezet.

A közgyűlést megelőző, szokásos isteni tiszteletez alkalommal nagy püspökünk *Szász Domokos* emlék ezetének vala szentelve, s így érthető a részvét, mely szokatlan nagy számban; a hangulat, mely komoly méltóságban nyilatkozott meg. Gondnokaink közül *Gyarmathy* Zsigmond és *Hóry* Béla, papjaink és képviselőink pedig igen szép számmal jöttek el, hogy minél impozánsabban adjunk kifejezést ama mély tiszteletnek, őszinte szeretetnek, melylyel életében körűlvettük, halálában áldjuk, nevét, emlékét kegyelettel őrizzük. Ott láttuk lelki szemeink előtt hatalmas alakját, fején a jóságnak, a szeretetnek, a fénynek, a dícsőségnek, a nagyságnak Isteni gloriájával tündökölni. Ah, e gloriából mennyi szállott a mi fejünkre is! Ott láttuk őt, a prófétát; és láttuk, a mint szavára megelevenednek a szétszort csontok, beszélnek a kövek, élet támad a sírok felett. Élete a hitnek, élete a haladásnak, élete az Isten országának és a hazaszeretetnek. Ah, ha nyomdokain tovább haladhatnánk! És láttuk őt, az embert, s az emberben az édes apát, a ki letörli a szenvedők könnyét, s hajlékot emel a hajléktalan árváknak. Ah, ha volna szivünkben szeretet, hogy azt a hajlékot be is népesíthetnők! Igen, láttuk benne az *embert* a teremtés koronáját, a ki magán hordozta az emberi méltóság nemes vonásait; a kit e vonások követendő példává, eszménynyé magasztosítottak!

Lelkünk elé e nagy püspök alakját, esperes *Deési* Gyula imája és *Csürös* József, n.-almási pap beszéde (I. Ján. II. 17. és Dán. XII. 3. alapján) varázsolták. Mindkettő méltó volt a naphoz, méltó volt *Szász* Domokos emlékéhez.

Esperesi jelentés.

Számba vétel és megalakulás után, *Deési* Gyula esperes tette meg évi jelentését. Az általános részben, az ugynevezett megnyitóban a társadalom jelen képét tárja elénk és rámutat korunk sociálistikus és reakciónárius irányzatára, melyek az egyházi élet, de különösen a protestántismus megbénitására törnek. Mindkettővel szemben fel kell vennünk a fegyvert: az élő hitnek, a lelki szabadságnak, az evangeliumi igazságoknak fegyverét, mert, ha ezekkel hadakozunk, elérhetjük azt, hogy a sociálismus nem megy tulságba, a reactionarismus nem fog diadalmaskodni felettünk.

Felölelte ezen kivül a jelentés az egyetemes egyház kebelében előfordult nevezetesebb mozzanatok: a kongrua ügyet, konventi végzéseket, özvegyárva gyámintézetet, segélyezéseket stb, levonva mindenből, a mi egyházmegyénket érdekelte.

A részleges jelentés az egyházmegye vagyoni és szellemi ügyeinek megkapó, hű képét tárta elénk. Statisztikai számokkal nem hozakodunk elé, mert szembeötlő nagy változás sem egy, sem más téren nincs. De jelezzük azt, hogy a katholicizmus egy pár hívünket házasságkötések utján, átvette, s igy a kitérések a betéréseket 3—4 lélekkel felülmúlják. E veszteséget egyik filiánk adja, hol alig van 70—80 lelkünk egy erős kath egyház hívei közé beékelve. Az ákció ezek megmentésére is megtörtént, de, fájdalom, a csatát elveszítettük.

Egy más tény, a mire rámútatunk: a baptisták állapota. A Magyarországról beözönlő baptistáknak első megtelepedési helye, geografiai fekvésénél fogva, a kolozs-kalotai egyházmegye. Ennek majdnem minden egyházában próbáltak is szerencsét, de maradandóbb siker nélkül. Tényleg azért, több egyházban léteznek, de nem nagy számban; legalább is nem ugy, hogy általuk az egyházi élet veszélyeztetve volna. Még most nem, de ki tudja, hogy ezután hogy lesz?!

A nagy gonddal összeállitott jelentésből csak azért ragadtuk ki e két mozzanatot, hogy annál inkább rámutathassunk arra, hogy hol kell kettőzni az örállást.

Szeretetház.

Szász Domokos püspök utolsó nagy alkotásának fenntartására leküldött ig.-tanácsi javaslatra nézve, aképpen határozott egyházmegyénk, hogy *minden lelkész*, (tanár) osztályba sorozás nélkül fizessen évi *három forintot*. Megjegyzendő, hogy *két* frtot még boldog emlékü Szász Domokos püspök felhivására megajánlottt volt egyházmegyénk minden lelkész részéről, most ezen összszeget megtoldotta a kerületi gyámintézettől felszabaduló egy frttal. *Az egyházak*, (kollegiumok) évi *2—2 frttal* járulnának hozzá minden fungens lelkész és (tanár) után. A javaslat többi pontjai változatlanul fogadtattak el.

(Vége következik.)

Nyilt levél a Szerkesztőhez.

Sz-Udvarhely, 1899. okt. 8-án.

Nagytiszteletü Szerkesztő Ur!

Engedje meg, hogy egy hasáb helyet kérjek az »Erd Prot. Lap«-ban, mely szűkebb körű erdélyrészi kálvinista érdekeink egyedűli egyházi zászlóvivője Nem leszek hosszadalmas.

Szeptember hó 29-én a székely-udvarhelyi reform. kollegiumnak ifjúságából mintegy 58 tanuló, 6 tanár vezetése mellett, tanulmányi kirándulást tett Hunyadmegyébe. Első megálló helyünk Szászvároson volt, hol a Kún-kollégium tanári kara és tanuló ifjúsága lekötelező szívességgel, a szó teljes értelmében vett protestáns testvéri szeretettel fogadott és kalauzolt bennünket az intézet helyiségei s a város megtekintése alkalmával. Hogy mindnyájunkra s különösen a tanuló ifjúságra mily fölemelő s a tiszta protestáns öntudatot mennyire erősítő hatással volt a két testvérintézet találkozása, eszmecseréje, azt talán felesleges mondanom; inkább azt jegyzem meg, hogy az oly sokféle nemzetiségű Szászváros egész közönségére is impozáns hatással volt a két kálvinista intézet tagjainak szívből jövő s

egyszerűségében megható összetartása. Hála és köszönet érte a szászvárosi Kún-kollégium derék tanári karának! Másnap a petrozsényi kőszéntelepet tekintettük meg, hol a gyár igazgatósága kitűnő vendégszeretettel fogadott. Petrozsényből, miután kirándultunk a szurduki szoroson át Oláhországba is, Hátszegre vettük útunkat, a hol dacára, hogy rendkívűl kevés református család van és erős nemzetiségi fészek: páratlan magyar vendégszeretettel s a legmesszebb menő, lekötelező szivességgel tüntették ki intézetünk ifjúságát s vezető tanárait. Szinte megindító volt az, Nt. Szerkesztő úr, midőn a város fiatal, tevékeny polgármestere, Muzsnai Béla, érdemes lelkésze, Jánó Albert és köztiszteletben álló ügyvédje, Dáné József urak kibontott zászlója alá csoportosult az egész kálvinista község, a magyarság, sőt felekezeti és nemzetiségi tekintet nélkűl az egész város. Szives köszönet és hála legyen érte! Jó kedvvel, felújulva indultunk másnap reggel, a hátszegi tűzoltózenekar Rákóczy-indulója mellett a vasúti állomáshoz, hogy Vajda-Hunyadra menjünk. Vajda-Hunyadon, a törökverő, nagy vezér ősi várában, dicső Mátyás királyunk gyermekkora emlékeinek színhelyén szavalatokkal és emlékbeszéddel egybekötött ünnepélyt rögtönöztünk s aztán a lovagkor minden romantikájától megszentelt helyéről egyenesen a modern gőz- és villanyvilágba, a remek kivitelű vasgyárba mentünk át. Csodálatos érzés lepi meg az ember lelkét. Mintha századokat röppenne át s a renaissanceból az Edisonok korába lépne! Vajda-Hunyadról elindulva, Piskit is útba ejtve, október 2-án reggel visszaérkeztünk városunkba. A kirándulás legjobb leírójának a tanári kar 10 frt jutalmat tűzött ki.

Mikor egy gazdag képtárt néz meg valaki, kijövetelkor hírtelen nem tud beszámolni magának a látottakról, de érzi, hogy gazdagabb és több ember, mint az előtt. Igy voltak a mi ifjaink is.

Most foly a nemes verseny itthon; válogatják a sok szép emléket...

Ravasz Árpád.

TÁRCZA.

Képek a parokhiáról

— Virágot a püspöknek! —

(Dr. Bartók György püspök háromszéki látogatása alkalmával, 1899. aug. 26—szept. 4.)

Igaz beszéd ez: Ha valaki Püspökséget kíván, jó munkát kíván. (I. Tim. III. 1.) Annak idejében miközöttünk, püspökjelölt theologusok között, — hibás exegesis nyomán, — ezen íge így szállott: »A ki püspökséget kíván, *jó dolgot* kíván« (püspökfalatja pl.). Deák embernek inkább a jó dolgon, mint a jó munkán jár az esze. Hát az orbai napok mindkét szöveget eléggé igazolták, mert a visitatio, munkának elég nagy munka volt, úgy a püspöknek, mint kíséretének, — kalákából, áldomásból, vígalomból, örömből pedig mindnyájunknak bőven kijutott.

Egész Háromszék, de különösen az orbai egyházmegye aranylakodalmas napjai voltak ezek. Talán terhes munka a püspöknek, de sátoros ünnepe a székely népnek, a magyar kálvinizmusnak. Oh, ha én ezen szép napok méltó énekese lehetnék!

Mózes-tanító-bátyánknál időzve, mikor már készen volt az utolsó orbai díszkapu *Zabolán* a Földes Gyuri kapujánál, s le volt vágva egy egész erdő, s ott sorakozott a nyirfasor a páva-zabolai úton, — lélekszakadva fut be egy 4—5 éves gyermek, — a Balog János uram fia, — s torkaszakadtából kéreget: *virágot a püspöknek!*

Az én jó ángyamasszonyom aztán neki szabadította a Balog János uram fiát vagy tíz kollégájával együtt a kicsi kertnek, a nagy kertnek, a tornácon és az ablakokban levő cserepeknek, — és lett nagy pusztulás a gondosan ápolt, szorgalmasan öntözött, s ki tudja hányszor megkapált virágok között. Még ángyam bíztatta, ezt is, azt is, *mind* szedjétek gyermekeim! Virághalál a püspök éltetésére. És ez így ment kapusorban, házról-házra, Papolctól Kézdivásárhelyig. Egy lelkesűlt közönség hymnusza nyilatkozott meg a mi kis székely fiunk ezen szavaiban: *virágot a püspöknek!*

Háromszék leányai mintha csak kertészek lettek volna, özönnel hordták a virágot. Nem volt messze a bérces Kárpátok, nem volt meredek annyi alig járható út, hogy felkeressék és összeszedjék a havas minden virágát, hogy az erdő, mező, a kert, az ablak virágai mind-mind oda hulljanak a püspök lábaihoz, vagy feldíszítsék azokat a díszkapukat, melyeken az »*Isten hozott*« — »*Vissza várunk*« mint egy-egy fenyőkoszorús evangélium ragyogott.

És aztán Háromszék leányai, — ezek az élő, beszélő, nevető, imádkozó, dolgozó leányok A papolci, zágoni, kovásznai, zabolai, kézdivásárhelyi templomok mintha csak virágágyás lettek volna. Élő virágokon nyíló bokréta, ezer meg ezer szivekben lelkesűlt öröm.

Csodával, álommal, tündérálommal volt határos a lelkesűlt fogadtatás, melyben *Dr. Bartók György* püspök a háromszéki orbai egyházmegyében részesült. Mindig büszke voltam arra, hogy *Görgény a minta traktus.* Most már látom, hogy *orbai coronat.*

Mikor a barátosi vasúti állomásról a hosszú kocsisor kígyózott fel a papolci úton: végig sírtam. Kit sírattam, mit sírattam, ki tudná azt megmondani? Ott poroszkált a püspöki négyes fogat előtt vagy 50—60 székely banderista nemzeti öltönyben. Egyikök kezében a koronás milleniumi nagy zászló lengett, mint egy jelvény, mint egy symbolum. Ott emelkedett a tilinkós erdő fejünk felett, a Kisvész, Kecskefej, Záhoros, Ménesbérc. Alattuk egy új templom, *melynek dicsősége nagyobb, hogysem az elsőé.* (Hag. II. 9.) Melyiket sirattam, ki tudná azt megmondani? Csak annyit tudok, hogy nevetve sírtam. Felséges látvány volt. Az addig kissé borongós ég éppen akkor nyílt meg, s bocsátotta égő napjának arany sugarait püspökünk fejére, mikor Veres Károly papolci pap a fenyőágas díszkapunál »Isten hozottal« fogadta. A jó Isten napja sütött a jó ember fejére. Aztán sütött egész körúton felségesen, és lakozott öröm a kunyhókban és a palotákban, az iskolákban és templomokban egyaránt.

Nó hát, mi tűrés-tagadás, vendéget úgy fogadni, mint a székely, senkisem tud ezen a világon. Van módja is hozzá: banderiumhoz lova és szálas legénysége, díszkapuhoz fenyőága és virága, sorfalhoz gyönyörű leánysereg és a vendégszeretethez szive, — nó meg éppen püspök-fogadáshoz kálvinista buzgósága, s mindezekhez — derék papsága mellett — egy olyan tanítói kara, mely mindezeket felhasználni, irányítani kész és képes.

Poroszországban sem lehetnek különb tanítók! Hogy a sok közűl csak egy programmot említsek: díszkapu a falu végén és a parokhia előtt, mindenütt díszszónoklatokkal. (Ugy-e bizony, a ki püspökséget kíván, *jó munkát* kíván ?) Templombamenet üdvözlő-beszéd be, ki. Hosszú bankett Este szerenád, fáklyásmenet. (Mégis csak a ki püspökséget kíván, *jó dolgot* kíván.) Persze itt sem volt régebben ilyen luxus-fogadás; bizonyítja ezt egy régebbi püspök-járásra vonatkozó rigmus:

Cseréptányér, fakalán
Szynodus volt Zabolán.

Természetes, hogy a külső fényes keret, megfelelő belső tartalommal is ékeskedett. Templomszentelés Papolcon. Oroszfaluban, aztán az igének hirdetése kivétel nélkűl minden egyházban. Csak maga Kenessey Béla közfőjegyző 9-er prédikált vasárnaptól-vasárnapig. Kovásznán *Vajna Károly* kepealapteremtő, Zabolán *Demény István* iskolaalap hagyományozó sírjaiknak kegyeletes megkoszoruzása. Parokhiális könyvtárak alapítása. Nem is szólva a tárcánk keretébe nem tartozó hivatalos, s hallomás szerint nagyon is alapos egyházvizsgálatról a kura-pásztorális beszédeknek és cselekedeteknek egész láncsora, egész vonalon tették hasznossá, áldásossá ezen körútat. És itt az én Balog Jánoskám ezt is mondotta volna: *virágot a püspök kíséretének!* Lám, a brassó—kolozsvári vonaton éppen akkor a kolozsvári tanítónőképezdébe útazó növendékek nem feledkeztek meg a jó *Kenessey* tanító-bácsiról, mert a mikeszászi állomásról a következő levelet intézték hozzám: »Legyen szives édes Ferenc bácsi és mondjon majd a közebéden egy pohárköszöntőt az általunk nagyon tisztelt és szeretett Kenessey igazgató urra.« Hát édes kicsi húgaim, mi mindent megtettünk Kenessey bácsiért, s legelőször is megtettük »új székelynek« s büszkék vagyunk rá, hogy székely-atyafiságot köthettünk vele. Bizony mondom, hogy nemcsak titeket tanít szépen, de a mint szokták mondani, »kerek Háromszék« szives örömest hallgatta igaz vallásos buzgóságból folyó tanításait.

A püspöki kíséret, — általunk pápistásan »prédikáló jezsuitáinak« nevezett tagjai, *Kenessey Béla*, *Silvester Domokos* és *Nagy Károly* valóban bámulatos munkát végeztek, úgyhogy azt vagyok mondandó, hogy senkinek sincs olyan apósa, mint erdős Nagy Károlynak, és senkinek sincsen olyan neje, mint a nagy Silvester Domokosnak. Anyaszentegyházunk büszkeségei!

A kiséret legfiatalabb tagja volt *Bartók Gábor*, a püspök úr fia. Jó székely asszonyok azt sütötték ki róla, hogy a püspök úr azért hordozza magával, hogy a püspökségre megtanítsa, s aztán majd valamikor a püspökséget reá hagyja. De nem, úgy-e Gábor? Azért jöttél inkább, hogy abból a sok virágból, mit édes apád kapott, gyűjts össze nehányat, s vidd el haza annak, ki míg ti távol az anyaszentegyházért fáradoztatok, — ti érettetek otthon imádkozott, — édes jó anyádnak...

— *Virágot a püspöknének!*

Csekme Ferenc.

Különfélék rovata.

Oktober 6. napját egyházaink és iskoláink is megünnepelték. Fakultásunk ifjusága az egyetemi ifjusággal együtt ünnepelt, népiskolás gyermekeink egy nagy részének ünnepéről az új templomban Molnár Lőrinc lelkész aa. gondoskodott. Megvagyunk győződve, hogy a lelkeknek ezen magasabb nemü megérintései mind ifjuságunkra, mind felnőtt híveinkre uézve termékenyek lesznek; mert minden lelki emelkedettség csak istenországához visz közelebb.

Főt. dr. Bartók György, erdélyi püspök f. hó 13-án Csikvármegyébe indul püspöki útra, melynek egyik nevezetes mozzanata *a gyergyószentmiklósi* templomszentelés lesz A templomszentelési ünnepen innen Kolozsvárról még nt. *Kenessey Béla* egyhk. főjegyző vesz részt. A programm itt alább egész terjedelmében közölve van. Kérjük tisztelt lelkész aiait. kik a püspöki útban résztvesznek, hogy lapunkat tudosításaikkal felkeresni sziveskedjenek.

A csikvármegyei ev. ref. körlelkészség *gyergyószentmiklósi egyházának* folyó 1899. évi október hó 15. napján *templomszentelési ünnepélyét* tartja. *Október 14.* 1. Főtiszt. és mélt. püspök úr érkezése és fogadtatása a gyergyói egyház részéről Ditróban. 2. Bevonulás Szentmiklósra, elszállásolás. 3. Tisztelgések. 4. Ismerkedési estély — *Október 15* A templomi ünnepély sorrendje: 1. Begyülő énekek: a) XVI. dics. 1. vers. Téged áldunk b) I. dics. Terólad zeng . . . Énekli a gyülekezet. 2. Karének. XXX. dics. Nagy Isten téged imád Énekli a gyergyó szentmiklósi Dalegylet. 3 Ima. Nagyt. Borbáth Pál vizaknai lelkipásztor. 4. Ima. Énekli a gy.-szentmiklósi Dalegylet. 5. Alkalmi beszéd. Kenessey Béla theol. igazgató, egyházkerületi főjegyző. 6. Szentlélek ének. CCXVIII. dics. 3. vers. Ezt a házat épitettük . . . A gyülekezet. 7. Szentelő ima Főtiszt. és mélt. Dr. Bartók György püspök. 8 Ének. CCXVIII. dics. 4. vers 9 Keresztelés szentsége. Nt. Kiss József dálnoki lelkipásztor, egyházm. főjegyző. 10 Urvacsorai ének. CLV. dics. Örülj szivem 11. Az Urvacsora szentsége. Nagyt Bopor Géza esperes. Ének: CLVII. dics. Megteritve áll . . 12. Berekesztő ima. Tiszt. Bitay Béla csikm. lelkipásztor. 13. Hymnusz. Énekli a gy.-szentmiklósi Dalegylet. 14 Kimenőre: CCXVIII. dics. 6. vers. Ha e házban imádkozunk XX. dics. Szenteld meg Atyánk sziveinket. Testületek tisztelgése. — *Október 16.* A vendégek bucsuvétele és elindulása. Főt. Püspök Urunk látogatása Szathmári Jánosnál Ditróban.

A Budapesten megjelenő »Prot. E. és I. Lap« legutóbbi (41.) száma lapunk 39-ik számában megjelent »*A népért a néppel*« felíratu cikkünkre minket igen leköteleződ reflektál. De legyen szabad az oly kiváló helyről jött elismeréssel szemben is az igazság kedvéért egy rövid megjegyzést tennünk. Tisztelt laptársunknak igaza van s álláspontunknak egész mélyébe lát, midőn irja, hogy »mi az intensivebb egyházi életet és működést sürgetjük.« Azonban a belmisszió ez álláspontunkkal nem ugyanazonegy dolog, sőt éppen éles ellentét lehet. De ne keressük az ellentéteket. Legyünk azon, hogy egyházunk föladatait *maga az egyház* oldja meg s ne pedig valamelyes belmissiói egylet, melynek szelleme, pártczélja igen sokszor legalább is kétséges. Tiltsuk meg a belmissió azt az irányzatát, mely szervezett és rendezett egyházunk functióiba, sőt életfunctióiba avatkozik. Czélt azonban kétségkivül csakis úgy érünk, ha »intensivebb egyházi életet és működést« sürgetünk. Hangsulyozzuk: *egyházi* életet és *egyházi* működést. Foglaljuk itt álláspontunkat a már megadott mintát követve e rövid formulába: az *egyházért* az *egyházzal!* Az csak örömére lehet a magyar reformatus egyháznak, ha igen tisztelt laptársunk is ezen az álláspontón van. Mi mindig ezen az álláspontón voltunk.

Felhivás. A magával jótehetetlen 86 éves Domján Jánosné. kajántoi papi özvegy minden kis ingósága elégett s így aszerencsétlen öreg aszzony a legnagyobb szükségnek néz elébe. Fölkéretnek azért a könyörületes szivüek, hogy e szegény nőnek szánt bármi csekély adományaikat a püspöki hivatalhoz eljuttatni sziveskedjenek Az adományok e lap hasábjain fognak nyugtáztatni.

Gyàszhírek. A hű férj, gondos apa, szeretett testvér, jó rokon és barát *Kovács Elek*, vámos-gálfalvi református lelkész, egyházkerületi képviselő, a küküllői ev ref. egyházmegyének 12 éven át tényleges és nyugalomba lépése óta tiszteletbeli esperese, örökös tanácsbirája, Kis-Küküllővármegye törvényhatóságának bizottsági tagja. a kis-küküllővármegyei általános tanitóegyesület tiszteletbeli tagja stb. stb. életének 57-ik, boldog házasságának 24-ik, lelkészi működésének 27-ik évében f, hó 2-án éjjeli 11 órakor hosszas és kinos szenvedés után jobb létre szenderült. E haláleset nem volt ugyan váratlan, de mégis könyek gyültek szemeinkbe, mikor e minden tekintetben kiváló ember elhunytának hirét vettük. Pihenése legyen zavartalan! Emlékezete örökre áldott! — *Tatár János* szeghalmi lelkipásztor és a b-bánáti ref. egyházmegye sok évig volt jegyzője és tanácsbirája folyó hó 3-án délelőtt 9 órakor életének 75-ik, áldásdus lelkipásztorkodásának 46-ik évében hosszas és sulyos szenvedései után meghalt. Áldás és béke hamvaira!

A theologusok meglepő apadásàról ad hirt a Chr. W. Németországban. A 10 év előtti viszonyokhoz képest éppen 50% az esés, holott az egyetemi hallgatók száma folyton emelkedik. Tiz év előtt az érettségizett ifjak 19% ment papi pályára, ma csak 6%-a, — Ám a mi még megdöbbentőbb, ez csak a protestánsoknál van igy. A római egyház theologusainak száma e tiz év alatt 373-ról 552-re emelkedett. — E statisztika ugyan Németországból van összeállítva, de szakasztott ez a helyzet nálunk is Nagy hivatás vár, e téren jobb helyzetet teremteni, vallástanárainkra. Meg kell győzniök az ifjakat arról, hogy a lelkészi és éppen protestáns papi hivatás, helyesen felfogva, ma is és mindörökké a legfelségesebb hivatás. Vajha e tekintetben minél több gyakorló lelki pásztorra mutathatnának tündöklő példa képpen!

Lelkészváltozások. *Muzsnai Pál* hidalmási lelkészt a sámsondi egyháközség hivta meg lelkészéül: a hidalmási meg egyhangu meghivással *Irsay József* ördög-kereszturi lelkészt kötelezte el magának. Nagy Borosnyón választás utján jutott *Ince Lajos* kackói körlelkész a boldogult Zágoni Pál esperes örökébe. Csakugyan választás folytán lett zilahi lelkészszé *Szilágyi László* kalotai-szentkirály-zentelkei pap. Az uj munkakörben uj munkakedvet és uj lelkesedést kivánunk az elhivottaknak.

Mikor történtek e változások? Lehet, hogy némelyik egy fél év előtt, a mi eléggé mutatja lelkészeink csekély foku érdeklődését a hirszolgálat iránt. Pedig ez is a köz szolgálata.

Babiloni àsatások. A bibliában is oly sokat szereplő Bábel ma már csak romhalom. Az »országok fényes királyné asszonya« kolosszális épületei helyét ma három romhalmaz jelöli: El-Kafr, Babil és Amran ibn Ali. A mult évben Berlinben alakult »Német keleti társaság« most tudományos kutatások végett ásatásokat rendez évi 100 ezer márka költséggel. Az ez évi ásatások eredménye egy részlet Babilon várfalából, a melyről Herodotos és Diodor azt irják, hogy tetején több szekér haladhatott egymás mellett. A kiásott részen a fal tényleg 41·85 méter széles és három rétegből áll. A vár külső falán Nabukodnezár bélyegével ellátott erős égetett téglákból 7·25 méter, a belső oldalon 13·10 méter széles várfal van épitve. A kettő közti 21·50 méter széles ür törmelékekkel, homokkal van kitöltve. Az ásatások a II Nabukodnezár palotája belsejéig haladtak elő, de fontos felíratokra még eddig nem akadtak. Delitzsch szreint Babil halom alatt keresendő a Nabukodnezár uj palotája a régiek által ugynevezett „függő kerttel" Amran ibn Ali-ben a hires Marduk-temploma, a melyet Nabopolassár és Nabukodnezár épittetek „az Assarhaddon által készitett ős szenthely helyén.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye, püspöki egyházközség és kollegium együttesen néhai *Szász Domokos* püspök emlékére Székely Udvarhelyt, 1899. október 8-án d. e. 10 órakor, a templomban isteni tiszteletet tartott. Az emiékünnep sorrendje: 1. »Invokacio.« 2. Ének.« XC. zsolt. 1-ső vers. 3. »Gyászdal.« Erkeltől; énekli a városi dalkör. 4. »Ima. Rinaldó«-ból. Énekli orgonakiséret mellett a koll. ifjusági dalkör. 6. » Emlékbeszéd.« Tartja Fejes Áron tanár. 7. »Air« Goldmarktól. Fuvola-solo orgona-kisérettel. 8. »Záróima.« Mondja Menyhárt András, esperes. 9. »Ének.« XC zsolt. 2-ik vers.

Ultramontán satira. Mult hó 12. napján lepleztetett le Hessen Kasselben emlékszobra a nemes Hesseni Fülöpnek, ki egyike volt ama német fejedelmeknek, kik a reformatió ügyét elősegítették. A Kasselben is, úgylátszik, fölülkerekedett ultramontanismus elég vakmerő volt a komoly ünnepnek bizonyos komikus vonást adni. (A »Protestant« tragikomikusnak mondja.) Ugyanis a kasseli ultramontanismus kivitte, hogy a szobrot a város nevében éppen egy notorius ultramontán kiküldött vette át, a helyett, hogy a városi hatóság valamelyik protestans képviselője bizatott volna meg ezzel a komolyságot, és igaz kegyeletet követelő aktussal. Az ismeretes ultramontán szónok áradozott ugyan Fülöp dicséretében, de ez a körülmény még csak inkább szinjátékká tette az ünnepélyt. Megvalljuk, hogy e komédián mi nem tudunk nevetni. Az is jellemző dolog, hogy az ünnepi banquet elmaradt, mert a város ultramontán képviselője azon nem jelenhetett volna meg. Följegyezzük még, hogy Kasselben, hol ez a dolog történt, a katholikusok a lakosság tizedrészét sem teszik.

A német evangelikus lelkészegyletek stendali népgyűlése, tekintettel a protestantismusnak Austriában kétségtelen terjedésére, igen helyes úton jár, midőn az ausztriai mozgalom fölött nemcsak lelkes örömét fejezi ki s azoknak, kik szivöket az evangelium világossága előtt megnyitották, nemcsak testvéri üdvözletet küld, de realis segítséget is nyujt. E nagygyülés ugyanis fölkéri a protestáns lelkészeket, hogy adományokat gyüjtsenek az ausztriai, most alakuló prot. gyülekezetek számára s adakozásra hívja föl a lelkészegyletek tagjait a protestanssá levő katholikus papok asyluma érdekében és egyszersmind számit oly parokhiákra is, melyek az áttérő kath. papokat befogadják, míg ezek további elhelyezést nyerhetnének.

A klerikalisok a trón támaszainak s a forradalom elleni egyetlen bástyának szeretik magukat föltüntetni az *uralkodók* előtt. Nos, hogy csak a legközelebbi példára mutassunk rá, ott van Spanyolország. Itt közelebbről katholikus gyülés tartatik, melynek programmjában egy lapalapítás is szerepel, de azzal a kifejezett föltétellel, hogy a dynastiához való ragaszkodásnak csak árnyéka se láttassék a lapban. Tegyük ehez még hozzá, hogy a nem rég elhunyt toledoi biboros érsek karlista volt, meg a mai sevillai érsek is karlista. Nó, ez a klerus csakugyan derék egy bástya a forradalom ellen.

Spanyolországban jelenleg 120 protestans gyülekezet van tizezer lélekkel. A protestansok szabad vallásgyakorlata ma sincs biztosítva. Sevillában, például, egy processió alkalmából a hatóság erőszakkal záratta be a protestáns imaházat.

A würtembergi ev. waldensek e napokban ünneplik meg bevándorlásuk 200 éves évfordulóját. Akkor mintegy kétezernek adott volt Lajos herczeg menhe-

lyet, sőt a gyülekezeti igazgatásban is bizonyos autonomikus jogot. E jog 1806-ban visszavonatott s a gyülekezetek a lutheranus egyházhoz csatoltattak. A waldensek némi sajátságosan jellegző vonást mind maig megtartottak.

A dunamelléki ref. egyházkerület egyházi értekezlete f. hó 23-án fog megtartatni.

Hivatalos rész.

3567—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegye nt. esperesséhez, kollegiumaink nt. előljáróságához és püspöki vizsgálat alatti egyházaink tt. tanácsához.

A folyó évi november 7-ik napján tartandó egyházkerületi közgyűlés meghivóit Igazgató-tanácsunk szétküldötte; felhívjuk ennél fogva a m. t. címeket, hogy a kézhez vett meghivókat pontosan számba venni s a mennyiben valamelyik egyházkerületi közgyülési tag aa. részére nem küldetett volna: annak utólagos megküldését kérni szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1899. október 5-én.

Kádár János titkár. *Dr. Vályi Gábor* elnök.

1032—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi n. t. esperes afiához és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes első lelkészeihez.

Az egyházkerület terűletén működő segéd lelkészek a püsp. hivatal által nyilvántartandók levén, fölkérem valamennyi egyházmegyei n. t. esperesét, valamint a püsp. vizsg. alatt álló egyházközségek tiszteletes elsö lelkészeit, hogy az egyházmegyéjükben illetve egyházközségükben szolgáló segédlelkészek kimutatását hivatalomhoz f. é, november hó 1-ig beterjeszteni szíveskedjenek. E kimutatásban feltüntetendő lesz a püspöki kinevezés kelte s esetleg hatálya is.

Kolozsvárt, 1899. október hó 10-én.

Dr. Bartók György, ev. ref. püspök

NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra ismét a következő kegyes adományok folytak be:

1.	Szathmári Sándor kudui lelk. gyűjt.	6 frt	27 kr.
2.	Jancsó Lajos lelkész és neje	1	50 »
3.	Kakasdi ref. egyház hívei	3	— »
4.	Ilyés Lajosné	1	— »
5.	Marcsa	1	— »
6.	Andor	1	— »
7.	Albert	1 »	— »
8.	Bartha Miklós ref. lelkész	1	— »
9.	Aszalós Árpád s mások	— »	90 »
10.	Boér Károly	— »	50 »
11.	B. Kemény Simon	2 »	— »
12.	Lénárt Sámuel kjző	1	— »
13.	Vásárhelyi László	— »	50 »
14.	Gáspár Albert aldobolyi lelk. gyűjtése	13	45 »
15.	Biró Géza sóváradi lelk. gyűjtése	4	80 »
16.	Bányai Kálmán és T. cég	10 »	— »
17.	M.-goroszlói ref. egyház	1 »	50
18.	Kolozsvári József b.-kereszturi h. lelkész gyűjtése	3 frt	76 kr.
19.	Parádi Kálmán tanár	3	— »
20.	Tuba Lajos	2	— »
21.	Dr. Parádi Ferenc	1	— »
22.	Páll Gyula ny. pénzügyi tanácsos	1	— »
23.	Muzsnai Miklós szamosfalvi lelkész gyűjtése	1 »	60 »
24.	Nagy Lajos tanár és neje	2	—
25.	Szilágyi Bella 2. el. oszt. t.	— »	50 »
26.	Hajdu Bálint	2	— »
27.	Málnási Károly n.-újfalusi lelk. gyűjt.	5	— »
28.	Barabás József ref. lelkész gyűjtése	1	63 »
29.	Molnár Károly ref. tanár gyűjtése	3	
30.	Tóth László ref. lelkész gyűjtése	3	38 »
31.	Mosze Károly ref. lelkész gyűjtése	2	56 »
32.	Viski Pál esperes gyűjtése	5	30 »
33.	Kerekes Ernő tanár gyűjtése	1	50
34.	Bécser János tanár gyűjtése	2	— »
35.	Benkő Gábor tanár gyűjtése	3	— »
36.	Berényi János tanár gyűjtése	4	—
37.	Kincs Gyula tanár gyűjtése.	6	— »
38.	Dávid József ref. pap gyűjtése	1	20
39.	Gámán Zsigmond	10	—
40.	Bodor Géza gyűjt. Kézdi ehm.	53	80
41.	Kovács Károly v.-gáifalvi lelk. gyűjt.	5	—
42.	Boér Károly m.-pániti lelkész gyűjt.	5 »	— »
	Összesen	183 frt	90 kr.

azaz: száznyolcvanhárom frt kilencven kr

Fogadják a nemes szivü adakozók Ig.-tanácsunk őszinte köszönetét.

Kolozsvárt, 1899. október hó 10-én.

Kádár János dr. titkár. *Bartók György dr.* elnök.

990—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *kalota-szentkirály zentelki* III. osztályu egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Szép lakás, tágas udvarral és nagy kerttel. 1548 korona 2 fillér fizetés, melyből készpénz 1442 korona, mely 42 korona hiján a hívektől gyűl be. A fizetés többi részét a canonica portió értéke képezi. Megjegyeztetik, hogy a községben állami iskola van s a ref. felekezetű növendékek tanításáért 80 frtól 100 frtig terjedő tlszteletdíj számítható be.

Pályázati határidő 1899. november hó 2-a. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvárt, 1899 október hó 8-án.

Dr. Bartók György, ev. ref. püspök.

1004—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *backa-madarasi* II-ik tanítói állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: két szobával, kamrával, konyhával, pincével biró kényelmes lakás, 1/4 hold kert. Készpénz: 50 frt. az egyházpénztárából, 350 frt. államsegély, összesen 400 forint.

Kötelessége: tanítás és az énekvezértanító betegsége vagy hivatalos távollétében egyházi szolgálat.

Pályázati határidő: 1899 November 2-a. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aahoz küldendők Nyárád-Szeredába.

Kolozsvártt, 1899, okt. 10 én.

dr. Bartók György. ev. ref. püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 42. szám. Kolozsvárt, 1899. Október 19

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Egyháztársadalmunk köréből.

Brassói ev. ref. egyházközségünk volt főgondnoka, néhai Bethlen András gróf halálának évfordulóján hálás, kegyeletes gyászünnepet ült. Az ünnepi beszéd hatása alatt vagyok. Lelkemben megragadtak azok a gondolatok, azok a gyakorlati fontosságu nagy eszmék, melyekkel a fenkölt szellemü nemes gróf hazánk gazdasági s kulturális felvirágzását elérni vélte. A gondolatok elmémben a hazáról átcsaptak anyaszentegyházamra, a melyet, hála Istennek, megmenteni már nem kell, de ízmosítani szükséges. Mert úgy érzem, hogy az a nagy munka, a melyet anyaszentegyházunk a hon érdekében végzett, a feladatnak még csak könnyebb fele volt s — rosz próféta legyek — ezután következik a javarésze.

Érzem, hogy vállnak vállhoz, kéznek kézhez szorúlva, a világiaknak az egyház tényezőivel kellend egy sorba állaniok s vetélkedniek egymással a munkabírásban. Erős református anyaszentegyházra lesz a honnak szüksége

E végből fontosnak vélem, hogy a világi elem nagyobb mértékben legyen az egyházi élet munkakörébe bevonva, ahoz szorosabban füzve, mert egy megdönthetetlen természeti törvény szerint is, minél szorosabban illeszkednek a parányok egymáshoz s minél nagyobb köztük a vonzódás, annál nagyobb erőt képvisel, annál nagyobb súlylyal nehezűl a mérlegbe a test.

A lelkipásztor egyénisége kétségtelenűl igen nagy vonzó erő, erős kapocs lehet az egyház és gyülekezet között, annál vonzóbb, annál erősebb, minél inkább megfelelni képes a kathedra, a papi iroda, és társadalom igényeinek. És papnevelésünk — úgy látszik — hivatott modern vezetésre, erős kezekre van bízva. Kolozsvár nagyvárosias jellege, a város, mint tudomány emporium, a nem túlságos ígényü, de előkelő lakosság mind megannyi kedvező alkalom arra, hogy az ifjú papi nemzedék a tudás mellett szélesebb látókörrel, tágúltabb világnézetekkel és állásának megfelelő társadalmi routinnal lépjen az életbe. És valóban csak az a pap képes egyházához láncolni, közmunkára hangolni közönségét, a ki intelligens viselkedés, jó modor, állásához mért előkelőség birtokában együtt éln i, együtt érezni képes egyháza minden rétegének tagjaival.

Hogy mindez nem csupán szóvirág, ezt ad oculos demonstrálja a mi brassói szegény egyházunk élete. Itt látható, hogy a puritán egyszerűséggel, de fenkölt lélekkel és bölcs előrelátással lerakott szilárd alapzatra miket és minő gyorsasággal épít a felekezet, ha lelkipásztora agilis, munkabíró, a kathedrából gyújt, hivatali szobájában békit és reprezentálni képes a földmivelő kunyhójában, az iparos műhelyében s a szalonban egyaránt, mindenütt kedvesen fogadtatván. Vajjon az a túlnyomóan intelligens elemekből megalkotott presbyterium vetélkednék-e a templomba-járásban s az egyház javára való munkálkodásban, ha papja nem volna minden ízében modern s a legnagyobb mértékben agilis, gondoskodó s nem állaná meg a legszigorubb kritikát úgy is, mint társadalmi ember?!

Szóval, kimondom, azt kívánom, hogy a lelkipásztor reprezentálni is tudjon.

Látom ajkadon a mosolyt, kedves olvasóm, hallom, miként mondod bosszusan, hogy reprezentálni, de miből, mikor ahoz pénz kell. Hát, ez igaz. A mi papjainknak, legnagyobb részben, csak annyi a jövedelme, a mi épen az éhen halástól ment meg. Miből reprezentáljanak hát?

Én azt hiszem, hogy ez a koldus-állapot már nem tarthat sokáig. Be kell látnia az államnak, hogy a (református) protestáns papsággal szemben, melynek a nemzet és az állam annyit köszönhet, a 800 frtos minimummal megállania nem lehet, hanem emelnie kell a megélhetés eszközeit a többi felekezetek lelkészeiével egy vonalra.

Addig pedig, a míg ez bekövetkezik, javítsunk mí az ők helyzetükön indirect úton.

A gazdag enyedi kollegium, a theologiát elvesztvén, fordítsa ezentúl teljes erejét a nevelésre, állítson be oly internatust, a hol minden papi és kántori gyermek, ha csak a diplomás pályára hivatást bír felmutatni, *teljesen ingyen* tanulhasson. Állítson fel az egyházkerület, vagyis az egyházak egyesülete a kolozsvár felsőbb leányiskolához oly internatust, a hol a többek között papok és mesterek leányai díjtalanul nemes egyszerüségben oly nevelést nyerjenek, hogy ízlés, csín,

s modor tekintetében is bátran foroghassanak úri társaságban. Igy a pap a gyermeknevelés nagy gondjaitól menten, szerény fizetéséből is inkább felléphet egyházához és állásához illő módon.

A protestáns tanítónőképzés elől már nem térhetünk ki többé. Legfőbb ideje már, hogy Debrecen példáját követve, Enyeden, M.-Vásárhelyen vagy Sepsi-Szentgyörgyön, avagy akármelyik kollegiumi városban (itt lehet legolcsóbban), esetleg államsegélylyel felállítsuk a tanítónő képezdét, a hol a képesítés mellett, a fennebb már vázolt nevelést nyerhessék hitsorsosaink s köztük *az egyház alkalmazottjainak leányai ingyen*, hogy aztán vallásosságban, nemes-előkelő egyszerűségben nevelt tanítónőkre bízhassuk gyermekeink nevelését. Hadd legyenek így anyaszentegyházunk intézményei melegágyává a társadalom regeneratiójának a nagyzást, luxust, a pazarlást kizáró egyszerű, szerény, de előkelő szokások és formák elsajátításának és kultiválásának tekintetében is. Hadd adhasson ezek által a református pap is anyagi megterheltetés nélkül lélekben, fennkölt gondolkozásban, előkelő egyszerűségben s társadalmi jártasságban gazdag hozományt jó sorsra érdemes leányának.

Mert hiában, korunkban a külsőségek is dominálnak, a kor követelményei elől még indokoltan sem zárkozhatunk el, ha nem akarjuk a belső értéket a külső ferdeség vékája alá rejteni, ha nem akarunk az ósdi, a vaskalapos, az elmaradott melléknévre rászolgálni. A belső értéket a külső becscsel kell összhangba hoznunk, összekapcsolnunk, hogy a társadalomban is helyt állhassunk.

S a midőn ezen dolgokról gondolkozom, önkéntelenül előmbe tolúl egy kérdés: hol vannak a mágnások, hol a születési és pénzarisztokratia? Hol vannak a mi egyházunkban a Széchenyiek, a szóval: azok a kik az élet örömeit, élveit az egyházi élet lelki élvezetével cserélik fel, a kik nagy vagyonuk eszközeit arra használják, hogy egyházuknak fényt, tekintélyt szerezzenek? Miért nem adják a református arisztokraták a papi pályára fiaikat? Igaz ugyan, hogy mi nem adhatunk oly jövedelmező papi állásokat, mint a kath. egyház. De a papi hivatás nálunk is van oly nemes, oly fenséges, oly erkölcsileg háládatos, mint a többi egyházakban. És mekkora fényt, mekkora súlyt adna anyaszentegyházunknak, ha mágnásaink tehetségük, születésük előnyeit a papi pályán is érvényesítenék?

A betegápoló diaconissa intézmény segítségével a német protestáns anyaszentegyház nagy sikereket ér el. Szakképzett, vallásosan buzgó diaconissái százak, ezrek életét mentik meg az egyháznak, a családnak, a társadalomnak lelkiismeretes ápolás által. Hisz evidens dolog, hogy az orvosi segély csak akkor sikeres, ha az ápolás pontos. Nem is szólok részletesebben a kapcsoló erejéről annak a hálaérzetnek, a mely az élet megmentéséért az ápoló személye s esetleg az intézmény iránt nyilvánulni szokott

Örök kár lenne e mezőt elhanyagolnunk, a melyet az apácákkal a kath. egyház le akar foglalni magának. Mert ha széjjel nézünk e hazán, hány meg hány kórházban és magánháznál látjuk az apáca-intézmény térfoglalását!

Ha jövőnket komolyan fontolóra vesszük, egyházunk puritán intézményei közé nemcsak beillenék a a diaconissa intézmény is, de a keretben ennek a helye is mint öszhangot kitöltő elem létesítést követel.

A diaconus presbyterek kreálása brassói egyházunkban abban a formában, mint itt létre hozatott (a szervezet t. i. a spitzliskedésnek még a látszatát is kizárja) egészen bevált. Diaconusaink az iskolákban a hittantanítást, a társadalomban az egyházi házasságkötést és a kereszteléseket ellenőrzik igen tapintatosan és jótékonyan. Öröm nézni, mily büszkeséggel vállalják el polgáraink ezt az egyház érdekében való hatáskört s látható az is, hogy az által mily közel érzik magukat az egyházhoz. Ezen intézmény hatása kétségtelen. De épp oly hatással lenne, ha létrejöhetne országosan a diaconissa intézmény is, mert a női munka az egyháztársadalmi téren sem nélkülözhető, a mint ezt a külföld gazdag példái igazolják.

A vallásos esték, helyesebben mondva vallásos jellegü ismeretterjesztő népszerű előadások, felolvasások rendezése valóban áldásosak lehetnek s előnyösen hathatnak az által, hogy a közönséget, a mely a hosszú téli estéket alig bírja eltölteni, egyrészt hasznosan szórakoztatják, másrészt elvonják a kocsmai élettől s ezen felül egyházához közelebb vonják, sőt oda is kapcsolják.

A mi brassói egyházunkba már egy éven át be lett vezetve ez a régen kontemplalt intézmény. A tanácsteremben havonként kétszer karének, szavalatok, felolvasások a különféle tudomány-ágakból, itt-ott vallásos vonatkozásokkal átszőve, nagy közönséget vonzottak, annyira, hogy tanácstermünk, melyet éppen erre való tekintettel jó tágasra építtettünk, már a második estén zsúfolásig megtelt, később pedig szűknek bizonyult. Örvendetesen konstatáltuk ezt a nagy részvétet, a mely estélyeink iránt nyilvánult. Nem egy egyént láttunk ott azok közül, a kiket kocsmahősöknek ismert a közönség, a kiket formálisan elvontunk a csaptól, sűrűbben jelentek meg ettől fogva itt is, de a templomban is oly egyének, a kik kerülték az egyházat. A hasznos és díjtalan szórakozás megnyitotta az ők szivüket, bevilágította elméjüket, más jövő sugaraival megaranyozta lelküket, felébredt bennük a becslés vágya, az egyház szeretete s a ragaszkodás anyaszentegyházunkhoz, s ennek intézményeihez.

A közreműködők körébe az intelligensebb polgári elem is be lett vonva, a mi nem csekély mértékben emelte az illetők s hozzátartozóik önérzetét.

Mily kevésbe kerül pedig ez az egész dolog. Csak akarat kell hozzá, nehány közreműködő az intelligentia köréből s a hatás, kivált városokban, elmaradhatatlan.

Sok eszköz kinálkozik még arra, hogy az egyház iránti érdeklődés a közönségben erősebb gyökeret verjen, de azokra ez alkalommal nem terjeszkedhetem ki.

Nem tudom, helyesen-e, jó időben szólaltam-e fel, de úgy érzem, hogy ezt megtenni anyaszentegyházam iránt való hálakötelességem volt.

Dr. Kováts Áron,
m. kir. honvéd ezredorvos és eh.-tanácsos.*

* Örömmel közöltük e derék cikket, melyben egy nagyműveltségű s vallásos buzgóságú világi ember sürgeti a regeneratiot és pedig egésséges érzékkel, *egyházi* alapon. Szerk.

Az iskola, mint otthon.

(Vége.)

Protestáns intézeteinknek tehát első sorban lelkes, hivatásuknak élő, *egész embereket* kell internátusaik élére állítani. Az előljáróság s tanári kar határozatait az igazgató s az internátus közvetlen felügyelői hajtják végre. Az internátusi főnök, a ki benn lakik s a kinek mindenről tudnia kell, a mi az intézetben történik, valóságos pater familias; mindjárt az iskolai év elején családkönyvet állít össze magának, a mely növendékei magánviszonyairól s eddigi nevelkedésükről, intelligenciájukról szól, — s azt a családkönyvet egész év folyamán buzgón felhasználja a tanulók nevelése érdekében. Ezen munkájában készséggel segitik felügyelő társai s az osztályfőnökök, a kik egymással lehetőleg sürün értekeznek a növendékek viseletéről. Minden felügyelő s osztályfőnöknek van *jellemkönyve*. Különösen az osztályfőnökök, mint kisebb csoportok vezetői fektetnek nagy sulyt a tanulók különös kiismerésére. A jellemkönyvben ilyenforma kitöltendő rovatok vannak: A tanuló lakása; szállásadója vagy szobafőnöke; iskolai kedvezményei; internátusi viselkedése; rendszeretete; társulási ösztöne és közérzéke; magaviselete az iskolán kivül; feltűnő hajlamai; testi ereje; szorgalma, kitartása; jelleme; fogyatkozásai; rendkivüli tárgyak; előadó képessége; önálló gondolkozásmódja; mely tárgyak válnak nehézségére s miért?; mely tárgyakban tünik ki?; vagyoni helyzete. Vázlatosan ezek a főbb pontok lennének. Ezzel még nem válna bürokrátikussá a nevelés, mert nem annyira a rovatok kitöltése a fő, mint az ilyen irányban való megfigyelés és önzetlen munkálkodás az *igaz megismerés* céljából. Az igy, közvetlen tapasztalat folytán szerzett értesüléseket aztán az összes tanerők felhasználják mindig, a tanításnál, a büntetésnél s a jutalmazásnál. A büntetések szük mértékkel alkalmaztatnak, de minden kiszabott büntetés szigoruan végrehajtatik. Az egész nevelésen bizonyos protestáns szellemben kifejlett, az autonomiából kiforrott egyöntetüség, mondhatnám absolutizmus érvényesül. Ez csak abban nyilvánul, hogy az egész tantestület az iskola felelős vezetőjét, kit saját akaratából s lehető legjobb belátása szerint állított az intézet élére, engedi minden törvényes és helyes irányban érvényesülni, hogy az egész nevelésen meglássék a legegységesebb szellem és semmi ellentét. A tantestület egyéneinek véleménye s nézete teljesen szabadon nyilatkozik s egygyé forr az értekezleteken.

Az internátus belső szervezetében maguk közül a VII. és VIII. osztályos tanulok közül állittatnak szobafőnökök, a kik csak elsők az egyenlők között, előljárnak a szorgalomban, tisztességben, tisztaságban. Ezeket — a kiket nagyon megválogat a vezetőség —, megtiszteltetésük és fontos hivatásuk tudatossá tételével igyekszik a szigorú rend megtartására birni a főnök. Így kifejlődik az alkotmányos törvények tisztelete, az önuralom érzéke. Senkinek semmi hibáját sem nézi el a pater familias.

Az üres idők felhasználását senki sem korlátozza a törvényes határon belül. A független, szabadgondolkozást fejleszti minden módon s nem nyomja el a nevelőintézet.

Az intézet lakószobái s annak butorai iránti hagyományos tiszteletet teljes erővel fejleszti az internátusban uralkodó közszellem Tisztelje úgy minden tanuló a lakását s annak butorait, mintha őseitől örökölte volna. A szobában is megengedett játékok néha szükségesek. A szobafőnök biztató s jóakaró utasítgatásai, a lakótársak egymás iránti szeretete, az ugyanazon helyen együtt eltöltött kedves órák emléke kellemes otthonná varázsolják a szegényes szobát is, s úgy ragaszkodik ahhoz mindenki, mint szülőházához. S ennek úgy kell lennie, mert az otthon trádicionális szeretetével együtt nő a haza és fajszeretet, az iskola iránti lelkesedés s ezekből kifolyólag az igyekezet arra, hogy minden irányban megfeleljenek kötelességüknek. Már pedig elvként állhat előttünk a Spencer Herbert szava: „A gyermeket kellő mennyiségű új benyomásokkal kell ellátni, melyeket különben is rendkívül szeret elsajátítani.“

Nem kisebb fontosságú az eddigieknél a vallás-erkölcsi nevelése protestáns iskoláinknak. E végett a hitoktatás kellő rendezésén, s az általános protestáns szellemen kivül feltétlenül szükségesek a hét végén — esetleg elején is — tartandó hálaadó, házi Istenitiszteletek. Talán leghelyesebb ezeket kizárólag az internátus növendékeivel látogattatni, hogy a családi kör annál inkább megtartassék. A családoknál elhelyezett fiuk végezzék ezt a családban; de azért, természetesen, egy résztvevő sem záratik ki innen. Hogy mily lélekemelő, mily erőtadó az, mikor egy sereg gyermek-ifjú a jól végzett munka tudatában egy szivvel-lélekkel istenhez emelkedik a zsoltár szavában, azt látni s hallani kell. S legyenek bár protestáns iskoláink mind államsegélyezettek, ezért a felekezeti jelleget, a protestáns, szabad szellemet elhanyagolniok s kicsinyelniök nem szabad, mert ezzel az ősök dicső szellemét sértenék meg, a mi nem csak illetlenség, de vétek volna. A történeti mult mindig tiszteletre méltó. Épen a régi, történeti alapon kell egészen kifejlődnie a modern protestáns iskolának, mint nevelőháznak.

Az internátusban elkerülhetetlenül szükséges — nálunk a protestáns iskolákban mindig is volt — az ifjusági egylet, olvasó teremmel, játék szobával. Legcélszerübb lenne ezeket a tornaterem mellé helyezni el s billiarddal meg minden más testedző szerrel ellátni, hogy a növendékek — közel kapván magát a tornatermet is — testüket is kellőleg mivelhessék szabad idejükben.

Kellő felügyelet, helyes irányítás és ellenörzés mellett erős várai lehetnek ezek az ifjusági egyletek a jellemfejlődésnek. Hadd nyilatkozzék meg itt szabadon az ifjú szive, nyiljék meg a tér önmunkássága eredményének bemutatására, lássa meg azt is, hogy tanulótársainak, ennek a kis társadalomnak, nyilvános kritikáját is ki kell állania; szokjék hozzá az alkotmányos élethez s készül jön az élet küzdelmeire észrevétlenül.

Minden iskola, ha csak a legnagyobb akadályokba nem ütközik ez, külön fürdőt építsen növendékeinek, s különösen az internátus tagjainak. A lelki tisztaság feltétele a testi tisztaság is.

Nyilvános helyeken minél gyakrabban jelenjenek meg az internátus növendékei; mindig atyai felügyelet mellett. A nagy tanulóknak már olyan társadalmi müveltséget kell ma elsajátítaniok, hogy a társaságban mindig megállják a helyüket. Nyiljék néha alkalmuk mű-

velt női körben való megjelenésre, a finom, gyöngéd modor, a kellő rutin elsajátítása végett. De a nevelés ezt a részét is közvetve végezze maga az internátus.

Ha egy tanuló beteg lesz, látogassa meg elébb az internátus vezetője, mint az orvos, biztassa atyai szavakkal, látogassa meg mindig részvéttel, hogy vegye észre az a növendék azt, hogy az iskolában igazi gondviselőjére talált.

Nincs veszedelmesebb a szőrszálhasogató, pedáns nevelőnél; a mennyit épít a másik, annyit ront ez. Az olyan pedagogus, a ki csak azért tartja ki óráit a legpontosabban, mert muszáj, s haragosan, idegesen a világ minden tudományát bele verné tanítványa szivébe, hogy tananyagát kellő időben bevégezze: az ilyen csak rossz hivatalnok, de nem érdemes a nevelő nevezetre; az ilyen elfelejti, hogy nem csak ő van a világon; hogy a tanulónak százféle munkával kell küzdenie; elfelejti végül azt is, hogy az ész nem arra való, hogy megőljük a tudományok tömkelegével, hanem igenis a tudományok arra valók csak, hogy fejlesszük velük eszünket, szivünket! Csak az ilyen nevelőkről gyárthatták azokat a német vicceket, a melyek a professzorok pedáns modorosságát elevenítik meg. Hála Istennek, protestáns iskoláinkban, épen autonomikus szervezetünkből kifolyólag, ritka holló számba megy az ilyen nevelő. Nem is lehet, nem is szabad, mert akkor a jövendőt kockáztatnók. Hála Istennek, az állam anyagi segítségének igénybevételével gyarapodunk, gazdagodunk szellemben, rendszerben egyaránt! Már-már szépen halad az új iskola kitűzött célja felé. A konviktusokkal ellátott s mind tökéletesedő internátusok munkája már is látszik, mert az iskola nem laktanya többé, hanem nevelőház s kitűzött célja az, hogy valóságos otthonná változzék. S ennek így kell lennie. Halad az idő, halad a kor. S a kor haladásával mind szebbé, fenségesebbé válik a protestáns tanár hivatása, mert nemcsak oktatónak, tanítónak, hanem valódi mesternek, prófétának kell lennie.

Cogitator.

Nehány szó a népiskolai vallás-tanítás tananyagáról és annak beosztásáról.

(Vége.)

A III—IV. és V—VI. tananyagának ily beosztásával szemben talán az volna a felhozható, hogy mégis igen sok az ószövetségnek épen úgy két évet szakitni, mint az újnak, melyre a négy évből mégis a felénél több volna szakítandó. Erre nézve megjegyzem, hogy az egyenlőség csak látszólagos, csak külső, mert a sokkal tisztultabb, fejlettebb látkörű V. és VI. osztályi évfolyam épen két annyit bír meg, mint az időileg vele egyenlő III IV. osztályi évfolyam. Tehát mikor az új szövetségre a felsőbb osztályokban szakitunk fizikailag ugyan annyi időt: akkor annak előnye eléggé meg van adva az ószövetség felett.

Úgy tartom, hogy a feltüntetett anyagon, a jelzett módoni áthaladás a népiskola mindennapi folyamában elég. (Jól tudom, hogy sokan vannak, a kik *a gyakorlatban* épen soknak tartják ezt is). De másfelől annyira a szükséges, hogy ebből lealkudni nem lehet, ha ki akarjuk használni lelkiismeretesen az alkalmat, melyet a vallástanítás nyujt a vallásos és egyházias élet alapjainak szilárdítására.

Ismétlő iskola.

A káté tanítás — a mit az útasítás a VI. osztályban rendel — a mindennapi iskolában nem tartom célszerűnek. Ez az ismétlő iskola keretébe vág, a konfirmációra előkészitès kapcsán. És itt a növendékek értelmi fejlettségében, iskolázottságában el nem hárítható különbözőség folytán határozottan hátrányos, ha a legfennebb egy harmadot tevő 6 osztályt végzett rész már tanulta a Kátét Ezek szórakozottá lesznek a tanítás alatt, nem találnak abban semmi ingert; ők maguk is bizonyos elbizakodottság folytán, hogy ők azt már tanulták, a konfirmációra készítés alatt részben épen visszaesnek és szórakozottságuk által a többit is feszélyezik a tanulásban. Sokkal helyesebb az, hogy a konfirmációra készületnél a kátéban — legalább formailag — minden tanuló egyaránt újat tanuljon.

Az ismétlő iskola tananyagát képezné e szerint a konfírmáczió évében a konf káté; más években pedig az Iskolában eltanultakra emlékeztetéssel és azoknak részletesebb kiegészítésül: a Bibliából olvasás és ennek magyarázata és egyéb vallás-erkölcsi olvasmányok. Itt azonban már, az utóbbi évfolyamban sokkal többet ér, ha nem leckeszerűleg, hanem társalkodólag, mintegy szórakoztatva foglalkozunk.

* * *

És most befejezésül legyen szabad lelkész és hítoktató kartársaim figyelmébe ajánlanom, hogy ezen tananyag beosztást és irányelveket tartottam szem előtt október hó közepén megjelenendő népiskolai vallástanítási kézi könyveim szerkesztésénél, megirásánál. Hogy a célt megközelitenem mennyire sikerült: azt az eredmény fogja eldönteni, a mit teendő kisérlettel érendenek el lelkésztársaim.

Meg kell jegyeznem, hogy az I. és II. osztály részére szerkesztett kis könyvecskét legfennebb csak az I. osztály utolsó negyedében, mikor már az olvasásban némi jártassággal birnak, — tulajponkép csak ismétléskor — tartom a gyermekek kezébe adandónak, a mikor már tananyag előmondás útján elsajátíttatott. Aztán a II. osztályban ismétlésre már használják a könyvecskét, valamint ez osztályban a tovább tanulásban is.

A mindennapi iskola tananyagába beosztott rövid egyháztörténelem kézi könyvének elkészítését — Isten segítségével — a jövő tanévre igérem.

Boldog lennék, ha szerény munkásságom, bár kis részben, eszközévé lehetne annak a reánk nehezedő felelősségteljes feladatnak, mely szerint az újabb nemzedékeket a vallásosnevelés, vallástanítás által kell a vallásos és egyházias életre elvezetnünk és az újabb szabadelvű átalakulásoknak szabadosságkint felfogása ellen biztosítanunk.

Bodor János,
zágoni ref. pap.

Egyházi élet.

A Kolozs-kalotai egyházmegyéből.

(Folytatás és vége.)

Özvegy-árva intézet.

Egyházmegyénk e kérdésben a főtiszt. püspök úr javaslatát tette magáévá egészen, kimondotta ugyanis, hogy az intézet 1896. óta zárt intézetnek tekintessék és új tagok ne vétessenek fel. De már a javaslat második részét oda módosította, hogy az özvegyek segélye fokozatosan addig emeltessék, míg eléri az orsz. özv.-árva alapból segélyt élvező özvegyek segélyének nagyságát. Kimondotta egyuttal azt is, hogy mikor az alap felszabadul, *változtassék át lelkészi nyugdíj alappá.* Az 1896 óta befizetett egy frtos adományképpen fizettessenek ki a szeretetház javára.

Az orbai javaslatok.

Az orbai egyházmegye ismeretes két határozati javaslata közül, a *tanári kándidáció eltörléséhez*, az egyházmegyei tanács véleménye alapján, csatlakozott egyházmegyénk is. A tanárok létszámának apasztásához már nem járult hozzá az egyházmegyei tanács, hanem a kérdés felett napirendre térést javasol. A közgyűlés azonban ily fontos kérdés felett nem tért pusztán napirendre, hanem, hogy a kérdés felszínen tartassék, elfogadta *Vajda* Ferenc határozati javaslatát, mely lényegében ide megy ki: „Közgyűlésünk *elvileg* helyesli, hogy az egyházkerületi közgyűlés tagjainak száma (tehát nemcsak a tanárok létszáma) helyesebb arányok szerint állapittassék meg; de kívánatos, hogy egyházkerületünknek történetileg kifejlett szervezete figyelembe vétessék és a fejlesztés a képviseleti rendszer elveivel összhangzó legyen."

Lehet, hogy még messze állunk attól, mikor az alkotmányrevisió bekövetkezik; de, ha a kérdést nem vesszük le napirendről, hanem gyűléseinken, és a sajtóban felszínen tartjuk: sokkal hamarább megérik.

Jelentések.

A főjegyző jelentései az egyházmegyei tanács működéséről, a tanügyielőadóé az iskolázá állapotáról és a pénztárvizsgálók bizottságáé a számadások és a pénztár vezetéséről: munkáról, haladásról, pontosságról beszélnek. Kiemelem a munkából a legnemesebbet: a *vallástanítás* ügyét, mellyel — tanügyi előadó jelentése szetint — kellő buzgósággal és sikerrel foglalkoznak a lelkészek. Bizony ez az egy szükséges dolog, ezen épül fel a többi. A pontosságot és a rendet nemcsak a pénztárnok számlájára irják, hanem egész egyházmegyénk javára. Ugyanis, az egyházmegyét, a kerűletet és az orsz. özv. árva gyámintézeti fizetségek évről-évre hátralék nélkül folynak be.

A fizetségek közt szerepel az *egyházkerületi papi értekezleti dij is*, minden pap után 1—1 frttal. Micsoda? hiszen ez az intézmény talán már nem is létezik! De igen, ott szerepel az alapszabályokban, hanem az életben nem láttuk 1894 óta. Mégis, mi megfizettük minden évre a tagsági dijakat. Más egyházmegyék vajjon megfizették-e? Nem mutatják; még azt sem, hogy az értekezlet eddig miért nem adott magáról életjelt. Hanem, igenis azt *akarjuk*, óhajtjuk, hogy halottaiból támadjon fel, éljen.

Hallottunk olyan hangokat, hogy még ez évi okt. 31-re összehívnák, a tisztikart újból szerveznék. Istenem! micsoda demonstrációt lehetne csinálni egy ily napon, ha a *Luther* égő lelke élne bennünk és a *Kálvin* erős hite ragadgna cselekedetre. Vajjon nem volna erre szükségünk? Tagadjuk. Eppen azért, követeljük, hogy az értekezlet folytassa félbehagyott szép munkáját.

Egyházmegyei papi értekezletünk is, pár évi pihenés után, életjelt ad nemsokára magáról, a mikor is az eddig begyűlt dijakból *Vajda* Fetenc indítványára, népies iratok és énekes könyvek osztatnak ki a hívek között. Csak rajta, minél hamarább!

Indítványok.

Az orsz. özv.-árva gyámintézetnek nyugalmazott lelkészek tagjai nem lehetnek; az alapszabály szerint egy lelkész állás után, csak egy tag lehet. Megesik az, hogy egy pap harminc évi szolgálat után, nyugdijba megy félfizetéssel, özvegye nem csak hogy segélyben nem részesül, de még a befizetett díjak is oda vesznek — vagy egy kis végkielégítéssel kiszurják a szem Jól van — mondják — fizesse a nyugalmazott lelkész azután is a rendes illetéket, és maradjon ki a félfizetéses utódja. De, hátha ennek marad özvegye — azzal mi lesz? Mind erről az alapszabály nem provideál. *Szabó* Lajos, n.-kapusi pap tett indítványt, mit a közgyűlés el is fogadott, hogy e sérelem orvosaltassék, dacára annak, hogy már ez ügyben a konvent határozott.

A másik indítvány a *Csürös* Józsefé volt, ki az »*erdélyi* püspöki« cím használata ellen tiltakozott, kérve a közgyülést, hogy intézzen felterjesztést a ker. közgyűléshez a sérelem orvoslása végett. Helyes dolog volt mindkettő.

Ezek után még több apró ügy nyert elintézést. Minek végeztével a közgyűlés is véget ért. Vajha a letárgyalt életre való dolgoknak meg lenne a kellő eredménye. — *a* —*s*.

A n.-enyedi egyháznegye közgyűlése.

(1899. október 8—9.)

A n.-enyedi ref. egyházmegye f. évi október hó 8. és 9. napjain tartotta meg közgyűlését oly gazdag tárgysorozattal, hogy a tanácskozások mind két napon a késő esti árakba nyúltak be.

Első napon a közgyűlés megalakulása után a gyűlés tagjai a templomba vonultak, hol az egyházmegye, a Bethlen-collegium és a n.-enyedi egyházközség együttes gyászünepély tartásával adott kegyeletes kifejezést azon érzelmeknek, melyekkel a nevezett hatóságok is osztoznak azon veszteségben, mely néhai Szász Domokos nagynevü püspökünk halála következtében érte anyaszentegyházunkat. A gyülekezet és az ifjusági dalkör gyászéneke után t. Jancsó Sándor n.enyedi lelkész aa. megható, lendületes imában emelte istenhez a hivő lelkeket, majd a dalkör ujabb zsolozsmája után t. Szécsi Ferenc felvinci pap aa. tartott Zsid. XIII. 7. verse alapján tartalmas, mélyre ható jellemzéssel

bővelkedő gyászbeszédet, melyben a n. Püspök hatalmas egyéniségét, céljait, törekvéseit, nagyjelentőségü alkotásait, s ezek érdekében kifejtett, pillanatra sem lankadó tusakodását és küzdelmeit ecsetelvén, hathatósan buzdította a népesnek nem mondható gyülekezetet az anyaszentegyház iránti hűségre és az érdekében való lankadatlan munkásságra.

Az emlékünnepély után, ebéd idejéig az egyházmegye gyámintézetének közgyűlése ülésezett, melyben a számadások és költségvetés tárgyalása mindenkit meggyőzött az alap lelkiismeretes, pontos kezeléséről.

Rövidre szabott, különben kedélyes és helyzetszerü pohárköszöntésekkel füszerezett izletes közebéd után, már d. u. 3 órakor kezdetét vette az igen érdekes és látogatott papi értekezlet, mely a f. év május 1-én tartott értekezletnek e b. lap 19. számában már ismertetett megállapodásához képest, tárgyalás alá vette a a népiskolai vallástanitást és konfirmationalis kézi könyvek szerkesztésének kérdését, s úgy az »Ó és Új szövetségi történetek«-nek már átdolgozott részleteit, valamint a »Keresztyén hit és erkölcstan« bibliai alapon megirt rövid foglalatját és az ezek kiegészítésére hivatott »Iskolai bibliát« helyes elvek szerint megirt műveknek ítélvén, felhívta szerzőket és a revideáló bizottságokat, hogy igyekezzenek a nagy hiányt pótolni hivatot műveket befejezéshez juttatni. Vajha félre téve minden mellék tekintetet, egész odaadással munkálkodnának azon az összes érdekeltek, hogy a kézi könyvek már a jövő tanévre köszhasználatra bocsáthatók legyenek

A második napon a tulajdonképpeni érdemleges tanácskozások késő délutánig tartották együtt a közgyűlés érdeklődő tagjait.

Első sorban mindvégig kitartó érdeklődésel és osztatlan figyelemmel hallgatta meg a közgyűlés nt. Sándor János esperes aának kiváló szakértelemmel, nagy ügyszeretettel, tárgyilagos hűséggel megszerkesztett évi jelentését, melyben találó vonásokkal emlékezvén meg néhai püspök aa. haláláról, majd az egyházmegyénk világi képviselőinek sorában elhalálozás folytán bekövetkezett veszteségekről, — a hatósága alatt álló egyházközségek anyagi és szellemi állapotát tanulságos és bőrészletességgel tárta fel a közgyűlés előtt. Örömmel győződtünk meg egyházközségeink túlnyomó nagy részének úgy a szellemiekben, mint az anyagiakban való örvendetes gyarapodásáról. Ezen megnyugtató érzetet csak növelte és megerősitette az egyházmegyei tanács működéséről szóló, valamint a tanügyi és számvevői jelentések meghallgatása, melyek a kormányzat lelkiismeretességéről, a népnevelés fejlődéséről, a vagyonkezelés és ellenőrzés pontosságáról győztek meg mindenkit. Nem conventionalismus, hanem a valódi érdem tisztelete nyilatkozott meg azon egyértelmü határozatokban, melyekben a közgyűlést az egyes előlódók és az általános kormányzat vezetése iránt elismerését és köszönetét iktatta jegyzőkönyvre.

A véleményadásra leküldött felsőbb hatósági leiratok, valamint a társhatósági átiratok mindenike tanulságos eszmecserét idézett fel.

A szeretetház kérdésében, beható tanácskozás után a közgyülés a következő, teljes szövegében megismerésre érdemes felíratot intézte a méltóságos Igazgató-Tanácshoz:

„Tekintettel arra, hogy a szeretetháznak, az eddigi tervezet szerint való létesitése szükséget nem pótol, mert nincs arra nézve bizonyosság, hogy vajjon a számitásbavett létszámnak megfelelő árva pap-fiú fog-e önként jelentkezni, sőt egyházm. közgyülésünk több, mint valószinünek tartja, hogy az országos gyámintézet segélyében részesülő fiú-árvák közül, az intézmény fenntartásának szükségességét indokoló létszám nem is fog kikerülni, mert a megjelölt forrásból élvezett segély mellett, az árvák nevelését más úton is biztositani lehet,

tekintettel arra, hogy a fiúk árvaházi neveltetésének előtérbe állitása, a mellett, hogy egyházi pályán való megmaradásukat mi sem biztositja, háttérbe szoritják a gondozásra sokkal inkább ráutalt leány-árvákat,

tekintettel arra, hogy közgyülésünk sokkal nagyobb szükségét látja annak, hogy a protestans érdekek szemelőtt tartásával a leány-nevelésről történjék gondoskodás, mert ennek hiányában *még telekezetünk lelkészei is rá vannak ez idő szerint kényszerítve, hogy leány-gyermekeik korszerü nevelése érdekében a catholicus zárdákat keressék fel*, ennek pedig a családi életre való rendkivüli hátrányos befolyását bővebben bizonyitani is felesleges,

tekintettel arra, hogy a szeretetház, mint árvaház részére folyósitott közalapi segélyezésnek megvonására bizonynyal nem képez helyes gondolkozás szerint elfogadható indokot az, hogy ezen segély egy az eredeti tervezetnél sokkal fontosabb és szükségesebb, szintén egyházi érdekü intézmény létesitésére fordittatik,

tekintettel arra, hogy egy leány nevelő intézet keretében, maga a szeretetház eredetí intentioja is igen üdvösen megvalósitható a papi leányárvák megfelelő segélyezése utján,

méltóztassék a főtiszt. egyházkerületi közgyülés előtt javaslatba hozni, hogy

a szeretetháznak, mint a papi árva-fiuk nevelésére contemplalt intézménynek tervezete vétessék le napi rendről,

a szeretetház épülete egy internatussal összekötött ev. ref. leány-nevelő intézet létesitésére használtassék fel,

az e czélra szükséges fedezet előállitása érdekében az egyházkerület minden lelkésze évi 2 frt, minden egyházközség minden lelkészi állomás után szintén évi 2—2 frt, a coll, tanárok is személyenként évi 2 frt, a collegiumok pedig minden tanári állomás után évi 2—2 frt fizetésére köteleztessenek,

végül az eként elő nem állítható fedezet biztosítására vétessék igénybe a társadalomnak minél szélesebb körben felkeltendő támogatása és kerestessék meg a főtiszteletü méltóságos konvent, hogy az intézmény mielőbbi létesítése érdekében, azt hathatós anyagi és erkölcsi támogatásban részesiteni méltóztassék.«

A véleményadásra leküldött tervezettől eltérő álláspont, a felsorolt s aligha megczáfolható indokok mellett, sokkal inkább fakad az evidens szükségérzetből,

mint az eddig megnyilatkozott, nem annyira indokolt, mint inkább opportunus vélemények, — melyeknek az igazsághoz nagyon közel járó véleményünk szerint, fő indokát a fennálló kényszerhelyzet képezi.

A központi gyámintézetnek 1896. jan. 1-én kezdve zárt intézetté nyilvánitását czélzó javaslatot a közgyülés a következő módositással tette magáévá.

»A zárt intézeti jelleg kezdetétől fogva a papok és egyházak által befizetett járulékok tétessenek át a létesitendő leány nevelő intézet alapjára;

az országos gyámintézet jótéteményét nem élvező özvegyek és árvák osztaléka mind addig fokoztassék, míg egy osztalék eléri az országos gyámintézettől élvezett évi 250 frtnyi özvegyi kegydij összegét;

már időközben az elérhető jövedelmi felesleg, az özvegyi ellátás teljes beszűnése után pedig az alap egész évi jövedelme fordittassék az önhibájokon kivül szolgálatképtelenné váló papok nyugdijba bocsátásának megkönnyitésére, hogy az alap elvben már mostantól kezdve visszaadatván alapszabályaiban megjelölt főczéljának, a félfizetéses nyugdijazás nyomoruságainak súlyos terhe lehetőleg megkönnyittessék.«

E nagy fontosságú kérdések tárgyalása után a közgyűlés felirat beadását határozta el a főtiszt. püspöki szék 530—1898. sz. körlevélben. (Lásd Erd. Prot. Lap 1898. évf. 26. sz.) megkivánt, a hitsorsos családok körében felmerülő családi változásokat feltüntető jelentések egy gyakorlatias egyszerűsítése érdekében. Az orbai egyházmegyének a tanári képviseletre vonatkozó javaslatát azon kiegészítéssel fogadta el, hogy a felekezeti tanító-képző intézet igazgatója is tagja legyen az egyházker. közgyűlésnek; — a tanárválasztás módosítására vonatkozó javaslat feletti vélemény nyilvánítást pedig függőben tartotta addig, míg a központban is tervbe vett revisionális javaslat véleményadásra leküldetik. — Némi módosítással hozzájárult a közgyűlés, kükűllői egyházmegyének az esperesi szűkös javadalom emelése és a kepe-rendszer képtelenségeinek nagyon kivánatos megoldása tárgyában megküldött javaslaihoz. A harii egyházközségnek a szebeni egyházmegyéből a n.-enyedibe tervezett átkebelezésének tárgyalásával kapcsolatosan felvetette a közgyűlés az egyházmegyék nagyon is megérett kikerekitésének már évek óta szunnyadó kérdését is.

Ezen általános érdekű kérdések és számos, egyes egyházközségeket érdeklő ügyek letárgyalása után a közgyűlés a jól és lelkiismeretesen végzett munka megnyugtató érzése mellett, azon tudattal oszlott szét, hogy az anyaszentegyház érdekeit legjobb tudása és tiszta meggyőződése szerint szolgálta.

Ujváry István,
ev. ref. pap.

A görgényi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk ez évi második rendes közgyűlését okt. 13-án tartotta Szászrégenben. Gyűlésünk most is, mint a megelőző, a megemlékezés érzelmeinek szentelt Istentisztelettel vette kezdetét. Most tartotta meg egyházmegyénk két évvel ezelőtt elhalt Horváth Mihály egyházmegyei főgondnok emlékezetére szentelt ünnepélyét. Istentisztelet a gyülekezet énekével kezdődött; ezután az egyházmegyei tanítók énekkara adott elő egy gyász-éneket. Imát Csekme Ferenc főjegyző s emlékbeszédet Benedek Árpád v.-szentiváni lelkész tartott; az ima mély érzésü, az emlékbeszéd pedig találó jellemrajz s szépen kidolgozott szónoki mű volt. Ima s beszéd között, valamint istentisztelet végén szintén az énekkar szép énekei hangzottak.

Templomból kijövet a tanácsteremben kezdetét vette a közgyűlés Tavaszy esperes megnyitó beszédével, melynek során bejelentette, hogy értesítést vett, miszerint főtiszt. dr. Bartók György püspök úr őméltósága ma a déli vonattal fog ide megérkezni, — a gyergyó-szent-miklósi templom szentelésére útazván; kéri a közgyűlést, hogy majd a vonat-érkezésre gyűlését szakítsa félbe s menjen főtiszt. püspök urunk fogadására. Esperes aa. ezen kijelentését közgyűlésünk nagy örömmel fogadja s így határoz. Azután gyors rendben folyt a jól előkészített tárgysorozat; megalakulás után Gáspár Amália tanítónő s Kádár Lajos és Bőjthe Károly tanító afiak a hivatali esküt letevén, be kebeleztetnek. Ezután esperes aa. olvassa évi jelentését, az egyházak ez évi vizsgálatáról, valamint egyházmegyénk közérdekü állapotairól statisztikai kimutatását, melyek számot adván a lelkiismeretes s esperes aa. által végzett odaadó munkáról, igaz képét adják egyházmegyénk s egyházaink minden viszonyának. Azután főtiszt. püspök urunk s nt. egyházker. főjegyzőnk leíratai olvastatnak egyházmegyénk üdvözlő felíratára, melyek nagy lelkesedéssel fogadtatván, jegyzőkönyvre vétetnek. Leíratok során tárgyalja közgyűlésünk a mélt. ig.-tanácsnak az egyházker. özv.-árvai gyámintézet s szeretetház ügyében véleményadásra leküldött javaslatát, melyre vonatkozóan közgyűlésünk a következő véleményt terjeszti fel: I. A gyámintézetre vonatkozóan ezen pontokat állapítja meg: 1. Az egyházkerületi gyámintézet 1896. jan. 1-től tétessék zárt intézetté; 2. egyházak és papok eddigi 1—1 frt befizetései továbbra is fenntartassanak; 3. az özvegyi osztalék évenként 100 frt legyen; továbbá közgyűlésünk egy új pontot veszen fel 4-nek: már most kimondandó, hogy az özvegyi igények alól felszabadulandó özvegy-árvai gyámintézet *papi nyugdíj* intézet céljaira fordítandó. — II. A szeretetházra vonatkozólag pedig ezen pontok állapíttattak meg: 1. a »Baldácsi«-alap $^1/_4$-ed része fordíttassék ide; 2. lelkészek a szeretetház fenntartásához járúljanak évenként fizetéseik $^1/_2$%-ával, úgyszintén a tanárok is; 3. egyházak fizessenek évi 1—1 frtot s a kollégiumok is annyi 1 frtot, a hány tanár van; 4. a szeretetház egyetemes vagy részleges jellege felől addig intézkedés ne történjék, a míg a kerületek véleménye nem lesz ismeretes. — Ezután főjegyző aa. olvasta jelentését az egyházm. tanácsnak a múlt közgyűlés óta történt működéséről, mely hű áttekintést ad a tanács munkálkodásáról.

Most Esperes aa. a gyülést — a főt. Püspök úr fogadására való kimehetés kedvéért — felfüggeszti s gyülés minden jelenlevő tagjai s más jelenlevők is mind a készen álló fogatokra ülve kimentek a vasúthoz. Ezen kivonulás s a megérkezés után a bejövetelt habár csak most tudtuk meg a magas vendég érkezését s az intézkedések is csak hevenyében történtek,

— oly impozáns volt, hogy a szász város lakóinak, — kik a dolgokról nem sokat tudtak — szemök szájuk elállott: elől ment egy képviselőnk négyes fogata s utána vagy 10—12 magán kocsi hosszu sorban. A vasúthoz megérkezve, kis idő mulva megjött a várt vendég, főt. püspök urunk, Kenessey ker. főjegyző s az útközben csatlakozott Tothfalusi m.-vásárhelyi lelkész kiséretében. Tavaszy esperes rövid, de szives üdvözlő szavaira, főt. püspök urunk adott lelkes választ, melyben a váratlan fogadást köszöni; bemutatások után kocsira ülve visszamentünk a tanácsterembe folytatni a félbeszakadt közgyülést; hova tisztelettel meghivatván, magas vendégeink is követtek. Bevonulva a közgyűlési terembe Esp. aa. a gyülést ujra megnyitván, főt. püspök urunkat, vendégeinket ismételten szives szavakkal üdvözölve, a gyülés meghallgatására kéri fel. A félbeszakadt tárgysorozatot Jánosi Béla tanügyi előadónak iskoláink állapotáról s a tanügyi statisztikával kapcsolatban előterjesztett tartalmas jelentése nyitja meg, mely köszönettel fogadtatott s jegyzőkönyvre iratott. Azután főjegyző aa olvassa egyhm. tanács javaslatát az egyházmegye pénzügyi állapotainak rendezésére kiküldött bizottság véleménye alapján, mely a háztartásban a lehető megtakaritásokat elvileg kimondván, az egyházak rovatalainak jövőben lehető elenyésztetése czéljára a meglevő házipénztár fokozott fejlesztését határozza el. Azután az egyhmegye 1900. évre vonatkozó költségelőirányzata fogadtatott el. Lejárt mándátumu törvényszéki birók: Bóka György lelkész rendes, id. Kiss Lajos és Farkas Károly pótbiróknak újra megválasztattak; ugyancsak lejárt mándátumu tanácsbiró helyett, Szász Jenő szolgabiró választatott tanácsbirónak, ki az esküt mindjárt le is tette. Inditványok tárgyalása során olvastatott az orbai egyházmegye javaslata a törvény mellett kiadott kerületi »Útasítás« 51. §. e. pontjának megváltoztatása iránt, mely szerint minden kollégium részéről két választott tanár legyen a ker. közgyülés tagja; közgyülésünk ezen javaslatot oly módosítással fogadja el, hogy a kollegiumok részéről a gondnokokon kivül az igazgató hivatalból s azon kivül 2, társai által választott tanár legyen a közgyülés tagja. Ugyanezen egyházmegyének a tanár választási szabályzat módositása tárgyában az 1881. ker. közgyül. 37. sz. 4. p. t. illetőleg tett inditványát, hogy a kandidaczió mellőzésével a képesitett folyamodók közül általános szavazattöbbséggel választassanak a tanárok — közgyülésünk pártolással fogadja el s fog e tárgyban felirni. Ezután megállapittatott a domestika segélyért folyamodó egyházak sorrendje. Továbbá elfogadtatott azon inditvány, hogy közgyülésünk felir a ker. közgyüléshez, hogy a theologián az orgonázás s egyházi ének tanulása tétessék kötelező tantárgygyá s hogy a papi jelleg külső kifejezése czéljából a papi egyenruha egyöntetüvé tétetvén, annak viselése tétessék legalább hivatalos esetekben kötelezővé. S végül Esperes aa. inditványára elhatároztatott, hogy közgyülésünknek a felett való öröme, hogy a főt. püspök urunk őméltósága s kisérete közgyülésünk vendége volt, irassék jegyzőkönyvre. Ezután a tárgysorozat kimerittetvén, a magas vendégek lelkes éljenzése közben oszlott el a gyülés, illetve megtekintvén a közelben levő ref, templomot, püspök urunkat kisérve vonultunk a közgyüléseket befejező szokásos közebédre. Máskor csendesebb közebédünk lelkes ünnepi lakomává változott azon örvendetes és lelkesitő hangulat folytán, hogy püspökünket vendégelhetjük; nem is volt hiány a szives felköszöntésekben: főt. püspök urunkat Deésy Zoltán vármegyei alispán egyhm. képviselő üdvözölte igen magas szinvonalu beszédben, mire főt. püspök urunk a világi munkatársakat, gondnokokat, képviselőket éltette; nt. Kenessey főjegyző urat Lénárt József tanácsbiró köszöntötte, mire gen. notárius urunk a papságra emelt poharat stb. stb. Lelkes hangulatban telt az idő 4 óráig, mire főt. püspök urunk útra készült, hogy a még azonnap estig megteendő 20 kmtr. kocsi utat megtehesse Ratosnyák havasi községig, hol aznap meghál, másnap folytatván útját O.-Toplicza s Gy.-Ditró s onnan Gy.-Szentmiklósra mintegy 100 kmtr.-nyi kocsi úton. Szives szavakban vettünk búcsut s Isten áldását kértük nagy útjára. Isten hordozza békében s adjon áldást útjain!

Az orbai ref. egyházmegyéből.

Az orbai ref. egyházmegye folyó hó 14-én tartott rendkivüli közgyülésében határozott három fontos, napirenden levő egyházkerületi kérdésben.

1. A szeretetház jövedelmi forrásaira nézve a bizottság javaslatának *a*) pontját egyházmegyénk s helyesli.

A *b*) pontot azonban ugy óhajtaná megállapittatni, hogy csak két osztály lenne, mely szerint az I. egyházközségek lelkészei és az ilyenekül tekintendő tanárok évi 3 frtot, a többi lelkészek évi 2 frtot fizessenek.

A *c*) pontot pedig ugy tartanók méltányosnak, hogy minden egyház és minden iskola ugyanazon összeget fizesse alkalmazottjai után, a melyet az alkalmazottak maguk fizetnek

A *b*) pont vesztesége igy méltányosan térülne meg a *c*) pontban.

A *b*) pont ezen változtatását indokolja az, hogy ugyanazon előnyöket biztositó intézménynél mégis csak nem méltányos, nagyon eltérő kötelezettségi fokozatokat állapitni meg. De nem is lehetne kettőnél több fokozat azért sem, mert az alapul vett fizetéseknél is alig fog az állami kiegészités után több fokozat fennmaradni. Az egyházközségek papi jövedelmének megváltozása épen fordított arányban fog történni: minél kisebb valahol a jövedelem: annál nagyobb lesz a *tiszta pénz* kiegészités. És igy a IV. osztályu egyházak a II. osztályokat aligha el nem fogják érni.

Kettőnél több fokozat megállapítása tehát semmire sem alapitható; a két fokozat közt pedig nagy különbség — ugyanazon előnyök nyujtása mellett igazságtalan és méltánytalan.

Egyebekben a bizottsági tervezethez hozzájárulunk.

2. Az országos gyámintézetből segélyt nem élvező özvegyeknek — az egyházkerületi gyámintézetből — fokozottabb segélyezésére vonatkozó határozati javaslatot egyházmegyénk méltányosnak és szük-

ségesnek tartja és elfogadja. Azonban a 4. pont azon módositását ajánlja, hogy a segély ne csak idővel, azok részére fokozódjék, a kik túl élik, kevesbedő számban társaikat, hanem *az évi segély azonnal, minden özvegynek 50 frtra emeltessék*, a menynyiben ezt a kamatok sem fedeznék, a tőkének is igénybe vételével. Mikor aztán a segélyezendők száma apad: az 50 frtos segélyeken felül maradó kamatokból a netán megcsonkitott tőke rekonstruálható lesz.

Az 1896. óta befizetett forintok összege, mint »*az erdélyi papok és egyházak alapitványa*« a szeretetháznak volna kiadandó.

A gyámintézet alapvagyona pedig, mikor az hivatását eként betöltötte: *lelkészi nyugdij-alapra*, vagy — ha ez addig országosan szerveztetnék — az erdélyi papság nyugdijintézeti terheinek részbeni fedezésére lenne rendelendő,

A tanár-választási szabályzat revisiójára nézve pedig egyházmegyénknek már kifejezett álláspontja az, hogy a lelkészválasztásnak megfelelő módon a jelölés itt is törültessék el. E helyett az igazgató-tanács konstatálná a folyamodók képesitettségét — a miben, ha tévedés történnék, felszólalásra a közgyülés a választás megtartása előtt felülbirálná és eldöntené a vitás kérdést. A választás pedig a képesített folyamodók összességéből történnék. Legyen elég itt csak azt hozni fel, hogy ha az egyházközségnek, akárhányszor az értelmiség alacsony szinvonalán álló közönségében megbízunk, hogy ki tudja választani a képesitettek közül a méltót: annyira csak megbizhatunk a tanárválasztásnál a közgyülés tagjainak belátásában

rs.

TÁRCZA.

Biztatja az embert.

Biztatja az embert egy fényes ígéret,
Hogy a siron túl lesz egy boldogabb élet.
Ez az édes remény drága kincse néki,
A sors durva keze, hogyha egyre tépi.
Nehéz töldi útját így könnyebben járja,
Uj erőt ád neki ez a fényes álma.

Óh, be sok embernek súlyos ez az élet,
A kinek szive sok fájó sebből vérzett,
Ki vágya beteltét itt hiába várja,
Ki ég felé nézett s lehullott a sárba —
Százszor súlyosabb vón az ilyennek sorsa,
Ha ez édes hittől is megfosztva volna.

Pedig mennyi gyarló itt a föld porából
Nem is tud, nem is hisz e boldog világról,
Hogy fel nem foghatja gyarló földi ésszel,
Ezt a drága hitet durván tépi széjjel,
S mi nehéz útjára legalább tényt hintett,
Eldobja magától ezt a drága kincset.

Lesz-é a síron túl egy boldogabb élet?
Óh, szenvedő ember. higyjél és ne kérdezd!
Igy könnyebben bírod, mit az élet rád rótt,
Míg e hited nélkül csak sebed lesz fájóbb.
Kik e drága kincset féltő gonddal őrzik,
Könnyebb lesz az útjok ki a temetőig.

G Diószeghy Mór,
ev. ref. lelkész.

Különfélék rovata

A hátralékok sürgős beküldését kérjük.

Vallásos-tüntetés. Maga Gusztáv Károly, «erdélyi püspök» (?!) nevezi így azt az október 22-től 27-ig terjedő «egyházi ünnepséget,» melyet «hazánk Nagyasszonyának (!) a Boldogságos Szűz Máriának elődeink részéről annyira kegyelt «mikolai» és jelenleg a kolozsvári akadémiai (?!) templom főoltárán elhelyezett csodálatos képe 200 éves jubileuma alkalmából a hívek közös óhajára és lelki épülésére» rendez. A naponkint reggel 7 órakor tartott «szentséges miséknek» folytatásául délutánonként 6 órakor, «a szent olvasónak elimádkozása és szent beszéd» következik. A fénypont október 26-ikán a nagyváradi biboros-püspök, a székesfehérvári, kassai és erdélyi püspökök részvételével megtartandó *körmenet*, a melyben az egyháziak papi, a világiak pedig magyar díszruhában jelennek meg. «Vallásos tüntetés akar ez lenni — mondja a pásztorlevél — az Ur Jézus Krisztus, az Isten fiának szűz anyja, Hazánk Védasszonya és Nagypátronája mellett, hálaadás az általa nyert számtalan jótéteményekért, különösen pepig 900 éves nemzeti önállóságunkért és fönmaradásunkért; elégtétel elhaló századunknak sok bűnéért és hitetlenségéért; bűnbánat és megkövetés a mi személyes vétkeinkért, hitbeli közönyösségünkért; esedezés áldásért, hogy a jövő századot Isten kegyelmében kezdjük meg; ünnepélyes felajánlása egyházmegyénknek a Boldogságos Szűz Mária oltalmába. Szentséges Atyánk XIII. Leo pápa okt. 5-éről kelt szóbeli kijelentésével a misén és szentbeszédeken résztvevőknek 7 évi búcsut, azoknak, a kik meggyónnak, megáldoznak és az Anyaszentegyház felmagasztaltatásáért és szabadságáért, a tévelygők visszatérítéseért, a bűnösök megtéréseért és a békesség ajándékáért imádkoznak — teljes búcsut engedélyezett.»

Hogy ez «egyházi ünnepségek» *tüntetés*, azt világosan látjuk, tudjuk nemcsak a pásztorlevélből, hanem különösen az ünnepély tervezetéből és főleg tárgyából. Hanem, hogy «vallásos» tüntetés volna, ezt tagadjuk. Igenis tüntetés a vallás czégére alatt a katholikus egyház mellett, a középkori katholicizmus eszményeiért, a nép szellemi, társadalmi és politikai szolgasága mellet a papuralom érdekében; a mennyei hierarchia imádása a földi hierarchia hatalmának öreg-

bitésére, hódolás a mennyei birodalom istennőjének az egyházi állam érdekében. Tüntetés a képek s ereklyék tisztelete, ezek üdvözitő ereje, csudatevő hatalma mellett, tüntetés a felvilágosodás, tudomány és müveltség ellen, mely az efélét öntudatlan gyermekmesének és babonának állitja; elbizakodott provokálása a szabad tudomány mellett az élő hitnek, a protestans egyházaknak, a vallásszabadságot törvénybe iktatott s a polgári jogok egyenlőségét biztositott modern államnak, a liberális demokráciának és a népszabadságnak, szóval mindennek, a mi az emberiség négyszázados szellemi fejlődésében becses és drága, a miért annyi ezerek áldoztak munkát, vért és életet. E kincsek védelméért Nyugateurópa szívós kitartással harcól az ultramontánizmus ellen. Nálunk pedig törvényhozó urak, kik a liberalizmus jelszavait hordják szájukban, kik nagy dikciókat tartanak a nép szabadsága és függetlenségre képesitő müvelése mellett, tudós professorok, orvosok stb. oda állanak a könyező, nyakát forgató, csudatevő szűz Mária-képek csodájának bámulóiul s igy mételyezik meg népünk és ifjuságunk lelkületét. A «szent-Atya» pedig az üdvösség kincseskamrájából csak úgy szórja a kifogyhatatlan «búcsukat,» cserébe a nép anyagi és szellemi jóléte ellen hozsánákkal fogadott támadásaiért.

Valóban itt volna már az ideje, hogy a kultura őrei, az emberi művelődés harcosai a vallási ceremoniákon túl figyelmüket a bennük nyilatkozó vallásos szellem erkölcsi hatására is kiterjesszék s az örök isteni és örök emberi jogok nevében és védelmére fölemeljék tiltakozó szavukat az ellen, a mi jövőéletbeli lelkiüdv-igéretek révén kizsákmányolja lelkünket és földi boldogulásunkat egyaránt.

Addig is azonban a protestáns egyházaknak — kiknek létjogosultságot éppen az ez elleni tiltakozás adott — fel kell emelni szavukat, figyelmeztetni híveiket és az egész világot arra a nagy merényletre, melyet az ultramontán tervez és lassan-lassan érlel. A közömbösségből származó vagy csupán sopánkodó békességnél többet ér a nyiltan bevallott és nyilt sisakkal folytatott harc a szellem fegyvereivel víva. A háromszázados harc közelebbi fegyverszünetének hazarészünkben is vége. A »tüntetést« nem mi kezdtük, a provokáció nem tőlünk indult ki — hanem a kesztyüt fel kell vennünk életre-halálra! És ... jobb előbb, mint későn!!!

Ultramontán előnyomulás. Az ultramontánizmus ijesztő mérvben terjed hazánkban is. A magát üldözöttnek hirdető katholikus egyház észrevétlenül a legszemérmetlenebb hajszát indit minden ellen, a mi a modern műveltség, tudomány és állam létfeltétele. S a »békéltető politika« — ugy látszik — vakon enged a törekvésnek, ha nem képviselői mandátumról van szó. A kath. »hitoktartó« urak már kezdenek méltó rémei lenni a független és lelkiismeretes tanároknak. Nap-nap után olvasunk tanárok elleni fegyelmi-vizsgálatokról, melyek a hitoktató urak vádjára a legkészségesebben indíttatnak meg. Csak a mult évben történt, hogy ilyen vádra egy protestáns tanár az egyik állami tanitóképezdéből elhelyeztett s most a nagy port felvert Varga-ügy is hasolóképpen végződött. Hogy Varga Ottó elég „katholikus“, azt mindenki tudja, a ki történelmi tankönyveit ismeri (s ki ne ismerné, mikor a mi felekezeti gimnáziumaink legnagyobb részében is ez taníttatik?!). Ám a budapesti II. ker. kir. kath. gimnázium hitoktatói és szerzetestanárai már régen elégedetlenek a Varga történelemtanításának kath. szellemével. Az »egyházi-érdemkeresők« szövetségestársakat találván az »udvari-érdemkeresőkben« a *kémkedésre és besugásra felbérelt tanítványok vallomásai alapján dynasztia és egyházellenséggel* vádolták a Varga tanítását. A vizsgálat után az első vád alól feloldozták ugyan, de a másodikban »ludasnak« találták és egy *állami* gimnáziumhoz helyezték át. Micsoda bölcsesség! Hát nem veszi észre ez a tojástáncot járó okosság, hogy a midőn az ultramontánizmus előtt ezen a módon hátrált meg, akkor tényleges alapot szolgáltatott az ultramontanizmus vádjának az állami intézetekkel szemben?! Vagy olyan hibája volt Vargának, mely őt a tanárságra diskvalifikálja s akkor nem volt szabad más intézetben sem alkalmazni; vagy nem volt ilyen s akkor vádolóit sujtva kell vala neki elégtételt szolgáltatni. De kettős kvalifikációt statuálni: egy felekezetit és egy államit: ez a legszerencsétlenebb megoldás volt. Eddig is hallottuk suttogni, hogy állami intézeteknél történelmi tanszékre protestáns embert nem szivesen alkalmaznak, de most már, ugy látszik, alapelvvé lesz, hogy katholikus iskolához ultramontán történettanár, államihoz mérsékelt katholikus tanár alkalmaztatik; a protestáns keressen állást a felekezeténél, hol számíthat a kinevezésre ha legalább is a Varga Ottó tankönyvét használja. Hová fog ez vezetni?!

Ez sem utolsó kivànsàg. »Az Alkotmány“ hozta egyik közelebb számában, hogy a szerzetestanárok kilépésének megakadályozására fel kell ujitani az állammal azt a régi paktumot, hogy szerzetből kilépett tanárt az állam saját intézeteinél nem alkalmaz, *sőt protestáns intézeteknél sem engedi alkalmaztatni, legalább az államsegélyesekben.* Állampolgári jogok élvezete »a katholikus vallás sérelme nélkül«! Ki merne kezességet vállalni, hogy nem lesz meg ez is! ?

Protestàns ember katholikus érdekek szolgàlatàban. A napokban itt lefolyt orsz. ipartestületi kongresszuson történt meg, hogy egy iparos feltűnő hivatkozással a maga protesiáns voltára melegen ajánlotta, hogy az iparos-segédek önművelése érdekében, őket a »katholikus legény egyletek« felé kell terelni, mert annak »megszámlálhatatlan« áldásai vannak. A visszatetsző felszólalást élénk éljenzés közt Turcsányi Gyula evang lelkész útasította vissza, a vallásra való tekintet nélkűl alkotandó iparos önképzőkörök mellett foglalva állást, mely az élesedő felekezeti ellentétek távoltartásával a társadalomra is jótékony hatással leend. Örvendünk, hogy a kongresszus igen helyesen ez útóbbi értelemben határozott, de az első felszólalás sem lepett meg. Ismerjük a »megszámlálható« áldást, melyet a kath. egyház osztogat propagandája céljából. Hanem azt vagyok bátor kérdezni: van-e szükségünk nekük ilyen egyháztagokra, mint ez az itt szóban forgó, magát protestánsnak nevező, de katholikus propagandát üző »polítikus«...? S ha nincs, nem tudnánk-e s nem kötelességünk-e tenni róla ! ?

Keresztvetés az állami iskolàkban. Tudomásunkra jutott, hogy az állami iskolák némelyikében

a kath vallásu tanítók protestáns növendékeiket is imádkozás alkalmával keresztvetésre kényszerítik. Nagyon kérjük lelkésztársainkat, hogy az ilyen vagy bármi eféle visszaélésekre éber gonddal őrködjenek s minden eszközzel megakadályozni igyekezzenek. Ha a gondnoksághoz hivatalosan benyujtott orvoslást sürgető felszólalásuknak eredménye nem lenne, tessék a tanfelügyelőhöz vagy akár a miniszterhez folyamodni orvoslásért. Ez nem csak erkölcsi, de *hivatali* kötelessége is minden lelkésznek. Avagy nem őrállókúl állitattunk oda!?

A debr. collegium könyvtárában 65,523 kötet van. Minthogy a nemzeti muzeum 467 ezer, a budapesti egyetem 220 ezer, a pannonhalmi 133 ezer, az esztergomi érseki könyvtár 101 ezer kötettel van följegyezve, igy a debreceni könyvtár az ötödik helyen áll.

A debreceni nagy templom fűtését a presbyterium tervbe vette s az ide vonatkozó mérnöki munkálat alapján közelebbről végleges határozatot fog hozni.

A tiszántuli ref. egyházkerület őszi közgyülése nov. 14. napjára tüzetett ki. A gyülés főbb tárgyai: az egyházi teherviselés tárgyában készitett kimutatás s ennek alapján a tőke-segély sorrendjének megállapitása; a főiskolai igazgató-tanács jelentése alapján az államsegély igénybevétele fölött való határozat.

Volt n.-ernyei ref. lelkész, néhai *Pap Zsigmond* özvegye, sz. Silvester Zefi, makfalvi ref. egyházunknak — a nők használatára — egy igen szép, egyszerű nemes izléssel készült úrasztali ezüst kelyhet ajándékozott, melynek ára 50 forint volt. Ezen, külső értékben is nem jelentéktelen adomány a léleknek ama belső forrásaiból fakadt, a hol vagyon az Isten nek képe. Az itt született és itt nevelkedett papleány, a korai özvegységre jutása után ide visszatért papné lelkének minden emlékével, örömével, bánatával és vigaszával ragaszkodik ama szent helyhez, hol először tanulta szivét Istenhez emelni; ama hajlékhoz, melyben találta életének minden balzsamát. Én pedig — a mindeneknél feljebb valónak nevében — köszönöm ez, egyházamnak adott becses ajándékot. Makfalván, 1899. október 15. *Benedek Dénes*, ref. lelkész.

Szász Domokos néhai püspökünk emlékezetére a marosi ref. egyházmegye által tartott ünnepélyen elmondott imát és beszédet tartalmazó füzet kezeinkhez jött. Az emelkedett szellemü imát *Ravasz János* esperes mondotta, a beszédet pedig, mely jeles szónoki alkotás, *Viski Gyula* somosdi lelkész tartotta.

Bukaresti Közlöny cím alatt nt. *Bartalos János*, a romániai ref. missió esperese szerkesztésében lap indult meg. A lapból bukaresti véreink versengését látjuk. Fájdalom.

A katholikus épitő tartalmú vasárnapi lapok épitő methodusának illustrálása czéljából ime egy példa. Egy franczia aristokrata nőt a párisi bazár leégésekor a tűzhaláltól *Szent Antal* mentett meg. Ugyanis a nő a halálos veszély közepette Szent Antalt hívta segítségül egy könyörgésben, mely igy hangzik: »Óh Te jóságos Szent!, öt év óta naponként imádkoztam hozzád, de mindezideig semmit meg nem adtál nekem, a mit tőled könyörögtem; most azonban reménylem, hogy meg fogsz hallgatni. E szavak után még pár pillanat tölt el, a nő össze rogy, de im megjelentek a mentők is s a nő megmenekült. Olyanok itt a körülmények, hogy tartózkodni akarunk a megjegyzésektől s igy csak rámutatunk itt a katholikus *épitő* irodalomra.

»Paritást!« feliratu czikket vettünk *Csia Kálmán* etédi lelkész aatól, a mely tévedés folytán későn jutott kezünkhöz s igy a szerző által kivánt időben közölhető nem volt. A czikk gondolatát azonban itt rövid kivonatban adjuk. Iró álláspontja e czikkben az, hogy az orbai- és szilágyi egyházmegyék inditványai a középiskolai tanárok képviseltetésére nézve a kerületi gyülésen, csak részleges javitása a mostani abnormis helyzetnek, mikor a ker. gyülés tagjai közül alig $^1/_4$ rész egyházi elem. A helyzet orvoslására nem a redukcziót — a mi szerinte némelyek előjogait sérti hanem azt ajánlja, hogy »az egyházi elem kerületi képviseletét kell kibővíteni addig a fokig, a míg a világiak számát eléri, az egyházmegyék és egyházközségek aránykulcsa alapján.« Szerinte a kérdés »talpig emberekkel« s azzal a »hamisitatlan igazság érzettel, mely minden emberben megnyilatkozik, ha lelkiismerete által legyőzi az önérdek ördögeit« könnyen meg oldható volna. Csak a világi elemnek kellene belátnia, hogy az a helyzet, a melyet »atyáik érdemeiért a kerület szervezetében nekik adatott, nem zárja ki, hogy a tanácsnak lelkét ugyanannyi egyházi is bevigye az anyaszentegyház javát munkáló gyűlésbe.«

Klerikalis loyalitás. A klerikalismus oppositiója állammal, trónnal szemben a legkonkrétebb módon Olaszországban áll előttünk ma. Igen: *ma.* Mert az oppositio ott rejlik elvileg a kleríkalismusban s csak a körülményektől függ, hogy az elv testet öltsön más államokban is. Az történt ugyanis, hogy egy öreg olasz pap nyiltan adott kifejezést hazafias érzelmeinek s a szószéken rámutatott a vallásra, hazára és a dynastiára, mint ama hármas csillagra, melynek minden hű olasz fölött világitania kell. E hazafias szellem az egyházi táborban megbotránkozást szült s midőn a sorrenti érsek később e pap községében járt s a tisztelgők között *Parascandolo* is (így hivják e hazafias érzésü papot) az érsek elé járult kezet csókolni, az érsek durván förmedt rá: »nem engedek kézcsókot annak, ki Italia és a dynastia pártján van!« E szavak az állami rend ellen lázzadnak és lázzitanak. A kultuszminiszter az érsek ellen vizsgálatott inditott, jövedelmét felfüggesztette, a belügyminiszter pedig letette hivatalából a polgármestert, ki a fennti jelenet tanúja volt, anélkül, hogy az érsek sértő szavaira reagalt volna.

Az ausztriai ó-katholikusok egyesülete mult hó végén tartotta meg ez évi rendes nagygyülését. A jelentésből kitünik, hogy ez évben 1194 lélek lépett át az ausztriai ó-katholikus egyházba. Az ausztriai ó-katholikusok száma 25 év alatt 7 ezerről 15 ezerre emelkedett s az ó-katholikus lelkészek száma három ról tizenegyre.

Az erdélyi lutheranus egyház, a dr. *Müller* püspöksége alá tartozó szász luth.-egyház jelenleg 215 ezer lelket számlál. A mult évi állapothoz képest a szaporodás: 998. Kilépett ez évben 14 s áttért ez egyházba: 44. Iskolaköteles gyermek: 32886; a szász luth. iskolákat azonban 33787 gyermek látogatja.

Felhivás olvasóinkhoz a „Petőfi-ház“ létesitése érdekében. A nemzeti kegyelet, mely Petőfi Sándor dicsteljes halála 50-ik évfordulóján az országos ünneplésekben oly fényesen nyilatkozott meg, most törekszik megmutatni mély és szilárd jellemét az által, hogy legnagyobb magyar költőnk nevének, ereklyéinek, művei dicsőségének, eszméi világgá terjesztésének egy díszes csarnokot kiván emelni, díszéül a főváros-és az egész országnak: a «Petőfi ház» at.

Tudvalévő már igen tisztelt olvasóink előtt is, hogy a kormányzat, ép ugy mint a főváros, egyként sietett magévá tenni a «Petőfi-ház» eszméjét, mert a nemzeti élet e kiváló zászlóvivői azonnal átlátták, hogy ennek megvalósitása nem puszta kegyeleti tény, hanem a mily fennkölt, szintoly gyakorlati becsü kulturpolitikai követelmény is. a nemzeti közművelődés erőteljes fejlesztésére.

Pantheont emelni egy világhóditó magyar költői alak és irodalmi eszméi propagálására: ez a leggyőzedelmesebb hóditó politika, mely csakis elismerést és barátokat szerez nekünk az egész müvelt Nyugaton, de gáncsot vagy ellenségeskedést nem szülhet sehol.

Ehhez a kulturpolitikához — a magyar kormány és Budapest székesfőváros után -- hozzá csatlakozni a magyar nemzeti társadalomnak is elengedhetetlen erkölcsi kötelessége.

Hisz Petőfi az ő fényes költői szellemének örökbecsü kincseivel a magyar nemzet összeségét ajándékozta meg, illő, hogy e nemzeti kincsek és az ő kegyeletes emlékezete, a magyar nemzet együttes áldozatkészségéből létesülő «Petőfi-ház» ban leljenek örök otthont!

Egy magyar szivü, bár még német ajku község hazafias vezérembere, a «Petőfi-ház» alap jához pénzadományával ekként járul: «A Petőfi-ház létesitésével a magyar nemzet önmagát becsüli meg!»

Bár jól tudjuk mi, hogy a magyar társadalom hazafias áldozatkészsége sok oldalról van igénybe véve, de számithatunk ezuttal is tisztelt olvasóink nemes ügyek iránt mindig megnyilatkozó áldozatkészségére. Nem kivánjuk mi, hogy ki-ki erején felül áldozzon, de kérjük, hogy mindenki erejéhez mérten hozza meg ez alkalommal, ha mindjárt fillérekben is, igaz hazafiui áldozatát, hogy majd a «Petőfi-ház» alapköletételénél elmondhassuk: «Épitette az egész magyar nemzet!»

Mai nappal tehát rendszeresen bevezetjük a gyüjtéseket a «Petőfi-ház» javára olykép, hogy a befolyt hazafias pénzadományokat lapunkban nyilvánosan és névreszólóan nyugtázzuk és azokat minden hó végével a kezeléssel végleg megbizott «Pesti hazai első takarékpénztár»- hoz szolgáltatjuk be.

Ismételjük Jókai Mór és Bartók Lajosnak ez ügyben nem régen a magyar nemzethez intézett lelkes szózata e jellemző szavait: «Nem egy-egy nagy erszény ezrei, hanem ezrek fillérei segitsék felépiteni a Petőfi-házat!»

Hazafias tisztelettel: *A szerkesztőség.*

Kiadói izenet.

Bukarest. Nt. Bartalus J. esperes urnak. A bukaresti segéd paptanitói állomás háromszori körözésének dijában a 12 frank 85 bánt megkaptuk.

A megreklamált példányok *másodszori* elküldését illetőleg is intézkedtünk. „Másodszorit“ mondunk, mert első izben minden példány itt pontosan postára tétetik. A postán kell reklamálni.

Hivatalos rész.

3682—1899. PALYÁZATI HIRDETÉS.

A deési ev. ref. egyházmegyébe kebelezett és lemondás folytán megüresedett ***kaczkói körlelkészi*** állomásra ezennel pályázatot hirdetünk.

Ez állás jövedelme, tisztességes lakás, kert és gazdasági épületek haszonélvezete mellett, ***évi 693 frt 61 kr.*** melyből 27 frt. 53 kr. a kánonikumok kat. tiszta jövedelme, a többi készpénz.

Évi 200 frt fuvardijra és a törvényesen levonásba hozható összegek pótlására ezen állomás föl van ajánlva.

A körhöz vannak beosztva a szelecskei, galgói és nagy-ilondai leányegyházak, valamint több szórvány-egyház, melyekben a körlelkésznek a részletes utasítás értelmében kell funkciókat végezni.

A kellőleg felszerelt pályázati kérések, folyó évi október hó 31-éig főt. Püspök aához nyujtandók be.

Kolozsvártt, 1898. október 10-én.

Kádár János dr. titkár. *Bartók György dr.* elnök.

MEGHIVÓ.

A marosi egyházmegye küküllői köre, őszi rendes papi értekezletét — a reformáczió emlékére rendezendő istentisztelettel egybekapcsolva — folyó évi november 1-én, délelőtt 9 órán kezdődőleg Kibéden fogja megtartani, melyre a tisztelt tagokat és érdeklődő közönséget tisztelettel meghivjuk.

Tárgysorozat: Imát mond elnök aa; reformációi emlékbeszédet tart t. Gönczi Sámuel kelementelki lelkész aa; Értekezéseket olvasnak: t. Biró Géza sóváradi, t. Simon Imre havadi és t. Adi Sámuel abodi lelkész aai. Lehető előterjesztések, inditványok.

Makfalván, 1899. október 15.

Benedek Dénes, értekezleti elnök. *Adi Sámuel,* értekezleti jegyző.

30—1899. KÉRELEM.

A küküllői egyházmegye tiszteletes lelkészeit kérem, hogy jövő évi mindennemű hivatalos nyomtatvány szükségleteiket f. év és hó 31-ig nálam annál inkább bejelentsék, mert csak az előre bejelentett mennyiséget fogom meghozatni és az illető egyházaknak, illetve lelkésztársaimnak megküldeni.

Dicsőszent-Márton, 1899. október 14.

Hegyi Károly, e. m. levéltárnok és nyomtatvány kezelő. —

Ráth Mór népies kiadásai.

(Budapest, Haas-palota.)

Arany János. Toldi. Toldi estéje. Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge. Számos képpel és a költő életrajzi vázlatával. 50 kr.

— — *Toldi. Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge.* 30 kr. Kötve 45 kr.

— — *Toldi.* A hires művész Vagó képeivel és a költő életrajzával. 20 kr.

— — *Toldi estéje.* A nagyszalontai szülőház és ó-torony látképével 25 kr.

— — *Toldi. Toldi estéje.* Életrajzzal, képekkel és a nagyszalontai szülőház és ó-torony rajzával 40 kr.

— — *Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge.* Képekkel. Egy-egy 4 kr. A 3 füzet diszes carton boritékban 15 kr.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1891. évi 26,163 sz. alatt a következő rendeletet bocsátotta ki:

Valamennyi kir. tanfelügyelőséghez és egyházi főhatósághoz.

Ráth Mór budapesti kiadó *Arany János: Toldi, Szent László füve, Első lopás és Jóka ördöge* czimü költeményeiből rendkivül olcsó áron, szépen illusztrált népies kiadást rendezvén, ezzel a nagy költőnek a nép és a nép gyermekei között való terjesztésre legalkalmasabb műveit még a legszegényebbek által is megszerezhetővé tette Erről van szerencsém Czimedet oly felkéréssel értesiteni, hogy népolvasmányul kiválóan ajánlható eme kiadványnak a nép és iskolás gyermekek között való terjesztését saját hatáskörében lehetőleg előmozditani s azokat a nép- és ifjusági könyvtárak számára ajánlani szivesked jék.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

Évfolyam 43. szám. Kolozsvártt, 1899. Október 26.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A »Szeretetház« ügyéhez.

Szeretetházunk ügye több mint négy éve foglalkoztatja immár nemcsak az egyh.-kerület vezérférfiait, hanem a nyilványosságot is. Megoldásra a dolog ez őszi közgyülésen kerül. A késedelem — már most állithatjuk — nem volt kárára az ügynek. Itt is betelt, hogy az eszméknek forrni, érni kell, hogy helyes megvalósulásra jussanak. Az igazgató-tanácsi tervezetnek az egyházmegyékhez, kollegiumokhoz és püspöki vízsgálat alatti egyházközségekhez vélemény adásra való kiküldése nemcsak alkotmányjogi szempontból mondható helyesnek és szerencsésnek, hanem egyházi tudat és közvélemény kiképződése s a szeretetház ügy érdeme tekintetéből is. Az eddig nyilvánosságra jutott 21 véleményből akad kettő három, mely a javaslatot csupán csak az illető testületre való vonatkozásban, kizárólag a saját partikuláris érdekei szempontjából vizsgálja és véleményezi; a többi mind magasabb szempontból, a közegyház érdekei szempontjából tekinti. Mint örvendetes jelenséget kell ezt kiemelnünk és a nagytöbbség álláspontjával egyezőleg hangot adnunk azon egyházalkotmányunk szellemét érintő felfogásunknak, hogy a midőn a kerületi közgyülés vagy az Igazgató-tanács valamely ügyet az egyházorgánizmus alsóbb szerveihez (s itt egyik konkrét javaslatból kiindulva azt is hangsulyoznunk kell, hogy *csak is ezekhez*) véleményezésre leküld akkor bennük a közegyház szerveihez s nem az egyház tagjainak bizonyos körülmények vagy érdekek által összefüzött csoportjától kér véleményt. A véleménykérés elvi jelentőségének félreismerésén alapszik tehát az olyan eljárás, mely bármely tervezetet csak a maga érdekei szempontjából birál el vagy egyáltalán annak csak a reávonatkozó részével foglalkozik azon hallgatólagos feltétellel, hogy a többi nem tartozik reá. Az egyházi ügyek ilyen osztályérdekek szempontjából való felfogása nemcsak a közegyházi érzületet gyengiti s erkölcsi sulyát kisebbiti, hanem szükségszerüen osztály ellentéteket is támaszt. Ha a tanárnak »hekuba« az egyházak és lelkészek ügye és érdeke s viszont a lelkészeknek »csákiszalmája« az iskoláé és tanáré, ebből nemcsak kölcsönös egyoldaluságok, hanem később osztályellentét és irigység és fejlődik ki, kiszámíthatatlan kárára a köztudatnak és anyaszentegyháznak.

Sok szem többet lát és sok gondolkozó több oldalról világositja meg a kérdést. Az ügy határozott előnyére igy történt a szeretetházi javaslattal is. A véleményezők lelkiismeretes, alapos munkája a maga részéről is sokban hozzájárul ahhoz, hogy az Igazgató-tanácsnak a kerületi gyülés elébe terjesztendő javaslata viszonyaink és kerületünk közszükségének teljesen megfelelő alakot öltsön.

Emlékezünk rá, hogy a véleményezésre kiküldött tervezet fővonásai a következők voltak 1.) A vegyes (fiu-leány) árvaház mellőzésével csupa leányárvaház, lelkészek, tanárok s ha a hely engedi, más szülők kolozsvári iskolákba járó leány-gyermekei számára internátussal. 2.) A lelkész és tanár fiuárvák kollegiumainknál helyezendők el. 3.) Fentartására szolgáljanak: a.) Baldácsy-alap egy negyedrésze, b.) a lelkészek által fizetési osztályzatuknak megfelelő 2, 3, 4, 5, frt évi járulékok, c.) a rendes tanárok első olsztályu lelkészi állomások után tervezett évi 5 frtos járulékai d.) egyházközségek és kollégiumok által a fentartott rendes lelkészi vagy tanári állomások után fizetendő évi 1—1 frtos járulékai.

E tervezetre beérkezett vélemények egy része teljtartalmulag hozzájárul a tervezethez, egy része elvi módositást ajánl, egy része pedig csak a fentartási költségek tekintetében ajánl módositást, de egy sincs, mely a fiú árvák ajánlottgondozási módját kifogásolva az intézmény vegyes jellegének korábbi tervét fentartani kivánná vagy a Baldácsy-alap egynegyedének e célra rendelését kifogásolná.

A beérkezett vélemények között speciális uj elvi álláspontjával egyedül áll a *vajdahunyadi egyházmegyéje*. Keresztyén álláspontját e tételbe foglalja össze »A szeretet kényszert nem ismer és nem tür« jogi álláspontjáról pedig »a kötelező adózás jogosultságát nem ismeri el s az ellen, mig a kör és a czél megszabva nincs, óvást is emel.« A pap-tanári szeretetház fentartását adományok és évjáradékok gyüjtésére kivánja alapitani, a mihez maga is minden buzgalmát felajánlja.

A vélemények egy jó nagy része csak a fentartási költségtervezetre nézve ajánl módosítást. Személyenként a pap és tanár után, valamint a papi és tanári állomás után is évi 1—1 frt járulékot javasol a *nagyszebeni* egyházmegye és a *fogarasi* püsp. vizsg. alatti egyházközség; évi 2—2 frtot a *kolozs-kalotai-*, *széki-*, *deési* (csak a lelkészi fizetések kiegészítése után), *nagyenyedi-*, *kézdi-* (tanárokra nem ajánl javaslatot tenni), és *nagysajói* egyházmegye. Ez utóbbi javasolja még, hogy a régen a tanulóktól a kerületi tanári özvegy-árvai alapra szedett 30 krok (6') krok voltak ezek!) mostantól kezdve szedessenek a Szeretetházra. — Progressiv adójavaslata van a *szilágyszolnoki-*, *orbai-*, *küküllői-*, *gyulafehérvári-* és *görgényi* egyházmegyéknek; az első a III—IV osztályu egyházak és lelkészek után 1—1 frtot, a II—I. osztályuak után 2—2 frtot javasol; a második az I. osztályu egyházak lelkészei és tanárok után évi 3 frtot, a többi után évi 2 frtot ajánl, egyházak és kollégiumok a fentartott rendes állomások után ugyanannyit fizetnének, mint az állást betöltő személyek; a harmadik a tervezet személyi járulékait egy-egy forinttal kívánja csökkenteni; a negyedik a tervezet személyi járulékai elfogadásai mellett ugyanolyan évi hozzájárulásra kívánja köteleztetni az állomások fentartóit is; az ötödik — a legszabadelvübb — a személyek hozzájárulását élvezett fizetéseik $^1/_2$%-ában kívánja megállapíttatni, míg az állomások után megelégszik évi 1—1 forinttal.

Egészen változatlanúl fogadják el a tervezetet a *marosi* egyházmegye, a *szászvárosi* egzházközség és *sz.-udvarhelyi* kollégium, míg a *n.-enyedi egyházközség* a meghatározandó terhek készséges hordozása mellett, szeretné a végleges beállítás és hozzájárulás kimondása előtt a tervezet, szabályzatok stb. közmegnyugvással való megoldását.

Hátralevő három kollégiumunk véleménye közül a *nagyenyedi* csak a tanárok és kollégium megadóztatása kérdésével foglalkozik. Más két társával együtt útal arra, hogy a tanárok árvái, a körülményekhez képest, elég jól el vannak látva, a tanár és iskola tulságosan megterhelve és igénybe véve s azonkívül *a kollégium hozzájárulását az alapitó levelek ís kizárják.* — Magasabb szempontból szól a kérdéshez a *zilahi* kollégium előljárósága. Szeretné, ha az intézmény nem lenne pártikuláris, hanem általános. De ha ilyennek kell maradnia, akkor is a tanárárvák helyett, kikről a neveltetési járulék, tandíjkedvezmény, stipendiumok, stb. eléggé gondoskodnak, az énekvezérek árvái volnának bevonandók. A fentartást csak egyes osztályokra hárítani — s akkor mért nem az Igaz.-tanácsi tisztviselőkre is?! — nem tartja igazoltnak. Javasolja, hogy *az intézet papok és énekvezérek Szeretetháza legyen s ezek járulékai mellé — ha szükség — minden adófizető egyháztag megadóztassék s azon mérvben a tanárok ís.*

Egyik legalaposabb — de egy pár pontjában súlyos kifogás alá eső — munkálatnak a *kolozsvári* kollégium véleményének előbb csak a tanári és kollégiumi hozzájárulás kérdésére adott véleményével foglalkozunk. Az intézetet tervezett formájában közszükségnek nem látja, azért nem lelkesedik érte s hozzájárulásra magát nem ajánlhatja. Mert a tanár egyfelől megfelelő ellenértéket nem kapna, másfelől annyira túl is van terhelve, hogy csak egyetemes nagy célokért vehető igénybe áldozata. Aztán különösen megfontolandó, hogy »*vajjon a hat államsegélyes gimnáziumnak kormányhatóságilag megszabott költségvetésébe milyen címen lehetne bevenni a kollégiumokra kírovandó szeretetházadót, mikor az 1894. XXVII. t. c. 11. § a határozottan megszabja, hogy sem a tanárok meg nem terhelhetők semmiféle nyugdíj vagy özvegy-árvai egyesületi járulékkal, sem a gimnáziumok nem járulhatnak ilyen alapokhoz.*« »*A tanárok megadóztatásának kérdése tétessék át véleményadásra az erdélyi ev. ref. tanárok értekezletéhez*

E véleményekben foglalt összes javaslatok lehetnek diszkusszió tárgyai. A többé kevésbé sikerült indokolásokkal vitába ereszkedni nem szándékozunk itt. De a mily nyomatékkal tiltakozunk a vajdahunyadi egyházmegye azon felfogása ellen, mely kétségbe vonja az egyházkerületnek azon jogát, hogy közszükségei fedezésére saját körén belől kötelező adókat róhat ki, vagy a kolozsvári kollégiumnak hasonló, bár a kormányhatóságra és gyakorlati (s nem elvi) nehézségekre hivatkozó felfogása ellen:* épp oly határozott állást kell foglalnunk ugyanezen kollégium azon javaslata ellen, mely véleményezési jogot feltételez egy csoport embernek akár mint az egyház, akár mint a kerületi gyűlés egyik osztályának. Az első egyházi autonomiánk elejtése volna úgy kifelé, mint befelé, a második az egyház testének szétszaggatására vezetne. Miután pedig az intézet fentartásához való hozzájárulás kérdése módozataiban és mennyiségében egyformán másodrangu az intézet jellegéhez mérten, a mit a szükséglet is befolyásol: térjünk át az intézmény jellegét érintő fontosabb elvi javaslatokra.

E tekintetben — bár többen is érintik — különösen a *n.-enyedi egyházmegye* és a *kolozsvári kollégium* véleményeiben vannak megszívlelendő dolgok. Arra hivatkozik mindkettő — a mit a hivatalos adatokból vonható következtetések és az ez évi tapasztalat is igazol, — hogy egy tisztán árvaházba nem fogunk kerületünkből annyi pap s tanári árvát kapni, a menynyivel az intézetet benépesítsük. A pap s tanári árvák Szeretetháza tehát nem tekinthető közszükségnek. Ellenben élénken érzett közszükségnek jelzik, éppen a kath. zárdák növendékei felekezeti viszonyaira való útalással, a *leánynevelés* felkarolását. Az egyik azért az intézetből leánynevelő intézetet óhajt alakíttatni az árvák bevonásával, a másik valami leány-kollégium félére gondol az árváknak, a fiúárvák számára tervezett elhelyezési módjával.

Tagadhatatlan, hogy egyházunknak ma ez a legégetőbb szüksége. De, hogy egy önálló leánynevelő intézet költségeit, 15—30 ezer forintos évi költségvetéssel — az intézet jellegéhez mérten — mi magunk meg nem birjuk, ez teljesen bizonyos. Mit csináljunk tehát? A konvent további segélyét kérjük az eredménytelenség bizonyos tudatában, a mint az egyik ajánlja, vagy évekig meditáljunk a dolgon, mikor min-

* Itt mellesleg megjegyezzük, hogy a hivatolt §-ban efélét nem találtunk.

den percznyi késedelem új pusztulás és vereség — a mint a másik vélemény javallja?

E pillanatban lehetetlen ezen útakra lépni. Egy félkész intézet kényszere van rajtunk s terveinkben erőnk korlátoltsága kötve tart. Azért erőnkhöz mérten kell szolgálnunk a legégetőbb szükséget, leánynevelésünk ügyét s vele kapcsolatban fenn kell tartanunk az árvaügyet is. Úgy a készen levő épület, mint a fentartásra fordítható anyagi erő ez idő szerint arra kényszerit, hogy *az intézet mostani ideiglenes formáját állandósitsuk s leányinternátust csináljunk belőle, a hová első sorban lelkészek, tanárok Kolozsvártt iskolázott leánygyermekei a lehető kedvezményekkel s természetesen az árvák is állandó gondozásra felvétetnek.*

Nem tagadom, hogy a nagy feladatokhoz képest szerény kezdet. De valami. Es az út nemcsak nincs elzárva a továbbfejlesztés elől, sőt úgy véljük, kötelezően fenn van tartva. Egy tisztán kálvinista leánynevelő intézet gondolatát többé nem lesz lehetséges levenni a napirendről s az árvaügy felkarolása is megindul e kezdettel s a szükség, erő, hagyományok és alapítványok szerint előbb az egyik, aztán a másik is önállóságra fejlődik. Szerény nézetünk szerint más út most nincsen.

S most visszatérhetünk a fentartás költségeire. Hogy mit fizessünk ebben a mintegy becsületbeli ügyben, felfogásom szerint, attól függ, hogy mire és menynyire van szükség. Hogy a fizetendőket magunk között hogy osszuk meg: ezt egyszerűen a czélszerüség és méltányosság dolgának tekinthetjük.

A szeretetházi bizottság számitásai szerint* az intézetet 10 teljes fizetőre (200 frt), 20 kedvezményes (120 frt) és 10 árvára (50 frt) véve fel, a személyi (858 frt) és a dologi (7920 frt) kiadások összege 8778 frtot tesz ki, a mihez járul még az intézeten nyugvó 60 ezer frtnyi teher legalább 4%-os kamatja évi 2400 frt, összesen *11.178 frt.* A minek a fedezésére szolgálna a növendékektől 4900 frt, a Baldácsy-alap $^1/_4$-e 1000 frt, országos közalapi segély (32 évre) 510, alapok kamatjai 700 frt, összesen *7110 frt.* Fedezetlen marad *4068 frt.*

Ez évi 4068 frtot kell kiteremtenünk! Még hogyha az Igazgatótanács eredeti javaslata fogadtatnék is el felemelve az egyházak és iskolák járulékait rendes állomásonként 2—2 frtra, akkor is a személyes hozzájárulások összege (2000 frt) és az állomások utáni hozzájárulások (1200 frt), csak 3200 frtot eredményeznek s a közbuzgóságból előteremtendő évi fedezethiány *868 frt* marad. Ez összeg a beérkezett különböző dijmérséklési javaslatok szerint 1492 frttól 2768 frtig emelkednék, a mi pedig már a közbuzgóságban nem nyerhetne fedezetet.

Hogyha pedig már ez ügy iránti köteleztetésünket érezzük, a mint hogy éreznünk is kell: szabad-e, lehet-e akár a megerőltetéssel járó áldozatoktól is visszariadnunk? Nem természetes-e, hogy a mikor hiveink buzgóságára is apellálni akarunk, akkor az áldozásban előljáró példaképpen éppen azoknak kell tündökölniök, a kik nemcsak a maguk, de egész családjuk existentiáját az anyaszentegyháztól nyerik?! S nem méltányos-e, hogy a kinek az Isten többet adott, attól többet is kivánjunk?

Mellőzzük hát az úgy is kisebb jelentőségü eltéréseket s ha erőmegfeszitéssel is, ha kedvencz gondolataink egy részéről való lemondással is tegyük lehetővé, hogy az eszme, bár egyelőre szerény testet öltsön s az árvák gondjai felvételével kapcsolatos leányinternátus, a mi erdélyi Szeretetházunk fennállása biztositassék!

Magunk is megérjük, hogy áldásaiban részesülhetünk, pedig mi az örökéletü anyaszentegyháznak építünk!

Nagy Károly,
a „Szeretetház-bizottság“ tagja.

Az orbai inditványok.

Tudjuk e lap folyó évi 32-ik számában megjelent tudósításból, hogy az orbai egyházmegye *ilyen* két indítványt fogadott el és emelt határozattá:

I. Tekintettel azon visszás helyzetre, hogy míg a legnépesebb egyházmegyékből is csak négy gondnok, esperes és jegyző tagjai hivatalból az egyházkerületi közgyűlésnek: addig a kollégiumok négy gondnoka és *mindenik tanára* hivatalból tagja, a mi az igazságos képviselet elvével homlokegyenest ellenkezik;

tekintettel másfelől arra, hogy a tanárok tömeges megjelenése súlyos terhet ró a kollégiumok — különben is államsegélyre szorúlt — pénztárára; kimondja az egyházmegyei közgyűlés, miszerint indítványt terjeszti az Igazgató-tanács útján az egyházkerületi közgyűléshez az »Utasítás« 51. 7. *e*) pontja eképen módosítása iránt: *e*) minden kollégium részéről *két tanár*, választva a tanári testület által.

II. Tekintettel arra, hogy a kandidáczió a papválasztásoknál a sok visszaélés miatt eltörültetett: az egyházkerületi közgyűlésre nézve lealázó az, hogy míg a többnyire értelmetlen nép a képesítéssel bíró egyének közül lelkészét szabadon választja, addig az egyházkerületi közgyűlés tanárválasztási joga kandidáczió által legyen megszorítva: kimondja az egyházmegye közgyűlés, miszerint:

az Igazgató tanács útján indítványt terjeszt az egyházkerületi közgyűléshez az iránt, hogy az 1881. évi kerületi közgyűlés 37. sz. 4. pontja eképen módosíttassék:

a tanárokat az Igazgató-tanács által képesítetteknek talált folyamodók közül az egyházkerületi közgyűlés általános szavazattöbbséggel választja.

*

A tudósítás nem szól arról, hogy vajjon *junktim* gondolták-e ki s akarnák-e érvényesíttetni a két indítványt? De a körülmények, a két indítványok ikersége, s az egyszerű józan okosság azt mondják, hogy ezek *junktim* elbírálandó kérdések.

Mert ha, tegyük fel, az I. indítvány szerint, a kollegiumok tanárai nem lehetnének többé mindnyájan tagjai a közgyűlésnek: akkor a tanárválasztási szabályzat mostani 4. és 5. pontját lehetetlen volna jó móddal végrehajtani, s mulhatatlan szükséges a módosítása Viszont, ha ezt a 4. (és 5.) pontot nem módosítják: akkor a tanárok kőzgyűlési tagsági jogának a megszorítása alig lesz jó móddal lehetséges Tehát — junktim.

De mert a junktimot nem kérik: az Igazgató tanács jónak látta — egyelőre legalább — csak az egyik,

a második indítványra vetni ügyet, s arra, illetőleg a tanárválasztási szabályzat reviziója tárgyában véleményt kér a kollegiumok előljáróságaitól.

A tanárválasztási szabályzat reviziójára, ha nem is nagyon sürgősen, de azt hiszem, csakugyan szükség volna. A revizió irányáról igénytelen véleményemet, egy fölmerült indítvány alkalmával, okadatoltan kifejtettem a »Protestáns Közlöny« 1888. évi folyamának 16. és 17. számaiban; hozzászólott ugyanott a 19. és 20. számban Dózsa Dénes. Részemről »kollégiumi tanáraink alkalmazásának mostani módján azt a célszerű változtatást« ajánlottam, »hogy minden új tanárt, az illető kollégium előterjesztése és javaslata alapján, ugyanazon egy hatóság, alkotmányunk jelleme szerint az Igazgató-tanács alkalmazzon (törvény szerint 1—3 évig terjedő) próbaidőre és ideiglenes érvénynyel; a végleges alkalmazás, illetőleg rendes tanári állásokra való előléptetés kérdésében pedig a közgyűlés, nem mint választó, hanem mint az Igazgató-tanács megfelelő javaslatai fölött igennel, vagy nemmel határozó testület, döntsön«.

E véleményem mellett most is állok.

De ma még nem erről kell szólanom, hanem az orbai indítványról.

Az orbai indítvány egyszerűen csak a kandidácziót akarja megszüntetni, a választó eljárásnak azt a mozzanatát, a melynél épen a kollégiumok tanárainak van némileg irányadó befolyásuk leendő kartársaiknak megválasztására.

Ha nem mondanák ki az orbaiak tisztán, hogy ők a választásra hivatott *közgyűlést* akarnák »lealázó« helyzetéből kiszabadítani, s legalább is arra a jogi színvonalra fölemelni, melyen a lelkészét szabadon választó »többnyire értelmetlen nép« áll: azt kellene vélnünk, hogy a kandidáció eltörlésével a kandidálásban főrészes *tanári elem* iránt akarnak »lealázó« bizalmatlanságot kifejezni, s megfosztani azt attól a soha sehol — kollégiális rendszer mellett semmi esetre — kétségbe nem vonható jogától, sőt kötelességétől, hogy mindennapi, minden órai munkatársainak egy egész életpálya idejére szóló megválasztásánál némileg irányító befolyást gyakoroljon.

E befolyásról, s ennek a mi egyházkerületünkben aránylag nagyon is csekély voltáról volt alkalmam a »Protestáns Közlöny« 1886. évi folyamának 7. számában a következő megjegyzést tenni:

»A tanárkarok kiegészítése még ott is, hol ez kinevezés útján történik. magoknak a tanárkaroknak fölterjesztése alapján és értelmében szokott történni. A francia *École normale supérieurenél*, írja Fustel de Coulanges, egy magyar tanítványa tudakozódására küldött válaszában. — állandó szokás, hogy a miniszter azt nevezi ki, a *kit a facultas első helyen ajánlott*; a tanárok kinevezésének eme szabálya közel nyolcvan év óta van érvényban és minden kormányforma alatt fentartotta magát. — A magyar közokt. miniszter rendelkezése és vezetése alatt álló középiskoláknál is (az egyetemi tanszékek betöltése módjáról nem is szólva), a tanszékekre vonatkozó pályázati kérvényeket a főigazgató leküldi az illető intézet tantestületéhez és ennek *gyűlésben megejtett hármas kijelölése szerint* történik meg a kinevezés, a tanszék betöltése s ritkán esik meg, hogy ne az első helyen ajánlott pályázót nyerjék az intézet tanárai társokul. (Hasonlót mondhatunk az államsegélyes intézeteknek a minisztertől kinevezendő tanárairól.) Pedig az államnál a testületi disharmonia orvoslására a kormányzat az áthelyezésekkel is segíthet, s gyakorta segít is. Nálunk pedig hogy áll a dolog? Maguknak az egyes testületeknek nincs *döntő* befolyásuk a kandidációra sem; a választásra is csak magán-informatiok nyujtása és személyes szavazataik által folynak be a testületek tagjai; a megválasztott pedig. de stylo, élete fogytáig van állomásához kötve, a hol, ha nem tárt karokkal fogadták vala: megeshetik, oly testületi élet vár reá, a milyen az egybeerőltetett házastársak családi élete, s az ily családéletéhez könnyen lehet hasonlóvá néha egy-egy emberöltőre az illető intézetnek sorsa. Ilyesmi megesheteti, s nem példátlan kollégiumaink multjában is

Azt akartam ezzel mondani, hogy nemcsak nem igen sok, de sőt igen kevés az a befolyás, melyet a mostani kandidáció révén a tanári elem a tanárválasztásra gyakorol. Miért akarja hát az orbai indítvány még azt is megszüntetni? Azért, mert a kandidáció »lealázó« a választás jogát gyakorló közgyűlésre. Hát az egyházmegyei, meg a kollégiumi gondnokokat, kandidáció alapján, — még pedig nem is közgyűlési bizottság, hanem az érdekelt alsóbb testületek kandidálásai alapján — választani kevésbbé lealázó-e, holott az egyházkerületi főgondnokokat, épen mint a püspököt, főjegyzőt, igazgató-tanácsosokat, stb. kandidáció nélkül választjuk?

Világos, hogy nincs szükség kandidációra ott, a hol a választásnál szóba jöhető összes egyéneket hírükből-nevökből, multjukból, érdemeikről, s rendesen személyök szerint is, a választóknak legnagyobb része ismeri; ellenben a kandidáció útján tétetünk figyelmessé azokra, a kiknek képességeit, szűkebb körben, avagy más téren szerzett érdemeit csak kevesen ismerik, illetőleg bizonyítványok elbírálása, egybevetése alapján, körültekintő lelkiismeretességgel, mindnyájunk bizalmából, mindnyájunk számára, mérlegelik.

A kandidáció egy népes és dolgai intézkedéséhez korlátolt idővel rendelkező gyűlés számára az ismételt és szűkebb körü szavazások elkerülésére is segit. Okos gyakorlati és célravezető intézkedés, a mely nélkül az egyik napról másik napra, sőt délelőttről délutánra változó, s össze nem tartható kontingensü gyűlés általános szavazattöbbsége sokszor nagyon szeszélyesen és fonákul alakulhatna.

*

A lelkészválasztás és a tanárválasztás között keresett analogia felszínes, sőt téves. (Ellenben analog az egyházközségi lelkészválasztással az egyházmegyei esperes — s az egyházkerületi püspök választás.)

A tanárválasztást a lelkészválasztással a zsinati törvény is ép oly kevéssé állítja párhuzamba, mint a mi erdélyi alkotmányunk. A zsinati törvények szellemében *az illető tanintézet tanári széke* az a testület, a mely »Rendes tanár választáskor, valamint a tanszékek ideiglenes betöltésekor szakképzett jelölteket ajánl« (1884. évi konventi szabályzat 36. l.); a választást pedig ez alapon a fenntartó testület (pártfogóság, presbitérium, igazgatótanács, előljáróság) eszközli. (Egyh. törvény 467. §.)

Ha analogiát erőszakolunk a lelkészválasztás meg a tanárválasztás között, az csak így jön ki: »A többnyire értelmetlen nép a képesítéssel bíró egyének közül lelkészét szabadon választja« - tehát a professzort a képesített egyének közül hadd válaszsza magának szabadon — a kollégium ifjusága! És ne siessünk ezen mosolyogni. Kollégiumaink története tud rá eseteket, a mikor az ifjuság, élén a seniorral, a fejedelemhez fordul, hogy ezt s ezt a tudós embert rendelje nekik tanárul, a fejedelem pedig megnyugtató választ ád nekik. No de általában mégsem adták meg soha a választójogot az ifjuságnak. Az ifjuságnak — mondanám — gyámhatósága, a professzorok és a kurátorok szemelték ki mindig az arravalót és ajánlották a fejedelemnek, majd a supremum consistoriumnak kinevezésére. Ez ajánlásból fejlődött a tanárkandidáció régi módszere, mely 1881-ig állott fenn, s melyet az ifjabb nemzedék alaposan megismerhet Kolozsvári Sándor »Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházjoga« czimü könyvének 178. §-ából, holott is ezt olvassuk:

»A rendes tanári állomásoknak a kijelölés által korlátolt választás utján való betöltése módját részint az 1830—463, 1842—66 és 1857—444 számok alatt kelt egyházi rendeletek, részint az 1871. évi szervezeti alaptörvény határozzák meg. (NB. Az 1871-iki átalakulást megelőzőleg a rendes tanárokat a fennállott népes egyházi főtanács választotta) Ezek szerint az a tanoda előljárósága, a melynél tanári állomás jött ürességbe, vagy a melynél az egyházkerületi közgyűlés valamely uj tanszéknek fölállítását engedélyezte, erről jelentéstétel mellett fölkéri az egyházkerületi igazgatótanácsot arra, hogy a kérdésben forgó tanszék betöltése czéljából a szabályszerü kijelölés megejtését elrendelje. Erre az igazgatótanács, az illető tanszék pontos megjelölésével, felszólítja az összes fő és középtanodák előljáróságait, hogy arra kijelölésüket (candidatio) az igazgatótanácshoz egy kitűzött határidő alatt tegyék meg. A kijelölési jog megillet minden rendes tanárt és tanodai fő- és algondnokot, a kik közül mindenik egy levélkére sorban irandó három egyént, a kiknek a tanárságra szükséges kellékekkel birniok kell, kijelöl, azt neve aláirása nélkül boritékba zárja és kivül a boritékra felirja: »kijelölése N. N. rendes tanárnak, avagy gondnoknak az n i tanoda n. n. tanszékére«. Ezen kijelölő levélkék minden fő- és középtanodánál összeszedetvén, egy csomagban az ig.-tanácshoz felbontatlanul az egyházkerületi közgyűlés elébe terjeszti. Az egyházkerületi közgyűlésen azok időkímélés tekintetéből, minden alkalommal egy a végre kiküldött 5 tagu bizottság által felbontatván, ennek bejelentésére a közgyűlés által az a három egyén, a kik a kijelölésre jogosítottak szavazatainak többségét megnyerték, határozatilag, mint a betöltendő tanári szék jelöltjei, neveztetnek meg.

»Ezt követi a választás, a mely titkos szavazással, de csak a kijelölt 3 egyén bármelyikére történhetik. A 3 jelölt közül az lészen kijelentve megválasztott rendes tanárnak, a ki általános szavazattöbbséget nyert «

Ennek a szabályzatnak a helyébe készült 1879—80—81-ben, három év alatt, lassan, nagy gonddal, körültekintéssel, a régi szabályzat vezérelveinek és egyszersmind minden — méltó féltékenységgel őrzött — jognak, érdeknek szem előtt tartásával és méltánylásával*, a most érvényben levő szabályzat azon pontja, a melyet az orbai indítvány rövidesen el akar törölni. Pedig, már csak létrejöttének története miatt is megérdemelné az a pont, hogy, ha revizióját látjuk szükségesnek: ezt ép oly gonddal és körültekintéssel, s jog- és érdektisztelettel végezzük, a milyennel az a mai alakját nyerte.

Röviden: az orbai egyházmegye II. inditványa fölött, hacsak alkalmul nem akarjuk használni a tanárválasztási szabályzat *más irányban* való alapos revíziójára — napirendre térést javasolhatunk.

*

Ezen II. indítvány fölött való napirendre térés mint már bevezetésül jeleztük, tulajdonkép az I. indítványnak a czélzatát is némileg elutasitja.

A rendes tanároknak egyh. ker. közgyülés tagságát az 1871. évi szervezeti alapitörvény határozza meg. E határozvány módosítása iránt, tudtunkkal először 1883-ban a marosi egyházmegye tett vala indítványt. Később, 1886-ban a »kodifikáló bizottság« vetette föl a tanárok közgyűlési tagsági jogának megszorítása iránt a kérdést, azt javasolván, hogy (közgyűlésünk tagjai közül hagyassanak ki az egyházmegyei jegyzők és) korlátoztassék a tanártagok száma *kollégiumonkint négy-négy legidősebb tanárra.*

A tanári elem reductióját czélzó ezen inditványok azonban nem vezethettek eredményre, mert már beleütköztek az 1881. évi tanárválasztási szabályzat 5. c) pontjának értelmébe.

Az orbai egyházmegye tehát logikusan jár el, midőn a tanári elem reductióját *és* a tanárválasztási szabályzat revizióját egyidejüleg teszi kérdésbe.

De a mily logikusan jár el e tekintetben, ép oly egyoldaluak és tulzók a szándékai. Sem egyházalkotmányunk jellemét, sem a jogok történeti fejlődését nem veszi figyelembe. S tullő a czélon, midőn kétszerte szigorubb javaslatot tesz a reductiora nézve, mint tett vala az egykori »kodifikáló bizottság.«

Tudom, hogy a tanári elem közgyülési jogainak valamelyes mértékben való reductiojára igen sokan elérkezettnek látják az időt, holott 1886-ban még nem volt itt az ideje. Ismerem a nyilvánvaló, ténybeli érveket. Akkor a közgyülési tanártagok száma 43 volt, a közgyülési összes tagok számának $^1/_7$ része: — számuk ma kétszer akkora s a közgyülés kontingensének több mint $^1/_4$ része; az akkori tanárok számának több mint fele egyházi képzettségü férfiakból telt ki — a mai tanárok számának, a theol. facultás tanárait is számítva, alig egy negyedrésze egyházi képzettségü; az akkori tanárokat mind az egyházkerület választotta volt: — a maiaknak ide-tova egy harmadrészét a közokt. minister nevezheti ki, még pedig a szolgálat érdekei szerint való dislocálás jogának fentartásával; az akkori tanárok nyugalmazás és hátramaradottjaik ellátása tekintetéből intézeteikre és egymásra voltak utalva, tehát szorosabban is és egészen holtig egyházunk szolgálati kötelékében állottak: — a maiak az állami nyugdijintézet kötelékébe tartoznak és 30 évi

* L. az 1881. évi egyh. ker. közgyűlési jegyzőkönyv 32. sz. alatti indokolást.

szolgálatuk után többé őket sem intézetünkhez, sem egyházunkhoz szorosan vett érdek nem füzi; akkor mindenik kollegiumunk szigoruan felekezeti jelleggel önállóan élhetett: — ma hat kollegiumunk államsegélylyel virágzik ...

Nem folytatom. Az esetleg napirendre kerülő reductionak ezekből a tényekből kiindulólag, de az egyházjogi fejlődés elveinek* és az ***egyháziasság érdekeinek*** körültekintő érvényesitésével és mindennemü folyományaira: tanárválasztásra, kollegiumi előljáróságok szervezetére eleve kiterjesztendő figyelemmel kell történnie, nem pedig — a kollegiumok költségkimélése kedvéért.

Javaslattételbe ezuttal nem bocsátkozom. Az orbai egyházmegye inditványa alkalmából, úgy vélem, elég általánosságban ennyi.

Váró Ferenc.

Egyházi élet.

A vajda-hunyadi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk ez évi rendes őszi közgyűlését Hátszegen tartotta meg, szeptember hó 27-én. A kis városka közélete egészen fölpezsdült ezen alkalomból, a mi nagy mondás, ha meggondoljuk, hogy a lakosság itt csak tizenharmad részben reformált vallásu, a többi rész a gör. kel., gör. kath. és róm. katholikusok között oszlik meg. Nyolc évvel ezelőtt volt itt még gyűlésünk és az akkori kellemes fogadtatás még most is sokaknak él emlékében. Hová kell például fölemelőbb látvány — mint mikor úgy a templomban, mint a gyűlésünkön szép számmal jelennek meg a más felekezetüek is. A vendéglátó asztalnál, a közös lakomán pedig megjelenik és föláll a gör keletiek főesperese is, és ismételt felköszöntőjében — engedelmet kérvén arra, hogy magyar nyelven, kellően nem tudja magát kifejezni, szólhasson a saját anyanyelvén, szól — és csak úgy áradozik a magyar haza dicsőitésében és a testvéri szeretet hirdetésében. A dörgő »éljen« mi erre felhangzik, mi mást fejezne ki, mint azt: hogy »úgy legyen«! »Addig éljen, mig e honnak él, mig szavai mellett híven megáll!« Hova kell ennél szebb frigyesülés? A szívek ilyen megnyilatkozásánál, és érzelmek kicserélésénél — mivel lehetne inkább erősiteni a haza oszlopait? Közgyüléseink tehát itt e megyében az egyházi kötelességek teljesitése mellett, nagy mérvü »hazafias missiót is végeznek.« — S talán éppen ennek tudata, eleven érzete vezette, nagy érdemü esperesünket és vezérünket a »vándor-gyülések« megtartására. A megyénkben fekvő hét nagyobb város, ugyanis Déva, Piski, Szászváros, Hátszeg, Hunyad, Kőrösbánya, Brád, egymás után voltak már gyüléseinknek szinhelyei; s bizonyára a közel jövőben, hasonló szempontokból rá fog kerülni a sor: Algyógy mezővároskára, és Petrozsény bánya-városra is, hisz mindkettő szolgabirói székhely és több intelligens családot számlál. — Gyüléseinken s közlakomáinkon csak róm. kath. páterekhez nem volt soha szerencsénk, mert ezek nyilván tévedező báránykáknak tartanak minket, vagy pedig Rómából vették a tilalmi rendeletet.

E bevezetés után rá térek a lényegre, gyülésünk történetére, melyet egy éles megfigyelő »jelen volt« tagtársam után a következőkben nyujtok röviden összevonva.

Egy különös véletlen folytán, — mire egyéb iránt még soha sem volt eset: megyei fő- és al-gondnokaink közül senki sem jelent meg e gyülésen. Ellenben a papok és világi képviselők kellő számban jelentek meg, valamint szép számmal voltak jelen vendég hallgatók is az uri Casinónak e célra készséggel átengedett tágas és csinosan berendezett termében

A közgyülést megelőzőleg, kegyeletes gyászünnepély tartatott — a mintegy tizezer forinton ujra épitett ref. templomban — nagynevü püspökünk Szász Domokos emlékére. A beszédet és imát Thamó Gyula, alpestesi lelkész tartotta, meghatóan és nemes érzéssel ecsetelve a néhai püspök családi, egyházi és hazafias müködését. Nagyban emelték az ünnepély hatását, azon gyönyörüen előadott szép énekek, melyet Elekes Kálmán hátszegi reform. kántor-tanitó vezetése mellett, az általa életre hivott polgári dalárda adott elő, oly precizitással, mely akármely régi dalárdának is becsületére és dicsőségére szolgálna.

A közgyűlés tárgyai és határozatai közül, mint fontosabbakat és közérdekueket a következőkben emlitjük fel.

Nt. Bartha Lajos esperes és egyházkerületi direktor, szép megnyitó beszéde, gazdag irányadó eszméivel, és a gyülekezetek valláserkölcsi életét illetőleg összegyüjtött adataival nemcsak örömmel fogadtatott, hanem fentemlitett emlékbeszéddel együtt (mely Ezekiel 33 r. 20 versének ezen igéin épült fel: »Mindeniteket az ő utai szerint itélem meg, ezt mondja az Ur«) kinyomatni és az érdekelt közönség részére szétküldeni rendeltetett. Kiváló örömmel fogadtatott az esperesi jelentés azon része, mely számadatokkal bizonyitja be, hogy a hunyadmegyei reformátusok száma évről-évre, jelentékenyen emelkedik, a tanköteles gyermekek pontosan járnak iskolába, a házassági frigyet kötő felek, valamennyien egyházi áldásban részesülnek, a hivek és lelkészek között a béke valamennyi gyülekezetben, folytonosan állandó és hogy az áttérők száma, a kitértekéhez viszonyitva, örvendetes gyarapodást mutat.

Az esperesi jelentés meghallgatása után a közgyűlés tanácskozási ügyrendje, véglegesen megállapittatott s az esperes inditványára határozatilag kimondatott, hogy a közgyűlési tagok meghivása jövőre, a tárgysorozat közlése mellett, nyomtatott ivek szétküldésével történjék.

Az orbai egyházmegye inditványai felett, melyek egyfelől a kollégiumi tanároknak, az egyházkerületi közgyűlésen való részvételi jogait korlátozni, másfelől pedig a tanárválasztás módozatait megváltoztatni kivánják, a közgyűlés elvben helyeselvén az abban foglaltakat, beható tanácskozás után Réthi Lajos tanfelügyelő-királyi tanácsos és kerületi képviselőnek azon inditványa elfogadásával tér napirendre: hogy e kérdések még jobban előkészitendők, és más egyebekkel kapcsolatosan még nagyobb méretekben oldandók meg.

* V. ö. a Protestá ns Közlöny 1886. évi 5—8. számaiban »Egyházkerületi közg yülésünk tagjai« cz. czikksorozattal.

Következett most a kerületi özvegy-árvai gyámintézet, valamint a *Szeretetház ügyében kibocsátott* püspöki javaslat, illetőleg ig. tanácsi leirat tárgyalása; mely kérdések tanulmányozás és javaslattételre Szőts Sándor dévai lelkésznek voltak kiadva és a kinek javaslatai el is fogadtattak. E szerint *a Szeretetház kérdésénél a kényszerü megadóztatás elvének elvetésével* — az alapitványok gyüjtését, és önkéntes évi adó megajánlását ajánlja egyházmegyénk, mert ugymond a javaslat »erkölcsi kötelességgé lett a kerületre nézve immár *nemcsak fentartani* a Szeretetházat, hanem annak czélját, körét, szervezetét is szabatosan körvonalozni – és annak *megfelelőleg létesitni is*. Helyesli egyházmegyénk a Baldácsi alap évi 1000 frtjának e czélra átutalását is.

Az egyház ker. gyámintézet kérdésénél nemleges álláspontra helyezkedett megyei közgyűlésünk, mert így szól az indokolás »az 1876-iki kerületi közgyűlés: *egyszer és mindenkorra* első sorban az önhibájukon kivül munkaképtelenné lett papok segélyezése czéljából alkotta meg ez intézményt, másodsorban pedig, az özvegyek és árvák segélyezésére rendelte. Az ilyen lelkészek pedig segélypénzeiket ezután sem nélkülözhetik annál is inkább, mivel ezen kivül más segélyforrás részükre nincsen. Ennélfogva a kerületi gyámintézet eddigi szervezetében és meglevő alapforrásaival együtt továbbra is fenntartandó. A majdan felszabaduló tőke pedig a kerület kötelékébe tartozó lelkészek számára alkotandó *nyugdij-intézet* alapjának növelésére forditandó.«

Azon esetre pedig. ha a főt. közgyűlés 1896. jan. 1-től kezdve »a Zárt intézetté alakitást« mondaná ki — ezen nem remélt esetben mindazon lelkészeknek, kik visszamenőleg oda befizetést eszközöltek: segélyigényei fentartandó és kielégitendő mindaddig, míg ez is az 50 frtot el nem éri.

Egy jelen volt.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Udvarhelyi egyházmegyénk e hó 8—9 napjain tartotta meg őszi közgyűlését Sz.-Udvarhelyen. Két fontos tárgy uralta a napirendet. Néhai nagy Püspökünk Szász Domokos emlékére tartandó gyász-istentisztelet s az egyházmegye tisztikarának megujitása Az elébbi indokból, tekintve az udvarhelyi viszonyokat, helyes szokásunktól eltérőleg, vasárnapra gyültünk egybe. A közgyűlés tagjai, a tanító képviselők kivételével, kik nagy részt a templomozások végzése végett kellett hogy elmaradjanak, a tárgysorozat fontosságához mért szép számban jelentek meg. Ott volt a soha el nem maradó, legbuzgóbb főgondnok Sebessy Ákos segesvári kir. közjegyző, méltó társa Dr. Gyarmathy Dezső gondnok, polgármester, Somogyi István képviselő, Nagy-Küküllőmegye alispánja, Somogyi Albert képviselő, nagybirtokos, mindkettő az alvidéknek valóságos világi papja, Miskolczi Károly képviselő, ügyvéd, más világi képviselők, tanárok, papok nagy számban, tanítók.

A gyász Istentiszteletre szóló harangozásra a kollegium dísztermébe gyülekeztünk. Innen testületileg vonultunk be a gyászlepellel bevont templomba. Itt már várakozott a hivek serege, a tanuló ifjuság, a külömböző testületek küldöttsége (a megyét kivéve). Jellemző az udvarhelymegyei viszonyokra, hogy ennek vezetői, a legtöbb lelket számláló felekezet ily fontos és illemből is respektálandó ünnepélyére még ügyet sem vetnek. A gyülekezet két éneke után Solymos Endre tanár kitünő vezetésével az ifjusági dalkör oly meghatólag énekelt, hogy minden szemben a mély meghatottság könnyei csillogtak. Solymosi tanár mindig kiváló szakértelemmel s eredménnyel vezette az ifjusági énekkart, ez a mostani pedig tán eddigi sikereinek is koronája volt. Nagyon sajnáljuk, hogy néhanéha másnak engedi át e teret, pedig őt még senki sem tudta helyettesíteni. Nekünk mindig, úgy tetszik, valahányszor kollegiumi ifjuságunk dalkara élén látjuk, hogy kitünő tanári működése kétszeres értékkel bir. A mit külömben örömmel tapasztaltunk — tanárainknak már egyházi szempontból is kezükbe kell vegyék minden ponton az ének-tanítást, intensivebbül s öntudatosabban kell e hathatós eszközzel is irányitani ifjaink lelkét. Jövő intelligens osztályunk meg fogja mutatni, hogy munkájuk nem lesz hiába való.

Ezen felemelő ének után Bedő Ferencz egyhm. főjegyző imádkozott. Fejes Áron tanár-pap tartott lelkes emlékbeszédet. Közben a városi kitünő polgári dalárda énekelt, majd Solymosi tanár szép fuvola szólója hangzott el orgona-kiséret mellett. Menyhárt András esperes záró imája után ünnepélyes hangulatban gyülekeztünk ujra a kollegium nagy termébe. Itt kíváló Esperesünk, bizonyos elfogodottsággal, de azért, önérzetes, határozott hangon, azonnal belekezdett tiz évi beszámoló és megnyitó beszédébe. Méltó önérzettel mutathatott rá azon körülményekre, melyek között az egyházmegye vezetését átvette, azokra az eredményekre, melyeket a gondnokok és tiszttársai támogatásával elért. arra a nyugodt békességre, mely most uralja az egyházmegyét s a lelkeket kivétel nélkül. Valóban Menyhárt Andrásnak apostoli szeretettel párosult ritka tevékenységét ez az egyházmegye nem is köszönheti meg eléggé soha. Ennek lehet tulajdonitani ama tényt, hogy tisztujitás lévén napirenden, nem gondolt közülünk senki arra, hogy még más is lehetne ez idő szerint Esperes. Az osztatlan lelkes hangulat ki kitört már a megnyitó beszéd alatt. Mikor pedig megköszönve az egyházmegye bizalmát helyét elhagyta, a lelkes éljenzés valóságos viharba tört ki, minőt ritkán lehet látni s önkénytelenül érzi az ember, kihez egy ily nagy és tekintélyes testület, ennyire önzetlenül ragaszkodik, annak érdemei kell legyenek. Az esperesválasztás a főjegyző elnöklésével meg is történt2 percz alatt s a küldöttség élén megjelenő régi vezetőnket ujra ott tisztelhetők az elnöki székben, melyet bölcsebben, tapintatosabban nem tölthet be közöttünk senki. Ezután nyomban Bedő Ferencz főjegyző mondott le maga és tiszttársai nevében. A közgyűlés az aljegyző kivételével mindenik régi tisztviselőt ujra egyhangulag megválasztotta. Főjegyző választásnál Sebesi gondnok kiemelte Bedő Ferencz érdemét a helyre állott békesség körül. Jakab Albert kis-galambfalvi lelkész, közügyigazgató lett ujra Kelemen János n.-galambfalvi lelkész, számvevő, Bedő András bikafalvi lelkész

pénztáros, Lajos János bögözi lelkész tanügyi előadó, szavazat többséggel Biró Áron f.-boldogfalvi lelkész aljegyző. Az egyházmegyei tanács világi, uj tagja lett Ráczkövi Sámuel orvos, fegyelmi biró Solymosi Endre tanár.

Orbán József siklódi, Baczó Lajos küsmödi lelkészek, mákófalvi énekvezér-tanitó, valinai énekvezér bekebelezése után e napra közgyülés bezáratott. A nagyszámu közgyülési tagok fehér asztalánál folyt aztán az eszmecsere köszöntők alakjában, melyeket Sebesi Ákos gondnok kezdett meg éltetve nagyreményü Püspökünket. Azután következtek a gondnokok, Esperes s így tovább. Egyházi égető kérdéseink alig egy-egy pillanatra kerültek le napi rendről. Az érdekes beszédek, fejtegetések hiszem, sokáig emlékezetbe maradnak azoknál, kik ezen barátságos összejövetelen részt vettek.

9-én reggel 9 órakor napirend szerint az előző napi jegyzőkönyv felolvasása után az egyházmegyei tanács működéséről tett főjegyző jelentést, mely helyeslőleg tudomásul vétetett. Majd a felsőbb leiratok meghallgatása után, melyek között volt főtiszteletü Püspökünknek köszönő irata, melyet az egyházmegye üdvözletére küldött, főtiszteletü Szász Domokosné ő méltósága köszönete a traktus kifejezett részvétéért, — következett a három Igazgató-tanácsi javaslat tárgyalása. A szeretetház és gyámintézet érdekében hozott tervezeteket alólirott referálta. Első sorban a papok és tanároknak a szeretetház érdekében való egyforma megadóztatását ajánlotta, mi 3—3 frtot tett volna ki, a tanítók fakultátiv felvételét, a nagy-utczai mindenkori pap, legalább is felügyeleti jogának biztosítását kérte kimondani s a Baldácsi alap jövedelmének esetleg nagyobb mérvü igénybe vételét. A közgyülés többsége azonban minden lelkes érvelés daczára, ugy látszott bizonyos foku fásult megadással, az Igazgatótanácsi javaslatot változatlanúl elfogadta. Szerencsésebb volt előadó a kerületi gyámintézet érdekében beterjesztett javaslatával, melyet az ő akarata értelmében az egyházmegye úgy akar lezárni, hogy a régi özvegyek kegydíja 250 frtig emelkedjék. Csak azt nem fogadta al a többség, hogy az alap felszabadulásakor a kamatokból papi nyugdijasok s a szeretetház is segélyeztessék, egyházmegye csak a papi özvegyeket segélyezné azután is. — Az orbai egyházmegye ismert átiratát, most már Igazgató-tanácsi felhívás értelmében is Sándor András muzsnai lelkész ismertette s tette meg e tekintetben érdemleges jelentését. A tanárválasztásra vonatkozó rész egyhangulag elfogadtatott, de a tanárok egyházkerületi képviselőségének czélzott megszorítása, többek hozzászólása után Péter Károly és Csia Kálmán lelkészek azon módosításával emelkedett határozattá, hogy a nagy-enyedi képezde igazgatója, a gimnok igazgatói, a theologiai tanárok és 3—3 képviselőn kivűl, a kik szintén a kerületi közgyülésnek hivatalból tagjai legyenek s a papság is mint testület ezen módon képviseltesse magát.

Ezek után egyik közbeszóló meg is jegyezte, ma nem volt a legszerencsésebb napjuk az előadóknak. No de semmi, tűzben tisztúlnak az eszmék, mi életképes, így sem veszhet el.

Alulirott tanügyi előadó tette meg ezután jelentését, mely tudomásul vétetett. Az elfogadott javaslatok között nevezetesebb az, melynek értelmében egyházmegye elrendeli, hogy felekezeti iskola-székeink is készítsenek záros határidő alatt szabályzatot az iskolás növendékek templomba vezetésére s azokat terjesszék megerősítés végett az egyházmegyei tanács elébe, mely aztán szigoruan fel fog ügyelni, hogy azok megtartassanak.

Kelemen János számvevő évi jelentése kapcsán a hanyag egyházakkal szemben megtétettek a szükséges lépések s jövőre a kötelező korona számítás kimondatott.

Majd a jövő évi költségvetés elfogadása, a kérelmek elintézése után az indítványokra került a sor. Egy indítvány került tárgyalásra Péter Károly alsósófalvi lelkész referádája mellett, mely az esperesi káplánság felállitását czélozta Közgyülés az indítványhoz, előadó javaslatá hoz képest egyhangulag, az esperes személyi, tiltakozó megjegyzése daczára — hozzájárult. S reméljük, hogy még jelenlegi esperesünknek is segitségére lehetünk vele.

A gazdag tárgysorozattal biró s lázasan tárgyaló közgyülés délelőtt még olyankor záratott be, hogy még az általános papi értekezlet is elvégezhette legszükségesebb teendőit. Meghallgatta Sándor András értekezleti jegyző beható ismertetését a körök működéséről, melynek kapcsán olykor-olykor érdekes eszmecsere fejlődött ki. Tervezgetett, bizottságot küldött ki a jövő évi segesvári értekezlet sikeres előkészitése érdekében. Aztán barátságosan, a legjobb jövő reményével szeretteink körébe tértünk.

Lajos János,
bögözi lelkész.

Nyilt, hálás köszönet,

egy nemes szívből fakadt hármas adományért.

Midőn a protestantizmusnak ismét — egy ön magát fenntartó azon szelleme nyilatkozott meg, melyből meritette egyetemes anyaszentegyházunk megalakulása óta erejét, fennállását és legyőzhetetlen hatalmát; nem tehetem, hogy ennek regisztralására, a nagytiszteletü szerkesztő úr becses lapjában, tisztelettel annyi helyet ne kérjek, a mennyi ennek megírására, röviden elég leend.

A nemes szívből fakadt hármas adományok, az alábbi módon — és sorrendben történtek.

Midőn f. hó október 5-én Kis-Galambfalva község tagosítása, érdemleges tárgyalásának gyülésén lettünk volna, felmerültek azon elodázhatlan szükséges kérdések, melyek iskolánkat, egyházunkat és községünket égetően érdekelték és a melyeknek elintézései, a legidőszerübbnek látszottak: mint p. o. a gazdasági népiskola-kert, a már régebben foganatban lévő iskolánk államosítása esetében, egy 2-ik iskolai telek, és a már annyira betelt régi temetőhelyünk ügye, hogy egy elhalt ker. társunk porainak helyet nem adhattunk a nélkül, hogy egy régebben elhalt porai- és csontjainak nyugalmát a kegyelet ellenére, megháborítanunk ne kellene!

Az elsőt t. i. a gazdasági népiskola-kert helyiségét a község megajánlotta oly feltétellel, hogy fekvőségeiből levonandólag, közvetlen a falu mellett, kijelölt egy katasztrális holdat.

A második iskola- és egy új temető-helyiség kérdései úgy lettek megoldva, mégpedig nem kis meglepetésére az összes gyűlésnek; hogy özvegy Tekintetes Miklósi Károlyné sz. Felszegi Károlina úrasszony iskola-helyiségnek felajánlotta a papi lakkal szemben lévő kettős telkét, melyeknek egyikén, egy szobával és első pitvarral ellátott ház és ezen kivül csűr is van épitve. Temető helynek pedig egy kevés várakozás után -- ismételten felajánlott — 2 katasztrális hóldat levonandólag saját külső fekvőségeiből, kijelzendőleg ott, hol az egyh. község, a faluval összeköttetésben kijelölni jónak látja. És pedig mind ezeket jó lelkének önkéntes sugallatából egészen ingyenesen

Ezen nem remélt, nagyszerü adományok után, pillanatra mély csend lepte meg a gyűlés minden egyes tagját, a legnagyobb meghatottság tükröződött vissza minden arcokon: könnyek, hála könnyek szökkentek fel a szivekből és csillogtak a szemekben, és alúlírott, mély meghatottsággal mondott hálás köszönetet az adományozó, kegyes úrnőnek: melyeket a jelen lévők „Éljen“ riadalma követett

Igy lön örökre feledhetetlenné téve egyházam történetében október 5-ke; s a közügyek oltárára hozott igazán nagyszerü áldozatok által, időtlen-időkig, megörökitve az adományozó úrnőnek jóságos nagy neve!!

Egyben felkérettek előljáró-biró Tekintetes László Domokos törvényszéki ülnök, és Kelemen Ádám működő mérnök urak, hogy a megjelölt beltelkeket és temetőkert helyiséget, a tagosítás útján az illetőknek, telekkönyvileg, jogos tulajdonává írassák át.

Még pedig olyaténképpen, hogy a temetőkert községünkben lakó minden egyes embernek, vallás- és felekezet különbség nélkül örök-nyugvó helye legyen és a sírokra fel nem használt rész pedig, ennek gondozása és rendezése dijjául, lelkész és tanitó által: haszonélvezetileg, a megszokott osztály szerint használtassék.

Az adományozott bennvalók, épületekkel és az újtemetőnek felajánlott földhelyiséggel együt, becsértékben jóval felül haladják az 1200—1700 frintot.

Hozta pedig mind ezen nagyszerü áldozatokat, a közügyek oltárára, ama nemes szivü és magas gondolkozásu úrnő, ki ezelőtt alig egy évvel a székelyudvarhelyi reform. iskolának 1000, mond ezer forintot: kisgalambfalvi evang. ref. egyházközségünk énekvezér tanitói lakásának nagyobbitására, ugyan az alkalommal, 100 frtot adományozni kegyeskedett.

Mindezen nagy, nemes és soha eléggé meg nem hálálható magas tények!! „De hisz a jó keresztyén a maga szivének kincses házából hoz elő jókat“! Dicséretünkre pedig éppen nem szorultak; hisz magukban hordják a legnemesebb szivek, legméltóbb jutalmát, az öntudat drága kincseit!! S mint keresztyéni legszebb tények történtek a szentkönyv ama szavai szerint: „Ne tudja a te balkezed, mit mivel a te jobb kezed“.

Bocsásson meg jóságos úrnőnk, ha igen tisztelt nevével, jóságos tényeit is kapcsolatban nyilvánosságra hozni bátorkodtam! Talán nem sértettem meg ezek által, iskola, egyház, község, haza, nemzet és az egész emberiség iránt mélyen érző nemes szivét?

Csak például akartam feltüntetni sokak és mind azok előtt, hogy a kiket Isten szorgalmuk után földi kincsekkel megáldott; hasonlót cselekedve, neveiknek tisztességet, emléküknek romolhatatlan fényes oszlopokat, lelkeiknek pedig elévülhetetlen kincseket szerezzenek!!

Fogadja jóságos úrnőnk itt a nyilvánosság terén is, ugy a magam, mint hálás egyházközségem minden egyéne nevében a legfokozottabb hálás köszöneteimet kegyes adományaiért: azon óhajtásom kiséretében, hogy földi életének a fájdalmas vesztések által oly sokszor felkorbácsolt tengere, találja meg csendes nyugalmát hoszura terjedő földi napjainak jó tettekkel ékesített édes emlékeiben!!

Kis-Galambfalván, 1899 októker 19-én

Jakab Albert
evang. ref. lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. októb. 19.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Bartha Lajos, közügyigazgató, Dr. Vályi Gábor, Br. Bánffy Ernő, Szász Dénes, Parádi Kálmán, Deésy Gyula, Becsek Lajos, Sándor János, Dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, Dr Deák Albert, ügyvéd és Dr. Kádár János, titkár.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitva, bejelentette, hogy Simó Lajos és Zeyk Dániel, főgondnok aai., valamint Lészay Ferencz, ig.-tanácsos aa.; kimentették távolmaradásukat. Szolgált tudásul.

A tárgysorozat rendjén, szászvárosi kollégiumunk új államsegélyi szerződését ismertette, első sorban, tanügyi előadó aa., mely is örvendetes tudomásul vétetett és megfelelő jóváhagyási záradékkal ellátva, felterjesztetett az egyetemes konventhez, a továbbiak végett.

Sajnálattal vette tudomásul ig.-tanácsunk, ezután a kolozsvári ollégium ama bejelentését, hogy Dr. Borcsa Mihály tanár aát, súlyos betegsége folytán, egy évre szabadságolta és helyébe ideiglenes tanerőt alkalmazott.

A kolozsvári kollégium kérésére, hozzájárult ig.-tanácsunk elvileg ahhoz, hogy 5 rendes tanár aa. okleveles helyettesi minőségben töltött szolgálata, a korpótlékozás szempontjából, beszámittassék, az esetben, ha a kollégium költségvetése a terhet meg fogja birni.

A nagy enyedi kollégium fölterjesztése alapján, elhatározta ig.-tanácsunk kérelem intézését az egyetemes konventhez az iránt, hogy ref. leánynövendékeknek a ref. felekezeti tanítóképző intézetekben magántanulókként való felvétele, általánosan szabályoztassék.

A M.-Vásárhelyt megtartott javító- és pótló érettségi vizsgálatok eredményéről szóló jelentés tudomásul vétetett.

Ugyancsak elfogadta ig.-tanácsunk a marosvásárhelyi kollégium ama bejelentését, mely szerint az első gimnáziumi osztályban némely tantárgyakat a beiratkozott tanulók nagy száma miatt, két csoportban tanítanak, de figyelmeztette egyúttal az előljáróságot, hogy jövőre a teljes párhúzamos osztályt állítsa be.

A nagy-enyedi és maros-vásárhelyi főgimnáziumoknál alkalmazott ideiglenes és helyettes tanerők beállításáról szóló jelentések szintén tudomásul vétettek, ismételten figyelmeztetvén ig.-tanácsunk az előbbit a már rendszeresitve levő vallástanári tanszék sürgős betöltésére; utóbbit pedig arra, hogy jövőre a helyettes tanári állásokat is mindannyiszor rendes pályázat útján, töltse be.

Ezek után még a hosszufalusi felekezeti iskola államosítását engedélyezte ig. tanácsunk s nehány apróbb gazdasági kérdést intézett el, melyek után a rendkivüli közgyűlés tárgysorozatába fölvett ügyek előkészitése következett.

Az egyházkerület jövő évi költségvetése, 303,830 frt 88 kr szükséglettel s 298,473 frt 68 kr fedezettel és a tartalék-alapból fedezendö 5357 frt 20 kr hiánynyal állapíttatott meg.

Kolozskalotai egyházmegyénk kérelme folytán, elhatározta ig.-tanácsunk fölterjesztés intézését az egyetemes konventhez, az iránt, hogy az 1897 évi konventi határozat megváltoztatásával, a kellőleg indokolt nyugdijazások esetésen, úgy a nyugalmazott. mint a megválasztandó új lelkész ismertessék el az országos gyámintézet rendes tagjául, oly módon, hogy mindkettő az egész papi fizetés után legyen köteles fizetni a tagsági dijakat.

Az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet jövő fölhasználása tekintetében beérkezett egyházmegyei vélemények alapján, végleg megállapította ig.-tanácsunk a közgyűlés elé terjesztendő javaslatot, e tárgyban kelt határozatának ama módosításával, hogy a jogosult özvegyek és árvák segély-jutalékai évi 100 frtig fokoztassék, az azután fölszabaduló alap pedig az erdélyi egyházkerület papjai számára létesitendő nyugdíj-intézet javára tőkésittessék.

A rendkivüli közgyűlésen végrehajtandó gondnokválasztások tárgyában, a megtörtént jelölések értelmében fog ig.-tanácsunk előterjesztést tenni, csak épen a kézdi egyházmegye főgondnok-jelölését nem látja elfogadhatónek azért, mert a jelőltek között az esperes testvére is helyet foglal, holott ig.-tanácsunk véleménye szerint e két állásnak rokonok által való betöltése összeférhetetlen, miért is azt javasolja ig.-tanácsunk a közgyűlésnek, hogy az összeférhetetlenség esetét konstatálva, útasítsa az egyházmegyét új jelölés megejtésére.

A theologiai tanári kar amaz indokolt kérését, melyben a külön theol. tanári nyugdíj-intézet szervezhetésének módozatait sorolja föl és az egyetemes konventet ezen intézmény mielőbbi életbeléptetésére kéri, ajánlattal terjeszti ig.-tanácsunk a közgyűlés elé.

Balogh Sándor mező-bodoni lelkésznek az Ig.-tanács egyik közigazgatási határozata elleni fölebbezése, a fölebbezési zár-kérés egyik részének teljesitésére való ajánlása mellett, terjesztetik a közgyűlés elé.

Hosszú és beható vitát provokált ezután a Szeretetház megnyitásának és a fenntartáshoz szükséges egyházi adó kirovásának kérdése. Az előkészitő bizottság ugyanis husz árva leánynak és harmincz bennlakó leány-növendéknek ellátására készitvén számitást: a fedezetet csak akként látta biztositottnak, ha a véleményezésre szétküldött eredeti javaslat 2. 3. 4 és 5 frtos kulcsával rovatik ki az adó, mig a véleményező ehmegyék nagy része sokkal kisebb tételekben óhajtotta az intézet fönntartásához szükséges rovatalt megállapitani. Ig.-tanácsnnk több tagja, a felállítandó intézet állandó biztosítása érdekében, a fennti fokozatos rovatot, vagy pedig a görgényi ehmegye által ajánlott és az egyenlő megterhelés elvénél fogva mindenesetre figyelemreméltó $^1/_2$%-os kirovást pártolta; mig mások a kisebb és egyenlő rovatal mellett foglaltak állást. Végre is az Ig.-tanács eredeti javaslata talált elfogadásra s ily értelemben fog a kerületi közgyűlés határozata is kérelmeztetni.

Foglalkozott Ig.-tanácsunk az orbai egyházmegye által benyujtott és több egyhmegye által pártolt ama inditványnyal is, mely a kollegiumi tanárok közgyűlési tagsági jogát korlátozni kivánja. Nem látta azonban Ig.-tanácsunk időszerűnek e kérdést most a közgyülés elé vinni, hanem kiadta az inditványt egy bizottságnak, avégből, bogy foglalkozzék a kérdéssel és annak idején tegyen előterjesztést arra nézve, bogy vajjon a közgyűlés egész szervezetének módositása mily irányban volna kivánatos és lehetséges?

Épen igy szükségtelennek találta az Ig.-tanács közgyűlés elé terjeszteni a marosi és kolozs-kalotai egyházmegyék az iránti inditványát is, mely a gyulafehérvári róm. kath. püspök részére rendeletileg biztosított »Erdélyi püspök« czimben rejlő sérelmet kéri orvosoltatni, hanem áttétettek ez inditványok is Br. Bánffy Dezső főgondnok úr őnagyméltóságához, a ki Főtiszt. Püspök úrral egyetértőleg, ez irányban már tárgyalásokat folytat a vallás- és közoktatásügyi miniszteriummal.

Ezután még nehány apróbb ügy nyert csak elintézést s ekkor az ülés az idő előrehaladottsága miatt bezáratott.

r. s.

Különfélék rovata.

Egyházkerületünk közgyülése, mint lapunkban már korábban is emlitettük, november hó 7-ik napján kezdődőleg tartatik meg.

A jövő vasárnapon egész egyházkerületünk reformátiói ünnepet űl. Megvagyunk győződve, hogy lelkipásztoraink ez ünnepi alkalmat föl fogják használni, hogy e nap templomainkban, iskoláinkban, felnőtt hiveinkre nézve, és gyermekeinkre nézve is egy emelkedett ünnep, egy termékeny nap legyen. A reformátió méltatását jövő számunknak tartjuk fönn.

Egy kis moralstatistika cím alatti tárcájában a klerikalis »Alkotmány« sem tagadhatja el *Oettingen* következő adatait: Az 1876. évben 4029 protestansra esett 1 elitélt, de már a katholikusok között 3081-re Más években is mindig több a gonosztevő a katholikusok között. mint a protestansok között.

A klerikàlis »Alkotmány« igy ir; »Míre valók az anyakönyvvezetők? Miért kell a szegény népnek a születés házassági egybekelés és halálozás komoly, égető perczeiben még a jegyzői irodák ajtain is kopognia — kitéve százszoros zaklatásnak? A székelységnek erre még senki sem adta meg a kellő feleletet.“ No, hát meg kell okvetlenül adni a feleletet. Mert mindennek oka maga a Clerus; a Clerus renitentiai miatt volt kénytelen az állam nálunk is, más államokban is anyakönyvet és házassági ügyet kivenni az egyházak kezéből. Erről föl kell világositani a népet.

A gyergyó-szent-miklósi ref templom fölszentelése lapunk mult számában közölt programm szerint folyt le. Az ünnepély iránt kiváló érdeklődés mutatkozott azok között is, kik különben a katholikus egyház szinejavát teszik. A templom pedig ott áll a túlnyomólag katholikus környezetben, ott áll, mint egy próféta s biztat egy ott is bekövetkezendő tisztább jövendővel.

Statistika A ministerelnökség által a Ház élé terjesztett s az 1888. évre vonatkozó státistikai évkönyv nehány adatát közöljük itt s hangsulyozzuk, hogy az adatok is ref. hiveink lelkipásztori gondozását sürgetik. A 209. lapon ki van tüntetve, hogy a Magyarországon 1898-ban kötött vegyesházasság közül (a római katholikusok és görög katholikusok között kötött 2143 házasság nincsen beszámitva) 2964 esetben jött létre megegyezés a születendő gyermekek vallására nézve. A 2964 megegyezés közül 1856 kedvezett a katholikus félnek, 120 a görög katholikusnak, 72 a görög keletinek, 272 az ágostai evangelikusnak, 620 a reformátusnak, 4 az unitáriusnak, 18 a zsidónak, 2 egyéb vallásuaknak. Ebből a katholikus egyház tiszta nyeresége 563, némi nyeresége van a görög-katholikus vallásnak, a többiek mind vesztettek, legtöbbet a protestáns felekezetek. A felekezetből való kilépések száma 1898-ban 2520 volt, 2415-tel kevesebb, mint 1897-ben és 1470-nel kevesebb, mint 1896-ban:

ebből a 2520-ból 1004 esik a protestáns felekezetekre, katholikusságra a kilépetteknek csak $^1/_5$ része esik. Hány polgári kötést követte 1898-ban a frigynek egyházi megáldása? 1898-ban 9291 polgári kötés nem köttetett meg a templomban, azaz 134 541 polgári kötésnek 7 százaléka Az egy valláson levő párok közül beérte a polgári kötéssel: 822 római katholikus, 178 görög katholikus, 1097 görög keleti, 138 ágostai evangelikus, 799 református, 17 unitárius, 2653 zsidó, 8 «egyéb vallásu», 25 felekezetlen. Vegyes pár nem ment a templomba: a római katholikusoknál (a hol tudniillik a menyasszony római katholikus) 2187, a görög katholikusoknál 633 a görög keletieknél 246, az ágostai evangelikusoknál 63, a reformátusoknál 30, az unitáriusoknál 56, a zsidóknál (ezek a zsidó-keresztyén házasok) 339, egyéb vallásuaknál 6, a felekezetleneknél (hol az egyik fél valamelyik bevett valláshoz tartozik) 4. Százalékokban ez annyit tesz, hogy a tisztán római, katholikusok között létrejött polgári kötéseknek 2·9%-a, a vegyes kötéseknek 87·8%-a. a tiszta görög-katholikus polgári kötéseknek 1·6% a, a vegyeseknek 65 1%-a, a tiszta görög-keleti kötéseknek 7·8 százaléka, a vegyeseknek 55 1 százaléka, a tiszta ágostai kötéseknek 1 6%-a, a vegyeseknek 52·5%-a; a tiszzta református kötéseknek 5·1%-a, a vegyeseknek 51·9%-a; a tiszta unitárius kötéseknek 7%-a, a vegyeseknek 64·4%-a; a tiszta zsidó kötéseknek 32·7%-a, a zsidó-keresztyéneknek 100% a nem részesült egyházi áldásban.

A marosi egyházmegyébe kebelezett szentháromsági egyház templomkijavitási költségeinek fedezésére belügyminiszterileg engedélyezett — hat hóra szóló — »gyűjtőkönyvek« szerint a fenti czélra gyűjtöttünk s esperesi ellenőrzés mellett el is számoltunk az alábbi összegekkel: 1. Berecki Domokos szentháromsági birtokos könyvében 5 frttal. 2. Sántha Albert szentháromsági birtokos könyvében 7 frttal. 3. Orbán József bedeszentháromsági ref. lelkész könyvében 217 frttal. Összesen 229 frttal. Siklód, 1899 október. *Orbán József* s. k (bedei volt) siklódi ref pap.

Udvarhelyi egyházmegyében: a küsmödi egyház addigi helyettes lelkészét, Bacó Lajost, — és a siklódi egyház Orbán József bedeszentháromsági lelkészt egyhangu meghivással papjává választotta; előbbi egyház folyó október havában, utóbbi 1899. augustusban.

Főt. és Mélt. Dr. Bartók György püspök úr a folyó 1899. évi november hó 12-én, a szilágy-szolnoki ref. egyházmegyébe kebelezett *völcsöki* ref. anyaegyházközség új templomát személyesen fogja fölavatni s átadni magasztos rendeltetésének, Az impozánsnak igérkező püspökfogadtatás és fölavatási ünnepély teljes programmja e lapban is közöltetik. *Barabási Lajos,* ref. lelkész.

Az uj-szövetség Károli-fordításának átdolgozó munkatársai által Debrecenben 1899. évi szeptember hó 21. napján tartott értekezlet *jegyzőkönyve.*

Jelen voltak Főtisztelendő Szász Károly püpök elnöklete alatt Kiss Áron, püspök, Fejes István, Radácsi György, Petri Elek, Szőcs Farkas, dr. Masznyik Endre, dr. Mayer Endre, Balogh Ferencz, Révész Kálmán, Hamar István, dr. Erdős József ugy is mint jegyző.

1. szám. Főtisztelendő Szász Károly püspök úr, hivatkozással a revisorokhoz Budapestről f. évi szeptember hó 7-én kelt levelére, szivélyes üdvözlet után előadja az egybegyűlt értekezlet célját s előterjeszti a revisorok hozzá küldött leveleit, melyekből kitünik, hogy az egyes új szövetségi iratok Károli-fordításának átdolgozására, a felszólított munkatársak kész örömmel ajánlkoznak.

Az érdemleges eszmecsere megkezdése előtt, az értekezleti tagok részéről és nevében Radácsi György, Isten iránt érzett hála kifejezésével hangot ád annak az örömnek, melyet egyen-egyen érezünk a felett, hogy az új-szövetségi Károli-fordítás átdolgozását ugyanazon buzgó és áldásos tevékenységű köztisztelt Elnökünk vezetése mellett kezdhetjük meg, a kivel együtt, az ó szövetségi kánon revizióját befejztük. Ez alkalomból az értekezlet a multra nézve őszinte köszönetét fejezi ki főtisztelendő Elnök úr iránt, a jövőre nézve pedig kivánja, hogy bölcs vezetése mellett, a most meginduló munka is sikeres és óhajtott befejezést nyerhessen.

2. szám. Olvastatott dr. Duka Tivadar úrnak és a britt és külföldi biblia-társaság titkárának, Watt úrnak f. hó 4-ről kelt levele, mely mind kettőben kifejezve van főtisztelendő elnökünk eddigi eljárása s az ezután elért eredmény indokából a teljes elismerés.

Örvendetes tudomásúl szolgál; s midőn értekezletünk ez alkalomból is őszinte tisztelettel örökíti meg a britt és külföldi biblia-társaság áldozatkészségéért érzett benső háláját és dr. Duka Tivadar úr nemes közreműködéséért s állandóan tanusitott buzgóságáért ismételten köszönetet mond: őt díszdoktori kitüntetése alkalmából e jegyzőkönyv lapjain is hitsorsosi örömmel s tisztelettel üdvözli, áldást és kegyelmet esd életére s további közhasznú munkálkodására.

3. szám. Az 1. szám alatt jelzett ajánlkozások figyelembe vételével, az új-szövetségi iratok Károli-fordításának revisiója és contrarevisiója, az egyes munkatársak között a következő módon osztatott föl:

Máté és Márk evangelioma. Revisor: dr. Bartók György, contrarevisor: Radácsi György.

Lukács evangelioma. Revisor: Kenessey Béla contrarevisor: Petri Elek.

János evangelioma. Revisor. Radácsi György, contrarevisor: dr. Kecskeméti István.

Apostolok cselek. Revisor: Petri Elek, contrarevisor: Kenessey Béla.

Római lev Péter I. és II. lev. Jak. lev, Judás lev. Revisor: dr. Mayer Endre, contrarevisor: dr. Erdős József.

Korinthusi I. és II. lev Revisor: dr. Masznyik Endre contrarevisor: Radácsi György.

Galaták-, Timotheus- I. II. Titus-, Zsidókhoz Revisor: dr. Erdős József, contrarevisor: dr. Masznyik Endre.

Efézus, Kolosse, Filippi és Filemonhoz. Revisor: Bancsó Antal, contrarevisor: dr. Erdős József.

Thessalonika I, II. János I., II., III. levelei. Revisor: Radácsi György, contrarevisor: dr. Mayer Endre.

János. Jelenések könyve. Revisor : dr. Kecskeméthy István, contrarevisor: Radácsi György

4. szám. A fennebbi ponttal kapcsolatban Elnök úr bejelenti, hogy a revisorok és contrarevisorok által megállapított szöveg felülvizsgálatára, elnöklete alatt Baksay Sándor, Fejes István, dr. Bartók György, Dicsőfi József, Szőts Farkas és Petri Elek urakat kérte fel.

Tudomásul vétetik.

5. szám. Az értekezlet a követendő irányelvekre nézve a következőkben állapodott meg:

a) Alapul tekintendő a textus receptus.

b) A Károli-fordításban meglevő szakaszokra és versekre való, osztás valamint a nevek irása változatlanul meghagyandó.

c) A parallel helyek felteendők, főtekintettel a tárgyi parallelizmusra.

d) A nép ajkán élő közismert kifejezések megtartandók.

e) A fejezetek tartalmi összegezése (felírata) revideálandó.

f) A revisorok és contrarevisorok véleményeinek eltérése esetén a döntés illetőleg a szöveg végleges megállapítása a superrevisorok feladata leend.

g) Az összehajtott félíveknek csak egyik felére kell írni a szöveget, a másik fele fenntartandó a contra- és superrevisorok számára.

h) A revisióval kiki a jövő 1900 év január havának végére legyen készen, s munkálatát kontra-revisióra küldje el az illetékes munkatárshoz és erről az elnökséget tudomás végett kiki értesítse.

6. szám Elnök úr felkéretik, hogy ezen jegyzőkönyvet 50 példányban kinyomatni, s tájékozás és tudomásvétel végett az érdekelteknek és a hazai prot. lapoknak megküldeni kegyeskedjék

7. szám. Elnök az értekezletet áldás kivánásával berekeszti.

Kmft.

Jegyzette: *Dr. Erdős József.* *Szász Károly,* elnök.

Hivatalos rész.

NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra ismét a következő kegyes adományok folytak be:

1.	Csiki József m.-záhi lelkész gyűjtése	5 frt	30 kr
	Nagy Domokos kutyfalvi lelkész gyűjtése a 2—9-ik sorszámig:		
2.	Bedőházi Pál	2	— »
3.	Kutyfalvi egyház	2 »	— »
4.	Nagy Domokos lelkész.....	1	— »
5.	Boér József malommester	1	— »
6.	Kis Lajos	— »	50 »
7.	Kapotsi Emilné	1 »	— »
8.	Szakács János	— »	50
9.	Nagy Ágnes	— »	50 »
10.	Gönci Lajos tanár.....	10 »	—
11.	Maksay János ehker. számvevő	5 »	— »
12.	Csák Aladár ref. lelkész gyűjtése	3 »	70
13.	Ambrus Mózes	— »	50 »
14.	Gróf Teleki László	5	— »
15.	Hosszúfalvi ref. egyház.....	2 »	— »
16.	Pap István esperes	5 »	—
17.	Berkeszi ref. egyház	4 »	— »
18.	Kemény István ref. pap gyűjtése	5	17
19.	Brádi ev. ref. egyház	50	— »
20.	Brádi Lipót.....	1	—
21.	Kónya Dénes ref. pap gyűjtése	6 »	80
22.	Gegesi ref. egyház.....	— »	50
23.	Fogarasi ehker. gyűjtése	18 »	83
24.	Veress József galambódi lelk. gyűjt.	3	—
25.	Berivói János.....	5 »	—
26.	Jakab Mózes ref. pap	2 »	—
27.	Félegyházi Antal tanár.	2	—
28.	Horváth Pál gyűjtése	3	—
29.	Veress Károly ref. lelkész gyűjtése	2	—
30.	Csákány Miklós ref lelk. gyűjt.	1	50
31.	Br. Incédy Ádám	2 »	
32.	Solymossy Miklós lelkész gyűjtése..	2 »	10
33.	Nagy István harasztosi lelk. gyűjt	1 »	50 »
34.	Boc Elek sz.-régeni lelk. gyűjt.	4 »	45 »
35.	Botka Károly lelk. gyűjt	3	—
36.	Bitay Mihály udvarfalvi lelk. gyűjtése	5 »	—
37.	Br. Bornemissza Andrásné	10 »	—
38.	Bod Károly tanár	1 »	— »
	Összesen.....	178 frt	85 kr.

azaz: százhetvennyolc frt nyolcvanöt kr.

Fogadják a nemes szivü adakozók Ig.-tanácsunk őszinte köszönetét.

Kolozsvárt, 1899. október hó 24-én.

Kádár János dr. titkár. *Bartók György dr.* elnök.

1097—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a szilágyszólnoki egyházmegyébe kebelezett *tasnád-szántói* kántortanitói állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalma: Szántás s szénamunka pénz 23 frt 33 kr, 19 hold szántóföld s 3 hold kaszáló, az egyház pénztárából 6 frt 30 kr. fapénz. A báró Radák udvartól 50 frt, 16 véka elegybuza, 4 köbméter tűzifa. A gróf Mikó udvarból 2·5 hl. tisztabuza, 2·5 hl rozs, 4 kbm. tűzifa. Tandíj minden tanulótól 40 kr, egy véka csős málé, ismétlőstől 45 kr. Államsegély 179 frt. Tisztességes lakás, kerttel.

Kötelessége: a kántori s tanítói teendőknek törvényben előirt módon való teljesítése.

Pályázati hataridő november 15.

Okmányokkal fölszerelt pályázati kérvények nagytiszt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvártt, 1899. október 20 án.

dr. Bartók György.
ev. ref püspök.

1090—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyh. kerületben a kolosz-kalotai egyházmegyébe kebelezett *jákótelki* egyház község énekvezér-tanitói állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Jó lakás és 400 frt fizetés, melyből 290 frt államsegély, a többi a hivektől bejövő termény kepe és a can. portió értéke.

Pályázati határidő nov. 16. Folyamodványok nt Deési Gyula esperes aához küldendők Gyaluba

Kolozsvár, 1899. október hó 20-án.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök

Ráth Mór népies kiadásai.

(Budapest, Haas-palota.)

Arany János. Toldi. Toldi estéje. Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge. Számos képpel és a költő életrajzi vázlatával. 50 kr.

— — *Toldi. Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge* 30 kr. Kötve 45 kr.

— — *Toldi.* A hires művész Vágó képeivel és a költő életrajzával. 20 kr.

— — *Toldi estéje.* A nagyszalontai szülőház és ó-torony látképével 25 kr.

— — *Toldi. Toldi estéje.* Életrajzzal, képekkel és a nagyszalontai szülőház és ó-torony rajzával 40 kr.

— — *Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge* Képekkel. Egy-egy 4 kr. A 3 füzet diszes carton boritékban 15 kr.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1891. évi 26.163 sz. alatt a következő rendeletet bocsátotta ki:

Valamennyi kir. tanfelügyelőséghez és egyházi főhatósághoz.

Ráth Mór budapesti kiadó *Arany János: Toldi, Szent László füve, Első lopás és Jóka ördöge* czimü költeményeiből rendkivül olcsó áron, szépen illusztrált népies kiadást rendezvén, ezzel a nagy költőnek a nép és a nép gyermekei között való terjesztésre legalkalmasabb műveit még a legszegényebbek által is megszerezhetővé tette Erről van szerencsém Czimedet oly felkéréssel értesiteni, hogy népolvasmányul kiválóan ajánlható eme kiadványnak a nép és iskolás gyermekek között való terjesztését saját hatáskörében lehetőleg előmozditani s azokat a nép- és ifjusági könyvtárak számára ajánlani szivesked jék.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 44. szám. Kolozsvárt, 1899. November 2.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Október 31. napján.

A reformatiot több százados munka előzte meg. Az emberiség nagy javai nem adatnak készen, mint valamely véletlenül talált kincs; de adatnak, mint vágy, törekvés, mint cél, mint eszmény Az emberiség nagy javai nem mint nyeremények, de mint vívmányok lesznek igazán az emberiségé. Nemzedékek munkája szükséges. Igy lesz a látszólag csekély, sőt sikertelen munka is része a későbbi diadalnak, a világot reformáló epokháknak. Istennek világtervébe föl vannak véve nem csak a meszsze világító hősök, de a porral fedett, egy szerű munkások is A reformatio 16. századi győzelmében ott van Dante fönséges gúnyja, ott vannak Petrarka, Boccaccio kemény szavai, ott a biblián kívül mindenben járatlan valdensek bújdosása, ott a még meg nem romlott őszinte szerzetes sóhaja, a mystikusok visioi, tudósok gondolkozásának, értelmének ereje, előkelő világiak nemes hősiessége; azonban e mozgalmaknak a győzelmes erőt végre is a bibliai vallás adta meg s a reformatio ügyét a vallásos egyéniségek döntötték el. A küzdelem a pápismus ellen folyt, mint az emberiséget elnyomó setét hatalom ellen. A pápaságot elég most itt nehány szóval jellemeznem. Találunk példákat, melyek a keresztyénséget a korszakok egyik-másik tényezőjével igyekeznek összszhangba hozni. A héber monotheismust philosophiai spekulatioval, a bibliai ígét a hellenismussal, avagy pedig a vallást és theologiát a korszak tudományával, kulturájával. A pápaság is »kiegyeztetni« akart. A pápaság igyekezett a keresztyénséget az emberi tudatlansággal, érzékiséggel, szolgasággal, önzéssel, szóval: az ember rosszabb természetével hozni összszhangba. Természetes, hogy a keresztyénség ilyen »kiegyeztetése« csakis a keresztyénség meghamisítása árán lehetséges. Az egésséges organismus azonban mindig törekszik kidobni magából a kóros anyagot s a keresztyénségben mindig megtalálhatjuk és a legkülönbözőbb alakban az oppositiot az ő lényegének meg nem felelő, de mesterségesen az ő szervezetébe öntött méreg ellen. A keresztyénség minden méregkeverés dacára sem fog elveszni. Miért? Mert az erősebb győz. Az erősebb győz! Ez a tény brutalisnak látszik. És igen sokszor brutalis is az anyagi világban De másként látom a dolgot az erkölcsi világban. Az erősebb győz! Mi a legerősebb? Az igazság!

Ugy gondolom, hogy a hála is kötelez megemlékezni itt a reformatio előzményeiről és környezetéről habár csak röviden is.

A biblikus reformtörekvések leginkább ismeretesek. A két sacramentummal élő s anticlerikalis valdenseket fölfedezi Wiklef. Majd Oxford és Prága között közvetítő lesz egy nő: Anna, cseh királyleány és II. Richardnak neje. Luther, mint kész reformator, 1520 ban olvassa Huss Jénost s így nyilatkozik: »mi mindnyájan hussiták vagyunk, a nélkül, hogy tudnók.« A reformator e nyilatkozata jellemzi azt a szellemi continuitást, mely az úgynevezett biblikus reformtörekvések között fönnáll.

Már meglepőbb az, mikor magában a hivatalos egyházban is reformtörekvést találunk. És pedig éppen némelyik zsinaton. A pisai zsinatot (1409) már nem is a pápa, nem is a császár hívja összse. Itt hangsúlyozva van az a nézet, hogy nem a pápa áll az egyház fölött de az egyház a pápa fölött. A konstanci zsinat elébe, legalább elvileg, reformok voltak tűzve. Gerson, a párisi universitas kancellárja, az 1410. évben az egyház zsinati egyesítéséről és reformálásáról értekezik. (De modis uniendi ac reformandi Ecclesiam in Concilio universali.) Ez irat különbséget tesz a szent katholikus egyház között, melynek feje a Jézus Krisztus és amaz egyház között, melynek feje a pápa. A hivatalos katholicismus elleni oppositiot fedezhetjük föl némely szerzetes rend keletkezésében. Ismétlem: *keletkezésében.* Mert a végeredmény mindig ugyanaz volt: a szerzetes rendek erkölcsi megromlása s az egyház által való kihasználása. A dominikanusokat és franciskanusokat éppen ellenreformatiora használja föl az egyház a 12. század végének és a 13. század elejének antiklerikalis mozgalmai után. »Tudatlanok és nem prédikálnak a papok? Hát itt vannak a dominikanusok, hogy túlpredikálják az eretnekeket. Romlottak, vagyonhajhászók, kapzsik a papok? Hát itt vannak a franciskanusok, kiknél szegényebb nem lehetett Jézus Krisztus, kiknek mysztikus menyasszonya a — »Szegénység«. Távol áll tőlem az a képtelenség, hogy a protestantismust össze tévesszem a szerzetességgel. A kettő közt ég és föld

különbség. Ég és föld különbség és pedig nem csak a szerzetesrendek későbbi erkölcsi romlottsága, de ezek komolyan vett morálja, erkölcsi-idealja tekintetében is. Mindazonáltal nem tudom azon idők *őszinte* szerzetesét komoly magambaszállás nélkül nézni. Igaz, nem szabad kikerülni a kötelességet, ha mindjárt csak így kerülhetjük ki a kisértéseket is. Aztán, a kinek lelkét egy érzékfölötti világ töti be, az csak a könnyebb részt választja, ha messze vonul e világtól. A nemes lelkek Golgothája nem a magány, de a világ. Az a szerzetes szakított a világgal, mert a világ romlott vala .E világellenes oppositió azonban az elvilágiasodott katholikus egyház ellen is vád, mert az a romlott világ tulajdonképpen az egyház vala. Az a szerzetes, ha *őszinte* volt, mégis csak lelkének üdvét kereste, éppen mint később Luther. A szerzetesség tévedés; de mocsoktalanságában a megromlott egyházzal szemben mégis opposítió, habár egyes tüneményektől eltekintve, mint ma mondanók: csak *loyalis* opposítió volt. És ott vannak a mystikusok, kik közvetlen összeköttetésben élnek Istennel visióiknál fogva. E mystikusok néha a kegyesség kiváló alakjai, sokszor pantheisták, éppen nem egyszer immoralisak, majd szociálisták s néha forradalmárok. Az úgynevezett eretnek franciskanusok mysticismusát megvilágítja egy könyv melynek címe: »Bevezetés az örök evangeliumba«. E könyv szerint az atya országa bevégződött Krisztussal, a Krisztus országát már a közeljövőben föl váltja a Szentlélek országa. A testi egyház elenyészik s jő egy szellemi egyház. Ez ország az alázatosság és szeretet országa lesz. És ez országban nincs helye püspököknek és pápáknak. Nem csoda, hogy e könyv rovására irták föl a 13. század végén kitört északolasz lázadásokat, melyek az egyházi tekintély ellen irányultak. A mystikusok, gondolkodáshoz és fegyelmezettséghez nem szokott eme merengő emberek nem protestánsok s kegyességök inkább kolostori kegyesség, mint világban való kegyesség; de perhorreskálták a papi kasztot s a vallásos viszonyt az objektiv térről a subjectiv térre helyezték át s igy kétségkivül reformtörekvéseket képviseltek.

Igen tanulságos a renaissance története a 14. és főleg a 15. században. Európának szellemi föllendülése ez. Kikelt sirjából a pogány klassikus irodalom, egy szellemi világ, mely szebb és szabadabb volt, mint az a világ, melyet az egyház képviselt. Az emberek tanultak kutatni s önállólag gondolkozni. Kutatás s önálló gondolkozás pedig pápás értelemben már eretnekség. A hellen világ derüje csodás varázszsal hatott a szerzetesi pessimismussal szemben. Az olasz renaissance kétségkivül inkább volt klassikus, mint keresztyén. Istent Jupiter maximus, optimus névvel nevezi csupa klassicitásból. De már az olasz humanisták között is találkozik egy Lorenzo Valla, ki Erasmussal együtt az ujabb kor szövegkritikusainak atyja. Mikor azonban a tudományos és erkölcsi törekvéseket a vallás erői kezdik áthatni, mikor az emberi szellem fejlődésébe beleolvadnak az emberiség legmagasabb, legszentebb érdekei, mikor a profán fölvilágosultság a vallásos fölvilágosultság fokát éri el, mikor az igazságokra és eszményekre törekvés feljut a legnagyobb igazságig és a legmagasabb eszményig: Istenig, — akkor kezd megszületni az uj világ. A vallással, egyházzal, theologiával foglalkozó humanisták, Valla, Agrikola, Reuchlin, Erasmus, stb. kétségkivül nagy szolgálatot tettek a reformationak. E humanisták visszamentek a vulgatatól az eredeti bibliára. Fölidézték nemcsak a pogány klassicismus renaissanceát, de a keresztyén klassicismust is, nemcsak a pogány klassikus irodalmat, de a keresztyén klassikus irodalmat is. Mindenek fölött a bibliát. A protestantizmusnak pedig s ezzel együtt a megujult időnek szegeletköve nem az aristotelesi logika és nem a homeri epos, de a biblia. S így bár nem Erasmus a reformator, de a reformációnak kétségkivül ő egyik nagyérdemü munkatársa Azonban az irodalmi eseményt világtörténelmi eseménynyé tenni, a könyvprotestantismust a tett és élet protestantismusává avatni: ez a nagy fordulat oly határozott vallásos egyéniségeknek volt fönntartva, mint Zwingli, Luther, Calvin.

E rövid történelmi áttekintés is bizonyítja, hogy a reformátiót munka, küzdelem készité elő s a reformatió áldásait ismét csak munka s odaadás fogja megtartani. A reformatió vívmánya először is a biblia A katholikus egyház objectiv tekintélyét a biblia tekintélye győzte le s fogja mindig legyőzni. A biblia azonban nem csak objectiv tekintély, mert az igazságoknak mindig benső erejük van. Katholikus egyházi álláspontón az igazságoknak nincs benső ereje. Nem túlzom a dolgot, ha állítom, hogy a katholikus egyházi álláspont az önmagában jót és igazat egyformán eltörli. Semmi sem jó és semmi sem igaz, ha az egyház s illetőleg a pápa valamit jóvá és igazzá nem avat és minden lehet igaz és jó, ha a pápa azt ilyenné avatja. Az igazi katholikus soha sem cselekedheti a jót, magáért a jóért és az igazat magáért az igazért, hanem mindig csak — a pápáért. Ez egy szörnyü, az emberiségre végzetes s minden erkölcsi rendet bármely pillanatban felforgatható álláspont Katholikus álláspontón a biblia tekintélye is csak az egyházi tekintélyen áll. IX. Pius nyiltan kifejezte: »*Én* vagyok, a traditió«. Bátran mondhatta volna ezt is: *Én* vagyok a biblia! A biblia tekintélyét Kálvin világosítja meg. Szerinte a biblia tekintélye a bibliában rejlő erőn és a szentléleknek a saját szívben történő bizonyságtételén épül föl. A biblia tekintélye tehát a szentlélek kettős összhangzása: az irott szóban és a saját szívben Igy már van fundamentuma s biztositéka az erkölcsi rendnek a mai emberiség életében. S ez álláspontnak nagy horderejét világosan beláthatni.

A protestantismus egy másik ismét nagy horderejü elve: a hit által való megigazulás. Mily hatalmas és munkás igazság ez a katholikus formalismussal szemben. Nem fárasztom a tisztelt közönséget azokkal a merevségekkel, félreértésekkel és visszaélésekkel, melyek e tanhoz fűződtek. Csak röviden mondom, hogy a hit által való megigazulás tana lelkünket összeköttetésbe hozza Istennel, a vallást az objectiv oldalról a subjectiv oldalra helyezi. Ez a tan a léleknek szellemi egygyé válását az Idvezíttővei, a fiusági viszonyt fejezi ki.

Végül nem tehetem, hoyg rá ne mutassak arra az életideálra, melyet ismét a protestántizmus vívott ki nekünk. A világról való lemondás szerzetesi moráljával szemben a világ megdícsőitésének elve ez. Szabad lenni a világtól, de úgy lenni szabad, hogy

uralkodjunk a világi dolgok fölött s ezeket Isten szolgálatába hajtsuk. Istenországa érzület, mely kiárad a világi dolgokra, érzület, mely által a világi szolgálat is Istennek való szolgálattá lesz. A protestáns életideál azt vési szivünkbe, hogy a ***mindennapi kötelességek: szent kötelességek.*** Meg van szüntetve az a duálizmus, melybe a katholikus egyház osztotta be a munkát, a hivatást, az életet s mely szerint a mi az egyházi karaktert viseli, az szent és minden más egyéb csak tökéletlen profánság. Szent Antal álmát, hogy őt a menynyeknek országában nem tartják többre, mint azt az igénytelen alexandriai lábbeli készítőt, ki semmi egyebet nem mívelt, csak reggelenként imádkozott az egész városért s azután híven dolgozott, ezt a mély értelmű álmot a protestántizmus betöltötte. A világi munka, hivatás méltóságát, szentségét az egész polgári életet a protestántizmus rehabilitálta. És még tovább. A katholikus moral szerint az apáca magasabb lény, szentebb, mint a hitves és az anya Míkor Luther megnősült, a katholikus polemikusok szörnyülködve vitatták, hogy e házasságból ördög fog születni. De Luther e ténye s általában a protestáns életideál a család szentségét is rehábilitálta.

Még csak nehány szót kivánok mondani.

A mai ultramontanismus a középkori pápaságnál is rosszabb. Ma sokkal több javai vannak az emberiségnek, melyeket féltenünk kell, mint a középkorban. És a mi időnkben nem egy bántó foltot látok. A 15 század tudományos emelkedettsége a reformationak egyengette útját és a mai kor fölvilágosultsága Rómába akar-e vissza vezetni? Egykor a dominikánusok igyekeztek kezükre keriteni az universitásokat. E század ötvenes éveiben pedig hajsza volt Németországon a protestáns szellemü tanárok ellen. Ez a hajsza mintha nálunk is megkezdődött volna! A 15. század humanistái, kiket akkor »poetáknak« is neveztek, tudással és Európát megkacagtató gúnnyal ostorozták a pápaság visszaéléseit, a mai politikusok, journalisták nagy része — mindenképpen hajlong a klerus előtt. A jézsuitákat a 18. század közepéig harmincszor tiltották ki városokból, országokból és egyetemekről; most pedig éppen nem katholikus országok kezdik kitárni karjaikat a kadaverek előtt. Azonban ez mindnyájunknak dolga. Nem hinném, hogy a vallásos és egyházi viszonyok ne függnének össze a társadalom közértelmi és közerkölcsi szinvonalával. A mig hatalom lesz valahol a nagyszivü erények helyett, a képmutatás, a hazugság, őnzés addig mindig lesz talaja ott az ultramontanismusnak. A könnyü meggazdagodás, a hamis meggazdagodás korszakának éppen méltó vallása a könnyü üdvözülés, a hamis üdvözülés vallása. A világtól való függés korában valóban nem illik bele a protestantismus, az Istentől való függés vallása. Lesz-e ismét idő, midőn Huttennel fölkiálthatunk: most szép dolog élni!?. . Én hiszem és vallom, hogy a ptotestántizmusé a jövendő. Mert, mint fönnebb mondtam, az erősebb győz. Az erősebb pedig az igazság. Az igazság, azonban nem mint abtsractió győz, de — s ezt megszívelni kérem — az áthatott egyének által. A pápizmus sorsa Ádám és Éva sorsa. Oda helyeztetett egy paradicsomba, fénybe, pompába. De vétkezett s kiűzetik A protestántizmus pedig oda helyeztetett a sziklák közé, mint Mózes, a pusztába, mint Keresztelő János, mint egykor Idvezitőnk. Igy edződik a protestantizmus s a benne rejlő szent erők által mindig meg fogja ujítani a világot. Úgy legyen!

Molnár Albert.

A Szeretetházról.

Közgyűlésünk gazdag programmjában ott van a Szeretetház kérdésében való döntés is. Lapunkban kiváló tollak szolgálták ez ügyet s mindig szivesen közöltük az ide vonatkozó s hozzánk beküldött testületi véleményeket is. Most csak egy-két sort akarunk írni A Szeretetház, mint pap-leányárvaház és leányinternátus kombinációja fog a közgyülés előtt megjelenni. Ez intézmény ily alakja, jelenlegi viszonyainkat tekintve, szerencsés is, lehetséges is, sőt talán csak így lehetséges. Minden árváról gondoskodnunk kellene. A gyermek, ha van szülője, akkor a szülőé, de ha nincs szülője, akkor mindnyájunké. Ennélfogva, bizonynyal, minden árváról gondoskodnunk kellene.

A gyermek természetes fészke a család. Az árva gyermekek elvesztett otthonát is legmegközelítőbben az idegen *családoknál* való elhelyezés pótolja ki. Föltéve természetesen mindig, hogy az árvákat fölfogadó családokban jó valláserkölcsi és református egyházi szellem uralkodik. Mert a család, mint a gyermeknevelésnek *formája* utolérhetetlen, de a formának erkölcsi tartalma a fődolog. De hol találunk annyi sok árva számára elegendő családot, oly családot, hol a gyermekek imádkozó és imádkoztató és buzgó templombajáró felnőtteket lássanak s vallásról, egyházról mindig kegyeletes szavakat halljanak? Bizonynyal van ily család is és pedig éppen nem egy. Azonban vannak sokan, kik egy s más okból és pedig tisztelni való okból is, nem ajánlkoznak árvákat venni házukhoz. De ismét vannak oly megbizható családok, melyeket tőlük nem függő okok nem tartanak vissza árvagyermekek befogadásától. Sok, sok gyermeket lehetne így elhelyezni és pedig egyházközségileg s egyházmegyeileg organizálva az árvagondozást árvaház nélkül is és mégis egyházilag.

Kiss Lajos lelkész aa. helyes indítványt tett a nyáron lapunkban, midőn ajánlja, hogy a papi árvák papi családoknak adassanak át. Helyes. És helyes ez eljárást világi hiveink árváinál is alkalmazni. Azonban sok árva marad igy is elhelyezetlenül. Szükség ennél fogva, hogy egyházmegyékre, nagyobb körökre kiterjedőleg református egyházi ***árvaházak*** emeltessenek. Addig is szép és nemes alkotás lesz a kolozsvári szeretetház, mely részben éppen árvaház. Árvaház, bár korlátolt méretekben; mert az árvagondozás terén még csak kezdők vagyunk. Aztán több tekintet követeli, hogy első sorban is a papi árvákról gondoskodjunk. E feladatunkat oldja meg a kolozsvári Szeretetház most tervezett alakjában is. Egy árvaház, a mely már tény, mégis csak többet ér, mint egy nagyobb méretű árvaház, de a mely csak álom, Az árvagondozási ügy kimaradhatatlan fejlődése lehetővé teszi aztán és pedig hiszszük már a közel jövőben, hogy a kolozsvári szeretetház atmosphärajában fiúárvákat gondozzunk már zsenge kortól kezdve s készítsük elő intensivebb egyházi szolgálatra. A szeretetház másik része az interna-

tus. Ez intézmény világi hiveinket is szolgálni fogja. Ez internatus fontos intézmény. Az internatus nem csak közös étkezés, közös bennlakás, de *nevelés* is. És pedig egy református egyházi internátus éppen református egyházi nevelés. Az internatus a nevelésnek családias formája. Az iskola mindig inkább didaktikus marad; az internatusban kellő házi renddel nagyjelentőségű nevelési feladatok oldhatók meg. Az internatus igen fontos éppen a református nőnevelés szempontjából. Ebben a tényben megnyughatnak azok is, kik nem csak internatust, de egy teljesen berendezett elemi leányiskolát, polgári iskolát s református tanítónőképzőt óhajtanak s hiszszük, hogy ennek is eljő az ideje. De ez az idő hamarább és biztosabban jő el, ha már most megteszszük a lehetőt s beállítunk egy internatust Egy készen levő leányinternatusból könnyebben lesz polgári leányiskola és tanítónőképző intézet, mint a semmiből. A kinek már van valami anyagi, vagy éppen erkölcsi java, az olyan inkább törekszik s könnyebben tesz szert még többre, mint a kinek éppen semmije sincs.

Egy másik kérdés ez intézmény fönnállhatásának anyagi biztosítása. Az erre vonatkozó igazgató-tanácsi tervezet lapunkból megismerhető. Megfontolt mathematikai formulája ez áldozatkészségünknek és áldozatképességünknek. Itt áldoznunk kell. A miért áldozatot hozunk, azon csak annál inkább csüng szivünk. Legyen ez intézmény egy oly közös cél, hol mindnyájunk áldozata és mindnyájunk szive összszetalálkozik. Mondhatja talán valaki: az én árvám nem fog arra az árvaházra szorúlni, tehát nem is áldozom arra. Az az árvaház nem az — *enyim*. Enyim! Nem kicsinyeljük e szót. Csakhogy az *enyimnél* magasabb a *miénk*. A közjó, az egyházi közérdek. S különben is a ki nem veszi hasznát az árvaháznak, még az is hasznát veheti az internatusnak.

Főtiszt. püspök úr is szivén hordozza ez intézetet s munkás gondja szüntelen ott lebeg fölötte. Ez a szeretetház hintett fényt néhai püspökünk alkonyára s ez a szeretetház szövi át új püspökünk hivataloskodását a reggeli súgárral. Hiszszük, hogy közgyűlésünk létesíteni fogja ez intézményt s mi följegyezhetünk egy tényt, mely örökre emlékezetesen és áldásosan nyul be egyházkerületünk jövendőjébe.

Molnár Albert.

A Szeretetház.

Igazgató-tanácsunk a következő előterjesztést intézi a folyó évi november 7-én kezdődő közgyüléshez, a szeretetház megnyitása tárgyában.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

A folyó évi május hó 25-én és következő napokon tartott egyházkerületi közgyülés, 37. jkvi szám alatt kelt határozatával, utasitotta Igazgató-tanácsunkat arra, hogy a kolozsvári Szeretetház készen álló épületének hasznosítása iránt tegyünk lépéseket és eljárásunk eredményét jelentsük be a főt. egyházkerületi Közgyülésnek.

Igazgató-tanácsunk e megbizatás alapján, mindjárt a közgyülés után beható tanácskozás tárgyává tette a kérdést és annak eredményében abban állapodott meg, hogy az üzleti szemponton nyugvó egyszerü bérbeadás tervétől eltekintve, az intézmény tulajdonképeni rendeltetését megközelítő, oly hasznosítási módozatot igyekszik bevezetni, mely által az egyetemes konventtel szemben az évi 510 frt tőkekamat-segély elfogadása folytán fennálló kötelezettségnek is eleget tehetni s a mely másfelől a kerület reputatiojának és a nagy tervelő iránti kegyeleti követelményeknek is megfelelő leend.

Emez általános ir nyelv fölállítása mellett Igazgató-tanácsunk főt. Püspök aa. elnöklete alatt, Kenessey Béla. dr. Gidófalvy István, Herczeg Lajos, Pokoly József, Dávid Antal, dr. Sárkány Lajos, Nagy Károly, Pallós Albert és Molnár Lőrincz aaiból, nagyobb bizottságot kőlüött ki a részletkérdések tárgyalására s általában a létesítendő intézmény részletes tervének elkészítésére

E bizottság dolgozta ki azután azt a tervezetet, melyet Igazgató-tanácsunk julius 15-én tartott ülésében elfogadott, az illetékes testületeknek véleményezésre leküldött s mely a hivatalos közlönyben történt közzététel folytán a főt. egyházkerületi Közgyülés tagjai előtt egészben ismeretes.

A véleményezésre kiküldött terv főbb vonásokban a következő:

A vegyes (fiu-leány) árvaház pénzügyi és paedagogiai okokból való mellőzésével, létesíttessék csupán leányárvaház, internatussal összekötve, lelkészek, tanárok s esetleg más ref. szülők kolozsvári iskolákba járó leány-gyermekei számára.

Tartassék fenn az intézet:

a) a Baldácsy-alapítvány $^1/_4$-ed részéből,

b) a lelkészek és tanárok fizetési fokozatuknak megfelelő 2, 3, 4 és 5 frtos járulékából, első osztályu lelkészi állomással vétetvén egyenlőnek a rendes tanári állás;

c) az egyházak és kollégiumoknak annyiszor 1—1 frtos hozzájárulásából, a hány rendes papi, vagy tanári állást tartanak fenn, végül

d) adományokból és alapítványokból.

Ha aggályaink lehettek a bizottsági tervezet czélszerüsége és kivihetősége iránt s ha kételkedtünk volna az eszme diadalában: a tervezetre vonatkozólag beérkezett egyházmegyei, egyházközségi és kollégiumi vélemenyekből lehetne megnyugvást merítenünk s teljes bizonyosságot szereznünk affelől, hogy az eredeti magasztos czélzatot, az árvaügy fölkarolását, — erőnk gyengeségének érzetében, — alig lehetne más úton biztosítanunk, mint a tervbe vett vegyes intézettel, mely egyuttal kerületünk egy másik égető kérdésének, a leánynevelés nagyfontosságu czéljának, megközelítésére vezető jókora lépést is képez.

A beérkezett vélemények között alig van egykettő, mely a kétségtelenül fennforgó anyagi nehézségek daczára is halasztást indítványozna s a mely czéltalannak tekintené azt a közérzületben rejlő sürgetést, a mely egyházkerületünktől az árvaügynek és felekezeti leánynevelés kérdésének, — ha egyelőre szűkebb körben is, — de föltétlen munkába vételét követeli.

És az áldozatok fölajánlásában is örvendetes jelenségekkel találkozunk az illetékes testületek véleményeiben. Tekintélyes részük egészen hozzájárul a kö-

zölt javaslatban kijelölt fedezeti tételekhez, s a lelkészek, tanárok és egyházak rovatalainak mérséklését kérő vélemények is helyeslik tulajdonképen az intézmény létesitését s talán csak a költségvetés adatainak nem ismerése s a remélhető élőtőke túlbecslése folytán tették meg ajánlataikat, de a valódi szükséglet megismerése után bizonyára készséggel fognak ezek is az áldozatokból megfelelő részt követelni.

Az ötven növendékre, t. i. 30 bennlakó leány tanulóra és 20 árvára berendezendő ev. ref pap-tanári árvaház és internátus szükségletét ugyanis a bizottság által, lehető pontossággal, összeállitott költségvetés, — melyet itt bemutatni van szerencsénk, — 8778 frtra teszi, az épület és telek árába és az összes felszerelésekbe befektetett 58.132 frt 42 kr. kamatának és törlesztésének beszámitása nélkül. s e szükséglet fedezetéül, a lelkészek és tanárok osztályok szerinti 5, 4, 3 és 2 frtos járulékával, valamint az egyházközségeknek és kollégiumoknak az általuk fenntartott rendes lelkészi és tanári állások után számitott 2—2 frtos hozzájárulásával együtt, 10.310 frtot vesz föl, minek folytán 1532 frt olyan fölösleg mutatkozna, mely az emlitett 58000 frtnyi tőke 4% os kamatát, az 510 frt évi konventi segély beszámitásával is, csak 28% frt 28 kr pótlással fedezhetné, miért is szükségesnek látszik, hogy a főt egyházkerületi Közgyülés a befektetett tőkének törlesztésétől és 5%-os kamatozásától eltekintsen s, más viszonyok bekövetkeztéig, csupán a 4%-kal való kamatozás kötelezettségét állapítsa meg.

Az egyes vélemények részletes ismertetését előterjesztésünk függelékeként adva, azzal itt nem kivánjuk a főt. egyházkerületi Közgyülés figyelmét fárasztani, csupán csak annyit vagyunk még bátrak bejelenteni, hogy azok közül egyik sem óhajt a szeretetház eredeti czéljához, t. i. kizárólagosan a mindkétnemü papi árvák ellátásához visszatérni, hanem általában az Igazgató tanácsunk által javasolt kettős intézmény fenntartását óhajtják mindaddig, a mig az egyházkerület úgy az önálló árvaházat, mint a leánynevelő intézetet külön-külön megalapitani és fenntartani képes nem leend.

Az internátussal kombinált leányárvaház ily alakú berendezésére vonatkozó javaslatunkat, a közszükség kivánalmán s a gazdasági tekinteteken kivül, az is indokolja, hogy miután a testvér egyházkerületek támogatását meg nem nyerhettük: önerőnkre, de egyúttal saját szükségleteinkre is vagyunk útalva; már pedig a beszerzett statisztikai adatokból nyilvánvaló, hogy 50 növendék számára való épületünket leányárvákkal be nem népesithetjük, sőt alig lehet kilátásunk arra, hogy 20-nál több papi és tanári leányárva jelentkezzék.

Igaz ugyan. hogy a fiú-árvák száma a mutatkozó hiányt kipótolhatná, de egy helyiségben 6—18 éves koru s különböző nemü gyermekek nevelésére gondolnunk sem lehet, de meg gazdaságilag is úgy áll a dolog, hogy a fiúkat más úton célszerűbben és kevesebb költséggel helyezhetjük el.

Nem véli tehát Ig. tanácsunk az árva fiúkról való gondoskodást teljesen mellőzendőnek, sőt inkább oly általános és az egész egyházkerületre kiterjedő gondoskodó hatáskört kér a szeretetház vezetésére rendelt bizottságnak megadatni, melynél fogva az, főként erkölcsi, de az intézet vagyoni viszonyaihoz mért anyagi támogatásban is részesitse az összes papi és tanári árvákat. Így pl. e bizottság volna hivatva arra, hogy a hozzá folyamodó árva fiúknak, részint a kollégiumokban, részint az ipari pályán való elhelyezését s később a tanitóképezdében vagy a theol. fakultáson való tovább képzését biztositsa és a 10 éven aluli mindkét nemü árváknak, papi vagy tanári családok gondozásába való elhelyezésével, az ily korban szükséges családi nevelés előnyeit is megszerezze.

A felügyelő bizottság gondozása alá fölvett árvák gyám és nyugdij intézeti járulékai is e bizottság kezelésére volnának bocsátandók, s tekintettel arra, hogy a tanári árvák segélye általában igen különböző, de a lelkészi árváknál rendszerint nagyobb, azért az ők fizetéseikre nézve is az 50 és 75 frtos fokozatok volnának megállapitandók.

A lelkészek és tanárok állandó megterhelésére tekinteltel, azt javasolja Ig. tanácsunk s a csatolt költségvetést is ily értelemhen dolgozta ki, hogy az internátusba belépő erdélyi papok és tanárok leányai, egy tanévre, csak 120 frt ellátási dijat fizessenek, mig az ellátási díj, mások számára, legalább is 200 frtra volna tehető, a mi a kolozsvári viszonyokra tekintettel mindensetre mérsékelt összegnek mondható és a szülők tekintélyes részére nézve valóságos jótétemény lenne, ha ily kedvező fizetési föltételek mellett, felsőbb iskolában tanuló leányaikat kellő felügyelet alá, teljes megnyugvással bocsáthatnák, nem is számitva azt a megbecsülhetetlen erkölcsi nyereséget, mely hitsorsainkra azáltal hárulna, hogy jövőre nem lennének kénytelenek leányaikkal a protestáns érzületet veszélyeztető nevelő intézeteket és internátusokat fölkeresni.

Azt hisszük főt. egyházkerületi Közgyülés, hogy a fentebbiekben kellőleg megvilágitottuk ama czélzatokat, a melyek mellett a szeretetház épületét — véleményünk szerint — lehető legalkalmasabban hasznositani lehet s most már, határozati javaslatunk előterjesztése előtt, csak még azt vagyunk bátrak tisztelettel bejelenteni, hogy a folyó év szeptember havában a kettős czélú intézetet, egyelőre 9 árvával és 11 internátusbeli növendékkel, próbaképpen megnyitottuk s hogy a legutolsó időben közzétett pályázatok daczára is ennyi növendék jelentkezett az is biztató jelét képezi annak, hogy fennebbi tervezetünk életrevalósága egyházkerületünk egész területén, rövid idő alatt, elismerésre talál.

Részletes javaslatunkkal kapcsolatban mindenesetre kivánatos volna az intézet alapszabály-tervezetét és rendtartási szabályzatát, teljesen megállapítva, bemutatni a főt. egyházkerületi Közgyülésnek s ha ezt még ez alkalommal nem teljesítjük, szolgáljon indokolásául egyfelől ama körülmény, hogy az intézet egyetemes, avagy partiális jellege, a testvér-kerületekkel, még tisztázva nincsen, valamint az a köztudatú tény, hogy új intézményeknek, kellő gyakorlati tapasztalatok szerzése nélkül alapszabályokat megállapítani, a folytonos változtatás bekövetkezését kikerülendő, egyáltalán nem lehet. De különben is szükségesnek láttuk, hogy a főt. egyházkerületi Közgyülés előbb az alapelveket állapítsa meg, hogy azokra támaszkodva legyen a szabályzat elkészíthető s az egyházmegyék és kollé-

giumok véleményeinek kikérése mellett, a jövő évi egy házkerületi közgyülésre előterjeszthető.

Van szerencsénk ezek után tisztelettel előterjeszteni határozati javaslatunkat, kérve annak elfogadását.

Határozati javaslat.

Mondja ki a főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi Közgyülés, hogy:

1. Az igazgatótanácsnak a szeretetház ügyében tett intézkedéseit tudomásul veszi és jóváhagyja.

2. A szeretetházat leány-internátussal kapcsolatos lelkészi és tanári leányárvaház alakjában kivánja fenntartani.

3. A lelkészi és tanári fiuárvák gondozását is munkakörébe veszi, s azokat tehetségüknek megfelelő ipari vagy tanulói pályán erkölcsi és anyagi támogatásban részesíti, a szeretetház felügyelő bizottsága útján. Az egyes kollégiumokban, vagy más intézetekben való elhelyezés szabályozásának megállapítása végett a kollégiumok, a nagyenyedi tanítóképezde és a theol. fakultás véleményadásra hivatnak fel.

4. A 10-ik életévöket még el nem ért mindkét nemű árvák, ezen életkorukig, ha szülei gondozásban sem részesülnek, a szeretetház felügyelő bizottsága által lehetőleg lelkészi s tanári családoknál helyezendők el.

5 Azok az árvák, kik az országos gyám- illetőleg nyugdíj-intézettől segélyt nyernek, mindaddig, míg a szeretetház gondozása alatt állanak, 50 illetve 75 frt gyámsegélyöket a felügyelőbizottság kezeihez beszolgáltatni kötelesek.

6. A szeretetház internátusában a kerületünkbeli ref. lelkészek és tanárok leányai évi 120 frtért, mások pedig évi 200 frtért nyerhetnek ellátást.

7 A szeretetház alapjaihoz, minden kerületünkbeli lelkész, az 1896—55. számu kerületi határozatban megállapított osztályozás szerint, 5, 4, 3, 2 frttal, minden tanár, mint az első osztályú lelkészek, 5 frttal, minden egyházközség, fő- és középiskola annyiszor 2—2 frttal, a hány rendes lelkész, illetőleg r. tanár kebelében müködik, hozzájárulni köteles. A lelkészek felhivatnak, hogy gyülekezeteikben ugyane czélra, alkalmas időben, gyűjtéseket eszközöljenek. Továbbá kerületünk elvárja egyházunk minden hivétől, hogy tehetségéhez képest alapítványnyal, állandó évi járulékkal, vagy egyszersmindenkori adománynyal járuljon a nemes czél előmozdításához.

8. A Baldácsy-alap jutalékának $^1/_4$ része, mely eddig a kerületi gyámintézet részére tőkésittetett, 1899. jan. 1-től, a Szeretetház szükségleteinek a fedezésére rendeltetik.

9. Az egyházkerületi gyámintézetre 1896. jan. 1-től befizetett s hátrálékos tagdíjak a Szeretetház alapjaihoz, mint «az erdélyi ev. ref. lelkészek és egyházközségek alapítványa» átutaltatnak.

10. A Szeretetház, a közalappal szemben fennálló tartozása után, 4% kamat fizetésére kötelezetik.

11. A Szeretetháznak a fennti elvek és rendelkezések figyelembevételével készítendő szervezeti javaslata egy kiküldendő bizottság által elkészíttetvén s véleményezés végett az egyházmegyékkel s kollégiumukkal közöltetvén, a jövő évi rendes kerületi közgyülésre benyujtandó.

12. A jövő évi egyh. ker. rendes közgyülésig, ideiglenes felügyelő bizottság küldetik ki a Szeretetház ügyeinek vezetésére, oly módon, hogy e bizottságba, a kerületi közgyülés által, az elnökön kivül, 3 világi egyén, 3 lelkész és 3 tanár választassék.

Végül mondja ki a főt. egyhker. Közgyülés, hogy a Szeretetház kérdésében egyházkerületi véleményt kérő 1899 évi 77. számu konventi határozat alapján, fölír az egyetemes konventhez az Igazgató tanács által tett javaslat mellett.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvártt, 1899 évi október hó 19 én tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső, elnök. ***Dr. Kádár János***, titkár.

Normális költségvetés

a kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére.

Szükséglet.

		Forint.
1.	Igazgató	—·—
2.	Házvezetőnő	200
3.	Felügyelőnő	150
4.	Orvos	100
5.	Szakácsné	180
6.	Három cseléd.	228
7.	50 bentlakó élelmezése, 10 hónapon át, à 100 f.	5000
8.	20 árva 2 20 f.	400
9.	ruházata à 31 frt.....	620
10.	munka s tanszere à 10 frt	200
11.	Fütés	500
12.	Világitás...	200
13.	Mosatás	400
14.	Házfentartás s vizdij	600
	Összes szükséglet....	8778
	Felesleg, mint egyenleg....	1532
	Összeg....	10310

Fedezet.

		Forint.
1.	Tiz fizető tag à 200 frt	2000
2.	Húsz fizető tag à 120 frt.	2400
3.	Tíz árva* jutaléka à 50 frt.	500
4.	A Baldácsy-alap jutalékának $^1/_4$-e	1000
5.	Az orsz. közalap segélye 32 évre.	510
6.	Alapitványi kamatok	700
7.	Lelkészek s tanárok tagdijai 5, 4, 3, 2 frt	2000
8	Egyházközségek s kollégiumok járulékai, 2 frt	1200
	Összes fedezet....	10310

A szeretetház ügyéhez.

Nagy Károly theologiai tanár úr, mint a »Szeretetház-bizottság« tagja, az »*Erdélyi Protestáns Lap*« folyó évi 43. számában ismerteti az egyházmegyéktől, kollegiumoktól és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségektől a Szeretetház ügyében beérkezett véleményeket.

Természetesnek találom, hogy egy rövid cikk keretében nem terjeszkedett s nem is terjeszkedhetett ki

*. A 20 árvából a másik 10 teljesen ingyenesnek van számítva. Szerk.

minden egyes vélemény részleteire s csak a lényegesebb dolgokra szorítkozott, de meggyőződésem szerint a zilahi kallégium elöljáróságának a véleményes fölterjesztéséből éppen egy olyan lényeges pontot hagyott figyelmen kivül, a minek tárgyilagos elbírálása döntő súlyu lehet arra nézve, hogy a Szeretetház, ha már particularis lesz, legyen-e a tanároké is, avagy nem.

Elöljáróságunk ugyanis fölhívta a figyelmet az 1885 évi XI. tc. 50. §-ára, illetőleg annak 3. pontjára, mely szerint

a nevelési járulékra való igény megszűnik, ha az árva oly állami, közhatósági, vagy intézeti ingyenes ellátásban részesül, melynek értéke a nevelési járulékot meghaladja ...

Az említett törvény intézkedései köztudomásulag irányadók az 1894. évi XXVII. t.-cikkben körvonalozott nyúgdíjintézet kebelébe tartozó egyénekre, tehát reánk, erdélyi református tanárokra is s így az idézett szavak azt jelentik, hogy az erdélyi református tanárnak az az árvája, a ki majd a Szeretetházba jut, elveszti az országos nyugdíjintézettől igényelhető nevelési járulékát, illetőleg nem kapja meg azt a Szeretetház sem.

Mert kétségtelen, hogy az az ingyenes ellátás, a mit a tanár árvája a Szeretetháztól nyerend, értékben meghaladja azt a *legfőlebb* 103 frt 33 krt, a melyet egy árva az országos nyugdíjintézettől kaphat.

Kérdés már most:

1. Okos számítás-e egy, már az országos nyugdíjintézettől úgy a hogy biztosított tanári árva nevelési költségeivel *éveken keresztül* terhelni a különben is szegény Szeretetház pénztárát azzal az *összesen* 150 forinttal szemben, a mit az apa — ha az eredeti terv szerint a tanároktól éppen 5 frt évi befizetést számítunk is — legjobb esetben fizetni fog? Okos számítás lenne-e különösen akkor, a mikor a tanárok — elöljáróságunk terve szerint — a Szeretetház javára különben is meg lennének adóztatva?

2. Helyes, méltányos, igazságos dolog e a tanárt, *mint tanárt*, kétfelé adóztatni akkor, mikor esetleg árvája részére csak egyfelől várhat segítséget?

Azt hiszem, nem.

Szervezzék hát azok részére a Szeretetházat, a kiknek igazán szükségük van rá. S a mennyiben azok — a papok és énekvezérek — mindnyájunk egyházát szolgálják, hordozzuk árváik neveltetési költségeit közösen, mindnyájan, a tanárok is.

Nem tudom, kiterjeszkedett-e valamelyik vélemény e pontra is? Ha nem, jó lesz megszívlelni a döntés előtt.*

Kincs Gyula,
a zilahi kollégium igazgatója

Tanári állás és iskolai kormányzat
a tiszántuli ev. ref. egyházkerületben.

A tiszántúli ev. ref. egyh.-kerület legközelebbi közgyűlésén fog tárgyalás alá kerülni az a szabályzat, melyet a m.-szigeti ev. ref. lyceum kormányzó tanácsa készittetett az intézet átadása tárgyában a márama-ros-ugocsai egyházmegye tulajdonába.

Ez az ősi református intézet tehát, mely a Telekiek, Bethlenek és Apaffy Mihály dús adományaiból létesült és később a vidéki nemesség, a Pártfogóság gyámolított, — legujabban pedig a magas államkormány évi 16000 frt államsegélylyel és 80000 frt építkezési költséggel ruházott föl: gazdát fog cserélni. Azt a lobogót készül átvenni az egyházmegye kebeléből alakítandó Igazgató-tanács, melyet az iskola szellemi munkásai és anyagi gondviselői a hazafias lelkesedés tüzétől áthatva, egybeforrva évszázadokon át diadallal hordoztak itt az ország északkeleti részén a magyar kultura harczaiban. Azt a lobogót, melyen a reformatio legelső jelszavai ragyogtak, s a mely a protestáns egyházi törvények közvetlen oltalma nélkül is dicsőséget szerzett a magyar protestántismusnak.

Nem lenne szabad, hogy egy kulturintézet bárhol is feltalálja szellemi és anyagi existentiájának feltételeit nagyobb mértékben, mint éppen az ev. ref. egyház oltalmában.

A felvilágosult szabad gondolkodás szülte a reformatiót; igazságszeretet, méltányosság s az emberi jogok kölcsönös tiszteletben tartása növelte nagyra és tartja fenn azt negyedfélszázév óta. Az eszme hirdetői s a világosság terjesztői tehát csak itt lehetnek igazi otthonukban.

Reménységgel és bizalommal néztünk tehát a változás elé, mert hittük, — és joggal hihettük, — hogy az iskola jövendő kormányzata tárgyában készitett rendszabály elébbre viszi egyik legfontosabb közintézetünk ügyét, s abban a tanári állás tekintélyét és függetlenségét legalább is azon a színvonalon tartja meg, a melyen ezelőtt egy pár évtizeddel, az iskola virágzó korában állott, vagy áll ma is, midőn az intézet a rámért súlyos anyagi és erkölcsi bajokból ujra éledni kezd az államkormány segélye folytán.

Számítottunk arra, hogy az új szabályzat az intézet tanárkarát legalább is olyan jog-és hatáskörrel ruházza föl a tanulmányi és fegyelmi ügyek intézésében, a minővel protest. egyh. törvényeink keretén belül a testvér erdélyrészi Kollegiumok, vagy akár az ág. evangelikus gymnásiumok tanárkarai birnak. És erre annyival inkább számithattunk, mert lyceumunk alapját az erdélyi Kollegiumokkal egyidőben ugyanazon nagynevü alapítók vetették meg, ugyanazon intentiókkal.

De csalódtunk e várakozásunkban.

Az előttünk álló szabályzat, mely az intézet tanárkarainak teljes kizárásával készült, a tanárkar jog- és hatáskörét, a tanári állás tekintélyét és megbízhatóságát most is azon az alacsony színvonalon kivánja látni és megtartani, a melyen e tekintetben a volt debreczeni pártikulák rektorai és nyolcz osztályt végzett praeceptorai állottak.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület középiskoláinak kormányzatában, bármilyen szokatlan és sérelmes is manapság, gyakran kifejezésre jut az a felfogás, hogy az iskola anyagi és szellemi ügyeinek vezetésében akármelyik egyházi vagy világi tényező hivatottabb a tanárnál.

Ez a tanári állásra nem éppen megtisztelő fel-

* Értesülésünk szerint a zilahi koll. véleménye e pontjára azért nem volt szükség reflektálni, mert a nevelési járulékot élvező tanárárváknak itt nem »*ingyenes ellátása*«, hanem nevelési járulékuk 50 frtjáért való ellátása terveztetik. Az ezen felül maradó összeg az ő számukra tőkésittetnék s igy a valóságban árvája részére tényleg *két felől várhat a tanár segitséget.* De gondoljunk azokkal a tanárárvákkal, a kik segitség nélkül maradnak! Szerk.

jogás nyilatkozik meg az átadás tárgyában készített szabályrendelet majdnem minden szakaszában.

A tanári állás és a tanári képesítés nyiltan ki mondott kicsinylését látjuk pl. abban, hogy — amint a szabályzat 10. §.-a kifejezi, — *a 19 tagu igazgatótanácsba kettőnél több tanár be nem választható.*

Pedig liberalisabb és a jelenkor igényeinek, gondolkodásmódjának, felfogásának inkább megfelelő szervezetmintáért nem is kellene idegenekhezfordulnunk.

A hol az egyház alapította és tartja fenn a gymnásiumot, mint a tiszántúli ev. ref egyházkerület nagyobb egyházközségeiben, ott is az igazgatótanácsot $^1/_3$ részben az intézet tanárkara képezi az egyh. ker. rendelkezés értelmében. Tehát itt törvényekben gyökerező kötelessége az iskola fenntartóinak, hogy a tanárt legalább $^1/_3$ részben tekintsék arra valónak, amire képezte magát. (Arról ne szóljunk, hogy ugyazon a téren minden nem tanár $^2/_3$ résznyi talentumot tulajdonithat magának.)

Azonban más szempont, más felfogás kell hogy megnyilaktozzék az olyan iskolák rendszabályaiban, kormányzásában, melyek kezdet óta saját alapjaikból tartják fenn magukat, mint a milyen a máramarosszigeti lyceum is.

Az erdélyrészi ev. ref. gymnasiumoknál s az ág. ev. középiskoláknál az értesítők tanusága szerint valamennyi rendes tanár tagja az iskola élén álló Előljáróságnak, sőt az egyházkerületi közgyűlésnek is. Az előljáróságnak nem tanár tagjai — a főgondnok és a gondnokok kivételével. — tehát az iskola orvosa, ügyésze, pénztárnoka csakis mint tanácskozó tagok vehetnek részt az előljárósági gyülésekben. A lelkészek, mint vallástanárok és egyh.-ker. képviselők folynak be az iskolák ügyeire. A vallás, erkölcs és a tudomány kezet fogva, egymás mellett, egymást támogatva biztosabban haladnak előre, mint egymás fejére állítva. Keressük ezek között a kapcsolatot és ne a szétválasztó, egymásra nehezedő kathegoriákat. E szövetséges hatalmak munkája lelkesebb, de sikeresebb is, ha krisztusi szeretet és bizalom működik közöttük és egyik sem tartja gyengének, képtelennek a másikot a maga elfoglalt positióján. Példák igazolják, hogy szilárdabb az épület és inkább fog daczolni az idők viharával, ha abban az összeillő anyagot kellő mértékben inkább egymásmellé, a maga helyére állitjuk, mint hogyha aránytalanul egymás felibe tornyosítjuk.

Teljesen hasonló viszonyok és ugyanezek az irányelvek hívták életre és dominálták az m.-szigeti lyceumot is. Ugyanazok a traditiók állottak fenn mai napig annak kormányzati rendszerében. Pártfogóságának minden tanár tagja volt. És e traditiókhoz való jogosultsága éppen úgy meg van most is, mint a testvér erdélyi intézeteknek.

Miért történt mégis, hogy a rendszabály készítésénél teljesen figyelmen kívül hagyták azokat az alapelveket, melyek a testvér intézetekben, — még a kis székely-kereszturi gymnásiumban is, — oly szép harmoniában és oly biztos sikerrel szolgálják a protestantismus ügyét? Mi az oka annak, hogy ez a rendszabály a tanári állást megillető tisztelet, kimélet és bizalom terén még azt az alacsony színvonalat sem akarja elérni, melyen a szellemi munkát becsülni kevésbé tudó földmives városok presbyteriumai állanak?

Nem kivánunk ez alkalommal rámutatni arra az elszomorító képre, mely a szabályzatban kifejezett intentiók hátterében áll. Egyelőre elég, ha mi, tanárok látjuk azt. Elkeseredett szívvel, de csüggedés nélkül várjuk az idő bekövetkezését, midőn intéző köreink is látni fogják azt prot. közéletünket s közoktatásunk ügyét megbénító hatásaiban.

De elkeseredésünk fájdalmát nem csekély mértékzen fokozza az a körülmény, — s ezt szégyenkezéssel kell belátnunk, — hogy a tanári tekintélyt és függetlenséget egyrészt éppen a protestantismus nevében tiporhatják össze az efféle rendszabályok.

Egyetlen egy fentartó hatóság sem bízik oly kevéssé tanáraiban, azok munkaképességében, lelkiismeretességében, mint éppen a mieink. Egyh.kerületi-rendszabályainkból úgy tűnünk fel, mint a kik önerőnkből nem vagyunk képesek helyzetünk magaslatára eljutni s azon fentartani magunkat és ehhez nekünk okvetlenül más qualificatióval rendelkező papok, orvosok, bírák, ügyvédek vagy éppen csak iskolát végzett más egyéniségek erkölcsi támogatására lenne szükségünk.

(Vége következik)

Nyilt levél.

Nagytiszteletü *Nagy Károly* theol. akad. tanár urnak Kolozsvárt.

Kedves barátom!

Anyaszentegyházunk sohasem volt nebezebb helyzetben, mint épen napjainkban. Soha az erdélyi protestáns lelkészi karra sulyosabb teendők nem nehezültek, mint most. Hogy miért? azt mindenki látja, tudja és ha volna olyan, a ki nem látná, nó, de erre én gondolni sem akarok.

Hogy azonban a sürgős belmissiói teendőket sikeresebben, hogy ugy mondjam, belterjesebben végezhessük és némely dolginkban egyöntetüebben járjunk el, sőt sok egyéb okokból is, melyeket nehéz volna itt mind elősorolni: feltétlen szükségesnek tartanám erdélyi ev. ref. papi testületünknek egy értekezletét hívni össze.

Tudom, hogy erre azt fogja a lelkész kollegák nagyrésze mondani: „hiszen van nekünk szervezett egyházkerületi értekezletünk, annak van elnöksége, hát mi szükség van akkor arra, hogy egy gregarius pap atyafi, egy theologiai tanárt egy nyilt levélben kérjen fel egy papi értekezlet összehivásán közre munkálni? Ez illetéktelen beavatkozás!!

Ugy van, valóban van egyházkerületi papiértekezletünk. Vannak megerősitett alapszabályai, van pénztára, sőt ez a pénztár, a mint hallom, nem is egészen üres; van elnöksége, hivatalnokai s több efféle szükséges dolgai. Egyszer, 1894 őszén, ez az értekezlet össze is gyült Maros-Vásárhelyen, akkor t. i, a mikor megalakult. Azóta hallgat, mélyen hallgat. Pardon; kétszer életjelt adott magáról, mikor felszólitott a tagdijak fizetésére. Most már azt sem teszi.

Vidéki kollégáimmal érintkezve, kik hasonlóan nagyon érdeklődnek a megalakult, de azóta elhallga-

tott értekezlet sorsa iránt, elhatároztuk, hogy kérdést intézünk hozzád, ki a központban élve, bizonyára tájékozva vagy e dologról is s felkérünk, hogy e lapok hasábjain tudasd velünk — hogy igy tudja meg mindenki, a kit érdekel, — hogy ez a leányzó meghalt-e vagy csak aluszik?

Azért akarjuk ezt tudni, mert ugy gondolkozunk, hogy ha csak alszik: föl kell ébreszteni, — hadd munkáljon, mert már is sokat mulasztott s házat, melyben mindeneknek ékesen és jó renddel kellene folyni, már is joggal szólják meg Ha pedig meghalt, gondoskodjunk illő elparentálásáról, de egyuttal hivjunk életre egy másik szorgalmasabb és életképesebb leányzót.

A küszöbön levő egyházkerületi közgyülés alkalmával a nagytiszteletü esperes urak és tiszteletes kollégák nagyszámban lesznek Kolozsvárt. Talán nem ártana egy külön összejövetelben megbeszélés tárgyává tenni a dolgot.

Valamely formában mindenesetre meg kell inditanunk a prot. egyház vallásos életének fellenditését. Kiváltképpen pedig védekeznünk kell a nagy erővel ellenünk támadó »*tüntető*« ellenség ellen. Fel kell rázni egyházkerületünket az álomból. Nem akarom elhinni, hogy ne volna képes felébredni.

Erre a munkára pedig legilletékesebb egyházkerületünk papi értekezlete akár a régi — akár egy uj formában.

Ismerve lelkesült tevékenységedet, bizalommal fordulunk hozzád azzal a kéréssel, hogy a központ jeles férfiaival megbeszélve, ezen ügyet egy szükebbkörü értekezlet összehivásában munkálkodjatok.

Maradtam többek nevében tisztelő barátod:

Aranyos-Gyéres, 1899. okt. 24.

Bartha Lajos,
ref. lelkész.

Egyházi élet.

A kézdi egyházmegyéből.

Kézdi ev. ref. egyházmegyénk őszi rendes közgyülését október 10-én tartotta meg Alsó-Csernátonban, nagyszámu egyházi és világi képviselők jelenlétében.

Nagyon sajnáltuk azt,hogy ez idő szerint egy fő és egy algondnokunk közül egyikhez sem volt szerencsénk. Egyik távolmaradását kimenti az öregség és a testvér egyházmegyékbeni elfoglaltatása, a másikét a nagy távolság. Alig várjuk a következő rendkivüli egyházkerületi közgyülést, mert egyházmegyénk részére most fogják betölteni az ürességben levő fő- és algondnoki állásokat.

Ott láttuk azonban a mi buzgó világi képviselőinket, a kik sohasem hiányozna közgyüléseinkről: Keresztes Ede, Vajna István, Domokos Dénes, Koos András, Dr. Szabó Albert, stb. urakat.

A harangok hívogató szavár templomba siettünk, a hol már megjelent a helybeli állami el. iskola növendékei a tanító-testület vezetése alatt és számos egyházközségi tag.

A gyülekezet és a növendékek megható éneke után nagytiszt. Bodor Géza esperes aa. magas szárnyalásu imában kérte Istennek megsegitő kegyelmét és áldását munkálkodásunkra.

A helybeli dalkör szabatos éneke után tiszt. Kelemen Győző egyházmegyei direktor lépett a szószékre s mondott 1 kor. 1 12. vers alapján egy szépen kidolgozott és jól előadott beszédet. A megható Istentisztelet a helybeli dalkör gyönyörüen előadott énekével végződött.

Templomozás után a ref. papi irodába gyültünk össze, a hol nt. esperes aa. egy tartalmas magas beszéddel a gyülést megnyitván, megnyitó beszédében vázolja azon fontosabb eseményeket melyek egyházmegyénket, sőt egyházkerületünket ez idő szerint foglalkoztatják A megnyitó beszéd egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határoztatott.

A tárgysorozat megállapítása előtt bemutatja tek. Baktsi Gáspár kir közjegyző algondnok urnak hozzá intézett levelét, melyben jelzi, hogy nagymérvü elfoglaltatása miatt közgyülésünkön nem jelenhet meg. Továbbá tiszt. Zajzon Lajos egyházmegyei számvevő ur levelét, mely szerint családi viszonyai miatt hazulról elkellett távoznia s e miatt közgyülésünkön nem jelenhet meg.

Előbbinek jelentését sajnálattal, az utóbbiét nem vette közgyülésünk tudomásul.*

Tárgysorozat rendjén tiszt. Kiss József egyh.-megyei főjegyző tette meg az egyházmegyei tanácsnak kilencz havi munkásságáról szóló nagy gonddal összeállított jelentését, mely szerint az egyházmegyei tanács a jelzett idő alatt négy ülésben ötvennégy ügydarabot végzett el. Közgyülésünk az egyházmegyei tanácsnak lelkiismeretes munkásságáért jegyzőkönyvileg köszönetet szavaz.

A pénztárnok jelentéséből megtudtuk a mit a nélkül is nagyon jól tudtunk, hogy szegények vagyunk, alig egy pár száz forintunk van takarékpénztárilag kezelve, de azért egyházmegyénk vezetői sohasem vették tekintetbe sem egyházmegyénk kicsinységét, sem szegénységét, mert mindenféle jótékonyczélra annyit áldoztak, mint a három-négy annyi népességgel és vagyonnal biró egyházmegyék.

Tárgysorozat rendjén számvevő aának a maga idejében beadott, de még el nem látott három egyházközség számadásáról szóló jelentésének kellett volna következnie, a mi elmaradt, mivel közgyülésünkön családi ügyei miatt nem jelenhetett meg. Egyházmegyei közgyülésünk tizenöt napi záros határtdőt tűz ki a számadások ellátására, s ha ez alatt az idő alatt sem láttatnak el, utasitja esperes aát számvevő ellen a fegyelmi kereset megindítására annyival is inkább, mivel már többször figyelmeztetve volt kötelességének pontos teljesítésére.

Ezek után nt. Bodor Géza esperes aa tette meg első jelentését a f. évi esperesi vizsgálatról. Az általános figyelemmel hallgatott terjedelmes jelentés hü képe egyházközségeink anyagi és szellemi ügyeinek. A jelentés itt következik:

* Hogy-hogy? Mi alapon? Szerk.

Esperesi jelentés.

Nagytiszteletü egyhm. Közgyülés!

Elnöki megnyitómban jeleztem, hogy esperesi munkásságom utján egy magasabb cél, mint ideál áll előttem, mely meggyujtott fáklyaként vezérel minden teendőimben. Azonban az egyéni elfogultság gyarlóságával csak hiszem, de nem tudom elbirálni, hogy eljárásaimmal, ezen ideálhoz hív voltam-e és a kitüzött célt szemem elől nem tévesztettem-e el? Ezért, midőn $2^1/_2$ hónapra terjedő esperesi müködésemről számot adok a nt. közgyülésnek, kérem, sziveskedjék a pusztán administrativ ügyeken felül álló inlézkedéseimet elfogulatlanul birálat alá venni, ezek fölött nézetét az ügyek érdeme szerint nyilvánítani s minden egyes esetben, a hol netalán csak az igyekezetnél maradtam volna, figyelmeztetni és a helyes irányba terelni.

Jelentésemet az időrendhez szabom:

A f. évi jul. 24-iki közgyülésből kiküldött transponáló bizottság már azon hó 27-én az esperesi pecsétet (2 drb) és iktatót kezemre adta. Az egyházmegye szekrényét és az esperesi irattárt — leltár mellett — aug. 2-án juttatta hozzám.

Az átvett esperesi iktatót 301. hivatalos számmal azonnal lezártam és formai, mint lényegi tekintetben alkalmasabb iktató-könyvet nyitottam. A tapasztalat téteti velem azon ajánlatot, hogy:

1. Papi hivatalaink praktikusnak nem bizonyult összes iktatókönyvei helyett, azok betelésével, egy célszerübb mintázatu iktatókönyv elfogadásáról gondoskodjék egyhm. közgyülésünk

2 A nt. közgyülés a transponáló bizottságnak: tiszt. Kiss József egyhm. főjegyző és tiszt Kovács István kézdivásárhelyi lelkész aainak fáradságos munkájuk pontos és gyors végzéseért fejezze ki köszönetét

* * *

A nagyméltóságu konvent jelen évi jun. 14. napján tartott ülésének jegyzőkönyve kellő számu példányban hozzám megérkezvén, azt az egyházközségeknek szétküldöttem. Ezen jegyzőkönyv 9. pontja alatt a magyarországi ev. ref. egyetemes egyházat általánosan érdeklő igen fontos ügy nyert elintézést: *a lelkészi javadalmak állami kiegészitésének ügye.* A nagyméltóságu konvent az egyházmegyénket alkotó egyházközségek papi fizetéseinek 1600 koronáig leendő kiegészitésére az alábbi államsegély összegeket állapitja meg s alánlja a nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi minister urnak:

1. Fel Csernáton 294 kor. 16 fill. 2. Karatna 1271 kor. 80 fill. 3. Ikafalva 973 kor. 82 fill. 4. F.-Torja 713 kor. 21 fill. 5. Márkosfalva 331 kor. 89 fill. 6. Martonfalva 893 kor. 27 fill. 7. Albis 573 kor. 55 fill. 8. Lécfalva 214 kor. 10 fill. 9. Maksa 503 kor 20 fill. 10. Bita 484 kor. 58 fill. Összes segély 6253 kor. 58 fill.

Ezen törvényen alapuló államsegély folyósításával nem csupán anyagi haszon háramlik anyaszentegyházunkra, hanem kiszámíthatatlan szellemi nyereség az által, hogy papjaink az anyagi gondoktól könnyebülve s a nélkülözéstől szabadulva, a szó szoros értelmében a létért vívott nehéz harcz által eddig lekötött szellemi erejöket behozhatják anyaszentegyházunk szolgálatába s nagyobb odaadással és több eredményt felmutató tevékenységgel élhetnek hivatásuknak.

Ezen mindnyájunk előtt örvendetes eseményt, midőn lelki örömmel említem föl: a keserüség salakja nélkül értesitem a nt. közgyülést, hogy jóllehet az alcsernátoni egyházközség is jogos igényt tartott és tart a papi fizetés kiegészítésére, ezen kedvezménytől ez idő szerint elesett. Pedig a kiegészítés érdekében ezen egyházközségünk és a törvény ide vonatkozó intézkedéseinek és a felsőbb hatósági rendeleteknek mindenekben eleget tett. Presbyteriumának és illetékes politikai hatóságainak hiteles okmányaival igazolta, hogy a vonatkozó «Utasítás» értelmében felvehető összes papi fizetése 1285 korona 70 fillért tesz ki s igy az 1600 koronáig 314 korona 30 fillér kiegészítési összegre van jogos igénye. Daczára ennek a nagyméltóságu konvent előtt úgy lett feltüntetve, hogy az alsó-csernátoni papi fizetés 1998 koronát teszen s igy itt a fizetéskiegészítésnek nincsen helye. Ez a tévedés és téves informálás nevezett papi állomást évi 314 kor. 39 fillérnyi állandó segélytől fosztaná meg egyszersmindenkorra. Ezen ügy rendbehozását nehezíti azon körülmény, hogy érdekelt egyházközségnek a rendes időben való törvényes felszólamlásra nem adatott meg az alkalom, mivel az ügy állásáról soha és semmi értesítést nem kapott az egyházmegyei hatóságtól. Nekem is csak az esperesi irományok transpositiojával jelen évi aug. hó 3-án kapott jegyzőkönyv olvasása adta meg az említett felvilágosítást, tehát akkor, midőn már az ez ügyet illető iratok a nagyméltóságu miniszter úrhoz voltak felterjesztve. Legott írtam e tárgyban a nagyméltóságú konvent nt. előadójának és azt a szóbeli választ nyertem, hogy bár a miniszter úr O Nagyméltósága előtt áll az ügy és rectifikálása nehéz, azonban ez nem lehetetlen. Igy állván a dolog, kérem a nt. közgyűlést, hogy ezen igen fontos ügyet, melyben egy egyházközségünk papi állomásának 6000 korona tőke kamatainak megfelelő évenkénti állandó segélyösszegéről van szó, tegye magáévá s határozatilag mondja ki, hogy: a *méltóságos állandó Igazgató-tanácsot fölkéri, hogy ezen ügyben a tévedés kiigazitására a megkivántató lépéseket kegyeskedjék megtenni.*

(Vége következik.)

TÁRCZA.

Október 31.

... Kialudt hát a Husz máglyája lángja?!
Rabságba sinylik hát oly sok kebel?!
Elzárva hát az igének világa,
Mely ott fakad a bibliába' fel?!
Im, fénysugár lövell az éjszakába,
Mely űzi, hajtja az éj rémeit,
Melynél a szív bilincseit lerázza,
S mely lángra gyujtva, Istenhez segit!
És Róma mindezt gúnyolódva nézi,
És régi bűnét újakkal tetézi.

Villám czikázik által a világon,
Mely megvilágít multat és jelent:

Amott a lélek görnyed rabigában,
Itt örökélet hajnala dereng;
Amott a test, — emitt a lélek örvend,
Ott csábit a bűn, — itt hí az erény;
Ott megbocsátják bűnöd drága pénzen,
Emitt a *hit* a legfőbb nyeremény.
Ott el van zárva lelked Istentől,
Emitt merítsz az élet kútfejétől.

És Róma gúnyja döbbenésre válik.
Fordúl a koczka. minden elveszett!
Bűnbocsánata hitvány czéduláit
Széttépi ím egy ifjú szerzetes!
Ajkán az ige szent varázsa hallszik,
Szemébe' láng, mely lelkesedni készt, —
S dörgő szavára elnémúl az ellen,
Titokba mely reája törni kész
Tudós, király, — ám jöjjön ellenébe
Csatára kél — a szent könyvvel kezébe.

A wittenbergi templom ajtajától
El. messze a Szent-Péter templomig
Szárnyára kél az ágoston-baráttól
„Nem a pápa: — az Isten üdvőzít!"
És ott áll Luther. nem remegve, bátran,
Mint bércz fokán az óriás fenyő;
Itt ostoroz, hitet véd ott szilárdan,
S a küzdelemben harczi vágya nő:
Oda kiáltja az egész világnak:
„Jer, czáfold igéjét a bibliának!

És lőn világosság... Parancsszavára
Lehúllt a régi, a sötét lepel, —
S mely annyi századoknak vala vágya:
Szabaddá lett az út az égre fel!
S a merre csak szellő suhan a tájon,
Szálló igeként csendűl meg szava:
„Itt állok, Isten úgy segéljen engem!
De szent marad lelkem sugallata!"
Megnyilt a forrás, felszakadt a fátyol,
S az ige lángja lelkünkig világol!

Ti wittenbergi — genfi hősi társak,
S Melanchton, Zwingili, ti nagy szellemek!
Ti, száz halállal szembe szállni bátrak:
Óh, él, — örökre él emléketek! —
Áldás fakad fel nevetek nyomába',
Szivünkből hála száll felétek el,
Hogy alkotástok. száz vihart kiállva,
Csaknem négy század óta ünnepel.
Tűnik a vész. Rásüt hitünk sugára
Egy biztató jövendő hajnalára.

Ám zugjon ellenünk a poklok árja,
Probáljon bár megejtni a gonosz:
Dicső emléketek szivünkbe zárva,
Nem adjuk fel, a mit kivívtatok!
Óh, mert a hit visszhangra lel szivünkben:
„Erős, erős várunk nekünk az Isten!"

Kolozsvár. ***Tóth Gyula***
ref. theologus.

Különfélék rovata.

A hátrálékok befizetését sürgősen kérjük.

Értesités. Egyetértőleg a mélt. Igazgató-tanáccsal, szükségesnek láttam a folyó évi november hó 7-ére összehivott rendkivüli közgyülés tárgysorozatába még három oly tárgyat fölvenni, mely végellátásra az egyetemes konvent elé tartozik, melynek előkészitése tehát, nagyobb késedelem elkerülése czéljából, föltétlenül ez évben foganatositandó.

E tárgyak a következők:

1. Ref. leánynövendékeknek, a ref. felekezeti tanitóképző intézetekbe magántanulókul leendő fölvételét tárgyazó előterjesztés.

2. Az egyházi adózási vizzonyokat feltüntető kimutatások alapján teendő segélyezési javaslat.

3. A kolozskalotai egyházmegye inditványa, az országos özvegy-árva gyámintézet kedvezményeinek a nyugalmazott lelkészek családjára való kiterjesztése tárgyában.

Miről a közügyülés m. t. tagjait, tudomásvétel végett, értesitem.

Kolozsvártt, 1899. október 19-én.

Br Bánffy Dezső,
főgondnok.

Reformáczió-emlékünnepély, A reformáció-emlékünnepek jelentősége azon mértékben emelkedik a köztudatban, a mint növekszik az ultramontán pápistaság »tüntetése.« A békes munka napjaiban evangeliumi keresztyénség vagyunk minden negatiók nélkül; de a minő mértékben lép előtérbe a pápista egyház kizárólagos törekvéseivel, középkori jellegével, teremtmény imádásával, felesleges érdemeivel, bűnbocsátó búcsuivat és processióival, azon mértékben domborodik ki a mi egyházunk protestáns jellege is. Az élő hit protestál a ceremoniás műkegyesség és babonás rajongás ellen. Csak természetes, hogy ez a jelleg ott domborik ki leginkább, hol a derékhadak vonulnak fel s ezek közt első sorban Erdély fővárosában, Kolozsvártt.

Kolozsvár protestáns közönsége ugy október utolsó vasárnapján, mint utolsó napján fényesen demonstrált vallása és egyháza mellett. Az összes protestáns templomokban — ez idő szerint ötben — zsufolt közönség gyült egybe áldani az Istent, hogy adta a reformácziót és bajnokait. Három református templomunkban a belfarkas, külmagyar-, nagy-uczaiban e sorrendben imát tartottak: *Dr Bartók György* püspök *Herepei Gergely* és *Molnár Lőrincz* lelkészek, az ünnepi beszédeket tartották: *Szász Gerő* első lelkész, *Nagy Károly* és *Kenessey Béla* theol. tanárok. A gyülekezet alkalmi énekeket énekelt s dalkarok — egy vegyes kar is — tették ünnepélyesebbé az egyszerüségben lélekemelő istentiszteleteket.

Vasárnap délután fél 3-kor volt az összes iskolába járó ref. növendékek *ifjúsági istentisztelete* a belfarkas-utcai templomban. És minő istentisztelet! 809 gyermek és ifju vonúlt fel szép sorban iskolájából tanitói vezetése alatt és nyomukban a szülők, nyomukban az édes anyák, a gyermekbarátok. Szorongásig telt a templom, Püspökünk lelkesedve nyugtatta tekintetét egyházunk jövő reményein. Az ünnepi szónok *Molnár Albert* theol. tanár volt. »Ha azt akarod, hogy hódító erővé, igazán hatalommá legyen valami a világban: akkor csak öntsd azt be a gyermekek szivébe«, mondt a szónoka beszédnek a közönséghez szóló részében. Ezt az igazságot megszivlelni kérjük.

Okt. 31-én ült ünnepet a *ref. kollegium* és a *theol. fakultás* ifjúsága. Ott imát és beszédet szépei, lelkeset *Biró Sándor* h. vallástanár tartott. Itt nagyszabásu és fényes volt a műsor s megfelelő a közönség. Szép buzgó imát mondott *Gaal Ferenc*, ifj elnök. *Tóth Gyula,* II. theol. sikerült ódáját nagy hatással szavalta *Farkas Károly* III. th. »Kalvin és Farel« cimű dialogot szintén hatásosan adta elő, *Deési Sándor* és *Márton Árpád* th Minden dicséretre méltók voltak a zene és énekelőadások. Beszédet *Molnár Albert* theol. tanár tartott.

»Imprimi permittitur. † Gustavus Carolus episcopus.« E püspöki jóváhagyással ellátott irodalmi termékek fognak alapul szolgálni majd Erdély kulturhístorikusának a Majláth-regime katholikus egyházi művelődésének rajzához. Két ilyen mű fekszik előttünk. Egy biboros, négy püspök, 120 plebánus, dísz-ruhás világiak, vagy 200 gyertyás »Rózsafűzér-hölgy«

s több száz bámész vásári nép részvételével 1899. évi október 26-án megtartott »tűntető körmenet« irodalmi emlékei. Az egyik czime: »A mikolai, másképp', kolozsvári csodatevő szent szűz kegyképének történeti vázlata«. Közli: Kovács Gyárfás áldozár. A másik: »A kolozsvári *könnyező szűz* kegyképének története.« Összeállította: Varjas Endre kegyesrendi *tanár (!)* E füzetek elterjesztéséhez mi is hozzájárulni kivánván — szivesen tesszük e kollegiális szolgálatot — rövid tartalmukat a következőkben adjuk: »A kép 1681-ben keletkezett és 1699. febr 15-én kezde el sirni s folytak könnyei 26 napon keresztül. A mikolai oláhoktól előbb a Kornis grófokhoz, majd tőlük a kolozsvári jezsuitákhoz került a »könnyező« s bár könnyei kiapadtak s csodatételei sem igen történtek mostanában, azért mégis ünneplik a mult csudáiért és . hogyha tán ismét könyörülne szegény népén s ujra tenne csudákat. A történeti füzetek tanuságai szerint a csudatételek számtalanok, de a felhozott példák azt látszanak bizonyitani, hogy *különösen áttérést fogadó protestánsok iránt legkegyesebb a kép.* A kép tiszteletének módjait számlálva elő »az ősök példáját« hordja fel Ezek: a kép előtt mondandó misékre *pénzt gyűjtögettek;* nyilvános körmeneteket rendeztek „az égő gyertyáknak fényözöne mellett, ájtatos énekek megnem szűnő zengedezései, kürtök harsogása, dobpergések között" gyónva és áldozva egyházi és világi méltóságok egyaránt" Csudái hathatósok »himlő, difteritisz-járvány, halálos betegség, vakság, nyavalyatörés, vizbehalás, tolvaj kitudása stb.« Sőt egy malomkerekek közt összezuzott s csontjait izzéporrá tört meghalt gyermeket is visszaadott az életnek. Kik e csudákat nem hiszik »azoknak végük lesz az örök veszedelem, az örök halál, a honnan nincs kiszabadulásuk. — Most halljuk, hogy már ujra megkezdte csudatételeit; a piáristáknál egy évek óta vak gyermek, kiről az orvosok rég letettek, kapta vissza a könnyező képtől szeme világát. Nem tudjuk, mutogatják-e már — *pénzért?* Az idei országos vásárnak megvolt hát a sensatiója.

A szilágy-szolnoki ref. Egyházmegyéhez tartozó *Völcsöki* ref. hitközség új templomának folyó 1899 évi november hó 12-én d e. 10 órakor tartandó fölszentelési ünnepélyének *programja:* 1 Dr Bartók György erdélyi ev. ref. püspök ő méltósága, kíséretével indul Kolozsvárról November 11-én d. e. 7 óra 25 perc, 2 Zsibóra érkezik nov. 11-én déli 12 óra 23 p. 3. a zsibói vasutállomásnál üdvözli Veress Sándor, helybeli ref lelkész. 4. Zsibóról indul nov. 11 én d. u. 12 óra 49 p. 5. Sülelmedre érkezik d. u. 1 óra 44. p. 6. Sülelmeden fogadás az egyházmegyei előljáróság által. 7. Sülelmedről kocsin Czikóra, nagyságos Péchy Mihály és nője gróf Dégenfeld Margit ő méltósága vendégszerető házához 8. November 12-én reggel 7 órakor indulás Czikóról Szilágy-Csehbe kocsin. 9 Szilágy-Cseh község végén ünnepélyes fogadás. A ref. papi lakon üdvözli Benkő Albert, helybeli lelkész 10. Szilágy-Csehben a ref papi háznál tisztelgő küldöttségek, testületek fogadása a Püspök által 11. November hó 12-én d e. ½ 10 órakor indulás Szilágy Csehből Völcsökbe kocsin 12 Völcsök községében fogadás a helybeli lelkész által. 13 November hó 12-én d e. fél 11 órakor Völcsökön a templomszentelési ünnepély kezdete — *Ünnepély* 14. Begyülő ének, énekli a gyülekezet. 15. Invocatio; énekli a gyülekezet 16. Karének. XCII dics. előadja a helybeli dalkör. 17. Imát mond Viski Pál szilágy-szolnoki esperes. 18. XXIV-ik zsoltár ; énekli a gyülekezet. 19. Alkalmi egyházi beszéd tartja Kenessey Béla egyházkerületi közfőjegyző theol. igazgató tanár, 20. Karének. XC-ik zsoltár, előadja a helybeli dalkör. 21. Felavató beszéd, tartja dr. Bartók György püspök. 22. CCXVII-ik dics 3-ik verse, énekli a gyülekezet. 23. Esket Benkő Albert szilágy-csehi lelkész. 24. Keresztel K. Nagy Elek bogyándi lelkész. 25 Úrvacsorát osztanak. Nagy Károly theol. tanár és Botka Károly nagydobai lelkész, egyházmegyei direktor 26. Templomépítés története, felolvassa a helybeli lelkész. 27. Berekesztő imát mond a helybeli lelkész. 28. „Hymnusz" énekli a gyülekezet. Ezzel az ünnepély bezárózik. — Délután 2 órakor közebéd

Az udvarhelyi ref. egyházmegye udvarhelyi flókköre Parajdon, f hó 30 án papi értekezletet tartott (A meghivó későn kütdetett be a szerkesztőségünkhöz. Szerk) Az értekezlet tárgyai 1 Elnöki megnyitó. 2 A mult gyülés jegyzőkönyvének hitelesítése. 3. Péter Károly és Mester János aai. felolvasásai. 4. Menyhárt András esperes aa. észrevételei Lajos Jánosnak a mult értekezleten tartott gyakorlati tárgyu felolvasására. 5. Lehető indítványok. Az értekezletet megelőző isteni tiszteleten imát mondott Menyhárt András esperes, egyházi beszédet Biró Áron lelkész aa. D. e. fél 9 órára a sóbánya megtekintése volt kitüzve ; 7 órakor pedig tánccal egybekötött estély rendeztetett a Szeretetház javára.

Szász Lajos a kolozsvári egyházközség belfarkas utcai templomának hosszú évek óta kántora e hó 24-én délután 5 órakor meghalt Idegbaja, mely régóta bántja, s mely miatt az utóbbi hónapokban szabadságot is élvezett, az utóbbi napokban sulyosabbá vált s hátrahagyott leveleiből úgy látszik lassankénu érlelte meg benne az élettől való önkéntes megválás gondolatát. Ismét egy áldozat! Neje és kis fia gyászolják elhunytát.

Folyó hó 18-án Eresztevényen (Sepsi-m.) papválasztás volt, a hol az uresedésbe levő állomásra a hívek egyhangu meghívása folytán *Bedeházi* János, noszolyi körlelkész aa választatott meg.

Nyilvános köszönet. Nagytiszt. Kecskeméthy István theol tanár úr özv. Domján Ferencné a leégett kajántói papné részére 5 frtot juttatott a püspöki hivatalhoz. Fogadja érte a szegény özvegy hálás köszönetét.

Szerkesztői izenet.

J. Gy. Marosvásárhely. A jelen számra későn érkezett. Ezután használjuk föl.

Körösfő. A lappéldányok lehetőleg másodszor is megküldetnek. Jelen félévi előfizetés még hátralékos.

Hivatalos rész.

3937—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházi és iskolai testülethez és az összes egyházi alkalmazottakhoz.

Az általánosan kötelező koronaérték-számítás az 1900. évi január hó 1 ével életbelép s ez időtől fogva ugy az állami, mint más köztestületi, valamint a magán forgalomban csakis ez tekintetik érvényesnek.

Fölhivjuk ennélfogva egyházkerületünk összes számadást vezető és nyilvános elszámolásra kötelezett testületeit, hogy összes számadási okmányaikat és könyveiket 1900 évi január hó 1-étől kezdve, koronaértékben vezetni és az e czélból szükséges intézkedéseket, az év végéig mulhatatlanul végrehajtani szíveskedjenek.

Különösen figyelmeztetjük mindama lelkész, tanár és tanító aát, kinek az egyházkerületi központi pénztárból járandósága van folyósitva, hogy e járandóság fölvételéről szóló nyugtáikat szintén a törvényes érték-számitással állitsák ki, mert máskülönben azok elfogadhatók nem lesznek.

Kolozsvárt, 1899. október 25-én.

Kádár János dr. titkár. *Bartók György dr.* elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 45. szám. Kolozsvárt, 1899. November 9

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

AZ

EVANGÉLIUM SZERINT REFORMÁLT ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET

ÖSSZES HIVEINEK:

KEGYELEM ÉS BÉKESSÉG ISTENTŐL, A MI ATYÁNKTÓL ÉS AZ ÚR

JÉZUS KRISZTUSTÓL.

Ezen apostoli szavakkal köszöntöm erdélyi egyházkerületünk összes hiveit, midőn mint a kerület megvalasztott főpásztora püspöki székhelyemet immár elfoglalva, Isten megsegitő kegyelmével megkezdem a munkát, melynek végezésére elhivattam.

A testvéri szeretet melegével küldöm főpásztori üdvözletemet és a ránk várakozó közös feladatok nagyságának élénk érzetében, valamint eröim elégtelenségének teljes tudatában, kérem összes hiveink egy czélra törekvő együttes munkálkodását, hogy Isten megsegítő kegyelmébe vetett hittel, a Krisztus anyaszentegyháza, erdélyi egyházkerületünk iránt érzett szeretettel és a híven teljesített munkát megkoronázó siker biztató reményével folytathassuk istenországának tovább építését azokon az örökkévaló alapokon, melyeket hitünk Fejedelme lerakott és a melyeken nyugoszik az erdélyi magyar kálvinista Sion.

* * *

Mindenek előtt az Ige hirdetőihez, **a lelkipásztorokhoz és a tanítókhoz** intézem kérő és figyelmeztető szavaimat. Mert **„az aratni való sok, de az arató kevés“** — azt mondja az Idvezitő, az apostol pedig arra figyelmeztet, hogy a ki az *örök életet* elnyerni akarja, annak *„a hit nemes harczát“* meg kell küzdeni. Máté 9: 37. I. Tim. 6: 12.

E harczot megküzdeni, a munkát elvégezni: legelső sorban nekünk, *lelkipásztoroknak* a hivatásunk. Legyünk azért a harczban kitartók, a munkában fáradhatatlanok.

Olyan munkások, akik nem vallanak szégyent; a kik nem folytatnak üres szóharczot, hanem jól fejtegetik az igazság beszédit. II. Tim. 2: 14—16.

Zászlónk: a Krisztus. Jelszavunk: a lelki szabadság. Fegyverünk: az élő hit, a munkás szeretet. Ellenségeink: a közöny, a hitetlenség, a vakhit, a babona. — Öltsük fel tehát Istennek minden fegyverét, hogy megállhassunk.

„Mert nem a vér és a test ellen van a mi tusakodásunk, hanem a sötétségnek urai ellen, a gonoszság lelkei ellen, a melyek körülöttünk tábort járnak. Ef. 6: 11. 12.

Az élő hit, a munkás szeretet fegyvereivel küzdjük meg e nemes harczot, úgy viselvén magunkat mindenekben, a mint méltó a Krisztus evangeliumához, *egy lélekben járván mindnyájan és együtt, egy szivvel-lélekkel küzdvén, a mi hitünknek javára, és semmiben sem hagyván magunkat az ellenségektől megfélemlittetni.* Mert nekünk adatott a kegyelem, hogy ne csak *higyjünk* a Krisztusban, hanem *szenvedjünk* is érette, a ki meghalt a kereszten, hogy halálából mi nyerjünk életet.

És kérlek titeket mindnyájan, a kiket *Őrállókul* rendelt az Úr, legyetek hasonlatosak a jó pásztorhoz, a ki a nyájat kies mezőkön legelteti és arra nagy szorgalommal gondot visel, hogy közülök *egy is el ne tévelyedjék*, *„felügyelvén arra, nem kényszerüségből, hanem önként, nem úgy, hogy fölötte uralkodjatok, hanem úgy, hogy* **példányképei legyetek a nyájnak.“** I. Péter 5: 2. 3. — E világban, de ne e világ szerint éljetek.

A világi bölcselkedés hiában való beszédeit megvessétek és a Krisztus igaz tudományát prédikáljátok mind alkalmas, mind pedig alkalmatlan időben, szorgalmatosan gondot forditván arra, hogy a Krisztus parancsai szerint is éljetek, magatokat a világtól mocsoktalanul megóvjátok, hogy a földnek savai, a világnak világosságai legyetek.

A szeretet: a szabadság törvénye. És a ki a szabadság e tökéletes törvénye mellett megmarad; a ki nemcsak hirdeti, de a szerint is él és cselekszik: az olyan külső jutalom nélkül is *boldog az ő cselekvésében.* Rom. 8: 2; Jakab I: 25.

Legyetek tehát buzgók mind azoknak véghez vitelében, a mire a szeretet királyi törvénye kötelez, hogy boldogitván másokat, magatok is boldogok legyetek.

A bünöst szeretettel dorgáljátok, a tévelygőt megfeddvén, jó utra vezessétek; a szenvedőknek, a töredelmes szivüeknek könyeit letöröljétek, a vérző sebeket bekötözzétek.

A gyöngéket erősitsétek; az elesetteket fölemeljétek; a betegeket meglátogassátok; az özvegyek, árvák és gyámolnélkül maradtak ügyét magatokra fölvegyétek s részükre az emberek szivében könyörületet szerezzetek.

A gyermekeket neveljétek Isten félelmében, a Krisztus szeretetében, hogy legyenek a családnak és az egyháznak ékességei.

Az ifjakat tegyétek erősekké a hitben s vigyázzatok, hogy az életnek rájok leskelődő kisértései meg ne ejtsék őket, hanem az Urnak utaiban járva megőrizzék az ő törvényeit.

A férfiakat és a *nőket* buzditsátok, kérjétek és intsétek, hogy a hitet megtartsák és a szeretet munkáiban szorgalmatosok és fáradhatatlanok legyenek.

A kiknek pedig élete alkonyul: *az öregeknek* szivét az örök élet reménységével betöltsétek.

* * *

Isten mellett munkálkodó szolgák vagyunk mindnyájan.

Bár különbözők a nekünk adott kegyelmi ajándékok és a kör, melyben a reánk bizott talentumokkal sáfárkodni tartozunk; de egy a czél, a mely felé törve, a reánk bizott munkában fáradozunk, épitvén Isten országát és szolgálván erdélyi egyházkerületünk örökkévaló érdekeit s ez által hazánk és nemzetünk szent ügyeit.

Hitet és szeretetet kell tehát magunkkal vinnünk mindnyájunknak és mindenhová: a családba, a községbe, az államba, a társadalomba; hitet és szeretetet a müvészetbe, a tudományba. E hit nélkül az élet harczában elcsüggedünk; e szeretet nélkül a nemes tettek véghezvitelében meglankadunk. Hit és szeretet nélkül elfogyatkozik a mi reménységünk. — E kettőnek szent bélyegét nyomjuk reá mindenre, a mit alkotunk, hogy *ez a föld,* melyet Atyáink szereztek, *Istennek országa* legyen általunk.

E nemes munkában a lelkipásztorok és tanitók mellett a legelső sorban egyházi **gondviselőinknek**, de utánok **minden tagnak**, a nagyoknak és a kicsinyeknek, a nőknek és a férfiaknak, az erőseknek és a gyengéknek különbség nélkül részt kell vennie, hogy arra a névre, a mely Atyáinktól szent örökségül szállt reánk, magunkat méltókká tegyük; hogy *igazi keresztyének, valódi protestánsok, jó kálvinisták* legyünk.

Elődeitek, midőn az évángelium zászlója alá állottak: harczoltak és áldoztak; templomokat emeltek, iskolákat épitettek, Istennek és a hazának szolgáltak.

Ezt a munkát folytassuk tovább nem lankadó buzgalommal mi is.

Forgolódjatok tehát serényen az Urnak oltárai körül; lobogjon azokon, mint égi tüz, soha el nem alvó lánggal a szeretet, hogy egész éltetek Istennek tetsző áldozat legyen.

Álljatok meg azért a hitben és minden dolgaitok szeretettel menjen végbe I. Kor. 16: 13. 14. *Mert a ki a Krisztus parancsolatait meg nem tartja s mégis az Ő hivének vallja magát: az olyan hazug és nincsen benne az igazság.* I. Ján. 2: 45.

Azért mindenekkel jót tegyetek, legföképpen pedig a ti **hitsorsosaitokkal**.

Egy testnek lettünk tagjaivá.

Gondoskodjatok tehát a beteg tagok meggyógyulásáról, a gyengéknek megerősödéséről. A szükségben szenvedőkről meg ne felejtkezzetek és a ki gyámolitást kér, azoknak segitségére menjetek, hogy legyetek *élő kövek*, a kikből felépül Istennek temploma.

Sem a természeti, sem a lelki világban nincs aratás vetés nélkül. Legyetek hát hasonlatosok a szántóvetőhöz, ki jól megmivelt földbe veti el a magot: szánt, kapál, gyomlál, hogy pusztuljon a burján, szabadon fejlődjék és viruljon a vetés. — Legyen megujulása a mi egyházi életünknek is. *„Szántsatok új ugarat és ne vessetek tövissek közé.“* Jer. 4. 3. Járjátok buzgón a templomot s *„ne legyetek az Igének csak hallgatói, hanem cselekvői is.“* Jakab

1: 22. Távoztassátok el magatoktól a haragot, a gyülölséget és öldököljétek meg a bünt. — Magatokból és magatok körül irtsátok ki a képmutatást és a hazug kegyeskedést. Alázzátok meg magatokat az Isten előtt s ne legyetek lélekben kevélyek. Vessetek töredelmet, hogy arassatok kegyelmet. Vessetek igazságot, hogy vegyetek szeretetet. Vessetek a léleknek, hogy örökéletet nyerjetek. Vessetek tiszta magot, s vigyázzatok, mert eljön a *Gonosz* s konkolyt hint az elvetett tiszta mag közé.

* * *

Ti kálvinisták vagytok. Az alap, melyen állotok, a Krisztus. Az elv, mely vezérel: a protestantismus: *Tiltakozás minden ellen*, a mi *az evangeliummal* és a bennetek lakozó *Szentlélek* bizonyságtételével ellenkezik. Nemcsak *a hit* kérdéseiben, *de a tudományban* és *az életben* is. Tiltakozás minden szolgaság ellen a szabadság érdekében, a lelki sötétség ellen a világosság érdekében, a társadalmi életet fenyegető agyrémek ellen az örökkévaló ideálok érdekében.

Kezünkben az evangeliummal, keblünkben a Szentlélek bizonyságtételével jelenjünk meg mindenütt, és úgy a tudományban, mint az életben békességre hivjuk a nemesen küzdő feleket, feltárván előttök az igazságot.

A protestantismusnak jutott a magasztos feladat, hogy a *tudományt* a vallással kibékitse, *az életet* a vallás által áthassa és megnemesitse.

Dogmákkal nem akarja megkötni a haladó idők kerekét, sőt segit utat törni a gondolatnak. Mert tudja, hogy „*a Lélek mindeneket megvizsgál még az Istenség mélységeit is.*“ I. Kor. 2: 10.

De midőn a *tudomány* előtt föltárja *a hit templomát* óva inti a féltudást és nem engedi, hogy durva kezekkel letörje annak *az égi angyalnak* szárnyait, mely csapásaival egyedül birja fölrázni a Bethesda tespedő tavát, hogy megmozdult hullámai közt gyógyulást találjon a szenvedő beteg.

Ti azért *Isten félelmével* kössétek össze az *igazi tudományt* és a *valódi bölcseséget*, hogy legyetek a világosság fiai és ne járjatok sötétségben.

Hitet, szeretetet, tudományt vigyetek minden hová, a **közéletbe** is, hogy begyógyuljanak a sebek, melyektől korunknak beteges **társadalma** minden oldalon vérezik.

Legyetek rajta, hogy a szegénynek, a nyomorban szenvedőnek a szeretet nyujtson segitő jobbkezet és a jog és az igazság üljön birói széket mindenütt.

De ingyen se hallgassatok azokra, sőt az **evangelium minden fegyverét** harczba vigyétek azok ellen, a kik vad fanatismussal, ádáz haraggal döngetik a társadalom két ezer éves kapuit, hogy betörvén, lerombolják a családi élet oltárait, darabokra szedjék az állam épületét s megsemmisitsék annak minden részét.

Ők megtagadják *a hazát*, *a nemzetet*, rátörnek az *államfők* életére, s királyi székéből letaszitani akarják az *Istent*.

Üzzétek el tehát magatoktól a hiában való gondolatokat s sziveitekben az élet nemes ideáljainak engedjetek helyet A *nemzet- és a haza-szeretetnek, a trónhoz és a koronás királyhoz ragaszkodó hűségnek tündöklő erényeivel és a felsőbb hatalmaknak készségesen engedelmeskedő lélekkel* **vértezzétek föl** magatokat mindnyájan, eszetekbe vévén, hogy »*minden hatalmasság Istentől rendeltetett és a fefedelem is Isten szolgája a te javadra.*« Róm. 13: 1—8.

Magatokat ekként megerősitvén, sem a sötétség gonosz szellemeinek, sem a felforgató agyrémek hiveinek tábora meg ne rettentsen titeket, sőt ha ennek a világnak minden fundamentuma meginog: ti akkor is maradjatok *protestánsok*: rendületlenek az igaz hitben és mind annak szeretetében a mi a jó és a mi igaz és a mi tehát *isteni*. Legyetek kitartók és nem maradel a diadal. Mert a mi hitünk: *győzelem*.

* * *

Midőn atyafiságos indulattal kérlek és intelek titeket, mint testvéreimet a Krisztusban, mindezeknek végbevitelére: Istennek megsegitő kegyelmeért imádkozom mindnyájunkra és kérem Ő szentfelségét, hogy adja áldását egyházunkra, nemzetünkre, hazánkra és a koronás királyra, hogy az ő bölcs kormánya alatt terjedjen az igaz hit, vegyen erőt a szeretet, növekedést a szent élet. E végre tegyen titeket is erősekké a hitben, gazdagokká és bőségesekké az egymás iránti szeretetben, hogy megerősitvén a ti sziveiteket *a mi Istenünk és a mi Urnnk Jézus Krisztus előtt a szentségben feddhetetleneh lehessetek mindnyájan.* I. Thesz. 3: 11—13.

Az Úr Jézusnak kegyelme, és az Istennek szeretete, és a Szentléleknek közössége legyen és maradjon veletek.

Kolozsvárt, az Urnak 1899-ik esztendejében, október hónap 31-edikén, a reformáció emléknapján.

Dr. BARTÓK GYÖRGY
erdélyi ev. ref. püspök.

Válasz a »Protestáns Egyházi és Iskolai Lapnak«.

Azt irtuk volt: »legyünk azon, hogy egyházunk föladatait *maga az egyház* oldja meg s ne pedig valamely *belmissioi egylet,* melynek szelleme, pártczélja igen sokszor legalább is kétséges. Hangsúlyozzuk az *egyházi* életet, az *egyházi* működést. Álláspontunkat e formulába foglaljuk: »az egyházért az egyházzal.« Azonban a belmissio ez álláspontunkkal, mondtuk, nem ugyanazonegy dolog, sőt éppen ellentét lehet.« Lényegében az itt idézetteket mondottuk. Akkori sorainkból egyetlen sort sem törölhetünk. Véleményünk a dolgoknak nem egy oldalú, de több oldalú megfontolásából szürödött le. Tisztelt laptársunk azt irja a mi rövid, de itt a főkérdést: a belmissio és egyház közötti viszonyt megvilágító véleményünkre, hogy mi »szavakkal játszunk.« Bocsánat, mi nem játszunk a szavakkal. Mert éppen azt kivánjuk, hogy a szavak: *dolgok* legyenek. A ki a szavakkal játszik, az, szerintünk, a dolgokkal játszik. Majd azt irja t. laptársunk: »Ilyen fogalmát a belmissionak (hol, t. i. a belmissio egyházon kivüli tevékenység) csak azok adják, a kik nincsenek tisztában azzal, hogy mi az a belmissio, a mit mi annak nevezünk.« Tehát nem vagyunk tisztában azzal, hogy mit nevez t. laptársunk belmissionak? Hát ez mindkettőnkre nézve baj, sőt t. laptársunkra nézve a félreértetés martiriuma. Szerencse, hogy a féireértést könnyen el lehet oszlatni. Csak précizirozni kell az álláspontot. Mert nem elég csak egyes belmissioi jelenségeket látnunk, bár ezekből is tudunk következtetni; de szükség a belmissioi tevékenység *principiumát* is határozottan kifejezni. *Mások* nincsenek tisztában álláspontunkkal? Oh, ennél is nagyobb baj, ha mimagunk nem volnánk tisztában saját álláspontunkkal! De nem akarunk ironikus modort követni. Tisztelt laptársunk sem ironiaval szerezte kétségtelen érdemeit, melyeket mi szivesen ismerünk el.

A mi hibánk, úgy vesszük észre, az, hogy a belmissiot és az *egyházi* élet föllenditését nem ugyanezen egy dolognak tartjuk. Valóban, egyházi ember előtt nem elég csak általánosságban hangoztatni: belmissio! belmissio! Ez a kürtnek minbenesetre szép, de mégis csak bizonytalan hangzása. Ne értessünk félre. Mi meghajlunk a prot. belmissió munkássága, eredménye előtt. Őszintén valljuk, hogy a protestantismusnak pirulnia kellene a katholicismus előtt a belmissio valóban szent alkotásai nélkül. Szegénynyé és pedig szégyenletesen szegénynyé válna a protestantismus, ha valamely hatalom elvenné tőle mindazt, a mit a belmissio hozott létre. Azonban van a dologban egy nagyjelentőségű mozzanat: a belmissio és az egyház közötti viszony. Ez a kérdés kezdettől fogva megvolt s ma is megvan. Maga Wichern, bár a belmissioban főként a valláserkölcsi mozzanatot tartja szemelőtt, egyház és belmissió között koordinalt viszonyt akar. Bunsen már az egyház organismusába akarja bekebelezni a belmissioi munkát. Igy akarták ezt Harnack, Harws, Palmer, stb.

Mi csak annyit mondhatunk. hogy belmissió és pedig minden präcisebb meghatározás nélküli belmissó és *egyházi* élet nem ugyanazonegy dolog, sőt ellentét lehet. Plane igy mondtuk: lehet. És ere a higgadt beszédre t. laptársunk idegesen felel. Lám, Diesterweg azt mondta volt, hogy a belmissió veszélyezteti a nemzetiséget, az erkölcsiséget és a szellemi szabadságot. Egy ily kategorikus kijelentésnek nem adunk ugyan igazat, de gondolkozunk fölötte. Harms kereken kinyinyilatkoztatja: „ha az én papságom ideje alatt belmissió üzetett volna a kieli gyülekezetben, hát akkor én azt a belmissionáriust kiutasitottam volna.. “ De itt van a gyülekezeti élet föllenditésében oly nagy érdemeket szerzett Sulze. Sulze irja: Ha a belmissio nem szünik meg rendezett egyházak életébe avatkozni, akkor e gyülekezetek a belmissiot, mint sektat fogják magukból kiküszöbölni.

Kifogástoltatott a belmissio *egyletí* mivolta s az egyházi rend tekintetében káros befolyása. Die Kirche müsse alle guten Werke thun »ohne Geschwötz der Vereine und Hochmuth der Vereinten.« A belmissiot az egyház romjának nevezték és ártalmas kuszó növénynek, mely az egyház fájának törzsét, ágait be lepi s életerőit kiszivja s igy vagy a belmissiónak, vagy az egyháznak pusztulnia kell. Kifogásoltatott a belmisso a papi hivatal szempontjából. Nem helyeseljük azt az esetet, hol superintendensi engedélyre volt szükség, hogy egy wittembergi nő az ő beteg barátnőjét imával, bibliaolvasással vigasztalhassa, de nem tagadjuk, hogy a papi hivataltól mint Istentől rendelt központtól kell kiindulnia igen sok oly működésnek, melyet a belmissió magának vindikál. Hangoztatták azt az aggodalmat, hogy a belmissióban sektáskodó, vagy mindenesetre egyoldalu és egészségtelen irányzat rejlik. És nem tagadhatjuk, hogy egyházi szempontból egészségtelen irányzatok nagy erővel vették kezökbe azt a müködest, melyet belmissio munkának nevezünk. A pietismus büszke lehet belmissiói müködésére. Az első bibliaintézet is az ő kebeléből született. Csakhogy minden intézménybe az ő specialis kegyességét akarja bevinni. A pietizmus a praktikus keresztyénség szempontjából egy epokhat jelent; de az ő ecclesioláivel és konventikulumaival a mi *egyhází* álláspontunk nem rokonszenvezhet. A methodismus is nagy belmissionárius. Varárnapi iskoláival, szegény-gondozásával, városi missionáriusaival és tractatus irodalmával valóban hatalom. A methodismus tehát ugyancsak belmissiói munkát végez, de a methodista szellemmel egyházi álláspontunk ismét nem kibékithető. Fliednernek, a diakonissa ügy nagy képviselőjének modelljei mennonita diakonissák, kiket ő hollandiában ismert meg. A foglyok gondját is fölvevő Fry Erzsébet quäkkernő. A vasárnapi iskoláknak Németországba egyik behozója Onkken, a későbbi baptiszta. Szóval, a mi egyházi álláspontunkon nem elégedhetünk meg a belmissiónak csak hangoztatásával, sőt munkájával se; mi a belmissiói müködés szellemét is akarjuk ismerni. Akarjuk präcizirozni a belmissió és egyház közötti viszonyt. Annál is inkább, mert a belmissóban a hít és szeretet együtt jelenik meg s a belmissió nem csak jótékonyságot, de evangelizaciót is folytat. A belmissió nem csak humánítás. A hitetlennek mondott s mindenesetre az egyházzal nem törődő humánítás százada is sok oly felséges művet alkotott, melyet ma belmissiói műnek mondanánk. A társadalmi bajok orvoslása, elhagyatott gyermekek, szegények, munkába lépő cselédek stb. ügye a XVIII.

század humánistáinak, szegénybarátainak, a felebaráti szeretet szövetségtársainak is szívén feküdt. A szabad kőmivességben is ott van a philantropia. A belmissió a humanitást azonban evangeliumivá teszi, evangeliumi megerősitésben és megszentelődésben részesíti. A belmissió nem csak a jótékonyság kérdése, de a vallásos felfogásnak is kérdése. A hit és szeretet ez a benső összekötése elvileg szép és helyes. Az erkölcsnek igazi motivuma a vallás. Ennélfogva kérjük tisztelt laptársunkat, hogy ne csodálkozzék, ha tudni akarjuk: micsoda viszonyt szánt magának a belmissió a mi egyházunkkal szemben? Egyházilag szervezett istentiszteleti rendünkkel szemben, melyhez minden hívünk hozzájuthat, mi célja volna, például, a belmissio esti istentiszteleteinek? Hiszen, ha mi is Hollandsgänger volnánk! A mi községeinknek van lelkipásztora; mire való volna hát valamely egyleti lelkigondozó, ki a lelkipásztori hivatallal contactusban sem igen akar lenni? Jó a vasárnapi iskola, hol szükség van erre és jó a tractatus irodalom. Azonban hadd lássuk: nincs-e methodismus mindezekben? Szóval: semmi nagyot sem vétkeztünk, mikor azt írtuk, hogy belmissio (általánosságban) és *egyházi* életünk intensivitása még nem ugyanazonegy dolog. Aztán gondoljuk még meg a belmissio nem egy hívének felfogását a dologban. És pedig gondoljuk meg *egyházi* szempontból. Olvastunk mindnyájan ilyen belmissioi kijelentéseket: »Megvalljuk, mi többet használunk az államnak, mint az egyháznak. A belmissio szabadság és önkéntesség. A belmissio soha sem lehet hivatalos ügygyé. A belmissio nem tűr bürokratikus gyámkodást, sem hierarchikust.« Mellesleg megjegyezzük, hogy a belmissioi egylet cliqueknek és önző pártirányzatnak kerülhet kezébe. Aztán a hivatalos szervezettség állandóságot ad az intézményeknek. Az ellenszenvvel került pap pedig éppen legméltóbb képviselője a törvénynek és evangeliumnak, a pap: e κατ'ἐξοχήν keresztyén a gyülekezetben. Igen, mi óhajtjuk hogy a belmissioi működés lehetőleg az egyházi organismusba vétessék föl. Nem csak az evangelizálás, lelkigondozás, de a munkás szeretet sokféle mezeje is. Mi a belmissioban nem csak socialis, de egyházi mozzanatot is akarunk látni A belmissioi célérdekében is szükséges a belmissionak ez a különben már folyamatban levő egyháziasitása Félünk, hogy a protestáns belmissio és az egyház is zátornya jut, ha a belmissio egy jó részében legalább bele nem olvad az egyházi organizmusba. Az 1880. évben. Németországon még több az ev. diakonissa, mint az irgalmas nővér. De már 1885-ben 270 diakonissával szemben 680 irgalmas nővér van. De mi lenne, ha minden egyházközségünk képeztetne például egy diakonissát beteg hiveink számára, de meg gyermekmenhelyek számára is? Mért ne lehetne a szegénygondozást s még egyebet is körökre osztani be s felügyelőket adni e köröknek férfiakból és nőkből is? Ez a Chalmers rendszere. És mindezt és még sok egyebet az egyházi élet szervezetébe osztva be, az egyház organumai által hajtva végre. Stb.

Azonban e rövidnek szánt, de hoszúvá (és pongyolává) vált czikkemnek nem czélja azt mutatni ki, hogy miként szervezkedjék az egyház a szeretet munkáinak gyakorlása végett; bár e kérdést éppen napi rendre kell tüznünk. Mostani célunk csak az volt, hogy röviden reagáljunk tisztelt laptársunk könnyüvérü reflexioira s indokoljuk, hogy nem elég csak belmissiót mondani, de a belmissiónak egyházunk *intézményeihez és szelleméhez* való viszonyát is präcisirozni szükéges. Mert egyházunk nem minden belmissióval békélhet ki. Egyházunk nem fogadhatja el azt a szerepet, hogy bármely belmissiói egyletre nézve egyszerüen igy szóljon: »Amannak növekednie kell, nekem pedig kisebbednem« (Ján. 3, 30.)

Szerkesztő.

Rendkivüli egyházkerületi gyűlés.

Egyházkerületünk az egyetemes konventhez felterjesztendő ügyek s különösen segélykérvények elintézése végett s ezekkel kapcsolatosan nehány sürgős egyházkerületi ügyben való határozásra rendkivüli közgyűlés tartását határozta volt el a tavaszi rendes ülésen.

A rendkivüli ülés e hó 7-ére hivatott össze s tanácskozásait még e napon be is fejezte.

Dacára annak, hogy ez évben ez a gyűlés harmadik kerületi gyűlés volt, a tagok szép számmal (120—130) jelentek meg, a mi egyházi ügyeink iránti élénk érdeklődés bizonysága.

Pont 10 órakor jelent meg a közgyűlési teremben az elnökség, élén *br. Bánffy Dezső* elnöklő főgondnokkal és *dr. Bartók György* püspökünkkel, kiket a tagok élénk éljenzéssel fogadtak

Az ülés, mint rendesen, a püspök imájával kezdődött, melyben a »bölcsességnek, tanácsnak és anyaszentegyházunkért buzgó szeretetnek lelkét« kérte Istentől tanácskozásainkra. Az elnöklő főgondnok pár rövid szóval megnyitván az ülést, a megalakulás formaságai után bizottságok küldettek ki a szavazatok beszedésére és a költségvetés előterjesztésére. Az ujonnan választott képviselők igazoltattak s Bodor Géza, a kézdi egyházmegye új esperese feleskettetett

Tárgysorozat rendjén az Igazgató-tanács előterjesztése a közalapi segélykérvények ajánlására nézve változatlanul elfogadtatott. (A felajánlott egyházak és lelkészek névsorát jövő számunkban közöljük. Szerk.)

Jövőre a rendes kerületi gyűlések ideje — az illetékes testületektől bekért vélemények alapján — *november hó első felére* állapíttatott meg. Szükségessé tette e változtatást az, hogy a tavasszal tartatni szokott egyetemes konventi ülésekre a felterjesztéseket ker. közgyűlésekből kellvén megtenni, vagy állandóvá kellett volna tenni az őszi rendkivüli üléseket — a mi tekintve azt, hogy egy ily gyülés tartása a kerületnek közel 5 ezer forintjába kerül, opportunusnak nem tekinthető — vagy a rendes közgyűlés idejét kellett őszre tenni. A ker. gyűlés az utóbbit határozta.

Az egyházkerületi papi özvegy-árvai gyámintézet ügyében a beérkezett vélemények alapján az Ig.-tanács azt az előterjesztést teszi, hogy miután egyfelől ez intézet növekedésének forrásai elapadtak, másfelől az országos papi özvegy-árvai gyámintézet most már — bár elég szerényen — gondoskodik a papi özvegyek és árvák gyámolításáról, ez a kerületi gyámintézet 1896-ik évtől kezdve zárt intézetté nyilváníttassék s belőle a segélyt csak azok nyerjenek, a kik 1896 előtt jutván özvegységre és árvaságra, az országos intézettől segélyt nem nyerhettek. Ezek évi osztaléka azonban

100 frtig emelkedjék A mikor pedig az alapnak feleslege lesz, vagy teljesen felszabadul, munkaképtelenné lett lelkészek segélyezésére fordíttassék jövedelme s ez által mintegy nyugdijintézeti szolgálatot teljesitsen. A közgyülés, a püspök úr felszólalása folytán mellőzve Barabás József azon indítványát, hogy az alap megmaradt jövedelmeivel és eddigi feladataival változatlanul fenntartassék, az Igazgató-tanács javaslatát fogadta el, kiegészítve Menyhárdt András esperes azon kiegészítésével, hogy az 1896. előtt nyugalmazott, de özvegyárvaságra csak később jutott lelkészi hátramaradottak is részesitendők segélyben. Az 1896 utáni befizetések mintegy 4000 frt — »az erdélyi ev. ref. egyh.-kerület lelkészei és egyházai alapítványa« címen a Szeretetháznak utaltattak át.

A református leánynövendékeknek a ref. tanitóképezdékbe magántanulókul való felvétele targyában az Ig.-tanácsi előterjesztést Parádi Kálmán tanügyi előadó olvasta fel. A kérdés történeti alakulását ismertetve oda konkludál, hogy e kérdést országosan az egyetemes konventnek kell a leánynövendékek javára megoldania. Ez irányban tétetik előterjesztés az egyetemes konventhez.

Következett az előző hangulatból következtetve, különösen a tanárok részéről heves vitát igért Ig.-tanácsi előterjesztés a *Szeretetház* ügyében. — Az Ig.-tanácsi előterjesztés lapunk előző számában szószerint közölve volt. — A javaslat ellen beszéltek: *Barabás József* egerbegyi lelkész, *Fogarassi Albert* n.-enyedi, *Bod Károly* sz.-udvarhelyi —, *Balogh Károly* Kolozsvári —, *Gyulai D. Kálmán* m.-vásárhelyi tanárok. Mellette *Dr. Bartók György* püspök, *Váró Ferencz* n.-enyedi tanár, *Sándor József* orsz. képviselő főgondnok és *Gyártás Albert* bethleni lelkész. Az ellenzők vitájában a sarkpont a kötelező megadóztatás kérdése volt. Némelyek a czélszerüségét, mások egyenesen a jogi alapját vonták kétségbe. Abban egyek voltak, hogy minél magasabbat kivánjanak (egyetemes, általános árvaházat vagy teljes leánynevelő intézetet internátussal) és minél kevesebb hozzájárulást helyezzenek kilátásba (némelyek csupán a szeretet önkéntes adományait, mások (Bod Károly) »egyetemes« később »egyetemes progressiv« adózást. Ily értelemben nyújtottak be határozati javaslatot Fogarassi Albert és Bod Károly. A tervezet támogatói lelkesítően magas színvonalu beszédeket mondtak.

Dr. Bartók György püspök az adó kivetésének autonomiánkból folyó jogát védelmezte, az intézet eszméjének történeti fejlődését és alakulásait világította meg, annak a kettős célnak (árváink gondozása és leánygyermekeink egyházias nevelése) egyetemes egyházi fontosságát ecsetelte hatalmas vonásokkal, a melyeket a tervezett intézet mostani szerény eszközeihez mért formában már most szolgálni kiván. Zajos éljenzésre ragadta a közgyűlés tagjait, midőn hivatkozott arra az erkölcsi kötelezettségre, hogy azok a papok és tanárok, kik összes anyagi és szellemi vagyonukat, existentiájukat az anyaszentegyháztól kapták és kapják, nem vonhatják meg a tápláló édes anyától csekélyke morzsáikat! A kik annyira bíznak a mások önkéntes szeretetadományaiban, hogy arra egy tízezerekbe kerülő intézményt vélnek alapíthatónak: mutassák meg, hogy ez a szeretet náluk kötelező erőre emelkedett.

Sándor József főgondnok örvend azon, hogy itt a tanácskozás folyamán is fejlődött az eszme. Igenis, oly fontosnak tartja a ref. leány nevelő intézetet, hogy egy ilyennek megteremtését már most ki kell mondanunk, meg is kell valosítanunk, hogy leányaink felekezeti érzületére veszélyes mostani nevelkedésükön segíthessünk. Megdöbbentő példákkal illusztrálja felekezeti tudatunk hanyatlását, a mely a nevelésből folyik. Ily intézet megalapítását a kerület vezetése mellett, tegyük asszonyaink kezébe le. Maga ha a szeretatház mostani tervezetében marad meg 100 frtot, ha a leánynevelő intézet terve győz, ez összeget 10 éven át fizetni kész. (Lelkes éjenzés.) A következő határozati javaslatot nyujtja be:

Mondja ki a közgyülés, hogy a határozati javaslat intézkedéseit *ideiglenes jelleggel* jóvá hagyja és elfogadja s ez alapon a lelkészi és tanári árvák gondozásának ügyét helyes mederbe terelve látja: feltétlenül szükségesnek tartja azonban egy bennlakásos magasabb protestáns leánynevelő-intézet létrehozatát, melynek keretében lesz papi, tanári leány-árvák intézeti nevelése s illetve elhelyezése is véglegesen megoldva s mert prot. leánynevelő-intézet létesitése céljából az egyházkerület a ref. nők belevonásával egy nagyszabásu gyüjtési akcziót s esetleg közmegadoztatási eljárást is indít meg. E végből útasíttatik az Ig. tanács s illetve a határozati javaslat 11 pontja értelmében kiküldendő bizottság, hogy javaslatát az egyházmegyék stb. kikérdezésével már a legközelebbi rendes közgyülésre ily értelemben dolgozza ki, megjelölvén a költségvetést és az intézet egész létesítése és fenntartási tervezetét.

Váró Ferenc örömmel konstatálja, hogy itt a kételyek és aggodalmak is termékenyitőleg hatottak. Minden halasztásnak ellensége akkor, mikor olyan viszonyok közt élünk, a melyeknek megdöbbentő képét tárta fel egyházunk egy előkelő tagja Ritoók Zsigmond. Lehetetlennek tartja, hogy megtagadhassa az egyházért való áldozathozatalt éppen az erdélyi ref. tanár, kit egyháza ugy a maga, mint iskolai ügyei intézésében már érdemtelenül (mielőtt arra érdemeket szerzett volna) olyan kiváltságokkal ruház fel, a melynek párja nincs a kontinensen. Hogy a kollegiumok hozzájárulását ily tisztán egyházi intézményhez az alapitó-levelek ki nem zárják, a mint egyesek állítják, arra elég bizonyság az, hogy az Emkének is tett kollégiumi előljáróság alapitványokat. S ha ezt akkor — mert az egyházon kivüli cél volt — az előljáróság tagjaira háritotta is az Ig.-tanács, bizonyos, hogy nem fogja tenni egyházi intézménynél. Örvend a Sándor József inditványának s azt elfogadja. — *Gyártás Albert* lelkes támogató beszéde után a papság részéről *Dr. Bartók* püspök és *Br Bánffy Dezső* főgondnok is készséggel járulnak az Ig.-tanács részéről a Sándor József határzati javaslatához, mint a mely az Ig.-tanács szerényebb álláspontjának még magasabb formában való érvényesülése.

Egy kölcsönös félreértékesen alapult kis incidens lejátszása után Sándor József és Fogarassi közt a kérdés szavazásra bocsáttatott. A Fogarassi határozati

javaslata mellett szavaztak tizen, a Bod Károlyé mellett egymaga, a Sándor Józsefé lelkes éljenzések közt emeltetett óriási többséggel határozattá, melyet midőn elnök enunciál, egyben a ker. közgyülés köszönetét fejezi ki a Sándor József 1000 frtos alapitványáért, 100 frtot adott a Szeretetházra Szacsvay Sándor főgondnok is. — Két távolmaradt képviselő a Szeretetház czéljaira büntette meg magát: *Hegedüs Sándor* miniszter 50 frtig, *Bedő* Jőzsef, 5-frtig Köszönet; követendő példa.

A délutáni folytatólagos űlésen elfogadtatott a *m. n.-zsombori birtok számadásairól* szóló Ig.-tanácsi előterjesztés, mely minden nagyobb vita nélkül azzal a szomoru tudomásul vétellel záródott le, hogy szerencsétlen spekuláczió, szakértelem hiánya és kellő ellenőrzés hiánya miatt 50—60 ezer forint kért okozott az egyházkerületnek. Vajha sohase ismétlődnék többé eféle !

(Folytatása következik)

Egyházi élet.

A kézdi egyházmegyéből.

(Folytatás)

A méltóságos állandó Igazgató-tanács b. e. *Szász Domokos* püspökünk emlékének megörökítésére s utolsó alkotásának: a kolozsvári Szeretetháznak befejezhetése céljából »Felhívást« és »Gyűjtő-íveket« küldvén le: ezeket az egyházközségeknek s egyeseknek aug. 8-án szétküldöttem, visszaküldésökre september 20-át tűzve ki. A felterjesztés határidejéig visszaérkezett »Gyüjtőivek«-en befolyt:

1. Alcsernátonból 17 frt 95 kr. 2. Bodor Gézánétól 8 frt 50 kr. 3. Bodor Ferencz kir. közjegyző 5 frt. 4, Csikszeredából 5 frt 50 kr. 5. Felcsernátonból 4 frt 20 kr. 6. Fel-Torjáról 1 frt. 7. Ikafalváról 2 frt 70 kr. 7. Mártonfalváról 1 frt 60 kr. 9. Márkusfalváról 5 frt 85 kr. 10. Keresztes Edétől 1 frt.

A begyült összeget, 53 frt 30 krt, a méltóságos állandó Igazgatótanácshoz fölterjesztettem.

A mai postával érkezett Bakcsi Gáspár algondnok aatól 5 frt.

Lázár Mihály főgondnok és Kovács Károly egyházmegyei tanácsbiró aai »Gyűjtőivei«-ket üresen küldötték vissza. Léczfalvi és k.-albisi lelkésztársaim jelentették, hogy a sikeresebb eredmény érdekeért a gyüjtést későbbre halasztották. Három egyházközség sürgetésemet figyelmen kivül hagyta.

* * *

Az egyházi adózás reformja már a mult század végén foglalkoztatta II József császár ő Felségét. Az általa pengetett hur megzendült ujra s ennek hangja harmonikusan bevegyült az 1847—48 évi országos törvényhozás szabadságot, jogegyenlőséget s arányos közös teherviselést hangoztató, egy jobb jövő zenéjét képező akkordjaiba. Most egyetemes magyar reformált egyházunk foglalkozik e nehéz kérdés megoldásával s az e tárgyban kapott összeirási és jelentő ívek az egyházközségek előljáróságai által, nagy munkával, fáradságos utánjárással és sok számítással összeállítva, hozzám beterjesztettek és én ezeket az ezek alapján készített összesített kimutatással, a rendes határidőben, a méltóságos állandó Igazgatótanácshoz fölterjesztettem.

Ezen kimutatás szerint a jelenleg viselt összes egyházi teher az összes állami egyenes adónak az alább feltüntetett százalékait képezi egyházközségenként:

Alcsernátonban 24·69%-át. Bétán 64 92% át. Csikmegyei körlelkészségben 17·64%-át. Dálnokban 41·30%-át. Felcsernátonban 54·64%-át. Fel-Torján 38·29%-át. Ikafalván 47·18%-át. Karatnán 35·02%-át. Albisban 54·75%-át. Mártonfalván 33·25%-át. Léczfalván 46.43%-át. Maksán 56·31% át. Márkusfalván 25·63%-át.

Az egész egyházmegye összes egyházi terhe pedig az összes egyházmegyebeli ref. egyháztagok állami összes egyenes adójának 38·84%-át teszi.

Mindig csodálkozással gondoltam és gondolok rá ma is, hogy egy rendszer, mely annyira leélte magát, mint a keperendszer, hogy tarthatta és tarthatja fenn magát? És a feleletet papságunk önmegtagadásában találtam, mely anynyi időn át lemondani tudott jogos igényeiről s mindig csak remélte, idáig nem kérte és soha sem követelte, mint ez más pályákon történt, hogy hivatala terheivel a javadalom arányba hozassék. Munkálkodott nem a fizetésért, mely még a létminimumot sem adta meg; hanem magáért az ügyért, annak szentségeért önzetlenül, igen sokszor nyomorogva, de panasz és zugolódás nélkül.

* * *

Bitai egyházközségünk presbyteriumának ajánlatára a kebli közgyűlés elhatározta, hogy az énekvezéri kepét, melyet az egyházközség szokott beszédni fizeti ebből énekvezérét 150 frt készpénzzel; az idén a hivekre pénzben rójja ki és szedi be. Ezen határozat a kepézés idején terjesztvén be hozzám, mivel abban az egyházközség megkárositását láttam, a határozat végrehajtását betiltottam. Egyházi törvényeink vonatkozó szakaszai értelmében presbyteriumra a felelősséget kimondottam, Számadó gondnokotanyagi kártérités kötelezettsége mellett útasítottam, hogy terményben, a papi kepe hozama szerint, szedje be az ősz kepét, kalangyája után $^1/_2$ hectoliter buzát számitva,

* * *

Lélekemelő ünnepségeken részvételhez is volt szerencsénk. A testvér orbai egyházmegye egyházközségeiben végzett püspöki vizsgálatot a papolczi nms. és szt. ekklézsia díszes uj templomának főtiszteletű püspök urunk által, augusztus 27-én történt fölszentetelése nyitototta meg. Ez ünnep örömében és felemelő hatásában egyházmegyénk képviseletében tiszt. Kiss József főjegyző, Kelemen Győző direktor, Benedek Ignácz, Kovács István és Jáni Lajos paptársaimmal vettünk részt, aug. 26-án a barátosi vasuti állomásnál csatlakozva a főt. és mlgs. Püspök úrat szokatlan lelkesedéssel fogadó kisérethez.

A püspöki vizsgálat végeztével főt. Püspök urunk september 3-án érkezett egyházmegyénk területére, a k.-vásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközséget meglátogatni és ezen virágzó egyházközség oroszfalvi filiájának templomát felszentelni. Egyházmegyénk presbyteriumait s általuk összes hiveinket értesitettem erről s fölhivtam az ünnepélyes fogadtatásban való

részvételre. Egyházmegyénk határszélén, a szt.-katolnai hidnál a csaknem teljes számban megjelent paptársaim élén hiveink és más felekezetü testvéreink nagy sokasága által követve volt szerencsém üdvözölni egyházmegyénk közönsége nevében szeretve tisztelt főpásztorunkat. Szept 4-én papi testületünk részt vett az oroszfalvi templomszentelésen s ennek végeztével tisztelgett főtiszt. dr Bartók György püspök és nt. Kenessey Béla egyházkerületi fő egyző aainál.

Egyházi törvényeink elrendelvén, hogy a közgyűlés tárgyai az egyhmegyei tanács által előkészitendők, törvényeink ezen intézkedésének érvényesítésére s hatályba léptetésére sept. 14-én egyhm. tanács ülést tartottunk s így közgyűlésünk fontos tárgyai törvényszerüen előkészítve, mint egyhmgyei tanácsunk előterjesztései kerülnek közgyűlésünk elé.

Mult közgyűlésünknek az egyhm. és *algondnoki* állásokra eszközölt jelöléseiről, főjegyző aa. a határozatokat sept. 12-én hozzám juttatván, ezeket a következő napon a mlgs. állandó Igazgatótanácshoz fölterjesztettem, kérve ezen állások betöltésének közelebbi egyhker. közgyűlésünk tárgysorozatába felvételét. Ugyanekkor terjesztettem föl közgyűlésünk az egyházkerületi közgyűlés megtartására okt. 13. nov. 13. közti időt ajánló véleményét.

* * *

Érdeklődéssel várom s azt hiszem várjuk mindnyájan *Bodor János* zágoni lelkipásztortársunknak minél hamarabb megjelenő, a népiskola I—II. osztályai számára »*Kis tanulók hit- és erkölcstana*«, a III—IV. osztályok számára »*Ó szövetségi szent történetek*«, az V—VI. osztályok számára »*Uj szövetségi szent történetek*« czimén szerkesztett művei megjelenését. Erdélyi egyházkerületünkben készült elemi népiskolai vallás-tankönyvek irodalmában ez leszen az első, melyet a közvetlen egyéni tapasztalat mellett, a gyakorlati oktatás mezején, a falusi gyermeki kedélyyel s kizárólag az iskolai fejlesztésre utalt szük korlátu fejlettséggel biró lélekkel való mindennapiérintkezés s az ehez alkalmazkodni kivánó szükség érzet s gyakorlati képzettség hoz létre Szerző már az által is igyekezik tankönyvét a gyermekkel megkedveltetni, hogy mi a gyermeki kedélyre legkedvesebben hat, kiváncsiságát, érdeklődését leginkább foglalkoztatja a könyvek iránt; azt viszi be tankönyvébe: a bibliai események művészi képeinek az illustratió jelen izlését kielégitő másolatával diszítve könyveit. Ennek daczára, szerző kiváló gondot fordít arra, a mi népünk s egyházaink szegénysége miatt a tankönyvek beszerzésének és kelendőségének egyik elengedhetetlen föltétele: az olcsóságra.

Nem csupán azért említém fel e tényt, hogy ez által a vallásos nevelésnek egy örvendetes jelenségét adjam tudtul a nt. közgyűlésnek, hanem az a czél is vezérel, hogy az ezen tárgyat illető kötelességeinkkel ez alkalommal is foglalkozzunk.

Általánosan ismert dolog, hogy a vallásos nevelés az általános nevelés más tárgyainak rohamos haladásával nem tartott lépést és községi népiskoláink órarendjeiben a vallástan tanítására szánt órák sem az idő beosztás, sem az órák számát tekintve, nem foglalták el az ezeket megillető helyet. És maga a tanítás is, a gyakorlati életben az erkölcsi és hitélet terén, nem hozta meg a tőle várt eredményeket. Innen van, hogy a jelen kort a hittel való keveset törődés, a vallásos buzgóságban és áldozatkészségben fel-feltünedező szegénység és erkölcsi kötelességekkel szemben gyakran nyilvánuló közönyösség jellemzi. Ez a szomoru jelenség arra figyelmeztet minket, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközt két kézzel ragadjunk meg s minden kinálkozó alkalmat azonnal használjunk fel arra, hogy ha a jelen helyzeten segiteni nem is áll módunkban, de a jövőt a vallásos nevelés által úgy készítsük elő, hogy a nyomunkba lépő nemzedékek lelki és kedély-világában, az evangeliumi hit, s Krisztusi szeretet és a prot. áldozatkészség legyenek az uralkodó hatalom.

Nem elérhetetlen cél ez nt. közgyűlés! Akarat kell hozzá és lankadást s áldozatot nem kimélő munkásság. Ezen munkából mindnyájan vegyük ki részünket. Feleljünk meg annak, a mire Isten elhivott s hivatásunk elkötelezett. Eddig is nyitva állt erre előttünk a tér. Most a vallás és közoktatásügyi m. kir. Minister úr Ő Nagyméltósága eszközt is adott kezünkbe, hogy ezen a jövő harczosait kiképezhessük, midőn f. évi 32543 számu rendeletével kimondotta, hogy a tanítók tanítványaikat a rendes tanmenetet nem zavaró minden istentiszteletre az iskolai hatóság vagy az illető lelkész kivánságára kötelesek templomba vínni és ott rájuk felügyelni. Csak kivánnunk kell és a tanulók által benépesednek templomaink. Csak tanítanunk kell és Isten dicsérete betölti egészen az Úrnak házát. Csak be kell oltani a fogékony gyermeki szivekbe az Ur házának szerelmét s az majdan buzgóbban látogattatja a felnőttekkel is a templomot.

(Folytatása következik.)

Tanári állás és iskolai kormányzat
a tiszántuli ev ref. egyházkerületben.

(Folytatás és vége.)

Minden qualifiatiohoz kötött hivatali karnak meg van a maga jog- és hatásköre. A biró függetlenül hozza itéleteit, a pap a maga ízlése szerint választja és dolgozza fel textusát, a gazda azt vet földjébe, a mit jónak lát; egyik sem kéri ki a maga szakmájában a professor véleményét Probálnánk csak beleavatkozni valamelyik dolgába! Aspirálnánk csak törvényszéki elnökségre, esperességre tanári diplománkkal! Bizony, a lipótmezei épület-csoportig meg sem állanának velünk!

Pedig a ref. tanárral szemben ezt gyakorolják per longum et latum, midőn a nagyobbrészt idegen elemekből összealkotott igazgató-tanács magának tartja fenn mindazon intézkedési jogokat, melyek a dolog természetéből kifolyólag az iskola tanárkarára vagy igazgatójára tartoznak más intézeteknél.

Avagy nem saját posítiójából szorítják ki az igazgatót, midőn az igazgató-tanácsnak tanári képesítéssel nem biró elnöke, vagy helyettese vezeti a vizsgálatot, állapítja meg a vizsgálatok idejét, módját? Nem sértő és lealacsonyító a tanárkarra, ha e szabályzat még az osztályzatok megállapítására is befolyást biztosít nem tanároknak? Nincs-e kétségbe vonva a

tanár elfogulatlan, józan itélőképesége ott, a hol a tanuló tandíjmentessége, jutalmazása vagy büntetése felett az iskolán kivül álló tényezők döntenek? (11 §.)

Más középiskolában az igazgatón kivűl a kir. főigazgató vagy még a kerületi tanügyi bizottság kiküldöttje ellenőrzi az intézetet s abban a tanárok működését. És ez az ellenörzés teljesen megfelelőnek kielégítőnek bizonyult; mert a bizalom fokozza a munkakedvet s a felelősségérzet ambitiót önt — még a tanárba is.

Nagyon sajnálatra méltó körülmény, ha csak a legmagyarabb felekezet tanárai nem szerezhették meg maguk iránt ezt a bizalmat. Pirulnunk kell más kartársunk ellőtt, mert a mi ellenörzésünkre nem tartják elegendőnek kir. főigazgatónk és egyh. kerületünk elismert érdemes gyimnásiumi felügyelőjének átte intő képességét, — igazgatónk és collegáink látogatásait nem is számítva — a mi számunkra kebelbeli tanügyi bizottságot is kell szervezni az iskola kormányzó testületébe választandó szerencsés szülék vagy tanítványaink jótakaró ismerősei köréből, hogy legyenek a kik a tanárra nyitogassák az osztály ajtaját, megzavarják a tanítás menetét, felülbirálják egyetemen szerzett tanári képesítésünket és ami a legkeserübb, – megbizhatóságunk tekintélyét lealacsonyítsák saját tanítványaink előtt. (18. §.)

Mem féltünk és nincs okunk félni a nyilvánosságtól ezután sem. A tanügy iránt érdeklődőket szívesen fogadjuk bármikor, melyről minden tanítványunk s a nagyközönség is csak azt olvashatja le, hogy a tanár lelkiismeretessége, hivatali buzgalma más forrásból fakad, mint saját énjéből.

Lehetet idő, mikor ez a magát tulélt ellenörzési rendszer jó szolgálatot tett az iskolának. Mert az egyházkerületi felügyelő s a kir. főigazgató hiányában kellett létezni legalább egy olyan testületnek, mely az iskola működését ellenőrizze, számba vegye, ügyeit, bajait intézze, lehettek olyan viszonyok, a midőn egyik vagy másik tekintélyes pártfogónk vagy alapítónk a maga bölcs belátásával, széles körő tudásal, kiváló mértékben emelhette az iskola szinvonalát kivűlről — talán még paedagogiai szempontból is. Mert akkor a tanári állás még nem volt külön képesítéshez kötve, mert — valjuk be őszintén, — javarészt ekklésiához nem jutott theologusokkal és az iskolából éppen hogy kikerült fiatal, sokesetben tapasztalatlan diákokkal töltötték be. Tisztelet a nagyszámú kivételnek, kiket az egyéni rátermettség, a tudományok kedvelése s a pálya önzéstelen szeretete kreált tanárokká!

De manapság a tanári pálya épp oly életczél, mint a többi. Sok esetben nehezebb gulificatiót kiván, mint a többi. S miután oly szép anyagi javadalmazással nem kecsegtet, mint igen sok más életpálya, — gyanítanunk kell, hogy a tanítás és nevelés ügye iránt iskoláink színvonalának emelésére hoztunk magunkkal legalább is annyi munkakedvet és igyekeztünk szerezni legalább is akkora szakképzettséget és aesztetikai izlést, mint a menyit e tekintetben a szerénység teljeshiányát feltételezve, — nem tanárok arrogálhatnak maguknak máskülönben legalaposabb miveltség mellett is.

Illusorius tehát a gyámkodó törekvések tulzásba hajtása nem tanárok részéről tanárok felett. Sehogyan sem állja meg a józan gondolkodás kritikáját ez a mi. legujabb rendszabályunk még ugy sem, ha az egyh. kerületi rendeletek szigorára hivatkoznak is a tanári állással szemben Mert beismerjük, hogy ref. iskola tanárai vagyunk, de – mi szegénységünk dacára — büszkék is akarunk lenni állásunkra és nem szégyenkezni ammiatt. Szivesen belenyugszunk abba a tudatba, hogy iskolánk az egyház veteményes kertje. De azt a felfogást, hogy ennek a kertnek a gondozásában, mivelésében minden más mesterember hivatottabb, jogosultabb, mint a kertész, — az iskola tanárkara és igazgatója: — a protestantismus nevében kell vissza utasítanunk.

A tanárkar nagymérvü mellőzése, mondhatni kizárása a szervezendő igazgatótanácsból igaztalan és indokolatlan még abban az esetben is, ha e testület hatáskörébe csak az anyagi ügyek tartoznának.

Az iskola alapjainak kezelése, vagy jövedelmének hová fordítása iránt van annyi érzék a tanárban is, mint a más pályán működőkben. Nem szerénytelenség, ha saját műhelyében — igazgatója, szakavatott felügyelői és gondnokai után, — elsőséget kíván magának a tanárkar ezen a téren is; mert legtöbbször ő látja, ő érzi s igy legjobban ő ismerheti a gondjaira bizott intézet gyarapodásának összes feltételeit. A tanár existentiája, — ugy hisszük, — jobban fűződik az iskola szellemi és anyagi állapotához, mint bárki másé. Osztoznia kell annak jó és balsorsában egyaránt. És igy abban a testületben, mely fenntartóságnak nevezi magát, az alapítók és a segélyezők után senki sem tulajdoníthat magának több jogosultságot, mint az intézet tanárai. Csak azt kell belátni, hogy a tanár is tagja egyházának és missiója épp oly fontos közoktatásügyünk hajlékaiban, mint akár a papé a szorosan vett egyházi életben, vagy a biróé a törvényházban.

Különben az anyagi ügyek intézésére a külső tényezők lehető legkorlátlanabb rendelkezési jogát sem kifogásolnók, ha nem látnánk ebben törekvést a servilistikus hajlamok elhintésére, kifejlesztésére a tanárban; ha nem hallanánk: »akad kutya korpára!« féle kijelentéseket a tanárra még intelligens testületekben is, mikor a tanári fizetések rendezésére kerül a sor; avagy csak egyetlen egy esetet tudnánk arra, hogy az igy szervezett fenntartótestületek önként tették az iskolát a tanár otthonává. De a külső körülmények pressioja s a felsőbbek egyenes rendelkezése mozdította elő az iskolák s azokban a tanárok ügyét még a legvagyonosabb fenntartó testületek kezei között is.

Az iskoláknak nyújtott jelentékeny államsegély mellett s a folytonos sürgetés daczára nem egy tanárunk szolgál most is — némelyik 20—25 év óta, — minden korpótlék nélkül, minimális fizetéssel, az állami akénál többnyire kisebbre szabott lakáspénzzel. A ref. tanárnak csak heti óra száma, adója és felettes hatósága több. A megnehezitett viszonyok között legalább állásunk tekintélyét ne kisebbitsék, mert a mi a tanárt bántja, nem hagyja érintetlenül az iskolát sem.

Ha intéző köreink szeretettel, elfogulatlanul vizsgálják a tanárság helyzetét és viszonyait egyházkerületünkben: nem egy okára fognak rábukkanni annak a beteges, kóros állapotnak, melyet *a protestáns közszellem hanyatlása* czimén oly gyakran elpanaszo-

lunk. Siessünk e baj orvoslására addig, mig nem késő. A méltányosság irját, melyet oly sokféle alakban kinálgatunk idegeneknek, vegyük elé s alkalmazzuk egyszer saját sebeinkre is. Egyházkerületünk derék fennkölt gondolkozásu papsága fog jelen lenni a műtét végzésénél. Soraikból nem egyszer hallottunk védelmező, intőszózatot. A mi szavunk kifáradt, gyenge, pusztában elhaló. Bennök bízunk. Beteg testvérükről van szó: a tanárság protestans érzületének megmentéséről, vagy kihalni engedéséről.

Ezt a pusztító kórt a tanárságban s a tanári müködés terén eléggé indokolják a fenntebb vázolt okok és körülmények; ***a mellőzés*** és ***kicsinylés***, mely a tanárt hontalanná teszi saját hajlékában, az iskolában is. Erre vezethető vissza legtöbb esetben iskoláinkban az anyagi viszonyok csábítgatása, kecsegtetése daczára szünni nem akaró tanárváltozás, pályázataink meddősége. A tanárváltozás terén egyes fiatal intézeteink oly szép recordot értek egy-két emberöltő alatt, a minővel fennállása óta talán a cambridgei egyetem sem dicsekedhetik. Mert a tanár, főleg a ref. tanár, nem a pénzért, nem az anyagi jóllétért szánta magát erre a pályára, hanem egyháza iránti szeretetből, az állás tisztességeért.

És hová mennek javarészt ezek a mi vándormadaraink. .? Kövessük őket. Vigasztalódjék!

Legalább egyrészök nem idegenben köt ki! A mi regióinkba is van hely tehát, a hol a tanári állást jobban tisztelik, inkább megbecsülik, mint nálunk, — s a hol többnyire a halál kaszája csinál tanárváltozást.

Okuljunk! Adjuk meg a tanárnak, ami a tanáré és ne ruházzuk méltatlanúl másokra azt a kis decarumot, mely őt e pálya felé vonzotta. — Szakitsunk már azzal az igaztalan, bántó felfogással, hogy a tanár ellensége az iskolának. Hisz' a vadállat is tudja gondoznó a maga fészkét, nemhogy szétrombolja azt!

Tanuljunk! És most a XX. század küszöbén alkossunk olyan rendszabályt egyik legfontosabb intézetünk tanáraira, hogy abból méltányosságot, igazságot, humanitást, ember-és munkatiszteletet mások tanulhassanak! »Mindeneket megvizsgáljatok s ami jó, azt megtartsátok!« — *s.*

Az élet.

Az élet a maga összeségében oly széles körű fogalom, hogy arról egy pár sorban írni alig lehet. E szónál az elmélkedésnek oly tág tere nyílik, hogy köteteket írhatnánk tele, mégsem fejthetnők azt ki a maga egésszében és teljességében, mert hiszen magának a világnak létele nem egyéb, mint élet; élet a maga egészében, élet nyilvánulásaiban, concrét megvalósulásában. Éppen azért a t. olvasó elnézését kérem, ha e sorok nem egészen felelnek meg a fenti címnek. Különben is nem az a célom, hogy az életet kimerítően fejtegessem, hanem — mint végül látni fogjuk — annak egy megnyilatkozására akarom felhívni a figyelmet.

Az emberi szervezet, a testi s lelki tehetségek összeműködése élet. Azonban nemcsak az egyesek, az egyének életéről szólhatunk, mert nemcsak egyéni élet van, hanem van állami, van egyházi, szóval van társadalmi élet is, melyről — mint ilyenről — szintén beszélhetünk. De a társadalmi élet végeredményében nem egyéb, mint az egyének életének összesége, tehát ha a társadalmi életet vizsgáljuk, bíráljuk, nem teszünk mást, mint hogy az egyének életének megnyilatkozásai felett mondunk ítéletet. És ha a társadalmi élet pang, vagy rossz irányban halad, ott a hibát az egyes emberek életében kell keresnünk, ott a vezérlő szellem, a világnézlet rossz, ott hiányzik a helyes fogalom azon magasztos célról, mely mint szövétnek kell, hogy lebegjen az ember előtt, ott nem él a szívben ama felséges hivatás-érzet, melyre a Mindenható teremtett mely az ember fogalmában bennfoglaltatik.

Ha a társadalmi életet, annak megnyilatkozásait vizsgáljuk, eléggé szomorú kép tűnik szemeink elé. Társaságban él mindenki, mert erre van teremtve az Isten által; a társas lényeknek pedig az volna hivatásuk, hogy — minden önzést kizárva — kölcsönösen támogassák egymást a nemes célok és tervek kivitelében s ez úton munkálják a saját, a mások és a társadalom érdekeit. Ám, a mai korszellem bizonyos mértékben rideg s az érdeklődés hiányának, a közönynek pusztító szele süvölt át a lelkeken s az önzetlenséget — a mi eredeti sajátja kellene, hogy legyen az embernek — a szivekben az önzés váltotta fel és ma már az emberek legnagyobb része csak annyiban szolgál a közérdeknek, a mennyiben abból önmaga is közvetlen hasznot húz, ellenkező esetben egy és más látszólagos kifogásokkal kilép a küzdők sorából. E miatt akad aztán meg a társadalmi intézmények fejlődése, kitűzött céljaik felé való haladása.

Társadalmi intézmény az egyház is, mert tagjait ugyanazon kapocs köti össze. És bizony itt sem dicsekedhetünk azzal, hogy zavartalanul és mindnyájan egy akarattal munkáljuk egyházunk érdekeit, sőt hányan vannak, kik egyáltalában részt sem vesznek e munkában? Az embereket sokkal jobban érdekli a bicykli-, korcsolyázó-, lawn-tennis-egyesületek ügye, mint az egyházi ügyek. Nem akar ez lázadás és lázítás lenni amaz egyesületekkel szemben, mert bizonyos tekintetben és bizonyos mértékig elismerem jogosultságukat, de a nagy mindenségben mégis csak mellékes érdekeket képviselnek s ime, több figyelemben részesülnek egyesek részéről, mint a legfőbb cél megvalósítására törekvő egyházi társadalom!

De vajjon nem önmagunk felett török-e pálcát előbbi állításommal? Igen, önmagunk felett is, de nem egészen. Elismerem, hogy bennünk, papokban is van némi hiba (tisztelet a kivételeknek), de a nagyobb hiba mégis a kor felfogásában, az azt uraló eszmékben van, mert a mai kor gondolkozása kissé materialisticus s a tudomány terén is azok az ágak találnak leginkább mivelőkre s számíthatnak hívekre, melyek érzéki tapasztalatokon nyugosznak, vagy a szépirodalmi müveknél, melyek az érzékeket csiklandozzák. Az egyházi irodalom mezején pedig nem igen nyílnak a virágok és ha figyelmünket erre fordítjuk, szivünk elszorúl, látva azt a nagy kietlenséget és pusztaságot, a mi itt szemünk elé tárúl. Mint a sivatag homok-pusztákon csak itt-ott tűnik fel egy-egy árva fűszál s az útazónak kifáradt lelke akkor üdül fel némileg, midőn egy oázisra talál: úgy egyházi irodalmunk terén is nagy a pusztaság, a

megjelent művek nagy távolságra vannak egymástól s midőn itt egy új és jó könyv jelenik meg, valósággal ünnepelhetünk.

És miért e lanyhaság egyházi irodalmunk terén? Talán nincsenek eléggé képzett embereink, kik sikerrel munkálkodhatnának? Óh nem! A prot. papság nálunk Magyarországon általában véve képzett egyénekből áll, sőt merem állítani, hogy szellemi tőkével is rendelkezik. csakhogy ez a tőke holt tőke, a mely nem kamatozhat, a mely nem igen érvényesülhet. Az arra hivatott egyházi férfiak egy része dolgozik, de a cél megvalósítása mégis elmarad, mert a munkák — nem lévén kiadó és olvasó — ott hevernek az íróasztal fiókjában; a másik része pedig, előre látva a sikertelenséget, nem is fog munkához, s így ez a szellemi tőke elvész a társadalomra nézve. A hibát tehát önmagunkon kívűl is kell keresnünk s megtaláljuk azt a mai korban, annak a vallásos dolgok iránt tanusított ridegségében, közönyében.

Nem állunk különben az egyházi közügyek terén sem. Az emberek szíve mintha valami vastag burokkal volna körűlvéve, oly megközelíthetlen és annyira érzéketlen! A legnemesebb és legeszményibb dolgok, egykét eset kivételével, érintetlenűl hagyják az emberi szivet. Az egyház ügyeivel, bajaival az emberek nagy része nem törődik, sőt még az erre elválasztottak is pusztán kötelességből foglalkoznak az egyházzal. Áldozatot már alig várhatunk az Ur oltárára, pedig a magyarországi prot. egyház eddig a hívek áldozatkészségének tőkéjéből élt. És most? Most is abból él, de leginkább csak a múltból táplálkozik. Napjainkban vajmi ritkán vesszük kezünkbe az »Arany könyvet«, hogy abba a jó tetteket feljegyezzük. Igaz, hogy az élet mind nagyobb követelésekkel lép fel az egyesekkel szemben s bármerre tekintsünk, mindenütt erősen folyik a küzdelem a létért. Ez élet-halál harc oly nagy, különösen a középosztálynál, hogy éppen e miatt vész el egyházunkra nézve hivatalt viselő híveinknek nagy része, mert, még ha meg volna is bennük az akarat, nem vehetnek részt templomi istentiszteleteinken kötelességeik teljesítése miatt; és ha még erre sincs idejük, hogyan várhatnánk tőlük tényleges részvételt az egyházi ügyek igazgatásában, pedig itt ők képzettségüknél fogva sokat használhatnának. De még falusi híveink is ritkábban keresik fel az Urnak házát, hol egyedűl nyerhetnének lelki, szellemi táplálékot. Pedig a szív virágai elhervadnak, ha nem öntözzük azokat az élővízzel, a nemes érzelmek elcsenevészednek s végre kihalnak, ha a szivet gerjedelemre nem ösztönözzük, a lélek jó gyümölcsöket nem terem, ha kivész annak talaja, a hit.

Bizony, nagyon sok az árnyoldal, mi elébünk tűnik, ha tekintetünket figyelemmel széthordozzuk s ennek oka a társadalmakat uraló közöny! A tátsadalomnak ezen tapasztalt magatartásával szemben látom én ma a prot. papságnak felséges hivatását. És mivel a társadalom egyénekből áll, az egyes embereket kell átalakítanunk, hogy az egésznek magatartására befolyást gyakorolhassunk. E végre harcoljunk az ígének erejével; ezzel tőrjük meg s olvaszszuk fel a közönynek vastag jegét. Ne gondoljuk, hogy lehetetlen! Csak mi bennünk legyen meg a hit, a bízalom, hogy nem hiában futunk, hogy munkánknak gyümölcsöt kell teremni. Mindent megtehetünk az által, a ki minket elhívott! Alkalmunk a munkálkodásra van elég, csak mi használjuk fel kellően. Az iskola, a szószék, a társadalmi intézmények s az életnek mindennemű viszonyai olyanok, hol a pap, a katechéta, a pásztor megtalálja munkálkodásának terét. Küzdjünk az Isten nevében; legyen kétélű fegyver az ige kezünkben, a mely sebez és gyógyít egyszerre s küzdelmünk nem lesz hiábavaló, fáradtságos munkánk gyümölcsöt fog teremni benn az, emberek szivében, künn a társadalom munkálkodásában s az élet nem lesz hiábavalóságok hiábavalósága, de nemes harctér, hol eszményekért, ideálokért küzdeni érdemes s a nemes munka jó gyümölcsöt terem.

Az életnek eme most rajzolt sötét képével szemben egy szép és megragadó jelenségre akarom felhívni az olvasó figyelmét, bizonyságául annak, hogy nemcsak az árny, de a fénypontokat is meglátják szemeim.

Székesi ref. egyházközségünk buzgó patrónusa Nagyságos S. Ilyés Lajos ny. miniszteri tanácsos ur szeptember hó 25-én töltötte be születésének 60-ik évfordulóját. A kinálkozó alkalmat egyházközségünk is megragadta, hogy kifejezést adjon amaz igaz szeretetnek és tiszteletnek, melyet kegyes patromusunk iránt szivében érez és táplál minden egyes tagja egyházközségünknek. E lapmult évi folyamának valamelyik számában már megemlékeztem volt arról, hogy ki és mi nekünk a sófalvi Ilyés család, éppen azért mostan csak röviden fejezve ki magamat, anyít mondok, hogy Nagyságos S. Ilyés Lajos ur és k. családja oszlopa, fentartója egyházunknak. Fentartója, erős oszlopa hitével, szeretetével, áldozatkészségével. Nélkülök nehéz megpróbáltatásoknak, erős küzdelmeknek volnánk kitéve, melyekben talán el is esnénk. És a mi szeretett, Nagyságos Patronus urunk ismeretes áldozatkészségének forrása az élőhit, mely nem apad ki sohasem, mert ápolja, erősíti azt ujabb és ujabb jócselekedeteivel. — Ime mostan is, születése napján úgy szeretett Patrónusunk, mint k. felesége, Nagyságos Braun Irma urnő 1000—1000 koronás alapitványról tettek igéretet egyházközségünk javára. A tett önmaga dícséri legméltóbban magát s nem szorul gyarló szavakban kifejezett dicséretre. És mi, a kik szerencsések vagyunk szeretett Patrónus urunk közelében és körében tartózkodhatni, ismerjük igazán ezen jócselekedeteknek értékét, mert tudjuk, látjuk, hogy azok az élőhitnek a vallásos buzgóságnak kifolyásai, mely, mint a mélyentisztelt Nagyságos ur szerettei, barátai és tisztelői előtt kifejezte, vezérlő elve volt életének.

Áldja Isten a nemes sziveket áldásának gazdag tárházából bőv mértékben! Orizze és oltalmazza lépteiket! Őrizze és oltalmazza hitüket, ápolja, erősítse keblök vallásos érzelmeit, hogy legyen az állandó forrása a jótetteknek s ugy fényjék az ő világosságuk az emberek előtt, hogy azok látván cselekedeteiket, dicsőítsék a mennyei Atyát.

Ugyancsak ez alkalommal Nagyságos özv. Braun Lajosné urnő az Ilyés-család templomi székére egy diszes bordó-vörös posztóból készűlt, gazdag arany rojttal szegélyezett terítőt adományozott 60 frt értékbnz, mi által templomunk fényét emelte. Fogadja a nemes Urnő a magam és egyházközségem nevében ez úton is hálás köszönetünket.

Ime az élet mutat fel itt ott önzetlen, nemes egyéneket is. Imádkozzunk és dolgozzunk, hogy mindnyájan ilyenek legyünk.

Bartha Miklós.

Szemelvények Luther Márton 95 tételéből.

Luther Márton, az Ágoston-rendi szerzetes, a wittenbergi pap, az 1517-ik esztendő október 31-ik napját a világtörténelem és a tiszta keresztyén vallás győzedelmi napjává tette az által, hogy e napon függesztette ki a wittenbergi vártemplom ajtajára azt a 95 tételt, melyekben elítéli a pápai bűnbocsátó levelek árulását, s kimondja, hogy az embernek Isten előtt való bűnbánatra van szüksége. E tételek megjelölik az ember haladását, s ezért ezek a világtörténelem tételei is. Kifejezői a tiszta keresztyén tudatnak is. E tételekben kifejezett keresztyén igazságok hódítása által lett szabaddá a keresztyén vallás, s lépett az emberi közművelődés szolgálatába, s munkálta az emberi haladást az által, hogy a keresztyénieknek hirdetett babonás szokásoktól elvezette az embert az Istenhez, a Krisztushoz. Vezette pedig az evangélium útján. Igyekezett az embert öntudatra ébreszteni, s szabaddá tenni, hogy így emelkedjék Istenhez. Szabaddá tenni a babonás felfogásától azért, hogy az ember saját lelkének erejével igyekezzék a jóra, s ne higyje, hogy lelkének, akaratának nemes törekvését a pápai búcsu és a pápai bűnbocsánat helyettesítheti.

De nemcsak a vállásos élet terén volt áldásos hatása a pápás egyház hatalma alól felszabadult keresztyén vallásnak, hanem hatása volt az egyház-társadalmi élet körén kivűl is. Mert ez a keresztyén vallás segítette az embert alkotmányos szabadságának a megteremtésében is. Az említett napon lépett a megújult keresztyénség az elvek harcterére, hogy újult erővel nevelje, tanítsa az embert, tanítsa a világot.

Tanította is, mert hirdette, hogy nem az a keresztyén vallás, melyet a pápás egyház tanított, hanem az, a melyet a biblia tanít.

De azért a vallásos elvek harcában most is kijut a küzdelemből. Mert hirdetnie kell a józan okosság és és felvilágosult ész által felismert keresztyén vallás nevében, hogy nem a képtisztelet, hanem az Istennek tisztelete *a Jézus vallása*. Hirdetnie kell a Krisztus vallásának megfelelőleg, hogy nem voltak és nincsenek csodatevő szentek és képek. Felűl kell emelkednie a megtisztult keresztyénségnek a nép babonás tudatlanságán, a melyet a pápás egyház nem oszlat el, hanem inkább növeli azt, a midőn hírdeti a csodatevő szentekbe és a csodatevő képekbe való hit áldásos hatását. A megtisztúlt keresztyénséget hirdeti a református vallás. Ezt tette a multban, ezt kell tennie a jelenben is. A pápás egyház babonás űzelmeivel szemben hirdetnie kell, hogy az ember nem találja fel lelkének üdvösségét, békességét sem a pápai búcsuban, sem a pápa által gyártott csodatevő szenteknek és azok csodatevő képeinek babonás tiszteletében, hanem csak az Istenben találja fel, csak a Krisztus által. S mikor mi ezt teszszük, a tiszta krisztusi alapra helyezkedünk. Mert megértjük, hogy valamint *a meggyujtott gyertyát* nem rejtik véka alá, azonképen nem kell a Krisztus vallásában felgyúlt világosságot sem elrejteni a szegény nép tudatlansága által szőtt sötét fátyol alá. A tudatlanságában könnyen hívő és a babonás tiszteletre könnyen vezethető népet fel kell keresnünk az evangelium tiszta világával. Azért, hogy a szegény nép lelkét megtaláljuk, hogy megmentsük a sötétség veszedelmétől. Ha ezt teszszük, teszszük a Krisztus vallásának a követelménye szerint, teszszük a példázatbeli asszony módjára, ki gyertyát gyújtott elvesztett fillérének megkeresésére. A megtisztúlt keresztyénség, s ennek tiszta kifejezője a református vallás, kezdettől fogva tiltakozott, s *ma is tiltakozik a Jézus vállása nevében, a Jézus vallásának a pápás elhomályosítása ellen*.

Ezt is tesszük Jézus szerint. Mert mi megértjük, hogy mit teszen az, hogy ha a szem homályos, az egész test homályos lesz. Azaz, hogy ha a gyártott szenteknek, csodás képeknek, pápai búcsunak és pápai bűn bocsánatnak jóltevó hatását hirdetik a Krisztus neve alatt, a Jézus vallását elhomályosítják.

Megértjük, hogy csak akkor tiszta a test, ha a szem tiszta. Tudjuk azt, hogy csak akkor tiszta a Jézus vallása, ha a pápás sallangoktól megszabadúl, a melyek odatoldása ellen tiltakozik a protestántizmus, tiltakozik a józan okosság, tiltakozik a felvilágosultság, mely azt mondja, hogy elvész a nép, mely tudatlanságban van.

Az embert elvezette a megtisztult keresztyénség a képtisztelettől az Isten tiszteletéhez, a Luther 95 tétele által.

E tételekből ez alkalommal is lássa a világ azokat, a melyek Luther Mártonnak a Jézus vallásából nyert és annak megfelelő tiszta meggyőződésének kifejezései. És pedig oly határozott meggyőződésének kifejezései, mely meggyőződését nem adta fel sem 1518-ban, Ágostában, a bibornok előtt, sem 1519-ben, az Eck Jánossal folytatott vitatkozásban, mely vitatkozás végén azt is *kimondotta*, hogy vallás dolgában egyedűl a *biblia a szabályozó*. Nem adta fel még akkor sem, mikor a pápa átokkal sújtotta; sőt a pápai átok-levelet Wittenberg város kapuja előtt megégette, 1520. decz. 10-én, mi által kifejezte azt, hogy többé nem tagja a pápás ***egyháznak***, s a pápa az egyháznak nem feje.

Nem adta fel e tételeket az 1521-iki wormsi birodalmi gyűlésen sem, melyre azért idézték, hogy tételeit vonja vissza

Nem, hanem ezen esküvel állott mellettük:

»Itt állok, máskép nem tehetek, Isten legyen segítségemre!« *Amen*.

E történelmi bevezetés után lássuk ezen nevezetesebb tételeket:

Midőn a Krisztus azt mondta, hogy térjetek meg, azt akarta, hogy az ő híveinek egész élete e földön folytonos megtérés és bűnbánat legyen

*

De a megtérés alatt nem szabad a papi hivatal által gyakorolt gyóntatást és elégtételt értenünk.

*

A benső bűnbánathoz a testnek a megzabolázása is kell.

*

A töredelmesség addig tart, míg az ember magával elégedetlen. Az igazi megtérés sohasem szünetel.

*

A pápa nem engedhet el más büntetést, mint a mit ő kirótt.

*

A pápa semminemű bűnt nem bocsáthat meg, csupán hirdetheti az Isten bűnbocsánatát.

*

Isten annak bocsáthatja meg bűnét, a ki előtte magát megalázza.

A töredelmesség szabályai csak az élőket illetik.

*

A szentlélek végzi az emberben az üdvözülést

*

Azok a papok, kik a haldoklóra rótt töredelmességet és elégtételt a tisztító tűzre tartják fenn, értetlenül és rosszúl cselekesznek.

*

Az a gyom, mely szerint az egyházi büntetést a tisztító tűzben lerovandó gyötrelemmé változtatják át, úgy látszik, akkor csirázott ki, mikor a püspökök aludtak.

*

Tévednek tehát a búcsuhirdetők, a kik azt állítják, hogy *a pápa bűnbocsánata* folytán az ember minden büntetéstől megmenekűl és üdvözül.

*

Az emberek nagy részét tehát rászedik, midőn őket a pápai bűnbocsánattal ámítják.

*

Hiábavaló, üres beszéd az, midőn valaki azt hirdeti, mihelyt a ládában megcsörren a garas, a lélek azonnal megszabadúl a tisztító tűzből.

*

Mestereikkel együtt örök kárhozatra jutnak mindazok, a kik azt képzelik, hogy bűbocsánatot nyerhetnek bűnbocsátó cédulákkal.

*

Azért hát szigorúan őrizkedjünk azoktól, a kik azt állítják, hogy a pápa búcsujában Istennek legdrágább kegyelme rejlik.

*

Mert minden keresztyén, ki bűnei felett igaz bánatot és keserűséget érez, a büntetés és bűntudat terhe alól csak Istentől nyer felmentést és nem a pápától

*

Azért minden igaz keresztyén, akár élethen van, akár meghalt, Isten kegyelmében részesül, s nem kell oda sem búcsu, sem pápai bűnbocsátás.

*

A búcsu által nem lesz jobbá az ember.

*

Éppen azért, a ki látja felebarátja nyomorúságát, de nem segít rajta, hanem inkább búcsut vásárol, Istennek méltó haragját vonja magára.

*

A búcsu idő- és pénzpazarlás.

*

A búcsuhirdetés tehát a Krisztus vallása ellen való tolakodás.

*

Ha valaki azt hirdeti, hogy a búcsu által üdvözűlni lehet, az hazudik, legyen az búcsubíztos, vagy akár a pápa.

*

Isten igéje ellen való méltatlanságot követ el, a ki több időt szentel a búcsu kihirdetésének, mint az evangélium prédikálásának.

Mert az evangélium kincsei hálók, melyekkel hajdan a világi gazdagság embereit halászták.

*

A búcsu kincsei hálók, melyekkel manapság az emberek világi gazdagságát is halászszák.

Esztelenség azt tartani, hogy a pápa búcsuja valakit bűnei alól feloldozhat.

A kik a búcsut hirdetik, azoknak egykor súlyosan kell számot adniok Isten előtt.

Arra kell intenünk a keresztyéneket, hogy az ő fejüket, a Krisztust kövessék és nem a pápát.

*

Mert csak a Krisztus által jutnak be a mennyországba.

Németh Sándor.

TÁRCZA.

Ima október 31-én.

(Elmondatott a th. fakultás internatusának ifjúsága által rendezett ref. ünnepélyen.)

Elet és üdvösség forrása, mi Istenünk! Téged imádni, kegyelmedben örvendeni s ez örömért hálát adni gyültünk össze ez órában. Jöttünk, hogy előtted leborulva, hálás szívvel magasztaljuk gondviselő jóságodat, atyai szeretetedet, melyet bennünk megdicsőitettél.

De miként közeledjünk hozzád; miként szóljunk veled, hogy csak kicsiny részben is kifejezzük előtted szivünk érzelmét, lelkünk gondolatát? Mivel emelhetnők mi a te dicsőségedet? Mi, a parányi porszemek, a végesség árnyékai, kik mindent csak általad és kegyelmedből bírunk! Hiszen Te, — mielőtt megszületnék a gondolat, már látod azt. Mindenhatóságod, mely a puszta gondolat által teremt és rombol: semmi nélkűl nem szűkölködik.

De mégis Atyánk! Bármily kicsinyek, — sőt semmik vagyunk a te kibeszélhetlen tökéletességedhez képest: vedd kedvesen a mi gyarlóságunk tiszteletét, melyre szivünk túláradó érzelme késztet ez órában: engedd, hogy a lélek — felhatolva hozzád — örömét, hálaját, könyörgését áldozat gyanánt rakja zsámolyod elé.

Atyánk, Istenünk! Meggyújtjuk e napon az emlékezet fáklyáját s oly tisztán látjuk öröktől lett gondviselő szeretetedet, kegyelmedet, melylyel nemcsak üdvöt készítettél, célt mutattál a földi embernek szent fiad, a Jézus által, hanem e boldogító kegyelmet, a századok, ezredek viharain át fentartottad, sőt megsokasítottad rajtunk, a bűnnek mélységébe merült gyermekeiden.

E szeretetből kifolyólag Te akartad, hogy az egyszer már megváltott s üdvre hívott emberiség a zsibbadás álmából főleszmélve, — ismét emelkedjék ki a földnek rögei közül s tekintsen hozzád, az égre, hogy az onnan alátörő fény világítsa meg lelkének homályba borult szemeit. Te akartad, jó Istenünk! hogy a rólad s igaz ismeretedről oly sokáig megfeledkezett s az önző hatalom oltárai előtt térdeplő emberiség eldobva magától a testnek, az érzékiségnek bálványait: vegye eszébe szent fiad intését, miként *Te lélek és igazság vagy; lélekben és igazságban kívánod azért a te tiszteletedet is.*

Gondviselő kegyelmednek munkája volt az, hogy közel négyszázaddal előbb prófétákat ihlettél, kiknek ajkáról ismét hangzott az Ige: »*Vetkezzétek le a sötétségnek cselekedeteit és öltözzetek fel világossághoz illő öltözetbe!*«

Igen Atyánk! A Jézus által kijelentett és megpecsételt evangéliomnak üdvözítő ereje akaratodból kelt győzelmes harcra a testiségnek s a számító önzésnek lelket nyűgöző érdekeivel egy ilyen napon, mely

azóta, a sokáig elnyomott, de le nem győzött isteni igazság újabb diadalának napja lett.

Óh, légy áldott Atyánk, hogy újra bizony-ágot szolgáltattál őrködő szeretetedről! Légy áldott, hogy felnyitottad a sötétségben botorkálónak szemeit s a földiekről arra irányoztad tekintetét, ki *a világnak* egyedűli *világossága;* ki az egyetlen *út, élet és igazság;* a ki hitünknek egyedűli támasza s *bűneinkért egyedűli közbenjáró — a Jézus Krisztusra.*

Légy áldott, hogy az életnek könyvét s benne az evangélium tiszta forrását újra megnyitottad az igazságot kereső és szomjazó lelkeknek. Légy áldott, hogy a betűnek óságából a léleknek újságába; a testiség kötelékeiből a léleknek szabadságába; a vakhit bizonytalanságából az evangéliumi öntudat bizonyosságára emeltél bennünket!

»*Meglett a szabadulás és erő!*« A lelkiismeret szabadsága leggyőzte a szolgaság félelmét; a föltámadó nap elűzte a sötétséget!

Óh, mily boldogok vagyunk Atyánk, hogy a kegyelem részesei lettünk; mily boldogok, hogy az atyai hajlékban ismét megtaláltuk az elveszett üdvöt és nyugalmat!.

Kegyelmes Isten, igaz bíránk! Nagy a mi örömünk; de az öröm és hála érzete mellett, mely e napon s ez órában eltölti szivünket: úgy tetszik, mintha a vádolásnak hangja zavarná meg az érzelmek kitörő boldogságát. E hang mintha kérdené: vajjon méltók vagyunk e ennyi áldásidra? Vajjon igazán olyanok lettünk-e, mint a kik többé nem test, de lélek szerint járnak és élnek?...

Végigtekintünk életünkön s a magunkba szállás szomorú érzetével kell arról is bizonyságot tennünk, hogy mi — az egyesek úgy, mint az összes; az egyén úgy, mint a társadalom — még igen messze állunk attól a tökéletességtől, mely cél gyanánt tűzetett előnkbe. Megvalljuk, hogy az evangélium elevenítő ereje még ma sem hatotta át teljesen mindnyájunk szivét és lelkét; még mindig csak halvány fénynyel dereng bennünk ama világosság; mert a világnak bölcsessége, a testnek kívánsága gyakran elhomályosítja azt.

Megvalljuk, hogy a fölemelő igazság, a tiszta erkölcsiség, a jutalomra nem vágyó erény, a boldogító hit — ma is inkább üres szavak, melyek az ajkon de nem a szívben és cselekedetben élnek.

Szabadoknak valljuk magunkat, — holott sokszor rabjai leszünk a testi vágyakból megnövekedett bűnnek, mely az üdvnek boldog világából a gyötrődés és kárhozat sötét mélységébe taszít.

Kegyelemnek Istene! A te szent erődre van szüksége a gyarló, a magáról oly könnyen megfeledkező embernek. Óh, jőjj azért és szent Lelked által hasd át újra a gyönge emberi akaratot. Óh jőjj és gondolkozásában, hitében, cselekedeteiben szűld újjá a bűnt és annak sorvasztó örömét még mindig sóvárgó emberiséget, hogy egyedűl Téged tiszteljenek s a Jézus által kijelentett akaratodnak engedelmeskedjenek.

Cselekedd, hogy a kik a világosság gyermekei lettek, — ne legyenek többé a sötétségnek rabjai. Cselekedd, hogy mindenek ébredjenek fel a bűnnek, a testi, lelki szolgaságnak álmából; hogy a ki eddig holt hitében: legyen élővé abban s járjon immár az új életben!

Óh, segíts mindnyájunkat fölemelkedni a mi rendeltetésünknek nemcsak tudatára, hanem cselekvésére is. Hogy ne csak szánkkal valljuk magunkat szent fiad követőinek, hanem a mi egész életünk s annak minden napja legyen bizonyság arról, hogy mi megváltottaid s a világosság gyermekei vagyunk.

Adj erőt, hogy »*éljünk többé nem mi, hanem éljen bennünk a Krisztus*«; és higyjük el, miképen »*nincsen senkiben másban üdvösség, mint a Jézus Krisztusban;*« *a kinek nevén kívül nem adatott más név, mely által lehetne megtartatnunk;* a ki a mi hitünknek egyedül erős és örökké élő oszlopa. Amen

Gaál Ferenc,
ev. ref. s.-lelkész és tanárjelölt

A reformáció emlékezete.

— Október 31 —

Évszázados felhőknek tábora
Ott fen az égen szétszakadt,
Évszázados fogyatkozás után
Végtére kisütött a nap.
Az ige újból szólt s újból hatott:
„Legyen világosság!. Legyen!“
S miként egykor lett a föld tájain,
Most lőn az emberlelkeken:

Évszázados börtönnek kőfala,
Mint Jerichóé, — szétomolt,
Szabadá tette régi lakóját,
Az ott felejtett nagy fogolyt.
Ifjan fogadták bé a zord falak
És lénye most se volna vén,
De külseje megvénhedett nagyon
Korhadt börtön dohos legén.

A gyötretés erőt alig hagyott,
Hogy birjan fölvánszorgani.
Ám egy ifjú jószivvel jött felé
S kezénél fogva hozta ki.
„Látjátok?. .“ — szólt a néphez az ifju, —
A kit napfényre vezetek,
Istennek a képe mása volna ez!.
S mivé tették gonosz kezek?!

Az örök ifjú emberlélek ez,
Hiába', hogy haja fehér!
— Azért tették a börtönsirba őt,
Hogy haljon ott! — s im' mégis él.
Börtönt hiába' készit kéz neki,
Sirt számára hiában ás;
Éltének vége nem szakad soha,
Hisz övé a föltámadás!“

„Szabadság más nevem' szól most az agg —
Való, hogy meg nem halhatok.
És jól van ez tinéktek, emberek,
Én nélkülem csak állatok!
Sorsom: tivéletek bolyangani,
Hiven kisérni szüntelen;
Embermunkán ha részese vagyok.—
Megáldatás csak úgy terem.“

„Igen! a Szellem ő!“ — az ifjú mond, —
„S a mit ember dicsőt teremt,
Igazában csak tőle származik:
A jó s az igaz, a szép s a szent.
Gondoljátok, hogy élni nélküle
Mégis csak el lehet?!. El ám!
De éltetek tengéssé változik
„És lesz, mint féregé, silány!“

„Mik vagytok ?. Ember képbe öltözött
Csuszó-mászók vagytok csupán,
Mióta elhagytátok," szól az agg, —
S az önkény békót vert reám.
Görnyedt a fő s görnyedt a hátatok,
Megannyi szánandó alak!
Kinek számára nincs egyéb gyönyör,
Mint asztalról lehullott falat".

„Föl, talpra, óh Istennek magzati!"
— Az ifjú hévvel fölkiált, —
„Fogadjátok az élet,-s üdv-hozót.
Vessétek el a rabigát !
Fel a fővel az égre nézzetek!
A léleknek fáj látnia:
Ezer nyomorg s egy zsarnokoskodik
Hisz mindenik Isten fia!"

„Megállj! Ne szólj! Ne még!" — Igy int az agg —
Emberszemben kevés erő,
Nagy, gyors fénytől könnyen vakúl: lassan
Hozd hát neki a fényt elő!
Bölcsek beszéde, költők éneke
Megrázták redves börtönöm,
Te ki hoztál. s én úr leszek.
Ha ennek is ideje jön!"

„Hagyj szólni csak! Hallgatnom nem lehet.
Az idő már elérkezett:
Bölcsek beszéde, költők éneke
Már oszlat ott fenn felleget.
A diadal nem késhetik soká.
Szükség van hozzá egyre még:
A kit nem ismer, hadd találja meg
A nép irgalmas Istenét!"

„Legyen!" — szólt a Lélek s melléje állt.
S az ifjú ajkán a beszéd
Erőt nyert, óriásit, hatalmast:
Népek igáját törte szét.
Az ige ujból szólt s ujból hatott.
Legyen világosság, legyen!
S miként tett egykor a föld tájain,
Most lőn az emberlelkeken.

Évszázados felhőknek tábora
Ott fönn az égen szétszakadt,
Évszázados fogyatkozás után
Végtére kisütött a nap.
Ujulttá lett a föld és mennyboltozat,
Oh más világ lett, más világ!.
Föllát az ember már az égre — és
Nem embert, de Istent imád!

Józsa Gyula.

Különfélék rovata.

Bethlen Gábor fejedelem emlékének emelendő szobor érdekében méltó visszhangot keltő nemes actió indult meg. A szűkebb körű bizottság, mely *Zeyk Dániel* alsófehérmegyei főispán elnöklete alatt s *Bodrogi János* bethlenkollegiumi tanár jegyzősége mellett működik, egy országos jellegű bizottság megalakítása céljából e napokban intézkedéseket tett. Az országos jellegű bizottság alakuló ülése a Bethlenkollegium dísztermében a nagy fejedelem halálának 270. évfordulóján, f. hó 15-én, d. e. 11 órakor tartatik meg. Lapunk ez ügynek egész örömmel áll szolgálatába.

Pukánszky Béla, pozsonyi ev. theol. tanár ethunyt okt. 30-án életének 41. évében. Az igen tehetséges férfiú 16 éven át tanárkodott. Áldás emlékén!

A tiszàntuli ref. egyhàzkerület őszi közgyűlése nov. 14. napjára tűzetett ki.

A sàrospataki főgymn. tanulóinak létszáma a jelen tanévben: 533. Ezek között 49 kath. és 31 izrl.

A budai kir. paedagogium igazgatójává *dr. Kiss Áron* neveztetett ki.

Szàsz Kàroly a dunamelléki egyházkerület nagy érdemü püspöke beteg, de állapota a magyar protestantizmus, sőt az egész magyar irodalom és közélet örömére nem végzetes. Fölgyógyulását Istentől kérjük.

A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése okt. 21-én nyílt meg a Kálvintéri templomban *Szász Károly* püspök imájával és *Szilágyi Dezső* megnyitó beszédével. *Hegedüs Sándor* miniszter, mint az egyházkerület világi főjegyzője, dr. *Nagy Dezső* és gr. *Tisza István*, mint világi tanácsbírók hivatalos esküt tesznek. — A lelkészvizsgáló bizottság jelentést tesz a lelkészképesítési vizsgákról. Az első képesítést tett ifjakat a kerület fölvette segédlelkészei sorába s *Szász Károly* püspök ünnepélyesen fölhatalmazta őket a kerület nevében a sakramentumok kiszolgáltatására is. A második képesítőt is letett segédlelkészek részére a lelkészi oklevél kiadását a közgyűlés megengedte.— Most a püspöki jelentés következett. A minden egyházi forumon ellátott kongrua-ivek a kultuszminiszterium előtt vannak. A kiegészítés mindenesetre 1899. január 1-től számítva fog megadatni. A püspöki jelentés fontos és sürgős kérdésnek jelöli meg az egyházi teherviselés reformálását. Ez ügyet a zsinatra előkészíteni a konvent bizottságot küldött ki. E bizottságban a Dunamellék elnöksége által vesz részt, az elnökség pedig még a jelen gyűlés folyama alatt értekezletre hivja össze az espereseket e tárgyban. Az egyházi életben a püspöki jelentés nem csak setét pontokat lát, de meglátja a fényoldalt is; azonban méltán rója meg némely lelkésznek szeretet nélküli, sőt bántó eljárását híveivel szemben. Az áldozatkészség egyházi és iskolai célokra közel 25 ezer forintot juttatott Szól továbbá a püspök a káplánhiányról. Majd kegyeletes sorokat szentel az elhunytaknak s ezek között *Szász Domokos*, erdélyi püspök emlékének. — A theol. választmány jelentését *Szőts Farkas* theol. igazgató terjesztette elő. A mindenre kiterjedő alapos jelentésből kiemeljük azt a pontot, mely fölhatalmazást kér a közgyűléstől arra, hogy a konviktusi pénztár részére társadalmi gyűjtés indíttassék — A tanügyi bizottság előadója ismerteti a miniszteri leiratokat s ezek között azt, mely a gyermekek vasárnapjának szabaddá tételét, a tüdővész elleni iskolai óvintézkedések megtételét s az elemi iskolák mindhat osztályának beállítását sürgeti. — A pécsi hadapród iskolában a róm. kath. növendékek vallásoktatását rendes vallástanár látja el, de a ref. hitoktató számára oly csekély honorárium állapíttatott meg, mely fuvarra sem elégséges. A közgyűlés a f.-baranyai esperesre bízta ez ügyben lépéseket tenni. A kerület tanítói számára új esküminta készíttetett. — A vakok nevelése céljából alakult egyesület javára gyűjtéseket eszközölni az adventi első vasárnap tűzetik ki. *H. Kiss Kálmán* nagykőrösi tanítóképezdei igazgató jelentése szerint a tanári kar tagjainak száma: 14, a tanítóképezdei növendékek száma 88, a gyakorló iskolában pedig 56 növendék tanult. A tanítóképezde tápintézete közös a gymnasiummal. *Dr. Szigethy Lehel*, a kecskeméti jogakadémia igazgatója jelentése szerint a mult tanévben a jogakadémiának 97 hallgatója volt. A középiskolai tanügyi bizottság előadója, *Katona Mihály* jelentése szerint a dunamelléki középiskolákban 78 tanár van. A budapesti főgymn. tanárai túl vannak terhelve, mert 13 osztályban 11 tanárnak kell végeznie a teendőket. *Sogor Endre*, számszéki előadó jelentéséből közöljük a főbb adatokat: *A kerületi központi pénztár* bevétele 31,576 frt, kiadása 30,892 frt. Összes vagyona: 159,721 frt. A *missiói pénztár* bevétele: 3933 frt, kiadása: 2252 frt, vagyona: 19,863 frt. Az *államsegély-pénztár* bevétele: 50,632 frt, kiadása: 37,737 frt, vagyona: 162,232 frt. A *zsinati pénztár* bevétele 685

frt, kiadása 3 frt. A *Baldácsy*-alap bevétele 4938 frt, kiadása: 2332 frt. A *pesti theol. akadémia* bevétele 28,424 frt, kiadása: 23,282 frt, vagyona: 358,363 frt. A *budapesti theol. akadémia* konvicti bevétele 5284 frt, kiadása: 4835 frt. A *gyönki gymn. bevétele* 8419 frt, kiadása: 7015 frt, vagyona: 50,478 frt. A *halasi főgymn.* bevétele 25,814, kiadása: 21,772 frt, vagyona 408.808 frt. A *kecskeméti főgymn.* bevétele 47,637 frt, kiadása: 47,634 frt, vagyona: 90.038 frt A *kecskeméti jogakadémia* bevétele 8393 frt, kiadása ugyananynyi, vagyona: 4200 frt. A *kunszentmiklósi* gymnasium bevétele 13,617 frt, kiadása 9291 frt, vagyona 110,509 frt. A *nagykörösi* gymn. bevétele 55,3?6 frt, kiadása: 50,490 frt, vagyona 195.036 frt. A *nagykörösi tanítóképezde* bevétele 10,103 frt, kiadása ugyananynyi, vagyona: 63,918 frt. (P E. I. L. után.)

A dunamelléki ref. egyházkerület egyházi értekezlete okt. 23. d. u. 4 órakor vette kezdetét Budapesten, a ref. főgymn nagytermében. A tanácskozás megkezdését ének és ima előzte meg. Igen helyes. *Szilassy Aladár* elnök üdvözölte az értekezletet. *Szőts Farkas* titkár jelentése hiven számolt be az intensivebb egyházi életre valló mozgalmakról Konstatálja, hogy a vidéki egyházi értekezletek virágoznak. Lelkesen emlékezik meg a budapesti »Belmissiói értekezletről«, mely a reformatus és lutheranus egyház lelkészi és világi tagjait egyesiti s az egyházi élet föllenditése mellett a protestáns testvéresülésnek is szolgálatot tesz. Az értekezlet választmánya megbizatást kapott volt javaslatot terjeszteni elő az egyházi adóreform és az egyházi tűzkárbiztosítás ügyében. Ez ügyeket azonban a hivatalos egyház eziránti intézkedéseit bevárandónak tartja. *Lévay Lajos* értekezett a szorványok lelki gondozásáról. Adatokkal bizonyítja, hogy a dunamelléki ref. egyházkerület mily nem is sejtett sok hive él szorványokban és sürgeti ezeknek megmentését egyházi gondozás által. Ismerteti a szorványok gondozására már megindult törekvéseket; de e gondozást rendeszeressé és szervezetté kell tenni. E tekintetben határozati javaslatot is tesz. Az értekezlet az előadó határozati javaslatát elfogadja s kimondja szükségességét annak, hogy minden egyházmegyében missió bizottság alakittassék a szorványok lelki gondozása és anyagi támogatása céljából. A szorványok gondozásának ügyére az egyházkerületnek s ennek révén a konventnek figyelmét is föl fogja hivni az értekezlet. *Lévay* derék értékezése bizonynyal jó gyümölcsöket fog teremni, mint a jó fa. *Dr Bernáth István* inditványára az egyházkerület útján a konvent figyelme s Boszniába és Herczegovinába kiköltözött reformatusok lelki gondozására is fölhivatik. *Gergely Antal* az egyesületeknek az egyház életében való jelentőségéről és szolgálatáról szólott. Hatásos fölolvasása nyomán az Értekezlet az egyesületek alakitásának előmozdítása céljából bizottságot alkot, melynek címe: »A dunamelléki ref egyházkerület egyházi értekezletének állandó bizottsága.« E bizottság tagjai: Szilassy Aladár, dr. Szabó Aladár, Puky Gyula, K. Nagy Sándor. A választmány inditványára elhatározta az értekezlet, hogy a kolozsvári Szeretetházban egy dunamelléki lelkészi leányárvát fog elhelyezni 100 forint évi járulék mellett. Egyébiránt az Értekezlet agitatiót kiván kifejteni a dunamelléki ref. lelkész-árvák szeretetházának felállítása ügyében. Az értekezlet lépéseket fog tenni, hogy a Prot. Irod. Társ. közgyűlései alkalmával belmissiói értekezletek is tartassanak. Végül szükségesnek tartja az Értekezlet, hogy internatussal ellátott felsőleányiskolák állíttassanak föl a Dunamellék számára s ez ügyet az egyházkerületi közgyűlésnek melegen ajánlja. (P. E. I. L. után.)

Nyilvános számadás és köszönet. Az istvánházi ev. ref. egyház templomának kijavitása és m.-czintosi l. egyház részére szerzendő harang javára, M.-Ludason, 1899. aug. 19-én rendezett tánczmulatság úgy erkölcsileg, mint anyagilag a legjobban sikerült. Összes bevétel volt 284 frt 77 kr, mely összegből leszámitva 100 frt 77 kr. kiadást, a kitűzött jótékonyczélra maradt 184 frt.

Felülfizettek: Tokaji Aladár (Szászváros) 2 frt, Pásztor Sándor (M.-Bogáth) 2 frt, Reich Bernát (Gerend) 1 frt, Bornemisza Gyula (A.-Dethrehem) 1 frt, Balogh Sándor (M.-Bodon) 1 frt, Csontos Miklós (M. Fráta) 1 frt, Kabos Kálmán (Ikland) 1 frt. Illyés Albert (M.-Sályi) 1 frt, Gönczi Mihály (M.-Záh) 1 frt, N. N. 1 frt, N. N. 1 frt, N. N 1 frt, Török Bertalan (N.-Enyed) 1 frt, Katona János (M.-Dátos) 1 frt, Ajtay Géza (M.-Szengyel) 10 frt, Sándor János (Miriszló) 2 frt, Tunyogi János (M.-Lapád) 2 frt, Bedőházi Pál (Kutyfalva) 10 frt, Esztegár Márton (M.-Ludas) 1 frt 50 kr, Derzsi Lőrincz (Ózd) 1 frt, Ujvári István (M.-Ludas) 3 frt, Kovács István (Istvánháza) 5 frt, Bertalan József (O-Dellő) 1 frt, Bartha Jenő (M.-Bükkös) 50 kr, Herberth Rezső (M.-Bogáth) 2 frt, Csergő Antal (M.-Ludas) 1 frt, Fosztó László (M.-Bogáth) 2 frt, Csontos István (M.-Gezse) 4 frt, Móricz és Deusch czég (M.-Ludas) 4 frt, Horovitz Jakab (M.-Ludas) 1 frt, Gr. Bethlen Sándor (M.-Gezse) 20 frt, Szász István (Segesvár) 3 frt, Szász Dezső (P.-Kamarás) 1 frt, Szász Ferencz id. (P.-Kamarás) 3 frt, Szász József (M.-Czintos) 4 frt, Dr. Bignó Béla (M.-Ludas) 2 frt, Szász Albert (P.-Kamarás) 1 frt, Szász Ferencz ifj. (P.-Kamarás) 1 frt, Diczenti Dezső (M.-Óvár) 1 frt, Fridmann Ferenczné (M.-Ludas) 1 frt, Gaál Simon (M.-Fráta) 2 frt, Müller Albertné (Kolozsvár) 50 kr, Vinczi Domokos (Csekelaka) 1 frt, Melegh Zsigmond (Csekelaka) 1 frt 50 kr, Finna Aladár (Csekelaka) 1 frt 50 kr, Pávai Vajna Elek (M.-Ludas) 7 frt, László Albert (M.-Bükkös) 2 frt, Zajzon Kálmán, Zajzon József (M.-Bükkös) 1—1 frt, Császár Róza (M. Ludas) 1 frt, Felföldi Béla (M. Ludas) 3 frt. Kovács József (G.-Keresztur) 3 frt, Tiboldi Dénes (G.-Keresztur) 10 frt, Végh János (M.-Tóhát) 5 frt, Papp Aurél (Kecze) 50 kr, Nagy Sándor (M.-Bogáth) 1 frt, Szilágyi Kálmán (N.-Sármás) 1 frt, Száva Károly (M.-Szengyel) 2 frt, Heller Jakab (M.-Ludas) 1 frt, Száva Mihály (M.-Ludas) 1 frt 50 kr, Szabó Gyula (M.-Csucs) 50 kr, Jánki Demeter (M.-Ludas) 20 kr, Ujvárosi Sándor (M.-Szengyel) 50 kr, Br. Kemény Pál (M.-Tóhát) 30 frt, Kovács István (M.-Szengyel) 1 frt, Szigeti Gyula (M.-Ludas) 1 frt, Ferencz Sámuel (M.-Décse) 2 frt, Mandula Farkas (M.-Ludas) 1 frt. A nemes szivü felülfizetők, valamint a jótékonyczélu mulatság erkölcsi és anyagi sikerét támogató résztvevő közönség és buzgó rendezők fogadják úgy a magam, mint egyházam nevében hálás köszönetemet. Istvánháza, 1899. aug. 23-án. *Kovács István,* ref. lelkész r. b. jegyző.

Hivatalos rész.

4037—1899. KORÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ev ref. kollegium m. t. Előljáróságához.

A közoktatásügyi m. kir. miniszter f. é. október 25-én, 69.504 számon kelt intézvényben tudatja, hogy a banjalukai főreáliskola tanterve a közös pénzügyminiszterium kimutatása szerint a magyarországi állami főreáliskolák tantervéhez hasonló lévén, ugyancsak a nevezett ministerium megkeresésére a banjalukai főreáliskola évvégi bizonyitványait *Magyarországra* nézve is államérvényeseknek nyilvánítja oly feltétellel mindazáltal, hogy a banjalukai főreáliskolából átlépő tanulók a magyar nyelből és irodalomból és Magyarország történetéből fölvételi vizsgát tartoznak tenni.

Erről a m. t. Előljáróságot tudomás és nyilvántartás végett értesitjük.

Kolozsvárt, 1899. október hó 28-án.

Parádi Kálmán tanügyi előadó. *Dr.Bartók György* elnök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 46. szám. Kolozsvártt, 1899. November 16.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Helyzetünk és teendőink.

Sohasem voltam barátja annak, hogy a mikor anyaszentegyházunk érdeke fokozott mérvű munkásságot, kitartást és lelkesedésből származó *cselekedeteket* kíván tőlünk, akkor keseredett lélekkel síralmas jeremiádokat zokogjunk; cikkezzünk, ha kell, ha nem; okoskodjunk a *teendők* felett; bölcselkedjünk; panaszainkkal betöltve a világot, sípot adjunk ellenségeink szájába, és aztán... *ne tegyünk semmit*!

A kinek az az eljárási mód tetszik, a melytől én idegenkedem, annak napjainkban elég nagy tere van akár cikkezésre, akár okoskodásra, akár a síránkozásra: »mert bizony megsokasodtak a mi bajaink és szorongattatunk kegyetlenül mindenfelől!« *Egyházunk kebelében* a »paizsos férfiú«: a *szegénység*, melylyel napnap után kemény küzdelmeket kell vívnunk, s mely a legszükségesebbek megteremtésére is megbénítja az erőt, lehűti a lelkesedést. A *hitetlenség*, a mely előtt csak az anyag szent; a *közöny*, mely üresen állani és romladozni hagyja a templomot; mely szűkmarkuan tagadja meg még a filléreket is egyházától!

És kivűl? Kivűl a vakhit, a középkori sötétség szerelme, a szertelen babonára való hajlam, az elbutitás utáni megmagyarázhatlan vágyakozás, a lelki életnek egy megfejthetetlen talánya: a *depravatio;* és az ultramontanismus kosmopolita és önző irányu ólálkodása..

De várjunk csak egy kissé! Hisz' most veszem észre, hogy magam is a mesebeli *átalvetőnek* csak mások bűneivel megtelt *első* részét látom, holott, ha így folytatom tovább, a magam részében is ugyanazt látnám és a »jó tanácsokat adó rákhoz« lennék hasonlatos! De hiában! a kesergés nagyon ragadós, különösen ha okunk is van reá!

Tény az, hogy a közelebbi időkben sokat, nagyon sokat gondolkoztam állapotunk felett. Nap-nap után élénk figyelemmel kisértem mindazoknak törekvését és megnyilatkozását, a kik a különböző irányu mentő expediensekre hivták fel a közfigyelmet. Sokan szólottak tetterővel, meg nem törő lelkesedéssel; s még többen megdöbbenve és majdnem kétségbeesve!

Hiszen sok elintézésre váró ügyünk volt magunknak is, melynek egyike-másika igen könnyen érthető eszmecseréknek, vitatkozásoknak, sőt keserűségeknek képezte alapját! Most már a napokban lefolyt kerületi gyűlés után másképpen áll a dolog. Az a rövid, egy napos gyűlés, melyben épen rövidsége miatt a szokottnál kevesebben vettek részt: sok kiváló fontosságú, s anyaszentegyházunk jelenjére, de főképen jövőjére nézve nagy horderejü ügyeket intézett el. Ne fejtegessük most az *egyházi adózás módozataira,* a *papok segélyezésére,* az *özvegyek* és *árvák*, s a *szolgálatképtelenné vált lelkészek* ellátására vonatkozó határozatokat, hanem tekintsünk csak a főkérdésre: a *szeretetház ügyére!*

Minden szépitgetés nélkűl kénytelenek vagyunk kimondani, hogy annak bizony eredetileg az eszméje sokak előtt egy cseppet sem volt népszerű. Sok ide tartozó kérdés felett vita folyt. Mindenfelé hallottuk a kétséget: van-e arra igazi szükség? Megérdemli-e az áldozatot? Nyújt-e kezességet arra, hogy az eredeti tervezetben a kitűzött célt okvetlen eléri? Nincsenek-e elsőbbrendű, égetőbb szükségek, melyek elvitázhatlanabb ígényt támaszthatnak áldozatkészségünk szűkös anyagi forrásai iránt? stb., stb.

Azonban, minden vitának vége szakadt, mihelyt a közgyűlés elé terjesztendő újabb irányu javaslat köztudomásuvá vált. »*Internatussal összekötött lelkészi és tanári leányárvaház*«, a mely később alsó-, közép- és felső foku ***református leánynevelő intézetté*** fejlesztetik! A kételkedés szava elnémult. Az ellenséges érzelmüek is meghajtották a zászlót! A *Gyárfás Albert*-féle nyilt és őszinte férfiak bevallják, hogy bár az eredeti tervezetet idegenkedéssel fogadták, de ilyen alakban lelkesednek, áldoznak a célért. Igen, áldozunk magunk és mások áldozatkészségére is apellálunk, mert erre *szükség* van, ennek *meg kell valósulnia.* Megteremteni egyszerre nem tudjuk, mert szegények vagyunk: de fillért-fillérre, tallért-tallérra helyezünk és felépítjük a *jövőnek emez épületét.*

A vallásos nőnevelés a vallásosság intensivitásának és extensivitásának eszköze, mert a nőből anya lesz és az Istenfélő, vallásos anyának *vallásos gyermeke.* Lelkem előtt a jövő szép, bíztató képei lebegnek,

s vonakodom a jelenre tekinteni, a midőn nemcsak világi hitsorsosainknak, hanem *lelkésztársainknak* is a nagyon is szűkre szabott állami nőnevelő intézetekből kiszorult leányai *katholikus* intézetekben kénytelenek kenyeret adó oklevelet szerezni; s a megélhetés eme »sine qua non«-jáért szellemüket és jellegüket sok esetben megtagadni, hogy ne mondjam — elveszíteni!

Ki tagadná tehát, hogy a létrehozandó *leánynevelő intézet* örökértékű szellemi vívmány, haladást és világosságot hirdető erősség? Ki tagadná meg attól áldozatát, akár adó, akár önkéntes adomány alakjában igényeltessék is az? Senki, bizonyára senki, a ki vallásáért, egyházáért s azoknak jövő dicsőségéért lelkesedni tud!

Ez azonban még csak valami a *sokból*, a mit tennünk és a miért áldoznunk kell, mert a mint »Körlevelében« igen találóan idézi a mi tevékeny szellemű, eszményi célokért lelkesedő Püspökünk: »sok az aratni való gabona, az arató pedig kevés!«

Igen, cselekednünk kell! Mint a lelkes Nehemiás: egyik kezünkben vakoló kanállal, *építenünk,* s a másikban erős fegyverrel *védekeznünk* De nem szabad »fűzekre akasztott hegedűk« mellett búslakodnunk! Bátran előre haladni és közelről szembe nézni a veszélyyel. Építsük saját hajlékunk erősségét, de ne engedjük, hogy az ultramontanismusnak mesterségesen, s legtöbb esetben *anyagi eszközökkel* a hamu alatt pislogó, de újra élesztett tüze elharapózva, épületünkben kárt tegyen! Ne csak kiabáljunk kétségbeesve, hogy: tűz van, tűz van! hanem *oltsuk* a tüzet.

Lelkipásztor és *világi református* a béke, szeretet és áldozatkészség örök szálai által egymáshoz fűzve, teljesítse tisztét, *kötelességét. A Krisztus mindent áldozott érettünk: hát mi mit tettünk a Krisztusért atyámfiai, férfiak?*

A divatossá vált nagy ultramontán hadakozásnak szerény nézetem szerint csak *kétféle* eredménye lehet. T. i. a szertelen küzdelemben vagy kimerül egy idő mulva annak mesterségesen táplált ereje, s belátja, hogy az emberi szellem fejlődésének természetes és törvényes processusát megakasztani, megbénítani, a hívőket még egyszer az »egyedül idvezítő« egyház különben kényelmes aklaiba terelni nem lehet; — vagy tovább folytatja az ő offensiv szerepét, s felháborgatva a felekezetek békéjét és elfogyasztva azoknak tűrelmét, felidéz egy olyan vallásos harcot és küzdelmet, a melyben papok és papok, egyháztagok és egyháztagok fognak szemben állani egymással elkeseredve, s hüzdeni a templomban és a *polgári* életben, nemcsak *tollal* és *szóval*, hanem talán még *fegyverrel* is! A ki felidezi ezt, ám lássa: hordozza a felelősséget Isten és az emberek előtt! Hitemre és lelkiismeretemre mondom, hogy nekünk nem lesz bűnünk benne!

De bármi történjék is, nekünk résen kell lennünk: *építeni* és *védekezni.*

Hivjuk életre újból a kerületi *papi értekezleteket;* tartsuk meg azokat nem világi pompával és megbámult, csillogó díszmenetekkel: hanem igazán református-keresztyén szellemmel, lelkesedéssel, munkássággal és építő tartalommal. Tartsuk meg évenként, lehetőleg a *reformáció emlékünnepén*, rendre vidéki helyeken.

Az *előkelő* reformátusok látogassák a templomot, mint őseik tették; s áldozzanak egyházukért szellemi és anyagi gazdagságuk kincseiből készségesen

Tanáraink lelküket tegyék rá, hogy a gondjaikra bizott ifjúság, a jövő reménye *vallásos* szellemben neveltessék. Ne várjanak felsőbb helyről kényszerítő *rendeletet*, hanem lelkük igaz buzgaimából, s a *kötelés példaadás* kedvéért is legyenek elsők a templomba járásban, a vallásos buzgóságban, s kiváló intelligentiájukat használják mindenek előtt tápláló anyjuk: *az egyház* ügyeinek előmozdítására. s dicsősége előmozdítására,

Alakítsunk úgy a *központban*, mint minden arra való *vidéki* egyházban *nőegyleteket* és *egyházi dalárdákat*, hogy ezek legyenek a buzgóságnak, a nemes irányu áldozatkészségnek, s az istentiszteletek vonzóbbá tételének élő, munkás szervei.

(Jegyzet: Most a létesítendő *nőegyletek* céljával és szervezetével részletesebben nem foglalkozom. Csupán azt jegyzem meg, hogy egyházközségemben most kezdődtek meg az annak létesítésére irányuló első lépések. Később alkalom adtán, a Szerkesztő barátom szives engedelmével talán még e kérdésre részletesebben is visszatérek.)

Tartsunk, a hol csak lehet, ismeretterjesztő és hitszilárdító *egyházias összejöveteleket, vagy estélyeket,* de nemcsak színből és látszatból, hanem igazi buzgósággal s építő iránnyal. Ezekben és ezek által terjesszük és honosítsuk meg az *apologetikus* iratokat.

És még egy, a mit különösen akarok hangsulyozni. Minbnyájan *erős kérésekkel* kérjük a mi szeretett, lánglelkü és fáradhatatlan *Püspökünket*, hogy megkezdett *körútjait* folytassa sűrűn, minden iranyban Járja be arra való kísérettel, lelkes munkatársakkal egyházkerületünk minden részét; személyesen lelkesítsen, intsen, buzdítson; hogy ne hallhassuk itt-ott népünk ajkáról, hogy: »mi idegen püspököt már sokat láttunk körünkben, de a miénket még soha!« Nagy, fárasztó és nehéz munka, de az ő osztályrésze; az apostolok hivatása: hirdetni az ígét alkalmas és alkalmatlan időben; gondozni a reá bízott nyájat; »testét, lelkét és minden gondolatát foglyúl vinni az Ur Jézus Krisztusnak!«

Ezekben látnám én egyelőre az építés és védelmezés legközvetlenebb és leggyorsabban alkalmazható célszerű eszközeit. Használjuk ezeket bölcsen és lelkesen. Ime, sok a munka! Küzdelmek várnak reánk! Vegyen hát részt abban kicsíny és nagy, egyházi és világi kitartással, becsülettel és lelkesen. Csüggedui nem szabad! Ne féljetek! »Mindenfelől szorongattatunk, de azokban el nem hagyatunk!«

Én nem csüggedek pillanatra sem; kétségbe nem esem, mert bízom az örök igazságok, a krisztusi hamisítatlan evangélium legyőzhetetlen, megtörhetetlen isteni erejében! Mert *Molnár Albert* barátom lelkesültségét osztom, a ki azt mondja, hogy: »A tiszta keresztyénség minden *méregkeverés* dacára sem fog elveszni, mert az erősebb győz! Az erősebb pedig az *igazság!*«

Jancsó Sándor,
nagyenyedi ref. lelkész, theol. tanár.

Rendkivüli egyházkerületi gyűlés.

(Folytatás és vége.)

A Szeretetház felügyelő bizottságába kiküldettek: Dr. Bartók György püspök elnöklete alatt Kenessey Béla, Pokoly József, Nagy Károly, Gidófalvy István, Sándor József, Hory Béla, Geréb Márton, Török István, Sárkány Lajos dr., Csernátoni Gyula, Vásárhelyi Boldizsár, ifj br. Zeyk József. A bizottság felhatalmaztatott, hogy a szükség szerint nem egyházkerületi tagokkal is kiegészíthesse magát.

A theol. fakultás tanárkarának nyugdíj ügyére nézve elfogadtatott az Ig.-tanácsnak azon előterjesztése, hogy a ker. közgyűlés felír az egyetemes konventhez, kérve az öt reform. theol akadémia tanárai számára együttesen alakítandó egyetemes nyugdijintézet létrehozását Ha ez nem volna lehetséges, akkor kéri, hogy az egyes intézetek megalkotandó ilyen nyugdíjintézetét segélyezze a szükséghez mérten évi 1000 frtig terjedhető összeggel. Ha ez sem volna lehetségez, tegyen lépéseket az iránt, hogy a theol. tanárok is bevétessenek a felekezeti tanárok számára alkotott állami nyugdíjintézetbe.

Ez üggyel kapcsolatosan *Sándor József* főgondnok intézkedést kiván tétetni az iránt, hogy az Igazg.-tanácsi hivatalnokok nyugdíjügye is rendeztessék. *Pokoly József* th. tanár lehetetlennek tartja, hogy ez irányban érdemleges előterjesztést lehessen tenni mindaddig, míg a theol. tanárok nyugdíjintézetének ügye el nem dől. Csak ha ezek a mostani közös intézetből kilépnek s a mostani nyugdíjalap megosztatik, csak akkor lehet szó arról, hogy hogyan gondoskodik a kerület a négy-öt központi hivatalnok nyugdíjügyéről. A gyűlés az Ig.-tanácsot megbizza, hogy az ügyet tanulmányozza s ebben előterjesztést tegyen.

A Kolozs-kalotai egyh.-megye azon indítványa, hogy a kerület írjon fel az egyetemes konventhez arra nézve, hogy ***egy állomás után két lelkész is tagja lehessen az orsz. özvegy-árvai gyámintézetnek*** s ne zárassék ki se a nyugalmazott se a mellette fungáló rendes lelkész: pártolólag elfogadtatott és felterjesztetik.

Az egyházi adózási viszonyokra nézve igen tanulságos és érdekes előterjesztése volt az Ig.-tanácsnak, a mi egyhangúlag elfogadtatván, felirat készíttetik az egyetemes konventhez, hogy egyelőre legalább az 50 legsulyosabb terheket viselő egyházközségeken sürgősen segíteni igyekezzék.

Az egyházkerület *1900 évi költségelőirányzata* 5200 frt deficittel, a mi a tartalékalapból lesz fedezendő, elfogadtatott. — *Barabás József* egyh. ker. képviselő utalt arra, hogy a rendkivül magas adminisztrativ költségek hogyan volnának csökkenthetők. Az elnök megnyugtatta felszólalót, hogy e kérdésben a kiküldött bizottság már megtette előterjesztését az igazgató tanácsnak és annak tárgyalása ott folyamatban is van, de a mig a legközelebbi egyh. ker. közgyűlés e tekintetben nem határoz, a régi csapáson kellett haladni. — *Dr. Sárkány Lajos* igazg.-tanácsos annak ad hangot, hogy a tűzkárbiztosító társulattól járó évi visszatérítések az egyh.-kerület rendelkezése alatt állanak, a melyekről eddig határozott destináció nem történt s igy az a deficitek fedezésére jövőre tekintetbe lesz vehető.

A szavazatszedő bizottság jelentései alapján megválasztottaknak jelenti ki elnök:

1. a kézdi egyházmegye algondnoki állására: Vajna Istvánt;
2. a görgényi egyházmegye főgondnoki állására: Rozsnyai Ferencet;
3. a marosi egyházmegye algondnoki állására: Péterffy Dénest;
4. a nagysajói egyházmegye főgondnoki állására; Fejérvári Jenőt.

A kézdi egyházmegye főgondnoki állása nem töltetett be, miután a gyűlés az egyházmegyei jelöléssel szemben arra az álláspontra helyezkedett s ezt elvi határozatnak nyilvánította, hogy az egyházmegyei tisztségekre nézve is alkalmaztatni kivánja a Zsinati törvény azon rendelkezését, mely a presbyteriumoknál megszabja a rokonsági akadályokat az egyidejü hivataloskodásra nézve. Ez elvnek szemelőtt tartásával az egyh.-megye a főgondnoki állásra ujabb jelölés megejtésére útasíttatott

A jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése 8-án d. e. 10 órakor történt meg, a melynek végeztével dr. Bartók György püspök a gyűlés nevében köszönetét és háláját fejezte ki az elnök iránt a gyűlés bölcs és tapintatos vezetéséért, a mi a kérdések gyors és sikeres megoldását lehetővé tette. Köszönetet mondva a többi főgondnokoknak is az egyház ügyei önzetlen szolgálatáért Isten áldását kérte reájuk és az egész egyházra. Ezzel a gyűlés véget ért, hogy tovább folyjon a csendes, zajtalan munka.

Tudósító.

Egyházi élet.

A kézdi egyházmegyéből.

(Folytatás és vége.)

Ez irányban egyházi legfelsőbb hatóságunk, az egyetemes konvent, vette kezébe az intézkedést és a legfelsőbb ellenőrzést, melynek felhivására egyházkerületünk máltóságos állandó Igazgatótanács a 2496—1899. sz. a. felhivott, hogy egyházmegyénkben szerezzek érvényt egyh. törvényünk azon intézkedésének, mely szerint a vallástanításra való felügyelés és az erről való gondoskodás a gyülekezetek presbyteriumainak áll jog és hatáskörében.

Mivel pedig a vallás- és egyházi énektanítást egymástól elválaszthatlannak s egymást kiegészítőnek tartom; e kettőt a vett meghagyás szerinti intézkedésemben sem választottam el, midőn a mult hó elején mindenik egyházközségünk presbyteriumát fölhivtam, hogy az iskolák beosztása s a tankötelesek létszáma által a vallás- és egyh. ének sikeres tanítására megkivántató heti órák számát állapitsa meg s azoknak tiszt. lelki pásztortársaim és a t. énekvezér afiak által javasolt időbeosztás szerint az iskolák órarendjébe felvételére, az illetékes iskolai hatósággal egyetértve, minél elébb intézkedjék s intézkedéséről jelentését szept. végeig terjessze be hozzám.

A beérkezett jelentések arról tanuskodnak, hogy e tekintetben törvényeink kivánalmainak és egyházunk érdekeinek a t. t. presbyteriumok készséggel és a legjobb szándékkal igyekeztek szolgálni.

Magam is esperesi vizsgálatom alkalmával igyekeztem erre fordítani a legfőbb gondot s az érdeklődést lehetőleg fokozni kedves kötelességemnek ismertem. Hitsorsos tanítóinkat felkeresve, szeretettel kértem, buzditottam a valláserkölcsi nevelés érdekében hatáskörükben mindent megtenni.

Ugyszintén hítsorsos tanúlóinkat meglátogatva atyailag intettem, többek között, a szorgalmas templomba járásra. Lelkipásztortársaimnál és a presbyteriumoknál a hétköznapi templomozás életbe léptetését célzó törekvésemet illetőleg általán mindenütt a legjobb akarattal találkoztam s több helyen annak gya

korlati életbe léptetését is megállapitottuk oly módon, hogy a tanítás ideje előtt minden hétfőn reggel és a tanítás végeztével szombaton délután a tanulókkal hétköznapi istentisztelet tartassék. Ezt saját egyházközségemben megkezdettem s Bitáról is már jelentést kaptam ennek gyakorlatba indításáról.

A jelzettben azonban nem látom kimerítve a vallás- és egyh.-ének tanítása s a vallásos élet ápolása szempontjából megkiványta teendőinket. Ez csak a kezdet, mit egyházközségeink közelebbről végeztek.

Ezek után a sor egyházmegyénket s ennek legfőbb kormányzó testületét illeti, hogy a jó kezdetet folytassa, fejlessze. A jelen kor többet kiván tőlünk, mint mennyit vonatkozó egyházkerületi szabályaink követelnek s az előre látható jövő harcza felekezeti öntudatunknak korábbi fejlesztését igényli, mint az jelen tananyag beosztásunk szem előtt tartásával lehetséges. Ezt tartva szem előtt indítványozom, hogy

1. Közgyűlésünk küldjön ki egy bizottságot, hogy az egyházmegyei pénztár terhére 20 frt erejéig (mely összeget a jövő évi költségelőirányzatba és rendszeresített fizetendőségek kimutatásába felveendő leszen,) szerezze be az egyetemes ref. egyházban jelenleg használatban levő elemi népiskolai vallástani könyveket s azok elbirálásánál különös tekintettel *Bodor János* lelkipásztortársunk most sajtó alatt levő jelzett tankönyveire, a jövő tavaszi rendes egyhmegyei közgyűlésen tegye meg jelentését, hogy azon közgyűlés a munkálat felülbirálásáról intézkedve, határozatát oly időben hozza meg, hogy már a jövő tanévben az egyházmegye által elrendelt tankönyvek használtassanak.

2. Énekvezér aait hívja fel közgyűlésünk, hogy az egyházi énektanításra kiváló gondot forditsanak s az egyes osztályoknak és összes tanulóknak betanított egyházi énekek jegyzékét minden évben ápril hó végéig az esperesi hivatalhoz beterjeszteni ismerjék elodázhatlan kötelességüknek.

Végül mondja ki közgyűlésünk, hogy:

3. Minden egyházközségtől elvárja, hogy a hétfőn reggeli és szombat délutáni gyermek istentiszteletet léptesse életbe s kivéve a téli hideg időszakot, azt az egész tanév alatt tartsa meg. És pedig márc. 1-től kezdve a tanév végéig reggeli 7 órakor; egyébkor 8 órakor. A délutáni istentiszteletet állandóan d. u. 4 órakor.

Tisztelettel kérem a nt. közgyűlést, szíveskedjék ezen jelentésemben említett intézkedéseimet és indítványaimat elbírálni és azok fölött határozni.

Közgyűlésünk ezen nagy gonddal és körültekintéssel összeállított esperesi jelentést élvezettel hallgatta végig, az abban foglalt indítványokat egyhangulag elfogadta és magáévá tette s megvalósításuk céljából a szükséges határozatokat meghozta és nt. Bodor Géza esperes aának fáradhatatlan munkásságáért elismerést és köszönetet szavazva, ezen jelentés teljtartalmu jegyzőkönyvre vételét elhatározta és azon óhajának is kifejezést adott, hogy ez a jelentés az »Erdélyi Protestáns Lap«-ban is megjelenjék.

* * *

Tiszt. Kiss József egyh.-megyei főjegyző és pénztárnok jelentése, az egyhm. tanács évi működéséről és a kezelése alatt álló egyh. alapokról és a pénztár jelen állásáról, jóváhagyó tudomásul vétetett s úgy az egyhm. tanácsnak, mint főjegyző, illetve pénztárnok aának, buzgó munkálkodásukért köszönet szavaztatott.

Nagyt. Bodor Géza esperes aának a f. é. esperesi vizsgálatról szerkesztett jelentését, melyben az egyházak anyagi és szellemi állapotának hű képét eleven vonásokban tárta fel és állította elénk, közgyűlés figyelemmel hallgatta végig és nt. Esperes aát, ezen, a legkisebb részletekre is kiterjedő munkájáért elismerő nyilatkozatokban részesítette és a jelentést készséggel jóváhagyó tudomásul vette.

A »Szeretetház« ügyében a mlgs. állandó Igazgató-tanács által 2920—1899. ísz. a. elfogadott bizottsági javaslathoz közgyűlésünk azon módósitással járul hozzá, hogy a »Szeretetház« javára a papok és egyházközségek az osztályba-sorozás mellőzésével 2—2 frt évi járulékot fizessenek.

Főt. és mlgs. dr. Bartók György püspök aának az országos ev. ref. lelkészi özv.-árvai gyámintézet kötelékén kivül álló özvegyek és árvák fokozottabb segélyezését célzó s a méltóságos állandó Igazgató-tanács által is elfogadott határozati javaslatát azon hozzáadassal fogadja el, hogy már most mondja ki az egyhker. közgyűlés, hogy a gyámintézet vagyona, az ezen javaslatban foglalt kötelezettségétől felszabadulás után papi nyugdijalap leend.

Az orbai egyházmegyének, a ref. kollegiumi tanárok egyhker. közgyűlési tagsági megszorítását célzó indítványa helyesléssel fogadtatik és ugyanezen egyházmegyének a kollegiumi tanárválasztásnál a jelölés eltörlését óhajtó indítványára kimondja közgyűlésünk, hogy egyházmegyénk a tanárválasztási szabályzat revisiója mellett foglal állást.

A mélt. igazgató-tanács még 1895-ben felhivta volt egyházmegyénket, hogy a zsin. törvény 27, 40 és 100 §.-ainak miként való alkalmazásáról készitsen szabályrendeletet s azt megerősitésre terjessze föl hozzá; azonban nálunk ezen ügy előterjesztve nem lett s most is a mélt. ig.-tanács megsürgetésére került elő, közgyűlésünk egy bizottságot nevezett ki Bodor Géza, Kiss József, Kelemen Győző, Keresztes Ede, Vajna István, Domokos Dénes személyökben, s útasította, hogy a kivánt szabályrendeletet a f. év decz. 12-én Kézdi-Mártonfalván tartandó rendkivüli közgyűlésre terjesszék elő, a honnan megerősítés végett az illetékes hatósághoz fog felküldetni.

Végül a jövő rendkivüli közgyűlés idejének és helyének kitűzésével, mely f. é. decz. 12-én tartatik a mártonfalvi egyházközségünkben, a terjedelmes tárgysorozat kimerittetvén, nt. Bodor Géza esperes aa. köszönetet mondva a közgyűlés tagjainak a tanácskozásban komoly érdeklődést s higgadtságot tanusító tevékenységükért, a közgyűlést bezárja és ennek összes tagjait, valamint azokat is, a kik érdeklődésből a gyűlésen jelen voltak, ebédre meghivta és a nála anynyiszor tapasztalt páratlan vendégszeretetében részesitette.

A gyűlésteremből vidám kedéllyel vonultunk az ebédlőbe, hol gazdagon megteritett asztal mellett élénk társalgás, ügyes pohárköszöntők s különösen a házi asszonynak nt. Bodor Gézáné esperesné ő nagyságának kedvessége és a vendégeivel szemben tanusított páratlan figyelme s gondossága fűszerezték a kitűnő étkeket és italokat.

A második fogásnál szólásra emelkedett nt. Bodor Géza esperes és a *Királyért* mondott tostjában, melyet állva hallgattunk, *Ő Felségének* elévülhetetlen örök érdemeit és a mi törhetetlen hűségünk s ragaszkodásunkat eleven színekkel tolmácsolta. Poharat köszöntöttek még: tiszt. Kiss József egyhm. főjegyző: főt. Dr Bartók György püspök ő méltóságáért; tiszt. Szabó Géza felcsernátoni paptársunk: Hegedüs Sándor kereskedelmi Miniszter Ő Nagyméltóságáért, mint anyaszentegyházunk egyik legkiválóbb oszlop-embereért; tiszt. Szakács János paptársunk a házi asszonyért: nt. Bodor Gézáné ő nagyságáért; Keresztes Ede egyhm, tanácsbiró: nt. Bodor Géza esperesért; távol levő Lázár Mihály főgondnok ő méltósága *levélben*: nt. Bodor Géza esperesért és feleségeért; nt. Bodor Géza esperes: mlgs. Lázár Mihály főgondnokért stb. stb

Nagytiszt. Bodor Géza esperes aának a vendégszeretetben tanusított példaadása hatott s másokat is hasonló szivességre buzdított. Ugyanis: Mártonfalván tartandó közgyűlésünket Tkt. Vajna István egyhm. tanácsbiró és a jövő évi tavaszi rendes közgyűlésünket Tkt. Keresztes Ede egyhm. tanácsbiró aai hivták meg.

Adja Isten, hogy a jó kezdetnek folytatása legyen, hogy a most megnyilatkozott kölcsönös tisztelet, bizalom, és szeretet — egyháziak és világiak között — legyen közöttünk állandó, sőt napról-napra növekedő, hogy közeledhessünk a kitűzött *cél* felé!!

J. L. és K. S.

TÁRCZA.

Péter apostol élete és tanai

az evangeliumok Péter két levele és az apostolok cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

b) ***Péter apostol Krisztus földi élete után.***

Péternek, mint apostolnak Krisztus menybemenetele után következő életét az »Apostolok cselekedetei«-ről irott könyv elbeszélései: az apostolnak ebben közölt beszédei alapján ismerjük. Az »Apostolok Cselekedetei« — mint azt egyes elbeszélései elárulják — történelmi feljegyzések alapján készült mű, s mint ilyen Péter apostol életének összeállításánál inkább léphet fel történeti forrás igényével, mint az evageliumi elbeszélések; bár a »Cselekedetek« könyve sem akar, irányánál s szerkezeténél fogva sem, történelmi cél szolgálatába állani.

Péter Krisztus földi pályája után már egészen úgy lép fel, mint Krisztus evangeliumának apostola. Többé tehát már nem a Mester oldala mellett hítben és erőben növekvő tanitvánnyal van dolgunk, hanem a cselekvés terére lépett, az apostoli küldetésben munkás tanitóval.

Péter — mint fentebb említém — megnyerte Mesterétől az útolsó megerősítést is apostoli működéséhez. »Legeltesd az én juhaimat« hangzott az útolsó megbizás. Ezután már valóban alig történhetett egyéb, mint hogy figyelmeztette a Mester tanítványait teendőikre, megigérte nekik a szentlelket, melyet elküld reájok és »az ő láttokra felemelteték és a felhő elszakasztá őket az ő szemeik elől«.

Most már igazán árvák maradtak.

Lelköket csak az foglalkoztatja, mit szeretett Mesteröktől hallottak, láttak; az apostoli küldetés lebeg előttük szüntelen, melyre megbizást nyertek. S a midőn az olajfák hegyéről visszatértek Jéruzsálembe, »felmenének egy felső házba, hol szállások vala Péternek« és a többi apostoloknak. Péter apostol társainak és a köréjük gyűlt népnek szónokolni kezd (»mert valának ott a helyen szám szerint úgy mint százhúsz emberek«) mondván: »Atyámfiai, férfiak, szükség volt bételni az irásnak, melyet megjövendőlt a szentlélek Dávid szája által Júdás felől,[1] ki vezérek volt azoknak kik elfogták Jézust. Ki mi közénk számlátatik vala és annak a szolgálatnak egy részét vette vala«. (Csel I. r. 16—17. v.). Mint az irás által előre megjósolt s immár bételjesedett dolgot beszéli el folytatólagosan Júdás szomorú kimenetelü végét. Rámutat a büntetésre, mely őt ama mezőn érte, mely neveztetett »Akaldamá«-nak (vér mezejének), »mert megvagyon irva a Zsoltárok könyében[2]: az ő lakhelye legyen puszta és ne legyen senki, ki abban laknék. És ismét: az ő püspökségét más vegye el. (20. v.) Emez utóbbi hivatkozással aztán rátér az apostól beszédének tulajdonképpeni tárgyára, hogy t. i. állítsanak egy férfit Júdás helyére, mert hiszen az isteni akaratnak bé kell telnie. Igy tehát azok közül, kik velük egy gyülekezetben voltak, mindaddig, míg az Ur Jézus az ő tisztében járt, állíták elő »Józsefet, ki hivatik vala Barnabásnak, kinek vezetékneve Justus és Mátyást. És imádkozván, mondának: Te Uram, ki mindeneknek sziveket tudod, jelentsd meg, melyikét választod e kettőnek? hogy részes legyen a szolgálatban és apostolságban, melytől eltévelyedék Júdás, hogy az ő helyére menne. Sorsot vetének azért és esék a sors Mátyásra, ki közönséges akaratból a tizenegy apostolok közé számláltaték.« (Csel. I. r. 23—26. v.)

Imé Péternek legelső fellépése a Mester mennybemenetele után. Az apostolok tizenkettős számát óhajtja ő az áruló Judás helyének betöltése által kiegészíteni. Szervezkedik tehát, készül a nagy munkára, mely reájok várakozik.

De vajjon mi szükség volt rá, hogy ama gyülöletes emlékü apostol helyét betöltsék? Avagy a reájok várakozó munkát csak a »tízenkettő« végezhette el s ezért nem kezdenek addig hozzá, mig annak hiányát nem pótolják; mert azt csak nem gondolhatjuk, hogy az árúló helyének betöltése által annak emlékét akarták továbbra is fenntartani magok között? És ha ezt nem akarták, épen arra kellett volna törekedniök, hogy örökre elfeledjék, hogy valaha egy tizenkettedik is volt közöttük. Ha tehát az apostol czélja nem az volt, mint a hogy nem is lehetett, hogy Júdás megüresedett helyének betöltésével az ő gyűlöletes emlékét megőrizze: máshol kell keresnünk Péter fentebbi eljárásának indokait. És ha beszédének menetét, indítványának megokolását nézzük a kérdés egészen tisztán áll előttünk. Pétert amaz ó-testamentomi jóslatok útasítják, melyek

[1] Zsolt. XLI: 10.

[2] Zsolt LXIX. 26 és CIX. 8.

már eddig Jézus életeseményeiben, különösen az ő halálában és feltámadása tényében nagyrészt beteljesedtek, de a mely jóslatoknak egy része még csak ezután fog teljesedésbe menni. Annak sem szabad tehát elmaradnia, a mit a »Zsoltárok könyve« Judásra vonatkozólag megjósolt, hogy t. i. »az ő püspökségét más vegye el«. Péter ennélfogva, a midőn Judás helyének betöltését inditványozza, csak a feltétlen érvénynyel bíró, Isteni eredetü, ó-testamentomi jóslatot óhajtja betölteni, a melynek teljesedése ugy sem emberi akarattól függ. Igy köti ő össze az ó-testamentommal az újat. Lelke annyira hozzá van forrva az ó-szövetségi zsidó felfogáshoz, hogy abból indúl ki; arra utal, valahányszor hallgatóit eljárásának, beszédének igazságáról akarja meggyőzni. Erre hivatkozik akkor is, a midőn Judás helyét óhajtja betölteni, mert meg van győződve róla, hogy az írás jövendölésének (a menynyiben még be nem telt) teljesedésbe kell mennie. Ez az ó-testamentomi zsidó felfogás dominál Péter további életműködésében: beszédeiben és cselekedeteiben; minélfogva méltán nevezhetjük őt »zsidókeresztyén« apostolnak.

Az „Apostolok Cselekedetei“ II. r. 14—36. verseiben közölt beszéde az apostolnak, melyet ő az első pünköst ünnepén tartott, hasonlóképen az ó testamentomon alapszik.

Mikor pedig a pünkösd napja eljött volna — mondja az „Apostolok Cselekedetei“ írója — valának mindnyájan egy akarattal együtt. Akkor nagy hirtelenséggel lőn az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat, a melyben ülnek vala. És látának kettős tüzes nyelveket és üle mindenikre azok közül. Megtelének pedíg mindnyájan szent lélekkel és kezdének szólani más nyelveken, a mint a szentlélek ád vala nekik szólniok“ (Csel. II. r. 1—4. v.)

A szentlélek erejének hatása alatt szólanak az apostolok különféle nyelveken az összegyűlt különféle nemzetiségekhez; mindenikhez a maga nyelvén. Ez természetesen a jelenlevő nagy tömeget ámulatba ejti s keresik a szokatlan jelenség okát. Nagy álmélkodással »kételkednek vala, egymásnak ezt mondván: vajjon mi lesz ebből? Némelyik pedig patvarkodván, ezt mondják vala: édes bortól részegedtek meg ezek.« (Csel. II. r. 13—14. v.)

Erre következik Péter apostól nevezetes pünkösti beszéde. Itt újból az ó-testamentomra való hivatkozással kezd szólani. Nem részegek ezek, — úgymond — de hogyan lehetnének azok, hiszen a napnak még csak három órája vagyon.[1] Hanem ez az a mi megmondatott Jóel próféta által[2]: »És lészen az utolsó időkben (ezt mondja az Isten) kitöltök az én lelkemből minden testre és prófétálnak a ti fiaitok és leányitok és a ti ifjaitok látásokat látnak és a ti véneitek álmokat álmodoznak«. (Csel. II. r. 17. v.) Azután szól nekik az apostol Jézusról, ki hatalmas erők és csodák által valóban megbizonyíttatott Istentől bocsátott férfiúnak lenni. Beszél az ő haláláról, feltámadásáról, mit ismét az írás bizonyítékával erősít meg, a midőn így szól: »Dávid ezt mondja ő róla[3]: eleitől fogva minden időben az én uramra néztem; mert nékem jobb kezem felől vagyon, hogy meg ne tántorodjam. Annakokárt örvendezett az én szívem és vígadott az én nyelvem, és annak felette az én testem reménységben nyugszik. Mert nem hagyod az én életemet a koporsóban és nem engeded, hogy a te Szented rothadást lásson. (Csel. II. r. 22—27.) Mintha csak ezt mondaná: Ime, Jézusnak feltámadása sem lehet csoda, valami megfejthetetlen rejtély, mert azzal csak az írás telt bé.

Azután szól az apostól »Dávid patriárkáról«, hogy »az ő koporsója mind e napig mi nálunk vagyon«, hogy az ő ágyékának gyümölcséből támadott a jövendölés szerint Krisztus, ki halálából feltámadott és »az Istennek jobb karja által felmagasztaltatván és a megígért szentlelket megnyervén, az atyától kitöltötte azt, a mit ti most láttok és hallotok. »Mert nem Dávid ment a mennyországba, hanem inkább ő ezt mondja[1]: Monda az Ur az én Uramnak, ülj az én jobb kezem felől, míglen veténdem a te ellenségeidet a te lábaid alá zsámolyúl. Bizonnyal tudja azért az Izráelnek egész háza, hogy ez az Istentől tétetett Urrá és Krisztussá, e Jézus, mondom, a kit ti megfeszítétek.« (Csel. II. r. 29—36.)

Míg így felmutatja az apostól a pünkösti szokatlan jelenségnek okát: egyszersmínd feltüzeli s Jézusra, mint a várt Messiásra, irányítja hallgatói figyelmét. A körülálló sokaság az apostol beszéde által mélyen meghatva Péterhez és apostol-társaihoz járúl, kérdezvén: »Mit cselekedjünk atyámfiai, férfiak? Péter pedig monda nekik: Térjetek meg és keresztelkedjetek meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek docsánatjokra és veszitek a szentléleknek ajándékát. A kik azért örömest vevék az ő beszédét, megkeresztelkedének és megszaporodának azon a napon mintegy háromezer lélekkel.« (Csel. II. r. 38. és 41. v.)

(Folytatása következik.)

Szádecky Béla.

---

[1] A mi idő számtiásunk szerint reggeli kilenc óra.

[2] Ésa. XLIV. 3 és Jóel. 28—32.

[3] Zsolt. XVI. 8—11.

[1] Zsolt. CX. 1.

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, irta *Bodor* János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház főtiszt. és mélts. Dr. Bartók György, erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest.

I. Kis tanulók hit és erkölcstana. Elemi népiskolák I. és II. osztálya számára, 36 lap. Ára 24 fillér.

Bodor János, zágoni ref. pap egyszerre három vallástani kézi könyvvel gazdagította az elemi, népiskolai vallástani kézi könyvek számát. Söt az első, második osztály kézi könyve mellé még egy *vezér könyvet* is irt A könyvek megjelenése különös jelentőséggel bir. A zágoni ref. egyház adta ki a főtiszt. püspök ur háromszéki, illetve zágoni látogatása alkalmából. Ama fényes és eredményekben gazdag ut, tehát még egy eredménnyel gazdagodott. A lelki élet megpezsdülésének egyik jele ez. A hivek mozdultak meg, a hívek látták át, hogy az egyház építés terén, rájuk is éppen oly munka vár, mint a vezetőkre, a lelkipásztorokra. Szép tett volt! Csak tovább, a mozgás az élet jele!

De, másfelől, ugy látszik, hogy *Bodor* János is az új aeraban az első fecske. Mióta az újabb egyházpolitikai törvények életbe léptek, s az egyházakat,

különösen a protestans egyházat intensivebb, benső, lelki munkára serkentették: talán nem jelent meg más vallástani kézi könyv, mely e nemes czél szolgálatában kivánt volna segítő eszköz lenni. Nem csuda tehát, ha különös érdeklődéssel, és fokozott várakozással tekintettünk megjelenése elé. Hogy a várakozást mennyiben elegitette ki és a czélnak mennyiben felelnek meg ezek a tankönyvek, arról akarok egy rövid, de tárgyilagos birálatot mondani.

Eljárásunkban nagyon megkönnyit maga a szerző, a ki álláspontját, a könyvek irására nézve, kifejtette e becses lap idei 40. 41. 42 számaiban. Szükség volt erre, mert könyveihez nem irt előszót, hanem a helyett itt találjuk meg irányelveit. Egyébiránt, az előszó nem feltétlen szükséges, mert egy jó könyvet a nélül is megismerhetünk és méltányolhatunk.

Vizsgálom első sorban az irányelvet általában, s annak kivitelét az egyes osztályok tananyagában, jobban mondva az egyes osztályok számára irott tankönyvekben, hogy az miképpen öltött testet. »A vallástanitásnak — ugymond szerző — ha ez egyfelől saját czélját el akarja érni, másfelől a népnevelés haladó irányával összhangban akar lenni: elengedhetetlen követelménye, hogy *az érzelem nemesitésére* irányuló törekvése mellett, az *értelemfejlesztés* törvényeit is, tiszteletben tartsa. Tovább a »vallásos életre szoktatást« jelöli meg, mint czélt »első rendű követelményt,« melyet a vallástanitásnak el kell érnie

Helyes; általánosságban alá irjuk mi is. Kivitelében pedig oda módosítjuk, hogy az a vallásos élet, legyen *egyházias élet is;* és legyen éppen a *református egyházi élet* alapvető fundamentuma. Az alap vetést pedig már a legalsó fokon meg kell kezdeni, különben nem lesz szilárd az épület. Lám a pápista gyermeknek a mint iskolába lép, tudnia kell a kereszt vetést és a térdelést Ez a katholiczismus egyik symboluma. Nekünk ilyen külső-vallásos jelképünk nincs; adnunk kell tehát a belsőt, a lelket: a *kálvinista öntudatnak első csiráit.* Gondolom igy értette ezt Bodor János is, ha fejtegetéseiben nem hangsulyozta is. De meglátjuk alább.

(Folytatjuk.)

Különfélék rovata.

A hátrálékok befizetését sürgősen kérjük.

Mult számunk egy napi késedelemmel jelent meg, a mit az éppen folyamatban volt közgyűlés eléggé indokol. E késedelmet azonban bőven kárpótolja az a körülmény, hogy lapunkhoz éppen egy ív mellékletet adtunk s főként főt. *dr. Bartók György* püspök úrnak körlevele, melyet lapunk élén hoztunk s mely mindentekintetben egy remek főpásztori megnyilatkozás, melyet lelkünkbe vésni tartozunk.

Csontos Olivér egyh. kerületi képviselő a szeretetházra 5 frtot küldött. Szerkesztőségünk már régebb megkezdte a gyüjtést »Szász Domokos mellszobor alapra és Szeretetházra« s e cím alatt gyült összeghez csatoltuk a fennti összeget is, valamint *Polgári Károly* sajó-szent-andrási ref. lelkész 1 frt adományát és *Ady Sámuel* abódi lelkész gyüjtését, mely 4 forintot tesz.

A P. E. és I. Lap 46. számának vezérczikke (Sz. F.) irja: Magyarországon soha annyi nőnevelő intézetet nem alapitottak, mint az utolsó negyed században. A római egyháznak rohamosan megszaporított intézetei mellett a reformatusoknak *miskolczi, szathmári, debreczeni, pápai* és *nagyváradi,* az ág. ev.-nak *rosnyói, aszódi és kőszegi* részint egészen új, részint átalakított leányinternátusait hozom föl bizonyságúl, nem említve az állam és községek által szervezett és fenntartott nagyszámu felsőbb leányiskolákat, melyek inkább az általános közművelődés szolgálatában állanak. Van leányinternátusa Dunántúlnak, van és régóta van Tiszáninnennek; de a nagy és gazdag egyházakkal bővölködő Dunamelléknek mai napig sincs felsőbb leányiskolája. Sőt a közönyösség még a pesti egyház ama kis internátusát is pusztitani hagyta, melyet a hatvanas években Török Pál energiája teremtett, s Kalocsa Róza vezetése alatt néhány évig fenntartott.

Munkácsy Sándor, volt paksi lelkész és tolnai esperes. nehány évvel ezelőtt a dunamelléki egyházkerületnek, leányinternátus felállítására egy kis alapot hagyott, mely most már közel jár tizezer forinthoz. A szerény jövedelmü lelkész példáját követte egy jómódu fővárosi polgár, a róm kath. vallásu Baar János, ki szintén leánynevelési célra a budapesti református egyháznak oly tekintélyes alapot hagyott, hogy annak értéke már is meghaladja a százezer frtot Ezeket az alapokat tekintetbe véve, a leánynevelés kérdése Dunamelléken is megérett a valósításra. Az előkészületek megindúltak. A budapesti egyház *dr. Darányi Ignácz* elnöklete alatt egy tekintélyes bizottságot szervezett, melynek az a hivatása, hogy a Baar-alapitvány felhasználására, s a leányinternátusnak miként eszközlendő felállítására véleményes javaslatot készítsen. A dunamelléki egyházkerület, a vértes-aljai egyházmegyének, az egyházkerületi értekezlet által támogatott indítványára *Hegedüs Sándor* egyházkerületi vil.-főjegyző elnöklete alatt szintén küldött ki egy bizottságot (tagjai: dr. Vécsey Tamás, Szánthó János, Papp Károly és Szőts Farkas), ezt arra útasította, hogy a budapesti Baar-bizottsággal a leányinternátus ügyében tárgyaljon és munkálatot készítsen.«

A felekezeti tanitók érdekében. Egy vidéki felekezeti népiskolát a felekezet megszüntetett, s a tanitóját minden kárpótlás nélkül elbocsátotta. A tanító ez ellen kérést intézett a közoktatásügyi miniszterhez, a ki most a következő elvi jelentőségü határozatot hozta: »A felekezeti iskolát fenntartó hitközség, iskolája tényleges beszüntetésétől kezdődőleg, az alkalmazva volt tanító részére egy évi teljes összilletményeit változatlanúl kiszolgáltatni tartozik. Egy éven túl terjedő időre pedig addig, a míg az elbocsátott tanító a megszüntetett állomás javadalmának megfelelően díjazott állomást nem nyert, részére a felekezet pénztárából legalább oly összegü járulék biztosítandó, a mennyi szolgálati évei arányához képest a tanítót nyugdíjképen megilletné. Azon esetben pedig, ha a hitközség időfolytán a felekezeti iskolát újból felállítaná, a tanítónak elhagyott állomásához való joga újból feléled, bárhol volna is alkalmazva, s kivánságára a múltban élvezett illetményekkel oda visszahelyezendő.« T. L.

Köszönet nyilvánitás. Hadadi tiszttartó Simon János úr és nője Fodor Róza úrnő, jóllehet pár évvel ezelőtt községünkből eltávoztak, újra meg újra megemlékeznek helybeli ref. egyházunkról. Közelebbről is, templomépitésünk alkalmából egy egészen diófából készült, 50 frt. értékü diszes úrasztallal ajándékozták meg völcsöki egyházközségünket. S ezzel újabb látható jelét adták hitbuzgóságuknak s egyházközségünk iránt eleitől fogva érzett ragaszkodásuk s jó indulatuknak A meglepő szép ajándékért fogadják úgy az érdekelt egyházközség mint a magam nevében e helyen is nyilvánitott őszinte köszönetemet. Völcsök, 1899. szept. hó 8-án. *Barabási Lajos*, ref. lelkész.

Özv. Domján Jánosné, kajántói leégett papné fölsegélésére a püspöki hivatalhoz ujabban a következő adományok érkeztek: Nagy István harasztosi lelkész 50 kr. és Székely Sándor maros-szent-királyi pap afia gyüjtése 2 frt 75 kr. a mi 3 frt 25 kr tesz ki, mely összeg az eddig kimutatott 5 frt-tal együtt 8 frt 25 krra megy, mit a rendeltetési helyére jutattunk.

Székely Sándor tiszteletes úr gyűjtéséhez járultak: özv Agyagási Péterné 30 kr. Székely Sándor 30 kr. Rozsnyay Lőrinc 50 kr, Benkő Ákosné 50 kr, Koncz Elek 60 kr, Kovács József 5 kr, Szász István 10 kr, Török János 10 kr. Kis János 10 kr, Kis József 10 kr, Tóth János 10 kr. összeggel.

Kolozsvár, 1899. nov. 15. *Szász Béla* püspöki titkár.

Megjelent *Bodor J.-tól »Kis tanulók hit- és erkölcstana«*, ára: 12 kr; *»Vezérkönyv a kis tanulók hit- és erkölcstanához«*, ára: 20 kr.; *Ó-szövetségi szent történetek*, ára: 20 kr; *Új-szövetségi szent történetek*, ára: 20 kr. Azonban 82 kr. beküldése mellett mindenikből 1—1 példányt portómentesen küld a zágoni ref. egyház.

Folyó 1899 augusztus hó 27-én a *maros-szentkirályi* ev. ref. egyház régi — 700 — éves temploma javára tánczvigalmat rendezett; ez alkalommal felülfizettek Nagys Rozsnyai Lörinczné 10 frt. Nagys. Timár Jánosné 10 frt. Konc Elek 1 fr 20 kr Timár Károly 1 frt 20 kr. Timár János 3 frt. Szentiványi János 20 kr. Boér Károly 70 kr. Bartha Károly 1 frt. 20 kr Ruszka N. 20 kr. Schmint Ferencz 1 frt 20 kr. Nagy Antal 20 kr. Tischler Miksa 20 kr. Nagy Dani 20 kr. Kelemen Antal 20 kr. Szilágyi János 1 frt Zsigmond Ferenc 1 frt. Nagy Lajos 1 frt Zajzon Pál 40 kr Bartha Pál 50 kr. id. Kádár Márton 1 frt. ifj. Kádár Márton 20 kr. Lörinci Árpád 20 kr. Összesen 34 frt. Az összes bevétel volt 104 frt 46 kr. kiadás 66 frt. 4 kr. Tiszta jövedelem 38 frt. 42 kr. Fogadják mindenek felett Ngos Rozsnyai Lörincné, Nagos. Timár Jánosné, mint védnök nők, ugy szintén a közreműködők és felülfizetők szives és hálás köszönetét az egyháznak Maros-szent-király 1899 oktober 31. *Székely Sándor* ev. ref. pap.

Kiadóhivatal üzenete.

Sz.-falva N. P. Méltóságod tudakozodása folytán van szerencsénk értesíteni, hogy a hátralékos összeg 3 frt. mely a folyó év utolsó felére esedékes. A megelőző időkre az előfizetés pontosan beküldetetett.

Hivatalos rész.

4317—1899. FÖLHÍVÁS,

valamennyi egyházmegyénk nt. espereséhez, kollegiumaink mtt. előljárósága s püspöki vizsgálat alatti egyházaink tt. Tanácsának.

Az 1897 évi főtiszt egyházkerületi közgyűlés 58 jkvi szám alatt kelt határozata folytán a „Betűsoros Tárgymutató az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1872—1897. évi közgyűlési jegyzőkönyveihez“ című munka teljesen elkészűlvén, abból minden anyaegyház, püspöki vizsgálat alatti egyház s kollegium számára 1—1 példányt jelen szám alatt szétküldöttünk.

Felhívjuk ennélfogva a fennti címeket, hogy az alábbi kimutatásban kitüntetett példányok után darabonként 2 frt 80 krt számítva, az ott kitüntetett összegeket két év alatt az egyházközségektől beszedni és az első felét folyó évi dec. 31-ig, második felét pedig 1900 évi jul. 1-ig központi pénztárunkba mulhatatlanul beküldeni sziveskedjenek.

Kimutatás a betűsoros tárgymutató kiosztásáról:

Vajdadunyadi ehm.	27	példány után	75	frt 60	kr.
Gy.-fehérvári »	12	» »	33	» 60	»
N.-enyedi	31	» »	86	» 80	»
K.-kalotai	39	»	109	» 20	»
Sz.-szolnoki	62		173	60	»
Deési	25		70		»
Széki	34		95	20	»
N.-sajói	13		36	» 40	»
Görgényi	32		89	» 60	»
Marosi	62		173	» 60	»
Küküllői	35		98	» —	
N.-szebeni	15		42	» —	
Udvarhelyi	50		140	» —	
Erdővidéki	14		39	» 20	
Sepsi	36		100	» 80	
Orbai	11		30	» 80	
Kézdi »	12		33	» 60	
10 püsp. egyháznak 1—1,	10		28	» —	
6 kollegiumnak 1—1, enyedinek 2.....	8		22	40	

Kolozsvártt, 1899. november hó 15-én.

Dr. Kádár János, titkár. *Dr. Bartók György*, elnök.

1172—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *Maros-bogáti* II od oszt. egyházközség lelkészi állomására ezennel pályázat nyíttatik.

Javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületek és kerten kivűl 41 h. 1481 □ öl kanonika porció, melynek minden levonás nélkűli haszonbéri értéke 350 frt. ez idő szerint, adóját az egyház fizeti. 2. Tizenhat szekér fáért fizet az egyház 32 frtot. 3. Huszonnégy régi vékás papi földet az egyház tagjai megugarolnak és bevetnek, az ifjuság learatja kalákába. Ehez vetőmagot és a munkásoknak élelmezést a lelkész ad. 4. A konfirmáló ifjak, ielkész élelmezése mellett aratnak a papnak kalákába egy fél nap. 5. Huszonnégy szekér szánát termő helyet az egyház tagjai lekaszálnak, a szénát megforgatják, felgyűjtik és haza viszik a papi földekről. A munkásokat lelkész köteles élelmezni. 6. Hetvenkét régi véka zab és 2 frt 88 kr mustpénz helyett, minden marhás gazda két szekér trágyát tartozik kihordani a papi földekre a papi telekről vagy a pap által vett trágyából. 7. Kepe, mely áll készpénz, buza és törökbuzából ezek öszes értéke 435 frtot teszen. Az 1, 2 és 7 szám alattiak értéke 817 frt. Ennek fele, vagnis 408 frt 50 kr. a nyugalomba vonult elaggott betegeskedő lelkészt illeti életében. A másik fele az elválasztandó lelkész fizetése a 3, 4, 5 és 5 számok alatt nem értékelt szolgálmányokkal, valamint az állami iskolába végzendő vallás tanításért járó 100 frttal.

Pályárati határidő 1899. december hó 10-e. Folyamodványok nt. Nemes Árpád aához Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvárt, 1899. november hó 15.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök

1138—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett kovásznai egyházközség énekvezéri állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Tisztességes lakás, kerttel s a szükséges mellék-épületekkel; évnegyedenkint előre fizetendő 500 frt, a kepeváltási pénztártból. Egy hold 690 □ öl kanonika poczió, melynek tiszta jövedelme 2 frt 69 kr, és a rendes stóla.

Kötelessége. Az ünnepi és hétköznapi istenitisztelet végzése: egyházi dalkör szervezése és annak rendes vezetése; a község területén levő állami iskolákban az egyházi ének tanítása. hetenként 6 órán. Egyebekben a zsinati törvény 105, 106, 107. §-ai kötelezők.

Pályázati határidő Deczember hó 10.

Folyamodások n. t. Péter Károly esperes aához intézendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvártt, 1899. November hó 13-án.

dr. Bartók György.
ev. ref. püspök.

ÉRTESITÉS.

A deési egyházmegye tiszteletes lelkészeit kérem, hogy a jövő évi nyomtatvány szükségleteiket, november hó 20-ig nálam bejelenteni sziveskedjenek, hogy azokat kellő mennyiségben beszerezve az illető egyházaknak idejében megküldhessem.

Kendi-Lóna 1899 nov. 7 én.

Nagy Imre
egyházmgyei nyomtatvány kezelő.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Evfolyam. 47. szám. Kolozsvártt, 1899. November 23.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Főt. és mélt. egyházkerületi Közgyűlés!

(Igazgatótanácsi előterjesztés az egyház adózási viszonyokat föltüntető kimutatások alpján leendő tőke-segélyezési javaslatra nézve, mely a közgyülés által elfogadtatott.)

Az egyházi adótehernek közalapi tőkesegélyezés útján való könnyítését a főt. és mélt. egyetemes Konvent tervbe vevén: már a mult év folyamán adóössze írást vitetett keresztül az egyházközségek által.

Ez összéírás azonban a kellő egyöntetüség nélkül, és rendkívül hiányosan készülvén el: a folyó évi április hóban tartott konvent 16. jkvi. szám alatt kelt határozatával, új összeírást rendelt el és útasította az egyházkerületeket, hogy az adózási viszonyokkal minél sürgősebben, maguk is foglalkozzanak, s a jövő évi konventre oly munkálatokat nyujtsanak be, melyeknek alapján a segélyezés megkezdhető legyen és pedig azon elvi alapon, hogy a konvent egyenesen magukon a túlterhelt adófizetőkön kíván a maga segélyével könnyíteni s így az adatoknak az egyénekre súlyosodó terheket kell kimutatniok.

Az ezen elvnek megfelelően összeállított különféle rovatos kimutatások azután még julius hó folyamán szétküldettek ig.-tanácsunk útján, oly fölhívással, hogy az elkészült és felülvizsgált adatok október hó 1-ére föltétlenül terjesztessenek be, a kerületi közgyűlés által leendő végellátás céljából.

Kellő időben föl is jutott 15 egyházmegye és 7 püspöki egyház munkálata, de ezek között a szilágyszolnoki és deési egyházmegyéé hiányosan; a nagysajói és sepsi egyházmegye, valamint a kolozsvári, marosvásárhelyi és kézdivásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházak azonban, sürgetés dacára sem küldötték be a kimutatásokat

Ily körülmények között bevégzett egész munkálatot nem terjeszthetünk a főt. egyházkerületi Közgyűlés elé, hanem csakis a meglevő adatok fontosabb tételeit leszünk bátrak megismertetni s annak alapján tesszük meg javaslatunkat a konvent által kívánt határozat meghozatalára nézve. A beérkezett kimutatások végösszegeiből láthatólag erdélyi egyházkerületünk egyházközségeinél az egyházadó átlagosan föltűnő magasnak nem mondható, hanem inkább a teherviselés egyenlőtlen megoszlása folytán állanak elő azok a nehézségek és bajok, melyek miatt a teherviselés könnyítése föltétlenül kívánatos.

A kulcs, melylyel az egyházi adó magasságát, a megállapított kimutatások szerint, mérnünk kell: az egyháztagok által fizetett egyenes állami adó és hordozott egyházi teher összehasonlításából keletkezik, ehát e jelentés rendjén is e százalékos összehasonlítás kulcsát fogjuk alkalmazni

Átlag legmagasabb egyházi adóval vannak terhelve az erdővidéki egyházmegye hívei, a hol a hívek által fizetett egyenes állami adó 78·5 %-kát teszi ki az egyházi adó teher. Utánna következik, 687 %-os egyházmegyei átlaggal, az udvarhelyi egyházmegye, 53·2 %-átlaggal a kolozs-kalotai egyházmegye; 51·3 %-kal a görgényi, 45·8 %-kal a marosi; 42·6 %-kal a küküllői, 38·8 %-kal a kézdi; 28·8 %-kal az orbai; 25·4 %-kal a szilágyszolnoki, 24·2 %-kal a széki, 23·4 %-kal a nagy-enyedi; 16·8 %-kal a vajdahunyadi; 12·1 %-kal a nagyszebeni, míg a gyulafehérvári egyházmegye átlagos egyházi adó terhe csakis 4·2 %-ék.

A teher egyenlőtlen és méltánytalan eloszlását világosan dokumentálják az alábbi arányszámok, melyek az egyházmegyei átlaggal szemben azt mutatják, hogy mily arányban vannak megterhelve egyházi adóval a szegényebb egyháztagok, vagyis azok, kik 10 frt egyenes állami adónál kevesebbet fizetnek.

E tekintetben első helyen áll az udvarhelyi egyházmegye, a hol az állami adónak 144·8 %-át teszi a szegényebb hívek egyházi adója. Ezt követi a szilágyszolnoki egyházmegye 117 %-kal és az erdővidéki egyházmegye 88 2 %-kal. Azután jön a küküllői egyházmegye, 80·6 % kal, Kolozs-Kalotában 76·4%, görgényben 76·1%, kézdiben 69·8%, orbaiban 56 8%, vajdahunyadban 53·7%, a nagyenyedi egyházmégyében 44·1% a székiben 39·7%, a nagyszebeniben 29·3%, a gyulafehérváriban 11·8%, míg a marosi egyházmegyében csak 3% az ily szegényebb hívek egyházi adója.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközsegek legmagasabb átlagos adója 13 6%, t. i. S.-Szent-Györgyön; a legkisebb 2% Deésen s a 10 frton alúli állami adót fizető hívek egyházi terhe legmagasabb Sz.-Udvarhelyen, 34·5 %-kal.

Semmi egyházi adó nincs kivetve a fogarasi, borbátvizi, brádi, fejérvizi, hátszegi, körösbányai, kristyori, marosnémetii, m.-solymosi, őraljaboldogfalvi, mezőméhesi, kovásznai, pávai, zabolai, zágoni, bölöni, köpeci, közép-ajtai, m.-hermányi és szárazajtai egyházközségekben.

Habár a fenti adatok az általános áttekintés szempontjából mindenesetre tanulságosak is, de a segélyezés megkezdésére és a sürgősség sorrendjére nézve csak az egyes egyházközségi adóteher nagysága lehet befolyással.

Ennek áttekintő kimutatása céljából külön külön megállapítottuk a 100 %-nál magasabb és az 50 és 100% közötti egyházi adóval megrovott egyházközségek névsorát, melyből látható, hogy 50-en felül van a 100 %-nál magasabb teherrel megrovott egyházak száma és ezeknek legnagyobb részét az udvarhelyi egyházmegye szolgáltatja, a hol Telekfalván 405 %-ban. Sándorfalván 317 %-ban van kivetve az egyházi adói Nehéz helyzetben van ezen kívül a toplicai egyházközség 269 % os adójával, a sáromberki egyházközség 200 % kal, a bedei egyházközség 201 %-kal, a m.-goroszlói egyházk. 191 % kal, a mező-bergenyei ehk. 183 %-kal, a magyarosi ehk. 176 %-kal, a kajántó. 173 % kal, a magyaró-kereki 162 %-kal és az égei egyhk. 147 %-kal. 50 től 100 percentig terjedő egyházi adót 171 egyházközségünk visel, a mi szintén jelentékeny és a lehetőség határai között mindenesetre enyhitendő terhet képvisel.

Bár a fentiekben ismertetett kimutatások alapján — kiegészítve még azokat a hiányzókkal — megtehetné a főt. egyházkerületi Közgyűlés oly módon segélyezni javaslatát, hogy a 100 percentnél magasabb egyházi adóval terhelt 50 egyházközséget, a százalékok magasságának sorrendjében ajánlaná fel első sorban leendő segélyezésre; mindazonáltal tapasztalatok bizonyítják, hogy az adóteher könnyítésének szüksége nem mindig áll a teher magasságával arányban, hanem más helyi körülmények is befolyással lehetnek arra, hogy az esetleg kisebb arányu adó is türhetetlenné, felhajthatatlanná s így megszüntetendővé váljék.

E speciális helyi körülmények a bevett számadatokból föl nem ismerhetők, pedig figyelembe vételök mulhatatlanul szükségesnek látszik. Bátrak vagyunk ezért tisztelettel javaslatba hozni a főtiszt. egyházkerületi Közgyűlés előtt azt, hogy a beérkezett munkálatok itt ismertetett adatainak tudomásul vétele mellett, méltóztassék útasítani ig.-tanácsunkat a még hiányző két egyházmegyei és három egyházközségi kimutatásnak utólagos bevételére s egyúttal az egyházmegyei esperesektől indokolt vélemény bekérésére az iránt, hogy a magasabb egyházi adóval terhelt egyházak közűl melyekben látszik a segély legsürgősebbnek, különös tekintettel a 10 frton alúli állami adót fizetők egyházi terheire, minthogy ezek látszanak első sorban enyhitendőknek.

E vélemények tekintetbe vételével lesz azután az egész munkálat a főt. és mélt. egyetemes Konvent elé terjesztendő, kijelöltetvén ez alkalommal legalább is 50 oly egyházközség, melynek adóterhe, a konventi tőkesegélyezés útján, első sorban lenne könnyítendő.

Egyházi élet.

Az első ref. templom Csikvármegyében.

A csikvármegye területén szorványosan élő protestans hivek, az ujabb időkig, lelkí gondozás és gyülekezetté alakulás nélkűl, vagy beolvadtak a más felekezetbe, vagy ha nem a hitükhöz ragaszkodás — csak növelte lelki szükségeik kielégitésének vágyát s állandóan fenntartotta és hangoztatta azt az óhajt, hogy itt ref. missionariusi állomás szerveztessék a hitélet ápolására, a vallásos szertartások végzésére.

Már b. e. Nagy Péter püspökünk foglalkozott ezen tervvel. A megvalósulás, a ref. körlelkészség szervezése, az alkotások nagy mesterét, b. e Szász Domokos püspökünket illeti. kinek a kivitelben hathatos segítő társai voltak Szini János kézdi esperes. Szász Lajos csikszeredai adótárnok és Bakcsi Gáspár kir. közjegyző.

1887-ben szerveztetik az egész csíkvármegyét beölelő s a kézdi ref. egyházmegye fennhatósága alá rendelt körlelkészség: Csík-Szereda anya- és Gyergyó-Szentmiklós leányegyházközséggel; midőn sikerült Borbáth Pál kézdi ref. egyházmegyei főjegyzőt és dálnoki lelkészt, a kiváló szónokot az új körlelkészi állásra megnyerni s a körlelkészség jövő sorsát kipróbált kezekre bizni.

Az anyaegyházközségben is csak imaház volt beállítható; daczára a rendkivüli áldozatoknak, melyeket az egyházkerület ez ügy érdekében meghozott. A leány egyházközségben rendes imaházra sem jutott segély. A buzgó körlelkész nem sokat habozott. Körutra kelt s lelkes beszédeivel összehozta az áldozatkészség filléreit templom alapra, hiveiben megérlelte a templomépítés eszméjét s a megkezdet munka folytatását szent örökségként hagyva Bitay Béla hivatali utódjára, nyugodtan távozott, tudva, hogy az elhintett magnak termékeny talajra hullottak és megtermik gyümölcsüket; a munka folytatása meglelte hivatott emberét. s nem marad befejezetlen.

* * *

Az erős akarat az akadályokat legyőzte és a lelkesedés csodát tett.

Gyergyó-Szent-Miklós piaczának legszebb pontján hirdeti a szép kis templom, hogy az Úr a benne bizókat nem hagyja el.

Az anyaegyházközségben Weér Györgyné és Kovács Antalné. a filiában Paál Venczelné és Bedő Gyuláné végezték a gyűjtést nagy buzgósággal és szép eredménnyel Legnagyobb anyagi áldozattal Szathmáry János ditrói gyógyszerész- és nagybirtokos járult a templomépítéshez, ki 1500 frtnyi értékü templom helyet és 1100 frt készpénzt áldozott a szent célra. Töl gyesből Nagy Gyula községi biró 50 frtot, Paál Venczelné 2 drb. urasztali takarót, Bocskor Gergelyné szószéktakarót, Bakcsi Gáspár kir. közjegyző Csik-Szeredából 50 frtot ajándékoztak. Olajos Farkas polg. iskolai igazgató harangot rendelt. A templom építéshez hozzájárulásukkal a róm. kath. egyház és ennek hivei a körlelkészségünk iránt érzett testvéries érzületűknek, áldozatkész támogatásuknak igen szép jeleit adták. Jó példával Gyergyó-Szt.-Miklós közönsége járt

elől: faanyagok ajándékozásával és a róm. kath. lelkészek: a szent czélhoz illő kegyadományaikkal. Vizi Floris róm. kath. értékes urasztalát. Sándor Gergely szintén róm. kath. a templom belsejét ízléssel ingyen festette ki

*

Alig fejeztetett be a templomjépítés munkája, már Kovács Lajos kir. közjegyző buzgó hivünk kezdeményezésére Bitay Béla körlelkész aa. a presbyteriummal előkészítette s a főt. püspök úr jóváhagyása alá terjesztette a templomszentelés és az ezzel kapcsolatos úgy a főt. Püspök ur, valamint az illetékes kézdi egyházmegye előljárósága előtt álló 2 napi hosszu út programmját.

Ezen programm szerint, ha a főt. Püspök úr Kolozsvárról Sepsi-Szt.-Györgyön át jön a körlelkészség székhelyére Csikszeredába, innen a filiáig Gyergyó-Szt.-Miklósig csak 50 kilométernyi kocsi utat kellett volna tennie. S ez esetben Sepsi-Szt-Györgyön a kiséretéhez csatlakozásra s az ünnepely emelésére meghivattak volna a szomszéd orbai, sepsi, erdővidéki, udvarhelyi- és görgényi egyházmegyék. Azonban főt. Püspök urunk, hogy az ünnepeltetést kikerülje Szász-Régen-felé, a 103. kilometeres kocsi utra határozta magát.

Okt. 13-án Szász-Régenbe érkezésekor a görgényi tractusnak közgyűlése hírét véve jövetelének: az állomáshoz testületileg kivonult s tisztelgése után szerencsés volt gyűlésében és közebéden is üdvözölhetni a főt püspök urat s kiséretében Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző aát. Kiket kedves vendégeikként fogadva ebéd után Éltető Albert egyhzm. gondnok aa. négyes fogatán nt. Tavaszi József esperes, nt. Lenárt József tiszteletbeli esperes és Eltető József világi képviselő, mint az egyházmegye képviselői Ratosnyáig kisértek az éjjeli szállásra

Okt. 14-én reggel, mint a toplícai körlelkészség vendége folytatta utját, déli 12 órakor érhezve Toplicára, hol Pál Károly körlelkész és e község lakói felekezeti külömség nelkül üdvözölték főt. püspök urunkat a ref. templom előtt. Innen d. u. $2^1/_2$ órakor Urmancy János rom. kath. földes úr négyes fogatával indúlt Dítrónak. Dítróban alig kevés hívőnk Szathmári János a kegyes szívű és bőkezű patronus vezetése mellett 14 kocsin, róm kath testvéreink mentek a főt. püspök ur elé s a határszélen fogadva, főt. Püspök ur úr a Lázár János róm. kath. négyes fogatára átülve díszes kiséret mellett vonúlt be d. u. 4 órakor Dítróba Szathmáry János ispector curator aához. Hová a magas vendég tiszteletére adott vacsorára az egyész csíkvármegye terűletén levő s a körlelkészséget alkotó tekintélyesebb ref. egyháztagok hivatalosak voltak s estvéli 7 óráig a vendégek száma 40 re szaporodott föl. Ekkor érkezett meg Bodor Géza esperes, Kiss József egyházmegyei főjegyző, Borbáth Pál a körlelkészség első igen kedves papja, Bitay Béla az ő méltó utódja s a körlelkészség különböző pontjaiból Gyergyó-Szent-Miklósra sereglett s itt hozzájuk csatlakozott előkelő hívek.

A gazdag lakoma után, *Bitay* Béla, a magyar vendégekért: főt. Dr. *Bartók* György püspök és nt. *Kenessey* Béla egyházkerületi főjegyzőért, *püspök* úr: *Szathmáry* János felügyelő gondnokért a szíves vendéglátóért és családjáért, *Bodor* Géza: *Borbáth* Pálért az első körlelkészért, *Kenessey* Béla a jelenlegi körlelkészért, *Bitay* Béla aáért, *Vertes* Lajos, róm. kath. polg. iskolai igazgató és lapszerkesztő: a ***kalvinista egyházért***, mint a magyar nemzet Geniuszáért emelve poharat, a gazdag és ke lélyes vacsora után főt. püspök úr és Kenessey Béla visszavonultak s a vendégek vísszamentek az $1^1/_2$ órányira fekvő Gyergyó-Szt.-Miklósi szállásaikra.

*

A templomszentelés napja, okt. 15-ike kék éggel, fényes nappal derűlt föl Reggel 8 órakor, díszes fogatok, hosszú kocsisor robogott a Dítrói-útra, a főt. Püspök úr elé. $9^1/_2$ órakor csíkvármegyének első református temploma előtt fölhangzott az éljen a főpásztornak, ki jött, hogy hívei e kicsiny szétszórt seregének összetartására épűlt erősséget átadja, megszentelje.

A nagy tömeg sorából Bitay Béla körlelkész előlépve, így szólt:

Főtiszteletű és méltóságos püspök úr! Szeretett és tisztelt lelkésztársaim! Ime, itt áll a templom, melyet az Istenimádás hajlékául épitet ünk a föld köveiből és ime, itt áll a nép körülötte, várván a kapuk megnyílását, hogy az Ur háza falai között, mint élő kövek, a lélek és ige építő ereje által Isten élő templomává formáltassanak.

A kegyelem iránt való imádatos hála érzetével, hogy e pillanatig megsegített az Úr s méltóságod iránt való mély tisztelet és szeretet meghatottságával, hogy megjelent e házért, kérjük méltóságodat, kegyeskedjék megnyíttatni ennek ajtait, megszentelni e házat, megáldani a lelkeket, hogy halljuk a szót: »***szent a hely, hol állasz***«, s szóljuk méltóságoddal: »***bizony e hely nem más, mint Isten háza, a menyország kapuja***«.

Hódoló tisztelettel kérjük méltóságodat, vegye kegyes névvel körlelkészségünk minden kis gyűlekezete részéről a mély szeretet és üdvözlő szavát, nyil vánítását azon érzelmeknek, a melyek nem csak az itt álló kevesek, de a missió egyházainak minden egyes tagjait eltöltik e pillanatban, a kik lélekben mind együtt ünnepelnek velünk s a mely érzéseket nem csupán cz *áldott* pillannt szült s nem is körünkben töltendő boldogító órái fognak ébren tartani, mert ezek szívünknek állandó hangulatai.

Legyen *áldott* megérkezésük, bejövetelük a mi hajlékunkba, szentelje meg itt időzésük e földet, itt a népet töltse meg magasztos érzésekkel a sziveket, midőn a világosság és igazság, a szeretet és békesség evangyeliumának magvait elhintik.

Istenünk hozta Méltóságodat, Istenünk nevében fogadjuk, köszöntjük, éltetjük.

A közönség lelkes éljenzése csillapultával főt. Püspák úr mély nyómokat hagyó, a vallásos érzületet, a Krisztusi szeretetet, a személyválogatás nélküli békés egyetértést és hazaszeretetet meggyőző lelkesedéssel ajánló ékes beszéddel válaszolt.

Örömmel jött osztozni hiveinek boldogító örömében Ezen díszes új templomra tekintve: Isten

csodás erejét látja megdícsőülve abban, mely ily nagy munkát végzett el e kicsiny gyülekezet erőtelenségével. Istennek ezen felszentelésre váró háza a szent léleknek ma is nyilvánvaló s a választottakban folyton működő hatalmáról beszél, mely mint hajdan az apostolokra, úgy most a hiveknek e kicsiny seregére töltetett ki és szent elhatározásra, magasztos cél után vágyakozásra, buzgó törekvésre vezérelte; munkára késztette és a munkában lankadni, kifáradni nem engedte, míg a lelkesedés lángjánál az áldozatok tüzénél a munkát be nem fejezte, a célt el nem érte. Kivánja, hogy a lelkesedésnek ezen minden akadályok fölött diadalmaskodó hatalma éljen továbbra is hiveiben; köszöni a szives fogadtatást s Pál Vencel törvényszéki biró leánykáját szép virágcsokor átnyujtása mellett mondott megható üdvözletéért csókjával tüntetve ki: kiséretévei pár pillanatra szállására hajtatott

* * *

A templom szentelési ünnepély d. e. 10 órakor kezdődött. A körlelkészséget alkotó Csíkvármegye minden részéből idű zarándokolt híveink és a református egyházi szertartást soha nem látott róm. kath. testvéreink sűrű sorai között, főt. püspök úr kiséretével, a szolgálattevő lelkészekkel csak nagy nehezen hatolhattak elő a számukra fenntartott helyekre.

A gyűlekezet az I. dicséretet elénekelve, ezt a gyergyó-szentmiklósi róm. kath. dalegylet éneke, a XXX. dicséret követte, melynek végső akkordjai alatt, a körlelkészség első papját, jelenleg vizaknai lelkész, tiszt. Horváth Pál aát láttuk a szószéken megjelenni, kit, mint a temlplomépítés előharczosát, hiveinek kegyelete hivott el, hogy a küzdelem után az örőmből is részeltesse. Az imában, mely ihletett ajkáról elhangzott, a mélyen érzett hála, a lelkesült öröm és isten megsegítő kegyelmének dicsőítése, szívből fakadóan, szívet meghatóan nyert kifejezést.

(Folytatása következik.)

Templomszentelés Völcsökön.

II.

Lélekemelő szép ünnepély folyt le e hó 12-én a szilágyszolnoki egyházmegyében, a Szilágy-Cseh tőszomszédságában fekvő Völcsökön. A szilágyszolnoki egyházmegye úgynevezett »tövisháti« részén az oláhtengerben most már csak úgy elszórva, mint egy-egy kis sziget élnek a magyarságot képviselő kálvinisták. Hajdan virágzó magyar községekben most már alig-alig van ember, ki érti a magyar szót, bár az emberek tősgyökeres magyar családnevei bizonyitják, »hogy itt hajdan szebb idő volt«. Csak volt. A »partium« népe elszegényedett, a kálvinista templomok összedöltek s jó, ha még rozoga faalkotmányokat tudnak építeni az Isten tiszteletének helyéül. A templom után megszünt az iskola, a parokhia s a pásztor nélküli nyájak egymásután sülyedtek kultura és vallás tekintetében alsóbb fokra: elolához sodtak. Csak itt-ott folytatott még siralmas tengéletet egy-egy kálvinista egyház valami jólelkü pátronus-család támogatásával. Évszázadok során sokat vesztettünk a Szilágyban s vesztett velünk a magyarság.

De most mintha uj idők szele lengedezne. A kálvinistaság bukásával bukott itt a magyarság s most a magyarság ügyének kezdődő jobbrafordulásával éled a kálvinistaság is. A mit Völcsökön tapasztaltunk, az a jobb jövőnek biztos záloga; az azt mutatja, hogy egy lelkipásztor, ha van hite, bizodalma az Istenben lelkesedése anyaszentegyházáért, kitartása a munkában, ha igazi lelkipásztor: ujjá teremthet egy egész községet és ha népe még oly szegény is, képes homokszemekből nagy alkotásokat létesiteni. *Barabási Lajos* a völcsöki egyházközség lelkipásztora egyike azoknak, a kik előtt tisztelettel kell kalapot emelni. Hallottuk, hogy mi volt ez egyházközség előtte s láttuk, hogy mivé lett alatta. A régen sülyedt, nyomorult, iszákos nép ma erkölcsös, szorgalmas, vagyonosodó; a régen templomkerülő emberek a rozoga fatemplom helyére egy domb oldalán gyönyörü kis templomot emeltek várszerü keritéssel véve körül. A mint mondák, a község kálvinista lakóinak összvagyona nem sokkal haladja tul azt az összeget, a mibe temploma és tornya épitése került. *És azt tisztán saját erején teremtette elő.* A folyton külsegélyre utazó több ezer lelkes egyházközségek hivei tekintsenek a völcsöki 200—250 szegény földmívesre, napszámosra: piruljanak, szálljanak magukba és »szántsanak uj ugarat!«

A megépült uj templom felszentelésére s az egyházközség örömében való részvételre szombaton indult el a *püspök* ur Kolozsvárról. Kiséretében utaztak *Viski Pál* szilágyszolnoki esperes, *Kenessey Béla* egyh. ker. közjegyző és *Nagy Károly* theol. tanár, kik közül az előbbit egyházi beszéd tartására, az utóbbit urvacsorai ágenda mondására és urvacsora osztásra kért fel az ünneplő egyházközség. A szamosujvári és deési állomásoknál ottani egyházaink egy-egy küldöttsége üdvözölte élén a lelkészekkel Főtiszt. Püspök aát.

A szilágymegye területére érkező vonatra *Szurdukon Péchy Imre* zsibói járási főszolgabiró szállt fel s csatlakozott a kisérethez. szivélyesen üdvözölve a járása terűletére érkezett püspököt. A *Zsibóra* érkező vonatot az állomáson impozáns közönség várta, hol a *zsibói egyházközség* nevében *Veress Sándor* lelkész, a *zilahi kollegiumunk* részéről jött küldöttség élén pedig *Ktncs Gyula* igazgató üdvözölte a főpásztort, ki megköszönte a szives fogadtatást. Itt a kisérethez csatlakoztak: *Bartha Dezső* egyhm. főjegyző, *Magyarósi*, *Dobai* és *Veress* lelkészek, *Kovács István*, *Kaizler Ignácz* és *Kávási Sándor* egyh. ker. képviselők a messzi Érmellékiről.

Rövid villás reggeli után a Zsibó-nagybányai szép uj vasuti vonalon folytatódott az utazás. *Szamos-Udvarhelyen* és *Széplakon* a görög katholikus papság és állami iskolák növendékei üdvözölték a püspököt. A koronás nemzeti szinü zászló alatt megjelent gör. kath. papság nevében *Kerebetin* esperes üdvözölte magyar nyelven a püspököt. »Mint e zászló — mondá — a mely alá sorakoztunk három színből áll, a melyek külön-külön semmit sem jelentenek, de együtt egy szent eszmének symboluma: úgy egyesülünk mi is Méltóságod hiveivel a Méltóságod által képviselt Krisztus zászlója alatt a tiszteletben, becsülésben és szeretetben« A püspök ur köszönő válaszában örömét fejezte ki a

felett, hogy e hazában a honpolgárok a közös drága haza szeretetében, daczára minden roszakaratu törekvéseknek, kezdenek összeforrni s reményét fejezte ki, hogy a ker. egyház különböző árnyalatai is — daczára minden növekvő és növesztetett felekezetieskizárólagosságnak egyesülni fognak a Krisztus zászlója alatt, melynek diadala a hit, az erkölcs és szeretet diadala.

A vonat átrobogva a felséges cikói szoroson s végső állomásra *Sülelmedre* érkezett. A kisérő *Viski Pál* esperes nagy számmal összegyűlekezett egyházmegyei papság és világiak élére áll s hatásos beszéddel üdvözölte egyházmegyéje nevében a püspököt, ki főpásztori gondját kiterjeszti nem csak a nagy s virágzó egyházakra, hanem a gyengékre és erőtlenekre is. A püspök aa. a jelenlevők éljenzése közt jelentette ki, hogy »nem az egészségesek, hanem a gyengék és betegesek szűkölködnek igazán orvos nélkül« hogy főpásztori gondoskodásában ugyan nem ismer különbségtételt, de mint az édesanya gyermekei egyforma szeretete mellett is a gyengét és erőtlent ápolja legnagyobb odaadással, ő is azt gondolja, hogy első sorban azoknak gondját kell felvennie, kik gyengék és elhagyatottak. Kéri egyházi és világi munkatársait, hogy maguk is buzgólkodjanak az erősek irányításában, a gyengék támogatásában, a közönyösek buzdításában, az ingadozók erősítésében, hogy a Krisztus testének, az anyaszentegyháznak ne legyen egy tagja sem, a mely betegeskedik, hogy ne kelljen azért az egésznek egyetemben bánkódni, hanem legyen egyetemes öröm az anyaszentegyház felvirágzásán.

Fényes kocsisor kisérte innen a püspök úrat Mélt. *Péchy Mihály* és neje szül. gróf Dégenfeld Margit vendégszerető házához *Cikóra,* hol 14 terítékes ebéd várt a kiséretre, a melyhez itt csatlakoztak *Dr. Kaizler György* szilágymegye alispánja, egyházmegyei gondnok és *Péchy Zsigmond.* Az estvét egyháziéletünk bajairól folytatott eszmecsere töltötte be, melyben élénk részt vettek a házi úr és neje is, ezek a kálvinista hítbuzgóság igazi mintaképei, kik nem csak a cikói egyházközségnek, hanem egész Szilágymegyében a szegény egyházaknak igazi lelkes patronusai.

(Folytatása következik.)

TÁRCZA.

Tiéd vagyok.

A sok nehéz gond súlya néha
A porig huzza lelkemet,
Ott vergődik szárnyaszegetten
S nem érheti el az eget.
Körültem ilyenkor sötét van,
Felleg takarja a napot —
Zugolódó panasz kél száman
— Árva is, koldus is vagyok!

Oh, uram, ne teddj meg engemet!
Tudom, hogy ez bűnös beszéd.
Hisz' ezen a szép, nagy világon
Tőled van minden s a Tiéd,
A fejedelmek palotája
És az én szegény kis tészkem,
A gazdagok kincs garmadája
S az én garas napibérem.

A gyöngyszem a tenger mélyén
S csillag-tábora az égnek,
A fenyőszál a bérczek ormán
Az a rög között a téreg.
Az ember amig él a földön,
És lenn, a sirban, a halott —
Lelkem ugy megnyugszik a hitben
Atyám! Én is Tiéd vagyok!

G. Diószeghy Mór.
ref. lelkész.

Péter apostol élete és tanai

az evangeliumok Péter két levele és az apostolok cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

b) ***Péter apostol Krisztus földi élete után.***

(Folytatjuk.)

A hitnek és a szentléleknek kimondhatatlan ereje által azonban nem csak tömegeket bír megtérésre és keresztségre az apostol, hanem gyógyításokat is eszközöl Ily csodás gyógyítása van elbeszélve az „Apostolok Cselekedetei" III. r. 1—6. verseiben.

A pünkösti események után történt u. i., hogy a midőn Péter és János együtt mennek vala a templomba, egy embert (a ki az ő annyának méhétől fogva sánta volt) visznek a templom kapujához, a ki „a mikor látta volna, hogy Péter és János a templomba akarnának menni, kére ő tőlük alamizsnát. Péter pedig, míkor az ő szemeit rávetette volna Jánossal egybe monda: nézz mi reánk." A sánta rájok néz gondolván, hogy valamit kap tőlük. „Péter pedig monda: Ezüstöm és aranyam nincsen nékem, a mim pedig vagyon, azt adom néked A názáretbeli Jézus Krisztusnak nevében mondom, kelj fel és járj. Ezzel annak jobb kezét fogván felemeli és jár. (Csel. III. r. 3—8. v.)

Eme csodás tett nagy néptömeget gyüjt Péter köré, melynek ő elbeszéli, hogy nem tulajdon erejökkel, hanem Ábrahám, Jákob és Izsák Istenének és az ő fiának: Jézus Krisztusnak nevében való hit által cselekedték ama gyógyítást. Annak a Krisztusnak nevében cselekedték azt — mondja az apostol — kit ti elárúltatok és megtagadtatok Pilátus előtt és kivántátok, hogy a gyilkos bocsáttatnék el néktek; az életnek fejedelmét pedig megöltétek, kit Isten feltámasztott a halálból, mely dolognak mi vagyunk bizonysá-

gai. De most atyámfiai tudom, hogy tudatianságból cselekedtétek mindezeket. Bánjátok meg azért és térjetek meg, hogy töröltessenek el a ti bűneitek, minekutána eljövéndenek a meghívesítésnek idejei az Úrnak színétől. És elbocsátandja azt, ki néktek először hirdettetett, a Jézus Krisztust," kit az egek fogadnak be mindaddig, míg be nem telnek mindazok, melyekről szólottak a próféták Isten lelke által stb. (Csel. III. r. 12—26. v.)

„Mikor pedig ők ezeket szólanák a községnek, oda érkezének a papok, a templomnak fejedelme és a sadduceusok, neheztelvén, hogy a népet tanítanák és hirdetnék a Jézus nevében a halálból való feltámadást. És megfogák őket és veték őket őrizet alá másodnapig, mert már estve vala. Másodnapon pedig egybegyűlének a fejedelmek, a vének és kik írástudók valának Jéruzsálemben. Előszólíták Péter apostolt Jánossal egyetemben, hogy megkérdeznék, micsoda hatalommal és kinek nevében cselekedték a gyógyítást? Péter apostol ekkor szentlélektől áthatva a meggyőződés teljes erejével tesz újra bizonyságot a názáretbeli Jézusról, kinek neve által azt a gyógyítást cselekedte s rámutat az ép emberre, a ki mellette állott. Hangsulyozva említi újból Jézus nevét, kit ők keresztre feszítettek, de Isten feltámasztott. Úgy tünteti itt fel őt, mint egy épületnek szegletkövét, kit ők, építők semminek sem állitottak. Pedig „nincsen senkiben másban idvesség, mert nem is adatott emberek között ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk." (Csel. IV. r^{s}_{9} 1—12. v.) Erővel teljes, öntudatos volt a beszéd, mely Péter apostol szájából elhangzott s nem hiányzott belőle a csipős szemrehányás sem, melylyel ő, a vádlott mondott kemény itéletet bírái felett.

Az igazság ereje győz. A bírák látják, hogy itt nem egyszerű halász emberrel van dolguk, mert — bár tudják, hogy írástudatlanok és közemberek volnának — kénytelenek beismerni fölényöket s azt, «hogy ők Jézussal voltak volna.» Tanácskoznak tehát egymás között, hogy mitévők legyenek, mert hogy nyilvánvaló csodát műveltek, az el nem tagadható. Megfenyítik azért őket, hogy ezután csak egy embernek se szóljanak a Jézus nevében (félvén, hogy ez tovább megy a község között.) Péter erre ismét a meggyőződéstől áthatva felel meg bíráinak mondván „Hogyha Isten előtt igaz legyen, néktek engedünk inkább, hogynem Istennek, itéljetek meg; mert nem lehet, hogy a melyeket láttunk és hallottunk, azokat ne szóljuk." (Csel. IV. r. 19—20. v.)

A bírák nem találva okot, a miért büntessék őket; szabadon bocsátják «a községért, mert mindnyájan dicsőítik vala Istent azért, a mi lett vala.

Szádecky Béla.

(Folytatása következik.)

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, irta *Bodor* János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház főtiszt. és mélts. Dr. Bartók György, erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest.

(Folytatás és vége.)

»A czélhoz pedig, mit szerző maga elé tüz — a népiskolában kizárolag a *történelmi forma* az alkalmas ut. A történelmi formának pedig a népiskolai vallás-tanitásban *tartalmát* a szentirásból kell első sorban — és igy ha szükebb körben mozgunk *egészen* — vennie.« Tárgyalási módszere is tehát helyes alapelvből indul ki, midőn a történelmi formában adja elő, hogy ugymondjam — *szemlélti* a tartalmat, mit pedig a szentirásból merit. Azonban, a tartami elvet még sem kivánja keresztül vinni az I. II osztályban; nem t. i. ugy. hogy a »bibliai történetek rendszeresen« bevitessenek ide, mert »itt még nem állunk a történelmi fejlődés rendjén.

Ezen általános szempontok, mint vezérlő elvek jelzése után, nézzük magát a munkát, hogy abban mennyire érvényesitette elveit, s miként oldotta meg czélját. Ide irom a könyvecske rövid tartalmát:

I. *Imádságok*: reggel (3) estve (3) evéskor — előtt (3), után (3); iskolában tanulás — előtt (3), tanulás után (2); templomban — bemenéskor (2), kimenéskor (2) Miatyánk és ennek rövid értelmezése. (A zárjelben levő számok az imádság számát jelzik.)

II. *Ünnepek* felsorolása, és hogy melyiket, miért ünnepeljük.

III. *Parancsolatok* Itt van adva a tiz parancs.

IV Régulák: reggel, az utcán, az iskolában, a templomban, az asztalnál, estve, akárhol.

Erkölcsi történetek: 1 *Szeretet a jó Isten iránt* Jób története. 2. *Szeretet az emberek iránt* Könyörülő szamaritánus. 3. *A fösvénység* — A sok rosz pénz. 4. *A jó szivüség* — A szegény asszony vékája és a korsó. 5 *Háládatlanság* — A sziklába szorult kigyó 6. *Háládatosság* — A sánta oroszlán 7 *Boszu* — Az elégett ház. 8. *Megbocsátás* A jó szivü király és a rosz szivü szolga. 9. *Hanyagság* A rest szolga és a cseresznye 10. *Engedelmesség* — A kosár körte. 11. *Ravaszság* — A csaló, hazug ember 12 *Becsületesség* — A csaló favágó.

Ezen tananyagot öleli fel az I. II. osztály számára irott kézi könyvecske. Nem sok, de fontos, ugy hogy ennek alapján is egy lelkiismeretes vallás tanitó sikerrel müködhetik. A első osztályra esnék ebből az I. II. III. rész, a második osztályra a IV. V. rész. Azért mondjuk, hogy nem sok, mert az egész tananyagot, egy év alatt, még falu helyen is, mind el lehet tanitani, heti két órán. Már most, ha együtt tanul a két osztály, mit tanitunk a második évben? Könnyü ezen segiteni Kibővítjük, azzal amit szerző elhagyott: egy pár *egyházi énekkel*, meg egy nehány bibliai történettel és erkölcsi irányu verssel Ekkor aztán jó részt kitelik a két évi tananyag. Nehogy félre értessem, mert nem akarok én sem igen sokat adni, hogy majd a sok alja között elvesszen a szem; sőt elvem az: non multa, sed multum. Egyházi ének nélkül azonban vallás tanitásunk nem bevégzett. És ezt válogassa ki a lelkész; a dallamat pedig bizzuk az ének-tanitóra. Ezen kis hiányon azonban Bodor János könnyen segithet és akkor inkább kidomborul a felekezeti, egyházias oldal is

Mert könyve egészen használható, jó kis könyv. Az első czimnél megismerteti a gyermeket a családdal, szülővel, testvérekkel. Rávezet arra, hogy miért és kihez kell imádkozni, ugyszintén, hogy mely időben szoktunk. Tehát, egészen logikusan halad — az ő elvi álláspontján. A közlött imádságok egyszerüek, de érthetők, szépek. Kifogás alá eshetnék az, hogy helyes-e az első évfolyam alatt *csupán elméletet* tanitani, mert hiszen ima és parancsolatok csupa elméleti dolgok; és nem jobb volna-e már itt megkezdeni az erkölcsi történetek tanitását? Bodor János azon álláspontou van, hogy »a bibliai történetek felvétele itt egy felől igen nehéz, másfelől összekuszálja és nagy részt meghiusitja azok későbbi tanitásának sikerét.

Szerintünk azonban lehetséges, sőt ugy véljük,

hogy sikerre is vezető, mert mi a gyakorlatból, *az erkölcsi történetekből abstráháljuk az elméletet* és nem megforditva, mint B. J. Célunk ugyanis itt nem az, hogy rendszeres hit-erkölcstant adjunk egymásutánban, hanem az, hogy a vallás-erkölcsi, s egyházi élet csiráit fejlesszükki, gyökereztessük meg.

Egyébiránt, mondom, ez elvi álláspout; a mi azonban nem von le a könyv értékéből. Annyival kevésbé, mert helyeseljük, hogy felvette a regulákat, s jól választotta meg az erkölcsi történeteket; ez utóbbiakat nemcsak szárazon adva elő, hanem mindenik végén alkalmazva a megfelelő erkölcsi igazságot is. Vajjon, ezzel nem a mi álláspontunk helyességének adott-e igazat önkéntelenül is?

Az ünnepek czimü résznél van egy kis, gondolom, elnézésből eredett hiba. Ugyanis igy szól: »Jézus Krisztus urunk tanított meg, hogy a jó Isten nekünk édes Atyánk; *ő tanította a mi református vallásunkat*« Nobát, ha könnyebb megértés végett, *szóval* ezt igy fejezzük is ki, de könyvbe még sem igy irjuk le, mert Jézus nem tanitott református vallást. Ő, ha tanított vallást, ugy csak a keresztyén vallást tanította.

A könyv csinosan, és hibátlanul van kiállitva. Csupán az I résznél az 1. szám mellől maradt ki a »*bevezetés*« és a 2. sz. mellől *az »imádkozás«* — két kicsi szócska. Általában sikerült, használható kis kézi könyvnek tartom.

Vezérkönyv a kis taulók hit és erkölcstanához. Irta: Bodor János. 37 lap, ára 40 fillér. Hornyánsky V. nyomdája. Budapest 1899.

Ez a kis könyv, melynek czimét ide irtam, kiegészítője az előbbinek, vezér-fonal amannak sikeres tanításához. Azért említem mindjárt ezután. Oszintén megvallva, én ettől a könyvtől többet vártam, mint a mennyit benne kaptam. Mert hiszen az egész nem egyéb, mint az előbbi könyv *kérdésekbe és feleletekbe* foglalva.

Vezérkönyv — mit is jelent ez? Gondolom nem csúpán azt, hogy egy tankönyvet miképpen kell elkérdezni. Sőt ez, ugy szólva, mellékes. Hanem jelenti azt, hogy a tankönyvben levő anyagot fejtegesse, magyarázza, a parallel helyeket felsorolja, az eltérő nézeteket megvilágitsa. A vezérkönyv a tanitó kezében éppen arra való, hogy annak ismeret körét bövitse, hogy tárgyát minnél jobban megmagyarázhassa.

Jelen esetben éppen azt vártam volna, hogy az egyes czimeknél rámutat pl. még más alkalmas imádságra, vagy versikére. Igy, midőn a »*Miatyánknál*« szól az árváról, útalhatott volna egy ily kis verse:

Arva vagyok, nincsen apám, sem anyám,
De az Isten gondot visel én reám« stb. —

Vagy, a *vasárnapnál* idézhette volna eme kis verset.

»Szóla Isten réges régen,
Hét nap vagyon minden héten« stb. —

Ismét: a *Jézus születésénél*, hogy tanitandó ez, vagy ama karácsoni ének. A *parancsolatoknál*, midőn kérdi: »Van-e mégis olyan templom, a melyikben festett képek előtt imádkoznak? igen jó alkalom kinálkozott volna — *a felekezeti oldal* kidomboritásához, — ugy, mint azt a gyermekek felfogják és megértik.

Szóval, olyan vezérkönyvet vártam, minőket e cimen a német irodalomban ismerek.

Bodor János nem ilyent adott, de a milyent adott az a maga nemében, szintén igen ügyes. A kézi könyv anyaga rövid, értelmes kérdésekben és feleletekben, minden oldalról meg van világítva, ugy hogy a tanítást igy is megkönyíti, ha azt előre elolvassuk, de nem ugy, hogy azt kezünkbe vegyük és abból kérdezzünk. A ki érdeklődik az ügy iránt, annak igy is érdemes megszerezni. Kiállítása ennek is csinos és hiba nélkűli. A részeknél (III. IV. V.) a megfelelő czimek (parancsolatok, régulák, erkölcsi történetek) itt is elmaradtak. Jó formán ennyi az egész nyomdahiba.

Ezek után be is fejezhetjük az első-második osztály számára irot könyvekről a mondani valokat. Mindkettő úttörő munka, s igy nem csoda, ha fogyatkozásai vannak; azonban ezek mellett is sikerrel használhátók, a miért melegen üdvözöljük szerzőt.

(Folytatása következik.)

Gyakorlati helyesírás. Összeállította *Zombory Dániel* Ára 20 kr. Kapható a szerzőnél és Barró Lajos könyvkereskedésében Nagy-Kőrösön. Igen helyesen azt sürgeti, hogy a népiskolai nyelvtanítás álljon a helyesírás és fogalmazás szolgálatában. Kevesebb elméletet és több gyakorlatot kiván. A munka két részre oszlik. Az egyik a helyesírás legfontosabb tudnivalóit tárgyalja. A második részben pedig lehetőleg össze van gyüjtve minden azon szó, melyre helyesírási tekintetben különös figyelemmel kell lenni. Mi a munkát nagyon ajánljuk iskolai és magánhasználatra, mert a helyesírás tekintetében bizony még sok kivánatos

Imák- és emlékbeszéd bethleni gr. Bethlen András gyász-emlékünnepén. E szép beszédet irta és Brassóban, 1899. szept. 17-én az ev. ref. templomban elmondotta Péchy Árpád, brassói ev. ref. pap.

Méltatja érdemeit a nemes grófnak, a kiben nagy volt az Isten-haza, és emberszeretet, kinek büszkeséget nem a látszat, hanem a tartalom volt. Hitében erős, jellemében purítán, akaratában szilárd férfiú volt. Péchy Árpád eljárását nagyon helyeseljük, hogy az egyházi buzgóságot igy is emeli, hogy a nemes ideálokért minél többen lelkesedjenek.

A vajdahunyadi ev. ref. egyházmegye 1899. szept. 27. napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve és emlékbeszéd néhai Szász Domokos ev. ref. püspök felett. Az emlékbeszédet *Thamó Gyula*, alpestesi ref. pap irta, s híven, szépen jellemzi abban Szász Domokost, mint embert, mint családtagot, mint lelkipásztort és mint püspököt.

Vettük a következő munkákat *A keresztény hittudomány összege* az unitáriusok szerint. E munkát Szent-ábrahámi L. Mihály, püspök irt 1737—1758-ig, latin nyelvén. Most újólag megjelent *Deési Károly* forditásában. Előszót irt hozzá *Ferenc József*, unít. püspök. Tartaimánál és magyarso nyelvezeténél fogva egyaránt jeles e munka. Közelebbről bővebben.

A halott hamvasztás ról. Irta dr. *Masznyik Endre*. Megjelent Pozsonyban. A halott hamvasztást tárgyalja egészségi, gazdasági és vallási szempontból. Munkája végén azt mondja, hogy a halotthamvasztás ellen keresztyén álláspontról kifogást emelni nem lehet. Mert e kérdés természettudományi és társadalmi kérdés. Azt mondja, hogy nekünk arra legyen gondunk,

hogy a nép a feltámadás hite dolgában is világosan lásson és tudatlanságból a halotthamvasztás miatt hitében meg ne botránkozzék.

A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület évkönyve az 1899–900-ik tanévre. Szerkeszti *S. Szabó József*, egyesületi jegyző Debreczen. Az évkönyv gazdag tartalmában van egy értekezés, melynek czíme: »vallásos nevelés közép- és főiskoláinkban«. Irta Kiss József. Helyesen mondja, hogy a vallásos nevelés nemcsak a vallástanár, hanem a többi tanárnak is feladata, hogy minden tanár becsülje felekezetének intézményét, istentiszteletének módját, berendezését, hogy együttesen teremtsenek egy egészséges közszellemet. Az egyházi énekek rendszeres tanítását szintén sürgeti. Kivánatos, hogy a papnövendékek és jogakademia hallgatók is kötelesek legyenek az istentiszteletek látogatására

Előmunkálatok a magyarországi református egyház megújitandó énekes-könyvéhez. VI. füzet. Kiadta *Fejes István* Sátoraljа Újhely Tartalmaz zsoltárokat és dicséreteket.

Fejes Isván, a neves pap és költő ismét jó munkát végzett, midőn kiadta e füzetet, melynek ő szerkesztője is, és jó részben irója is A füzet bővebb ismertetéséről gondoskodunk.

Megjelent: *Prot. családi könyvtár.* Kiadja a Prot. Irod. Társaság. Bizományos Hornyánszky A koszorú füzeteinek kötetes összefoglalása.

I. kötet tartalma.

Bethlen Gábor fejedelem.
A vadosfalvi pap.
Egy öngyilkosjelőlt.
Egy eltépett biblialevél.
Földi menyország.
Az öreg pap hagyatéka.

II. kötet tartalma.

Nádasdy Tamás grófék háztája.
Két püspök anyja.
Névtelen körök.
V bibliás asszony.
Livingston Dávid utazásai és felfedezései.
Bálint úr.
A tékozló fiú.

Egy kötet 30 kr,

Hornyánszky Viktor kiadásában a következő munkák jelentek meg: Protestáns árvaházi képes naptár az 1900 évre. Szerkeszti *Kenessey Béla*, kinek neve mindig jó munkát jelent. Ára 30 kr Igen változatos és a vallásos életre vonatkozó gazdag taratalma van. Gyönyörü vallásos szinezetű költemények vannak benne, melyek felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt nemesítők. Papok, tanitók és minden protestáns család figyelmébe ajánljuk. Iskolák, kollegiumok igen sokat tehetnének ennek terjesztése végett. Mert naptárra minden családnak szüksége van,

Koszorú 51 — 60 számai jelentek meg. Ezek a következők: 51. Romlásfalva 52. Az aranyásó. 53. Klárika neveltjei. 54. Zsugori Pepi végrendelete. 55. Az angyalok Mamréban 56 Cserei Ilona 57. Szent hangok. 58. Tar Gábor historiája. 59. Az ezüst szív. 60. Hatvágás

Különfélék rovata.

Irásbeli tételek *az 1900 év. folyamán tartandó alap- és lelkész képesítő vizsgákra:*

1. Alapvizsgára a) A biblia bevezetés tanból: »A deutoronomium tartalmának ismertetése« (Deut. IV. 44—XX VIII. f.) b.) Az egyetemes egyháztörténetből: »A Schweizi reformáció elterjedése.« c) A vallásbölcsészetből: »A turániak vallása, különös tekintettel a magyarok ősvallására.«

2. Az első lelkészképesítő vizsgára: a.) A biblica-theologiából: »A megigazulás tanna az új testamentumban. b.) A keresztyén hittanból: »A protestantizmus alakí főelvének felfogása és jelentősége a római egyház tradítió-elméletével és ennek következményeivel szemben.« c.) A keresztyén erkölcstanból: »Jézus Krisztus személyének jelentősége a keresztyén ember erkölcsi életére nézve.« d.) Egyházi beszéd textusaiul kitüzetnek: Márk IX: 33—35; Lukács IX: 28—36; Ján: II: 1–11.

3. A második lelkészképesítő vizsgára: a.) A magyar prot egyháztörténetből: szentháromság felett folyalatott viták 1555–1571-ig. b.) Az egyházjogból: »Az 1848: XX t. cz gyakorlati keresztülvitele miképen létesült s megfelel-e a keresztülvitel a törvény szellemének?« c.) A gyakorlati theologiából a következő gyakorlati biblia-magyarázati feladatok tüzetnek ki, melyek közül egy irásban dolgozandó ki, a többinek pedig a vizsgálaton szóbeli szabad előadása kivántatik: Lukács. XVIII: 9—14; Lukács. XVIII: 18—25; I. Kor I: 1—3; I. Kor. I: 4—13; I. Kor. XIII: 4—13; Márk. XIV: 1—9; Jakab lev I. rész; I. Timoth I: 5—7; I. Timoth I: 18—20; Márk. XIV: 41–44; Zsolt: L; Zsolt: XC; Zsolt. XLII; Zsolt. XLIII. Az irásbeli dolgozatók 1900 junius hó 15-ig adandók be a theol. fakultás igazgatójához. Kelt Kolozsvártt a theol. fakultás tanári karának 1899 november 17-én tartott üléséből. Kiadta Kenessey Béla theol igazgató. Helyben hagyom s kihirdetését elrendelem Kolozsvár 1899 nov 18. Dr. Bartók György püspök.

Lapunk 46. szàmàban kimutatott s Polgári Károly lelkész afia által küldött egy forintot a «Szász Domokos mellszobor-alapra és Szeretetházra» cím alatti gyüjtésüukből kivettük s az egyházkerületi pénztárba szolgáltattuk be, mivel értesülésünk szerint e küldemény a Szász Domokos *siremlekére* van szánva.

A Prot. Egyh. és Isk. Lap. 47 számának 751 lapján olvasható s ne künk szóló sorai nem igazságosak

A kàntorokról. A Debreceni Prot. Lap f. évi nov 18. száma közöl egy czikket a kántorképzésről. A czikknek folytatása jő. De a meglevőből is közlünk, mert minden sora a vallássoágot és egyházi életet czélozza

Azt mondja ugyanis, hogy a kántor legyen a papnak hűséges társa az Úr nyájának a legeltetésében. Épen azért az *énekkart* a gyülekezet felnőtt tagjaiból külön és az iskolai növendékekből ismét külön állítsa össze. A harmonikus énekek betanítása legyen nála a főczél. Ha a kar nehány éneket szabatosan tud, mutassa be a kántor a vasárnapi istentiszteleten Azután igyekezzék, hogy minden vasárnapon harmonikus énekléssel vezesse az istentiszteletet. Ezt minden esztendőben gyarapítsa. A kántorok

képezzenek maguk mellé állandó énekkart, a mi az istentisztelet emelését czélozza.

Természetes, hogy e karénekek feladata nem lehet a gyülekezeti ének kiszorítása ; de helyes, ha alkalomadtán a gyülekezeti ének mellett karének is meg-megjelenik az istentiszteleti épülés előmozdítása érdekében.

A tiszántúli evang. reform. egyházkerület közgyűlése nov. 17 és következő napjain volt. A gyűlésen a következő fontosabb dolgok történtek.

Kiss Áron püspök megnyitotta a közgyűlést imádsággal. Azután megtette jelentését az egyházkerület fontosabb eseményeiről. Azt is bejelentette, hogy a lelkészi javadalmazások javitására szolgáló összegek kiutalása az év végéig megtörténik a miniszteri értesités szerint

A közgyülés azt is elhatározta, hogy theologusok csak azon esetben mehetnek nevelőknek, ha lelkészi szolgálatokra is kötelezik magukat, s szolgálataikról bizonyitványt mutatnak fel.

A gyűlés második napján eskették fel a debreczeni főiskola tanárait. Eröss Lajos theol. Révész Lajos főgymn. P. Nagy Zoltán, tanitóképezdei tanárokat.

Ugyancsak ez a közgyűlés határozta el a h.-mezővásárhelyi reform. főgymn. tanárainak fellebbezésével szemben, hogy a magánvizsgálatok díja nem a tanárokat illeti, hanem a fenntartó egyházközséget.

Ezt az eljárást a Debreceni prot. lap sem helyesli.

A reformàció ünnepe Maros-Vàsàrhelytt. A maros-vásárhelyi ev. ref. egyházközség fényesen, nagy lelkesedéssel, emelkedett hangulatban ünnepelt októ ber 31 én, a reformáció kezdetének évfordulóján. Az ünnepély fényét és vonzerejét különösen emelte az, hogy az egyház fiatal, agilis lelkészének, Tothfalusi Józsefnek sikerült az ünnepélyre alkalmi szónokul nagytiszt. Kenessey Béla egyházkerületi főjegyzőt, theologiai akadémiánk igazgatóját megnyerni. Kenessey délelőtt érkezett Vásárhelyre, hol a vasuti állomásnál az ev. ref. tanács, élén a lelkésszel várta és üdvözölte. A tulajdonképi ünnepély a várbeli, ősrégi nagy templomban folyt le délután ½ 3 órakor óriási hallgatóság jelenlétében. mely a hatalmas templom minden zugát megtöltötte. A gyülekezet közéneke után Tothfalusi lelkész mondott magasszárnyalásu, emelkedett imát. Ezután pedig a polgári leányiskola énekkara énekelt megható imát Most következett Kenessey beszéde. mely mély, filózifiai eszméivel félórára teljesen lekötötte a hivők figyelmét. Beszédének eszméje a »*szabadság*« volt. »De nem a testi — mondá a jeles szónok hanem annál magasabb, isteni szabadságról, a lélek szabadságáról fogok elmélkedni előttetek« Beszédében meglepő közvetlenséggel, megdönthetetlen argumentumokkal bizonyitá, hogy épen a protestantizmus volt az, mely megteremtette az emberiség számára a legszebb, a legmagasztosabb szabadságot, a léleknek a szabadságát Mélységes, gyönyörű gondolatai, ismereteinek szélessége, melylyel oly bőven tudott történelmi bizonyitékokat felsorolni állitásainak igazolására, egyszerü, de még is közvetlen, megkapó előadása mindenkit, még a nem protestánsokat, is — ilyenek is voltak többen — elragadott A beszéd hatása igazán nagyszerü volt. Az ünnepély második része a leányiskola és Bathó kántor gyönyörü éneke után Bedőházi János collegiumi igazgató tanár remek beszédéből állott ki a protestáns szellemnek a társadalmat átalakitó, irányitó befolyásáról, a szabad vizsgálódásról, felvilá gositásról, melyek mind a protestantizmus termékei, elmélkedett. A szürküledő, késő délutánba nyult az idő, midőn felhangzott a gyülekezet hatalmas éneke: »Isten áld meg a magyart,« melylyel a gyönyörü ünnepély is egyszersmind véget is ért. Este Kenessey egyház ker. főjegyző tiszteletére fényes banket volt, melyen Marosvásárhely protestánsai minden társadalmi osztályból részt vettek. Ugy a banketten, mint a délutáni ünnepélyen a közelben lakó református főurak is teljes számban résztvettek. A többek között ott volt Kemény Kálmán báró, v. b. t. t. egyházkerületünk egyik főgondnoka is. A sikerültebbnél síkerültebb pohár köszöntők egymást érték. Felköszöntötték: Kemény Kálmán báró a püspököt, Kenessey főjegyzőt többször is, Tothfalusi lelkészt, a marosvásárhelyi ev. ref. egyházat, a vendégül eljött más protestáns felekezeteket s még többeket. Kenessey főjegyző csak másnap este utazott haza Vásárhelyről. Meglátogatta közben a collegiumot, a református polgári leányiskolát, ezenkivül látogatást tett a vásárhelyí nevezetesebb refor mátus családok nál is. Ennyiben kivántunk beszámolni arról a lélekemelő, fényes ünnepélyről, mely arról tesz tanuságot, hogy egyházkerületünk ez egyik legnagyobb egyházában, a marosvásárhelyiben, szilárdan épit, dolgozik és működik a felvilágosodott protestáns szellem *Pap Sándor.*

A Brassai kolozsvári emlékére szépen foly az adakozás. Az Emlék-bizottság pénztárnoka Merza Lajos EMKE főpénztárnok úr az újabb adakozásokról beküldötte a következő nyugtázást, melyet azzal adunk ki, hogy fölhívjuk az áldozatkész magyar közönséget, rójja le háláját és tartozását a nagy paedagogus iránt, kit méltán nevezhetünk a XIX-ik száz. Praeceptor Hungariae-jének.

Adományok 1899. julius 6—november 5-ig. Unitárius valásközönség 190 frt. Ferenc József Kolozsvár 48 frt. Sólyom János Kolozsvár 43 frt 78 kr. Békésvármegye 24 frt 90 kr. Zirci apátság 20 frt. Szeged sz. kir. város 20 frt Áll. tanítónőképző Kolozsvár 12 frt. Sándor János Sz.-Keresztur 10 frt. Arad sz. kir város 10 frt. Rimaszombat r. t. város 8 frt 50 kr. Fehér Ipoly Pannonhalma 5 frt. II. ker állami főrealiskola Budapest 5 frt. Göncy Béla Budapest 5 frt. Thorockay Vencel Hunyadm. 5 frt. Nagyvárad sz. kir. város 5 frt. Vác r. t. város 5 frt Hódmezővásárhely város 5 frt. Kun-Félegyháza város 5 frt. Borbély Sámuel Sz.-Keresztur 4 frt 70 kr. Korpona sz. kir. város 3 frt. Nagy-Kőrös város 3 frt. «Ellenzék» szerk. Kolozsvár 3 frt. Áll. polgári iskola Gyöngyös 2 frt 70 kr. Zólyom sz. kir. város 2 frt. Nagy-Rőce város 2 frt. Kutruc Rezső Szt.-Gotthárd 2 frt. Áll. felsőbb leányiskola Lőcse 1 frt. Esztergomvármegye 95 kr. Besztercze-Naszódvármegye 84 kr. Összesen 452 frt 37 kr. Kolozsvárt, 1899. novemb. 5-én. Merza Lajos, szoborbiz. pénztárnok.

Nyilvános számadás. Az udvarhelyi ref. egyházmegye udvarhelyi fiókkörének papi értekezlete alkalmával Parajdon f. évi október 30-án, az erdélyi ev. ref. Szeretetház javára, hangversenynyel egybekötött estélyt rendeztünk, melynek eredménye a következő: Bevétel jegyek árából 58 frt 70 kr, felülfizetésekből 2 frt 80 kr, együtt 61 frt 50 kr; kiadás 44 frt 50 kr; tiszta jövedelem tehát 17 frt. Ezen összeget a jelzett célra, az erdélyi ref. egyházkerület pénztárába felküldöttem. Fogadják a t. felülfizetők, valamint az estély sikere érdekében közreműködők, értekezletünk nevében, szives köszönetemet. Alsósófalva, 1899. november 4. ***Ifj. Péter Károly,*** értekezleti elnök.

Hivatalos rész.

NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra ismét a következő kegyes adományok folytak be:

1. Szárazajtai egyház hívei	3	frt	10 kr.
2. Gönci István kibédi lelkész gyűjtése	4	»	70 »
3. Debrecení István deési tanító	1	»	— »
4. Pál Balázs g űjtése	1	»	60 »
5. Kormos Elemér kir. alj. bíró	2	»	— »
6. Bethleni ref. ehk.	5	»	— »
7. Gyárfás Albert	1	»	—
8. Nagy György	1		— »
9. Özv. Molnár Domokosné	2	»	— »
10. Deák József gyűjtése.....	8		50 »
11. Karácsony György fülei lelk. gyűjtése	5	»	— »
12. Kócsi Dániel ref. lelkész	2		— »
13. Id. Éltető Albert	100		—
14. Ravasz János esperes gyűjtése	6		05 »
15. Fehér István körlelkész gyűltése	3	»	— »
16. Müller Béla gyűjtése.	2		40 »
17. Püokösti István ref. lelkész gyűjtése	15	»	51
18. Muzsnai Pál ref. lelk. gyűjtése.....	4		20 »
19 Herepei V. Árpád gyüjtése	2		—
20. Puskás Lajos ref. pap gyüjtése	2	»	25
21. Halmágyi Antal	2		— »
22. Nagy Mózes ref. lelkész gyüjtése....	4		90
23. Papucs Dávid ref. lelkész gyűjt..	1		15
24. Menyhárt András esp. gyüjt.	8	»	— »
25. Polgári Károly ref. pap	1	»	—
26. Soós Károly ref. pap gyüjt..	4		68 »
27. Parajdon a Szeretetház javára rendezett estély jövedelme	17		—
28. Lengyel Dánielné gyüjtése.....	12		—
29. Kovács Dénes tanitó gyüjtése.....	2	»	40 »
30. Mester János ref. pap gyüjtése	1		90
31. Csia György ref. pap gyüjtése	2	»	— »
32. Szécsi Ferencz ref. pap gyüjtése....	7	»	80 »
33. Incze Lajos ref. pap gyüjtése	14		60 »
34. Kozma Imre	1	»	— »
35. Szántó Márton	1	»	50 »
36. Vásárhelyi Boldizsár gyüjtése.	23		50
37. Vásárhelyi József gyüjtése	3		85
38. Janesó Gábor tanár gyüjtése	2		50 »
39. Biró Áron ref. pap gyüjtése.	8		— »
40. Kállai István ref. pap gyüjtése	5	»	50
41. Benedek Dénes ref. pap gyüjtése	16	»	36
42. Adorján János ref. pap gyüjtése	1		70 »
43. Mező-Bergenyei ref. egyház gyüjt.	6		10
44. Kiss Lajos koll. gondnok	2		— »
45. Molnár Miklós menyői lelkész.	1	»	50
Összesen	330	frt	25 kr.

4286—1899. KÖRLEVÉL.

Valamenyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának

A közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak f. é. 3660/XI. 13 eln. szám alatt kelt felhivása következtében a m. kir. honvédfőreáliskolából a hazai középiskolába való átlépés s illetőleg a m. kir. honvédfőreáliskolákat végzett tanulóknak a hazai főiskolákra való belépése tárgyában a következőket rendeljük:

1. A ki a m. kir. honvédfőreáliskola valamely osztályát sikerrel elvégezte, a középiskolák bármelyikének megfelelő magasabb osztályába a tantervi különbözetből teendő felvételi vizsgálattal felléphet, ha az illetőnek a törvényes életkora is megvan.

2. A ki a honvéd-főreáliskola III. (utolsó) év folyamát sikerrel elvégezte s a törvényes életkort is betöltötte, valamely hazai nyilvános főreáliskolán a a bölnsészeti előtanból osztályvizsgálatot, ennek utánna pedig teljes reáliskolákba való belépésre nézve az 1883. évi XXX. t. cs. 26 § ának rendelkezései irányadók.

A tantervi különbözeteket a honvédfőreáliskola tanterve alapján, melyet az átlépni kivánó felmutatni tartozik, az illető tanári testület fogja megállapítani A netán szükseges kor engedély megadását a kultuszminiszter úr magának tartja fenn.

Kolozsvártt, 1899. november hó 13-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán.* tanügyi előadó

4329—1899. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

Hivatalosan értesitjük a m. t. Előljáróságot és tanárkarokat, hogy a f. évi deczember havi javitó érettségi vizsgálatok a m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnasiumban f. é. deczember hó 16-ik napján nagys. Deésy Zoltán kollegiumi gondnok elnöklése mellett fognak megtartatni.

Kolozsvártt, 1899. november hó 14-én.

Dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán,* tanügyi előadó.

ÉRTESITÉS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület főtiszt. lelkészvizsgáló bizottsága elnökének megbizásából értesitem az érdekelt jelölt urakat, hogy a rendkivüli lelkészképesitő vizsgák *f. é. december hó 15-én* délelőtt 9 órától kezdődőleg tartatnak meg. Az irásbeli dolgozatok decz. 12-ikére lesznek hozzám beküldendők. A jelölt urak deczember 14-én személyesen tartoznak alulirottnál jelentkezni, összes okmányaikat és szolgálati bizonyitványaikat bemutatni s a rendkivüli vizsga díját lefizetni.

Kolozsvártt, 1899. november hó 18-án.

Kenessey Béla, theol. igazgató

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 48. szám. Kolozsvártt, 1899. November 30

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A Bethlen-szobor.

1629 november 15-én déli 11 és 12 óra között hunyta le szemeit az örök álomra Erdélynek úgy a hadviselésben, mint a szellemi alkotások terén legnagyobb fejedelme: *Iktári Bethlen Gábor* Ez évi november 15-én mult hát 270 esztendeje, hogy bérces hazánk nemzeti és vallásos szabadsága »védelmezőjé«-nek testi szemei nem őrködnek már többé; de él és őrködik hazája, nemzete és egyháza felett az ő dicső, örökéletet nyert szelleme!

Ez az örök dicsőségben élő, jótékony szellem nyilatkozott meg magasztosan a nagy fejedelem testi halálának épen 270-ik évforduló napján, 1899 november 15-én, az ő alkotásai koronájának: a nagy-enyedi Bethlen-kollégiumnak dísztermében; midőn e kollégiumnak előljárósága, Nagy-Enyed város hazafias közönsége és Erdély előkelőségeinek egy része *személyesen*, — s a magyar hazának minden igaz érzelmű fia *szellemben* megjelenve, a dicső fejedelem nemes alakjának művészileg megörökített képmása előtt a legmélyebb hálával és a legönzetlenebb hazafi-érzelemmel megalakította a »*Bethlen Gábor szobor-bizottságot*«; s a megalakult lelkes bizottság elé azon erkölcsileg magasztos, nemesen hálás és önzetlenül hazafias célt tűzte, hogy igaz lelkesedéssel oda hasson, miszerint a nagy Bethlen Gábornak nemes alakja hozzá méltó érczszoborban megörökítve Nagy-Enyed főterén, kollégiuma közelében a magyar hazafiságnak és a vallásos buzgóságnak áldozatkész adakozásával felállíttassék.

Pár évvel ezelőtt Nagy-Enyed városnak egy néhány lelkes fiatal embere, — mindnyájan a Bethlen-kollégium hálás tanítványai, — pendíté meg először a nagyszerű eszmét. Az eszme dicső volt és rohamosan hódított!... Azonnal megalakult az »ideiglenes szobor-bizottság«. Élére állott, mint elnök a minden hazafias és vallásos nemes ügyért lelkesedni tudó, élénk, világos szellemű, szeretettel és tisztelettel környezett *Zeyk Dániel* alsófehérvármegyei főispán, az erdélyi ev. ref. egyházkerület, s a Bethlen-kollégium főkurátora; mint titkár: az ifjúi nemes hévvel és nem lankadó tetterővel buzgolkodó *Bodrogi János* Bethlen-kollégiumi ifjú tanár.

Az előkészítés munkája dícséretre méltó buzgalommal és biztató sikerrel folyt a folyó év november 15-ig, a mikor az előkészítés munkásai eljöttnek látták már az időt egy a nagyszabásu ügyhez méltó, országos akció indítására és egy állandó bizottság alakítására.

A felszólítások szétküldése után az ország legkiválóbb egyénei léptek készséggel a nemes ügy zászlója alá! Igy alakult meg részint Nagy-Enyed városi, részint országos hirű, és tekintélyü férfiakból a *150 tagu nagy bizottság.*

Ez országos nagy bizottságba egyhangú lelkesedéssel megválasztattak: *elnökké gr. Bánffy György*, v. b. t. t. m. kir. főajtónálló, az erdélyi ev ref. egyházkerület egyik kurátora; *alelnökökké*: *gr Bethlen Géza*. Torda-Aranyosmegye főispánja, és *Zeyktalvi Zeyk Dániel*, Alsófehérmegye főispánja, az erdélyi ev. ref. egyházkerület és Bethlen-kollégium főgondnoka; *titkárrá*: *Bodrogi János*, Bethlen-kollégiumi tanár; *ügyésszé*: *Müller Mihály*, ügyvéd, alsófehérmegye tiszti ügyésze; és *ellenőrré*: *Bartha Zzigmond*, tanár, Bethlen-kollégiumi inspektor.

Megalakult a nagy bizottság *tiszti karából* és 24 bizottsági tagból a *végrehajtó bizottság* is, élén *Zeyk Dániel* elnökkel, s *gr. Bethlen Sándor* és *Csató János* alelnökökkel.

A választások megejtése után elhatározza az alakuló gyűlés, hogy a begyülendő pénzek és más adományok a Bethlen-kollégium *előljárósága által kezeltetnek*, mely azokat hatáskörében gyümölcsözteti is. A szoborbizottság *pénztárnoka* a kollégium mindenkori pénztárnoka; *ellenőre* pedig a mindenkori inspektor-professor lesz. A szobor-alap állásáról minden évben *mérleg* készíttetik, s az az érdeklődő nagy közönség tájékozása végett az elterjedettebb lapokban közzé tétetik. Végül a nagybizottság felhatalmazza a végrehajtó-bizottságot, hogy a *gyűjtésre* a magyar kormánytól engedélyt kérhessen, s a gyűjtő-íveket szétküldhesse.

Ime, így bizonyította be *Bethlen Gábor* szelleme 270 év multán, hogy él és jótékonyan hat ma is, s dícső és nemes cselekedet eszméjét érleli meg a hálás utódok szivében!...

Ez élő és ma is működő szellem minket is tettre késztet, kik az általa hősileg védelmezett, szel-

lemileg szabaddá és örökéletüvé tett, legmagyarabb egyház őrálló *lelkipásztorai* és öntudatos *hivei* vagyunk!

Hisz' emlékezzünk csak vissza a hősi harcokra, melyeket a *magyar alkotmányért*, *hitéért* és *forrón szeretett egyházáért* viselt, midőn azokat az önkény, erőszak és a sötétség szelleme már már eltiporta és elborította vala! Emlékezzünk az *önzetlen*, *nagy tértiura*, ki a felajánlott magyar koronát és királyi jelvényeket hatalmának tetőpontján is erős és nagy lélekkel útasítja vissza; a ki nagyobb hősnek bizonyítja magát *önmaga meggyőzésében*, mint az ellenség kemény verésében!

Csodáljuk benne a hős hadvezér mellett a világos szellemű *prótétát*, a ki kellő időben képes belátni, hogy nem az erőszak, nem o fegyver, nem a szűkkeblüség teszi nagygyá az egyházat, hanem a felvilágosultság, a lelki nagyság, a békés tűrelem és a szellemi haladás örök időkre szóló alkotásai! Hisz' ezek által él ma is közöttünk az ő nagy szelleme! Szólnak hozzánk ma is *Alsted*, *Bisterfeld*, *Piscator* és *Opitz*, s udvarának és korának oly sok nagy szellemű, tudós férfiai! Világos szelleme él és uralkodik *főiskolájában*, a mely hogy *protestáns egyetemmé* nem leve, nem a nagy alkotón mult, mert az ő lángesze korát három századdal szárnyalva tul, akkor akarja megalkotni azt, a mire mi még ma is csak »jámbor óhajtással« gondolunk!

Hirdessük az ő szellemének óriási fényét mi is *lelkésztársaim*, kiket firól-fira nemessé téve; szóljanak arról a *kövek*: a romokból újjá emelt *templomok*; tegyenek tanubizonyságot szelleme világáról oly sok tudósnak napvílágításra *általa* segített művei, és a nagy reformátor alapvető műve: a magyar nyelven megszólaltatott »*institutio*«

Emlékezzetek református egyházunk vezérei és hívei! Lelki szemeitek súgárival törjétek át a letűnt három század távol ködének borulatát, s ha az azon túl eső dicsfényben egy fennkölt alakot láttok harcok hevében és csatazaj között is az egek urának áhitatos arccal zsolozsmát zengeni, s a harcok mezején is *szent könyvet* olvasni: emlékezzetek, hogy az a nagy *Bethlen Gábor*, *a magyar szabadságnak, s az evangeliumi hitnek legdicsőbb bajnoka!*

Lelkesen karoljuk fel hát a szobor ügyét; hadd álljon az a hazafiságáért sokat szenvedett, s örökéletü fejedelmi intézetével »hegyen épült« városkint világosságot hirdető Nagy-Enyed terén; ércben örökítve meg az eszme bajnokának földi alakját, ki hódító *karddal* jobbjában, s az örökéletre vezető *szentkönyvvel* baljában hirdesse ott századokon át látható alakban ís a kétségtelen igazságot: hogy az országokat hódító hatalmas hősnek is csak díszéül és ékességéül szolgálhat a kegyes, vallásos érzelem; és hogy a mai — sok tekintetben anyagiasnak s hitetlennek nevezhető — világnak is vannak még lelkes fiai, a kik tenni, áldozni, és hálásnak lenni tudnak nemzetüknek és szent hitüknek dicső bajnokaiért!

Legyen az ő neve ma is a fegyver a krisztusi hit ellenségeinek távol űzésére; a közöny és hitetlenség megölésére Fűzzön az ő példája és emlékezete minden gaz reformátust szeretettel az ő hitsorsosához, hálával és törhetetlen hűséggel sok vérkeresztségen keresztül ment anyaszentegyházához!

Indítsunk a nemes cél érdekében messze kiható mozgalmat híveink között, mert ezt követeli elsősorban a *hála* dicső fejedelmünk, s kegyes védelmezőnk iránt; mert állásunk s helyzetünk, multunk, jelenünk és jövőnk mind arra intenek, hogy *mi legyünk* e kegyeletes akcióban *úttörők*, *előharcosok* és *zászlóvivők*.

Legyünk hívek most is magyar református egyházunk hagyományaihoz, mely *egyszerű sorsában* és *szegénységében* is mindig *hálás* és mindig *magyar* tudott lenni!

Ne csüggedjünk a feladat nagyságával szemben, mert kicsiny kezdetből világra szóló események fejlődnek; a »kovász« áthatja a tésztát; a »mustármagból« fejlődött növény űdítő árnyékot von az egész világ fölé!...

Csendüljen meg lelkünkben az áldott munka kezdetén nagy fejedelmünk vallásos hittől áthatott bíztató jelmondata: »*Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk!*«

Jancsó Sándor,
nagyenyedi lelkész, theol. tanár.

Egyházi élet.

Az első ref. templom Csikvármegyében.

(Folytatás.)

Az alkalmi beszédet nt. Kenessey Béla, theol. igazgató és egyházkerületi főjegyző tartotta, János Jelenésekről írott könyve XXI. rész, 3—7 versei alapján Keresetlen, természetes előadásával, a tudomány mélységét és a mennyei jeleneséknek csak a hit által megközelíthető magasságát gyönyörűen egyeztető egyszerű, világos, hol a szív mélyén járó, hol a lelkeket magas szárnyalásra ragadó beszédével a figyelmet osztatlanúl lebilincselte, a kedélyt teljesen hatalmába ejtette s mindvégig uralta; elannyira, hogy a tudós és tudatlan egyaránt álmélkodással és nagy épűléssel, s a bibliában jártasok a bibliai nyelv és találó képek mesteri felhasználását látva, ritka lelki gyönyörrel csüngtek szónokon és minden egyes szaván.

Az ünnepély fénypontja főt. dr. Bartók György püspök úr felszentelő imája és főpásztori áldása volt, melyben lángoló hazafiúi érzéssel emlékezett meg Ő Felségéről, királyunkról, hazánkról, nemzetünkről, krisztási szeretettel az anyaszentegyházról, a felekezetekről, és a gyülekezetről, melyre főpásztori áldását adta.

A keresztelést Kiss József kézdi főjegyző aa. végezte.

Az úrvacsorát a híveknek Bodor Géza kézdi esperes, Kiss József, egyházmegyei főjegyző aával, a papoknak főt. Püspök úr, nt. Kenessey Béla aával osztották ki.

A szertartást a körlelkészség buzgó és e templom építésénél elévűlhetlen érdemeket szerzett lelkipásztora Bitay Béla zárta be a következő imával:

»Felséges Isten, szentek seregének menedéke, mi erős tornyunk és kővárunk! Hajolj hozzánk megint kegyelmesen. S halld meg kiáltását szolgáid legkisebbikének s mindazoknak, kik még itt lakozunk a te sátorodban, ez immár néked szentelt házban.

Nyisd meg a mennyet s hallgassanak az egek és

minden angyalaid, a míg túláradt sziveinkből folyik mint harmat, csepeg mint eső a mi töredelmünk. S vall a szív azokról, a mik ki nem mondhatók, el sem is imádkozhatók. De a melyek, megannyi buzgó imádság, ömlenek mennyei zsámolyod elébe. S te tudod, te látod, te hallod s számon is veszed azokat.

Felütöttél nekünk mert te cselekedted ezt, Uram! — egy sátort ebben a pusztában. Építettél mert te építetted meg — egy hajlékot, hogy meglátassék a te dicsőséged, növekedjék lelki országod ékessége s mi hallhassuk mindig bíztató szódat: Ne félj kicsiny sereg. Légy erős és bátorítsd meg magad!

Jőjjetek minden népek! magasztaljátok az Urat, mert jó, mert mindeneknek felette vagyon irgalmassága. Mert meglátta, hogy az ő házáért való szent vágy emészt minket s az ő szerelmetes hajléka meg építésének kívánsága miatt elfogyatkoztak a mi lelkeink.

Te láttad, Uram, a vágytól reszkető szivek reménykedését, — a vett ajándékot mindenkitől, kinek szíve szabad akaratja szerint hajolt az adásra; te láttad a buzgalom repdeső tüzét, az alkotás lobogó hevét; — te voltál mellettünk igyekezetünkben s áldottad meg munkánknak kezdetét és végét. Bizony, Te míved ez! Azért, Uram, nem nékünk, nem nékünk, hanem nevednek legyen a dícsőség!

De, oh dícsőséges szent Uristen, megpillantottad azt is, — hiába is rejtenők a szentelés ez örömünnepében — hogy mikoron fundálják vala a templomot a mi szemeink előtt, — sírva-sírtunk s könnyeink hullottak, és sokan nagy felszóval kiáltásokat tőnek a fájdalom miatt....., mert lám, mily kicsiny ez a hajlék!. Sőt mostan is, nóha szívünk btzony nagy díszben áll, ez öröm közepette, pilláinkon egy köny rengedez, s aggódva, kételkedve kérdjük önmagunktól: vajjon, kedvesen veszed é dícsőségednek eme lakóházát, mit néped szíve vérével alkotott s most néked ajánlott, hogy legyen ez lakozásod helye s hirdettessenek benne nagyságos dolgaid, melyek lettek, időtlen időkeu által?...

Mert, óh felséges Isten, a nagy mindenség a te templomod, a hegyek és halmok a te oltáraid, a kiterjesztett erősség a te házad boltozata, benne a menny ígézetes fényességének minden ragyogásai, s tiéd a káprázatos szépségű mennyei templom, a szentek seregével, az égi karoknak viharénekéhez és, tenger zúgásához hasonló méltóságos és fenséges örök zengésével; de az ég, s az egeknek egei bé nem foghatnak téged. ., mennyivel kevésbé e kicsiny ház, mit a föld porából formáltunk s nincs ékessége, sem dísze, sem kívánatos formája, csak olyan, mely előtt az ember elrejti orcáját, csak úgy nevekedik fel, mint egy vesszőszál a szomjuhozó földből, csak olyan, mint maga ez erőtelen, e kisded nyáj, mely azt építette.

Ugy van, óh Uram! Nem e templom, mi magunk vagyunk a kicsinyek, a gyöngék, voltakép mi magunk, ez a nép, ez a gyülekezet. Alig mult ideje, hogy formáltál, mint egy idétlen szülöttet, gyülekezeteddé, alig most vala csak karácsonyunk, keresztségünk napja, mikor a Krisztusgyermek jászláúl választotta itt a szíveket, melyek jórészben mostan is még csendesen mintegy pólyákba takargatva pihen. S talán csak ma jött el a teljesebb idő, hogy az Urnak első élete fakad sziveinkben, hogy őt első szerelemmel valljuk s az ő hozzá való szerelmünk első zálogáúl, ime, megépítők, felszentelők és felajánlók ezt a templomot.

Fog add hát kedvesen, óh kegyelmes Isten, a születő lelki élet e zálogát. Halld meg, mert kiáltozzák a mi lelkeink az Abrahám imáját, esdve, kérve: jó Uram! ha kedvesek vagyunk előtted, kérünk, ne kerűld el e mi hajlékunkat ...

Ajtaját magad nyisd meg,
Küszöbeit rendítsd meg,

s tedd nagyobbá ennek dícsőségét, hogy minél igénytelenebb e földi ház, annál ékesebb legyen itt a lelkek temploma:

Te szentidnek egyessége
Legyen e ház ékessége.

Találjanak kedvet előtted ebben a mi imádságaink, a hálaadások, hogy nagy jelek és erők megnyilatkozásának ez ünnepi óráján, lelkünkre nézve a mennyország küszöbévé magasztaltad ezt; a könyörgések a legfőbb javakért, hogy érezhessük, mi az Istennel való béke, öröm, élet, mily édes a kegyelem, mily drága kincs a bűnök bocsánatja s az örökélet reménye. Oh, ne vesd meg a boldogok, oh ne vesd meg a szenvedők imáit. Halld meg, Isten, ha házáért és királyért, népért és gyülekezetért, lelki és testi áldásaidért teszünk itt könyörgéseket.

Végre pedig kérünk, mi erős védelmünk és őriző pásztorunk, vedd oltalmadba imádásod e megszentelt hajlékát. Óvjad tüztől, vihartól, ellenség dúlásától, minden veszélyektől. Védelmezd és őrizd benne a gyülekezetet s neveld idővel ennek ékességét, hogy kicsiny hajlékod, mint plánta növekedjék Lelked ereje által s legyen dícsőségedre, néked Istennek, Atyának, Fiúnak, Szentléleknek. Amen.

Templomszentelés Völcsökön.

(Folytatás és vége.)

Oszi ködben, őszi sárban indult másnap a társaság Völcsök felé. Délelőtt 9 órakor érkezett *Szilágy-Csehbe*, ebbe a lelkes kálvinista emporiumba, hol a község végén felállított díszkapunál a felsütött napfénynél sok százra menő közönség élén *Bartha Lajos* ügyvéd fogadta szép beszéddel a püspök urat. A válasz elhangzása után a különböző testületektől kísérve a templom elé vonult a menet, hol a harangzúgás megszüntével *Benkő Albert* lelkész üdvözölte talpraesetten a püspök urat. »Mint kiállított őrszem — mondá — köszöntöm egyházam nevében főpásztorunkat, vezérünket a lelkiekben s jelentem, hogy itt a tábor vitéz és lelkes, békességben élünk nemcsak egymás közt, hanem a felekezetekkel is e kettős ügyünk szolgálatában, mint magyarok és reformátusok mindenki híven teljesíti a reábizottakat.« A püspök úr lelkes válasza után templomba vonultunk, hol a gyönyörü és hatalmas gyülekezeti ének után Dr Bartók György püspök ur tartott imát és egyháziasságra, hitbuzgóságra és a szeretet cselekedeteire serkentő beszédet, kérve híveinket, hogy az evangéliumot maguk is kezükbe vegyék »olvasgassák az irásokat, mert azok a mi épülésünkre írattak. Ez a mi sziklavárunk, melyben megostromolhatlanok vagyunk, ez a mi fegyverünk, mellyel meg kell hódítanunk a világot és foglyul vinnünk a lelkeket Krisztusnak, a mi fejünknek,« Istentisztelet után tisztelgések következtek, melyek közt a békés egyetértés bizonyságaiul ott láttuk az állami hivatalok (járásbíróság, adóhivatal, iskolák stb.) küldöttségén kívül a róm. kath. egyház lelkészét és a zsidó hitközség tagjait is.

Már 11 volt az óra, mire a hegyen túli Völcsökre érkezett a menet. A díszkapunál Barabási lelkész üdvözölte a püspök urat. Előttünk állt a szépen planirozott, faragott kövekkel várszerüen kerített s tölcsléczes kerítéssel körűlvett domboldalon az ünnepi ruhába öltözött szép templom, bádogfedeles karcsu tornyával. Két szépszavu harangja gyűlöre hivott s az izléses kőlépcsőkön fel a templomba léptünk. Az 5—600 emberre épített templom padsorai gyors egymásután

ban teltek meg, de a jóval nagyobb számu közönség csak ugy szorongott a nagy karzaton és az aszfalttal burkolt széles közökön Egymásután hangzottak el legszebb templomi énekeink a gyülekezet ajkain a kis hármonium kísérete mellett. Minden ember kezében egy-egy kiosztott énekes könyv tolmácsolta a szöveget, sőt az egyszerü falusi emberek hármoniát is szerveztek ez alkalomra. Mély megh tottség közt lépett a szószékre *Viski* esperes s mondta el szép előimáját. Majd *Kenessey* főjegyző mondott lelkes beszédet; Zsolt, 27 4—5. alapján fejtegetve, hogy e templomnak csak úgy lesz meg az áldása, ha az ígékben kifejezett lelkiállapot sarkalta a híveket az építésre s nem talán a dicsvágy. A vallásos élet áldásait festve kivánta, hogy hadd emelje az Isten a templomot és híveit is a vallásos élet ama kősziklájára, hol örök béke honol: béke az Istennel, önmagunkkal és a világgal. — Az ünnepély központja kétségkívül a *Főtiszt. Püspök* ur felszentelő imája és áldása volt, a mely fölemelt, megnyugtatott, valóban megáldott: az áldás ott ült a könnyező szemekben. Két ifju párt *Benkő Albert* egyh. m. aljegyző esketett össze, egy csecsemőt *K. Nagy Elek* lelkész keresztelt; az urvacsorai ágendát *Nagy Károly* th. tanár mondta és osztotta ki a Szentvacsorát *Botka Károly* egyh. m. direktorral. A templom építés történetének felolvasása elmaradt, mert az idő már d. u. 2 óra volt s igy a helybeli lelkész buzgó imája után a gyülekezet lelkes »Hymnusz«-ával záratott a feledhetetlen ünnepély, a mellyel magyar Sionunknak egy uj erős bástyája adatott át szent rendeltetésének.

2 órakor bankett volt. Bankett Völcsökön! És pedig legalább 150 teritékes a Br. Weselényi uradalom tisztilakán. A papné volt a minden fogás után jobban magasztalt gazdasszony, Simon János bérlő neje a szeretetreméltó háziasszony, a lelkes gazda, a fő-fő rendező pedig »Laci-bácsi«, a szilágycsehi járás érdemes főszolgabírája A lelkes köszöntők árjáról csak fél 5-ig számothatnék, pedig folyt az még az után is, midőn a Püspök úr kiséretével nagy óvációk közt szivélyes bucsuvételek után eltávozott.

Az utcán álló nép lelkes éljenzései közt vonult a Püspök társasága a szomszédos *Böősházára*, hol *Dr. Kaizler György*, azt hiszem, az ország legfiatalabb, de egyik legderekabb és legnemesebb gondolkozásu alispánjának édes anyja, *özv. Kaizler Antalné* vendége volt. Itt fogadta Berde Sándor lelkész vezetése mellett az ev. ref. és Pap János lelkésszel élén a gör. kath. egy. vezetőségét. A vendégszerető urnő és lelkes fia a pompás vacsora és nyugalmas szállás, mellé egy nagy kérdést is adtak a piheni tért főpásztornak. A kérdés — mint értesülök a reggeli tanácskozáson már megoldhatónak jeleztetett s megol dása egy *a rozoga tatemplom helyén egy uj templom és parokhia szentelés Böősházán* Bucsuzásunk tehát az elváláskor — *a viszontlátásra* szólt. Adja Isten minél hamarább !

Az egyházmegyei nobilitások Zsibóig kísérték el a Püspök aát s itt azzal a megnyugtató tudattal vettek egymástól búcsut, hogy bár az aratni való nagyou sok és az arató kevés, de a mi van, az derék munkás és lelkes vezető alatt küzd, munkál, dolgozik a hon és anyaszentegyház javára. Adjon Isten minél gazdagabb aratást!

n— —y.

TÁRCZA.

Péter apostol élete és tanai

az evangeliumok Péter két levele és az apostolok cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

b) ***Péter apostol Krisztus földi élete után.***

(Folytatás)

Az apostolnak ezekhez hasonló cselekedete, bátor fellépése vonzotta a tömeget Krisztus zászlója alá, a mi Pétert arra indítja, hogy minél bensőbb viszonyt hozzon létre közöttük. Eme törekvés eredményéről tesznek bizonyságot az »Apystolok Bselekedetei« IV. r. 32. vers eme szavai: A sokaság pedig, mely hitt vala, szivek lelkek egy vala és senki semmi marháját nem mondja vala magáénak, hanem nékik mindenek köz vala.« Ama keresztyén egyesülést látjuk már itt kifejlődve, mely az egységnek és szeretetnek erősbítésére az ős-keresztyén egyházban megvalósúlt.

Hogy aztán mennyire ügyelt az apostól e társas keresztyén élet tisztaságára s mennyire nem engedett ide emberi számításból eredő gyöngeségeket bevinni és megtürni, mutatja az »Apostolok Cselekedetei« V r. I—II. verseiben közölt Anániás és Safira hazugságáról. Ok ugyanis eladott vagyonok árának egy részét visszatartják s azt állítják, hogy egész örökségöket odaadták a közszükségekre. Péter apostol ezért kérdőre vonja s megdorgálja Anániást mondván: »Anania, miért foglalta el a Sátán a te szivedet, hogy hazudnál a szentlélek ellen és a mezőnek árában megtartanál? Nemde ha megtartottad volna a mezőt, nem tiéd volna-é és minek utána eladtag nem a te hatalmadba volt-é az ára? miért gondoltad ezt a te szívedben? Nem embereknek hazudtál, hanem Istennek. Minekutána hallotta volna pedig Anániás e beszédeket elesék és meghala.« (Csel. V. r. 3—5 v.)

Ugyanez a büntetés várt feleségére, Safirára is hasonló hazugságáért. »És támada nagy félelem az egész gyülekezetben és mindenekben valakik ezeket hallják vala.« (11. v.)

»Az apostolok által pedig sok jelek és csodák lésznek vala a község között. Nevekedik pedig az Urban hívőknek, mind férfiaknak, mind asszonyoknak számok; úgyannyira, hogy az utczákra hoznák ki a betegeket és letennék azokat ágyakban és nyoszolyákban, hogy azoknak valamelyikét az odajárulandó Péternek csak árnyéka érné.« (12. 13—14. v.) Vajjon lehetne-e az apostol erős hitének nagyszerű eredményét teljesebben és erősebben kifejezni, mint a hogy eme szavak annak kifejezést adnak. Péter eddigi működése már-már igazolja, hogy az ő erős hite győzedelmeskedik a világon, hogy a pokol kapui sem vehetnek rajta diadalmat.

A nagyszerü eredmény láttára aztán a főpapok és sadduczeusok nyugtalankodni kezdenek és »bételnek irigységgel. És megfogják az apostolokat és vetik őket a közönséges börtönbe«, de innen csodás módon éjjel kiszabadulnak Majd ismét elé hozatják őket a papi-fejedelmek a templomból, a hol tanítottak (de nem erőszakkal hozzák őket vissza, mivel félnek a községtől) s állítják a tanács elé mondván: »Nemde nem megparancsolánk-é néktek, hogy ne tanítanátok a Jézusnak nevében és imé, bétöltöttétek Jéruzsálemet a ti tudományotokkal és mi ránk akarjátok szállítani annak az embernek vérét. Felelvén pedig Péter és az apostolok mondanák: Az Istennek kell inkább engedni, hogy nem az embereknek. Imé az Isten feltámasztotta Jézust. — kit ti megöltetek — hogy adjon Izráelnek megtérést és bűnöknek bocsánatjokat És mi vagyunk néki ezekről bizonyságai. Azok pedig ezeket hallván fogaikat csikorgatják vala és arról tanácskoznak vala, hogy őket megölnék.« (17—33. v.) De a bölcs Gamáliel inti és tanácsolja őket mondván: »Ha emberektől vagyon e tanács és dolog semmivé lészen; ha pedig Istentől vagyon, ti fel nem bonthatjátok, hogy ne láttasstok Isten ellen tusakodni.« (38—39. v.)

A bölcs szavai nem maradtak eredmény nélkül, mert a midőn megostorozták őket s megparancsolták nékik, hogy a Jézus nevében ne szólanának, ismét szabadon bocsátották a fogoly apostolokat. »Ők pedig örömmel menének el a tanács elől, hogy méltókká tette Isten őket arra, hogy a Jézus nevéért bosszúsággal illettetnének. És mindennap a templomban és háznál nem szünnek meg vala tanítani és a Jézus Krisztust hirdetni. (41—42. v.)

Az apostolok ilyen irányú, határozott és lelkes fellépése, prédikációi által már az egész Samária bevette Istennek beszédét. Elküldték tehát oda Pétert és Jánost, »kik mikor oda mentek volna, könyörgének azokért, hogy szent lelket vennének.« Ekkor történt, hogy egy Simon nevű ember pénzért kéri az apostoloktól a szent lelket. De Péter megdorgálva őtet így felel meg neki: »A te pénzed veled egybe vesszen el, ki azt állítottad, hogy az Istennek ajándéka pénzen vétethetik.« (Csel. VIII. r. 20 v.)

Az »Apostolok Cselekedetei« IX. részében még két csodás tette van felemlítve az apostolnak, melyek közül az egyik Lidda városában történt, hol az apostol parancsára — »gyógyítson meg a Jézus Krisztus« — a nyolcz év óta gutaütésben szenvedő Énea fölgyógyul. Ennél még csodálatosabb az, mit az apostol Joppéban cselekszik, midőn egy Tábita nevü asszonyt a halálból támasztott fel. E csodás tettek által a »Cselekedetek« írója szerint Krisztus hívei Joppéban is megsokasodnak. Sőt a mint a X. rész elbeszéli, az apostól átlépi a zsidóság határát s Czezáreában a pogány századost is megkereszteli háza népével együtt.

Kornélius, a százados ugyanis az angyal meghagyása folytán magához hivatja Pétert Joppéból. Miután Péter egy régi jelenet (a földre lebocsátott mindenféle földi állatokkal telt lepedő) s a szentlélek sugallatából Istennek akaratát látja a meghívásban, minden habozás nélkül elmegy Cezáreába néhány joppébeli atyafival. Megérkezve beszédet tart a százados előtt a názáreti Jézusról, ki megfeszíttetett a zsidók által feltámasztatott Isten által. Elmondja, hogy ennek ők maguk bizonyságai, kik vele együtt ittak, ettek feltámadása után, ki megparancsolta nekik, hogy ő róla bizonyságot »tennének. Mikor pedig ez igéket szólaná Péter, szálla a szentlélek mindazokra, a kik hallgatják vala e beszédet. A hivek pedig, kik a zsidók közűl valának és Péterrel oda mentek vala elálmélkodának azon, hogy a pogányokra is kitöltetett volna a szentlélek ajándéka, mert hallják vala, hogy különböző nyelveken szólnának és magasztalnák az Istent. Akkor felele Péter: Vajjon megtilthatja-é valaki a vizet, hogy ezek meg ne keresztelkedjenek, kik a szentlelket vették, miképen mi is? És parancsolá, hogy megkeresztelkednének az Úrnak nevébe. Kérék pedig őket, hogy egy nehány napokon nálok maradna«. (Xl r. 44—48. v.)

Az apostolnak Cézáreában történt térítési működése első tekintetre nehezen magyarázható ki az ő egyéniségéből. O ugyanis keresztyén tanításaiban nem csak, hogy mindig ó testamentomí alapon áll, mikor folytonosan a jóslatokra hívatkozik s azzal bizonyít, midőn hallgatóit valaminek igazságáról meg akarja győzni, hanem működési köre is ez ideig csak Zsidóország határán belül terjedt; azon a földön, hol Mestere élt és tanított Mindezek alapján azt kelene felőle hinnünk, hogy ő a keresztyénséget úgy tekintette, mint egygdűl a zsidóknak hozott üdvöt s kezdetben nem is látott abban mást, mint a zsidó vallásnak egy tökéletesebb alakját. Cézáraei tettéről vagy azt kell mondanunk, hogy az nem történt meg s így az »a Cselekedetek« írőjának költött elbeszélése az ő írói tendentiájának megfelelőleg; vagy pedig azt kell elfogadnunk, hogy Péter apostol felfogása változott meg az ő élete vége felé. Ez utóbbi felvétel sem valószínűtlen. Krisztus u. i. azzal a világos parancscsal bocsátotta el tavítványait: menjetek el s tanítsatok minden népeket. És ha ez a parancs az apostólnak eszébe jutott, a midőn Kornélius százados őt magához hívatja, akkor égi jelenetre és a szentlélek sugallatára nem volt szüksége. Hogy pedig arról, hogy az evangelinm a pogányoknak is hozatott-e volt alkalma gondolkozni, Pál apostolnak ez időben már a pogányok között felmutatott eredményes működését tekintve kétségbe sem tehető.

De Kornélius százados megkeresztelése nem volt közönséges tett Péter apostoltársai előtt sem. Kitünik ez abból, hogy a mint Jeruzsálembe felment, társai azonnal kérdőre vonták ezen tette miatt. De miután elmondja Péter apostol, hogyan és miként történt Kornélius megkeresztelése; elmondja annak előzményeit: a látott jelt és az angyal megjelenését, ki őt Cezáréaba való menetelre útasítja, elmondja végül azt is, hogy ott miként szállott a szentlélek a cézáreabeliekre: apostol-társait teljesen kibékíti s dicsőitik az Istent, hogy a pogányoknak is adott megtérést az életre.

A Jeruzsálemben történt eme dolgok után még egyszer van említés az apostolokról a »Cselekedetek« könyvéb,n a midőn t. i. Heródes elfogja őt és tömlöcbe veti. De innen az Urnak angyala csodálatos módon megszabadítja.

Ezzel teljesen eltűnik az apostol szemeink elől s legfeljebb annyít következtethetünk az újtestamentomi íratok — közelebbről Péter I. levelének felírata —

alapján, hogy ő Pontusban, Galáciában, Kappadóciában, Ázsiában és Bíthimiában is megfordúlt.

Hol és miképen végezte be életét nem tudjuk; bár élete végéről és haláláról egész mondák képződtek ki. Némelyek az mondják, hdgy Rómába kerűlt, hol keresztfára feszíttetett s ezzel a János ev. XXI. r 18—19. erseiben lévő s az ő halálára vonatkozó nyílatkozat ment teljesedésbe.

Szádecky Béla.

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, irta *Bodor* János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház — főtiszt. és mélts, dr. Bartók György erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest 1899.

III. Ó-szövetségi szent történetek elemi népiskolák III. és IV osztályai számára 63 lap. Ára 40 fillér.

A bibliai történetek »réndszeres« tanitása, szerző szerint, a harmadik osztálylyal kezdődik meg. De a rendszernek is *történeti* és nem tárgyi kapcsolatban kell haladnia. Ezen elv szemelőtt tartásával irta meg szerző az ó-szövetségi szent történeteket a III. és IV osztály számára, levonva mindenik történetből a levonható hit- és erkölcsi igazságot.

A köny harminckilenc címet foglal magában, a világteremtésétől kezdve, a zsidó népnek a római hatalom alá jutásáig.

Hogy az egyes történetek miként vannak megválasztva: ennek a kérdésnek megitélése, azt hiszem, attól függ, hogy az egész ó-szövetség kidolgozásában *micsoda elvet* kell szem előtt tartanunk. Az elv pedig nem lehet más, *mint a monotteismus kifejlődésének, küzdelmeinek kidomborítása,* hogy ennek folytán tisztán rámutathassunk — mint szerző mondja — a tőkére, a melybe az evangélium beoltatott. Ennek az elvnek vezérlő fonalként kell áthuzódnia az egyész ótestamentomi történeteken. A miben ez meg van, a miből ez kitünik: az tanitás tárgyát képezheti; a mi pedig egyébről szól, vagy ettől nagyon távol áll: ez, mint felesleges, mellőzhető, mert a vallás-erkölcsi élet erősitésére amugy sem foly be.

Szerző előtt egy más szempont állott, s ez az, hogy a zsidó nép történetéből kimútassa az *isteni gondviselés állandó működését.* Ezt hangsúlyozza fenti cikkében, ez tűnik ki a történetek végén levő tanulságokból. Ám, azért a főcélt sem téveszti szem elől. A történetek, általában véve, úgy vannak megválasztva, hogy azokból a monotteistikus vallásos fejlődés is kidomborodjék. Legfennebb azt várhattuk volna, hogy mivel könyve két osztály számára készült, a tiszta egy Isten hitet, úgy, mint az a próféták lelkében élt, valamivel jobban kiemeli, mert ekkor a keresztyénséggel való összekötő kapocs is közvetlenebb lesz. Így azonban, inkább látjuk a történi folytonosságot, mint vallásos fejlődést; inkább a zsidó nép történetét, mint e történetben a keresztyénség előkészítését.

De, maradjunk szerző álláspontján és vizsgáljuk úgy a munkát. Az egyes történetek, mint említém, elég szerencsésen vannak kiválasztva. A történeti kapocs ném szakad meg sehol, úgy hogy a gyermek egy egységes képet alkothat magának az egészről. Előnye az egyes daraboknak az is, hogy nincsenek apró címek alá szétforgácsolva, s úgy könnyebb a megtarthatásuk. Igy is azonban, még egy nehány címnél lehetett volna összevonást csinálni. Pl. a 7. cím: Izsák fiai, a 8. Izsák áldása. Ez a kettő egy kalap alatt kerekebb és érthetőbb lett volna. Ugyszintén a 10. Jákób Lábánnál, a 11. Jákób hazaköltözése és a 12. Jákób Kanaán földén. Izsák halála című darabokat is jobb lett volna egy történetben dolgozni ki. Itt el lehetett volna hallgatni azt is, hogy Jákóbnak két felesége volt. Nem szükség ezt tudni iskolás gyermeknek, különösen a mai vadházas világban. Jákób hat történetben (9. 10. 11. 12. 13. 18.) levén feldolgozva, egységes képet így nehezen alkothat a gyermek felőle. Továbbá a 16. 17 18. alatt levőkből is lehetett volna kettőt csinálni, és mégis meglett volna benne az, a mi most megvan Végül, a 23, (Hírek a Kanaán földéről. Negyven évi bujdosás a pusztában) és a 24. (Bálám áldása és Mózes halála) szintén egy cím alatt sikerűltebb darab lett volna.

(Folytatása következik.)

Különfélék rovata.

A „Sárospataki Lapok" irja: Dr. Bartók György, az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspöke október 15 iki kelettel bocsátotta ki u. n. bemutatási főpásztori körlevelét, a melyben hamisítatlan protestáns volta, erős, hajthatatlan kálvinistasága, rendithetetlen hazaszeretete nyer kifejezést s a melyben egyúttal rámutat arra is, hogy miképen kell élniök az egyházi- s világi vezetőknek, hogy a Krisztus anyaszentegyháza virágozzék. Kicsoda ne kivánná azt, hogy az intés, figyelmeztetés s jó tanács meghallgattassék? Ott, a hol egy Majláth Gusztáv intéz ostromot a protestántismus ellen, óhajtandó, hogy a lélekben egyek erősen tömörűljenek annak a vezérlete alatt, a ki szeretettel s bölcsességgel akarja kormányozni egyháza hajóját.

Szádeczky Béla, lapunknak is érdemes munkatársa, legújabban igen érdekes s szerzőnek történetírói hivatottságát is bizonyító füzetet adott ki ily cím alatt: „*A vallásügyi sérelmek történetéből.*" A reversalis ügy monographiája e füzet, melyre fölhívjuk a teljesen méltó figyelmet.

Az »Országos Eötvös-Bizottság« egy felhívást intéz a magyar nemzethez, Eötvös József báró összes munkáinak kiadhatása érdekében. E felhívás fontosabb részeit a következőkben közöljük.

»Nemcsak a magyar Helikon, de a világirodalom sem mutat fel oly magasra kiemelkedő költői alakot, a minő báró Eötvös József. A kiben a lángész egyesült az aestheticussal, a ki született főnemes volt és Istentől hivatott népbarát, a kinél ez idealismus éltető elemét képezte a gyakorlati reformtörekvésnek. Báró Eötvös Józsefnek minden regénye korszakot jelző phaenomenalis alkotás volt: a Karthausi, a Falu jegyzője, a Magyarország 1514-hen. Az eszmék gazdagsága, a szív mély érzelmei elfeledtetik az olvasóval, hogy ezek irányregények; de maga az irány, a kitűzött cél oly isteni eredetű: a rokonszenv az elnyomott néposztály, a kitaszított vallasfelekezet iránt; hivatkozás az emberiségre a szabadság, az egyenlőség igazai végett. Költői szépségeik a mai kor teljes világításában még jobban ki-

tűnik. De versenyeznek költői műveivel politikai mun kálatai, a mikben a költő, mint ember, mint philosoph, mint hazafi emelkedik ki messze magasra a mindennapiság gőzköréből. Báró Eötvös József munkáinak nem szabad hiányozni egy művelt, egy előkelő magyar család asztaláról sem Legyenek feltalálhatók minden társaskörben, iskolában. Ezért a bizotiság kiadja báró Eötvös József összes munkáit A teljes kiadás jövedelméből a Budapesten és Kolozsvárt felállítandó *Tanitók Házában* magyar tanítók és professzorok gyermekei felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül — lehetőleg ingyen fogják élvezni az internátus minden előnyét. A ki e nagyszerű munkára előfizet, magának lelki gyönyörűséget szerez, másoknak, az élettel küzdőknek istápolójává lesz. A teljes kiadás terjedelme 400 ív; 20 kötet. A teljes kiadás egy példánya fűzve 40 frt, díszkötésben 52 frt.

Az előfizetést összegek a Belvárosi Takarékpénztár-Részvénytársasághoz (Budapesten, Koronaherceg-utca 3. sz.) küldendők.

Budapest, 1899. nov. 15. Az »Országos Eötvös-Bizottság« elnökei: *Wlassics Gyula, Jókai Mór, Beöthy Zsolt.*

A békés-bánáti reform. egyházmegye mult évi életéről terjedelmes jelentést tett Szabó János esperes. A jelentés szerint: a vasárnapi és hétköznapi istentiszteleteket hanyagúl látogatják. A törvénytelen gyermekek száma növekszik, száma 447; 19-cel több, mint a mult évben. Vadházasság 338. Vegyesházasság 300, 22-vel több, mint a mult évben, 127 pár nem esküdt meg egyházilag. A vegyes házasságnál 89 esetben történt megegyezés, 48 a mi javunkra, 41 kárunkra, 20 gyermek maradt kereszteletlenül. Kitért más egyházba 34; felekezetnélküli lett 203. Hozzánk tért 45. Sajnálattal említi fel az esperesi jelentés, hogy sok helyen hitelveinkkel ellenkező szokások kaptak lábra, pld. a pápista búcsuk megtartása, a bőjtölés, a sírok kivilágítása halottak napján. De vannak azért örvendetes jelenségek is. Mert lelki gendozás terén nagy tevékenységet fejtenek ki. Nagybecskerek: Szeretetház, Nőegylet. K.-Ladány: gyermeknevelő és elaggott szegényeket segélyző-egyesület. H.-M.-Vásárhely: Jótét-egyesület, Református nőegylet. N.-Becskerek: Ref. ifj. egylet, Középiskolai reform. tanulók önképzőköre. Szeged: Prot nőegylet, Jótékonysági egylet. Szentes: Ref. szeretetház. A vallás-erkölcsi iratok terjednek. A szocialismus hanyatlóban van. A nazarénusok nem terjeszkednek, sokan visszatérnek. Az iskolaügy megnyugtató.

A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. II. Irta és kiadta *Rácz Károly,* szapáry falvai reform. lelkész. Előbeszédet írtak hozzá *dr. Heiszler József*, dombrádi reform. lelkész és *Balog Ferencz*, debreczeni hittanár. Érdekes és megható és tanulságos a magyar evangeliumi egyház igaz vértanuinak sorsa. Halált, várfogságot, gályarabságot szenvedtek e lelkészek, tanítók, nem politíkai bünökért, a mint reájok akarták bizonyítani, hanem csupán vallásukért. Ajánlatos e munka történelmi értékéért, de nevelői hatásánál fogva is.

Kis Hitoktató. Tanyai, vagy nem felekezetí iskolába járó reform. gyermekek számára. Irta *Lévay Lajos*, sárkeresztúri reform. lelkész. Második kiadás. Kókai bizománya. Ára 15. Az 1—6 osztály számára dolgozza fel a bibliai történeteket s az erkölcstant és az egyháztörténetet. Mindenből a legszükségesebbet tárgyalja és könnyen érthető nyelvezettel. Használható könyvecske.

A prot. orsz. árvaegylet választmánya nov. 26-án szép ünnepélyt rendezett azon alkalomból, hogy a prot. orsz. àrvaház derék igazgatója: *Brocskó Lajos* királyi kítüntetésben is részesült.

Téli Újság. Megjelent a 21 esztendős Téli Újság, hogy vallásos irányu hasznos olvasmányaival terjeszsze a nép között a vallásos ismeretet, erősítse a hitet, a keresztyéni életet és a szeretet munkáját. Ezt a szép célt ígyekszik elérni egyszerü, magyaros nyelvezete útján és mindég tanúságos olvasmányaival. Az újság tartalma nemesítő felnőtteknek és gyermekeknek egyformán. Ezért kedves kötelességünknek tartjuk, hogy ajánljuk a lelkészeknek és tanítóknak és minden családnak a pártfogást és buzgó terjesztést. Megjelenik december, január és február hónapjában, minden szerdán. Szerkeszti Budai János. Ára a három hónapra 26 krajcár Megrendelhető Hornyánszky Viktor könyvkiadó hivatalában, Budapesten.

A marosludasi ev. ref. egyhàz javára f. évi dec. 9. napján műsoros estély tartatik.

Az agyagfalvi ref. egyhàz részéről Kiss Károly ref lelkész 2 frtot küldött szerkesztőségünkbe. Szász Domokos püspök emlékének az örökitésére. Lapunk »Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra« cim alatt folytatja a gyűjtést s mi a fenti összeget eddigi gyűjtésünkhöz csatoltuk.

A magyar ref. theol. akadémiàk hallgatóinak száma: 234. Ebből esik a debrecenire: 63 hallgató, a sárospatakira 58, a budapestire 43, kolozsvárira 41, a pápaira 29.

Kiadóhivatal üzenete.

A pályázati hirdetésekért járó díjak hátralékosait itt nyilvánosan hivjuk föl tartozásaik befizetésérc. Hiszen csak mai számunkban közölt hirdetések közül is egyedül a h.-bodoni hirdetés van kifizetve, a *maksai, ó-tordai, egerbegyi* pedig hátralékos. Tehát 4 közül 3. Az elöfizetési hátralék pedig ezer forinton fölül áll. Tessék megfizetni a tartozást.

Hivatalos rész.

1282— 1899. KÒRLEVÉL.

Àz erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi n. t. esperesi és t. lelkészi hivatalához.

Van szerencsém fölkérni a Tiszteletes — illetve Nagytiszteletü Urakat, hogy az 1900. évi Névkönyv adatait az illetékes n. t. esperesi hivatalok útján püspöki hivatalomhoz mielőbb eljuttatni szíveskedjenek.

Kolozsvárt, 1899. november hó 28-án.

Dr. Bartók György,
püspök

4494—1899. FELHIVAS,

valamennyi püspöki vizsgálat alatti egyházközség tt. Tanácsához és valamennyí ev. ref. kollegium Mt. Előljáróságához.

Az 1900 évi költségelőirányzatok elkészítésének és jóváhagyás alá terjesztésének határideje f. hó 15-ikével lejárván: felhivjuk azon püspöki vizsgálatt alattí egyházközségek t. t. Tanácsát és ref. kollegiumok Előljáróságait, melyek a költségelőirányzatokat ez ideig még

fel nem terjesztették, hogy sziveskedjenek az iránti kötelezettségeiknek mielőbb, de f. *évi december hó 10-éig* okvetlenül eleget tenni.

Kolozsvártt, 1899. november hó 27-én.

Maksay János, titkár helyett. *Dr. Bartók György*, elnök.

1248—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett *ó tordai* egyház segéd-lelkészi állomására pályázat nyíttatik.

Javadalma: 1. 400 frt. az egyház pénztárából havi előleges részletekben. 2. Minden harmadik hétre eső stóla-jövedelem. 3. Az állami iskolákban teljesítendő vallástanításért 50 frt. 4. Szállásdij címen 120 frt.

Kötelességei: 1. Minden harmadik heti lelkészi teendók végzése és minden héten a köznapi istentisztelet megtartása. 2. Az iskolában 4—6 órai vallástanítás. 3. A rendes lelkész akadályóztatása esetén az ő helyettesitése.

Pályázati kérvények alólirt püspöki hivatalhoz f. é. december hó 28 áig adandók be.

Kolozsvárt, 1899. november hó 28-án.

Dr. Bartók György, püspök.

1205—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebelezett ***maksai*** III. oszt. anyaegyház lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Ez állomás javadalma: minden egész kepe fizetőtől, kiknek $^1/_4$ része buza, $^3/_4$ része rozs kepét fizet, 2 kalangya ősz, 2 kalangya tavasz-gabona és 40 kr fapénz; értéke 488 frt. Minden fél kepefizetőtől egy kalangya ősz, egy kalangya tavasz-gabona és 20 kr. fapénz; értéke 70 frt 40 kr. Minden árva kepézőtől 1 frt 60 kr; értéke 11 frt 20 kr. Minden egész kepeváltótól 80 kr. és 20 kr. fapénz; értéke 11 frt 70 kr. Minden fél kepeváltótól 40 kr. és 10 kr. fapénz; értéke 6 frt 50 kr. Minden egész oszporástól 20 kr. értéke 9 frt 40 kr. Minden fél oszporástól 10 kr értéke 1 frt 90 kr. Ezen felül a díjlevélben megállapított stóla- és a kanonika porczió, mely áll tisztességes lakásból, gazdasági épületekkel és kerttel, 5 hold 1102 □ öl szántóból és 14 hold 148 □ öl erdőből, melyeknek jövedelme 16 frt 33 kr.-ra van becsülve.

Kötelességei az egyházi törvényekben, az egyházkerületi és egyházmegyei szabályokban részletezett összes lelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap December hó 23-e, mely időig a kellőleg felszerelt pályázati kérések nt. Bodor Géza esperes afiához Alsó-Csernátonba intézendők.

Kolozsvártt, 1899. November hó 28-án.

dr. Bartók György, püspök.

1280—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett ***hagymásbodoni*** IV. osztályu papi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten kivül 7 hold 1549 négyszög öl tagosított szántó és kaszáló 32 korona tiszta jövedelemmel; tűzifa, kepe, munkatétel, kegyhagyomány értéke 518 kor. 50 fillér. Ehez járul 1209 kor. 53 fillér államsegély.

Pályázati határidő folyó évi decz. 29. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Ny.-Szeredába.

Kolozsvártt, 1899. november hó 28-án.

Dr. Bartók György, püspök

1263—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett *egerbegyi* egyház nyugalombalépés folytán megüresedett tanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. 8 hold 208 négyszög öl csaknem fele részben vetemény termesztésre alkalmas canonica portió: évi jövedelme 56 frt 50 kr. 2. Az iskolai pénztárból utólagos évnegyedi részletekben 232 frt 50 kr 3. Ugyancsak az iskolai pénztárból »közmunkaváltság« czímén utólagos évnegyedi részietekben 27 frt 50 kr. 4. Az isk. magtárból, tavaszszal egyszerre kiadva 70 liter véka elegybuza, értéke à 80 kr., 56 frt. 5. Tiz szekér berki fa, értéke à 3 frt, 30 frt. 6. Tísztességes lakás és kert. Összesen 402 frt 50 kr.

Kötelességek: 1. A fiuiskola 2—6 osztályaiba járó rendes tanköteleseket valamint az ismétlőket — tanterv és útasitás szerint tanítani, a népisk. törvény által megkivánt minden tantárgyakra, éneklésre is. 2. Urvacsora-osztás napján délután a templomban könyörögni; betegség vagy egyéb akadályoztatás esetén a lelkész helyett a templomban szolgálni. 3. Végül az egyházi jegyzőséget is vinni, melyért külön 8 frt fizetés jár és 1 frt irószerekre.

Kellőleg felszerelt kérvények f. é. Deczember hó 28-áig nt. Sándor János esperes afiához Miriszlóra (u. p. Nagy-Enyed) intézendők.

Kolozsvártt, 1899. November hó 28-án.

dr. Bartók György, püspök.

651—1899. MEGVIVÓ.

Kézdi evang. reform. egyházmegyénk rendkivüli közgyűlését, van szerencsém: f. év december hó 12-én, d. e. 9 órára, Kézdi-Mártonfalvára összehivni. Tiszteletes lelkipásztortársaimat s általuk közgyűlésünk mlgs. és tktt. világi képviselőit fölkérem, hogy a közgyűlésen megjelenni, akadályoztatásuk esetén, elmaradásukat igazolni szíveskedjenek.

I. *Istentisztelet*. d. e. 9. órakor, az ev. ref. templomban. Imádkozik: Kiss József, egyházmegyei főjegyző. Prédikál: Szabó Géza felső-csernátoni lelkész. II. *Közgyűlés*, d. e. 10 órakor, az iskola termében. 1. Elnöki megnyító. 2. A zsin. törvények 27. 40 és 100 §§.-ai értelmében szerkesztendő egyházmegyei szabályrendelet elkészitésére kiküldött bizottság munkálatának tárgyalása. 3. Leiratok, beadványok, indítványok tárgyalása.

Alcsernátonban, 1899. november hó 24-én.

Bodor Géza, kézdi evang. reform. esperes.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 49. szám. Kolozsvárt, 1899. December 7.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Krisztus és az ő vallása,
mint új életviszony Istennel és mint erkölcsi életeszmény.

Írta és felolvasta: ***Dr Bartók György***, püspök.

Az élet nem ismeri a nyugalmat. Akár a természet világában, akár az emberi szellem birodalmában legfönnebb csak pihenőt tart, hogy aztán annál nagyobb és fokozottabb erővel törjön előre, meghatározott czélok felé. Még a halál is csak ideig tartó pihenés: hogy új és szebb élet támadjon a réginek helyébe.

Ha megérett a gyümölcs megválik a fától, mely termette vala; de az aláhullott mag a föld termő kebelén csírát hajt, gyökeret ereszt és szárba szökell, hogy a kicsiny kezdetből lassu fejlődés útján hatalmas fa növekedjék megint, a mely, valahányszor eljön a tavasz, mindig új ágakat bocsát, új virágot fakaszt és új gyümölcsöt terem.

Ámde a fejlődő életnek folyton tartó akadályokkal kell küzdeni. Vihar tördeli az ágakat; dér fagyasztja meg a feslő virágokat; jégeső veri le a gyümölcsöket; sokszor lassan emésztő féreg rágódik a törzseken.

Igy történik a szellem világában is. A népek élete tesz tanubizonyságot mellette, hogy mind ama szellemi javak, melyeknek ma az emberiség birtokában van, egyszerű kezdetekből, alig észrevehető csirákból kiinduló és sok ezer éven át végig húzódó lassú fejlődésnek a fenséges gyümölcsei. Mind ama régi népek, kikről a történet beszél: Khina és India, Babylon és Aegiptom, Hellas és Róma és mind a mennyyi van: a saját nyelvükben és vallásukban, szokásaikban, családi és társadalmi intézményeikben sok ezer éven keresztül nagy fáradtsággal megszerzett és nehéz küzdelmek között megőrzött kincseket hoztak magukkal a történet színpadára, hogy a midőn egyfelől hírt mondanak a letűnt évezrekről, másfelől, tovább folytatva a megkezdett munkát, előkészítsék az *időknek* ama *teljességét*, midőn az ***Embernek Fia*** a folyton előre törekvő emberi szellem számára új világot tár fel, új szövétneket gyújt és a fejlődés, a haladás útjában új irányt jelöl.

Mert ne feledjük, bogy a Krisztus előtt élt összes népek erkölcsi és szellemi műveltsége teljesen a valláson épült föl és nyugodott. A tudománynak, a szónoklatnak és a költészetnek, a szobrászatnak és festészetnek, az éneknek és a zenének a vallás adott életet, a vallás ringatta mindeniknek a bölcsőjét, a népek családi és társadalmi életére, szokásaira és intézményeire a vallás nyomta reá a saját bélyegét.

Ugyanezt általthatni a mai kor művelt népeinek erkölcsi és szellemi javairól is.

Az összes keresztyén népek, a kultura bármely fokán, minden nemű szellemi javaikat legfőképen annak az *új szellemnek* köszönhetik, mely az Ember Fiával a világtörténetbe lépett, hogy átalakítván a népek világ- és életnézetét s ezzel együtt magát az élet minden viszonyát, egy *új világot* emeljen *a réginek* romjain.

A keresztyén népek a Krisztus születését nem ok nélkül állították határkőül a történet mezejébe, mert az ő vallása egy letűnt kornak és az új időknek választó vonalát képezi

A keresztyénség, a maga eszményi tisztaságában; egy — a népek történetében páratlanúl álló — fenséges *forradalom*: a szellem szent forradalma az érzéki ellen, hogy harcra kelvén, kidobjon magából minden tisztátalan elemet, a mi az ember méltóságát sérti, fejlődését gátolja, idvességét kockáztatja.

A harcot azért kell megküzdeni, mert az emberi nemnek, a mely addig szolgaságnak viselte igáját, egy *új országra* van szüksége, a hol szabad lesz és megtalálja mind azt, a mit addig hiába keresett. Ez az új ország nem földi birodalom, telve fénynyel és pompával, hatalommal és dicsőséggel; ez az új ország egy láthatatlan világ: *Istennek az országa, avagy a menynyország.*

»*Térjetek meg, mert közel van a menynyeknek országa.*

Egy fenséges adventi *igéret*: közel van a mennyország, az új élet reggele. És egy küzdelemre hívó adventi *kiáltás*: térjetek meg.

Tehát a ki ezt az országot bírni akarja: annak új útra kell térnie; a legnehezebb harcot kell megvívnia önmaga ellen. Ez a világ a maga változó javaival, múló örömeivel, csapásaival és szenvedéseivel nem fog megváltozni soha, s ha az ember benne mégis boldog lenni akar: úgy ***neki magának kell megváltoznia***: teljesen és gyökeresen átalakulnia gondolatban,

érzésben, akaratban és cselekvésben, vagy röviden: az *elmét* kell megváltoztatni, s ez által mintegy *újjá születni;* meghalni a világnak és *élni az Istennek.* Mert minden tett, minden cselekedet és minden kegyeskedés hiában való, *ha a szív nem tiszta.*

Térjetek meg, mert elközelgetett a menynyeknek országa! Keresztelő János is ezt a felhívást intézte népe fiaihoz. Csakhogy a teveszőr ruhába öltözött és sáskával, vadmézzel táplálkozó és szigorú aszkéta életet folytató János ajkain elhangzó szigorú figyelmeztetést, sőt rideg fenyegetést az élet nemes örömei iránt fogékony és szivében az emberek iránt határtalan szeretetet érező Názáreti Prófétánál nyomon követi a »*boldognak magasztalása*« mind azoknak, a kiknél megvannak az elme-változtatás kellékei, s ezzel együtt az Istenországába való beléphetésnek belső, erkölcsi föltételei. Kiknél vannak meg e kellékek? Kik bírnak e föltételekkel? ***Kik a boldogok?***

E kérdésekre Jézus az úgy nevezett hegyi beszédben adja meg a feleletet.

Boldogok nem *a farizeusok* és nem *az írástudók*, a kik az atyák hagyományainak külsőleg mindenekben eleget tesznek; a törvényt külsőleg szigorán megtartják: hetenkint kétszer is böjtölnek; a templomban, sőt az utcák sarkain is imákat mondanak; az alamizsnát fitogtatva osztogatják és a papoknak a dézmát pontosan megadják s képzelt erényeikkel a világ előtt hivalkodnak, Isten előtt pedig hálálkodnak, *de szivük nem tiszta*, sőt így egész életük üres álszenteskedés, hazug képmutatás, kik a méntából, a köményből és a kaporból tizedet, dézmát adnak, de a mi a törvényben a fő, azt mellőzik, az igazságtételt, az irgalmasságot, a hivséget nem gyakorolják; a pohárnak és a tálnak külsejét megtisztitják, de szivök undokságokkal van megrakva; olyanok, mint a festett sirok, a melyek kivül szépek, de belül halottak tetemeivel vannak tele. Megszűrik a szúnyogot, de elnyelik a tevét; az özvegyek házait elimádkozzák; a gyermeket, ha vagyonát a templomnak adja, a helyett, hogy nyomorban élő anyját segítené, a szülők iránti köteles tisztelete alól felo l dozzák; bejárják a tengert és a szárazt, hogy zsidóvá tegyék a pogányt, de a menynyeknek országát az emberek előtt bezárják: maguk sem mennek be, s bejutni másokat sem engednek. Ott ülnek a Mózes székében; nehéz igát vetnek az emberek nyakára, de ők ujjal sem illetik.

Nem ezek a boldogok. Ellenkezőleg. Olyanok ők, mint a rossz fa, a mely rossz gyümölcsöt terem: kivágatnak és a gyehenna tüzére vettetnek; viperafajzatok, báránybőrbe öltözött farkasok. Hiában ismétlik szüntelen: Uram! Uram! Hiába imádkoznak: nem jutnak be a mennyek országába.

(Folytatása következik.)

Zsoltárok, Dicséretek.

(Előmunkálatok a magyarországi református egyház megújítandó Énekeskönyvéhez. VI. füzet Kiadta *Fejes István*, az egyetemes énekügyi bizottság elnöke. Sátoralja-Ujhely, 1899.)

Ily cím alatt jelent meg, a szokott „kézirat helyett" jelzéssel, s a közreműködők megnevezése nélkül, összesen 78 újított, részben új énekszöveg.

Elől állanak a füzetben a zsoltárszöveg átdolgozások: a 4., 7. (dallam a 35.), 10. (dall. 50.), 12. (dall. 74.), 14. (dall. 50.), 19., 36., 41. (dall. 42.). 59. (dall. 46.,) 55 (dall. 143.), 75., 103., 105., 108. (dall. 30.), 109. (dall. 35.), 111. (dall. 24.), 112. (dall. 128. vagy a Himnuszé), 113. (dall. 21.), 121., 125. (dall. 65.), 127. (dall. 128.), 134., 135., 141., 143., 148. zsoltárokéi, összesen 26 darab.

Következnek »A négy superindentia Énekeskönyvéből« átdolgozott Dicséretek, az 1., 7., 13., 15., 19., 34., 49., 61., 64., 67., 68., 72. (dall. a 140.), 73. (dall. 139.), 140., 164., 179., 190. számuak és »Az erdélyi Énekeskönyvből« valók, a 35. és 30. számuak uj szövegei. Együtt 19 darab.

»Uj Dicséretek« csoportja az utolsó, még pedig virágvasárnapi 2, nagypénteki 1, husvéti 4, áldozó csütörtöki 2, pünkösti 2, adventi 1, karácsonyi 2, vasárnapi 6. köznap reggeli 3, estveli 4, urvacsorai 1, reformáczió emlékünnepi 3, év utolsó napi 1, millenniumi alkalmi 1 ének. Összesen 33.

A mi az első csoportot illeti: a kiadó tájékoztató szava is mondja, a verselés és stil is mutatja, hogy a zsoltárszövegek legnagyobb része egy kéztől jön. Ez a körülmény annyiban megkönnyiti ismertetésünket, hogy a darabok nehányáról következtethetünk valamennyire.

Szenczi Molnár Albert franczia versekből fordította Zsoltárainkat, de az ótestamentomi szövegmagyarázat akkori állapotjához képest tőle telhető figyelemmel volt az eredetinek legkisebb részleteire is.

A mi fordítónk a részletek értelmével nagyon szabadon bánik el. Vagy nézi az eredetit, vagy nem, de szoros hűséggel nem igen tolmácsolja. ***A IV. zsoltárban*** pl. híven mondja Szenci »Szánj meg és tekints inségemre (szorongattatásomra), Te vigy engemet tágas helyre« Fordítónknál ez a kép így olvad el:

Küldd el immár vigasztalómat,
Lelkem a csüggedéstől óvjad,
Hogy a keserv ne sujtsa le!

Szenczinél erő van e sorban: »Ily hivságban (hiu törekvésben) *míg* (meddig) maradtok?« Fordítónknál —

Vajj' meddig *áll még fen* hivságtok?

jóval gyengébb a kifejezés.

Az 5. versnek ezt az értelmét:

»Reszkessetek s ne vétkezzetek,
Szálljatok magatokba és *üljetek el*

(népiesen szólván: *nyughassatok!*)« — Szenczinél híven, de az utolsó szó félreértésével így találjuk: »Rettegjetek hát és lássátok, Hogy ellene ne vétsetek; Magatok meggondoljátok: Az ágyasházban ha nyugosztok, Hogy legyen csendességetek!« — fordítónknál nem oly híven, de nem kevesebb félreértéssel, így hangzik a megfelelő hely:

Féljétek az Isten hatalmát,
Ne vétsetek már ellene;
Keressétek a szív nyugalmát,
Hallgatva annak jobb sugalmát,
Ott van az élet öröme.

A VII. Zsoltár, Szencinél, maga a zsoltár, az ellenségétől zaklatottnak esengése segítségért, igazságért. Fordítónknál a zaklató ellenség, »halálos vész-

szé«, »a világgá« a mely meggyaláz, lelkemben a porig aláz, — csupa elvont eszmékké finomul; csak a végén az éneknek nem kerülhetett ki a fordító egy konkrét szólást, azt is nem a hűség, hanem a rím kedvéért alkalmazta, mert aztán nyomban visszatér az általánosító beszéd-módhoz:

Hogy a ki másnak vermet *ása,*
Abban magának lesz (lőn!) bukása;
Az átkos (átkozódó?) átka visszahull,

s hozzáadja még, nagyon ernyedő hangon:

Irigykedő nem boldogul.

A 3., 13. és 14. versek tartalma s élénk képei fordítónknál egészen elvesztek; a 6. vers értelme pedig (ha ugyan én jól fogom fel) egészen meg van másítva: esküdözés helyett panaszkodás.

Következik a ***X. zsoltár,*** vagyis inkább kivonatos és általánosító átdolgozása. A 3., 6—9., 13—14. és 16. versek elmaradnak. Elmaradó verseknek összegezése e sor:

Elbízva dul így az *erőszak lelke*

melyre, a vele rímelő sor is:

S elnyomja a szegény embert *felette* ...

mintegy az erőszak lelkétől fogantatik. Ez a mondat:

A nagyravágyó (?) és erőszakos
Senkit a földön meg nem tudakoz

megfelel a Károli fordításának, de aligha felel meg az eredeti értelmének, mely, gondos magyarázók szerint ez volna: »A gonosz kevélyen így szól: »***Ő ezt nem tudhatja*** Nincsen is Isten« — ez a gondolatja.

E sor:

Átok vezérli így hát a kevélyt

nem elég világosan jelenti ezt, hogy „Káromlással tele a szája."

A vége

De vigasztald meg a szegényt és árvát

eredeti gondolatpárjától megfosztva, ezt az önkényes kiegészítést kapja:

Hogy nevedet jóságodért imádják....

Folytathatnám, sorban végigmenve valameanyi zsoltáron. De azt hiszem, ennyiből is kitünik, hogy a ki ezt a hármat forditotta, ezekben is, a többiekben is, a melyeket ő fordít, minő elveket tart szem előtt. Elvei: mellőzni az egyes zsoltárok ótestamentumi jellegét, a helyett keresztyéniesíteni a mennyire lehet; rövidíteni meg bőviteni, a hol ama czélja kivánja; versforma tekintetében a Szenci Molnár strófáinak a keretét időmértékes, rendszerint iambusi sorokkal tölteni ki. Szabadon válogatni a meglevő dallamokban.

Érteni és méltányolni tudnám ez elveket, ha nem arról volna szó, hogy a mit majdnem három századdal ezelőtt Szenci Molnár nyujtott ajándékul egyházának, azt most valami jobbal, tökéletesebbel, ha lehet, épen olyan tartós értékűvel. helyettesítsük, cseréljük ki.

Ép ezért azt kérdem: jobb, tökéletesebb lesz-e az Énekeskönyvünk, ha benne zsoltárok neve alatt nem magok a zsoltárok, hanem módosított tartalmú és szellemű átdolgozásaik lesznek? ha a magyar nemzeti, vagy ehhez lehetőleg közel álló vers formák helyett, az idegen eredetű, legalább is kozmopolíta rímes iambusokat visszük bele?

Azt tartom, nem lesz jobb, nem tökéletesebb. E véleményem alapját igyekeztem valamikor tüzetesen kifejteni.* Időszerűnek vélem e fejtegetések némely részleteit felújítani.

Énekeskönyvünk nem egyébb, mint istentiszteletünk kombinált szólóművészeti (költészeti és zenei) elemeinek foglalatja.

Az emberi műveltség összes ágai, így a művészetek is, eredetileg a vallásnak, s a vallásos érzelem külső nyilvánulásának, az istentiszteletnek törzsökéről sarjadztak, jó sokáig rajta fejlődtek.** Ezt az építészet és szobrászat, a képirás, a dráma, ezzel együtt, sőt magában is (II. Sámuel, 6. r., 5 14. vv.) a tánc, a zene története bőven igazolja. Mondhatni: a vallásos élet és istentiszteleti formák az ***igaz*** és ***jó*** eszméjének ápolása mellett a ***szépet*** különös kedvezésben részesítették, egész az aránytalanságig.

A protestántizmus, mint tudva van, a maga istentiszteletét a művészeti sarjadékok nagyobb részétől mint valami élődi, fattyuhajtásoktól, megtisztogatta. Az igaz és jó eszméjére helyezte a fősulyt; a szépnek jogait megrövidítette. Azon protestáns felekezetek között, melyek e részben a lehetőségig messze mentek, áll a mi magyar ref. egyházunk is. A művészetek közül — az ima és prédikáció ***esetlegesen*** művészi formáját nem számítva — csupán az ***éneket*** tartották meg, minden érzelemnek, tehát az áhitatnak is legközvetlenebb tolmácsát; elvégre is az emberi természet megtagadása nélkül a széptől elzárkózni nem lehetett teljesen ámbár itt is a lehetőségig messze mentünk a purizmussal: énekügyünkben is a ***bibliai purizmust*** érvényesítettük; a ***bibliai*** énekeket, ***zsoltárokat*** tettük Énekeskönyvünk magvává, s azt hiszem, hogy ezeknek szövegéhez magát az eredeti héber zenét, ha hozzáférhetünk vala, bizonnyal többre becsültük volna azon zsoltárdallamoknál, melyeket (Bourgeois és Goudimel után Szenci Molnártól meghonosítva) ***esetleg*** használunk.

Következetes dolog, hogy ma is, midőn Énekes könyvünk megújításáról gondoskodunk, a zsoltárokat, legalább mintegy kétötöd részben megtartjuk. A kérdés csak az, hogy ugy tartjuk-e meg, a hogy örököltük, mint zsoltárokat? vagy pedig ugy, mint szabadon átalakitható énekeket?

A kérdésre némelyek tényleg igy felelnek: „Sok szépség van, fenséges eszmék, magasztos érzelmek kifejezése a zsoltárokban, de épen annyi zsidóság is; azt megtartjuk, ezt elvetjük belőlök; tiszta keresztyén énekeket olvasztunk ki tartalmukból; „Zsoltár" nevöket meghagyjuk, de e névhez kötött fogalmat kiszélesítjük eljárásunkkal, s érteni fogjuk alatta nem csupán ama 150 ótestamentomi költeményt vagy fordításaikat,

* A nagyenyedi „Egyh. és Isk. Szemle" 1881. évi 36. számában „Zsoltár fordításaink versformáiról", s a „Protestáns Közlöny" 1882. évi 16—19. számaiban „Zsoltáraink újítása művészeti nézőpontból" című tanulmányaimban.

** Sőt Tolstojnak, a nagy hirnevü orosz írónak az a meggyőződése, hogy a művészetek csak annyiban művészetek, a mennyiben valláserkölcsi érzelmeink, világnézetünk kifejezésére használtatnak; azontúl nem egyebek, mint a gazdagok kedvtelései. (Tolstoj: »Mi a művészet"? ford. Hegedűs Pál.)

hanem alapeszméiknek, avagy csak kiszakitott eszméiknek költészeti változatait is."

Némelyek meg ekkép felelnénk a kérdésre: „Megtartjuk a zsoltárokat, nemcsak azért, mert eddig is éltünk velök, hanem mert zsoltárok, *bibliai* énekek. Történelmi, vagy ha tetszik, szent alapunk a biblia; a mit ebből veszünk, magyarázható ugyan jobban vagy gyarlóbban, de másithatatlan. Zsoltárok ama 150 ótest. költemény és helyes s mentől hűbb és szebb fordításaik, egyéb semmi. Zsoltárokat tartunk meg Énekes könyvünkben, maradjanak is azoknak.

S ez a felelet nem szorul orthodox theologiai álláspontból való támogatásra. Elég az, hogy nem képzelhetünk *irodalmi* felfogást, mely az ótestamentumot s benne a zsoltárokat ne sorolná ***a vallásos iratok klasszikusai közé***; a vallási költészet héber nyelvü remekeinek tiszteljük őket. Ha tehát nem bánnánk is ugy velök, mint szentirással: legalább is mint remekművekkel kell bánnunk velök.

S mit teszünk az idegen nyelvü remekekkel, ha át akarjuk őket ültetni? Nem megmásithatlan-e minden gondolatuk? nem sarkaljuk-e minden czélzatukat, vonatkozásukat, még kommentárok mellékelésének árán is? nem aknázzuk-e ki nyelvünk minden virtusát, csak hogy az eredetiben előforduló minden jelenségek és kifejezésnek lehetőleg minden eszmetársulásait biztositsuk? Vajon a zsoltár-„átdolgozások" és „parafrázisok" barátai mit szólanak Aranynak philologusi fáradalommal és müvészi izzadással készült Aristophanes-fordításaihoz? S vajon Shakspere fordítóitól nem megkívánjuk-e, hogy még legdurvább tréfáit, szójátékait se ejtsék el? „Igen de — veti ellen valaki — ha Shakesperet színre hozzák, mégis csak kihagyják belőle a *mai izlést* botránkoztató helyeket. Ugy van; de hát nem ilyenformán tettünk-e mi is, mai napig, a zsidós zsoltárokkal? ***A négy superintendentia Énekeskönyvében meg vannak csillagozva*** a zsoltároknak énekelhető, énekelendő versei, de azért ott van a Sz. Molnár-féle, a maga módja szerint hű, teljes fordítás szöveg. Ez hát hagyományosan jogosult eljárásnak kinálkozik jövőre is. Azért semmi eszmekivonatozás, semmi átdolgozás, semmi parafrázis! hanem hű s lehetőleg müvészi fordítások, figyelemmel a szinrealkalmazhatóság — akarom mondani: a keresztyén gyülekezet által való énekelhetőségre, azaz arra, hogy a megcsillagozandó versszakok lehetőleg hézagtalan összefüggést mutathassanak.

Aligha nem visszaesés volna régi Énekeskönyvünkhez képest, ha *zsoltárok neve alatt* kétes becsü tartalmu eredetiséggekkel oly szerzeményeket adnánk, melyeknek az eredeti szövegek csak praetextusai...

(Vége következik.)

Váró Ferenc.

M. P I. T.

Tizenegy éve immár, hogy a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság fennál. Tizenegy éve immár, hogy irodalmi téren szolgálja a magyar protestáns egyházat és a nemzeti kulturát. A társaság azért a fenséges célért küzd, hogy a sajtó és egyesülés utján Krisztus evángéliumából nemesitő erőket vigyen be a magyar egyházi élet be s a protestántizmus pangó életét erőteljes egyházi irodalom által régi hírnevére ismét fölemelje.

Azt hisszük — s abban egyetért velünk mindenki — hogy az irodalmi tömörülés az egyházban épen olyan szükséges, mint az erők egyesítése anyagi téren. Sőt többet mondunk Erkölcsi kötelesség, mely hivatalunk méltóságából önként következik Mert ha valakinek, nekünk erdélyi lelkészeknek bizony sokszor meg kell szívlelnünk püspökünknek azokat az emlékezetes s mély értelmü szavait: »a papnak legyen tud mánya.« Azért ha nem tudjuk is mindnyájan irodalmi munkásság által szolgálni a társaság s általala a magyar protestáns egyház érdekeit, kötelességünk, hogy legalább pártolás által igyekezzünk gyámolítani nemes munkájában. Azonban, fájdalom, oly kevesen vannak, a kik a társaság érdekében meghoznák áldozataikat

Egy tekintet a társaság f. évi szeptember hó 20 án Debrecenben tartott nagygyűlésének emlékkönyvéazonnal meggyőz állításunk igazságáról

A társaságnak a mult évben 1130 tagja volt. 34 pártfogó tagja közül csupán 3 esett egyházkerületünkre. Az egyik maga az egyházkerület, a másik néhai br. Radák Ádám, a harmadik néhai Szász Domokos püspök. 299 alapító tagból erdélyi mindössze 30 volt, még pedig 3 világi, 4 pap, 3 tanár, 6 főiskola, 10 egyházmegye s 4 egyházközség 433 rendes tagja közül 49 volt erdélyi, u. m. 4 világi, 33 pap, 7 tanár, 1 főiskola 2 egyházmegye s 2 egyházközség 403 pártoló tagból 76 volt egyházkerületünkből, még pedig 8 világi, 55 pap, 11 tanár, 1 egyházközség s 1 tanító. E szerint a társaságnak egyházkerületünkből mindössze 157 tagja volt, u. m. 16 világi, 93 pap, 21 tanár, 7 főiskola, 12 egyházmegye, 7 egyházközség s 1 tanító.

Beszélő számok ezek. Kicsinylést, közönyt s nembánomságot olvasnak fejünkre! Mi pedig méltó aggodalommal kérdezzük: hol vannak a mi áldozatkész s minden egyházi ügyet melegen pártoló főuraink? Egy gr. Bánffit, egy gr. Bethlent, egy gr. Kuunt, egy Szacsvayt, egy gr. Wasst s három Zeyket látunk ugyan a társaság tagjai közt, de ez előkelő csoportnak még növekednie kell azok által, kikre anyaszentegyházunk reménységgel tekint? És miért nem látjuk a társaság céljaiért küzdők sorában erős falként állani majdnem 500 lelket számláló papi karunkat teljes számban? Jaj annak a sónak, mely megizetlenül! Avagy igazságot akarunk adni azoknak, a kik egyházi életünk pangásának s legtöbb bajainak forrását s főként a lelkészi kar erkölcsi tekintélyének teljes hanyatlását a papság szánalmasan szegény tudományosságában keresik? Miért nem látjuk a tagok sorában a majdnem 100 tagból álló tanári testületet? Úgy tudjuk, hogy ők is édes gyermekei az anyaszentegyháznak. Egyházmegyéink közül miért késnek gyámolítani a társaságot a Vajdahunyadi, Gyulafehérvári, Nagyenyedi, Nagysajói, Nagyszebeni s Romániai egyházmegyék? — A főiskolák közül miért maradt el a sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégium? A tehetős püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közül hol késik Fogaras, Ilyefalva, Kézdivásárhely és Seps-szentgyörgy? És többi jobb módban élő egyházközségeink közül miért látjuk csupán a dévait, papolcit, úzonit, és zágonit a társaság gyámo-

lítói közt? Majdnem 300-ra menő tanitóságot miért képviseli csak egyetlen egy? S végül, hol maradt a jövő reménysége: theol. fakultásunk lelkész és tanárjelölt ifjusága? Lám a sárospataki theol. akadémia köréből 22 új tagot nyert a társaság.

De miért folytassuk tovább! Csupán azt a szomorú tényt akartuk konstatálni, hogy nem fejtünk ki annyi buzgóságot s nem hozunk annyi áldozatot a társaság gyámolitására, mint a mennyit joggal megérdemelne. Ilyen szomorú állapotok közt nincs más reménységünk, mint hogy tudós és buzgó püspökünk mielőbb élethe lépteti a lelkészi könyvtárakat Addig pedig, mig az testet öltene, vessünk kezünket a munkára s »ne feledjük, hogy ez a nagyrahivatott társaság csak akkor lesz képes nagyobbszabású munkásságra, ha mostani szegényes eszközei a reá váró nagy célokkal arányban megszaporodnak.»

Falusi pap.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. nov. 23.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Zeyk Dániel, főgondnok, Dr. Bartók György, püspök, Dr. Vályi Gábor, elnökhelyettes, Kenessey Béla, főjegyző, Bartha Lajos, közügyigazgató, Parádi Kálmán, Becsek Lajos, Dr. Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok. Deák József pénztárnok és Dr. Kádár János, titkár.

Az ülés megnyitása után, előbb a titkár, majd a tanügyi előadó referádájában, a következő ügyek nyertek elintézést.

Seprődi egyházközségünk indokolt kérésére kiadta ig.-tanácsunk az egyház központi kezelés alatt álló 221 frtnyi tőkéjét, iskolaépítésre, négy év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett.

Az újtordai egyházközség ama határozatát, mely szerint 52 évet meghaladó buzgó szolgálat után, Fekete János, kántor aát tisztességes nyugalomba bocsátotta, elismeréssel vette tanácsunk jóváhagyó tudomásul s egyúttal elhatározta közlevélileg figyelmeztetni esperes aait arra, hogy a negyven éven át szolgált egyházi hivatalnokok részére kérjék, illetékes úton, a szolgálati érmek legfelsőbb adományozását, az érdemes és hosszas közszolgálat külső elismeréséül.

Az erdővidéki egyházmegyéből elkésetten fölérkezett országos közalapi segédkezéseket: még ez alkalommal kivételesen, letárgyalta tanácsunk s föl fogja terjeszteni a konventhez, nehogy a folyamodók a segélyezés lehetőségétől is elzárassanak.

A harói egyházközség központi kezelés alatt álló 1500 frt regálé-tőkéjét kiutalta ig.-tanácsunk, évi 100 frttal való restituálás föltétele mellett, papiház vásárlására.

Menyhárt András, esperes aának a templomi énekek négy szólamra való átirására vonatkozó inditványa áttétetett főt. Püspök aához, az ügy tanulmányozása és véleményezése végett.

A szamosújvár-németii papi kánonikumoknak a szamosújvári körlelkész használatába való bocsátása iránti egyházmegyei határozat, a közbevetett felebbezés mellőzésével, megerősítést nyert.

A kis-dobai, nagy-dobai és nagy-devecseri egyházközségek által kért és épület-renoválási szükségletek fedezésére fordítandó összegeket kiutalta ig.-tanácsunk, az illető egyházak központi kezelés alatt álló alapjaiból.

Örvendetes tudomásul szolgált és köszönettel elfogadtatott az ilyefalvi egyházközségnek évi 20 koronás és t. Szabó Jenő, ilyefalvi lelkész aának évi 50 koronás évjáradék-igérete, a kolozsvári szeretetház javára.

Az enyedi egyházmegye közgyűlése pártoló föliratot intézett hatóságunkhoz a küküllői egyházmegye amaz indítványai mellett, melyekben a papi nyugdíjintézet létesítését, az esperesi és főjegyzői honoráriumok fölemelését és az egyházi adózásnak állami alapon való rendezését kérte munkába vétetni. Ig.-tanácsunk e föliratra sem adhatott más választ, mint az eredeti indítványokra, hogy t. i. e fontos kérdések megoldására még ez idő szerint, kellő anyagi erővel a kerület nem rendelkezik, de az intéző köröknek állandó gondját képezik ama módozatok, melyek mellett e sokáig már el nem odázható tervek megvalósíthatók lesznek.

A diósadi egyházközség kérelmére1 folyósitott tanácsunk 2000 frtot, az egyház központi tőkéjéből, iskolaépitésre, a megajánlott viszszafizetési módozatok mellett, de a kiutalást az épitési előmunkálatok teljes elkészültétől tette függővé. Egyúttal jóváhagyó tudomásul szolgált az egyház amaz elhatározása, mely szerint az iskola államositása tárgyában már régen eredmény telenül húzódó tárgyalásokat megszüntette.

Görgényi egyházmegyénk közgyülésének a papi ruha tüzetes megállapitása és szabályozása tárgyában beadott inditványa kiadatni rendeltetett az összes egyházmegyéknek, véleményezés végett.

Ugyanezen egyházmegyének az ének és orgonázás kötelező tanitására vonatkozó inditványa pedig, a theol. fakultás előljáróságával közöltetett, véleményes jelentéstétel czéljából.

A szeretetház ideiglenes intéző bizottságának eddigi müködéséről szóló jelentése, köszönettel tudomásul szolgált; a belkörü ügyintézésre vonatkozó határozatai megerősitést nyertek, az intézet ideiglenes szabályzatával együtt, mely is oly kéréssel adatott ki a ker. közgyülés által már véglegesen megalakitott bizottságnak, hogy annak a gyakorlat által szükségesnek bizonyitandó módositására nézve, kellő időben előterjesztést tenni sziveskedjék.

Főt. Püspök aa. kimeritő előterjesztéséből meggyőződött tanácsunk is arról, hogy a vámos-gálfalvi egyházközség üresen álló papi állomását, a fenyegető nemzetközi veszély elháritása czéljából, sürgősen be kell tölteni, minélfogva a javaslat értelmében. fölkérte főt. Püspök aát az állomás sürgős betöltésére, elvállalván évi 600 frt papi fizetés terhét, a rendszeres államsegélyi alapra, addig is, mig a kegyeleti év lejártával a papi javadalom fölszabadul.

Ugyancsak a püspök előterjesztésből nyert sajnálatos információk alapján fölkérte ig.-tanácsunk a főtiszteletü urat arra is, hogy Mező-Bodon községébe személyesen szálljon ki s hathatós befolyásával igyekezzék lecsillapitani ama zavarokat,amelyek az illető egyház békés fejlődését már huzamos idő óta bénitják.

Beérkezett panasz folytán megsemmisitette Ig.-

tanácsunk a köpeci egyházközség amaz intézkedését mely szerint a nyug. lelkész nyugdijának egyrésze, még jogerőre, nem emelkedett fegyelmi ítéletre támaszkodva, vonatott el, holott az itélet teljes jogerőre emelkedése előtt annak végrehajtásáról szó nem lehet.

A zabolai egyházközség régebbi keletü, de most némileg módosított, kepeváltási szabályzata, szokott fentartással, megerősitést nyert

Székely-kocsárdi egyházközségünk indokolt kérésére meg engedtetett, hogy a halálozás által megüresedett kántori állás teendőit, 3 éven át, helyettes erővel láttassa el, hogy a javadalomból fennmaradó összeggel orgonáját újra építtesse.

A magyar-frátai egyházközség iskolai számadásai helyteleneknek találtattak, minél fogva újból való kiálítás és az elkövetett mulasztások kipuhatolása végett, széki esperes aa. útján vissza adattak.

A beresztelki egyházközség kepeváltási szabályzata, a felszerelés hiányossága miatt, kiegészitésre visszaküldetett.

Ezek után Kádár János dr. közalapi helyettes előadó annak ezen állásról való lemondása tárgyaltatott s minthogy kellőleg indokolva látta tanácsunk a kérésben fölhozott amaz állitást, hogy a titkári, segédtitkári és közalapi előadói teendők egy ember által tényleg el nem végezhetők: a fölmentést elvileg megadta s fölkérte Püspök aát, hogy az ezen állással összekötött teendők végzésére hozzon ajánlatba alkalmas szakelőadót, ki a lemondással rendelkezésre kerülő 400 frttal fog honoráltatni.

Veress Ilona, képezdei növendéknek a nagyenyedi tanitóképezde III. osztályába, magántanulóként leendő fölvétele engedélyeztetett.

Nagyszebeni egyházközségünk ama folyamodása melyben a vallástanitási hónóráriumok felemelését kéri, ajánlattal terjesztetett a közokt. miniszterünkhez.

Kisküküllőmegye közig. bizottságának megkeresése folytán fölhivást intézett ig.-tanácsunk az illetékes esperesekhez, hogy az ismétlő iskolába járó tanulókat a tűzoltás körüli teendőkre lehetőleg tanittassák.

Végül még nehány apróbb és átmeneti ügy nyert elintézést, mire elnök aa. a gyülést, az idő előhaladottsága miatt bezárta.

r. s

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára, irta *Bodor* János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház — főtiszt. és mélts. dr. Bartók György erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest 1899.

(Folytatás.)

Ezen alaki kifogások mellett, egy pár *tartalmi* kifogásunk is volna. Tankönyveinkben megszoktuk, hogy az édenkert után rögtön a Kain és Abel története következik. Szerző ezt kihagyta. Én e hiányt nem a megszokás folytán említem fel, hanem azért, mert a Kain és Ábel történetében egy *tanulságos családi képet* látok, a mit nem árt bemutatni a gyermeknek. Az 5. történet: Sodoma és Gomorák; ez, a mint itt találom, sehogy sem elégit ki. Az egész olyan száraz, olyan rideg. Mennyivel más lesz ez a történet, ha itt Ábrahámot mutatjuk be, a mint könyörög a bünösökért: Uram, ne pusztitsd Sodomát, ha ott találtatik ötven igaz ember. És az Úr mondá: Nem pusztitom el, ha találtatik ötven harminc, husz, tiz, avagy öt igaz ember is. Ime, a bosszu álló Jehova, mint engesztelődik meg az igaz ember kérésére! Vajjon ezt nem értené meg a gyermek? Tagadom.

A 24. történetben az aloltó előtti bekezdés, hol részletezi, hogy az Ézsau maradékai, s a Lót maradékai, meg a Ruben, Gád Manassé törzse, hol laktak: azt hiszem, ez felesleges. Ugy sem marad meg. A 25. történetnél pedig, a historiai rész mellett, nem ártott volna szólani Józsue beszédéről, melyet a néphez intéz (lásd Ján. XXIII. r.), mert abban sok, szép és bölcs tanács van.

A 27. történet *Jefte*. Egy véres áldozat az egész. S a tanulság: »A meggondolatlan fogadás sokakat hoz szorongatásba (?), mikor vagy a becsület, vagy a boldogság vész el.« E helyett, nem többet ért volna-e a *Ruth* története, ki a Boáz földén kalász fejeket szedeget? Ebben van élet, van tanulság; s mégis, megtudta volna a gyermek azt is, hogy ennek a Ruthnak a maradékaiból származott a *Megváltó*, a ki aztán adá az életnek igazi kenyerét.

A 34. 35. történet egy kissé nehéz. A többi darabok általában véve *sikerültek*. De ezek közül is ki kell emelnem a 30. 31. 32. 33. számuakat, melyek minden tekintetben diszére válnak a könyvnek. Azt is megmondhatom, hogy ezek miért emelkednek ki a többiek felett. Azért, mert ezekben van *tartalom* és nem pusztán száraz történetek. Micsoda frappáns pl. mikor Náthán próféta elbeszéli Dávidnak a szegény ember történetét, kinek csupán egy báránya volt, s a gazdag azt is leölette: a király haragra lobbanva mondja: »Haljon meg az az ember, a ki azt cselekedte.« Náthán pedig mondá: »Te vagy az az ember. Unost fegyverrel ölted meg és az ő feleségét elvetted!

Ez a *történet képpel* is ábrázolva van, a mi szintén elég találó. Hát a többi képek? mert ezen kivül még másdarabok is vannak illusztrálva, hogy sikerültek? Bizony csak részben; sőt jobb lett volna, ha egy pár el is marad. Nincs kifogásuk az ellen, hogy a szöveg képekkel illusztráltassék, de akkor meg várjuk, hogy az a kép legyen kifogástalan, kifogásoljuk itt mindjárt *Ádámot* és *Évát* ruha nélküli képben. Sérti a szemérmet. Vagy öltöztessük fel, vagy hagyjuk el egészen. És kifogásolom a *Jákób álmát*, a mint az angyalok a létrán járnak az *Ur pedig kihajolva az égből* áldja meg Jákóbot. Ki látta az Istent? Mit tanítunk a második parancsban? Ne cáfoljuk meg ezeket a dolgokat egyik ilyen képpel. A többi kép beillik a keretbe.

De ezzel szemben ismét előnye a könyvnek az, hogy minden történet végén egy-egy kis *tanulság* van. A tanulságok többnyire az illető történetből könnyedén vannak levonva. *Irányukat* tekintve, inkább ekölcsiek, mint hittaniak, s az egészen az a gondolat vonúl végig, hógy Isten az igazakat megsegíti, a gonoszokat megbünteti.

Egybe vetve az elmondottakat, kimondhatjuk, hogy

ez a könyvecske is ***a használható tankönyvek közé tartozik***; azzá emeli egyszerü, keresetlen és jó magyaros ***irálya*** is, legfennebb a bibliai helyek idézése nehezíti egy kissé a gördülékenységet. Kiállítása ennek is hiba nélküli.

A mi szavunk van még hozzá, azt elmondjuk az újszövetség ismertetése után.

(Folytatása következik.)

Különfélék rovata.

Főt. dr. Bartók György püspök úrnak a theol. fakultás dísztermében folyó hó 3-án tartott protestáns estén felolvasott valláserkölcsi értekezését lapunk elején közöljük s e nemben mintául ajánljuk.

Protestáns esték. Kolozsvári egyházközségünk presbyteriuma a téli időszak folyamán rendszeresen tartandó »protestáns esték« rendezése céljából bizottságot küldött ki. E protestáns esték feladata az evangeliumi protestáns szellemet, mint az élet minden terén produktivitásra hivatott munkás elvet ápolni Eszközük: karének, szavalatok, felolvasások, melyek mind híven szem előtt tartják itt a célt, mely a valláserkölcsiség, a protestáns öntudat s közelebbről a református egyháziasság ébresztése, erősítése. E protestáns esték nem szorosabb értelemben vett istentisztelet, kultusz; azonban minden esetre a protestáns kulturának állanak szolgálatában. E protestáns esték a város különböző részeiben egyszerre öt helyen tartatnak. Estéinkkel fölkeressük a népet a távolabbi külvárosokban is. Első esténk folyó hó 3-án d. u. 5 órakor kezdődőleg tartatott meg. A theol. fakultás dísztermében nagy és előkelő közönség jelent meg. Felolvasást főt. dr. Bartók György püspök úr tartott. E felolvasás volt a fénypont, melyet szerencsések vagyunk lapunk jelen számának homlokára is oda tűzhetni, *Borsay* honvéd-karnagy úr kitűnő vezetése mellett előadott énekdarabok emelték a hangulatot. Máthé Gyula theologus ifjú sikerült szavalatot tartott. A mély hatásu estét *Nagy Károly* theol. tanár zárta be rövid, lelkesült beszéddel, melyben azonnal látható sikerrel ajánlta a »Koszorú« füzeteit, a protestáns árvaházi naptárt s hivta fel a figyelmet általában a protestáns irodalmi termékekre. Nagy Károly theol. tanár a protestáns irodalmat azonban nem csak szép beszéddel szolgálta, de az ő költségén már megelőzőleg hozatott Koszoru füzetek osztattak ki az akkor tartott estéken mind az öt helyen. A külmagyar-utcai iskolahelyiségben nt. *Kenessey Béla* theol. igazgató tartott előadást, a szén utcai iskolahelyiségben nt. *Herepei Gergely* ref. lelkész, ki a rendező bizottságnak is elnöke, a monostori kerületben nt. *Kecskeméthy István* theol. tanár és a hidelvei iskolahelyiségben tiszt. *Molnár Lőrinc* lelkész. A nemes munka hát megkezdődött, a folytatásról is referálunk s hisszük, hogy szép eredményeket jegyezhetünk föl.

Dr. Bartók György püspöki körlevele és a Debr. Prot. Lap. E lap dec. 2-ik száma dr. Bartók György, erdélyi reform. püspök pásztori körlevelét a következőkben jellemzi.

»Mélység a magassággal, hit a tudománnyal ölelkezik benne. Evangeliumi só, erő és hatalom tündöklik minden sorából. Ha egyébből nem tudnók, pusztán e pásztori levélből is meggyőződhetnénk a felől, hogy Erdély fényes püspöki székét elődeinél nem kisebb ember foglalja el.«

Azon istentiszteletek, melyeket iskolás növendékeink számára a hidegebb időszakban a templomon kivül már több év óta szoktunk tartani, az adventi első vasárnapon, folyó hó 3-án ismét megkezdődtek. A theol. fakultás dísztermében gyültek a polgári leányiskola, felsőbb leányiskola s a külmagyar-utcai iskola növendékei s istentiszteleti beszédet *Molnár Albert* theol. tanár tartott. Ez istentiszteletek rendszeresen tartatnak az eddigi szokás szerint virágvasárnapig. E napon túl a növendékek a gyülekezeti istentiszteletre járnak.

Erőss Lajos, theol. tanár, valamint P. *Nagy Zoltán* tanitóképezdei és *Révész Lajos* gym. tanárok a debreczeni főiskolában a tiszántuli egyházkerület mult hó 14—17. tartott közgyülésének második napján eskettettek föl hivatalukra. Nevezett tanárok nov. 25-én tartották meg székfoglaló beszédüket. Erőss Lajos székfoglalójának cime: »A hitvallások jelentőségének és létjogának kérdése ugy általánosságban, mint különösebben a protestáns egyházakban.« Még csak egy részlet jelent meg ez értekezésből a Debr. Prot. Lapban; de már e részlet is rá vall Erős Lajos világos, logikus gondolkozására, sőt prot. theol. tudományos egyéniségének egy erőteljes karaktervonását domboritja ki.

Jubileum. *Heinrich Józsa,* a kolozsvári állami tanitónőképezde igazgatója nevelésügyi munkásságának 25 éves évfordulója alkalmából méltó ünneplésben fog részesülni. A kitűnő igazgatónő egy nemes hivatásnak szentelte kiváló tehetségeit s huszonöt éves munkássága kulturánk emelkedésének egyik el nem muló tényezője marad. Ennélfogva *Heinrich Józsa* Önagysága egyénisége iránt való tiszteletből, valamint a nemzeti nevelésügy iránt való érdeklődésből egyaránt kedves kötelességünknek tartjuk, hogy az ünneplők között lapunk is ott legyen.

A bihari egyházmegye és a nagyváradi ref. tanítónőképző. A bihari egyházmegye közgyülésén *Ritoók Zsigmond*, anyaszentegyházunk erősítése s a protestáns szellem terjesztése érdekében azt a nevezetes indítványt tette, hogy mondja ki az egyházmegyei közgyülés, hogy a Nagyváradon felállított evang. ref. leány-nevelő intézet internátusához első sorban tanítónőképző intézetet szervez, s ezt a szándékát az egyházkerületi közgyülésre terjeszti, jóváhagyás végett. Erről aztán a n.-szalontai és érmelléki egyházmegyéket értesíti, s hozzájárulás végett megkeresi. Az említett egyházmegyékkel közös bizottságot alakít. Az esperes úr pedig a bizottságot alakuló gyülésre hívja össze. Az indítványt az egyházmegye elfogadta. Elfogadta a n.-szalontai és érmelléki egyházmegye is. Bizony, nagyon kívánatos, hogy legyenek református tanítónőképzők.

Református leányinternátus Nyiregyházán. A felső-szabolcsi evang. reform. egyházmegye 1894. április 18-án tartott gyülésében elhatározta, hogy Nyiregyházán, a városi polgári leányiskola szomszédságában egy evang. reform. leányinternátust létesít, s azt a közel jövőben a puritan szellemben vezetett nevelés céljainak átadni óhajta. De az internátus létesítése és fenntartása sok pénzbe, sok áldozatba kerül azért az egyházmegye a társadalomnak kiapadhatatlrn áldozatkészségéhez, s a jó szivek buzgó szeretetéhez fordúl, hogy ez úton a cél valóra válhassék.

Az adományok, melyeket a lapokban nyugtáznak, Vass Mihály lelkipásztornak (Gégény, u. p. Demecser) küldendők. A fölhivást aláirták: Gencsy Albert, gondnok, Görömbei Péter, esperes, Mikec János és Bartók Jenő.

Hol nem részesülnek a reform leányok vallás-tanításban? A tiszántúli reform. egyházkerület őszi közgyülésén azt terjesztette fel Biky Károly, a szathmári egyházmegye esperesse, hogy a szathmári apáczák zárdájában bennlakó reform. vallásu növendékeket sem vallás órára nem engedik ki, sem hozzájuk vallás-tanitót nem bocsátanak be. Ezt a sérelmet még azzal is tetézik, hogy a reform. vallásu leányok bizonyitványában *a vallás rovatát a zárdában* töltik ki. Most a tanfelügyelőséghez fog fordúlni az egyházkerület jogorvoslatért.

Révész Imre-alapítvány. A tiszántúli evang. reform. egyházkerület őszi közgyülésén azt a fontos határozatot hozták, hogy Révész Imre emlékére egy alapítványt létesítenek. Továbbá azt is elhatározták, hogy Révész Imre összes műveit kiadják. Az irodalmi művek kiadása sorrendjének a megállapítására kiküldettek: *Balogh Ferencz*, theol. tanár, és *Révész Kálmán*, kassai esperes-lelkészt, mint *Révész Imre* fiát.

Felekezetnélküli gyermekek. Érdekes eset történt Budapesten. Egy előljáró bejelentette, hogy a kerületébe tartozó elemi iskolában négy gyermek van, kiknek szülei egyenesen megtagadták, hogy gyermeküket bármely felekezet hitoktatásában részesitsék. Az egyik gyermek baptista. A többiek protestáns és katholikus szülőktől származnak. A közoktatásügyi osztály a felekezetnélküli gyermekek ügyében a törvény álláspontjára helyezkedik. *Mert az 1895. évi törvény nem ismer felekezetnélküli gyermeket. Ugyanis* a gyermekek kényszerithetők, szüleik *akarata* ellenére is, annak a hittannak a tanulására, a mely felekezetben a szülőket szentelték. Ha a szülők ennek ellene állanak, büntetésben részesülnek

A vadházasságok korlátozása. Üdvös határozatot hozott a minap a belügyminiszter, hogy a vadházasságok folytonos szaporodásának gátat vessen. Különösen faluhelyen divatozik a vadházasságok rendszere. A legény katonasor előtt nem nősülhet s mikor végre elviszik katonának, odahaza már két három törvénytelen gyermeke marad gondozatlanul, akikből aztán ilyen körülmények közt valamirevaló emberek bajosan válhatnak. A belügyminiszter most a gyámi törvény alapján fogott hozzá e jelentős baj orvoslásához. A gyámságról és gondnokságról szóló törvény ama szakaszára támaszkodva, hogy a szülő és gyám tartozik a gondozása alatt levő kiskoru gyermek erkölcsös életének megóvásáról is gondoskodni, elrendelte, hogy az atyának atyai hatalma felfüggesztessék és a gyám ettől a tisztétől elmozdittassék, ha a kiskoru legény vagy leány valakival vadházasságban él. Mert ez a viszony oly sulyos erkölcsi beszámítás alá esik, amely viszony csak az atya vagy gyám sulyos kötelességszegése folytán, a kiskoru legfontosabb erkölcsi és anyagi érdekeinek elhanyagolásával, annak veszélyeztetésével jöhet létre. Ezek a kiskoruak aztán uj gyámot kapnak, aki véget vet az erkölcstelen viszonynak. A belügyminiszter ez üdvös határozatának remélhetően meglessz a kivánatos eredménye.

Az Országos Eötvös Bizottság, a mely azt a nemes célt tűzte maga elé, hogy a *Tanitók Háza* javára diszkiadást rendez *báró Eötvös József összes munkáiból* serényen dolgozik már azon, hogy a mozgalmat országossá tegye. Nehány nap mulva szétküldi az *előfizetési felhívást*, illetve az *aláirási ivet* a müvelt Magyarország minden faktorához, hogy kiki a maga körében hiveket szerezzen a szép és hazafias eszmének. A bizottság melynek élén *Wlassics Gyula* közoktatásügyi miniszter, *Jókai Mór* és *Beöthy Zsolt* állanak, megalakulása óta sürün kapja az ország minden részéből az érdeklődő leveleket, a mi azt bizonyitja, hogy általános visszhangra talált a mozgalom áldásos intentciója. Hisszük is, hogy egyesületünk és intézeteink nem is szólva a tehetősek osztályáról a mely meg fogja ragadni as alkalmat, hogy a kulturának és az irodalomnak együttes szolgálatot tegyen, lelkes társai lesznek a propagandában az Országos Eötvös-Bizottságnak, a mely a munka kiadásával a magyar tanitók és tanárok sorsán óhajt lendíteni. Minden érdeklődő, a ki előfizetési ivre reflektál, és ilyet véletlenségből nem kapott, forduljon ezért az Országos Eötvös-Bizottság irodájához Budapest, Szentkirályi utca 47. sz. mely kész örömmel teljesíti kivánságát.

Pályázat tanyai hitoktatói állásra a *makói* ev. ref. egyházban. Megkivántatik, hogy az illető, *lelkészi kvalifikatioval* birjon, egyházi énekeinket tanitani tudja, *hitbuzgó* s a vallásos oktatás iránt *lelkesedni* képes legyen. Javadalom évi 800 frt havi előleges részletekben, 200 frt fuvardíj vagy lótartás címen évnegyedes előleges részletekben. Lakás évenkint kétszeri tisztogatással (a mig az egyház — legkésőbb 1901. okt. 1-ig — megfelelő lakó házat építtetne lakást bérel.) 20 forint tüzelőanyag beszerzésére. Pályázati határidő f. év deczember 20. Az állomás 1900. év január első napjaiban mindenesetre elfoglalandó. Megjegyeztetik, hogy a tanyai, most községi kezelés alatt álló iskolák száma; 14. Az ezekben oktatást nyerő ref. növendékek száma: 400 körül. Az iskolák időnkénti felkeresése általában a hitoktatás czélszerü berendezésével a megválasztandó bízatik meg. Megkivántatik azonban, hogy minden iskolában hetenként legalább egyszer tanitson. A tanyai lakosok kivánatára a megjelölendő helyen hónaponkint 1—2 izben istentiszteletet tartson. Ezenkivül a hítsorsosok kivánatára *keresztelést* és *esketést* is végezhet, s ezekért, az egyházunkban szokásos tiszteletdíj őt illeti. A megválasztott egy évi sikeres működés után 3 évről 3 évre alkalmaztatik. Ezen állomásra vonatkozó szabályzat kivánatra a pályázóknak megküldetik. Makó, Csanádmegye 1899. novemb. 29. Az ev. ref. egyháztanács elnöksége.

Hivatalos rész.

1301- 1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *szász-dányáni* egyházközség IV. oszt. papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Ezen papi állomás jövedelme jó lakás, gazdasági épületek és kerten kivül készpénzben 88 korona 88 fillér; földértékben 40 korona 56 fillér; terményekértéke 155 kor. 12 fillér; szolgálmányok értéke 18 korona. Összesen 302 kor. 56 fillér. Levonás adó és egyébre 20 kor. 40 fillér. Marad tiszta fizetés 282 kor. 16 fillér. Megjegyeztetik, hogy a papifizetések kiegészitésével a conventi munkálatok szerint 1200 koronáig 1002 kor. 34 fillért, 1600 koronáig 1402 koronát 34 fillért fog kapni államsegélh cimen az elválasztandó lelkész. Az állami iskolában teljesített vallástanitásért külön tisztelet dij jár.

Pályázati határidő 1899. december 31. Folyamodványok nt. Nemes Árpád esperes aához Maros-Ugrára küldendők.

Kolozsvárt, 1899. december 5-én.

Dr. Bartók György,
püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 50. szám. Kolozsvártt, 1899. December 14.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Krisztus és az ő vallása,

mint új életviszony Istennel és mint erkölcsi életeszmény.

Írta és felolvasta: ***Dr Bartók György***, püspök.

(Folytatás és vége.)

De boldogok ***a lelki szegények:*** a kik szenvednek, a kik alázatos szivüek, a kik éhezik és szomjuhozzák a megigazulást, a kik könyörületesek, a kiknek szive tiszta, a kik békességre törekesznek, a kik az igazságért üldöztetnek. (Máté V. 3—10.)

»*Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa.*« Tehát egyedül csak ők igazán boldogok, mert olyan kincseknek vannak birtokában, mely fölött a világnak és az embereknek nincsen hatalma.

A mit a földi szerencse ád, vissza is veszi. Sokszor hamarább, mint gondolnók. És a tömeg *éljen-rivalgását* gyorsan követi a „*teszitsd meg.*“ Ha pedig azt gondoljuk, mint a farizeus, hogy lélekben vagyunk gazdagok, mert ocsmány bűn nevünkhez nem tapad, — annál rosszabb reánk. Mert a míg magunkat ámítjuk: addig erkölcsi életünk gyökérszálain elrejtve és észrevétlenül rágódik a pusztító féreg.

De érezni erőink elégtelenségét, és sóvárogni a segítő kéz után; alászállani lelkünk titkos mélységeibe; elfogulatlan szemlét tartani önmagunk felett és szigorán számot vetni önmagunkkal; őszintén vágyódni egy magasabb, egy szentebb élet után és tapasztalni, hogy a gyarlóságok lekötik lelkünknek szárnyait; viszszatekinteni életünk letűnt napjaira és látni a tévedéseket, érezni a fájdalmat, melyet a bűn fúlánkja lelkünkben hátra hagyott és érezni a megsebbzett szívnek kínos vergődését és a lélek e fájdalmában, a szív e kínos vergődésében ***viszszasóvárogni***, miként a tékozló fiú ahoz, a kinél egyedűl van a szabadítás, hogy előtte magunkat megalázva, az ő kegyelmeért esdekelve, töredelmes lélekkel kiáltsuk: „Atyám! nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz engemet!“ — ***ez az igazi lelki szegénység***, és ez a lelki szegénység az ***igazi boldogság,*** mert az atyai hajlék nyitva áll előttünk, a szeretet, megszánva a bűnös gyermeket, tárt karokkal siet felénk s tőlünk függ csupán, hogy átlépjük a háznak küszöbét s reá boruljunk a megbántott atya szerető keblére, ki ***letörli könyeinket*** és összes javainak részeseivé tesz minket; a mire éheztünk és a mi után szomjaztunk, épen azzal elégíti meg elfáradt lelkünket, meggyötört szivünket: ***a megigazulásnak, az idvességnek juttat birtokába minket.***

A ki saját erkölcsi fogyatkozásainak tudatára ébredett; a ki érezte szivében a bűnnek égő nyilait, s bánkódva, mint a publikánus, irgalomért *Istenhez* esdekelt: az olyan maga is könyörületet fog érezni a bűn terhe alatt vergődő ***ember*** iránt: nem fordúl el tőle kevély megvetéssel, hanem gyógyító balzsamot önt a vérző sebekre. Az atya ***szeretettel*** ajándékozta meg őt; ő is szeretetben fogja részesíteni testvéreit. ***Szivében megtisztúl***, midőn immár egy magasabb élet hinti fényét reá és ő e fényben ***Istent látja*** maga körűl mindenütt, még akkor is, midőn a véges élet körűlte homályba borúl. ***Békességet akar az emberek közt***, mert neki is békessége lett az Istennel. Békességet akar, de Istenhez és az igazsághoz ***hű marad*** akkor is, ***ha üldöztetik*** érette és hűségének a Golgota lesz a jutalma. Mert veszítsen bár mindent, a mi mulandó; de a mi örökkévaló és mindennél többet érő kincs, ***Istennek országa*** megmarad, mely Isten fiaitól el nem vétethetik.

Boldogok a lelki szegények, mert e szegénység által a legnagyobb jutalmat nyerik: ***övék a menynyek országa.***

Csakhogy a menyországról alatt nem szabad egy túlvilági életet és annak javait és örömét gondolni. Istenországa alatt egy merőben *új* és a Krisztus előtti időkben ismeretlen ***életviszonyt*** kell értenünk, a mely itt ***e földön veszi kezdetét***, ***de átnyulik*** a véges létből ***az örökkévalóságba is.***

Ez új életviszonyban Isten mint „***Atya***“ jelenik meg; az emberek pedig „***Istennek fiai***“.

Istenországa és az istenfiúság egymástól elválhatatlanok; egyik a másiknak elengedhetetlen föltétele: az ember csak istenországába lépve lehet Isten fiává, és megfordítva: Isten országa e földön nem lehet egyéb,

mint Isten fiainak az Atya akarata előtt meghódoló, a szerint élő és működő társasága.

Mert Isten országában az *Atya akarata* és *Isten fiainak az akarata* egymással ellentétbe nem jöhet; sőt Isten fiai az Atya akaratában saját üdvösségük örökkévaló törvényeit ismervén fel, minden kényszerítés nélkül, nem félelemből, hanem szeretetből, önként, készséggel és örömmel teljesítik az Atya akaratát, *mindenek előtt arra törekedvén, hogy az Atyához, a ki tökéletes szeretet, a szeretetben hasonlók legyenek*, azután pedig *egész erővel teljesítsék a fiúság új életviszonyából származó mind ama kötelességeket, a melyek az Atya földi háztartásában a fiakra várnak.*

Isten fiainak e kettős elhivatása van kifejezve e figyelmeztetésben:

Szeressétek az Istent; szeressétek embertársaitokat. Vagyis: *Legyetek tökéletesek.*

Ennyiből is láthatni, hogy a Jézus vallásában az ember erkölcsi életének oly magasan járó eszményi felfogásával találkozunk, a mely akár az ó-, akár az újkor minden más felfogásának fölébe emelkedik. Itt *a vallás az erkölcs* egymással szorosan és elválhatatlanúl *összve vannak forrva.*

És ez nem is lehet másképen. Az ember erkölcsi rendeltetésének csak a személyes Isten lehet egyedüli és igazi biztosítéka. Erkölcsi tevékenységünket egyedül csak a benne vetett *hit* képes teljes erővel felkelteni, sarkalni és ébren tartani. De ez a hit nem puszta elhivés, hanem az ember egész erkölcsi tevékenységét megszabó *életerő;* nem dogma, hanem *élet.*

Sokan vannak, a kik az erkölcsi élet e magasztos eszményét, épen az eszmény fensége miatt, nem tartják elfogadhatónak; szerintök ez az eszményi felfogás az ember természetes céljait, ösztöneit és képzeteit merőben túlhaladja s tehát nincs semmi gyakorlati haszna. E felfogással szemben egyszerűen a *történetre* hivatkozunk. Avagy van-e még egyetlen eszmény, mely az emberiség életében csak megközelítőleg is oly erőteljes hatást gyakorolt volna, mint épen a vallás-erkölcsi életnek Krisztusi eszménye? Nem ez győzte-e le a pogány világot? A szeretet hivogató szavával nem hozta-e közelebb egymáshoz a különböző népeket. És a fejlődés új meg új periodusainak nem ez nyitott-e útat a reformációban és az újkor társadalmi mozgalmaiban?

A mi pedig *a jövőt* illeti: kimondjuk tartózkodás nélkül, hogy az emberiség jövendő erkölcsi haladása és élete elválhatatlanúl a keresztyénséghez, a keresztyénség azon részéhez van kötve, mely a *történeti* Krisztushoz hű marad. Nekünk *protestánsoknak* ezért van erős bizodalmunk a jövő iránt. Mihelyt az emberiség lelépik azon vallás-erkölcsi alapról, a melyet Jézus megvetett és kevély *függetlenséggel* akar tovább haladni a Krisztus nélkül, legott a keresztyénség előtti pogány vagy zsidós életfelfogásba sülyed viszsza s nem lesz képes megőrizni azokat *az erkölcsi ideálokat, melyek a keresztyén szellem légkörében fejlettek ki.*

Isten országa a véges földi létből az örökkévalóságba nyúlik át, s ha a keresztyénség lemondana azon jogáról és céljáról, hogy az erkölcsi tökélyt az örök-létben juttathassa megvalósulásra: e lemondással erejét és tartalmát veszítené el. Mert a ki az erkölcsi tökély birtoka után vágyódik: soha sem elégedhetik meg egy olyan eszménynyel, a mely csupán a véges földi létre szoritkozik és mint *végső célt,* mint *legnagyobb jót* nem magát az *örök életet* tűzi ki.

A mi pedig a Krisztus vallásában kifejezésre jutott erkölcsi eszménynek az *egyes ember* életére vonatkozó hatását, erejét s tehát gyakorlati hasznát illeti: hivatkozunk magának a Krisztusnak *a személyére* és *életére.* Jézust épen az az új életviszony emelte az emberi fölébe, a melyben Istennel, mint az ő Atyjával állott. Reá nézve Isten a legdrágább benső kincs, a legfőbb jó, melylyel semmi egyéb össze sem hasonlítható. A mi után Izrael prófétái évszázakon át sóvárogtak: az immár az ő birtokában van: nála a sóvárgást a bírás váltotta fel. A próféták egy jövendő jobb világot reméltek és küzdöttek érette. Ezt a jobb világot Jézus immár szivében hordozza és egész életét szenteli reá, hogy másoknak is birtokába juttassa. Ő is megküzdi az élet harcát és egy percet sem akar elszalasztani, mig tart a munka ideje. Bár panaszkodni kénytelen, hogy „*az Ember fiának nincs a hová fejét lehajtani,*“ egyik helyről a másikra üldözik, sokszor még a tanitványok is félre értik; de földi életének nyugtalanságai mögött lelkében egy *magasabb élet* van elrejtve, a hol teljes a béke, zavartalan nyugalom honol. E világból száll alá mindig a földi harcok mezejére, *a tökéletesből*, melyet lelkében hordoz, *a tökéletlenbe*, a hol Isten akarata csak töredékesen valósúl meg. Harcol, mert *hitének* és *szeretetének* akar szerezni diadalt, hogy fölépítse a lelkekben a béke és a nyugalom ama világát, a mely saját szivében honol. Harcol, mert neki teljes *reménye* van a diadalhoz, mert Isten *tökéletes* szeretet s mint ilyen, nem teheti, hogy, a maga tevékenységét mintegy beszüntetvén, az erkölcsi jó sorsát a magára hagyott gyenge emberekre bízza s magát az embert a saját tehetetlenségének, a bűnnek és a tévedéseknek áldozatúl esni engedje.

Alkossunk tehát a Jézus személyéről akármiféle dogmatikai fogalmakat és legyenek a felekezeti nézeteltérések ide vonatkozólag bármekkorák: ha tekintetbe veszszük ama páratlanúl álló *új életviszonyt*, a melyben Istennel mind végig állott és ebből az új életviszonyból folyó *erkölcsi életeszményt*, a mely lelkét betöltötte és a melyet életével és halálával megvalósított; és ha elfogulatlanúl mérlegeljük *tudományának* és *személyének* a lelkeket átható erejét és történeti hatását: úgy a Krisztus megjelenését a világtörténelemben, valamint az általa hirdetett evangéliumot és életének eszményi fenségét lehetetlen találóbban kifejeznünk, mint úgy, ha azt mondjuk, hogy *a Krisztus evangeliuma Istennek a kijelentése, élete az isteni szeretetnek a megnyilatkozása,* hogy mi is új életviszonyba lépjünk Istennel, mint menynyei Atyával és az ő országával, mely ország *nem a kevély álszenteskedő kegyeskedőknek*, hanem *a megigazulást éhező és szomjazó lelki szegényeknek igértetett és adatik oda*

Zsoltárok. Dicséretek.

(Előmunkálatok a magyarerszági református egyház megújítandó Énekeskönyvéhez. VI. füzet. Kiadta *Fejes István*, az egyetemes énekügyi bizottság elnöke. Sátoralja-Ujhely, 1899.)

(Folytatás és vége.)

Énekes könyvünk megújításával szemben nyelv és verselés tekintetéből is nagyon komoly követeléseket kell formálnunk. Énekeskönyvünk a bibliával együtt ***népkönyv*** volt; az lett jövőre is: annak szánjuk. S vegyük figyelembe azt a nyelvtörténeti tanulságot, hogy a biblia s az egyházi irodalom (imák, káté, énekek) nyelvezete, melyet feltünő s részben mind maig megmegóvott jellemvonásai ma már csaknem ellentétül állítanak szembe a szabadon fejlődött világi irodalmi stillal: sok részben maradandó befolyást gyakorolt a (protestáns és kiválóan magyar) köznép nyelvére, elannyira, hogy még feltűnő idegenszerűségek is (latinismusok, hebraismusok), melyeket a fordító mesterség erőszakolt rája, ha tán meg nem honosultak is, de a megszokás révén türhetőkké váltak. Most, midőn részben épen ezek miatt is, újítjuk Énekeskönyvünket: nagyon számot kell vetnünk ez újítás nyelvi oldalával. A közreműködőknek nem elég a mai műköltészeti nyelvhasználat színvonalán állaniok, erős népies nyelvérzéköknek is kell lenniе. E nélkül, hogy állhassunk jót annak a befolyásnak egészséges voltáról, melyet a népnyelvre gyakorolni Énekeskönyvünk jövőre is hivatva van. Igenis, hivatva van. Akárki akármiképen szerkesztette is: e könyvet tartósabban és többen, s többször fogják olvasni, mint akármi mást; e verseket többen és többször, mint Petőfit vagy Aranyt.

Énekeink nyelvében nem csupán az irodalmi meg a népnyelv legnemesebb tökélyeinek egyesítése a kötelességünk, hanem — a mit az énekügyi bizottság is husz évvel ezelőtt követelésül kimondott — a Szenci Molnár és Károli kifogástalan nyelvi tulajdonságainak megőrzése, óvása; úgy kell e részben bánnunk régi egyházi nyelvünkkel, mint Arany bánik a Tinódi, Gyöngyösi nyelvével.

A verselést illetőleg már sokat vitatott főkérdés volt, hogy vajon csak az ütemes-magyaros versformáknak lesz-e helyök Énekeskönyvünkben, vagy pedig az időmértékes (idegenes) verseknek is. *Fejes* István, emlékszem, azt tartja, hogy ütemes verselésnek nincsen az ódák és hymnusok hangjához illő energiája... (Ez ugyan nagy szegénységünk volna.) *Kálmán* Farkas kizárólag az ütemes versekre szavaz, s az ő támogatására idézhetném Arany J. tekintélyét: „Remélem, nincs messze az idő, hogy a nemzeti rhythumus magasabb költészettel is megfér“. (Proz. Dolg. 54. lap.), s hozzáteszem, hogy nem kellene ezen idő által előre láthatólag tulhaladtatnunk új Énekeskönyvünket.

Annak a századnak járjuk a végét, mely a költői irodalomban általában is a nemzeti népies költészeti elemeket emelte fő érvényre; protestáns egyház vagyunk, melynek egyik legelső történelmi jellemvonása a népre való apellálás és az istentiszteletnek nyelvben való nemzetiesítése és népesítése; Énekeskönyvről gondoskodunk, mely a legszorosabb értelemben ***népkönyv***; mindezeknél fogva tulzástól való félelem nélkül kívánhatnók, hogy új énekes könyvünkben a nemzeti-népies versformák uralkodjanak, s az időmértékelés s a román-germánok versszakszerkezetek inkább csak mint amazoknak találó támogatói és művésziesitői szerepeljenek.

De térjünk az Előmunkálatok füzetének, a zsoltárok után, további tartalmára.

A ***Dicséretek*** átdolgozásainál nem lehet semmi kifogás a szabadság ellen, melyet vesz magának az átdolgozó az eredetiek tartalmával és gondolatmenetével szemben. Egyéb megjegyzések tétele céljából azonban sorra veszem őket.

Az I. (erdélyi Énekeskönyv LXVIII.) dicséret átírása egyetlen egy szó változtatással megtartja az eredetinek 1—3. versszakát; pedig hát a 2. szakaszra ráfért volna a stil költőisége érdekében egy kis simítás, hasonlóan a 3. vsz. 2. sorára is. Az eredetinek második fele két új versszakkal van kicserélve; ezek: áldás a hazára, s áldás a gyülekezetre. Jó, de az egyikben —

Hogy az igazság és békesség
Egymást csókolva ölelgessék...

meglehetősen lapos sorok; a másikban —

Hozz ránk víg esztendőt, *eltörülvén könyeinket*....

felejtkezni látszik a 2. vsz. első pár soráról, melyben az áll az elmult esztendőről

Szivünknek nincs panasza.

A VII. dics átírása is lényegesen csak a 3. vszakon kezdve változtat és rövidít. E sor —

Zöld ágakat *szeldelnek* útjára....

maradt, mint volt, erőtelen.

A XIII. nagypénteki dicséretnek már jórészt csak egyes sorpárai maradtak változatlanul, köztük ez a nem elég értelmes sorpár is:

Végig a magas kereszt
Oldalain vért ereszt.

A XV. (szintén nagypénteki; erdélyi Énekesk. LXXV.) dicséretet stiláris átdolgozásban, a két utolsó versszaknak egybevonásával kapjuk. Az eredetinek e mondatában »A biró már ***megismeri***, hogy ő vétkét nem látja« a »megismeri« szót »*be*ismeri« szóval cserélni ki, magyarosság tekintetéből, nem volt szerencsés. E 4. versszak második fele, így átdolgozva

Látja a nép, mint szenved,
Kérhetne is kegyelmet,
De a helyett azt kívánja:
Feszitsd, feszítsd fel a fára

erőtelenebb az eredetinél.

A XIX. (husvéti; erd. Én. LXXVII.) dics. átdolgozása az eredetinek 4. vszakát mellőzi; a többit csinosítja, rhytmusát nem változtatván. Hasonlóan a LXI. dics. átdolg., mely az 5., 6. és 9. vszakokat mellőzi.

A XXXIV. dics. átdolg. az eredetinek kezdő soraihoz, szabadon alakított s jelentékenyen rövidebb folytatást fűz. Ugyanígy a XLIX. s a LXIV. dics. átírásai is.

A LXVII. (erd. Én. XXII.) átdolg. megtartja az 1. 2. és 14. vszakokat; a többi tizenhárom helyett beiktat kettőt, ujat.

A LXVIII. (erd. Én. XXXI.) megtartja az 1., 9.

és 13. vszakokat; a többi tizenhárom helyett szintén kettőt iktat be, ujat.

A LXXII. és LXXIII. dicséretek helyett, más dallamokra, más versformában irottakat találunk, melyek az eredetieknek csak fógondolatait tartják meg.

A CXL. (erd. Én. L. »Szivem megalázván .«) dics. tetemesen rövidítve, átdolgozva, de rhythmusának megbecsülésével, egyike a jobbaknak.

A CLXIV. (erd. Én. LXII.) dicséret értelmes rövidítéssel, de rhythmikai hibáinak meghagyásával iratott át.

A CLXXIX. (megfelel neki az erd. Én. CLXXXIV.) dicséret átdolgozása rövidítés, de benne ilyen költőietlen sorokkal:

A vizek mélyében lakozó lények sokasága,
Földön és föld felett az élő valók országa

és ilyen nem magyaros szólással:

Kik az Isten képét *hordjátok*

találkozunk.

A CXC. dicséret átdolgozva is nagyon erőtlen tartalmu és bizonytalan, sőt zavaros rhythmusu.

Az erdélyi Énekeskönyvből a XXXV. dicséretet a szép erkölcsi oktató tartalomnak símább fogalmazásával, de bizonytalan rhythmusának javítása nélkül, a XXX. dicséretet pedig jóval sikerültebben átírva találjuk.

Az »***Új Dicséretek***« többnyire beválók, vagy legalább illetékesen versenyezhetnek az Énekeskönyvbe való fölvételért, ha megfelelő dallamaik is vannak vagy készülnek. Nehányukra azonban álljon itt egy pár biráló megjegyzés.

»A Golgotán kezdetü husvéti ének e sorai:

— De *mi minket* itt lenn is éltet
— Mert e hitünk tőled *lövel*
— Egy örök, a mi Istené

különböző okokból javítást kivánnak.

A »Jézus, hitünk fejedelme kezdetünek thémájában a második sor pár rhythmusa sehogy sem talál a többiéhez. Ide irok egy szakaszt:

Jézus, hitünk | fejedelme,
Örömmel van | lelkünk telve,
? { Mert azt zengi nekünk az angyal,
{ Hogy feltámadtál diadallal.
A halálnak | élét vetted,
Nem porladott | el szent tested,
Feltámadás, | örökélet
Lelkünk édes | hitévé lett.

A »Pünkösti kezdőéneknek« —

Egy szívvel, egy lélekkel
E szent házba gyültünk fel —

rhytmusa, mindvégig, a sorok molossus végződései miatt, élvezhetetlen, hacsak a dallam (melyet nem ismerünk) meg nem adja az igazolását.

A „Szentlélek, ó! jővel, jövel“ kezdetü pünkösti ének kilenc soros szakaszaiban a 7. és 8. sorok fonákul illenek egymáshoz meg a többi iambicus sorokhoz, pl.

Szólj bánatunkhoz édesem,
Könyet törülj, sebet *köss be*
Fájó szivet gyógyir*ral tölts be*.
Szentlélek, ó! jövel, jövel.

Im ezen sorai pedig:

— *A mint* a lágy harmat lehull
Hogy ne legyen *félni oka*
— A mennyekből siess *elő*.

meglehetősen pongyolák.

A „Nagy napot értünk kezdetü karácsonyi ének egyike a legjobbaknak.

Berzsenyi „Fohászkodás“ cimü örökszép himnuszát találjuk átirva két vasárnapi énekben, egyikben a XIX., másikban a LXXXIV. zsoltár dallamára. Főleg az első a javából való.

Az „Adj nekünk kegyes szivet“ kezdetü vasárnapi ének rim-skhémája félszeg és fonák.

Az „Istenemhez száll az ének“ kezdetü, „Saját dallamon“ jelzésü vasárnapi ének kissé hosszadalmas, de van benne igaz melegség; kár, hogy a 7. versszakasza:

Büntetése és csapása
Bár keserves most nekem,
De *mélyebb megfontolásra*
Csak arról tanujelem.
Hogy szeretve s rám gondolva,
E sivár világon át,
Mely rabul köt s nem bocsát,
Küzdve visz az égi honba.

továbbá e sorai:

Mint atyámhoz hát az égre
Kezemet fölemelem

aránylag nehézkesek.

A köznapi énekek közül a „Hála Isten'“ kezdetü Arany „Fiamnak“ czimü gyönyörü költeményét vette mintául; a „Szállj, szállj reám“ kezdetü Tompának valamelyik versére volt figyelemmel. A köznapiakból mindössze a következő gyengébb helyeket jegyzem ki:

(79 lap) Mily édes érezni hitünkkel,
Hogy te *ügyet tartasz reánk!*.
(U. o) Gyönyörre hív igy hát a munka,
A mely *ma is* az emberé,
Mert istenünk nem hagy magunkra,
Holott az áldás az övé...
(84. l.) Vedd hálánkat védelmedért,
A mely mellett kár s baj nem ért
(85. l.) *De habár* te nem ragyogsz *már*..
(U. o.) Ha az ellen ránk támadna
Angyal*ok*nak zengjen hangja:
Istennek gyermekét megőr*zöm!*
(86. l.) *Védjen* meg az isten *oltalma.*
Jézusunkkal angyalszárnyon
Segedelme reánk szálljon
Az éjszakában és mindenha!..
A „Reformáció ünnepén“

czimüek közül a „Jővel Krisztus hívő népe kezdetü szép, lélekemelő; a „Hála zeng ma ajkainkon. kezdetünek versszakaiban az 1. és 3. sorok, épen úgy, mint már két más darabnál megjegyeztük, fonákul illenek egymáshoz, ekkép:

Hála zeng ma ajkainkon..
Száll imánk hozzád lelki szárnyainkon..

vagy:

Csak az a nép megy előre,
Mely az igazság ellenét legyőzve....

Az ezután következő énekben —

Kik Jézusért *haltak, éltek*....

pongyola sor. Szintugy a millenniumi „Alkalmi énekben“ is ez:

Tartsd meg uram, e drága hont.
Maradj *viszont* erős oltalma...

azt akarja mondani: „jövőre is.“

*

„***Tájékoztatásul***“ irt megjegyzések zárják be a füzetet. Megtudjuk ezekből, hogy több zsoltár van immár átdolgozva, mint a melyek eredetileg programmba vétetnek; kevésre van azonban többek kisérlete is, a melyek közül válogatni lehessen; indokolt hát a versenyzésre való újabb biztatás. A Dicséretek átdolgozásának nagyobb tömegben való közlése most kezdődik. Az új énekkisérletek mintáit és forrásait jelzi végül a közlemény, s a kilátást a czélunk felé való gyorsabb közeledésre.

Mindenesetre köszönettel tartozunk énekügyi bizottságunk lelkes elnökének e füzet kibocsátásáért, s az ügy iránt való érdeklődés szakadatlan ápolásáért.

Váró Ferenc.

Báró Eötvös József
összes műveinek új kiadása.

Br. Eötvös Loránt, a magyar tudományos akadémia elnöke, nagy nevü atyja összes irodalmi hagyatékának tulajdonjogát a magyarországi tanítók és tanárok „Eötvös-alap“-jának adományozta, oly célból, hogy a *Budapesten* és *Kolozsvárt* felállítandó „***Tanítók Házában***“ magyar professorok és tanítók gyermekei — felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül — lehetőleg ingyen élvezzék az internatus minden előnyét.

E végre a hazai közélet jeleseiből „Országos Eötvös-Bizottság“ címmel bizottság alakúlt meg, hogy az „Eötvös-alapot“ Eötvös báró összes műveinek kiadásában elősegítse és e nemes vállalkozásnak minél nagyobb anyagi sikert biztositson.

A bizottság elnöksége Wlassics Gyula, Jókai Mór, és Beöthy Zsólt aláírásával immár kibocsátotta felhívását, s most a művelt közönségen van a sor, hogy a vállalatot támogatva, úgy az irodalmat, mint az „Eötvös-alap“ elé tűzött nemes célnak szolgálatot tegyen.

Eötvös művei *díszes kiadásban* fognak 20 kötetben (400 ívnyi tartalommal) megjelenni, félévenként, 5–5 kötetet tartalmazó sorozatban, az 1900-ik év tavaszától számítva. Minden példány első kötetének elején az előfizető neve ki lesz nyomatva; az utolsó kötet pedig báró Eötvös József fénymetszetű arcképét, életjellemrajzát és az összes előfizetők névsorát fogja tartalmazni.

Az összes kiadás egy példányának előfizetési ára: füzött példányért 40, díszesen bekötött példányért 52 frtban van megállapítva. Ha az előfizetési dij egyszerre küldetik be: a megjelent művek a megjelenés sorrendjében bérmentve fognak megküldetni. De az előfizetési dijak félévi (10, illetőleg 13 frtos) részletekben is beküldhetők, olyképen, hogy az első részlet most az aláírás alkalmával küldetik be, míg a többi részletek az I. II. és III. sorozat megjelenése alkalmával félévi időközökben utánvétellel fognak beszedetni, s így a IV. sorozatot utánvétel nélkül kapják meg az előfizetők.

Az előfizetők a „***Tanítók Háza***“ pártoló tagjaivá lesznek s az erről szóló okmányt az első könyvszállítmánnyal együtt kapják meg.

Az előfizetési összegek a Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársasághoz (Budapest, Koronaherceg-utca 3 sz.), az előfizetési ivek pedig megfelelőleg kitöltve az „Országos Eötvös-Bizottsághoz“ (Budapesten, Szentkirály-utca 47. sz.) küldendők. A beérkezett előfizetések a hazai lapokban nyilvánosan fognak nyugtáztatni.

Báró Eötvös József kétségen kívül nemcsak a magyar — hanem a világirodalomnak is egyik kimagasló alakja. Alig jellemezhetni őt jobban, mint a Gyulai Pál szavaival, a ki azt mondja róla, hogy „Eötvös az átalakuló Magyarországnak egyik legkiválóbb képviselője mint ember, államférfiú és költő egyaránt. Húsz éves korától haláláig szolgálta hazáját, küzdött eszméiért ép oly önzetlenül, mint lelkesülten, s nem kevesebb sikerrel, mint kitartással.“

Magunk is úgy vagyunk meggyőződve, hogy a magyar nemzet e nagy alakjának, kinek egész gondolatvilágát a legnemesebb idealismus hatotta át, minden művelt ember tartozik legalább anynyival, hogy szellemének örökbecsű kincseit birtokába vegye, megszerezze, s tekintve a nemes célt, melyet Eötvös műveinek kiadásával az „Országos Eötvös-Bizottság“ maga elé tűzött, tartoznak főleg a tanárok, tanitók és az iskolák s mindazok, a kik a magyar nemzeti kultura szolgálatában állanak és a kikhez számítjuk a mi lelkésztársainkat is.

Kérjük azért lapunk olvasóit: ragadják meg a kinálkozó alkalmat s lépjenek be az előfizetők közé, hogy ekként, a midőn Eötvös műveiben egyfelől a lélek szellemi táplálására mindenha alkalmas drága kincset szereznek meg maguknak, másfelől foglaljanak helyet azoknak sorában, kik egy nemes célt elősegíteni s a kegyelet adóját leróni minden időben készen állanak.

Irodalom.

Vallástani kézikönyvek, a népiskolák számára. irta *Bodor* János, zágoni ref. pap; kiadja a zágoni ref. egyház — főtiszt. és mélts. dr Bartók György erdélyi ref. püspök látogatásának emlékére. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, Budapest 1899.

(Befejező közlemény.)

IV. Új-szövetségi szenttörténetek, elemi népiskolák számára. 72. lap. Ára 40 fillér. Hornyánszky nyomdája. Budapest. 1899.

Azt hiszem, hogy senki sem kételkedik abban, hogy a népiskolai vallástanításnak zömét, az új-szövetségi történetcknek kell képezniök. Ez az alapvető fundamentum. Ezen épül fel a keresztyénség. Innen buzog fel a vallás-erkölcsi életnek tiszta vize. De, ez az alapja az egész egyházi életnek is.

Azt kell tehát vizsgálnunk, hogy ezen alapvető munkának mennyiben felel meg egy kézi könyv. Mert nem lehet elvitatni azt, hogy egy jó kézi könyv segítségével több eredményt mutathat fel a tanító, mint annak hiányában, ámbár a tanító egyéniségétől is nagyon sok függ. Nem kis várakozással tekintettem szerzőnek ezen könyve elé, de meg kell vallanom, hogy a feladat nagyságát, és a czél fontosságát tekintve: nem elégített ki egészen. E kijelentésem azonban nem azt teszi, hogy egy rosz tankönyvvel volna dolgunk; nem, sőt készséggel elismerem, hogy tankönyvirodalmunk terén, ***haladást*** látok benne. De, ama követelményt, mit szerző is vár az új szövetségi szent

történetektől, hogy »a ker. hit és erkölcstant feltárja a gyermekek előtt tartalmilag:« e könyv nem váltja be. Arra törekedett, és itt van a haladás benne; de, mondhatnám, mint egyik úttörő, az akadályokkal nem tudott egészen megküzdeni.

Hogy szavam ne légből kapott állítás legyen, tényekre hivatkozom. Ott van mindjárt a negyedik történet: Keresztelő János és Jézus megkereszteltetése. Tanulság ebből: »Isten országa most is csak úgy közelít el, ha megtérünk a bünök útjáról. Csak azokkal van megbékélve (megengesztelődve Isten, a kik követik a Jézust, az ő fiát« Ez magában véve még nem egyéb, mint a történetből önként folyó következtetés. Ezt kell átvinni a ker. hittudatba, ezt kell alkalmazni ez életre. Vagyis miben áll a megtérés; miben áll a Jézus követése? Ott van a nyolczadik történet: Jézus beszélgetése a samariai asszonynyal. Tanulság ebből: »Nem szabad semmi nemzet vagy vallás iránt gyülöletet viselni szivünkben. Nem az a fő Isten előtt, hogy hol, hanem, hogy tiszta szivből imádjuk-e őt? Hol lehetett volna alkalmasabban beszélni isten imádságáról, vagyis arról, hogy a felekezetek miképpen imádják Istent, mint éppen e történetnél? És hol mutathattunk volna inkább rá, hogy ***a református hittelekezet*** a tiszta evangeliumi alapon áll, mint e történet keretében? Tovább, midőn az utolsó vacsoráról szól (37.) tanulság képpen ezt mondja: „Az urvacsora szent, mert Jézus maga rendelte.“ Jézus eltemettetése, feltámadása és mennybemenetele czimű szakasznál (42) ezt mondja: »Nem engedi Isten, hogy végképpen legyőzze a gonoszság az igazat. Most is megjelenik Jézus azoknak, a kik szivből keresik őt.«

Csak így első tekintetre is, látszik, hogy az előbbinél lehetett volna beszélni ***sákramentum fogalmáról***, ***a vele való élésről;*** az utóbbinál pedig, mely nem is elég találó tanulság, ***az örök életről.*** És így tovább.

Hiszem, hogy szerző is érezte, hogy valamivel többet lehetett volna adni, de talán félt, hogyha többet ad, igen mély lesz és nem értik meg a gyermekek. Pedig alaptalan a félelem, mert szerző beosztása mellett sincs hely a hit- és erkölcstan ***külön*** tanítására. Valahol és valamenynyit pedig okvetlen adnunk kell. Alkalmas hely pedig erre a történetek folyamán kinálkozik. A valamennyit pedig többre kell mérnünk, mint a mennyire szerző szabja.

A tárgyalás menetében és a beosztásban nem választotta külön a Jézus életét, a Jézus tanításaitól, hanem egymásutánban összeszőve adja elő. Ám legyen, ez szerzőnek egyéni meggyőződése. A mi véleményünk éppen ellenkező mind a kidolgozás, mind a didaktika szempontjából. De, ha már a történeti folytonosságot akarta megtartani, még se kellett volna az egymásután levő és hasonló tárgyú dolgokat egészen elválasztani egymástól. Így, Jézus példázatai az Istenországáról, hanem szakaszban, a kilrncedik, tizedik és ***tizenhetedikben*** találhatók meg, holott a bibliában mind Máté XIII. részében vannak megírva. Ezt egyébiránt láttuk más történeteknél is. Ezek a dolgok csak annyiban esnek kifogás alá, mennyihen a szerző álláspontjával állanak ellentétben.

De kifogás alá eshetik 4. számu történetnek egy passusa. Úgyan is, itt Keresztelő Jánosról szól és azt mondja, hogy a kik hozzá mentek: „azokat megferesztette, ***belemártva*** a Jordán vizébe. Ezzel azt példázta, hogy a mint a víz lemossa a testről a szennyet, úgy a keresztelés mossa le a lélekről is a bűnt. És azt is (sic!), ***hogy a kit a víz elnyel, az meghal, a ki pedig meghal: annak a bűne is elvesz. Így a kit ő bemárt a vízbe, annyi, mintha ott meghalna és elveszne a bűne; mikor pedig kiveszi, annyi, mintha újra születnék bűntelenül.***

Minden mélyebb kommentálás nélkül, könnyen átláthatjuk, hogy ez a magyarázat nem a protestáns álláspontot fejezi ki. Ezt mi nem így tanítjuk. Hanem így tanítják a ***baptisták,*** kik a vizbemerítés tényéhez kötik az ú'jászületést.

Egyébiránt, a könyvben hiába keresünk a ***keresztségről,*** mert ***nem találunk sehol semmit.*** Pedig igen nagyon szükséges lett volna kidomborítani azt, hogy Jézus két sakramentumot rendelt és hogy mi azoknak a jelentősége. Különösen szükség lett volna a keresztség előadására, most midőn a baptisták széltében hirdetik, hogy a kis gyermekeket nem kell megkeresztelni.

És itt rátérek úgy ezen könyvecskének, mint az ószövetségnek a ***felekezeti*** oldalára. Mint cikkem elején jeleztem, szerző is hangsulyozza, hogy a vallástanitás célja az ***egyházias*** életre szoktatás is. Mégis, meg sem kiséri, hogy könyvének valamelyes felekezeti kálvinista vonást adjon. Pedig, ha a könyvben van erre nézve valamelyes útalás, a tanító azt igen könnyen kibővítheti, s ennek folytán a gyermek nemcsak vallásos nevelést, de egyházias nevelést is kap. Nehogy félre értessem, mert én sem akarom a Kálvin dogmatikáját adni, hanem csak vezérpontokat kivánok nyujtani, hogy azokból kinőjjön a kálvinista öntudat. Ennyit pedig itt ott lehet és kell adni, mert ennyivel és ez által a történeteket nem vetkeztetjük ki eredeti formájukból.

A könyv tartalma 49 cím alá van foglalva. Némely cimnél két-három történet is el van beszélve. Ebből 43 cím van a pünkösti eseményig és 6 tételben van előadva az apostoli kor. Az egyes darabok jól vannak megválasztva, és érthető, világos nyelven előadva, legfennebb a Károli nyelvezete nehezíti némileg. A könyv ***Jézus születésével*** kezdődik. Van ebben valamelyes logika, hogyhát a Jézus tudományát akarják előadni. Kezdjük tehát az ő életével. De, az is igaz másfelől, hogy e felséges tudományba igen szépen ***bevezet*** minket Keresztelő János. Lehetett volna tehát az ő számára is még egy oldalt adni a mellé, a mi adva van a 4. címnél, így lett volna teljes a történeti sorrend is.

A szöveg helyenként itt is képekkel van illusztrálva, és a képek a szemléltetésre elég alkalmasok.

Ezek után, a mérleget felállítva, szerző javára irom a következőket. Könyve nem száraz, rideg előadása az új-testamentomi történeteknek, hanem minden egyes történetben el van hintve a hit és erkölcsi igazságoknak egy-egy szemecskéje; gondolat-világa a gyermekek értelmi körében mozog; a mit mond, röviden és értelmesen mondja: tisztában van azzal, hogy mit beszél és kinek beszéli. Ezzel szemben, terhére iratnának azok, melyeket ezen ismertetés keretében felhoztam. Aláhúzva, az eredmény: plus; vagyis ezen könyvecskét is a ***használható*** tankönyvek közé sorozhatjuk. Jó kézben, jó eredményt lehet elérni vele.

És ezzel már be is fejezhetném hosszúra nyult bírálatomat, de éppen az eredmény szempontjából, még egy dologra kell refiektálnom. Szerző e könyvet a népiskolák V. VI. osztályai számára írta, míg a III. IV. osztályban az ó-szövetségi történetek taníttatnának. Ide illik-e ez? És oda illik-e a másik? A ***gyakorlati élet*** szempontjából határozottan nemmel felelhetünk e kérdésre. Mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a gyermekeknek háromnegyed része, a negyedik osztály végeztével, egy vagy más ok miatt, kimarad a népiskolából. Ha már most az V. VI. osztály számára tartjuk fenn az új-szövetségi történetek tanítását — mint szerző véli — növendékeink nagyobb része semmit sem fog tudni a Jézus Krisztus tudományából, hanem be kell érnie azzal, mit az ó-szövetségből tanult. Ezért nem lehet az ó-szövetséget oly terjedelemben és annyi ideig tanitani, mint szerző tervezi, mert akkor nem marad elég idő az újszövetségre. Annyival kevésbé, mert szerző e két osztályban, az új-szövetségi történetekkel kapcsolatosan, felveszi még az ***egyház-történelmet*** is. S mutatóúl, könyve végén, az apostoli korból ad is egy keveset.

De, tegyük fel, hogy e két fontos tárgyat, mely-

nek a népiskolai vallástanitás zömét kell képeznie — még el lehet tanítani: akkor is fennmarad még amaz akadály, hogy a IV. osztályból kilépők mindebből semmit sem tanultak. Hanem, lehet e könyvek tanítását megkezdeni és folytatni más osztályokban is, nemcsak ott, hová szerző kiszabta. A fődolog az, hogy tanítsunk. És pedig *tanitsuk a Jézus Krisztust és neveljünk egy erős kálvinista nemzedéket.*

Végezek. Hogy tovább időztem, mint kellett volna, oka az, mert a kérdést: a *vallástanitás kérdését*, és ennek megoldására szánt *kézi könyveket* nem kicsinyeltem; szeretettel foglalkoztam velük. Tekintse így szerző is felszólalásomat, hinek egyéb iránt, e helyen is, küldöm szives üdvözletemet!

Vajda Ferenc.

Különfélék rovata.

Templomszentelés Bölönben. Az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett bölöni ev. ref. egyház nov. hó 26-án szentelte fel szépen kijavitott s téli fűtésre is berendezett templomát. A kis népességü, de anyagiakban jól rendezett egyház inkább csak házi körben kivánta megülni örömünnepét. A szereplőkön kivül ott láttuk a vendégek között a minden szépért, minden nemesért lángoló, egyházát hiven szerető egyházmegyei főgondnokunkat tkts Zathuretzky József urat, Zathuretzky László helybeli földbirtokost, Lőfy unitárius esperest, az ottani tanitói kart, községi előljáróságot stb Nagy számmal jelentek meg a különböző vallásfelekezetek hivei úgyannyira, hogy mindnyájan be sem fértek. Előimát mondott Kövér András esperes. Imája szívből fakadott s szép kidolgozása, szép előadása által meghatott minden szivet, minden lelket. Az egyházi beszédet Cell Ignác helybeli lelkész tartotta a 26. zsoltár 8. verse alapján. A gondos kidolgozás, tudomány és hit, ész és vallás találó rajza, korunk hitetlenségének élethű ecsetelése s mindenek felett az élénk, tüzes előadás mély nyomokat hagytak hátra a hallgatók szivében. Beszéde végeztével felolvasta az adakozók névsorát. kik közül különösen felemlitendő Ngs. Weiss Berthold országgyülési képviselő úr, ki teljesen kamat nélküli kölcsönt nyújtott s azon kivül 100 frt adományt juttatott az egyháznak. Utoljára Balázs Ignác köpeci lelkész imádkozott.

Az istentisztelet végeztével a parochia ebédlőtermében gyültek össze a meghivottak. Felköszöntőket mondottak Kövér András esperes a jelen levő egyházmegyei főgondnokra, majd a szives házi asszonyra; Cell Ignác a segédkező 2 lelkipásztor társára és azokra, kik régebben egyházának vezérei, anyagi felvirágoztatói voltak, de a kik félreértés miatt visszavonultak; Balázs Ignác Löfy unit. esperesre s a bölöni egyházközség minden hivére. Végül egy ősz presbyter aa. a helybeli lelkészre, kinek vezetése alatt annyi romot takaritottak el, annyit építettek ott.

Isten áldása legyen e kicsiny, de törekvő egyházközségünkön. *B. J*

Hegedüs Sándor. kereskedelemügyi miniszter rendelete a vasútasok vasárnapja ügyében. A vasúti igazgatóságnak és üzletvezetőségnek elrendelte, hogy vasárnapokon és sátoros ünnepeken a központi személyzet a hivataloskodás alól felmentessék, azon megszorítással, hogy a sürgős ügyek elintézésére e napokon is a megfelelő személyzet rendelkezésre álljon. Felhívja az igazgatóságot, hogy rendeletét a kellő méltányosság gyakorlásával foganatosítsa. Egyúttal azon várakozásának is kifejezést ad, hogy a vasárnapi munkaszünetnek említett keretben való életbeléptetése az ügymenetnek hátrányára nem fog szolgálni. A rendelet végrehajtásáról jelentést is tett már a derék miniszter. Mi üdvözöljük a derék minisztert helyes eljárásáért. Mert, ha a nemes példa felülről jő, akkor alatt hamarabb terjed. Terjedjen is, hogy a lelkek ne csak törődjenek, hanem nevelődjenek is.

Bőjte Miklós, szászkisalmási lelkész 33 évi papi szolgálat után nov. 28-án elhunyt. Áldott legyen emlékezete!

Fekete Lajos gondnok Lisznyón küldött Szász Domokos püspök »emlékoszlopára« 2 frt 50 kr. és a szeretetházra 2 frt 50 krt Az öt forint összeget eddigi gyüjtésünkhöz csatoltuk.

Nt. Szerkesztő Ur! Sziveskedjék helyet adni a következő helyreigazító sornak: Egy »falusi pap« midőn az »Erdélyi Prot. Lap« 49. számában felpanaszolja a M. P. I. T. pártolói közül hiányzó egyeseket és testületeket, cikke folyamán igy szól: A tehetős püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közül hol késik Fogaras, stb.? Kérem cikkirót, sziveskedjék a társaság folyó évi nagygyűlésének emlékkönyvében közölt névsort még egyszer átnézni és abban az »Alapító tagok« névsorában 76. tétel alatt megtalálja a fogarasi ev. ref. egyházközséget, még pedig a pontos fizetők közt.

Azért is kérem e helyreigazítás közreadását, mert egy »falusi pap« megróvásként említi a közönyösek között a tehetős fogarasi püspöki egyházat, holott nem szolgált reá.

Fogaras, 1899. dec. 11. Kiváló tisztelettel: *Páncél Károly*, fogarasi ev. ref. első pap.

Beküldötték szerkesztőségünkbe a következő munkát: *Eygházi beszédek.* Irta: *Arany Gusztáv*, kecskeméti ev. ref. s. lelkész. Ára 1 frt 20. Nyomatott Kecskeméten Tóth László könyvnyomdájában. Előszót ir hozzá Farkas József, theol. tanár. Az előszó szerint a legszigorubb birálat is elfog annyit ismerni, hogy a szerző tudatával van annak, hogy az átalakulások, melyek politikai, társadalmi, egyházjogi, tudományos és népmüvelődési tekintetben az utóbbi három-négy évtized alatt hazánkban történtek, az evangelium hív, lelkiismeretes szolgájára is úgy templomi, mint templomon kivüli működésében újabb kötelességeket szabnak — és hogy a kötelességeknek e beszédek írója igyekszik Istentől nyert legjobb tehetsége szerint megfelelni. E beszédeket majd behatóbban fogjuk ismertetni.

Prot. Szemle. A magy. irod. társaság kiadványa. szerkeszti Szőts Farkas. XI. évfolyam. 8—9. füzet. A 9. füzet a debreceni gyűlés emlékkönyve. Magában foglalja a harmadik gyűlés összes beszédeit, felolvasásait, a választmány és a közgyűlés jegyzőkönyveit. A társaság számadását, vagyonkimutatását, költségvetését. Bevétel 4633 frt 19 kr. Kiadás 4388 frt 52 kr. Károli-alap 1499 frt 20 kr. Hercegszöllősi kánonok alapja 394 frt 24 kr. Biblia-Lexikonra 59 frt. Szász Domokos alapitványa 1000 frt. A társaság összes vagyona 53,000 frt 50 kr. Jövő évre 6163 frt kiadás mellett 5666 frt 50 kr. van előirányozva. A hátrálékek összege 7936 frt 75 kr. A 9. füzet tartalma 1. Alvinci és a kassai vértanuk. Révész Kálmán. — 2. I. Rákóczy György és a pápás renaissance. Kovács Sándor. — 3. Jézus és Buddha, keresztyénség és buddhismus. Rác Lajos Végül irodalmi szemle.

Hivatalos rész.

4624—1899. KÖRLEVÉL,

valamennyi egyházmegyénk nt. Esperesének.

A főt. és mélt. Egyetemes Konvent f. é. 25 jkvi. szám alatt kelt végzésének 2. d., pontja alatt (122 lap) elrendelte, hogy az országos ref. gyámintézet mindennemű számadásai és kimutatásai, a jövő 1900. január 1-től kezdve korona-értékben készitendők.

Fölhivjuk ennélfogva Nt. esperes aáit, hogy a gyámintézeti kimutatásokat, számadásokat és jelentőíveiket ezen végzés értelmében készítsék el.

Ugyancsak a fennebb idézett végzés 2. a. b. c. pontja értelmében felhívjuk Nt. esperes aáit arra is, hogy a gyámintézeti hátralékok és folyó évi járúlékok

behajtását sürgősen és a legnagyobb erélylyel eszközöljék s a mulasztókat szigorubb eszközökkel is kényszerítsék kötelezettségük teljesitésére.

Kolozsvárt, 1899. december 8-án.

Kádár János, titkár. *Dr. Bartók György.* elnök

4511—1899. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett ***detrehemi*** körlelkészi állásra ezennel pályázatot hirdetünk.

Pályázati határidő ***1900 évi január hó 15 dike,*** mely ideig a kellőleg fölszerelt folyamodások, szolgálati úton főt. Püspök aához küldendők föl.

A körlelkész javadalma az egyház kimu atása szerint 863 korona 20 fillért tesz, mely összegből 400 korona központi javadalom s a melyhez még 100 kor. vallástanitási honorárium is járul.

Ezen összeg első kiegészítéséül 400 korona fuvardíj és 773 kor. 32 fillér fizetés kiútalása van az államkormánynál javaslatba hozva.

A papilak és mellék épületei jó karban vannak.

A körlelkészség kötelékébe tartozik a felső-detrehemi leányegyház és a m.-kooki, m.-örkei és m.-bő-i fiókegyház, melyeket a körlelkésznek időnként meg kell látogatnia.

Kolozsvárt, 1899. december hó 8-án.

Kádár János. titkár. *Dr. Bartók György,* elnök.

4261—1899. KÖRLEVÉL.

Főtiszteletű Püspök aához, mint a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek espereséhez és valamennyi Esperes aához.

Papjaink által folytatott mellékfoglalkozásoknak pontos ellenőrzése és a mellékfoglalkozások vállalása után bekövetkezhető hátrányok lehető elhárítása érdekéből szükségesnek látta Ig.-tanácsunk pontos nyilvántartást összeállítani és vezetni a felől, hogy papjaink á'talában minő mellékfoglalkozásokat folytatnak s hogy ezek által idejök mily mértékben van lekötve, valamint hogy mily összegü honoráriumot élveznek e mellékfoglalkozások végzéséért?

Fölkérjük ennélfogva főt. és nt. címet, hogy a felügyelete alatt álló lelkészekről, a mellékelt minta szerint összeállítandó pontos kimutatást készíteni, azt aláírásával hitelesíteni s azután hozzánk, lehetőleg a jövő 1900. évi január hó 1-ére, beterjeszteni sziveskedjék.

Megjegyezzük, hogy a lelkészi hivatással mintegy összekötött mellékfoglalkozások, mint pl. hitoktatás, iskolai gondnokság, iskolaszéki elnökség, egyházmegyei tisztségek stb, e kimutatásba föl nem veendők, de fölsorolandók tüzetesem midama világi vonatkosásu foglalkozások, melyek külön megbizáson alapulnak s nem a lelkészi állás teendőiből folynak, és pedig még az esetben is, ha azokért az illető lelkész aa talán külön honorárinmot, ez idők szerint, nem is élvez.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató tanácsának.

Kolozsvártt, 1899. november hó 23-án tartott üléséből.

Kádár János, titkár *Dr Vályi Gábor,* elnök.

4555 - 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi Nt. Esperes aának, a kollegiumok mtt. Előljáróságának és a püspöki vizsgálai alatt álló egyházközségek tt. Tanácsának.

A b. e. püspök néhai m. Szász Domokos aa. emlékének megörökitésére s a szeretetház alapja javára rendezett gyüjtésre vonatkozó gyüjtöivek nagyrésze ez ideig még nem érkezett be, fölkérjük a mtt. nt. Cimeket és mindazon kedves hiveinket, kik a gyüjtésre vállalkozni kegyesek voltak, sziveskedjenek a kezökön levő gyüjtőiveket, a befolyt összeggel s nem remélt esetben az üres gyüjtőiveket is, a végelszámolásnál leendő felhasználás céljából, igazgatótanácsunkhoz 1900 évi január 10-ig, mulhatatlauul beterjeszteni.

Kolozsvártt, 1899. december 6-án.

Dr. Bartók György, elnök. *Dr. Kádár János,* titkár.

4597 1899. KÖRŐZVÉNY.

Valamennyi erd. ev. ref. főgymnasium m. t. Előljáróságának.

Értesitjük Cimeket, hogy a f. é. december hó 16-án a m.-vásárhelyi ref. főgymnasiumban tartandó javító érettségi vizsgálathoz a kultuszminiszter úr fólyó évi 88.780 XII. l. sz. a. kelt leirattal nt. Csiky Lajos debreceni theologiai igazgatótanárt küldötte ki mint az államkormány képviselőjét.

Kolozsvárt, 1899. december 4-én.

dr. Bartók György, elnök *Parádi Kálmán.* taangyi-előadó.

1339 1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett ***hidalmási*** III. osztályu egy házközség papi állomására, a meghivás el nem fogadása miatt, ujabb pályázat nyittatik.

Javadalma tisztességes lakáson, melléképületeken, 3 hold belsőségen kivül 1099 korona 26 fillér; ebből 665 korona 72 fillér dézma és alapítvány kamatja, 248 korona 40 hold kánonika porció jövedelme, a többi 185 kor. 54 fillér kepe.

Pályázati határidő 1900. évi január 15.

Pályázati kérések nt. Pap István esperes afiához S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkut küldendők.

Kolozsvártt, 1899. dec. hó 9.

dr. Bartók György, püspök

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A mármaros-szigeti államilag segélyezett ev. ref. főgimnáziumnál megüresedett latin-görög nyelvi tanszékre ezennel pályázat hirdettetik. A tanszék betöltésének joga, a magas közoktatási kormánynyal kötött szerződés szerint, a főg. kormányzó Tanács jelölése alapján a nagymélt. m. k. vallás- és közoktatásügyi Miniszter urat illeti.

A kinevezendő tanár köteles lesz a latin és görög nyelvet heti 20 órán tanítani, azonkivül a maximalis óraszámon belül szükség esetén más rokon tárgyak tanítására is kötelezhető.

A tanszék javadalmazása évi 1200 frt törzsfizetés, 200 frt lakpénz, és a megfelelő 100—100 frt ötödéves korpótlék. A törzsfizetés fokozatos előléptetéssel évi 1600 frtig emelkedhetik. Más tanintézeteknél alkalmazott pályázók magasabb törzsfizetése, 1600 frtig, a fenti tanszéknél is megmarad.

Pályázhatnak középiskolai tanári képesítettséggel biró. ev. ref. vallásu egyének. Ha ilyen pályázók hiányában oklevéllel nem biró tanár neveztetnék ki, ez 800 frt fizetés és 150 frt lakbérrel díjazott segédtanári minőségben fog alkalmaztatni. A pályázati kérvények a nagym. vallás- és közoktatási Miniszter úrhoz címezve, anyakönyvi kivonattal, a képesítést, az eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesitését igazoló eredeti okmányokkal és az életrajzi adatokkal felszerelve, folyó évi deczember 31-ig alólirott lyceumi felügyelő gondnokhoz küldendők be.

Az alkalmazandó tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja lesz.

M.-Sziget, 1899. dec. hó 2-án.

Héder János, s. k. lyceumi h. felügyelő gondnok

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 51. szám. Kolozsvártt, 1899. December 21.

ERDÉLYI
PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Karácson.

A békességnek Ura adjon nektek örök bé kességet minden helyen!

Betölt a jóslat: „Látom azt, de nem most; nézem azt, de nem úgy, mint közelvalót: Származik csillag Jákóbból és támad királyi pálcza az Izraélből."

Eljött az idők teljessége azoknak, a kik hallgatják az Istennek beszédét, a kik tudják a Magasságbelinek értelmét és a kik látják a Mindenhatónak látását.

Valósággá lett az igéret: „Ime az én szolgám, kihez én támaszkodom, az én választottam, kit az én lelkem kedvel, az én lelkemet adom ő belé!"

Hirdettetik az Úr jó kedvének esztendeje, mert „az Úr megváltottai megtérnek, nagy énekléssel Sionba mennek és örökkévaló öröm van az ő fejökön, öröm és vigasság veszi őket körül és eltávozik tőlök a keserüség és nyögés!"

Sebesen zúgó szél szárnyain repüli át völgyeinket a felséges izenet: „Ma született néktek a Megtartó, ki az Úr Krisztus, a Dávid városában!" és halmaink, hegyeink, havasaink szászszorosan visszhangozzák reá: „Hálákat adunk néked Uram, mindenható Isten! Ki vagy, ki valál és ki jövendő vagy, mert a te nagy birodalmadat kezedhez vetted és a te országlásodat elkezdetted! E világnak országai lettek a mi Urunkéi és az ő Krisztusáéi, ki mind örökkön örökké uralkodik!"

Kelj fel azért te is kétségek, aggodalmak, bűn és hitetlenség sötétségében űlő lélek „kelj fel, világoskodjál, mert eljött a te világosságod és az Urnak dicsősége rajtad feltámodott!"

Övezd fel magad megfáradott és megterheltetett szív, menj a bethlehemi jászol-bölcsőhöz; pihenj ott meg; rakd le terhedet; nézd meg Azt, a ki „a megrepedezett nádat meg nem rontja és a füstölgő gyertyabelet nem oltja meg." Neked is erőt ád, téged is felemel és nem bocsát el, mig meg nem áld: „békességgel!" És táruljatok fel minden szivek, ti örökkévaló kapuk, hogy hadd vonuljon be a dicsőség királya és halljátok meg hivó szózatát: „Jertek el én Atyámnak áldottai, birjátok az országot, mely megkészittetett nektek e világ fundamentumának felvettetése előtt!" „Mert megjelent az Istennek amaz üdvözitő kegyelme minden embereknek, mely minket tanit, hogy megtagadván a hitetlenséget és e világi kivánságokat, mértékletesen, igazán és szentül éljünk e jelen való világon: várván ama boldog reménységet és ama nagy Istennek és a mi megtartónknak a Jézus Krisztusnak dicsőséges megjelenését; ki adta ő magát mi érettünk, hogy megváltana minket minden hamisságtól és tisztitana magának kiváltképen való népet, jó cselekedetekre igyekezőt."

A bethlehemi mezők egyszerű pásztorai, messze napkeletnek tudós bölcsei és a menny követei, az angyalok mind ott tesznek tisztességet az igénytelen jászolbölcsőnél. Az égi kar hozsánnát zeng. Kelet bölcsei drága ajándékaikat rakják le hódolatjelül. A szegény pásztorok szivüket, lelküket viszik oda és dicsőitik és dicsérik az Istent mindazok felől, a melyeket hallottak és láttak.

Hajoljon meg ma is égieknek és földieknek térdek a mi megváltó Urunk előtt. Legyen e nap örömnek, hálaadásnak, tisztességtételnek, lelki áldozatnak, dicsőitésnek és dicséretnek felséges ünnepe. Nyerjenek e napon gyógyulást a töredelmes szivüek, szabadulást a földi szenvedélyek rabjai; vegyék szemeik megnyilását a vakok, a kik nem akarják meglátni az Urnak fényességét és mennyből alásugárzó kegyelmét és bocsáttassanak szabadon a megromlottak az Isten fiainak szabadságára.

A karácsonyi öröm hirdetésére bocsátjuk ki mi is intézetünk ifjú növendékét, — — kedves atyánkfiát, a kit jóindulattal ajánlunk a hívek keresztyén szeretetébe. Vele együtt minden lélek dicsérje az Urat, a kegyelemnek Atyját.

Boldog ünnepeket kiván

Kolozsvár, 1899. deczember havában

az erd. theologiai fakultás tanári kara
s annak nevében

Kenessey Béla,
igazgató.

Egyházi élet.

Papi értekezlet és Szeretetház.*

A mit csaknem lehetetlennek tartottunk, fiókköri értekezletünk (udvarhelyi) páratlan buzgóságu elnöke megvalósította. Parajdon, a sóvidék e távol eső őrálló helyén most értekezletet tartani nagy feladat volt. Különösen ha tekintettük azokat a jelentős czélokat, magasabb rendű feladatokat, melyek érdekében ott meg akartunk jelenni. Egy kis új életet vinni be a bádgyadt tagokba, a fekete sereg fel-fellépő vakmerőségének *„ne továbbat“* kiáltani, egy élő kő darabot is vinni szeretetházunk épületéhez ezeket kellett sóvidék székhelyén számításba venni. Elnökünk, hogy a vállalkozás esetleg nehogy fiaskót mondjon, a helyzet teljes ismeretével irt, buzdított, táviratozott, még a holt csontokat is megakarta volna eleveníteni. Önzetlen fáradozását igaz, szép siker is koronázta. Pedig az értekezlet sok tagjánál, lelkesítő felhívása kiáltó szó maradt a pusztában. Egyik paptársunk nem jöhetett, mert utfelülvizsgálatra kellett menjen, honnan 20 frt 87 kr jövedelem jár. Másik, mert takarékpénztárba kellett menjen stb. mintha Idvezítőnk példázatát hallanók. De ha a kőmivesek becsületesen munkálkodnak, az Úr építi a várost. Voltak társaink, kik felfogva a helyzetet, nem riadtak vissza az áldozattól, nem keresték kényelmüket, szembe néztek a 60 kilométeres tengelyen való utazásnak is. A helybeli hívek, a közeli vidék pedig szeretet ügyünket szépen felkarolta. Mikor reggel 10 órakor (október 30.) a templomba hívó harang megszóllalt, 14 pap megjelenését jelezhettük. Istentiszteletünk a reformatió emlékének volt szentelve. A helyzetet teljesen méltányló jól átgondolt, buzgó imát Menyhárt András esperes mondott. A felkért szónok 5 nappal az értekezlet előtt vissza lépvén, beszédet Péter Károly elnök tartott. De nem látszott meg a rendelkezése alatt álló kevés idő, a nagy elfoglaltatás szónoklatán. A nála megszokott tartalmassággal, meggyőző erővel s e mellett tapintattal beszélt. A templomból kijövet, mintha minden arczról fokozott protestáns önérzetet olvastunk volna le. Templom előtt Menyhárt András Esperes emelte ki a hívek buzgóságát, melyet megmutattak a közelebbi nagymérvű épitkezések alkalmával. Lelkesítette a további kitartó munkára, egyházuk szeretetére. Rámutatott értekezletünk hívekért való fáradozásira. Felhívta figyelmöket a kiosztásra hozott koszorú füzetekre, az egyház virágzását óhajtva, éljenzések között vonultunk az állami iskola egyik termébe, hogy megtartsuk értekezletünket. A nagy foku érdeklődés itt sem hanyatlott. Ott volt a kath. vallásu bányanagy, Szőcs bányamester. Kádár Lázár, korondi unitarius lelkész, Biró Géza sóváradi pap, Ady Sámuel abodi lelkész a marosi egyházmegyéből; Csia Kálmáu, Orbán József, Bacsó Lajos lelkészek a kereszturi fiókkörből, Kovács Mihály, Veres Mózes, Damó István, Szegedi Károly, Mircse Dénes tanítók helyből és a két Sófalváról. A köri lelkészek közül 9-en. Szép számú hívek.

Péter Károly elnök megnyitójában szomorúan jelzi némely tagtársunk részvétlenségét Ennek daczára örömmel üdvözli a megjent lelkészeket s az érdeklődő közönséget.

A tárgysorozat megállapítása rendjén értekezletünk kötelezi Csiszér Zsigmond helybeli lelkészt és Bíró Áron f.-boldogfalvi papot, hogy egyházuk történetét a következő értekezleten okvetlenül felolvassák. A vallástanítástól sem tekint el többé értekezletünk.

Először Mester János mátisfalvi lelkész olvasott fel a reformátióról. Ssép találó vonásokkal mútatott rá a reformátió nagyszerű vívmányaira, a reformátorok működésére. Még mi is gyönyörüséggel hallgattuk, mert tudott ujat mondani, felfogása emelkedett, mondhatni költői volt, stilussa pedig ragyogó színeivel méltán gyönyörködtetett. Utolsó hítteljes kijelentése útán a kitörö tapsot méltán megérdemelte.

Most Menyhárt András esperes tette meg megjegyzéseit Lajos János bögözi lelkésznek Muzsnában tartott felolvasására „Azon el nem halasztható teendőkről, melyeket egyházközségeinkben az egyházias élet emelése érdekében, viszonyaink között foganasítani kell. Előadó nem birál, mert értekező javaslatait mind aláirja. Inkább azokból kiindulva, maga is elmond egyetmást. Hiszen az *igét hirdetni*, minden ponton, minden alkalommal ma olyan kötelesség, kit erre kényszeríteni kell, nem érdemes a lelkész nevezetre. Ismerteti, s melegen ajánlja a vasárnap délutánonkénti ifjuság oktatását, összekötve énektanitással, melyet ő 30 év óta gyakorol. Az *egyházfegyelmet* is szükségesnek tartja, de csak a szeretet eszközeivel. Hanem azon egyházszolgát, ki gyermekét más felekezet intézetében tanittatja, nevelteti vagy épen gyermekét oda igéri, kiméletlenül megfosztani hivatalától. A *hivek látogatását* is szükségesnek tartja, csak óvá inti paptársait a házalástól, megmondja mikor lehet nézete szerint a hallgatókat házaikban felkeresni, nagy betegségben minden esetre csak akkor, ha hivják, mert a babonás megjegyzéseket, rémítgetéseket csak ugy lehet kikerülni. Végre igéri, hogy zártabb kőrben még behatóbban fog szóllani ezen fontos kérdésről. Értekezletünk nagy érdekkel hallgatta ezen igazán gazdag élettapasztalatokon nyúgvó bölcs tanácsokat. Előadását még a világiak is rendkivüli érdeklödéssel kisérték.

Végre Péter Károly fáradhatatlan elnök folytatja magas szinvonalon álló, tudós és mégis érdekes értekezését, a *bűneset és paradicsomi állapotról* az ó testamentum elbeszélésének alapján. A modern theológia ismert álláspontját e tekintetben szépen és meggyőző argumentumok kiséretében tárja elő. Foglalkozik az ellenvéleményekkel és kimútatja azok tarthatatlanságát. Azt gondolná az ember, hogy a laikus közönség e kérdések ilyetén tárgyalása megbotránkozik. Én az ellenkezőt tapasztaltam. Nagy érdekkel hallgatták. Úgy távoztak, mint a kik új világosságot láttak. Hiszem, hogy az igazság meggyőző ereje nem verte le, hanem inkább érlelte lelkök tiszta himporát. Értekezlet e tanulságos felolvasásért elnökének köszönetet zsavazott, szünni nem akaró óváczió kiséretében.

Ezután elnök megköszönve a szives érdeklődést, bezárta az értekezletet. Vonultunk egyenesen az ujonnan épült papi lakba, mely szépségével, célszerü, valódi modern beosztásával mindnyájunk tetszését megnyerte. Dicséri Szőcs bányamester, (ki a tervet készí-

* Tárgyhalmaz miatt késett.

tette ingyen) a papi fiú jó ízlését, tudását, buzgóságát. a vezető világi férfiak odaadó egyházias ságát. A nagy ebédlő nem tudta befogadni a megjelent vendégeket. Alig hogy elhelyezkedtünk Menyhárt András esperes helyéről palástban emelkedett fel s buzgó imában kérte Istennek áldását e házra, annak építőire s mindenkori lakóira, esedezett békességéri. boldogságért. E jelenet is mélyen megható volt. Aztán jó magyar szokás szerint, már a második fogásnál megkezdődtek a pohárköszöntők. A család, Esperes, elnök, bányanagy, Szőcs bányamester a ház tervének készítője, egyház tagjai, tanítók, felolvasók mind megtalálták köszöntő emberüket. Kiváló érdeklődéssel fordult a társaság Kovács Gábor helybeli körorvos felé, kinek felköszöntő azon érdemeit, áldozatait sorolta fel, melyeket eddig is egyháza oltárára lerakott. Kovács Gáborról már régóta halljuk a sok jó hírt, most mikor már láttuk is Parajdot, közvetlenül tapasztaltuk egyházunk iránti őszinte érdeklődését, a magunk részéről is készséggel elismerjük, hogy ő Parajd és vidékének igazi világi papja, az igazi protestantismusnak egyik legerősebb oszlopa. Ő valóban méltó maga és családja őseihez!

Szerencsés gondolat volt az is, hogy az értekezletet koncerttel kapcsolatos táncestéllyel kötötték össze, már csak azért is mert így az érdeklődést szélesebb körben fel lehetett ébreszteni úgy az értekezlet, mint a kolozsvári Szeretetház iránt. Este magunk is meggyőződtünk, hogy Parajdnak és vidékének szép műpártoló közönsége van. Az est sikeréhez hozzá járultak. a parajdi dalárda szabatos énekeivel, Kun Sarolta k. a. Rudnyánszky »Isten« cz. költeményének helyes szavalásával, Baczó Lajos küsmődi lelkész szép hegedü solojával, Orbán József siklódi lelkész Endrődi »Angyal« című költeményének hatásos előadásával, Sebestyén Gabriella k. a. művésziesen zongorázott. Makkai Emilnek »Oh azok a klubbok!« cz. bohózatát Makkei Péter buzgó rendezése mellett ügyesen előadták Bacsó Ferenc, Folbert Mici, Moldován Ödön, Dávidházi Vilma. A siker és hatás általában meg volt. Csak Rudnyánszky költeményét s a bohozatot nem találtam a legszerencsésebb választásnak, egyházi és erkölcsi szempontból, melyre pedig egy ilyen jellegü koncertnél, nézetem szerint ügyelni kötelesség. Úgy hallom, hogy a mulatságból Szeretetházunknak mintegy 20 frt haszna lesz. Köszönet érette Parajd és vidéke lelkes közönségének s értekezletünk buzgó elnökének. —*s* —*s*.

Az orbai ref. egyházmegyéből.

Kovászna, 1899. nov. 2.

Az orbai ref. e. m. folyó évi junius hó 1-én Zágonban tartott lelkészi értekezletén meghatározta, hogy legközelebbi lelkészi értekezletét 1899. okt. 31-én, a reformáció évforduló ünnepén és pedig Zabolán fogja megtartani. Ugy hiszem, sem az időnek, sem a helynek ilyetén való megállapitása nem a véletlen szülötte, hanem ott a „*szentföld*“ közelében, a „*vallásos türelmetlenség*“ szomszédságában, hol ref. hiveink a legtöbb kisértésnek vannak kitéve, sőt a diasporákban élő ref. hivek — templomjuk és harangjuk nem lévén — ilyen forma szelid (?) pressióval is csalogattatnak az egyedül idvezítő (?) róm. kath. egyház kebelébe: „ha nem lesztek katholikusok és valaki mint eretnek (!?) hal meg közületek, bizony még pénzért sem fogunk harangoztatnia — mondom — nem a véletlen, hanem azon bölcs előrelátás tervezte azon papi értekezletet, mely ott lakó hiveink ref. hitbúzgóságát, mint féltve őrzött kincset, akarta még erősebbé, szilárdabbá tenni akarta megmutatni, hogy melyik részen van hát az igazi keresztyéni szeretet.

A jelzett napon a lehető legpontosabban érkezett meg Zabolára egyházmegyénk papsága teljes számban; világi képviselőink közül is mindazok, kiket csak valamely hivatalos ügy vissza nem tartott. Még az idő is kedvezett! A lehető legszebb, legenyhébb őszi idő volt. Délelőtt ½ 10 órakor a község háza nagytermében nyitotta meg a derék Elnökünk: az orbai e. m. ntü esperese: ntü Péter Károly aa a gyülést, melyet a zabolai földmives zenekarnak az iskola játszóterén előadott, s mindnyájunkat kellemesen meglepő, nyitánya előzött meg. Elnök aa megnyitó beszédében jelezvén a mai ünnepnek fontosságát, a bölcs farizens Gamaliel szavait idézi: »ha emberektől vagyon e tanács és dolog, semmivé leszen; ha pedig Istentől vagyon, ti fel nem bonthatjátok...« (Csel: V. 38—39) s mig a keresztyénséget, mint Istentől származottat mutatja fel, addig másfelöl a reformációt tünteti fel, mint olyant, melynek eredete isteni, s a világtörténelemből igazolja, hogy mig a történelem szinpadán népek tüntek fel és hanyatlottak alá, birodalmak alakultak s nyomtalanul elenyésztek, trónok emelkedtek s hulltak a porba, addig a keresztyénség, ha nem is rohamosan, állandóan hóditott, mindvégig fennmaradott, ép úgy a protestantismus is, mely a világosságnak, az emberi jogoknak az igazságnak, a tudományok és müvészetek fejlödésének, lett a sötétséggel, a lelkiismereten uralkodókkal, a hamis prófétákkal, a tudatlansággal szemben kiapadhatlan forrása, ha lassan is, ha bár nehéz akadályokkal küzdve is, de folytonosan halad; s erős a hite, hogy: mert csak *az* igaz keresztyén, a ki protestans, s a ki igazi követője a Krisztusnak, bármily alakban imádja is Istenét, lelkében *csak protestans lehet*, — a protestantismusnak hóditania kell! — Üdvözölvén az ilyen teljes számban megjelent rendes tagokat, a feltünő szép számban megjelent érdeklődő hiveket, jelen voltak általános éljenzése között e gyülést megnyitotta.

A múlt gyülés jegyzőkönyve hitelesittetett, majd pedig jegyző aa olvasta fel az e. m. lelkészi értekezlet újonnan kidolgozott alapszabály tervezetét, mely miután csekély módositással általánosságban és részleteiben is elfogadtatott, a templomban vonultunk be, melyet már szorongásig megtöltött az érdeklődő hivek sokasága, csak a »*fenntartott*« helyek voltak még üresen a lelkészek számára. Introitus és invocatió után a zabolai földmives zenekar nyitánya majd az iskolás növendékek alkalmi éneke következett, melynek utolsó sorainál Földes György zabolai lelkész lépett a szószékre, s *valóban imádkozott*. Hálát adott a világosság Istenének a lelkekben támasztott világosságért. Erős meggyőződésnek, rendithetlen hitnek hangján tett őszinte vallomást, hogy „*nem adatott ég alatt és föld felett más név, mely által lett a mi idvességünk, mint a Jézus Krisztusnak szent neve*“. Ima után ismét az iskolás növendékek énekelték el a „*Menyben lakó én Istenem*“ kezdetü fohászt, mely alatt Veres Károly papolci lelkész aa. emelkedett a szószékbe, alkalmi beszédet tartván Efez: V. 8. alapján. Bevezetésében a keresztyénséget megelőzött szomorú időket festi, melyek elkerülhetlen szükségessé tevék, hogy az „*idők teljességében*“ a jobb, hivő lelkek számára megjelenjék a *világosság fejedelme*, hogy a kik eddig sötétségben jártak, járjanak ezután „*mint világosság fiai*“, épigy tette szükségessé a reformációt megelőzött idők lelkiismeretlensége, az emberi lelkeken való uralom vágya, hogy Isten a maga választott fiai által támasszon új világosságot a sötétségben tévelygők lelkében. Ezután a reformációt úgy tünteti

fel, mely alapja lett: 1., *a tiszta vallásnak* 2., *a valódi szabadságnak* és 3., *az igaz hazafiságnak*. Leplezetlen őszintességgel állítja szembe Rómának és az ő *„papi rendjének“* uralma alatt a hivek lelkére reáerőszakolt *„vallást“* azon tiszta vallással, melynek egyedüli alapja az evangélium, s melynek birtokában vannak azok, kik az evangéliumi alapon reformált egyház követői. Szól a szabadságról, melyet igazán csak akkor nyerünk meg, ha előbb *„megismerjük az igazságot“*. Majd Jézus hazaszeretetére hivatkozva buzdit a valódi hazafiságra, melynek szintén alapja lett a reformáció mert fenntartója, megteremtője lett anyanyelvünknek, s a hosszas üldözések keserü ideje alatt megtanitott igazán szeretni e vérrel szerzett hont. Intvén buzditván a hiveket, hogy azon atyáiktól nyert hitet, mint szent örökséget, annál inkább megőrizzék, mert csak addig lehetnek jó hazafiak, — még egyszer felemelkedett lélekben az élő, erős Istenhez megáldó, megszentelő és megtartó segedelmét kérvén Krisztus anyaszentegyházára és annak hiveire!

A gyülekezet, melyre maradandó hatást gyakorolt a szépen kidolgozott és szónoki hévvel eléadott ünnepi beszéd, a XC. zsoltár első versét énekelte el, s lélekemelő, hitben és buzgóságságban feltétlenül épitő hatásu istentiszteletünket a földmivelő zeneker „Hímnusz“-a zárta be. Ennek végeztével az értekezlet folytatására gyültünk egybe ismét, melynek még két felette fontos tárgya volt.

Földes György zabolai lelkész aa., mint az annak idején kiküldött biráló bizottság elnöke, jelentette, hogy Bodor János zágoni ref. lelkész a zágoni egyház kezdeményezésére és anyagi biztositása mellett, az orbai e. m. lelkészi értekezletének felkérésére ***vallástanitási kézikönyveket és vezérkönyvet*** szerkesztett, melynek két első kötete, 1—2 és 3—4 osztályok számára immár a sajtó alól kikerült (bizonyára jönni fog annak szakszerü ismertetése), s mint a gyakorlati használatra igen alkalmasat melegen ajánlott úgy a lelkésztársak, mint a jelenlevő szülők szives figyelmébe.

(Vége következik.)

Igazgatótanácsunk üléséből

Kolozsvár, 1899. decz. 16—17.

Elnökölt Bánffy Dezső br. egyhker. főgondnok. Jegyzett: Kádár János dr. titkár. Jelen voltak: Simó Lajos főgondnok, Bartók György dr. püspök, Kenessey Béla főjegyző, Válvi Gábor dr. elnökhelyettes, Parády Kálmán, Szász Dénes, Beczek Lajos, Herczeg Lajos, Sárkány Lajos dr., Lészay Ferencz, ig. tanácsosok, Deák József, pénztárnok, Maksay János számvevő és Deák Albert dr. ügyvéd.

Első sorban is, az elnök és szavazó birák kijelölése mellett, másodfokú közig. bírósággá alakult át ig. tanácsunk s e minőségében az alábbi négy felebbezéses ügyet intézte el:

Deák Mihály és társai, felfalusi egyháztagok a görgényi közig. bíróság annak itéletét felebbezték meg, melylyel a felfalusi papválasztás az ismételten megtartott vizsgálat eredményében is jóváhagyást nyert. Másodfokú bíróságunk, beható vizsgálat és tanácskozás után, kétségtelenül megállapitva látván azt a körülményt, hogy Vásárhelyi Zsigmond a megválasztása érdekében rábeszélések, anyagi haszonnal járó igéretek, megfélemlitések, szóval a szin. trv. 233. § ának *d.* pontjában minősülő tiltott cselekmények fordultak elé, a választást megsemmisitette s a pályázati hirdetéssel kezdődő új eljárás bevezetését elrendelte.

Pelei Ács Jánosné egyháztagnak a szilágyszolnoki első fokú közig. bíróság végzése ellen beadott felebbezését eredménytelenül viszszautasitotta bíróságunk, mert a zsin. törvény 251. §-ban foglalt világos rendelkezés szerint adóügyi kérdésekben az egyházmegyei bíróság itélete végérvényes. Özv. Teleky Zsigmondné, b.-hocsárdi lelkészné és Szabó Sámuel, hodgyai lelkész aai felebbezését viszsza kellett adja bíróságunk, érdemi elintézés nélkül, mert a megfelebbezett első fokú határozatok nem közig. bíróságilag, hanem adminisztrativ úton hozattak.

Ezek után a közig. bíróság ülése feloszlott s az összes jelenlevők részvételével, a közigazgatási folyó ügyek elintézése következett.

A marosvásárhelyi kollégium évi 15000 frt fenntartási államsegélyt óhajtván nyerni, az erre vonatkozólag elkészitett szerződése jóváhagyást nyert és az egyetemes konvent útján, fölterjesztetett a közokt. miniszter úrhoz, végleges elfogadás czéljából.

A közokt. miniszterium rendelete, melyben tudatta, hogy a marosvásárhelyi egyházközség polg. leányiskolájának államositását, az egyház által támasztott némely kikötéseknek elejtése mellett, hajlandó munkában venni, tudomásul szolgált s az egyház elöljáróságával közöltetett, s oly felhivással azonban, hogy ismételten fontolja meg az egyházközség e kérdést s ha csak valamelyes úton iskoláját fenn tudja tartani: ejtse el az államositás kérdését, mert prot nőnevelésünk fontos ügyét csakis felekezeti intézetben lehet érdekeinknek megfelelően szolgálni.

A magasabb osztályokba javitással föllépő tanulók bizonyitványainak eltérő kiállitási módszeréből már több alkalommal bonyodalom keletkezvén, indittatva érezte magát ig. tanácsunk általános érvényü útasitás kiadására, melyszerint az ily bizonyitványokba az osztályvizsgán nyert elégtelen tanjegy vezettessék be s csakis a bizonyitvány jegyzet rovatában legyen kitüntetve, hogy az elégtelen tanjegy a pótvizsgán miként javittatott?

A nagyenyedi egyházközség határozata, mely szerint felekezeti népiskoláját megszünteti s az állami elemi népiskola fentartásához évi 100 frttal hozzájárulni magát kötelezi, a fölhozott indokok alapján, jóváhagyást nyert.

Németh Gyula dr., zilahi gimnáziumunk államilag kinevezett tanára, testi és lelki betegsége okán kérvén nyugalomba helyezését: kérése pártolólag küldetett föl, illetékes helyre.

Jánosi Gábor, nyugdijazott tanár aa. felségfolyamodását szintén pártoló ajánlattal küldötte fel ig.-tanácsunk a közokt. miniszteriumhoz, méltányosnak látván a kért 10 évi szolgálatnak kegyelmi úton leendő beszámitását.

A közokt. miniszterium azon tapasztalata, hogy honvédtisztképző intézetekbe való fölvételre jelentkező tanulók bizonyitványa és az általuk kiállott fölvételi vizsga tényleges eredménye között föltünő eltérések mutatkoznak, S.-Szt.-Györgyi kollégiumunkat is érdekelvén: ennek elöljáróságával közöltetett.

Szabályszerüen folyamodott, öt leánynövendéknek megengedte ig.-tanácsunk, hogy a nagyenyedi tanitóképző intézetbe magántanulóként beiratkozzék, oly megjegyzéssel azonban, hogy a fennálló szahályzat értelmében, a tanképesitő vizsgálatra való bocsáttatásért újból kell folyamodniok.

Egyuttal fölhivta tanácsunk a tanitó képezde igazgatóságának figyelmét arra, hogy jövőre csak az év elején lesznek magántanulók fölvehetők s hogy e magántanulók vizsgálatairól szabályszerü jegyzőkönyvek veendők föl, melyek az irásbeli dolgozatokkal együtt, fölterjesztendők a főhatósághoz, jóváhagyás végett.

Tudomásul szolgált és a kollégiumi elöljárósággal közöltetni határoztatott a közokt. miniszter úr ama rendelete, mellyel Zaida János, nagyenyedi zenetanár aát, évi 511 frt. penzióval nyugdijazta.

Ezek után Bánffy Dezső br. főgondnok aa. őnagyméltósága jelentette be, hogy az Ig.-tanács fölkérése folytán tárgyalásokat folytatott a közoktatásügyi miniszter urral, a gyulafehérvári róm. kath. püspök cime-

zése tekintetében kiadott s reánk nézve sérelmes rendelet megváltoztatása tárgyában, s e tárgyalások rendjén megyőződést szerzett affelől, hogy a rendelet az országos levéltárban őrzött okmányokban használt cimzések által kifejlődött gyakorlat alapján áll, minélfogva visszavonásához sok reményt fűznünk alig lehet, de azért föltétlenül szükségesnek látja a hatályon kivül helyezése érdekében való kérelmezést, már csak annak okmányszerű kifejezése érdekében is, hogy magunk részéről a rendelet jogosságát és kötelező erejét el nem ismerjük. Indítványozta azért, hogy elnöklete alatt, a főt. Püspök aa. és Becsek Lajos Ig.-tan. aa. személyében bizottság küldessék ki, mely is önmagát dr. Kolozsvári Sándor és Pokoly József, egyházi jogtudorokkal kiegészítve, a felirati tervezetet elkészítse s mielőbb az Ig.-tanács elé terjessze, a továbbiak végett.

Ig.-tanácsunk őszinte köszönettel vette tudomásul Főgondnok aa. bejelentését s inditványát határozattá emelte.

Végül még a n.-enyedi, kolozsvári és szászvárosi kollégiumok jövő évi költségvetései és a dr. Mátyás-alap mult évi számadásai nyertek elintézést, mire az ülés, az idő előrehaladottsága, miatt másnapra elhalasztatott.

r. s.

Irodalom.

Könyvismertetés.

(***Adalékok*** a Dunamelléki ev ref. egyházkerület történetéhez, Közli; *Földváry László* vác-hartyáni ev. ref. lelkész Ára 8 korona. Budapest, 1898. Kiadja a dunamelléki ref. egyházkerület.)

Református Sionunk története édes hazánk történetének egyik legfontosabb, eseményekben és tanulságokban egyaránt legbecsesebb része. Bár nagyobb joggal mondhatjuk ugyanezt a magyar protestantismus történetéről, de azt senki el nem tagadhatja, hogy a három protestáns egyház között a miénk, a református, vitte a vezérszerepet s így a mi az összprotestantismusról elmondható, kiváló mértékben áll ez reá.

Az ujabb kori elfogulatlan történetírás, hazánk politikai történetében kellőképen méltatja a mi szerepünket is. Azonban, a mint a jelenben nincs meg egyházunknak az a politikai sulya, mely szellemi fölényénél, nemzeti szelleménél s a haza culturájában kifejtett nagyfoku, áldozatteljes munkásságánál fogva megilletné; épenugy hiányos az az elismerés is, mely méltán multbeli culturális és politikai jelentőségünkért számunkra osztályrészül jut. A kettő között lehetetlen szerves összefüggést nem látnunk. Hiszen a jelen a multon épül fel, jogosultsága is a mult eseményeiben birja gyökér szálait. A ki nem tujda kellőképen megérteni, hogy mi volt Magyarországra nézve a protestantismus, a református egyház háromszázadon keresztül; az nem fogja ma napság kellőleg méltányolni és a megérdemelt elismerésben részesíteni.

Történelmünk elhanyagolt voltának egyházunk kellő sulynélküliségében adjuk meg az árát. Pedig ott, a hol fel tudjuk mutatni, hogy kik és mik voltunk, az elismertetés sem marad el. Épen ezért kell örömmel üdvözölnünk minden mozzanatot egyházi irodalmunk terén, a mely a mult idők homályos emlékeiből akár egyes események, akár nevezetesebb szereplők, akár területrészek megvilágosításához szükséges adatokat napfényre hoz. Nem holt ismeretet tárnak az ilyen munkák elénk, hanem egy-egy darabot abból az életből, melyben tevékeny részünk volt, a mely egyházilag, művelődés és politikai történet szempontjából bizonysága annak, hogy az egyházunk alapelveit képező vallásos eszmék és erők egyúttal nemzet és társadalom fenntartó eszmék és erők is, melyek egy uj, egy sajátos regeneratiót képesek előidézni a cselekedetekből való megigazulást valló társadalom keretében.

Ily szempontból fogva fel az egyháztörténeti adatokat, monographiákat stb. némileg ellentétben, a most ismertetendő műnek, szerényül «közlő» nevet viselő egybeállítójával — azt bátorkodom mondani, hogy Adalékjai nem annyira a dunamelléki egyházkerület »nagy temetőjét« tárják fel szemeink előtt, hanem azt az óriás erőt, melylyel a mi egyházunk azokon a tájakon, drága hazánk, nemzetünk fenntartásán a legvészesebb, a leggyászosabb időkben munkált, — azokat az óriási áldozatokat, a melyeket a nemzet megmentésére, saját veszteségei, elvérzése árán is meghozott.

A két kötetes munka minden lapja, minden fejezete fényes bizonyság arról, hogy a magyar református egyház és a magyar nemzetiség egymástól elválaszthatatlan. A gondos kiadó, ki bátran nevezhette volna magát irónak is, a jegyzőkönyvekben és más forrásokban feltalálható adatokat a leggondosabban összevetve, több mint kétszáz éven kalauzol bennünket egyházunk ama kerületének fontosabb eseményein keresztül, melyeknek hiányos, vagy magukban kevés értékü egyes jegyzőkönyvi adatait a hangya szorgalommal egybehordott felvilágositó részletek, jegyzetek és fejtegetések által drága kincscsé változtatja számunkra.

Az első rész első fejezete az alsó dunamellék reformátiójával s a prot. vallás és egyháznak a török uralom alatti állapotával foglalkozik, mig a második a dunamelléki egyházkerület területén született amaz egyének névsorát foglalja magában, kik 1523—1600-ig külföldi egyetemeken megfordultak. — Ez a két fejezet, — véleményem szerint — a magyarságnak a török uralom és a német zsarnokság alatt való fennmaradásának a kulcsát foglalja magában. Szerzőnk csak az adatokat sorolja fel, a melyek fejezet czimül irott programmjába beválanak, csak hogy ezek az adatok egy új, ezelőtt ötszáz esztendőn keresztül ismeretlen, szellemnek a fuvallatát hajtják felénk. Ott látjuk a nemzeti szellemnek az ébredését, a nemzeti nyelvü és irányu kulturának magasra felszárnyalását, látjuk, hogy a mi korábban csak a nemzet zömében lappangó, tevékenységhez alig jutó helyzeti erély volt, a nemzeti genius, most egyszerre a nemzet egész életét átható, vezető, mozgató tényezővé lesz. Azok a szegény praedikátorok, mesterek a nemzetnek és nemzetinek apostolai, kik a három felé szakadt magyar haza számára megteremtik azt a közös kapcsot, a mely a török vandalismus, az osztrák absolutismus és az erdélyi particularismus daczára megmenti a magyar hazát és nemzetet a jobb kor számára.

A két első fejezet után, ugy az első, mint a második részben, a supernitendensek sorozatában, az ezek alatt tartott zsinatok vagy gyülések adataihoz a szükséges jegyzeteket hozzá fűzve vezet bennünket a szerző. Amint napjainkhoz közeledünk, az adatok is bővülnek. De ez nem csak az idő közelségéből vagy távolságából magyarázható, hanem onnan is, hogy a gyászos, a

fájdalmas időknek inkább van történetük, mint a boldogság napjainak.

A XVII. szézad első felében Simándi Bodó Mihály gondos kezei superintendentiája drága emlékeit hagyták számunkra az alatta tartott öt generális synodus fenmaradt actáiban. Egyházak, melyeket ma nem mondhatunk magunkéinak, de a melyekben magyarságot is alig találhatni; helységek, melyek a török uralom alatt magyar református lakosságot birtak, ellenben ma csak egy-egy puszta, vagy határbeli dülő rész tartotta fenn emléküket: nem a kereszt és a félhold küzdelmének a hatása alatt változtak át, hanem a germanizáló papismus, vagy katholisáló absolut német törekvések kiáltó emléke.

Különösen a mü második része az, mely egyházunk szenvedéseinek az emlékeit élénk szinekkel tárja elénk. Látjuk, hogy miképen valósultak a »Ferdinándnak és Pázmánynak, a nagy magyarnak, Kardinálisnak tulajdonitott hires sententiák, kik inkább akarták pusztán látni az országot, mint eretnekektől lakottan. Feltárul előttünk Kollonics kardinális nevezetes programja munkába véve: hogy Magyaroszág szolga, pápista és német legyen. És itt önkénytelenül eszünke jutt Ézsiás gyönyörü próféciája Jehova szolgájáról.

Igen! Hazánk és nemzetünk megrontására irányuló minden mozgalom bennünket talált első sorban maga előtt, terheinek sulyát mi viseltük leginkább és szenvedéseiből, sebeiből mi nyertük a legnagyobb osztályrészt. De azáltal megmentésére, megtartására is mi tettünk a legtöbbet. A tőlünk elszedett s ma katholikus, meg német gyülekezetek a mi dicséretünk szószólói, mert a kezeink között maradottak magyarsága és egyházunk között levő szerves kapcsolat tanuságai.

Földvárynak ezen két kötet Adalékjai, melyek négy, illetőleg öt, tehát összesen 9 térképpel is vannak illustrálva, a legbecsesebb forrásmüvek hazai egyháztörténelmünkre nézve. A közlőnek nagy apparatussal készült, megbecsülhetlen jegyzetei és pótlékai a munkának becsét oly arányban emelik, a mennyiben az egyszerü száraz jegyzőkönyvi adatokat lehetőleg teljes világitásba helyezik. Szivből üdvözöljük a derék »közlőt«.

Ypszilon.

TÁRCA.

Jézus.

(Karácsonyra.)

Fejet meghajtva, sarút megoldva,
Bölcsek borultak előtted porba,
Kik nagy távolból látni jövének,
Tömjént s aranyat hozván tenéked.

Egy fényözönben fürdik a jászol,
A szent anyának könye aláfoly
Mig a csilagnak szelid sugára
Reáomol az Isten Fiára.

Szól fenn a légben szép angyalének:
Örök dicsőség az úr nevének
És lenn a földön örök békeség!...
Hálaimát zeng a végtelenség.

— Jézus! Szülötte kis Betlehemnek,
Szomjazó lelkek érted epedtek,
Tengernyi népek még ma is várnak; —
Eljösz-e újra e nagy világnak?!

*— »Szegény a sziv, mely **csak várja** jöttöm,*
Az csak gyötrődik, szenved örökkön;
*Keress, **találj meg**, te szomjas lélek:*
A szeretetben ott vagyok, élek!

Farkas Sándor.

Karácsony.

Szünjék meg minden munka, fáradás,
Hadd fogja el szivünket szent varázs,
Hadd lepje meg lelkünket édes mámor,
S pihenjünk meg mint bérczlövén a vándor:
A hitnek csillagánál.—

Miért örül most jobban a kebel?
Miért, hogy most buzgóbban ünnepel?
Miért, hogy szivünk minden dobbanása
Egy boldogabb jövendő képe, mása?
Betölt a szent *reménység*

Im a látnokok ihletett lelke
Kiben legfőbb reménységét lelte
Eljött, szegény, árvákat védelmezni,
Halált legyőzni, a bünt elfedezni.
A megváltó *szerelme.*

Körülfogják a többi csillagok
A napkeleti fényes csillagot,
És kisded jászolánál Betlehemnek
Az angyalok zsolozsmát zengedeznek:
Hozsánna néked, Isten!

És messze, a kegyes zarándokok
Meglátják azt a fénylő csillagot;
Sietnek üdvözölni lelkesedve,
— Kiben megtestesült az Ige, Eszme, —
Jézust az Idvezitőt.

Mi is szivünkben bizton érezénk,
Hogy fényes csillag gyúlt hitünk egén,
Hogy elcsüggedt reményünk újra éled,
S új tápot ád szeretet tüzének
A bölcső Betlehemben.

S midőn az ég Urához száll imánk,
Ki szent Fiát áldásúl adta ránk,
Szivünk előtte örvendve kitárjuk:
«Kegyelmedet mi is epedve várjuk,
Jézus, hitünk királya!»

Kolozsvár, 1899.

Tóth Gyula,
ref. theologus.

Különfélék rovata.

Az egyházkerületi közgyülés szervezetének módosítására vonatkozó orbai indítványt tudvalevőleg bizottságnak adta volt ki igazgatótanácsunk, részletes megvitatás és véleményezés végett.

E bizottság folyő hó 16-án tartotta alakuló gyülését, *Bánffy Dezső br.* főgondnok úr ő nagyméltósága elnöklete alatt, ki fáradságot nem ismerő buzgósággal vezeti egyházkerületünk kormányzatát s kinek bölcs tapintata, páratlan éleslátása teljes garanczia arra,

hogy egyházkerületünk óhajtott belbékéje időelőttí kérdések felszinre vetésével sem fog megzavartatni.

A bizottság különben, — melynek tagjai között dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Becsek Lajos és dr. Sárkány Lajos ig. tanácsosok személyében örömmel látjuk egyházkerületünk legkiválóbb oszlopos tagjait, — ez alkalommal csak megalakult s Kenessey Béla főjegyzőt választván meg előadójául. neki az orbai indítványt és a többi egyházmegyék ide vonatkozó véleményeit átadta referálás végett, elhatározván egyuttal, hogy a jövő év elején fog érdemleges tárgyalásra összeülni.

Baró Bànffy Dezső őnagyméltósága, egyházkerületünk elnök-statuskurátora valóban meghálálhatlan odaadással szenteli nagyértékü tévékenységét egyházi közügyeinknek. Az igazgatótanács üléseire Budapestről rendesen lejő s elnököl. Az újabban megindúlt s egyházalkotmányunk bölcs fejlesztésére irányúló munkáságnak vezetése az ő államférfiúilag is gyakorlott kezében van. Figyelme kiterjed az adminisztratió egész vonalára, az ügyvitelnek a célszerűség által kivánt tekhnikai beosztásaira is. Egyházunk közjogi helyzetét érintő kérdésekben a tárgyalásokat a kormánynyal önagyméltósága vezeti s e kérdések megnyúgtató megoldását illetőleg ismét az ő kiváló államférfiúi és egyszersmind református egyházias egyéniségében bizunk. Szolgáljanak e tények is karácsoni örömére egyházkerületűnknek, hogy ily hű kezekben van jelenleg is kormánya. Azonban a szép, nemes dolgok egyszersmind: *példaadások*. És mi épen e célból irtuk a fönebbi sorokat. Egyházkerületünk elnök status kuratorának nemes példája ihlessen, sürgessen mindnyájunkat. Buzditsa a papot, a tanárt a gondnokot, a presbytert, búzdítson mindenkit, ki egyházunknak élő tagja akar lenni. Arra való az előttünk világító szövétnek, hogy kövessük azt.

Lelkészképesitő szigorlatok. A reformatus theologiai fakultáson a hét folymán 9 jelölt tett papi vizsgálatot, és pedig *Bóér* Károly. *Kolozsváry* József, ónodi *Veress* Sándor, *Kádár* Andor, *Szakács* Ferenc, *Jenei* Sándor. *Nagy* Mihály, *Székely* Sándor, és *Priváry* Géza. A vizsgálatokon dr. *Bartók* György püspök elnökölt.

A gyermekistentiszteleteken a theologia dísztermében f. hó 10-én *Székely Miklós* th. és 17-én *Molnár Imre* th. tartott sikerült beszédet. Theologus ifjaink mindig a gyak. theol. tanárának jelenlétében s előleges censurája után beszélnek. A f. hó 10-én tartott gyermekistentiszteleten főt. *dr. Bartók György* püspök úr is megjelent.

Protestáns estèink vasárnaponként d. u. 5 órán kezdődőleg Kolozsvár öt kerületében egyszerre tartva, nagy érdeklődés mellett folynak. Mult vasárnapon (dec. 17-én) a külmagyarutcai iskolai helyiségben *Kenessey Béla* th. igazgató bilincselte le a megjelentek figyelmét, a hidelvi kerületben *Nagy Károly* theol. tanár, a monostori kerületben *Kecskeméthy István* theol. tanár, a szénutcai iskolai helyiségben *Biró Sándor* colleg. vallástanár olvasott föl. Nem csoda így, ha áldott aratásban reménykedünk. Ugyanezen estén a theologia dísztermében, hol az előkelő közönség soraiban ott láttuk az aristokracia hölgyeit is, ott a férfiak között a királyi tábla képviseletét is, két fölolvasás tartatott. Az első felolvasást *Molnár Albert* theol. tanár tartotta »Vallás és költészet« cím alatt. Ezt követte az internatus dalkarának igen sikerült éneke. Most *Papp József* tanár, az olaszirodalom kiváló ismerője, Dantenak irodalmilag is elismert jeles magyarázója ült a felolvasó asztal mellé s tartotta meg igen érdekes fölolvasását »Dante és a biblia« cím alatt. Ez értekezést, valamint a többi értekezést is, lapunk közleni fogja. Itt tisztelettel kérjük föl a rendező bizottság jegyzőjét, hogy a különböző helyeken tartott fölolvasások címeit s a fölolvasók neveit lapunkkal közleni sziveskedjék. — Mi magunk nem lehetünk mindenütt ott s a rendező bizottság működését, intézkedéseit a jegyzőkönyv tartalmazza. Nem hivatalos, de biztos értesülésünk alapján följegyezzük itt, hogy a dec. 10-én szerepelt fölolvasók között ott volt *Benedek J.* tanítónő, ki a valláserkölcsi nevelésről értekezett igen szépen és helyesen. A hidelvi iskolai helyiségben egy tanítónőképezdei növendék szavallatát hallottuk dícsérni. Protestáns estéinken részt vesznek theologusaink is hol énekükkel, hol szavalatukkal. E helyen a földészek dalkarának is elismerést és köszönetet mondunk.

Folyò hó 20 àn èrkezett le a vallás és közoktatásügyi minisztertől egyházkerületünk részére a lelkészi fizetések állami kiegészitésének első részlete fejében 6577 frt. 84½ kr., melyből 29 lelkész fog részt kapni. A részletes kimutatást lapunk jövő számában közöljük, most csak annak a reményünknek adunk kifejezést, hogy az első fecskét rövid időn belül a többi is követni fogja.

A kongrua-összegek kiosztàsa. A vallás- és közöktatásügyi minisztérium e héten megkezdette a kongruaösszegek kiosztását. De tekintettel a kiutalások nagy számára a kiutalások csoportonként, arányosan küldetnek meg az egyes felekezeteknek, az illetékes püspök utján.

Kackói körlelkésszé. Gaál Ferenc v.-gálfalvi helyettes lelkészt nevezte ki igazgató-tanácsunk. Hiszszük, hogy e szép készültségü ifjú Timotheus a kackói körben is meg fogja nyerni hivei szeretetét. Isten tegye áldásossá új munkakörében való munkálkodását.

Papvàlasztàs. A pápai evang. reform. egyházközség papjává választotta Kiss József, pápai theológiai tanárt, a Dunántúli Prot. Lap szerkesztőjét. Mi is üdvözöljük őt új állomásán.

Erzsébet-gyermeknevelő otthon. A Nagy pénteki református társaság házat épittet Kamaraerdői telkén, Buda-Eörs közelében. Ott gyermeknevelő otthont rendez be gyermekek számára, s Erzsébet királyné nevéről fogják elnevezni. A ház a jövő év őszére lesz készen.

Egyetemi magàntanàrok. Dr. Bartha Béla és dr. Kérészy Zoltán, a debreczeni főiskola jogakadémiájának tanárai, a kolozsvári tud. egyetem jogtudományi karánál egyetemi magántanári képesítést nyertek. Dr. Bartha Béla a pénzügyi jogból, dr. Kérészy Zoltán a magyar alkotmány- és jogtörténetből.

A szőkefalvi ev. ref. templom javàra, Dicsőszentmártonban, 1899. dec. 30-án, a vármegyeház diszterében táncvigalommal egybekötött hangverseny rendeztetik. Védnök-nők *K. Nagy Pálné, Br Rottenthal Henrikné, Sándor Jánosné, Br Apor Istvánné.* Rendező-bizottság: *K Nagy Pál, Fekete György*, elnökök. *Gr. Bethlen József, Sándor Pál*, alelnökök. *Pataky Lajos* pénztáros. *Széll Jakab, ref. lelkész*, ellenőr.

A szamosujvári kereskedők és iparosok a helybeli evángélikus egyház javára 1900. év január hó 6-án szombaton, a város vigadó negytermében zártkörű táncestélyt rendeznek. Az estély védasszonya: *Nyegrutz Tivadarné Retezár Juliska* őnagysága. Védnök *Gajzágó Ferencz* kir. itélő táblai biró. Elnökök: *Nagy Lajos* főszolgabiró. *Duha Kristóf* városi számvevő. *Filep János* pénztáros. Alelnökök: *Kopár Kristóf* takarékpénztári igazgató. *Kovács Ákos* református lelkész. *Máthé Sándor* ellenőr.

Sajtórendöri vétség vádja alól való felmentés. Makláry Pap Miklóst, a Sárospataki Lapok kiadóját sajtórendőri vétség vádja alá helyezték volt a következő czikkek miatt: Miniszteri ünnepek (1898, 49. sz.) A kik ott is aratnak, a hol nem vetnek. (1898. 1. sz.) Visszapillantás az 1898-iki esztendőre a magyar prot. egyházélet szempontjából. E vád alól a kassai itélő tábla felmentette, azon alapon, hogy nem Makláry Pap Miklós hozta forgalomba a Lapokat, hanem Steinfeld Jenő. nyomdász.

Hivatalos rész.

NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. síremlékére s a Szeretetház javára a következő újabb adományok folytak be:

1.	Ugron János	3 frt	— kr.
2.	Olasz Gyula gyűjtése	5	—
3.	Nagy-galambfalvi egyház gyűjtése	6	50
4.	Szőcs Ákos gyűjtése	2	50
5.	Keresztesi Gyula lelkész gyűjtése	3	40
6.	Juhász György ippi lelkész gyűjtése	5	—
7.	Bodor János zágoni lelk. gyűjt.	62	30
8.	Nagy József lelkész gyűjtése	8	—
9.	Kovács Ferenc lelkész gyűjtése	1	70
10.	Magyarói egyház gyűjtése	10	—
11.	Lénárt József lelkész gyüjtése...	3	—
12.	Gruzda Ferenc...	1	—
13.	Pap István lelkész gyűjtése	2	80
14.	Sz. Kocsárdi egyház	5	—
15.	Alcsernátoni egyház gyűjtése	17	95
16.	Bitai egyház gyűjtése.....	1	40
17.	Csikszeredai egyház gyűjtése	5	50
18.	Dálnoki egyház gyűjtése	4	12
19.	Felső-csernátoni egyház gyűjtése..	4	20
20.	Zajzon Lajos lelkész	1	—
21.	Ikafalvi egyház gyüjtése	2	70
22.	Albisi egyház gyűjtése	5	67
23.	K.-Mártonfalvi egyház gyűjtése....	1	60
24.	K.-Markosfalvi egyház gyűjtése....	2	85
25.	Lécfalvi egyház gyűjtése	5	54
26.	Bakcsi Gáspár.....	5	—
27.	Bodor Gézáné gyűjtése	8	50
28.	Keresztes Ede	1	—
29.	Karatnai egyház gyűjtése	2	—
30.	Dr. Bodor Ferenc gyüjtése	5	—
	(A 15—30. sorszám alatt felsorolt adományokból 53 frt 30 kr. korábban küldetvén be, a kézdi ehm. gyűjtéseként már egyszer nyugtáztatott.)		
31.	Érszentkirályi egyház gyüjtése	5	—
32.	Fiátfalvi egyház gyűjtése	1	61
33.	Ujváry Isván m.-ludasi lelk. gyűjtvén:		
	Miksa Imre	10	» —
	Gr. Betlen Sándor	10	—
	Dr. Vajda Dániel.....	1	—
	Keresztes Áron	2	—
	Felföldi Béla.....	1	—
	Többektől	6	—

Midőn e kegyelmes adományokért mély köszönetet mondunk, ez uton is kérjük kedves híveinket, hogy a még künn levő gyűjtőíveket, nem remélt esetben üresen is, a jövő évi január hó 10-ig mulhatatlanul beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1899. december hó 6-án.

Kádár János, titkár. — *Dr. Bartók György*, elnök.

4676 1899. KÖRLEVÉL.

Valamenyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának, valamenyi ev ref. iskolaszék nt. lelkész elnökének.

A kultuszminiszterium folyó évi 86,30) számu leiratában foglalt ajánló jelentés alapján tudatjuk cimekkel, hody dr Oláh Gyula „Az ember és az egészség" címü munkája az Athenaeum r. t. kiadásában most hagyta el a sajtót. E mű első része ismerteti az emberi szervezetet, annak bonctani összefüggését és élettani működését; a második része a hirtelen rosszullét, megbetegülés és baleset alkalmával szükséges segélynyujtás módjait, továbbá a gyermeknevelés és oktatás, valamint a betegápolás egészségügyi szabályait tárgyalja; a harmadik része pedig az egészségi és a közegészségi szabályokat beható részletességgel ismerteti.

Minthogy szerző e művében felölelt tárgyat ugy dolgozta ki, hogy azt mindenki könnyen megértheti és az abban adott utasitásokat szükség esetén minden nehézség nélkül követheti; minthogy továbbá e könyvben foglaltak alapján a népiskolai tanítók a segélynyujtás módjait, továbbá az egészségi és közegészségi szabályokat helyesen és alaposan taníthatják s igy megfelelhetnek a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. XIV. t. c. 42. §-a rendelkezéseinek: Dr. Oláh Gyula „Az ember és az egészség" címü művét a címek kormányzata alatt álló iskoláknak segédkönyvül beszerzésre ajánljuk.

Kolozsvárt, 1899. december 10-én.

dr. Bartók György, elnök — *Parádi Kálmán*, tanügyi-előadó.

1327—1899. PÁLYÁZAT.

A görgényi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sárpataki* ev. ref. felekezeti népiskola II-ik tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: évi 400 frt, melyből 331 forint államsegély, 54 forint a ref. egyház, mint iskolafenntartó által kiszolgáltatva és 15 frt tandij. Természetben lakás és a megfelelő kertilletmény a polgári község által fenntartva és kiszolgáltatva. A kellően felszerelt folyamodványok Nagytiszteletü Tavaszy József ref. esperes urhoz adandók be 1900 évi január hó 14-ig Magyar-Péterlakára (u. p. Szász-Régen).

Pályázhatnak a fitanitókon kivül a nőtanitók is, kiknek folyamodása, ha rendes oklevéllel lesz felszerelve, tekintetbe fog vétetni.

Kolozsvártt, 1890. December hó 14-én

Dr. Bartók György, ev. ref. püspök.

1388—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett magyar-bölkényi kántortanitói állomésra pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Mindennemü gazdasági épülettel ellátott lakás, jóminőségü tágas kerttel. 2. Államsegély 124 frt (248 korona) 3. Buza, zab, és fakepe, egyházhatósági becslés szerint 199 frt. 68 $^1/_2$ kr értékben (399 kor. 37 fil.) 4. Munkaváltság 33 frt 23 kr (66 kor. 66 fil.) 5. Garas és arányositási pénz 6 frt. 33 kr (12 kor. 66 fil.) 6. Tandíj 25 frt. (50 kor.) 7. 8 hold 143 négyszög öl szántó és kaszáló, melynek kat. tiszta jövedelme 38 frt 04 kr (76 kor. 08) fil.) Megjegyeztetik, hogy a föld és fa valódi értékét számitva e fizetés megér 500 forintot.

Folyamodványok 1900. Jan. 20-ig Nagytiszt. Tavaszy József görg. espereshez Magyar-Péterlakára, u. p. (Szász Régen) küldendök.

Kolozsvártt, 1899 dec. hó 18-án.

dr. Bartók György, püspök.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.

II. Évfolyam. 52. szám. Kolozsvárt, 1899. December 28.

ERDÉLYI

PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület. **Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.**

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt
félévre 3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Theol. fakultásunk önképzőkörének feladata.*

Üdvözlöm az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultása internátusának az önképzés nemes munkája megkezdésére összegyült ifjuságát.

Fakultásunk főfelügyelője, előljársága és tanárkara nevében szivből köszöntöm önöket a munka megkezdésének küszöbén. Mert önökben látjuk internátusunk ifjuságának azt a részét, a mely valósággal felfogta ezen egyházkerületünk által felette nagy áldozatokkal létrehozott és ma is áldozatokkal fentartott intézetnek hivatását, feladatát, rendeltetését és a mely a maga részéről ez intézet jótéteményeit — igen helyesen — azzal igyekszik meghálálni, hogy magas rendü elhivatásának megvalósitásán maga is közre munkál.

Intézetünk ugyanis — mint azt bizonyára tudják — annak a mindinkább és szélesebb körben érzett közszükségnek köszöni létrejöttét, hogy ***egyházunknak lelkészeiben minél tudományosobban és sokoldaluan képzett s tanáraiban minél egyháziasabban nevelt munkásokkat bocsásson rendelkezésére*** s min dkettőben protestáns, közelebbről kálvinista vallás-erkölcsi személyiségeket, jellemeket adjon a magyar nemzetnek, a magyar hazának, a magyar müvelődésnek s ebben és ez által az emberiségben épülő Istenországának.

Az a gyönyörü kép, melyet a messzejövőbe pillantó fejedelmi tekintet látott vala, midőn a később nevéről nevezett gyulafehérvár nagyenyedi főiskolában egy kálvinista universitás scientiarum alapjait rakta le, nemhogy megvalósult volna, sőt napról-napra homályosult.

A közszolgálatára hivatott nagy conceptióju organikus nevelés- és tanügyi politika anyagi és szellemi támogatása helyére, a mely a népiskolákat az egyházközségek, a középiskolákat a traktusok és kommunitások, a főiskolát vagy egyetemet pedig az erdélyi fejedelemség kálvinistasága egyeteme gondoskodásának szánta, egy a nagyzás köntösébe öltözködött szeparatisztikus szüklátkörü és szükkeblü politika lépett, a mely az erős vezetésre hivatott kálvinista fejedelmi kezek elhanyatlásával annál könnyebben diadalmaskodott s egy erőteljes kálvinista egyetem helyett csinált négy csonka és fejlődésre képtelen főiskolát. S mi lett az eredmény? Ma tisztán látjuk. A mint az uj idők szelleme reájuk fuvallt s fokozottabb követelményeket támasztott velük szemben, a fejlődésképesség hijján visszasülyedtek oda, a mire természetszerüen hivatva voltak: középiskolákká. Egy, éppen a nagy fejedelem alapitása, theologiája révén egy ideig még megtartotta főiskola jellegét, mígnem nemrégiben ez is középiskolává vált.

Főiskoláink sülyedése és haldoklása szomorú hatása természetszerüen érezhetővé vált nemsokára egyházunk és intézményei közszellemén. Theologus ifjuságunknak a tudományok egyetemétől szeparált nevelése más irányu, de megfelelő magasságú tudományos képzésben részesülő hallgatósággal való érintkezésének hiánya, gyakran a legderekabb szakértő munkássága mellett is érezhetővé vált; de nem kevésbbé középiskolai tanárnemzedékünknek az egyházi befolyás alól teljesen kisiklott képzése és nevelése is. Lelkészeinknél a magasabb szempontok, szélesebb látkör és tudományos továbbképzés tekintetében vált érezhetőbbé a hiány; tanárainknál pedig a vallás-erkölcsi mélység és egyháziasság lett nem mindenben és mindenütt kielégitő.

E közben vezérférfiaink úgy látszik, arra a meggyőződésre jutottak, hogy a régi hagyományos tanügypolitika felújitására részben elkéstünk, részben erőtelenek vagyunk. Belátták, hogy a tan- és nevelésügy terén a folyton fokozódó igények mellett az állammal a versenyt fel nem vehetjük, ki nem birjuk. Kerületünk tanügypolitikája ennélfogva megváltozott. Mint egyház a tanügy terén feladtuk az állammal való versenyt, hogy mint állampolgárok érvényesitsük protestáns és kálvinista jellegünket az állam intézményeiben. Nemcsak, hogy az egyházi egyetemi képzés gondolatáról teljesen letettünk, hanem népiskoláinkat is — fájdalom nem mindig kellő körültekintéssel — átadtuk az államnak, sőt középiskoláinkra is oly mérvü ingerentiát nyert az állam, hogy azok felekezetieknek immár

* Elmondatott a theol. fakultás internátusa ifjusági önképzőkörének 1899. szeptember 24-én tartott alakuló gyülésén.

— legalább a nagy része — csak nagy jóakarattal tekinthetők.

Nem gáncsul hoztam fel ezeket itt, hol a kritikától teljes mértékben tartózkodom, hanem azért, hogy a következőben mondandókat annál alaposabban megérthessék.

Egyházi tanintézeteink állapota s a csak most jelzett tanügypolitikai fordulat teszi érthetővé azt a törekvést, a mely évtizedek harczai közben többszörös változás után azt tűzte ki feladatául, hogy a protestáns papképzést is az államra ruházva a theologiai fakultást, a helybeli tudomány-egyetemmel, mint annak kiegészítő részét, belső szervi kapcsolatba hozza, s mig igy egyfelől theologusainknak megnyissa a szélesebb és sokoldalubb tudományos képzést, másfelől protestáns tanárnövendékeinkhez közelebb hozza az egyházi szellem befolyását.

A mi rendkivül komplikált s ellentétes érdekek által befolyásolt állami közoktatásügyi politikánk azonban a tervnek csak mostani alakjában a félnél is kevesebb formában való megvalósítását tette lehetővé. A tervezett szervi kapcsolat ugyan — tiszta formában nem valósúlhatott meg, de theologus ifjuságunk elől nincs elzárva az egyetem hatása. S viszont, habár az összes protestáns tanárnövendékekre nem is, de az internátusunkban lakó tekintélyes részhez közelebb van hozva az egyházi szellem hatása.

Az itt lakó tanárnövendékek visszonya sem mondható intézetüönkhz valami belső, szervi kapcsolatunak. Ez ideig legalább alig több, mint a mit az intézet rendtartási szabálya előir. Pedig ez alig több a semminél; pusztán a békés együtt lakás feltétele. De hol áll ehhez az intézet eredeti célzata, rendeltetése?! Azonban, ha törvény és szervezet e célzatot eddig intézményileg meg nem valósithatta, valjon szabad-e lemondanunk arról, hogy ***gyakorlatilag*** a kölcsönös ráhatás, a gondolatok, eszmék kicserélése, a közös célnak közös szellemben való munkálása által éressék el? Ha intézetünknek mai szervezetében biztositani akarjuk a létjogosultságot, akkor — nem. S ha nem, akkor keresnünk kell e gyakorlati mezőt; ha nincs, meg kell teremtenünk; ha van, ápolni és fejleszteni az intézet iránt tartozó legszentebb erkölcsi kötelességünk.

Ilyen, az intézet célját gyakorlati uton szolgáló tevékenységre nyujtanak alkalmat a komoly nemes, em elkedett szellemü magánérintkezésen kivül, az intézet kebelében való szabad társulások s ezek közt első helyen ***az önképzőkör***. Az önképzés munkájának fontosságáról más alkalommal szólottam, most megelégszem egyszerüen azzal, hogy rámutatok arra, miszerint tudósaink és iróink legkiválóbbjai a munkára ösztönöztetést, a nemes verseny utján fejlődést és előhaladást éppen az önképzőkörökben nyertek; hogy éppen az önképző munkásság van hivatva arra, hogy a tanári kathedrákról nyert anyagot a hallgató új szempontok szerint feldolgozza, részletezze s ez által minél sajátabb tulajdonává tegye. Kollegiumaink régi tanárkarai a tehetségesebb és szorgalmasabb diákok közül éppen az önképzőköri munkálkodások alapján szemelték ki azokat, a kiket kellő kiképezés után nyomdokaikba léptettek. És az önképzőköri munkálkodás e jelentősége — bár változott formában — ma is fenn kell, hogy álljon. A miénknek ezeken felül még ott van a fennebb említett magas elhivatása szellemi érintkezési pontot képezni az intézet különböző studiumokat művelő tagjai között s ez által egy magas színvonalú, tudományos, művelt protestáns egyházias közszellem megszületését eszközölni.

Fájdalommal kell kijelentenem, hogy ezirányban eddig nem sokat tapasztaltunk. E nemes és magas feladat munkálása helyett kicsinyes versengések, elkülönzési törekvések jelei kezdtek mutatkozni. Pedig ennek nem lehet, nem szabad igy maradnia. Biztosíthatom az urakat, hogy az intézet előljárósága éppen ezen a ponton kettős éberséggel örködik s van ereje és lesz eszköze a káros tünetek orvoslására. A nagy áldozatoknak, melyeket az egyházkerület ez intézetért hozott, áldását és gyümölcsét is akarja látni s mi ezt az áldást kicsinyes torzsalkodások áldozatául esni nem engedjük.

Önöknek Uraim! a komoly munkálkodás terére kell lépniök. Itt versenyezzenek! Theologusok és tanárnövendékek a nélkül, hogy szaktanulmányaiktól eltérnének, a komoly tanulmány és érdeklődés érintkezési pontjait kölcsönösen könnyen meglelhetik. A klaszszika-filologus, a görög és római bölcsészet, vallás, drámai vagy lyrai költészet egyik másik képviselőjéről vagy korszakáról irott tanúlmányával, a történész a hazai vagy világtörténelem vallási vagy egyházi vonatkozásu személyéről vagy eseményéről való értekezésével, a modern nyelvész a megfelelő ujabb kiváló irodalmi termékek ismertetésével stb. stb. nemcsak saját szakképzettségét növeli, hanem jótékony hatást gyakorol a theologus ifjúságra is és viszont ez a vallás-erkölcsi élet és tudomány nagy problemáinak müvelt közönséghez alkalmazott fejtegetéseivel azon kivül, hogy saját szakképzettségét növeli, s jövő hivatása gyakorlatára előkészül, a tanárnövendékekben is érdeklődést kelt, gondolatokat ébreszt és a szaktudományokat mindinkább károsan elválasztó űrt segíti kitölteni a gyakorlati valláserkölcsi életre való vonatkoztatás által.

Ne kicsinyeljék ezt a dolgot, ezt a munkát. A kezdet nehézségei ne rémítsék vissza, hiszen nehéz s kicsiny kezdettől lesz rendszerint a szép vég. Jóakaratu tanácscsal, vezetéssel egy egész tanárkar áll önök mellett, a melyre mindíg számíthatnak. Sőt örömmel hozom tudomásukra, hogy birom igéretét intézetünk főfelügyelőjének, a Főtiszteletü püspök urnak arra nézve, hogy ifjúságunk e nemü munkásságát nemcsak megérdemelt figyelmére méltatandja, de lehető gyakori megjelenésével is igyekszik az érdeklődést és munkakedvet ez irányban is fokozni.

Önképzőkörünknek már eddigi működésével is sikerült a közönség érdeklődését annyira felkelteni, hogy jókedvü adakozók alapítványokkal is kifejezték elismerésüket és buzditásukat. Remélem, hogy ezután még fokozottabb mértékben fog előhaladni a megkezdett uton abban az irányban, melyet kijelölni szerencsém vala s ez évi munkássága legszebb eredményeként eléri azt, hogy — a mi ez intézet szellemével össze nem egyeztethető — kényszer nélkül, a nemes munka vonzerejével kapcsolja magához internátusunk

ifjúságának azt az egyharmadát is, a mely most e nemes munkára alakuló körtől magát távol tartja. Csak ha sikerült itt benn e falak között közös szellemben, közös lelkesedéssel, közös munkára egyesítenünk minden tagot: akkor remélhetjük czéljaink eredményes munkálását szélesebb körben künn az életben is s valósíthatjuk meg ez intézet nagylelkű tervelője és építője hatalmas gondolatát

Abban a reményben, hogy ez így leszen, internátusunk ifjúsága önképzőkörének alakuló közgyűlését megnyitom.

Nagy Károly
az önképzőkör felügyelő tanára.

Egyházi élet.

Az orbai ref. egyházmegyéből.

Kovászna, 1899. nov. 2.
(Folytatás és vége.)

Szintén Földes György kolléga olvasott fel ezután »*Az egyházpolitikai törvények folytán szükséges kura pásztorális intézkedésekről*; s mig a mindennapi életből vett adatokból azon szomorú tapasztalatokra jut, hogyha orbai egyházmegyénkben nem is, de bizony széles e hazában igen sok helyen érezhetni a polgári házasságnak kedvezőtlen hatását a protestáns egyházakra, azon elvből kiindulva, hogy a jók, az igazi buzgó keresztyének úgy sem mellőzik az egyházi szertartást, a vallástalanok, az egyháziatlanok pedig méltán sújtatnak némi egyházi rendszabályokkal hanyagságuk, vagy épen vallástalanságuk miatt, — határozati javaslatot terjeszt elé, mely főbb pontjaiban a következő

»Mindenek előtt az Isten igéjének hatalmával, a szeretet melegével, a rábeszélés szavaival a papi prudentia megfontolásával minden lehetőt el kell követnünk a végre, hogy híveink az egyházi szertartásokat mint egyházias, vallásos életünk múlhatlan postulátumait, igénybe vegyék. Azután arra kell törekednünk, hogy az esketési és keresztelési stólát minden áron megváltsuk, sőt addig is, mig ez lehetséges lesz, szüntessük be azt, különösen a szegényebbekkel szemben, szem előtt tartván Idvezítőnk kijelentését: mit használ, ha valaki az egész világot megnyeri is — anyagiakban — ha a lelkekben kárt vall?!«

»És ha mindezeknek daczára is találkoznának olyanok, a kik az érintett szertartásokat elmellőznék, azokkal szemben, mint a kik szándékosan excomunikálták magokat az egyházkebeléből, határozottan ki kell mondanunk s kérlelhetlenül végrehajtanunk, hogy: a *ki az egyházi esketést mellőzi: 1. semminemű egyházi tisztségre nem választható; 2. az úrasztalához nem bocsájtható; 3. halála esetén úgy a harangozás, mint az egyházi szertartás részben, vagy egészben megtagadandó; s úgy szintén azoknak, kik a konfirmálást elhanyagolják — még ha 80 éves korukban halnak is meg — nagy haranggal nem szakgattatunk, felettök prédikácziót nem tartunk.*« »Azon szülőkre nézve, kik kisdedeik megkeresztelését elmellőzik, — bár nem állunk az ó testámentum azon rideg álláspontján, hogy: megbüntetem az atyák vétkeit a fiakban, harmad- és negyedíziglen, — kereszteletlenül elhalt kisdedeiktől, kiknek megkereszleltetését *szándékosan* mellőzték, mind a harangoztatás, mind a temetési szertartás megtagadtatik«, mert »nem a halott, hanem az élő szülő érezi meg ennek sújtolását.«—

Mind ez ridegnek és a Krisztus szellemével ellenkezőnek látszó rendszabályokat javaslattevő azon legfőbb indokkal zárja be, hogy »*híveinktől függ, hogy ezek örökre csak papiron maradjanak*,« mert »*ha már a stólát is megszüntetjük, egyenesen és világosan a vallás, egyház és Isten elleni tüntetés, kicsinylés megvetés, semmibevevés jele lesz az, ha valaki e szertartásokat mellőzi, s ha pedig ily intenczióból mellőzi, valóban méltó a büntetésre*.«

Értekezletünk e javaslat felett hosszas eszmecserét tartott, konkrét határozatot azonban nem hozott, hanem egyházi lapunk hasábjain közöltetni határozván, felhívja a testvér egyházmegyék Tiszt. lelkészi értekezleteit, hogy e tárgy felett gondolkozzanak, észrevételeiket megtegyék, s majd az e. kerületi közgyűlés kéressék fel egyöntetü rendszabályok hozatalára.

Ezzel tárgysorozatunk véget érvén, Elnök aa. köszönetet mond, mindenekfelett isteni tiszteletet tartott lelkész aainak, a zabolai földmives zenekarnak, a tanitótestületnek és híveknek lelkes érdeklődésökért — gyülést berekeszti Őszinte szivből jövő éljenzést kapott derék elnökünk.

Mint az már rendesen szokás, nálunk is közebéd fejezte be az értekezletet melyen a számos felköszöntőnek nagyrésze Földes kollegánk vendégszerető családjára vonatkozott, azon szíves jóindulatáért, melyből kifolyólag a bő szellemi táplálék után olyan fölös mértékben jutott a testieknek is. Ebéd végeztével, azon jóleső tudatban váltunk meg egymástól, hogy mint a kik az úr szőlőjében híven munkálkodtak, méltók leendünk majd, Isten segedelméből a viszonttalálkozásra a legközelebbi értekezleten Körös községében.

Ignác László,
értekezleti jegyző.

Templomszentelés.

Templomszentelési ünnepélyt tartott november 5-én a sepsi egyházmegyében a kökösi ref. egyházközség. A fölavatott templom nem egészen új, de rozzant állapotából annyira kijavittatott, orgonája és egész belső felszerelése annyira átalakittatott, hogy most már kivülről úgy néz ki, mintegy egészen új templom. A ki e csinos kis templom küszöbén belépik, semmi káprázlató cicomát, semmi külfényt és hiú ragyogványt sem lát, de önkénytelenül is ünnepélyes hatást érez lelkében és érzi azt, hogy itt a legszentebb helyen: Istennek házában van.

A templomszentelési aktusnál közremüködtek: az esperes, Szabó Jenő ilyefalvi, Kolumbán Ferenc szentkirályi, Jakab József martonosi, Pünkösti István uzoni, Kis Lajos étfalvi lelkészek és Takács Károly helybeli lelkész, a kik szép és magasztos feladatukat mindnyáján kifogástalanul és dicséretet érdemlő odaadással teljesitették s az ünnepélynek fényt és erkölcsi tekintélyt kölcsönöztek.

A szereplők egyikét sem szándékom a többiek közül kiemelni, de mivel a felszentelő beszédet Szabó Jenő tartotta, s mivel az oroszlánész neki jutott: felkell említenem őt, a ki szép szellemi tehetségének és kiváló szónoki képességének — mint annyi más alkalommal — úgy most is kitűnő bizonyítékát adta. Prófétai képesség nélkül is nem nehéz megjósolni, hogy Szabó Jenő bárha Isten 70- vagy minélfeljebb 80 esztendőt enged is neki, még sem fog Ilyefalván megvénülni. Ez a szerény. de kitüntető elismerés azonban a mi kedves kollegánkat korántsem jogositja az elbizakodásra, mert ő maga is úgy tudja, hogy valamint könnyü költeni annak, a kinek van honnan, a kit a sors kegye tömött erszénnyel ajándékozott meg, épen úgy annak is könnyü magas röptü szónoklatokat tartani és a szónoki képesség varázs hatalmával hódítani, a kit a költészet muzsája csókjával ihletett és a kit az isteni kegyelem ép és erős hangszervezettel áldott meg.

Fölemlítést és dicséretett érdemel a ref. énekvezér által vezetett vegyes dalkör is, mely szabados előadásával nagymértékben hozzájárult az istentisztelet ünnepélyes szinezetének emeléséhez.

Istentisztelet után közebéd volt, hol a szépszámmal megjelent résztvevők — nők és férfiak — minden egyes terítéket lefoglaltak. A pohárköszöntők sorát nagyságos Újvárosy József kir. tanácsos főgondnok úr nyította meg, eszmékben gazdag szép szavakkal köszöntvén fel szeretve tisztelt főpásztorunkat dr. Bartók György méltóságos és főtiszteletü püspök urat. Mondanom sem kell, hogy e felköszöntőt viharos éljenzés követte. Ezután egymást érték a szebbnél szebb tósztok, a melyek közül a jelen volt különböző hitfelekezetüekre, valamint a románok nemzetiségére való tekintetből kiváló figyelmet érdemeltek a testvériségre és egyetértésre mondott hazafias jellegü felköszöntők.

Estve táncestély volt, mely az erkölcsi siker mellett mintegy 80 frttal gyarapította az egyház bevételét.

Még csak azt említem fel, hogy itt a politikai község kebelében három hitfelekezet, illetőleg három egyházközség van, ugymint a református, az unitárius és a görög katholikus, mely útóbbi nemzetiségü szempontból is figyelmet érdemel. Ezeknek az egykázközségben lakó különbözó hitfelekezeteknek a tagjai, elöljárói és lelkipásztorai már huzamos iddő óta békés egyetértésben élnek egymással. A ref. egyház felszentelt temploma költségének egy igen jelentékeny részét közadakozásból fedezte. Nevezetesebb adakozásokat tettek: Bagoly László és Molnár Ferdinánd egyháztagok a templomnak egy-egy ablakát saját költségükön csináltatták 15—15 frt. kiadással. Hubert Ferenc úr lutheránus vallásu brassói lakós és iparos 25 forinttal egy csinos úrasztalt vásárolt. De meghozták áldozatukat e téren azok a nagyra becsült egyének is, a kik előkelő állást foglalnak el a társadalomban, a kik ez előkelő állásukat nem pöffeszkedő gőggel és jogosulatlan rendelkezésekkel, hanem anyaszentegyházunk közügyei iránti meleg érdeklődésükkel és önzetlen áldozatkészségükkel szokták dokumentálni. Felemlítendő ezek között a kiváló egyének között nagyságos Újvárosy Domokos úr, a ki a templomszentelés alkalmával 30 frt. értékben egy csinos úrasztali kelyhet vásárolt az egyháznak, valamint a nagyságos Újvárosy József kir. tanácsos főgondnok úr, a ki az egyházközségnek nem is tagja, s mégis saját költségén kifestette a karzatot és az összes templomi székeket.

Általában a templom kijavítására tett közadakozásban testvéri szeretettel, önzetlen jóindulattal és igazi áldozatkészséggel vettek részt nemcsak a megnevezett nemes szívü adakozók, hanem az összes unitáriusok és görög katholikusok is, valamint tüntető jóindulattal vettek részt mindnyájan a templomszentelő istentiszteleten, az azt követő banketten és táncestélyen is. Az itt megnyílatkozott kölcsönös rokonszenv és testvéries egyetértés még abban is elismerést érdemlő kifejezést nyert, hogy a ref. énekvezér által szervezett és vezetett református dalárda román nemzetiségü — de a magyar nyelvet jól beszélő — görög katholikus testvéreinkkel volt kiegészítve.

A hitfelekezeti és nemzetiségi békének és egyetértésnek e szeliden ragyogó kis fénypontjára jóleső érzéssel mutatunk reá, különösen itt, hazánk e keleti véghatárán, hol a nemzetiségi viszálkodások lappangó tüzének föl-föllobbanó lángja, a politikai tényezők éber figyelmét már anyiszor magára vonta. Valóban, dicséret, elismerés és tisztesség illeti meg mindazokat az egyeseket, mindazokat az egyházi és polgári előljárókat és lalkipásztorokat, a kik a béke és egyetértés érangyalát a viszálkodásés versengés átkos ördögénél többre becsülik.

A visszaemlékezés kellemes hatása alatt, a banketten elhangzott pohárköszöntőknek ama végszavaival végzem szerény tudósitásomat, hogy: »egy a hazánk, egy az Istenünk, egy a célunk, egy a törekvésünk, az egyetértés áldó szelleme lengjen hát továbbra is felettünk« ! !

s. s.

A marosi egyházmegyéből.

A marosi egyházmegye küküllő-menti fiókköre őszi rendes gyülését reformatioi emlékünnepélylyel egybekapcsolva folyó évi november hó 1-én Kibéden tartotta meg.

A rendes tagok majdnem kivétel nélkül megjelentek, azonkivül ott láttuk: Ravasz János marosi esperes vezetése alatt a marosi egyházmegye több papját, valamint a szomszédos udvarhelyi és küküllői tractus papjai is ellátogattak hozzánk, kimutatva érdeklődésüket irántunk. És összegyült oly nagy száma a tanitói karnak és világi érdeklődő közönségnek, a milyent rég nem láttunk papi gyülésen.

A harangok hívogató szavára a templomba sereglett a nagyszámú díszes közönség. Itt Benedek Dénes értekezleti elnök mondott mindnyájunkat megható gyönyörü imádságot, hálát adva a Mindenhatónak, hogy az igazság és világosság lelke által vezérli és fenntartja egyházunkat. Utána Gönczi Sámuel kelementelki pap aa. tartotta meg — Pál ap. Zsid. irt levele XIII. 7. verse alapján — alkalmi egyházi beszédét. Beszédében kimútatja, hogy a reformatoroknak köszönhetjük hítünk megtisztitását. s életök példájával szíveink nemesítését. A szépen előadott prédikáczió mindvégig lekötve tartotta a hallgatók figyelmét.

Utóima után a kibédi állami iskolai leánynövendékek E. Keményfy Katinka tanítónő vezetése mellett szépen elénekelték a XLII. zsoltárt.

Utóima s ének végeztével a templomban vette kezdetét a tulajdonképeni gyülés is, a templomi hallgatóság jelenlétében. Benedek Dénes aa. tartalmas szép beszéddel nyitotta meg gyülésünket, kegyelettel emlékezve meg Szász Domokos elhúnyt püspökünkről, ki mindnyájunknak dicsősége volt, s most is mintha látnók őt közöttünk hatalmas szelleme erejével, s lankadást nem ismerő munkálkodásával, mindenütt épitve Isten anyaszentegyházát mindaddig, míg a szakadatlan munkában össze nem esik. Áldás emlékén!

De az üresen maradott helyre, az Úr támasztott újat, kire reménynyel néznek mindnyájunk szemei. Legyen megáldva az isteni kegyelem teljességével.

Az emelkedett szellemü elnöki megnyitót egyhangulag emlék-könyvbe irásra ajánlja a kör.

Múlt gyülés jegyzőkönyve fölolvastatván, módosítás nélkül hitelesittetett.

Sámuel Aladár selyei pap aa. bemútatja, »Bod Péter élete és művei« cz. a magyar protestáns irodalmi társaság által is kitűntetésre itélt munkájának egy részletét, Bod Péter „Szent Heortokrates"-ét, melyben a nagynevü szerző a keresztyén egyház ünnepeit a szentté avatást, a magyarországi katholikus egyház ünnepeinek eredetét s keletkezését tárgyalja igen érdekesen s tanulságosan.

Sámuel Aladár aanak köszönetet mond körünk, hogy ilyen élvezetben volt szíves bennünket részesíteni.

Biró Géza sóváradi pap aa értekezést tart: «A lelkiismeret egyházá«-ról; összehasonlítva a különböző egyházak lelkiismeretét, erős protestáns érzülettel fejtegeti, hogy a mi egyházunk érdemli meg leginkább e nevezetet. Jézus és csak Jézus legyen egyedül a mi jelszavunk, Ő legyen vezérünk. Ha híven ragaszkodunk a Krisztus egyházához, példánkat a világiak is utánozni fogják s sorakoznak zászlóink alá.

Értekezést olvas Simon Imre havadi pap aa.: „Ős keresztyének és az apostolok jelleme és hatása korunkban" cz. alatt.

Történelmi fejtegetésében élénk szinekkel rajzolja az első keresvtyének és apostolok egyszerű és nemes erkölcsi életét, Krisztus tudományához való szilárd ragaszkodását. Oda concludál, hogy a Krisztusban vetett hitnek ereje ma is él, mert sokan vannak, kik apostoli nyúgodtsággal tudnának meghalni az igazságért.

Az idő előhaladott voltára való tekintettel a tárgysorozatba fölvett 3-ik értekezés a jövő gyülésre halasztatik.

Burián Albert kibédi állami iskolai tanító igen szépen szavalja Kozma Andor „Hítvallás“ cz. erős protestáns zamatu költeményét.

Az indítványokra kerülvén a sor, Ravasz János a marosi egyházmegye közszeretetben álló esperese kéri körünket, hogy vegye be tagjai sorába, mit a kör lelkesedéssel és örömmel teljesít.

Végül n. t. Esperes aa. lelkes beszédben köszöni fiókkörünk minden egyes tagjának az egyházmegye nevében is, hogy most is oly hathatós buzgalmat fejtett ki ezen kibédi népes egyházközségben a vallás-erkölcsi élet megszilárdítása, a protestantizmus elveinek elterjesztése érdekében.

Lőrinczi Dénes a küküllő-menti tanítói kör elnöke a marosvásárhelyi »Székely Lapok«-ban megjelent: »Konzervatizmus vagy roszakarat ?« czímü czikkre vonatkozólag, melynek czélja a papok és tanítók közt ellentéteket támasztani, kijelenti, hogy a tanítói kör nem teszi magáévá czikkíró nézeteit, sőt határozottan elitéli s visszaútasitja az abban foglalt ildomtalan állításokat.

Kiss Ferencz gegesi pap aa. indítványt tesz a »Koszorú« füzeteinek a nép körében való elterjesztése czéljából. Az indítvány elfogadtatik.

A jövő évi rendes gyűlés helyéül Szóváta állapittatik meg. Közremükedésre fölkéretnek, egyházi beszéd tartására, Viski Gyula; értekezésekre: Kócsi Dániel, Erdélyi Béla és Ady Sámuel aai.

A gyűlés esperesünk és elnökünk éltetésével szétoszolván, Gönczi István paptársunk vendégszerető asztalához telepedtünk le, részesedni holmi nem közönséges jókban. Itt — a szellemes házi gazda kifogyhatatlan elméssége és figyelme folytán a legkedélyesebben töltöttük a délutánt víg pohárköszöntőkkel élénkitve a hangulatot, míg a hamar lenyugvó nap siettetett, hogy szétoszoljunk földi vándorlásunk lakhelyeire.

Ezuttal is — mint mindig — gazdagodtunk a hitben, s meggyőződtünk az ilynemü testületi munkálkodás áldásos, termékenyitő hatásáról.

Adja a Mindenható, hogy ezután is soha nem lankadó buzgósággal munkálkodhassunk anyaszentegyházunk magasztos érdekeinek előmozdításán, Isten országa terjesztésén!!

Abódon, 1899. november hó 6 án.

Ady Sámuel
ért. jegyző.

TÁRCA.

Képek a paróchiáról.

— Ének a papnékról. —

Alig van hivatalos állás, hol a feleség annyira segítőtársa lenne az urának, mint a papnéknál van. Törvénybíróné őnagysága csak a hirlapokból tudja meg, hogy bíró-férje egy gazembert akasztófára ítélt addig, a míg ő a doktornéval a ligetben sétált, s cigánymuzsikát hallgatott. A katonáné nem tud azokról az imádságokról, melyek a nagy hadgyakorlatokon »végbemennek«. Mérnökné asszonyomnak fogalma sincs azokról a sinusokról és cosinusokról, melyekből férje él és élteti családját. Tanitóné-asszony csak akkor tudja meg, hogy a tanító úrnak az iskólában rossz napja volt, mikor kíteszi a levest, s látja, hogy nincs étvágy és hallszik az ismételt mottó: »Kit az Istenek megvertek«.

A papné a férjének igazán segítőtársa. Mindig is csodákozom azért, hogy a pápista papok, hogy tudnak paposkodni — feleség nélkül. Különben hát ők csak plebánosok, plebanos pedig mindenki lehet feleség nélkül is, — igen esztergomi érsek is, ha kell római pápa is.

De próbálná meg csak a plebános-kollega kálvinista papnak lenni — feleség nélkül. Tudom gyakran mondogatná a szent igéket: »Nem jó az embernek egyedül lenni«. — s jól esnék, ha rektorné asszony biztatgatná: »Szerzek nekie segítőtársat, a ki mindenkor ő előtte legyen.«

A kálvinista papné tudniillik egy olyan egyházi főhatóság, hova összefutnak az ecclesia közigazgatásának, kormányzásának, gondviselésének minden idegszálai, kezdve a jó tálalástól; mert bizony ha szegények vagyunk is, de szeretünk jól élni, a mi a jóhivatal-folytatásnak fundamentuma. S valóban én nem hallottam még IV. oszt. paptól is, hogy az mondta volna: ehetném.

A papné által megvetett jó fundamentumon aztán vígan megy minden, mint a karikacsapás. Ő maga egy eleven textus, a kiről predikálni kell. Csupa szív, jóság, szeretet, szorgalom, fején glóriával, mely sugárzik a parochián, de besugározza az egész községet.

Különösen a kura-pásztorális az, hol a tiszteletes azszonyok kitűnnek a segítőtárs szerepében. Én nem is tudom, hogy van az, hogy mi sem tanultuk, ők sem tanulták, még is csak ők tudják igazán azt a tudományt. Hogy kell a kurátorral, hol szép szóval, hol egy kis »tiszteletes« haraggal úgy elbánni, hogy a sütőkemence, mely a legjobban gyúrt tésztából is olyan lapos kenyereket süt, megigazittassék; a gyermekek által kitört ablak, az ecclesia költségén, — mintha csak a vihar törte volna ki, — betétessék.

Igen alkalmasok a presbiteri gyülésen való személyes jelenlételre is, hogy míg ők enyelgéssel lekötik presbiter-úramék figyelmét, az alatt lelkész aa. által, az összes szobáknak kifestése és egy ügyes tornácépítése, — elnöki úton, határozatilag kimondassék, s gondnok aa. a munkálat keresztülvitelére záros határidő alatt, szigorúan útasíttassék. Ilyenkor jót tesz, ha egészen a »jegyzőkönyv felolvastatván, hítelesíttetik« — igy kitartanak az alkotmányos gyülésen való jelenlételben, a nélkül, hogy a jelenvoltak között leendő névszerinti felsorolásra igényt tartanának.

Ilyen kura-pásztorális-féle útakon végzik egyéb segítő hivatásukat is. Sokszor megtörténik, hogy míg tiszteletes úram felkészül arra, hogy egy betegnek úrvacsorát vigyen (kiveri a pipáját, kabátot és gallért vált, véghagyakozik a kocsisnak az abrakolás miként je iránt, előkeresi a klenodiumokat, végig fut egy agendát) azalatt már a tiszteletes asszony gondoskodott, ha nem is szakramentális úri vacsoráról, s mikor a tiszteletes úr megjelenik a szegény betegnél, azzal fogadja, hogy egészen jobban érzi magát attól a jó meleg levestől, melyet a tiszteletes asszony csak az imént küldött neki, hogy az Isten fizesse meg, s adjon ezer annyit helyette. Persze, hogy ilyenkor meg kell változzék az agendánk is, más lesz a bevezetés, tárgyalás s a befejezésben a sűrű kérés helyét a gyakoribb hálaadás váltja fel Isten iránt, ki az enyhülésnek, a gyógyulásnak szelid angyalát küldé a betegnek ágyához.

Hát arról vajjon tud-e, — de egyáltalán tudhat-e, mikor még férjem-uram sem tud, — a napilapok jótékonysági hirkrónikája, hogy mi mindent áldoz a betegekért, szegényekért. A mely háznál beteg asszony van, ott ki is oltják a tüzet mindjárt. Minek égjen, mikor a papné úgy is küld annyi ételt, hogy még az egészségesnek is jut belőle. A szegények meg aztán láthatnak a tűzcsináláshoz, ha megjárták a parochiát: egy kis liszt, téj, tegnapról maradt főzelék, mind alkalmasok vagy a megfőzésre, vagy megmelegítésre.

Fináncok! irjátok le a IV. oszt. keresetadónkat, mert bizony Isten eléggé megfizetjük más úton-módon. Nagy urak! ne ágáljatok a tűzoltó egylet bálján felülfizetett 10 koronával, mert bizony Isten, nem ér az fel azzal a sok marék lisztecskével.

Hát mindezek bizony negativ tényked sek arra nézve, hogy pl. a pap is valamit megtakaríthasson magának. De hát egy kis »Isten' áldását« »Istenfizessét“ hagynak a háznál, s az is valami.

Igaz, hogy az „Istenáldása“ olyan valami, hogy abból megint visznek is el. Míg az a kis gyermek a

pap könyvtár-szobájába jut, hogy megkereszteltessék, tiszteletes asszony vagy a konyhában, vagy az ebédlőben, vagy a tornácon útját állja s addig nem ereszti keresztelőre, mig homlokon nem csókolja, s meg nem dícséri; hogy jaj milyen szép baba, mekkora, szakasztott az anyja, hogy az Isten tartsa meg, s adjon örömet a szülőknek benne. Igy a gyermek fején a pap keresztvizével, homlokán a papné csókjával távozik el.

Új házasoknál előbb tudja meg, hogy: „szeret, szereted“? a mint azt a templomban elmondják, s azt is előre tudja, hogy melyiknél lesz és melyiknél nem nem lesz „holtomiglan“ belőle. Ezt azonban, — elég tapintatosan, — csak násznagyurammal hányja-veti meg.

Érdeklődését, jóságát, szeretetét, szorgalmát, különben első sorban övéi érezik. Örködő gondviselése a semmiből is teremt. Megtakarítja az öt árpa-kenyeret és a két halacskát; és keze alatt sem a vékabeli liszt, sem a korsóbeli olaj el nem fogyatkozik.

Ezen naponként ismétlődő bibliai csodáknak tulajdonítható az, hogy pl. egy IV. oszt. papi család (mind 400 frt fizetéses) 300 frtot költ a mérnök növendék, 200-at a theologus, 150-et a gymnazista fiúra, két leányt pedig otthon neveltet nagy tisztességgel, s hozzá még tart egy anyóst, meg egy apóst, egyet-egyet pedig eltemettetett mindakettőből.

Gondossága, szorgalma igazán „tiszteletes“ Kurátorné asszonyom még csak nem is áztatta el kenderét, mikor a tiszteletes asszony már tilóltat, héheltet. Majd a hosszú vásznak úgy futnak végig a cinterem szilvafái alatt, mint valami patyolat szőnyegek, milyeneken az angyalok szoktak járni, félig lépve, félig repűlve. Virágszálló méhek is erre-erre térnek csodájára, hogy hát mi is voltaképpen az a — fehér? Azt hiszik margaretta-ágyás.

Apropos. Éppen a méhekről jut eszembe, hogy ott is az anyák dolgoznak, (hallgassunk most a herékről). És milyen szorgalommal, milyen gondossággal! Minden virágról lépet, mézet, lépesmézet, illatost, izletest gyűjtenek. S mindent a maga idejében, a maga helyén — és mindeneknek, a kik e házban vannak, — akár mint a kálvinista papnék.

Igazán mondjátok meg, nem seprűzni való-e az a papi agglegény, ki ekkora áldás után kezét (gyűrűvel együtt) ki nem nyújtja s Isten áldását, meleg szeretettel szívéhez nem szorítja?

Feleljenek reá a házas papok!

* * *

Utóljáró beszéd. Ha talán ezen énekért a papnék arany pennával akarnának kitüntetni, csak azt óhajtanám, hogy a kezdeményezést tegye meg a — feleségem.

— Polgári anyakönyv. —

Hogy a polgári anyakönyv, nem a Wekerle, Csáki, Szilágyi, Bánffy miniszterek találmánya, és nem az ugynevezett elkeresztelések s ebből folyó egyházpolitikai vitatkozások eredménye, hanem azelőtt még akkor be volt vezetve az alább megnevezendő helyen és időben, mikor még Wekerle csak miniszteri segédfogalmazó, Bánffy pedig még csak főispáni titkár sem volt, tanum reá egy ilyen cimü nagyköny: „*Szent Biblia azaz Istennek ó és uj testamentomában foglaltatott egész szent irás. Magyar nyelvre fordittatott Károli Gáspár által. Mostan pedig ujabban ez öreg formában némely nehezebb, és homályosabb forditásu Szent Irásbeli Locusoknak értelmes magyarázataival, az Istennek a Magyar Nemzetben levő Anyaszentegyházának hathatós épülésére kibocsáttatott. Váradon kezdettetett nyomtatása a veszedelem előtt, és elvégeztetett Kolozsvárott, Szenczi R. Ábrahám által. M. D. C. L. X. I.*

Ott van a czimlapon az iktári Bethlen-cimer is nyillal átlőtt kéz csókolódó hattyu, mely cimer egy nagy kollégyomunk homlokán is hirdeti áldott emlékezetét a bölcs fejedelemnek Bethlen Gábornak, ki szent irást olvasott és iskolákat alapított.

Ezen könyvnek hátlapján, — de hogy előbb kezdjem, — első lapján, a történeti, költő, prófétai művekben foglalt igazságok kí valának egészitve jó Berzsenyi Dánielünk ezen versezetével:

Minden órádnak leszakazd virágát.
S a jövendőnek sivatag homályát:
Bizd az Istenség vezető kezére,
S élj az idővel.

Hátulsó lapján pedig teljes közokirat hitelességü anyakönyv vezettetett, valami sajátságos régi irással, (f. el irott s. ek:) de melynek minden betüje aranyat érő ereklye azoknak, kik övékének mondhaták ez áldott emlékezetü *anyakönyvvezetőt*.

Az első bejegyzés egy boldog házasságról szólott: *»Feleségül rendelte az Isten nekem Fekete Annát, a Mózes diák leányát, kit is elvettem 1854. jun. 24-én.*

Olyan polgári anyakönyv ez tehát, a mint az első bejegyzésből is látható, hol az isten neve is előfordul, mert az Isten rendelte feleségül Fekete Annát a Mózes diák leányát Megvagyon irva: nem jó az embernek egyedül lenni, szerzett azért nékie segitőtársat a ki mindig ő előtte legyen Tudta ezt jól a mi anyakönyvvezetőnk, midőn feljegyezte, hogy feleséget rendelt az Isten neki segitőtársul.

Aztán mekkora lehetett öröme, mikor édes apai reményteljes vágyakozásai beteljesedének s gólya szállott a csendes hajlékra, mikoron is második sorszám alatt bejegyeztetett: *Mózes fiam született télutó hava 28-án. Anno 1856.*

Tehát fiu az Istenadta. Siró-rivó, de fiu, az ősi székely familia nevének és vagyonkájának örököse, és Mózes, mint volt mind a két nagyapja, s kitudja még hány dédapja. Eleven kijelentése Isten kegyelmének, ki érdeme felett szereté szolgáját, s ki viszont szeretett Istennel járni, lakozni, szent élettel illatozni, igaz hitben nem habozni.

Eddig is gyakran forgatta az öreg, – azaz, hogy akkor nem volt öreg, sőt éppen fiatal édes apa, — a vén Bibliát, melyet talán elolvasott annyiszor, mint tudós Bethlen Gábor fejedelem, de most már mind gyakrabban forgatta, azon különbséggel, hogy mig eddig, ha éppen Ezsaiás prófeciájánál járt is az olvasásban, berekesztésül mindig egy kis hegyibeszéd-részlettel végezte, -- most pedig szeme utolsó pillantása mindig azon helyre tévedt hol bejegyezve volt „Mózses fiam született“

Aztán e bejegyzésről átlegelteté szemeit azon kis bölcsőre is, hol — mint egykor nevének első viselője, a Nilus hullámaiban ringó gyékénykosárban, — csendesen aludt a kis ártatlan, s álmodott arra járó királyleányról, édes anyja puha öléről, édes apja szurós bajuszáról.

Tovább forgatva e polgári anyakönyvet felirva találjuk: *Ferencz* és *János ikergyermekeim születtek 1860. nyárelő-hava 7-én. Urnapján.*

Oh hogy megteltek szemei örömkönnyekkel, mikor ezeket bejegyezte! Kettős áldás felett kettős öröm De hát a kétszeres gond? Oh ne szóljunk erről, hiszen emlékét sértenők annak, ki annyiszor elolvasta Jézus tanításait az égi madarakról, melyek sem nem vetnek, sem nem aratnak, sem a csűrbe nem takarnak, mindazonáltal a mennyei atya által eltartatnak. És a mezei liliomokról, magok nem múnkálkodnak, nem fonnak, mindazáltal Salamon is minden királyi dicsőségében nem öltözött úgy, mint ezek közül egy. És ha az Isten a mezőnek füvét, mely ha egy nap vagyon, másnap a kemenczébe vettetik, igy ruházza, nemde nem sokkal inkább eltartja-e Ferenc és János iker gyermekeit? Bizonyára igen!

Sajnos, hogy ezen reménysége dacára is, egy esztendő múlva, anyakönyvébe ezen szomorú adatot kel lett bejegyeznie: *János fiam meghalt* 1861. aug. 18-án ezen széljegyzéssel: *Az ur adta, az Ur elvette, neve legyen áldott érette*!

És az Ur, a ki adta és elvette, megis vigasztalta érette, mert a következő sorban felírva találjuk: *II.-dik Jánosom született 1863 máj 20.*

Áhá! tehát mint a királyoknál: I ső Ferdinánd, II-dik Ferdínánd. Az is I-ső János, II.-dik János. És mint a királyoknál, ha megürül a trón, ezen praktikus elvnél fogvk meghalt a király, éljen a király, — mindjárt ott termett a másik, — űres bölcső itt sem igen volt, s a mint a történelemből olvassuk, hogy Ferdinánd és János ellenkirályok uralkodának, itt is az egy bölcsőnek két uralkodója is vala egyazon külömbséggel, hogy ezek a bölcsőben uralkodók egyformán legitim joggal trónolának s II-dik Jánosnak csak különös szerencséje volt (kedvező születés-politika), hogy egyedűl foglalhatá el ősei rengő-ringó bölcsőjét, mely már a gyakori s olykor kettős trónváltozások miatt annyira rozoga állapotba jutott vala, hogy csak nehány utólagos szegezés és az Isteni kegyelem tartotta össze anynyira, hogy ne tűzgyújtóforgácsnak, hanem bölcsőnek láttassék.

* * *

E polgári anyakönyvhöz semmi köze Wekerle, Csáki, Szilágyi, Bánffy miniszteréknek, kikről, — eszmetársulás folytán, — említést tevék, de igenis köze van azon jó keresztyén szokásnak, hogy a család feje, az édes apa, családi életének fontosabb mozzanatait le szokta jegyezni, s tudtom szerint legtöbb családnál nem a naptár, hanem éppen a biblia az, hová e családi események bejegyeztetnek. Mivelt keresztyén, ma már nem beszél ugy, hogy Mihály fiam, vagy Etelka leányom született aratás előtt két héttel, vagy kapálás után egy hónappal, hanem bejegyzi neveiket abba a nagy anyakönyvbe, melynek egy családnál sem szabad hiányozni, és a mely bejegyzés egy megszentelt, — a szeretet által megszentelt, — *polgári anyakönyv*. Ez a biblia.

Családapák, családanyák, kik olvassák leirásomat, tudom mindnyájan ezt mondják: hiszen én is éppen ilyen anyakönyvet vezetek. Nem új dolog a nap alatt.

Végül említsem-e, hogy a fennt tisztelettel említett anyakönyvvezető az én jó lelkü és áldott emlékezetü *édes apám*. Csekélyke birtoka felett (A † 1 Rsz.) nagyon könnyen megosztozkodánk, de öreg bibliánk még mindig testvéri osztozkodás tárgyát képezi: mindenikünk magáénak szeretné azt Azért is, mert családi Bíblia, és mert kezeirása van rajta. Feddő, dorgáló intő tanácsadó, üdvözlő leveleit, pénzküldő utalványait rég eldobtuk, elfeledtük; A † I. Rsz. alatti ingatlanát is rég ingóvá tettük, ingatlan maradt csak a nagy könyv, hová neveinket jegyezte be. Az életnek könyve: a Biblia.

S hála, hála nemes lelkének, atyai szerető szivének viszont: *e könyvet lelkünk táblájára is gondosan tölirá!*

Csekme Ferenc.

Különfélék rovata.

Szeretetházunk árváinak is volt karácsonyestéjük. A bizottság egyesek szives adományából számukra is állitott karácsonyfát s karácsonyi öröm nekik is hirdettetett. A szép megható ünnepély előkelő közönség részvételével folyt le. Főtiszt. dr. *Bartók György* püspök ur beszédet tartott és Nagytiszt. *Kenessey Béla* egyhker. főjegyző ur imát mondott. Az árvák énekeltek, szavaltak. Végezetül a derék árvaatya mondott köszönetet a megjelenteknek s mindazoknak, kik a szeretetház árvagyermekeinek áldott karácsonyestét rendeztek. Ez alkalommal is kérjük lelkész-társainkat: gondoljanak e szeretetházra s a szeretet találékonyságával fedezzenek föl s használjanak ki minden jó alkalmat, mely e Szeretetháznak fejlesztésére szolgálhat. Igy, például, a pénzintézetek, hitelszövetkezetek évvégi mérlegkészitései is juttathatnak némi összeget szeretetházunk számára, ha van, a ki ennek érdékeit szivén viseli s a figyelmet ide irányitja. Intézetünk erősitéséről, fejlesztéséről minden képpen gondoskodnunk kell. Ime, Budapesten az Országos Protestans Árvaház nagytermében a három karácsonyfát 170 árva állta körül. A társadalomban van áldozalkészség. Ime Budapesten, — nem is emlitve a kórházak, szegényházak árvaházak jótevő karácsonyi angyalainak egész seregét — csak egyedül a VII. kerületi Jótékonysági Egyesület kétezer szegény gyermeket gyüjtött össze a Wesselényi-utcai iskola tornatermébe s öltöztette föl mind a kétezer gyermeket új meleg ruhába. És akadt a sok fáradhatlan nemes szivű gyüjtő között olyan is, ki egymaga négyezer forintot gyűjtött össze, mint karácsonyi adományt a szegény gyermekek számára. Ismételten kérjük lelkésztársainkat, emlékezzünk meg mindnyájan kolozsvári Szeretetházunkról.

Szeretetház. Nt. Tavaszi József görgényi esperes szerkesztőségünknek egy levelet küldött be, melyet a szász-ludvégi lévita irt tiszt Kiss Lajos egyhm. aljegyzőhöz. E levél igen szép világot vet az anyagiakban szegény, de szívben gazdag levitára s egyszersmind bizonyság arra, hogy a szeretetház ügyét mind szélesebbé váló kör vallja magáénak s az áldozathozásoknak nem megszűnését, de emelkedését várhatjuk. A levelet itt közöljük:

»A tancsi papi értekezleten elfogadott azon eszmét, hogy a lelkész urak fizetésük $^1/_2$ %-át a „szeretetház"javára fogják adni, nagyon pártolni kell. Úgy hiszem, csak egyetlen vagyok görgényi egyházmegyénkben, kinek gyermeke a »szeretetház« jótéteményét élvezi, igaz, hogy nagy költségembe kerül; de mégis fáj a szivem, fáj a lelkem,s könybe lábadnak szemeim, ha visszagondolok szeptember elsejére, hogy mennyi sok kedves, kis papi árvát láttam ottan. — Azért igerem, hogy míg én a görgényi evref. egyházmegyében a ludvégi leányegyházban lévitáskodom, s ezen a czimen dézsmakárpótlást élvezek, évenkint 4 forintot fogok fizetni a «szeretetház javára, s kérem a nagytekintetü esperes úrat, hogy ezt évenként kétszer január és julius hónapokban vonassa le s jüttassa illetékes helyére.

Szász-Ludvég 1899 okt. 12. *Nagy György* ev. ref. lévita tanitó.

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter neje a magyar ipar ügyében igen értékes czikket irt a »Pesti Naplóban." A czikket nagy érdeklődéssel olvasta az egész ország. Egy nagyiparos, ki hazánknak fogadott, de hű és nagylelkü fia, annyira lelkesült a czikkben megindított eszméken, hogy a czikk szerzőjének a maga részéről ezer forintot küldött tiszteletdíj fejében. A kegyelmes asszony az ezer forintos tiszteletdíjat szivesen fogadta és a következő czélokra forditotta: Küldött belőle 600 forintot a nagypénteki társaságnak, 100 forintot a budapesti teologiai konviktusnak, 100 forintot a debreceni Stefánia árvaháznak, 50 forintot a miskolci fillér egyesületnek, 50 forintot a pápai református nőegyesületnek, 50 forintot a komáromi ref. nőegyesületnek, és 50 frtot a Lorántffi Zsuzsánna egyesületnek.

Bartha János ref. lelkész a buni egyházközség részéről 1 frt. b. e. Száz Domokos emlékének megörökítésére és 1 frtot a szeretetház javára küldött szerkesztőségünkbe. A két forintot a »Szász Domokos mellszoboralapra és szeretetházra« cim alatt folytatott gyűjtésünkhöz csatoltuk:

Hegedüs Sándor főgimnáziumi fenntartó testületi elnök. A szathm. főgimn.-fenntartó testülete Hegedüs Sándor, kereskedelmi minisztert elnökévé választotta.

A középiskolai tanárok mozgalma. Az országos tanáregyesület vezetősége feliratot terjesztett a közoktatásügyi kormányhoz. E feliratban a tanárok kivánsága a következő: Az igazgató- és tanári létszámnak az illető fizetési osztályok közti megfelezése. A tanári és igazgatói ötödéves korpotlékok 200 forintra való emelése. A drága piaczu városokban müködő tanárok helyi pótlékának rendszeresítése.

A tanitók választási joga. A kuriának egy elvi határozatából kifolyólag, a tanitóknak a választási jogosultsága a jövőben korlátozott lesz Mert csak a kinevezett, állásukban megerősitett és megválasztott tanitóknak lesz képviselő választási joguk. Az ideglenesen alkalmazott és állásukban még meg nem erősitett tanitoknak a jövőben választási joguk nem lesz

Id. Horváth Mihály főgondnok emlékezete. Ima és emlékbeszéd. A görgényi evang. reform. egyházmegyének Szász-Régenben, 1899 okt. 13-án tartott közgyülésén mondottak Csekme Ferenc gernyesegi pap és Benedek Árpád. vajda-szt.-iványi pap.

Az imádság szép, a beszéd is szép s a többek között azt emeli ki, hogy nemességét nem tekintette valamelyes kiváltságnak, hanem egy életpálya áldás teljes munkálkodására való kötelezettségnek. Abban mutatta ki igazi nemes voltát, hogy igyekezett hűséggel betölteni mindama kötelességeket. melyeket a haza, a társadalom, az egyház megkövetel jó és igaz fiaitól.

Gyászlap. A végéhez sietö év utolsó napjaiban emlékezzünk meg egy kiváló, derék kálvinista emberünk hirtelen haláláról.

Nagyságos Péchy Mihály egyházkerületi képviselő, a cikói kis egyház áldozatkész patronusa, e hó 10-én szivszélhüdés következtében hirtelen meghalt.

Váratlanul jött e szomoru hir, s mindnyájunkat megdöbbentett. Mert ki hitte volna, hogy az életerős, egésséges férfiu oly közel áll már sirjához. November 11-én szeretett főpásztorunkat fogadta, kiséretével együtt vendégszerető, cikói kastélylyában; 12-én vitte Völcsökre templomszentelésre. S ime egy hónap mulva, már pihen az anyaföldben.

Ő, mai világunkban, az a ritka kálvinista ember volt, kinek hitbuzgósága, áldozatkészsége, jótékonysága már-már mint ritkaság említhetö.

Ő épitette a cikói iskolát, fenkölt godolkozásu nejével. A kántori fizetéshez 100 frttal járult, s ezt örök időkre biztositotta. A templomot, Zsigmond bátyjával együtt renováltatta. Abba hármoniumot hozatott

A szegény cikói iskolás gyermekeket nejével egyetemben. ellátta tankönyvekkel, irószerekkel téli ruházval. A 3 szomszédos ref. iskolának, több példányban járatta a „téli ujságot“ évek óta. stb.

Temetése 12-én volt, a vidék általános részvéte mellett. Számtalan koszoru boritotta koporsóját. A háznál imát mondott a helybeli pap, egyh m. főjegyzőnk. Közbe a nagybányai dalárda énekelt, megható gyász dalokat. Ezután a gyászkiséret Monóba szállította a drága hamvakat, hol is a temetőben, a családi sirkertben, Pócsik János ardói pap mondott bucsubeszédet. S ezzel leeresztették ősei mellé.

Nyugodjanak békén a nemes hamvak! Égbe szállt lelke, bár látná a kálvinista egyházakat fejlődésben, virágzásban! Nekünk pedig adjon az ég Ura, sok ilyen derék, hitbuzgó, áldozatkész patronust!

N.-Món, 1899. dec. 22. *Ferenci Endre,* ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

4902—1899. ÉRTESITÉS.

Ezennel értesítjük az érdekelteket, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miinszter úr őnagymga, folyó évi 96,699, számu rendeletével, egyelőre 6577 frt 83½ krt folyósított egyházkerületünk elnöksége kezéhez az alábbi lelkészi állomások jövedelmének az 1893. évi XIV tc. értelmében eszközlendő kiegészítésére.

Fölhívjuk tehát az alábbi t. lelkész aait., hogy a jegyzékben jelzett összegü segélyről szóló szabályszerü bélyeges nyugtáikat, az esperesek aláírásával hitelesítve, hozzánk 1900. évi január hó 10-ig feltétlenül nyujtsák be. hogy e segélyek kifizethetők legyenek.

Minthogy e segélyösszegek az 1899. évre vonatkoznak s világosan álláshoz kötöttek: mindazon lelkészek, kik a kiegészítésben részesült állásról időközben távoztak, csakis a szolgálati idejükre esedékes összeget vehetik fel, de ily esetben a nyugta esperesileg igazolt indokoló fölterjesztéssel küldendő be, a jogosultság megállapítása céljából.

Az időközben elhunyt lelkészek özvegyei, néhai férjük szolgálati idejére tarthatnak igényt a segélyhez, de azt szintén külön kell kérelmezniök.

Kimutatás a folyósított államsegélyekről.

	kor fill.
1. Bedeszentmiklós, Gáspár János	381·89
2. M.-N.-Zsombor, Demeter Kálmán	503·46
3. Válaszút. Vadas Albert	690·89
4. Buzás-Besenyő, Székely Sámuel..	627·26
5. Cófalva, Szeremlei Császár Lajos	650·40
6. Egrestő, Fábián Domokos	746·40
7. Harangláb, Benedek Ferenc ..	507·12
8. Gogán-Váralja, Muzsnai Sándor..	415·72
9. Balavásár, Orbán Gábor	232·70
10. Zalatna, Ferenci István	567·89
11. Ajton Belle Lajos	469·65
12. Benedek, Jakab Károly	407·78
13 Bágyon, Simon Antal	302·25
14. Alsó-Detrehem, Fehér István	731·32
15. A.-F.-Sz.-Mihályfalva, Miklósi József	420·32
16. Csekelak, Vinci Domokos.....	466·84
17. Szász-Kis Almás, Böjte Miklós	392·43
18. Vámos-Gálfalva, Kovács Elek.	124·06
19. Vajda-Hunyad, Gál Sámuel.....	399 40
20. Rákosd, Kállai István	179·55
21. Óralja-Boldogfalva, Vásárhelyi Lőrinc	504·72
22. Petrozsény, Kósa Mihály	460·80
23. Oláh-Brettye, Fülöp Gyula	738·88
24. Nagy-Rápolt, Péter Albert ...	361·96
25. Deésháza, Kecskeméthy Kálmán	319·10
26. Érmindszent, Török Ferenc.	669·93
27. Egrespatak, Lőfi Pál.....	67·32
28. Bürgezd, Mátéka József	529·86
29. Daróc-Bogártelke, Biró András	294·79
Összesen	13155·69

Kolozsvártt, 1899. december hó 27-én.

Dr. Kádár János. titkár. *Dr. Bartók György,* elnök.

4724 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előljáróságának.

A kultuszmiuiszter úr f évi deczember 6-án 88.228 sz. a. kelt értesitésben, hivatkozva a f. é. 32.818/máj. 6. számu rendeletére, tudatja, hogy az új középiskolai tantervek folytatólagos végrehajtása tárgyában a tankerületi kir. főigazgatókhoz rendeletet intézett, mely a *hivatalos Közlönyben* olvasható. Erre a m. t. Előljáróságok figyelmét oly hozzáadással hivjuk föl, hogy az abban foglalt tantervi követelmények az 1883 évi XXX. t. cz. 47 § a alapján állami segélyben részesülő ev. ref. gymnasiumainkra is kötelezők.

Kolozsvárt, 1899. december 23-án.

dr. Bartók György, elnök. *Parádi Kálmán,* tanügyi-előadó.

NYOMATOTT GOMBOS FERENCZ KÖNYVNYOMDÁJÁBAN KOLOZSVÁRT.